ספרי מוסר

ברומו של עולם - על התפילה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברומו של עולם - על התפילה

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברומו-של-עולם-על-התפילה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פתיחה 4
הקדמה 14
חלק א - מאמרים 21
פרק א - תכתב זאת לדור אחרון 21
פרק ב מטרות מצות התפלה 48
פרק ג - כאשר ידבר איש אל רעהו 69
פרק ד - חביבותה וכחה של תפלה 83
פרק ה - התנאים לקבלת התפלה 130
פרק ו - סבות המעכבות קבלת התפלה 162
פרק ז - תפלה צריכה חזוק 179
פרק ח - מעלת המקדים תפלה 197
פרק ט - תפלה לזכיה רוחנית 201
פרק י - תפלה על הכלל 211
פרק יא - טוב להודות לה' 218
חלק ב - סיפורים עובדות והנהגות 226
א' - עובדות והנהגות מאישי התנ"ך 227
ב' - מעשיות מרבותינו בעלי התלמוד 230
ג' - עובדות מגדולי הדורות 236
ד' - מדברים עם אלקים/ספורים אישיים 286
סיום איזוהי "עבודה שבלב"? 331
נפשי בשאלתי - שאלות ותשובות בנושא תפילה 333
תפילות 362

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון CC BY-NC-SA 2.5 - אסור בשימוש מסחרי

בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

פתיחה

תפלה עומדת ברומו של עולם

יַעְנְקֶ'לֶה בַּעַל הַיְסוּרִים

יַעְנְקֶ'לֶה לְמוּד יְסוּרִים הָיָה, וְהָעוֹלָה עַל כֻּלָּנָה הָיְתָה עֲנִיּוּתוֹ הַנּוֹרָאָה, מִשְׁפַּחְתּוֹ מְרֻבַּת יְלָדִים וּבְכִיסוֹ אֵין כֶּסֶף לְהַאֲכִילָם וּלְסַפֵּק לָהֶם צְרָכֵיהֶם. יוֹם אֶחָד פָּגְשׁוֹ יְדִידוֹ הָאָהוּב בְּיוֹתֵר, אֲשֶׁר לֹא מְעַט נָסָה לַעֲזֹר לְיַעְנְקֶ'לֶה בְּצָרָתוֹ, וּבְפָנִים צוֹהֲלוֹת פּוֹנָה לִידִידוֹ יַעְנְקֶ'לֶה: בֹּא וְאֵיעָצְךָ עֵצָה נִפְלָאָה בָּהּ תֵּצֵא מִצָּרָתֶךָ, הִגִּיעַ לְעֵירֵנוּ אֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, שְׁמוֹ הוֹלֵךְ לְפָנָיו כְּפוֹעֵל יְשׁוּעוֹת, וּכְכָל אֲשֶׁר יִגְזֹר- מִיָּד הַקָּבָ"ה עוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ, הַצַּדִּיק הִגִּיעַ לְעִירֵנוּ וְיִשְׁהֶה בָּהּ לִזְמַן קָצָר, קוּם הִזָּדֵרֵז וּתְפֹס "תּוֹר" לְהִתְקַבֵּל אֵלָיו.

הִזָּדֵרֵז יַעְנְקֶ'לֶה וְרָץ לַגַּבַּאי וְהִזְמִין תּוֹר אֵצֶל הַצַּדִּיק. מוֹעֵד הַתּוֹר הָיָה לְעוֹד שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּשָׁעָה 12:00 בַּצָּהֳרַיִם, בְּכָל אוֹתָם הַיָּמִים הָיָה יַעְנְקֶ'לֶה מָלֵא תִּקְוָה וּבִטָּחוֹן הִנֵּה וּכְבָר תִּפְתַּר אֶצְלוֹ מְצוּקַת עָנְיוֹ, שֶׁכֵּן הִסְפִּיק בֵּינְתַיִם לִשְׁמֹעַ עוֹד הַרְבֵּה מִנִּפְלְאוֹת הָרַבִּי וְכִי כָּל דְּבָרָיו כְּדִבְרֵי הָאוּרִים.

בְּמֻתָּח, בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת וּבְבִטָּחוֹן הִמְתִּין יַעְנְקֶ'לֶה כָּל אוֹתָם הַיָּמִים לְתוֹרוֹ אֵצֶל הַצַּדִּיק, וְהַתּוֹר הִגִּיעַ... יוֹשֵׁב לוֹ יַעְנְקֶ'לֶה מוּל הַצַּדִּיק בְּאֵימָה וּמֻשְׁתֶּה אֶת צַעֲרוֹ לְפָנָיו, הַצַּדִּיק מַאֲזִין לוֹ בְּקֶשֶׁב רַב, וְהַרְחֲמָנוּת שֶׁל הַצַּדִּיק עַל יַעְנְקֶ'לֶה מִתְבַּטֵּאת הֵיטֵב בְּפָנָיו, וְיַעְנְקֶ'לֶה כְּשֶׁרוֹאֶה זֹאת מְעוֹרֵר בְּיוֹתֵר עוֹד וָעוֹד אֶת רַחֲמֵי הַצַּדִּיק עָלָיו, וּבְלִבּוֹ מָלֵא הוּא תִּקְוָה, הִנֵּה, וּכְבָר הַצַּדִּיק גּוֹזֵר אוֹמֵר, וְזֶהוּ, נָמַרְתִּי מִסִּפּוּר עָנְיֵי הַנּוֹרָא זֶה רַבּוֹת בַּשָּׁנִים.

מְסַיֵּם יַעְנְקֶ'לֶה אֶת דְּבָרָיו, וְהַצַּדִּיק סוֹגֵר עֵינָיו מְקַמֵּט מִצְחוֹ וּכְאִלּוּ עוֹלָה הוּא לָעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים...

יַעְנְקֶ'לֶה יוֹשֵׁב מוּל הַצַּדִּיק שָׂם לֵב עַל כָּל תְּנוּעוֹתָיו, וּבְלִבּוֹ תִּקְוָה וּבִטָּחוֹן לְלֹא סָפֵק, זֶהוּ, הָרַב בְּרִאְיָתוֹ לְמַעְלָה תֵּכֶף וְיוֹרִיד לוֹ יְשׁוּעָה בְּגִזְרָה שֶׁיִּגְזֹר... אוֹ בְּהַזְכָּרַת שֵׁם קָדוֹשׁ... אוֹ בְּאֵיזֶה סְגֻלָּה נִפְלָאָה -שֶׁבְּרֶגַע אֶחָד שֶׁיַּעֲשֶׂנָּה כְּבָר יְוֻשַּׁע.

לְאַחַר דַּקּוֹת שֶׁל מֶתַח שֶׁנִּרְאוּ כִּזְמַן רַב, פּוֹקֵחַ הַצַּדִּיק אֶת עֵינָיו, וּבְמַבָּט רַחֲמִים מִצַּד אֶחָד, וּבְטוֹן הֶחְלֵטִי מִצַּד שֵׁנִי, אוֹמֵר לְיַעְנְקֶ'לֶה, שְׁמַע: מָצָאתִי פִּתְרוֹן לְבַעְיָתְךָ... שְׁמַע הֵיטֵב... יַעְנְקֶ'לֶה "כֻּלּוֹ אָזֶן" לְמִשְׁמַע דִּבְרֵי הַצַּדִּיק וּבִתְחוּשָׁה, לֹא טָעִיתִי, זֶהוּ יָצָאתִי מִצָּרָתִי...

וְאָז פּוֹתֵחַ הַצַּדִּיק אֶת פִּיו הַקָּדוֹשׁ, וְאוֹמֵר: עָצַתְי לְךָ הִיא, בְּכָל יוֹם תִּתְפַּנֶּה מִכָּל עֲסָקֶיךָ, תִּשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא מָקוֹם מְבוֹדָד, וְתָשִׂיחַ צַעֲרְךָ לִפְנֵי קוֹנְךָ בְּלֵב נִשְׁבָּר, וּבְכָךְ תִּוָּשַׁע...! סִיּם הַצַּדִּיק דְּבָרָיו.

יַעְנְקֶלֶ"ה יוֹצֵא מִבֵּית הַצַּדִּיק, מְאֻכְזָב, שָׁבוּר יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָיָה מִקֹּדֶם, וּבְיֵאוּשׁ חוֹזֵר לְבֵיתוֹ הֶעָנִי לְלֹא תִקְוָה, בְּדַרְכּוֹ פּוֹגְשׁוֹ מֹשֶׁה יְדִידוֹ אֱהוּבוֹ, וְשׁוֹאֲלוֹ, נוּ, יַעְנְקֶלֶ"ה מַה יָּצָא מֵהַפְּגִישָׁה עִם הַצַּדִּיק?

מְשִׁיבוֹ יַעְנְקֶלֶ"ה בְּשִׂפָה רָפָה: לֹא יָצָא כְּלוּם...! שְׁאָלוֹ מֹשֶׁה: מַה זֹּאת אוֹמֶרֶת לֹא יָצָא כְּלוּם, הַצַּדִּיק לֹא קִבֵּל אוֹתְךָ? לֹא, מְשִׁיבוֹ יַעְנְקֶלֶ"ה, קִבְּלַנִי הִצְדִּיק, וְגַם קִבְּלַנִי בִּמְאוֹר פָּנִים, הִשְׁתַּתֵּף אִמְנָם בְּצַעֲרָתִי, אוּלָם לֹא הָיָה בִּיכָלְתּוֹ לַעֲזֹר לִי, וְשׁוּב שׁוֹאֲלוֹ מֹשֶׁה? וּמַה כֵּן אָמַר לְךָ הַצַּדִּיק בְּשִׂיחָתְךָ עִמּוֹ? מַשִׁיב יַעְנְקֶלֶ"ה, אָה, מָה אָמַר לִי, אָמַר לִי לְהִתְפַּלֵּל... וְכִי לָזֶה צִפִּיתִי שֶׁיֹּאמַר לִי לְהִתְפַּלֵּל, בִּשְׁבִיל זֶה הָיִיתִי צָרִיךְ לָלֶכֶת לַצַּדִּיק, וְכִי אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל...?

בָּאִים חֲכָמֵינוּ זַ"ל (ברכות ו' ע"ב) וְאוֹמְרִים לְאֶחָד כָּזֶה כְּמוֹ יַעְנְקֶלֶ"ה, דַּע לְךָ, שֶׁהַצַּדִּיק נָתַן לְךָ אֶת הָעֵצָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר מִכָּל הָעֵצוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, עֵצָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר מִכָּל מַה שֶּׁרָצִיתָ לִשְׁמֹעַ, שֶׁכֵּן תְּפִלָּה עוֹמֶדֶת הִיא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, זוֹ הָעֵצָה הַגְּבוֹהָה בְּיוֹתֵר שֶׁמְּרוֹמֶמֶת הָאָדָם לַמָּקוֹם הַגָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר וְאֵין כְּמוֹהָ מוֹעִילָה לָאָדָם, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ וְלֹא מַכִּירִים בְּעֶרְכָּהּ.

פתיחה מספר תפארת למשה

הַמְּסִלַּת יְשָׁרִים (פרק יט) כָּתַב דְּקִדֵּם הַתְּפִלָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּג' דְּבָרִים. א: "שֶׁהוּא עוֹמֵד מַמָּשׁ לִפְנֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עֵינוֹ שֶׁל אָדָם רוֹאֶהוּ". ב: "צָרִיךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן עַל רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר הוּא מְרוֹמָם וְנִשְׂגָּב עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה וְעַל כָּל מִינֵי שְׁלֵמוּת שֶׁתּוּכַל מַחֲשַׁבְתֵּנוּ לְדַמּוֹת וּלְהָבִין". ג: "עוֹד צָרִיךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן עַל שִׁפְלוּת הָאָדָם וּפְחִיתוּתוֹ לְפִי חֻמְרִיּוּתוֹ וְנַסּוּתוֹ".

הִנֵּה הַמְּסִלַּת יְשָׁרִים קִצֵּר בִּדְבָרָיו הָרְבֵּה, אָכֵן יִתְבָּרֵר הָעִנְיָן הֵיטֵב עַל פִּי מַה שֶּׁאָמַר הרה"ק ר' מְנַחֵם נַחוּם דּוּבְּעָר זַצַ"ל (בֶּן הרה"ק ר' שָׁלוֹם יוֹסֵף זַצַ"ל בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ שֶׁל הרה"ק מֵרוּז'ין זַצַ"ל) (נר ישראל ח"ג) שֶׁקֹּדֶם הַתְּפִלָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּד' פְּסוּקִים הַמַּתְחִילִין בְּ"מָה". א: (תהלים ח, ב) "מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ". ב: (תהלים ח, ה) "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ". ג: (דברים י, יב) "מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה". ד: (תהלים לא, כ) "מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ".

וְהִסְבִּיר עַל פִּי מָשָׁל לְמֶלֶךְ גָּדוֹל וְחָזָק מְאֹד שֶׁהָלַךְ פַּעַם לָצוּד חַיּוֹת בַּיַּעַר וּלְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת רָצָה לְעַשֵּׁן סִיגָרִיָּה וְהוֹצִיא מִכִּיסוֹ קֻפְסָא מֻזְהֶבֶת וְהוֹצִיא מִמֶּנָּה סִיגָרִיָּה לְעַשֵּׁן, אֲבָל לֹא הָיָה בְּיָדוֹ גַּפְרוּרִים אוֹ שְׁאָר אֵשׁ, שֶׁאַל מֵעֲבָדָיו אִם יֵשׁ לְמִישֶׁהוּ גַּפְרוּרִים וְלֹא הָיָה לְשׁוּם אֶחָד מֵהֶם, בִּקֵּשׁ מֵהֶם הַמֶּלֶךְ שֶׁיֵּלְכוּ לִמְצֹא אִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּפְרוּרִים וְיָבִיאוּהוּ אֶצְלוֹ וְהוּא יְשַׁלֵּם לוֹ עֲבוּר גַּפְרוּר אֶחָד מֵאוֹצְרוֹתָיו כָּל טוּב אֲבָנִים יְקָרוֹת, הָלְכוּ וּמָצְאוּ אִישׁ בֶּן כְּפָר שֶׁהָלַךְ עִם בְּגָדֵי עֲבוֹדָה מְלֻכְלָכִים מֵהָרֶפֶת שֶׁל בְּהֵמוֹת וּבְכִיסוֹ גַּפְרוּרִים, בִּקְּשׁוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ מִמֶּנּוּ שֶׁיֵּלֵךְ עִמָּהֶם לַמֶּלֶךְ כְּדֵי לִתֵּן גַּפְרוּר אֶחָד לַמֶּלֶךְ, אֲבָל עָנָה לָהֶם הַבֶּן כְּפָר "שִׁיטָתִי הִיא שֶׁאֲנִי רַק לוֹקֵחַ וְאֵינִי נוֹתֵן".

אָמְרוּ לוֹ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ, הַאִם אַתָּה יוֹדֵעַ מִי הוּא הַמְבַקֵּשׁ הַגַּפְרוּר, הֲלֹא הַמֶּלֶךְ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ! עָנָה לָהֶם הַבֶּן כְּפָר, וְכִי מִי הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁאֶתֵּן לוֹ גַּפְרוּר? הִתְחִילוּ שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ לְהַסְבִּיר לוֹ מִי הוּא הַמֶּלֶךְ, וְאָמְרוּ, "תֵּדַע שֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁלָּנוּ הוּא מוֹלֵךְ עַל הַרְבֵּה מְדִינוֹת וְאֶחָד מֵהַמְּדִינוֹת שֶׁהוּא מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם הוּא מְדִינָה זוֹ שֶׁאַתָּה גָּר בּוֹ, וְהֵינוּ שֶׁהַכְּפָר שֶׁאַתָּה גָּר שָׁם וְכָל הַבָּתִּים וְהַבְּהֵמוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ הֵם כֻּלָּם תַּחַת יָדוֹ, וְאִם הוּא רוֹצֶה הֲרֵי יָכוֹל הוּא לִקַּח הַכֹּל מִיָּדְךָ, וְגַם הַאִם יְדוּעַ לְךָ הָעֲשִׁירוּת שֶׁיֵּשׁ לַמֶּלֶךְ"? עָנָה לָהֶם הַבֶּן כְּפָר, "הֲרֵי אֲנִי גַּם כֵּן עָשִׁיר, יֵשׁ לִי מֵאָה בְּהֵמוֹת, חֲמִשִּׁים חֲמוֹרִים, אֶלֶף תַּרְנְגוֹלִים וְכוּ'".

הִסְבִּירוּ לוֹ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לַמֶּלֶךְ אֶלֶף אַרְמוֹנוֹת וּבְכָל אַרְמוֹן יֵשׁ אַלְפֵי חֲדָרִים וּבְכָל חֶדֶר יֵשׁ שָׁם תְּמוּנוֹת יְקָרוֹת שֶׁיְּקַר הָעֵרֶךְ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶן שָׁוֶה יוֹתֵר מִכָּל הַכְּפָר הַזֶּה, וְכָל זֶה אֵינוֹ בִּכְלָל אוֹצְרוֹת הַמֶּלֶךְ אוֹ אֲבָנִים יְקָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּכָל חֶדֶר וְחֶדֶר וְכוּ' וְכוּ'.

וּלְאַחַר שֶׁמַּסְבִּירִים לוֹ מַהוּ גֹּדֶל הָעֲשִׁירוּת שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְחָזְקוֹ, מַסְבִּירִים לוֹ עֵרֶךְ שִׁפְלוּת עַצְמוֹ, שֶׁהִנְּךָ בֶּן כְּפָר וְאֵיךְ רָחוֹק אַתָּה אֲפִלּוּ מִלְּהָבִין עֶרְכָּן שֶׁל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרֵי חוּץ מִבְּהֵמוֹת וְתַרְנְגוֹלִים אֵין לְךָ מֻשָּׂג, וְגַם אֵיךְ אַתָּה עוֹמֵד בְּהַמַּלְבּוּשִׁים שֶׁלְּךָ הַמְלֻכְלָכִים מֵהָרֶפֶת שֶׁל הַבְּהֵמוֹת, הֲרֵי תֵּבוֹשׁ אֲפִלּוּ מִלַּעֲמֹד לִפְנֵי הַשָּׂרִים הַקְּטַנִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְכָאן הַמֶּלֶךְ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ קוֹרֵא לְךָ אֶצְלוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שֶׁתִּתֵּן לוֹ גַּפְרוּר אֶחָד.

וְכָךְ שָׁעָה אֲרֻכָּה מַסְבִּירִים לוֹ גֹּדֶל הַמֶּלֶךְ וְקִטֶּן עֶרֶךְ עַצְמוֹ. וְהוֹסִיפוּ לְהַבְהִיר לוֹ שֶׁאֵין הַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שֶׁתִּתֵּן לוֹ כָּל הָרְכוּשׁ שֶׁלְּךָ, וְגַם אֵינוֹ אֲפִלּוּ מְבַקֵּשׁ שֶׁתִּתֵּן לוֹ כָּל הַקֻּפְסָא שֶׁל הַגַּפְרוּרִים, רַק הַמֶּלֶךְ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ רַק גַּפְרוּר אֶחָד.

וְגַם הִסְבִּירוּ לוֹ שֶׁאֲפִלּוּ הַגַּפְרוּר שֶׁהַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ אֵינוֹ מְבַקֵּשׁ אֶת זֶה בְּחִנָּם, רַק הַמֶּלֶךְ רוֹצֶה לְשַׁלֵּם לְךָ עֲבוּר זֶה בְּשִׁקִּים שְׁלֵמִים שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁכָּל אֶבֶן מֵהֶם שָׁוֶה אֶלֶף אֲלָפִים פְּעָמִים יוֹתֵר מִכָּל הָרְכוּשׁ שֶׁלְּךָ.

וְאַחַר שֶׁמַּסְבִּירִים לוֹ כָּל זֶה עוֹנֶה הַבֵּן כְּפָר הֶעוֹמֵד עִם בְּגָדָיו הַמְלֻכְלָכִים הַמַּסְרִיחִים מִבְּהֵמוֹת בְּחֻצְפָּה וּבְעַזּוּת, "לֹא! אֲנִי לֹא אֶתֵּן"!

הַמְתְבוֹנֵן בְּהַמָּשָׁל רוֹאֶה שֶׁהַבֵּן כְּפָר פָּשׁוּט שׁוֹטֶה, הֲרֵי אֵיפֹה הָיָה לוֹ הִזְדַּמְנוּת כָּזוֹ בְּכָלָל לִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ, וְעוֹד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ קוֹרֵא לוֹ וּמַזְמִינוֹ אֶצְלוֹ, וְאֵיפֹה יֵשׁ הִזְדַּמְנוּת שֶׁהַמֶּלֶךְ מְבַקֵּשׁ מֵאָדָם דָּבָר, וְגַם מַהוּ כְּבָר מְבַקֵּשׁ? גַּפְרוּר אֶחָד! וּמָה רוֹצֶה לְשַׁלֵּם עֲבוּר הַגַּפְרוּר הָאֶחָד? קָשֶׁה לְהַאֲמִין שֶׁנִּמְצָא אָדָם כָּזֶה שֶׁיְאַבֵּד הִזְדַּמְנוּת כָּזוֹ.

אֲבָל עַכְשָׁו בּוֹאוּ וְנַחְשֹׁב וְנַעֲשֶׂה חֶשְׁבּוֹן לְהַסְבִּיר הַנִּמְשָׁל. אָדָם הַהוֹלֵךְ לְהִתְפַּלֵּל הֲרֵי מִיהוּ הָרוֹצֶה אֶת עֲבוֹדָתוֹ, הֲרֵי לֹא מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם רַק מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר לְגַדְלָתוֹ אֵין חֵקֶר וְלֹא שַׁיָּךְ אֲפִלּוּ לְבֶן אָדָם לְסַפֵּר זֶה, וְזֶה: "מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ". וּמִמִּי שׁוֹאֵל מֶלֶךְ זוֹ לְשָׁרְתוֹ, מֵאָדָם הַבָּזוּי הַדּוֹמֶה לְבֶן הַכְּפָר הֶעוֹמֵד בִּבְגָדִים מְלֻכְלָכִים, שֶׁעוֹמֵד כָּל הַיּוֹם שָׁקוּעַ בְּתַאֲוֹוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הַדּוֹמִים לְרֶפֶת שֶׁל בְּהֵמוֹת, וְזֶה: "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ". וּמַה כְּבָר מְבַקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַזֶּה, רַק גַּפְרוּר קָטָן שֶׁל אֵשׁ, עֲבוּדָה עִם קְצָת חֲמִימוּת, וְהַיְנוּ: "מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה". וּמָה רוֹצֶה מֶלֶךְ זֶה לְשַׁלֵּם עֲבוּר אֵשׁ זוֹ, הֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַסְבִּיר בְּפִיו גֹּדֶל הַשָּׂכָר בָּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ: "מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ".

וְלֹא רַק זֶה אֶלָּא דְּהַנִּמְשָׁל עֲדַיִן אֵינוֹ דּוֹמֶה לְגַמְרֵי לְהַמָּשָׁל, כִּי בְּהַנִּמְשָׁל דְּהַיְנוּ אֲצָלֵנוּ גַּם הַקֻּפְסָא שֶׁל הַגַּפְרוּרִים אֵינוֹ שֶׁלָּנוּ, רַק שַׁיָּךְ לַמֶּלֶךְ, כִּי מִי נוֹתֵן לָנוּ חַיִּים אִם לֹא הוּא וַהֲרֵי גַּם זֶה כֻּלּוֹ שֶׁלּוֹ הוּא, וְאִם כֵּן הָאִם לֹא כְּדַאי לְהִתְפַּנּוֹת מִכָּל עֲסָקִים שֶׁלָּנוּ וְלִתֵּן לְמַלְכֵּנוּ גַּפְרוּר אֶחָד שֶׁל אֵשׁ, וְעוֹד אֵיפֹה נִמְצָא דָּגְמָא כָּזוֹ שֶׁמֶּלֶךְ שֶׁהַכֹּל בְּיָדוֹ יְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי מְדִינָתוֹ: אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם בְּבַקָּשָׁה שֶׁתְּבַקְּשׁוּ מִמֶּנִּי, חַיִּים, נַחַת, בְּרִיאוּת, פַּרְנָסָה, וְכוּ', וְלֹא רַק שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִתֵּן לָכֶם כָּל זֶה רַק עֲבוּר עֲצֶם הַדָּבָר שֶׁאַתֶּם מִתְפַּלְּלִים וּמְבַקְּשִׁים אֶלָּא עוֹד שֶׁאֲנִי מְשַׁלֵּם שָׂכָר עֲבוּר זֶה, הָאִם אֵין כְּדַאי לְקֻפְּץ עַל הִזְדַּמְנוּת כָּזוֹ, וְזֶה מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹאֵל מֵאִתָּנוּ.

וְאַחַר הִתְבּוֹנְנוּת זוֹ מַה יַּמְתִּקוּ וְיוּבְנוּ דִּבְרֵי הַמְסִלַּת יְשָׁרִים (פרק יט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְעַל הַפָּסוּק שֶׁזְּכַרְנוּ לְמַעְלָה עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב ק') אָמַר רַבִּי אַיְבוּ כְּשֶׁתִּהְיֶה עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל יְהֵא לִבְּךָ שָׂמֵחַ עָלֶיךָ שֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל לֵאלֹקִים שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בּוֹ, כִּי זֹאת הִיא הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם עָלָיו (שֹׂמֵחַ) עַל שֶׁהוּא זוֹכֶה לַעֲבֹד לִפְנֵי אֲדוֹן יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ.

וְעוֹד שָׁם (מקֹדָם) : וְהִנֵּה עִנְיַן הָאַהֲבָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם חוֹשֵׁק וּמִתְאַוֶּה מַמָּשׁ אֶל קִרְבָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְרוֹדֵף אַחַר קְדֻשָּׁתוֹ כַּאֲשֶׁר יִרְדֹּף אִישׁ אַחַר דָּבָר הַנֶּחְמָד מִמֶּנּוּ חֶמְדָּה עַזָּה, עַד

שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הַזְכָּרַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ וְדִבּוּר בְּתִהְלּוֹתָיו וְהָעֵסֶק בְּדִבְרֵי תוֹרָתוֹ וְכוּ' שַׁעֲשׁוּעַ וְעֹנֶג מַמָּשׁ כְּמִי שֶׁאוֹהֵב אֶת אֵשֶׁת נְעוּרָיו אוֹ בְּנוֹ יְחִידוֹ אֲהֻבָה חֲזָקָה אֲשֶׁר אֲפִלּוּ הַדִּבּוּר בָּם יִהְיֶה לוֹ לְנַחַת וְתַעֲנוּג.

וּנְסַיֵּם בְּדִבְרֵי הַסֵּפֶר חֲסִידִים (אות יח) : שֹׁרֶשׁ הַתְּפִלָּה שִׂמְחַת לֵב בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים א' ט"ז י') הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי ה', לְפִיכָךְ הָיָה דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מְנַגֵּן בְּכִנּוֹר עַל כָּל תְּפִלּוֹתָיו וּזְמִירוֹתָיו כְּדֵי לְמַלֹּאת לְבָבוֹ שִׂמְחָה בְּאַהֲבָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁן

לִקּוּט דְּבָרִים נִלְהָבִים מִסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים בְּשֶׁבַח הָעֲצָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל תְּפִלַּת הָאָדָם בִּלְשׁוֹנוֹ שֶׁתְּהֵא שִׂיחָתוֹ אֶל קוֹנוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ (כלשון המסילת ישרים פרק יט) אֲשֶׁר הוּא הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁן שֶׁדָּרְכוּ בּוֹ אֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם.

רבנו יונה מגירונדי

וְרָאוּי לְכָל יֵרֵא אֱלֹקִים לְמַעֵט בַּעֲסָקָיו וְלִהְיוֹת רַעְיוֹנָיו נִחָתִים וְלִקְבֹּעַ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה עִתִּים לְהִתְבּוֹדֵד בַּחֲדָרָיו וּלְחַפֵּשׂ דְּרָכָיו וְלַחֲקֹר לְקֶדֶם אַשְׁמוּרוֹת וּלְהִתְעַסֵּק בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְכִשְׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה וְלִשְׂפֹּךְ שִׂיחַ וְלָשֹׂאת תְּפִלָּה וְרִנָּה וּלְהַפִּיל תְּחִנָּה וְהֵעֵת עֵת רָצוֹן וְהַתְּפִלָּה נִשְׁמַעַת בּוֹ כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מ"ט ח) בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךְ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךְ. (שערי תשובה שער ב' דרך ה')

רבנו אליהו הכהן בעל "קב הישר"

עַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְבּוֹדֵד בְּהִתְבּוֹדְדוּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּדְבֵּר בְּכָל לִבּוֹ לִפְנֵי יוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת בָּרוּךְ הוּא, וְיִבְכֶּה בְּדִמְעוֹת וְיִתְאַנַּח בְּכָל לִבּוֹ בְּשִׁבְרוֹן לֵב בְּזָכְרוֹ אֶת חֲטָאָיו וְחַטָּאת נְעוּרָיו, אֲשֶׁר לֵב הָאָדָם יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ מַה שֶּׁחָטָא וְקִלְקֵל בִּימֵי נְעוּרָיו, וְהַכֹּל רָשׁוּם וְחָקוּק לְמִשְׁמֶרֶת וְכוּ'. (קב הישר פרק כ"ג)

רבנו מנחם המאירי

אָמַר הַמְּאִירִי: ר' נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה וְכוּ', הוֹרָה בְּזֶה, שֶׁאָדָם מַצְרִיךְ לְחַדֵּשׁ תְּפִלָּה עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ בּוֹ לְעֶזֶר אֱלֹקִים, וְאָז יַתְמִיד מַחְשַׁבְתּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּאֵין פֵּרוּד. וְאָמַר עַל זֶה הֶחָכָם, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא תֵּאֵרַע לוֹ תַּקָּלָה עַל יְדֵי הוֹרָאָתוֹ, וּבִיצִיאָתוֹ הָיָה נוֹתֵן הוֹדָאָה לְמִי שֶׁשָּׁם חֶלְקוֹ בְּגוֹרָלָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. (חידושי המאירי ברכות דף כח:)

רבנו אליעזר אזכרי זי"ע בעל ה"חרדים"

סְגֻלָּה חֲמִישִׁית הִיא הַהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁכָּתַבְנוּ בְּשֵׁם סֵפֶר בֵּית מִדּוֹת כִּי לְעִתּוֹת רָצוֹן יִפְרֹשׂ עַצְמוֹ בְּמָקוֹם מְיֻחָד שֶׁלֹּא יִרְאוּהוּ בְּנֵי אָדָם וְיִשָּׂא עֵינָיו לַמָּרוֹם אֶל מֶלֶךְ יָחִיד עִלַּת כָּל

הָעֲלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת, כְּמַטָּרָה לַחֵץ כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כַּאֲשֶׁר הוּא יָבֹא לְשׁוּם פָּנָיו אֶל אֱלֹקָיו כֵּן הוּא יִתְבָּרַךְ יָשִׂים אֵלָיו וַיִחָדוֹ יְדַבָּקוּ, כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּי מוֹרִי וְרַבִּי הֶחָסִיד הַקָּדוֹשׁ כְּבוֹד ר' יוֹסֵף סַאגִיס זלה"ה וְכָךְ הָיָה הוּא עוֹשֶׂה וְכֵן מָצָאתִי לְרַבֵּנוּ יִצְחָק דְּמִן עַכּוֹ שֶׁכַּמָּה חֲסִידִים הָיוּ עוֹשִׂים כֵּן בְּיָמָיו, וְדוֹק וְתִשְׁכַּח כֵּן בְּדִבְרֵי רַמְבַּ"ם וְרַמְבַּ"ן וְחוֹבַת הַלְּבָבוֹת וְהָרַב רַבֵּנוּ יוֹנָה זַ"ל. (ספר חרדים פרק ע"ג)

הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע

לָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחָרֵט מְאֹד עַל עֲוֹונוֹתָיו וְיִתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם שֶׁאָז עֵת רָצוֹן לִבְכּוֹת עַל גְּלוּת הַשְּׁכִינָה פְּעָמִים הַרְבֵּה עַד אֵין חֵקֶר וְיִבְכֶּה בִּדְמָעוֹת, וְגַם בַּיּוֹם לִפְעָמִים יִתְבּוֹדֵד וְאָז יִרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁעָמְדוּ עֲוֹונוֹתָיו נֶגֶד עֵינָיו, וְיִזְכֹּר אֶת חַטֹּאתָיו וַעֲוֹונוֹתָיו וּפִשְׁעָיו כְּהָרִים וּגְבָעוֹת אֲשֶׁר מֵעוֹלָם לֹא זָכַר אוֹתָם אִם עָשָׂה כָּכָה. כָּכָה יַעֲשֶׂה לֹא פַּעַם וְלֹא שְׁתַּיִם וְלֹא מֵאָה פְּעָמִים עַד אֲשֶׁר יְרַחֲמוּ עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם וְיִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּדְרִיכֵהוּ בְּדֶרֶךְ וְיוֹרֵהוּ דַּרְכּוֹ שֶׁלֹּא יְבַלֶּה חַיֵּי חַיָּיו, וְאָז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֲסָדָיו יָאִיר עֵינָיו בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְיָבִין וְיַשְׂכִּיל תֹּכֶן הַדָּבָר לַעֲשׂוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. (נעם אלימלך, בהנהגות בתחלת הספר)

הרה"ק ר' משה טייטלבוים מאוהל זי"ע

וְהִנֵּה מָצָאנוּ רָאִינוּ בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, מַגִּדִילִים מַעֲלַת הַהִתְבּוֹדְדוּת וּבִפְרָט בְּעֵת שֶׁיִּתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ וְיָשִׂים אֶל לִבּוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב גְּדֻלַּת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים וְשִׁפְלוּת עַצְמוֹ, וְאֵיךְ שֶׁהֵטִיב לוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּמֵטִיב לוֹ בְּכָל עֵת, וְגָדֵל מָרִי בִּזְמַן הֶטָּבָה וּבְהַטּוֹבָה עַצְמוֹ, וְאֵיךְ שֶׁהֵטִיב לוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּמֵטִיב לוֹ בְּכָל עֵת, וְגָדֵל מָרִי בִּזְמַן הֶטָּבָה וּבְהַטּוֹבָה עַצְמוֹ וּלְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְיִקְרַע לְבָבוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר קְרָעִים וְיִשְׁבֹּר רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְיִדְכֶּה יָשׁוֹחַ וְיִתְחָרֵט בַּחֲרָטָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, וְיִזְעַק מָרָה עַל פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָבַר וַחֲטָאָיו אֲשֶׁר גָּבַר, וְיִתְוַדֶּה בְּכָל לֵב וּבְקֶשׁ מְחִילָה וּסְלִיחָה וְיַעֲזֹב עֲזִיבָה גְּמוּרָה בֶּאֱמֶת וְיָעִיד עַל עַצְמוֹ מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב עוֹד לְתַעְתּוּעִים. (ישמח משה פר' תבא)

הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע

הִתְבּוֹדְדוּת יוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ בְּחֶדֶר מְיֻחָד וְכוּ' וְיִבְכֶּה בִּדְמָעוֹת לִפְנֵי קוֹנוֹ שֶׁיְּכַפֵּר לוֹ עַל עֲוֹונוֹ וְכוּ' וְאִם אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְבּוֹדֵד עַצְמוֹ בְּכָל יוֹם לֹא פָּחוֹת מִשָּׁעָה וְיִתְוַדֶּה לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ שֶׁיְּכַפֵּר לוֹ. (מובא בספה"ק בית אהרן)

הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע

יִזָּהֵר בְּכָל יוֹם לְהִתְבּוֹדֵד בְּחֶדֶר מְיֻחָד כְּמוֹ שָׁעָה אוֹ חֲצִי שָׁעָה וְכוּ' לִבְכּוֹת עַל עֲוֹונוֹתָיו וּלְהִתְחַנֵּן לַה' שֶׁיִּמְחֹל לוֹ. (מובא בספה"ק ליקוטי אמרים - ויטעפסק)

הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע

עִקָּר הַתְּשׁוּבָה הִתְבּוֹדְדוּת וּפְרִישׁוּת וְכוּ', לַעֲמֹד וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ הָאֻמְלָלָה וְכוּ', וִידַבֵּר מֵעַל לִבּוֹ כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ וְכוּ' לֵאמֹר כְּבֵן לִפְנֵי אָבִיו, וּבְכָל לָשׁוֹן אֲשֶׁר יְדַבֵּר בִּתְפִלָּה בִּלְשׁוֹן הַמְּדִינָה שֶׁמְּדַבֵּר בִּלְשׁוֹנָהּ וְשׁוֹמֵעַ, לְמַעַן יָרוּץ דִּבְרוֹ מְהֵרָה מִכְּאֵב לֵב עַל עֲוֹונוֹתָיו וּפְשָׁעָיו, וִיבַקֵּשׁ סְלִיחָה וּמְחִילָה, כְּדִבְרֵי הַזֹּהַר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא וִדּוּי דְּבָרִים בִּלְבַד. (סור מרע ועשה טוב ח"ב דף ט"ז)

הרה"ק רבי נחום מטשערנוביל זי"ע

וְיִתְבּוֹדֵד אוֹתוֹ הַיּוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְיִתְוַדֶּה בְּפֵרוּשׁ כָּל מַה שֶּׁחָטָא נֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲפִלּוּ בְּקַטְנוּתוֹ, וְיִתְבַּיֵּשׁ, וִיבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה, וְיִבְכֶּה, כִּי כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ חוּץ מִשַּׁעֲרֵי דְּמָעוֹת, וְיַחֲזֹר לִשְׁמֹחַ עַל שֶׁזָּכָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. (מאור עינים, בהנהגות)

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע

וַיַּעֲשֶׂה הִתְבּוֹדְדוּת שָׁעָה בְּכָל יוֹם וְלַחֲשֹׁב כַּנַּ"ל, וְכָל אִישׁ הַנִּלְבָּב לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מְחַיֵּב בְּזֶה הַדִּבּוּר לְדַבֵּר דִּבּוּר לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, וּבְזֶה הוּא אָהוּב לְמַעְלָה וְנֶחְמָד לְמַטָּה. הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לָזֶה אָמֵן. (ליקוטי תורה תחילת הספר)

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע

וְלָכֵן אֵין לְשׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְיַאֵשׁ אֶת עַצְמוֹ כְּלָל וּכְלָל וְלֹא יֹאמַר חַס וְחָלִילָה אֲנִי נִפְסָק מִקְּדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁאֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּלֹא מַחְשָׁבָה זָרָה וְכַדּוֹמֶה שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵין לוֹ דִּבּוּר שֶׁל קְדֻשָּׁה שֶׁתַּעֲלֶה תְּפִלָּתוֹ לוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לֹא יְיַאֵשׁ אֶת עַצְמוֹ בכ"ז כִּי לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח וְהַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו וְאוֹמֵר יִתְבָּרַךְ וְחַנּוֹתִי אֶת אֲשֶׁר אָחוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וּכְדַאי, וְגַם הָאִישׁ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּשֵׁפֶל הַמַּדְרֵגָה מְאֹד וְנִסְתָּמִין דְּבָרָיו וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו כָּרָאוּי לְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן יָדַע בֶּאֱמֶת שֶׁגַּם הִתְשׁוּקָה הַזֹּאת שֶׁחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כָּרָאוּי אַף שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל, זֶה גַּם כֵּן רוֹאֶה יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְחָשׁוּב לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְגַם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ שִׂיחָה וּתְפִלָּה מִזֶּה בְּעַצְמוֹ שֶׁיִּצְעַק וְיִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּתְרַחֵק כָּל כָּךְ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁאֵין יָכוֹל לְדַבֵּר כָּרָאוּי, וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים שֶׁיַּחְמֹל עָלָיו וְיִפְתַּח פִּיו שֶׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ דִּבּוּר כָּרָאוּי וְיוּכַל לְהִתְפַּלֵּל כַּדָּת וְכָרָאוּי וְכַנָּכוֹן, וּבְוַדַּאי יַעְזֹרֵהוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. (זרע קודש, פר' וארא)

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן בעל "מאור ושמש" זי"ע

אָמְנָם זֹאת הָעֵצָה לְהַבָּא לְשׁוּב אֶל ה', לֹא טוֹב הֱיוֹתוֹ מְגֻלֶּה מוּמָיו לִבְנֵי אָדָם, כְּמַאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ **ע"ה** (**תהלים ל"ב**) "אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה". אָכֵן אוּלַי אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא יְפָרְטֵם בִּשְׂפָתָיו, רַק יִצְפְּנֵם בִּלְבָבוֹ, יִשְׁכַּח וּמַסִּיחַ מִדַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הֶעָוָה, וְיָסוּרוּ מִנֶּגֶד עֵינָיו.

לְזֹאת הָעֲצָה הַנְּכוֹנָה, שֶׁבְּעֵת אֲשֶׁר יִהְיֶה לְבַדּוֹ בְּלִי חֶבְרַת הָאָדָם, בְּבֵיתוֹ אוֹ בַּחוּץ, יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ לִפְנֵי ה' וְיִתּוֹךְ כַּמַּיִם לִבּוֹ, וְלִפְרֹט חֲטָאָיו וּלְהִתְוַדּוֹת עֲלֵיהֶם, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּפְתַּח לוֹ פְּתָחֵי הַתְּשׁוּבָה, וְיוֹרֵהוּ נֹעַם דְּרָכֶיהָ. גַּם בְּשָׁכְבוֹ עַל מִשְׁכָּבוֹ בַּלֵּילוֹת זֹאת תִּהְיֶה שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין בּוֹרְאוֹ מִמְּקוֹר לִבּוֹ. וְאִם כֹּה יַעֲשֶׂה יָמִים עַל יָמִים, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, גַּם בְּעֵת אֲשֶׁר יִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ לַעֲסֹק עֲסָקָיו, אָז יִבְטַח כִּי יִפְתְּחוּ לוֹ שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה. (מאור ושמש, הפטרת ש"ת)

הרה"ק רבי הלל מקאלמיא זי"ע

וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים, הֵמָּה רַק כְּפִתְחוֹ שֶׁל מַחַט מִפִּתְחוֹ שֶׁל אוּלָם, שֶׁרָאוּי לְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הוּא יְרֵא ה' בֶּאֱמֶת, לְהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם וְלַחֲשֹׁב וּלְדַבֵּר עִם נַפְשׁוֹ וְעִם קוֹנוֹ כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְיִבְכֶּה בְּכִיָּה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁמֵּרֹב כַּעֲסוֹ וְשִׁבְרוֹן לִבּוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא כָּל דְּבָרָיו דִּבְרֵי אֵשׁ אַהֲבָתוֹ וְיִרְאָתוֹ שֶׁלִּבּוֹ מָלֵא מֵהֶם לְפִיו, רַק יְקַצֵּר וְיֹאמַר: אֲדֹנָי נֶגְדְּךָ כָּל תַּאֲוָתִי, וּמַה יִּהְיֶה בְּסוֹפִי אִם חַס וְחָלִילָה אֲבַלֶּה גַּם שְׁאֵרִית שְׁנוֹתַי כַּאֲשֶׁר עַד הֵנָּה, אוֹי לִי וְאוֹי עַל נַפְשִׁי וְקַצָּתִי בְּחַיַּי. וְאִם יַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁעִקַּר תְּשׁוּקַת חִיּוּתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה רַק עָבוּר לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ וְכוּ'. (משכיל אל דל, כלל י' פרט ב', דף ע' ע"ב)

הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע

וְהִנֵּה זוֹ מַעֲלָה הַיּוֹתֵר גְּבוֹהָה וְנַעֲלָה וְרָמָה, לִהְיוֹת חַי בְּחֶשְׁבּוֹן וְכוּ', וְיַרְבֶּה בִּבְכִיּוֹת וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי ה' וִידַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי ה' אֲפִלּוּ בַּלָּשׁוֹן הַנִּדְבָּר כְּמוֹ בְּדִבּוּרֵי אַשְׁכְּנַז כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַדִּבּוּרִים רְגִילִים וּמְסֻדָּרִים בְּפִיו שֶׁלֹּא יְגַמְגֵּם בָּהֶם וְכוּ', וִידַבֵּר דִּבּוּרִים לִפְנֵי ה' כְּתִינוֹק הַמִּתְחַנֵּן מִתְנַעְנֵעַ לִפְנֵי אָבִיו, כָּכָה יִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי קוֹנוֹ שֶׁאַל יַשְׁלִיכֵנוּ מֵעַל פָּנָיו וִיקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ וִיקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ', וְאִם יִהְיֶה רָגִיל בָּזֶה אָז אַשְׁרֵי לוֹ. (טהרת הקודש סעיף מארי דחושבנא)

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מפיעסצנא זי"ע בעל "חובת התלמידים"

וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְךָ עַתָּה לֵאמַר תְּהִלִּים וְלִלְמֹד בְּשָׁעָה זוֹ, אָז דַּבֵּר מֵעַצְמְךָ דִּבְרֵי הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ לַה', בִּשְׁבִירוּת רוּחַ, בְּהִתְרוֹמְמוּת הַנֶּפֶשׁ בְּשִׂמְחָה, לְפִי מַצַּב הִתְעוֹרְרוּת נַפְשְׁךָ עַתָּה. לְמָשָׁל וְכוּ'. (הכשרת האברכים פ"ט ס"ב)

הרה"ק ר' יואל טייטלבוים זי"ע

שֶׁיַּעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ זְמַן לְהִתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְיִתְחָרֵט מְאֹד עַל הֶעָבָר, וְיִבְכֶּה מְקֻרָב הַלֵּב וְלֵב עָמֹק בִּדְמָעוֹת שְׁלִישׁ, וְיִתְחַנֵּן מִלִּפְנֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְזֶה רַק עַל אֵיזֶה זְמַן אֲבָל שְׁאָר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה וּבְתִקְוָה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּוַדַּאי יַעֲזֹר לוֹ. (דברי יואל, מכתבים)

הרה"ק מקאמרנע זי"ע

וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּחַדְרוֹ אָנָה וָאָנָה וּבוֹכֶה וּמְבַכֶּה שָׁמַיִם וָאָרֶץ עִמּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאִי אֶפְשָׁר לְהָבִיא עַל הַכְּתָב וְכָל כָּךְ הָיָה מַשְׁפִּיל עַצְמוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ בִּבְכִיָּה רַבָּה וּבַקָּשָׁה שֶׁלֹּא יִדְחֶה וְיָאִיר פָּנָיו. (זוהר חי ויחי תכ"ו ע"ב)

הרה"ק ר' נחמן מברסלב זי"ע

הַהִתְבּוֹדְדוּת הוּא מַעֲלָה עֶלְיוֹנָה וּגְדוֹלָה מִן הַכֹּל דְּהַיְנוּ לְקַבֵּעַ לוֹ עַל כָּל פָּנִים שָׁעָה אוֹ יוֹתֵר לְהִתְבּוֹדֵד לְבַדּוֹ בְּאֵיזֶה חֶדֶר אוֹ בַּשָּׂדֶה, וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בִּטְעָנוֹת וַאֲמַתְלָאוֹת בְּדִבְרֵי חֵן וְרִצּוּי וּפִיּוּס, לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּקָרְבוֹ אֵלָיו לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת וּתְפִלָּה וְשִׂיחָה זוֹ יִהְיֶה בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ, דְּהַיְנוּ בַּלָּשׁוֹן אַשְׁכְּנַז (בִּמְדִינָתֵנוּ) כִּי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ קָשֶׁה לוֹ לְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ, וְגַם אֵין הַלֵּב נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַדִּבּוּרִים, מֵהֲמַת שֶׁאֵינוֹ מֻרְגָּל כָּל כָּךְ בְּהַלָּשׁוֹן, כִּי אֵין דִּרְכֵּנוּ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲבָל בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז שֶׁמְּסַפְּרִים וּמְדַבְּרִים בּוֹ, קַל וְקָרוֹב יוֹתֵר לְשַׁבֵּר לִבּוֹ, כִּי הַלֵּב נִמְשָׁךְ וְקָרוֹב יוֹתֵר אֶל לָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, מֵהֲמַת שֶׁהוּא מֻרְגָּל בּוֹ וּבִלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז יָכוֹל לְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ יָשִׂיחַ וְיסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, הֵן חֲרָטָה וּתְשׁוּבָה עַל הֶעָבָר, וְהֵן בַּקָּשַׁת תַּחֲנוּנִים לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מֵהַיּוֹם וּלְהָלְאָה בֶּאֱמֶת, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּל חַד לְפוּם דַּרְגֵּיהּ וְיִזְהַר מְאֹד לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לְהַתְמִיד בָּזֶה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹם שָׁעָה מְיֻחֶדֶת כַּנַּ"ל, וּשְׁאָר הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה כַּנַּ"ל.

וְהַנְהָגָה זוֹ הִיא גְּדוֹלָה בַּמַּעֲלָה מְאֹד מְאֹד, וְהוּא דֶּרֶךְ וְעֵצָה טוֹבָה מְאֹד לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי זֹאת הִיא עֵצָה כְּלָלִית, שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל כִּי עַל כָּל מַה שֶּׁיֶּחְסַר לוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אוֹ אִם הוּא רָחוֹק לְגַמְרֵי מִכֹּל וְכֹל מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הַכֹּל יְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים נִסְתַּתְּמִין דְּבָרָיו, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו לְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן זֶה בְּעַצְמוֹ טוֹב מְאֹד דְּהַיְנוּ הַהֶכְנָה שֶׁהוּא מוּכָן וְעוֹמֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדַבֵּר, אַף שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל, זֶה בְּעַצְמוֹ גַּם כֵּן טוֹב מְאֹד, וְגַם יוּכַל לַעֲשׂוֹת לוֹ שִׂיחָה וּתְפִלָּה מִזֶּה בְּעַצְמוֹ וְעַל זֶה בְּעַצְמוֹ יִצְעַק וְיִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁנִּתְרַחֵק כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל אֲפִלּוּ לְדַבֵּר וִיבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים, שֶׁיַּחְמֹל עָלָיו וְיִפְתַּח פִּיו, שֶׁיּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו.

וְדַע, שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים מְפֹרָסָמִים סִפְּרוּ, שֶׁלֹּא בָּאוּ לְמַדְרֵגָתָם, רַק עַל יְדֵי הַנְהָגָה זוֹ וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין מַעֲצָמוֹ גֹּדֶל מַעֲלַת הַנְהָגָה זוֹ, הָעוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְהוּא דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ מִקָּטוֹן וְעַד גָּדוֹל, כִּי כֻּלָּם יְכוֹלִים לִנְהֹג הַנְהָגָה זוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יָבוֹאוּ לְמַעְלָה גְּדוֹלָה אֲשֶׁרֵי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה: (ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה כ"ה)

רבנו ישראל מאיר הכהן ה"חפץ חיים"

וְרָאִיתִי לְהַעְתִּיק פֹּה, מַה שֶּׁכָּתַב הַשֵּׂכֶל"ה בְּשֵׁם סֵפֶר חֲרֵדִים וְכוּ' וְיִתְבּוֹדֵד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְיִתְקַשֵּׁר מַחְשַׁבְתּוֹ בוֹ, כְּאִלּוּ כְּבָר עוֹמֵד לְפָנָיו בְּיוֹם הַדִּין, וִידַבֵּר לְאֵל יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר הָעֶבֶד אֶל רַבּוֹ וּבֵן אֶל אָבִיו וְהֶעְתִּיקוּ זֶה הָאַחֲרוֹנִים.

וּכְעַיִן זֶה כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּאֲפִלּוּ עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעִים, הַמְבאָר בָּרוֹקֵחַ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת לְכַפָּרָה כַּמָּה יָמִים, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא וְתוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ, אֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה לֹא יְסַגֵּף עַצְמוֹ כָּל כָּךְ, רַק שֶׁיְּשׁוּב לִפְנֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם וְיִבְכֶּה מִקִּירוֹת הַלֵּב וְכוּ', וְהָעִקָּר הַבְּכִיָּה וְהַדִּוּוּי, וּגְדָרִים שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה זֹאת לְעוֹלָם, וְה' יִרְאֶה לַלֵּבָב. עַכ"ל. (ביאור הלכה סי' תקע"א בד"ה תלמיד חכם וכו')

דברי מרן החפץ חיים זי"ע

כְּשֶׁמִּישֶׁהוּ מַרְגִּישׁ בְּרַע, יֵיחֵד לוֹ פִּנָּה לְהִתְבּוֹדְדוּת, וּבְעַצְמוֹ, בִּדְבָרִים הַיּוֹצְאִים מֵעֹמֶק הַלֵּב, יָשִׂיחַ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמִלִּים פְּשׁוּטוֹת, יְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְרִבּוֹן הָעוֹלָמִים וַדַּאי יַאֲזִין לְבַקָּשָׁתוֹ, מְצַפֶּה הוּא רַק שֶׁנָּבוֹא אֵלָיו. (מובא בספר "תנועת המוסר" ח"ג)

תאור הנהגתו של ה"חפץ חיים" זי"ע

עֲדוּת תַּלְמִיד הֶ"חָפֵץ חַיִּים" עַל הַנְהָגָתוֹ בַּקֹּדֶשׁ: "מֵעוֹדוֹ הָיָה מִתְבּוֹדֵד כָּל יוֹם לְשָׁעוֹת יְדוּעוֹת, לְשֵׁם הִתְבּוֹנְנוּת וְחֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ. בִּזְמַנִּים יְדוּעִים, הָיָה קָם בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה וּמִסְתַּגֵּר לְבַדּוֹ בַּחֶשֶׁךְ בַּעֲלִיָּתוֹ, וְיֵשׁ אֲשֶׁר הָיוּ בּוֹקְעִים מִשָּׁם קוֹלוֹת בְּכִיּוֹתָיו וְטַעֲנוֹתָיו הָיוּ מְזַעְזְעִים אֶת הַשּׁוֹמְעִים, עִתִּים הָיוּ שׁוֹמְעִים מֵאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת שֶׁל חֶדֶר הִתְבּוֹדְדוּתוֹ, אֵיךְ הָיָה מְשׁוֹחֵחַ עִם הַשֵּׁם בִּשְׂפַת אֵם פְּשׁוּטָה כְּדַבֶּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וּמְנַהֵל אִתּוֹ שִׂיחוֹת אֲרֻכּוֹת, עַל פִּי שִׁיטָתוֹ, עַל הָאָדָם לְנַלּוֹת לִפְנֵי ה' אֶת כָּל לִבּוֹ בְּמִלִּים פְּשׁוּטוֹת וּבְרוּרוֹת, בְּלִי כָּל עָרְמָה וְהִתְחַכְּמוּת, כְּמוֹ בֵּן הַשּׁוֹפֵךְ לִבּוֹ לִפְנֵי אָבִיו. בְּגִישָׁה כָּזוֹ, הַדְּבָרִים הֵם טִבְעִיִּים, אֲמִתִּיִּים, וְנִרְגָּשִׁים יוֹתֵר, וְהַשִּׁפְעָתָם מְרֻבָּה. בְּדָרְךָ זוֹ רָאָה רַבִּי יִשְׂרָאֵל מֵאִיר, אֶת הָאֶמְצָעִי הַטּוֹב בְּיוֹתֵר לְתִקּוּן עַצְמוֹ.

תּוֹשָׁבֵי רַאדִין מְסַפְּרִים, כִּי בְּעוֹדוֹ עֶלֶם צָעִיר, עִם רֹאשִׁית הִתְיַשְּׁבוּתוֹ בַּמָּקוֹם, הָיוּ מַרְגִּישִׁים בּוֹ שֶׁהוּא מִתְחַמֵּק לְעִתִּים קְרוֹבוֹת מֵעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. כְּשֶׁהֶחֱלוּ לַעֲקֹב אַחֲרָיו, גִּלּוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא לַשָּׂדוֹת מִחוּץ לָעִיר, וּמְדַבֵּר אֶל עַצְמוֹ בְּעִנְיְנֵי יִרְאָה וּמוּסָר וְתוֹכָחָה עַצְמִית. ("החפץ חיים חייו ופעלו")

תאור הנהגתו של ה"חזון איש" זי"ע

תֵּאוּר הַנְהָגָתוֹ שֶׁל ה"חָזוֹן אִישׁ": "הָיָה מַרְבֶּה לִשְׂפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלּוֹת, וְכָל אֵימַת שֶׁהָיָה נִתְקָל בְּמָבוֹא סָתוּם בְּלִמּוּדוֹ, מִיָּד הָיָה פּוֹשֵׁר לְקֶרֶן זָוִית, וְשׁוֹפֵךְ צְקוֹן לַחֲשׁוֹ לִפְנֵי הָאֵלֹקִים,

בְּלֵב נִשְׁבָּר וּבִדְמָעוֹת שָׁלִישׁ, כִּי יָחוֹן אוֹתוֹ, וְיִתֵּן בִּלְבָבוֹ בִּינָה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בְּדִבְרֵי תוֹרָה. (מובא בספר "מרביצי תורה ומוסר" ח"ד עמוד רע"ח)

ברומו של עולם [כריכת הספר]

"**כְּרֵם זֵלֶת לִבְנֵי-אָדָם**" (**תהלים יב, ט**) - זוֹ תְּפִלָּה הָעוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ. תְּפִלָּה נִקְרֵאת "הָעוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם", לְפִי שֶׁמְּרוֹמֶמֶת וּמַעֲלָה אֶת הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל לְרוּם הַמַּעֲלוֹת. (הסבא מקלם, "חכמה ומוסר") .

כָּתַב הָרַמְחַ"ל (מסילת ישרים פרק י) :

מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל נָבוֹן - בְּמַעֲט הִתְבּוֹנְנוּת וְשִׂימַת לֵב יוּכַל לְקַבּוֹעַ בְּלִבּוֹ אֲמִתּוּת הַדָּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ מַמָּשׁ יִתְבָּרַךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מַאֲזִין לוֹ וּמַקְשִׁיב לְדָבָרָיו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ וּמַקְשִׁיב אֵלָיו.

הַאִם יֵשׁ לְךָ אוֹהֵב וְרֵעַ כְּאָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אֲשֶׁר רָמְזוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבָּרָכָה עָלָיו יִתְבָּרַךְ: "רֵעֲךָ וְרֵעַ אָבִיךָ אַל תַּעֲזֹב" - זֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ הוּא. וּמִי יָבִין אֶת הֶגְיוֹן לִבְּךָ וּמִי יַרְפֵּא אֶת נַפְשְׁךָ כְּמוֹהוּ יִתְבָּרַךְ. הַקְשֵׁב לִדְבָרַי, הַסְתֵּר אֶת עַצְמְךָ בְּחֶדֶר מְיֻחָד, אִם אֶפְשָׁר לְךָ, וְאִם לָאו - הָסֵב פָּנֶיךָ אֶל הַקִּיר וְצַיֵּר בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ שֶׁאַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאַתָּה שׁוֹפֵךְ לְפָנָיו אֶת לִבְּךָ בְּשִׂיחַ לִתְפִלָּה, כְּפִי שֶׁעוֹלֶה עַל לִבְּךָ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. (חובת התלמידים דף קלט)

הקדמה

כָּתַב הָרַמְבָּ"ם בַּסֵּפֶר "מוֹרֶה נְבוּכִים" (ח"ג פנ"ג):

כִּי תַּכְלִית כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות כֻּלָּם הִיא לְהַגִּיעַ לְמִצְוַת עֲשֵׂה "וּלְדָבְקָה בּוֹ", וְזוֹהִי מַעֲלַת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁלֹּא הִסִּיחוּ דַּעְתָּם מִבּוֹרְאָם כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה.

וְיוּבָנוּ הַדְּבָרִים בְּיוֹתֵר עַל-פִּי דִּבְרֵי הָרַמְחַ"ל בְּ"מְסִלַּת יְשָׁרִים":

יְסוֹד הַחֲסִידוּת וְשׁוֹרֶשׁ הָעֲבוֹדָה הַתְּמִימָה הוּא שֶׁיִּתְבָּרֵר וְיִתְאַמֵּת אֵצֶל הָאָדָם מַה חוֹבָתוֹ בָּעוֹלָמוֹ וְכוּ'. וְהִנֵּה מַה שֶּׁהוֹרוּנוּ חֲזַ"ל הוּא שֶׁהָאָדָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְהִתְעַנֵּג עַל ה' וְלֵהָנוֹת מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ שֶׁזֶּהוּ הַתַּעֲנוּג הָאֲמִתִּי וְהָעִדּוּן הַגָּדוֹל מִכָּל הָעִדּוּנִים שֶׁיְּכוֹלִים לְהִמָּצֵא. וּמָקוֹם הָעִדּוּן הַזֶּה בָּאֱמֶת הוּא הָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ' אַךְ הַדֶּרֶךְ כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל מָחוֹז חֶפְצֵנוּ זֶה, הוּא זֶה הָעוֹלָם וְכוּ'. וְהָאֱמְצָעִים הַמַּגִּיעִים אֶת הָאָדָם לַתַּכְלִית הַזֶּה הֵם הַמִּצְוֹות וְכוּ'. וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּדָּבָר תִּרְאֶה כִּי הַשְׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי הוּא רַק הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מַה שֶּׁהָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאוֹמֵר: "וַאֲנִי קִרְבַת אֱלֹקִים לִי טוֹב" (תְּהִלִּים עג) , וְאוֹמֵר: "אַחַת שָׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיַּי" (תְּהִלִּים כז) .

וְהִנֵּה מַה שֶּׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק בְּדִבְרֵי קָדְשׁוֹ, דִּמִתְּחִלַּת דְּבָרָיו מַשְׁמַע שֶׁזְּמַן הָעִדּוּן וּדְבֵקוּת הָאָדָם בְּבוֹרְאוֹ הוּא הָעוֹלָם הַבָּא, וְכִלְשׁוֹנוֹ: וּמְקוֹם הָעִדּוּן הַזֶּה בֶּאֱמֶת הוּא הָעוֹלָם הַבָּא, וְכָל הַמִּצְוֹוֹת הִנָּם רַק אֶמְצָעִי לְהַגִּיעַ לָזֶה. וּמֵהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו לָמַדְנוּ שֶׁאֵת הַשְׁלֵמוּת הָאֱמִתִּית שֶׁהִיא הַדְּבֵקוּת אֶפְשָׁרִי לִקְנוֹת כְּבָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְכִלְשׁוֹנוֹ: הַשְׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי הוּא רַק הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מַה שֶּׁהָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אוֹמֵר: "וַאֲנִי קִרְבַת אֱלֹקִים לִי טוֹב", וְאוֹמֵר: "אַחַת שָׁאַלְתִּי וְכוּ' כָּל יְמֵי חַיַּי", וּבַקָּשַׁת דָּוִד הַמֶּלֶךְ הֲלֹא הִיא לְהִדָּבֵק בַּה' כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה.

אֲלָא כְּךָ הַדָּבָר:

וַדַּאי מְקוֹם הָעִדּוּן הָאֲמִתִּי הוּא הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁשָּׁם יוֹשְׁבִים צַדִּיקִים וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, אֲבָל שָׁם הוּא בְּתוֹרַת שָׂכָר חֶלֶף הָעֲבוֹדָה שֶׁיִּגַּע בָּהּ הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה.

אוּלָם כְּדֵי לְהַגִּיעַ לָזֶה חַיָּב אָדָם לַעֲבֹד עַל כִּוּוּן זֶה כְּבָר בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּפִי יְכָלְתּוֹ וּלְהִדָּבֵק בְּבוֹרְאוֹ. וּכְפִי שֶׁהִתְאַמֵּץ כָּאן לַעֲלוֹת בְּמִסְלַּת הַדְּבֵקוּת בַּה' - אָמְנָם בִּזְעִיר אַנְפִּין וּבִיגִיעָה - יִזְכֶּה לָזֶה בָּעוֹלָם הַבָּא לְלֹא טֹרַח וּבְעִדּוּן רַב אֲשֶׁר "עַיִן לֹא רָאֲתָה".

וְהוּא הַמְבֹאָר בָּרַמְחָ"ל: מְקוֹם הָעִדּוּן הָאֲמִתִּי - "אֲמִתִּי" הַיְנוּ דְּבֵקוּת לְלֹא חֲצִיצָה, עַיִן בְּעַיִן, לְלֹא טֹרַח וּמַפְרִיעַ - הוּא הָעוֹלָם הַבָּא. אָמְנָם לְקִנּוֹתוֹ הוּא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁיַּעֲבֹד כָּאן עַל נְקֻדָּה זוֹ שֶׁהִיא הַדְּבֵקוּת בְּבוֹרְאוֹ. וּמִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה יִזְכֶּה לָהּ לָעָתִיד.

וּמַהִי מִצְוַת הַדְּבֵקוּת הַנִּדְרֶשֶׁת מֵאִתָּנוּ?

כָּתַב הָרַמְ"א בִּתְחִלַּת פְּרוּשׁוֹ לַ"שֻׁלְחָן עָרוּךְ", וּמְקוֹר דְּבָרָיו מֵהָרַמְבַּ"ם בְּסִפְרוֹ "מוֹרֶה נְבוֹכִים":

"שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד" הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר הוֹלְכִים לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ כִּישִׁיבָתוֹ וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל, וְלֹא דִּבּוּרוֹ וְהַרְחָבַת פִּיו כְּרְצוֹנוֹ וְהוּא עִם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו כְּדִבּוּרוֹ בְּמוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ. כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁיְּשִׁישִׁים הָאָדָם אֶל לִבּוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַקָּבָ"ה אֲשֶׁר מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'". מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה וְהַהַכְנָעָה בְּפַחַד ה' יִתְבָּרַךְ וּבוּשָׁתוֹ מִמֶּנּוּ תָּמִיד.

וְהַנִּרְאֶה שֶׁזּוֹ כַּוָּנַת מִצְוַת הַדְּבֵקוּת - שֶׁלֹּא לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִבּוֹרְאוֹ. וְהוּא כְּלָל גָּדוֹל וְעֵצָה שֶׁלֹּא יֶחֱטָא הָאָדָם וְשֶׁיְּזַדֵּרֵז בְּמִצְוֹוֹת בְּכָל כֹּחוֹ. וְיוֹתֵר מִזֶּה: מִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת אֶת מִצְוַת הָאֱמוּנָה, אֶת מִצְוַת הַבִּטָּחוֹן וְאֶת כְּבִישַׁת כָּל הַמִּדּוֹת הָרָעוֹת.

וּרְאֵה עָנְשָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן" (שמות יז, ז), וְהֵסִיחוּ דַּעְתָּם מֵהַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וּבְאֵר רַשִׁ"י עָלָיו הַשָּׁלוֹם: מָשָׁל לְאָב שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא אֶת בְּנוֹ עַל כְּתֵפוֹ,

וְכָל שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ מֵאָבִיו בַּדֶּרֶךְ לְהָרִים וְלִתֵּן לוֹ הָיָה נוֹתֵן לוֹ. וּבְעוֹדוֹ עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִיו, פָּגְשׁוּ בְּאָדָם אֶחָד וּשְׁאָלוֹ הַבֵּן לְאוֹתוֹ אָדָם: "הֲרָאִיתָ אֶת אָבִי הֵיכָן הוּא?" כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת אָבִיו הִשְׁלִיכוֹ לִבְנוֹ מֵעַל כְּתֵפוֹ וּפָגַע בּוֹ הַכֶּלֶב וּנְשָׁכוֹ. אָמַר: "הִנֵּךְ עַל כְּתֵפַי וְכָל אֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ מִמֶּנִּי נָתַתִּי לָךְ, וּלְבַסּוֹף הִנֵּךְ שׁוֹכֵחַ אוֹתִי וְשׁוֹאֵל הֵיכָן אֲנִי?! הֲרֵינִי מַשְׁלִיכְךָ לַכְּלָבִים!" וְכֵן נֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל: כֵּיוָן שֶׁשָּׁאֲלוּ לְאַחַר כָּל הַנִּסִּים וְהַנִּפְלָאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם: "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן", מִיָּד גָּרָה בָּהֶם אֶת הַדֹּב: "וַיָּבֹא עֲמָלֵק".

הֲרֵי שֶׁהַשִּׂכְחָה מֵהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא עָוֹון הוּא, אֶלָּא שֶׁכְּלָל גָּדוֹל בְּיָדֵינוּ, דִּמְצָוות הַתְּלוּיוֹת בַּלֵּב קָשֶׁה לְקַיְּמָן הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמִּצְוות מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֲרֵי רֹב הָעוֹלָם מַרְבִּים הֵמָּה בְּמִצְוות מַעֲשִׂיּוֹת וְאַף מְצַטַּיְנִין בָּהֶם, וְאִלּוּ בְּמִצְוות שֶׁבַּלֵּב וּכְגוֹן דְּבֵקוּת בַּה', אַהֲבַת ה', יִרְאַת ה', הֶאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן בּוֹ בְּכָל מַצָּב - מְעַטִּים מְאֹד הַמְקַיְּמִים אוֹתָם.

וְהָעֵצָה לָזֶה לְהָבִיא אֶת הַמִּצְוות שֶׁבַּלֵּב מִפְּנִימִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת וְלַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הַמְעוֹרְרוֹת אֶת הַפְּנִימִיּוֹת. וּלְעִנְיָנֵנוּ, כֵּיצַד נָבִיא אֶת מִצְוַת הַדְּבֵקוּת שֶׁכֻּלָּהּ פְּנִימִיּוּת עָמֳקָה בְּתוֹךְ לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, לְהִתְבַּטְּאוּת חִיצוֹנִית? הֲוֵי אוֹמֵר עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה.

וְאֶת זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" - זוֹ תְּפִלָּה. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלֹא תְּפִלָּה הִיא "בַּפֶּה", וְכֵיצַד יְקַיֵּם בָּזֶה עֲבוֹדָה שֶׁ"בַּלֵּב", דְּהַיְנוּ: אַהֲבַת ה' וְיִרְאַת ה' שֶׁהֵן מִצְוות הַשַּׁיָּכוֹת לַלֵּב? אֶלָּא רַבּוֹתֵינוּ רָמְזוּ לָנוּ אֶת הַנַּ"ל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוות שֶׁבַּלֵּב: אַהֲבָתוֹ, וְיִרְאָתוֹ, וְהַשְׂמָחָה בּוֹ אִם לֹא עַל יְדֵי הִתְבַּטְּאוּת חִיצוֹנִית, וְהוּא בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּפִיו שֶׁל הָאָדָם. כִּי מִבַּלְעָדֶיהָ הֲרֵי שֶׁעוֹמֵד הָאָדָם כְּאֻמָּן הַבָּא לְבַצֵּעַ אֶת מְלַאכְתּוֹ לְלֹא כֵּלִים, הֵיאַךְ?! כֵּן הוּא לְעִנְיָנֵנוּ: לְלֹא הַכֵּלִי שֶׁהוּא הַפֶּה הַמְדַבֵּר וְהַמּוֹצִיא רִגְשֵׁי הָאַהֲבָה אוֹ הַבַּקָּשָׁה, הֲרֵי שֶׁהָאָצוּר בַּלֵּב יִלֵּךְ וְיִדְעַךְ וְלֹא יִשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה.

וּבָזֶה יוּבְנוּ כַּמָּה תְּמִיהוֹת גְּדוֹלוֹת:

א. מַה שֶּׁהַקָּשָׁה הַמַּבִּי"ט בְּסִפְרוֹ "בֵּית אֱלֹקִים": ג' תְּפִלּוֹת בְּכָל יוֹם הַחוֹזְרוֹת עַל עַצְמָן, וְכִי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ לָבוֹא אֵלָיו ג' פְּעָמִים בַּיּוֹם וּלְבַקֵּשׁ אֶת אוֹתוֹ חֵפֶץ?! אֵין לְךָ בּוּזָיוֹן וְקֶצֶף גָּדוֹל מִזֶּה! אֶלָּא מַסְבִּיר הַמַּבִּי"ט, וְכֵיוָן לְדָבָרָיו הַסַּבָּא מִקֶּלֶם בְּסֵפֶר "חָכְמָה וּמוּסָר": כִּי מַטָּרַת הַתְּפִלָּה אֵינָהּ בַּקָּשַׁת הַחֵפֶץ גַּרְדָּא, אֶלָּא מַטָּרָתָהּ לְהַקְנוֹת לָאָדָם אֶת מְצַוַּת הַדְּבֵקוּת וְהַקֶּשֶׁר עִם בּוֹרְאוֹ לְבַל יְמוֹט וַאֲפִלּוּ לֹא לְרֶגַע, וּלְכָךְ אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (ברכות כא ע"א): הַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל הָאָדָם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כִּי בַּתְּפִלָּה מְבַטֵּא הָאָדָם בְּאֹפֶן חִיצוֹנִי אֶת מְצַוַּת הַדְּבֵקוּת, וְזוֹ תַּכְלִית כְּוַנַּת מְצַוַּת הַתְּפִלָּה, וּמִצָּוָה זוֹ הֲלֹא אֵין לָהּ זְמַן מְסֻיָּם אֶלָּא מִצְוָתָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה.

וְלָכֵן כָּל כַּמָּה שֶׁנִּגַּשׁ הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ וּמְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ וַאֲפִלּוּ אֶת אוֹתָהּ בַּקָּשָׁה, אֵין הוּא מָאוּס חָלִילָה, כִּי נַחַת רוּחַ גָּדוֹל יֵשׁ לוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּזֶה שֶׁאֵין אָנוּ מַסִּיחִין דַּעְתֵּנוּ מִמֶּנּוּ.

וְכָל פַּעַם שֶׁאָנוּ נִזְכָּרִים בּוֹ הֲרֵי שִׂמְחָה לְפָנָיו, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱרִיךְ בָּזֶה בִּפְנִים הַסֵּפֶר בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא. וְכַמְבֹאָר לְעֵיל שֶׁתַּכְלִית כָּל הַמִּצְוֹות הִיא הַדְּבֵקוּת. הַמִּצְוֹות הֵן פְּעֻלּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וְהֵן לֹא הַתַּכְלִית אֶלָּא שֶׁדְּרָכָן נִגְיַע לְמִצְוַת הַדְּבֵקוּת. וְכַמְבוֹאָר בָּרַמְבָּ"ם דִּלְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ אֶלָּא רַק עַל יְדֵי פְּעֻלּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת.

ב. מַה צָּרֵךְ יֵשׁ בַּתְּפִלָּה, וַהֲלֹא הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְיוֹדֵעַ כָּל הִצְטָרְכוּתֵנוּ?

אֶלָּא כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מִצְוַת הַתְּפִלָּה מַטָּרָתָהּ שֶׁנַּכִּיר וְנֵדַע שֶׁכָּל מַחְסוֹרֵנוּ מִתְמַלֵּא עַל יָדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְדֵי לְהַשְׁרִישׁ יְסוֹד זֶה בְּלִבֵּנוּ לְבַל יִשְׁכַּח לָעַד תִּקְּנוּ לָנוּ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשֵׁנוּ תָּמִיד כְּדֵי לְהַרְגִּישׁ שֶׁאֵין כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי כְּלָל אֶלָּא הַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְלָכֵן אַף שֶׁהַקָּבָ"ה יוֹדֵעַ מַחְסוֹרֵנוּ, לוּלֵא מִצְוַת הַתְּפִלָּה הָיָה נִשְׁכָּח מֵאִתָּנוּ יְסוֹד זֶה.

ג. מֵאַחַר שֶׁנִּצְטַוִּינוּ עַל מִדַּת הַבִּטָּחוֹן וּלְהַשְׁלִיךְ כָּל יְהָבֵנוּ עָלָיו, הֲרֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּנוּ כִּרְצוֹנוֹ וְעָלֵינוּ לִבְטֹחַ בּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַכֹּל לְטוֹבָתֵנוּ, וּמַה מָּקוֹם יֵשׁ לִתְפִלָּה? כְּדֶגְמַת "מַה תִּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ", דְּהַיְנוּ: מַה תִּצְעַק וְתִתְפַּלֵּל אֵלַי, הֲרֵי יֵשׁ לָהֶם לְהִתְחַזֵּק בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן וְלִנְסֹעַ.

אֶלָּא שֶׁאָמְנָם נִצְטַוִּינוּ עַל הַבִּטָּחוֹן, אוּלָם מַה יְבַטֵּא אֶת הַבִּטָּחוֹן שֶׁל הָאָדָם בְּבוֹרְאוֹ לֵידַע שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ וְלִבְטֹחַ בּוֹ - הַתְּפִלָּה, שֶׁלּוּלֵא הִיא יְדַעַךְ בִּטָּחוֹנוֹ וְיֶחֱזַר לְ"כֹחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה". אֲבָל כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַקְדִּים תְּפִלָּה עַל כָּל פֶּרְט וּפֶרְט מַמָּשׁ, הֲרֵי זֶהוּ הַמַּזְכִּיר לָאָדָם אֶת בּוֹרְאוֹ. וּכְמוֹ שֶׁלִּמְּדוּנוּ חֲזַ"ל שֶׁיּוֹסֵף הַצַּדִּיק נֶאֱמַר בּוֹ: "וַיַּרְא אֲדוֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ", שֶׁהָיָה מַזְכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם עַל כָּל שְׂרוּת וְשֵׂרוּת שֶׁהָיָה מְשֻׁרֶת לַאֲדוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה מַצְלִיחַ וְשֶׁיִּשָּׂא חֵן בְּעֵינֵי אֲדוֹנוֹ. וּבָזוֹ הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם דְּבוּק בְּבוֹרְאוֹ וּמְקַיֵּם אֶת מִצְוַת הַדְּבֵקוּת שֶׁהִיא תַּכְלִית כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּאָמוּר.

וְאָמְנָם מִצְוֹות חִיצוֹנִיּוֹת רַבּוֹת יֶשְׁנָן: צִיצִית, סֻכָּה, לוּלָב וְכוּ'. אֲבָל הַמִּצְוָה הַקְּרוֹבָה בְּיוֹתֵר לִהְיוֹת אֶמְצָעִי בֵּין חִיצוֹנִי לְפְנִימִי, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵינָהּ פְּנִימִית מַמָּשׁ כְּאַהֲבַת ה' וְיִרְאָתוֹ הַתְּלוּיוֹת בַּלֵּב בִּלְבַד, וְגַם אֵינָהּ חִיצוֹנִית מַמָּשׁ הַתְּלוּיָה בָּאֲבָרִים כְּצִיצִית וּתְפִלִּין, אֶלָּא אֶמְצָעִית הַקְּרוֹבָה לְפְנִימִית - הֲרֵי הִיא הַתְּפִלָּה, שֶׁאָמְנָם נַעֲשֵׂית בְּאֵבָר חִיצוֹנִי שֶׁהוּא הַפֶּה וְהַדִּבּוּר, אֲבָל הִיא הַקְּרוֹבָה בְּיוֹתֵר לַלֵּב, וְכַנֶּאֱמַר (שיר השירים ה, ו): "נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ" - לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּפֶשׁ, דְּהַיְנוּ: אֶת רִגְשַׁת הַנֶּפֶשׁ הַפְּנִימִית הָרוּחָנִית אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל יְדֵי "בְּדַבְּרוֹ". "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית ב, ז) - תִּרְגֵּם הַמְתַרְגֵּם "לְרוּחַ מְמַלְלָא". מַעֲלַת הָאָדָם הִיא רַק בְּרוּחַ מְמַלְלָא, דְּהַיְנוּ כֹּחַ הַדִּבּוּר, כִּי הֲלֹא אֵין לְךָ יוֹתֵר דְּבֵקוּת וְקֵרוּב מֵהַתְּפִלָּה שֶׁבָּהּ אָדָם עוֹמֵד וּמְשִׂיחַ עִם בּוֹרְאוֹ כַּאֲשֶׁר יְשׁוֹחֵחַ בֵּן יָחִיד עִם אָבִיו אוֹהֲבוֹ. אִם כֵּן הֲלֹא הִיא הַמִּצְוָה שֶׁנֶּחְשֶׁבֶת חִיצוֹנִית וְהִיא הַקְּרוֹבָה לַמִּצְוֹות שֶׁבַּלֵּב יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַמִּצְוֹות.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה" (משלי יב, כה) וְדָרְשׁוּ בַּגְּמָרָא ( ): יְשִׂיחֶנָּה לַחֲבֵרוֹ. אָדָם שֶׁמַּעִיק עָלָיו דְּבַר מָה, כַּמָּה יִכְפַּל צַעֲרוֹ וִיגוֹנוֹ כְּשֶׁאֵין לוֹ לְמִי לְבַטֵּאת וְלִשְׁפֹּךְ אֶת מְרִי שִׂיחוֹ. וְכֵן מֵאִידָךְ: אָדָם שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ שִׂמְחָה וְאֹשֶׁר, מַה שָּׁוֶה לוֹ כְּשֶׁאֵין לוֹ לְמִי לְפָרֵט שִׂמְחָתוֹ וּלְשַׁתֵּף אֲחֵרִים עִמּוֹ, וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁשָּׂמֵחַ בְּשִׂמְחָתוֹ לְבַדּוֹ וּבַל יְעָרֵב אִישׁ עִמּוֹ?! הֲלֹא לֹא מִן הַיִּשּׁוּב הוּא...

וְכֵן אָדָם הַחוֹשֵׁק בַּחֲבֵרוֹ בְּחֵשֶׁק עָצוּם וְאַהֲבָתוֹ אֵלָיו כְּאַהֲבַת דָּוִד וִיהוֹנָתָן, מַה שָּׁוֶה לוֹ אִם לֹא יוּכַל לְשׂוֹחֵחַ הַחוֹשֵׁק עִם הַנֶּחֱשָׁק?! וְכִי יִסְתַּפֵּק בָּזֶה שֶׁאַהֲבָתוֹ לַחֲבֵרוֹ הִיא בְּלִבּוֹ בִּלְבַד, הֲלֹא נַפְשׁוֹ לֹא תְנוּחַ וְתֶחֱלֶה חֶלְיֵ הָאַהֲבָה, וְרַק בְּשִׂיחָה וּבְדִבּוּר פֶּה אֶל פֶּה, חוֹשֵׁק עִם נֶחֱשָׁק, שָׁב וְרָפָא לוֹ. אוֹ מֵאִידָךְ יִתְּכֵן שֶׁתִּרְעַדְךָ אַהֲבָתָם וְתִשְׂכַּח רֵעוּתָם מֵחֹסֶר הַקֶּשֶׁר שֶׁהוּא עַל יְדֵי הָרְאִיָּה וְהַדִּבּוּר. וְנִרְמְזוּ הַדְּבָרִים בְּמִלִּים קְצָרוֹת בְּדִבְרֵי הַ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" (ש"ג פ"ב): "שֶׁתְּפִלָּה נִתְקָנָה לְהַחֲיוֹת סִימָנֵי הַשֵּׂכֶל" - עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה הָאָדָם מְחַיֶּה אֶת שִׂכְלוֹ, וְהָבֵן.

כֹּחַ הַדִּבּוּר מַתָּנָה נִפְלָאָה הוּא. הַדִּבּוּר הִנּוֹ הִתְבַּטְּאוּת הַנֶּפֶשׁ הָאוֹצֶרֶת בְּקִרְבָּהּ כֹּחוֹת רַבִּים לְמִינֵיהֶם: שִׂמְחָה, אַהֲבָה, יִרְאָה, קִנְאָה, שִׂנְאָה, דְּאָגָה וְעוֹד וְעוֹד, אֲשֶׁר מִבְּלִי אֶפְשָׁרוּת זוֹ תְּמוּת הַנֶּפֶשׁ בְּקִרְבָּהּ. הַדִּבּוּר מְבַטֵּא אֶת הַנֶּפֶשׁ. אָדָם נָכָר בְּדִבּוּרוֹ: מִי שֶׁתַּאֲוָתוֹ לְמָמוֹן, הֲרֵי שֶׁלֹּא יִפְסֹק פִּיו מִלְּדַבֵּר בְּעִנְיְנֵי מָמוֹן. וּמִי שֶׁתַּאֲוַת נַפְשׁוֹ תּוֹרָה, הֲרֵי שֶׁבָּהּ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלַיְלָה. וְכֵן עַל זֶה הַדָּרֶךְ. וְכֵן רָאָה רַשִׁ"י ("בְּרָכוֹת" ה) עַל הַפָּסוּק (שמואל א, א, טו): "וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'", וּמַה הִיא הַנֶּפֶשׁ? תְּפִלָּה. כִּי תְּפִלָּה הִיא הִתְבַּטְּאוּת הַנֶּפֶשׁ.

וּמַעֲנְיָן לְעִנְיָן עַד הֵיכָן כֹּחַ הַדִּבּוּר? "מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן". אוֹמֵר הֶחָפֵץ חַיִּים: רְאֵה עַד הֵיכָן כֹּחַ הַדִּבּוּר. אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בֶּהֱמַת חַיִּלִין, הֲרֵי בְּאֶפְשָׁרוּתוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ כִּרְצוֹנוֹ, לְשָׁחֳטָהּ, לֶאֱכֹל מִבְּשָׂרָהּ, וְלֶהָנוֹת מִמֶּנָּה בְּגִיזָּה וַעֲבוֹדָה וְכוּ'. וְאִם יֹאמַר בְּפִיו: "הֲרֵי זוֹ עָלַי עוֹלָה" - בְּמִלִּים סְפוּרוֹת אֵלּוּ הָבָה וְנִרְאֶה מַה נִּהְיָה מַצָּבָהּ שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ:

אֲסוּרָה בְּגִיזָּה וַעֲבוֹדָה; אָסוּר לְהַטִּיל בָּהּ מוּם; חַיָּב לְשָׁחֳטָהּ כַּדִּין וְלֹא לְהַטְרִיפָהּ; וְדָוְקָא בָּעֲזָרָה, כִּי אִם לֹא כֵּן יֵעָנֵשׁ מִדִּין שׁוֹחֵט קָדָשִׁים בַּחוּץ; צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹּא לְפַגֵּל בְּמַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ כִּי יִתְחַיֵּב כָּרֵת; וְאִם אוֹכְלָהּ לְאַחַר זְמַנָּהּ נֶעֱנָשׁ וְעוֹד וָעוֹד; וְכָל זֶה מִכֹּחַ הַדִּבּוּר.

וְעוֹד: אָדָם נִשְׁבָּע בְּפִיו, חַיָּב לְקַיֵּם. וְהָעוֹלָם נִזְדַּעְזַע כְּשֶׁאָמַר הַקָּבָ"ה: "וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר", הֲרֵי הַחֲרִבָן שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת בַּפּוֹגֵם פִּיו. וּמַה נַּאֲרִיךְ בִּפְגַם הַלָּשׁוֹן: לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁקֶר, דְּבָרִים בְּטֵלִים.

וּמֵאֵידָךְ: כְּשֶׁלְּשׁוֹנוֹ מַרְבֶּה תּוֹרָה וְדִבְרֵי קְדֻשָּׁה, כַּמָּה מִתְקַדֵּשׁ כֻּלּוֹ! הֲרֵי מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן.

וְנַחֲזֹר לְעִנְיָנֵנוּ שֶׁתַּכְלִית כָּל הַמִּצְוֹוֹת הִיא לְהַגִּיעַ לְמִצְוַת "וּלְדָבְקָה בּוֹ", כַּמְּבֹאָר בָּרַמְבָּ"ם. וְכֵן הָרַמְבָּ"ן (סוף פרשת "בא") כָּתַב שֶׁזּוֹ תַּכְלִית כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבְּחִי כְּנֵסִיוֹת, שֶׁנִּתְכַּנֵּס כֻּלָּנוּ לוֹמַר לַה' יִתְבָּרַךְ: "בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנַחְנוּ".

הֲרֵי שֶׁבִּתְפִלָּה נִתָּנָת לָאָדָם הָאֶפְשָׁרוּת לְבַטֵּא אֶת נַפְשׁוֹ לְבוֹרְאוֹ, וְזוֹ הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהִשָּׁאֵר דָּבוּק בַּה' יִתְבָּרַךְ, כִּי מִבְּלִי זֶה יִשְׁכַּח ה' מִקֶּרֶב הָאָדָם עַל יְדֵי מְרוּצַת טִרְדוֹת הָעוֹלָם הָרַבִּים הָרוֹדְפִים מֵאֶחָד לְאֶחָד וְאֵין מַנִּיחִים לָאָדָם זְמַן וְיִשּׁוּב הַדַּעַת לַחְשֹׁב מִבּוֹרְאוֹ. וּבְחָכְמָתָם הַגְּדוֹלָה שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה רָאוּ שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְתַכְלִית הָאָדָם שֶׁעַל יָדָהּ בִּלְבַד יַגִּיעַ לְתַכְלִיתוֹ שֶׁהוּא הַדְּבֵקוּת, וְעַל כָּךְ סִדְּרוּ לָנוּ הַתְּפִלּוֹת ג' פְּעָמִים בְּיוֹם, וְאַף שֶׁבְּשֶׁל כָּךְ יִצְטָרֵךְ הָאָדָם לְהַפְסִיק בְּאֶמְצַע עֲסָקָיו וְטִרְדוֹתָיו וְיֵלֵךְ לְהִתְיַחֵד עִם בּוֹרְאוֹ.

וּרְאֵה כַּמָּה הַדָּבָר חִיּוּנִי וְנִצְרָךְ וְאִי אֶפְשָׁר בִּלְתּוֹ, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה חָסוּ חֲכָמִים עַל טִרְחָא דְּצִבּוּרָא וְכֵן כַּמָּה חָסוּ עַל מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעַל זְמַנָּם, וּבְכָל זֹאת בְּמִצְוַת הַתְּפִלָּה שֶׁחִיְּבוּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם חַיָּבִים בְּנֵי אָדָם לַעֲזֹב מְלַאכְתָּם לְצָרֵךְ תְּפִלָּה וְהִתְיַחֲדוּת עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי מִבְּלִי זֶה אֵין מְקַיְּם אֶת תַּכְלִיתוֹ וְלָמָּה לוֹ חַיִּים.

ד. הֵיאַךְ תְּפִלָּה מְבַטֶּלֶת גְּזֵרָה, וַהֲלֹא הַגְּזֵרָה לְטוֹבַת הָאָדָם עַל חֲטָאָיו וּפְשָׁעָיו וּמִלְּבַד תְּשׁוּבָה לֹא יִתָּקֵן חֶטְאוֹ?

ג' תְּשׁוּבוֹת לַדָּבָר, א. בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה מְחַזֵּק הָאָדָם בְּטָחוֹנוֹ בַּה', שֶׁכֵּן בַּתְּפִלָּה מְבַטֵּא הָאָדָם אֶת תְּלוּתוֹ בְּכֹחוֹ הַבִּלְעָדִי שֶׁל הַבּוֹרֵא וְכַמְבֹאָר בַּתְּשׁוּבָה הַקּוֹדֶמֶת וּמִמֵּילָא - הֲרֵי סְגֻלַּת הַבִּטָּחוֹן הוּא: "וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ", וְכֵידוּעַ מִסְּגֻלַּת הגר"ח מִוולוֹז'ין הַמְפֹרָסֶמֶת, שֶׁכַּאֲשֶׁר תּוֹלֶה הָאָדָם בְּטָחוֹנוֹ בַּה' - אֵין עוֹד מִלְבָדוֹ, וּמְבַטֵּל כָּל הַכֹּחוֹת מִבִּלְעָדֵי ה', כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ ה' לְבַטֵּל מֵעָלָיו כָּל הַכֹּחוֹת לְבַל יִשְׁלְטוּ בּוֹ. אִם כֵּן זוֹ סְגֻלָּה... שֶׁהַבּוֹטֵחַ בַּה' יְבוֹא בְּשִׂכְרוֹ עַל כָּךְ שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בּוֹ שׁוּם כֹּחוֹת וְתִתְבַּטֵּל הַגְּזֵרָה מֵעָלָיו.

תְּשׁוּבָה ב. מוּבֵאת בְּסֵפֶר "הָעִקָּרִים" (מאמר יח) כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל לַה' בְּכָךְ הִנֵּהוּ מִתְעַלֶּה, שֶׁכֵּן בַּתְּפִלָּה מְחַדֵּשׁ הָאָדָם אֶת הַכָּרָתוֹ בַּה', וּבְכָךְ שֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַכָּרָתוֹ נֶהֱפָךְ הוּא לְאִישׁ אַחֵר שֶׁכֵּן הָאָדָם נִקְבָּע כְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַכָּרָתוֹ, וּמִמֵּילָא כְּבָר אֵינֶנּוּ אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁנִּגְזְרָה עָלָיו הַגְּזֵרָה... וְכֵן רָאִיתִי שֶׁכּוֹתֵן לְדִבְרֵי בַּעַל הָ"עִקָּרִים" רַבִּי יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין, וְכָתַב כְּמוֹ כֵן בְּזֶה הַלָּשׁוֹן, עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נֶהֱפָךְ הָאָדָם לְאִישׁ אַחֵר וּמִמֵּילָא מִתְבַּטֶּלֶת מֵעָלָיו הַגְּזֵרָה.

תְּשׁוּבָה שְׁלִישִׁית וְהִיא הָעִקָּר, בְּעֶצֶם זֶה שֶׁהָאָדָם מִתְפַּלֵּל וּבְכָךְ הֲלֹא מְחַדֵּשׁ וּמְחַדֵּד אֶת הַכָּרָתוֹ בַּה' בְּהַכָּרָה נוֹסֶפֶת זוֹ גּוּפָא הַתְּשׁוּבָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁזּוֹ תְּשׁוּבָה בְּשָׁרְשָׁהּ, שֶׁכֵּן

סִבַּת הַחֵטְא הוּא הֶעְדֵּר הַהַכָּרָה בַּה', אֵין אָדָם חוֹטֵא אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, הָאָדָם חוֹטֵא מִתּוֹךְ שֶׁאֱמוּנָתוֹ מְטֻשְׁטֶשֶׁת וְאֵין בְּכֹחַ הַכָּרָתוֹ לִרְאוֹת שֶׁהַבּוֹרֵא עוֹמֵד לְמוּלוֹ, וּמִמֵּילָא אֵין לוֹ יִרְאָה מִלַּחֲטֹא, אִם כֵּן זֶה הַמִּתְפַּלֵּל, הֲלֹא בְּכָךְ מְחַדֵּד אֶת הַכָּרָתוֹ בַּה' בְּיוֹתֵר, וּבְכָךְ מְטַפֵּל הוּא בְּסִבַּת וְשֹׁרֶשׁ הַגּוֹרֵם לוֹ לַחֲטֹא לְעִקָּרוֹ, שֶׁכֵּן מִכָּאן יִירָא מִלַּחֲטֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר קֹדֶם הַתְּפִלָּה אַחַר שֶׁאֱמוּנָתוֹ הִתְבַּהֲרָה לוֹ יוֹתֵר, וְאֵין לְךָ תִּקּוּן לְחֵטְא גָּדוֹל מִזֶּה, וּמִמֵּילָא אַחַר שֶׁתִּקֵּן הַחֵטְא בְּכָךְ תִּתְבַּטֵּל מֵעָלָיו הַגְּזֵרָה.

וְעוֹד, כָּל תִּקּוּן הַמִּדּוֹת שֶׁל הָאָדָם תְּלוּיִם בִּתְפִלָּתוֹ, וְכַמְבֹאָר בְּדִבְרֵי ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵין זַצַ"ל: עִנְיַן תְּפִלָּה הוּא "מַלְכֻיּוֹת": עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה מִתְעוֹרְרִים בָּאָדָם הֶרְגֵּשֵׁי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה וְקִרְבַת ה' בְּעָמְדוֹ בַּתְּפִלָּה. וְהַכָּרָה אֲמִתִּית בְּהֶרְגֵּשׁ הַלֵּב בְּ"מַלְכֻיּוֹת" בְּכֹחָהּ לְהָבִיא אֶת הָאָדָם לִהְיוֹת עֶבֶד ה' כָּרָאוּי וְלִשְׁמִירַת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. שֶׁכֵּן אִם לֹא יְחַדֵּד אֵצֶל הָאָדָם מַה תַּפְקִידוֹ כְּעֶבֶד כְּלַפֵּי מַלְכּוֹ לְשֵׁם מַה יֶחְשֹׁב כִּיהוּדִי שֶׁכָּל מַהוּתוֹ עֶבֶד ה'. וְאִם יַחְדֵּר הֶרְגֵּשׁ מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקִרְבּוֹ, בָּטֵל כֹּחָם שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת, שֶׁהֲרֵי אִם יֵדַע הָאָדָם שֶׁהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּהַשְׁגָּחָה גְּמוּרָה וְאֵין כָּל אָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְאוּמָה, בָּטֵל כֹּחַ הַמִּדּוֹת: קִנְאָה, שִׂנְאָה, תַּאֲוָה. הַגַּאֲוָה לֹא יִהְיֶה לָהּ בָּסִיס אִם יֵדַע שֶׁאֵין בְּכֹחוֹ לִפְעֹל מְאוּמָה וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, עַד כָּאן דְּבָרָיו.

וְהָרוֹאֶה בְּדִבְרֵי הָאַר"י וְהָרַשָּׁ"ש וּבְיֶתֶר דִּבְרֵי הַמְקֻבָּלִים, יַעֲמֹד וְיִשְׁתּוֹמֵם כַּיצַד כָּל עֲלִיַּת הָעוֹלָמוֹת וְתִקּוּנָם וְכָל תַּהֲלִיךְ תִּקּוּן הָעוֹלָם לַהֲבִיאוֹ עַל מְקוֹמוֹ בַּעֲלִיַּת נִיצוֹצֵי קֹדֶשׁ וְכוּ' וְכוּ' הוּא רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁבְּמִלִּים מַעֲטוֹת פּוֹעֲלִים גְּדוֹלוֹת וּנְצוּרוֹת. וְכַמּוּבָן שֶׁאַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵם הַדְּבָרִים. וְאָמְנָם לֹא יִסָּדְתִּי סֵפֶר זֶה דַּוְקָא עַל ג' תְּפִלּוֹת הַקְּבוּעוֹת שֶׁתִּתְקְנוּ לָנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, שֶׁלָּזֶה צָרִיךְ טֹהַר הַמַּעֲשִׂים רַב וְהִתְקַדְּשׁוּת מְרֻבָּה וּמַאֲמָץ גָּדוֹל וְעָצוּם לְכַוֵּן בִּתְפִלּוֹת שִׁגְרָתִיּוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא בְּעִקָּר מְבֻסָּס הַסֵּפֶר עַל חִזּוּק הָאֱמוּנָה בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה שֶׁיְּשִׂיחַ הָאָדָם עִם קוֹנוֹ בִּלְשׁוֹנוֹ שֶׁלּוֹ כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ (כִּלְשׁוֹן המס"י פ"י) וְלָחוּשׁ בְּדֶרֶךְ הַתְּפִלָּה אֶת אֱמֶת זוֹ שֶׁל קִרְבַת הַנִּבְרָא לְבוֹרְאוֹ, וּכְמַאֲמַר הַפְּסוּק: "וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו, כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו". וְזֶהוּ עֶצֶם הַתְּפִלָּה: הִתְקַשְּׁרוּת הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ בְּבַקָּשַׁת כָּל צָרְכָיו, וְיִזְכֹּר הָאָדָם כִּי יֵשׁ לְמִי לִפְנוֹת, יֵשׁ מִמִּי לְבַקֵּשׁ, יֵשׁ אָזְנַיִם קַשּׁוּבוֹת, וּכְמוֹ שֶׁיִּבֹאַר בְּאֹרֶךְ בַּמַּאֲמָר הַבָּא בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

חלק א - מאמרים

פרק א - תכתב זאת לדור אחרון

א - מסר לדור האחרון מדוד המלך

פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם - תִּכָּתֵב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן (תְּהִלִּים קב, יח-יט)

יֵּשׁ לְהִתְבּוֹנֵן מַה מְבַשֵּׂר כָּאן דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לַדּוֹר הָאַחֲרוֹן דַּוְקָא, הֲרֵי לְכְאוֹרָה אֵין בְּכָאן שׁוּם חִדּוּשׁ מֵהַמְקֻבָּל לָנוּ מֻשָּׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם, שֶׁאָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹנֶה לִתְפִלָּתָם שֶׁל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ בוֹזֶה אֶת תְּפִלָּתָם, וּמָה הַמְיֻחָד אִם כֵּן שֶׁיֵּשׁ בְּפָסוּק זֶה מֻסָּר מְיֻחָד לְדוֹר אַחֲרוֹן וְלֹא לְקוֹדְמָיו.

כְּמוֹ כֵּן מוּבָא בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" לְמוֹרֵנוּ רַבִּי חַיִּים וִויטָל זצוק"ל בְּשֵׁם מוֹרוֹ רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַדּוֹר הָאַחֲרוֹן יְהֵא כֹּחוֹ וְקִיּוּמוֹ בִּתְפִלָּה וּמְקוֹר דְּבָרָיו כַּנִּרְאֶה מֵהַפָּסוּק הַנַּ"ל.

וְיֵּשׁ לְהָבִין מַה יִּשְׁתַּנֶּה הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהַחֲזִיק בְּעַמּוּד הַתְּפִלָּה בְּמְיֻחָד.

בָּרוּר שֶׁהַתְּשׁוּבָה לְכָךְ הִיא אַחַת:

יָדַע יָדַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁפְלוּת וִירִידַת הַדּוֹר הַמְסַיֵּם אֶת הַגָּלוּת, וּכְפִי שֶׁמְּסֻמָּן הוּא בְּדִבְרֵי חֲזַ"ל: "דּוֹר שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא חֻצְפָּא יַסְגֵּי, בֵּן קָם בְּאָבִיו וְכוּ' יִרְאֵי ה' יִמָּאֲסוּ" וְעוֹד.

אִם כֵּן, מֵאַחַר וְגָלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו - יִתְבָּרַךְ - הַנִּסְיוֹנוֹת הַתְּקִיפִים שֶׁיְּפָקְדוּ אֶת הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, וְכַמּוּבָא בְּ"אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ שֶׁבְּסוֹף הַיָּמִים יִנָּתֵן הוּרְמָנָא (רְשׁוּת) לְכֹחַ שַׂעַר הַחֲמִשִּׁים שֶׁל הַטֻּמְאָה לְשַׁחֵרֵר אֶת כֹּחוֹתָיו לְמִלְחֶמֶת קִיּוּמוֹ - בַּמֶּרְכָּבָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמַה שֶּׁלֹּא נִתַּן לְכֹחוֹת רֶשַׁע אֵלּוּ רְשׁוּת לְהִשְׁתּוֹלֵל מִקֹּדֶם יִנָּתֵן לָהֶם רְשׁוּת בְּסוֹף הַיָּמִים לְהִצְטַיֵּד עִם מֵיטַב כֹּחוֹתֵיהֶם לִרְדֹּף וּלְהַקִּיף כָּל יָרֵא ה' וְאֶת כָּל הַמִּתְקָרֵב לַה' וּלְתוֹרָתוֹ וּלְהַגְבִּיר עָלָיו נְסִיּוֹנוֹת מִכָּל צַד, פִּתּוּיִים וְגֵרוּיִים שֶׁמַּמָּשׁ צָרִיךְ נֵס לַעֲמֹד כְּנֶגְדָּם, לְכָל נְשָׁמָה אִישׁ אוֹ אִשָּׁה שֶׁרַק יִרְצוּ לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְקַדֵּם בְּקְדֻשָּׁה תֵּכֶף יֵצְאוּ לְעֲמָתָם כֹּחוֹת הָרַע בִּמְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת.

וְאִם דִּבַּרְנוּ בָּאָדָם שֶׁהָיָה מֵאָז וּמִתָּמִיד הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי ה' וּבְכָל זֹאת יִתְעָרְמוּ עָלָיו נְסִיּוֹנוֹת לְהַשְׁבִּיתוֹ מִדַּרְכּוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה מִי שֶׁהָיָה נָתוּן עַד עַתָּה בְּרֶשֶׁת הַטֻּמְאָה וְהֶעֱבִיר אֶת חַיָּיו בְּחַלּוּל שַׁבָּת וּבְאִסּוּרֵי עֲרָיוֹת וְהֶחְלִיט יוֹם מִן הַיָּמִים עַל יְדֵי רוּחַ טָהֳרָה שֶׁעָבְרָה עָלָיו לְבַגֵּד בְּכֹחוֹת הַטֻּמְאָה וְלַעֲבֹר לְכֹחוֹת הַקְּדֻשָּׁה. כַּמָּה קְשָׁיִים יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר אֶחָד כָּזֶה, הֲלֹא יִרְדְּפוּ אוֹתוֹ כֹּחוֹת הָרַע וְהָרֶשַׁע עַד חָרְמָה, שֶׁהֲרֵי עַד עַכְשָׁו הָיָה נוֹתֵן לָהֶם חַיּוּת, וְהֵיוּ הֵמָּה מְקַבְּלִים חַיּוּתָם וְקִיּוּם מִמֶּנּוּ, וּבָא עַתָּה לְהַשְׁבִּית מֵהֶם הַיְנִיקָה שֶׁיָּנְקוּ דִּרְכּוֹ מֵהַקְּדֻשָּׁה, שֶׁזֶּה בְּעֶצֶם כָּל חַיּוּתָם בְּכָךְ שֶׁיּוֹנְקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה דֶּרֶךְ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁוֹת הַשְּׁבוּיוֹת תַּחַת יָדָם. וְכַמְבֹאָר בִּדְבְרֵי הָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁכִינָה יוֹרֶדֶת לְהַחֲיוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְגַם אֶת אֵלּוּ הַנִּשְׁמוֹת הַיְרוּדוֹת וּשְׁקוּעוֹת בְּעִמְקֵי הַסִּטְרָא אַחְרָא, וְכֵיוָן שֶׁשּׁוֹלַחַת

לָהֶם מָזוֹן לְהַחְיוֹתָם יוֹנְקִים כֹּחוֹת הַסִּטְרָא אַחְרָא מֵאוֹתָהּ סְעוּדָה וְנִזּוֹנִים מִמֶּנָּה וּמִשָּׁם חַיּוּתָם. וְעַתָּה שֶׁאוֹתָהּ נְשָׁמָה מַחְלִיטָה לַעֲלוֹת מֵהֶם וְלִבְרֹחַ לְכֹחוֹת הַקְּדֻשָּׁה הֲרֵי שֶׁנִּפְסֶקֶת מְנַת מְזוֹנָם שֶׁהָיוּ זוֹכִים לָהּ בַּעֲבוּר אוֹתָהּ נְשָׁמָה וְלָכֵן יִרְדְּפוּהָ לְהַחְטִיאָהּ.

וְזוֹ הַסִּבָּה לַסֵּבֶל הַנּוֹרָא שֶׁסּוֹבְלִים אוֹתָם הַמִּתְקָרְבִים לַתְּשׁוּבָה - אִם זֶה מִבַּיִת - הַבַּעַל רוֹצֶה בִּשְׁמִירַת תּוֹרָה וּמִצְוֹות וְאִשְׁתּוֹ מְסָרֶבֶת, כַּמָּה קָשָׁה הִתְמוֹדְדוּת זוֹ, לְהַקְרִיב אֶת חַיִּים הָאִישִׁיִּים וּשְׁלוֹם בֵּיתוֹ, לְכָבוֹד ה' וְלָקוּם כְּאִישׁ מִלְחָמָה נֶגֶד זוּגָתוֹ שֶׁעַד עַכְשָׁו חָיוּ בְּשָׁלוֹם וּבְשַׁלְוָה וּפִתְאוֹם נָהֶפְכָה עֲלֵיהֶם שִׂמְחָתָם וְשַׁלְוָתָם לְתוּגָה, וּבֵיתָם הַפּוֹךְ לְבֵית מַלָּא רִיב וּמָדוֹן, וְכוּחִים וּקְטָטוֹת. וְכֵן לְהֶפֶךְ, אִשָּׁה שֶׁעָבְרָה עָלֶיהָ רוּחַ טָהֳרָה לִשְׁמֹר שַׁבָּת, טָהֳרַת הַמִּשְׁפָּחָה, וּבַעֲלָהּ מְסָרֵב - כַּמָּה קָשָׁה הַהִתְמוֹדְדוּת שֶׁלָּהּ לַעֲמֹד בְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיַּצִּיב עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ, וּבְפָרָט אִם הוּא אִישׁ עָרִיץ וְתַקִּיף כֵּיצַד תַּחְזִיק מַעֲמָד.

כְּמוֹ כֵן כַּמָּה רַוָּקִים וְרַוָּקוֹת הָרוֹצִים בִּתְשׁוּבָה וְהוֹרֵיהֶם עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם בְּהִתְנַגְּדוּת תַּקִּיפָה עַד כְּדֵי הַפְסָקַת חַיּוּתָם, אוֹ מִצַּד שֶׁאֵין הֵם יְכוֹלִים לְסַדֵּר לְעַצְמָם אֹרַח חַיִּים דָּתִי בְּבֵית הוֹרֵיהֶם וְלָכֵן צְרִיכִים הֵמָּה לְהַדְּחֵק לְאֵיזֶה יְשִׁיבָה שֶׁל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה עִם תְּנָאֵי חַיִּים בְּרָמָה נְמוּכָה הַרְבֵּה מִמַּה שֶׁהָיוּ מֻרְגָּלִים בְּבֵית הוֹרֵיהֶם, וּבָנוֹת צְרִיכוֹת לְהַדְּחֵק לְאֵיזוֹ "מִדְרָשָׁה" כְּדֵי לְקַיֵּם שָׁם אֹרַח חַיִּים דָּתִי, כַּמָּה כֹּחוֹת צְרִיכִים הֵמָּה כְּדֵי לְהִתְקַיֵּם יוֹם יוֹם מֵחָדָשׁ.

וּמַה נֹּאמַר עַל הָעוֹינוּת הַפּוֹקֶדֶת רַבִּים שֶׁחָזְרוּ לְמָקוֹר מֵחְצַבְתָּם מֵהַבּוֹסִים שֶׁלָּהֶם וּמֵחַבְרֵיהֶם לָעֲבוֹדָה, מֵהַלַּעַג וְהַלְגְלוּג עַל הַשִּׁנּוּי לִלְבוּשׁ הַצָּנוּעַ וְכֵן עַל יֶתֶר נָהֳגֵי אֹרַח חַיִּים דָּתִי שֶׁלֹּא הָיוּ רְגִילִים הֵמָּה בְּכָךְ עַד כֹּה וְלֹא הָיוּ רְגִילִים חֲבֵרֵיהֶם וּמַעֲבִידֵיהֶם לְדֶרֶךְ כָּזוֹ, וְכִי זֶה קַל לְהִתְרַגֵּל לְפָנִים חֲדָשׁוֹת, פָּנִים שֶׁהָיוּ עַד כֹּה פָּנִים מְחֻיָּכוֹת וּמְאִירוֹת וּפִתְאוֹם נֶהֱפָכוֹת אוֹתָם פָּנִים לְיַרְקוֹן, כַּמָּה כֹּחַ צָרִיךְ לְהִתְמוֹדֵד עִם מַשְׁבֵּר זֶה, לִסְבֹּל פָּנִים זוֹעֲפוֹת וְלַגְלָגָנִיּוֹת מֵחַבְרֵי הָעֲבוֹדָה, הַשְׁכּוּנָה וְהַמִּשְׁפָּחָה וּבְכָל זֹאת לְהִשָּׁאֵר אֵיתָן וְנֶאֱמָן לַה' וּלְתוֹרָתוֹ.

אָמְנָם בְּהֶכְרֵחַ חַיָּבִים הֵמָּה לַעֲבֹר שָׁלָב זֶה, לְשֵׁם "מִבְחַן כֻּנּוּת", שֶׁהֲרֵי בָּזֹאת הֵמָּה נִבְחָנִים עַד כַּמָּה שָׁבוּ בֶּאֱמֶת לַה' וּלְתוֹרָתוֹ, וְהַאִם נִסּוֹגִים הֵמָּה מִקּוֹל צִפְצוּף שֶׁל אֵיזֶה לֵיצָן, אוֹ אִם נִשְׁבָּרִים הֵמָּה בְּשֶׁבֶר מַטֵּה לַחְמָם וְכַדּוֹמֶה. וְעַד כַּמָּה מוּכָנִים הֵמָּה לְהַקְרִיב לְמַעַן תְּשׁוּבָתָם, וּכְנֶגֶד שֶׁדָּרְסוּ עַד עַתָּה עַל הַשַּׁבָּת וְהַטָּהֳרָה לְמַעַן הַכֶּסֶף וְהָרְצוֹנוֹת כַּמָּה מוּכָנִים הֵמָּה מֵעַתָּה לִדְרֹס וּלְוַתֵּר עַל הַכֶּסֶף וְהָרְצוֹן לְמַעַן הַשַּׁבָּת וְהַטָּהֳרָה.

וְהַקָּשֶׁה מִכֻּלָּם הִיא נְפִילַת הָרוּחַ, שֶׁהֲרֵי כָּאֵלֶּה וְהַדּוֹמִים לָהֶם עוֹבְרִים תְּמוּרוֹת נוֹרָאוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, בָּרוּר הוּא שֶׁלֹּא תֵּכֶף בַּהַחְלָטָה לַעֲבֹר לַמִּסְלָה הַיְשָׁרָה כְּבָר מַצְלִיחִים הֵמָּה לְהָבִיס אֶת הָאוֹיֵב - כֹּחוֹת הָרָע וְהַפִּתּוּי, נְפִילוֹת רַבּוֹת, וּמְעִידוֹת תְּכוּפוֹת עוֹבְרִים

עַל הַשְּׁבִים וְהִיא הַקְּשָׁה מִכֻּלָּם, חֲלִישׁוּת הַדַּעַת וּנְפִילַת הָרוּחַ הַנִּגָּרֶם מֵהָאַכְזָבוֹת הָרַבּוֹת מֵהַנִּצָּחוֹנוֹת הַמְקֻוָּוֹת שֶׁמִּתְבַּדִּים בַּמְּעִידוֹת הַמְּזַדְּמָנוֹת.

וְכָאן שׁוֹאֵל הַשָּׁבְ! בָּאתִי לִקְרֹאת אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, עָשִׂיתִי כָּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, מֵילָא, סוֹבֵל אֲנִי מִבַּיִת וּמִחוּץ חֶרְפַּת הַשַּׁאֲנָנִים, קְשָׁיֵי פַּרְנָסָה, מַחֲלֹקֶת וּמְרִיבוֹת, זֶה אֶפְשָׁר לְהָבִין. אֲבָל לָמָּה סוֹבֵל אֲנִי גַּם דְּחִיפוֹת וְחֹסֶר סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא מֵהָאֱלֹקִים, וְנִכְשָׁל אֲנִי מִדֵּי פַּעַם, לָמָּה ה' אֱלֹקִים - שֶׁשַּׁבְתִּי אֵלָיו לֹא מְאַסְפֵנִי לְשָׁמְרֵנִי מִכָּל חֵטְא וּמִכְשׁוֹל הֲלֹא אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְהֵיכָן "וַה' יַאַסְפֵנִי"?!

וּבָאֱמֶת זֶה הַנִּסָּיוֹן הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר לַמִּתְקָרְבִים, אֲבָל צְרִיכִים אָנוּ לְהָבִין שֶׁכְּךְ אָדָם גָּדֵל, מִנְּפִילוֹת וְקִימוֹת וְכַנֶּאֱמַר "שֶׁבַע יִפֹּל צַדִּיק וָקָם", אַף שֶׁנּוֹפֵל וְקָם עִם כָּל זֶה - צַדִּיק הוּא. וְעִקַּר הַמִּלְחָמָה בָּרָע הִיא לִהְיוֹת תָּקִיף וְלֹחֶזֶר לַמַּעֲמָד הַקּוֹדֵם וְלָקוּם מֵהַנְּפִילָה, וְעֶצֶם הַקֹּשִׁי הַזֶּה שֶׁל הַקִּימָה מֵהַנְּפִילָה וְהַהַתְחָלָה כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ הִיא עַצְמָהּ הַתִּקּוּן הַנִּפְלָא בְּיוֹתֵר. וְזֶה עֶצְמוֹ הַשַּׁעֲשׁוּעַ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כֵּיצַד יְהוּדִי יְצִיר חֹמֶר - הֲגַם שֶׁנִּדְחֶה וְנוֹפֵל - כָּל פַּעַם מִתְקָרֵב מֵחָדָשׁ, לֹא נָסוֹג, לֹא נוֹפֵל בְּרוּחוֹ, נִשְׁאָר נֶאֱמָן לֵאלֹקָיו, וְהָרְאָיָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהַהִשְׁתַּדְּלוּת בִּלְבַד הִיא הַנִּדְרֶשֶׁת מֵאִתָּנוּ, שֶׁהֲרֵי מְצִיאוּת הַמִּכְשׁוֹלִים קָשִׁים וְרַבִּים הֵמָּה מִנְּשֹׂא, אִם כֵּן בְּהֶכְרֵח שֶׁאֵין הַמְבֻקָּשׁ מֵאִתָּנוּ הַנִּצָּחוֹן אֶלָּא הַלְּחִימָה וְהַהִשְׁתַּדְּלוּת.

הַשְּׁאֵלָה נִשְׁאֶלֶת מָה הָעֵצָה?

אֱמֶת, הַנִּסְיוֹנוֹת, הַקִּימוֹת מֵהַנְּפִילוֹת, הַקְּשָׁיִים, מְרוֹמְמִים אֶת הַשָּׁב וְאֶת הַמִּתְקָרֵב, אֲבָל הַשְּׁאֵלָה הַנִּשְׁאֶלֶת, מִנַּיִן, וּבְאֵיזֶה דֶּרֶךְ יִקַּח הָאָדָם לְעַצְמוֹ כֹּחוֹת לִהְיוֹת מְבֻסָּס וְיַצִּיב לִרוּחוֹת הַסְּעָרָה הַמַּקִּיפִים אוֹתוֹ מִכָּל עֵבֶר.

וּבְכֵן הַתְּשׁוּבָה הִיא - תְּפִלָּה, רַק בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה שֶׁיְּבַקֵּשׁ אָדָם עַל עַצְמוֹ יוֹם יוֹם יַצְלִיחַ לִשְׁאֹב כֹּחוֹת נָפֶשׁ מְחֻדָּשִׁים לָצֵאת לַמִּלְחָמָה כָּל יוֹם מֵחָדָשׁ עַל אַף הַמְּעִידוֹת הָרַבּוֹת.

וְכָאן שְׁלוּחָה לָנוּ בְּשׁוֹרָה מְיֻחֶדֶת לַדּוֹר הָאַחֲרוֹן - פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר, וּבְשׁוֹרָה זוֹ תֵּיטִיב לִהְיוֹת מוּבָנֶת לָנוּ עַל פִּי פֵּרוּשׁ הָאָר"י - עַרְעָר, אוֹתִיּוֹת - רַע רַע, לוֹמַר לָנוּ: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֵי הָאֱלֹקִים שִׁפְלוּת וִירִידַת הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וְעַד כַּמָּה יִהְיוּ מַכְשֵׁלוֹתָיו - עַד כְּדֵי בְּחִינַת - רַע רַע. עִם כָּל זֶה לֹא יִבְזֶה ה' תְּפִלָּתָם אֶלָּא יִפְנֶה אֵלֶיהָ. וְאַף אִם יִזְעַק אֵלָיו הָאָדָם מִתּוֹךְ הָרַע וּמִתּוֹךְ הַטֻּמְאָה שֶׁמֵּעַד אֵלֶיהָ, וּמִמֶּנָּה - יִצְעַק לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַצִּילוֹ לְהַבָּא - לֹא בָּזֶה הָאֱלֹקִים אֶת תְּפִלָּתוֹ.

נִתְבַּשַּׂרְנוּ, הֲגַם שֶׁנִּפֹּל לְשִׁפְלוּת גְּדוֹלָה וְלִירִידוֹת עִם כָּל זֶה תִּהֵא לָנוּ הַזְּכוּת עֲדַיִן לִפְנוֹת בִּתְפִלָּה לַה' לְהַצִּילֵנוּ, וּמֻבְטָחִים אָנוּ שֶׁיִּפְנֶה הָאֱלֹקִים לִתְפִלָּתֵנוּ וְלֹא יִמְאָסֵנוּ, "תִּכָּתֵב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן", דּוֹר אַחֲרוֹן שֶׁמְּעִידוֹתָיו יִהְיוּ רַבִּים וַעֲמֻקִּים נִכְתָּב לוֹ לֵאמֹר: פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם, וְזֹאת בְּהִתְחַשֵּׁב בְּרִבּוּי הַנִּסְיוֹנוֹת וְהַמַּשְׁבְּרִים וּבְהִצְטָרֵף אֲלֵיהֶם הַיִּסּוּרִים הַנּוֹרְאִים שֶׁיִּשְׁפַּע בָּהֶם דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הַמּוֹסִיפִים עַל דִּכְדּוּךְ הַנֶּפֶשׁ, וְלָכֵן הַבְטָחָה מְיֻחֶדֶת לַדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁיִּפְנֶה מֵעֹמֶק לִבּוֹ לַה' - יִפְנֶה ה' לִתְפִלָּתוֹ בְּכָל מַצָּב שֶׁהוּא נִמְצָא.

בָּאנוּ בְּקוּנְטְרֵס זֶה לְחַזֵּק אֶת נוֹשֵׂא הַתְּפִלָּה - שֶׁהִיא סַם הַחַיִּים בְּיָמֵינוּ. הַלְּבָבוֹת בֵּין כֹּה שְׁבוּרוֹת, הַדְּמָעוֹת בֵּין כֹּה נִשְׁפָּכוֹת מִכָּל מִינֵי צָרוֹת וְסִבּוֹת, עֲלֵינוּ לְעוֹרֵר אֶת עַצְמֵנוּ לְנַצֵּל אֶת שִׁבְרוֹן הַלֵּב וְאֶת דִּמְעוֹת הָעֵינַיִם לַכְּתֹבֶת הַנְּכוֹנָה - לֵאלֹקִים, שִׂפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה', בָּא הַפָּסוּק לוֹמַר לָנוּ, נֹכַח פְּנֵי ה' - לְכִוּוּן פְּנֵי ה' - לֹא לְכַוֵּן אֶת שִׁבְרוֹן הַלֵּב וְדִמְעוֹת הָעֵינַיִם לְמִי שֶׁאֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת - שָׁוְא תְּשׁוּעַת אָדָם, אֶלָּא לְכַוֵּן אוֹתָם לְנֹכַח פְּנֵי ה' שֶׁהוּא וְרַק הוּא הַמּוֹשִׁיעַ הָאֱמִתִּי.

ב - על מה להתפלל?

יוֹתֵר נָכוֹן לִשְׁאֹל עַל מָה לֹא לְהִתְפַּלֵּל?!

אָדָם חַיָּב לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט בַּגְּדוֹל הֶחֵל וּבַקָּטָן כַּלָּה, אֵין דָּבָר שֶׁלֹּא צָרִיךְ תְּפִלָּה, הֵן בְּגַשְׁמִיּוּת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוּת, מַתְחִיל הַדָּבָר בְּבַקָּשַׁת רַחֲמִים עַל נַפְשׁוֹ לַעֲמֹד בְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת הַתּוֹקְפָנִיִּים בְּבַקָּשַׁת רַחֲמִים. וּכְמוֹ כֵן עַל בָּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ הַנְּתוּנִים בְּסַכָּנַת שְׁמָד נוֹרָא רַחְמָנָא לְצַלָּן. הַיּוֹם לְדַאֲבוֹנֵנוּ הַמַּצָּב הוּא, בֵּן אוֹ בַּת יוֹצְאִים מִן הַבַּיִת - כַּמָּה רַחֲמֵי שָׁמַיִם דָּרוּשׁ שֶׁיַּחְזְרוּ בְּרִיאִים בְּנַפְשָׁם כִּלְעֻמַּת שֶׁיָּצְאוּ, לְלֹא רוּחַ זָרָה בְּקִרְבָּם לְלֹא רוּחַ רָעָה מֵאֵיזֶה מַסִּית וּמַדִּיחַ שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁפָּגָשָׁם וְשִׁנָּה אֶת כָּל הֲלָךְ רוּחָם. עַל זֶה צָרִיךְ לְבַכּוֹת יוֹם יוֹם - הַהוֹרִים עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם.

כְּמוֹ כֵן בַּקָּשַׁת הָרַחֲמִים צְרִיכָה לִהְיוֹת עַד הַפְּרָט הַקָּטָן בְּיוֹתֵר, אִם כְּשֶׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל קָמָה בַּבֹּקֶר לְיוֹם חָדָשׁ עָלֶיהָ לְבַקֵּשׁ שֶׁהַיּוֹם יַעֲבֹר בְּנַחַת וּבְשָׁלוֹם, הַיְלָדִים יִהְיוּ רְגוּעִים הַתַּבְשִׁילִים יִהְיוּ כְּרָאוּי. הֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרֶה וְהָאֵם קָמָה בַּבֹּקֶר בְּמֶרֶץ וּבְשִׂמְחָה לְיוֹם חָדָשׁ, מְעִירָה אֶת הַיְלָדִים לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהִנֵּה הַבֶּגֶד שֶׁהָרַגַע הֶחְלַף נִשְׁפַּךְ עָלָיו קָפֶה, הַיֶּלֶד הִפְסִיד אֶת הַהַסָּעָה, הַיְלָדִים קָמוּ בְּמַצַּב רוּחַ עָגוּם מְרִיבוֹת וּמַחֲלֹקֶת בֵּינֵיהֶם. וְאִם גַּם זֶה עָבַר בְּשָׁלוֹם, אֶפְשָׁר שֶׁתִּקָּרֶה תַּקָּלָה בַּבִּשּׁוּל, הָאֹכֶל עַל הָאֵשׁ - פִּתְאוֹם שִׂיחַת טֶלֶפוֹן וּמֵהֶסַּח הַדַּעַת נִשְׂרַף הָאֹכֶל, מָה אוֹכְלִים הַיּוֹם - סֶנְדְוִיצִ'ים, נָהֳרֵס הַיּוֹם!

סַפֵּר לִי תַּלְמִיד חָכָם חָשׁוּב מִירוּשָׁלַיִם עַל סָבְתוֹ שֶׁכָּךְ הָיְתָה מִנְהָגָהּ, כָּל עֶרֶב שַׁבָּת כְּשֶׁהָיְתָה גּוֹמֶרֶת לְהַטְמִין אֶת הַחַמִּין לְצֹרֶךְ בָּקְרוֹ שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ, הָיְתָה מַנִּיחָה שְׁתֵּי יָדֶיהָ עַל הַתַּבְשִׁיל הַמְּטֻמָּן וְאוֹמֶרֶת: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי עָשִׂיתִי אֶת הַמַּטָּל עָלַי בַּהֲכָנַת הַחַמִּין, מֵעַתָּה עֲשֵׂה אַתָּה אֶת שֶׁלְּךָ שֶׁיִּהְיֶה אוֹכֵל זֶה מַצְלִיחַ לְכָל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה.

עַל מָה לֹא לְהִתְפַּלֵּל, אֵין פֶּרֶט שֶׁיֵּשׁ לִפְסֹחַ מִלְּהִתְפַּלֵּל עָלָיו.

הוֹלְכִים לִקְנוֹת נַעֲלַיִם, בֶּגֶד מְסֻיָּם, כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרֶה שֶׁמַּחֲנוּת הַבֶּגֶד אוֹ הַנַּעַל נִרְאֶה מַתְאִים - יוֹצְאִים מִשָּׁם וְהִנֵּה לֹא נוֹחַ, לֹא יָפֶה, אֵיזֶה חֵבֶר אוֹמֵר לְךָ זֶה לֹא מַתְאִים לְךָ, הַכֶּסֶף הָלַךְ לְאִבּוּד, הַמַּצָּב רוּחַ הָלַךְ וְגוֹרֵר אַחֲרָיו עַצְבָּנוּת וּמֶתַח שֶׁמִּתְבַּטֵּא עַל חֶשְׁבּוֹן הַבַּיִת וְהַיְלָדִים.

צְרִיכִים לְסַדֵּר אֵיזֶהוּ סִדּוּר מְסֻיָּם בַּמִּשְׂרָד אוֹ בַּבַּנְק. נִדְמֶה וְהַדָּבָר בְּהֶשֵּׂג יָד וְדָבָר שֶׁל מַה בְּכָךְ, וְהִנֵּה שֶׁלֹּא כַּמְצֻפֶּה - אוֹ בְּדִיּוּק סָגְרוּ אֶת הַמִּשְׂרָד, אוֹ שֶׁכַּחְתָּ תְּעוּדַת זֶהוּת אוֹ דָּבָר אַחֵר שֶׁגּוֹרֵם לְךָ עֶגְמַת נֶפֶשׁ גְּדוֹלָה.

וְלוּ יַשְׁכִּילוּ בְּנֵי הָאָדָם, הֲלֹא בְּהַקְדִּים תְּפִלָּה מֵהַלֵּב כָּל בֹּקֶר וְלִפְנֵי כָּל פְּעֻלָּה הָיוּ חוֹסְכִים הַרְבֵּה מְאֹד עֶגְמַת נֶפֶשׁ מֵעַצְמָם.

אִם כְּשֵׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל! אִם בַּעֲלַת אֱמוּנָה אַתְּ וְחָכְמָה שׁוֹכֶנֶת בְּקִרְבֵּךְ. עֲשִׂי זֹאת אֲפוֹא, לָקוּם בַּבֹּקֶר רֶבַע שָׁעָה מֻקְדָּם, הַקְדִּימִי תְּפִלָּה עַל כָּל תָּכְנִית הַיּוֹם שֶׁיֵּשׁ לָךְ. תְּפִלָּה עָלַיִךְ, עַל בַּעֲלֵךְ, עַל הַיְלָדִים שֶׁיִּהְיוּ רְגוּעִים, עַל הַבִּשּׁוּלִים, הַקָּנְיוֹת וְהַסִּדּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָךְ לְסַדֵּר בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְתִרְאִי פְּלָאִים מִמֵּשׁ. וְכֵן כָּל אָדָם זֶה יְהֵא מַעֲשֵׂהוּ בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה לְהַקְדִּים תְּפִלָּה לִפְנֵי כָּל פְּעֻלָּה וּמֻבְטָח הוּא שֶׁהַסִּיעַתָא דִּשְׁמַיָּא תְּלַוֶּהוּ בְּדַרְכּוֹ וְה' עִמּוֹ. וְגַם אִם לְמַרְאֵה עֵינָיו לֹא צָלְחָה דַּרְכּוֹ יְזָכֶה שֶׁעַל ה' לֹא יִזְעַף לִבּוֹ כֵּיוָן שֶׁקִּשּׁוּר הוּא בְּהַנְהָגַת בּוֹרְאוֹ וּמַקְדִּים תְּפִלָּה לִפְנֵי כָּל מַעֲשָׂיו כָּךְ שֶׁבְּטָחוֹנוֹ לֹא יָסוּר לְעוֹלָם מֶאֱלֹקָיו, וּבְכָל מִקְרֶה אֲשֶׁר יִקָּרֵהוּ יַשְׁלִים עִמּוֹ בְּלֵב-תָּמִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁלֹּא מֻרְגָּל בַּתְּפִלָּה הַמַּקְנָה בִּטָּחוֹן, כְּשֶׁלֹּא יֵצֵא מַעֲשֵׂהוּ כִּרְצוֹנוֹ הֲרֵי שֶׁלֹּא תּוּכַל רוּחוֹ שְׂאֵת אֶת סִבְלוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לִבּוֹ וְנִמְצָא מַפְסִיד אֶת יְצִיבוּתוֹ וְאֶת אֱמוּנָתוֹ, רַק הַדָּבֵק בַּתְּפִלָּה הוּא הָאֵיתָן וְהַיְצִיב שֶׁאֵינוֹ זָז מִמְּקוֹמוֹ מִפְּנֵי שׁוּם רוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, הַשִּׂמְחָה וְהַתִּקְוָה מְלַוִּים אוֹתוֹ תָּמִיד, וּבְכָל מִקְרֶה אֲשֶׁר יִקָּרֵהוּ לֹא תָּסוּר שִׂמְחָתוֹ וּמְאוֹר פָּנָיו מִמֶּנּוּ.

ג - תרופת התרופות ועצת העצות "תפלה לא-ל חיי"

א. הַמַּגְבִּיהִי לָשֶׁבֶת - הַמַּשְׁפִּילִי לְרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ

כָּל יְהוּדִי עִם מְעַט אֱמוּנָה יֵרֵא וְחָרֵד לְפָחוֹת מֵעֲוֹונוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה כְּחִלּוּל שַׁבָּת, מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, עֲרָיוֹת וְכַדּוֹמֶה. כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר יִרְאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם מְרוֹמֶמֶת יוֹתֵר - כָּךְ נִזְהָר

הוּא יוֹתֵר מֵעֲבֵרוֹת קַלּוֹת שֶׁבְּנֵי אָדָם דָּשִׁים אוֹתָם בְּעִקְבֵיהֶם - כְּלָשׁוֹן הָרָע, גֶּזֶל וְאוֹנָאַת מָמוֹן אוֹ דְּבָרִים, הַלְבָּנַת פָּנִים, וְכַדּוֹמֶה, וּכְשֶׁיִּרְאֶתוֹ מְרוֹמָמֶת עוֹד יוֹתֵר מְפַחֵד הוּא אֲפִלּוּ מִמַּחְשָׁבוֹת וְהִרְהוּרִים שֶׁל אִסּוּר אַף שֶׁהַדָּבָר הוּא פְּנִימִי בְּיוֹתֵר.

גַּם כְּשֶׁאָדָם לֹא מַצְלִיחַ לְהִזְדַּהֵר מִמַּה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ, וְנִכְשָׁל, הֲרֵי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ וּמַכֶּה עַל חֵטְא וּמִתְחָרֵט.

מַדּוּעַ? וְכִי מִי שֶׁהוּא רָאָה אוֹתוֹ? מִי שֶׁהוּא שָׁמַע אוֹתוֹ? וְכִי הוּא עָשָׂה זֹאת בִּפְנֵי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַה לְּהִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנּוּ? וּבִפְרָט וְכִי מִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מַה הוּא חוֹשֵׁב בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ?

אֶלָּא,

מַאֲמִין הוּא - יֵשׁ עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת וְכָל מַעֲשֶׂיךָ בַּסֵּפֶר נִכְתָּבִים. יֵשׁ עַיִן שֶׁל מַעְלָה שֶׁרוֹאָה אֶת כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל הָאָדָם וְאֹזֶן שֶׁשּׁוֹמַעַת הַכֹּל, וְגַם עַל מַחְשְׁבוֹתָיו - מַאֲמִין הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוֹקֵר לֵב וּכְלָיוֹת וְיוֹדֵעַ ה' מַעֲשֵׂי אִישׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו. וְהַכֹּל הַכֹּל נִכְתָּב בַּסֵּפֶר.

וְכָאן הַפְּלִיאָה הָעֲצוּמָה.

מַדּוּעַ כְּשֶׁאָדָם בְּצָרָה וּבְצַעַר וְרוֹאֶה אֶת מַצָּבוֹ חָסֵר אוֹנִים, "הֲלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ", אֵין רוֹאֶה הוּא תִּקְוָה לְעֶזְרָתוֹ וּלְהַצָּלָתוֹ, נִשְׁבָּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ וּמִתְיָאֵשׁ, מַדּוּעַ אֵינוֹ נִזְכָּר הֲלֹא יֵשׁ מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן בָּאָרֶץ, וְעֶבְדָּא שֶׁמִּמֶּנּוּ אֲנִי יָרֵא וְחָרֵד וּמַאֲמִין שֶׁאַף אֶת מַחְשְׁבוֹתַי הוּא יוֹדֵעַ, וּלְהֵיכָן אִם כֵּן נֶעֱלָמֶת כָּל אֱמוּנָה זוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי ה' וּלְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ, וּבִמְקוֹם לַעֲשׂוֹת זֹאת פּוֹנֶה הוּא לְכָל מִינֵי גּוֹרְמִים טְפֵלִים חַסְרֵי יֵשַׁע וְנִשְׁעָן עַל קָנִים רְצוּצִים וְאֵינוֹ מְנַצֵּל אֶת פְּנִיָּתוֹ לֶאֱלֹקָיו, אֶלָּא אִם כֵּן הַמִּקְרֶה חָסֵר תִּקְוָה לְגַמְרֵי אָזַי בְּלֵית בְּרֵרָה פּוֹנֶה הוּא לֶאֱלֹקָיו, הֲלֹא אִם אַתָּה מַאֲמִין בְּשָׂכָר וְעֹנֶשׁ וְיֵרָא מִכְּךָ מִתּוֹךְ אֱמוּנָתְךָ - אֹזֶן שׁוֹמַעַת וְעַיִן רוֹאָה, הֲרֵי שֶׁבָּרוּר לְךָ כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל כָּךְ קָרוֹב וּמָצוּי לְדַעַת אֶת מַעֲשֶׂיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ, לָמָּה פִּתְאוֹם אַתָּה רוֹאֶה אוֹתוֹ כָּל כָּךְ רָחוֹק, וּכְשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, נִדְמֶה לְךָ שֶׁאֵין רָחוֹק מִמֶּנּוּ וְשֶׁזֹּאת רַק הָאֶפְשָׁרוּת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּתָּן לְהֶאָחֵז בָּהּ בְּלֵית בְּרֵרָה.

לְהֵיכָן פָּרְחָה לָהּ הָאֱמוּנָה שֶׁאוֹתוֹ "הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת" בִּשְׁמֵי מְרוֹמִים הוּא גַּם "מַשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ".

לְהֵיכָן פָּרְחָה הָאֱמוּנָה שֶׁאוֹתָהּ עַיִן שֶׁרוֹאָה אוֹתְךָ חוֹטֵא - אוֹתָהּ עַיִן גַּם רוֹאָה אוֹתְךָ מִתְפַּלֵּל, אֵיפֹה הָאֱמוּנָה שֶׁאוֹתָהּ אֹזֶן שֶׁשּׁוֹמַעַת אֶת דִּבּוּרֶיךָ הָאֲסוּרִים - שׁוֹמַעַת גם אֶת דִּבֻּרֶיךָ הַטּוֹבִים כִּתְפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים.

לְהֵיכָן פָּרְחָה הָאֱמוּנָה שֶׁאוֹתוֹ הָאֱלֹקִים הַיּוֹדֵעַ מַחְשָׁבוֹת לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם וַעֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹדֵעַ גַּם אֶת לְבָבְךָ הַנִּשְׁבָּר וְהַנִּדְכֶּה וְאֶת צַעֲרְךָ הַנִּסְתָּר.

וּבְכֵן מָה הַתְּשׁוּבָה לִפְלִיאָה עֲצוּמָה זוֹ הַמְּהַוָּה סְתִירָה גְּמוּרָה לַחֲשִׁיבָה וְלָאֱמוּנָה הַיְשָׁרָה שֶׁל הַמַּאֲמִין?

וְאֻפְשָׁר שֶׁיָּבוֹא מִי שֶׁהוּא וְיָשִׁיב, אֱמֶת אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּאׇזֶן שׁוֹמַעַת תְּפִלַּת כָּל פֶּה בְּקִרְבַת ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, אוּלָם הַסִּבָּה שֶׁמְּחַפֵּשׂ אֲנִי בִּשְׁעַת צָרָתִי עֲצוֹת אֲחֵרוֹת וְאֵינִי מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּלִי נֶשֶׁק הַזֶּה הַנִּקְרָא "תְּפִלָּה", כֵּיוָן שֶׁפְּעָמִים רַבּוֹת רָאִיתִי אֶצְלִי וְאֵצֶל אֲחֵרִים שֶׁלֹּא הוֹעִילָה הַתְּפִלָּה וְשָׁבָה רֵיקָם, לָכֵן מְחַפֵּשׂ אֲנִי דְּרָכִים אֲחֵרִים, לְפִי שֶׁאֵין בְּכֹחִי לְהַמְתִּין לְהֶעָנוּת תְּפִלָּתִי שֶׁמִּי יוֹדֵעַ אִם תִּתְקַבֵּל בְּכָלָל.

וּבְתֻשׁוּבָה מְתֻחְכֶּמֶת וּ"מֻצְדֶּקֶת" יוֹתֵר יָכוֹל לָבוֹא מִי שֶׁהוּא וּלְהָשִׁיב, אֱמֶת שֶׁה' אֶלֹקַי שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת כָּל פֶּה וּמֵאָזִין, אֲמָנָם אֵין הוּא מְתַיֵּחֵס לַעֲנוֹת לִתְפִלּוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים כָּמוֹנִי, מִי אֲנִי וּמַה חַיַּי שֶׁיְּקֻבַּל ה' תְּפִלָּתִי, מֵילָא תְּפִלָּה כִּתְפִלַּת ר' חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְכַיּוֹצֵא בִּגְדוֹלֵי הַדּוֹר אֵלּוּ נִתְקַבְּלָה תְּפִלָּתָם, וְאִלּוּ אֲנִי...

וּבְכֵן בּוֹאוּ וְנִרְאֶה שֶׁתְּשׁוּבָתָם שֶׁל אֵלּוּ אֵינָהּ אֱמִתִּית, וּמְשִׁיבֵי תְּשׁוּבָה זוֹ אֵינָם אֲמִתִּיִּים עִם עַצְמָם.

תְּשׁוּבָה רִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ לַעֲנוֹת לַמִּתְרַפֶּה מִלְּבַקֵּשׁ וּלְהַפְצִיר בִּתְפִלָּה בְּטַעֲנָה - "כֵּיוָן שֶׁשָּׁבָה תְּפִלָּתִי רֵיקָם פְּעָמִים רַבּוֹת וְלָכֵן אֵינִי מוֹצֵא בָּהּ כְּפִתְרוֹן בְּעָיוֹתַי", הֲלֹא תַּעֲנֶה בְּכֵנוּת כְּשֶׁנִּמְצָא אַתָּה בִּבְעָיָה רְפוּאִית וְזִקּוּק אַתָּה לִרוֹפֵא וּלְתִרוּפוֹת, אוֹ סָבוּךְ אַתָּה בְּמִשְׁפָּט קָשֶׁה וְזִקּוּק אַתָּה לְעוֹרֵךְ דִּין, אוֹ שֶׁנִּצְרַכְתָּ לְהַלְוָאָה כַּסְפִּית וְזִקּוּק אַתָּה לְמַלְוֶה רַחֲמָן שֶׁיְּרַחֵם עָלֶיךָ, הַאִם מִתְיָאֵשׁ אַתָּה כְּשֶׁאֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה וְעֶשְׂרִים רוֹפְאִים אוֹ תְּרוּפוֹת אוֹ עוֹרְכֵי דִּינִים אוֹ מַלְוִים לֹא עָזְרוּ לְךָ, הַאִם מִתְיָאֵשׁ אַתָּה וְקוֹפֵץ לַיָּם לְשִׁים קֵץ בְּכָךְ לְחַיֶּיךָ, הֲלֹא מִשְׁתַּדֵּל אַתָּה לְהִתְרוֹצֵץ מֵרוֹפֵא לְרוֹפֵא וּמִתְּרוּפָה זוֹ לְאַחֶרֶת מֵעוֹרֵךְ דִּין לְעוֹרֵךְ דִּין, מִגְּמַ"ח זֶה לִגְמַ"ח אַחֵר, וְכָל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבְּךָ מִתְאַמֵּץ אַתָּה לְהַחֲלִץ מִמַּצָּבְךָ.

וְלָמָּה אִם כֵּן כְּשֶׁלֹּא נַעֲנֵיתָ בִּתְפִלָּה לְבוֹרֵא עוֹלָם פַּעַם אַחַת אוֹ יוֹתֵר אַתָּה מִתְיָאֵשׁ.

וְאִם תְּשִׁיבֵנִי, גַּם מֵרוֹפֵא מְסַיֵּם כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה שֶׁאֵין בִּיכָלְתּוֹ לַעֲזֹר לִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְרוֹפֵא אַחֵר, זֶה שַׁיָּךְ בְּרוֹפְאִים בָּשָׂר וָדָם שֶׁאִם אָכֵן רוֹפֵא אֶחָד מֵרִים יָדַיִם מֵעֶזְרָתְךָ אֵין מַה לֵּילֵךְ אֶצְלוֹ יוֹתֵר וְיֵשׁ לְחַפֵּשׂ רוֹפֵא אַחֵר, אֲבָל כְּלַפֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זֶה לֹא שַׁיָּךְ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַמְנִיעָה לִישׁוּעָתְךָ מֵחֹסֶר יְכָלְתּוֹ יִתְבָּרַךְ אֶלָּא הַמְנִיעָה מִצַּד שֶׁטֶּרֶם הִגִּיעַ זְמַן יְשׁוּעָתְךָ, וְאִם כֵּן כָּל פַּעַם יֵשׁ טַעַם לְנַסּוֹת מֵחָדָשׁ שֶׁהֲרֵי כָּל פְּנִיָּה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זֶהוּ כְּמוֹ פְּנִיָּה לְרוֹפֵא חָדָשׁ, מִשּׁוּם שֶׁכְּמוֹ שֶׁבְּכָל פְּנִיָּה לְרוֹפֵא חָדָשׁ יֶשְׁנוֹ סִכּוּי חָדָשׁ לְהֶרְפֵּאוּת, וּכְמוֹ שֶׁבְּכָל תְּרוּפָה

שׁוֹנָה יֵשׁ סִכּוּי מֻחְדָּשׁ לְהֶרְפָּאוּת וְזוֹ הַסִּבָּה שֶׁאֵינְךָ נִמְנָע מִלִּטְרֹחַ בְּטִרַח גּוּף וּמָמוֹן לָתוּר אַחַר כָּל סוּגֵי הַתְּרוּפוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, כְּמוֹ כֵן כָּל פְּנִיָּה לְהַבּוֹרֵא מֻחְדָּשׁ זֶהוּ סִכּוּי חָדָשׁ לְנַמְרֵי, שֶׁמָּא פַּעַם קוֹדֶמֶת לֹא נַעֲנֵיתָ וְאִלּוּ הַפַּעַם כֵּן תֵּעָנֶה, וְאֵין שׁוּם קֶשֶׁר בֵּין סֵרוּבוֹ לְהֵעָנוּת בַּקָּשָׁתְךָ פַּעַם שֶׁעָבְרָה מִלְּבַקֵּשׁ פַּעַם נוֹסֶפֶת, לְפִי שֶׁהַמְּנִיעָה אֵינָהּ מֵחֹסֶר יְכָלְתּוֹ אֶלָּא מֵחֹסֶר הִשְׁתַּדְּלוּתְךָ וְאִם כֵּן חָזוֹר וְהִשְׁתַּדֵּל שׁוּב לְחַזֵּר עַל פְּתָחָיו שֶׁל הָאֱלֹקִים כְּמוֹ שֶׁהִנְךָ מִשְׁתַּדֵּל לְחַזֵּר אַחַר פְּתָחֵיהֶם שֶׁל מוֹשִׁיעִים מְדֻמִּים בָּשָׂר וָדָם.

וּכְמוֹ כֵן נָשִׁיב לְבַעֲלֵי הַטַּעֲנָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁמְּנִיעָתָם מִתְּפִלָּה מִסִּבַּת מִי אֲנִי וּמַה חַיַּי שֶׁיִּשְׁמַע הָאֵ-ל תְּפִלָּתִי הֲלֹא מַעֲשֵׂי מְכֹעָרִים וְדוֹחִים כָּל תְּפִלָּה שֶׁאֶתְפַּלֵּל, וּמִי אָמַר שֶׁבִּכְלָל רוֹצֶה הָאֵ-ל לְהַאֲזִין לִתְפִלָּתִי.

גַּם אֵלּוּ מַעֲשֵׂיהֶם סוֹתְרִים אֶת טַעֲנוֹתֵיהֶם, וּתְשׁוּבָה הָרְאוּיָה לַעֲנוֹת לָהֶם הִנָּהּ גַּם תְּשׁוּבָה הָרְאוּיָה לַכַּת הָרִאשׁוֹנָה, וְאָמְנָם תְּשׁוּבָה שֶׁעָנִינוּ לַכַּת הָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ תְּשׁוּבָה לְבַעֲלֵי הַכַּת הַשְּׁנִיָּה, וְנִמְצָא בְּיָדְךָ ב' תְּשׁוּבוֹת לְבַעֲלֵי כַּת הָרִאשׁוֹנָה וּתְשׁוּבָה אַחַת לְבַעֲלֵי כַּת הַשְּׁנִיָּה.

וְהֵיא: בְּהַקְדִּים שְׁאֵלָה קְצָת קָשָׁה.

יְדוּעָה וּמְפֻרְסֶמֶת הִיא הָעֲבָרָה הַגְּדוֹלָה - אַחַת מִג' עֲבֵרוֹת שֶׁדִּינָם יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר - עֲבוֹדָה זָרָה.

וּמַהִי עֲבוֹדָה זָרָה?

מְבָאֵר הָרַמְבַּ"ם, שֶׁאוֹתָם שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה הֶאֱמִינוּ בְּכֹחַ עֶלְיוֹן הַמַּאֲצִיל אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא שֶׁחִדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ, הֶאֱמִינוּ שֶׁהָעוֹלָם לֹא קַדְמוֹן אֶלָּא הָאֱלֹקִים בָּרָא וְיָצַר וְעָשָׂה אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים, אֶלָּא שֶׁטָּעוּ וְטָעֲנוּ הָאֱלֹקִים בַּשָּׁמַיִם הוּא - לְאַחַר שֶׁבָּרָא עוֹלָמוֹ סִלֵּק אֶת עַצְמוֹ מִתַּפְקִיד קִיּוּם הָעוֹלָם, וְהִשְׁלִיכוֹ עַל גּוֹרְמִים מְסַיְּמִים, וּבְכֵן הַלְלוּ טָעֲנוּ שֶׁהִשְׁלִיךְ אֶת עוֹלָמוֹ לְגֶזֶרַת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהִיא הִיא הַכֹּחַ שֶׁמִּמֶּנּוּ אֶפְשָׁר לִשְׁאֹב אֶת הַשֶּׁפַע לְצָרְכֵי הָעוֹלָם, וְהַחֲלוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַשֶּׁמֶשׁ, וְהַלְלוּ טָעֲנוּ שֶׁכֹּחַ הַשְּׁלִיטָה נִתְּנָה לַיָּרֵחַ אוֹ לַכּוֹכָבִים, וַעֲבָדוּם בְּכָל לִבָּם וּבְכָל מָמוֹנָם, וְטַעוּתָם שֶׁל עוֹבְדֵי אֱלִילִים אֱלֹה הָיְתָה בְּכָךְ שֶׁהָאֱלֹקִים בָּאֱמֶת לֹא נִתֵּק אֶת כֹּחוֹ וְהַשְׁפָּעָתוֹ מֵהַבְּרִיאָה, וְהוּא וְרַק הוּא הַמְחַיֶּה וּמַשְׁפִּיעַ חַיּוּת וְקִיּוּם לַבְּרִיאָה וְאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ וְרַק אֵלָיו יֵשׁ לִפְנוֹת וְרַק מִמֶּנּוּ יֵשׁ לְבַקֵּשׁ.

וּבְכֵן כָּאן נָבוֹא לַשְּׁאֵלָה הַנִּשְׁאֶלֶת,

אִם לְזֹאת תִּקָּרֵא עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי שֶׁכָּל הַפּוֹנֶה לְדָבָר זוּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ נֶחְשָׁב כְּמַאֲמִין בַּעֲבוֹדָה זָרָה לְפִי שֶׁאֵין לִפְנוֹת אֶלָּא רַק אֵלָיו יִשְׁירוֹת, אִם כֵּן אֵיךְ הֻתַּר לִבְנֵי אָדָם לְבַקֵּשׁ טוֹבוֹת זֶה מִזֶּה לְבַקֵּשׁ הַלְוָאָה זֶה מִזֶּה, לְבַקֵּשׁ רְפוּאָה זֶה מִזֶּה, מַה לִּי הַפּוֹנֶה לְעֵץ וְאֶבֶן אוֹ לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וְלַכּוֹכָבִים שֶׁנֶּחְשָׁב כְּמַאֲמִין בַּעֲבוֹדָה זָרָה הֲיוֹת וּפוֹנֶה לְזוּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַה

לִי הַפּוֹנֶה לְבָשָׂר וָדָם - לַחֲבֵרוֹ וּלְרֵעֵהוּ לְהוֹשִׁיעוֹ מִצָּרָתוֹ, אוֹ לְעָשִׁיר לְחַלְּצוֹ מֵעָנְיוֹ, לָרוֹפֵא לְחַלְּצוֹ מֵחָלְיוֹ, הֲרֵי שֶׁפּוֹנֶה הוּא אֶל כֹּחַ זָר, וְאֵיךְ הַדָּבָר הַזֶּה מִצַּפְצֵף לֵילֵךְ לָרוֹפֵא, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וְרִפֵּא יְרַפֵּא" וְדָרְשׁוּ חֲז"ל: מִכָּאן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפְּאוֹת, וְכֵן נִתְּנָה רְשׁוּת לֵילֵךְ לְמַלְּוֶה לְבַקֵּשׁ הַלְוָאָה וְכַנֶּאֱמָר "וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ", "הִשָּׁמֵר לְךָ פֶּן יִהְיֶה... לְבָבְךָ בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְגוֹ'", הֲרֵי שֶׁהַתּוֹרָה מְצַוָּה לְהַלְוֹות לֶעָנִי וְכַמּוּבָן שֶׁנִּתַּן רְשׁוּת לֶעָנִי לְבַקֵּשׁ הַלְוָאָה וְכַדּוֹמֶה.

וְהַתְּשׁוּבָה פְּשׁוּטָה!

אָדָם הַפּוֹנֶה לַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לַיָּרֵחַ בְּתוֹרַת יְשׁוּת וְכֹחַ עַצְמִי" **זָר**, וְלָכֵן הֲרֵי הוּא כְּמַאֲמִין בַּעֲבוֹדָה זָרָה לְפִי שֶׁחַיָּבִים אָנוּ לְהַאֲמִין שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם כֹּחַ עַצְמִי וְכֻלָּם נְתוּנִים לְגְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין בְּכֹחָם לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה, וְלָכֵן הַפּוֹנֶה אֶל הָאֱלִילִים כּוֹפֵר בָּעִקָּר לְפִי שֶׁפּוֹנֶה אֲלֵיהֶם בֶּאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כֹּחַ עַצְמִי מִשֶּׁלָּהֶם, וּמִכֹּחָם הָעַצְמִי מְבַקֵּשׁ הוּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ.

וָאֱמֶת, אָדָם שֶׁיִּפְנֶה לְרֵעֵהוּ בֶּאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֹּחַ עַצְמִי מִשֶּׁלּוֹ, גַּם הוּא כְּמַאֲמִין בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וּכְמוֹ שֶׁפִּרְעֹה הָרְשָׁע עָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, וּכְמוֹ כֵן נְבוּכַדְנֶצַּר בִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ אֱלִיל, וְכֵן נִמְרוֹד עָשָׂה עַצְמוֹ אֱלִיל וּבִקֵּשׁ לְהִשְׁתַּחֲווֹת לוֹ, וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, זֶהוּ עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ כֵּיוָן שֶׁהַפְּנִיָּה אֲלֵיהֶם בְּרֵאוֹת בָּהֶם כְּכֹחַ עַצְמִי מְנֻתָּק מֵהָאֱלֹקִים. וּמִכָּאן תָּבִין מַה שֶּׁהַתּוֹרָה לָנוּ לִפְנוֹת לִבְנֵי אָדָם לְבַקֵּשׁ עֶזְרָתָם, הַלְוָאָה, רְפוּאָה וְכַדּוֹמֶה. זֹאת הַתּוֹרָה בְּתַנַּאי שֶׁהַפְּנִיָּה אֲלֵיהֶם כִּשְׁלִיחִים **לְהַעֲבִיר** אֶת הָעֶזְרָה וְלִרְאוֹתָם תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים לְרָצוֹן ה', דְּהַיְנוּ אֲנִי פּוֹנֶה לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה כְּהַלְוָאָה אוֹ רְפוּאָה לְרוֹפֵא אוֹ לְמַלְוֶה בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁאִם יִרְצֶה ה' יִתֵּן בְּלֵב הַמַּלְוֶה לַעֲזֹר לִי, אִם יִרְצֶה יִתֵּן ה' בְּלֵב הָרוֹפֵא לְכַוֵּן אֶת הָרְפוּאָה הַמַּתְאִימָה לִי, וְרַק בְּתַנַּאי זֶה הַתּוֹרָה לָנוּ לִפְנוֹת לִבְנֵי אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין זֶה סוֹתֵר אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁ"אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", לְפִי שֶׁלֵּב מְלָכִים וְשָׂרִים בְּיַד ה' לְכָל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ, אֵין אָנוּ פּוֹנִים לָרוֹפֵא אוֹ לַמַּלְוֶה בְּכֹחַ עַצְמוֹ כֶּאֱלִיל הַמְנֻתָּק מֵהָאֱלֹקוּת, אָסוּר לָנוּ לְהַפְרִיד אֶת הַמַּחְשָׁבָה מֵהָאֱלֹקִים גַּם בִּפְנִיּוֹתֵינוּ לְבָשָׂר וָדָם לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה, חוֹבָתֵנוּ לְהַאֲמִין שֶׁמִּצַּד עַצְמָם אֵין בִּיכָלְתָּם לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה, וּתְפוּסִים הֵמָּה בִּידֵיהֶם וּבְבֵינָתָם מִלַּעֲזֹר לְזוּלָתָם וּנְתוּנִים הֵמָּה לְגְּזֵרַת הַבּוֹרֵא הַאִם יְהִוּוּ כִּשְׁלִיחִים לְעֶזְרַת זוּלָתָם אוֹ לֹא, וְהַכֹּל תָּלוּי בְּמַעֲשֵׂינוּ אִם טוֹבִים הֵמָּה אִם לָאו, וְרַק רְצוֹן ה' הוּא שֶׁיִּקְבַּע אֶת בְּצוּעַ הַיְשׁוּעָה, וְאִם כֵּן אֵין בְּכָךְ שׁוּם אֱלִילוּת וְשׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי הָאֱמוּנָה רְצוּפָה לְבַקֵּשׁת הָעֶזְרָה, שֶׁבְּאִם לֹא יִרְצֶה ה' בִּישׁוּעָתֵנוּ לֹא יַעֲזֹר שׁוּם רָצוֹן וְשׁוּם כֹּחַ שֶׁל אַף אֶחָד לְחַלֵּץ אֶת הַנִּגְזָר מִגְּזֵרָתוֹ.

וְעַכְשָׁו נָבוֹא לְהָשִׁיב לְאוֹתָם שְׁתֵּי כִּתּוֹת הַנִּמְנָעִים מִתְּפִלָּה וּלְהוֹכִיחַ לְעַצְמֵנוּ שֶׁמַּעֲשֵׂינוּ סוֹתְרִים אֶת טַעֲנוֹתֵינוּ.

הֲרֵי אִם בְּשָׁעַת צָרָה אוֹ שְׁעַת הַצֹּרֶךְ פּוֹנִים אָנוּ לְכָל גּוֹרֵם, וְכָאמוּר מַאֲמִינִים אָנוּ שֶׁאֵין בִּיכֹלֶת אָדָם לַעֲזֹר לָנוּ אֶלָּא אִם אָכֵן זוֹ תְּהֵא גַּם הַסְכָּמַת הָאֱלֹקִים הֲרֵי שֶׁשּׁוּב נִפְרָכִים טְעוּנֵינוּ לְהִתְרַפּוֹת מִתְּפִלָּה. מַדּוּעַ אֵיׁנֵנוּ פּוֹנִים יְשִׁירוֹת גַּם לְבַקֵּשׁ מֵה' וּמִסְתַּפְּקִים אָנוּ בְּבַקָּשַׁת עֶזְרָה מִבָּשָׂר וָדָם בִּלְבַד, הֲלֹא גַּם הֵמָּה תְּלוּיָה עֶזְרָתָם בַּהַסְכָּמַת ה', וְזוֹ אֱמוּנָתֵנוּ, וְרַק מִשּׁוּם כָּךְ הֲתַר לָנוּ לְבַקֵּשׁ עֶזְרָתֵנוּ מִבָּשָׂר וָדָם.

וְאִם כֵּן מַה טּוֹעֶנֶת כַּת רִאשׁוֹנָה - תְּפִלָּתִי לֹא תִּתְקַבֵּל כִּי כְּבָר פְּעָמִים רַבּוֹת לֹא נַעֲנֵיתִי, אוֹ כְּטַעֲנַת כַּת שְׁנִיָּה אֵינִי רָאוּי! מִי אֲנִי וּמָה אֲנִי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתִי! אִם כֵּן, מַדּוּעַ הִנָּךְ מְנַסֶּה לְפִתּוֹת בְּעִיּוֹתֶיךָ דָּרְךָ בְּנֵי אָדָם וְדַרְכָּךְ כֹּחוֹת זָרִים לְמִינֵיהֶם הֲרֵי מַאֲמִין אַתָּה שֶׁכֻּלָּם תְּלוּיִים בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וְאֵין בְּכֹחָם לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה אִם לֹא שֶׁיִּרְצֶה ה' בְּכָךְ, וְאִם כֵּן אִם נִסְיֹתָ פַּעַם פַּעֲמַיִם לְהֵעָזֵר בְּרוֹפֵא פִּלּוֹנִי בְּעֶשְׁיר פִּלּוֹנִי לְעֶזְרָה וְלֹא נַעֲנֵיתָ הֲרֵי שֶׁהֲבַנְתָּ שֶׁאֵין רְצוֹן ה' לְהוֹשִׁיעֲךָ וְלָמָּה אִם כֵּן אַתָּה מְנַסֶּה הָלְאָה וְהָלְאָה בְּעוֹד דֶּרֶךְ וְעוֹד דֶּרֶךְ בְּאֹפֶן כָּזֶה אוֹ אַחֵר כְּדֵי לְהִוָּשַׁע.

מִמַּה נַּפְשָׁךְ,

אִם מַאֲמִין אַתָּה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ הוּא הַמְנַהֵל אֶת הָעוֹלָם וְלֵב מְלָכִים וְשָׂרִים בִּרְשׁוּתוֹ בִּלְבַד וְאַתָּה שֶׁפּוֹנֶה לְזָרִים לְהוֹשִׁיעֲךָ אֵינְךָ פּוֹנֶה אֲלֵיהֶם אֶלָּא רַק כְּאֶמְצָעִים וּשְׁלוּחִים מֵאֵת הַבּוֹרֵא לְעָזְרֶךָ, וּמַה שֶּׁאַתָּה מְנַסֶּה בְּכָל מִינֵי אֳפָנִים זֶה מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה כָּל פַּעַם חוֹשֵׁב אוּלַי זֶה עַתָּה יַעֲלֶה רָצוֹן מֵאֵת ה' לִשְׁלֹחַ עֶזְרִי וִישׁוּעָתִי, אִם כֵּן לָמָּה אַתָּה מִתְרַפֶּה מֵהַפְּנִיָּה גַּם לַה' וּבוֹחֵר אֶת הַפְּנִיָּה לְבָשָׂר וָדָם בִּלְבַד.

וְאִם אָכֵן הִתְיָאַשְׁתָּ מִישׁוּעַת ה' וְעָלָה בְּדַעְתְּךָ שֶׁאֵין בְּרצוֹן ה' לְהוֹשִׁיעֲךָ אִם כֵּן לָמָּה אַתָּה מְנַסֶּה אֲצֶל בְּנֵי אָדָם שֶׁיּוֹשִׁיעוּךָ, אִם ה' אֵינוֹ רוֹצֶה לְהוֹשִׁיעֲךָ, מִי יוּכַל לַעֲזֹר לְךָ.

אֶלָּא מוּכָח מִזֶּה: מֵהַתְּפִלָּה הִתְיָאַשְׁתָּ, וּמֵעֶזְרַת בְּנֵי אָדָם לֹא הִתְיָאַשְׁתָּ!

וְנַחְזֹר אִם כֵּן לַפֶּלֶא הֶעָצוּם בּוֹ הִתְחַלְנוּ אֶת קוּנְטְרֵסֵנוּ, אָנוּ הֲלֹא יְהוּדִים מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, מַאֲמִינִים בְּשָׂכָר וְעֹנֶשׁ, מַאֲמִינִים בְּעַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת מַאֲמִינִים בַּה' יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא חוֹקֵר לֵב וּכְלָיוֹת, לְהֵיכָן נֶעֱלָמָה אֱמוּנָה זוֹ מֵאִתָּנוּ בִּשְׁעַת צָרוֹתֵינוּ.

מַסְקָנָה אַחַת חַיָּבִים אָנוּ לְהַסִּיק מִכָּל הַשַּׂקְלָא וְטַרְיָא הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה,

לֹא כּוֹפְרִים אָנוּ, מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים אָנוּ, אֶלָּא פְּשׁוּט הַבָּעָיָה הַיְחִידִית הִיא אֶצְלֵנוּ שִׁטְחִיּוּת הָאֱמוּנָה הַנּוֹבַעַת מִמַּחֲלַת הַהֶרְגֵּל.

וְכָאן נָבוֹא לְבָאֵר "אֱמוּנָה" מַה הִיא? וְאֵיזֶה נֶכֶס יָקָר מָצוּי אֵצֶל כָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי בְּהֶשֵּׂג יַד רֶגַע רֶגַע, וְתוֹצָאוֹת הַהַבְהָרָה יִהְיוּ לָנוּ לְרֶוַח עָצוּם וּלְנֶחָמָה מִכָּל יְגוֹנֵינוּ, וְלִרְאוֹת אֶת הַמִּשְׁעָן וְהַמַּשְׁעֲנָה סָמוּךְ וְנִרְאֶה תַּחַת יָדֵינוּ בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע. וְלִרְאוֹת אֶת הַמּוֹשִׁיעַ הָאֲמִתִּי הַיְחִידִי מָצוּי סְבִיבֵנוּ, וְנִוָּכַח מִי הוּא הָאוֹהֵב הָאֲמִתִּי וְהַכֵּנָה, וּמִי הוּא הָאוֹהֵב הַמְדֻמֶּה וְהָאִינְטֶרֶסָנְט, וּמִמֵּילָא נַחֲלִיט כְּבָר לְעַצְמֵנוּ לְמִי הָעֲדִיפוּת לִפְנוֹת, מִי הוּא הַמַּרְגִּיעַ וְהַמְשַׁמֵּחַ אֶת נִשְׁבְּרֵי הַלֵּב בֶּאֱמֶת לְלֹא תּוֹפְעוֹת לְוַאי, יְשׁוּעָה אֲמִתִּית וְנִצָּחִית בְּכָל מִקֶּרֶה וּבְכָל זְמַן, לְלֹא שׁוּם מִגְבָּלוֹת, עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ שֶׁאֵין מַעֲצוֹר מִלְּפָנָיו מִפְּנֵי שׁוּם גּוֹרֵם בָּעוֹלָם, וְעוֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה דְּבָרִים נְעִימִים וְטוֹבִים הָעֲרֵבִים לַנֶּפֶשׁ, וּבִפְרָט שֶׁבַּהֶמְשֵׁךְ יוּבַן לָנוּ גֹּדֶל הָאוֹצָר הַיָּקָר שֶׁיֵּשׁ לְכָל יְהוּדִי וִיהוּדִי בְּכִיסוֹ מַמָּשׁ וְאֵין הוּא שָׂם עַל לֵב, וְכֵיצַד כֹּחַ הָרַע מַעֲלִים בְּעֶרְמָה גְּדוֹלָה אֶת הָאֹשֶׁר וְהַנִּצָּחוֹן שֶׁנִּמְצָא תַּחַת יָדוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי וִיהוּדִי.

ד - אמרת ה"חפץ חיים"" ספור ולקחו

הִנֵּה הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֱמֶתִי הוּא, אֱלֹקִים אֱמֶת, וְ"קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת", וּכְמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ אֱמֶת, כָּךְ הַגִּישָׁה אֵלָיו צְרִיכָה לִהְיוֹת אֱמִתִּית, וְאוּלָם אִם קוֹרְאִים אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת - הִנֵּהוּ קָרוֹב (עֵלֶי שׁוּר)

מְסֻפָּר שֶׁבָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ מֵהֶחָפֵץ חַיִּים שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲבוּרוֹ, עָנָה לוֹ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֲב לֹא אוֹהֵב שֶׁבֵּן הַנִּזְקָק לְעֶזְרָתוֹ יִשְׁלַח אֶת בַּקָּשָׁתוֹ עַל יְדֵי אָחִיו, אֶלָּא שֶׁיָּבוֹא הוּא בְּעַצְמוֹ וִיבַקֵּשׁ. **וְאִם** נַעֲמִיק בִּדְבָרָיו שֶׁל ה"חֶפֶץ חַיִּים" נִרְאֶה בֶּאֱמֶת עַד כַּמָּה מְשֻׁנָּה דַּרְכֵּנוּ וְחַסְרַת הִתְבּוֹנְנוּת.

כָּל הַקֶּשֶׁר הָאֲמִיץ וְהֶחָזָק בֵּין אָב לְבֵן הִיא הַנְּתִינָה וְהַקַּבָּלָה, הָאָב נוֹתֵן וְהַבֵּן מְקַבֵּל, הַנַּחַת שֶׁל הָאָב - לְהַעֲנִיק לַבֵּן לְהַנְעִים לוֹ, וְעַל זֶה הוּא מוּכָן גַּם לְמָסֹר אֶת נַפְשׁוֹ וּמָמוֹנוֹ, אוּלָם כָּל זֶה בִּתְנַאי שֶׁהַבֵּן יָבִין וְיִתְבּוֹנֵן עַל מְסִירוּתוֹ שֶׁל אָבִיו וְכָךְ יִוָּצֵר הַקֶּשֶׁר, אַחֶרֶת - כָּל זֶה אֵינֶנּוּ שָׁוֶה לָאָב לְהַעֲנִיק לְתוֹךְ בֵּן שֶׁלִּבּוֹ כָּאֶבֶן וְרוֹאֶה אֶת הַעֲנָקַת אָבִיו "כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֲמֹת", עָלֵינוּ לְהָבִין, הָאָב גַּם אִינְטֶרֶסָנְט בַּנְּתִינָה, מַטָּרָתוֹ בַּנְּתִינָה לְכָל הַפָּחוֹת לְקַבֵּל מֵהַבֵּן אֱמוּן מָלֵא, אַהֲדָה, הַכָּרָה שֶׁאָבִיו אָכֵן אוֹהֲבוֹ, וּבְלֹא סָפֵק שֶׁאִינְטֶרֶס הָאָב בַּנְּתִינָה יִתְבַּצַּע בְּמִלֹּאוֹ בִּפְנוֹת הַבֵּן אֵלָיו לְבַקֵּשׁ אֶת עֶזְרָתוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר כְּשֶׁהָאָב עַצְמוֹ יַשְׁלִיךְ אֶת טוּבוֹ עַל בְּנוֹת הַבֵּן אֵלָיו לְבַקֵּשׁ אֶת עֶזְרָתוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר כְּשֶׁהָאָב עַצְמוֹ יַשְׁלִיךְ אֶת טוּבוֹ עַל בְּנוֹ. כְּשֶׁהַבֵּן בָּא וּמְבַקֵּשׁ אֶת מְבֻקָּשׁוֹ מְגַלֶּה אֶת תְּלוּתוֹ בְּאָבִיו וְכִי אָכֵן נִצְרָךְ הוּא לוֹ, הָאָב מִתְמַלֵּא בְּרַחֲמִים עַל הַבֵּן שֶׁמַּכִּיר בּוֹ כְּאָבִיו וְנוֹתֵן אֶת תְּלוּתוֹ בּוֹ, וּמַשְׁלִיךְ אֶת פִּתְרוֹן מְצוּקָתוֹ עַל אָבִיו הֲרֵי שֶׁאָבִיו הִשִּׂיג אֶת הַמַּטָּרָה לִרְאוֹת עִם בְּנוֹ קֶשֶׁר חָזָק שֶׁל נוֹתֵן וּמְקַבֵּל, וּבְכָלָל אֵיזֶה טַעַם יֵשׁ לַנּוֹתֵן לָתֵת כְּשֶׁהַמְקַבֵּל רוֹאֶה אֶת מוֹשִׁיעוֹ וּמַצִּילוֹ כְּגוֹרֵם" בִּלְבַד וְלֹא כְּמוֹשִׁיעַ בְּעֶצֶם.

וּבִכְלָל דָּבָר זֶה רוֹאִים אָנוּ גַּם אֵצֶל בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה כֵּיצַד חֲבֵרוֹ תּוֹלֶה אֶת בִּטְחוֹנוֹ בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ אַתָּה מַחֲסִי, נוֹתֵן לוֹ לִבּוֹ לַעֲזֹר לוֹ.

נַמְשִׁיךְ לְהִתְבּוֹנֵן!

כְּשֶׁבֵּן נִצְרָךְ לְמַשֶּׁהוּ מֵאָבִיו וְאֵינוֹ נִגָּשׁ יְשִׁירוֹת אֶלָּא שׁוֹלֵחַ אֶת אָחִיו לְבַקֵּשׁ עֲבוּרוֹ בְּוַדַּאי שֶׁזֹּאת לְמוֹרַת רוּחוֹ שֶׁל אָבִיו, אָב רוֹצֶה קֶשֶׁר עִם כָּל בֵּן וּבֵן מִבָּנָיו, בָּזֹאת שֶׁאַחַד הַבָּנִים נִמְנָע מִלְּבַקֵּשׁ מֵאָבִיו הֲרֵי שֶׁהוּא מַעֲמִיד אֶמְצָעִי בֵּינוֹ לְאָבִיו, וְהַתְּלוּת שֶׁלּוֹ בְּאָבִיו אֵינָהּ יְשִׁירוֹת, כְּלוֹמַר, תְּלוֶה הוּא בְּטִחוֹנוֹ בְּאָחִיו שֶׁיְּבַקֵּשׁ מֵאָבִיו, הֲרֵי שֶׁגָּרַע בְּכָךְ אֶת תְּלוּתוֹ בְּאָבָא בִּלְבַד וְחִלְקָהּ מָחֲצָה לְאָחִיו וּמָחֲצָה לְאָבִיו, וּכְכָל שֶׁיַּרְבֶּה בְּגוֹרְמִים שׁוֹנִים עַד לְמִקּוֹר הַיְשׁוּעָה הֲרֵי שֶׁכָּךְ מַרְבֶּה בַּ"חֲלָקִים" אֶת הַתְּלוּת, וְכָמוּבָן שֶׁכְּכָל שֶׁהַתְּלוּת שֶׁלּוֹ נֶחְלֶקֶת לַחֲלָקִים רַבִּים כָּךְ עֶרְךְ הָאֱמוּן וּרְצוֹן הַנְּתִינָה מִמְּקוֹר הַנְּתִינָה הוֹלֵךְ וּפוֹחֵת.

אֵין דּוֹמֶה מִי שֶׁחִלֵּק אֶת הַתְּלוּת שֶׁלּוֹ לַחֲמִשָּׁה גּוֹרְמִים עַד הַגִּיעוֹ לַנּוֹתֵן וְהַמַּעֲנִיק, לְמִי שֶׁחִלֵּק אֶת הַתְּלוּת שֶׁלּוֹ לַעֲשָׂרָה גּוֹרְמִים וְחִפֵּשׂ סִבּוֹת לְסִבּוֹת עַד שֶׁקִּבֵּל מְבֻקָּשׁוֹ מִגּוֹרֵם רִאשׁוֹן.

וּבְוַדַּאי שֶׁאֵינָם דּוֹמִים אֵלּוּ לְמִי שֶׁפָּנָה לְקַבֵּל מְבֻקָּשׁוֹ יְשִׁירוֹת מִגּוֹרֵם רִאשׁוֹן שֶׁאֲזַי הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם הַנּוֹתֵן לְלֹא מְחִיצוֹת וּמָסַכִּים.

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָאנוּ חֲסֵרִים וּתְלוּיִים בְּכַוָּנָה כְּדֵי שֶׁהַקֶּשֶׁר בֵּינֵינוּ יַתְמִיד.

כְּדֵי שֶׁיּוּבַן הַדָּבָר הֵיטֵב נַקְדִּים מְדֻרָּשׁ מְפֻרָּסָם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, מִפְּנֵי מָה הָיָה הַמָּן יוֹרֵד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם, מַדּוּעַ לֹא הָיָה יוֹרֵד לָהֶם הַמָּן אַחַת לְשָׁבוּעַ אוֹ פַּעֲמַיִם לְשָׁבוּעַ כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַטְרִיחָם בכָל יוֹם לְלָקְטוֹ?

אֶלָּא , מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה,

לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה נוֹתֵן פַּרְנָסַת בְּנוֹ בְּכָל יוֹם, וְהָיָה בְּנוֹ בָּא אֵלָיו בְּכָל יוֹם לְקַבְּלָהּ, שִׁנָּה הַמֶּלֶךְ אֶת מְנָתוֹ לְפַעַם בְּשָׁבוּעַ וְלֹא הָיָה הַבֵּן בָּא אֵצֶל אָבִיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ.

כֵּן הוּא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בָּנִים דּוֹאֵג וְאוֹמֵר מִי יִתֵּן לִי פַּרְנָסָתָם, מֵרִים עֵינָיו לַמָּרוֹם בְּכָל יוֹם לִתֵּן לָהֶם פַּרְנָסָתָם, וְאִלּוּ הָיָה הַמָּן יוֹרֵד פַּעַם בְּשָׁבוּעַ הָיָה מֵרִים עֵינָיו לַמָּרוֹם רַק אַחַת לְשָׁבוּעַ.

נִבְרָאנוּ תְּלוּיִים לְחַסְדֵי הַבּוֹרֵא לְצָרְכֵינוּ הַחִיּוּנִיִּים, הָאָדָם לֹא נִבְרָא מֻשְׁלָם עִם כָּל צָרְכָיו, אֶלָּא צָרִיךְ הוּא לִטְרֹחַ הַרְבֵּה כְּדֵי לְהַשִּׂיגָם, וְזֹאת בְּכַוָּנָה מְכֻוֶּנֶת מֵאֵת הַבּוֹרֵא כְּדֵי שֶׁהַנִּבְרָא יָרִים עֵינָיו לַמָּרוֹם וְיִזְכֹּר מִי הוּא בּוֹרְאוֹ וּמִי הוּא הַמְסַפֵּק הָאֲמִתִּי אֶת צָרְכָיו.

כְּכָל שֶׁתְּמַעֵט בְּגוֹרְמִים וּבְסִבּוֹת תִּקְנָה קָשֶׁר יוֹתֵר אַמִּיץ וְחָזָק עִם בּוֹרְאֶךָ וְתַגִּיעַ עַד כְּדֵי מַדְרֵגַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר סִינַי שֶׁקִּבְּלוּ יְשִׁירוֹת אֶת מַאֲכָלָם - לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם [וְאַגַּב כָּךְ בֵּרְכוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַמָּן בַּמִּדְבָּר - "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם", גמ']

ה - הבחירה בידך

וּלְמַעְלָה מִכָּל סָפֵק - אִלּוּ הָיִינוּ אֲנַחְנוּ וַדַּאיִים בֶּאֱמוּנָתֵנוּ וְעַבְדֵי ה' בְּחַיֵּינוּ - הָיְתָה גַּם תְּפִלָּתֵנוּ מִתְקַבֶּלֶת תָּמִיד, וְהָיִינוּ מְבִיאִים מַרְפֵּא וּבְרָכָה בִּזְכוּת תְּפִלָּתֵנוּ. (עֵלֵי שׁוּר)

וּבְהַנָּאֲמַר לְמַעְלָה - הַבְּחִירָה בְּיָדְךָ!

וּנְבָאֵר זֹאת הֵיטֵב עַל פִּי הַמָּשָׁל הַיָּדוּעַ בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב.

מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁבָּנָה סְבִיב אַרְמוֹנוֹ שֶׁבַע חוֹמוֹת אַחַת יוֹתֵר בְּצוּרָה מֵחֲבֶרְתָּהּ, וְהִכְרִיז וְאָמַר מִי שֶׁאוֹהֲבֵנִי בְּיוֹתֵר יְדַלֵּג מֵעֵבֶר לְחוֹמוֹת אֵלּוּ עַד הַגִּיעוֹ אֵלַי.

כַּמּוּבָן שֶׁרַבִּים הִצְלִיחוּ לְהִתְמוֹדֵד עִם הַקֹּשִׁי הַגּוּפָנִי וְעִם קֹשִׁי הַפִּתּוּי עַד חוֹמָה א' בְּלִבָּד, חֲזָקִים יוֹתֵר עָבְרוּ אֶת הַחוֹמָה הַשְּׁנִיָּה וְכֵן הָלְאָה, אֵלּוּ שֶׁכְּבָר הִצְלִיחוּ לְהִתְגַּבֵּר וְלֹא לְהִתְפַּתּוֹת וְהִגִּיעוּ עַד לִפְנֵי הַחוֹמָה הַשְּׁבִיעִית קֹדֶם הַכְּנָסָם לַמֶּלֶךְ, הֶעָמִיד שָׁם הַמֶּלֶךְ מִמְשָׁרְתָיו בְּמַתָּנוֹת יְקָרוֹת מְאֹד, אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת וְכָל טוּב הָעוֹלָם הַזֶּה מַמָּשׁ לְלֹא שׁוּם מַחְסוֹר, רַבִּים כָּאן עָמְדוּ וְהִתְפַּתּוּ וְשָׁבוּ עַל עִקְבוֹתֵיהֶם. אוּלַם הָאוֹהֲדִים הָאֲמִתִּיִּים אָמְרוּ גַּם זֶה לֹא יְפַתֶּה אוֹתָנוּ - רְצוֹנֵנוּ לִרְאוֹת אֶת מַלְכֵּנוּ וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת מְבֻקָּשֵׁנוּ וְלֹא בְּדֶרֶךְ אֶמְצָעִי.

לְצַרֵּךְ הַבְּחִירָה בֵּין טוֹב לְרַע וְכֵן בַּטּוֹב עַצְמוֹ יֶשְׁנָה בְּחִירָה בְּמַדְרֵגוֹת הַטּוֹב עַד כַּמָּה לְהִסְתַּפֵּק וְעַד כַּמָּה לְהַמְרִיא אֶל-עַל, עַד לְאֵין סוֹף שֶׁל מַדְרֵגוֹת, טָמַן הָאֱלֹקִים מַלְכּוֹדוֹת רַבּוֹת לְהָבִיא אֶת בְּנֵי הָאָדָם עַל סִפּוּקָם כְּדֵי שֶׁלֹּא כָּל הַקָּרֵב וּבָא לְהִתְרָאוֹת עִם פְּנֵי הַמֶּלֶךְ יָבוֹא וְיִטֹּל עֲטָרָה זוֹ לְרֹאשׁוֹ, אֶלָּא רַק הַנֶּאֱמָן בְּיוֹתֵר שֶׁעָבַר מִבְחָנִים קָשִׁים וְהִתְמוֹדֵד עִם כֻּלָּם.

הַמַּאֲמִין הַשִּׁטְחִי **בָּא** עַל סִפּוּקוֹ גַּם כְּשֶׁקִּבֵּל אֶת מְבֻקָּשׁוֹ מִגּוֹרְמִים שׁוֹנִים מִבִּלְעֲדֵי הַמֶּלֶךְ, וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אֶלָּא שֶׁהִגְדִּיל לִטְרֹחַ אַחַר גּוֹרְמִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ וְהָעֲדִיפִים מִלְּעָבֹר חוֹמוֹת, וּמִלְּרָאוֹת אֶת פְּנֵי מַלְכּוֹ, וְלָכֵן רַק מִגּוֹרֵם לְגוֹרֵם שֶׁבְּתְחוּם סְבִיבָתוֹ מִבְּלִי לְדַלֵּג חוֹמָה נוֹסֶפֶת וְהִסְתַּדֵּר בַּמֶּה שֶׁמְּצוּי לוֹ, וְכַמּוּבָן שֶׁהֻשָּׂגָיו הָיוּ בַּהֶתְאֵם.

הַמַּאֲמִין הַמַּעֲמִיק **לֹא** הִסְתַּמֵּךְ וְלֹא הִסְתַּפֵּק בְּשׁוּם גּוֹרֵם, וְהֶחְלִיט אֲנִי חַיָּב לִרְאוֹת אֶת מַלְכִּי, וּלְהַשִּׂיג אֶת הֶשְׁגֵי בְּכָבוֹד וּבְרָמָה גְּבוֹהָה שֶׁל אַהֲבָה וַעֲרִיגָה וְכִסּוּפִין שֶׁאוֹתָהּ לֹא אוּכַל לְהַשִּׂיג אִם אֲקַבֵּל מְבֻקָּשַׁי מִגּוֹרְמִים, וְלָכֵן מַקִּירוֹת לִבּוֹ הֶחֱל זוֹעֵק לְמַלְכּוֹ שֶׁרְצוֹנוֹ לִרְאוֹתוֹ, וְהִתְיַחֵס לְכָל הַגּוֹרְמִים בְּבוּז כְּמַפְתִּים הַמּוֹנְעִים מֵהֶעֱבֵד הַנֶּאֱמָן לְהִתְרָאוֹת עִם מַלְכּוֹ.

וְכָאן נָבִיא סִפּוּר הַמַּמְחִישׁ זֹאת,
מְסַפֵּר עַל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁפַּעַם הָיָה נִזְקָק לְעֶזְרָה כַּסְפִּית, הָלַךְ לְבֵית נָדִיב אֶחָד שֶׁבְּעִירוֹ, דָּפַק עַל דַּלְתּוֹ וּמִיָּד שָׁב לַאֲחוֹרָיו לְלֹא שְׁהִיָּה לְקַבָּלַת מַעֲנֶה.
וְהִסְבִּיר אֶת מַעֲשֵׂהוּ זֶה כָּךְ.
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין רְצוֹנוֹ שֶׁיְּנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ נֵס אֶלָּא בְּדֶרֶךְ טֶבַע וְחַיָּב אִם כֵּן כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת הִשְׁתַּדְּלוּת כָּל שֶׁהִיא כְּדֵי לְהַשִּׂיג אֶת צָרְכָיו. וּבְכֵן עָשִׂיתִי אֶת הַמִּינִימוּם הָאֶפְשָׁרִי כְּדֵי לְהַשִּׂיג צָרְכַי, הָלַכְתִּי, דָּפַקְתִּי עַל דַּלְתּוֹ שֶׁל הַנָּדִיב, וְהִסְתַּפַּקְתִּי בָּזֶה, וּבְכֵן, אִם רְצוֹן הַהַשְׁגָּחָה לָתֵת לִי מְבֻקָּשִׁי - כְּבָר מֵאֵלָיו הוּא יִפְתַּח אֶת הַדֶּלֶת וְיִרְאֶה מִי דָּפַק, יִקְרָא לִי, יִשְׁאַל לִמְבֻקָּשִׁי וְימַלֵּא אוֹתוֹ כְּחֶפְצִי, אֵין רְצוֹנִי לְהַרְבּוֹת בְּגוֹרְמִים כְּגוֹן בַּקָּשׁוֹת תְּחִנּוֹת לְבָשָׂר וָדָם, עַל הָאָדָם לִרְאוֹת שֶׁמְּבֻקָּשׁוֹ יָשִׂג בַּדֶּרֶךְ הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה לַמָּקוֹר לְלֹא גּוֹרְמִים נוֹסָפִים, כָּל גּוֹרֵם נוֹסָף מְנַתֵּק בֵּין הַמְקַבֵּל לַנּוֹתֵן, וְלָכֵן הִסְתַּפַּקְתִּי בַּמִּינִימוּם שֶׁל הַהִשְׁתַּדְּלוּת כְּדֵי לְמַעֵט אֶת הַנֵּס, וְתוּ לֹא.

ו - גדול כח התפלה יותר מהשתדלות

הַתְּפִלָּה הִיא מַטֵּה עֹז בְּיַד כָּל אָדָם, וְכָל שֶׁיְּשִׁים הָאָדָם מִבְטָחוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ - כֵּן יַעֲשֶׂה וְכֵן יַצְלִיחַ. (חֶזְוֹן אִישׁ)
כָּתַב הַחֶזְוֹן אִישׁ בֶּאֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן פ"ב אוֹת א וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
כִּי תַּחַת לְרִדְּף אַחַר נְדִיבִים וְשָׂרִים וּלְבַקֵּשׁ תַּחְבּוּלוֹת שָׁוְא, יְפַשְׁפֵּשׁ הַבּוֹטֵחַ בְּמַעֲשָׂיו וְיִפָּנֶה אֶת לִבּוֹ לִתְשׁוּבָה וּתְפִלָּה וּצְדָקָה לְהַעֲבִיר אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה.
וּבְקִבָּץ אִגְרוֹת ח"ב אִגְרוֹת קלב כָּתַב מָרָן הַחֶזוֹן אִישׁ זצ"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
בְּכָל פֶּגַע הֲרֵינִי מַרְגִּל לְהַחְזִיק אֶת הָאֱמוּנָה כִּי לֹא נַעֲשָׂה דָּבָר בָּעוֹלָם בְּמִקְרֶה, רַק עַל פִּי הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וַהֲרֵינִי מִתְאַמֵּץ בִּתְפִלָּה לְהַעֲבִיר אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה, וּלְפִיכָךְ הֲרֵינִי מִתְיַחֵס בְּקָרִירוּת לַהִשְׁתַּדְּלוּת, כִּי עַל פִּי הָרֹב אֵין הַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּרוּרָה.
וּבְדִינִים וְהַנְהָגוֹת מִמָּרָן הַחֶזוֹן אִישׁ זצ"ל עמ' קכד כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:
צָרִיךְ לִזְכֹּר שֶׁאֵין בְּכֹחֵנוּ לַעֲשׂוֹת מְאוּמָה רַק בְּמַעֲשֵׂנוּ אָנוּ מְעוֹרְרִים שַׁעֲרֵי רַחֲמִים שֶׁמַּעֲשֶׂה יָדֵינוּ יְכוֹנְנוּ אֶת הַמְבֻקָּשׁ, וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמַרְבֶּה תַּחֲנוּנִים וְכוּ'... הוּא פּוֹעֵל יוֹתֵר מֵהַמִּשְׁתַּדֵּל.
וּבַסֵּפֶר בִּרְכַּת פֶּרֶץ (לְהַגְּהַ"צ מהרי"י קַנְיֶיבְסְקִי זצ"ל) פָּרְשַׁת שְׁמוֹת כָּתַב:
הַכְּלָל כִּי כָּל מֵעֲשֶׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו לֹא יוֹעִילוּ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא לְהוֹסִיף אוֹ לִגְרֹעַ מִמַּה שֶּׁנִּגְזַר עָלָיו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה זוּלַת עַל יְדֵי תְּפִלָּה וְעַל יְדֵי זְכֻיּוֹת וּתְשׁוּבָה יָכוֹל הַגְּזַר דִּין לְהִשְׁתַּנּוֹת, וּמַה שֶּׁהָאָדָם בְּתַחְבּוּלוֹתָיו וּבְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ מַצְלִיחַ כַּמָּה פְּעָמִים לִפְעֹל כִּרְצוֹנוֹ זֶה יָבוֹא בְּדָבָר שֶׁכְּבָר נִגְזַר מִשָּׁמַיִם שֶׁיִּהְיֶה כֵּן, שֶׁגַּם לוּלֵי הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ הָיָה נִגְמָר הַדָּבָר בְּכִי

טוֹב לְטוֹבָתוֹ בְּצוּרָה זוֹ אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, וְיֵשׁ שֶׁלֹּא נִגְזַר עָלָיו דָּבָר זֶה וְגַם כֵּן הַרְבֵּה פְּעָמִים מְנִיחִים אוֹתוֹ לְהַצְלִיחַ רַק שֶׁלְּעֲמָתוֹ יַפְסִיד כַּמּוּת הֲנָאָה זוֹ מַמָּשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר מִמַּה שֶׁהָיָה רָאוּי לוֹ, כִּי לֹא יוֹעִיל שׁוּם הִשְׁתַּדְּלוּת לְשַׁנּוֹת מַשֶּׁהוּ מִכְּפִי מַה שֶּׁנִּגְזַר עָלָיו, וְכֵן אָמְרוּ חֲז"ל בְּיוֹמָא דל"ה אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמֶּה שֶׁמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא נִימָא.

וּמוּבָא בַּקּוּנְטְרֵס "הִתְחַזְּקוּת בִּתְפִלָּה לַה'":

וְכֵן אֵצֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם נֶאֱמַר "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי" (בְּרֵאשִׁית מח כב) וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי, וְלִכְאוֹרָה הַדָּבָר פֶּלֶא אִם הַכַּוָּנָה לִתְפִלָּה לָמָּה אָמַר חַרְבִּי וְקַשְׁתִּי וְלֹא בִּצְלוֹתִי וּבְבָעוּתִי. אֶלָּא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בָּאָה לְלַמְּדֵנוּ כִּי הַחֶרֶב וְהַקֶּשֶׁת שֶׁלָּנוּ זֶהוּ רַק תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים וְלֹא דָּבָר אַחֵר, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִלָּחֵם עִם הָאוֹיֵב הֵן הָאוֹיֵב הַגַּשְׁמִי וְהֵן הָאוֹיֵב הָרוּחָנִי אֵין עֵצָה וְאֵין תְּבוּנָה אֶלָּא תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים לְבוֹרֵא עוֹלָם לְהַעֲבִיר רֹעַ הַגְּזֵרָה.

וְכֵן אִיתָא בַּמְּכִילְתָּא דְּרַשְׁבִּ"י (עמ' 53) "אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב", וְגוֹ' (יְשַׁעְיָה מא, יד): מַה תּוֹלַעַת זוֹ אֵין מַכָּה לָאֶרֶז, אֶלָּא בְּפִיהָ, כָּךְ אֵין לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא תְּפִלָּה; וְאוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית מח, כב): "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי": וְכִי בְּחַרְבּוֹ וּבְקַשְׁתּוֹ לָקָח? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (תְּהִלִּים מד, ז) "כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי"! הָא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי". וְגוֹ'?! "בְּחַרְבִּי" - זֹאת תְּפִלָּה; "וּבְקַשְׁתִּי" - זוֹ בַּקָּשָׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִרְמְיָה יז, ז); "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה'" וְגוֹ'.

ז - מדברי הגה"צ רבי שמואל תפילינסקי זצ"ל

מובא בספר הצוואה" לר' שמואל תפילנסקי זצ"ל:

לְמַעַט בְּכָל הָאֶפְשָׁר בְּסִבּוֹת וְתַחְבּוּלוֹת בְּבַקָּשַׁת פַּרְנָסָתְכֶם וְיִהְיֶה דּוֹמֶה בְּעֵינֵיכֶם וּמֻחְלָט בְּדַעְתְּכֶם, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לָכֶם דּוֹד בַּעַל הוֹן עָצוּם. וְאוֹהֲבָכֶם מְאֹד, אֲשֶׁר הוּא מֵכִין בְּכָל יוֹם צָרְכֵיכֶם בְּאַחַד הַמְּקוֹמוֹת, וַעֲלֵיכֶם רַק לָגֶשֶׁת שָׁמָּה וְלִפְתֹּחַ הַפֶּתַח, וּלְקַבֵּל מַה שֶּׁמּוּכָן עֲבוּרְכֶם.

לְמַעַט עוֹד יוֹתֵר בְּבַקָּשׁוֹת וְהִשְׁתַּדְּלוּת אֵצֶל בְּנֵי אָדָם. כִּי פֶּן תִּדַּמּוּ בְּדִמְיוֹנְכֶם שֶׁהֵם יוּכְלוּ לַעֲזֹר לָכֶם לְהֵיטִיב אִתְּכֶם, אַךְ בֶּאֱמֶת הֶבֶל הוּא וְאֵין בָּם מוֹעִיל. כַּאֲשֶׁר הֵעִיד נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל - אַל תִּבְטְחוּ בִּנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְּשׁוּעָה.

וְאִם יִהְיֶה לִפְעָמִים לְפִי דַּעְתְּכֶם צֹרֶךְ לְבַקֵּשׁ מֵאָדָם טוֹבָה, בִּבְחִינַת - וּבֵרַכְךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה - אַךְ הִזָּהֲרוּ אָז פֶּן תִּשְׁכְּחוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם, וּבַל תַּרְבּוּ בְּהַפְצָרוֹת, וּבַל תּוֹסִיפוּ בְּתַחֲנוּנִים, כִּי אִם לְצֵאת יְדֵי חוֹבָתְכֶם לַעֲשׂוֹת מִצַּדְּכֶם אֵיזֶה עֲשִׂיָּה וְסִבָּה, וּבְעִקַּר לְקַוּוֹת

לַה' כִּי הוּא יְמַלֵּא בַּקָּשָׁתְכֶם כֵּיוָן שֶׁמִּצַּדְּכֶם כְּבָר עֲשִׂיתֶם אֵיזֶה פְּעֻלָּה, וְיֵשׁ לְאֵל יָדוֹ לִמְצֹא הַרְבֵּה דְּרָכִים וְסִבּוֹת לִישׁוּעָתְכֶם וּלְטוֹבָתְכֶם.

אִם נִמְצָא הָאָדָם בְּאֵיזֶה זְמַן בְּמַצָּב דְּחוּק חַס וְשָׁלוֹם אוֹ בְּהֶצֵר לוֹ לַחֲצוֹ אוֹ נוֹשְׂיו וְחוֹבוֹתָיו, אַל יִתְלֶה לֵאמֹר סִבָּה פְּלוֹנִית אוֹ פְּעֻלָּה זוֹ אוֹ מִקְרֶה זֶה הֵן הֵיוּ בְּעוֹכְרָיו, וְלוּלֵא זֹאת לֹא הָיָה לוֹ כֵּן, כִּי חָלִילָה לַחְשֹׁב כָּךְ, כִּי הֲלֹא הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא הַמְסַבֵּב כָּל הַסִּבּוֹת, וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכָל יוֹם שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְזָן וּמְפַרְנֵס כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִקַּרְנֵי רְאֵמִים עַד בֵּיצֵי כִּנִּים וְהַכְתּוּב מֵעִיד - לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה', הֲיַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לֵאמֹר חַס וְשָׁלוֹם מִבִּלְתִּי יְכֹלֶת ה' לְהַמְצִיא לוֹ סִבָּה וְדֶרֶךְ לְעֶזְרָתוֹ וְלִישׁוּעָתוֹ, מַה שֶּׁנִּגְזַר וְנִקְצַב לוֹ, הָיָד ה' תִּקְצַר, וְכִי חָסֵר שְׁלוּחִים לְמָקוֹם לִשְׁלֹחַ לוֹ עֶזְרָתוֹ.

וְכָל אִישׁ כַּאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן וְיַשְׂקִיף עַל הֶעָבָר שֶׁלּוֹ, מֵעַצְמוֹ וּמִבְּשָׂרוֹ יֵחֲזֶה סִבּוֹת נִפְלָאוֹת, וְסִבּוֹת מִסִּבּוֹת שׁוֹנוֹת פְּלָאֵי פְּלָאוֹת בְּכַמָּה תְּקוּפוֹת וּזְמַנִּים וּמִקְרִים שׁוֹנִים. כַּאֲשֶׁר קָצְרָה יָדוֹ וְשִׂכְלוֹ לְהָבִין מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרוֹ, וְאַךְ כְּשֶׁהָיָה בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, הִמְצִיא לוֹ פֶּתַח וְתִקְוָה בְּדֶרֶךְ פְּלָאִי וּבָעֵת וּבָעוֹנָה הָאֲחֲרוֹנָה כַּאֲשֶׁר אָפְסָה כָּל תִּקְוָה, אָז פִּתְאוֹם צָמְחָה לוֹ עֶזְרָתוֹ וִישׁוּעָתוֹ, מַה שֶּׁלֹּא עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ, וְכַמָּה פְּעָמִים רוֹאִים לְהֶפֶךְ, כִּי לְפִי רְאוּת עֵינָיו, יֵשׁ כַּמָּה דְּרָכִים וְעֵצוֹת קְרוֹבוֹת לְעֶזְרָתוֹ, וּלְמַעֲשֶׂה נִסְגְּרוּ כָּל הַשְּׁעָרִים וְהוּא נִמְצָא בַּסּוֹגֵר.

אֵין זֹאת, כִּי אִם שֶׁהַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְעֵינָיו יִתְבָּרַךְ פְּקוּחוֹת עַל כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם, לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו, וְהַכֹּל בְּמֹאזְנֵי צֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים, וְזֶה לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ן ז"ל סוֹף פ' בֹּא, שֶׁאֵין לָאָדָם חֵלֶק בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עַד שֶׁנַּאֲמִין בְּכָל דִּבָּרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ, שֶׁכֻּלָּם נִסִּים אֵין בָּהֶם טֶבַע וּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם בֵּין בָּרַבִּים בֵּין בְּיָחִיד, אֶלָּא אִם יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת יַצְלִיחֶנּוּ שְׂכָרוֹ.

ח - להתפלל על כל פרט ולו הזעיר ביותר

בְּבִרְכַּת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" בּוֹ יָשִׂים כָּל מְגַמּוֹתָיו לַה' לְהִתְפַּלֵּל לוֹ עַל כָּל צְרָכָיו אֲפִלּוּ דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל, לֹא יְבַצֵּר דְּבַר מָה שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לַה'. (יַעֲרוֹת דְּבַשׁ)

נַעֲתִיק כָּאן מַה שֶּׁכָּתַב הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי שְׁמוּאֵל תִּפִּילִינְסְקִי זצ"ל בְּקוּנְטְרֵס הַצָּוָאָה עמ' נד וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, תֹּאמְצוּ וְתִתְרַגְּלוּ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה עַל כָּל דָּבָר וְעַל כָּל עִנְיָן עַל כָּל פְּעֻלָּה וְעַל כָּל מְאוֹרָע, וְכֵן לִתֵּן שֶׁבַח הוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל טוֹבָה וְחֶסֶד שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל פַּעַם. וּמִדּוֹת אֵלּוּ מָצִינוּ בְּרז"ל בַּבְּמָרָא וּבָרִאשׁוֹנִים ז"ל, עַיִן בְּרָכוֹת דַּף ס', הַנִּכְנָס לַכְּרֵךְ אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן וְכוּ' שֶׁתַּכְנִיסֵנִי לַכְּרֵךְ הַזֶּה לְשָׁלוֹם. בְּקֵשׁ לָצֵאת אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁתּוֹצִיאֵנִי וְכוּ' לְשָׁלוֹם. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שֶׁתַּצִּילֵנִי מִזֶּה וּמִכַּיּוֹצֵא בּוֹ וְכוּ', וּכְשֶׁיּוֹצֵא אוֹמֵר: מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ שֶׁהִצַּלְתַּנִי מִן הָאוּר, וּבְמַסֶּכֶת

בֵּיצָה ל"ח כִּי סָלִיק ר' אַבָּא אָמַר: יְהֵא רַעֲוָא דְּאֵימָא מִלְּתָא דְּתִתְקַבֵּל, גַּם בְּסֵפֶר חֲסִידִים מָלֵא עִנְיָנִים לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל מְאֹרָע בְּכָל מִינֵי הִזְדַּמְּנוּת, וְעַיֵּן בַּצַּוָּאָה שֶׁל בַּעַל יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה אֵיךְ הָיָה מִתְנַהֵג כְּמוֹ כֵן עַל כָּל צַעַד וְצַעַד, הֵן לְהִתְפַּלֵּל וְהֵן לְהוֹדוֹת וְלָתֵת שֶׁבַח עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר.

וְהִנֵּה עִקַּר הַתְּפִלָּה הַמְקֻבֶּלֶת יוֹתֵר הוּא בְּתִפְלַת הָעֲמִידָה שֶׁאָז הוּא עֵת רָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "אֵימָתַי עֵת רָצוֹן בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין וְעוֹלֶה עֲמִידָה - עִם תְּפִלַּת הַצִּבּוּר", לָכֵן תִּתְרַגְּלוּ לִקְבֹּעַ תָּמִיד בְּסוֹף הַתְּפִלָּה קֹדֶם "עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ" - לְבַקֵּשׁ עַל כָּל צְרָכָיו. הֵן עַל עִנְיְנֵי רוּחָנִיּוּת, הֵן עַל עִנְיְנֵי גַּשְׁמִיּוּת, קֹדֶם כֹּל לְבַקֵּשׁ הַצְלָחָה בַּתּוֹרָה וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת הֵן עַל עַצְמוֹ הֵן עַל הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת, וּלְהַנְצֵל מִן הַחֵטְא וּמִכָּל תַּקָּלָה וּמִכְשׁוֹל וּמִמִּדּוֹת רָעוֹת וּמִתַּרְבּוּת רָעָה חַס וְשָׁלוֹם. וְאַחַר כָּךְ לְבַקֵּשׁ צָרְכֵי יוֹם יוֹם עַל הַבְּרִיאוּת וְעַל הַפַּרְנָסָה וְעַל כָּל עִנְיָנָיו מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ וְעַל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁמַּעִיק לוֹ וְדָחוּק לוֹ בְּיוֹתֵר, וְנוֹגֵעַ לְלִבּוֹ בְּיוֹתֵר, יְפָרֵט אוֹתוֹ דָּבָר יוֹתֵר בִּפְרָטוּת כִּדְאִיתָא בּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ עַל הַפָּסוּק הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרֵא אָנֹכִי אוֹתוֹ וְכוּ' וּמִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵט בִּתְפִלָּתוֹ.

וְכָתַב בְּיַעֲרוֹת דְּבַשׁ (דְּרָשָׁה א' דַּף י"ג) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּבִרְכַּת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" בּוֹ יָשִׂים כָּל מְגַמּוֹתָיו לַה' לְהִתְפַּלֵּל לוֹ עַל כָּל צְרָכָיו אֲפִלּוּ דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל לֹא יִבָּצֵר דְּבַר מָה שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בּוֹ לַה', אִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שִׁדּוּךְ לְעַצְמוֹ אוֹ לְבָנָיו אוֹ לִבְנוֹתָיו - יִתְפַּלֵּל לַה'. לְסִחוֹרָה - יִתְפַּלֵּל שֶׁיְּצְלִיחוֹ וְיוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, אֵין דְּבַר מָה שֶׁרְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לַה' לְהַצְלִיחוֹ וּלְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַנָּכוֹן וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם יֵשׁ לוֹ חַס וְשָׁלוֹם אֵיזֶה צָרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל. וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה שִׂמְחָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יֶחְטָא בַּשִּׂמְחָה וְלֹא יִקָּרֵהוּ עָוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם שִׂמְחָה שֶׁאַחֲרִיתָהּ תּוּגָה, וְעַל כָּל עִנְיָן מַה שֶּׁעוֹסֵק יִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹנוֹ, וְאַף כִּי לְשׁוֹנוֹ לָשׁוֹן עֶלֶגֶת וּמְגַמְגֶּמֶת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן עִבְרִי כָּרָאוּי - הוּא חָבִיב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ הִרְבָּה לְהִתְפַּלֵּל בְּלָשׁוֹן רְחָבָה שָׂפָה בְּרוּרָה וּנְעִימָה צָחָה. וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹ יִשְׁמַע ה' לְקוֹלֵנוּ, וְיֵצֵא לָנוּ תּוֹעֶלֶת כִּי תְּפִלָּה כָּזוֹ וַדַּאי בְּכַוָּנָה וְלֹא יִהְיֶה פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ מְדַבֵּר - וְלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ, כִּי תְּפִלָּה עֲצֻמִית עַל צְרָכָיו הָאִישִׁיִּים אֵינוֹ מְדַבֵּר בְּהֶרְגֵּל וּבְמִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה, כִּי אִם מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם דָּבָר חָדָשׁ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן וְעֵת וְגַם מְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו אִם כֵּן לְזוֹ צָרִיךְ כַּוָּנָה וַדַּאי וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּלִי כַּוָּנָה מְיֻחֶדֶת וְאִם כֵּן יָצָא - יוֹצֵא יְדֵי תְּפִלָּה גְּמוּרָה כִּי זֶה הָעִקָּר הַתְּפִלָּה הַבָּאָה מִמַּעֲמַקֵּי הַלֵּב דִּכְתִיב "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'" הַיְנוּ מִמַּעֲמַקֵּי הַלֵּב עַד כָּאן לְשׁוֹן "הַיַּעֲרוֹת דְּבַשׁ".

וּמִטַּעַם זֶה אֲנִי מְדַקְדֵּק לְהַזְכִּיר בְּכָל פַּעַם אֵיזֶה תְּפִלָּה קְצָרָה קוֹדֶם "עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ" מִמַּה שֶׁיִּצְטָרֵךְ לוֹ בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם אַף בִּזְמַן שֶׁאֵין פְּנַאי לְהַאֲרִיךְ כְּדֵי לְקַיֵּם בָּזֶה חוֹבַת הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה מְיֻחֶדֶת כַּנִּזְכָּר ב"יַעֲרוֹת דְּבַשׁ" הַנַּ"ל. אָמְנָם לְבַד זֶה צָרִיךְ פַּעַם בְּיוֹם אַף שֶׁלֹּא בִּזְמַן תְּפִלָּה בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה שֶׁדָּרוּשׁ לוֹ אֵיזֶה עִנְיָן וְשֶׁמַּעְתִּיק וְדוֹחֵק לוֹ אֵיזֶה דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל, לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֵיזֶה לָשׁוֹן וּבְאֵיזֶה נֹסַח שֶׁיִּכּוֹל. בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן. וּמֵהַנִּכּוֹן לְהַקְדִּים תְּחִלָּה אֵיזֶה שֶׁבַח לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ פְּסוּק לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְכוּ' וְכַדּוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל יְסַדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל.

וְאַחֲרֵי שֶׁהִשִּׂיג מְבֻקָּשׁוֹ וְנַעֲשֵׂית רְצוֹנוֹ וּמִשְׁאֲלוֹתָיו יִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר גָּדוֹל וְקָטָן.

וְכֵן לְהַרְגִּיל לְהַיְלָדִים הֵן בָּנִים הֵן בָּנוֹת מִקַּטְנוּתָן לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר גָּדוֹל וְקָטָן בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה. וְזֶה יְסוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבִּטָּחוֹן בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַגָּהַ"צ ר"ש תְּפִילִינְסְקִי זצ"ל.

לָכֵן עַל כָּל דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁיַּצְלִיחַ דַּרְכּוֹ בְּרוּחָנִיּוּת וּבְגַשְׁמִיּוּת.

וְזֶה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ יוֹנָה (נֶעֱתַק מִסֵּפֶר בְּטַח בַּה' עמ' קמב) "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ" , וְגוֹ': בְּכָל פֹּעַל, אֲשֶׁר תְּבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת, זְכֹר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְקַוֵּה אֵלָיו לְהַצְלִיחֲךָ בּוֹ וּתְלֵה בּוֹ בְּטָחוֹנְךָ וְתָשֵׁב אֵלָיו לִבְּךָ, כִּי אֵין הַפֹּעַל בְּיָדְךָ. וְדַע, כִּי יֵשׁ אֲנָשִׁים, שֶׁעֵינֵיהֶם אֶל הַשֵּׁם בְּמַעֲשֶׂה גָּדוֹל, כְּמוֹ אִם יְבַקְּשׁוּ לִפְרֹשׂ בַּיָּם לִסְחוֹרָה, אוֹ לָצֵאת בַּשַּׁיָּרָה, וְאִלּוּ בְּמַעֲשֶׂה קָטָן לֹא יִזְכְּרוּ אֶת הַם מִפְּנֵי שֶׁהַפֹּעַל קַל בְּעֵינֵיהֶם, וּבְרוּר לְדַעְתָּם, כִּי יַעֲלֶה בְּיָדָם, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יַגִּיעַם הֶפְסֵד מֻרְבֶּה, אִם יְבַטֵּל הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא, וְלֹא יַעֲלֶה בְּיָדָם. עַל כֵּן אָמַר: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ": בְּדָבָר גָּדוֹל אוֹ קָטָן, כִּי אַחַר שֶׁכָּל הַפְּעֻלּוֹת תְּלוּיוֹת בְּיַד הַשֵּׁם, וְכָל הַהַצְלָחוֹת בְּחַסְדּוֹ, חַיָּב אָדָם לְזָכְרוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו; כִּי אִם יִצְלַח הַמַּעֲשֶׂה בְיָדוֹ, וְהוּא לֹא זָכַר בּוֹ אֶת הַשֵּׁם וְלֹא נָשָׂא עֵינָיו בּוֹ אֶל הַשֵּׁם - הִנֵּה קִצֵּר בְּחָק הָעֲבוֹדָה. גַּם יִתֵּן אֶל לִבּוֹ, כִּי שְׂכַר הַבִּטָּחוֹן וְתִקְוָה אֶל הַשֵּׁם לְהַצְלָחַת הַפֹּעַל - גָּדוֹל יוֹתֵר מְאֹד מִתּוֹעֶלֶת הַפֹּעַל עַצְמוֹ: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהֵבִיא שָׁם (בְּאוֹצַר תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל) מִמַּגִּיד תַּעֲלוּמָה (בְּרָכוֹת ל:) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַתְּנָא מַשְׁמִיעֵנוּ: אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ, זֶהוּ רַק נֶאֱמַר לְגַבֵּי תְּפִלַּת הָעֲמִידָה דַּיְקָא, אֲבָל תְּפִלָּה לִשְׁעָתָהּ הַמִּצְטָרֶכֶת לְכָל אָדָם בְּכָל זְמַן וְעִדָּן שֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הִצְטָרְכוּתוֹ אֵין צָרִיךְ הֲכָנָה, וְאִדְּרַבָּה כְּתִיב: כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו (דְּבָרִים ד ז), וְאִדְּרַבָּה זֶה הוּא הָאֱמוּנָה הַגְּדוֹלָה לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁיִּתְפַּלֵּל תֵּכֶף עַל כָּל דָּבָר שֶׁיִּאָרַע לוֹ וְכוּ' וְהוּא אֱמוּנָה

שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר בְּמִקְרֶה, רַק הַכֹּל הוּא בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלָאָה, וְהַתְּפִלָּה מוֹעֶלֶת לַהֲפֹךְ וּלְבַטֵּל הַגְּזֵרָה לְטוֹבָה וְלִישׁוּעָה וְכוּ'.

וְכָתַב בַּסֵּפֶר שְׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ דַּף ס ע"ב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֵסֶק יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה זוֹ רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. בְּדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר הַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ וּכְתִיב וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. חֶלְקִי לִי מֵחַסְדְּךָ לִתֵּן בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂי יָדַי בִּפְעֻלָּה זוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם מְסַפְּרִים שֶׁהַגָּה"צ רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד זצ"ל כְּשֶׁהָלַךְ לֶאֱפוֹת מַצּוֹת, עָמַד וְאָמַר תְּהִלִּים וְהִתְפַּלֵּל שֶׁיְּהֵא הַמַּצּוֹת כְּשֵׁרוֹת וּמְהֻדָּרוֹת כִּי זֶה בָּרוּר שֶׁבְּלֹא סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְשׁוּם דָּבָר.

ט - תפלה עצת העצות להנצל מטרדת המחשבות ומבלבולי האמונה.

"קְרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם" הַאִם יֵשׁ לְךָ אוֹהֵב וְרֵעַ כְּאָבִיךָ שֶׁמְּבַשֵּׂם וְכוּ' וּמִי יָבִין אֶת הֶגְיוֹן לִבְּךָ וּמִי יָרְפֵּא אֶת נַפְשְׁךָ כְּמוֹהוּ יִתְבָּרַךְ. (חוֹבַת הַתַּלְמִידִים)

עֲצַת הָעֲצוֹת וְהַנִּפְלָאָה וְהַמּוֹעִילָה שֶׁבְּכֻלָּם הִיא הַתְּפִלָּה. וְכָנָתַנוּ - לְשׂוֹחֵחַ וּלְבַטֵּא אֶת צַעֲרְךָ בְּדִבּוּרִים בֵּינְךָ לְבֵין ה' יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹנְךָ הַפָּשׁוּט וְלִשְׁפֹּךְ כַּמַּיִם לִבְּךָ. וְגַם אִם הִנְּךָ מְרֻגָּשׁ שֶׁלִּבְּךָ אָטוּם וְקָשֶׁה לְךָ מְאֹד אֲפִלּוּ לְהִתְפַּלֵּל - דַּבֵּר עִם קוֹנְךָ בְּמִלִּים חִיצוֹנִיּוֹת בִּלְבָד.

וּבָזֶה פֵּרַשְׁתִּי אֶת הַפָּסוּק "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֶת דַּכְּאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ" (תְּהִלִּים לד, יט) כְּלוֹמַר, קָרוֹב ה' גַּם לְאֵלֶּה שֶׁלִּבָּם שָׁבוּר וְאֵינָם שְׁלֵמִים לְהִתְפַּלֵּל אֶל ה' וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל מִלִּבָּם אֶל ה', כִּי נִשְׁבְּרֵי לֵב הֵם, וְאֵין תְּפִלָּתָם יְכוֹלָה לָצֵאת מִלִּבָּם כָּלָל, וְנִשְׁאָר לָהֶם רַק שִׂפָתָם הַחִיצוֹנִית - דִּבּוּרִים בְּעָלְמָא וְלֹא לֵב - קָרוֹב ה' לָהֶם מְאֹד, כִּי מִי שֶׁלִּבּוֹ שָׁלֵם וּבָרִיא וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל מִלִּבּוֹ - אֵין תְּפִלָּתוֹ קְרוֹבָה לַה', אוּלָם מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל לַה' בְּפִיו בִּלְבַד וְלֹא מִלִּבּוֹ, וְזֶה לְסִבַּת הֱיוֹת לִבּוֹ שָׁבוּר. וְאִם כֵּן, מַה יַּעֲשֶׂה שֶׁלִּבּוֹ שָׁבֻר כְּלִי וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ? אַדְרַבָּא, כָּאן מִסְתַּפֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְפִלַּת שְׁפָתוֹ בִּלְבַד, וְקָרוֹב ה' אֵלָיו.

וּבָאֳמֶת מִנְּסָיוֹן שֶׁל הַרְבֵּה שֶׁסָּבְלוּ וְסוֹבְלִים מִ"טִּרְדַּת הַמַּחְשָׁבוֹת", שֶׁנִּסּוּ וְהִצְלִיחוּ לְהַגִּיעַ לְהַרְגָּעָה נִפְלָאָה מִדֶּרֶךְ נִפְלָאָה זוֹ שֶׁל שִׂיחָה בֵּינָם לְבֵין קוֹנָם וּלְפָרֵט לוֹ אֶת כָּל צַעַר לִבָּם כְּאָדָם הַמְשִׂיחַ דַּאֲגָתוֹ לַחֲבֵרוֹ, וְכִלְשׁוֹן הַ"מְסִלַּת יְשָׁרִים" (פֶּרֶק יט) מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל נָבוֹן - בְּמֵעַט הִתְבּוֹנְנוּת וְשִׂימַת לֵב יוּכַל לְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ אֱמִתּוּת הַדָּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ מַמָּשׁ יִתְבָּרַךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מַאֲזִין לוֹ וּמַקְשִׁיב לִדְבָרָיו כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ וּמַקְשִׁיב אֵלָיו.

י - דאגה בלב איש ישחנה - להקדוש ברוך הוא
(לְחֹלִי הַדְּאָגָה הַחֲרָדָה וְהַדִּכָּאוֹן)

הַקָּשֵׁב לִדְבָרַי, הַסְתֵּר עַצְמְךָ בְּחֶדֶר מְיֻחָד, אִם אֶפְשָׁר לְךָ וְאִם לָאו - הָסֵב פָּנֶיךָ אֶל הַקִּיר וְצַיֵּר בְּמַחְשַׁבְתְּךָ שֶׁאַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְאַתָּה שׁוֹפֵךְ לְפָנָיו אֶת לִבְּךָ בְּשִׂיחַ לְתִפְלָה כְּפִי שֶׁעוֹלֶה עַל לִבְּךָ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. (חוֹבַת הַתַּלְמִידִים)

וּמוּבָא בְּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", כְּשֶׁנִּתְקָף הָאָדָם וְדִינִים שְׁרוּיִים עָלָיו, יֹאחַז בִּשְׁתִיקָה דַּוְקָא, וְכֵן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ יִדְבַּק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ. אוּלָם לְאַחַר הֶרְגְעוֹ וּכְשֶׁחוֹזֵר קְצָת לְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ, עֲצַת הָעֲצוֹת הִיא תְּפִלָּה.

לְעוֹלָם לֹא יִתְפַּשׂ אָדָם לְיֵאוּשׁ כָּל עוֹד עֲדַיִן הַתִּקְוָה וְהַצְּפִיָּה לְהַצָּלָתוֹ נִרְאֵית לוֹ וַאֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה.

זֹאת אָנוּ רוֹאִים בְּכָל מִגְוַן הַחַיִּים.

אָדָם חוֹלֶה, חֲלִילָה, בְּאֵיזוֹ מַחֲלָה וּמֵאֵיזֶה מְמֻאָּר, לֹא תֵּכֶף נִתְפָּס לְיֵאוּשׁ, מַדּוּעַ? אוֹמֵר הוּא לְעַצְמוֹ: לָמָּה לְהִתְיָאֵשׁ? אוּלַי אֶמְצָא מָזוֹר לְמַחֲלָתִי? מִזְמִין תּוֹר לָרוֹפֵא, יִתְּכֵן וְיִקַּח זְמַן שֶׁל חֹדֶשׁ אוֹ חֳדָשַׁיִם עַד זְמַן שֶׁיִּתָּרֵאֵן עִם רוֹפְאוֹ, וְכָל אוֹתוֹ זְמַן אֶמְנָם הַדְּאָגָה מְקַנֶּנֶת בְּלִבּוֹ, אוּלָם הַיֵּאוּשׁ מִמֶּנּוּ וְהָלְאָה. כַּאֲשֶׁר נִשְׁאָל הוּא עַל יְדֵי יְדִידָיו: מַה נִּשְׁמָע? מַה מַּצָּבְךָ? מֻשָּׁב הוּא לָהֶם: נִרְאֶה, יֵשׁ לִי תּוֹר אֵצֶל הָרוֹפֵא בְּעוֹד חֹדֶשׁ חֳדָשַׁיִם וְנִרְאֶה מַה הוּא יַגִּיד... נָקֵוָּה שֶׁיִּהְיֶה בְּסֵדֶר!

וְכֵן אָדָם שֶׁהָאֱשַׁם בַּעֲבֵרָה פְּלִילִית וְהֶעֱמַד עָלֶיהָ לְמִשְׁפָּט - אֶמְנָם מֵרָאֹג הוּא, אוּלָם לְיֵאוּשׁ לְגַמְרֵי עֲדַיִן לֹא נִתְפָּס. מַדּוּעַ? אוֹמֵר הוּא לְעַצְמוֹ: אֵלֵךְ לְעוֹרֵךְ דִּין, אוּלַי יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְהַצָּלָתִי אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת לַהֲקַלַּת הָעֹנֶשׁ. וְזוֹ נֶחָמָתוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ לְעַצְמוֹ אוֹ לְכָל שׁוֹאֲלָיו: נִרְאֶה, יֵשׁ לִי פְּגִישָׁה עִם עוֹרֵךְ הַדִּין בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וּנְקַוֶּה שֶׁבְּעֶזְרַת ה' יִהְיֶה בְּסֵדֶר.

הַקַּוּוִי וְהַצְּפִיָּה לְטוֹב הֵמָּה הַמְאַפְשְׁרִים לָאָדָם לְהִתְקַיֵּם וּלְהַחְזִיק מַעֲמָד בְּמַצָּבוֹ.

אִם כֵּן, הָבָה וְנִתְבּוֹנָן:

עוֹרֵךְ דִּין, רוֹפֵא, יוֹעֵץ, נַדְיָב, אֵינָם בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיְּחַלְּצוּ אֶת הָאָדָם מִצָּרָתוֹ - אֶפְשָׁר שֶׁכֵּן, וְאֶפְשָׁר שֶׁיְּרִימוּ יָדֵיהֶם וְיֹאמְרוּ לוֹ: אֵינֶנּוּ רוֹאִים דֶּרֶךְ לְהַצָּלָתְךָ. וּבְכָל זֹאת, בִּגְלַל הַסִּכּוּי לְעֶזְרָה, מְהַוִּים לָאָדָם מַרְגּוֹעַ, שַׁלְוָה זְמַנִּית, וּתְלִית צִפִּיּוֹת וְתִקְוּוֹת טוֹבוֹת.

וְאִלּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּוַדַּאי יָכוֹל לַעֲזוֹר לְךָ בְּפַרְנָסָתְךָ, בִּבְרִיאוּתְךָ, בִּילָדֶיךָ, בִּבְנֵי בֵּיתְךָ, בְּכָל צָרוֹתֶיךָ וּבְעִיּוֹתֶיךָ הַגּוּפָנִיִּים וְהַנַּפְשִׁיִּים, כֵּיצַד אִם כֵּן הִנְּךָ יָכוֹל לְהִתְפַּס לְיֵאוּשׁ אוֹ לְהַרְגָּשַׁת בְּדִידוּת נוֹרָאָה?! הֲלֹא יֵשׁ לְךָ הֶאֱפְשָׁרוּת לִפְנוֹת אֵלָיו בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, וְהִסְבִּרְנוּ, שֶׁעֶצֶם הֶאֱפְשָׁרוּת לְעֶזְרָה כָּל שֶׁהִיא, כְּבָר מְהַוָּה תִּקְוָה וְסִכּוּי וְצִפִּיָּה הַמַּשְׁרִים עַל הָאָדָם שַׁלְוָה. וְכָאן אַתָּה מוּל כֹּחַ עֶלְיוֹן שֶׁלֹּא נִבְצַר מִמֶּנּוּ לַעֲזֹר לְךָ מִצַּד כֹּחוֹ וִיכָלְתּוֹ, אֶלָּא הַדָּבָר תָּלוּי רַק בִּרְצוֹנוֹ אִם יִרְצֶה לַעֲזֹר לְךָ. אִם כֵּן, הַרְבֵּה יוֹתֵר קַל לְהִיוֹת מְעוֹדָד

כְּשֶׁהִנְךָ מוּל מִי שֶׁוַּדַּאי יָכוֹל לַעֲזֹר לְךָ וְרַק תְּלוּי הַדָּבָר בִּרְצוֹנוֹ, וְגַם רְצוֹנוֹ וְהַחְלָטָתוֹ הֵם לְטוֹבָתְךָ עַל כָּל מִקְרֶה - בֵּין תַּעֲנֶה וּבֵין שֶׁלֹּא תַּעֲנֶה - מֵאֲשֶׁר לִהְיוֹת מְעוֹדָד כְּשֶׁהִנְךָ מוּל מִי שֶׁסָּפֵק גָּדוֹל אִם בְּכָלָל יָכוֹל לַעֲזֹר לְךָ. וּבְכָל זֹאת אָנוּ רוֹאִים שֶׁבְּנֵי אָדָם מְעוֹדָדִים כְּשֶׁרוֹאִים סִכּוּי טִבְעִי, וּכְשֶׁאָפֵס מֵהֶם סִכּוּי וְדֶרֶךְ טִבְעִית - נוֹפְלִים לְדֶאָגָה וּלְשִׁבָּרוֹן מָתְנַיִם. אָדָם הַיּוֹשֵׁב מוּל רוֹפְאוֹ אוֹ עוֹרֵךְ דִּינוֹ, הֲלֹא בְּאוֹתָם רְגָעִים שֶׁהוּא מְשׂוֹחֵחַ אִתּוֹ וּמְתָאֵר לוֹ אֶת צָרָתוֹ, בְּרֶגָעִים מוּעָטִים אֵלּוּ - לְכָל הַפָּחוֹת - רָגוּעַ הוּא בְּתִקְוָה שֶׁיֵּצֵא לוֹ אֱיֶהוּ רֶוַח וְהַצָּלָה מִשִּׂיחַ זוֹ, כַּמּוּבָן עַד שֶׁמִּתְאַכְזֵב לִשְׁמֹעַ שֶׁאֵין בְּאֶפְשָׁרוּתָם לַעֲזֹר לוֹ, וְאָז וַדַּאי שֶׁאֵין לוֹ טַעַם לָבוֹא שׁוּב לְאוֹתוֹ רוֹפֵא אוֹ לְאוֹתוֹ עוֹרֵךְ דִּין לְאַחַר תְּשׁוּבָתָם שֶׁאֵין לְאֵל יָדָם לַעֲזֹר לוֹ, וְאָז מְנַסֶּה אֵצֶל אֲחֵרִים, וְשׁוּב מְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּתִקְווֹת שׁוֹנוֹת וּבְאֶפְשָׁרִיּוֹת שׁוֹנוֹת כְּדֵי לֹא לְאַבֵּד תִּקְוָה.

לָגַבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא שַׁיָּךְ מֻשָּׂג "לְהִתְאַכְזֵב" בִּשְׁמִיעַת מִשְׁפָּט: "אֵין בְּאֶפְשָׁרוּתִי לַעֲזֹר לְךָ". הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְרִיז וְאוֹמֵר (דִּבְרִים לב, לט): "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל!"

הִנֵּעְתָּ בְּהֶחְלֵט לַכְּתֹבֶת הַמְדֻיֶּקֶת הַשּׂוֹמַעַת וּמַאֲזִינָה וְהַמְּלֵאָה בְּאֶפְשָׁרִיּוֹת אֵין סוֹף לְהָבִיא לְךָ אֶת יְשׁוּעָתְךָ. וְאִם כֵּן, עֶצֶם הַתְּפִלָּה, הַפְּנִיָּה, הַבַּקָּשָׁה, הַהִסְתַּגְּרוּת בַּחֶדֶר וְהַשִּׂיחָה בֵּינְךָ לְבֵין קוֹנְךָ - בֵּין תַּעֲנֶה בֵּין לֹא תַּעֲנֶה - צְרִיכָה לְהָבִיא אֶת הַמַּרְגּוֹעַ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר. כִּי גַּם אִם לֹא נַעֲנֵיתָ בִּתְפִלָּה זוֹ - לֹא אָבַד סִכּוּיְךָ לְהֵעָנוֹת בַּתְּפִלָּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ וְכֵן הָלְאָה. וְאִם כֵּן, תָּמִיד - וּלְעוֹלָם - הִנְךָ בְּמַצָּב שֶׁל צִפִּיָּה וְתִקְוָה הַשּׁוֹלֶלֶת אֶת הַיֵּאוּשׁ מִן הָאָדָם וּמַעֲמִידָתוֹ עַל רַגְלָיו בְּתִקְוַת הַיְשׁוּעָה וְהַהַצָּלָה.

וּבְכֵן לְמַעֲשֶׂה:

זֹאת הָעֲצָה הַיְעוּצָה לְנוֹשְׂאֵנוּ - "סֵבֶל מַחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת". פְּשׁוּט, לְהִסְתַּגֵּר וּלְשׂוֹחֵחַ עִם הָרוֹפֵא הַגָּדוֹל, הַמּוֹעִיל וְהַמַּצִּיל, לְלֹא שׁוּם מְגַבָּלוֹת. רוֹפֵא חִנָּם, לְלֹא תּוֹר וּלְלֹא הַזְמָנָה, לְלֹא שְׁעוֹת קַבָּלַת קָהָל, לְלֹא מָקוֹם מְסֻיָּם לְקַבָּלַת קָהָל, אֶלָּא בְּכָל עֵת, בְּכָל מָקוֹם, בְּיָדְךָ לְפָנוֹת אֵלָיו בְּשָׂפָתְךָ וּבִלְשׁוֹנְךָ הַפְּשׁוּטָה בְּצוּרָה חָפְשִׁית בְּיוֹתֵר לְלֹא שׁוּם נֶסַח מֻקְדָּם, שְׁפֹךְ אֶת נַפְשְׁךָ לְפָנָיו מִקִּירוֹת לִבְּךָ וְסַפֵּר לוֹ אֶת מַכְאוֹבֶיךָ וְהִשְׁתַּפֵּךְ לְפָנָיו. וְאִם הִתְאַפְּשֵׁר לְךָ וְשָׂפַכְתָּ לְפָנָיו לִבְּךָ כַּמַּיִם וּדְמָעוֹת זָלְגוּ עֵינֶיךָ - אֵין סֵפֶק שֶׁתַּרְגִּישׁ הַרְגָּשָׁה נִפְלָאָה כְּאִלּוּ אֶבֶן נִגְלָה מֵעַל לִבְּךָ, וְשׁוּב הַתִּקְוָה וְהַצִּפִיָּה יְחַיּוּ אֶת לִבְּךָ, וְתָשׁוּב נַפְשְׁךָ אֵלֶיךָ בְּהֶמְשֵׁךְ הַהִתְמוֹדְדוּת, וְלֹא תִּקְצַר נַפְשְׁךָ בַּעֲמַל יְסוּרֶיךָ.

יא - למה דומים אנחנו?!

חֲשַׁבְתִּי לְמָה אָנוּ דּוֹמִים בַּהִתְרַשְּׁלוּת מִלְּקִיחַת הָאִשָּׁה הַגְּדוֹל הַנִּקְרָא "תְּפִלָּה", לְאָדָם בֶּן עֲשִׂירִים הַלּוֹקֶה בְּמַחֲלַת הַשִּׂכְחָה [כַּמְצוּי הַיּוֹם הַרְבֵּה בְּדוֹרֵנוּ רַחְמָנָא לִצְלַן] וְשׁוֹכֵחַ הוּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָב שֶׁיָּכוֹל לִתֵּן לוֹ מָמוֹן כְּפִי הַצָּרִיךְ לוֹ, וּכְשֶׁנִּצְרָךְ הוּא לְדָבָר מָה מְמַשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ וְרוֹאֶה שֶׁאֵין לוֹ כֶּסֶף כְּדֵי לִקְנוֹת אֶת הִצְטָרְכוּתוֹ וְשׁוֹכֵחַ הוּא הֵיכָן כַּסְפּוֹ, וּבְכֵן מְהַלֵּךְ הוּא בֵּין הָאֲנָשִׁים וּמְבַקֵּשׁ מֵהֶם צְדָקָה וְחֶסֶד שֶׁיַּעֲזְרוּ לוֹ וְיִסְתַּדְּרוּהוּ לִקְנוֹת אֹכֶל וּמָזוֹן, נִגָּשׁ אֵלָיו חֲבֵרוֹ וְאוֹמֵר לוֹ יוֹדֵעַ אַתָּה שֶׁיֵּשׁ לְךָ אָב רַחְמָן שֶׁמּוּכָן לַעֲזֹר לְךָ בְּכָל לִבּוֹ, עוֹנֶה לוֹ בֶּן הֶעָשִׁיר, בֶּאֱמֶת מוֹדֶה אֲנִי לְךָ שֶׁהִזְכַּרְתַּנִי וְהִצַּלְתַּנִי מִבּוּשָׁה שֶׁל קִבּוּץ נְדָבָה.

לְמָחֳרָת שׁוּב חוֹזֵר הַדָּבָר עַל עַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ בֶּן הֶעָשִׁיר מֵאָבִיו וּמְקַבֵּץ נְדָבוֹת וְשׁוּב מַזְכִּירוֹ רֵעֵהוּ עַל אָבִיו וְכֵן הָלְאָה.

כֵּן אֲנַחְנוּ, אֲמָנָם מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים אָנוּ אֶלָּא שֶׁכֹּחַ הַהֶרְגֵּל מַשְׁכִּיחַ מֵאִתָּנוּ אֶת הַנֶּכֶס הַיָּקָר הַנִּמְצָא תַּחַת יָדֵינוּ, וּבְכָל פַּעַם הוֹלְכִים אָנוּ לְקַבֵּץ נְדָבוֹת וּלְבַקֵּשׁ יְשׁוּעָה מִבָּשָׂר וָדָם שׁוֹכְחִים אָנוּ שֶׁיֵּשׁ לָנוּ אָב רַחְמָן מָצוּי אֶצְלֵנוּ תָּמִיד, וּבְכָל פַּעַם יֵשׁ בְּאֶפְשָׁרוּתֵנוּ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כָּל צָרְכֵינוּ, וּלְמַעֲשֶׂה רַבּוֹתֵינוּ כְּבָר נִסְּחוּ לָנוּ בְּנֻסַּח הַתְּפִלָּה מִגְנַן גָּדוֹל שֶׁל בַּקָּשׁוֹת כָּל צָרְכֵינוּ אֶלָּא מַה שֶּׁיִּצְרֵנוּ הָרַע עוֹבֵד בְּחָכְמָה, וְכֹה מַעֲשָׂיו:

כְּשֶׁנִּמְצָא הָאָדָם בְּבִרְכַּת "רְפָאֵנוּ" מַטְרִידוֹ הַיֵּצֶר הָרַע עַל פַּרְנָסָתוֹ שֶׁהִנּוֹ בְּדַחַק וּמַעֲלֶה לוֹ עֲצוֹת בַּתְּפִלָּה לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ, וּכְשֶׁהוּא בְּבִרְכַּת "בָּרְכֵנוּ" שֶׁזֶּה זְמַן בַּקָּשַׁת הַפַּרְנָסָה מַטְרִידוֹ לַחְשֹׁב עַל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ אוֹ עַל חֶלְיוֹ שֶׁלּוֹ עַצְמוֹ וּמְבַלְבְּלוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְכַוֵּן, וְאִלּוּ הָיָה הָאָדָם קְצַת חָכָם הָיָה אוֹמֵר לְעַצְמוֹ לָמָּה בְּבִרְכַּת "רְפָאֵנוּ" אֲנִי נִזְכָּר בִּבְעָיוֹת פַּרְנָסָה, הֲלֹא אֶת בְּעָיוֹת פַּרְנָסָתִי אֲמְתִּין מִלַּחְשֹׁב עֲלֵיהֶם עַד בִּרְכַּת "בָּרְכֵנוּ" הַסְּמוּכָה. וּכְמוֹ כֵן יֹאמַר לְעַצְמוֹ לָמָּה אֲנִי נִזְכָּר בְּצָרֶךְ הָרְפוּאָה בְּבִרְכַּת "בָּרְכֵנוּ" הֲלֹא יֵשׁ לִי הִזְדַּמְּנוּת לַחְשֹׁב עָלֶיהָ בְּבִרְכַּת "רְפָאֵנוּ" וּלְבַקֵּשׁ שָׁם עָלֶיהָ.

וַיָּכוֹל הָאָדָם בְּעָצְמָם לְהַכְנִיס אֶת כָּל הַמַּחְשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת אוֹתוֹ כִּרְפוּאָה, פַּרְנָסָה, גְּאֻלָּה, הַצָּלָה מֵאוֹיְבָיו וְכוּ', לַחְשֹׁב עַל כֻּלָּם בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֶלָּא רַק שֶׁיַּחְשֹׁב עַל כָּל דָּבָר בִּבְרָכָתוֹ הַמַּתְאִימָה לוֹ וְשָׁם יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִבַּעַל הָרַחֲמִים שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו.

יב - התפלה מנעימה גם בתנאי חיים קשים מנשא

"אַל יַבְטִיחֲךָ יִצְרְךָ שֶׁהַשְּׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לְךָ, שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹלָד, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה מֵת, וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא" (מִשְׁנָה אָבוֹת פ"ד כ"ב)

נִתְבּוֹנַן לְמִי מֻפְנֵית אִמְרָה זוֹ: "שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי" - הַאִם לְאָדָם שֶׁטּוֹב לוֹ? הַאִם לְאָדָם שֶׁבְּרִיאוּתוֹ תְּקִינָה, פַּרְנָסָתוֹ תְּקִינָה, מַצַּב מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּקִין, וְהַשַּׁלְוָה וְהָרֵעַ מַקִּיפִים אוֹתוֹ מִכָּל צַד?! הֲלֹא לְאָדָם כָּזֶה אֵין צֹרֶךְ לְמַשְׁנָה לְצַוּוֹת עָלָיו בְּ"עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי".

בְּהֶכְרֵחַ אִם כֵּן לוֹמַר, שֶׁאִמְרָה זוֹ מֻפְנֵית לְאָדָם שֶׁקָּץ בְּחַיָּיו, הָאֻכְזָבוֹת מְמַלְאִים לוֹ אֶת חַלַּל עוֹלָמוֹ, עוֹלָמוֹ חָשׁוּךְ עָלָיו, וּמְקֻיָּם בּוֹ "בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר", הֵן מֵחֲמַת שִׁעֲמוּם, הֵן מֵחֲמַת הַרְגָּשַׁת חֹסֶר סִפּוּק נוֹרָא מִכָּל עֲמָלוֹ אֲשֶׁר הוּא עָמֵל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהֵן מֵחֲמַת הָעֳצֶב וְהַמָּרָה שְׁחוֹרָה הַמִּשְׁתַּלֶּטֶת עַל הָאָדָם מִיְּסוּרָיו הָרַבִּים.

לְאֶחָד כָּזֶה בָּאָה הַמִּשְׁנָה לוֹמַר "שֶׁעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי"! גַּם אִם אֵין לְךָ חֵשֶׁק לִחְיוֹת וְהָיִיתָ מַעֲדִיף לָמוּת כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים מֵאֲשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ לִחְיוֹת בַּמַּצָּב שֶׁהִנְּךָ בּוֹ - דַּע! כִּי בְּעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה חַי, וְאֵין הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם תְּלוּיִים בִּרְצוֹנוֹ אִם רוֹצֶה בָּהֶם אוֹ לֹא.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא גַּם מוֹדִיעָה הַמִּשְׁנָה לָאָדָם: דַּע! "אַל יַבְטִיחֲךָ יִצְרְךָ שֶׁהַשְׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לְךָ" - אַל תַּחְשֹׁב שֶׁבְּכָךְ שֶׁאָדָם מֵת, גּוֹמֵר מֵחַיָּיו וְנִכְנָס לְקִבְרוֹ, הִגִּיעַ בְּכָךְ לְמָנוֹס וּלְרֵוַח, כִּי בְּאֵם לֹא מִלֵּא תַּפְקִידוֹ טֶרֶם בּוֹאוֹ לְקִבְרוֹ, יִצְטָרֵךְ שׁוּב לָבוֹא לָעוֹלָם חֲזָרָה לְמַלְאוֹת תַּפְקִידוֹ, וְלֹא יוֹעִיל לוֹ כְּלָל בְּכָךְ שֶׁיִּבְרַח מִתַּפְקִידוֹ עַל יְדֵי יְרִידָתוֹ לִשְׁאוֹל, כִּי בְּ"עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר וְעַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹלָד", וְאִם כֵּן, בְּעַל כָּרְחֲךָ תִּוָּצֵר מֵחָדָשׁ וְתִוָּלֵד מֵחָדָשׁ וְתִחְיֶה מֵחָדָשׁ, בֵּין אִם תִּרְצֶה בְּכָךְ בֵּין אִם לֹא תִּרְצֶה בְּכָךְ.

וּבְכָךְ עֵצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לַן, שֶׁכְּדַאי לְךָ לַחְשֹׁב בְּכָל מַצָּב שֶׁאַתָּה נִמְצָא כֵּיצַד לִפְתֹּר אֶת הַבְּעָיוֹת וְלֹא כֵּיצַד לִבְרֹחַ מֵהֶם, כֵּיוָן שֶׁהַבְּעָיוֹת שֶׁאַתָּה נָתוּן בָּהֶם הֵם הַמָּה הַנִּתּוֹנִים שֶׁרוֹצֶה ה' שֶׁתְּדַוְקָא עִמָּהֶם תְּמַלֵּא אֶת תַּפְקִידְךָ, וְלָכֵן אַל תִּתְחַמֵּק מֵהֶם, כִּי לֹא תּוּכַל לְהִתְחַמֵּק מֵהֶם, כִּי גַּם אִם תִּשְׁלַח יָד בְּנַפְשְׁךָ וּתְזָרֵז אֶת בִּיאָתְךָ לִשְׁאוֹל - דַּע, כִּי אֵין הַשְּׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לְךָ, וְתִהְיֶה נִרְדָּף לְמַלֵּא תַּפְקִידְךָ בְּאוֹתָם נִתּוֹנִים, בְּכָךְ שֶׁבְּעַל כָּרְחֲךָ תִּוָּצֵר שׁוּב וְתִוָּלֵד שׁוּב, וּמִי יוֹדֵעַ אִם לֹא בִּנְתוּנִים גְּרוּעִים מֵאֵלֶּה שֶׁל עַכְשָׁו.

לָכֵן קַח בְּקַלּוּת וּבֶאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה אֶת מַצָּבְךָ הָעַכְשָׁוִי וּרְאֵה לְהִתְמוֹדֵד אִתּוֹ, וְאַל תִּבְרַח מִמֶּנּוּ בְּדָרָכִים שֶׁאֵינָם לִרְצוֹן בּוֹרְאֶךָ הֶחָפֵץ בִּשְׁלֵמוּת נַפְשְׁךָ וּבִתְקוּנָהּ כְּדֵי לְהָבִיאָהּ עַל שְׁכָרָהּ בְּעֹנֶג וְעִדּוּן הַגָּדוֹל מִכָּל הָעִדּוּנִים שֶׁהוּא לְהִתְעַנֵּג עַל ה' וְלֶהֱנוֹת מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ. וְאִם אָבִיךָ הָרַחְמָן מֵבִין שֶׁכְּדַאי לְךָ כָּל הַסֵּבֶל הַזֶּה בִּשְׁבִיל הַטּוֹב הַנִּפְלָא שֶׁיָּבוֹא אַחֲרָיו - כְּדַאי לְךָ לְהַאֲמִין בּוֹ בְּתָמִימוּת לֵב, וּבְכָךְ תֵּלֵךְ לָבֶטַח.

וְאִם קָשֶׁה מִנְּשֹׂא מַצָּבְךָ - מַה לְּךָ נִרְדָּם? קוּם קְרָא אֶל אֱלֹקֶיךָ! קוּם זְעַק לְבוֹרְאֲךָ שֶׁיְּקַל מֵעָלֶיךָ אֶת עֹמֶס נְסִיּוֹנוֹתֶיךָ וְיִסַּלֵּק אֶת פַּחַד לִבְבְךָ וְאֶת עִצְבוֹן יָדֶיךָ. כִּי מִי יִתֵּן לְךָ עֵצָה יוֹתֵר טוֹבָה, וּמַה יְכוֹלָה לִהְיוֹת הָעֵצָה הַיּוֹתֵר טוֹבָה מֵאֲשֶׁר לִפְנוֹת לְמִי שֶׁבְּאֱמֶת יוֹדֵעַ נִבְכֵי

וְסִבּוּכֵי נַפְשֶׁךָ, בִּלְבּוּלֵי מַחְשָׁבוֹתֶיךָ וּתְמִיהוֹת רַעְיוֹנֶיךָ. אֵיזֶה פְּסִיכוֹלוֹג בָּעוֹלָם יוּכַל לְהָבִין אוֹתְךָ וּלְיַעֵץ לְךָ וּלְהַרְגִּיעַ אֶת נַפְשְׁךָ יוֹתֵר מִבּוֹרְאֶךָ!? הֲיֵשׁ לְךָ אוֹהֵב נֶאֱמָן יוֹתֵר מִמֶּנּוּ?! הֲלֹא הִנְךָ מְבֹרָךְ בְּכָל יוֹם בְּשֵׁם וּמַלְכוּת: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אוֹהֵב אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל; בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה; אַהֲבַת עוֹלָם אַהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ, חֶמְלָה גְּדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ. וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ: אִלְמָלֵי הָיוּ יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִים אַהֲבָה שֶׁאוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עַמּוֹ, הָיוּ רָצִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲגִים כִּכְפִירִים מֵרֹב אַהֲבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. אֶלָּא שֶׁזּוֹ עֲצַת הַיֵּצֶר שֶׁתְּבִין מִמַּצָּבְךָ שֶׁהִנְּךָ שָׁנוּאַ וּמְתֹעָב מִלִּפְנֵי ה', וְזֶה שֶׁקֶר גָּדוֹל, שֶׁהֲלֹא ה' מַכְרִיז וְאוֹמֵר: "אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ". לְכָךְ, כְּדָוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, קוּם קְרָא אֶל אֱלֹקֶיךָ בְּקוֹל גָּדוֹל וּבְלֵב שָׁלֵם:

"**אַל** תַּשְׁלִיכֵנִי מִלְּפָנֶיךָ וְרוּחַ קָדְשְׁךָ אַל תִּקַּח מִמֶּנִּי";

"**שַׂמֵּחַ** נֶפֶשׁ עַבְדֶּךָ כִּי אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשָּׂא";

"**לֵב** טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי".

וְתַמְשִׁיךָ וְתִזְעַק לַה' בְּכָל לִבְּךָ שֶׁלֹּא יִמְסָרְךָ בִּידֵי כֹּחוֹת הַטֻּמְאָה הָרוֹצִים לְאַבְּדְךָ כְּזַעֲקַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם:

"חָנֵּנִי **חָנֵּנִי** ה' מֵאָדָם רָע מֵאִישׁ חֲמָסִים תִּנְצְרֵנִי";

"**אַל** תִּתֵּן ה' מַאֲוַיֵּי רָשָׁע, זְמָמוֹ אַל תָּפֵק";

"**שָׁמְרֵנִי** מִיְּדֵי פַּח יָקְשׁוּ לִי וּמֹקְשׁוֹת פֹּעֲלֵי אָוֶן".

וְזֹאת בִּהְיוֹתְךָ יוֹדֵעַ וּמֵבִין שֶׁאֵין אַחֵר שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר לְךָ מִלְּבַד הַבּוֹרֵא, כְּמוֹ שֶׁיָּדַע זֹאת דָּוִד מַלְכֵּנוּ מְשִׁיחֵנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְכֵן זָעַק בִּתְפִלָּתוֹ:

"**הַבֵּט** יָמִין וּרְאֵה וְאֵין לִי מַכִּיר, אָבַד מָנוֹס מִמֶּנִּי אֵין דּוֹרֵשׁ לְנַפְשִׁי";

"**זָעַקְתִּי** אֵלֶיךָ ה', אָמַרְתִּי אַתָּה מַחְסִי חֶלְקִי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים";

"**אַל** תִּטְּשֵׁנִי וְאַל תַּעַזְבֵנִי... כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַה' יַאַסְפֵנִי".

וְכָהֵנָּה רַבּוֹת מִפְּסוּקֵי סֵפֶר הַתְּהִלִּים שֶׁחִבְּרוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם. וּמִמֶּנּוּ נִלְמַד, שֶׁעַל אַף הֱיוֹתוֹ מְרֻחָק מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, שֶׁרְחָקוּהוּ וְחָשְׁבוּהוּ לְבֶן אִשָּׁה זָרָה, וְעַל אַף הֱיוֹתוֹ נִרְדָּף לַמָּוֶת מֵאָחֵר מֵאֲשֶׁר בָּנוֹ, וּמִשְׁאוּל הַמֶּלֶךְ וּמִיֶּתֶר שׂוֹנְאָיו, דָּבֵק בִּכְלֵי הַנֶּשֶׁק הַמּוֹעִיל בְּיוֹתֵר, הֲלֹא הוּא הַתְּפִלָּה וּשְׁפִיכַת הַלֵּב לִפְנֵי הָעוֹזֵר וְהַמּוֹעִיל בֶּאֱמֶת, וְלֹא חִפֵּשׂ דְּרָכִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ.

יג - הדבק בבורא לבוש הוא בחסון גוף ונפש מכל פגע רע

לֹא יִתָּכֵן שֶׁיְּגִיעַ רַע לָאָדָם בִּהְיוֹתוֹ אָדוּק בֶּאֱמוּנַת הַהַשְׁגָּחָה הַפְּרָטִית

רַבֵּנוּ הָרַמְבַּ"ם הִצִּיב לָנוּ יְסוֹד נִפְלָא שֶׁבְּעִקְּבוֹתָיו צָעֲדוּ כָּל קְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים אַחֲרָיו וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּסוֹף סֵפֶר "מוֹרֶה נְבוֹכִים" (ח"ג פנ"א): וְעִם הַפְּנוֹת מַחְשֶׁבֶת הָאָדָם וְהַשִּׂיגוֹ הַשֵּׁם

יִתְבָּרַךְ בַּדְּרָכִים הָאֱמִתִּיִּים וְשִׂמְחָתוֹ בַּמֶּה שֶׁהִשִּׂיג [כלומר, כְּשֶׁמְּפַנֶּה הָאָדָם מַחְשַׁבְתּוֹ וּמְדַבֵּקָהּ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְשָׂמֵחַ בִּדְבֵקוּתוֹ], אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּקָּרֶה אָז לָאִישׁ הַהוּא מִין מִמִּינֵי הָרָעוֹת, כִּי הוּא עִם הַשֵּׁם וְהַשֵּׁם עִמּוֹ. אֲבָל בְּהָסִיר מַחְשַׁבְתּוֹ מֵהַשֵּׁם, אֲשֶׁר הוּא אָז נִבְדָּל מֵהַשֵּׁם - הַשֵּׁם נִבְדָּל מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָז מְזֻמָּן לְכָל רַע שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּמְצְאֵהוּ, כִּי הָעִנְיָן הַמֵּבִיא לַהַשְׁגָּחָה וּלְהִמָּלֵט מִיַּד הַמִּקְרֶה הוּא הַשָּׂפַע הַהוּא הַשִּׂכְלִי וְכוּ'.

וְהִנֵּה הִתְאַמְּתָה אֶצְלִי זֹאת הָאֱמוּנָה גַּם כֵּן מִדִּבְרֵי הַתּוֹרָה, אָמְרוֹ יִתְבָּרַךְ (דְּבָרִים לא, יז): "וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאוּהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה". וּמְבֹאָר הוּא, שֶׁהַסְתָּרַת פָּנִים הַזֹּאת - אֲנַחְנוּ סִבָּתָהּ, וַאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים זֶה הַמָּסָךְ הַמַּבְדִּיל בֵּינֵינוּ וּבֵינוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ (שָׁם יח): "וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה", וְאֵין סָפֵק כִּי דִּין הַיָּחִיד כְּדִין הַצִּבּוּר.

הִנֵּה הִתְבָּאֵר לְךָ, כִּי הַסִּבָּה בִּהְיוֹת אִישׁ מִבְּנֵי אָדָם מֻפְקָר לַמִּקְרֶה, וְיִהְיֶה מְזֻמָּן לֶאֱכֹל כַּבְּהֵמוֹת, הוּא הֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מֵהַשֵּׁם. אֲבָל מִי שֶׁאֱלֹהָיו בְּקִרְבּוֹ, לֹא יִגַּע בּוֹ רָע כָּל עִקָּר. אָמַר ה' יִתְבָּרַךְ (יְשַׁעְיָה מא, יא) "אַל תִּירָא כִּי עִמְּךָ אָנִי אַל תִּשְׁתָּע כִּי אֲנִי אֱלֹהֶיךָ" וְאָמַר (שָׁם מג, ב): "כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אִתְּךָ אָנִי וּבַנְּהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּךָ וְגוֹ'", כִּי כָּל מִי שֶׁהֵבִיא עַצְמוֹ עַד שֶׁשָּׂפַע עָלָיו הַשֵּׂכֶל הַהוּא, יִתְדַּבֵּק בּוֹ הַהַשְׁגָּחָה וְיִמָּנְעוּ מִמֶּנּוּ הָרָעוֹת כֻּלָּם. וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים קיח, ו): "ה' לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם וְגוֹ'".

הִתְבּוֹנֵן בְּשִׁיר שֶׁל פְּגָעִים (שָׁם צא), תִּרְאֶה שֶׁהוּא מְסֻפָּר הַהַשְׁגָּחָה הַהִיא הַגְּדוֹלָה וְהַמַּחְסֶה וְהַשְׁמִירָה מִכָּל הָרָעוֹת וְכוּ'.

אָמַר: "כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר הַוּוֹת, בְּאֶבְרָתוֹ יָסֶךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסֹחֲרָה אֱמִתּוֹ, לֹא תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם, מִדֶּבֶר בָּאֹפֶל יַהֲלֹךְ מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם וְגוֹ'". וְהִגִּיעַ מִסְפּוּר הַשְׁמִירָה מִצַּעַר בְּנֵי אָדָם, שֶׁאָמַר: שֶׁאַתָּה - אִלּוּ יִקָּרֶה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמִלְחֶמֶת חֶרֶב פּוֹשְׁטוֹת, וְאַתָּה עַל דַּרְכְּךָ, עַד שֶׁיַּהֲרְגוּ אֶלֶף הֲרוּגִים מִשְּׂמֹאלְךָ וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים מִימִינֶךָ - לֹא יִגַּע בְּךָ רָע בְּשׁוּם פָּנִים, אֶלָּא שֶׁתִּרְאֶה וְתַבִּיט מִשְׁפַּט הַשֵּׁם בְּשַׁלְמוֹ לָרְשָׁעִים הָהֵם שֶׁנֶּהֱרְגוּ - וְאַתָּה בְּשָׁלוֹם. וְהוּא אָמְרוֹ: "יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ, רַק בְּעֵינֶיךָ תַּבִּיט וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה", וְסָמַךְ לוֹ מַה שֶּׁסָּמַךְ מִן הַהֲנָנָה וְהַמַּחְסֶה, וְאַחַר כָּךְ נָתַן טַעַם לְזֹאת הַשְׁמִירָה הַגְּדוֹלָה. וְאָמַר, כִּי הַשְׁמִירָה הַגְּדוֹלָה בָּאִישׁ הַזֶּה - "כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי". וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בַּפְּרָקִים הַקּוֹדְמִים, שֶׁעִנְיַן יְדִיעַת הַשֵּׁם הוּא הַשָּׂגָתוֹ, וּכְאִלּוּ אָמַר: זֹאת הַשְׁמִירָה בָּאִישׁ הַזֶּה הִיא בַּעֲבוּר שֶׁיְּדַעֲנִי וְחָשַׁק בִּי. וּכְבָר יָדַעְתָּ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין "אוֹהֵב" לְ"חוֹשֵׁק", כִּי הַפְלָגַת הָאַהֲבָה עַד שֶׁלֹּא תִשָּׁאֵר מַחְשָׁבָה בְּדָבָר אַחֵר אֶלָּא בָּאָהוּב הַהוּא - הִיא הַחֵשֶׁק. עַד כָּאן דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם.

יד - כשעור דבקות האדם בבורא, כן שעור ההשגחה עליו להצילו מכל רע

מָצִינוּ בְּהַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהָאֱמוּנָה הָעִקָּרִית - כִּי ה' יִתְבָּרַךְ מַשְׁגִּיחַ בְּכָל רֶגַע עַל כָּל פְּרָטֵי קָטָן וְגָדוֹל, כִּי אֵין אָדָם נוֹקֵף וְכוּ' (חֻלִּין ז:), כַּמְבֹאָר פְּעָמִים רַבּוֹת בַּתּוֹרָה. וּבְכָל זֹאת רָאִינוּ לִפְעָמִים - כְּמִקְרֶה כְּסִיל בֵּן מִקְרֶה הֶחָכָם.

וַאֲמִתּוּת הָעִנְיָן - שֶׁהַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא עַל דֶּרֶךְ דְּבֵקוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵינוּ וּבֵינוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְפִי שִׁעוּר דְּבֵקוּתוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כֵּן שִׁעוּר הַהַשְׁגָּחָה עָלָיו.

מִי שֶׁהוּא בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה - שֶׁלֹּא יָסוּר שִׂכְלוֹ וּדְבֵקוּתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, כֵּן יִהְיֶה שֶׁפַע הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ בּוֹ תָּמִיד.

וּמִי שֶׁהוּא בְּדַרְגָּה בֵּינוֹנִית - אֲשֶׁר יַפְנֶה מַחְשַׁבְתּוֹ לִפְרָקִים, בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק תִּמְעַט הַשְׁגָּחָתוֹ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל, חַס וְחָלִילָה, לֹא תָּסוּר מִמֶּנּוּ הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל עִקַּר בָּעֵת הַנִּזְכָּר לְעֵיל, כִּי עֲדַיִן הַצַּל שֶׁל אוֹר הַדְּבֵקוּת וְהַשְׁגָּחָה שׁוֹפֵעַ עָלָיו, אִם כִּי שֶׁנִּתְמַעֵט הַהַשְׁגָּחָה, וּבְכָל זֹאת, מֻחֶמֶת אוֹר הַדְּבֵקוּת, יִרְאֶה עָלָיו הַהַשְׁגָּחָה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ.

לֹא כֵן מִי שֶׁהוּא בְּדַרְגָּה פְּחוּתָה - שֶׁאֵין מַחְשַׁבְתּוֹ וּדְבֵקוּתוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּלָל וְאֵינוֹ מְחַפֵּשׂ אַחַר דְּבֵקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (שְׁמוּאֵל א' ב, ט): "וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמוּ", כְּנִזְכָּר לְעֵיל.

וְהִנֵּה, כָּל מִי שֶׁיִּמְצָאֵהוּ מִקְרֶה בִּלְתִּי טוֹב מִפִּגְעֵי הַזְּמַן, הַשֵּׁם יַצִּילֵנוּ, וְהוּא מִשְׁלֵמֵי הַדַּעַת, בְּוַדַּאי לֹא תִּמְצָאֵהוּ הָרָעָה, כִּי אִם בְּעֵת הַשְׁכָּחָה וְהֶפְסֵק הַדְּבֵקוּת, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה. וּלְפִי עֶרֶךְ הַשְׁכָּחָה וּפְחִיתוּת וַאֲרִיכוּת זְמַנָּהּ, חַס וְחָלִילָה, תִּהְיֶה עֶרֶךְ מִקְרֶה הַהִיא, הָרַחֲמָן יַצִּילֵנוּ. ("פְּרִי הָאָרֶץ" מִכְתָּב ל)

טו - כשסר מאמונתו יתברך - האמונה סרה ממנו

מְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם, כִּי אֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה נִקְשָׁרִים זֶה בָּזֶה, כִּי כְּפִי הָאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא הַבּוֹרֵא וְהַמַּשְׁגִּיחַ לְבַדּוֹ וְאֵין בִּלְתּוֹ, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עָלָיו לְהַמְצִיא לוֹ כָּל מַחְסוֹרוֹ, וְזֶהוּ "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה" (תְּהִלִּים קמה, יט). וּלְהִפּוּךְ, חָלִילָה - אִם אֵין לוֹ אֱמוּנָה, יוּסַר הַהַשְׁגָּחָה מִמֶּנּוּ וְכוּ'.

וְזֶהוּ "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" (שְׁמוֹת ג, י), שֶׁאֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹקִים וּלְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיכֶם - "כַּאֲשֶׁר אֶהְיֶה" - כְּמוֹ שֶׁאֶהְיֶה בִּלְבָבָם, כְּפִי אֱמוּנָה שֶׁיִּהְיֶה מֻשְׁרָשׁ בִּלְבַבְכֶם.

נִמְצָא זֶהוּ בֶּאֱמֶת עֵצָה גְּדוֹלָה לָאָדָם כַּאֲשֶׁר הוּא בְּאֵיזֶה צַעַר, רַחְמָנָא לִצְלַן, שֶׁיִּרְאֶה לְחַזֵּק אֱמוּנָה בִּלְבָבוֹ, וְזֶהוּ "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ" (תְּהִלִּים קיח, ה). וְזֶהוּ "אֶהְיֶה" עִמּם בְּצָרָה זוֹ "אֲשֶׁר אֶהְיֶה" עִמּם בְּצָרָה אַחֶרֶת (רַשִׁ"י שָׁם). יִרְצֶה, "אֶהְיֶה" עִמּם בְּצָרָה זוֹ לְהוֹשִׁיעַ אוֹתָם וּלְחַלְּצָם מִמֵּצַר, "אֲשֶׁר אֶהְיֶה" עִמּם בְּצָרָה אַחֶרֶת - כְּשֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בִּלְבָּם צָרָה אַחֶרֶת - צָרַת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁנִּנְפְּלוּ מֵאֱמוּנָה, רַחְמָנָא לִצְלַן, וְשָׁב וְרָפָא לוֹ. ("בֵּית יַעֲקֹב", שְׁמוֹת)

עוֹד מֵהַנִּזְכָּר לְעֵיל: הַנִּרְאֶה לִי עַל פִּי דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם (בַּ"מוֹרֶה" פֶּרֶק נא חֵלֶק ג), וְהִנֵּה נִגְלָה אֵלַי עִנְיָן נִפְלָא; כִּי כְּפִי שִׁעוּר שֵׂכֶל בַּעַל שֵׂכֶל, תִּהְיֶה הַהַשְׁגָּחָה בּוֹ. וְהָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יָסוּר שִׂכְלוֹ מֵה' תָּמִיד, תִּהְיֶה הַהַשְׁגָּחָה בּוֹ תָּמִיד. וְהָאִישׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּקִצָּת עִתִּים, תִּהְיֶה הַהַשְׁגָּחָה בּוֹ בְּעֵת חָשְׁבוֹ בַּה' בִּלְבָד, וְתִמְעַט הַהַשְׁגָּחָה בְּעֵת שָׂכְחוֹ מֵה'. וּמִפְּנֵי זֶה נִרְאֶה לִי, כִּי כָּל מִי שֶׁתִּמְצְאֵהוּ רָע מִן הַחֲסִידִים הַשְּׁלֵמִים, לֹא מְצָאָהוּ הָרָע הַהוּא רַק בְּעֵת הַשִּׂכְחָה הַהִיא. וּבָזֶה סָר הַסָּפֵק הַגָּדוֹל אֲשֶׁר הֵבִיאוּ הַפִּילוֹסוֹפִים לִשְׁלֹל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם מִכֹּל אִישׁ וְאִישׁ וּלְהַשְׁווֹת בֵּינֵיהֶם וּבֵין מִינֵי שְׁאָר בַּעֲלֵי חַיִּים, וְהָיְתָה רְאָיָתָם עַל זֶה מִמַּה שֶּׁמָּצְאוּ אֵצֶל הַחֲסִידִים הַטּוֹבִים - רָעוֹת גְּדוֹלוֹת. וּלְמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ, הִתְבָּאֵר הַסּוֹד בָּזֶה [שֶּׁבָּזֶה שֶּׁהֶסִירוּ הַחֲסִידִים לְעִתִּים מַחְשַׁבְתָּם מִבּוֹרְאָם, פְּקָדָתָם הָרָעָה לְמַעַן יָשׁוּבוּ וִידַבְּקוּ מַחְשַׁבְתָּם שׁוּב לֶאֱחֹז בּוֹ יִתְבָּרַךְ לְעוֹלָם].

וְהַיּוֹצֵא מִזֶּה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דְּבוּק בַּה' תָּמִיד, וְאָז יִהְיֶה מֻשְׁגָּח תָּמִיד. וּבְסוֹד הַדְּבֵקוּת - יוֹסֵר הַהַשְׁגָּחָה, וְהוּא מֻפְקָר, חַס וְחָלִילָה. עַיֵּן שָׁם. ("לֵיטַב לֵב", דְּבָרִים, ד"ה והנ"ל)

טז - סגלה מיחדת לאדוקים באמונת "השגחה פרטית"

הַמִּתְדַּבְּקִים תָּמִיד בֶּאֱמוּנַת הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא, מֻשְׁגָּחִים יוֹתֵר בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, כִּי כָּל עִנְיָן וּמְצָוָה יֵשׁ לוֹ סְגֻלָּה מְיֻחֶדֶת. וּכְמוֹ, לְמָשָׁל, מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים [גְּמִילוּת חֲסָדִים וְכַדּוֹמֶה] תָּמִיד, יֵשׁ לוֹ סְגֻלָּה מְיֻחֶדֶת לִפְעֹל יְשׁוּעוֹת וּלְהַמְשִׁיךְ חֲסָדִים לְיִשְׂרָאֵל וְכַדּוֹמֶה; מִי שֶׁעוֹסֵק הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה אוֹ בַּתְּפִלָּה וְכַדּוֹמֶה, הַכֹּל בְּמִדָּה לְפִי מַעֲשָׂיו כָּכָה מַמְשִׁיךְ הַשְׁפָּעַת אֱלֹהוּת בִּסְגֻלָּה מְיֻחֶדֶת, אִם הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ לַה' בָּזֶה הָעִנְיָן, מַה שֶּׁאֵין חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֵינוֹ זוֹכֶה לְמִצְוֹות כָּאֵלּוּ אוֹ לִתְפִלּוֹת כָּאֵלּוּ וּלְהַמְשָׁכוֹת הַשְׁפָּעוֹת כָּאֵלּוּ.

כָּכָה גַּם הַמִּתְדַּבֵּק בְּזוֹ הָאֱמוּנָה הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא אָז מֻשְׁתַּלֵּם לוֹ מִדָּה בְּמִדָּה - שֶׁמַּשְׁגִּחַ גַּם כֵּן בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר מִצַּדִּיק לְפָעָמִים. שֶׁכְּמוֹ שֶׁהוּא מַשְׁגִּיחַ עַל מַעֲשֵׂי ה', כָּכָה מַשְׁגִּיחִים עָלָיו, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְנַהֵג עִם הָאָדָם כְּצַל.

וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בֶּאֱמוּנָה שֶׁל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַשְׁגָּחָתוֹ עָלָיו בְּכָל דָּבָר בְּ"הַשְׁגָּחָה שֶׁל פָּנִים" כְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים. וַאֲפִלּוּ כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּצַעַר, יָכוֹל לְהִנָּצֵל בְּיִחוּד מִכָּל הָעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁזֶּה הָאִישׁ גּוֹרֵם לְעוֹרֵר עֵינָא פְּקִיחָא עִלָּאָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַשְׁגִּיחַ בְּעֵינָא עִלָּאָה פְּקִיחָא עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּמִדַּת הָרַחֲמִים, וְגוֹרֵם לְהַמְתִּיק הַדִּין וּגְבוּרוֹת הַרְבֵּה מִיִּשְׂרָאֵל וּלְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים וַחֲסָדִים גְּדוֹלִים. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ!

וְאִם אָדָם מַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּזוֹ הָאֱמוּנָה שֶׁל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, נַעֲשִׂים עַל יָדוֹ נִסִּים וְנִפְלָאוֹת הַרְבֵּה. ("שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", מַאֲמַר הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית פֶּרֶק כב)

יז - המאמין השלם אין מדת הדין בודקת אחריו

כַּלָּה שֶׁעֵינֶיהָ יָפוֹת אֵין צְרִיכָה בְּדִיקָה (תַּעֲנִית כג). כַּלָּה - כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אֲהוּבָה, אֲחוֹתִי, רַעְיָתִי, יוֹנָתִי! כְּשֶׁבַּת עַיִן, נְקֻדַּת יַהֲדוּת, אֱמוּנָה בִּידִיעָה בְּרוּרָה וּבְעֵינַיִם יָפוֹת שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל בִּלְתִּי ה' יִתְבָּרַךְ - אָז אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְאֵין מִדַּת הַדִּין בּוֹדֶקֶת אַחֲרָיו, כִּי בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כּוֹרֶת כָּל הָרָע, וּמַעֲלֶה הַקְּדֻשָּׁה עַד עַתִּיק יוֹמִין. (זֹהַר חַי, שְׁמוֹת יח)

פרק ב מטרות מצות התפלה

וְכַוָּנַת כָּל הַמִּצְוֹת - שֶׁנַּאֲמִין בָּאֵל וְנוֹדֶה אֵלָיו שֶׁהוּא בְּרָאָנוּ, וְהִיא כַּוָּנַת הַיְצִירָה. וְאֵין לָעֶלְיוֹן חֵפֶץ בַּתַּחְתּוֹנִים, [אֵין לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֵפֶץ וְרָצוֹן בִּבְרִיאַת הָאָדָם וְהָעוֹלָם] מִלְּבַד זֶה שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיוֹדֶה לָאֵל שֶׁבְּרָאוֹ. וְכַוָּנַת רוֹמְמוּת הַקּוֹל בַּתְּפִלּוֹת, וְכַוָּנַת בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת, וּזְכוּת תְּפִלַּת הָרַבִּים, זֶהוּ שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם לִבְנֵי אָדָם בּוֹ יִתְקַבְּצוּ וְיוֹדוּ לָאֵל שֶׁבְּרָאָם וְהִמְצִיאָם, וְיַפְרְסְמוּ זֶה וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו: בְּרִיּוֹתֶךָ אֲנַחְנוּ. (הרמב"ן סוף פרשת בא)

א - חק חקק הקב"ה - אי אפשר לקבל כלום בתורת "אדם" - ללא תפלה

הָאָבוֹת לֹא נִפְקְדוּ אֶלָּא בִּתְפִלָּה

כָּתַב רַבֵּנוּ יְרוּחָם הַלֵּוִי זַצַ"ל בְּסֵפֶר "דַּעַת תּוֹרָה", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הִנֵּה זֶה יְסוֹד בַּבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, שֶׁאֵין נוֹתְנִים שׁוּם דָּבָר בְּלֹא תְּפִלָּה וְכוּ'. (אֲבָל, הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם מְקַבְּלִים צְרָכֵיהֶם לְלֹא תְּפִלָּה אוּלָם זֶה בְּגֶדֶר הַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת שֶׁכְּמוֹ כֵן מְקַבְּלִים צְרָכֵיהֶם לְלֹא תְּפִלָּה, וְהוּא לְפִי שֶׁכְּךָ נִצְרָךְ לְשֵׁם קִיּוּם הָעוֹלָם, אוּלָם תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, שֶׁיֵּדַע הָאָדָם אֶת קוֹנוֹ וִיבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ צְרָכָיו עַל מְנָת שֶׁיִּתְחַזֵּק אֱצְלוֹ שֶׁהוּא תְּלוּי בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְזוֹ הַכַּוָּנָה שֶׁהַבּוֹרֵא חָקַק חֹק לְמִי שֶׁחָפֵץ בְּקִרְבַת ה' וּלְהַכִּירוֹ - שֶׁלֹּא יְקַבֵּל דָּבָר לְלֹא תְּפִלָּה, וּכְדֶגְמַת הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשִׁים, וּכְדִלְהַלָּן). הִנֵּה לָנוּ, שֶׁהָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים לֹא הִשִּׂיגוּ שׁוּם דָּבָר בְּלֹא תְּפִלָּה. בְּאַבְרָהָם - (בראשית טו, ב) "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם, מַה תִּתֶּן לִי וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי", (בראשית יא, ל) "וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד", וְלֹא נִתַּן לָהּ אֶלָּא בִּתְפִלָּה. וְכֵן בְּיִצְחָק וְרִבְקָה - (בראשית כה, כא) "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ" - הִרְבָּה וְהִפְצִיר בִּתְפִלָּה. וְכֵן בְּלֵאָה וְרָחֵל - (בראשית כט, לא) "וַיַּרְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ, וְרָחֵל עֲקָרָה", עַד שֶׁאָמְרָה לְיַעֲקֹב (שם ל, א): "הָבָה לִּי בָנִים וְגוֹ'", וְכֵן אָמְרָה לְהַלָּן (שם, ו): "וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי", וּבְלֹא תְּפִלָּה לֹא הָיוּ מַשִּׂיגוֹת כְּלוּם. וְכֵן בְּיַעֲקֹב מְצִינוּ אֲצָלוֹ כַּמָּה פְּעָמִים תְּפִלּוֹתָיו לַה'; בְּצַרַת עֵשָׂו, בְּצַרַת שְׁכֶם, וּבְצַרַת יוֹסֵף וּבִנְיָמִין. וְהַכִּי לֹא הָיָה לָהֶם לְאָבוֹת וְלָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשִׁים דֵּי זְכוּתִים בַּמֶּה שֶׁיִּשְׁעוּ?! וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא בָא אֲלֵיהֶם כְּלוּם בְּלֹא תְּפִלָּה. וּמַה לָּנוּ יוֹתֵר מִזֶּה, הֲלֹא כָּל גְּאֻלַּת מִצְרַיִם, אֲשֶׁר כְּבָר הֻבְטְחוּ עָלֶיהָ, וְנִשְׁבַּע ה' עַל זֶה לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב, אַף עַל פִּי כֵן הִנֵּה נֶאֱמַר (שמות ב, כד) "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם", וּבְלֹא תְּפִלָּה לֹא הָיוּ נִגְאָלִים. וְכֵן בְּמַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וְכֵן בַּמְּרַגְּלִים, וְכֵן בְּקֹרַח, - הַכֹּל לֹא נוֹשְׁעוּ אֶלָּא דַּוְקָא עַל יְדֵי תְּפִלָּה.

לְהַשְׁתַּוֹמֵם נוֹרָא! אֵיךְ שֶׁכֵּן הֶחְקֵקָה כָּל הַבְּרִיאָה מֵעִקַּר יְצִירָתָהּ, שֶׁהַכֹּל עַל פֶּתַח הַקֶּרֶקַע יַעֲמֹד, וְלֹא יִצְמַח וְלֹא יִנָּתֵן כְּלוּם, לֹא הֶשֵּׂג שֶׁל גַּשְׁמִיּוּת וְלֹא הֶשֵּׂג שֶׁל רוּחָנִיּוּת, עַד יָבֹא הָאָדָם, וְהוּא מִפֶּתַח הַקֶּרֶקַע יִקָּחֵם. וּבַמֶּה הוּא לוֹקְחָם? - הֲלֹא הוּא בִּתְפִלָּה. וּמַה שֶּׁמְּצִינוּ כָּל הַנִּבְרָא בָּעוֹלָם וְהִנָּם בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, הִנֵּה הֵם רַק הַתְחָלַת הַדְּבָרִים וּמֶשְׁכָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַמְצֻטָּרְכִים לָאָדָם, כְּדֵי שֶׁעַל יָדֵיהֶם יַכִּיר שֶׁעָלָיו לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְאַחֲרֵי תְּפִלּוֹתָיו, אָז יִנָּתְנוּ לוֹ בֶּאֱמֶת, וּבִלְעֲדֵיהֶן לֹא יִנָּתְנוּ לוֹ וְלֹא יַגִּיעוּ לוֹ כְּלוּם, כִּי כֵן יְסוֹד מוֹסָד הוּא, שֶׁאֵין נוֹתְנִים שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא עַל הָאָדָם בְּעַצְמוֹ לִקַּח אוֹתָם, וּבַמֶּה? - בִּתְפִלָּה!

וְזֶהוּ בְּאוּר מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁנֶּעֱקַר הַר הַמּוֹרִיָּה וּבָא לְכָאן וְכוּ', וְזֶהוּ - (בראשית כח, יא) "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם". וְאִם תֹּאמַר, וּכְשֶׁעָבַר יַעֲקֹב עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מַדּוּעַ לֹא עִכְּבוֹ שָׁם - אִיהוּ לָא יָהִיב לִבֵּהּ לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתָיו וּמִן הַשָּׁמַיִם יְעַכְּבוּהוּ? אִיהוּ עַד חָרָן אָזַל וְכוּ', כִּי מְטָא לְחָרָן אָמַר: אֶפְשָׁר שֶׁעָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלָּלְתִּי בּוֹ? יָהַב דַּעְתֵּהּ לְמֶהְדַּר וְחָזַר עַד בֵּית אֵל, וְקָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. הִנֵּה אָמְרוּ: אִיהוּ לָא יָהִיב לִבֵּהּ וּמִן הַשָּׁמַיִם יְעַכְּבוּהוּ?! וּמַדּוּעַ לֹא? וַדַּאי כִּי הָיָה רָאוּי וְזַכַּאי לְהַשִּׂיג כָּל מַה שֶּׁהִשִּׂיג שָׁם גַּם בִּלְעֲדֵי תְּפִלָּתוֹ - בְּזְכֻיּוֹתָיו לֹא חָסְרוּ לוֹ כְּלוּם, וּמַדּוּעַ לֹא עִכְּבוּהוּ בֶּאֱמֶת מִן הַשָּׁמַיִם? אֶלָּא הוּא הָעִנְיָן שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁכֵּן הִיא הַמִּדָּה - שֶׁאֵין נוֹתְנִים שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא הָאָדָם בְּעַצְמוֹ עָלָיו לִקַּח אוֹתָם, וְלוּלֵא יָהִיב דַּעְתֵּהּ לְהִתְפַּלֵּל, לֹא הָיָה מַשִּׂיג אָמְנָם כְּלוּם.

רָחֵל אִמֵּנוּ ע"ה לֹא נוֹשְׁעָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה

וְאָמְנָם תְּפִלָּה הִיא הִיא וַדַּאי הַפּוֹעֶלֶת וְהַנּוֹתֶנֶת לָאָדָם הַכֹּל. הִנֵּה רָחֵל אָמְרָה (בראשית ל, ח): "נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי עִם אֲחוֹתִי גַּם יָכֹלְתִּי", וּבְרַשִׁ"י - נִתְעַקַּשְׁתִּי וְהִפְצַרְתִּי פְּצִירוֹת וְנַפְתּוּלִים הַרְבֵּה לַמָּקוֹם לִהְיוֹת שָׁוָה לַאֲחוֹתִי, גַּם יָכֹלְתִּי - הִסְכִּים עַל יָדַי.

נוֹרָא לְמַתְבּוֹנֵן! כִּי עַל יְדֵי הִתְעַקְּשׁוּת וּפְצִירוֹת כְּאֵלּוּ אָמְנָם מֻבְטָחִים לְהַשִּׂיג לְהַשִּׂיג אֶת הַמֻּבָּקָשׁ וּמֻכְרָח, כִּבְיָכוֹל, לִתֵּנוֹ לוֹ, כִּי כֵן רָצָה ה' וְכֵן בָּרָא, כִּי כֵן תִּהֵא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע בְּרוּחָנִיּוּת. וְכֵן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הֲלֹא הִתְפַּלֵּל אַרְבָּעִים יוֹם שְׁלֵמִים עַד שֶׁנֶּעֱנָה, וְלֹא עִכְּבוּהוּ שׁוּם דָּבָר, אַף כִּי בְּיוֹם רִאשׁוֹן לֹא נֶעֱנָה, וְכֵן בַּשֵּׁנִי, וְכֵן כָּל הַיָּמִים יוֹם אַחַר יוֹם, עַד יוֹם הַשִּׁלּוֹשִׁים וְתִשְׁעָה, עַד שֶׁסּוֹף כָּל סוֹף בַּיּוֹם הָאַרְבָּעִים הִנֵּה נֶעֱנָה. אֶלָּא שֶׁכֵּן וַדַּאי הוּא סוֹדָהּ שֶׁל תְּפִלָּה, הִיא הַבּוֹקַעַת וְעוֹלָה, בּוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת, וּלוֹקַחַת מַתָּנוֹת לָאָדָם. וְהוּא אָמְרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁאֵין לְךָ גָּדוֹל בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נֶעֱנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג, כו) "אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי", וּסְמִיךְ לֵהּ (שם, כז): "עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה".

יִתְבּוֹנָן נָא הָאָדָם בְּכָל הָאָמוּר בְּהֶכְרֵחַ שֶׁל תְּפִלָּה, וּבְאַשְׁרָהּ הַגָּדוֹל, כִּי מֻבְטָח הוּא וַדַּאי בְּטוּב תּוֹצָאוֹתֶיהָ.

אַבְרָהָם אָבִינוּ מְשַׁלֵּחַ אֶת אֱלִיעֶזֶר לְזַוּוג יִצְחָק בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה

וְהִנֵּה רַק עַל יְדֵי תְּפִלָּה אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְמַשֶּׁהוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וַהֲרֵי הַכֹּל חֲפֵצִים בְּחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָךְ אֶלָּא עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה. וּמִי שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁזּוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה (הַכַּוָּנָה לְחַיִּים טוֹבִים לְלֹא הַשְׂלָכוֹת שֶׁל צַעַר) בְּלִי תְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה. נִדְמֶה לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹלָם הַזֶּה, וְאֵינוֹ כֵן - כִּי כֵן הוּא הַכְּלָל - לִזְכּוֹת לְאֵיזֶה דָּבָר מְסֻיָּם שֶׁמְּעַנְיְנִים בּוֹ, אֶפְשָׁר רַק עַל יְדֵי תְּפִלָּה וְרַק בִּזְכוּת הַתְּפִלָּה, וְלֹא תּוֹעִיל לְזֹאת, לֹא זְכוּת תּוֹרָה וְלֹא זְכוּת מַעֲשִׂים טוֹבִים. מִי לָנוּ גָּדוֹל מֵאַבְרָהָם, וְכַאֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָעֶבֶד (בראשית כד, ה): "אוּלַי לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרָי", לֹא סָמַךְ עַל כָּל זְכֻיּוֹתָיו וְעָמַד בִּתְפִלָּה. וְכִי זְכוּת תְּפִלָּתוֹ זוֹ תִּגְדַּל עַל כָּל זְכֻיּוֹתָיו אֲשֶׁר לוֹ? אֶלָּא וַדַּאי בְּנוֹגֵעַ לְחֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא הָיָה יָכוֹל אַבְרָהָם לִסְמֹךְ עַל זְכֻיּוֹתָיו, אֲבָל כְּדֵי לִזְכּוֹת לַאֲשֶׁר נִדְרַשׁ לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, לָזֶה הֶזְקֵק לִתְפִלָּה, כִּי רַק הַתְּפִלָּה בִּלְבַד בְּכוֹחָהּ לִזַּכּוֹת בְּדָבָר מְסֻיָּם אֲשֶׁר יִרְצֶה בּוֹ. וְכֵן מָצִינוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כַּאֲשֶׁר בִּקֵּשׁ פַּרְעֹה מִמֹּשֶׁה שֶׁיָּסִיר הַצְפַרְדֵּעִים מִמִּצְרַיִם, הֶזְקֵק מֹשֶׁה לִתְפִלָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַדָּבָר נוֹגֵעַ בִּכְבוֹד ה', וְהָיָה חֵלֶק מֵהַגְּאֻלָּה שֶׁנִּשְׁלַח מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹתָהּ, לֹא הָיָה יָכוֹל מֹשֶׁה לִפְעֹל שֶׁיָּסִיר הַצְפַרְדֵּעִים, לֹא בְּכֹחַ זְכֻיּוֹתָיו וְלֹא בִּזְכוּת הַגְּאֻלָּה, אֶלָּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה בִּלְבַד בְּכוֹחָהּ לִפְעֹל שֶׁיֵּעָשֶׂה ה' רְצוֹן הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן אֱלִיעֶזֶר בְּבוֹאוֹ לְחָרָן, לֹא בָטַח עַל כָּל הַזְּכֻיּוֹת הָרַבּוֹת שֶׁל אַבְרָהָם וְשֶׁלּוֹ, וּפָתַח בִּתְפִלָּה. וְנִשְׁמַע מִכָּל זֶה עַד כַּמָּה נִדְרֶשֶׁת הַתְּפִלָּה לְחַיֵּי הָאָדָם.

וְכָל שֹׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמַח - לְלֹא תְּפִלַּת הָאָדָם

וְעוֹד כָּתַב בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה": "וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְגוֹ', וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה" (בראשית ב, ה). וּבְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י: "טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ" - וְלָמָּה? - "כִּי לֹא הִמְטִיר וְגוֹ'" (שם). וּמַה טַּעַם לֹא הִמְטִיר? לְפִי שֶׁ"אָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה", וְאֵין מַכִּיר בְּטוֹבָתָן שֶׁל גְּשָׁמִים. וּכְשֶׁבָּא אָדָם וְיָדַע שֶׁהֵם צֹרֶךְ לָעוֹלָם, הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְיָרְדוּ וְצָמְחוּ הָאֵילָנוֹת וְהַדְּשָׁאִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (ומקורו מגמ' חולין דף ס.)

לוֹמְדִים אָנוּ מִזֶּה, שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא טֶבַע, וּכְמוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְמְחוּ הָאֵילָנוֹת וְהַדְּשָׁאִים לְלֹא גֶּשֶׁם וּמָטָר, כָּךְ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְמְחוּ בִּלְא תְּפִלָּה. כִּי אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁכְּבָר הָאָדָם בָּעוֹלָם, וּמַכִּיר טוֹבַת גְּשָׁמִים, וְיוֹדֵעַ שֶׁהֵם צֹרֶךְ לָעוֹלָם, בְּכָל זֹאת, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל, לֹא יָרְדוּ הַגְּשָׁמִים, כִּי אֵין דָּבָר זֶה לְלֹא תְּפִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּכָן עֲבוּר הָאָדָם, כִּי הָעִקָּר וְהַצִּיר שֶׁעָלָיו מְסֻבֶּבֶת כָּל הַבְּרִיאָה הוּא הַתְּפִלָּה. יוֹצֵא לְפִי זֶה, שֶׁאֵין הַכַּוָּנָה שֶׁלְּפִי שֶׁצְּרִיכִים

מָטָר, צְרִיכִים תְּפִלָּה, רַק מִכַּיוָן שֶׁרוֹצִים תְּפִלָּה, לָכֵן הֻתְקַן כָּךְ, שֶׁלֹּא יָבֹא גֶּשֶׁם בְּלִי תְּפִלָּה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּשֵׁם ר"י זַצַ"ל, שֶׁאֵין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בִּגְלַל שֶׁאָכְלוּ - רַק נוֹתְנִים מָזוֹן לָאָדָם כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ. שֶׁהַמָּכוֹן מִכָּל הַבְּרִיאָה הִיא הַתְּפִלָּה וְהַהוֹדָאָה.

הָאֻמָּהוֹת לֹא נִפְקְדוּ אֶלָּא בִּתְפִלָּה

וּכְעַיִן זֶה רוֹאִים גַּבֵּי "וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה" (בראשית כא, א). אַף שֶׁהָיְתָה כְּבָר הַבְטָחַת ה' לְפָקְדָהּ, בְּכָל זֹאת הֻצְרַךְ לְהִתְפַּלֵּל עַל אֲבִימֶלֶךְ, וּלְכָךְ נֶעֱנָה תְּחִלָּה (ב"ק צב.). וּמִכָּאן לָמְדוּ, דְּהַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ הוּא נֶעֱנָה תְּחִלָּה. וְכֵן בְּיִצְחָק נֶאֱמַר (בראשית כה, כא): "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק אֶל ה'", אַף שֶׁכְּבָר הִבְטִיחַ ה' (בראשית כא, יב): "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע" (נדרים לא), כִּי הַבְטָחָה הִיא כְּאוֹצָר הַסָּגוּר, וְהַמַּפְתֵּחַ לְאוֹצָר הִיא הַתְּפִלָּה.

וּמָצִינוּ בְּ"אוֹר הַחַיִּים" עַל הַפָּסוּק (בראשית ל, כב) "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל" - שֶׁאַף שֶׁהָיוּ לָהּ זְכֻיּוֹת רַבּוֹת בְּכְדֵי לְהִפָּקֵד, הֻצְרְכָה לִתְפִלָּה.

יַעֲקֹב מְשַׁלֵּחַ אֶת בָּנָיו לְמִצְרַיִם - בִּתְפִלָּה

וְכֵן כַּאֲשֶׁר שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת בָּנָיו עִם הַמִּנְחָה לְיוֹסֵף, אָמַר (בראשית מג יא יד): "אִם כֵּן אֲפוֹא זֹאת עֲשׂוּ וְגוֹ' וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים וְגוֹ'". וּרְאֵה בְּרַשִׁ"י: מֵעַתָּה אֵינְכֶם חֲסֵרִים כְּלוּם אֶלָּא תְּפִלָּה - הֲרֵינִי מִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם. וּרְאֵה פֵּרוּשׁ הַמַּהַרְשַׁ"ל, הוּבָא בְּ"שִׁפְתֵי חֲכָמִים" שָׁם: כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו: אִם הוּא מֵעַצְמוֹ מַרְגִּיז עֲלֵיכֶם וּמֵצֵר אֶתְכֶם, אִם כֵּן, מִצַּד הַטֶּבַע תְּפַיְּסוּהוּ בַּפֵּרוֹת הַלָּלוּ וְכוּ', וְאָז אֵין חָסֵר אֶלָּא תְּפִלָּה, הֲרֵינִי מִתְפַּלֵּל וְכוּ'. וּרְאֵה בָּרַשְׁבָּ"ם (ב"ב קכג ד"ה זו תפלה): שֶׁזְּכָה יַעֲקֹב לִקְנוֹת הַבְּכוֹרָה מֵעֵשָׂו בִּתְפִלָּתוֹ. עַד כָּאן דִּבְרֵיהֶם. דְּאַף שֶׁהָיָה רָאוּי לָזֶה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹן בַּיְצִירָה, וּמִטַּעַם שֶׁעֵשָׂו בִּזָּה אוֹתוֹ, בְּכָל זֹאת הָיָה צָרִיךְ לִתְפִלָּה.

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה לֹא נִתְרַפֵּא מִכְּבֵדוּת פִּיו כִּי לֹא הִתְפַּלֵּל עַל כָּךְ

וְהוּבָא בְּרַמְבַּ"ן (פרשת שמות), שֶׁלְּכָךְ לֹא רִפֵּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מֵהַכְּבֵד פֶּה, לְפִי שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ. עַיֵּן שָׁם.

וְנוֹרָא לְהִתְבּוֹנֵן! מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, צִיר שָׁלוּחַ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִגְאֹל אֶת עַם יִשְׂרָאֵל וּלְהַעֲבִיר דִּבְרֵי ה' לְפַרְעֹה וּלְעַם יִשְׂרָאֵל, נִשְׁאַר בְּמוּמוֹ - כִּכְבֵד פֶּה - לְפִי שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ!

לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בַּמִּשְׁכָּן הֻצְרְכָה תְּפִלָּה

וְכָךְ מוֹצְאִים בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לט, מג): "וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה", וּבְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י: אָמַר לָהֶם, יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, "וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ וְגוֹ'". וְלִכְאוֹרָה, לָמָּה הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עַל זֶה, וַהֲלֹא כְּבָר הִבְטִיחָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שמות כה, ח): "וְשָׁכַנְתִּי

בְּתוֹכָם", וְהֵם עָשׂוּ הַכֹּל "כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה'"? אֶלָּא רוֹאִים מִכָּאן גַּם כֵּן, שֶׁאַף שֶׁעָשׂוּ הַכֹּל כִּדְבַר ה', עֲדַיִן צְרִיכִים עוֹד תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וְכֵן בְּפָרָשַׁת שְׁמִינִי, שֶׁגַּם אַחֲרֵי הַקָּרְבָּנוֹת הֻצְרְכוּ עוֹד לִתְפִלָּה, עַיֵּן שָׁם פָּסוּק (ויקרא ט, כג) "וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְגוֹ'". וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אִלְמָלֵא מַעֲמָדוֹת לֹא נִתְקַיְּמוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וְהַמַּעֲמָדוֹת הֵם שֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִים, דְּתָנוּ רַבָּנָן: אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הָיוּ מִתְפַּלְּלִים עַל קָרְבַּן אֲחֵיהֶם שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּרָצוֹן. רוֹאִים שֶׁאֲפִלּוּ הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִיא אֶחָד מֵהָעֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, צְרִיךְ אֶל הַתְּפִלָּה שֶׁיִּתְקַבֵּל בְּרָצוֹן (לשון התולעת יעקב בהקדמה).

אֱלִיָּהוּ לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה

וְכֵן מְצִינוּ יְסוֹד זֶה גַּבֵּי אֱלִיָּהוּ הַנָּבִיא (מלכים א, יח), שֶׁלֹּא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה, אַף שֶׁכָּל כַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם. וְהִנֵּה בְּבְרָכוֹת (ו:, ט:) עַל דִּבְרֵי אֱלִיָּהוּ שֶׁאָמַר (מלכים א' יח, לז): "עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי", ב' פְּעָמִים - מְלַמֵּד, שֶׁאָמַר אֱלִיָּהוּ לְפָנֶיךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲנֵנִי שֶׁתֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ', וַעֲנֵנִי שֶׁתִּסְיַח דַּעְתָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְשָׁפִים הֵם וְכוּ'. עַיֵּן שָׁם.

רוֹאִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּקִדּוּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בָּרַבִּים, כְּמוֹ זֶה, שֶׁאָמְרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (סוף פ' יתרו), שֶׁכַּאֲשֶׁר קָרְאוּ לַבַּעַל, הִשְׁתִּיק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְהָיָה הָעוֹלָם תֹּהוּ וָבֹהוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּרִיָּה בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' יח, כט): "וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב", וְהָיוּ שָׁם עוֹד נְסִים גְּלוּיִם בְּמִלּוּי הַתְּעָלָה עִם מַיִם וְכוּ', עַיֵּן שָׁם, וְכֻלָּם נָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְקָרְאוּ (שם, לט): ה' הוּא הָאֱלֹקִים, ה' הוּא הָאֱלֹקִים", וּבְכָל זֹאת הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ תְּחִלָּה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְשָׁפִים, וְאַף אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא שֶׁהָיָה מֻחְזָק בְּתוֹר נְבִיא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּכָל זֹאת הָיָה גַּם כָּאן הֶכְרֵחַ לִתְפִלָּה. וְאַחַר שֶׁשִּׁחֵט אֱלִיָּהוּ כָּל נְבִיאֵי הַבַּעַל, הֻצְרַךְ עֲדַיִן לִתְפִלָּה עַל בִּיאַת הַגְּשָׁמִים. אַף שֶׁכְּבָר אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (שם, א): לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר וְגוֹ'", כָּתוּב (שם, מג): "וַאֲלִיָּהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכַּרְמֶל וַיִּגְהַר אַרְצָה". - וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י, וּגְחִין לְאַרְעָא לְהִתְפַּלֵּל עַל הַגְּשָׁמִים, עַיֵּן שָׁם.

יָכוֹל לִהְיוֹת מוּכָן לְאָדָם גְּדֻלּוּת וְטוֹבָה רַבָּה, אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יְבַקֵּשׁ וְיִתְפַּלֵּל, לֹא יַשִּׂיג כְּלוּם

יִתְכֵּן אֲפִלּוּ כְּשֶׁיֵּשׁ הַבְטָחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יז, יט): "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יֹלֶדֶת לְךָ בֵּן וְגוֹ'", וְחָזַר עַל זֶה עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח, י): "שׁוֹב אָשׁוּב אֵלֶיךָ וְגוֹ' וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתֶּךָ", וּבְכָל זֹאת אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִתְגַּשֵּׁם בְּפֹעַל אֶלָּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה, כַּמְבֹאָר בָּזֶה. וּבְ"אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ (באו"ד שם): כִּי תְּפִלָּתוֹ עַל אֲבִימֶלֶךְ הוּא דָּבָר הַמַּעֲמִיד לְפִקְיֻדַּת שָׂרָה, וְהַבְטָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ הָיְתָה שֶׁיִּתֵּן לוֹ בֵּן, וְהִזְמִין לוֹ הַקָּדוֹשׁ

בָּרוּךְ הוּא מִצְוָה שֶׁסְּגָלָתָהּ שֶׁיִּפָּקֵד, וּמַהִי? תְּפִלָּה - שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל אֲבִימֶלֶךְ, וּמִמֵּילָא הוּא יֵעָנֶה תְּחִלָּה, כְּאָמוּר שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה, וּבָזֶה נִתְקַיְּמָה הַבְטָחָתוֹ. כִּי כְשֶׁיִּרְצֶה ה' לְהֵטִיב, יְזַמֵּין הַמִּצְוֹת שֶׁסְּגָלָתָהּ הִיא הַטּוֹבָה הַמְבֻקֶּשֶׁת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְעַיֵּן שָׁם.

וְהַבְּאוּר הוּא, שֶׁכְּמוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּצְמַח בְּלִי גֶּשֶׁם, אֲפִלּוּ שֶׁהוּא זֶרַע וְחָרֵשׁ וְעָמַל הַרְבֵּה לְנַקּוֹת הַשָּׂדֶה מִכָּל הַקּוֹצִים וְהַבַּרְקָנִים, וּבְכָל זֹאת, לְלֹא גֶּשֶׁם לֹא יִצְמַח וְלֹא יֵהֶנֶה מִיגִיעוֹ וַעֲמָלוֹ - כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לֶהֱנוֹת מֵהַמַּעֲשִׂים טוֹבִים לְלֹא תְּפִלָּה. וְלָכֵן אַף שֶׁזָּכָה אַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בְּמַעֲשָׂיו לְהַבְטָחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בֵּן, הָיָה מֻכְרָח עוֹד שֶׁיִּתְפַּלֵּל. וְלָכֵן סִבֵּב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתְעוֹרֵר לְהִתְפַּלֵּל עַל אֲבִימֶלֶךְ, וּמִמֵּילָא יָכְלָה הַהַבְטָחָה לְהִתְקַיֵּם מִטַּעַם הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה.

רַב אַסֵּי הִקְשָׁה: כְּתִיב (בראשית א, יב) "וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא" - בַּשְּׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת, וּכְתִיב (שם ב, ה) "וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ" בְּעֶרֶב שַׁבָּת?! אִם כֵּן תֵּימַהּ, הֵיאַךְ נֶאֱמַר שֶׁכְּבָר בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הוֹצִיאָה הָאָרֶץ דֶּשֶׁא כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר בְּיוֹם שִׁשִּׁי - וְכָל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ אֲלֹא, לוֹמַד, שֶׁיָּצְאוּ דְשָׁאִים בְּיוֹם שְׁלִישִׁי וְעָמְדוּ עַל פֶּתַח קַרְקַע, עַד שֶׁבָּא אָדָם הָרִאשׁוֹן בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וּבִקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְצָמְחוּ. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים. וְרַב נַחְמָן בַּר פַּפָּא הַוְיָא לֵהּ הַהִיא גְּנָתָא (גִּנָּה) שַׁדֵי בֵּהּ (זֶרַע בָּהּ) בְּזָרְעֵי (זְרָעִים) וְלָא צָמַח, בָּעָא רַחֲמֵי (בַּקֵּשׁ רַחֲמִים) אַתָּא מִטְרָא (בָּא הַגֶּשֶׁם) וְצָמַח, אָמַר: הַיְינוּ דְּרַב אַסֵּי (חולין ס:).

אֵין קַיּוּם לָעוֹלָם לְלֹא תְּפִלָּה

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר "אוֹר יְחֶזְקֵאל": "כְּרֶם זָלַת לִבְנֵי אָדָם" (תהלים יב, ט) - דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶן, (ברכות י) - זֶה תְּפִלָּה. וְעַיֵּן בְּרַשִׁ"י שָׁם שֶׁעוֹלֶה לַמָּרוֹם. וְהַדְּבָרִים צְרִיכִים בֵּאוּר, וְכִי מַה הַמַּעֲלָה הַמְיֻחֶדֶת הַנִּמְצֵאת בִּתְפִלָּה, וְכִי רַק הַתְּפִלָּה עוֹלָה לַמָּרוֹם, וַהֲלֹא כָּל הַמִּצְוֹת עוֹלִים לַמָּרוֹם? וּנְבָאֵר בָּזֶה כַּמָּה אֲפָנִים;

רֵאשִׁית, יֵשׁ לוֹמַר בָּזֶה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא רֹאשׁ וְרֵאשׁוֹן לְכָל דָּבָר, וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי בִּתְפִלָּה. נֶאֱמַר גַּבֵּי אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם שֶׁבִּקֵּשׁ (בראשית כד, יב): "וַעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם", וְאִיתָא בַּחֲזַ"ל (בראשית רבה ס, ב): הַכֹּל צְרִיכִין לְחֶסֶד, שֶׁאֲפִלּוּ אַבְרָהָם, שֶׁהַחֶסֶד מִתְגַּלְגֵּל בָּעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ, נִדּוֹן לְחֶסֶד. וְכָתַב הַ"מְּסִלַּת יְשָׁרִים" בְּפֶרֶק א', שֶׁכָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם, בֵּין לְטוֹב וּבֵין לְמוּטָב, הֵם סְכָנָה גְּדוֹלָה לָאָדָם, וְרַק חַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַצִּילִים אוֹתוֹ מִכָּל רָע שֶׁיִּגִּיעַ לְאַחֲרִיתוֹ הַטּוֹבָה. "אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד ה' מָלְאָה הָאָרֶץ" (תהלים לג, ד) -

אַף שֶׁהַנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמִשְׁפָּט וּבְצֶדֶק, מִכָּל מָקוֹם, לְלֹא חֶסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁמָּלְאָה הָאָרֶץ, אֵין קִיּוּם כְּלָל לַבְּרִיאָה.

וּמִכַּיוָן שֶׁהָרוֹשׁ לְהַצְלָחַת הָאָדָם חֶסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, חַיָּב לְבַקֵּשׁ וְלִשְׁאֹף לְהַשָּׂגַת הַחֶסֶד, כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּבְּרִיאָה: כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם. כְּדֵי לְהַשִּׂיג רַחֲמִים מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, חַיָּב לִהְיוֹת בְּעַצְמוֹ מִבַּעֲלֵי הָרַחֲמִים. וְכֵן הָכָא - לְלֹא בַקָּשַׁת הַחֶסֶד, לֹא יִזְכֶּה לַחֶסְדָיו. וּבַקָּשַׁת הַחֶסֶד הוּא עִנְיַן הַתְּפִלָּה. וּמֵעַתָּה יְבֹאַר מַדּוּעַ הַתְּפִלָּה עוֹמֶדֶת בְּרוּם עוֹלָם, כִּי הֶכְרֵחִית הִיא לְהַצְלָחָתוֹ. וּרְאֵה עַד הֵיכָן מַגִּעַת כֹּחַ הַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲזַ"ל (דברים רבה ב, א) לְגַבֵּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה, שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ זְכֻיּוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְהֶצְרֵךְ לִתְפִלָּה כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לִרְאוֹת אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכַנֶּאֱמַר (דברים ג, כג): "וָאֶתְחַנַּן אֶת ה'", וְהַיְנוּ, כַּנִּתְבָּאֵר, דְּלִזְכּוֹת לְחֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֶצְרֵךְ לְבַקָּשַׁת הַחֶסֶד, וּבְלֹאו הָכִי אֵינוֹ זוֹכֶה. וְלָכֵן רַק עַל יְדֵי הַ"וָאֶתְחַנַּן", שֶׁהִרְבָּה בִּתְפִלָּה כְּמִנְיַן וָאֶתְחַנַּן, זָכָה לְפָחוֹת לִרְאוֹת אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

שָׁנִינוּ בְּאָבוֹת (ב, יח): הֱוֵי זָהִיר בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה. וְעַיֵּן בְּפֵרוּשׁ הֶחָסִיד יַעְבֵּ"ץ שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה, וְתוֹכֶן דְּבָרָיו שֶׁקְּרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה הֶכְרֵחִי הוּא, וְכִדְחָזִינָן בְּעִנְיְנֵי הַגּוּף שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים רַבִּים שֶׁהֵם צֹרֶךְ הַגּוּף, וְכָל עִנְיְנֵי הַמָּזוֹן הֵם לְתוֹעֶלֶת הָאָדָם. מִכָּל מָקוֹם, לְלֹא לֶחֶם וּמַיִם אֵין כְּלָל אֶפְשָׁרוּת קִיּוּם לַחַיִּים, וְאִלּוּ יְמַלֵּא בֵּיתוֹ בְּכֶסֶף וְזָהָב לְלֹא לֶחֶם, וַדַּאי שֶׁיְּמוּת בְּרָעָב. כֵּן הוּא אַף בְּעִנְיְנֵי הַמְּצוֹת - כָּל הַמְּצוֹת כֻּלָּם הֵם דַּרְכֵי הַנֶּפֶשׁ, אָמְנָם לוּלֵא הַמְּצוֹת הָרָמוֹת הָאֵלּוּ, אֵי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת בִּלְעָדָם, וְלָכֵן אִם פּוֹשֵׁעַ בְּאֵלֶּה, רָע וָמָר חֶלְקוֹ. וְהַיְנוּ, כַּנִּתְבָּאֵר, דְּהֵם רֹאשׁ וְרֵאשׁוֹן לְכָל הַצְלָחַת הָאָדָם, וּמִבִּלְעָדֵיהֶם אֵין תִּקְוָה לִזְכוֹת לְאַחֲרִית הַנִּרְצֵית. וּבֶאֱמֶת דָּבָר נוֹסָף יֵשׁ בָּהֶם, שֶׁהֲרֵי קְרִיאַת שְׁמַע יְסוֹדָהּ קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא הָעִקָּר הָרִאשׁוֹן שֶׁמֵּחוֹבַת כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן עִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁמְּבַקֵּשׁ קִיּוּם כָּל צָרְכָיו מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה יְסוֹד הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַהַכָּרָה שֶׁאֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ, וּמִבִּלְעָדָיו לֹא יִזְכֶּה לְמְאוּמָה. וְלָכֵן עוֹמֶדֶת הַתְּפִלָּה בְּרוּם הָעוֹלָם, שֶׁהִיא יְסוֹד הָאֱמוּנָה וְהַהַשְׁגָּחָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ב - תכלית התפלה - להשריש האמונה בקרבנו, שהשם יתברך כל יכול

עָלֵינוּ לְדַעַת שֶׁתַּכְלִית הַתְּפִלָּה הִיא רַק לְצֹרֶךְ הַשְׁרָשַׁת הָאֱמוּנָה בְּקִרְבֵּנוּ, שֶׁיֵּשׁ שַׁלִּיט בָּעוֹלָם, וְרַק אֵלָיו פּוֹנִים, וְרַק מִמֶּנּוּ מְבַקְּשִׁים, וְאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר לְהוֹשִׁיעַ מִבִּלְתּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְתַכְלִית הַתְּפִלָּה הִיא לֹא בִּכְדֵי שֶׁיַּעֲנֶה לְבַקָּשָׁתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ שֶׁתֵּעָשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וְיִתְמַלֵּא רְצוֹנוֹ, אוּלָם לֹא זוֹ הַתַּכְלִית.

וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר "בֵּית אֱלֹקִים" לְהַמַּבִּי"ט זַ"ל:

וְאֶפְשָׁר שֶׁהוֹרוּ לָנוּ כָּאן עִקַּר מֵעִקָּרֵי הַתְּפִלָּה, וְהוּא - שֶׁלֹּא יְשִׂים אָדָם מְגַמַּת פָּנָיו כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל שֶׁתִּשָּׁמַע תְּפִלָּתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ברכות לב:) : סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב, כְּדִכְתִיב (משלי יג, יב) : "תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב". וְאָמַר רִבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא (ברכות לו) : כָּל הַמִּתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה - יַחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כז, יד) : "קַוֵּה אֶל ה' וְגוֹ' וְקַוֵּה אֶל ה'". כִּי לֹא הָיְתָה תַּכְלִית הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁיֵּעָנֶה, אֶלָּא לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין בָּעוֹלָם לְמִי שֶׁרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, אֶלָּא לָאֵל יִתְבָּרַךְ, וּלְהַכִּיר שֶׁהוּא חָסֵר מִכֹּל וְכֹל בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאֵין מִי שֶׁיְמַלֵּא חֶסְרוֹנוֹ אֶלָּא הוּא יִתְבָּרַךְ. וּמְסַפֵּר לְפָנָיו חֶסְרוֹנוֹתָיו, לְהוֹרוֹת זֶה הָעִנְיָן, וְסוֹף הַשֶּׂכָר לָבֹא. אֲבָל לֹא שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִלָּה לְתַכְלִית הַשָּׂגַת הַמְּבֻקָּשׁ, שֶׁנִּרְאֶה, חַס וְחָלִילָה, שֶׁאִם הָיָה יָדוּעַ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲנָה בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה, לֹא הָיָה אוֹמֵר אוֹתָהּ.

הָעוֹלָה מִדְּבָרָיו, שֶׁאָכֵן הַתְּפִלָּה בְּוַדַּאי פּוֹעֶלֶת יְשׁוּעוֹת וְנִסִּים לַמְבַקֵּשׁ, אוּלָם הַכַּוָּנָה בַּתְּפִלָּה צָרִיךְ שֶׁתִּהֶא כְּדֵי לְחַדֵּד וּלְיַשֵּׁם הַתְּלוּת בַּה', וִיכַוֵּן לְנַצֵּל בָּעִיּוֹתָיו וְצָרוֹתָיו כְּדֵי לָחוּשׁ בְּמוּחְשִׁיוּת אֶת תְּלוּתוֹ בַּה', וּבְכָךְ יַרְוִיחַ כִּפְלַיִם, גַּם יַשִּׂיג הַדְּבֵקוּת וְהָאֱמוּנָה בַּה', וְגַם יִתְמַלְּאוּ בַּקָּשׁוֹתָיו.

וּבָזֶה יִתַּרֵּץ דָּבָר קָשֶׁה בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה. שֶׁנִּרְאֶה דָּבָר בִּלְתִּי הָגוּן וְנָאֶה לִשְׁאֹל שְׁאֵלָה אַחַת כַּמָּה פְּעָמִים. כִּי לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, אִם יִשְׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ דָּבָר אֶחָד פַּעֲמַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ, יֶחֱרֶה לוֹ עַל הַשּׁוֹאֵל. כִּי אִם הָיָה רוֹצֶה הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁלִים לוֹ שְׁאֵלָתוֹ, בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה אוֹ הַשְּׁנִיָּה הָיָה מַשְׁלִים חֶפְצוֹ. וְאִם כֵּן, הַהֶפְצֵר הוּא דָּבָר מוֹתָר וּמַזִּיק לְהַשְׁאֵלָה. וַאֲנַחְנוּ מִתְפַּלְּלִים לְאֵל בְּכָל יוֹם, עֶרֶב וְבֹקֶר וְצָהֳרַיִם, תְּפִלָּה אַחַת - שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת שֶׁתִּקָּנוּ. וְגַם כִּי אֵין אֲנַחְנוּ נַעֲנִים בְּרֻבָּם, אֵין אָנוּ נִמְנָעִים מִלְּאָמְרָם בְּכָל יוֹם. אֶלָּא שֶׁכַּוָּנַת הַתְּפִלָּה הִיא, לְהַכִּיר וּלְהוֹרוֹת כִּי אֵין בָּעוֹלָם לְמִי שֶׁרָאוּי לְהִתְפַּלֵּל כִּי אִם לָאֵל יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא אָדוֹן לְכָל הָעוֹלָם, וְשֶׁאֲנַחְנוּ חֲסֵרִים מִכַּמָּה דְּבָרִים הַמְּזֻכָּרִים בַּתְּפִלָּה, וְאָנוּ זוֹכְרִים אוֹתָם לְפָנָיו, כְּדֵי שֶׁנַּכִּיר שֶׁאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַפֵּק צְרָכֵינוּ וּלְהַצִּילֵנוּ מִכָּל צָרוֹתֵינוּ כִּי אִם הָאֵל יִתְבָּרַךְ, וְעָלָיו אָנוּ מַשְׁלִיכִים יְהָבֵנוּ. וַאֲנַחְנוּ יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבוֹתֵינוּ בְּהִתְפַּלֵּל עַל הַכַּוָּנָה הַזֹּאת, וַה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה, אִם לְקַבֵּל תְּפִלָּתֵנוּ אִם הִיא הֲגוּנָה אִם לָאו.

וְכָתַב בַּעַל ה"חוֹבֹת הַלְּבָבוֹת" (ש"ח פ"ט), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְרָאוּי לְךָ, אָחִי, שֶׁתֵּדַע כִּי כַוָּנָתֵנוּ בַּתְּפִלָּה אֵינָהּ, כִּי אִם כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹקִים וּכְנִיעָתָהּ לְפָנָיו, וּלְרוֹמֵם לַבּוֹרֵא וּלְשַׁבְּחוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ, וּלְהַשְׁלִיךְ כָּל יְהֵבֵנוּ אֵלָיו.

וְכָתַב הָרַמְבַּ"ן בְּפָרָשַׁת בֹּא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְכַוָּנַת כָּל הַמִּצְוֹת - שֶׁנַּאֲמִין בְּאֵל וְנוֹדֶה אֵלָיו שֶׁהוּא בְּרָאָנוּ. וְהִיא כַּוָּנַת הַיְצִירָה, שֶׁאֵין לָנוּ טַעַם אַחֵר בִּיְצִירָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין לָעֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹנִים חֵפֶץ, מִלְּבַד זֶה שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיוֹדֶה

לָאֵל שֶׁבָּרָאוֹ. וְכַוָּנַת רוֹמְמוּת הַקוֹל בִּתְפִלּוֹת, וְכַוָּנַת בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּזְכוּת תְּפִלַּת רַבִּים, זֶהוּ שֶׁיִּהְיֶה לִבְנֵי אָדָם מָקוֹם יִתְקַבְּצוּ וְיוֹדוּ לָאֵל שֶׁבָּרָאָם וְהִמְצִיאָם, וִיפַרְסְמוּ זֶה, וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו: בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנָחְנוּ. וְזוֹ כַּוָּנָתָם בַּמֶּה שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "וְיִקָּרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה" (יונה ג, ח) , מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁתְּפִלָּה צְרִיכָה קוֹל חֲצִיפָא נְצַח לְכָשֵׁירָא (ירושלמי תענית פ"ב) . וּפֵרֵשׁ בְּ"קֶרֶבַן הָעֵדָה": כְּמוֹ בָּעוֹלָם - הֶחָצוּף מְנַצֵּחַ לֶעָנָו וְכָשֵׁר - כָּל שֶׁכֵּן כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא מוֹעִיל וְרָצוּי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם בְּחָזְקָה, אַף שֶׁנִּרְאֶה כַּחֲצִיפוּת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעַל כֵּן, חוֹבָה גְּדוֹלָה עָלֵינוּ לְנַצֵּל הָאֶפְשָׁרוּת לְנַצֵּחַ אֶת הָרַע עַל יְדֵי תְפִלָּה בְּחָזְקָה.

וּבָזֶה פֵּרַשְׁתִּי בְּס"ד פָּסוּק "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם" (תהלים כט, יא), "עֹז" מִלְּשׁוֹן עַזּוּת, וּקְאָמַר "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן" - נָתַן ה' לְעַמּוֹ רְשׁוּת לְדַבֵּר עִמּוֹ בְּאֹפֶן הַנִּרְאֶה כְּחֻצְפָּה, כַּמּוּבָא בַּיְרוּשַׁלְמִי לְעֵיל. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעַזּוּת סִימָנָהּ חֻצְפָּה וּמַחֲלֹקֶת, הֻפַּךְ הַשָּׁלוֹם - עִם כָּל זֶה "ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם", לוֹמַר: אַל תַּחֲשֹׁב שֶׁהַבַּקָּשָׁה בִּתְפִלָּה שׁוּב וְשׁוּב גּוֹרֶם לְרָגְזוֹ יִתְבָּרַךְ וּמָאוּס עָלָיו, אֶלָּא לְהֵפֶךְ - בָּזֶה מְבָרְכֵנוּ ה' בְּשָׁלוֹם, כִּי חֶפְצוֹ בָּזֶה וְזֶה רְצוֹנוֹ.

וְכַוָּנָתֵנוּ, בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים וּפִיּוּס לַה', וּמַה שֶּׁאָמַרְנוּ לְשׁוֹן "עַזּוּת וְחֻצְפָּה" הַיְנוּ מִצַּד עֶצֶם זֶה שֶׁחוֹזֵר הָאָדָם עַל בַּקָּשָׁתוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁזֶּה נִרְאֶה כְּעַזּוּת וְחֻצְפָּה, עַל כָּךְ אֵין לָחוּשׁ, אוּלָם אֵין הַכַּוָּנָה חָלִילָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם בִּלְשׁוֹן עַזּוּת אֶלָּא בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים.

ג - עוד מתכלית כונת התפלה - כדי שיתאדק הקשר בינו להקדוש ברוך הוא.

עוֹד חֶסֶד גָּדוֹל יֵשׁ בְּמִצְוַת הַתְּפִלָּה, שֶׁצִּוָּנוּ ה' יִתְבָּרַךְ לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, וְהוּא, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אָדָם וּמִתְחַנֵּן, וְנֶעֱשְׂתָה בַּקָּשָׁתוֹ, וְרוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ אֹזֶן שׁוֹמַעַת וּמַקְשִׁיבָה לְקוֹל תַּחֲנוּנָיו, הֲרֵי שֶׁבָּזֶה מִתְחַזֵּק אֶצְלוֹ הָאֱמוּנָה וְהַשִּׂמְחָה וְהָאַהֲבָה לַה' יִתְבָּרַךְ.

אִיתָא בַּחֲזַ"ל (יומא פ"ו ע"א), שֶׁשָּׁאַל רַשְׁבִּ"י לְתַלְמִידָיו מַדּוּעַ לֹא הָיָה הַמָּן יוֹרֵד לְיִשְׂרָאֵל פַּעַם בְּחֹדֶשׁ אוֹ בְּשָׁבוּעַ לְצָרְךְ כָּל הַחֹדֶשׁ, אֶלָּא כָּל יוֹם וְיוֹם? וְעָנָה לָהֶם, שֶׁאִם הָיָה הַמָּן יוֹרֵד פַּעַם בְּחֹדֶשׁ, הָיָה הָאָדָם מְקַבֵּל פְּנֵי אֲבִיו פַּעַם בְּחֹדֶשׁ. אַךְ כְּשֶׁיֵּרֵד הַמָּן בְּכָל יוֹם, יֵרָא הָיָה כָּל אָדָם מַה יִּהְיֶה מָחָר עִם בָּנָיו שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם. הֲרֵי שֶׁמַּטָּרַת הַתְּפִלָּה לִצֹּר קֶשֶׁר בֵּין הָאָדָם לַבּוֹרֵא, בִּתְחִנָּה בִּתְחִלָּה, וּבְהוֹדָאָה לְבַסּוֹף, וְהַתּוֹצָאָה - אַהֲבַת ה'.

מָשָׁל לְבֵן שֶׁמֻּרְגָּל לְטוֹבוֹת, וְאֵין מוֹסִיף אַהֲבָה עַל אַהֲבָתוֹ לְאָבִיו עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁמַּשְׁפִּיעַ עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁהִתְרַגֵּל לָהֶם, אֵימָתַי יֵדַע וְיָבִין בֵּן זֶה לְהַעֲרִיךְ טוֹבוֹת אָבִיו? רַק לְאַחַר שֶׁיֶּפְסְקוּ, יֵדַע לְהוֹסִיף אַהֲבָה. וְכָל שֶׁכֵּן אָנוּ, שֶׁהַטּוֹבוֹת שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ, הֵם מֻבְלָעוֹת בְּרָכָה טֶבַע וְנִסְתָּרוֹת, וְאֵין לָנוּ נִסִּים גְּלוּיִים. וְהַרְבֵּה טוֹעִים, שֶׁכֹּחָם וְעֹצֶם יָדָם עָשׂוּ לָהֶם

אֶת הַחַיִל. לָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹנֵעַ הַטּוֹב מֵהָאָדָם, וְזֶה לְטוֹבָתוֹ, לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיִּתְפַּלֵּל וְיִתְחַנֵּן, וּלְבַסּוֹף מַחֲזִיר לוֹ הַשֶּׁפַע. וּבָזֶה הָאָדָם מוֹסִיף אַהֲבָה לַבּוֹרֵא, וּמִתְחַזֶּקֶת אֱמוּנָתוֹ. **וְכֵן** אִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה עַל פָּסוּק (שמות יד, י) "וּפַרְעֹה הִקְרִיב", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כֵּיוָן שֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מֻקָּפִין מִשְּׁלֹשָׁה רוּחוֹת; הַיָּם סוֹגֵר, וְהַשּׂוֹנֵא רוֹדֵף, וְהַחַיּוֹת מִן הַמִּדְבָּר, תָּלוּ עֵינֵיהֶם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְצָעֲקוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'". וְלָמָּה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָהֶם כָּךְ? אֶלָּא שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן. אָמַר ריב"ל: לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְהָיְתָה בַּת מְלָכִים צוֹעֶקֶת לוֹ, בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, הַצִּילֵנִי מִיַּד הַלִּסְטִים. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ וְהִצִּילָהּ. לְאַחַר יָמִים בִּקֵּשׁ לִשָּׂא אוֹתָהּ לְאִשָּׁה, הָיָה מִתְאַוֶּה שֶׁתְּדַבֵּר עִמּוֹ, וְלֹא הָיְתָה רוֹצָה. מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ? גָּזַר בָּהּ הַלִּסְטִים, כְּדֵי שֶׁתִּצְעַק וְיִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ. כֵּיוָן שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ הַלִּסְטִים, הִתְחִילָה צוֹעֶקֶת לַמֶּלֶךְ. אָמַר לָהּ הַמֶּלֶךְ: לָכֵךְ הָיִיתִי מִתְאַוֶּה, לִשְׁמֹעַ קוֹלֵךְ. כָּךְ יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם וְהָיוּ מְשַׁעְבְּדִים בָּהֶם, הִתְחִילוּ צוֹעֲקִים וְתוֹלִין עֵינֵיהֶם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, כג): "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּגוֹ' וַיִּזְעָקוּ", מִיָּד - (שם, כה) "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". הִתְחִיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיאָן מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה, וְהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַקֵּשׁ לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹלָם פַּעַם אַחֶרֶת, וְלֹא הָיוּ רוֹצִין. מָה עָשָׂה? גָּזַר לְפַרְעֹה לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפַרְעֹה הִקְרִיב", מִיָּד - "וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'". בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לְכָךְ הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ לִשְׁמֹעַ קוֹלְכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ב, יד): "יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע וְגוֹ'" - הַשְׁמִיעִינִי קוֹל אֵינוֹ אוֹמֵר, אֶלָּא "הַשְׁמִיעֵנִי אֶל קוֹלֵךְ", אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁכְּבָר שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם [שֶׁקּוֹל הַהוּא הָיָה קוֹל הַיּוֹצֵא מֵעִמָּק הַלֵּב], לְכָךְ כְּתִיב "הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ". כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּלְּלוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מָה אַתָּה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, כְּבָר קָדְמָה תְּפִלָּתָן שֶׁל בָּנַי וְכוּ'. עַד כָּאן.

וּבְאַר הַמַּשְׁגִּיחַ רִבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיין זַצַ"ל, שֶׁמִּכָּאן נִרְאֶה הַהֵפֶךְ מִמַּה שֶׁאָנוּ רְגִילִים לַחֲשֹׁב בְּיִסּוֹד הַתְּפִלָּה; שֶׁאָנוּ חוֹשְׁבִים שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ אֶלָּא בַּקָּשַׁת רַחֲמִים וְהַצָּלָה מִן הַצָּרָה, וְהַלְוַאי לֹא בָאָה הַצָּרָה וְלֹא הָיָה צֹרֶךְ בִּתְפִלָּה. אוּלָם, הָאֱמֶת הִיא, שֶׁתְּפִלָּה הִיא יוֹתֵר מִכָּךְ - הִיא לְכַשֶּׁעַצְמָהּ מַטָּרָה אֲשֶׁר פּוֹעֶלֶת בְּאֹפֶן יָשִׁיר לְקִיּוּם הָעוֹלָם, וְיוֹצֶרֶת מְצַב שֶׁל "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'". וְכָל כָּךְ חָפֵץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְפִלָּה, עַד שֶׁלִּפְעָמִים בָּאָה הַצָּרָה עֲבוּר הַתְּפִלָּה. וְהַלְוַאי וְהָיוּ מִתְפַּלְּלִים קֹדֶם כֵּראוּי, וְלֹא הָיְתָה בָּאָה הַצָּרָה כְּלָל, מֵאַחַר וְהַתְּפִלָּה מַטָּרָה לְעַצְמָהּ, וְלֹא רַק סְגֻלָּה לְהִנָּצֵל מֵהַצָּרוֹת. וּכְמוֹ דִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן אֵינָהּ בִּגְלַל שֶׁאָכַל וְלָכֵן צָרִיךְ לְבָרֵךְ - רַק בִּגְלַל שֶׁרוֹצִים שֶׁיְּבָרֵךְ, נוֹתְנִים לוֹ מָזוֹן שֶׁיּוּכַל לְבָרֵךְ. עַד כָּאן.

וְזֹאת הַכַּוָּנָה בְּכָךְ שֶׁמַּציק הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְאָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְפֶּה מִלָּחוּשׁ אֶת תְּלוּתוֹ בַּבּוֹרֵא, וְאַדְרַבָּא, קָשֶׁה לוֹ לְהַצִּיק לָאָדָם, שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר - שְׁכִינָה גַּם בְּצַעַר, אוּלָם עוֹשֶׂה זֹאת הַקָּבָ"ה לְטוֹבַת הָאָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׂמַח אֶת תַּפְקִידוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה הַסּוֹחֵף לְשִׂכְחַת ה'.

וּפָשׁוּט שֶׁעִקַּר הַכַּוָּנָה כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁרְצוֹן ה' שֶׁנִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וְנִצְעַק לֹא לְשֵׁם צַעֲקָתֵנוּ בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁבָּזֶה שֶׁנִּתְפַּלֵּל אֵלָיו הֲרֵי שֶׁבָּזֶה אָנוּ מִתְקַשְּׁרִים אֵלָיו, וְנִשְׂלָם רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בָּזֶה שֶׁיִּהְיֶה הִתַּלּוּת שֶׁלָּנוּ בּוֹ בִּלְבַד.

וּבָזֶה הִסְבִּירוּ חַכְמֵי הַמּוּסָר קֻשְׁיָא גְּדוֹלָה, וְהִיא: מֵאַחַר וְהַנָּחָשׁ הָיָה הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל בְּקִלְקוּל הָעוֹלָם, מַדּוּעַ נֶעֱנַשׁ בַּפָּחוֹת שֶׁבְּעָנָשׁ. שֶׁהֲרֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן נֶעֱנַשׁ חֲמוּרוֹת; "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם"; "וְאָכַל עֶפֶר תְּשׁוּב". חַוָּה נֶעֱנְשָׁה כְּמוֹ כֵן בְּאֹפֶן חָמוּר; "בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים" וְכוּ'. וְאִלּוּ הַנָּחָשׁ, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל לַקִּלְקוּל - מָה עָנְשׁוֹ? "עָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (בראשית ג, יד-יט), שֶׁלְּכְאוֹרָה בְּרָכָה הִיא לוֹ שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו מְצוּיִן לוֹ, בְּכָל מָקוֹם נִזּוֹן מֵהֶעָפָר וְדַיּוֹ. אֲבָל לְפִי הַנַּ"ל מוּבָן; "הַכְּפִירִים שׁאֲגִים לַטָּרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אָכְלָם" (תהלים קד, כא), "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ" (שם קמה, טו), כָּל הַנִּבְרָאִים קְשׁוּרִים וַאֲדוּקִים בָּקֶשֶׁר חָזָק עִם הַקָּבָ"ה בְּבַקָּשַׁת מְזוֹנוֹתֵיהֶם וְצָרְכֵיהֶם, וְאַדְרַבָּא, זוֹ מַטָּרַת הַקֶּשִׁי, שֶׁלֹּא יִשְׂמַח הָאָדָם אֶת בּוֹרְאוֹ. אֲבָל הַנָּחָשׁ נִתְקַלֵּל בְּנִתּוּק הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם בּוֹרְאוֹ כְּלָל, שֶׁבְּכָל מָקוֹם מְצוּיִן מְזוֹנוֹתָיו וְאֵין הוּא נִצְרָךְ לְהָרִים עֵינָיו לְבוֹרְאוֹ, וְכִבְיָכוֹל אֵין לַבּוֹרֵא רָצוֹן בּוֹ וּבְבַקָּשׁוֹתָיו וְהִזְמִין לוֹ הַכֹּל מֵרֹאשׁ, כְּאוֹמֵר: לֵךְ מֵעָלַי, אֵין בִּרְצוֹנִי לִרְאוֹת פָּנֶיךָ לְעוֹלָם. וְאֵין לְךָ קְלָלָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ.

ד - בתפלה מתקימת תכלית רצון ה' יתברך בבריאה

כּוֹתֵב הָרַמְחַ"ל בְּ"דַּעַת תְּבוּנוֹת", כִּי דַּרְכֵי הַנְהָגַת ה' יִתְבָּרַךְ וְסִבּוֹת הַנְהָגָתוֹ כָּךְ אוֹ כָּךְ אֶת עוֹלָמוֹ; רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, צַדִּיק וְרָע לוֹ; וְכֵן כָּל עִנְיְנֵי הַהַנְהָגָה - נֶעֱלָמִים מֵאִתָּנוּ וְנִשְׂגָּבִים מִשִּׂכְלֵנוּ הַדַּל. אוּלָם זֹאת עָלֵינוּ לְבָרֵר בְּלִבֵּנוּ וּלְאַמֵּת אֶצְלֵנוּ יְחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל דַּרְכֵי הַהַנְהָגָה, וּכְאָמְרוֹ (מלאכי ג, ו): "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי". אַף שֶׁרוֹאִים שִׁנּוּיִים בַּהַנְהָגָה - חֶסֶד, דִּין, רַחֲמִים, וְכוּ', אֲבָל גַּבֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין שִׁנּוּי, וְהוּא יָחִיד וּמְיֻחָד, וּמִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַכֹּל.

וְזֶה תֹּכֶן דְּבָרָיו: וְתַכְלִית כָּל הַהַצְלָחָה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַבְטִיחַ לְיִשְׂרָאֵל לֶעָתִיד לָבֹא, הוּא שֶׁיִּתְבָּרֵר לְעֵינֵי הַכֹּל יְחוּדוֹ, שֶׁהוּא יָחִיד, וּמִמֶּנּוּ כָּל הַסִּבּוֹת וְסִבּוֹת לַסִּבּוֹת. וְדָבָר זֶה נִזְכָּר פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר בְּדִבְרֵי הַנְּבִיאִים: "וְנִשְׂגַּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא" (ישעיה ב, יא), "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט). עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית הַנִּשְׂגָּבָה הַזּוֹ, שֶׁתִּתְגַּלֶּה לָעֲתִיד, כְּבָר בִּימֵי הַחֹשֶׁךְ בַּגָּלוּת, וַדַּאי שֶׁאֵין קֵץ לִשְׂכָרוֹ. וְזֶה מַשִּׂיג הָאָדָם עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, בִּהְיוֹתוֹ קוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ עוֹזֵר ומוֹשִׁיעַ, וְאֵין לוֹ לִפְנוֹת אֶלָּא לַה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

וְזֶה אָמַר הַמַּשְׁגִּיחַ רִבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיין, נִכְתַּב בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה", עַל בֵּאוּר הַפָּסוּק "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" (שמות כה, ב) בַּמִּדְרָשׁ: וְיֵשׁ לְךָ מָקוֹם, שֶׁמִּי שֶׁמָּכְרוֹ נִמְכַּר עִמּוֹ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: מָכַרְתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי, כְּבָיְכוֹל נִמְכַּרְתִּי עִמָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה". [וּבְמָקוֹם אַחֵר אָמְרוּ זְכרוֹנָם לִבְרָכָה: וְיִקְחוּ תְּרוּמָה אֵינוֹ אוֹמֵר, אֶלָּא - "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" - אוֹתִי אַתֶּם לוֹקְחִים.] מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת יְחִידָה, בָּא אַחַד הַמְּלָכִים וּנְטָלָהּ. בִּקֵּשׁ לֵילֵךְ לוֹ לְאַרְצוֹ וְלִטֹּל לְאִשְׁתּוֹ. אָמַר לוֹ: בִּתִּי שֶׁנָּתַתִּי לְךָ יְחִידִית הִיא, לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה אֵינִי יָכוֹל, לוֹמַר לְךָ אַל תִּטְּלֶהָ אֵינִי יָכוֹל, לְפִי שֶׁהִיא אִשְׁתְּךָ. אֶלָּא זוֹ טוֹבָה עֲשֵׂה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ, קִיטוֹן [חֶדֶר] אֶחָד עֲשֵׂה לִי שֶׁאָדוּר אֶצְלָכֶם, שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַנִּיחַ אֶת בִּתִּי. כָּךְ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל - נָתַתִּי לָכֶם אֶת הַתּוֹרָה, לִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה אֵינִי יָכוֹל, לוֹמַר לָכֶם אַל תִּטְּלוּהָ אֵינִי יָכוֹל. אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתֶּם הוֹלְכִים, בַּיִת אֶחָד עֲשׂוּ לִי שֶׁאָדוּר בְּתוֹכָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה, ח): "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהַבְּאוּר בָּזֶה, שֶׁהַתּוֹרָה בִּכְלָלָהּ כְּבָר מְסוּרָה לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בַּמִּדְרָשׁ (שם, אות ז) עַל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (דברים לג, ד) "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה" - אַל תִּקְרֵי מוֹרָשָׁה אֶלָּא יְרֻשָּׁה וְכוּ', וְשָׁאֵין בָּזֶה כָּל כָּךְ קֹשִׁי לְהַשִּׂיגָהּ. וְיִשְׂרָאֵל חֲבִיבִים שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים, וְחִבָּה יְתֵרָה לָהֶם שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה, יְכוֹלִים לְהַשִּׂיגָהּ, מִשּׁוּם שֶׁכְּבָר נִתְּנָה לָהֶם. אֲבָל עִקַּר הַיְגִיעָה וְהֶעָמֵל הוּא, לַעֲשׂוֹת הַקִּיטוֹן אֶחָד בְּעַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּתוֹכֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: בַּיִת אֶחָד עֲשׂוּ לִי שֶׁאָדוּר בְּתוֹכוֹ, וְזֶה צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ. זֶהוּ הַיִּחוּד שֶׁמְּבָאֵר ה"דַּעַת תְּבוּנוֹת" שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְבָרֵר, וְזֶה הָיָה בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ. וְעַתָּה בָּאָה עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹמָם, כִּי בִּתְפִלָּה מְבָרֵר הָאָדָם עִנְיַן הַיִּחוּד שֶׁאֵין זוּלָתוֹ, וְאֵין מוֹנֵעַ אֵלָיו, וְאֵין שׂוּם כֹּחַ שֵׁנִי, אֶלָּא הוּא לְבַדּוֹ מַשְׁגִּיחַ עַל כָּל בְּרִיּוֹתָיו הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְאֵין שׂוּם דָּבָר נוֹלָד בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא מֵרְצוֹנוֹ וּמְיָדוֹ, וְלֹא בְּמִקְרֶה וְלֹא בְּטֶבַע וְלֹא בְּמַזָּל, אֶלָּא הוּא שׁוֹפֵט כָּל הָאָרֶץ וְכֹל אֲשֶׁר בָּהּ, וְגוֹזֵר כֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה בָּעֶלְיוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים עַד סוֹף כָּל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבְּכָל הַבְּרִיאָה כֻּלָּהּ, וְשֶׁאֵין לוֹ שׂוּם מוֹנֵעַ כְּלָל וְעִקָּר, וְהַכֹּל תָּלוּי רַק בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ הַשּׁוֹלֵט בִּיכָלְתּוֹ הַבִּלְתִּי מְתֻכְלָת, "כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד" (תהלים לג, ט), וּבְלִי רְצוֹנוֹ אֵין שׂוּם מְצִיאוּת וַהֲוָיָה וְקִיּוּם לְשׂוּם נִבְרָא. עַד כָּאן.

וְנָאֱמוּר בְּשֵׁם הָרַמְחַ"ל שֶׁזֶּה כָּל תַּכְלִית הַהַצָּלָחָה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ מַבְטִיחַ לְיִשְׂרָאֵל לֶעָתִיד לָבֹא, וְהִיא שֶׁיִּתְבָּרֵר לְעֵינֵי הַכֹּל יְחוּדוֹ. כְּלוֹמַר, שֶׁכָּל צִפִּיָּתֵנוּ לַגְּאֻלָּה וְלֶעָתִיד הַמָּלֵא טוֹבוֹת

וישׂועות וְנֶחָמוֹת וּשְׂכַר הַצַּדִּיקִים וְעוֹד וְעוֹד, זֶה עֲדַיִן לֹא תַכְלִית הַהַצְלָחָה וְהַהֶטְבָה שֶׁה' מַבְטִיחַ לָנוּ. אֶלָּא תַּכְלִית הָעֹנֶג וְהַהֶטְבָה הַמֻּבְטַחַת הִיא, שֶׁנִּזְכֶּה לֵידַע מִיחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְהָבִין בְּדַעַת בְּרוּרָה וּנְקִיָּה אֲשֶׁר אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, וְזֶה שְׂכָרֵנוּ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר שֶׁנִּזְכֶּה לוֹ לָעֲתִיד. וְיָכוֹל הָאָדָם לִזְכּוֹת לְמַעְיַן זֶה כְּבָר קֹדֶם הַגְּאֻלָּה, וְזֶה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁבָּזֶה מִתְבָּרֵר וּמִתְאַמֵּת אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. אֶלָּא שֶׁקֹּדֶם הַגְּאֻלָּה הוּא בְּזָעִיר אַנְפִּין, וּלְעָתִיד נִזְכֶּה לָזֶה בְּמִלּוּאוֹ. וּכְמוּבָן, לְפִי מַה שֶּׁטָּרַח אָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְהַשִּׂיג יִחוּדוֹ, וְהֵינוּ עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה כָּאָמוּר - כֵּן יִזְכֶּה בְּיֶתֶר שְׂאֵת לֶעָתִיד לָבֹא לְהַשִּׂיג סוֹד יִחוּדוֹ.

ה - התפלה מביאה לידי מדת הכניעה

בְּסוֹף הַתּוֹכָחָה אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (ויקרא כו, מא): "אוֹ אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְגוֹ'". וּבְיַלְקוּט שָׁם, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כֵּיוָן שֶׁנִּכְנָע לִבָּם וְכוּ', מִיָּד מְרַחֲמִין עֲלֵיהֶם, לָכֵן נֶאֱמַר "אוֹ אָז וְגוֹ'". וּבְ"אוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאוֹמְרוֹ "אוֹ אָז" פֵּרֵשׁ, שֶׁיִּתְלוּ הֲבָאָתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְכוּ' כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע לִבָּבָם הֶעָרֵל וְכוּ', שֶׁעַל יְדֵי הַכְנָעָה לְבַד יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְמֵרוּק אַחַר, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מלכים א' כא, כט): "הֲרָאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחְאָב". וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: טוֹבָה מַרְדּוּת אַחַת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם מִמַּאָה מַלְקִיּוֹת, וְהוּא אוֹמְרוֹ (שם): "אָז יִכָּנַע וְגוֹ' וְאָז יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמָרָן הַמַּשְׁגִּיחַ ר' יְחֶזְקֵאל לַוִינְשְׁטַיין זַ"ל הָיָה אוֹמֵר, שֶׁרוֹאִים שֶׁכָּל הַתּוֹכָחָה בָּאָה רַק בִּגְלַל שֶׁאֵינָם נִכְנָעִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְזֶה הָיָה הַתְּבִיעָה לְפַרְעֹה (שמות י, ג): "עַד מָתַי מֵאַנְתָּ לֵעָנֹת מִפָּנָי", וּבְרַשִּׁ"י זַ"ל: לְהִיוֹת עָנִי וְשָׁפָל מִפָּנָי. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּפַרְעֹה זֶה - יֵצֶר הָרָע, כַּמּוּבָא בְּאַגֶּרֶת הַמּוּסָר מֵהָרַמְבָּ"ם זַ"ל לְבָנוֹ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְיֵשׁ לְךָ, בְּנִי, לְדַעַת, כִּי פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הוּא יֵצֶר הָרָע בָּאֱמֶת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְיוֹצֵא מִזֶּה, שֶׁעִקַּר הָרָע הוּא הַגַּאֲוָה שֶׁל הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִכָּנַע, וְלָכֵן בָּאִים עָלָיו הַיִּסּוּרִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁנִּכְנָע, נִגְאָל וְנִפְטָר מֵהֶם. וּבִתְפִלָּה יָכוֹל לָבוֹא לְהַכְנָעָה, כִּי עִקַּר מַהוּת הַתְּפִלָּה הִיא הַכְנָעָה, כַּמְבֹאָר בְּ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" (ש"ח ח"ט), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְרָאוּי לְךָ, אָחִי, שֶׁתֵּדַע, כִּי כַּוָּנָתֵנוּ בַּתְּפִלָּה אֵינָהּ כִּי אִם כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ אֶל הָאֱלֹקִים וּכְנִיעָתָהּ לְפָנָיו עִם רוֹמְמוּתָהּ לִבּוֹרְאָהּ. וּפֵרֵשׁ בְּ"מַרְפֵּא לַנֶּפֶשׁ", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בַּתְּפִלָּה הִיא מַכְנַעַת עַצְמָהּ אֶל הָאֱלֹקִים, וְגַם בָּזֶה הִיא מְרוֹמֶמֶת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ'.

וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הוּא כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע הָאָדָם לִבּוֹרְאוֹ, וְזֶהוּ עִקַּר מִצְוַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבָּ"ם, עַיֵּן שָׁם. וּבְ"טוּב הַלְּבָנוֹן" מְבֹאָר: עִם רוֹמְמוּתָהּ לִבּוֹרְאָהּ, שֶׁאָנוּ מְנַשְּׁאִים וּמְרוֹמְמִים אֶת בּוֹרְאֵנוּ בִּכְדֵי שֶׁנִּכָּנַע אֵלָיו מְאֹד, עַיֵּן שָׁם. וּמִמְּשִׁיךְ הַ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת": כָּתְבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָעִנְיָנִים שֶׁצְּרִיכִים לָהֶם רֹב בְּנֵי אָדָם הַנִּרְאֶה חֶסְרוֹנָם בָּהֶם

אֶל הָאֱלֹקִים וּכְנִיעָתָם בַּעֲבוּרָם וְכוּ', וְיִרְאֶה מִמֶּנָּה בְּסַדְרָהּ מֵעִנְיְנֵי הַתְּפִלָּה בִּלְבַד הַכְנִיעָה וְהַשִּׁפְלוּת לֵאלֹקִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כְּלוֹמַר, הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם חָסֵר מֵהַרְבֵּה פְּרָטִים הַנִּצְרָכִים לוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בְּרוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁרַק הוּא יָכוֹל לְמַלֹּאת חֶפְצוֹ וּמְתוֹךְ כָּךְ יִכָּנַע אֵלָיו.

וְרוֹאִים כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה הוּא - שֶׁיָּבִין הֵיטֵב כִּי כָל חַיָּיו וּדְרָכָיו תְּלוּיִ בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, וְכָל מַאֲוַיֵי לִבּוֹ הֵם בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי כְּלָל בִּלְי רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְיִכָּנַע לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִפְקֶדֶה מֵהַיְסוּרִים וְהַצָּרוֹת עַל יְדֵי הַכְנִיעָה הַבָּאָה מֵהַתְּפִלָּה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

ו - מותר האדם מן הבהמה - בתפלה

כָּתַב בְּסֵפֶר "עֲלֵי שׁוּר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַאי מַבְעֵה, רַב אָמַר זֶה אָדָם, דִּכְתִיב (ישעיה כא, יב): "אָמַר שֹׁמֵר אָתָא בֹקֶר וְגַם לָיְלָה אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ" (ב"ק ג:). הֲרֵי "מַבְעֵה" הוּא מִלְשׁוֹן "בְּעָיוּ" - הַיְנוּ, תְּפִלָּה. "מַבְעֵה" הוּא הַמִּתְפַּלֵּל. זוֹהִי הַגְּדֻלַּת הָאָדָם, שֶׁהוּא הַמִּתְפַּלֵּל, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא הַפְּעֻלָּה הַמְסַמֶּלֶת אֶת הָאָדָם יוֹתֵר מִכָּל פְּעֻלָּה אַחֶרֶת. פְּעֻלּוֹת שֶׁל מִלְחָמָה וּבִנְיַן בָּתִּים, וַאֲפִלּוּ חַיִּים חֲבֵרְתִּיִּים מְסֻדָּרִים - אָנוּ מוֹצְאִים גַּם אֵצֶל בַּעֲלֵי חַיִּים. אֲבָל לְהִתְרוֹמֵם אֶל בּוֹרֵא וּמְהַוֶּה כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּלְדַבֵּר אֵלָיו פָּנִים אֶל פָּנִים, בִּלְשׁוֹן "אַתָּה" - זוֹהִי נַחֲלַת הָאָדָם.

בְּשַׁבָּת (קכז:) נִכְלַל "עִיּוּן תְּפִלָּה" בִּגְמִילוּת חֲסָדִים: וְעִיּוּן תְּפִלָּה בִּכְלַל גְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב (משלי יא, יז): "גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד", וְנֶפֶשׁ הֵיְנוּ תְּפִלָּה, דִּכְתִיב גַּבֵּי חַנָּה (שמואל א' א, טו): "וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'" (רש"י שם). דָּבָר זֶה יָכוֹל כָּל אֶחָד לְהַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ; רֹב הִתְפַּתְּחוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּרוּחָנִיּוּת, קְשׁוּרָה בִּתְפִלָּה. מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ כְּחוֹב שִׁגְרָתִי, אֶלָּא הוּא חַי בִּתְפִלָּתוֹ, יִמְצָא כִּי תְּפִלּוֹתָיו קְשׁוּרוֹת זוֹ בְזוֹ. בְּמִנְחָה הוּא מַתְחִיל בַּמָּקוֹם הַפְּנִימִי בְּנַפְשׁוֹ בּוֹ גָּמַר בְּשַׁחֲרִית, וּבְמַעֲרִיב הוּא מַמְשִׁיךְ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁאַר בְּמִנְחָה. הַמִּתְפַּלֵּל בְּטַעַם וּבְטוּב וּבְדַעַת, יָכוֹל לְהָעִיד בְּעַצְמוֹ כִּי לֹא הִרְגִּישׁ מֵיָמָיו אוֹתָהּ הַרְגָּשָׁה וְאוֹתוֹ טַעַם בִּשְׁתֵּי תְּפִלּוֹת. וּבֶאֱמֶת, בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי וּמִן הַנִּמְנָע הוּא, שֶׁשְּׁתֵּי תְּפִלּוֹת תִּהְיֶינָה שָׁווֹת, אִם כִּי אִתּוֹ נִסַּח הוּא.

מָשָׁל לְנוֹסֵעַ בְּרַכֶּבֶת וּמִסְתַּכֵּל בַּנּוֹף. אִם אֲפִלּוּ לֹא מִשְׁתַּנֶּה הַנּוֹף, בְּכָל זֹאת אֵין מַרְאֶה רָגַע דּוֹמֶה לְמִשְׁנֵהוּ, כִּי הֲלֹא כָל רֶגַע רוֹאִים אֶת הַנּוֹף מִנְּקֻדָּה חֲדָשָׁה. כֵּן בַּתְּפִלָּה - הָאָדָם נוֹסֵעַ הוּא, הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְאַף רֶגַע אֵינוֹ רוֹאֶה אֶת הָעוֹלָם מֵאוֹתָהּ נְקֻדָּה פְּנִימִית בָּהּ עָמַד קֹדֶם. בְּמֵיָחֵד מָרְגִּשׁ זֹאת בְּעִיּוּן הַתְּפִלָּה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַמַּעֲיִן בִּתְפִלָּתוֹ, רוֹאֶה גַּם סְגֻלָּה נִפְלָאָה לְהִתְבַּגְּרוּת וְהִתְקַדְּמוּת פְּנִימִית תְּמִידִית, דַּוְקָא בְּשָׁעוֹת תְּפִלּוֹתֵינוּ. הַרְגָּשׁוֹת עֲדִינוֹת הוֹלְכוֹת וּמִתְעוֹרְרוֹת, רְשָׁמִים דַּקִּים שֶׁל רוֹמְמוּת הוֹלְכִים וּמִתְחַזְּקִים. גִּישָׁה מְחֻדֶּשֶׁת לֶאֱמוּנָה הוֹלֶכֶת וּמִסְתַּמֶּנֶת.

וְכָתַב בַּעַל הַ"מְּסִלַּת יְשָׁרִים" (פי"ט): מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל נָבוֹן - בְּמַעֲט הִתְבּוֹנְנוּת וְשִׂימַת לֵב יוּכַל לְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ אֲמִתּוּת הַדָּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן מַמָּשׁ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מַאֲזִין לוֹ וּמַקְשִׁיב לְדָבָרָיו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ, מַקְשִׁיב אֵלָיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ז - עקר מלחמת היצר - לבלבל האדם בשעת התפלה.

כָּתַב בְּסֵפֶר "מָאוֹר וָשֶׁמֶשׁ" תְּחִלַּת פָּרָשַׁת "כִּי תֵצֵא", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְעוֹד זֹאת יָדְעוּ בְּנֵי עַמֵּנוּ, כִּי עִקַּר מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר הִיא עַל הַתְּפִלָּה. כִּי גַּם אִם יַרְבֶּה הָאָדָם לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וְלִגְמֹל חֶסֶד בְּגוּפוֹ וּמָמוֹנוֹ, וּלְהַחֲזִיק יַד עָנִי וְאֶבְיוֹן, עַל כָּל זֶה, לֹא בָהֶם יָשִׂים הַיֵּצֶר אֶת כָּל תּוֹקֶף מִלְחַמְתּוֹ, מִפְּנֵי אֲשֶׁר בָּזֶה עוֹד לֹא יִסְתַּלֵּק מִכֹּל וָכֹל, וְיִמְצָא מָקוֹם לְתַפֵּשׂ אוֹתָם בְּלִבּוֹתָם בִּפְנִיּוֹת וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת. אֲכָן, בְּאִם אִישׁ יִשְׂרָאֵל יַעֲמֹד לִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ נֹכַח פְּנֵי ה' וּמְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְאִמְרֵי פִיו יַבִּיעוּ מִמְּקוֹר לִבּוֹ בְּלִי תַּעֲרוֹבוֹת סִיג מַחֲשָׁבָה הַפּוֹסֶלֶת, וְיִלְהִיב לְבָבוֹ לְנַעֵם ה', עַד שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לְהִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, כַּמְבֹאָר בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ אֹרַח חַיִּים וַיֶּתֶר סִפְרֵי קֹדֶשׁ, הִנֵּה עַל זֶה יוֹצִיא הַיֵּצֶר כָּל עֻזּוֹ לְהַלְחֵם וּלְבַלְבְּלוֹ, כִּי זֶה יַגִּיעַ עֲדָיו לְהַכְנִיעוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַמִּצְוֹת, וְעַל כֵּן יִרְאֶה הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר בָּזֶה. וְאִם יִרְאֶה כִּי כְּבֵד מִמֶּנּוּ הַדָּבָר לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה כָּזוֹ, יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה עַל חַטֹּאת נְעוּרָיו, וְיִתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ עַל מַעֲלוֹ אֲשֶׁר מָעַל לְמָרוֹת בּוֹ', וְעַל יְדֵי זֶה יָסִיר מַסַּךְ הַמַּבְדִּיל בֵּינוֹ לְבֵין אֱלֹקָיו, וְאָז יוּכַל לְחָזוֹת בְּנֹעַם דֶּרֶךְ הַתְּפִלָּה. וְהָאָדָם, אֲשֶׁר זֹאת מְגַמַּת עֲבוֹדָתוֹ, יִפְקְחוּ עֵינֵי שִׂכְלוֹ לְהַשִּׂיג אַחַר כָּךְ מַהוּת הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת לְפָעְלָם בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ, וְיִהְיֶה תּוֹרָה עַל הָרִאשׁוֹנוֹת אֲשֶׁר עִסַּק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וְיִגְמֹר בְּלִבָּבוֹ מֵאָז וָהָלְאָה לְהַחֲזִיק בְּמְעַט הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה בְּכָל נַפְשׁוֹ וּמְאוֹדוֹ, וְאָז יָבִין דַּרְכֵי הַמִּצְוֹת עַל בָּרְיָם. וְעַל כֵּן, רָאוּי לְאָדָם הַבָּא לְהִלָּחֵם מִלְחֶמֶת חוֹבָה זוֹ - לְהַכְנִיעַ הַיֵּצֶר, שֶׁיְקַדֵּם פָּנָיו לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זַכָּה וּצְלוּלָה, כַּנִּזְכָּר, כִּי הוּא רֵאשִׁית אוֹנוֹ בְּיוֹם קָרֵב וּמִלְחָמָה.

ח - מדוע אינו מונה הרמב"ן מצות התפלה למצות עשה כהרמב"ם.

בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת אַהֲרֹן" מְבָאֵר ר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַצַ"ל, מַדּוּעַ נִמְנַע הָרַמְבַּ"ן מִלְּמְנוֹת אֶת הַתְּפִלָּה כְּמִצְוַת עֲשֵׂה, וּמַסְבִּיר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְחַיֵּב הַתִּינוֹק שֶׁיִּקְרָא "אִמָּא", כִּי מֵאֵלָיו יַעֲשֶׂה כֵּן, כֵּן אֵין צָרִיךְ לְחַיֵּב אֶת הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל, כִּי מֵאֵלָיו מֻכְרָח לַעֲשׂוֹת זֹאת. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְסוֹבֵר הָרַמְבַּ"ן, דְּמֵהִלְכוֹת תּוֹרָה אֵין חִיּוּב מְיֻחָד עַל הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל. וּבֶאֱמֶת, וְכִי יֵשׁ צֹרֶךְ שֶׁהַתּוֹרָה תְּחַיֵּב אוֹתוֹ? הֲרֵי טֶבַע הַדְּבָרִים מְחַיֵּב עִנְיַן הַתְּפִלָּה, וְכַנַּאֲמַר (תהלים קלא, ב): "אִם לֹא שִׁוִּיתִי וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי כְּגָמָל עָלֵי אִמּוֹ וְגוֹ'". וּכְשֵׁם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְחַיֵּב אֶת הַתִּינוֹק שֶׁיִּקְרָא אִמָּא, כִּי מֵאֵלָיו יַעֲשֶׂה כֵּן, אַחֲרֵי שֶׁמַּכִּיר כִּי צָרִיךְ הוּא לָהּ, וּמִלּוּי הִצְטָרְכוּתוֹ הוּא מִמֶּנָּה,

כָּךְ, וְעוֹד יוֹתֵר מִכָּךְ לְאֵין שִׁעוּר, זָקוּק הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע מַמָּשׁ, בְּכָל עִנְיְנֵי גּוּפוֹ וְהַרְכָּבָתוֹ וּבְכוֹחוֹת גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ, שֶׁיִּפְעָלוּ וְיִתְקַיְּמוּ בִּשְׁלֵמוּת שֶׁרָאוּי לְקִיּוּמוֹ. וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בַּתְּפִלָּה: עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶיךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת וְכוּ'. וְאָמְרוּ חֲזַ"ל (בר"ר יד, ט): עַל כָּל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה תְּהַלֵּל יָהּ. וּבְתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ זוּטָא (פרק טו), וְהוּבָא בְּיַלְקוּט נְצָבִים: אָמַר דָּוִד: אֲנִי אַגִּיד גְּדֻלָּתוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּמַלְכוּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם אָדָם נוֹצָר, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם אָדָם נִבְרָא כוּ', וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מְכַלְכְּלִין אוֹתוֹ כְּתִינוֹק עַל שְׁדֵי אִמּוֹ כְּפִרְי מַעֲשָׂיו. עַד כָּאן. וְגַם הַיְכֹלֶת לְעָזְרוֹ הִיא בְּלִי תַכְלִית, וְאֵין אַחֵר בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת כְּזֹאת - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁטֶבַע הַדְּבָרִים מְחַיֵּב אֶת עִנְיַן הַתְּפִלָּה. וְאַדְרַבָּא, אִם מִתְפַּלֵּל רַק בִּשְׁבִיל חִיּוּב שֶׁהֻטַּל עָלָיו, הוּא פְּגָם וְחִסָּרוֹן בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, וּכְאָמְרָם (אבות ב, ג): אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אֲבָל זֶה וַדַּאי גַּם לְהָרַמְבַּ"ן וַ"ל, שֶׁבִּזְמַן שֶׁמִּתְפַּלֵּל, מְסֻגָּל לְקַיֵּם חֲמֵשׁ מִצְוֹת מֵהַשֵּׁשׁ מִצְוֹת תְּדִירִיּוֹת שֶׁחוֹשֵׁב "הַחְנִיךְ". וְאוֹמֵר שָׁם, שֶׁבְּכָל רֶגַע שֶׁיַּחֲשֹׁב בָּהֶן, אֵין קֵץ לְמַתַּן שְׂכָרָן, וְהֵם: א' - הָאֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לָעוֹלָם אֱלוֹהַּ. ב' - שֶׁאֵין לְשׁוּם נִבְרָא כֹּחַ בִּלְתִּי רְצוֹנוֹ. ג' - שֶׁהוּא הַמַּשְׁגִּיחַ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא אֶחָד בְּלִי שׁוּם שִׁתּוּף. ד' - אַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. ה' - יִרְאַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּכְשֶׁשָּׁמִים לֵב לְמַה שֶּׁאוֹמְרִים וּמַזְכִּירִים בַּתְּפִלָּה גְּדֶל רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁהוּא "צָוָה וְנִבְרָאוּ" וְכַדּוֹמֶה, וְרֹב הַשְׁגָּחָתוֹ "הַיּוֹצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם", וְסִפּוּר נִפְלְאוֹתָיו וַחֲסָדָיו וְטוֹבוֹתָיו אִתָּנוּ, "חֶמְלָה גְדוֹלָה וְיִתֵּרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ", וְכָהֵנָּה רַבּוֹת, אֵין סָפֵק שֶׁמְּקַיֵּם הַמִּצְוֹת הָאֵלּוּ, וְאֵין קֵץ לִשְׂכָרוֹ בְּכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה.

ט - טעם הקדמת שבח המקום ברוך הוא לבקשת תחנונים.

סֵדֶר הַתְּפִלָּה: שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת - שֶׁבַח, אֶמְצָעִיּוֹת - בַּקָּשָׁה, אַחֲרוֹנוֹת - הוֹדָאָה.

מַקָּשָׁה ר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַצַ"ל, אֵיךְ הֻתַּר לָנוּ לְשַׁבֵּחַ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי יֶדֶךְ אֶרֶץ לְקָטָן לַעֲמֹד לִפְנֵי גָּדוֹל וּלְשַׁבְּחוֹ בְּפָנָיו, וּבִפְרָט כַּמָּה שֶׁנִּשְׁבָּחוֹ, אָנוּ, קְטַנֵּי הַשֵּׂכֶל, גּוֹרְעִים מִכְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאִם כֵּן, אֵיךְ מֶלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָהָב נִשְׁבָּחוֹ עַל נְחֹשֶׁת וָכֶסֶף, הֲרֵי בָּזֶה מַמְעִיטִים שִׁבְחוֹ? אֶלָּא - מַטָּרַת הַשֶּׁבַח לֹא לְשַׁבֵּחַ וּלְפַיֵּס עַל מְנַת שֶׁתִּתְקַבֵּל אַחַר כָּךְ הַתְּפִלָּה, אֶלָּא סוֹד אַחֵר יֵשׁ כָּאן, וְהוּא - שֶׁבְּרֹאשִׁית תְּפִלָּתוֹ יַשְׂרִישׁ לְעַצְמוֹ עֹצֶם כּוֹחוֹ וְיִכְלְתּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָז יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בְּלֵב שָׁלֵם לְפָנָיו.

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּסִפְרוֹ "מִשְׁנַת אַהֲרֹן": וְנִרְאֶה, דְּעִקַּר עִנְיַן הַתְּפִלָּה הוּא, כָּאָמוּר, רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְכֵן אָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' דִּבְרָכוֹת (כ:) דְּנָשִׁים חַיָּבוֹת בִּתְפִלָּה דְּרַחֲמֵי נִנְהוּ. וְהָא דְּאָמְרוּ (שם לב, א) דִּלְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאַחַר

כְּךָ יִתְפַּלֵּל לִשְׁאָר צָרָכָיו, אֵין זֶה בְּגֶדֶר פִּיּוּס לִפְנֵי הַתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וְיִמָּלְאוּ בַקָּשׁוֹתָיו, דְּקָרָא כְּתִיב (דברים י, יז): "וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד", וְאָמְרוּ חֲז"ל, אֲפִלּוּ שֹׁחַד מִצְוָה. אֶלָּא עִנְיַן הַקְדָּמַת הַשֶּׁבַח הוּא לְהַכְשִׁיר עַצְמוֹ וּלְרוֹמֵם הַכָּרָתוֹ, דְּעַל יְדֵי דְּמַקְדִּים שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם, יְכָלְתּוֹ, חַסְדּוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ, מַגְבִּיר בַּנֶּפֶשׁ הַכְנִיעָה וְהַהִתְבַּטְּלוּת הַגְּמוּרָה לְפָנָיו, וּמְחַזֵּק הַכָּרָתוֹ שֶׁהַכֹּל בָּא לוֹ מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָז מִתְפַּלֵּל מֵעֹמֶק הַלֵּב וּבַכְנִיעָה הָרְאוּיָה. וְנִמְצָא, דְּבְהַקְדָּמַת הַשֶּׁבַח מֵכִין נַפְשׁוֹ לַתְּפִלָּה וּמַכְשִׁירָהּ לְהִתְעַלּוֹת, וּמְמַיְּלָא תְּפִלָּתוֹ מֻכְשֶׁרֶת יוֹתֵר.

וּבָאֱמֶת, זֶהוּ מֵחַסְדֵי הַבּוֹרֵא עָלֵינוּ, שֶׁהֵרְשָׁנוּ - לְתוֹעַלְתֵּנוּ - לְשַׁבְּחוֹ, דְּהָא אֵין זֶה מִמִּדַּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁקָּטָן יְשַׁבֵּחַ לְגָדוֹל. וְאָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי (שקלים פ"ב הל' ה): לֹא נָהוּג גַּבָּן דִּזְעֵירָא שְׁאִיל בִּשְׁלָמָא דְּרַבָּא. (לֹא נָהוּג אֶצְלֵנוּ שֶׁקָּטָן יִשְׁאַל בִּשְׁלוֹם גָּדוֹל) וּמִכָּל שֶׁכֵּן נִבְרָאִים לְגַבֵּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ שַׁיָּךְ שֶׁנֹּאמַר לְפָנָיו דִּבְרֵי שֶׁבַח, [וּכְדִחָזִינָן דְּאֵין אָדָם מֵעִיז לְשַׁבֵּחַ אָדָם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו], וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁהַכָּרָתוֹ שֶׁל הָאָדָם חֲלוּשָׁה מְאֹד וְהַשָּׂגָתוֹ דַּלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם בַּגְּמָרָא (ברכות לג:), מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶלֶף אֲלָפִים דִּינָרֵי זָהָב, וְהָיוּ מְקַלְּסִים אוֹתוֹ בְּשֶׁל כֶּסֶף - הֲלֹא גְּנַאי הוּא לוֹ. וְאָמְרוּ, אִלּוּלֵי שֶׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בַּתּוֹרָה "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא", וּבָאוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְתִקְּנִינְהוּ בַּתְּפִלָּה, לֹא הָיָה לָנוּ רְשׁוּת לוֹמַר, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם, סַיְּמִתִינְהוּ לְכֻלְּהוּ שִׁבְחֵי דְמָרָךְ. אַף זֶהוּ מֵחַסְדֵי הַבּוֹרֵא. וְהִנֵּה גַּם בַּמַּלְאָכִים מָצִינוּ דְּאָמְרוּ (חולין צא, ב), שֶׁאָמַר הַמַּלְאָךְ לְיַעֲקֹב: מִיּוֹם שֶׁנִּבְרֵאתִי לֹא הִגִּיעַ זְמַנִּי לוֹמַר שִׁירָה עַד עַכְשָׁו. וְאֵין לָהֶם רְשׁוּת לְפִתּוֹחַ קֹדֶם שֶׁמְּשַׁבְּחִים יִשְׂרָאֵל. וּכְשֶׁנּוֹתְנִים לָהֶם רְשׁוּת, הוּא גַּם כֵּן חֶסֶד עֲבוּרָם, אַף דְּהַשָּׂגָתָם נוֹרָאָה מְאֹד, וְאוֹמְרִים בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. וּמַעֲתָּה - כַּמָּה גָּדוֹל הוּא הַחֶסֶד שֶׁהֵרְשִׁינוּ לָזֶה, כְּדֵי לְחַזֵּק הַכָּרָתֵנוּ וּלְהַלְהִיב אֶת הַלֵּב. וְהַנִּלְמָד מִזֶּה - עַד כַּמָּה חַיָּב אָדָם לְהִתְאַמֵּץ לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וּבְיִחוּד צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לְכַוֵּן שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם, דַּהֲרֵי בְּלִי כַוָּנָה אֵין לוֹ כָּל תּוֹעֶלֶת מִזֶּה, וְנִשְׁאָר רַק עַזּוּת, חַס וְחָלִילָה. וְזֶהוּ שֶׁחִיְּבוּ חֲכָמִים בְּיוֹתֵר בְּכַוָּנַת שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת. וְדוֹק.

י - החיוב להתפלל על מזונו תמיד קדם אכילתו

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹת תְּפִלָּה (פרק א): מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג, כה): "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם [וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ]". מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ הִיא תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וְכוּ'.

וְהִקְשָׁה בְּסֵפֶר "לֵב שָׁמֵחַ", לָמָּה הֵבִיא הָרַמְבַּ"ם פָּסוּק "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם" וְלֹא אֶת הַפָּסוּק "וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" (דברים יא, יג)? וְתֵרֵץ, שֶׁהָרַמְבַּ"ם רוֹצֶה לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְפַּלֵּל "בְּכָל יוֹם", וְזֶה רוֹאִים בְּפָסוּק "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם", הֱיוֹת

וְסִיּוּם פָּסוּק זֶה הוּא "וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ", וְלֶחֶם וּמַיִם הֵם מְזוֹנוֹ שֶׁל אָדָם בְּכָל יוֹם וָיוֹם. וְתָלָה הַפָּסוּק שֹׂכַר הַתְּפִלָּה בְּלֶחֶם וּמַיִם, וּמִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם.

תְּפִלָּה עַל הַמָּזוֹן יוֹם יוֹם

וְכֵן אִיתָא בְּיוֹמָא (פ"ו ע"א): מִפְּנֵי מָה לֹא יָרַד הַמָּן לְיִשְׂרָאֵל פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה אוֹ בְּחֹדֶשׁ, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וָיוֹם? כִּי אִם הָיָה יוֹרֵד פַּעַם בְּשָׁנָה אוֹ בְּחֹדֶשׁ, הָיוּ מַקְבִּילִים פְּנֵי אֲבִיהֶם פַּעַם בְּחֹדֶשׁ אוֹ בְּשָׁנָה. עַכְשָׁו שֶׁיּוֹרֵד הַמָּן לְיוֹם אֶחָד בִּלְבַד, הֲרֵי מַקְבִּילִין פְּנֵי אֲבִיהֶם בְּכָל יוֹם.

תְּפִלָּה עַל הַמָּזוֹן מַצֶּלֶת מִסַּכָּנַת כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי

וְהָרֵוחַ שֶׁל הָאָדָם שֶׁמְּקַבֵּל מְזוֹנוֹ עִם הַקְּדָמַת הַתְּפִלָּה, בֵּאֵר הָרַמְחַ"ל בְּסִפְרוֹ "דֶּרֶךְ ה'", שֶׁיִּזְכֶּה, עַל אַף שֶׁיַּעֲסֹק אַחַר כָּךְ בְּהִשְׁתַּדְּלוּת, שֶׁלֹּא יִסְתַּבֵּךְ וְיִשְׁקַע בְּגוּפָנִיּוּת וְחָמְרִיּוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִקְדִּים וְתָלָה הַכֹּל בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ (חלק א פ"ד אות ב): כִּי הִנֵּה כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְבֶּה לְהִסְתַּבֵּךְ בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, כָּךְ מִתְרַחֵק מִן הָאוֹר הָעֶלְיוֹן וּמִתְחַשֵּׁךְ יוֹתֵר. וְהִנֵּה הַכִּין הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ תִּקּוּן לָזֶה, וְהוּא מַה שֶּׁיְּקַדִּים הָאָדָם וְיִתְקָרֵב וְיַעֲמֹד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וּמֵמֶּנּוּ יִשְׁאַל כָּל צָרְכָיו, וְעָלָיו יַשְׁלִיךְ יְהָבוֹ. וְתִהְיֶה זוֹ רֵאשִׁית כְּלָלִית וְעִקָּרִית לְכָל הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, עַד שֶׁכַּאֲשֶׁר יִמָּשֵׁךְ אַחַר כָּךְ בִּשְׁאָר דַּרְכֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת, שֶׁהֵם דַּרְכֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת הָאֱנוֹשִׁית, לֹא יִקָּרֶה שֶׁיִּסְתַּבֵּךְ וְיִשְׁתַּקַּע בְּגוּפָנִיּוּת וְחָמְרִיּוּת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִקְדִּים וְתָלָה הַכֹּל בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ'. וְהִנֵּה הָיָה מֵחֲסִדּוֹ יִתְבָּרַךְ לָתֵת לָאָדָם מָקוֹם שֶׁיִּתְקָרֵב לוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּפִי מַצָּבוֹ הַטִּבְעִי נִמְצָא רָחוֹק מִן הָאוֹר וּמְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ. וְהֵינוּ, שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת שֶׁיַּעֲמֹד לְפָנָיו וְיִקְרָא בִּשְׁמוֹ, וְאָז יִתְעַלֶּה מִן הַשִּׁפְלוּת אֲשֶׁר לוֹ בְּחֵיקוֹ - לְפִי שָׁעָה, וְיִמְצָא מְקֹרָב לְפָנָיו וּמַשְׁלִיךְ עָלָיו יְהָבוֹ, כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ. וְהִנֵּה זֶה חֹמֶר הַתְּפִלָּה, שֶׁאָסוּר לְהַפְסִיק בָּהּ כְּלָל, מִפְּנֵי הֱיוֹת בָּהּ הָאָדָם בְּקִרְבָה גְּדוֹלָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְכֵן סָדַר בָּהּ הַהֶפְטֵר בְּסוֹפָהּ, שֶׁיֵּלֵךְ לַאֲחוֹרָיו שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת, וְהוּא שׁוּב הָאָדָם אֶל מַצָּבוֹ הַתְּמִידִי, כְּמוֹ שֶׁמִּצְטָרֵךְ לוֹ בִּשְׁאָר זְמַנּוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

תְּפִלָּה עַל הַמָּזוֹן מַצֶּלֶת שֶׁלֹּא יֹאכַל הָאָדָם עוֹלָמוֹ הַנִּצְחִי בְּחַיָּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה

וְעוֹד תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה וְרַבָּה מֵהַתְּפִלָּה - שֶׁלֹּא יֵחָשֵׁב מַה שֶּׁנּוֹטְלִים מֵהָעוֹלָם הַזֶּה הֲנָאוֹת כְּשֶׁכָּר בְּעַד מַעֲשֵׂינוּ הַטּוֹבִים, וְנִמְצִינוּ אוֹכְלִים אֶת עַצְמֵנוּ כָּאן, וְנִשְׁאַר דַּלִּים וְרֵקִים לָעוֹלָם הַבָּא. כִּי כָּל מַה שֶּׁמְּקַבְּלִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, עוֹלֶה יָקָר מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁהַתַּנָּא אוֹמֵר בְּאָבוֹת (פ"ג), הַכֹּל נָתוּן בֶּעֱרָבוֹן, הַחֲנוּת פְּתוּחָה וְיכוֹלִים לְקַחַת, אֲבָל צָרִיךְ לְשַׁלֵּם. וְיָכוֹל, חַס וְחָלִילָה, לֶאֱכֹל שְׂכַר מִצְוֹתָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ בַּתְּפִלָּה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַתְּנַת חִנָּם, וּמַרְגִּישׁ שֶׁהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לה): הָאוֹכֵל בְּלִי בָּרְכָה הֲרֵי הוּא כְּגוֹזֵל. ר' לֵוִי רָמֵי: כְּתִיב (תהלים כד, א) "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", וּכְתִיב (תהלים קטו,

טז) "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם" - לָא קַשְׁיָא - כָּאן קֹדֶם בְּרָכָה, כָּאן לְאַחַר בְּרָכָה. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַגְּמָרָא. וְהַבֵּאוּר - שֶׁקֹּדֶם בְּרָכָה שָׁאֵינוֹ מְיַחֵס לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק חוֹשֵׁב כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי, נִקְרָא גּוֹזֵל וּמוֹעֵל, וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם בְּטָבִין וּתְקִילִין. אֲבָל אַחַר בְּרָכָה, שֶׁמְּבָרֵךְ וְאוֹמֵר וּמַכִּיר שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ וְהוּא הַבּוֹרֵא, מְקַבֵּל אָז הַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּמַתָּנַת חִנָּם. **וְהִנֵּה**, בְּדוֹרוֹתֵינוּ אָנוּ, שֶׁאָנוּ חוֹלִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, עַל זֶה שֶׁמְּיַחֲסִים הַכֹּל לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וּלְטֶבַע וּמְנָהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאֵין אָנוּ מְסֻגָּלִים לְקַחַת עִנּוּיִים וְצוֹמוֹת, כִּי יָרְדָה חָלְשָׁה בָּעוֹלָם, וְכָל צַעַר וְעִצָּבוֹן מְשַׁבֵּר וְהוֹרֵס אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, אֵין לָנוּ תְּרוּפָה אַחֶרֶת מֵהַתְּפִלָּה. וְיוֹצֵא, שֶׁהַתְּפִלָּה בַּעְדֵנוּ הוּא הַמָּזוֹן, וְהַתְּרוּפָה, וְהַהַצָּלָה הַיְחִידָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וּבְסֵפֶר "קֶב הַיָּשָׁר" (פ' ס"א) מֵבִיא מֵהַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, כִּי בִּהְיוֹת הָאָדָם יָשֵׁן נִשְׁמָתוֹ נִפְקַת וְכוּ', וְאַף שֶׁקֹּם בַּלַּיְלָה וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אַף עַל פִּי כֵן הַנְּשָׁמָה לֹא מִתְיַשֶּׁבֶת בְּתוֹךְ הַגּוּף עַד אַחַר הַתְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם. וְהִיא הַהַצָּלָה הַמְּלֵאָה שֶׁלֹּא נֹאבַד בַּגֵּהִנָּם בְּעֵד חוֹבוֹתֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁלָּקַחְנוּ וְנֶהֱנֵנוּ, קִבַּלְנוּ בְּבַקָּשָׁתֵנוּ וּתְפִלָּתֵנוּ שֶׁיָּחוֹן אוֹתָנוּ מַתָּנַת חִנָּם.

וְעוֹד מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת בשלח ס"ב): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם" (שמות טז, ד), רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח: "פּוֹתֵחַ אֶת-יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל-חַי רָצוֹן" (תהילים קמה, טז), מַה כְּתִיב לְעֵלָּא: "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ". כָּל אִנּוּן בְּנֵי עָלְמָא מְצַפָּאן וְזָקְפִין עַיְנִין לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא [כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם מְצַפִּים וְזוֹקְפִים עֵינֵיהֶם לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא], בְּגִין כָּל אֲנָן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא בָּעָאן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְשָׁאֲלָא מְזוֹנַיְהוּ מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא [לְפִיכָךְ כָּל אֵלּוּ הַמַּאֲמִינִים צְרִיכִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבַקֵּשׁ מְזוֹנָם מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא], וּלְצַלָּאי צְלוֹתְהוֹן עֲלֵיהּ [וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתָם עַל זֶה]. מַאי טַעֲמָא? בְּגִין דְּכָל מַאן דְּמְצַלֵּי צְלוֹתָא לְגַבֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל מְזוֹנֵיהּ, גָּרִים דְּיִתְבָּרַךְ כָּל יוֹמָא עַל יָדוֹי הַהוּא אִילָנָא דְּמָזוֹן דְּכוֹלָּא בֵּיהּ [כָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל לַה' עַל מְזוֹנוֹ, גּוֹרֵם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ כָּל יוֹם עַל יָדוֹ אִילָן הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמְּזוֹן כֻּלָּם תָּלוּי בּוֹ]. אַף-עַל-פִּי שֶׁהָאֹכֶל מֻנָּח לְפָנָיו, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּבָקֵשׁ עַל מְזוֹנוֹ

עוֹד שָׁם בַּזֹּהַר: "רוֹצֶה ה' אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ" (תהלים קמז, יא) - אִלּוּ שֶׁמְּצַפִּים וּמְחַכִּים בְּכָל יוֹם וּמְבַקְּשִׁים מְזוֹנָם מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא. וּמְסַפֵּר הַזֹּהַר עַל רַבִּי יֵיבָא סָבָא שֶׁלֹּא הָיָה מְסַדֵּר סְעֻדָּתוֹ בְּכָל פַּעַם לִפְנֵי שֶׁיְּקַדִּים תְּפִלָּה, וְהָיָה אוֹמֵר: לֹא יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ עַד שֶׁיִּנָּתֵן לוֹ הַסְּעֻדָּה מֵאֵת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְאַחַר שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל מְזוֹנוֹ הָיָה מְחַכֶּה מְעַט זְמַן, וְהָיָה אוֹמֵר: עַכְשָׁו הַזְּמַן שֶׁנִּתָּן הַסְּעֻדָּה מֵאֵת ה', וּמְצַוֶּה לְסַדֵּר לוֹ הַשֻּׁלְחָן. עַד כָּאן תֹּכֶן דִּבְרֵי הַזֹּהַר.

וּמַקְשֶׁה בְּסֵפֶר "שֻׁלְחָן הַטָּהוֹר", מַה כָּל הַשֶּׁבַח וְהַמַּעֲלָה הַמּוּבָא בַּזֹּהַר עַל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹ מֵה' יִתְבָּרַךְ, וַהֲלֹא הַרְבֵּה עַמֵּי הָאָרֶץ וְקַלֵּי הַדַּעַת, יוֹמָם וָלַיְלָה צַעֲקָתָם עַל הַלֶּחֶם. וּמַה

זֶה שֶׁנִּקְרָא בַּזֹּהַר בֶּן חָבִיב, וַהֲלֹא, לְהֵפֶךְ, מִסְתַּבְּרָא שֶׁבֶּן חָבִיב יִבְטַח עַל אָבִיו שֶׁיְּפַרְנְסֵהוּ וְיִסְמֹךְ עַל חַסְדּוֹ וְלֹא יְבַקֵּשׁ כָּל יוֹם וָיוֹם מְזוֹנוֹ.

וְתֵרֵץ עַל פִּי דִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל: כָּל מַה שֶּׁאוֹכְלִים יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בִּזְכוּת הָאֱמוּנָה, כְּלוֹמַר, שֶׁכַּר מִצְוֹות בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין, וְכָל תַּשְׁלוּם שְׂכַר הַמִּצְוֹות הוּא בָּעוֹלָם הַבָּא. אוּלָם, עַל מִצְוָה אַחַת נִתָּן שָׂכָר גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא בִּזְכוּת מִצְוַת הָאֱמוּנָה. כִּי עַל כָּל הַמִּצְוֹות כְּבָיְכוֹל, אֵין עוֹבֵר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל "לֹא תְלִין שְׂכַר שָׂכִיר" בְּעִכּוּב הַשָּׂכָר לָעוֹלָם הַבָּא, כִּי נִתְּנוּ כָּל הַמִּצְוֹות עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם. אוּלָם, מִצְוַת הָאֱמוּנָה שֶׁהִיא "אָנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ", שָׁמַעְנוּ מֵהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. וְנִפְסַק בַּ"שֻׁלְחָן עָרוּךְ" שֶׁאָדָם הַמְעַכֵּב שְׂכַר שָׂכִיר עוֹבֵר בְּ"לֹא תְלִין", אֶלָּא אִם כֵּן הֶעֱבִיד אָדָם עַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ וְלֹא הוּא עַצְמוֹ, אָז אֵין עוֹבֵר.

לָכֵן, בְּזֶה שֶׁנּוֹתֵן הָאֱמוּנָה בְּלִבּוֹ שֶׁכָּל פַּרְנָסָתוֹ מֵאֵת ה' בִּלְבַד, וְחוֹקֵק בְּלִבּוֹ שֶׁאֵין שׁוּם מִקְרֶה וְסִבּוֹת בָּעוֹלָם אֶלָּא קֶדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא הוּא עֹלַת הָעֹלוֹת וְסִבַּת הַסִּבּוֹת - בִּזְכוּת זוֹ הָאֱמוּנָה מַגִּיעַ לוֹ מְזוֹנוֹ מִן הַדִּין, כְּאָמוּר שֶׁעַל מִצְוַת הָאֱמוּנָה מַגִּיעַ פַּרְנָסָה וְשָׂכָר מִיָּד מִשּׁוּם "בַּל תָּלִין". וְאִם עֲדַיִן תִּשְׁאַל: אִם-כֵּן, לָמָּה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ זֹאת בְּפִיו, הֲלֹא דַּי שֶׁיַּאֲמִין בְּלִבּוֹ - הַתְּשׁוּבָה לְפִי הַמְבֹאָר בְּחֹשֶׁן מִשְׁפָּט, שֶׁאֵין הַבַּעַל הַבַּיִת עוֹבֵר בְּ"בַּל תָּלִין" אֶלָּא אִם כֵּן תָּבְעוֹ הַפּוֹעֵל. אֲבָל אִם לֹא תָּבַע הַפּוֹעֵל שְׂכָרוֹ, אֵין עוֹבֵר בְּ"בַּל תָּלִין". וְלָכֵן אָנוּ מְבַקְּשִׁים עַל הַפַּרְנָסָה בְּפִינוּ, כְּדֵי שֶׁבְּזֶה יָבוֹאוּ צְרָכֵינוּ מִן הַדִּין וּבְשֶׁפַע.

וּבִלְשׁוֹן הַזֹּהַר נִקְרָא 'יָרֵא' וּ'מְיַחֵל', עַל שֵׁם הַפָּסוּק "רוֹצֵה ה' אֶת 'יְרֵאָיו' אֶת 'הַמְיַחֲלִים' לְחַסְדּוֹ", כִּי בָּזֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן, מַרְאֶה שֶׁיָּרֵא שֶׁמָּא לֹא מַגִּיעַ לוֹ שָׂכָר מִצַּד מַעֲשָׂיו, וּלְכָךְ מְבַקֵּשׁ מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, וּמְיַחֵל וּבוֹטֵחַ בַּה' שֶׁיִּשְׁמַע תְּפִלָּתוֹ.

וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "רָמָתַיִם צוֹפִים" בְּשֵׁם מוֹרוֹ מִפְּרַשְׁיסְחָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ בַּתְּפִלָּה עַל יִרְאַת שָׁמַיִם וְלֹא מְבַקֵּשׁ עַל מְזוֹנוֹ, סִימָן שֶׁגַּם זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל יִרְאַת שָׁמַיִם אֵינוֹ מֵאֱמִתּוּת לִבּוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר זֶה בְּלֹא זֶה.

וְכֵן בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "מִדְרַשׁ פִּנְחָס" כָּתַב, שֶׁהָיָה מַזְהִיר מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל עַל פַּרְנָסָה. גַּם הָיָה אוֹמֵר בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ם, שֶׁתְּפִלָּה דְּרַבָּנָן הוּא הַסֵּדֶר שֶׁתִּקְּנוּ לָנוּ חֲכָמִים, אֲבָל עִקַּר תְּפִלָּה מִדְּאוֹרַיְתָא - שֶׁיְּבַקֵּשׁ אָדָם צְרָכָיו מֵאֵת ה'.

וְהַסְּבָה כִּי הַמִּתְפַּלֵּל עַל יִרְאַת שָׁמַיִם וְלֹא עַל פַּרְנָסָה גַּם תְּפִלָּתוֹ עַל יִרְאַת שָׁמַיִם אֵינָהּ מִלֵּב שָׁלֵם, מִשּׁוּם שֶׁחוֹשֵׁב: יִרְאַת שָׁמַיִם אֲנִי אֲבַקֵּשׁ מֵה' שֶׁיְּעָזֹר לִי, אוּלָם פַּרְנָסָה, אֲנִי כְּבָר אֶסְתַּדֵּר לְבַד עַל-יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן וְכוּ'. וְהֵרֵי פְּגָם גָּדוֹל הוּא בֶּאֱמוּנָה, כִּי הַמַּאֲמִין הַשָּׁלֵם מַאֲמִין שֶׁאֵין בִּיכָלְתּוֹ לִפְעֹל כְּלוּם לְעַצְמוֹ, וְהַכֹּל בִּזְכוּת שָׁמַיִם.

יא - ענין תפלה בכונה וחיות להנצל מזרם העולם הזה

בְּפָרָשָׁה זוֹ רוֹאִים אֵיךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִתְקַלְקֵל וְיָרַד מַטָּה מַטָּה עַד שֶׁבָּאוּ מֵי הַמַּבּוּל לְשַׁחֵת כָּל הָאָרֶץ, וְאֵיךְ נִצַּל נָח עַל יְדֵי שֶׁנִּכְנַס לַתֵּבָה וְעַל יְדֵי זֶה נִצַּל מִמֵּי הַמַּבּוּל הַשּׁוֹטְפִים אֶת הָאָרֶץ בַּחוּץ.

בְּסִפְרֵי חֲסִידוּת מוּבָא שֶׁמַּה שֶּׁיֵּשׁ לִלְמֹד מִזֶּה בַּעֲבוֹדַת ה' הוּא אֵיךְ שֶׁיָּךְ לְאָדָם לְהִנָּצֵל מִמֵּי הַמַּבּוּל וְהֵם תַּאֲווֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הַשּׁוֹטֵף אֶת הָאָרֶץ, דְּהַיְנוּ מֵהַזְּרָם (שטור"ם) שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הַתּוֹפֵס אֶת הָאָדָם וּמוֹרִידוֹ מַטָּה מַטָּה עַד שֶׁמַּטְבִּיעוֹ בְּמֵי הַמַּבּוּל. מוּבָא בְּסֵפֶר חֶסֶד לְאַבְרָהָם בְּלִקּוּטֵי הרה"ק ר"ב מִמֶּעזִ'יבּוּז זַצ"ל (עמוד קלו) שֶׁמַּבִּיא מִזֹּקֶנוֹ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים בְּשֵׁם אא"ז הַבַּעַשׁ"ט נבג"מ שֶׁאָמַר עַל הַפָּסוּק "בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה", דְּהַיְנוּ שֶׁיִּכָּנֵס בְּתוֹךְ הַתֵּבָה (פּי' תֵּבוֹת הַדִּבּוּר) שֶׁיִּהְיֶה מְדֻבָּר עִם כָּל גּוּפוֹ וּלְבָבוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ".

דְּהַיְנוּ דְּהָעֵצָה אֵיךְ לְהִנָּצֵל מִשֶּׁטֶף מֵי הַמַּבּוּל שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא לְכָנֵס לְגַמְרֵי בְּתוֹךְ עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וּלְכָנֵס בְּתוֹךְ הַ"תֵּבָה" הַיְנוּ בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה.

וְכֵן הֵבִיא הַקְּדֻשַּׁת לֵוִי (בפרוש אגדות) בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק הַנַּ"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי הַגָּאוֹן הֶחָסִיד הַמְפֻרְסָם מוהר"ר דֹּב בָּעֶר מַגִּיד מֵישָׁרִים דק"ק מֶעזְרִיטְשׁ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּשִׂים הָאָדָם כָּל כֹּחוֹתָיו בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, בְּכָל תֵּבָה שֶׁאוֹמֵר יָשִׂים בָּהּ כָּל כֹּחוֹתָיו, בְּאֹפֶן שֶׁיִּבָּטֵל מִכָּל פְּעֻלּוֹתָיו הַגַּשְׁמִיִּים, וְעַל פִּי הַתֵּבָה, שֶׁהִיא רוּחָנִיּוּת הָאוֹתִיּוֹת, מְדֻבָּק וּמְקֻשָּׁר הָאָדָם לְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ".

וְאֵין צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ מַדְרֵגוֹת רָמוֹת בִּתְפִלָּתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַבַּיִת אַהֲרֹן (לשבועות עמוד קיא ע"א) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וּבִתְפִלָּה לֹא יְבַקֵּשׁ הִתְלַהֲבוּת רַק יִרְאֶה לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּהַדְּבוּרִים וּבְעֲבָדוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת יָבֹא מֵאֵלָיו". וּכְמוֹ כֵן אַף שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג בַּעֲבוֹדָתוֹ גַּם זֶה יָבוֹא מֵאֵלָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַבַּיִת אַהֲרֹן (בְּפָרָשָׁה זוֹ) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "כְּשֶׁאִישׁ יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַמָּקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׂוּם נַחַת וְתַעֲנוּג, רַק שֶׁעוֹשֶׂה בְּמִצְוַת הַבּוֹרֵא, אֲזַי עוֹזֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיַּרְגִּישׁ נַחַת רוּחַ וְתַעֲנוּג בַּעֲבוֹדָתוֹ".

וּמָשָׁל יָפֶה הֵבִיא בְּסֵפֶר עֶשֶׂר קְדֻשּׁוֹת (עשר צחצחות מע' א' אות פז) מהרה"ק הָרַבִּי ר' אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זַצ"ל לְהַסְבִּיר שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עֹל עָלֵינוּ חַס וְחָלִילָה, רַק מַתָּנָה מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרַחֲמָיו וּבְרֹב חֶסְדָּיו שֶׁהוּא אָב הָרַחֲמָן וְרוֹצֶה בְּתַקָּנָתֵנוּ שֶׁלֹּא נַשְׁקִיעַ עַצְמֵנוּ בְּהַבְלֵי עוֹלָם הַזֶּה, וְהִמְשִׁיל הַדָּבָר לְאָב וּבָנוֹ שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ וְנִתְקָרְבוּ סָמוּךְ לְיַעַר גָּדוֹל, וּבְתוֹךְ הַיַּעַר הָיָה פֶּרוֹת קְטַנִּים שֶׁרָצָה הַיֶּלֶד מְאֹד לְאָכְלָם שֶׁהֵמָּה מְתוּקִים לַחֵךְ, וּמִיָּד כְּשֶׁרָאָה הַיֶּלֶד אֶת הַפֶּרוֹת בְּקֹשׁ מֵהָאָב שֶׁיִּמְתִּין וְיַחֲכֶה לוֹ עַד שֶׁיִּכָּנֵס לַיַּעַר רַק קְצָת וְיִלְקֹט כַּמָּה פֶּרוֹת וְתֵכֶף יַחֲזֹר. אֲבָל הָאָב הִסְבִּיר לִבְנוֹ הַיֶּלֶד שֶׁהֵמָּה מְמַהֲרִים לְהַגִּיעַ לִמְחוֹז חֶפְצָם וְאֵין פָּנַאי לָזֶה עַכְשָׁו וּכְשֶׁנַּגִּיעַ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ שָׁם יֵשׁ הַכֹּל. אֲבָל הַבֵּן מַתְחִיל לְהִתְחַנֵּן שֶׁיַּמְתִּין לוֹ

כַּמָּה רְגָעִים עַד שֶׁיִּכָּנֵס וְיֵצֵא, וְרָאָה הָאָב שֶׁאֵין לוֹ בְּרֵרָה וּמַה יַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא בֵּן יְחִידוֹ, וְרַחֲמֵי הָאָב עַל בְּנוֹ, לָכֵן אָמַר הָאָב לִבְנוֹ שְׁמַע בְּקוֹלִי הֲרֵי אֲנִי מְפַחֵד שֶׁתַּתְחִיל לְלַקֵּט לְקִיטָה אַחַר לְקִיטָה וְתִסְתַּבֵּךְ בָּעֲמָקֵי הַיַּעַר וְלֹא תּוּכַל לָצֵאת. לָכֵן יֵשׁ לִי עֵצָה בִּשְׁבִילְךָ לִמְצֹא הַדֶּרֶךְ לָבֹא אֵלַי, בְּכָל פַּעַם תִּצְעַק "אָבִי אָבִי" וַאֲנִי מְשִׁיבְךָ "בְּנִי בְּנִי", וְכָל זְמַן שֶׁתִּשְׁמַע קוֹלִי תֵּדַע שֶׁאֲנִי שׁוֹמֵעַ קוֹלֶךָ, אֲבָל כְּשֶׁתִּפְסֹק לִשְׁמֹעַ קוֹלִי אָז תֵּדַע שֶׁנִּכְנַסְתָּ יוֹתֵר מִדַּי לַיַּעַר וְשֶׁאַתָּה מְסֻבָּךְ בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וְצָרִיךְ אַתָּה לָרוּץ אַחֲרַי עַד שֶׁתִּמְצָא אוֹתִי.

וְהַנִּמְשָׁל שֶׁהוּא שֶׁאֲנַחְנוּ נְקָרְאִים בָּנִים לַמָּקוֹם, וַאֲנַחְנוּ נִסְבָּכִים בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בְּתַאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה לָכֵן נָתַן לָנוּ אָבִינוּ מַתָּנָה, עֵצָה, שֶׁנִּצְעַק אָבִי אָבִי וְהוּא עוֹנֶה בְּנִי בְּנִי, אָמְנָם כָּל זֶה הוּא בַּזְּמַן שֶׁאֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו בֶּאֱמֶת דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּמַחְשָׁבָה טוֹבָה בְּפֵרוּשׁ הַמִּלּוֹת דְּאָז כְּשֶׁאוֹמֵר בָּרוּךְ "אַתָּה" אָז "אַתָּה" שׁוֹמֵעַ הַשָּׁמַיִם, אֲבָל אִם מִתְפַּלְּלִים רַק בַּפֶּה בְּלִי כַּוָּנָה וּבְלִי פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת וְהַלֵּב מְשׁוֹטֵט בַּחוּצוֹת אָז צְרִיכִין לַחֲזֹר וְלִמְצֹא אֶת אָבִינוּ.

וּנְקַדֶּה זוֹ יֵשׁ לְהַדְגִּישׁ וּלְהוֹצִיא מִפָּרְשָׁה זוֹ, דִּכְדֵי לְהַנָּצֵל מִלְּהִטָּבַע בְּמֵי הַמַּבּוּל תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה שֶׁגּוֹרְמִים שֶׁשּׁוֹכְחִים הַמַּטָּרָה וְחוֹשְׁבִים שֶׁבָּאנוּ לְכָאן רַק לְלַקֵּט פֵּרוֹת קְטַנִּים וְכַדּוֹמֶה, הָעֵצָה לָזֶה לִכָּנֵס לְתוֹךְ הַתֵּבָה דְּהַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה וְלִצְעֹק עִם חִיּוּת "אָבִי אָבִי" וְאָז נִנָּצֵל מִמֵּי הַמַּבּוּל הַזּוֹרֵם בַּחוּץ.

פרק ג - כאשר ידבר איש אל רעהו

כָּתַב הָרַמְחַ"ל (מסילת ישרים פרק י):

מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל נָבוֹן - בְּמֵעֵט הִתְבּוֹנְנוּת וְשִׂימַת לֵב יוּכַל לִקְבּוֹעַ בְּלִבּוֹ אֱמִתּוּת הַדָּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׁא וְנוֹתֵן עִמּוֹ מַמָּשׁ יִתְבָּרֵךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ מַאֲזִין לוֹ וּמַקְשִׁיב לִדְבָרָיו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ שׁוֹמֵעַ וּמַקְשִׁיב אֵלָיו.

א - תפלה - פניה ישירה מהנברא לבורא

בּוֹ יְבֹאַר שֶׁתְּפִלַּת הָאָדָם הִיא פְּנִיָּה יְשִׁירָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְאֵין שׁוּם חוֹצֵץ וְאֶמְצָעִי בֵּינוֹ לְבֵין ה' יִתְבָּרֵךְ, וְשֶׁמְּצִדּוֹ יִתְבָּרֵךְ אֵין שׁוּם מְנִיעָה מִשְּׁמִיעַת וְקַבָּלַת תְּפִלַּת הָאָדָם.

מוּבָא בְּסֵפֶר "בֵּית אֱלֹקִים" לְהַמַּבִּי"ט, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:... וּמִלַּת "מַהֲאֵל", הִיא לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין רְשׁוּת לְשְׁאֹל וּלְבַקֵּשׁ כִּי אִם מֵהָאֵל יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא מִשָּׂרֵי מַעְלָה, שֶׁאֵין אָנוּ כְּפוּפִים תַּחְתָּם, וְלֹא גַּם מֵהַמַּלְאָכִים, כִּי אִם מֵהָאֵל יִתְבָּרֵךְ לְבַדּוֹ שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ. כִּי גַּם בִּזְמַן שֶׁבָּגְדוּ יִשְׂרָאֵל, וְנֶאֱמַר לָהֶם (שמות כג, כ): "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְגוֹ'", וְנֶאֱמַר (שם, כא): "הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו... אַל תַּמֵּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם", שֶׁנִּרְאֶה לְכאוֹרָה שֶׁהַמַּלְאָךְ הָיָה אֶמְצָעִי בֵּינֵינוּ לְבֵין בּוֹרְאֵנוּ - הֲרֵי בֵּאֵר וְסָמַךְ הַכָּתוּב מִיָּד וְאָמַר, כִּי לֹא שָׁלַח הַמַּלְאָךְ אֶלָּא

כְּשֶׁלִּיחַ לְהָבִיאָם אֶל הָאָרֶץ, כְּדִכְתִיב (שם, כג): "כִּי יֵלֵךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְכוּ'", אוּלָם לְעִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב, אֵין לָכֶם רְשׁוּת לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא לַה' שֶׁהוּא אֱלֹהֵיכֶם בְּיִחוּד, וְהוּא מַשְׁגִּיחַ בָּכֶם בְּכָל וּבִפְרָט כָּל אִישׁ וְאִישׁ. וְלָזֶה אָמַר "וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ", כִּי הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר "אֶת לַחְמְכֶם" וְכוּ', אֶלָּא שֶׁלֹּא תַּחְשֹׁב כִּי בִּרְכַּת ה' הִיא בְּדָרֶךְ כְּלָל, יְבָרֵךְ אֶת לַחְמְכֶם, אֲבָל לְאִישׁ פְּרָטִי לֹא יַגִּיעַ לוֹ דָּבָר מֵאוֹתָהּ הַבְּרָכָה, לָזֶה אָמַר "אֶת לַחְמְךָ". כִּי אִם אַתֶּם בְּיִחַד תַּעַבְדוּ אוֹתוֹ בַּאֲגוּדָה אַחַת בְּכַוָּנָה, לֹא תִהְיֶה הַבְּרָכָה דָּרֶךְ כְּלָל, אֶלָּא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יְבָרֵךְ לַחְמוֹ וּמֵימָיו. וּפֵרֵט וְאָמַר "וְהֵסַרְתִּי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ", כִּי רֹב הַחֳלָאִים הֵם בָּאִים מֵרֹעַ הַמַּאֲכָלִים, וְאַחַר שֶׁיְּבָרֵךְ אוֹתָם, הוּא מֵסִיר מַחֲלָה מִקִּרְבּוֹ, כְּלוֹמַר, מִמַּה שֶּׁנִּכְנַס בְּמֵעָיו שֶׁהוּא מְבֹרָךְ, וְלֹא יִמָּשֵׁךְ מִמֶּנּוּ לְנֶזֶק גּוּפוֹ כְּלָל.

עוֹד רָמַז בָּזֶה הַכָּתוּב סִבַּת הֱיוֹת הַתְּפִלָּה לָאֵל וְלֹא לְזוּלָת, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ לְהַשְׁלִים צָרְכֵי כָּל הַשּׁוֹאֲלִים אֵלָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזוּלָתוֹ. וְלָזֶה אָמַר "וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם", כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ לְבָרֵךְ לַחְמְךָ וּמֵימֶיךָ וּלְהָסִיר מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזוּלָתוֹ. כִּי אִם תַּעֲבֹד וְתִתְפַּלֵּל לְאִישׁ שֶׁיֵּטִיב לְךָ, לֹא יַצְלִיחַ מַרְעֶתֶךָ. וְאִם יוּכַל לְהַצְלִיחַ מֵאִיזוֹ רָעָה, לֹא יוּכַל לְהֵטִיב לְךָ, כִּי אֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי מַעְלָה כָּל אֶחָד מִמְּנָה עַל דָּבָר אֶחָד, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁלִים רְצוֹן אִישׁ בַּמָּה שֶׁאֵין בִּרְשׁוּתוֹ. וַאֲפִלּוּ בַּמֶּה שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁהוּא מְמֻנֶּה עָלָיו, אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהַשְׁלִים חֶפְצֵי אִישׁ אִם לֹא בִּרְשׁוּת ה' יִתְבָּרַךְ.

וְאָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי דִּבְרָכוֹת (פרק הרואה): בָּשָׂר וָדָם, אִם בָּאַת לוֹ צָרָה, קוֹרֵא לְבֶן בֵּיתוֹ שֶׁל פַּטְרוֹן (עשיר ומושל), וְאוֹמֵר לוֹ: לְךָ וְהוֹדִיעַ לַאֲדוֹנְךָ כִּי פְּלוֹנִי עַל הַפֶּתַח בַּחוּץ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן - אִם בָּאָתָה לוֹ צָרָה לְאָדָם, לֹא תִקְרָא לְמִיכָאֵל וְלֹא לְגַבְרִיאֵל, אֶלָּא צוֹוֵחַ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא עוֹנֶה לְךָ, הָדָא הוּא דִכְתִיב (יואל ג, ה): "כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט", הוֹרוּ - כִּי בְקָרִיאָתְךָ לְמִיכָאֵל אוֹ גַבְרִיאֵל, הֲרֵי הֵם צְרִיכִים רְשׁוּת ה', כְּמוֹ הַמָּשָׁל שֶׁל בֶּן בַּיִת שֶׁאוֹמֵר לַפַּטְרוֹן: פְּלוֹנִי עַל הַפֶּתַח בַּחוּץ, וְהַפַּטְרוֹן אוֹמֵר - אִם יִרְצֶה - שֶׁיִּכָּנֵס אוֹ לֹא. וְדוֹמֶה לָזֶה הוּא, שֶׁמִּזְהִיר שֶׁלֹּא תִקְרָא לְמִיכָאֵל אוֹ לְגַבְרִיאֵל, שֶׁצְּרִיכִים לְהַמְלֵךְ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אֶלָּא לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִיָּד יַעֲנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט", כִּי בְקִרְיַאת שֵׁם ה' לְבַד, עַד שֶׁלֹּא הִשְׁלִים שְׁאֵלָתוֹ, הוּא נִמְלָט, כִּי בַּעֲבוֹדַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּכָל לֵבָב, וְהִיא תְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, יְשַׁלְּמוּ לְאָדָם כָּל חֲפָצָיו וּמַאֲוַיָּיו הַמַּתְמִידִים אוֹתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ הַנִּכְלָלִים בְּטוּב וְרַע, בַּהֲבָאַת הַטּוֹב עָלָיו וּבְסִלּוּק הָרָעָה הַבָּאָה עָלָיו.

נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ, אָדָם נִפְגָּשׁ עִם "מַלְאָךְ"... וּמַלְאָךְ זֶה תַּפְקִידוֹ לַעֲמֹד וְלוֹמַר שִׁירָה לִפְנֵי ה' בְּקִרְבָה שֶׁאֵין כְּמוֹתָהּ, וְאָז קוֹפֵץ הָאָדָם עַל הַהִזְדַּמְנוּת... מְבַקֵּשׁ מֵהַמַּלְאָךְ, אָנָּא, בַּקֵּשׁ בִּשְׁבִילִי אֵצֶל בּוֹרֵא עוֹלָם, הֲלֹא אַתָּה כָּל כָּךְ קָרוֹב אֵלָיו... וּמַה מְּשִׁיבוֹ הַמַּלְאָךְ? אַתָּה קָרוֹב

יוֹתֵר לַבּוֹרֵא לֹא פָּחוֹת מִמֶּנִּי, וְאַדְרַבָּא, עָדִיף לְךָ לְבַקֵּשׁ יְשִׁירוֹת מֵהַבּוֹרֵא מֵאֲשֶׁר שֶׁאֲנִי אֲבַקֵּשׁ בִּשְׁבִילְךָ.

וְיֵשׁ מֵהַכּוֹפְרִים שֶׁחוֹשְׁבִים, כִּי מִצַּד גְּדֻלַּת מַעֲלַת ה' יִתְבָּרַךְ, אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ בְּזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל וְהַגָּרוּעַ, לָזֶה אָמַר (ירמיה לב, כז): "הִנֵּה אֲנִי ה' אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר", שֶׁאֲנִי מַשְׁגִּיחַ עַל כָּל בָּשָׂר, גַּם כִּי הֵם שְׁפָלִים מִצַּד הַחֹמֶר שֶׁלָּהֶם, כִּי אֵין רָאוּי שֶׁיִּפָּלֵא וְיִתְכַּסֶּה מִמֶּנּוּ כָּל דָּבָר, וְלָכֵן אֲנִי מַשְׁגִּיחַ עַל פְּרָטֵיהֶם, כֵּיוָן שֶׁאֲנִי אֱלֹהֵיהֶם.

כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מֵהַמְבֹאָר לְעֵיל, אָדָם נִמְצָא בְּצָרָה, וּמְשׁוֹטֵט מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרוֹ לְהַצִּילוֹ, וְהִנֵּה לֹא פָּחוֹת, מִתְגַּלֶּה אֵלָיו מַלְאָךְ, וּכְמוֹ שֶׁהִתְגַּלָּה לְהָגָר בִּשְׁעַת צָרָתָהּ וְצָרַת בְּנָהּ - צְמָאוֹן בַּמִּדְבָּר... זוֹעֵק לַמַּלְאָךְ אָנָּא הַצִּילֵנִי... מַה מְּשִׁיבוֹ הַמַּלְאָךְ? כְּמוֹ שֶׁהֵשִׁיב לְיַעֲקֹב אָבִינוּ:

יַעֲקֹב אָבִינוּ שָׁאַל לַמַּלְאָךְ הַנֶּאֱבָק עִמּוֹ (בראשית לב, כז): "מַה שְּׁמֶךָ", וַעֲנָהוּ הַמַּלְאָךְ (שם, ל): "לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי". מְפָרֵשׁ "הַעֲמֵק דָּבָר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי" - מָה אַתָּה צָרִיךְ אֵלַי, הֲלֹא אַתָּה מְתְפַּלֵּל לְפָנַי ה' אֲשֶׁר הוּא כֹּחַ כָּל הַכּוֹחוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. **וְעוֹד** מוּבָא בִּירוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת: שְׁאֲלוּ אֶת רַבִּי שַׁלְמַאי וְכוּ', מָה הוּא דִּכְתִיב (דברים ד, ז): "מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו וְגוֹ'"? אָמַר לָהֶן וְכוּ' קָרוֹב בְּכָל מִינֵי קְרֵבוֹת, דְּאָמַר ר"פ בְּשֵׁם ר"י בַּר סִימוֹן: עֲבוֹדָה זָרָה נִרְאֵית קְרוֹבָה וְאֵינָהּ אֶלָּא רְחוֹקָה, מַאי טַעְמָא? "יְשַׁאֲהוּ עַל כָּתֵף יִסְבְּלֵהוּ" (ישעיה מו, ז) - סוֹף דָּבָר, אֱלוֹהוּ - עֲבוֹדָה זָרָה - עִמּוֹ בַּבַּיִת, וְהוּא צוֹעֵק עַד שָׁיָּמוּת, וְלֹא יִשְׁמַע וְלֹא יוֹשִׁיעַ מִצָּרָתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִרְאֶה רָחוֹק - וְאֵין קָרוֹב מִמֶּנּוּ, דְּאָמַר לֵוִי: מֵהָאָרֶץ וְעַד לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְכוּ'. רְאֵה כַּמָּה הוּא גָּבוֹהַּ מֵעוֹלְמוֹ, וְאָדָם נִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְעוֹמֵד אֲחוֹרֵי הָעַמּוּד וּמִתְפַּלֵּל בִּלְחִישָׁה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַאֲזִין אֶת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' א, יג): "וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמַע", וְהֶאֱזִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלָּתָהּ. וְכֵן כָּל בְּרִיּוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב, א): "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְגוֹ'", כְּאָדָם הַמְּשִׂיחַ בְּאֹזֶן חֲבֵרוֹ, וְהוּא שׁוֹמֵעַ. וְכִי יֵשׁ לְךָ אֱלוֹהַּ קָרוֹב מִזֶּה שֶׁהוּא קָרוֹב לִבְרִיּוֹתָיו כְּפֶה לְאֹזֶן?

רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא אָמַר: בָּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן (עֲשִׂיר וּמוֹשֵׁל שֶׁאֶפְשָׁר לִפְנוֹת אֵלָיו), אִם הִטְרִיחַ עָלָיו בְּיוֹתֵר, הוּא אוֹמֵר: אַשְׁכַּח פָּלֵן דְּקָא מַטְרְחָא לֵהּ. (אִם הָאָדָם מַטְרִיחוֹ לְאוֹתוֹ עָשִׁיר וּמוֹשֵׁל, אוֹמֵר אוֹתוֹ עָשִׁיר לֵךְ וּמְצָא לְךָ מִישֶׁהוּ אַחֵר שֶׁכֵּן מַטְרִיחַ אַתָּה אוֹתִי בְּיוֹתֵר), אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁאַתְּ מַטְרִיחַ עָלָיו, הוּא מְקַבֵּלְךְ, הָדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים נה, כג): "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבֵךְ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ". [וּבְפֵרוּשׁ "מַרְאֵה הַפָּנִים": בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן וְכוּ', כְּלוֹמַר, לַאו דַּוְקָא, עוֹנֶה ה' לַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים, וְלַאו דַּוְקָא בַּצָּרוֹת הַגְּדוֹלוֹת,

אֶלָּא אֲפִלּוּ לְכָל אָדָם אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה', כְּדִכְתִיב: "כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט", וּמִכָּל צָרָה - אֲפִלּוּ קְטַנָּה - יְמַלְּטֵהוּ וְיַעֲלֶה אוֹתוֹ מִיָּד. עַד כָּאן].

רַבִּי פִּנְחָס אָמַר: בָּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן (אָדוֹן), וּבָאוּ שׁוֹנְאִים וְתָפְשׂוּ אוֹתוֹ עַל פֶּתַח חֲצֵרוֹ שֶׁל פַּטְרוֹנוֹ, עַד שֶׁיִּצְוַח לוֹ לַאֲדוֹנוֹ, וְעַד שֶׁאֲדוֹנוֹ יֵצֵא אֵלָיו, כְּבָר עוֹבֶרֶת הַחֶרֶב עַל צַוָּארוֹ וְהוֹרֶגֶת אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין אֲדוֹנוֹ יָכוֹל לַעֲנוֹת לוֹ מִיָּד. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת יְהוֹשָׁפָט מֵחֶרֶב אֲרָם, דִּכְתִיב (דברי הימים ב' יח, לא): "וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וַה' עֲזָרוֹ וַיְסִיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ", מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה חָסֵר אֶלָּא חִתּוּךְ הָרֹאשׁ - וַיְסִיתֵם אֱלֹקִים מִמֶּנּוּ וְכוּ'.

וְכֵן בְּתַרְגּוּם זֹהַר תְּהִלִּים (כב, כ) עַל הַפָּסוּק "וְאַתָּה ה' אַל תִּרְחַק, אֱיָלוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה": וּלְפִיכָךְ אַל תִּרְחַק לְהִסְתַּלֵּק מֵאִתָּנוּ לַעֲזֹב אוֹתָנוּ וְכוּ'. הֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה אוֹחֲזִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ וְלֹא יַנִּיחוּ אוֹתוֹ לְהִתְרַחֵק מֵהֶם. וְלָכֵן הַתְּפִלָּה הִיא בְּלַחַשׁ, כְּמִי שֶׁמְּדַבֵּר בְּסוֹד עִם הַמֶּלֶךְ. וּבְעוֹד שֶׁהוּא בְּסוֹד עִמּוֹ, אֵינוֹ מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ כְּלָל.

"**אֱיָלוּתִי**" - מָה אַיָּל וּצְבִי, בְּשָׁעָה שֶׁהוֹלְכִים וּמִתְרַחֲקִים, מְיָד חוֹזְרִים לַמָּקוֹם הַהוּא שֶׁעָזְבוּ, אַף כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַלֶּה לְמַעְלָה מַעְלָה בְּאֵין סוֹף, מְיָד חוֹזֵר לְמְקוֹמוֹ. מַה הַטַּעַם? לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל לְמַטָּה נֶאֱחָזִים בּוֹ וְאֵין מַנִּיחִים לוֹ לְהִשְׁתַּכֵּחַ וּלְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וְעַל כֵּן - "אֱיָלוּתִי לְעֶזְרָתִי חוּשָׁה". וּלְפִיכָךְ צְרִיכִים לְהִתְדַּבֵּק בּוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּלְהַחֲזִיק בּוֹ כְּמִי שֶׁמּוֹשֵׁךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁלֹּא יִפָּרֵד הָאָדָם מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ שָׁעָה אֶחָת. וְעַל כֵּן, כַּאֲשֶׁר סוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ וּלְדַבֵּר עִמּוֹ בְּלַחַשׁ בְּסוֹד, שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק מֵאִתָּנוּ וְלֹא יִפָּרֵד מֵאִתָּנוּ, וְעַל כֵּן כָּתוּב (דברים ד, ד): "וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשָׁה.

וְאָנוּ רוֹאִים שֶׁבַּתְּפִלָּה הוּא הָעֵת רָצוֹן שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְדַבֵּר עִם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּמוֹ עִם אִישׁ סוֹדוֹ, וּלְהִתְדַּבֵּק עִמּוֹ בְּקֶשֶׁר חָזָק, שֶׁלֹּא יִתְרַחֵק וְיִפָּרֵד כְּבָר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם. כִּי הַמַּמְתִּיק סוֹד עִם הַמֶּלֶךְ, בְּוַדַּאי הוּא קָרוֹב אֵלָיו מְאֹד, וְלֹא נִשְׁכַּח מִלִּבּוֹ כָּל הַזְּמַן. עַד שֶׁבָּא שׁוּב אֵלָיו לְהַמְתִּיק סוֹד יַחְדָּו, לֹא יִפָּרְדוּ וְלֹא יִתְרַחֲקוּ זֶה מִזֶּה. וּבְכָל עֶסְקָיו זוֹכְרֵהוּ, וּמְחַכֶּה וּמְצַפֶּה לַזְּמַן שֶׁבּוֹ יוּכַל שׁוּב לְהִוָּעֵד עִמּוֹ.

כָּתַב רִבִּי אַבְרָהָם בֶּן הָרַמְבַּ"ם: וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הִתְעַסְּקוּ הָאָבוֹת וּבָנֵיהֶם אֲחֵרֵיהֶם שֶׁהָלְכוּ בְּדַרְכָּם, אֶלָּא דָּוְקָא בִּרְעִיַּת צֹאן וְלֹא בְּעִסּוּק אַחֵר, הוּא מִפְּנֵי שֶׁמִּתְלַוֶּה לְעֵסֶק זֶה הַהִתְבּוֹדְדוּת בְּמְקוֹמוֹת מְרֻוָּחִים, וְהִתְרַחְקוּת מֵחַיֵּי הַכְּרַךְ (הָעִיר).

וְכָתַב בְּסֵפֶר "אוֹר יְחֶזְקֵאל", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּתְחִלַּת עֲבוֹדַת הַהֶרְגֵּל [לִהְיוֹת רָגִיל בְּמִצְוֹת הָאֱמוּנָה] צְרִיכָה לִהְיוֹת, שֶׁיַּכִּיר וְיֵדַע שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ. וְכַמְבֹאָר בַּסֵּעִיף הָרִאשׁוֹן בַּ"שֻׁלְחָן עָרוּךְ", "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד" (תהלים טז, ח) - שֶׁיֵּדַע שֶׁתָּמִיד עוֹמֵד לְפָנָיו

יִתְבָּרַךְ. וּכְמַאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים קלט ז י): "אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחֶךָ וְאָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָח, אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה וְכוּ' אֶשָּׂא כַנְפֵי שָׁחַר וְכוּ' גַּם שָׁם יָדְךָ תַנְחֵנִי וְכוּ'", וְהַיְנוּ, שֶׁתָּמִיד נִמְצָא לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ. וּלְהַגִּיעַ לְהַכָּרָה זוֹ, דָּרוּשׁ עֲבוֹדָה רַבָּה וִיגִיעָה.

וּלְהָאֱמוּר, תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה הִיא בְּדֶרֶךְ הַהֶרְגֵּל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְעַלֶּה וְיַגִּיעַ לֶאֱמֶת. וּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ - זֶה עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁבְּעֵת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לָחוּשׁ שֶׁעוֹמֵד וּמְבַקֵּשׁ מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ, וְהַיְנוּ, מַה שֶּׁמְּרוֹמֵם אֶת הָאָדָם - שֶׁחָשׁ וּמַרְגִּישׁ שֶׁעוֹמֵד בִּתְפִלָּתוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְכַאֲשֶׁר יָחוּשׁ כֵּן בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, יִהְיוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹרַת הַתְחָלָה לְהֶרְגֵּל הָעֲבוֹדָה - שֶׁעוֹמֵד כָּל חַיָּיו כְּנֶגֶד ה' יִתְבָּרַךְ. אַךְ כָּל זֶה יִתְכֵּן בְּעֵת שֶׁבֶּאֱמֶת מַרְגִּישׁ כֵּן בְּעֵת הַתְּפִלָּה שֶׁעוֹמֵד נֶגֶד הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְצָרִיךְ לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ. וּבְעֵת שֶׁאוֹמֵר "בָּרוּךְ אַתָּה", עָלָיו לָחוּשׁ שֶׁמְּמַשׁ אוֹמֵר "אַתָּה" כְּנֶגֶד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאָמְנָם כָּךְ הִיא הַהֲלָכָה, שֶׁאָסוּר לַעֲבֹר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלֵּל, מִפְּנֵי שֶׁעוֹבֵר כְּנֶגֶד הַשְּׁכִינָה.

וּבְסֵפֶר "נַחַל קְדוּמִים" מוּבָא שֶׁחִטְא הָעֵגֶל הָיָה שֶׁכָּפְרוּ בַּהַשְׁגָּחָה הַיְשִׁירָה, וְהֶאֱמִינוּ בְּאֶמְצָעִי, וְלָכֵן נִצְטַוּוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן לְתַקֵּן פִּגְמָם, לְכִפֹּר בָּאֶמְצָעִי וּלְהַאֲמִין בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַיְשִׁירָה, וְעַל זֶה הַמִּשְׁכָּן יוֹכִיחַ עַל הֱיוֹת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם".

וְכָתַב בְּסֵפֶר "אָרְחוֹת אִישׁ" לַ"חָזוֹן אִישׁ", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

כְּנוֹר תְּלוּי בְּלֵב כָּל אֱנוֹשׁ, וְנֶהֱנֶה הוּא מִנְּעִימַת זְמִירוֹתֶיהָ. וּמַה נִּפְלָא הַדָּבָר, כִּי בִּיכֹלֶת הָאָדָם לְהַשִּׂיחַ דַּאֲגוֹתָיו לִפְנֵי אֲדוֹן עוֹלָם יִתְבָּרַךְ, כַּאֲשֶׁר הוּא מֵשִׂיחַ לְרֵעֵהוּ, וְהַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא מְכַנֵּהוּ יֶלֶד שַׁעְשׁוּעִים.

וְעוֹד שָׁם:

עֵצָה כְּלָלִית, שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, אֲנִי יוֹדֵעַ - הֲרֵי מְצִיאוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מַתְמֶדֶת בְּכָל מְצִיאוּת הַנִּבְרָאִים, וְזֶה סוֹד הָעוֹלָם, הַנֶּעְלָם מֵאֵלֶּה הַנֶּהְדָּפִים בְּזֶרֶם הַחַיִּים הַגַּשְׁמִיִּים, מְנוּיָה וּגְמוּרָה כִּי בְיַד הָאָדָם לְהָכֵן לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם... כִּי אָמְנָם נִתַּן לָהָאָדָם לְהִתְקַשֵּׁר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ עִם עֹלַת כָּל הָעֲלוּלוֹת, וְקָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו. וְזֶה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, אֲשֶׁר, כַּמּוּבָן, הוּא כֻּלּוֹ סוֹד, וְאֵין בְּכֹחַ שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי לְצַיְּרוֹ צִיּוּר אֱמִתִּי.

וְעוֹד כָּתַב הַחָזוֹן אִישׁ: כִּי עֲבוֹדָה נֶאֱצָלָה בַּתְּפִלָּה - לְצַיֵּר כְּמוֹ חַי אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ שִׂיחַ שִׂפָתֵינוּ וּמַאֲזִין הֶגְיוֹן הַלֵּב.

ב - ענוה פסולה

כָּתַב בְּסֵפֶר "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" פָּרָשַׁת עֵקֶב בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: פְּעָמִים שֶׁרוֹב עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל אָדָם גּוֹרֵם לוֹ שֶׁנִּתְרַחֵק מֵעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ, לְפִי שֶׁמִּצַּד שִׁפְלוּתוֹ אֵינוֹ מַאֲמִין כִּי הָאָדָם גּוֹרֵם עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֶׁפַּע אֶל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְגַם הַמַּלְאָכִים

נְזוֹנִים עַל יְדֵי תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ. שֶׁאִלּוּ הָיָה מַאֲמִין לָזֶה, כַּמָּה הָיָה עוֹבֵד ה' בְּשִׂמְחָה וּבְיִרְאָה מֵרֹב כֹּל, וְהָיָה נִזְהָר בְּכָל אוֹת וּתְנוּעָה וּמִלָּה לְאָמְרָהּ כָּרָאוּי, וְגַם לָתֵת לֵב אֶל מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים סח, יד): "אִם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם וְגוֹ'", שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר וְשׁוֹקֵד עַל שִׂפְתֵי הָאָדָם לְנַשְּׁקָם, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בִּשְׂפָתָיו בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ, וְאִם יָשִׂים אֲלֵי לִבּוֹ, בְּוַדַּאי מִי הוּא זֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יֹאחֲזֶנּוּ רֶתֶת וְזִיעַ, שֶׁהַמֶּלֶךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא שׁוֹמֵר וְשׁוֹקֵד עַל שִׂפְתֵי שֶׁל אָדָם נִבְזֶה חֲדַל אִישִׁים, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה.

וְהוּא מֵעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (גיטין נו.): עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁל רִבִּי זְכַרְיָה גָּרַם הַחָרְבָּן וְכוּ'. כִּי הָאָדָם רָאוּי לְשׂוּם לֵב, וְלוֹמַר כִּי הוּא סֵלֶם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וְכָל תְּנוּעוֹתָיו וְדִבּוּרוֹ וְהִלּוּכוֹ וַעֲסָקָיו עוֹשֶׂה רֹשֶׁם לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בְּוַדַּאי יִזָּהֵר בְּכָל דְּרָכָיו וַעֲסָקָיו שֶׁיִּהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם, מָה אֲנִי סָפוּן לִפְגֹּם אוֹ לְתַקֵּן לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁיִּהְיֶה נִרְשָׁם כָּל עֲסָקָי לְמַעְלָה, וּבָזֶה הוֹלֵךְ בִּשְׁרִירוּת לִבּוֹ, וְיֹאמַר: אַךְ שָׁלוֹם יִהְיֶה לִי. וּבֶאֱמֶת זֶה אֵינוֹ, כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הוּא דָּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ מַמָּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח, ט): "וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו". וְעַל יְדֵי שֶׁהוּא רָחוּם לְמַטָּה, נִתְעוֹרֵר מִדָּה זוֹ שֶׁל רַחוּם לְמַעְלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הִנֵּה, לְרֹב סִבַּת יֵאוּשׁ בְּנֵי הָאָדָם מִתְּפִלָּה, מִכְּיוָן שֶׁעוֹלָה בְּדַעְתָּם עֲנָוָה פְּסוּלָה, בְּאָמְרָם מִי אֲנִי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתִי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמַע תְּפִלַּת אִישׁ כְּמוֹתִי וְכוּ', אֲבָל אֵין זֹאת אֶלָּא עֲצַת הַיֵּצֶר לְהַדִּיחַ אֶת הָאָדָם מִלְּהִתְקָרֵב לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין שׁוּם חֲצִיצָה וּמָסָךְ מִקִּבּוּל תְּפִלָּתְךָ לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ, וְאַדְרַבָּא - אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל לֶאֱמֶת אֵין שׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה. וְזֶה הַהֶבְדֵּל בֵּינֵינוּ לְבֵין אֻמּוֹת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ז): "וּמִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו". אֶלָּא חוֹבָתֵנוּ לְהִתְפַּלֵּל יְשִׁירוֹת רַק לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְמוֹ שֶׁתִּתְקְנוּ לָנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה בַּתְּפִלָּה בְּמַטְבֵּעַ הַבְּרָכָה: "בָּרוּךְ אַתָּה" - שֶׁהַכֹּל לָשׁוֹן נוֹכַח.

אֶלָּא שֶׁכְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא אָדָם לִרְאוֹת, כָּךְ בָּא לֵרָאוֹת, כְּלוֹמַר - הַכֹּל כְּפִי מִדַּת אֱמוּנָתֶךָ. אִם אַתָּה מַאֲמִין שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין מָקוֹם בָּעוֹלָם פָּנוּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְאַדְרַבָּא - לֹא הָעוֹלָם מְקוֹמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמְפַנֶּה אַתָּה מִלִּבְּךָ כָּל טִרְדּוֹת הָעוֹלָם, בְּיִדְעֶךָ שֶׁכְּעֵת אַתָּה מְשׂוֹחֵחַ עִם כֹּל יָכוֹל, וּבְטָחוֹנְךָ חָזָק שֶׁרַק הוּא יָכוֹל לְהוֹשִׁיעֲךָ, וְאֵין נִבְצָר מִמֶּנּוּ מְאוּמָה, וְאֵין הוּא יִתְבָּרַךְ מְשֻׁעְבָּד וְכָפוּף לְשׂוּם חֹק וְסִבָּה מִלְּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבְּךָ, וַאֲפִלּוּ הַחֵטְא לֹא יָכוֹל לְגָרֵם עִכּוּב, כְּעִנְיַן (שמות לג, יט): "וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן". אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָאָדָם רָאוּי - יֵשׁ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹצָר שֶׁל מַתָּנַת חִנָּם. וְהִנֵּךְ שׁוֹפֵךְ לִבְּךָ לְפָנָיו כְּבֵן שֶׁשּׁוֹפֵךְ לִבּוֹ לְאָבִיו, שֶׁבָּטוּחַ הוּא בְּרַחֲמָנוּתוֹ וּבְהַטָּיַת

אָזְנוֹ לְקוֹל בְּכִיוֹ, וְהַתְּפִלָּה מֵעֹמֶק לֵב, עַיִן בְּמַר בּוֹכָה, וּבְלֵב שָׂמֵחַ וּמְעֻדָּד שֶׁהִנְּךָ מְדַבֵּר עִם הַכְּתֹבֶת הַמְדֻיֶּקֶת, וְהָאֹזֶן קַשֶּׁבֶת לְכָל מִלָּה וּמִלָּה שֶׁהִנְּךָ מוֹצִיא מִפִּיךָ, וַדַּאי שֶׁתְּפִלָּתְךָ תַּעֲשֶׂה פֵּרוֹת.

וּכְמוֹ שֶׁמְּסֻפָּר שֶׁשָּׁאֲלוּ לְבַעַל הַ'תַּנְיָא', הֲכִיצַד מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ יוֹתֵר מִדַּאי, ג' פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וְלֹא נִלְאֶה? וְהֵשִׁיב: הַגִּיעוּ בְּעַצְמְכֶם שֶׁהֲזַמְנְתֶּם לְרֹאשׁ עִם שַׂר גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, וְכִי לֹא יִנְעַם לָכֶם הַיְשִׁיבָה וְהַשִּׂיחָה עִמּוֹ? וַדַּאי שֶׁרְצוֹנְכֶם לֵישֵׁב וּלְשׂוֹחֵחַ כַּמָּה שֶׁיּוֹתֵר זְמַן, וְקָשֶׁה יִהְיֶה בְּעֵינֵיכֶם לִפָּרֵד מֵהַשִּׂיחָה, וְכָל הָאֲרִיכוּת לֹא לְעֹל וְלֹא לְמַשָּׂא יֵחָשֵׁב לָכֶם. כֵּן אֲנִי מַרְגִּישׁ בִּהְיוֹתִי בִּתְפִלָּה - הֲרֵי אֲנִי מְשׂוֹחֵחַ לֹא עִם שַׂר, לֹא עִם מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, אֶלָּא עִם כֹּל יָכוֹל, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאִם כֵּן, כֵּיצַד אוּכַל לְקַצֵּר אִם יֵשׁ לִי רְשׁוּת לְהַאֲרִיךְ וְהַשִּׂיחָה נְעִימָה לִי מְאֹד, וּבְכָל רֶגַע וְרֶגַע אֲנִי מַרְגִּישׁ זְכוּת וְכָבוֹד גָּדוֹל בִּהְיוֹתִי עֶבֶד בָּשָׂר וָדָם, זוֹכֶה שֶׁיִּתְרַצֶּה לְדַבֵּר עִמִּי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְלִשְׁמֹעַ מַה בְּפִי!

וּמוּבָא שֶׁתְּפִלָּה בְּשִׂמְחָה - כְּלוֹמַר עַל דֶּרֶךְ הַנִּזְכָּר לְעֵיל שֶׁשָּׂמֵחַ וּמַרְגִּישׁ אוֹשֶׁר בִּתְפִלָּתוֹ - מוֹעִילָה מֵהַרְבֵּה תְּפִלּוֹת בִּדְמָעוֹת. וְזֶה לָשׁוֹן בַּעַל הַתַּנְיָא (ליקוטי אמרים פר' לג): וְהִנֵּה כַּמָּה גְּדוֹלָה שִׂמְחַת הֶדְיוֹט וּשְׂפַל אֲנָשִׁים בְּהִתְקָרְבוּתוֹ לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הַמִּתְאַכְסֵן וְדָר עִמּוֹ בְּבֵיתוֹ, וְקַל וָחוֹמֶר לְאֵין קֵץ לִקְרֻבַת וְדִירַת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּכְדִכְתִיב (ירמיה ל): "כִּי מִי הוּא זֶה עָרַב אֶל לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי נְאוּם ה'", וְעַל זֶה תִּקְּנוּ לִתֵּן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְשִׁמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל בֹּקֶר, וְלוֹמַר "אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וְכוּ, וּמַה יָּפָה יְרוּשָּׁתֵנוּ", כְּלוֹמַר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בִּירוּשָׁה שֶׁנָּפְלָה לוֹ הוֹן עָתֵק שֶׁלֹּא עָמַל בּוֹ, כֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לְאֵין קֵץ יֶשׁ לָנוּ לִשְׂמֹחַ עַל יְרוּשָּׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחוּד ה' הָאֱמִתִּי, אֲשֶׁר אֲפִלּוּ בָּאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, וְזוֹ הִיא דִּירָתוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְזֶהוּ כַּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָב חַי, שֶׁמִּתְהַלֵּךְ עִמָּנוּ בְּתוֹכֵנוּ וְקָרוֹב אֵלֵינוּ תָּמִיד. אֲבָל כַּמָּה אֶמְלָל הָאָדָם בְּחָשְׁבוֹ, שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּשְׁמַע אוֹתוֹ וְיַאֲזִין לִכְאֵבוֹ, - הֲרֵי מִתְהַלֵּךְ כְּיָתוֹם שֶׁאָבִיו חַי.

וּכְמוֹ שֶׁבְּקֹשׁ אָדָם אֶחָד מֵ"הֶחָפֵץ חַיִּים" לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו, עָנָה לוֹ "הֶחָפֵץ חַיִּים": אָב לֹא אוֹהֵב שֶׁבֵּן שׁוֹלֵחַ בַּקָּשָׁתוֹ עַל יְדֵי בֵּן אַחֵר, אֶלָּא מַעְדִּיף שֶׁיָּבֹא הוּא עַצְמוֹ וִיבַקֵּשׁ. כַּמּוּבָן שֶׁ"הֶחָפֵץ חַיִּים" מֵרֹב עֲנָוְתָנוּתוֹ אָמַר זֹאת, כִּי וַדַּאי שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק קְרוֹבָה לְהִתְקַבֵּל יוֹתֵר מִתְּפִלַּת הַפָּשׁוּט, אֲבָל הָרַעְיוֹן הוּא אֲמִתִּי וְנָכוֹן! לְךָ יְשָׁר לַבּוֹרֵא, שׁוֹחֵחַ עִמּוֹ, וּתְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ - הֲרֵי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְהוּא בְּלִבַּד יָכוֹל לְמַלֵּא בַּקָּשׁוֹתֶיךָ, וְאֵין שׁוּם אַחֵר שֶׁיָּכוֹל

וּמֻרְשֶׁה לְהוֹצִיא לַפֹּעַל מַשֶּׁהוּ עֲבוּרְךָ מִבְּלִי גְּזֵרַת הַבּוֹרֵא. וְאִם כֵּן, מַה לְּךָ לְהִתְחַנֵּן לִבְנֵי אָדָם וְלִרְאוֹת אוֹתָם כְּמוֹשִׁיעִים, מֵאַחַר שֶׁהֵם עַצְמָם נְתוּנִים לִרְצוֹן ה'.

וְאָמְנָם כֵּן, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מִתְפַּלֵּל מִקֶּרֶב לִבּוֹ, וּכְגוֹן כַּאֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁקּוֹרֵא לַה' מֵעֹמֶק לִבּוֹ, עָדִיף תְּפִלָּה זוֹ עַל תְּפִלַּת כָּל אָדָם אַחֵר וַאֲפִלּוּ צַדִּיק כַּאֲשֶׁר אֵינוֹ קוֹרֵא לַה' בֶּאֱמֶת כְּמוֹ זֶה שֶׁהוּא בְּצָרָה וְקוֹרֵא בֶּאֱמֶת.

לוּ הָיָה הָאָדָם מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁאֵין שׁוּם מוֹנֵעַ אֶת תְּפִלָּתֵנוּ לְהִתְקַבֵּל, וַה' יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ, הָיְתָה תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּלֶת. אֶלָּא הַמּוֹנֵעַ הוּא הָאָדָם עַצְמוֹ, בְּחָשְׁבוֹ שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ מַגַּעַת לְאָזְנָיו יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל, וּמִמֵּילָא לֹא מְיַחֵס חֲשִׁיבוּת וְעֵרֶךְ לִתְפִלָּתוֹ, בְּחָשְׁבוֹ מָה וְעַד הֵיכָן תְּפִלָּה מַגַּעַת.

וְכָתַב בְּסֵפֶר "עֲלֵי שׁוּר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וּלְמַעְלָה מִכָּל סָפֵק - אִלּוּ הָיִינוּ אֲנַחְנוּ וַדַּאִים בֶּאֱמוּנָתֵנוּ וְעַבְדֵי ה' בְּחַיֵּינוּ - הָיְתָה גַּם תְּפִלָּתֵנוּ מִתְקַבֶּלֶת תָּמִיד, וְהָיִינוּ מְבִיאִים לָעוֹלָם מַרְפֵּא וּבְרָכָה בִּזְכוּת תְּפִלָּתֵנוּ.

הִנֵּה הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֲמִתִּי הוּא, אֱלֹקִים אֱמֶת, וְ"קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו" (תהלים קמה, יח) - יָכוֹל לַכֹּל, תַּלְמוּד לוֹמַר "לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת" (ילקוט תהלים סי' תתח). כְּמוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ אֱמֶת, כָּךְ הַגִּישָׁה אֵלָיו צְרִיכָה לִהְיוֹת אֱמִתִּית. וְאוּלָם, אִם אִם קוֹרְאִים אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת, הִנֵּהוּ קָרוֹב.

זֶהוּ הַהֵפֶךְ שֶׁל מֻשָּׂגָנוּ. אָנוּ מְדַמִּים, שֶׁהַצַּדִּיק בִּתְפִלָּתוֹ קָרוֹב אֶל ה', וְהָרָשָׁע - רָחוֹק מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה נִתְגַּלָּה לָנוּ כָּאן, כִּי מִדַּת הָרַחוּק וְהַקָּרוּב אֵינָהּ תְּלוּיָה בְּדַרְגַּת הַמִּתְפַּלֵּל, אֶלָּא בַּאֲמִתָּתוֹ, וְיִתְכֵּן שֶׁה' קָרוֹב לָרָשָׁע כְּמוֹ לַצַּדִּיק, אִם אַךְ הָרָשָׁע "קוֹרֵא בֶּאֱמֶת". "קוֹרֵא בֶּאֱמֶת" - הַיְנוּ, שֶׁיּוֹדֵעַ אֶת מַצָּבוֹ, וּמִתּוֹךְ מַצָּבוֹ הוּא פּוֹנֶה אֶל ה'.

הִנֵּה אֲנַחְנוּ מְרֻחָקִי הַדּוֹרוֹת, וְטֻמְאָה וְטֻמְטוּם וְצִמְצוּם מְעִיקִים עָלֵינוּ עַל כָּל צַעַד, וְאִם אַךְ נֵדַע אֶת מַצָּבֵנוּ וְלֹא נִרְמֶה אֶת עַצְמֵנוּ - נַעֲמֹדָה לְפָנָיו בִּתְפִלָּה, וְנִהְיֶה קְרוֹבִים אֵלָיו, וַה' יִהְיֶה קָרוֹב לְלִבֵּנוּ כְּלְאַחַד מִבְּנֵי הַדּוֹרוֹת הַקְּדָמוֹנִים. דְּוָקָא זֹאת הִיא גְּדֻלָּתוֹ הָאֵין חֵקֶר, כִּי אֱלֹקִים - אֱמֶת הוּא.

ג - ההבדל בין מצות התפלה לעסק התורה ושאר מצות

בְּמִצְוַת הַתְּפִלָּה יֵשׁ מַעֲלָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹת מְקַיֵּם אָדָם חֻקֵּי הַמֶּלֶךְ וְעוֹשֶׂה בֶּאֱמוּנָה צַו שְׁלִיחוּת הַמֶּלֶךְ בָּעוֹלָם, וְאִלּוּ בַּתְּפִלָּה הֲרֵי זֶה מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמֶּלֶךְ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן אִתּוֹ יָשָׁר פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹבֵד (תְּפִלָּה נִקְרֵאת עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב) אֶת הַמֶּלֶךְ בְּיַחַס יָשִׁיר כְּעֶבֶד הַמְשַׁמֵּשׁ לְרַבּוֹ, וּמְבָאֵר זֹאת בְּאֹר הֵיטֵב ר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת אַהֲרֹן", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְכֵן הוּא גַּם עִנְיַן הָעֲבוֹדָה שֶׁהוּא עֲמוּד וּכְלָל יְסוֹדִי בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינָהּ מִצְוָה פְּרָטִית בִּכְלָלִיּוּת תּוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהַגָּדֵר בָּזֶה הוּא, שֶׁכָּל עִנְיַן הַמִּצְוֹת הֵם חֻקִּים וּגְזֵרוֹת שֶׁחָקַק וְגָזַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְתוֹעֶלֶת הַנִּבְרָאִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים בָּעוֹלָם הַבָּא, וַהֲרֵי זֶה כְּמֶלֶךְ שֶׁחוֹקֵק חֻקִּים וּמַתְקִין תַּקָּנוֹת, שֶׁהַמְכָוָן הוּא לְתוֹעֶלֶת הַמְּדִינָה וְתוֹשָׁבֶיהָ, וּמִי שֶׁמְּקַיְּמָם, בֵּין בְּקוּם וַעֲשֵׂה וּבֵין בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, יַגִּיעוּ לוֹ הַתּוֹעֲלִיּוֹת הַמְכֻוָּנוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁמְּסַיֵּעַ בְּתִקּוּן הָעִנְיָנִים וְגַם פּוֹעֵל שֶׁאֲחֵרִים יְקַיְּמוּ, מַכִּיר לוֹ הַמֶּלֶךְ טוֹבָה וּמְקַבֵּל שָׂכָר מְיֻחָד עַל זֶה. אֲבָל כָּל זֶה הוּא בְּגֶדֶר שִׁמּוּשׁ לַמְּדִינָה, וְאֵין זֶה שֵׁרוּת לַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, כְּמוֹ מְשַׁמְּשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַחַס יָשָׁר אֶל הַמֶּלֶךְ פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹשֶׂה שֵׁרוּת הַמֶּלֶךְ וַעֲבוֹדָתוֹ. וְזֶהוּ בְּכָל הַמִּצְוֹת. אֲבָל תְּפִלָּה, שֶׁזּוֹהִי הָעֲבוֹדָה - וְנִקְרָא בְּלָשׁוֹן סְתָמִי "עֲבוֹדָה" - וְכֵן בַּקָּרְבָּנוֹת, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, [דַּהֲלֹא תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִים תִּקָּנוּ], זֶהוּ יַחַס יָשָׁר לַבּוֹרֵא, כְּעוֹמֵד לְפָנָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ, וְכִמְפֹרָשׁ (בדר"א רבה ספ"ג וכ"ה בצוואת ר"א הגדול י"ח) דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד - [וְיָדוּעַ פֵּרוּשׁ הַגְּר"א בְּהָא דְּאָמַר רִיבַ"ז עַל רִבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא (ברכות לד, ב) דְּהוּא - רִיבַ"ז - כְּשֵׁר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַחֲנִינָא כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, דְּשֵׁר הוּא בְּתוֹרָה, וְעֶבֶד הוּא בִּתְפִלָּה. וְכֵן בִּגְמָרָא יוֹמָא, הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, דִּתְפִלָּה חֲשִׁיבָא כִּמְקַבֵּל פְּנֵי אֲבִיו בְּכָל יוֹם]. וּבְדִבְרֵי חָז"ל בְּמָקוֹמוֹת הַרְבֵּה לְאֵין שִׁעוּר. וּבֶאֱמֶת קְשׁוּר עִנְיָן זֶה עִם כָּל הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָאָדָם, עַד כַּמָּה לִבּוֹ קְשׁוּר לְשַׁמַּיִם. וְיֵשׁ בָּזֶה הֶבְדֵּל גַּם לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, דְּאִם הוּא בְּדַרְגָּה שֶׁל עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הֲרֵי כָּל מַעֲשָׂיו הֵם בְּדַרְגָּה אַחֶרֶת, אֲבָל הַשָּׂגַת מַצָּב זֶה תִּתָּכֵן רַק עַל יְדֵי עֲבוֹדָה, הַיְנוּ, קָרְבָּנוֹת וּתְפִלָּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ד - "מלא כל הארץ כבודו"

בְּפֶרֶק זֶה נָבִיא לֶקֶט מַאֲמָרִים מֵעִנְיַן "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיה ו, ג), וְכֵן לְעִנְיַן יִחוּד הַפְּנִיּוֹת רַק אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּנְחִיצוּת גְּדוֹלָה יֶשְׁנָהּ בִּידִיעָה זוֹ, שֶׁכֵּן בָּכָךְ יִתְבָּרֵר וְיִתְאַמֵּת אֵצֶל הָאָדָם שֶׁאֵין לְאָן לְתוּר וּלְחַפֵּשׂ אֶת ה', אֶלָּא הִנֵּהוּ בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל פִּנָּה, וְלֹא נִצְרָךְ אֶלָּא לְגָשֶׁת וּלְהִתְפַּלֵּל מִיָּד.

אית לְבַר נַשׁ לְאַמְלָכָא הֲוַיְ"ה בְּכָל סְפִירָן וּבְכָל כַּרְסְיָן וּבְכָל מַלְאָכִין וּבְכָל אֲבָר וַאֲבָר דְּבַר נַשׁ, דְּלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנַּיְהוּ, לָא בְּעַלְאִין וְלָא בְּתַתָּאִין. (תקוני זהר, תקון נז)

תַּרְגּוּם: יֵשׁ לְאָדָם לְהַמְלִיךְ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַסְּפִירוֹת וְהָעוֹלָמוֹת, וּבְכָל אֵבָר וְאֵבָר שֶׁבָּאָדָם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מָקוֹם פָּנוּי מִמֶּנּוּ, לֹא בָּעֶלְיוֹנִים וְלֹא בַּתַּחְתּוֹנִים.

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוּא אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, פֵּרוּשׁ - כִּי אֵין דָּבָר גַּשְׁמִי מוֹנֵעַ מְקוֹמוֹ, וְהוּא מְמַלֵּא כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת הַנֶּאֱצָלִים וְהַנִּבְרָאִים וְהַיְצוּרִים וְהַנַּעֲשִׂים, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנַּיְהוּ. (אור האמת כז.)

הַכַּוָּנָה שֶׁל "אֶחָד" שֶׁל הַיִּחוּד שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע - לְכַוֵּן שֶׁאֵין בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְעִקַּר הַכַּוָּנָה - שֶׁהָאָדָם יָשִׂים אֶת עַצְמוֹ לְאַיִן וּלְאֶפֶס, וְאֵין עִקָּרוֹ רַק הַנְּשָׁמָה שֶׁבּוֹ שֶׁהִיא חֵלֶק אֱלוֹק מִמַּעַל. נִמְצָא, שֶׁאֵין בְּכָל הָעוֹלָם רַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶחָד.

וְעִקַּר הַכַּוָּנָה בְּ"אֶחָד", שֶׁיְּכַוֵּן שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין שׁוּם דָּבָר פָּנוּי מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. (לקוטים יקרים סי' קסא)

"**שִׁוִּיתִי** ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד (תהלים טז, ח) הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר הוֹלְכִים לִפְנֵי הָאֱלֹקִים, כִּי אֵין יְשִׁיבַת הָאָדָם וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לְבַדּוֹ בְּבֵיתוֹ, כִּישִׁיבָתוֹ וּתְנוּעוֹתָיו וַעֲסָקָיו וְהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל. וְלֹא דִּבּוּרוֹ וְהַרְחָבַת פִּיו כִּרְצוֹנוֹ וְהוּא עִם אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּקְרוֹבָיו, כְּדִבּוּרוֹ בְּמוֹשַׁב הַמֶּלֶךְ. כָּל-שֶׁכֵּן, כְּשֶׁיְּשִׁים הָאָדָם אֶל לִבּוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁר מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג, כד): "אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'", מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה וְהַהַכְנָעָה בְּפַּחַד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבוּשָׁתוֹ מִמֶּנּוּ תָּמִיד. (רמ"א ריש או"ח בשם הרמב"ם במו"נ ח"ג פנ"ב)

הַמַּשְׂכִּיל הַנִּלְבָּב, יַאֲמִין וְיָחוּשׁ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, אֲשֶׁר בְּכָל תְּנוּעָה קְטַנָּה אֲלוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם שָׁם, וְאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בִּלְתִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְיִירָא לְנַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל תְּנוּעָה קְטַנָּה בְּהַשְׂכָּלָה, כִּי הוּא עוֹמֵד מַמָּשׁ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִי שׁוּם הַסְתָּרָה. (זהר חי, בראשית, על דף כו.)

הָאֱמוּנָה הִיא יְסוֹד לַיִּרְאָה, שֶׁמַּחֲמַת שֶׁהוּא מַאֲמִין שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה, דְּהַיְנוּ, שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כִּי אִי אֶפְשָׁר לַבְּרִיָּה בְּלֹא מַנְהִיג. רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁיַּחְשֹׁב בְּשִׂכְלוֹ, כֵּיוָן שֶׁאָנוּ רוֹאִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְעוֹלָם שָׁלֵם, בְּוַדַּאי יֵשׁ בּוֹרֵא שֶׁבָּרָאהוּ, וְיַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּוַדַּאי כָּאן, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאָז תִּפֹּל עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה. (לקוטים יקרים ס' סד).

זֶהוּ מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לָאָדָם, שֶׁיִּרְאֶה תָּמִיד בְּעֵין שִׂכְלוֹ [אֶת] הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל אָדָם אֶחָד, וְיַחְשֹׁב שֶׁגַּם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל עָלָיו, כְּמוֹ אָדָם אַחֵר שֶׁמִּסְתַּכֵּל עָלָיו - כָּל זֶה יִהְיֶה תָּמִיד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ בְּמַחְשָׁבָה זַכָּה וּבְרוּרָה וּצְלוּלָה. (לקוטים יקרים סי' רט)

יַחְשֹׁב שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכוּ', וְיַחְשֹׁב וְיַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַשְׂכָּינָה אֲצִלּוֹ וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתוֹ, וְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא בְּכָל אֵבָרָיו וְכוֹחוֹתָיו, וְהוּא מִסְתַּכֵּל עַל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וְהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מִסְתַּכֵּל בּוֹ. (אור האמת קא. צוואת הריב"ש, לקו, א יז.)

"**דַּע** אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ" (דברי הימים א' כח, ט) - שֶׁתִּהְיֶה מְקֻשָּׁר אֵלָיו בְּהִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וּתְהֵא רוֹאֶה שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בָּעוֹלָם. וְאַף אִם הַכּוֹפְרִים אוֹמְרִים מְנָא לָךְ הָא, לֹא תְּצַיֵּת אוֹתָם.

כְּמָשָׁל אֶחָד רוֹאֶה בְּגַשְׁמִיּוּת וְאוֹמֵר עַל זָהָב שֶׁהוּא שֶׁל זָהָב, אַף עַל פִּי שֶׁאוֹמְרִים לוֹ שֶׁאֵינוֹ זָהָב אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף, אֶל עַל פִּי כֵן הוּא יוֹדֵעַ בֶּאֱמֶת שֶׁהוּא זָהָב. כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאֶה בְּעֵין שִׂכְלוֹ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֵין בִּיכֹלֶת שׁוּם דָּבָר לְהַפְסִיד אֱמוּנָתוֹ. (לקוטים יקרים ס' קצג)

רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר (אבות א, טז): עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק. עֲשֵׂה לְךָ רַב - רָצָה לוֹמַר, כְּשֶׁלּוֹמֵד אוֹ מִתְפַּלֵּל, תַּעֲשֶׂה לְךָ רַב, הוּא הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁתְּצַיֵּר בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא לְנֶגְדְּךָ וּמְלַמֶּדְךָ לְהוֹעִיל. וְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק - רָצָה לוֹמַר, שֶׁלֹּא יְהֵא לְךָ זֹאת לְסָפֵק אֶצְלְךָ, רַק תַּחְשֹׁב שֶׁבְּוַדַּאי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מָצוּי אֶצְלְךָ, כִּי הוּא לְעֶלָּא מִכָּל עָלְמִין וּתְחוֹת כָּל עָלְמִין וּבְגוֹ כָּל עָלְמִין, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנֵּיהּ כְּלָל, כִּי זֶהוּ עִקַּר עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, לְצַיֵּר תָּמִיד בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים מְצִיאוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ בְּוַדַּאוּת גְּמוּרָה וּבְרוּרָה, וּכְמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ, כִּי וַדַּאי כֵּן הוּא, שֶׁבְּוַדַּאי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מָצוּי אֶצְלְךָ.

וְזֶה הַ"וַּדַּאי שְׁמוֹ כֵּן תְּהִלָּתוֹ" (פיוט וכל מאמינים דר"ה), רָצָה לוֹמַר, שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדָה וְהַתְּפִלָּה תָּלוּי בְּ"וַדַּאי שְׁמוֹ". שֶׁיְּצַיֵּר תָּמִיד בְּוַדַּאי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְנֶגֶד עֵינָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו, וּכְפִי גֹּדֶל הָאֱמוּנָה בְּזֹאת - כֵּן תְּהִלָּתוֹ. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה שֶׁאָמַר: וַ'יְבָרֶךְ דָּ'וִד אֶ'ת ה', רְאֵשִׁי תֵּבוֹת וַדַּאי. שֶׁבְּתְחִלָּה הָיָה מְצַיֵּר לְפָנָיו שֶׁבְּוַדַּאי מְצִיאוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא בְּלִי שׁוּם סָפֵק, וּכְמוֹ שֶׁמָּשָׁה רַבֵּנוּ ע"ה עָלָה בַּשֵּׁם זֶה לָרָקִיעַ, שֶׁהָיָה מְצַיֵּר תָּמִיד לְפָנָיו זֹאת, וְעָלָה בְּמַעֲלוֹת עַד רוּם רָקִיעַ. וְעַל כָּל פָּנִים, אִם אֵין בִּיכָלְתֵּנוּ לַעֲשׂוֹת כְּזֹאת, עַל כָּל פָּנִים נְצַיֵּר נֶגְדֵּנוּ מַה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה: "שִׁוִּיתִי ה'" וְכוּ' (תהלים טז, ח), שֶׁשָּׁם הֲוָיְ"ה יְהֵא תָּמִיד מְצוּיָה לְנֶגְדֵּנוּ, אֲמִתּוּת הֲוָיְתוֹ שֶׁהוּא הֹוֶה וּמְהַוֶּה כָּל הֲוָיוֹת. (עבודת ישראל, אבות שם).

שָׂמַעְתִּי בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זלה"ה: כְּשֶׁאָדָם בָּא לִידֵי סְפֵקוֹת, אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶצְלוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ הַגְּמָרָא (ברכות ג:), מִי אִיכָּא סְפֵיקָא קָמֵי שְׁמַיָּא, כִּי הַוּדַּאי שְׁמוֹ כֵּן תְּהִלָּתוֹ. וְאָדָם שֶׁהוּא נוֹפֵל לִסְפֵקוֹת, אָז בְּוַדַּאי אֵין ה' יִתְבָּרַךְ אֶצְלוֹ. עַד כָּאן דְּבָרָיו ודפח"ח. (פרי חיים אבות שם).

כְּשֶׁבָּא לְאָדָם אֵיזֶה צַעַר, חַס וְחָלִילָה, יְדַבֵּק אֶת חֵלֶק הָאֱלֹהִי שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶל הָאוֹתִיּוֹת, לְפָנִימִיּוּת אוֹר שֶׁשּׁוֹפֵעַ בְּתוֹכָן, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אוֹ לוֹמֵד, וְיִתְפַּלֵּל עַל זֶה לַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא בֶּאֱמֶת בְּהָאוֹתִיּוֹת, וּמַגְבִּיהַּ אֶת הַדָּבָר לְמַעְלָה, וְיִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַצַּעַר הַזֶּה. אַךְ צָרִיךְ לָזֶה אֱמוּנָה גְּמוּרָה, שֶׁיַּאֲמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּהַשְׁגָּחַת אֱלֹהוּת שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, וְלֹא יִתְלֶה, חַס וְחָלִילָה, בְּמִקְרֶה אוֹ בִּכְשָׁפִים, חַס וְחָלִילָה, רַק שֶׁהַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא מַשְׁגִּיחַ עָלָיו בְּכָל עִנְיָנָיו, קָטָן וְגָדוֹל, וְכָל מְאֹרָעוֹתָיו נִסְקָרִין לְפָנָיו בִּסְקִירָה אַחַת. וַיַּאֲמִין אֱמוּנָה גְּמוּרָה עַל זֶה שֶׁיְּשַׁיֵּם הַדָּבָר בְּהַשְׁגָּחַת אֱלֹהוּת שֶׁהוּא לְשׁוֹן סְקִירָה, כִּי כָּל עוֹד שֶׁאֵין לוֹ זֶה הָאֱמוּנָה, אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ תְּפִלָּתוֹ וְלֹא תְּפִלַּת אֲחֵרִים עָלָיו, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בֶּאֱמֶת בְּהַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ.

כָּתוּב (תהלים קמה, יח): "קָרוֹב ה' וְגוֹ' אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת". אֱמֶ"ת הוּא רֹאשׁ, תְּוָךְ, סוֹף. רֹאשׁ - הוּא יִתְבָּרַךְ רֵאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ. תְּוָךְ - הוּא חַיּוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְסוֹף הוּא - כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה אֲפִלּוּ בַּדְּבָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, בְּאֹפֶן שֶׁאֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ בש"ס (סנהדרין סז:): וַאֲפִלּוּ כְּשָׁפִים. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ (שם): כְּשָׁפִים מַכְחִישִׁין פַּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה, הַכֹּל הוּא לְאוֹתָן שֶׁאֵין לָהֶם הַאֱמָנָה גְּמוּרָה, הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, וְנִשְׁאָרִין לְמַטָּה.

אֲבָל מִי שֶׁפּוֹסֵחַ עַל שְׁנֵי הַסְּעִפִּים, בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ הָאֱמוּנָה, וְגַם הַדָּבָר שֶׁבּוֹטְחִים בּוֹ הוּא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם, כִּי אַף שֶׁמּוֹעִילִין לוֹ הַכְּשָׁפִים, לְפִי שָׁעָה, אֲבָל אֵין לָזֶה קִיּוּם, כִּי הַבָּנִים הַבָּאִים לְאָדָם מֵחֲמַת כְּשָׁפִים אִי אֶפְשָׁר לָהֶן לְהִתְקַיֵּם כִּי אִם שֶׁבַע שָׁנִים, כַּנּוֹדָע, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בּוֹטֵחַ וּמַאֲמִין בַּה' וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְבַדּוֹ, הוּא דָּבָר נִצְחִי וְקַיָּם, שֶׁיִּזְכֶּה לְזֶרַע וְזֶרַע זַרְעוֹ עַד עוֹלָם. (מאור עינים, שבת)

"קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו" (תהלים קמה, יח), כִּי כֵן הוּא הָאֱמֶת , שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָרוֹב מְאֹד לָאָדָם, לֹא כְּמוֹ שֶׁהֶבִינוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים. יָכוֹל לַכֹּל הַשֵּׁם קָרוֹב לְמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת", פֵּרוּשׁ - בֶּאֱמֶת הַזֶּה. מִי שֶׁמַּאֲמִין בָּזֶה הָאֱמֶת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָרוֹב מְאֹד - לָזֶה הוּא קָרוֹב לְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ. וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בָּזֶה, מוֹדְדִין לוֹ כְּמִדָּתוֹ, וְגַם תְּפִלָּתוֹ רָחוֹק מִלְּהִתְקַבֵּל וְכוּ'. (נחלת שמעון, דף יא ע"ב)

הָעֵצָה הַיְּעוּצָה - לְעוֹרֵר תָּמִיד רַחֲמִים רַבִּים עַל נַפְשׁוֹ הָאֻמְלָלָה שֶׁיְּזַכֵּהוּ ה' בֶּאֱמוּנַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאֵצֶל כָּל מְצָוָה וּמְצָוָה שֶׁמְּקַיֵּם, כְּמוֹ תְּפִלִּין וְצִיצִית, תּוֹרָה, מִקְוֶה וּצְדָקָה וְכַדּוֹמֶה, יְבַקֵּשׁ מֵה' שֶׁבִּזְכוּת זֶה הַמִּצְוָה יְזַכֵּהוּ ה' אוֹתוֹ וְזַרְעוֹ וְהַנִּלְוִים אִתּוֹ לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה וּבְרוּרָה, וְלֹא יַעֲלֶה בְּלִבּוֹ, חַס וְחָלִילָה, שׁוּם פַּעַם שׁוּם סְפֵקוֹת הָאֱמוּנָה, חַס מִלְּהַזְכִּיר. (שומר אמונים, מאמר מבקש אמונה, פ"ג)

כְּשֶׁאִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ עַל עִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, יֵשׁ, לִפְעָמִים, עִכּוּבִים שֶׁתְּפִלָּתוֹ לֹא תִתְקַבֵּל, שֶׁאֵין זֶה לְטוֹבָתוֹ שֶׁיְּמַלְּאוּ מְבֻקָּשׁוֹ. אֲבָל, אִם אִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּהֶיהָ לוֹ אֱמוּנָה טְהוֹרָה וַחֲזָקָה בַּה', שֶׁיְּהֶיהָ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נָכוֹן הַיּוֹם, שֶׁיַּאֲמִין בְּכָל מִקְרֶה שֶׁיֵּאָרַע לוֹ שֶׁזֶּה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁהִסְבִּיר מָרָן מִלֶּעכֶעוִיטְשׁ זי"ע, כִּי מַה שֶּׁאִישׁ יְהוּדִי אוֹמֵר "אֲנִי מַאֲמִין" יֵשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ מַשְׁמָעֻיּוֹת: א. כִּפְשׁוּטוֹ, שֶׁהוּא מַאֲמִין. ב. וְכִי כָּל רְצוֹנוֹ וְהִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ שֶׁיַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה. ג. וְכִי מְבַקֵּשׁ מֵה': רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עָזֹר לִי שֶׁיְּהֶיהָ לִי אֱמוּנָה שְׁלֵמָה וְכוּ'. וְאִם אִישׁ יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה מֵה', אָז חַנּוּן וְצַדִּיק וֵאלֹקֵינוּ מְרַחֵם, בְּלִי שׁוּם עִכּוּבִים, כִּי זֶה וַדַּאי לְטוֹבָתוֹ. (בית אברהם, חנוכה)

כּוֹתֵב ר' יוֹנָתָן אֵיבֶּשִׁיץ בְּסִפְרוֹ: בְּבִרְכַּת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" וְכוּ', בּוֹ יָשִׂים כָּל מְגַמּוֹתָיו לַה' לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל צָרָכָיו, אֲפִלּוּ דָּבָר קָטָן אוֹ גָּדוֹל, לֹא יִבָּצֵר דִּבֵּר מָה שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל בּוֹ לַה'. אִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שִׁדּוּךְ לְעַצְמוֹ אוֹ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו - יִתְפַּלֵּל לַה', לְסִחוֹרָה - יִתְפַּלֵּל לַה' שֶׁיַּצְלִיחוֹ וְיוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - אֵין דִּבֵּר מָה שֶׁרְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּיוֹם שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל לַה' לְהַצְלִיחוֹ וּלְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַנָּכוֹן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם יֵשׁ לוֹ, חַס וְחָלִילָה, אֵיזֶה צָרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל, וְכֵן אִם יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה שִׂמְחָה שֶׁיִּתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יֶחֱטָא בְּשִׂמְחָה וְלֹא יִקָּרֵהוּ עָוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה, חַס וְחָלִילָה, שִׂמְחָה שֶׁאַחֲרֶיהָ תּוּגָה. וְעַל כָּל עִנְיָן מַה שֶּׁעוֹסֵק, יִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹנוֹ. וְאַף כִּי לְשׁוֹנוֹ לָשׁוֹן עֶלֶג וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּלָשׁוֹן עִבְרִי כָּרָאוּי, הוּא חָבִיב לִפְנֵי הַקָּבָ"ה כְּאִלּוּ הִרְבָּה לְהִתְפַּלֵּל בְּלָשׁוֹן רְחָבָה, שָׂפָה בְּרוּרָה וּנְעִימָה וְצָחָה, וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹ יִשְׁמַע ה' לְקוֹלֵנוּ.

וְיֵצֵא לָנוּ תּוֹעֶלֶת, כִּי תְּפִלָּה פְּרָטִית זוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל צָרָכָיו - וַדַּאי בְּכַוָּנָה, וְלֹא יִהְיֶה פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ מְדַבֵּר וְלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ, כְּמְדַבֵּר בְּהֶרְגֵּל וּכְמִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה. כִּי מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם דָּבָר חָדָשׁ מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן וְעֵת, וְגַם מְסַדֵּר תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו, אִם כֵּן, לָזֶה צָרִיךְ כַּוָּנָה וַדַּאי, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּלִי כַּוָּנָה מְיֻחֶדֶת, וְאִם כֵּן, יוֹצֵא יְדֵי תְּפִלָּה גְּמוּרָה, כִּי זֶה הָעִקָּר, הַתְּפִלָּה הַבָּאָה מִמַּעֲמַקֵּי הַלֵּב, דִּכְתִיב (תהלים קל, א): "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'", הַיְנוּ, מִמַּעֲמַקֵּי הַלֵּב.

וְעוֹד, עִקַּר הַתּוֹעֶלֶת שֶׁקּוֹבֵעַ בְּלִבּוֹ, כִּי אֵין אָדָם וְאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי נִתָּן לַמִּקְרִים וְסֵדֶר הַזְּמַן, עַד שֶׁאֵין צָרִיךְ תְּפִלָּה, רַק תָּלוּי בְּמַזָּלוֹ וַחֲרִיצוּת עִנְיָנוֹ וּשְׁקִידַת מַעֲשָׂיו וְהַשְׁגָּחָה בִּדְרָכָיו, חַס וְחָלִילָה, כִּי אִם הַחֲרִיצוּת וְהַשְׁקִידָה וְהַפְּעָלָה - הַכֹּל שֶׁקֶר, וּמֵה' נִתְּכְנוּ לְאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי כָּל עֲלִילוֹת מִצְעָדָיו, וְאֵינוֹ נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְּמַטָּה עַד שֶׁיְּכָרִיזוּ עָלָיו מִלְּמַעְלָה. וּבָזֶה יִתֵּן אֶל לִבּוֹ אֵיךְ הַחִיּוּב עָלָיו לִשְׁמֹר פִּיו עַל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי הַכֹּל מֵאִתּוֹ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכָל מַה שֶּׁקָּרָה לוֹ מִנֵּזֶק וְצַעַר, הַכֹּל מֵה' הוּא, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁהָיָה לוֹ מֵהַרְוָחָה וְעֹדֶן הָיָה מֵה'. וְאִם כֵּן, לָמָּה זֶה לַשֶּׁקֶר לֵילֵךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לִבּוֹ אַחֲרֵי הַבֶּצַע וְחֶמְדַּת הַזְּמַן הַכְּלֶה כְּעָנָן. וְאִם יִיגַע עַד לַמָּחָר וַה' לֹא צִוָּה - לֹא יִהְיֶה, וְאֵיךְ יְבַקֵּשׁ מֵה' עֹשֶׁר לְהַכְעִיס בּוֹ לַבּוֹרֵא.

וְכֵן אִם כָּל שְׁאֵלָתוֹ יִהְיֶה מֵה', לֹא יַעֲלֶה עַל לִבּוֹ לַחֲטֹא וְכוּ'. וְכִי יְבַקֵּשׁ אָדָם מֵחֲבֵרוֹ תֵּן לִי כָּךְ כְּדֵי שֶׁאֶהְיֶה עוֹשֶׂה בּוֹ לְךָ מוֹרַת רוּחַ - הֲלֹא זֶה רָחוֹק מֵהַטֶּבַע, וְאֵיךְ יְבַקֵּשׁ אִישׁ כְּזֹאת מֵה'?! וְלָכֵן הַמִּתְפַּלֵּל תָּמִיד עַל כָּל צָרָכָיו מֵה', לֹא בְּמְהֵרָה הוּא חוֹטֵא. וְכֵן אָמַר דָּוִד (תהלים לז, ד): "גּוֹל עַל ה' דַּרְכֶּךָ וְכוּ'". (יערות דבש, ח"א, דרוש א)

שָׁמַעְתִּי מֵהַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מִפְּרַשִׁיסְחָא זַצַ"ל עֵצָה לְכָל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֶחְסַר לוֹ מַחְסוֹרוֹ וְלִהְיוֹת תָּמִיד דָּבוּק בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא שֶׁיִּרְגִּיל תָּמִיד עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר, מִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל. וְאַל יַחְשֹׁב אָדָם שֶׁצָּרִיךְ לְזֶה הִתְבּוֹדְדוּת בְּטַלִּית וּתְפִלִּין - רַק בְּכָל מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד אָז, אֲפִלּוּ בַּשּׁוּק, יִרְאֶה אִם הוּא מָקוֹם נָקִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כג, טו): "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ", וִיבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ, וּבְוַדַּאי יְמַלֵּא שְׁאֵלָתוֹ שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה. וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה תָּמִיד דָּבוּק בַּה' (בית יעקב, ויצא). (לוקט מספר "דרך אמונה")

ה - ההבדל בין מצות התפלה לעסק התורה ושאר מצוות

בְּמִצְוַת הַתְּפִלָּה יֵשׁ מַעֲלָה עַל כָּל הַמִּצְוֹות, שֶׁבְּכָל הַמִּצְוֹות מְקַיֵּם אָדָם חֻקֵּי הַמֶּלֶךְ וְעוֹשֶׂה בֶּאֱמוּנָה צַו שְׁלִיחוּת הַמֶּלֶךְ בָּעוֹלָם, וְאִלּוּ בַּתְּפִלָּה, הֲרֵי זֶה מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמֶּלֶךְ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן אִתּוֹ יָשָׁר פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹבֵד [וְתִפְלָה נִקְרֵאת עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב] אֶת הַמֶּלֶךְ בְּיִחַס יָשִׁיר כְּעֶבֶד הַמְשַׁמֵּשׁ לְרַבּוֹ. וּמְבָאֵר זֹאת בְּאֵר הֵיטֵב ר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַ"ל בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת אַהֲרֹן", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכֵן הוּא גַּם עִנְיַן הָעֲבוֹדָה שֶׁהוּא עֲמוּד וּכְלָל יְסוֹדִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינָהּ מִצְוָה פְּרָטִית בִּכְלָלִיּוּת תּוֹרָה וּמִצְוֹות. וְהַגְּדֵר בָּזֶה הוּא, שֶׁכָּל עִנְיַן הַמִּצְוֹות הֵם חֻקִּים וּגְזֵרוֹת שֶׁחָקַק וְגָזַר מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְתוֹעֶלֶת הַנִּבְרָאִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים בָּעוֹלָם הַבָּא, וַהֲרֵי זֶה כְּמֶלֶךְ שֶׁחוֹקֵק חֻקִּים וּמַתְקִין תַּקָּנוֹת, שֶׁהַמְכָוָן הוּא לְתוֹעֶלֶת הַמְּדִינָה וְתוֹשָׁבֶיהָ, וּמִי שֶׁמְּקַיְּמָם, בֵּין בְּקוּם וַעֲשֵׂה וּבֵין בְּשֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, יַגִּיעוּ לוֹ הַתּוֹעֲלִיּוֹת הַמְכֻוָּנוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁמְּסַיֵּעַ בְּתִקּוּן הָעִנְיָנִים וְגַם פּוֹעֵל שֶׁאֲחֵרִים יְקַיְּמוּ, מַכִּיר לוֹ הַמֶּלֶךְ טוֹבָה וּמְקַבֵּל שָׂכָר מְיֻחָד עַל זֶה. אֲבָל כָּל זֶה הוּא בְּגֶדֶר שִׁמּוּשׁ לַמְּדִינָה, וְאֵין זֶה שֵׁרוּת לַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, כְּמוֹ מְשַׁמְּשׁוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ יַחַס יָשָׁר אֶל הַמֶּלֶךְ פֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹשֶׂה שֵׁרוּת הַמֶּלֶךְ וַעֲבוֹדָתוֹ. וְזֶהוּ בְּכָל הַמִּצְוֹות, אֲבָל תְּפִלָּה, שֶׁזּוֹהִי הָעֲבוֹדָה - וְנִקְרָא בְּלָשׁוֹן סְתָמִי "עֲבוֹדָה" - וְכֵן בַּקָּרְבָּנוֹת, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, [דַּהֲלֹא תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִים תִּקְּנוּ], זֶהוּ יַחַס יָשָׁר לַבּוֹרֵא, כְּעוֹמֵד לְפָנָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ, וְכִמְפֹרָשׁ (בדר"א רבה ספ"ג וכ"ה בצוואת ר"א הגדול י"ח): דַּע לְפָנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד - [וְיִדּוּעַ פֵּרוּשׁ הַגְּרַ"א בְּהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא (ברכות לד, ב) דְּהוּא - רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - כְּשֵׁר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַחֲנִינָא כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, דְּשֵׁר הוּא בְּתוֹרָה, וְעֶבֶד הוּא בִּתְפִלָּה]. וְכֵן בִּגְמָרָא יוֹמָא, הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, דִּתְפִלָּה חֲשִׁיבָא כִּמְקַבֵּל פְּנֵי אֲבִיו בְּכָל יוֹם, וּבְדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ זַ"ל בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה לְאֵין שִׁעוּר. וּבֶאֱמֶת קָשׁוּר עִנְיָן זֶה עִם כָּל הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָאָדָם, עַד כַּמָּה לִבּוֹ קָשׁוּר לַשָּׁמַיִם. וְיֵשׁ בָּזֶה הֶבְדֵּל גַּם לַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות, דְּאִם הוּא בְּדַרְגָּה שֶׁל עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הֲרֵי כָּל מַעֲשָׂיו הֵם בְּדַרְגָּה אַחֶרֶת, אֲבָל הַשָּׂגַת מַצָּב זֶה תִּתְכֵּן רַק עַל יְדֵי עֲבוֹדָה, הַיְנוּ, קָרְבָּנוֹת וּתְפִלָּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

פרק ד - חביבותה וכחה של תפלה

"כְּרֶם זָלַל לִבְנֵי-אָדָם" (תהלים יב, ט) - זוֹ תְּפִלָּה הָעוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ. תְּפִלָּה נִקְרֵאת "הָעוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם", לְפִי שֶׁמְּרוֹמֶמֶת וּמַעֲלָה אֶת הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל לְרוּם הַמַּעֲלוֹת. (הסבא מקלם, "חכמה ומוסר") .

כָּתַב בְּסֵפֶר "כַּד הַקֶּמַח" אוֹת "תְּפִלָּה", בֵּאֲרוּ לָנוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת כִּי הַתְּפִלָּה מְבַטֶּלֶת הַנְּגָזַר בְּמַעֲרֶכֶת הַכּוֹכָבִים שֶׁמִּשָּׁם הַגְּזֵרוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים בָּאִים לָעוֹלָם וְכוּ'. וְהוֹסִיפוּ עוֹד בֵּאוּר, שֶׁהַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִן הַנִּבוּאָה, כְּלוֹמַר, מִן הַמָּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַנְּבוּאָה לַנְּבִיאִים.

א - כחה של תפלה

מוּבָא בְּסֵפֶר "נֶפֶשׁ הַחַיִּים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּי כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מֵהַתְּפִלָּה אוֹ שֶׁל אֵיזֶה בְּרָכָה, הִיא הָעוֹלֶה לְמַעְלָה מַעְלָה עַל יְדֵי מַאֲרֵי קַלִּין וְנִדְפִּין דְּנָטְלִין לֵהּ, (מְמֻנִּים הַמְיֻחָדִים לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלּוֹת) לִפְעֹל פְּעֻלָּתָהּ בְּשָׁרְשָׁהּ הָעֶלְיוֹן הַמְיֻחָד לָהּ, וְהוּא נַעֲשֶׂה בָזֶה, כִּבְיָכוֹל, שֶׁתְּפוֹ שֶׁל יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ כַּמָּה וְכַמָּה עוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּתִּקּוּנִים (תקון יח לה, ב): וְכַד בַּר נָשׁ אַפִּיק הֶבֶלִים וְדִבּוּרִים בְּצִלּוֹתֵהּ כַּמָּה עוֹפָּנִין (עוֹפִי - מָשָׁל הוּא וְהַכַּוָּנָה לְמַלְאָכִים) פַּתְחִין גַּדְפַיְהוּ וּפוּמַיְהוּ לְקַבְלָא לוֹן, הָדָא הוּא דִּכְתִיב (קהלת י, כ): "כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם וְגוֹ'". וְנָטִיל קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִנּוּן מִלִּין וּבָנֵי בְהוֹן עָלְמִין, דְּאִתְמַר בְּהוֹן (ישעיה סו, כב): "כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה וְגוֹ'", וְרָזָא דְמִלָּה (ישעיה נא, טז): "וָאָשִׂם דְּבָרַי בְּפִיךְ וְגוֹ' לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְגוֹ' וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה", אַל תִּקְרֵי עַמִּי אֶלָּא עִמִּי - בְּשׁוּתָפֵי וְכוּ'. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין מִדַּעְתּוֹ, שֶׁלֹּא לְחִנָּם הֶצְרִכוּ לְתִקּוּן תְּחִנָּה קְטַנָּה וּתְפִלָּה קְצָרָה כָּזוֹ מֵאָה עֶשְׂרִים זְקֵנִים וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים, (וְאֵלּוּ הֵמָּה "אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה") אֶלָּא שֶׁהֵמָּה הִשִּׂיגוּ בְּרוּחַ קָדְשָׁם וְהַשָּׂגַת נְבוּאָתָם הָעֶלְיוֹנָה, וּנְהִירָא לְהוּ שְׁבִילִין דְּכָל סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית וּפִרְקֵי הַמֶּרְכָּבָה. לְזֹאת יִסְּדוּ וְתִקְּנוּ מַטְבֵּעַ בְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת בְּאֵלּוּ הַתֵּבוֹת דַּוְקָא, מֵאֲשֶׁר רָאוּ וְהִשִּׂיגוּ אֵיזֶה דֶּרֶךְ יִשְׁכֹּן אוֹרָהּ שֶׁל כָּל תֵּבָה פְּרָטִית מֵהֶם, אֲשֶׁר הִיא נִצְרֶכֶת מְאֹד לְתִקּוּן רִבּוּי עוֹלָמוֹת וְכוֹחוֹת עֶלְיוֹנִים וְסִדּוּר הַמֶּרְכָּבָה, וּכְמַאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָעֲבוֹדָה - צֹרֶךְ גָּבוֹהַּ. וְזֶהוּ עִנְיַן מַאֲמָרָם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

וּבְזֹהַר תּוֹלְדוֹת: תָּא חֲזֵי, עֶשְׂרִין שְׁנִין אִשְׁתְּהֵי יִצְחָק עִם אִתְּתֵהּ וְלָא אוֹלִידַת עַד דְּצָלֵי צְלוֹתֵהּ בְּגִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בִּצְלוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא וְכוּ'. מַאי טַעְמָא, בְּגִין דְּיִתְרַבֵּי וְיִתּוֹסֵף רְבוּת קֻדְשָׁא, לְכָל מַאן דְּאִצְטְרִיךְ בִּצְלוֹתְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא, וְכָתוּב מְפֹרָשׁ (משלי טו): "וּתְפִלַּת יְשָׁרִים רְצוֹנוֹ".

[**תַּרְגּוּם**: בֹּא וּרְאֵה, עֶשְׂרִים שָׁנָה נִשְׁתַּהָה יִצְחָק עִם אִשְׁתּוֹ וְלֹא יָלְדָה עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בִּתְפִלָּתָם שֶׁל צַדִּיקִים, בְּשָׁעָה שֶׁמְּבַקְּשִׁים מִלְּפָנָיו

הַתְּפִלָּה עַל מַה שֶּׁהֵם צְרִיכִים. מַה הַטַּעַם? כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּדֵּל וְיִתְוַסֵּף מִשְׁחַת קָדֶשׁ עַל יְדֵי תְּפִלַּת הַצַּדִּיקִים לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ, וְאָז אֲפִלּוּ אוֹתָם שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לֵעָנוֹת - נַעֲנִים.

וּבַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ רֵישׁ פָּרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּבְשַׁעְתָּא דְצַלּוֹתָא קַיְמָא, כָּל אִנּוּן מַלְיִן דְּאַפִּיק בַּר נָשׁ מִפּוּמֵּהּ בְּהַהִיא צְלוֹתָא, כֻּלְּהוּ סַלְקִין לְעֵלָּא, וּבַקְעִין אֲווִירִין וּרְקִיעִין, עַד דְּמָטוּ לְהַהוּא אֲתַר דְּמָטוּ, וּמִתְעַטְּרוּ בְּרֵישָׁא דְמַלְכָּא וְעָבִיד מִנַּיְהוּ עֲטָרָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

[**תַּרְגּוּם**: וּבְשָׁעָה שֶׁהוּא נִמְצָא בַּתְּפִלָּה, כָּל אֵלּוּ הַמִּלִּים שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא מִפִּיו בַּתְּפִלָּה הַהִיא, כֻּלָּם עוֹלִים לְמַעְלָה וּבוֹקְעִים אֲווִירִים וּרְקִיעִים, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְמָקוֹם שֶׁמַּגִּיעִים, וּמִתְעַטְּרֶת בְּרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה.]

בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (וירא) זֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: הֱווּ זְהִירִין בִּתְפִלָּה, שֶׁאֵין מִדָּה אֲחֶרֶת יָפָה הֵימֶנָּה, וְהִיא גְּדוֹלָה מִכָּל הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה א יא טו): "לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם וְגוֹ', כִּי תָּבֹאוּ לְרָאוֹת פָּנָי וְגוֹ', לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת שָׁוְא קְטֹרֶת וְגוֹ', גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה וְגוֹ'". מִכְּלָל שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת.

וּבַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (דף כ) עַל הַפָּסוּק (שמות ב, כג) "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם" (בסוף הדבור), זֶה לְשׁוֹנוֹ: תָּנוּ רַבָּנָן, הַאי מָאן דְּצָלֵי וּבָכֵי וְצָעֵיק עַד לָא יָכִיל לְמִרְחַשׁ בְּשַׁפְוָותֵהּ הַאי צְלוֹתָא שְׁלֵמָתָא דְּהִיא בְּלִבָּא, וּלְעוֹלָם לָא הַדְרָא רֵקָנְיָא.

[**תַּרְגּוּם**: מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וְצוֹעֵק לַה', עַד שֶׁמֵּרֹב בְּכִיָּתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִלּוֹת הַתְּפִלָּה מִפִּיו, זוֹהִי תְּפִלָּה מֻשְׁלֶמֶת מֵהַלֵּב, וּלְעוֹלָם אֵינָהּ חוֹזֶרֶת רֵיקָם].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁקּוֹרַעַת גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם מִכָּל יָמָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁמּוֹשֶׁלֶת עַל מִדַּת הַדִּין שֶׁל מַעְלָה.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר: גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁמּוֹשֶׁלֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. בִּשְׁבִיל צְעָקָה נוֹחֵל הָאָדָם הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, דִּכְתִיב (תהלים קז, כח): "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאָמַר ר' יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטַיין זַצ"ל, שֶׁרוֹאִים כָּאן שֶׁאַף שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִגְאֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כַּיָּדוּעַ שֶׁבְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר, וּבְכָל זֹאת, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִתְפַּלְּלוּ וְצָעֲקוּ אֵלָיו, לֹא הִתְחִילָה הַגְּאֻלָּה. וּכְשֶׁזָּעֲקוּ וּבִקְשׁוּ - "וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים... וַיִּשְׁמַע... וַיִּזְכֹּר... וַיַּרְא וַיֵּדַע אֱלֹקִים" (שם כד כה). פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י זַ"ל: נָתַן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעְלִים עֵינָיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. רוֹאִים כֹּחַ הַתְּפִלָּה שֶׁמְּעוֹרֵר כָּל הָרַחֲמִים וְהַחֲסָדִים. וּזְכוּת הָאָבוֹת וְהַבְּרִית, וּבְלִי הַתְּפִלָּה לֹא זָז כְּלוּם, כִּי זֶה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל (שבת קנו) - פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י- דְּעַל יְדֵי תְּפִלָּה וּזְכוּת מִשְׁתַּנֶּה מַזָּלוֹ לְטוֹבָה.

"**מַה** "טֹבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב וְגוֹ'" (במדבר כד, ה), בַּסְפּוֹרֵנוּ זֶה לְשׁוֹנוֹ: "אׇהָלֶיךָ" - בָּתֵּי תּוֹרָה, "מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ" - בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּמִקְדְּשֵׁי אֵל הַמְיֻחָדִים לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם, וּלְקַבֵּל תְּפִלַּת הַמִּתְפַּלְּלִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

"**וַיַּרְא** פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר וְגוֹ' וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה" (במדבר כה ז ט), וּבְסִפְרִי (סוף פ' בלק): כֵּיוָן שֶׁיָּצָא וְרָאָה פִּנְחָס אֶת הַמַּלְאָךְ שֶׁהָיָה מְחַבֵּל יוֹתֵר מִדַּאי, הִשְׁלִיכָן לָאָרֶץ וְעָמַד וּפִלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו, ל): "וַיַּעֲמֹד פִּנְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה", וּבַתַּרְגּוּם: וְקָם פִּנְחָס וְצָלֵי וְאִתְכַּלְיָא מָתְנָא. כְּלוֹמַר, שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה זָכָה לַעֲצֹר הַמַּגֵּפָה.

וּמִצָּוֹת הַתְּפִלָּה, הַסְּגֻלָּה הַמְיֻחֶדֶת אֲשֶׁר לָהּ מִצַּד עַצְמָהּ, הוּא עִנְיָן כּוֹלֵל שֶׁהוּא מוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים, שֶׁהֲרֵי נִמְצָא אוֹתָהּ שֶׁתּוֹעִיל לִרְפוּאַת הַחוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹעִילָה לְחִזְקִיָּה "שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתֶךָ וְגוֹ', הִנְנִי רֹפֵא לָךְ, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַּעֲלֶה בֵּית ה'" (מלכים ב' כ, ה). וְתוֹעִיל לְהַנָּצֵל מִמָּוֶת, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵגֶל, נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה (דברים ט, יד): "הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְגוֹ'", וְנִצְּלוּ בִּתְפִלַּת מֹשֶׁה.

וְכֵן יוֹנָה נִצַּל בִּתְפִלָּתוֹ מִמְּעֵי הַדָּגָה.

וְתוֹעִיל לִפְקֹד עֲקָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה, כא): "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' וְגוֹ', וַיֵּעָתֶר לוֹ ה' וְגוֹ'". וְכֵן נִפְקְדָה חַנָּה בִּתְפִלָּתָהּ.

וְתוֹעִיל - לְרָעָב - "וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְגוֹ' וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי ה'" (שמואל ב' כא, א), "וַיֵּעָתֶר אֵלֹקִים לָאָרֶץ" (שם, יד).

וְתוֹעִיל לְמִלְחָמָה - אָמַר הַכָּתוּב בְּמִלְחֶמֶת סַנְחֵרִיב (דברי הימים ב' לב כ כא): "וַיִּתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וִישַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא עַל זֹאת וַיִּזְעָקוּ הַשָּׁמָיִם, וַיִּשְׁלַח ה' מַלְאָךְ וַיַּכְחֵד כָּל גִּבּוֹר חַיִל וְגוֹ'".

וְאִם כֵּן, הַתְּפִלָּה הִיא כְּמוֹ הַצֶּרִי הַכּוֹלֵל, שֶׁמּוֹעִיל לְכָל הַחֳלָיִים וּלְכָל הָאֲרָסִים, הֵן חַם הֵן קָר וְכוּ'. וְכֵן הַתְּפִלָּה תּוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים, וַאֲפִלּוּ לְדְבָרִים הַפְּכִיִּים, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה אָמַר (שמות לב, יג): "זְכֹר לְאַבְרָהָם וְגוֹ'", וְאָסַף אָמַר (תהלים עט, ח): "אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנֹת רִאשֹׁנִים וְגוֹ'". נִמְצָא, שֶׁתּוֹעִיל אֶל הַזְּכִירָה וְאֶל הַשִּׁכְחָה. וְלֹא נִמְצָא מִצְוָה שֶׁתּוֹעִיל לְכָל הַדְּבָרִים אֶלָּא הַתְּפִלָּה.

גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִן הַקָּרְבָּנוֹת (ברכות לב). בֵּאֵר הַסַּבָּא מִקֶּלֶם - מַדּוּעַ? שֶׁהֲרֵי קָרְבָּנוֹת נוֹעֲדוּ לְעָוֹן בְּשׁוֹגֵג, וְאִלּוּ תְּפִלָּה מְכַפֶּרֶת אַף עַל הַמֵּזִיד.

אָמַר ר' לֵוִי: "גַּם כִּי תַרְבּוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ" (ישעיה א, טו) - מִכָּאן, שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה - נַעֲנָה. ר' חִיָּא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן: "וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל" (שמואל א' א, יב) - מִכָּאן, שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה - נַעֲנָה (ירושלמי).

ב - חביבה תפלה

"**וַיִּצְחַק** לַה'" (בראשית כה, כא), פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: הִרְבָּה וְהִפְצִיר בִּתְפִלָּה. וּלְכָךְ הָיוּ הָאִמָּהוֹת עֲקָרוֹת, לְפִי שֶׁחָשַׁק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְפִלָּתָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (משלי טו, ח): "וּתְפִלַּת יְשָׁרִים רְצוֹנוֹ".

וּבַמַּהַר"ל: כִּי הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הִיא רְצוֹנוֹ. "וּתְפִלַּת יְשָׁרִים רְצוֹנוֹ", "יְשָׁרִים" -רֶמֶז עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ יְשֻׁרוּן, לְכָךְ הַתְּפִלָּה שֶׁלָּהֶם הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

אָנוּ רוֹאִים עַד כַּמָּה חֲבִיבָה הִיא הַתְּפִלָּה, שֶׁכְּדַאי הָיָה לְצַעֵר אֶת הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשִׁים ע"ה, שֶׁהָיוּ כָּל כָּךְ חֲבִיבִים וִיקָרִים בְּעֵינֵי ה', וְכָל כָּךְ אֲהוּבִים לוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ שְׁנָה אֶת הַטֶּבַע בִּכְדֵי לְמָנוֹעַ טִרְחָה מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַחַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ כְּדֵי לֹא לְהַטְרִיחַ אֶת אַבְרָהָם בְּאוֹרְחִים, וְכָאן גָּרַם לָהֶם צַעַר כָּל כָּךְ, עַד שֶׁבָּאוּ לִידֵי כָךְ שֶׁאָמְרָה שָׂרָה לְאַבְרָהָם (בראשית טז, ה): "חֲמָסִי עָלֶיךָ", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י - חָמָס הֶעָשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מַטִּיל הָעֹנֶשׁ. כְּשֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "מַה תִּתֶּן לִי" (בראשית לח, טז), לֹא הִתְפַּלַּלְתָּ אֶלָּא עָלַיִךְ, וְהָיָה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁנֵינוּ, וְהָיִיתִי אֲנִי נִפְקֶדֶת עִמָּךְ.

וְכֵן מָצִינוּ בְּרָחֵל שֶׁאָמְרָה (בראשית ל, א): "הָבָה לִי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי", וּבְכָל זֹאת נִרְאֶה שֶׁהַכֹּל כְּדַאי, כְּדֵי לְהָבִיאָם לִידֵי תְּפִלָּה הָאֲהוּבָה לְפָנָיו. וּבְתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ (פ' יח) זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִפְּנֵי מָה נֶעֱצָרִים עַל הַבָּנִים וְכוּ'? מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב וְכוּ', כְּדֵי שֶׁיִּרְבּוּ רַחֲמִים לְפָנָיו. צֵא וּלְמַד מֵרָחֵל וְכוּ', צֵא וּלְמַד מֵחַנָּה שֶׁהָיְתָה עֲקָרָה י"ט שָׁנָה וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל וְשִׂמְחָה בּוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות סד): לְלַמֶּדְךָ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

וּבְמִדְרַשׁ תְּהִלִּים עַל הַפָּסוּק (מזמור קיב, ב) "גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ" - זֶה יִצְחָק - "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע" (בראשית כא, יב). וּמַהוּ גְּבוּרָתוֹ? שֶׁעָשָׂה לַעֲקָרָה שֶׁתֵּלֵד, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כה, כא): "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה'", וְכִי יֵשׁ גִּבּוֹר גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁעָשָׂה לַעֲקָרָה שֶׁתֵּלֵד?! עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלִכְאוֹרָה הָיִינוּ אוֹמְרִים שֶׁגְּבוּרַת יִצְחָק נִרְאָה בַּעֲקֵדָה, וַחֲז"ל אוֹמְרִים שֶׁכֹּחַ וּגְבוּרָה הֲכִי גָּדוֹל נָתוּן בַּתְּפִלָּה, שֶׁבְּכוֹחָהּ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע שֶׁהִטְבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאִלּוּ הָעֲקֵדָה הִיא בַּבְּחִירָה שֶׁנִּתּוּנָה לָאָדָם.

וּבִבְרָכוֹת (י.), כְּשֶׁיְּשַׁעְיָהוּ אָמַר לְחִזְקִיָּהוּ (ישעיה לח, א): "צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה", אָמַר לוֹ חִזְקִיָּהוּ: הָב לִי בְּרִיתֶךָ וְכוּ'. אָמַר לוֹ: כְּבָר נִגְזְרָה עָלֶיךָ גְּזֵרָה. אָמַר לוֹ: בֶּן אָמוֹץ, כֹּלָּה נְבוּאָתְךָ וְצֵא, כְּךָ מְקַבְּלִני מִבֵּית אָבִי אַבָּא, דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם - אֲפִלּוּ חֶרֶב חַדָּה מֻנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים. וּב"כַּד הַקֶּמַח" (סימן תפלה) זֶה לְשׁוֹנוֹ: שֶׁהַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִן הַנְּבוּאָה. כְּלוֹמַר, מִן הַמָּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַנְּבוּאָה לַנְּבִיאִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

חֲבִיבָה תְּפִלָּה, אַף שֶׁהָאָדָם בָּא לַה' בִּתְפִלָּה כַּאֲשֶׁר צַר לוֹ - אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דּוֹחֵהוּ, וְלֹא כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם לוֹמַר לִבְנֵי אָדָם (שופטים יא, ז): "וּמַדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי עַתָּה כַּאֲשֶׁר צַר לָכֶם", אֶלָּא מוּכָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד לְקַבֵּל הָאָדָם. (ספר העיקרים)

וְכָתַב בְּסֵפֶר "עֵץ חַיִּים" לְרַבֵּנוּ חַיִּים וִיטָאל זַ"ל, דְּבִזְמַן הַזֶּה, עִקַּר הַבְּרוּר הוּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה דַּוְקָא, אַף שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה לְמַעְלָה מֵהַתְּפִלָּה, עִקַּר הָעֲבוֹדָה בְּעִקְבָתָא דְמְשִׁיחָא הוּא הַתְּפִלָּה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

"**נֶפֶשׁ** הַחַיִּים": עִקַּר מְזוֹן הָעוֹלָמוֹת הוּא הַתְּפִלָּה. (שער ב)

"**הַסַּבָּא** מִקֶּלֶם": "כְּרֶם זָלַת לִבְנֵי אָדָם" (תהלים יב, ט) - זוֹ תְּפִלָּה הָעוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהּ. וּפֵרֵשׁ, עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם - שֶׁמְּרוֹמֶמֶת אֶת הָאָדָם לְרוּם הַמַּדְרֵגוֹת וְעוֹשָׂה לְאָדָם צַדִּיק.

ג - עוד ממעלת התפלה

א. גְּדוֹלָה תְּפִלָּה שֶׁהִשְׁוָה מַעֲלָתָהּ לַתּוֹרָה

וְהִשְׁוָה מַעֲלָתָהּ לְמַעֲלַת הַתּוֹרָה, וּשְׁקָלוּהָ כְּכָל הַמִּצְוֹת יַחַד. וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר הָרוֹקֵחַ זַ"ל (הובא בספר חיי אדם ובס' הגן יום ב'): אֲפִלּוּ לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁדִּרְכּוֹ לִלְמֹד, אֲבָל בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה וְכוּ' אֵין יָכוֹל לִלְמֹד, כִּי זְמַן תּוֹרָה לְחוּד וּזְמַן תְּפִלָּה לְחוּד, וְאִם בִּטֵּל תְּפִלָּה בִּשְׁבִיל לִמּוּדוֹ, אֲפִלּוּ לָמַד כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וְלִמֵּד לַאֲחֵרִים, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ לֹא לָמַד כָּל אוֹתוֹ יוֹם כֻּלּוֹ. וְכֵן תֵּדַע בְּבֵרוּר, שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, מַעֲלֶה עָלָיו כְּאִלּוּ לָמַד כָּל הַתּוֹרָה. שֶׁהֲרֵי בְּ"יִשְׁתַּבַּח" יֵשׁ ג"ן תֵּבוֹת כְּנֶגֶד ג"ן פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּחֻמָּשׁ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְשָׁהִיא שְׁקוּלָה כְּכָל הַמִּצְוֹת יַחַד, כָּתוּב בְּסִדּוּר הַגְּרַ"א (הישן, דף ק): צְלוֹתָא שְׁקִילָא כְּכָל פִּקּוּדִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל (רב, ב): שִׁיתְּ פִּקּוּדִין דְּקַיְמִין בִּצְלוֹתָא דְסַלְקִין לְגַבֵּי שִׁית מֵאָה פִּקּוּדִין דְּאוֹרַיְתָא וְכוּ' עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּמְבֹאָר לְעֵיל, וְאַחַר כָּךְ מָצָאתִי בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה, דְּשִׁשׁ מִצְוֹת בַּתְּפִלָּה, וְהֵם: יִרְאָה, אַהֲבָה, לְבָרְכוֹ, לְיַחֲדוֹ, לְבָרֵךְ הַכֹּהֵן אֶת הָעָם, וְלִמְסֹר נַפְשׁוֹ לוֹ.

ב. הַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ (ברכות כא)

וְאָמְרוּ בִּבְרָכוֹת (כא.): הַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וּבַתּוֹסָפוֹת שָׁם פָּסְקוּ כֵּן, אִם יָכוֹל לְחַדֵּשׁ דָּבָר. וְהָרִי"ף פָּסַק כֵּן, אֲפִלּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְחַדֵּשׁ, וְרַק אַדַּעְתָּא דְרִשׁוּת. וּבְכוּוָנְרִי הַנִּזְכָּר לְעֵיל: וּתְהֵא עֵת הַתְּפִלָּה לֵב זְמַנּוֹ. וְכֵן בַּמִּדְרָשׁ עַל הַפָּסוּק "וּפְרָעֹה הִקְרִיב" (שמות יד, י): כֵּיוָן שֶׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ מַקִּפִּין מִשְׁלֹשָׁה רוּחוֹת; הַיָּם סוֹגֵר, וְהַשּׁוֹנֵא רוֹדֵף, וְהַחַיּוֹת מִן הַמִּדְבָּר, תָּלוּ עֵינֵיהֶם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְצָעֲקוּ לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּצְעֲקוּ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'". וְלָמָּה עָשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּךְ? אֶלָּא שֶׁהָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָם.

וּמֵהֶחָסִידִים הָרִאשׁוֹנִים אָנוּ רוֹאִים, כִּי הָיוּ שׁוֹהִים עַל הַתְּפִלָּה זְמַן רַב. וְהַגְּמָרָא מַקְשָׁה: תּוֹרָתָן הֵיכָא מִשְׁתַּמֶּרֶת? אֶלָּא, לְפִי שֶׁחֲסִידִים הָיוּ תּוֹרָתָן מִשְׁתַּמֶּרֶת. אֲבָל בֶּאֱמֶת עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, כִּי הֲלֹא מִצְוַת לִמּוּד הַתּוֹרָה לֹא קַיְמוּ בַּזְּמַן הַהוּא? אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ לוֹמַר דִּתְפִלָּה שֶׁהִיא עֲבוֹדַת הַלֵּב, הִיא הָעִקָּר. וְעִקָּר זֶה נִדְרָשׁ מֵהָאָדָם, רַק שֶׁאֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ רֶגַע בְּלֵב שָׁלֵם, וּתְפִלָּה שְׁלֵמָה לְלֹא פְּגוּל, כְּמַעַט לֹא נִמְצָא אֶצְלֵנוּ. אֲבָל הָאֱמֶת - שֶׁהָעִקָּר הוּא הַתְּפִלָּה. עַל כֵּן רָאוּי שֶׁנִּתֵּן נַפְשֵׁנוּ עַל הַתְּפִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּרַשִׁ"י בְּשַׁבָּת (קכז:), דְּנֶפֶשׁ הַיְנוּ תְּפִלָּה. וּבִבְרָכוֹת (ה:) בְּרַשִׁ"י, ד"ה טוֹרֵף נַפְשׁוֹ, בא"ד: וּמַה הִיא הַנֶּפֶשׁ? זוֹ תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' א, טו): "וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'".

ג. תְּפִלָּה בְּכַוָּנָה מִתְקַבֶּלֶת לְמַעְלָה בְּכָבוֹד וְתִפְאָרָה

תַּרְגּוּם מִזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיַּקְהֵל: תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא עֲבוֹדַת הָרוּחַ, וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּסוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים. וּבְנֵי אָדָם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁתְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם בּוֹקַעַת אֲוִירִים וּבוֹקַעַת רְקִיעִים, פּוֹתַחַת פְּתָחִים וְעוֹלֶה לְמַעְלָה וְכוּ'. וְכָל אֵלּוּ שֵׁשׁ לָהֶם צָרוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַמִּתְפַּלְּלִים תְּפִלָּה לַאֲדוֹנָם מִתּוֹךְ צָרָתָם, מִתּוֹךְ שִׁבְרַת הַלֵּב - אִם הַדִּבּוּר הַהוּא הוּא כָּרָאוּי, הוּא עוֹלֶה לַאֲוִיר, וְיֵשׁ מְמֻנֶּה אֶחָד שֶׁנּוֹטֵל אֶת אוֹתוֹ דִּבּוּר וְנוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וּכְשֶׁנּוֹשֵׁק אוֹתוֹ, פָּתַח וְאָמַר: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרַחֵם עָלֶיךָ וְיִתְמַלֵּא רַחֲמִים בִּשְׁבִילֶךָ.

וּכְשֶׁהַתְּפִלָּה עוֹלָה בַּחֲשַׁאי, כָּל אֵלּוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַחֲנוֹת, וְכָל אֵלּוּ בַּעֲלֵי הָעֵינַיִם, וְכָל אֵלּוּ בַּעֲלֵי הָאָזְנַיִם, כֻּלָּם יוֹצְאִים וְנוֹשְׁקִים מִלָּה הַהִיא שֶׁל תְּפִלָּה הָעוֹלָה וְכוּ'. וּכְשֶׁהַתְּפִלָּה עוֹלָה, אָז נִזְדַּעְזֵעַ הוּא וְכָל הַמַּחֲנוֹת שֶׁלּוֹ, וְנִשְׁבָּר כֹּחָם, וְיוֹצְאִים וּמִשְׁתַּחֲוִים, וּמְעַטְּרִים לַתְּפִלָּה הַהִיא, וְעוֹלִים עִמָּהּ עַד שֶׁמַּגִּיעִים לָרָקִיעַ הַשִּׁשִּׁי. אָז יוֹצְאִים כַּמָּה צְבָאוֹת וְכַמָּה מַחֲנוֹת, וּמְקַבְּלִים אֶת הַתְּפִלָּה הַהִיא עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְשִׁבְעִים שְׁעָרִים וְכוּ', וְהוּא מְעַטֵּר אֶת הַתְּפִלָּה בְּשִׁבְעִים עֲטָרוֹת. וְכֵיוָן שֶׁהַתְּפִלָּה מִתְעַטֶּרֶת בְּכָל אֵלּוּ הָעֲטָרוֹת, אָז מִתְחַבְּרִים כָּל אֵלּוּ חַיָּלִים שֶׁל כָּל הָרְקִיעִים [שֶׁלְּוּוּ אֶת הַתְּפִלָּה עַד כָּאן, מֵרְקִיעַ לְרָקִיעַ], וּמַעֲלִין אֶת הַתְּפִלָּה לָרָקִיעַ הַשְּׁבִיעִי וְכוּ', וּמַכְנִיס אֶת הַתְּפִלָּה לְשִׁבְעָה הֵיכָלוֹת.

ד. כָּל מַצַּב קִיּוּם הָאֱמָה - בִּתְפִלָּה

וְכָתַב בְּסֵפֶר "אוֹר יְחֶזְקֵאל" זֶה לְשׁוֹנוֹ: וּבֶאֱמֶת, כָּל מַצַּב קִיּוּם הָאֱמָה הוּא רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, כִּי הָאָבוֹת עָמְדוּ וּבִקְּשׁוּ בַּתְּפִלָּה עֲבוּר עַם יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָיו, וְכִדְאִיתָא בְּרַשִׁ"י (בראשית יב, ו), שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה בָּא לִשְׁכֶם לְבַקֵּשׁ עֲבוּר שִׁבְטֵי יָהּ. וְאַף כָּל קִיּוּם יִשְׂרָאֵל

בְּעֵת חֵטְא הָעֶגֶל, בְּעֵת שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְכַלּוֹתָם, הִתְפַּיֵּס רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה. וְכִדְאִיתָא בַּחֲזַ"ל.

ה. הַסִּיעָתָא דִּשְׁמַיָּא בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת תְּלוּיָה בִּתְפִלָּה

מִשּׁוּם כֵּן יֵשׁ לְפָרֵשׁ פֵּרוּשׁ הַמִּלָּה "תְּפִלָּה" מִלְּשׁוֹן הַפְלָאָה וּפְרִישׁוּת, שֶׁפּוֹרֵשׁ אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְיַחֵד וּמִתְדַּבֵּק עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לוֹ לְאָדָם בְּעוֹלָמוֹ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה אֶלָּא רַק אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבַד.

וּלְהַמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁלְּחַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זוֹכֶה רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַבַּקָּשָׁה לִזְכּוֹת לַחֲסָדָיו, וּבִלְעֲדֵי זֹאת אֵין זוֹכֶה בִּמְאוּמָה. וְאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק בְּגַשְׁמִיּוּת, אֶלָּא אַף בָּרוּחָנִיּוּת זוֹכֶה רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה. וְאַף לִזְכּוֹת לְתוֹרָה, אֵין זוֹכִים רַק עַל יְדֵי עֶזְרַ ה', וְכִדְאִיתָא בַּגְּמָרָא (מגילה ו:): יָגַעְתִּי וְלֹא מָצָאתִי אַל תַּאֲמִין. וְהַנֵּי מִלֵּי לַחֲדוּדֵי- לְהִתְחַדֵּד וּלְהִתְפַּלְפֵּל בַּתּוֹרָה, אֲבָל לְאוֹקוֹמֵי גְּרָסָא - שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ הַתּוֹרָה, סַיְּעָתָא מִן שְׁמַיָּא הִיא. אַף הַחֲדוּדֵי הוּא מַתְּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכַנֶּאֱמַר: יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי, שֶׁאַף לְאַחַר הַיְגִיעָה אֵינוֹ זוֹכֶה מִכֹּחַ הַיְגִיעָה, אֶלָּא הוּא בְּגֶדֶר מְצִיאָה, דְּהַיְנוּ, מַתְּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּמִכָּל מָקוֹם, לְאוֹקְמֵי גְּרָסָא לֹא מַסְפִּיק בְּכָךְ, אֶלָּא דָּרוּשׁ סַיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא. חֶסֶד ה' בְּמַיֶּחָד דָּרוּשׁ לָנוּ כְּדֵי לְאוֹקְמֵי גְּרָסָא, וּלְהַשִּׂיג סַיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא דָּרוּשׁ תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה, כַּאֲשֶׁר נִתְבָּאֵר.

וְכַאֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ וְיַעֲמֹד בִּתְפִלָּה, וַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲזֹרֵהוּ וְיִזְכֶּה לְמַלֹּאת בַּקָּשָׁתוֹ. וְאִיתָא בַּחֲזַ"ל (מד"ר בשלח כא, א): "צָעֲקוּ וַה' שָׁמַע" (תהלים לד, יח) - שְׁתֵּי יְרֻשׁוֹת הִנְחִיל יִצְחָק לְשָׁנֵי בָנָיו; הִנְחִיל לְיַעֲקֹב הַקּוֹל, וְהִנְחִיל לְעֵשָׂו הַיְדַיִם. עֵשָׂו הָיָה מִתְגָּאֶה בִּירֻשָּׁתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ, יח): "פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ", וְיַעֲקֹב מִתְגָּאֶה בִּירֻשָּׁתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם, טז): "וַנִּצְעַק אֶל ה'". שְׁנֵיהֶם נָטְלוּ שְׂכָר; עֵשָׂו נָטַל שְׂכָרוֹ, וְיַעֲקֹב נָטַל שְׂכָרוֹ. וְעַיֵּן שָׁם הֵמֵשֵׁךְ דִּבְרֵי חֲזַ"ל.

ו. כֹּחַ הַתְּפִלָּה יְרוּשָׁה הִיא בְּיָדֵינוּ, וּמְבֻטָּח לָנוּ שֶׁנַּצְלִיחַ אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ

מְבֹאָר, דְּכֹחַ הַתְּפִלָּה יְרֻשָּׁה הִיא בְּיַד עַם יִשְׂרָאֵל, וְהוֹרִישָׁהּ יִצְחָק אָבִינוּ ע"ה לְיַעֲקֹב וּלְכָל עַם יִשְׂרָאֵל. וּמִכַּיוָן שֶׁיְּרֻשָּׁה בְּיָדֵינוּ, אִם כֵּן, וַדַּאי שֶׁקְּנָיָן הִיא בְּיָדֵינוּ. וְלָכֵן, פָּשׁוּט, דִּבְעֵת שֶׁאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּירֻשָּׁתוֹ וְעוֹמֵד וּמַפְצִיר בִּתְפִלָּה, יַעֲזֹרֵהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ וּתְפִלָּתוֹ. אַךְ כָּל זֹאת, בְּעֵת שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּתְּפִלָּה כָּרָאוּי לָהּ, שֶׁעוֹמֵד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּמַרְגִּישׁ בְּזֹאת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ מֵבִין מַהוּת הַתְּפִלָּה - לֹא יִזְכֶּה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה.

ז. "בְּיוֹם צָרָתִי אֶקְרָאֶךָּ" (תהלים פו, ז)

וּבְסֵפֶר "מְנוֹרַת הַמָּאוֹר" הַקָּדְמוֹן, זֶה לְשׁוֹנוֹ (פרק התפלה): חֲבִיבָה תְּפִלָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם, כִּדְגַרְסִינַן בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (כח): "לְדָוִד אֵלֶיךָ

ה' אֶקְרָא צוּרִי אַל תֶּחֱרַשׁ מִמֶּנִּי", זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (איכה ג, כד): "חֶלְקִי ה' אָמְרָה נַפְשִׁי". יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אֵין חֶלְקֵנוּ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר "חֶלְקִי ה'", וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר: אֵין חֶלְקִי אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, ט): "כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ". לְפִיכָךְ, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹנֶה אוֹתָם מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה, כג): "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ וְגוֹ'". אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (תהלים נו, ד): "יוֹם אִירָא אֲנִי אֵלֶיךָ אֶבְטָח". בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ אוֹהֵב - הוֹלֵךְ אֶצְלוֹ לְפִיסוֹ, פַּעַם אַחַת מְקַבְּלוֹ, שְׁנִיָּה שְׁלִישִׁית אֵינוֹ נִרְאֶה לוֹ, רְבִיעִית אֵינוֹ נִפְנֶה לוֹ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַטְרִיחִין עָלָיו בִּתְפִלָּה בְּעֵת צָרָתָם לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רַחֲמִים, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתָן וּמְקַבְּלָהּ וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פו, ז): "בְּיוֹם צָרָתִי אֶקְרָאֶךָּ כִּי תַעֲנֵנִי", וּכְתִיב (תהלים נ, טו): "וְקָרְאֵנִי בְּיוֹם צָרָה אֲחַלְּצֶךָּ וּתְכַבְּדֵנִי".

וְכָתַב בְּסֵפֶר "אָרְחוֹת אִישׁ", מִפְּנֵיני ה"חָזוֹן אִישׁ": א. עֶשְׂרִים תְּפִלָּה רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, הוּא מִן הַשְּׁלֵמוּת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה וְהַקְנָיָן הַיּוֹתֵר נִבְחָר לָאָדָם עַל פְּנֵי חֶלְדּ. ב. הַתְּפִלָּה הִיא מַטֵּה עֹז בְּיַד כָּל אָדָם, וְכֹל שֶׁיָּשִׂים הָאָדָם מִבְטַחוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כֵּן יַעֲלֶה וְכֵן יַצְלִיחַ. ג. כָּל בַּר נָשׁ בְּכֹחוֹ לְמְצֹא טוֹב עַל יְדֵי תְּפִלָּה, וַה' מִתְאַוֶּה, כִּבְיָכוֹל, לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים. ד. וְיֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל נֹסַח, וּבִלְבַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַלֵּב. ה. תְּפִלָּה בְּעֵת צָרָה שֶׁהָאָדָם נִצְטַוָּה עָלֶיהָ, הִיא לוֹ לְעֶזֶר וּתְרוּפָה מַתְמֶדֶת, מְשַׁמַּחַת לֵב וּמְאִירַת עֵינַיִם.

ח. הַתְּפִלָּה מְחַיֶּבֶת, כִּי אֵין גּוֹרָלֵנוּ תָּלוּי אֶלָּא בּוֹ יִתְבָּרַךְ

וּבִירוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת (פ"ו ה"א): רִבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רִבִּי יִצְחָק אָמַר בָּהּ אַרְבַּע שִׁטִּין (שֶׁבְּאַרְבָּעָה מִינֵי מְקוֹמוֹת מָצִינוּ שֶׁהָיָה קָרוֹב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָרְיוֹתָיו וְהִצִּיל):

א. בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן (אָדוֹן וּמוֹשֵׁל), אָמְרוּ לוֹ: נִתְפַּס בֶּן בֵּיתְךָ. אָמַר לָהֶן: אֲנִי מְקַיֵּם עָלָיו (אֲנִי אֶעֱמֹד לִימִינוֹ וְאֶעֱזֹר לוֹ). אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא יוֹצֵא לִדּוֹן. אָמַר לָהֶן: הֲרֵינִי מְקַיֵּם עָלָיו. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא יוֹצֵא לִתְלוֹת. הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פַּטְרוֹנוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת מֹשֶׁה מֵחֶרֶב פַּרְעֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יח, ד): "וַיַּצִּלֵנִי מֵחֶרֶב פַּרְעֹה".

אָמַר רִבִּי יַנַּאי: נֶאֱמַר (שם ב, טו): "וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה", וְאֶפְשָׁר לְבָשָׂר וָדָם לִבְרֹחַ מִן הַמַּלְכוּת? אֶלָּא - בְּשָׁעָה שֶׁתָּפַס פַּרְעֹה אֶת מֹשֶׁה, חִיְּבוּ לְהַתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ, וְקָהֲתָה הַחֶרֶב מֵעַל צַוָּארוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְנִשְׁבְּרָה, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ז, ד): "צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן" - זֶה צַוָּארוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

אָמַר רִבִּי אֲבִיתָר: וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּתְוַוְתָה הַחֶרֶב מֵעַל צַוָּארוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עַל צַוָּארוֹ שֶׁל קוֹסְטַנְטָרוֹ וַהֲרַגַתּוּ. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּצִּלֵנִי מֵחֶרֶב פַּרְעֹה" - לִי הִצִּיל וְקוֹסְטַנְטִינָר נֶהֱרַג.

רַבִּי בְּרַכְיָה קָרָא עָלָיו: "כֹּפֶר לַצַּדִּיק רָשָׁע" (משלי כא, יח). רַבִּי אַבָּא קָרָא עָלָיו: "צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו" (שם יא, ח).

שָׁנָה בַּר קַפָּרָא: מַלְאָךְ בָּא וְנִדְמֶה לָהֶן כִּדְמוּת מֹשֶׁה, וְתָפְסוּ אֶת הַמַּלְאָךְ וּבָרַח מֹשֶׁה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁבָּרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַּרְעֹה, נַעֲשׂוּ כָּל אֻכְלוּסִין שֶׁלּוֹ, מֵהֶן אִלְמִין, מֵהֶן חֵרְשִׁין, מֵהֶן סוּמִין. אָמַר פַּרְעֹה לָאִלְמִין: הֵיכָן הוּא מֹשֶׁה? - וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים, אָמַר לַחֵרְשִׁין - וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין, אָמַר לַסּוּמִין - וְלֹא הָיוּ רוֹאִין.

הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה (שמות ד, יא): "מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם אוֹ מִי יָשׂוּם אִלֵּם אוֹ חֵרֵשׁ אוֹ פִּקֵּחַ אוֹ עִוֵּר הֲלֹא אָנֹכִי ה'", שָׂם עָמַדְתִּי לְךָ, כָּאן אֵינִי עוֹמֵד לְךָ?

ב. רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר בָּהּ שִׁטָּה אַחֶרֶת: בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן, אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי יוֹצֵא לְדוֹן. אָמַר: הֲרֵינִי מִתְקַיֵּם עָלָיו. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא מֻשְׁלָךְ לַמַּיִם. הֵיכָן הוּא, וְהֵיכָן פַּטְרוֹנוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (יונה ב, יא): "וַיֹּאמֶר ה' לַדָּג וַיָּקֵא אֶת יוֹנָה".

ג. רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר בָּהּ שִׁטָּה אַחֶרֶת: בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי נִתְפַּס בֶּן בֵּיתְךָ. אָמַר: הֲרֵינִי מִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא מֻשְׁלָךְ לָאֵשׁ. הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פַּטְרוֹנוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן - הִצִּיל לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ג, כח): "עָנֵה נְבוּכַדְנֶצַּר וְאָמַר בְּרִיךְ אֱלָהֲהוֹן דִּי שַׁדְרַךְ מֵישַׁךְ וַעֲבֵד נְגוֹ דִּי שְׁלַח מַלְאֲכֵהּ וְשֵׁזִיב לְעַבְדּוֹהִי דִּי הִתְרְחָצוּ עֲלוֹהִי" [בָּרוּךְ אֱלֹהֵיהֶם שֶׁל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁשָּׁלַח מַלְאָכוֹ וְהִצִּיל עֲבָדָיו אֲשֶׁר בּוֹ הֵם בּוֹטְחִים].

ד. רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר בָּהּ שִׁטָּה אַחֶרֶת: בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי יוֹצֵא לְדוֹן. אָמַר: הֲרֵינִי מִתְקַיֵּם עָלָיו. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא מֻשְׁלָךְ לַחַיּוֹת. הֵיכָן הוּא וְהֵיכָן פַּטְרוֹנוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת דָּנִיֵּאל מִגּוֹב הָאֲרָיוֹת, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ו, כג): "אֱלָהִי שְׁלַח מַלְאֲכֵהּ וּסְגַר פֻּם אַרְיָוָתָא וְלָא חַבָּלוּנִי".

ט. אֵין לִפְנוֹת לְאֶמְצָעִי אֶלָּא יְשִׁירוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ

רַבִּי יוּדָן אָמַר: בְּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן, אִם בָּאָה לוֹ עֵת צָרָה אֵינוֹ נִכְנָס אֶצְלוֹ פִּתְאֹם, אֶלָּא בָּא וְעוֹמֵד לוֹ עַל פִּתְחוֹ שֶׁל פַּטְרוֹנוֹ, וְקוֹרֵא לְעַבְדּוֹ אוֹ לְבֶן בֵּיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: פְּלוֹנִי עוֹמֵד עַל פֶּתַח חֲצֵרְךָ. שֶׁמָּא מְנִיחוֹ לוֹ וְשֶׁמָּא מַכְנִיסוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן - אִם בָּאָה עַל אָדָם צָרָה, לֹא יְצַוַּח, לֹא לְמִיכָאֵל וְלֹא לְגַבְרִיאֵל, אֶלָּא לִי יְצַוַּח וַאֲנִי עוֹנֶה לוֹ מִיָּד, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (יואל ג, ה): "כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט".

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס: מַעֲשֶׂה הָיָה בְּרֹב שֶׁהָיָה עוֹלֶה מֵחֲמָתָן לְטִבֶּרְיָה. פָּגְעוּ בּוֹ רוֹמָאִים. אָמְרוּ לוֹ: מִן הֵיכָן אַתָּה? אָמַר לָהֶם: מֵאַנְשֵׁי סוֹפִּינוֹס [שַׂר הָעִיר]. וּפִטְרוּהוּ לְדַרְכּוֹ. בָּעֶרֶב בָּאוּ

אֲצִלוֹ [הָרוֹמְאִים לְסוֹפְיָנוֹס, וְרָאוּ שֶׁרַב אֵינוֹ שָׁם], אָמְרוּ לוֹ: עַד אֵימָתַי אַתָּה עוֹמֵד לְצַדָּם שֶׁל הַיְהוּדִים הַלָּלוּ? אָמַר לָהֶם: לָמָּה? אָמְרוּ לוֹ: פָּגַשְׁנוּ בְּאֶחָד וְאָמַרְנוּ לוֹ מִי אַתָּה? וְאָמַר לָנוּ יְהוּדִי, וְאָמַרְנוּ לוֹ מָשָׁל מִי אַתָּה? וְאָמַר לָנוּ מָשָׁל סוֹפְיָנוֹס. אָמַר לָהֶם: וּמָה עֲשִׂיתֶם לוֹ? אָמְרוּ לוֹ: פִּנִּינוּ לוֹ דֶּרֶךְ. אָמַר לָהֶם: יָפֶה עֲשִׂיתֶם.

וּמָה מִי שֶׁהוּא נִתְלֶה בְּבָשָׂר וָדָם הוּא נִצּוֹל, מִי שֶׁהוּא נִתְלֶה בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן?. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט".

אָמַר רִבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי: מַעֲשֶׂה הָיָה בְּשׁוֹפֵט אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ אֶלְכְּסַנְדְּרוֹס, וְהָיָה עוֹמֵד וְדָן גַּנָּב אֶחָד. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹפֵט לַגַּנָּב: מַה שִּׁמְךָ? אָמַר לוֹ: אֶלְכְּסַנְדְּרִי. אָמַר לוֹ: אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס יִפְטֹר אֶלְכְּסַנְדְּרִי [שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ שְׁמָדְבָּר בַּשּׁוֹפֵט]. וּמָה אִם מִי שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם הוּא נִצּוֹל, מִי שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [שֶׁהוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו] עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: כֹּל אֲשֶׁר יִקְרָא [קרי יִקָּרֵא] בְּשֵׁם ה' יִמָּלֵט".

י. אֵין תְּפִלָּתָן כְּמַשָּׂא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

רִבִּי פִּנְחָס אָמַר בָּהּ שְׁתַּיִם: אַחַת בְּשֵׁם רִבִּי זְעִירָא וְאַחַת בְּשֵׁם רִבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי.

רִבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רִבִּי זְעִירָא אָמַר: בָּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן, אִם הִטְרִיחַ עָלָיו בְּיוֹתֵר, הוּא אוֹמֵר: מָצָאתִי פְּלוֹנִי שֶׁמַּטְרִיחַ אוֹתִי! אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁאַתָּה מַטְרִיחַ עָלָיו - הוּא מְקַבֵּלְךָ, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה, כג): "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ".

יא. יֵשׁ תְּפִלָּה הַמּוֹעִילָה לְאוֹתוֹ רָגַע (תד"א)

רִבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רִבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי אָמַר: בָּשָׂר וָדָם יֵשׁ לוֹ פַּטְרוֹן, וּבָאוּ שׁוֹנְאִים עַל פֶּתַח חֲצֵרוֹ שֶׁל פַּטְרוֹנוֹ לְתָפְסוֹ, עַד שֶׁהוּא צוֹוֵחַ לוֹ, עַד שֶׁהוּא יוֹצֵא, עוֹבֶרֶת הַחֶרֶב עַל עָרְפּוֹ וְהוֹרֶגֶת אוֹתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִצִּיל אֶת יְהוֹשָׁפָט מֵחֶרֶב אֲרָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב' יח, לא): "וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת יְהוֹשָׁפָט וְהֵמָּה אָמְרוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיָּסֹבּוּ עָלָיו לְהִלָּחֶם, וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וַה' עֲזָרוֹ וַיְסִיתֵם אֱלֹקִים מִמֶּנּוּ" - מְלַמֵּד שֶׁלֹּא הָיָה חָסֵר אֶלָּא חִתּוּךְ הָרֹאשׁ, וַיְסִיתֵם אֱלֹקִים מִמֶּנּוּ.

יב. מִי כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו

אָמַר רִבִּי תַּנְחוּמָא: מַעֲשֶׂה בִּסְפִינָה אַחַת שֶׁל גּוֹיִם שֶׁהָיְתָה פּוֹרֶשֶׁת בַּיָּם הַגָּדוֹל, וְהָיָה בָּהּ תִּינוֹק אֶחָד יְהוּדִי.

עָמַד עֲלֵיהֶם סַעַר גָּדוֹל בַּיָּם, וְעָמַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, וְהִתְחִיל נוֹטֵל יִרְאָתוֹ בְּיָדוֹ וְקוֹרֵא, וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ כְּלוּם, אָמְרוּ לְאוֹתוֹ יְהוּדִי: בְּנִי, קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ, שֶׁשָּׁמַעְנוּ שֶׁהוּא עוֹנֶה אֶתְכֶם כְּשֶׁאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלָיו - וְהוּא גִּבּוֹר. מִיָּד עָמַד הַתִּינוֹק

וְצָעַק בְּכָל לִבּוֹ, וְקִבֵּל מִמֶּנּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ, וְשָׁתַק הַיָּם. כֵּיוָן שֶׁיָּרְדוּ לַיַּבָּשָׁה, יָרְדוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִקְנוֹת צָרְכָיו.

אָמְרוּ לוֹ לְאוֹתוֹ תִּינוֹק: אֵין אַתָּה הוֹלֵךְ לִקְנוֹת לְךָ כְּלוּם?

אָמַר לָהֶם: מָה אַתֶּם מְבַקְּשִׁים מִן אוֹתוֹ אַכְסְנַאי עָלוּב? (כַּוָּנַת הַתִּינוֹק מַה לָּכֶם וּלְעָלוּב כְּמוֹנִי שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם).

אָמְרוּ לוֹ: וְאַתָּה אַכְסְנַאי עָלוּב? הֵם אַכְסְנָאִים עֲלוּבִים, שֶׁהֵם כָּאן וְגִלּוּלֵיהֶם בְּבָבֶל, וּמֵהֶם כָּאן וְגִלּוּלֵיהֶם בְּרוֹמִי, וּמֵהֶם כָּאן וְגִלּוּלֵיהֶם עִמָּהֶם, וְאֵינָם מוֹעִילִים לָהֶם כְּלוּם, אֲבָל אַתָּה, כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ, אֱלֹהֶיךָ הוֹלֵךְ עִמְּךָ, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ז): "כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרֹבִים אֵלָיו, כַּה' אֱלֹקֵינוּ אֵלָיו בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו".

ד - התפלה היא כלי אמנותם של ישראל

יֵשׁ אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּלֵי אֱמָנוּת, אֲבָל אֵין הוּא אֱמָן. יֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא אֱמָן, אֲבָל אֵין לוֹ כְּלֵי אֱמָנוּת. הָאָדָם הַשָּׁלֵם - שֶׁהוּא אֱמָן, וּכְלֵי אֱמָנוּתוֹ בְּיָדוֹ.

יֵשׁ גִּבּוֹר, וְאֵין לוֹ כְּלֵי מִלְחָמָה. יֵשׁ חַלָּשׁ, וְיֵשׁ לוֹ כְּלֵי מִלְחָמָה. הָאָדָם הַשָּׁלֵם - מִי שֶׁהוּא גִּבּוֹר, וּכְלֵי מִלְחַמְתּוֹ בְּיָדוֹ.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק (שמות יד, י) "וּפַרְעֹה הִקְרִיב, וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'", רַשִׁ"י, וְהוּבָא בַּמְּכִילְתָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: תְּפְסוּ אֱמָנוּת אֲבוֹתָם. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בראשית יט, כז): "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם", וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה. בְּיִצְחָק הוּא אוֹמֵר (בראשית כד, סד): "וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה", וְאֵין שִׂיחָה אֶלָּא תְּפִלָּה.

הַתְּפִלָּה הִיא כְּלֵי אֱמָנוּת. עַם יִשְׂרָאֵל הֵם הָאֱמָנִים בַּתְּפִלָּה. וּלְכָךְ, כְּשֶׁיְּהוּדִי מִתְפַּלֵּל, הֲרֵי הוּא אֱמָן בְּכָל כְּלֵי אֱמָנוּת - גִּבּוֹר וּכְלֵי מִלְחָמָה בְּיָדוֹ.

וְעוֹד בַּמְּכִילְתָא: וּבַתְּפִלָּה מָה הוּא אוֹמֵר? - "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ" (ירמיה יז, ז) - מִבְטָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְפַּלְּלִין וְהוּא קָרוֹב לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה, יח): "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

"**אַל** תִּירְאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב" (ישעיה מא, יד) - אוֹמֵר הַ"יַּלְקוּט": מָה תּוֹלַעַת אֵינָהּ מַכָּה אֶת הָאָרָזִים אֶלָּא בַּפֶּה, כָּךְ אֵין לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא תְּפִלָּה.

וּבְרַשִׁ"י זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִשְׁפַּחַת יַעֲקֹב הַחַלָּשָׁה כְּתוֹלַעַת, שֶׁאֵין לָהּ גְּבוּרָה אֶלָּא בְּפִיהָ. וּכְמוֹ שֶׁהַתּוֹלַעַת, אַף שֶׁהִיא רַכָּה וְחַלָּשָׁה - מַכָּה אֶת עֵץ הַקָּשֶׁה כְּאֶרֶז בְּפִיהָ, כָּךְ יִשְׂרָאֵל מַכִּים אֶת הַגּוֹיִם, שֶׁנִּמְשְׁלוּ לָאֲרָזִים, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לא, ג): "הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן", בְּפִיהֶם, כְּלוֹמַר בִּתְפִלָּתָם.

ה - יבקש בתפלה על כל פרט ופרט הנצרך לו, ואפלו זעיר ביותר.

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר "רִשְׁפֵּי אֵשׁ דִּת":

מחוץ לַתְּפִלָּה הַקְּבוּעָה שֶׁתִּקָּנָה עַל יְדֵי אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, צָרִיךְ אָדָם לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה מְשֻׁלֶּבֶת בִּיחִידוּת עַל כָּל דָּבָר שֶׁהוּא זָקוּק לוֹ, וִיבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעְזְרֵהוּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ דִּבְרֵי הַיְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת (פ"א ה"א): הַלְוַאי וְיִתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם, לְפִי שֶׁאֵין תְּפִלָּה מַפְסֶדֶת.

וּבְ"בֵּית יַעֲקֹב" (ויצא) בְּשֵׁם הָרַב ר' בונים, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה: הָאָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵה' עַל כָּל דָּבָר, מִקְטָן וְעַד גָּדוֹל. וְאַל יַחְשֹׁב שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה הִתְבּוֹדְדוּת - רַק בְּכָל מָקוֹם שֶׁעוֹמֵד, אֲפִלּוּ בַּשּׁוּק, אִם הוּא רַק מָקוֹם נָקִי - יְבַקֵּשׁ מֵה' עַל כָּל דָּבָר, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה תָּמִיד דָּבוּק בַּה'.

וּבְסֵפֶר "מַגִּיד תַּעֲלוּמָה" לְבַעַל "בְּנֵי יִשָּׂשכָר (פרק אין עומדין): נִרְאֶה לִי עוֹד, דְּהִשְׁמִיעָנוּ הַתַּנָּא, אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כֹּבֶד רֹאשׁ - תְּפִלַּת הָעֲמִידָה דַּיְקָא, אֲבָל תְּפִלָּה לְשַׁעְתָּהּ, הַמִּצְטָרֶכֶת לְכָל אָדָם בְּכָל זְמַן וְעִדָּן, שֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל הִצְטָרְכוּתוֹ - אֵין צָרִיךְ הֲכָנָה, וְאַדְרַבָּא, כָּתוּב (דברים ד, ז): "כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו", וְאַדְרַבָּא, זֶה הוּא הָאֱמוּנָה הַגְּדוֹלָה לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיִּתְפַּלֵּל תֵּכֶף עַל כָּל דָּבָר שֶׁיֵּאָרַע לוֹ, וִיבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא אֱמוּנָה שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר בְּמִקָּרֶה, רַק הַכֹּל הוּא בְּהַשְׁגָּחָה נִפְלָאָה, וְהַתְּפִלָּה מוֹעֶלֶת לַהֲפֹךְ וּלְבַטֵּל הַגְּזֵרָה לְטוֹבָה וְלִישׁוּעָה.

וְיוֹתֵר מֵהָאָמוּר, מָצָאנוּ בַּחֲזַ"ל, שֶׁאֲפִלּוּ הַכֹּל כַּשּׁוּרָה אֵצֶל הָאָדָם, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תֵּאָרַע לוֹ צָרָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתַנְחוּמָא (מקץ י): אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא תְהֵא סוֹבֵר בְּשָׁעַת הָרְוָחָה שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי זָקוּק לְהוֹרִיד גְּשָׁמִים וּטְלָלִים וּלְגַדֵּל צְמָחִים לְהַחֲיוֹת הַבְּרִיּוֹת, כָּךְ תְּהֵא זָקוּק לְבָרֵךְ לְפָנַי וּלְבָרֵךְ אוֹתִי מֵעֵין מַעֲשַׂי, וְלֹא תֹּאמַר מָה אֲנִי מִתְפַּלֵּל וַאֲנִי בָּרְוָח, וּכְשֶׁתַּגִּיעַ לְצָרָה תָּבֹא וְתִתְפַּלֵּל - אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא תָּבוֹא לְךָ הַצָּרָה, הֱוֵי מַקְדִּים וּמִתְפַּלֵּל.

וּמֵעַיִן זֶה כָּתַב בְּסֵפֶר "טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ":

וְכָתַבְתִּי כָּל אֵלּוּ הַהַקְדָּמוֹת, כִּי יָדַעְתִּי שֶׁבָּחוּן וּמְנֻסֶּה כִּי הַיֵּצֶר מַנִּיחַ כֹּחַ גָּדוֹל מְאֹד לְטַמְטֵם הַלֵּב, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת בַּר יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לָעַד.

לָכֵן, דַּע אָחִי, כִּי עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל נִתְחַזֵּק בְּלֵב בַּר יִשְׂרָאֵל בְּדִבּוּרִים כָּאֵלּוּ, וּרְאֵיָה מִיּוֹסֵף הַצַּדִּיק דִּכְתִיב בּוֹ (בראשית לט, ג): "וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ", וְאָמְרוּ שָׁם בַּמִּדְרָשׁ, וְזֶה לְשׁוֹנָם: וְכִי פּוֹטִיפַר רָשָׁע הָיָה רוֹאֶה שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עִמּוֹ, וּמַה הוּא "כִּי ה' אִתּוֹ"? אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא זָז מִפִּיו; כְּשֶׁהָיָה יוֹסֵף נִכְנָס לְשַׁמְּשׁוֹ, הָיָה מְלַחֵשׁ וְאוֹמֵר: רִבּוֹן הָעוֹלָם, אַתָּה הוּא בְּטָחוֹנִי, אַתָּה הוּא פַּטְרוֹנִי, תְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאַי וּבְעֵינֵי פּוֹטִיפַר אֲדוֹנִי. וּפוֹטִיפַר אוֹמֵר לוֹ: מָה אַתָּה מְלַחֵשׁ - שְׁמָא כְּשָׁפִים אַתָּה עוֹשֶׂה לִי? וְהוּא מְשִׁיבוֹ: לֹא, אֶלָּא אֲנִי מִתְפַּלֵּל שֶׁאֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ, לְפִיכָךְ כְּתִיב: "וַיַּרְא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ".

וַחֲרִי עַל יְדֵי זֶה כִּי הָיָה מְלַחֵשׁ תָּמִיד לִפְנֵי ה' בְּדִבּוּרִים, הִכִּיר בּוֹ אֲדוֹנוֹ, הֲגַם שֶׁהָיָה גּוֹי רָשָׁע, שֶׁה' עִמּוֹ. וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ, שֶׁהָיָה שֵׁם שָׁמַיִם שָׁגוּר בְּפִיו. כִּי עַל יְדֵי דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים אֵלּוּ הִשְׁפִּין שֵׁם שָׁמַיִם בְּפִיו הַקָּדוֹשׁ.

וְזֶה תָּלוּי בָּאֱמוּנָה שֶׁל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, כִּי הָאָדָם בַּר יִשְׂרָאֵל מֻשְׁגָּח בְּכָל עִנְיָנָיו וּבְכָל דְּרָכָיו, דְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (חולין ז): אֵין אָדָם נוֹקֵף אֶצְבָּעוֹ מִלְּמַטָּה אֶלָּא אִם כֵּן מַכְרִיזִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה. וְהוּא מֻשְׁגָּח מִלְּעֵלָּא עַל כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו, דִּכְתִיב (תהלים לג, טו): "הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל-כָּל מַעֲשֵׂיהֶם", וּכְתִיב (ירמיה יז, י): "אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת". וְכֵן בְּכָל צְעָדָיו, דִּכְתִיב (איוב יד, טז) "כִּי עַתָּה צְעָדַי תִּסְפּוֹר" וְכֵן בְּכָל דִּבּוּרָיו, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (סבא משפטים), שֶׁמִּכָּל דִּבּוּר וְקוֹל שֶׁל אָדָם נַעֲשֶׂה מְזֶה דָּבָר גָּדוֹל וַאֲפִלּוּ מִכָּל הֶבֶל שֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו, נַעֲשׂוּ מִזֶּה עִנְיָנִים גְּדוֹלִים, כִּלְשׁוֹנוֹ שָׁם - וְלָא אִתְעֲבִיד כְּלוּם אֲפִלּוּ הֶבֶל דְּפוּמָא.

לָכֵן, אָחִי, תַּרְגִּיל עַצְמְךָ עַל כָּל דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל, אֲפִלּוּ עַל דָּבָר שֶׁאֵין אַתָּה מוֹצֵא תֵּכֶף לְפָנֶיךָ תֹּאמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹשִׁיעֵנִי שֶׁאוּכַל לִמְצֹא דָּבָר זֶה". וְכָל מַאֲכָל שֶׁאַתָּה אוֹכֵל, תֹּאמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹשִׁיעֵנִי שֶׁיְּהֵא זֶה לִבְרִיאוּתִי וְלִזּוֹן גּוּפִי וְנַפְשִׁי". וְכֵן קֹדֶם הֲלִיכָתְךָ בַּדֶּרֶךְ תֹּאמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי מֵהֶרְהוּר עֲבֵרָה וּמִכָּל מִכְשׁוֹל בַּדֶּרֶךְ".

וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה תַּרְגִּיל אֶת עַצְמְךָ כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, הֵן לְעִנְיַן בַּקָּשָׁה וְהֵן לְעִנְיַן הוֹדָאָה, שֶׁעַל כָּל דָּבָר קָטָן וְגָדוֹל תּוֹדֶה לַה'. כִּי אִם נָפַלְתָּ וְלֹא נִכְשַׁלְתָּ, וְכֵן אִם נָפַל כְּלִי וְלֹא נִשְׁבַּר, וְכֵן בְּיִשְׁבְּךָ לֶאֱכֹל תּוֹדֶה לַה' בְּכָל לִבְּךָ עַל שֶׁהִזְמִין לְךָ אֵלּוּ הַמַּאֲכָלִים. וְאִם הִזְמִין לְךָ ה' אֲפִלּוּ רֶוַח קָטָן אֲפִלּוּ אֵיזֶה פְּרוּטוֹת, תּוֹדֶה עַל זֶה לַה' הַטּוֹב, כַּאֲשֶׁר הָיָה מְנַהֵג תְּמִימִים יְרֵאִים שֶׁעָסְקוּ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְכֵן בִּיצִיאָה וּכְנִיסָה - עַל הַכֹּל תּוֹדֶה לַה'.

וְכֵן בַּמִּדְרָשׁ (ויצא פרשה סח), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּעַרְבִית צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקַי, שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה". בְּשַׁחֲרִית צָרִיךְ לוֹמַר: "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹקַי, שֶׁהוֹצֵאתַנִי מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה". בְּמִנְחָה צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקַי שֶׁכְּשֵׁם שֶׁזִּכִּיתָנִי לִרְאוֹת חַמָּה בִּזְרִיחָתָהּ, כָּךְ תְּזַכֵּנִי לִרְאוֹתָהּ בִּשְׁקִיעָתָהּ".

וּפוּק חֲזִי שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (ב"ר פי"ד): עַל כָּל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה שֶׁאָדָם נוֹשֵׁם צָרִיךְ לְקַלֵּס לְבוֹרְאוֹ. מַאי טַעֲמָא? "כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָ-הּ" (תהלים קנ, ו) - כָּל הַנְּשִׁימָה תְּהַלֵּל יָ-הּ. וַהֲלֹא זֶה טוֹבָה מֻסְתֶּרֶת וּמְכֻסָּה הַנְּשִׁימָה שֶׁל אָדָם, וְהָאָדָם רָגִיל בָּהּ מְאֹד - עִם כָּל זֶה כַּמָּה הִקְפִּיד הַכָּתוּב לְהַלֵּל לַה' עַל כָּל נְשִׁימָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּטוֹבָה גְּלוּיָה קָצַת לְמַרְאֵה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר בָּזֶה תִּרְאֶה גֹּדֶל הַשְׁגָּחַת אֱלֹקוּת עַל בְּנֵי אָדָם וְעַד כַּמָּה הַדְּבָרִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה.

וּבְאֹם תַּרְגִּיל עַצְמְךָ בָּזֶה, יִכָּנֵס בְּלִבְּךָ אֱמוּנָה שֶׁל הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וֶאֱמוּנָה גְּדוֹלָה לַה', וּבְאֵלּוּ הַדְּבָרִים גּוֹרְמִים חֵשֶׁק וְאַחְדוּת וְאַהֲבָה לַה', וְיָכוֹל לָבוֹא לִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא וֶאֱמוּנָה וְאַהֲבָה

גְּדוֹלָה, וְכַאֲשֶׁר מְבֹאָר בְּסֵפֶר "חֲרֵדִים", "וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לְבָבֶךָ" - שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁל אָדָם נְקֻבָּעִים בְּלִבּוֹ, עַיִן שָׁם. עַד כָּאן.

ו - אפלו חרב חדה מנחת על צוארו של אדם - אל יתיאש מן הרחמים.

בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (ואתחנן אות ד) זֶה לְשׁוֹנוֹ: "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' וְכוּ'", לְמֵד מֹשֶׁה אֶת בָּאֵי הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יאמַר אָדָם, הוֹאִיל וְחֹלִי שֶׁלּוֹ מְסֻכָּן, וְעָשָׂה דַּיְתְקִי (צַוָּאָה), וְחִלֵּק כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכוּ', לֹא יִתְפַּלֵּל עוֹד. אֶלָּא יִתְפַּלֵּל, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹסֵל תְּפִלַּת כָּל בְּרִיָּה, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה עָשָׂה דַּיְתְקִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ג, יב, יט, כא): "וְעָרְיו נָתַתִּי וְגוֹ' וָאֲצַו אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִיא וְגוֹ' וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ צִוֵּיתִי בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר וְגוֹ'" - הֲרֵי דַּיְתְקִי. שְׁמָא תֹּאמַר, עָמַד לוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל, תַּלְמוּד לוֹמַר (שם ד, א): "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' וְגוֹ'". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הִנֵּה, כָּאן לְמִדּוּנוּ חֲזַ"ל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁלִּמְּדוּנוּ זְכִרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י.), גַּבֵּי חִזְקִיָּהוּ שֶׁאָמַר: מְקַבְּלָנִי, שֶׁאֲפִלּוּ חֶרֶב חַדָּה מֻנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים. כִּי הַחֶרֶב הוּא דָּבָר מְבַהֵוּךְ, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם חוֹלֶה מְסֻכָּן, וְכוֹחוֹתָיו נִגְמָרִים לְגַמְרֵי, וּכְבָר הֶחְלִיט שֶׁהוּא מֵהַנִּפְרָדִים מֵהָעוֹלָם, וְכוֹתֵב צַוָּאָה וּמְחַלֵּק אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, וּבְכָל זֹאת לְמִדּוּנוּ זְכִרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁצָּרִיךְ הוּא עוֹד לְהִתְפַּלֵּל, מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פּוֹסֵל תְּפִלַּת כָּל בְּרִיָּה - זֹאת אוֹמֶרֶת, אַף בָּזֶה, שֶׁהִתְיָאֵשׁ, רַחֲמָנָא לִיצְלָן, מֵהַחַיִּים, וּבְכָל זֹאת, אִם יִתְפַּלֵּל אֵין תְּפִלָּתוֹ נִמְאֶסֶת. וְאֵצֶל חִזְקִיָּהוּ, הוּא עַצְמוֹ לֹא הִתְיָאֵשׁ מֵהַחַיִּים, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר לוֹ לִישַׁעְיָהוּ: בֶּן אָמוֹץ, כֹּלֶה נְבוּאָתְךָ וְצֵא, כְּךָ מְקַבְּלָנִי מִבֵּית אֲבִי אַבָּא וְכוּ'. וּרְאֵה בַּהֲגָהוֹת הַגְּאוֹן רִבִּי צְבִי הִירְשׁ חַיּוּת (שם) עַל פִּי הַרַמְבַּ"ם, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, דְּנָבִיא הַמְנַבֵּא לְרָעָה, יָכוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַחֲזוֹר לְטוֹבָה כְּמוֹ בְּנִינְוֵה וְכוּ', וְעַל כֵּן אָמַר לוֹ לְשׁוֹן זֶה: כֹּלֶה נְבוּאָתְךָ וְצֵא, עַיִן שָׁם. אֲבָל, שֶׁתְּפִלָּה מוֹעֶלֶת אַף בְּמִי שֶׁכְּבָר מַמָּשׁ כָּלוּ חַיָּיו וְנִתְיָאֵשׁ מִלְּחָיוֹת וְכוּ', וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין תְּפִלָּתוֹ נִמְאֶסֶת וְנִפְסֶלֶת - זֶהוּ שֶׁלִּמֵּד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה בְּ"וָאֶתְחַנַּן אֶת ה' בָּעֵת הַהִיא", כְּלוֹמַר - אַחַר צַוָּאָתוֹ לִפְנֵי מוֹתוֹ, וּבְעֵת כָּזֹאת, גַּם כֵּן אַל יִמְנַע הָאָדָם עַצְמוֹ מִתְּפִלָּה, וְאַף בָּעֵת הַהִיא יְכוֹלָה לְהוֹעִיל תְּפִלָּתוֹ.

וְזֶה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי עַל הַפָּסוּק (דברים יא, יג) "וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וְגוֹ'": וְצָרִיךְ אַתָּה לָדַעַת, כִּי כֹּחַ הַתְּפִלָּה גָּדוֹל אֲפִלּוּ לְשִׁנּוֹת הַטֶּבַע וּלְהַנְצַל מִן הַסַּכָּנָה וּלְבַטֵּל הַגְּזַר וְכוּ', וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁגָּזַר עָלָיו הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְבַּטֵּל בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה וְכוּ'. הוֹדִיעָנוּ בְּכָאן, שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא לְמַעְלָה מִן הַנְּבוּאָה, כְּלוֹמַר, מִן הַמָּקוֹם שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַנְּבוּאָה לַנְּבִיאִים וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ: אֲפִלּוּ חֶרֶב חַדָּה מֻנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב יג, טו): "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל".

אָמַר רִבִּי חָנָן: אֲפִלּוּ בַּעַל הַחֲלוֹמוֹת אוֹמֵר לוֹ לְאָדָם לְמָחָר הוּא מֵת - אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ה, ו): "כִּי בְרֹב חֲלֹמוֹת וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה, כִּי אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא". מֵיָד - "וַיֵּסֶב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'" (ישעיה לח, ב). מַאי קִיר? אָמַר רַשְׁבַּ"ל: מִקִּירוֹת לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ד, יט): "מֵעַי מֵעַי אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי".

ז - אין שום תפלה הולכת לאבוד, ואפלו שלא רואה שנענה.

כָּתַב בְּסֵפֶר "דֶּגֶל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם" פָּרָשַׁת עֵקֶב בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב: לִפְעָמִים אָדָם מִתְפַּלֵּל דָּבָר זֶה, וְנוֹתְנִים לוֹ דָּבָר אַחֵר, אוֹ לִפְעָמִים פּוֹעֶלֶת הַתְּפִלָּה רַק בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּכְגוֹן אָדָם מִתְפַּלֵּל עַל פַּרְנָסָה בְּדֶרֶךְ זוֹ, וְהוֹעִילָה לוֹ תְּפִלָּתוֹ לְפַרְנָסָה אוּלָם בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת מִכְּפִי שֶׁהִתְפַּלֵּל.

וְכֵן כָּתַב בְּסֵפֶר "פּוֹרַת יוֹסֵף": שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי [הַבַּעַל שֵׁם טוֹב] - יַאֲמִין כְּשֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו נֹסַח הַתְּפִלָּה, מַה שֶּׁשּׁוֹאֵל - מֵיָד נַעֲנָה. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי לִפְעָמִים רוֹאֶה שֶׁאֵינוֹ נַעֲנָה וְלֹא נַעֲשָׂה מְבֻקָּשׁוֹ, אֶלָּא שֶׁלִּפְעָמִים בַּקָּשָׁתוֹ מִתְמַלֵּאת בְּכָלְלוּת הָעוֹלָם וְכוּ' וּמוֹעִילָה לָאֲחֵרִים.

פֵּרוּשׁ, "וּמוֹעִילָה לָאֲחֵרִים" וְהַזְּכוּת נִזְקֶפֶת לִזְכוּתוֹ שֶׁל הַמִּתְפַּלֵּל וּכְאִלּוּ וְהוּא עָשָׂה חֶסֶד עִם אֲחֵרִים שֶׁפְּעָלָה תְּפִלָּתוֹ לְגַבֵּיהֶם, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִכָּךְ כְּלָל.

וּבְסֵפֶר "שֻׁלְחָן הַטָּהוֹר" (דף רפז) זֶה לְשׁוֹנוֹ: דְּהִנֵּה עַכְשָׁו, קֹדֶם בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְהִתְנַסּוֹת בְּכֹבֶד וּבְקָשֵׁי הַגָּלוּת. לָכֵן יִתְחַזֵּק כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמוּנָתוֹ לֵאלֹקָיו וּבְגֹדֶל הַבִּטָּחוֹן, וְיִתְמִיד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵה' עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְלֹא יָרָפֶה מִזֶּה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה כְּלָל וְעִקַּר גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת בַּר יִשְׂרָאֵל. אָבָל כָּל הַתְּפִלּוֹת יִהְיוּ הַכֹּל בֶּאֱמוּנָה שֶׁיְּבַקֵּשׁ - שֶׁיְּהֵא רַק בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן וּלְנַחַת רוּחַ לְבוֹרְאֵנוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְלֹא מַה שֶּׁנִּדְמֶה בְּעֵינָיו לְטוֹב. וְגַם יְבַקֵּשׁ וְיִרְבֶּה בְּרַחֲמִים, שֶׁתִּתְחַזֵּק אֱמוּנָתוֹ וּבִטְחוֹנוֹ בֵּאלֹקָיו. וַהֲגַם שֶׁרוֹאֶה שֶׁתְּפִלּוֹתָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים - לֹא יָחוּשׁ וְלֹא יִפֹּל דַּעְתּוֹ מִזֶּה, כִּי יָדוּעַ מִדִּבְרֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁאֵין לְךָ תְּפִלָּה בָּעוֹלָם, בִּפְרָט מִבַּר יִשְׂרָאֵל הַקָּדוֹשׁ, הַשּׁוֹפֵךְ לִבּוֹ לַה', שֶׁתְּהֵא נֶאֱבֶדֶת, חַס וְשָׁלוֹם. רַק הַתְּפִלָּה צְרִיכָה, לִפְעָמִים, בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים לְצֹרֶךְ אֵיזֶה תִּקּוּן וַעֲלִיָּה, אֲשֶׁר גָּלוּי רַק לְמַעְלָה, וְכַמּוּבָא בְּתוֹלְדוֹת הַקָּדוֹשׁ וּבְמִדְרַשׁ פִּנְחָס. וּלְעָתִיד לָבוֹא יָבוֹאוּ כָּל אֵלּוּ הַתְּפִלּוֹת לִפְנֵי ה', וְיֵהָפְכוּ לְאוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת וַעֲצוּמוֹת, שֶׁיִּתְעַנְּגוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. וְגַם, לִפְעָמִים, תִּתְקַבֵּל הַתְּפִלָּה לְאַחַר זְמַן, שֶׁלִּפְעָמִים עוֹמֶדֶת הַתְּפִלָּה מִבַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהַמְקַטְרְגִים אֵין מַנִּיחִים שֶׁתִּתְעַלֶּה, וּבְעֵת רָצוֹן תִּדְחַק עַצְמָהּ זוֹ הַתְּפִלָּה וְתִתְעַלֶּה, כִּי דִּבּוּר שֶׁל תְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ הוֹלֵךְ לָרִיק, חַס וְשָׁלוֹם, כַּאֲשֶׁר הֶאֱרַכְתִּי בְּסִפְרִי "טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ". וְלָכֵן יִתְעַקֵּשׁ כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלּוֹתָיו לַה', לְבַקֵּשׁ תָּמִיד

עַל נַפְשׁוֹ שֶׁתִּתְקָרֵב לַה' וְלֹא תִדָּחֶה, וְלֹא יְהֵא בִיאָתוֹ לְזֶה הָעוֹלָם לָרִיק. וְלֹא יַשְׁגִּיחַ עַל כָּל אֲשֶׁר נִרְאֶה לוֹ שֶׁמַּדְחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, רַק הוּא יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, לְהַרְבּוֹת תַּחֲנוּנִים לַה', וְאֵלּוּ הַתַּחֲנוּנִים לֹא יֹאבְדוּ, חַס וְשָׁלוֹם. וּבְעֵת יַקְרִיבוּ דִינוֹ, לְאַחַר אֲרִיכוּת יָמָיו, לְפָנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה - יִרְאֶה כַּמָּה טוֹבוֹת עָשׂוּ לוֹ כָּל אֵלּוּ הַתְּפִלּוֹת. וּמוּבָא בְּתָנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ (אליהו זוטא פ"ו): אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: אֵין אַתָּה יָכוֹל לַעֲמֹד עַל כָּל מִדּוֹתַי, אֶלָּא הֲרֵינִי מוֹדִיעֲךָ מִקְצַת מִדּוֹתַי; כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה בְּנֵי אָדָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם תְּהִלָּה וְשֶׁבַח שֶׁל תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, לֹא בְמַעֲשֶׂה יְדֵיהֶן וְלֹא בְמַעֲשֶׂה אֲבוֹתֵיהֶן, אֶלָּא רַק בִּשְׁבִיל שֶׁהֵן עוֹמְדִין וּמוֹדִין וּמְבָרְכִין וּמְשַׁבְּחִין וּמַרְבִּין תַּחֲנוּנִים לְפָנַי - אֲנִי נִזְקָק לָהֶם לָתֵת לָהֶם מְזוֹנוֹתֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב, יז): "פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם".

עַד לְקַבָּלַת הַתְּפִלָּה דְּרוּשׁ עַקְשָׁנוּת וְסַבְלָנוּת

(עוֹד מֵהַגְּ"ל שֶׁאֵין שׁוּם תְּפִלָּה לְאִבּוּד)

כָּתַב ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב: תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְהַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר מַעֲלִים אוֹתָן וּמְקַיְּמִין אוֹתָן וּבוֹנִים מֵהֶן שִׁעוּר קוֹמָתוֹ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט עַד שֶׁיִּשְׁלַם שִׁעוּר קוֹמָתוֹ, וְאָז יָבוֹא מָשִׁיחַ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת [כְּלוֹמַר, יָגַלֶּה אֶת מַלְכוּת ה' בָּעוֹלָם]. וּכְשֵׁם שֶׁאִם יִתְעוֹרֵר הָאָדָם בַּבֹּקֶר מִשְּׁנָתוֹ וְיִגַּלֶּה בִּנְיָן חָדָשׁ נִצָּב מוּל בֵּיתוֹ, יָבִין וְיֵדַע מִיָּד כִּי מַעֲשֶׂה תַּעְתּוּעִים הוּא, שֶׁכֵּן בִּנְיָן אֲמִתִּי נִבְנֶה לְאַט לְאַט, לְבֵנָה אַחַר לְבֵנָה - כָּךְ חַיָּב הָאָדָם לְהַאֲמִין וְלָדַעַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִכָּנֵס אֶל הַקְּדֻשָּׁה בְּבַת אַחַת, רַק עַל יְדֵי רִבּוּי תְּפִלּוֹתָיו דַּוְקָא יִבָּנֶה מְעַט מְעַט בִּנְיַן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִכָּנֵס בּוֹ, וְאִם לֹא יִהְיֶה קְצַר רוּחַ, בְּרִבּוֹת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים יִכָּנֵס בּוֹ בְּוַדַּאי. עַד כָּאן.

כִּי יֵשׁ מֵעַמְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁטּוֹעִים, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵן לָרִיק, מֻחֲמַת שֶׁרוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשָׁעִים - אַךְ בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כָּךְ. וְכַמָּשָׁל שֶׁסִּפֵּר ר' נַחְמָן עַל מֶלֶךְ שֶׁצִּוָּה עַל בְּנוֹ לְקַחַת אֶבֶן גְּדוֹלָה מְאֹד,כְּמוֹ אֶבֶן הָרֵחַיִם, וְלִטֵּל וְלָשֵׂאת אוֹתָהּ אֶל עֲלִיַּת בֵּיתוֹ, וּמִסְתָּמָא לֹא הָיָה יָכוֹל הַבֵּן לָשֵׂאת וּלְהָרִים אֶת הָאֶבֶן, כִּי הָיְתָה אֶבֶן גְּדוֹלָה וּכְבֵדָה מְאֹד. הִצְטַעֵר הַבֵּן מְאֹד עַל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמַלֵּא רְצוֹן אָבִיו הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁגִּלָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ דַּעְתּוֹ אַחַר כָּךְ וְאָמַר לוֹ: הֲיַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁאֲנִי אֲצַוֶּה עָלֶיךָ דָּבָר כָּבֵד כָּזֶה? - אֵין כַּוָּנָתִי לָזֶה כְּלָל, רַק כַּוָּנָתִי הָיְתָה שֶׁתִּתְקַח פַּטִּישׁ חָזָק וְתַכֶּה וְתִשְׁבֹּר אֶת הָאֶבֶן לַחֲתִיכוֹת קְטַנּוֹת, וְכָךְ תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אוֹתָהּ אֶל הָעֲלִיָּה.

כְּמוֹ כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִוָּה עָלֵינוּ שֶׁנִּשָּׂא לִבֵּנוּ אֶל כַּפַּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמַיִם. וּלְבֵנוּ הוּא לֵב הָאֶבֶן, וְהוּא אֶבֶן גְּדוֹלָה וּכְבֵדָה מְאֹד, וְאִי אֶפְשָׁר לְהָרִים אוֹתָהּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אֹפֶן,

רַק עַל יְדֵי שֶׁנִּקַּח פַּטִּישׁ וּנְפוֹצֵץ אֶת לֵב הָאֶבֶן וְאָז נוּכַל לְהָרִים אוֹתוֹ. וְהַפַּטִּישׁ הוּא הַדִּבּוּר. וְהָעִקָּר - לְהַרְבּוֹת בְּדִבּוּרִים שֶׁל תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת בַּפֶּה, וְהִתְעוֹרְרוּת הַלֵּב בָּא מֵמֵילָא.

וְלִפְעָמִים עַל יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר הַרְבֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁיִּהְיֶה בְּלֹא לֵב כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן יָבוֹא אַחַר-כָּךְ עַל יְדֵי זֶה לְהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹלָה בַּלֵּב וּבַנֶּפֶשׁ, וּמֵמֵילָא יִוָּשַׁע. וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁנִּקְרָא 'תְּפִלָּה', שֶׁהוּא לְשׁוֹן עִקּוּשׁ וּפְתַלְתֹּל. וּבְחִינָה זוֹ יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת מְאֹד מְאֹד כָּל יְמֵי חַיָּיו, שֶׁזֶּה הָעִקָּר. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת עִקְּשָׁן גָּדוֹל בָּזֶה מְאֹד מְאֹד, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁדְּבָרָיו אֵינָם מוֹעִילִים כְּלָל, כִּי זֶה כַּמָּה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁעוֹסֵק בָּזֶה וַעֲדַיִן לֹא פָּעַל כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּזֶה עַקְּשָׁן גָּדוֹל, כְּמוֹ הָעִקְּשָׁן שֶׁעוֹשֶׂה הַדָּבָר בְּלִי שׁוּם טַעַם - כָּךְ גַּם בַּעֲבוֹדַת ה'.

וּבָאֱמֶת צְרִיכִין עִקְּשָׁנוּת גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד בְּכָל עֲבוֹדַת ה', בְּכָל עֲבוֹדָה וַעֲבוֹדָה וּבְכָל עֵצָה וְעֵצָה. אֲבָל עִקַּר הָעִקְּשָׁנוּת צְרִיכִין בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים, וְהָעִקָּר בְּשִׂיחוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רש"י עַל הַפָּסוּק "נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי" (בראשית ל, ח) - לְשׁוֹן עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל, נִתְעַקַּשְׁתִּי וְהִפְצַרְתִּי פְּצִירוֹת וְנַפְתּוּלִים הַרְבֵּה לַמָּקוֹם. וְהֶבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב אִם תִּרְצֶה לִחְיוֹת חַיֵּי עוֹלָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַכֹּל בִּכְתָב. וְאַף עַל פִּי שֶׁתִּהְיֶה בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ וּפְתַלְתֹּל כַּמָּה פְּעָמִים בְּלִי טַעַם וְרֵיחַ- "לֹא בָזֶה וְלֹא שִׁקֵּץ עֱנוּת עָנִי" (תהלים כב, כה), כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ מָלֵא רַחֲמִים בְּכָל עֵת.

וְזֶהוּ בְּחִינַת: "תְּפִלָּה לְעָנִי" שֶׁהִיא יְקָרָה מִכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, עַיֵּן שָׁם בַּאֲרִיכוּת שֶׁמַּפְלִיג מְאֹד בְּמַעֲלַת תְּפִלַּת הֶעָנִי. וְכָל זֶה נֶאֱמַר אֲפִלּוּ בְּעָנִי סְתָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל צְרָכָיו וְעַל דַּחֲקוֹ וַעֲנִיּוּתוֹ בְּגַשְׁמִיּוּת, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמַּתְחִיל הָאָדָם לְרַחֵם עַל עַצְמוֹ וּמַרְגִּישׁ עֲנִיּוּתוֹ וְדַחֲקוֹ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְטוֹעֵן עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים עַל שֶׁאֵינוֹ מְקָרְבוֹ אֵלָיו וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וְלִבּוֹ לְפָנָיו - כַּמָּה וְכַמָּה יְקָרָה תְּפִלָּה זוֹ בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהִיא יְקָרָה מִכָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי, בֶּאֱמֶת, זֶה עִקַּר הָעֲנִיּוּת וְהַדַּחֲקוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: אֵין עָנִי אֶלָּא מִן הַדַּעַת. כִּי חוֹץ מִזֶּה הַכֹּל הֶבֶל, כִּי יְמֵינוּ כְּצֵל עוֹבֵר, וְאֵין צָרָה כְּצָרוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְאֵין עֲנִיּוּת כַּעֲנִיּוּת מִתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא בַּעַל חוֹב, שֶׁחַיָּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חוֹבוֹת רַבִּים שֶׁחַב כְּנֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי חֲטָאָיו וּפְשָׁעָיו, וְאֵין לוֹ בַּמֶּה לְסַלֵּק כְּלָל כִּי אִם בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים.

וּכְשֶׁהָאָדָם בַּעַל הַחוֹב זוֹכֶה לְהִתְעוֹרֵר וּלְהַרְגִּישׁ עֲנִיּוּתוֹ וְדַחֲקוֹ, וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּרֹשׁ וְאֶבְיוֹן הַמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים וּמְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו בְּשִׁבְרוֹן לֵב עַל נַפְשׁוֹ לְהַצִּילָהּ מִנִּי שַׁחַת לְבַל יֵאָבֵד שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּוַדַּאי תְּפִלָּה זֹאת יְקָרָה בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִכָּל הַתְּפִלּוֹת בָּעוֹלָם, וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה כַּמָּה זְמַנִּים שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמִתְבּוֹדֵד, וְנִדְמֶה שֶׁעֲדַיִן

לֹא פָּעַל כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן כָּל דִּבּוּר דִּבּוּר וְדִבּוּר אֵינוֹ נֶאֱבָד, רַק כֻּלָּם מְנוּיִים וּסְפוּרִים וּגְנוּזִים בְּאוֹצְרוֹתָיו.

וְגַם דַּע, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָאָדָם לָדַעַת כְּלָל בְּזֶה הַגּוּף אִם פָּעַל בַּעֲבוֹדַת ה' אִם לָאו, כִּי אֲפִלּוּ אִם לֹא פָּעַל כִּי אִם חוּט הַשַּׁעֲרָה אֶחָד פַּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּיו - גַּם זֶה יָקָר מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם הַזֶּה. כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁנֶּעְתָּקִים אֵיזֶה תְּנוּעָה לְהִתְקָרֵב מְעַט יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲפִלּוּ פָּחוֹת מֵחוּט הַשַּׁעֲרָה, עַל יְדֵי זֶה רְצִים וְהוֹלְכִים גַּם כֵּן אֲלָפִים וּרְבָבוֹת פַּרְסָאוֹת בָּעוֹלְמוֹת הָעֶלְיוֹנִים [כְּלוֹמַר, מִתְקַדְּמִים וְהוֹלְכִים בְּרוּחָנִיּוּת לְאֵין שִׁעוּר], וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בְּזֶה מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר. וּכְשֶׁיִּהְיֶה חָזָק כָּל כָּךְ בִּבְחִינַת "נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי" - אָז סוֹף כָּל סוֹף בְּוַדַּאי יִזְכֶּה לִפְעֹל בַּקָּשָׁתוֹ לְהִתְקָרֵב לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִהְיוֹת שָׁוֶה עִם אֶחָיו הַכְּשֵׁרִים וְהַצַּדִּיקִים. וּכְמוֹ שֶׁמְּסַיֵּם שָׁם הַפָּסוּק: "גַּם יָכֹלְתִּי" - הִסְכִּים עַל יָדֵי שֶׁנִּתְעַקְּשְׁתִּי כָּל כָּךְ לְהַפְצִיר הַרְבֵּה לַמָּקוֹם. אַף עַל פִּי שֶׁנִּדְמֶה לִי כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁשּׁוּב לֹא יוֹעִילוּ דְּבָרַי, חַס וְשָׁלוֹם וְכוּ', אַף עַל פִּי כֵן נִתְעַקְּשְׁתִּי בָּעַקְשָׁנוּת גְּדוֹלָה בְּלִי שִׁעוּר, וְלָכֵן גַּם יָכֹלְתִּי.

וְאִם יִהְיֶה הָאָדָם חָזָק וְאַמִּיץ מְאֹד מְאֹד בִּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת, בְּוַדַּאי יַעֲנֵהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁתְּפִלָּה צְרִיכָה חִזּוּק, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז, יד): "קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: וְאִם לֹא תִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתְךָ - חֲזֹר וְקַוֵּה. וְכֵן לְעוֹלָם, עַד יַשְׁקִיף וְיַרְא ה' מִשָּׁמַיִם.

וְכֵן מָצִינוּ עִנְיָן זֶה אֵצֶל יִצְחָק אָבִינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה, כא): "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ ה'", שֶׁעַל זֶה פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "וַיֶּעְתַּר" - הִרְבָּה וְהִפְצִיר בִּתְפִלָּה. וְתִרְגֵּם יְהוֹנָתָן: וְהַפֵּךְ יִצְחָק בְּצְלוֹתֵהּ רְעוּתֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִמַּה שֶׁגְּזַר עַל אִינְתְּתֵהּ [וְהַפֵּךְ יִצְחָק בִּתְפִלָּתוֹ רְצוֹן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ הוּא מִמַּה שֶׁגָּזַר עַל אִשְׁתּוֹ]. וְהַמּוּבָן מִזֶּה, שֶׁעַל יְדֵי רִבּוּי הַדְּבָרִים דַּוְקָא הָפַךְ וְשִׁנָּה גְּזַר הַדִּין, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל: "וַיֶּעְתַּר" - מָה עָתָר מְהַפֵּךְ אֶת הַגְּרָן, אַף רִבּוּי הַתְּפִלָּה מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּין.

וְכֵן מָצִינוּ בִּתְפִלַּת חַנָּה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (שמואל א' א, יב): "וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל", וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ: מִכָּאן, שֶׁכֹּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה נַעֲנֶה. וְעוֹד אָמְרוּ: אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: אֲפִלּוּ אֵין אָדָם כְּדַאי לְהֵעָנוֹת בִּתְפִלָּתוֹ וְלַעֲשׂוֹת עִמּוֹ חֶסֶד - כֵּיוָן שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמַרְבֶּה בְּתַחֲנוּנִים, אֲנִי עוֹשֶׂה חֶסֶד עִמּוֹ. וְעַל זֶה כָּתַב ר' נָתָן [מִבְּרֶסְלֶב] לִבְנוֹ: חֲזַק, בְּנִי, וַחֲזַק לְלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה לְדַבֵּר הַכְּסוּפִים דִּקְדֻשָּׁה בְּכָל יוֹם. וְתַאֲמִין שֶׁאֵיךְ שֶׁהוּא גַּם הַדִּבּוּרִים שֶׁלְּךָ יִקָּרִים מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא בְּרַחֲמָיו מִתְאַוֶּה גַּם לִתְפִלָּתְךָ, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת, עִם כָּל עֲבוֹדָתָם הַגְּדוֹלָה, אֵינוֹ עוֹלֶה אֲצָלוֹ יִתְבָּרַךְ כְּלָל כְּנֶגֶד שִׂיחָה אַחַת וּתְפִלָּה אַחַת שֶׁל בֶּן אָדָם שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפֵל. וְהָעִקָּר שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְיֻאָשׁ אֶת עַצְמוֹ מִלְּצַעֵק אֶל ה',

וְאַף אִם הוּא בְּבֶטֶן שְׁאוֹל מַמָּשׁ [כְּלוֹמַר, בִּירִידָה רוּחָנִית עֲצוּמָה כְּכָל שֶׁתִּהְיֶה], הֲלֹא גַּם אִם "מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שִׁוַּעְתִּי" (יונה ב, ג) - גַּם מִמָּשָׁם: "שָׁמַעְתִּי קוֹלִי".

וְאַף אִם כָּל אֶחָד נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ עָלָיו לֹא נֶאֱמַר זֹאת, כְּאִלּוּ יָרַד יוֹתֵר מִבֶּטֶן שְׁאוֹל, חַס וְשָׁלוֹם, וּכְאִלּוּ אֵין בְּכֹחוֹ לְצַעֵק עוֹד, וּכְאִלּוּ כְּבָר צָעַק הַרְבֵּה מְאֹד וְאֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ, וְעוֹד דְּחִיּוֹת כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה, וּבֶאֱמֶת לֹא כֵּן הוּא - כִּי דִּבְרֵי הִתְחַזְּקוּת אֵלֶּה מְכֻוָּנִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמָּשׁ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ "יָגַעְתִּי וְלֹא מָצָאתִי - אַל תַּאֲמִין, יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי - תַּאֲמִין". וְקָשֶׁה לְהָבִין, מַהוּ לְשׁוֹן "תַּאֲמִין"? הֲלֹא יְכוֹלִים לִרְאוֹת אִם מָצָא אִם לָאו. אַךְ בֶּאֱמֶת יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיָּגַע הַרְבֵּה וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁעֲדַיִן לֹא מָצָא כֹּל, וּמֵחֲמַת זֶה אוֹמֵר: יָגַעְתִּי וְלֹא מָצָאתִי. אַף עַל פִּי כֵן - אַל תַּאֲמִין לוֹ, רַק יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי - תַּאֲמִין. לַמְרוֹת שֶׁאֵין בְּיָדוֹ מְאוּמָה מַה שֶּׁמָּצָא, אַף עַל פִּי כֵן תַּאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁבְּוַדַּאי מָצָא הַרְבֵּה, כִּי יֵשׁ הַרְבֵּה שֶׁאֵין מַרְאִין לָהֶם מַה שֶּׁמָּצְאוּ עַד הַסּוֹף, וְגַם אִם אֲפִלּוּ לֹא מָצָא עֲדַיִן כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן מָצָא הַרְבֵּה עַל יְדֵי הַחִפּוּשׂ וְהַיְגִיעָה בִּלְבַד. כִּי הַיְגִיעָה וְהַחִפּוּשׂ לְבַד אֵינָם אוֹבְדִים בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי מַה שֶּׁמַּרְוִיחִין עַל יְדֵי הַיְגִיעָה וְהַחִפּוּשׂ לְבַד, אֲפִלּוּ כָּל זְמַן שֶׁאֵין מוֹצְאִין, הוּא רֶוַח בְּלִי שִׁעוּר יוֹתֵר מִכָּל הוֹן דְּעָלְמָא, "עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹקִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֶּה לוֹ" (יְשַׁעְיָה סד, ג), וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאָנוּ בְּטוּחִים שֶׁבְּוַדַּאי נִזְכֶּה לִמְצֹא הַכֹּל לְבַסּוֹף, אִם נִזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק וּלְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ תָּמִיד.

הָעִקָּר הוּא הַדִּבּוּר, וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר אֶפְשָׁר לְכַבֵּשׁ הַכֹּל וּלְנַצֵּחַ כָּל הַמִּלְחָמוֹת. וְאִם נִדְמֶה לְאָדָם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְגָרֵשׁ אוֹתוֹ מִבְּחִינַת בֵּן, חַס וְשָׁלוֹם, כְּאִלּוּ אֵינוֹ רוֹצֶה בּוֹ - יַעֲשֶׂה ה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו, וְהָאָדָם יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ, וּכְבֶן יוֹסִיף וְיִתְדַּפֵּק עַל דַּלְתוֹת בֵּית אָבִיו.

וּמַה שֶּׁקָּשֶׁה לָאָדָם לִפְתֹּחַ פִּיו וּלְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי הוּא כְּאוֹתוֹ גִּבּוֹר שֶׁחָגַר מָתְנָיו לְכַבֵּשׁ חוֹמָה חֲזָקָה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא אֶל הַשַּׁעַר, הָיָה אָרוּג עַל הַשַּׁעַר מָסָךְ קוּרֵי עַכָּבִישׁ שֶׁסָּתַם אֶת הַשַּׁעַר... וְכִי יֵשׁ שְׁטוּת גְּדוֹלָה מִזֶּה שֶׁיִּהְיֶה חוֹזֵר מִמִּלְחַמְתּוֹ מֵחֲמַת הַסְּתִימָה שֶׁל קוּרֵי הָעַכָּבִישׁ? וְהַנִּמְשָׁל מְבֹאָר מִמֵּילָא, שֶׁכָּל הַקְּשָׁיִי הַזֶּה הוּא רַק מֵחֲמַת בּוּשָׁה וּכְבֵדוּת שֶׁלּוֹ, שֶׁאֵין לוֹ עַזּוּת דְּקְדֻשָּׁה, וּבְוַדַּאי הוּא שְׁטוּת גְּדוֹלָה, כִּי הֲלֹא הוּא רוֹצֶה לְכַבֵּשׁ בְּדִבּוּרוֹ מִלְחָמָה חֲזָקָה שֶׁהִיא מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר. וְעַכְשָׁו כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ לַדָּבָר, לְכַבֵּשׁ וְלִשְׁבֹּר חוֹמוֹת וְלִפְתֹּחַ שְׁעָרִים עַל יְדֵי הַדִּבּוּר, עַל יְדֵי מְנִיעָה קַלָּה מֵחֲלִישׁוּת דַּעְתּוֹ וְכֵיוֹצֵא יִמָּנַע, חַס וְשָׁלוֹם, מִלְּדַבֵּר?! כִּי הֲלֹא הַמְּנִיעָה הַזֹּאת נֶחְשֶׁבֶת לְסְתִימָה שֶׁל קוּרֵי עַכָּבִישׁ כְּנֶגֶד הַחוֹמוֹת שֶׁרוֹצֶה לְשַׁבֵּר בְּדִבּוּרוֹ, וְאֵין רָאוּי לוֹ כְּלָל לְהִבָּהֵל מִמְּנִיעָה כָּזוֹ וְלֶסֶגֶת.

וּבְעִנְיַן זֶה שֶׁל הַהַמְתָּנָה וְהַהִשְׁהִיָּה שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְתִּין וּלְצַפּוֹת הַרְבֵּה וּלְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים וְשִׂיחָה רַבָּה, יֵשׁ בָּזֶה נִסָּיוֹן גָּדוֹל מְאֹד, וְכִמְעַט כָּל הַבְּחִירָה תְּלוּיָה בָּזֶה.

לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ

כָּל הַהִתְרַחֲקוּת שֶׁל רֹב הָעוֹלָם מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא רַק מֵחֲמַת נְפִילוֹת וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת. כִּי רֻבָּם נִתְנַסּוּ כַּמָּה פְּעָמִים וְהִתְחִילוּ בַּעֲבוֹדַת ה', וְאַחַר כָּךְ נָפְלוּ לְמָה שֶׁנָּפְלוּ, כָּל אֶחָד לְפִי נְפִילָתוֹ, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וּקְצָתָם הִתְעוֹרְרוּ לְהַתְחִיל עוֹד פַּעַם אוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁרָאוּ שֶׁלַּמְרוֹת זֹאת נָפְלוּ אַחַר כָּךְ שׁוּב, עַל כֵּן הִתְיָאֲשׁוּ מֵעַצְמָם. אֲבָל, בֶּאֱמֶת, כָּל זֶה מַעֲשֵׂי 'בַּעַל דָּבָר' בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא זָקֵן דְּסִטְרָא אַחֲרָא, כִּי נִקְרָא "מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל", וְהוּא רוֹצֶה לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם לִידֵי זִקְנָה וְתַשּׁוּת כֹּחַ, חַס וְשָׁלוֹם, כְּאִלּוּ כְּבָר נִזְקַן בַּחֲטָאָיו עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּנּוֹת עוֹד.

וּבֶאֱמֶת, לֹא כֵן הוּא - כִּי בְּכָל יוֹם הָאָדָם הוּא בְּרִיאָה חֲדָשָׁה מַמָּשׁ, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם שׁוֹלֵחַ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְשׁוּעוֹת חֲדָשׁוֹת לְהַצִּיל אֶת הָאָדָם מֵהַסִּטְרָא אַחֲרָא, שֶׁזֶּה בִּבְחִינַת "בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ", וְכֵן בִּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' אוֹמְרִים: "עַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ" וְכוּ'. **נִמְצָא**, שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם נַעֲשִׂים עִם הָאָדָם עִנְיָנִים חֲדָשִׁים לְגַמְרֵי, וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עוֹזְרוֹ וּמוֹשִׁיעוֹ בְּכָל יוֹם, וּמִי יוֹדֵעַ - אוּלַי הַיּוֹם יִתְקַבְּצוּ כָּל הַהִתְחָלוֹת לְעָזְרוֹ, וְיִזְכֶּה לְהִתְגַּבֵּר בִּשְׁלֵמוּת עַל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר, וְאוּלַי עוֹד מִלָּה אַחַת בִּלְבַד חֲסֵרָה לִבְנְיַן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִכָּנֵס בּוֹ. עַל כֵּן, אֵין לְאָדָם לְבַלְבֵּל אֶת עַצְמוֹ כְּלָל מִיּוֹם לַחֲבֵרוֹ, כִּי מִי יוֹדֵעַ כַּמָּה גְּדוֹלָה הַיְשׁוּעָה הַחֲדָשָׁה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִשְׁלַח לוֹ הַיּוֹם אִם יִזְכֶּה לְהִתְגַּבֵּר וּלְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ.

וַאֲפִלּוּ אִם עֵבֶר הָאָדָם מַה שֶּׁעָבַר, יִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה, יְקַבֵּעַ בְּדַעְתּוֹ הֵיטֵב אֶת מַאֲמַר הֶחָכָם: 'הֶעָבָר אַיִן', כַּאֲשֶׁר הוּא בֶּאֱמֶת מַמָּשׁ עַל פִּי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים. וְאַף אִם חָטָא יִתְבָּרַךְ בְּלִי שִׁעוּר, חַס וְשָׁלוֹם, הֲלֹא כָּל עוֹד הוּא חַי אֶפְשָׁר עוֹד לְתַקֵּן הַכֹּל וְלֶחָטֹף עוֹד הַרְבֵּה טוֹב מִזֶּה הָעוֹלָם הָעוֹבֵר. וְעוֹד - וְכִי אִם נִכְשַׁל פַּעַם וּפַעֲמַיִם וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת פְּעָמִים, אוֹ שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא נַעֲנוּ תְּפִלּוֹתָיו, הַאִם זוֹ סִבָּה הֶגְיוֹנִית לְכָךְ שֶׁבַּפַּעַם הַשְּׁמוֹנָה מֵאוֹת וְאַחַת יִקָּרֶה כָּךְ שׁוּב?! הֲלֹא כָּל יוֹם הוּא אוֹר חָדָשׁ וְסִיּוּעַ חָדָשׁ מִלְּמַעְלָה, וְהָבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב.

וְזֶהוּ כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה', לְבַל יַנִּיחַ עַצְמוֹ לִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, מֵחֲמַת שֶׁנָּפַל מֵאֵיזֶה עֲבוֹדָה אוֹ מִתְפִּלָּה בְּכַוָּנָה אוֹ שֶׁנָּפַל לְמָקוֹם שֶׁנָּפַל, חַס וְשָׁלוֹם. רַק עִם כָּל זֶה יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הָאֶפְשָׁר, וְיַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ כְּאִלּוּ הַיּוֹם הִתְחִיל לְהִתְקָרֵב לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ חָזָק בְּדַעְתּוֹ שֶׁתָּמִיד יִמְשֹׁךְ אֶת עַצְמוֹ לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מַה שֶּׁיָּכוֹל, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בַּיְרִידָה, אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה חָזָק וְאַמִּיץ בְּדַעְתּוֹ לִמְשֹׁךְ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן אֵלָיו תָּמִיד, וְלַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל בַּעֲבוֹדַת

ה' בְּשִׂמְחָה. וְכָל זְמַן שֶׁאֵין לוֹ הַהִתְחַזְּקוּת הַזֹּאת בֶּאֱמֶת, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְקָרֵב לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת.

וְכָתַב ר' נַתָּן מִבְּרֶסְלֶב, שֶׁטּוֹב שֶׁיֹּאמַר הָאָדָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ: 'הַיּוֹם אֲנִי מַתְחִיל לְהִתְדַּבֵּק בְּךָ!', וְיַעֲשֶׂה בְּכָל פַּעַם הַתְחָלָה, כִּי כָּל הַהֶמְשֵׁכִים הוֹלְכִים אַחַר הַהַתְחָלוֹת. אִם הָיָה מִקֹּדֶם טוֹב - עַכְשָׁו יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב. וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, מִקֹּדֶם לֹא הָיָה טוֹב - בְּוַדַּאי צְרִיכִים וּמֻכְרָחִים לַעֲשׂוֹת הַתְחָלָה חֲדָשָׁה.

ח - גדל מעלת תפלת ימי החל.

כָּתַב בְּסֵפֶר "עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא" - מֵאֲמָרִים לָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" זַ"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה, מֵעִנְיְנֵי תְּפִלַּת הַחוֹל, הַהֶפְסֵד בָּזֶה [לְמַבְטָלָם אוֹ לְמִתְפַּלֵּל אוֹתָם בְּלֹא כַּוָּנַת הַלֵּב], אָחִי, אֵין דַּי בָּאֵר. כִּי אִלּוּ כָּל כְּלֵי בֵיתֵינוּ דְּיוֹ - לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָנוּ לְבָאֵר הַהֶפְסֵד מִזֶּה. וַאֲבָאֵר כְּטִפָּה מִן הַיָּם אֲשֶׁר יָדוּעַ לָנוּ מִסִּפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים, אֲשֶׁר כַּמָּה פְּעָמִים דִּבְּרוּ מִזֶּה, אֲשֶׁר עִקַּר תִּקּוּן הָעוֹלָם, שֶׁמּוּבָא בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל וְרַבֵּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זִי"ע, הוּא תִּקּוּן עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה, אֲשֶׁר עַל זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם, אֲשֶׁר עִקַּר תִּקּוּנָהּ הוּא עַל יְדֵי יְמֵי הַחוֹל. כִּי בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ, לְפִי רוֹם עֶרְכָּהּ וּמַעֲלָתָהּ, אֵינָהּ צְרִיכָה שׁוּם בֵּרוּר וְתִקּוּן כְּלָל. רַק בְּשַׁבָּת כָּל הָעֲלִיּוֹת נִתְעַלּוּ מֵאֲלֵיהֶם בִּלְתִּי עֲבוֹדָתֵנוּ, רַק אֲנַחְנוּ מְסַיְּעִים לְיַפּוֹת וּלְהַדֵּר כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנְּשָׁמוֹת בְּיִפְיִי, הוֹד וְהָדָר, עַל יְדֵי תְּפִלּוֹתֵינוּ הַזַּכִּים וְתוֹרָתֵנוּ וּמִצְוֹת שֶׁל זְהִירוּת שַׁבָּת קֹדֶשׁ. אֲבָל עִקַּר הַמָּה כָּל הָעֲלִיּוֹת, רַק בְּעִדַּן הַתְּפִלָּה, כַּמְּזֻכָּר לְעֵיל.

לָכֵן, אָחִי, חֲבִיבִי, בִּפְרָט עַכְשָׁו, אֲשֶׁר כָּל הָעוֹלָם הוּא בְּחֹשֶׁךְ, וְאֵין דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ, וְאֵין מְחַפֵּשׂ, וְהַתְּפִלּוֹת הֵמָּה, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, בִּדְיוּטָא הַתַּחְתּוֹנָה בְּעֵינֵי הָמוֹן - בִּפְרָט בִּימֵי הַחוֹל לְהִתְחַנֵּן בִּתְפִלָּה מַאן דְּכַר שְׁמֵהּ.

וְכִי יַעַרְכֻנוּ זֹאת כָּל זָהָב בָּעוֹלָם וְכָל הָאֲבָנִים טוֹבוֹת וְאוֹצָרוֹת מְלֻכִּים, גְּדֹל יְקָר וְשֶׂבַח וְתִפְאֶרֶת שֶׁל תְּפִלּוֹת בִּימֵי הַחוֹל, אֲשֶׁר כָּל הָעוֹלָם הוּא שָׁרוּי בְּחֹשֶׁךְ, וּתְפִלָּה הַקְּדוֹשָׁה הוּא בָּזוּי וְשָׁפָל, כַּמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "עֵרֶבי נַחַל" עַל הַכָּתוּב (יחזקאל א, כד): "בְּעָמְדָם תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן", עַל פֵּרוּשׁ הַמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ - אֲשֶׁר בָּעָמְדָם יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּה - תִּרְפֶּינָה כַּנְפֵי הַחַיּוֹת, וְכֻלָּם שׁוֹתְקִים וְדוֹמְמִים מִשִּׁירָתָם. וּכְשֶׁחַס וְחָלִילָה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה מְבַזִּים הַתְּפִלָּה - שׁוֹאֲלִים הַחַיּוֹת קֹדֶשׁ אֶת כְּבָיְכוֹל, לָמָּה הִשְׁתַּתְּקְתָּ אוֹתָנוּ? עַל מָה וְלָמָּה? עַל תְּפִלּוֹת כְּאֵלּוּ? - אֲז, כְּבָיְכוֹל, בּוֹשׁ נֶגֶד כָּל הַפָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה. וּכְשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמִּתְאַמְּצִים לַעֲלוֹת בַּתְּפִלָּה בְּכֹחַ וּבְכַוָּנָה - אֲז נוֹטְלִים זֶה הַבּוּשָׁה מִכְּבָיְכוֹל.

הֲלֹא יְדַעְתֶּם, בָּנַי, חֲבִיבַי, אֲשֶׁר מִפְּנֵי מָה זָכוּ תַּלְמִידֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב לְמוֹפְתִים גְּלוּיִים כְּאֵלּוּ, אֲשֶׁר הָיָה חִדּוּשׁ אֶפְלּוּ בִּזְמַן הַתַּנָּאִים - רַק מִפְּנֵי מְסִירַת נַפְשָׁם בַּתְּפִלָּה, אֲשֶׁר הַבַּעַל שֵׁם

טוֹב גְּלָה יְקַר עֶרְכָּהּ וְגֹדֶל מַעֲלָתָהּ. וְהַתְּפִלָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בָהֶם כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר בְּגֹדֶל מְסִירוּת נֶפֶשׁ, אָז זָכוּ בָזֶה לְהַעֲלוֹת הַשְׁכִינָה בְּרוּם הַמַּעֲלוֹת, וְנִתְגַּלָּה עַל יְדֵיהֶם מוֹפְתִים נוֹרָאִים, אֲשֶׁר גַּם בִּימֵי קַמַּאי דְּקַדְמַאי לֹא נִשְׁמַע כְּדֻגְמָתָם, וְרַק בִּיחִידֵי סְגֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּדִבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים.

לָכֵן עַכְשָׁו, שֶׁכִּסּוּ עֲנָנִים וְהֶעָבִים נְהוֹרָא דְּשִׁמְשָׁא עִלָּאָה, וַתֶּחְשַׁךְ כָּל הָאָרֶץ, כִּי כְמוֹ לְחוֹלֶה שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ עוֹד כֹּבֶד חָלְיוֹ - כָּכָה נִדְמֵינוּ עַכְשָׁו, וְדַרְכֵי עֲבוֹדָה סְגוּרִים וּמְסֻגָּרִים בְּאֶלֶף עֻזְקָאין. לָכֵן, בְּאֹם בְּנִמְצָא הַיּוֹם אֵיזֶה בַּר יִשְׂרָאֵל הַקָּדוֹשׁ, אֲשֶׁר מְרַחֵם עַל נִשְׁמָתוֹ, וְכִבְיָכוֹל עַל קְדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁמִּשְׁכָּבֶת לְעִפְרָא, וְאוֹמֵר לְנַפְשׁוֹ: שְׁחִי וְנַעֲבוֹרָה, וְאוֹחֵז בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה - אָז, אֲשֶׁר כְּבָר גָּלוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, בִּפְרָט בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, כַּמָּה עֶלְמִין עִלָּאִין וְכַמָּה רִבּוֹא רְבָבָן כְּתוֹת שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְמֻנִּים לְהַעֲלוֹת תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם עֲטָרָה לְרֹאשׁ חַי הָעוֹלָמִים. וּבְאֹם, שֶׁחַס וְחָלִילָה, מַזְנִיחִים הָעוֹלָם עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, אָז כָּל אֵלּוּ הָעוֹלָמוֹת וְהַמַּלְאָכִים שׁוֹבְתִים בְּלִי עֲבוֹדָה, כִּי תְּפִלָּה בְּלֹא כַוָּנָה הוּא כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה, וְאִם הַגּוּף מֵת, מִי טוֹרֵחַ עָלָיו?

לָכֵן, אָחִי, בְּשָׁעָה וּבִזְמַן שֶׁנִּמְצָאִים נְפָשׁוֹת קְדוֹשׁוֹת כָּאן הַמִּתְרַפְּקִים לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, אָז כָּל אֵלּוּ הָעוֹלָמוֹת וּמַלְאָכִים שְׁמֵחִים בָּהֶם וּמְלַמְּדִים זְכוּת עֲלֵיהֶם, וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן אִם חֶבְרַיָּא קַדִּישָׁא שֶׁל עֲשָׂרָה וְיוֹתֵר מִתְקַבְּצִים יַחַד וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלָּתָם, לְכָל הַפָּחוֹת גַּם בְּרָצוֹן שֶׁל כַּוָּנָה, וּמְיַגְּעִים עַצְמָם לְכַוָּנַת הַתְּפִלָּה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּצֵרוּף עֲנִיּוֹת "יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא" וְ"אָמֵן" בְּקוֹל וּבְכַוָּנָה - אָז מִתְרַגְּשִׁים וּמִזְדַּעְזְעִים לְאַלְפִּין וּרְבָבָן עָלְמִין קַדִּישִׁין, וְכָל מַחֲנוֹת וַחֲיָלוֹת שֶׁל ס"א יֹאחֲזֵימוֹ חִיל וּרְעָדָה, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכֻלָּם תְּמֵהִים וְשׁוֹאֲלִים: מִי הֵמָּה בַּתֵּבֵל הַמְסֻיָּמָה בַּחֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, בְּהֶסְתֵּר שֶׁלֹּא הָיָה כָּמוֹהוּ בָּעוֹלָם הַשָּׁפָל. וּמַרְעִישִׁים הָעוֹלָמוֹת בִּתְפִלָּתָם. וּמִי יָכוֹל לְשַׁעֵר וּלְסַפֵּר מַה שֶּׁגּוֹרְמִים בָּזֶה, וְגֹדֶל תִּקּוּן הַנְּפָשׁוֹת בָּזֶה, וְגֹדֶל נַחַת רוּחַ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר גּוֹרְמִים בָּזֶה, וְחֶלְקָם לֶעָתִיד הַצָּפוּן לָהֶם בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן. (ספר תקנות והדרכות)

ט - בדור אחרון

בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן, שֶׁאֵין כֹּחַ לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִסְתַּגֵּף, לֹא נִשְׁאַר לָנוּ לְכַפָּרַת עֲוֹנוֹתֵינוּ כִּי אִם תְּפִלָּה. **כָּתַב** הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" בְּסֵפֶר הַצַּוָּאָה שֶׁלּוֹ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה, בָּנַי, אֲהוּבַי, רֵעַי וְתַלְמִידַי, חִזְקוּ וְאִמְצוּ וְחַזְקוּ וְנִתְחַזְּקָה, וְיִתְחַזֵּק אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וְלֹא תִירְאוּ מֵחֶרְפַּת אֱנוֹשׁ, מֵאֱנוֹשׁ יָמוּת וּמִבֶּן אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן, כִּי מַה זֶּה טִפָּה סְרוּחָה לְהִתְרַפֵּה בַּעֲבוּרוֹ מֵעֲבוֹדַת מַלְכֵּנוּ בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. וּבְמָטוּתָא מִנַּיְכוּ, תִּתְחַזְּקוּ וְתִתְאַמְּצוּ בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה הַמְפֹאָר וְהַמְּרוֹמָם וְהַנַּעֲלֶה, וְתִמְסְרוּ נַפְשְׁכֶם בָּזֶה.

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן. **מודים** מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ. וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת.

שים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם.

יהיו יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי. עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת. וְעָרְבָה לַיְיָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת.

אלהי אֱלֹהַי נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי. עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן.

עלינו עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם. וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד אֲמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת מֵאָז אֵין עוֹד. עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ וְיקַבְּלוּ כֻלָּם אֶת עֹל מַלְכוּתֶךָ וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד. וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

אל אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים בָּרוּךְ נְשָׁמָה לְפִי מְעֻטָּה לְךָ וְחַסֵּר לְךָ מַה יִּרְבֶּה וּמַה יּוֹסִיף וּמַה נְּדַבֵּר וּמַה נֹּאמַר וּמַה נִּצְטַדָּק. יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אַתָּה בָּחַרְתָּ וְיִשְׂרָאֵל בְּךָ בָּחָרוּ. אַתָּה הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם וְאַתָּה הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין (ברכות לב:): גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, וּגְדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִן הַקָּרְבָּנוֹת.

וְעַכְשָׁו, בַּדּוֹר הַשָּׁפָל וּבַדּוֹר הַחָלָשׁ, אֵין לָנוּ כֹּחַ לְהִתְעַנּוֹת וּלְסַגֵּף נַפְשֵׁנוּ, כִּי גּוּפֵינוּ חַלָּשִׁים, שֶׁהָיָה צָרִיךְ לָנוּ לְהִתְעַנּוֹת אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת תַּעֲנִיתִים עַל עֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, כַּמְבֹאָר בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְהָאַר"י זַ"ל, וּבְתִקּוּנֵי תְשׁוּבָה מֵהָרַקַח, וּבְרֵאשִׁית חָכְמָה, וּבְסִפְרֵי הָרַמַ"ע מִפָּאנוֹ, וְכַדּוֹמֶה לָהֶם מֵהַצַּדִּיקִים, הָרִבֵּה תַּעֲנִיתִים בְּלִי שִׁעוּר עַל עֲוֹנוֹת פְּרָטִיּוֹת הַמְבֹאָר שָׁם, וְכָל שֶׁכֵּן עַל עֲוֹנוֹת שֶׁלֹּא נִתְגַּלּוּ תִּקּוּנָם מְרֻבֵּנוּ הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה רַק מְעוּטָא דְמֵעוּטָא, אֲשֶׁר אִם הָיִינוּ מִתְעַנִּים וּמְסַגְּפִים נַפְשֵׁנוּ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ, לֹא הָיָה מַסְפִּיק אֲפִלּוּ עַל קְצָת מִן הַקְּצָת לְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים. הֲלֹא הָרִאשׁוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר סְגְּפוּ נַפְשָׁם בְּתַעֲנִיּוֹת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וּבְסִגּוּפִים נוֹרָאִים בְּגִלְגּוּל שְׁלָגִים, בַּחֲרוּלִים, וּבְשַׁקִּים, וּבְתַעֲנִיּוֹת, וּבְגָלוּת, לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר הָיוּ מְעַט מִזְּעִיר כְּטִפָּה מִן הַיָּם נֶגֶד עֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, וְנֶגֶד מַה שֶּׁנִּצְרָךְ לְתִקּוּן נַפְשֵׁנוּ מִגִּלְגּוּל זֶה, וְכָל שֶׁכֵּן הַנִּשְׁאָר מִגִּלְגּוּלִים קוֹדְמִים. וְלֹא נִשְׁאָר לָנוּ רַק שִׁיּוּר הַתְּפִלָּה הַזֹּאת לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר מְבֹאָר בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "דֶּרֶךְ אֱמֶת" אֲשֶׁר עַכְשָׁו עִקַּר הַתִּקּוּן הַנֶּפֶשׁ רַק בַּתְּפִלָּה בִּיגִיעָה וּבְמִסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, וְזֶה מוֹעִיל עַכְשָׁו כְּמוֹ תַּעֲנִיּוֹת וְעוֹד יוֹתֵר, אִם הוּא בֶּאֱמֶת בְּכַוָּנָה וּבְמִסִירַת נֶפֶשׁ.

לָכֵן, בָּנַי, אֲהוּבַי, חִזְקוּ וְנִתְחַזְּקָה, וְלֹא נִרָפֶּה, חַס וְחָלִילָה, עָמוּד (ברכות ו:) הָעוֹמֵד בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי (אבות א) עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְכָתוּב בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל בַּעַל הַ"תַּנְיָא", זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּה נִתְעַלֶּה הַתּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל יְדֵי תְּפִלָּה מִתְלַהֵב לֵב הָאָדָם בְּיוֹתֵר בְּרִשְׁפֵּי לַבַּת אֵשׁ, וְאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים מַעֲלִים דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְאִם אֶחָד רוֹצֶה לְהַעֲלוֹת חֲבֵרוֹ, צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹתֵר גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ. לָכֵן צְרִיכִים דִּבּוּרֵי תְּפִלָּה לַעֲמֹד דַּיְקָא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְהַעֲלוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

י - המתאמץ בתפלה בכל כחו וכונתו - נחשב לו כאלו יחד כל היחודים.

כָּתַב בְּסֵפֶר "מָאוֹר וְשֶׁמֶשׁ" (בפרשת ויצא) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְשָׁמַעְתִּי מֵרַבּוֹתַי הַקְּדוֹשִׁים זלה"ה, דְּאַף שֶׁאֵין לָאָדָם קְדֻשָּׁה וּפְרִישׁוּת יְתֵרָה וְלֹא יוּכַל לְיַחֵד יְחוּדִים, אֲזַי יַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ - עֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה - בְּדַחִילוּ וּרְחִימוּ מְאֹד, בְּהִתְלַהֲבוּת יְתֵרָה וְהִשְׁתּוֹקְקוּת גָּדוֹל וּבְמִסִירַת נֶפֶשׁ, אָז - אַף שֶׁאֵין מְיַחֵד יְחוּדִים, רַק מִתְפַּלֵּל כִּפְשׁוּטוֹ בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל וּבְמִסִירוּת נֶפֶשׁ - אֲזַי כָּל הַיְחוּדִים אֲשֶׁר הֵם רְאוּיִים לִתְפִלָּתוֹ לְיַחֵד אוֹתָם הַשֵּׁמוֹת עַל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁמִּתְפַּלֵּל עָלָיו - הֵם מִתְיַחֲדִים מֵמֵילָא, וְעוֹלִים לִמְקוֹם שְׁרָשָׁם בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּמַשְׁפִּיעִים שֶׁפַע הַדָּבָר שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל עָלָיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

יא - התפלה מבטלת אפלו גזרה שנגזרה.

"וַיַּ֣רְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה וְגוֹ'" (בראשית כט, לא).

בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַל תִּטְעוּ אַחַר עֲבוֹדַת עַכּוּ"ם שֶׁאֵין בָּהּ מַמָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קטו, ה): "עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ וְגוֹ'", (שם ח) "כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם". אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - אָדָם מְלַחֵשׁ בְּתוֹךְ לִבּוֹ בִּתְפִלָּה - מִיָּד הוּא שׁוֹמֵעַ. מִנַּיִן? מֵחַנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' א, יג): "וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת וְגוֹ'". תֵּדַע לָךְ, שֶׁהֲרֵי רָחֵל וְלֵאָה, לֵאָה לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא אֶלָּא לְעֵשָׂו, וְרָחֵל לְיַעֲקֹב. וְהָיְתָה לֵאָה יוֹשֶׁבֶת בְּפָרְשַׁת דְּרָכִים, וְשׁוֹאֶלֶת עַל עֵשָׂו מַה מַּעֲשָׂיו. הָיוּ אוֹמְרִים לָהּ: אִישׁ רָע, שׁוֹפֵךְ דָּמִים, מְקַפֵּחַ עוֹבְרִים וְשָׁבִים, אַדְמוֹנִי כְּלוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר, רָשָׁע כָּל תּוֹעֲבוֹת ה' עָשָׂה. כֵּיוָן שֶׁהָיְתָה שׁוֹמַעַת כָּךְ, הָיְתָה בוֹכָה וְאוֹמֶרֶת: אֲנִי וְרָחֵל אֲחוֹתִי מִבֶּטֶן אֶחָד יָצָאנוּ, רָחֵל תִּנָּשֵׂא לְיַעֲקֹב הַצַּדִּיק וַאֲנִי לְעֵשָׂו הָרָשָׁע?! וְהָיְתָה בוֹכָה וּמִתְעַנָּה, עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ עֵינֶיהָ רַכּוֹת, לְפִיכָךְ כְּתִיב (בראשית כט, יז): "וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְגוֹ'". אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהָיְתָה בוֹכָה וְכוּ' וּמִתְפַּלֶּלֶת לְפָנַי, בְּדִין שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק מִן אוֹתוֹ צַדִּיק, הֲרֵינִי נוֹתֵן לָהּ בָּנִים תְּחִלָּה, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וַיַּ֣רְא ה' כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה" [שְׂנוּאִין מַעֲשֵׂי עֵשָׂו בְּפָנֶיהָ. דִּלְפִי פְּשׁוּטוֹ קָשֶׁה - אִם שְׂנוּאָה יַעֲקֹב, אֵיךְ נִזְקַק לָהּ לְהוֹלִיד אַחַר כָּךְ בְּנֵי גְּרוּשַׁת הַלֵּב.] וְכוּ'.

וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה: "וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת" - רַכּוֹת מִבְּכִיָּה וְכוּ', וְהָיְתָה בוֹכָה וְאוֹמֶרֶת: יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא אֶפֹּל בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל רָשָׁע. אָמַר רַב הוּנָא: קָשָׁה הִיא הַתְּפִלָּה - שֶׁבִּטְּלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁקִּדְּמָה לַאֲחוֹתָהּ.

וּמָצִינוּ בְּמִשְׁלֵי (כה, טו): "וְלָשׁוֹן רַכָּה תִּשְׁבָּר גֶּרֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י ז"ל: בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים תִּשְׁבֹּר גֶּרֶם עֶצֶם קְשֵׁי הַגְּזֵרָה.

וְכֵן מָצִינוּ בְּחַנָּה שֶׁכָּתוּב (שמואל א' א, יב): "וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי ה'", וּבָרַ"ק שָׁם וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דָּרַשׁ ר"ש בְּשֵׁם ר' חֲלַפְתָּא וּבְשֵׁם ר"מ: מִכָּאן, כָּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה - נַעֲנָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבְמִדְרַשׁ תְּהִלִּים וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר ר' זְעִירָא: אָדָם יֶשׁ לוֹ בֵּן בַּיִת, פַּעַם רִאשׁוֹנָה הוּא נִכְנָס אֶצְלוֹ וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמִּטָּה, שְׁנִיָּה עַל הַכִּסֵּא, שְׁלִישִׁית עַל הַסַּפְסָל, רְבִיעִית הוּא אוֹמֵר כַּמָּה פְּלוֹנִי מַטְרִיחֵנִי. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן - כָּל מַה שֶּׁדּוֹחֲקִים אוֹתוֹ וּבָאִים לִמְקוֹם תְּפִלָּתוֹ - שִׂמְחָה לְפָנָיו, לְכֵן נֶאֱמַר (דברים ד, ז): "כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְעוֹד מֵעִנְיַן כֹּחַ תְּפִלָּתָהּ שֶׁל לֵאָה ע"ה:

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה סֵדֶר וַיֵּצֵא (פרשה ע, טו), "שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה" (בראשית כט, כז) - גְּדוֹלָה בְּמַתְּנוֹתֶיהָ - כְּהֻנָּה לְעוֹלָם וּמַלְכוּת לְעוֹלָם, דִּכְתִיב (יואל ד, כ): "וִיהוּדָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וְכוּ'". "וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת וְכוּ'", וּמַהוּ רַכּוֹת? - רַכּוֹת מִבְּכִיָּה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: כָּךְ הָיוּ הַתְּנָאִים -

הַגְּדוֹלָה לַגָּדוֹל, וְהַקְּטַנָּה לַקָּטָן. וְהָיְתָה בּוֹכָה וְאוֹמֶרֶת: יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא אֶפֹּל בְּגוֹרָלוֹ שֶׁל רָשָׁע.

- אָמַר רַב הוּנָא: קָשָׁה הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁבִּטְלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁקְּדָמָה לַאֲחוֹתָהּ. עַד כָּאן לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ רַבָּא. וְכַדּוֹמֶה לָזֶה בַּגְּמָרָא בַּבָּא בַּתְרָא (קכג) - רְאוּיָה הָיְתָה בְּכוֹרָה לָצֵאת מֵרָחֵל, דִּכְתִיב (בראשית לז, ב): "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף", אֶלָּא שֶׁקְּדָמָתָהּ לֵאָה בְּרַחֲמִים וְכוּ', וְזָכְתָה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה לְבַטֵּל כַּוָּנַת יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה - שֶׁעָבַד שֶׁבַע שָׁנִים בִּשְׁבִיל רָחֵל, וְרָצָה לְגָרְשָׁהּ מִשּׁוּם שֶׁהִסְכִּימָה לְאָבִיהָ לְרַמּוֹת אוֹתוֹ. וּמִכָּל זֶה אָנוּ רוֹאִים כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁבְּכֹחָהּ לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה, אַף שֶׁיָּדוּעַ שֶׁכְּבָר אֵין בֵּיכֹלֶת הָאָדָם אַחַר הַגְּזֵרָה לְבַטְּלָהּ, מִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְבַטְּלָהּ בִּתְפִלָּה וְלִזְכּוֹת לְכָל הַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה עוֹמֵד לִפֹּל בְּגוֹרָלָהּ שֶׁל רָחֵל, וּבִתְפִלָּתָהּ זָכְתָה הִיא לְכָל הַגְּדֻלָּה - לִכְהֻנָּה לְעוֹלָם, וּמַלְכוּת לְעוֹלָם, וּלְהִקָּבֵר בְּיַחַד עִם יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה.

וּבַזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיְחִי לוֹמֵד מִלֵּאָה, דְּכָל אִישׁ שֶׁשּׁוֹפֵךְ דְּמָעוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַף עַל גַּב דְּנִגְזַר עָלָיו גְּזֵרָה רָעָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, יְבַטְּלָהּ, וְלֹא יִשְׁלֹט עָלָיו הָעֹנֶשׁ. וּבְסֵפֶר חֲסִידִים (סי' קל) - שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי וְכוּ', אֶלָּא בַּעֲבוּר תִּקֵּף תַּחֲנוּנִים מְקַבֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ. וְאִיתָא בִּבְרֵאשִׁית רַבָּה (פ' עג, א), דְּאָמַר רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי אַיְבוּ: בְּהַרְבֵּה תְּפִלּוֹת נִפְקְדָה רָחֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל, כב): "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רָחֵל", רָחֵל - בִּזְכוּתָהּ, אֶת רָחֵל - בִּזְכוּת אֲחוֹתָהּ [שֶׁהִתְפַּלְּלָה עָלֶיהָ, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא גַּבֵּי "וְאַחַר יָלְדָה בַּת" (שם כא)]. וְכָתַב הָ"אוֹר הַחַיִּים": "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רָחֵל וְגוֹ'" - מַגִּיד הַכָּתוּב - כִּי הֲגַם שֶׁעָלְתָה זְכֻרוֹנָהּ לְפָנָיו, עוֹד הֻצְרְכָה לִתְפִלָּה, כְּאָמְרוֹ (שם, כב): "וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ וְגוֹ'".

וּבְסֵפֶר "תּוֹרַת חַיִּים" (על ב"ק דף נ.) בְּמַעֲשֶׂה דְּבֹתוֹ שֶׁל נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיחִין שֶׁנִּפְלָה לְבוֹר גָּדוֹל, בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְכוּ', אָמַר לָהֶם: עֲלָתָה וְכוּ', אָמְרוּ לוֹ: נָבִיא אַתָּה. אָמַר לָהֶם: לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְכוּ', דָּבָר שֶׁנִּצְטַעֵר וְכוּ'. וְעַיֵּן שָׁם בִּתְחִלַּת ד"ה שֶׁנִּצְטַעֵר, וְאִם תֹּאמַר וְכוּ' הָא מֵת בְּנוֹ בַּצָּמָא? וְתֵרֵץ הַנַּ"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְיֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר דְּנִחוּנְיָא וַדַּאי הָיָה לוֹ אֵיזֶה חֵטְא, שֶׁהֲרֵי לֹא יַעֲשֶׂה הַקָּבָ"ה דִּין בְּלֹא צֶדֶק וְכוּ' עַד שֶׁלֹּא עָמְדָה לוֹ זְכוּת חֲפִירַת בּוֹרוֹת שֶׁלֹּא יָמוּת בְּנוֹ בַּצָּמָא וְכוּ', מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק וְכוּ', וְאֵין מוֹעִיל לָהֶם שׁוּם זְכוּת וְכוּ'. וְגַבֵּי בִתּוֹ - זְכוּתוֹ וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא גָּרְמָה לָהּ שֶׁעָלְתָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְרוֹאִים גַּם כֵּן הַיְסוֹד, הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁתְּפִלָּה מוֹעִילָה אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שׁוּם זְכוּת מוֹעִיל.

וְכֵן מְצִינוּ בַּמִּדְרָשׁ (כי תשא פ' בא בסוף) עַל הַפָּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם" וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה הָיָה בְּמַעֲרֶכֶת הַשָּׁמַיִם [לְפִי מַזַּל הַכּוֹכָבִים] שֶׁיַּעַמְדוּ בְּגָלוּת מִצְרַיִם עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת, וּבַעֲבוּר שֶׁצָּעֲקוּ אֶל ה' - הוֹשִׁיעָם. וְכַאֲשֶׁר יִקָּרֶה לַכְּלָל, כֵּן יִקָּרֶה לַיָּחִיד. עַד כָּאן.

וְהַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה גַּם כֵּן תִּהְיֶה עַל יְדֵי הַבְּכִי וְהַתַּחֲנוּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא, ח): "בִּבְכִי יָבֹאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילֵם וְגוֹ'", וְלָמָּה נְחַכֶּה? הֲלֹא בְיָדֵינוּ לְהִתְעוֹרֵר וּלְבַקֵּשׁ בִּבְכִי וּבְתַחֲנוּנִים, וְנִזְכֶּה תֵּכֶף לְהִגָּאֵל, אָמֵן.

יב - תועלת ושכר התפלה

נֶאֱמַר בַּמְּיֻלְּדוֹת הָעִבְרִיּוֹת - שִׁפְרָה וּפוּעָה (שמות א, יז): "וַתִּירֶאן הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹקִים וְגוֹ', וַתְּחַיֶּין אֶת הַיְלָדִים". בְּמִדְרַשׁ רַבָּה מוּבָא עַל פָּסוּק זֶה: יֵשׁ מֵהֶן, מֵאוֹתָן יְלָדִים שֶׁיּוֹלְדוּ, שֶׁהָיוּ רְאוּיִם לָצֵאת חִגְרִים אוֹ סוּמִים אוֹ בַּעֲלֵי מוּמִין, אוֹ לַחְתּוֹךְ בּוֹ אֵבֶר שֶׁיֵּצֵא יָפֶה, וּמֶה הָיוּ עוֹשׂוֹת? עוֹמְדוֹת בִּתְפִלָּה וְאוֹמְרוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא קִיַּמְנוּ דְּבָרָיו שֶׁל פַּרְעֹה, דְּבֶרְךָ אָנוּ מְבַקְּשִׁים לְקַיֵּם, רִבּוֹן הָעוֹלָם, יֵצֵא הַוָּלָד לְשָׁלוֹם, שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל פִּתְחוֹן פֶּה לְהַשִּׂיחַ עָלֵינוּ לוֹמַר הֲרֵי יָצְאוּ בַּעֲלֵי מוּמִים, וְיִחְשְׁדוּנוּ שֶׁחִשַּׁבְנוּ לַהֲרֹג אוֹתָם. מִיָּד הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלָן וְיָצְאוּ שְׁלֵמִים. אָמַר רִבִּי לֵוִי: הֲרֵי אָמַרְתָּ אֶת הַקֹּלָה - אֲמֹר אֶת הַחֲמוּרָה [כְּלוֹמַר, הָיָה כָּאן נֵס גָּדוֹל יוֹתֵר] - יֵשׁ מֵהֶן מַהַוְולָדוֹת שֶׁרְאוּיִן הָיוּ לָמוּת בְּשָׁעַת יְצִיאָתָן, אוֹ אִמָּן הָיְתָה בְּסַכָּנָה לָמוּת אַחַר יְצִיאָתָן, וְהָיוּ עוֹמְדוֹת בִּתְפִלָּה וְאוֹמְרוֹת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכוּ', וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה תְּפִלָּתָן, לְפִיכָךְ - "וַתְּחַיֶּין אֶת הַיְלָדִים". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

חִדֵּשׁ לָנוּ רִבִּי לֵוִי בָּזֶה, שֶׁלֹּא רַק שֶׁהַתְּפִלָּה פְּעָלָה - שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַע תְּפִלָּתָן וְלֹא נִבְרְאוּ בַּעֲלֵי מוּמִים, אֶלָּא אֲפִלּוּ אִלּוּ שֶׁאֵין לָהֶם כְּלָל רוּחַ חַיִּים וּרְאוּיִן לָמוּת בְּשָׁעַת יְצִיאָתָן וְכוּ' - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה תְּפִלָּתָן וְנוֹתֵן לָהֶם רוּחַ חַיִּים. וְכָאן אֵצֶל רִבִּי לֵוִי מְדֻיָּק הַלָּשׁוֹן "וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה תְּפִלָּתָן" - יָפֶה כֹּחַ הַתְּפִלָּה אַף כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בְּרִיאָה חֲדָשָׁה לְגַמְרֵי, וְזֶהוּ "עוֹשֶׂה תְּפִלָּתָן".

וּבְחִדּוּשֵׁי הָרִיאַ"ף בְּ"עֵין יַעֲקֹב" בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (יז:) עַל הַפָּסוּק "אַתָּה ה' וְגוֹ' אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת" (תהלים פו, טו): הֲרֵי מִכָּאן, שֶׁאִלּוּלֵי הַתְּפִלָּה הָיָה הָאָדָם נִדּוֹן בֶּאֱמֶת. וְעַכְשָׁו בַּתְּפִלָּה, יִרְבֶּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֶסֶד אַף עִם מִי שֶׁהוּא רָאוּי לֵעָנֵשׁ עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

יג - התפלה משנה טבע ומזל.

"**וַיִּזְכֹּר** אֱלֹקִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ" (בראשית ל, כב). בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ, אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, מַהוּ שֶׁיִּתְפַּלֵּל "יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר?" וְכוּ'.

ר"ה בְּשֵׁם רִבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁנִינוּ, הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת וְאָמַר "יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר" הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא - אֵינוֹ כֵן - אֶלָּא אֲפִלּוּ עַד שָׁעָה שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַמַּשְׁבֵּר, יִתְפַּלֵּל שֶׁתֵּלֵד זָכָר, לְפִי שֶׁאֵין קָשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשַׁנּוֹת אֶת הַנְּקֵבוֹת זְכָרִים וְהַזְּכָרִים נְקֵבוֹת. וְכֵן מְפֹרָשׁ עַל יְדֵי יִרְמְיָה (ירמיה יח ג ד): "וָאֵרֵד בֵּית הַיּוֹצֵר וְגוֹ' וְנִשְׁחַת הַכְּלִי וְגוֹ' וְשָׁב וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּלִי אַחֵר כַּאֲשֶׁר יָשַׁר בְּעֵינֵי הַיּוֹצֵר לַעֲשׂוֹת", מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְיִרְמְיָה (שם, ו): "הֲכַיּוֹצֵר הַזֶּה לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה'".

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּלֵאָה, אַחַר שֶׁיָּלְדָה שִׁשָּׁה בָנִים וְכוּ' וְנִתְעַבְּרָה מִן הַשְּׁבִיעִי וְכוּ', אָמְרָה: אִם זֶה זָכָר לֹא תְהֵא רָחֵל אֲחוֹתִי כְּאַחַת מִן הַשְּׁפָחוֹת. מִיָּד שָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתָהּ, וְנֶהְפַּךְ הָעֻבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ לִנְקֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ל, כא): "וְאַחַר יָלְדָה בַּת". אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אַתְּ רַחֲמָנִית, וְאַף אֲנִי מְרַחֵם עָלֶיהָ, מִיָּד - "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת רָחֵל". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהוּא בֶּאֱמֶת חִדּוּשׁ וְגִלּוּי גָּדוֹל בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁאֲפִלּוּ לַהֲפֹךְ טֶבַע מַמָּשׁ, עַד שֶׁהַהֲלָכָה פְּסוּקָה שֶׁזֶּה תְּפִלַּת שָׁוְא, וּבְכָל זֹאת, אִם כֵּן מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, יוֹכֵל לַהֲפֹךְ גַּם הַטֶּבַע, וְהַמַּחֲלֹקֶת הִיא רַק עַל הַלְכָתְחִלָּה אִם מִתְפַּלְּלִים עַל הַנֵּס אוֹ לֹא, דְּבֶאֱמֶת הַטֶּבַע הוּא גַּם כֵּן נֵס, רַק נֵס נִסְתָּר. וּבְרַמְבַּ"ן ז"ל (סוף פ' בא) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאֵין לְאָדָם חֵלֶק בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַד שֶׁנַּאֲמִין בְּכָל דְּבָרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ שֶׁכֻּלָּם נִסִּים, אֵין בָּהֶם טֶבַע וּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם, בֵּין בְּרַבִּים, בֵּין בְּיָחִיד. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְאִם מִתְפַּלֵּל וּמִתְרוֹמֵם לְהָבִין אֶת זֶה, שֶׁאֵין שׁוּם טֶבַע, וּמִי שֶׁאָמַר לַשֶּׁמֶן וְיִדְלִיק יֹאמַר לַחֹמֶץ שֶׁיַּדְלִיק - אֵין שׁוּם נַפְקָא מִנָּהּ אִם כְּבָר הָעֻבָּר זָכָר אוֹ נְקֵבָה, וְאֵין שׁוּם קֹשִׁי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְדוֹק. ("מעלות התפילה")

יד - טעם מעלת הסומך גאלה לתפלה.

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא? זֶה הַסּוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה וְכוּ'.

וְהִקְשָׁה רַבֵּנוּ יוֹנָה (שם): וְכִי מִפְּנֵי שֶׁסּוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה יֵשׁ לוֹ שָׂכָר כָּל כָּךְ שֶׁיִּהְיֶה בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא? וְאוֹמֵר מוֹרִי הָרַב, שֶׁהַטַּעַם שֶׁזּוֹכֶה לְשָׂכָר גָּדוֹל כָּזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּשֶׁגְּאָלָנוּ וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, הָיָה לְהְיוֹתֵנוּ לוֹ לַעֲבָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה, נה): "כִּי עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם". וּבְבִרְכַּת "גָּאַל יִשְׂרָאֵל" מַזְכִּיר הַחֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ הַבּוֹרֵא, וְהַתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדָה, כִּדְאָמְרִינַן (ב"ק צב:): "וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹקֵיכֶם" (שמות כג, כה) - זוֹ הִיא תְּפִלָּה. וּכְשֶׁהוּא מַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמִתְפַּלֵּל, מִיָּד מַרְאֶה שֶׁכְּמוֹ שֶׁהֶעֱבֵד שֶׁקּוֹנֶה אוֹתוֹ רַבּוֹ, חַיָּב לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת רַבּוֹ - כֵּן הוּא מַכִּיר הַטּוֹבָה וְהַגְּאֻלָּה שֶׁגְּאָלוֹ אוֹתוֹ הַבּוֹרֵא, וְשֶׁהוּא עַבְדּוֹ וְעוֹבֵד אוֹתוֹ וְכוּ'. נִמְצָא שֶׁבַּעֲבוּר זֶה זוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד אָמַר מוֹרִי נר"ו טַעַם אַחֵר - מִפְּנֵי שֶׁכְּשֶׁמַּזְכִּיר גְּאֻלַּת מִצְרַיִם וּמִתְפַּלֵּל, מִיָּד הוּא מַרְאֶה

שֶׁבּוֹטֵחַ בַּה' בִּתְפִלָּה, כֵּיוָן שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ צְרָכָיו. שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ בּוֹטֵחַ בּוֹ, לֹא יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כְּלוּם וְכוּ'. וְכֵיוָן שֶׁמַּזְכִּיר עַכְשָׁו אוֹתָהּ הַגְּאֻלָּה שֶׁבָּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ בַּה' וְהִצִּילָם, וּמִתְפַּלֵּל מִיָּד - נִמְצָא שֶׁגַּם הוּא בּוֹטֵחַ בּוֹ שֶׁיַּעֲנֶה אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁעָנָה לְיִשְׂרָאֵל וְכוּ', וּלְפִיכָךְ זוֹכֶה בְּסִבָּתוֹ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הֲרֵי ב' טְעָמִים לְמַעֲלַת הַסּוֹמֵךְ גְּאֻלָּה לַתְּפִלָּה: א. בִּשְׂכַר הַכָּרַת הַטּוֹב שֶׁזּוֹכֵר חַסְדֵי ה' וּמַכִּיר לוֹ טוֹבָה לְעָבְדוֹ כְּעֶבֶד לְרַבּוֹ. ב. בִּשְׂכַר שֶׁמְּחַזֵּק בִּטְחוֹנוֹ בְּהַזְכָּרַת הַגְּאֻלָּה, וּמִתּוֹךְ בִּטָּחוֹן נִגָּשׁ לַתְּפִלָּה, וְלָכֵן זוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

טו - מעלת התפלה גדולה מהיסורים.

יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה - כָּל שֶׁאֵין בָּהֶם בִּטּוּל תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סו, כ): "בָּרוּךְ אֱלֹקִים אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי". וְכָתַב מַהַרְשָׁ"א: דִּלְפִי פְּשׁוּטוֹ, שֶׁנִּתְקַבְּלָה תְּפִלָּתִי וְלֹא הֵסִירָהּ וְדָחָה אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֶלָּא שֶׁלְּפִי זֶה לֹא יִתָּכֵן כִּנּוּי "מֵאִתִּי", דְּמַשְׁמַע דְּקַאי נָמֵי עַל תְּפִלָּתִי, אֶלָּא "מֵאִתּוֹ" בְּוָא"ו, וְעַל כֵּן דָּרְשׁוּ מֵאִתִּי מַמָּשׁ - שֶׁלֹּא הֵסִיר תְּפִלָּתִי עַל יְדֵי חֹלִי וְיִסּוּרִין שֶׁלֹּא הָיִיתִי יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. (ברכות ה) עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמִזֶּה בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה": וְהִנֵּה רוֹאִים מִזֶּה עַד כַּמָּה גָּדוֹל עֶרֶךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַיִּסּוּרִין עַצְמָם חֶסֶד גָּדוֹל וְנוֹרָא הֵן, שֶׁמְּמָרְקִים עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, וְאִם קִבְּלָם בְּאַהֲבָה - שְׂכָרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא שָׁם: יִרְאֶה זֶרַע וְיַאֲרִיךְ יָמִים, וְחֶפֶץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלָח - שֶׁתַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. וְהַיִּסּוּרִים אוֹרוֹת מַמָּשׁ הֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (שבת לג:), כְּשֶׁיָּצְאוּ רַשְׁבִּ"י וּבְנוֹ מֵהַמְּעָרָה, יָצָא רִבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר לְקַבֵּל פְּנֵיהֶם. חָזֵי דְּהֲווּ בֵּהּ פִּילָא בְּגוּפֵהּ וַרְאָה שֶׁהָיָה עוֹרָם סָדוּק מֵחֲמַת הַחוֹל], וְהָיָה בּוֹכֶה. אָמַר לֵהּ: אוֹי לִי שֶׁרְאִיתִיךְ בְּכָךְ. אָמַר לֵהּ: אַשְׁרֶיךָ שֶׁרְאִיתָנִי בְּכָךְ, שֶׁאִלְמָלֵי רְאִיתָנִי בְכָךְ, לֹא מָצְאַתְ בִּי כָּךְ. שֶׁמִּתְחִלָּה כַּאֲשֶׁר הָיָה מַקְשֶׁה רַשְׁבִּ"י קֻשְׁיָא אַחַת, הָיָה מְתָרֵץ לוֹ רִבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר שְׁנַיִם עָשָׂר תֵּרוּצִים. לַסּוֹף, כַּאֲשֶׁר הָיָה מַקְשֶׁה רִבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר קֻשְׁיָא, הָיָה מְתָרֵץ לוֹ רַשְׁבִּ"י עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע תֵּרוּצִים. מִכָּאן שֶׁהַיִּסּוּרִים גַּם הֵם גָּרְמוּ לְרַשְׁבִּ"י עֲלִיָּה וְגַדְלוּת בַּתּוֹרָה. וְעִם זֹאת - אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא - כִּי יִסּוּרִים הַמְּבִיאִים לְבִטּוּל תְּפִלָּה, אֵינָם יִסּוּרֵי אַהֲבָה. וּמִכָּאן שֶׁהַתְּפִלָּה אוֹר גָּדוֹל יוֹתֵר וּמַעֲלָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר לָאָדָם אַף מִן הַיִּסּוּרִים.

לָמַדְנוּ מִכָּאן שֶׁאַף אִם יִסְבֹּל אָדָם יִסּוּרִים קָשִׁים וּמָרִים שֶׁלְּכְאוֹרָה מְסַמְּנִים הֵם שֶׁהִנּוֹ שָׂנוּאַי אַחַר שכ"כ יִסּוּרִים בָּאִים עָלָיו, אוּלָם אִם עָדַיִן יֵשׁ בְּיָדוֹ לְהִתְפַּלֵּל - סִימָן יְהֵא בְּיָדוֹ שֶׁכָּל הַיִּסּוּרִים הַלָּלוּ יִסּוּרִים שֶׁל אַהֲבָה הֵם, כֵּיוָן שֶׁסּוֹף סוֹף הִנִּיחוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם אֶת הָאֶפְשָׁרוּת לְהִתְפַּלֵּל וְלִצְעֹק לַה'.

וְכֵן רוֹאִים מִמַּה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת עֲקָרִים הָיוּ, מִפְּנֵי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים. הֲרֵי מַעֲלַת הַתְּפִלָּה - שֶׁכְּדַאי עֲבוּרָהּ שֶׁיִּצְטָעֲרוּ הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת עֲשָׂרוֹת שָׁנִים, וְהָעִקָּר - שֶׁיֵּרָבּוּ בִּתְפִלָּה.

וּרְאֵה בְּסֵפֶר "מִכְתָּב מֵאֱלִיָּהוּ" מֵעִנְיַן זֶה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא מְקוֹר הַחֶסֶד, וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנּוּ אֶלָּא חֶסֶד לְבַד, כִּי כָּל הַדִּינִים בְּשָׁרְשָׁם - חֶסֶד הֵם. כָּל הַחֶסֶד שֶׁבַּבְּרִיאָה, מֵרֹאשִׁיתָהּ עַד סוֹפָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא כְּנֶגְרָעִין חוֹל לְעֻמַּת חַסְדּוֹ יִתְבָּרַךְ הַבִּלְתִּי בַּעַל תַּכְלִית. וְאִם כֵּן, "הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָם" פְּרוּשָׁהּ - שֶׁרָצָה לְהִתְחַסֵּד עִמָּם בַּחֶסֶד הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁאֶפְשָׁר לְצַיֵּר. וּמַהוּ הַחֶסֶד הַזֶּה? שֶׁיְּכַרַח הַצַּדִּיק לְהִתְפַּלֵּל בְּדַרְגָּה עֲמֻקָּה יוֹתֵר, וּמִמֵּילָא יָבוֹא לְדֶבְקוּת חֲזָקָה יוֹתֵר.

בָּרוּר, שֶׁגַּם בְּלִי זֹאת, הָיוּ אָבוֹת הָעוֹלָם ע"ה קְרוֹבִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁהָיוּ הָאָבוֹת מֶרְכָּבָה לַשְּׁכִינָה ["הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה" (ב"ר פרשה מז)], שֶׁהִיא דַּרְגָּה בְּדֶבְקוּת שֶׁאֵינָהּ בִּתְפִיסַת שִׂכְלֵנוּ כְּלָל. אֲבָל, סוֹף סוֹף, הַצָּרָה הַנִּשְׁמִית הַבְּיָאָה אוֹתָם עַל-כָּל-פָּנִים לִידֵי דַּרְגָּה נוֹסֶפֶת שֶׁל דְּבֵקוּת בִּתְפִלָּתָם, וּלְדַרְגָּה נוֹסֶפֶת זוֹ "הִתְאַוָּה", כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

לָמַדְנוּ מַהוּ עֶרְכָּהּ שֶׁל דַּרְגָּה נוֹסֶפֶת בָּרוּחָנִיּוּת, כִּי כְּדַאי וְטוֹב וְחֶסֶד הוּא לַצַּדִּיק לְהִצְטַעֵר מֵשֶׁךְ עֲשָׂרוֹת בַּשָּׁנִים, רַק עַל מְנַת לְהוֹסִיף דַּרְגָּה בְּדֶבְקוּת בַּה' הַבָּאָה לוֹ בְּאֶמְצָעוּת הַתְּפִלָּה בְּעִדַּן יְסוּרָיו.

טז - מעלת המתפלל בדמע.

תַּרְגּוּם לְשׁוֹן הַזֹּהַר (פרשת תרומה ס' הסולם אות תשיג): וְעַל זֶה כָּתוּב (תהלים ק, ב): "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה וגו'", כִּי צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְהַרְאוֹת בָּהּ [בַּתְּפִלָּה] עֲצָבוּת. וְאִם תֹּאמַר: אִם כֵּן זֶה, מִי שֶׁהוּא בְּצַעַר וּבְדֹחַק, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׂמֹחַ בְּלִבּוֹ, וּמִתּוֹךְ דָּחְקוֹ יֵשׁ לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לִפְנֵי מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן, וְאִם כֵּן - לֹא יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ כְּלָל וְלֹא יְכַוֵּן בְּעַצְבוּת מַשֶּׁהוּא, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׂמֵּחַ אֶת לִבּוֹ וְלִכְנֹס לְפָנָיו בְּשִׂמְחָה, - מַהוּ הַתִּקּוּן שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם הַזֶּה? אֶלָּא וַדַּאי, הֲרֵי לָמַדְנוּ - כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלִים וְנִסְגָּרִים, וְשַׁעֲרֵי דְּמָעוֹת אֵינָם נִסְגָּרִים, וְאֵין דִּמְעָה אֶלָּא מִתּוֹךְ צַעַר וְעַצְבוּת. וְכָל אֵלּוּ הַמְמַנִּים עַל הַשְּׁעָרִים, מְשַׁבְּרִים עִקּוּלֵי הַדְּרָכִים וְהַמַּנְעוּלִים וּמַכְנִיסִים דְּמָעוֹת הָאֵלּוּ, וּתְפִלָּה הַהִיא נִכְנֶסֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. אָז מָקוֹם הַהוּא [דְּהַיְנוּ הַמַּלְכוּת] יֵשׁ לָהּ לַחַץ מִן הָעַצְבוּת וְהַלַּחַץ שֶׁל אָדָם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (ישעיה סג, ט): "בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר". כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ נִכְנָס אֶל הַמַּטְרוֹנִיטָא וּמוֹצֵא אוֹתָהּ בְּעַצְבוּת, אָז כָּל מַה שֶּׁהִיא רוֹצָה מוֹסֵר בְּיָדֶיהָ, וְאָדָם הַהוּא, אוֹ תְּפִלָּה הַהִיא, אֵינָם חוֹזְרִים רֵיקָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עָלָיו. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל אָדָם הַהוּא שֶׁשּׁוֹפֵךְ דְּמָעוֹת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּתְפִלָּתוֹ.

וְאָמְרוּ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שמות דף יב), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר רִבִּי יְהוּדָה, כָּל מִלִּין דְּעָלְמָא תַּלְיָין בִּתְשׁוּבָה וּבִצְלוֹתָא דְּצַלֵּי בַּר נָשׁ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְכָל שֶׁכֵּן, מַאן דְּאוֹשִׁיד דִּמְעִין בִּצְלוֹתֵהּ, דְּלֵית לֵךְ תַּרְעָא דְּלָא עָאלִין אִנּוּן דִּמְעִין. מַה כְּתִיב (שמות ב, ו): "וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד", "וַתִּפְתַּח" דָּא שְׁכִינְתָּא דְּקַיָּמָא עֲלַיְהוּ דְּיִשְׂרָאֵל כְּאִמָּא עַל בְּנִין, וְהֵיא פָּתְחָא תְּדִיר בִּזְכוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל. כֵּיוָן שֶׁפָּתְחָה וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד - "יֶלֶד שַׁעֲשׁוּעִים" (ירמיה לא, יט) - דְּאִנּוּן יִשְׂרָאֵל דְּמִתְחַטְּאָן קָמֵי מָארֵיהוֹן בְּכֹלָּא. וּמִיָּד דְּמִתְחַנְּנָן קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הַדְרֵי בִּתְשׁוּבָה וּבָכָאן קָמֵהּ, כְּבָרָא דְּבָכֵי קָמֵי אֲבוּי. מַה כְּתִיב "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה" - כֵּיוָן דְּבָכֵי מִתְבְּרֵי כָּל גְּזִרִין בִּישִׁין דְּעָלְמָא. מַה כְּתִיב "וַתַּחְמֹל עָלָיו" - אִתְעַר עֲלוֹי בְּרַחֲמִים וּמְרַחֵם לֵהּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכָתַב בְּ"טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ", כִּי מוּבָא בְּשֵׁם רַבֵּנוּ הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁאָדָם עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, בֵּין בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמֵזִיד, גּוֹרֵם לְהַרְבּוֹת הַטֻּמְאָה בְּמִאד מְאד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וּמוֹרִיד בְּכָל פַּעַם הַרְבֵּה נִיצוֹצוֹת קְדוֹשׁוֹת בֵּין הַחִיצוֹנִים עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית.

וְלָכֵן, מוּבָא בְּסִפְרֵי קֹדֶשׁ, שֶׁאִם אָדָם מוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעֵינָיו עַל זֶה הַפְּגָם, אָז עַל יְדֵי כָּל דְּמַע, מַעֲלֶה עִמּוֹ בְּכָל פַּעַם טִפָּה אַחַת. וּבְכָל דְּמַע שֶׁיּוֹצֵא מֵעֵינָיו, מְבַטֵּל מִמֶּנּוּ טִפָּה. וְכֵן מוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "אוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה" (פר' ויקרא), אֲשֶׁר יָדוּעַ כִּי כָּל דְּבָרָיו הֵמָּה מֵהִתְגַּלּוּת הָאַלְשִׁיךְ הַקָּדוֹשׁ, אֲשֶׁר נִתְגַּלָּה אֵלָיו וְלִמַּד עִמּוֹ.

וְכַמּוּבָא בַּסִּדּוּר הַקָּדוֹשׁ שֶׁל ר' מֹשֶׁה קוֹרְדִיבֶרוֹ, זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (בשערי תחנה), שֶׁבְּאָם אָדָם בּוֹכֶה וּמוֹרִיד דְּמָעוֹת עַל צַעַר הַשְׁכִינָה, שֶׁאָדָם בַּחֲטָאָיו, אֵז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹפְרָן. כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּבִיכוֹל, מוֹרִיד דְּמָעוֹת בְּכָל יוֹם עַל צַעַר הַשְׁכִינָה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹפֵר: כָּךְ וְכָךְ דְּמָעוֹת הוֹרַדְתִּי מִיּוֹם הַחֳרְבָּן עַל צַעַר שְׁכִינַת עֻזִּי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הָיָה שֶׁתָּפֵי וְהוֹרִיד כָּךְ וְכָךְ דְּמָעוֹת עַל זֶה. וּבִפְרָט אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה, שֶׁאָז הַזְּמַן לְאֵלּוּ הַדְּמָעוֹת בְּיוֹתֵר [וְעַיֵּן בַּסִּדּוּר הַקָּדוֹשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל].

וּבְסֵפֶר "רֵאשִׁית חָכְמָה" (שער הקדושה) מְבָאֵר לָמָּה דְּמָעוֹת הָעֵינַיִם הֵמָּה תִּקּוּן לַיְסוֹד שֶׁפְּגַם, מִפְּנֵי שֶׁעַל יְדֵי שֶׁפְּגַם בַּבְּרִית, מַתִּישׁ כֹּחַ הָרְאוּת בַּנִּשְׁמִי, וְכֵן הוּא בָּרוּחָנִי. וּכְשֶׁאָדָם מוֹרִיד דְּמָעוֹת, גַּם כֵּן מַחֲלִישׁ הָרְאוּת, לָכֵן בָּא זֶה וּמְתַקֵּן וּמְכַפֵּר עַל זֶה.

וְעוֹד טַעַם לָזֶה - כִּי עִקַּר פְּגַם הַיְסוֹד נִמְשָׁךְ מִפְּגַם הָעֵינַיִם, כִּי עַיִן רוֹאָה וְלֵב חוֹמֵד, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ח): אֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת. וְאֵלּוּ הַמַּרְאוֹת מִתְלַבְּשִׁים לְפָנָיו לְהַחֲטִיאוֹ, בֵּין בְּהָקִיץ וּבֵין בַּחֲלוֹם, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְהַקְּלִפּוֹת מַזְמִינִים לְפָנָיו תָּמִיד כָּל מִינֵי רְאִיוֹת וְהִסְתַּכְּלוּת רָעוֹת. לָכֵן, כְּמוֹ שֶׁרֵאשִׁית הַפְּגָם הוּא בָּעֵינַיִם, וְכֵן הָיָה הַחֵטְא הָרִאשׁוֹן שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן בִּרְאוּת הָעֵינַיִם, דִּכְתִיב (בראשית ג, ו):

"וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה וְגוֹ' וְכִי תַּאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם", וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַחֻרְבָּן וְכָל הַיִּצֶר וְכָל הַצָּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ. לָכֵן, רֵאשִׁית תִּקּוּן הָאָדָם - לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעֵינָיו, וְזֶה הַתְחָלַת תִּקּוּן הָעֵינַיִם. וּלְבַד מִזֶּה - שֶׁלֹּא לִפְגֹּם אֶת עֵינָיו בִּרְאִיּוֹת וְהִסְתַּכְּלוּת אֲסוּרוֹת, שֶׁזֶּה מִמֵּילָא מְחֻיָּב לַעֲשׂוֹת, כִּי בְּאֹם לֹא כֵן - נִקְרָא רָשָׁע וַעֲבָרְיָן.

וְעַל יְדֵי שְׁבִירַת לִבּוֹ וּנְמִיכַת רוּחוֹ, בְּצֵרוּף בְּכִיָּה, נִבְקְעוּ מַעְיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת, וּמַעֲלֶה מִשָּׁם נִיצוֹצֵי קֹדֶשׁ. וְהִנֵּה, גַּם מִי שֶׁלִּבּוֹ אָטוּם וְסָתוּם, וּמִקַּשְׁיוּת עָרְפַּת הַלֵּב שֶׁבְּקִרְבּוֹ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעֵינָיו, יִשְׁבֹּר לִבּוֹ וְיִצְעַק לִפְנֵי ה', כִּדְכְתִיב (תהלים לד, יח): "צָעֲקוּ וַה' שָׁמֵעַ", שְׁצִעָקָה הוּא תִּקּוּן הַיְסוֹד. וּכְתִיב (שם, יט): "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְגוֹ'", כִּי גְּדוֹלִים נְמוּכֵי רוּחַ לִפְנֵי ה'. וְאִם מְשַׁבֵּר לִבּוֹ לִפְנֵי ה' בְּקוֹל בְּכִיּוֹת, הֲגַם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת, כִּי יֶשְׁנָם אֲנָשִׁים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵחֲלִשׁוּת עֵינַיִם שֶׁלָּהֶם, אָז נֶאֱמַר עָלָיו: כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל בְּכִיּוֹת, הֲגַם קוֹל בְּלֹא דִּמְעָה, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ שֶׁרוֹצֶה לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת, רַק שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל, הֵן מִטִּבְעוֹ וְהֵן מֵחֲלִשׁוּת הָרְאוּת שֶׁסַּכָּנָה הוּא לוֹ, וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרוֹנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו.

אֲבָל אַשְׁרֵי מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת מֵעֵינָיו מֵאֵין הֶפּוּגוֹת. וְגַם אִם הָאָדָם מְבַקֵּשׁ מֵה' - מְסַיְּעִין לוֹ עַל זֶה מִן הַשָּׁמַיִם לְהוֹרִיד תָּמִיד דְּמָעוֹת, וְגַם יְבַקֵּשׁ מֵה' שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ לוֹ אֵלּוּ הַדְּמָעוֹת לְעֵינָיו.

כֹּחַהּ שֶׁל תְּפִלָּה בְּדֶמַע

בְּאֶלֶף הַמָּגֵן עַל הַמַּטָּה אֶפְרַיִם (סימן תקפ"ב ס"ק מח) כָּתַב "כָּתוּב בְּהַגָּהוֹת הָאַלְפַּסִי (הביאו גם בתפארת שמואל שעל הרללא"ש ברכות פ"ג אות יא) כָּל מִי שֶׁבּוֹכֶה בִּתְפִלָּתוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בּוֹכִים עִמּוֹ וּתְפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת".

בְּסֵ' נִפְלָאוֹת הָרַבִּי (עמוד דש) מֵבִיא שֶׁפַּעַם נִכְנַס הרה"ק ר' שִׂמְחָה בּוּנֶם מִפְּרַשִׁיסְחָא זַצַ"ל לְהרה"ק הַחוֹזֶה מִלּוּבְּלִין זַצַ"ל לְאַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים לִשְׁאֹל אֶת פִּיו אֵיךְ הָיָה הַחֲתִימָה בַּשָּׁמַיִם עֲבוּרוֹ הַשָּׁנָה, וֶהֱשִׁיבוֹ הָרַבִּי מִלּוּבְּלִין שֶׁבְּשָׁנָה זוֹ יַפְסִיד אֶת כָּל מְעוֹתָיו, וְכָךְ הָיָה שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁנָה נֶחֱלָה זוּגָתוֹ וִילָדָיו וְהִצְרִיךְ לְשַׁלֵּם עֲבוּר רוֹפְאִים אֶת כָּל כַּסְפּוֹ, נָסַע הָרַבִּי ר' בּוּנֶם לְוָוארְשָׁא לִמְצֹא פַּרְנָסָה, וְהִתְאַכְסֵן בְּבֵית מָלוֹן כְּדַרְכּוֹ בִּימֵי עָשְׁרוֹ, וּלְאַחַר שֶׁבּוּעוֹת אֲחָדִים נִתְבַּקֵּשׁ לְשַׁלֵּם עֲבוּר הָאַכְסַנְיָא, וְלֹא הָיָה לוֹ לְשַׁלֵּם וְהִצְטַעֵר מְאֹד וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת בִּדְמָעוֹת לְהַבּוֹרֵא עוֹלָם שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ לָצֵאת מִצָּרָתוֹ, וּלְאַחַר זְמַן קָצָר בָּא אֶצְלוֹ שְׁלִיחַ מֵאֵת הַגְּבִירָה הַמְפֻרְסֶמֶת מָרַת תְּמָרְ"ל בְּהַצָּעָה לִהְיוֹת שֻׁתָּף בָּעִסְקָה, וְנִכְנַס לְהַעִסְקָא וְהִיא נָתְנָה לוֹ מָעוֹת לְפָרֵעַ אֶת חוֹבוֹתָיו וְגַם הִרְוִיחַ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה הוֹן רַב.

נָסַע הָרַבִּי ר' בּוּנֶם לְרַבּוֹ הַחוֹזֶה מִלּוּבְלִין לְבַשְּׂרוֹ שֶׁיָּצָא מִצָּרָתוֹ, וּמִיָּד כְּשֶׁפָּתַח הַדֶּלֶת אָמַר הָרַבִּי מִלּוּבְלִין מַה שֶּׁאָמַרְתִּי לְךָ שֶׁאֵכֶן נִגְזַר עָלֶיךָ בַּשָּׁמַיִם שֶׁתַּפְסִיד כָּל מְעוֹתֶיךָ הָיָה אֱמֶת, אֲבָל עַל דְּמָעוֹת לֹא דִּבַּרְנוּ, וּבִלְשׁוֹנוֹ "נָאר אוֹיס וַוייֶנען זִיךְ הָאבֶּן מִיר נִישׁ גֶעשְׂמוּעֶסְט".

וּרְאֵה בַּזֹּהַר הַק' פָּרָשַׁת שְׁמוֹת (דף כ' ע"א) "צְעָקָה שֶׁצּוֹעֵק וְאֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם, אָמַר ר' יְהוּדָה הֵיכְלָךְ גְּדוֹלָה צְעָקָה מִכֻּלָּם שֶׁצְּעָקָה הִיא בַּלֵּב הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איכה ב) צָעַק לִבָּם אֶל ה' וְכוּ', וְזוֹ קְרוֹבָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִתְּפִלָּה וַאֲנָחָה דִּכְתִיב (שמות כב) כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ וְכוּ', תָּנוּ רַבָּנָן הַאי מַאן דְּצָלֵי וּבָכֵי וְצָעֵיק עַד דְּלָא יָכִיל לְמָרְחַשׁ בְּשִׂפְוָותֵיהּ (שְׁנוּ חֲכָמִים מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּבוֹכֶה וְצוֹעֵק עַד שֶׁלֹּא יָכוֹל לְנַעֲנֵעַ בִּשְׂפָתָיו), הַאי צְלוֹתָא שְׁלֵימְתָא דְּהִיא בְּלִבָּא (וְזוֹ תְּפִלָּה שְׁלֵמָה שֶׁהִיא בַּלֵּב), וּלְעָלַם לֹא הֲדָרָא רֵיקָנְיָא (וּלְעוֹלָם לֹא חוֹזֶרֶת רֵיקָם). אָמַר ר' יְהוּדָה גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁקּוֹרַעַת גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם מִכָּל יָמָיו. ר' יִצְחָק אָמַר גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁמּוֹשֶׁלֶת עַל מִדַּת הַדִּין שֶׁל מַעְלָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר גְּדוֹלָה צְעָקָה שֶׁמּוֹשֶׁלֶת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, בִּשְׁבִיל צְעָקָה נוֹחֵל הָאָדָם הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא דִּכְתִיב (תהלים קז) וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בַּצַּר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם".

אָמְנָם אַף שֶׁתְּפִלָּה מֵהַלֵּב בִּדְמָעוֹת בּוֹקֵעַ רְקִיעִין וְאֵינָהּ חוֹזֶרֶת רֵיקָם, מִכָּל מָקוֹם צְרִיכִים לֵידַע שֶׁלֹּא לְבַכּוֹת עַל שְׁטוּתִים דְּאָז סוֹגְרִים הַשְּׁעָרִים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּדִבְרֵי יְחֶזְקֵאל לְהרה"ק מִשִּׁינָאוָא זַצ"ל (עמ' עח) שֶׁאָמַר בְּשֵׁם הרה"ק ר' בָּרוּךְ מִמֶּעזִ'יבּוּז זַצ"ל שֶׁפֵּרֵשׁ בִּדְבְרֵי חֲז"ל "שַׁעֲרֵי דְמָעוֹת לֹא נִנְעֲלוּ" וְאָמַר בְּדֶרֶךְ הֲלָצָה וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה אִם שַׁעֲרֵי דְמָעוֹת לֹא נִנְעֲלוּ אִם כֵּן לָמָּה יֵשׁ בִּכְלָל שְׁעָרִים, רַק הַהֶסְבֵּר הוּא כִּי הַשְּׁעָרִים נִצְרָכִים לְמִי שֶׁבּוֹכֶה כְּשׁוֹטֶה דְּאָז סוֹגְרִים הַשְּׁעָרִים.

יז - המתמיד בתפלה מאריך ימים.

בְּמִדְרַשׁ יַלְקוּט בְּמִשְׁלֵי: "אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם וְגוֹ'" (משלי ח, לד). אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְבָנָיו: אַקְדִּימוּ עוּלוּ וְכוּ' לְבֵי כְנִישְׁתָּא, כִּי הֵיכִי דְּתוֹרִיכוּ חַיֵּי, וְלִמּוּדֵיכוּ תִּתְקַיֵּם בְּיַדֵיכוּ וְכוּ'. (הַשְׁכִּימוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי שֶׁתַּאֲרִיכוּ יָמִים, וְלִמּוּדְכֶם יִתְקַיֵּם בְּיֶדְכֶם).

מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁהִזְקִינָה הַרְבֵּה, בָּאָת לִפְנֵי ר"י בֶּן חֲלַפְתָּא, אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, זָקַנְתִּי יוֹתֵר מִדַּאי, וּמַעַכְשָׁו חַיִּים שֶׁלִּי נִוּוּל הֵם, שֶׁאֵינִי טוֹעֶמֶת לֹא מַאֲכָל וְלֹא מִשְׁתֶּה, וַאֲנִי מְבַקֶּשֶׁת לִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם. אָמַר לָהּ: בַּמֶּה הֶאֱרַכְתְּ כָּל כָּךְ יָמִים? אָמְרָה לוֹ: לְמוּדָה אֲנִי, אֲפִלּוּ יֶשׁ לִי דָּבָר חָבִיב, אֲנִי מְנַחַת אוֹתוֹ, וּמַשְׁכֶּמֶת לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּכָל יוֹם. אָמַר לָהּ: מִנְעִי עַצְמֵךְ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה. הָלְכָה וְעָשְׂתָה כֵּן, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי חָלְתָה

וּמֵתָה. לְכָךְ אָמַר שְׁלֹמֹה (שם): "אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי וְגוֹ'", מַה כְּתִיב אַחֲרָיו: "כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים".

"**שִׂנְאָה** תְּעֹרֵר מְדָנִים, וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה" (משלי י, יב). שִׂנְאָה שֶׁנָּתַן אַהֲרֹן בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם עַל יְדֵי שֶׁעָשָׂה לָהֶם עֵגֶל, עוֹרְרָה עֲלֵיהֶם דִּינֵי דִינִים וְכוּ', הָדָא הוּא דִכְתִיב (דברים ט, כ): "וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף ה' לְהַשְׁמִידוֹ", "וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה" - תְּפִלָּה שֶׁנִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עָלָיו וְכוּ'. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: חַייֶיךָ, בִּשְׁבִיל תְּפִלָּתְךָ אֲנִי מְקָרְבוֹ, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עִקָּר וּבָנָיו טְפֵלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ו, ב): "צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו".

"**גַּם** כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה וְגוֹ'" (ישעיה א, טו), מִכָּאן שֶׁהַמַּרְבֶּה תְּפִלָּה - נַעֲנָה. (ילקוט שמעוני משלי יד)

יְרוּשַׁלְמִי (ר"ה פ"ב): רִבִּי חִיָּא בַּר בָּא הֲוָה קָאִים מַצְלֵי [הָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל], עָאל רַב כַּהֲנָא וְקָם לֵיהּ מַצְלֵי מִן אֲחוֹרֵי [הִתְפַּלֵּל מֵאֲחוֹרָיו] וְכוּ'. רַב כַּהֲנָא מַאֲרִיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ, מִן דַּחֲסַל רַב כַּהֲנָא [לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם רַב כַּהֲנָא תְּפִלָּתוֹ], אֲמַר לֵיהּ: הָכֵין אִתּוּן נְהִיגִין גַּבֵּיכוֹן מְצַעֲרִין רַבְרְבֵיכוֹן [הֲכִי הַמִּנְהָג אֶצְלָכֶם שֶׁאַתֶּם מְצַעֲרִין לִגְדוֹלֵיכֶן שֶׁבָּכֶם?], [לְפִי שֶׁלֹּא יָכַל ר' חִיָּא לְפַסֵּעַ מֵחֲמַת רַב כַּהֲנָא שֶׁמֵּאֲחוֹרָיו], אֲמַר לֵיהּ: רִבִּי, אֲנָא מִבֵּית עֵלִי, וּכְתִיב עַל דְּבֵית עֵלִי (שמואל א' ג, יד): "אִם יְתֻכַּפַּר עֲוֹן בֵּית עֵלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם" - בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ, אֲבָל מִתְכַּפֵּר לוֹ בִּתְפִלָּה, [וּלְפִיכָךְ הֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ,] וְצַלֵּי עֲלוֹי וְזָכָה לְמֵיסַב עַד דְּאִיתְעַבְדוּן טַרְפּוֹי סְמוּקִין כַּהֲדָה דְקִקָּה, [וְהִתְפַּלֵּל רִבִּי חִיָּא עַל רַב כַּהֲנָא, וְזָכָה לְהַזְקִין עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ צִפָּרְנָיו אַדָּמִים כְּשֶׁל תִּינוֹק].

יח - נס פורים - מכחה של תפלה.

כָּתַב בְּסֵפֶר "אוֹר יְחֶזְקֵאל", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: עוֹד עִנְיָן נוֹסָף חָזִינָן בְּנֵס דְּפוּרִים, וְדָבָר זֶה חַיָּב לְלַמְּדֵנוּ בִּינָה לֵידַע בַּמֶּה חַיָּבִים אָנוּ לְתָפֹשׂ כַּאֲשֶׁר בִּרְצוֹנֵנוּ לִזְכּוֹת לְחַיִּים.

דְּהִנֵּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, בְּשִׁכַּר מָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְהִנָּצֵל מִידֵי הָמָן וַאֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, וּמִפְּרָשׁ הוּא בַּמְּגִלָּה (אסתר ד, טז): "וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ". תַּעֲנִיתָם וּתְפִלָּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הִיא שֶׁעָמְדָה לָהֶם וְהֶעֱבִירָה אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה.

וְנִרְאֶה בָּזֶה דְּבָרִים מְפֹרָשִׁים בַּמִּדְרָשׁ (אסתר רבה ז, יט): בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכָּתַב הַמֶּלֶךְ עַל הַמְּגִלָּה, יָצְתָה הַתּוֹרָה בְּבִגְדֵי אַלְמָנוּת, וְנִתְנָה קוֹלָהּ בִּבְכִי לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְגַם מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת צָעֲקוּ לְקוֹל בִּכְיָתָהּ, וְאָמְרוּ לְפָנָיו: אִם יִשְׂרָאֵל בְּטֵלִין, אָנוּ לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין בָּעוֹלָם?, וְחַמָּה וּלְבָנָה אָסְפוּ נָגְהָם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָץ אֵלִיָּהוּ, זָכוּר לַטּוֹב, בְּבָהָלָה אֵצֶל אֲבוֹת הָעוֹלָם וְאֵצֶל מֹשֶׁה בֶּן עַמְרָם, וְאָמַר לָהֶם: עַד מָתַי אֲבוֹת הָעוֹלָם רְדוּמִים בְּשֵׁנָה? אָמְרוּ לוֹ:

מִפְּנֵי מָה? אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי שֶׁנֶּהֱנוּ מִסְּעֻדָּתוֹ שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, לְכָךְ נִגְזְרָה גְּזֵרָה לְכַלּוֹתָם מִן הָעוֹלָם. אָמְרוּ הָאָבוֹת: אִם עָבְרוּ עַל דָּת וְנֶחְתְּמָה גְּזֵרָתָם, אָנוּ אֵין לָנוּ מַה לַּעֲשׂוֹת! - נוֹרָא לְרָאוֹת, שֶׁכַּאֲשֶׁר הָאָדָם חוֹטֵא וְעוֹבֵר עַל דָּת - אֵין אֶפְשָׁרוּת לְתִקּוּן.

חָזַר אֱלִיָּהוּ וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: אֵי רוֹעֶה נֶאֱמָן, כַּמָּה פְּעָמִים עָמַדְתָּ עַל הַפֶּרֶץ לְיִשְׂרָאֵל וּבִטַּלְתָּ גְּזֵרָתָם וְכוּ'. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: כְּלוּם יֵשׁ אָדָם כָּשֵׁר בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר? אָמַר לוֹ: יֵשׁ, וּשְׁמוֹ מָרְדְּכַי. אָמַר לוֹ: לֵךְ וְהוֹדִיעוֹ, כְּדֵי שֶׁהוּא יַעֲמֹד מִשָּׁם בִּתְפִלָּה וַאֲנִי מִכָּאן, וּנְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ: רוֹעֶה נֶאֱמָן, כְּבָר נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: אִם בְּטֵיט הָיָא חֲתוּמָה - תְּפִלָּתֵנוּ נִשְׁמַעַת, וְאִם בְּדָם - מַה שֶּׁהָיָה הוּא. אָמַר לוֹ: בְּטֵיט. מִיָּד הָלַךְ וְהוֹדִיעַ לְמָרְדְּכַי, הָדָא דְכְתִיב (שם, א): "וּמָרְדֳּכַי יָדַע וְכוּ'".

רָאוּ כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁאַף הַתּוֹרָה, שֶׁחָגְרָה שַׂק, לֹא יָכְלָה לַעֲזֹר, וְרַק בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה נִצְּלוּ יִשְׂרָאֵל, כִּי סְגֻלָּה מְיֻחֶדֶת יֵשׁ בַּתְּפִלָּה שֶׁיְּכוֹלָה לְהַצִּיל מִכָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא. וְאַף שֶׁ'תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם', וְכֹחַ הַתּוֹרָה לְאֵין שִׁעוּר, מִכָּל מָקוֹם, לְעִנְיַן לְהַצִּיל אֶת הָאָדָם מִן הַצָּרוֹת, יֵשׁ כֹּחַ מְיֻחָד רַק בַּתְּפִלָּה. וְלֹא רַק בְּהַצָּלָה נַּשְׁמִית, אֶלָּא אַף בְּעִנְיָנִים רוּחָנִיִּים, שֶׁדְּרוּשׁ לְכָל זֶה סִיְּעָתָא דִשְׁמַיָּא, גַּם כֵּן דָּוְקָא עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה יְזֻכֶּה לְסִיְּעָתָא דִשְׁמַיָּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ וּמִתְמַלֵּא עָלָיו רַחֲמִים, וְנוֹתֵן לוֹ כֹּל אֲשֶׁר בַּקֵּשׁ. וְהוּא שֶׁאָמְרָה אֶסְתֵּר (שם, טז): "וְצוּמוּ עָלַי... שְׁלֹשֶׁת יָמִים... וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ", בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה וְהַתַּעֲנִית תָּבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲזְרֵהּ. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר נָמֵי, הָא דְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶם - זֶה הַתְּפִלָּה (ברכות י). כִּי בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה לְרוֹמֵם אֶת הָאָדָם וּלְמַלֹּאת אֶת כָּל בַּקָּשׁוֹתָיו וּשְׁאִיפוֹתָיו לְהַשָּׂגַת רוּחָנִיּוּת, וְלַמְרוֹת כָּל זֹאת, בְּנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶם.

וּמַעֲתָּה, עָלֵינוּ לִתֵּן כֹּחֵנוּ וְנַפְשֵׁנוּ בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה בְּתוֹרַת עֵצָה, הֵיאַךְ יְזֻכֶּה לִשְׁלֵמוּת רוּחָנִית, שֶׁהֲרֵי הָאָדָם עוֹמֵד בְּסַכָּנָה, וְכָל אֶחָד מַכִּיר אֶת מַצָּבוֹ הָרוּחָנִי, וְיוֹדֵעַ כַּמָּה רָחוֹק מֵהַשְׁלֵמוּת. וְהָעֵצָה לָזֶה - לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וּבְבַקָּשַׁת עֶזֶר ה' וְסִיְּעָתָא דִשְׁמַיָּא, וְאָז יֵשׁ תִּקְוָה שֶׁיַּעְזְרֵהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִתְמַלְּאוּ רְצוֹנוֹתָיו לְהַשָּׂגַת הַשְׁלֵמוּת. וְאֵין הַתְּפִלָּה נְקְנֵית בְּתַנּוּעוֹת וּבַהֲוָיוֹת, אֶלָּא רֵאשִׁיתָהּ שֶׁל תְּפִלָּה הִיא - "טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה'" (תהלים לד, ט). חַיָּב לִרְכֹּשׁ לְעַצְמוֹ טַעַם בַּתְּפִלָּה, וְאָז תִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ רְאוּיָה וּנְכוֹנָה. וּכְדֵי לְהַשִּׂיג טַעַם בַּתְּפִלָּה, חַיָּב לְחַזֵּק בְּקִרְבּוֹ יְסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה וְהַשְׁגָּחָה. וּבִפְשׁוּטוֹ, חַיָּב רֵאשִׁית לְהָבִין פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת, וְשֶׁיִּשְׁמְעוּ אָזְנָיו מָה שֶׁפִּיו דּוֹבֵר, שֶׁמִּבַּלְעֲדֵי זֹאת אֵין זֶה תְּפִלָּה כְּלָל, וְעָלָיו יֵאָמֵר (ירמיה ט, ז): "בְּפִיו שָׁלוֹם אֶת רֵעֵהוּ יְדַבֵּר, וּבְלִבּוֹ יָשִׂים אָרְבּוֹ", כִּי פִיו דּוֹבֵר תְּהִלּוֹת

וְתִשְׁתַּבַּחוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ, וְאִלּוּ לְבָבוֹ נָתוּן לְמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּלְהִרְהוּרֵי כְּפִירָה. וּלְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ לְתִפְלָּה אֲמִתִּית, חַיָּב לַעֲמֹל וּלְהִתְיַגֵּעַ, וְרַק בְּדֶרֶךְ זוֹ אוּלַי יִזְכֶּה לֵידַע לְהִתְפַּלֵּל.

דָּבָר נוֹסָף שֶׁצָּרִיךְ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִזְכּוֹת לִתְפִלָּה, מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּפָּסוּק (תהלים לד, יט): "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, וְאֶת דַּכְּאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ". נָכוֹן, עֵזֶר ה' רַב בַּתְּפִלָּה, אֶבָל, רֵאשִׁית, צָרִיךְ לָחוּשׁ בְּלִבּוֹ כִּי נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה בְּמַצָּבוֹ הָרוּחָנִי, וְרַק אַחַר כָּךְ יֵשׁ אֶפְשָׁרוּת שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשִׁיעוֹ. אָמְנָם, מִי שֶׁלִּבּוֹ שָׁלֵו בְּקִרְבּוֹ, וְאֵינוֹ חָשׁ כְּלָל בְּמַצָּבוֹ הַגָּרוּעַ, וּתְפִלָּתוֹ וּבַקָּשׁוֹתָיו אֵינָם יוֹצְאִים מִלֵּב כָּפוּף - אַף הַתְּפִלָּה לֹא תַעְזֹרֶהוּ. וְלָכֵן, בִּימֵי הַפּוּרִים, בָּעֵת שֶׁחָשׁוּ יִשְׂרָאֵל בְּסַכָּנָתָם, וְהִתְעַנּוּ וְחָגְרוּ שַׂק וּבִקְּשׁוּ רַחֲמִים - עֲזָרָם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָצְאוּ מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה.

וְיסוֹדוֹת אֵלּוּ מְפֹרָשִׁים בְּמִדְרָשׁ פְּרָשַׁת תְּצַוֶּה (שמות רבה לח): "אֶרְחַץ בְּנְקִיּוֹן כַּפַּי וְגוֹ' לַשְׁמֹעַ בְּקוֹל תּוֹדָה" (תהלים כו ו, ז), לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: רִבּוֹן הָעוֹלָם, הַנְּשִׁיאִים חוֹטְאִים וּמְבִיאִים קָרְבָּן וּמְתַכְּפֵּר לָהֶם. מָשִׁיחַ חוֹטֵא, מֵבִיא קָרְבָּן וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. אָנוּ, אֵין לָנוּ קָרְבָּן. אָמַר לָהֶם: בְּכוּ וְהִתְפַּלְּלוּ לְפָנַי, וַאֲנִי מְקַבֵּל. וּבֵאוּרוֹ - קָרוֹב ה' לַכֹּל, וְלֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח, וְהַכֹּל יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לַתַּכְלִית, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ. וּלְכָךְ, אִם אֵינָם יְכוֹלִים לְהָבִיא קָרְבָּנוֹת וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, אַל נַחֲשֹׁב כִּי נִנְעָלָה הַדֶּלֶת וְאֵין כָּל אֶפְשָׁרוּת לִזְכּוֹת - דֶּרֶךְ אַחַת פְּתוּחָה לַכֹּל, וְהִיא הַתְּפִלָּה. וְלָכֵן, בְּכוּ וְהִתְפַּלְּלוּ לְפָנַי, וַאֲנִי שׁוֹמֵעַ. וּמַמְשִׁיךְ הַמִּדְרָשׁ - אֲבוֹתֵיכֶם, כְּשֶׁנִּשְׁתַּעְבְּדוּ בְּמִצְרַיִם, לֹא בִתְפִלָּה פְּדִיתִי אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, כג): "וַיֶּאֱנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ". בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ - לֹא בִתְפִלָּה עָשִׂיתִי לָהֶם נִסִּים. בִּימֵי הַשּׁוֹפְטִים - בְּבָכְיָה שָׁמַעְתִּי זַעֲקָתָם. וְכֵן אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם - אַף עַל פִּי שֶׁהִכְעִיסוּנִי, בְּשִׁבִיל שֶׁבָּכוּ לְפָנַי, רִחַמְתִּי עֲלֵיהֶם. לְכָךְ אָמַר דָּוִד: "לַשְׁמֹעַ בְּקוֹל תּוֹדָה".

עוֹד שָׁם בַּמִּדְרָשׁ ד"א "וַיִּגְרֹשׁ" - זֶה הָמָן וְכוּ': מִי גָּרַם לְמָרְדְּכַי לְבוֹא לִידֵי הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת? שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּכָל שָׁעָה. מֵאַחַר שֶׁרָאָה עַצְמוֹ בִּגְדֻלָּה, לֹא הֵגִיס לִבּוֹ, וְלֹא עָמַד מִן הַתְּפִלָּה, אֶלָּא - (אסתר ו, יב) "וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי", כְּשֵׁם שֶׁהָיָה בַּתְּפִלָּה. "וַיָּשָׁב מָרְדֳּכַי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ" - לְשַׁקּוֹ וּלְתַעֲנִיתוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר (הושע יד, ג): "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים". וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַהֲרֹן, שֶׁלֹּא הִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא בַּתְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם בַּאֲרֻכָּה.

מַעֲתָּה, לוּ הָיָה בְּקִרְבֵּנוּ מְעַט רוּחַ וְהֶרְגֵּשׁ אֲמִתִּי, הָיִינוּ צְרִיכִים לְהִתְבּוֹנֵן - הֲרֵי עוֹסְקִים אָנוּ בַּתּוֹרָה, וְשׁוֹאֲפִים לִזְכּוֹת לְרוּחָנִיּוּת, - מַדּוּעַ לֹא נַשְׁקִיעַ מְעַט יְגִיעָה בַּתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִזְכֶּה לְהִתְעַלּוֹת בַּתּוֹרָה? וּמַדּוּעַ אֵין אָנוּ עוֹסְקִים בְּלִמּוּד הַמּוּסָר, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ כְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לַתְּפִלָּה? [שֶׁלִּמּוּד הַמּוּסָר נוֹתֶנֶת יִרְאָה בָּאָדָם, וְעַל יְדֵי הַיִּרְאָה יִזְכֶּה לְתוֹרָה וְלִתְפִלָּה.] אֵין זֹאת, אֶלָּא כִּי רְחוֹקִים אָנוּ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם וּמֵרָצוֹן אֲמִתִּי בְּבַקָּשַׁת הַשְׁלֵמוּת,

וְכָל מַעֲשֵׂינוּ הֵם רַק מְלֶמֶדֶת, וְלָכֵן רְחוֹקִים אָנוּ מִתְּפִלָּה. וּבְסוֹף הַזְּמַן, שֶׁנֶּחֱלָשׁ מְעַט אֱוִירַת הַלִּמּוּד, אֵין אָנוּ מְבַקְּשִׁים אַף תּוֹרָה.

וְזוֹ תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה שֶׁלֹּא יִהְיוּ כָּל מַעֲשָׂיו מְלֶמֶדֶת. וְלָכֵן, הָעִקָּר הָרִאשׁוֹן הַנִּדְרָשׁ מִכָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הוּא - קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, אֵין פֵּרוּשָׁהּ קַבָּלַת מִצְוֹת, אֶלָּא קוֹדֶמֶת הִיא, וּכְאִיתָא בַּחֲכְמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יג), לָמָּה קָדְמָה פָּרָשַׁת "שְׁמַע" לְפָרָשַׁת "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ"? שֶׁקֹּדֶם יְקַבֵּל עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, וְאַחַר כָּךְ יְקַבֵּל עֹל מִצְוֹת. וְהַיְנוּ דְּאִיתָא בְּמְכִילְתָא (עיין רמב"ן פ' יתרו), מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁבָּא לִמְדִינָה, וְאָמְרוּ לוֹ: גְּזֹר עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת. אָמַר לָהֶם: קַבְּלוּ מַלְכוּתִי תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ אֶגְזֹר עֲלֵיכֶם גְּזֵרוֹת. שֶׁאִם מַלְכוּתִי אֵין אַתֶּם מְקַבְּלִים, גְּזֵרוֹתַי הֵיאַךְ אַתֶּם מְקַיְּמִים?. וְקַבָּלַת מַלְכוּתִי הֵינוּ, שֶׁיְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לִהְיוֹת עֶבֶד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְלֹא מַחֲשָׁבוֹת עַצְמִיּוֹת וְאַהֲבָה פְּרָטִית, אֶלָּא לְחוּשׁ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ, וְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְאָנוּ עֲבָדָיו, וְכָל רְצוֹנוֹת הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת לְלֹא כָּל מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת. וְאַחֲרֵי שֶׁיִּשְׁרִישׁ בְּקִרְבּוֹ קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ בַּהִתְעַלּוּת עַל פִּי הָעֲצוֹת אֲשֶׁר הִקְדַּמְנוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

יט - מעלת אמירת מאה ברכות בכונה.

כָּתַב בְּסִפֶּר "עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא" בְּשֵׁם סִפֶּר "הָאַגְּרוֹת" לְבַעַל הַ"שּׁוֹמֵר אֱמוּנִים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה, בְּנִי, עַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה, בְּשַׁעַר שֶׁהָאָדָם מַזְכִּיר הַשֵּׁם לְבַטָּלָה, חַס וְשָׁלוֹם, נִזְדַּעְזְעִים וְנִרְתָּעִים כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הוּא קִיּוּם כָּל הָעוֹלָמוֹת, וּבְשַׁעַר שֶׁהָאָדָם מַזְכִּיר הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בְּקָדֻשָּׁה - גּוֹרֵם בָּזֶה הֲוָיוֹת עוֹלָמוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּהַמַּאֲה בְּרָכוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְקַדֵּשׁ הָאָדָם בְּכָל גּוּפוֹ, כִּי בָּזֶה מִתְקַדֵּשׁ הָאָדָם וְזוֹכֶה לְרוּחַ קָדֻשָּׁה עַל יְדֵי מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכַוָּנָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִזָּהֵר לְכַוֵּן בְּהַשֵּׁם לְאָמְרוֹ בְּכַוָּנָה, אָז זוֹכֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו קָדֻשָּׁה גְּדוֹלָה. וְדַע, בְּנִי, כִּי אֵין שׁוּם צַדִּיק אֲשֶׁר זָכָה לֶאֱמוּנַת הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ בְּקִיּוּם "שִׁוִּיתִי הַשֵּׁם" לְבַד, רַק עַל יְדֵי זֶה שֶׁהָיָה נִזָּהֵר לוֹמַר הַשֵּׁמוֹת בְּקֻדֻּשָּׁה, בְּכַוָּנָה וּבְיִרְאָה.

הִנֵּה הָאָדָם הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, חַס וְשָׁלוֹם, אוֹ מַזְכִּיר הַשֵּׁם לְבַטָּלָה, וּמֵעֵין זֶה גַּם כֵּן בְּלִי כַוָּנָה, וְאָז הוּא בִּבְחִינַת "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי" (שמות כ, ד), כִּי בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם מַזְכִּיר הַשֵּׁם, גּוֹרֵם בָּזֶה הֲוָיוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּמִתְעוֹרֵר כֹּחַ כָּל הַבְּרִיאָה. וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הוּא לְבַטָּלָה, אָז גּוֹרֵם שֶׁהַשֶּׁפַע הַהוּא הוֹלֵךְ לְהַקְלִפּוֹת הַנִּקְרָאִים "שְׁוָא". וְאִם כֵּן, אוֹי לָנוּ, וְאוֹי לְנַפְשֵׁנוּ! אִם הָיִינוּ עוֹמְדִים אֲפִלּוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, וְהָיִינוּ מַזְכִּירִים שְׁמוֹ בְּפָנָיו - הָיִינוּ מְזַדְּעְזְעִים וְנִרְתָּעִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּאִם אֲנַחְנוּ מַאֲמִינִים שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וַאֲנַחְנוּ מַזְכִּירִים שְׁמוֹ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּפָנָיו, כִּבְיָכוֹל, בְּלִי מוֹרָא - אוֹי לְנַפְשׁוֹתֵינוּ עַל זֶה!

וּבַמֶּה נוּכַל לְתָרֵץ עַצְמֵנוּ? וְזֶה גָּרַם גַּם כֵּן הֶעְדֵּר הַדַּעַת וְטִמְטוּם הַלֵּב. וְאִלּוּ הָיָה בֶּאֱמֶת מַאֲמִין בְּ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" (שם, א), מִמֵּילָא לֹא הָיָה נוֹשֵׂא שֵׁם שָׁמַיִם לַשָּׁוְא וְגַם לֹא בְּלִי כַוָּנָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּרְאֵה, נָא, אָחִי, מִדִּבְרֵי הַזֹּהַר (פרשת וילך דף רפה, רפו) גֹּדֶל מַעֲלַת הַבְּרָכָה, וּמַה שֶּׁאָדָם גּוֹרֵם בִּבְרָכָתוֹ: פְּתִיחַת כָּל הַמְּקוֹרוֹת, וְכָל הַשְׁפָּעוֹת, וְכַמָּה הַשְׂמָחָה וְהַחֶדְוָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וּסְפֹר, נָא, כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁל דִּבְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ הָאֵלֶּה, וְתַעֲשֶׂה עֲטָרָה לְרֹאשֶׁךָ - כַּמָּה שִׂמְחָה נַעֲשֶׂה בַּשָּׁמַיִם מֵהַדּוֹרוֹן הֶחָשׁוּב שֶׁל בְּרָכָה בְּכַוָּנָה. כִּי בְּאֵם הוּא לֹא בְכַוָּנָה - הֲוֵי כְּפִסּוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁים, כַּמּוּבָא בְּכָל הַסְּפָרִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּרָכָה שֶׁעוֹנִין אַחֲרֶיהָ אָמֵן, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאוֹמֵר הַבְּרָכָה בְּכַוָּנָה וְרַבִּים עוֹנִין אָמֵן - אֵין שִׁעוּר לְמַתַּן שְׂכָרוֹ בָּזֶה. כִּי עַל יְדֵי עֲנִיַּת אָמֵן, שֶׁהוּא חוֹתָם הַבְּרָכָה וּקְדֻשָּׁה דִּילֵהּ, גּוֹרֵם שֶׁכָּל הַפְּתָחִים מִתְפַּתְּחִין לִפְנֵי הַאי בְּרָכָה, דְּכָל בְּרָכָה שֶׁעוֹנִין עָלֶיהָ אָמֵן, זֹאת הִיא בְּרָכָה כָּרְאוּי, וּמִפְּנֵי זֶה בָּא לוֹ, מִמֵּילָא, מִדָּה בְּמִדָּה - שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ מִן הַמְצֻרִים אוֹתוֹ, וְכָל הַשְּׁעָרִים יִפָּתְחוּ לְפָנָיו לָעוֹלָם הַבָּא.

וּמִפְּנֵי זֶה, מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים לְאֵלּוּ שֶׁמְּבָרְכִים בְּכָל יוֹם הַבְּרָכוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמַקְפִּידִין שֶׁיַּעֲנוּ עַל בִּרְכוֹתֵיהֶן אָמֵן, וְכַוָּנָתָם לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְלֹא כְּאֵלּוּ דְּמִתְחַכְּמִין לְבָרֵךְ בְּבֵיתָם הַבְּרָכוֹת. וְאַשְׁרֵי לְאָדָם שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכוֹתָיו בְּקוֹל רָם, וּמַרְגִּיל בְּנֵי בֵיתוֹ וְכָל הַשּׁוֹמְעִין שֶׁיַּעֲנוּ אַחֲרָיו אָמֵן כְּתִקּוּנָהּ, כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה מִלְּשׁוֹן הַזֹּהַר, הַאֵיךְ וּמַה שֶּׁגּוֹרֵם אָדָם שִׂמְחָה וְחֶדְוָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי בְּרָכָה וַעֲנִיַּת אָמֵן.

וְצָרִיךְ הָאָדָם לִזָּהֵר בַּבְּרָכוֹת לֶאֱמָרָם בְּכַוָּנָה, כִּי כָּל בְּרָכָה הִיא אֶבֶן טוֹבָה שֶׁאֵין כְּעֶרְכָּהּ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת עקב).

וְעוֹד, אִם רָגִיל לוֹמַר הַבְּרָכוֹת בְּשִׂמְחָה וּבְחַיּוּת וּבְכַוָּנָה, מְזַדַּכֵּךְ כָּל גּוּפוֹ מִמַּשְׁכָּא דְּחִוְיָא בִּישָׁא [כַּמּוּבָא בְּשַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מֵרַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל (דף יא ע"א), וּמַמְשִׁיךְ קְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה עַל נַפְשׁוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן אִם עוֹנִים אָמֵן אַחַר הַבְּרָכָה, כַּמְבֹאָר שָׁם בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת עקב), כִּי כָל בְּרָכָה שֶׁאֵין עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן, הֲוֵי כִּכְלַג גּוּפָא, כַּמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "פְּרִי קֹדֶשׁ הִלּוּלִים" מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ בַּעַל "עֲטֶרֶת צְבִי" (פרק ד' משער הברכות), שֶׁהַזְּהִיר הַקָּדוֹשׁ הַנַּ"ל, כְּפִי שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹ הַקָּדוֹשׁ מִלּוּבְלִין, לוֹמַר דַּיְקָא בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר בְּצִבּוּר לַעֲנוֹת אַחֲרָיו אָמֵן, בִּהְיוֹת שֶׁאֵין בְּכֹחֵנוּ, מִמֵּילָא, לְתַקֵּן תִּקּוּן הַסֵּדֶר שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁל סֵדֶר בִּרְכוֹת הַקִּימָה כְּסִדּוּרוֹ, וְעַיֵּן שָׁם, וְכַמְבֹאָר בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (אורח חיים סימן מו סעיף ב).

וּבְסֵפֶר "מִדְבַּר קְדֵמוֹת" לְרַבֵּנוּ הַחִיד"א זיע"א (אות ברכות): דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה תִּקֵּן 'מֵאָה בְּרָכוֹת', לְפִי שֶׁהָיוּ מֵתִים מֵאָה אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם, עָמַד וְתִקֵּן מֵאָה בְּרָכוֹת וְנֶעֱצָרָה

הַמַּגֵּפָה (תנחומא פ' קרח). וְהַמְבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת יֵשׁ לוֹ שָׂכָר אֶלֶף זְהוּבִים. כִּי עַל כָּל בְּרָכָה - עֶשֶׂר זְהוּבִים, כַּמְבאָר בְּפֶרֶק "כְּסוּי הַדָּם", וּבַאֲמִירָתָן נִזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא.

כ - לפנות להשם יתברך ולבקש סיוע, ועוד לקבל שכר על עצם הפניה והבקשה?!

"**וּלְעָבְדוֹ** בְּכָל לְבַבְכֶם" (דברים יא, יג) - "אֵיזוֹ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בַּלֵּב הֱוֵי אוֹמֵר זוֹ תְּפִלָּה". (תענית ב.)

לְפִי פְּשׁוּטָם שֶׁל דְּבָרִים מַשְׁמָעוּת הַגְּדֵרַת הַתְּפִלָּה כַּ"עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בַּלֵּב", שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל הַלֵּב. המהרי"ל דִּיסְקִין זַצַ"ל מֵבִיא בְּסִפְרוֹ עַל הַתּוֹרָה מַשְׁמָעוּת נוֹסֶפֶת לְדְּבָרִים בְּשֵׁם אָבִיו:

עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל עֶבֶד יְכוֹלָה לִהְיוֹת נִקֶּרֶת בִּשְׁנֵי אֲפָנִים: א) בְּכָךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת מְלֶאכֶת אֲדוֹנוֹ. ב) הִזְדַּקְּקוּתוֹ לַאֲדוֹנוֹ בְּעִנְיַן סִפּוּק צְרָכָיו. גַּם אִם מִצַּד הַדִּין יָכוֹל הָאָדוֹן לוֹמַר לְעֶבֶד: "עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זַנְךָ", מִכָּל מָקוֹם מִצַּד הָרַחֲמָנוּת וְהַיֹּשֶׁר הוּא צָרִיךְ לְסַפֵּק לוֹ מָזוֹן וּבְגָדִים. **אֵין** סָפֵק שֶׁמִּבְּחִינַת הָעֶבֶד נְעִימָה לוֹ יוֹתֵר הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הָעֲבדוּת מֵאֲשֶׁר הָרִאשׁוֹנָה. נְעִימוּת זוֹ תִּגְדַּל שִׁבְעָתַיִם לוֹ יְצַיֵּר אָדוֹן נָדִיב לֵב בְּמִדָּה רַבָּה וּמַפְרֶזֶת אֲשֶׁר יֹאמַר לְעַבְדּוֹ: "אִם תָּבוֹא וּתְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי סִפּוּק כָּל צְרָכֶיךָ, אֶתֵּן לְךָ שָׂכָר עַל עֶצֶם פְּנִיָּתְךָ אֵלַי".

לָכֵן נִתְכַּוְּנוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּאָמְרָם: "אֵיזוֹ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁהִיא בַּלֵּב", כְּלוֹמַר: עֲבוֹדָה כָּזוֹ שֶׁגַּם הַלֵּב חוֹמֵד אוֹתָהּ וְרוֹצֶה לַעֲשׂוֹתָהּ - "זוֹ תְּפִלָּה". תְּפִלָּה הִיא סוּג עֲבדוּת נְעִימָה שֶׁכָּל מַהוּתָהּ הוּא לְפָנוֹת אֶל ה' וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּסַיַּע לָנוּ. וּמִכֵּיוָן שֶׁגַּם עַל עֲבדוּת כָּזוֹ הֻבְטַח לָנוּ שָׂכָר, הֲרֵי בְּוַדַּאי הִיא נַעֲשֵׂית מִכָּל הַלֵּב.

עַל פִּי דִּבְרֵי אָבִיו בֵּאֵר המהרי"ל דִּיסְקִין אֶת דִּבְרֵי הַפִּיְטָן: "הַזּוֹכֵר לְמַזְכִּירָיו טוֹבוֹת זִכְרוֹנוֹת" (מתפלת הימים הנוראים). לְעִתִּים אָדָם מַזְכִּיר אֶת ה' יִתְבָּרַךְ וְנוֹתֵן לוֹ תּוֹדָה עַל שֶׁסִּפֵּק לוֹ אֶת צְרָכָיו. לְכְאוֹרָה לֹא הָיִינוּ מַעֲלִים עַל דַּעְתֵּנוּ שֶׁדָּבָר זֶה יֵחָשֵׁב לְאָדָם כְּמַעֲלָה יוֹצֵאת מִגְּדֶר הָרָגִיל, שֶׁכֵּן חוֹבָתוֹ הִיא לְתֵת תּוֹדָה וּבְרָכָה לְאֵ-ל אֲשֶׁר הִזְמִין לוֹ דֵּי מַחְסוֹרוֹ. **אֲבָל** כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי". הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַחֲשִׁיב גַּם פְּנִיָּה זוֹ שֶׁל תּוֹדָה וּבְרָכָה לִזְכוּת וּלְמִצְוָה. הָאָדָם שֶׁזָּכַר וְהִזְכִּיר אֶת הַטּוֹבוֹת, נִזְכָּר לְטוֹבָה לִפְנֵי ה' עַל כָּךְ. וְזֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּפִּיּוּט: "הַזּוֹכֵר לְמַזְכִּירָיו" - הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא זוֹכֵר לְטוֹבָה וְלִזְכוּת אֶת מַזְכִּירָיו, אֲשֶׁר מַזְכִּירִים אֶת ה' עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּהֶם, וְהֵינוּ: "טוֹבוֹת זִכְרוֹנוֹת". וְזֶהוּ חֶסֶד גָּדוֹל מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ.

כא - התפלה היא דבר ערב ונעים מאד, ואשר כל חיי האדם תלויים בה.

(מספר "ונכתב בספר" להגרי"מ שכטר)

דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע לְסַמֵּא עֵינֵי הָאָדָם; לָקַחַת אֶת הָרַחֲמָנוּת הֵכִי גְּדוֹלָה, אֶת הַנְּעִימוּת וְהַמְּתִיקוּת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר שֶׁהִיא קִיּוּם מִצְוַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְהָפְכָהּ לְטִרְדָּה עַל הָאָדָם,

לְקַשֵּׁי רַב וּכְבֵדוּת גְּדוֹלָה... כְּגוֹן אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הַדָּבָר הַנָּעִים וְהַמָּתוֹק בְּיוֹתֵר - וְלַהֲפֹךְ אוֹתָהּ לְמָרִירוּת וּכְבֵדוּת... וְכִי יֵשׁ דָּבָר נָעִים, טוֹב וְיָפֶה וְנָאֶה יוֹתֵר מִכָּךְ, שֶׁהַנִּבְרָא עוֹמֵד וּמְדַבֵּר אֶל בּוֹרְאוֹ וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עַל נַפְשׁוֹ?! כִּי מַה יֵּשׁ לוֹ לַנִּבְרָא בְּעוֹלָמוֹ לְלֹא הַבּוֹרֵא - הַאִם הוּא יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם לְרֶגַע כְּמִימְרָא בְּלִי שְׁמִירַת הַבּוֹרֵא עָלָיו?!

הָאָדָם זָקוּק לְרִבּוּי יְשׁוּעוֹת בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע. לְכָל אָדָם יֵשׁ בַּיִת, מִשְׁפָּחָה וִילָדִים, רְכוּשׁ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, הוּא נִזְקָק לִישׁוּעוֹת מִכָּל צַד וּפִנָּה, נִצְרָךְ הוּא בְּכָל פְּעָלוֹתָיו לְהַרְבֵּה סַיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא, לִשְׁמִירָה רַבָּה וּמְעֻלֶּה הוּא צָרִיךְ, וְהַתְּפִלָּה הִיא הַבַּקָּשָׁה מִבּוֹרְאוֹ שֶׁיִּשְׁמֹר עַל כָּל צְעָדָיו, וְעַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ... וְהַ'בַּעַל דָּבָר' בְּעֶרְמָתוֹ מַכְבִּיד עָלָיו עַד שֶׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁאֵין לוֹ זְמַן לְהִתְפַּלֵּל. לְכָל מִילֵי דְּעָלְמָא יֵשׁ זְמַן, וְאִלּוּ לַתְּפִלָּה אֵין זְמַן... וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (אסתר רבה פ"ג ד): "יְתִיב וּמִשְׁתָּעֵי כָּל יוֹמָא וְלָא לָעֵי, וְקָאִים לְצַלָּאָה וְהוּא לָעֵי" [יוֹשֵׁב הָאָדָם כָּל הַיּוֹם וּמְדַבֵּר וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם עֲיפוּת, וּכְשֶׁעוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל הוּא חָשׁ עַצְמוֹ עָיֵף וְיָגֵעַ]. וַהֲרֵי הַתְּפִלָּה הוּא הָעִקָּר בְּחַיֵּי הָאָדָם, וְאַדְרַבָּה, כָּל הַיּוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת הֲכָנָה לַזְּמַן הַמְעֻלֶּה שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁמּוֹדִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מְהַלְלִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מְבַקְּשִׁים וּמִתְחַנְּנִים עַל נַפְשֵׁנוּ לְפָנָיו... אֵין דָּבָר טוֹב וְיָפֶה וְנָעִים יוֹתֵר מִתְּפִלָּה.

עַל הַפָּסוּק (תהלים טז, א) "מִכְתָּם לְדָוִד שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי חָסִיתִי בָךְ" - כָּתַב רַשִׁ"י, שֶׁפָּסוּק זֶה הָיָה לָמוּד בְּפִי דָּוִד לוֹמַר, הוּא הָיָה אוֹמְרָם תָּמִיד: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׁמְרֵנִי... שָׁמְרֵנִי אֵל כִּי חָסִיתִי בָךְ... שְׁמֹר עָלַי מִכָּל מִשְׁמָר בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, הֲרֵי בִּלֹּא שְׁמִירָתְךָ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם לְרֶגַע אֶחָד... אָנָּא שְׁמֹר עָלַי... וּמִלִּים אֵלּוּ הָיוּ כָּל כָּךְ חֲשׁוּבִים אֶצְלוֹ וְהֶעֱרִיךְ אוֹתָם כְּכֶתֶר שֶׁל פָּז... מִכְתָּם, שֶׁהוּא כֶּתֶר פָּז (כדברי רש"י שם). נִמְצָא שֶׁתְּפִלָּה הוּא דָּבָר עֶרֶב וְנָעִים מְאֹד מְאֹד, וַאֲשֶׁר כָּל חַיֵּי אָדָם תְּלוּיִים בָּהּ.

כב - ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של התפלה [כוזרי]

מוּבָא בְּסֵפֶר "וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר" הֶסְבֵּר נִפְלָא בְּעִנְיַן שְׁלֹשֶׁת הַתְּפִלּוֹת מָצָאנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל ר' יְהוּדָה הַלֵּוִי, הַ"כּוּזָרִי" (מאמר ג, ה), וְלִדְבָרָיו, מֵאַחַר וְהַתְּפִלָּה הִנָּהּ הַמָּזוֹן הָרוּחָנִי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, הֲרֵי כְּשֵׁם שֶׁהַגּוּף הַגַּשְׁמִי אֵינוֹ מְסֻגָּל לְהִתְקַיֵּם לְלֹא מָזוֹן גַּשְׁמִי, כְּךָ הַנֶּפֶשׁ הָרוּחָנִית אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת לְלֹא מְזוֹנָהּ שֶׁלָּהּ - הַמָּזוֹן הָרוּחָנִי, וּכְשִׁלְשֶׁת הַסְּעֻדּוֹת בַּיּוֹם - כָּךְ, לְהַבְדִּיל, שְׁלֹשֶׁת הַתְּפִלּוֹת. וְכִלְשׁוֹנוֹ שָׁם:

"וְיִהְיֶה פְּרִי יוֹמוֹ וְלֵילוֹ הַשָּׁלֹשׁ עִתּוֹת הַהֵם שֶׁל תְּפִלָּה, וְהַסֵּדֶר הַזֶּה מֵהַנֶּפֶשׁ כְּסֵדֶר הַמָּזוֹן מֵהַגּוּף - מִתְפַּלֵּל לְנַפְשׁוֹ וְנִזּוֹן לְגוּפוֹ, וּמַתְמֶדֶת עָלָיו בִּרְכַּת הַתְּפִלָּה עַד עֵת תְּפִלָּה אַחֶרֶת כְּהַתְמָדַת כֹּחַ סְעֻדַּת הַיּוֹם עַד שֶׁיִּסְעַד בַּלַּיְלָה. וּכְכָל אֲשֶׁר תִּרְחַק עֵת הַתְּפִלָּה מֵהַנֶּפֶשׁ - הִיא הוֹלֶכֶת וְקוֹדֶרֶת בַּמֶּה שֶׁפּוֹגֵעַ אוֹתָהּ מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם, כָּל שֶׁכֵּן אִם יְבִיאֻהוּ הַצָּרֶךְ לְחֶבְרַת

נְעָרִים וְנָשִׁים וְרָעִים, וְיִשְׁמַע מַה שֶּׁיַּעֲכִיר זַכּוּת נַפְשׁוֹ מִדְּבָרִים כְּעוּרִים... וּבְעֵת הַתְּפִלָּה מְטַהֵר נַפְשׁוֹ מִכָּל מַה שֶּׁקָּדַם וְיִתַּקְּנָהּ לֶעָתִיד..."

הַטּוּר עַל הַתּוֹרָה בְּתוֹכַחְתּוֹ לְבָנָיו (בסוף הספר) כּוֹתֵב בְּמַעֲלַת שֶׁבַח הַתְּפִלָּה, שֶׁתְּפִלָּה הִיא עַל דֶּרֶךְ שָׂדֶה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַרְבֵּה עֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת וּמְיַגְּעוֹת, וְאִלּוּ הַזְּמַן הַיָּפֶה וְהַנָּעִים מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הוּא בְּעֵת קְטִיפַת הַפֵּרוֹת, וְזֶהוּ זְמַן הַתְּפִלָּה. וְזֶה לְשׁוֹן הַטּוּר שָׁם: וְהִזָּהֵר כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא תַּחְשֹׁב בְּשׁוּם דָּבָר וּבְשׁוּם עִנְיָן אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, אֶלָּא לִדְבַר תְּפִלָּה בִּלְבַד. כָּל טֹרַח שֶׁאַתָּה טוֹרֵחַ בָּאֲדָמָה בַּחֲרִישָׁה וּזְרִיעָה הוּא כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה פֵּרוֹת, כֵּן כָּל מַה שֶּׁאָדָם טוֹרֵחַ בְּעִנְיְנֵי גּוּפוֹ הוּא כְּדֵי לְקַיֵּם הַנְּשָׁמָה, וּפְרִי מַעֲשֶׂה כָּל הַיּוֹם - עֵת הַתְּפִלָּה!

בְּכָל מִפְעָל וּבַיִת מְלֹאכָה יֶשְׁנָם טְרָדוֹת בַּהֲכָנַת הַסְּחוֹרָה הַמְיֻצֶּרֶת שָׁם. וְאֵימָתַי הוּא זְמַנּוֹ הַיָּפֶה שֶׁל הַמִּפְעָל - בְּעֵת שֶׁאוֹרְזִים אֶת הַחֲבִילוֹת וּמַצִּיגִים אוֹתָם לִמְכִירָה - קְטִיפַת הַפֵּרוֹת, זֶהוּ תַּכְלִיתוֹ שֶׁל כָּל הַמִּפְעָל וַעֲבוּר זֶה הָיְתָה כָּל הָעֲבוֹדָה וְהַיְגִיעָה הָעֲצוּמָה... וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא זְמַן הַתְּפִלָּה אֲצֶל הָאָדָם - הַזְּכוּת וְהָאֶפְשָׁרוּת הַנִּתָּנֶת לְאָדָם לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְבוֹרְאוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו - זֶהוּ הַתַּעֲנוּג הַגָּדוֹל בַּבְּרִיאָה, זֶהוּ הָרְכוּשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁאוֹסְפִים בָּזֶה עוֹלָם. [וְכָתַב מוהר"ן (סימן סה) שֶׁמִּי שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה, הוּא מַרְגִּישׁ חַיּוּת כָּזֶה עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵד מֵאוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת הַתְּפִלָּה].

כג - התפלה - ההגנה היחידה לאדם

עוֹד מֵהַסֵּפֶר הַנִּפְלָא "וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר":

מִלְּבַד עֶצֶם הַדָּבָר שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָאָדָם מוּגָן בְּנַשְׁמִיּוּת מִפְּנֵי כָּל מִינֵי מַשְׁבֵּרִים וְגַלִּים הַמְסוֹבְבִים אוֹתוֹ, שֶׁהוּא זָקוּק לִישׁוּעָה בְּכָל עֵת וְרֶגַע - זוֹכֶה שֶׁכָּל הַנִּתָּן לוֹ יִהְיֶה לְטוֹבָתוֹ.

וְכֵן גַּם צָרִיךְ הַרְבֵּה מְאֹד לְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר מְכוֹנָן צְעָדָיו לַאֲשׁוּרָם. וְאִם הָאָדָם מֵרִים עֵינָיו הַשָּׁמַיְמָה וּמוֹדֶה וּמְהַלֵּל וּמְשַׁבֵּחַ עַל כָּל דָּבָר, אֲזַי כָּל הַשֶּׁפַע שֶׁנִּתָּן לוֹ יִהְיֶה לְטוֹבָתוֹ, וְלֹא יִגָּרֵם לוֹ מִמֶּנּוּ שׁוּם קִלְקוּל וְהֶפְסֵד. כִּי הֲרֵי הַפָּסוּק אוֹמֵר (קהלת ה, יב): "יֵשׁ עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ", שֶׁאָמְנָם הוּא מְקֻבָּל עֹשֶׁר וְשֶׁפַע מִלְּעֵלָּא, אֲבָל זֶה עָלוּל, חַס וְחָלִילָה, לְהֶפֵךְ וְלִהְיוֹת לוֹ לְרוֹעַ בְּנַשְׁמִיּוּת אוֹ בְּרוּחָנִיּוּת, חַס וְחָלִילָה, אֲשֶׁר זֶה יִתְכֵּן לִהְיוֹת, חַס וְחָלִילָה, מִכָּל הַשְׁפָּעָה הַבָּאָה לָאָדָם.

אוּלָם, כְּשֶׁאָדָם מוֹדֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל שֶׁנִּתָּן לוֹ וְנִשְׁפָּע עָלָיו, הֲרֵי הוּא מַעֲלֶה אֶת אוֹתָהּ הַיְשׁוּעָה וּמְקַשְּׁרָהּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חֵי הַחַיִּים, וִישׁוּעָה הַזֹּאת חַיָּה וְקַיֶּמֶת וְנִשְׁאֶרֶת נִצְחִית בְּיָדוֹ.

בְּעֵינֵינוּ אָנוּ רוֹאִים כְּשֶׁאָדָם נִגָּרָר מִדֵּי פַּעַם לְדִין וּדְבָרִים, כְּגוֹן עִם שְׁכֵנוֹ אוֹ עִם בַּר מַצָּרָא וְכַדּוֹמֶה, כַּמָּה עֲגָמַת נֶפֶשׁ נִגָּרֵם לוֹ עֵקֶב כָּךְ, כַּמָּה בִּטּוּל תּוֹרָה, כַּמָּה צַעַר, כַּמָּה לָשׁוֹן הָרָע,

רְכִילוּת... וְעַל כְּגוֹן דָּא וְכֵיוֹצֵא בְּאֵלֶּה נִקְבַּע בַּתְּפִלָּה: "שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם... מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה... שִׂים שָׁלוֹם, טוֹבָה וּבְרָכָה, חַיִּים, חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים..." - כֹּה יִקָּרֵה וַחֲשׁוּבָה הִיא כָּל תֵּבָה וְתֵבָה בִּתְפִלָּה לְחַיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם - וְדַוְקָא אֶת זֹאת אֵין הַבְּרִיּוֹת מַעֲרִיכִים וּמְיַקְּרִים כָּל צָרְכָּם, וּכְמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל (ברכות ו): תְּפִלָּה הִיא מֵהַדְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִים בָּהֶם.

הַבְּרִיּוֹת זְקוּקִים לְכָל כָּךְ הַרְבֵּה סִיּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא שֶׁיַּצְלִיחוּ בַּהַלִּיכוֹתָם וּבְמִפְעָלָם, בְּכָל מָקוֹם שֶׁפּוֹנִים רוֹאִים בְּחוּשׁ שֶׁלֹּא עֶזְרָה מִלְמַעְלָה אֵין נַעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר. גַּם כָּאן בְּאֶרֶץ הַבְּחִירָה - אִם, חַס וְחָלִילָה, מֵסִיר הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הַשְׁגָּחָתוֹ לְרֶגַע כְּמִימְרָא, יָכוֹל הָאָדָם לְהַפֵּךְ לְאֶמְלָל לְכָל יְמֵי חַיָּיו, רַחֲמָנָא לִיצְלַן. כָּל פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה זְקוּקָה לְהַרְבֵּה סִיּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא.

לְדֻגְמָא, כְּשֶׁתִּינוֹק בָּא לָעוֹלָם, בְּחַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כַּמָּה וְכַמָּה נִסִּים וְנִפְלָאוֹת הִתְרַחֲשׁוּ עַד שֶׁזָּכָה לָצֵאת חַי וּבָרִיא בְּכָל אֲבָרָיו וְחוּשָׁיו. וְאִלּוּ, חָלִילָה וְחָלִילָה, יִשְׁמְרֵנוּ הַקֵּל, בְּשָׁעַת יְצִיאַת הַוָּלָד הָיָה לוֹ הֶפְסֵק נְשִׁימָה לִזְמַן מוּעָט בְּיוֹתֵר, הֲרֵי הוּא יִהְיֶה, חַס וְחָלִילָה, מְפֻגָּר בְּכָל יָמָיו. כָּל נְטִיָּה קַלָּה שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנְהִיג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָכוֹל לָצֵאת הַיֶּלֶד עִוֵּר אוֹ חֵרֵשׁ וְאֵין שׁוּם כֹּחַ שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לְרַפֹּאתוֹ וּלְהָשִׁיב חוּשָׁיו לְאֵיתָנָם...

וְכַמָּה וְכַמָּה נִסִּים וּמַלְאֲכֵי שְׁמִירָה מְלַוִּים לְתִינוֹק קָטָן זֶה שֶׁיֵּצֵא חַי וּמֻשְׁלָם וּמְתֻקָּן בְּכָל אֲבָרָיו, כַּמָּה צְרִיכִים אָז לְהוֹדוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּךְ... מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים בְּשָׁעוֹת יָפוֹת הַלָּלוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל וּלְשַׁבֵּחַ לַבּוֹרֵא עַל חֶסְדָּיו, וּלְהוֹסִיף בַּתְּפִלָּה שֶׁכֹּה יִתֵּן וְכֹה יוֹסִיף, שֶׁלֹּא יָסִיר חַסְדּוֹ מֵאִתָּנוּ. הַאִם יֵשׁ דָּבָר יוֹתֵר נָעִים, יוֹתֵר טוֹב בְּכָל הַבְּרִיאָה מִכָּךְ?! וְקֻדַּם לָזֶה צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַרְאֵנוּ יְשׁוּעוֹתָיו, נִסָּיו וְנִפְלְאוֹתָיו. וְרָאוּי לְהוֹסִיף, שֶׁאָמְנָם נֶאֱמַר שֶׁמִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ לוֹ נִסִּים מְנַכִּים מִזְכֻּיּוֹתָיו, אֲבָל אִם הִקְדִּים לְכָךְ תְּפִלָּה וּלְאַחַר מִכֵּן זָכָה לְנֵס - אֵין מְנַכִּין לוֹ מִשּׁוּם הָרְוָחָה וִישׁוּעָה שֶׁהִשִּׂיג (עיין מהרש"א קידושין כט:)

נִמְצָא שֶׁהַתְּפִלָּה וְהַבַּקָּשָׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא יְסוֹד הַכֹּל וְשֹׁרֶשׁ הַכֹּל, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין בְּנֵי אָדָם מַרְגִּישִׁים דַּי בְּרוּם עֶרְכָּהּ, וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהִיא מֵהַדְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִים בָּהּ.

כד - תפלה חשובה מן הכל

עוֹד שָׁם: דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר בִּתְהִלּוֹתָיו (תהלים סג, ו): "כְּמוֹ חֵלֶב וְדֶשֶׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי וְשִׂפְתֵי רְנָנוֹת יְהַלֶּל-פִּי". תְּפִלּוֹתַי וְתִשְׁבְּחוֹתַי לְפָנֶיךָ, תַּעֲנוּג הֵם לִי כְּמוֹ הַמַּאֲכָל הֶעָרֵב וְהַשָּׁמֵן בְּיוֹתֵר - כְּמוֹ חֵלֶב וְדֶשֶׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי...

וְשָׂמַעְתִּי בְּשֵׁם הַ"בֶּן-אִישׁ-חַי", כְּמוֹ שֶׁאָדָם חַי מַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג מֵעֶצֶם הַחַיִּים, פִּי כַּמָּה הוּא צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ תַּעֲנוּג כְּשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֵי הַחַיִּים, שֶׁבְּכָךְ הוּא מִתְדַּבֵּק בּוֹ וְנִכְלָל יוֹתֵר בַּחַיִּים,

שֶׁזֶּה תַּעֲנוּג עֶלְיוֹן. וּכְפִי שֶׁכָּתַב בְּלִקּוּטֵי מוהר"ן שֶׁתְּפִלָּה הִיא מִלְּשׁוֹן "נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי" (בראשית ל, ח), מִלְּשׁוֹן "צָמִיד פָּתִיל" (במדבר יט, יט) - מְחֻבָּר. וְהַיְנוּ, שֶׁאָדָם נִצָּב בְּזֶה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הַמָּקוֹם הַמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, כְּבְיָכוֹל, מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמְדַבֵּר עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְנַעֲשִׂים עַל יְדֵי זֶה תִּקּוּנִים נִפְלָאִים שֶׁאֵין לְמַעְלָה מֵהֶם, הוּא מְקַשֵּׁר בְּכָךְ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ [וְלָכֵן הַתְּפִלּוֹת הֵן בְּמָקוֹם קָרְבָּנוֹת, וְקָרְבָּן הוּא מִלְּשׁוֹן קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת, כַּמּוּבָא בְּכִתְבֵי הָאֲר"י זַ"ל].

וַחֲרִי זֶה דָּבָר נָעִים וְנִפְלָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל תַּעֲנוּגוֹת וְחֶמְדּוֹת תֵּבֵל, וְהַ'בַּעַל-דָּבָר' פּוֹעֵל בְּכָל כֹּחוֹ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, וּמְעַכֵּב בְּיַד הָאָדָם וְסוֹגֵר לוֹ הַדֶּרֶךְ מִכָּל הַצְּדָדִים בִּבְחִינַת "גָּדַר בַּעֲדִי וְלֹא אֵצֵא" (איכה ג, ז), וְאֵינוֹ מַנִּיחַ לְאָדָם לְקַיְּמָהּ כַּיָּאוּת בְּשׁוּם פָּנִים וְאֹפֶן, כִּי הוּא יוֹדֵעַ הֵיטֵב שֶׁזֶּה הַדָּבָר הֶחְשׁוּב וְהַנַּעֲלֶה שֶׁבָּעוֹלָם. וּמוּבָא בְּ"מִדְרַשׁ פִּנְחָס" מֵר' פִּנְחָס מִקּוֹרֵיץ זי"ע (אות כא), שֶׁכָּל דָּבָר, כְּפִי חֲשִׁיבוּתוֹ - כֵּן נְדִירוּתוֹ. כְּגוֹן, הַכֶּסֶף מוּעָט מִן הַבַּרְזֶל, הַזָּהָב מוּעָט מִן הַכֶּסֶף, פְּנִינִים וּמַרְגָּלִיּוֹת מוּעָטִים יוֹתֵר, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּפִי עֵרֶךְ יְקַר מַעֲלָתוֹ - כֵּן תִּמְעַט מְצִיאוּתוֹ בָּעוֹלָם. כְּמוֹ-כֵן עַם-יִשְׂרָאֵל, הוּא הַמּוּעָט שֶׁבֵּין הָעַמִּים, יִרְאֵי ה' מוּעָטִים יוֹתֵר, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְכוּ' וְכוּ', וְהַמּוּעָטִים בְּיוֹתֵר הֵם אֵלּוּ שֶׁיְּכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל כַּהֶגֶן, שֶׁהֵם מֵהַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר עֲלֵי אֲדָמוֹת. עַד כָּאן תֹּכֶן דְּבָרָיו.

כה - השקע שעה מועטת לתפלה - ותמורתה תקבל שעות רבות של הצלחה

עוֹד שָׁם: וּבְכֵן, הַדָּבָר הַנַּעֲלֶה וְהֶחְשׁוּב בְּיוֹתֵר הוּא הַתְּפִלָּה. וְאַל יַחְשֹׁב הָאָדָם כִּי הוּא מַפְסִיד מִזְּמַנּוֹ כְּשֶׁמַּקְדִּישׁוֹ לִתְפִלָּה וּבַקָּשָׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַדְרַבָּה... וְכִדְאָמְרֵי אִנְשֵׁי: שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת תַּעֲסֹק בְּהַצָּעַת מִטָּתְךָ עֲבוּר שְׁעַת שֵׁנָה אַחַת. הַיְנוּ, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל טוֹב וְכַיָּאוּת, בְּלֹא לְהִתְחַשֵּׁב בְּהֶפְסֵד זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִכָּךְ, הֲרֵי שֶׁבַּזְּמַן הַמּוּעָט הַנּוֹתָר הוּא זוֹכֶה לְהַצְלָחָה רַבָּה. כִּי הֲלֹא שָׁעָה אַחַת שֶׁל הַצְלָחָה שָׁוָה יוֹתֵר מִמְּאוֹת שָׁעוֹת לְלֹא הַצְלָחָה. כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹזֵר, אֲזַי בִּזְמַן מוּעָט פּוֹעֲלִים פְּעֻלָּה אַחַת מֻצְלַחַת וְקוֹלַעַת לַמַּטָּרָה, וּבָהּ הוּא חוֹסֵךְ הַרְבֵּה זְמַן וִיגִיעַת שָׂוְא.

יָדוּעַ כִּי הָרַב הַצַּדִּיק ר' יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד זַצ"ל הָיָה מְסַיֵּם מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ אֶת כָּל סֵפֶר הַתְּהִלִּים, וְהָיָה הַדָּבָר לְפֶלֶא, מִנַּיִן נָטַל זְמַן לְכָךְ, שֶׁכַּיָּדוּעַ הָיָה אֶחָד מִמַּנְהִיגֵי וְקַבָּרְנִיטֵי הַדּוֹר הַקּוֹדֵם בַּתְּקוּפוֹת הַקָּשׁוֹת וְהַגּוֹרָלִיּוֹת לְשֵׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל, וְעַל שִׁכְמוֹ הֻטְּלוּ תַּפְקִידִים רַבִּים וְקָשִׁים; לָחֵם אֶת מִלְחֶמֶת ה', וְגָדַר הַפְּרָצוֹת בִּירוּשָׁלַיִם. כָּל הַשְּׁאֵלוֹת וּבְעָיוֹת הַכְּלָל וְהַפְּרָט הוּבְאוּ אֵלָיו. יוֹשֵׁב עַל מִדִּין לְפַסֵּק בַּשְּׁאֵלוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הַזְּקוּקִים לְעִיּוּן מְמֻשָּׁךְ וְאַחֲרָיוּת כְּבֵדָה. מַנְהִיג ה"כּוֹלְלוּת" מִכָּאן, וּמְנַהֵל ה"חֶבְרָא קַדִּישָׁא" מִכָּאן. הָיָה

יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְעַצְמוֹ, וּמוֹסֵר שִׁעוּרִים בִּפְנֵי רַבִּים. וְעִם כָּל זֶה הִצְלִיחַ לְסַיֵּם אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ!...

אָמְנָם לִשְׁאֵלַת הָרַב מֹשֶׁה בְּלוֹי זַ"ל לְסִבַּת הַנְּהָגָה זוֹ, הֵשִׁיב הגר"ח זוֹנֶנְפֶּלְד כִּי נָשָׂא אִשָּׁה לְאַחַר עָבְרוֹ אֶת שְׁנַת הָעֶשְׂרִים, וּבְזֶה מַרְגִּישׁ הוּא פְּגָם שֶׁצָּרִיךְ לְתַקְּנוֹ, וְאֵין לְךָ דָּבָר הַמְזַכֵּךְ וְשׁוֹטֵף אֶת הַזֶּהֶמָא וְהַקְלִפּוֹת כְּמוֹ אֲמִירַת תְּהִלִּים. אוּלָם, כְּפִי הַנִּרְאֶה, הָיוּ לוֹ טְעָמִים בַּדָּבָר. וְאָכֵן, הָיָה ר' יוֹסֵף חַיִּים אִישׁ מַצְלִיחַ מְאֹד, וּבְכָל אֲשֶׁר פָּנָה, הִשְׂכִּיל וְהִצְלִיחַ. כָּל דְּבָרָיו קָלְעוּ לַמַּטָּרָה, וְכָל פְּעֻלּוֹתָיו הִצְלִיחוּ תָּמִיד, מֵאוֹתָהּ הַסִּבָּה שֶׁכָּל מַהֲלָכָיו הָיוּ רְוויִים בִּתְפִלָּה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה. וְנַעֲנָה מְהֵרָה מִן הַשָּׁמַיִם. נִמְצָא שֶׁלֹּא הִפְסִיד כְּלוּם מֵהַזְּמַן שֶׁהִקְדִּישׁ לַאֲמִירַת הַתְּהִלִּים...

וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "חוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ", שֶׁהַ"חָתָם סוֹפֵר" הָיָה דַּרְכּוֹ לְהַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּה הַרְבֵּה, וַחֲבֵרָיו בַּיְשִׁיבָה הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ לָמָּה הוּא מַאֲרִיךְ כָּל כָּךְ, הֲרֵי בִּזְמַן זֶה הֵם כְּבָר גָּמְרוּ כַּמָּה דַּפֵּי גְּמָרָא, וְעָנָה לָהֶם שֶׁבִּשְׁבִיל אֲרִיכוּת תְּפִלָּתוֹ יַאֲרִיכוּ יָמָיו מִן הַשָּׁמַיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיד זְמַן זֶה שֶׁיָּכֹל לִלְמֹד בּוֹ, וְנִמְצָא גַּם תְּפִלָּה וְגַם תּוֹרָה בְּיָדוֹ.

כו - התפלה - מתקוני התשובה המועילים ביותר

עוֹד מוּבָא בְּסֵפֶר "וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר":

אִם הָאָדָם מַרְגִּישׁ עַצְמוֹ, חַס וְחָלִילָה, כְּחוֹטֵא לִפְנֵי הַמָּקוֹם בְּעָטְיוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע הֶחָפֵץ בְּרָעָתוֹ, וְחוֹשֵׁב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁמִּכְיוָן שֶׁהַיֵּצֶר הָרַע הִצְלִיחַ לְהַחֲטִיאוֹ וּלְהָרַע לוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ אֲמַלְל, הֲרֵי שֶׁעַתָּה יִתְנַקֵּם בּוֹ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה, וּבְכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ הוּא חָפֵץ עַתָּה לְהָשִׁיב לַיֵּצֶר פִּי כַּמָּה וְכַמָּה. וְאָכֵן, הוּא מַמְלִיךְ עָלָיו אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּפוֹעֵל בְּנַפְשׁוֹ הִתְקָרְבוּת וּדְבֵקוּת עַזָּה בְּבוֹרְאוֹ, עַד שֶׁיֵּשְׁנָם בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה כָּאֵלֶּה הָעוֹבְדִים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵחֲמַת רְצוֹנָם הָעַז לְהִנָּקֵם בָּרַע, וּלְהָשִׁיב לְבַעַל-דְּבָר מִלְחָמָה שַׁעֲרָה עַל שֶׁכֹּה הִרְבָּה לְהָרַע לָהֶם וּלְנַתְּקָם מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, חַס וְחָלִילָה, וַעֲבוּר זֶה מַרְבִּים כָּל כָּךְ בַּעֲשִׂיַּת תְּשׁוּבָה בְּהַכְנָעָה רַבָּה וּבְפִיּוּס וְרִצּוּי לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁלּוּלֵא הָרַע מֵהֶעָבָר, לֹא הָיוּ זוֹכִים לַהִתְקָרְבוּת הַזֹּאת, שֶׁאָז הוֹפֵךְ הָרַע מַמָּשׁ לְמֶרְכָּבָה לַטּוֹב, כִּי בְּלֹא אֶמְצָעוּת הָרַע לֹא הָיָה מַגִּיעַ בְּשׁוּם אֹפֶן לְאוֹתָהּ הִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אָמְנָם, לְכַתְּחִלָּה, אַל לוֹ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת רַע כְּדֵי לְהַגִּיעַ לִדְבֵקוּת כָּזוֹ, כִּי הֲרֵי הָאוֹמֵר אֶחֱטָא וְאָשׁוּב אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אוּלָם לְאַחַר מַעֲשֶׂה, שֶׁכְּבָר נִכְשַׁל, חַס וְחָלִילָה, נִתָּן לִפְעֹל עִם הָרַע בְּאֹפֶן כָּזֶה, שֶׁעָצָם הָרַע יִגְרֹם לְהִתְקָרְבוּת גְּדוֹלָה כָּזוֹ עַד שֶׁהָרַע נַעֲשֶׂה כִּסֵּא לַקְּדֻשָּׁה.

כז - הכל תלוי בהבל הפה

עוֹד שָׁם: מוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון סט דף קד ע"א) שֶׁזֶּה שֶׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ ע"ה אָמַר (קהלת א, ב): "הֶבֶל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת... הַכֹּל הָבֶל", הֵינוּ שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בַּהֶבֶל הַפֶּה...

אָמַר פַּעַם הרה"ק ר' אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זי"ע שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר וְעֶגְמַת נֶפֶשׁ מִכָּךְ שֶׁרָאָה בְּאֵיזֶה מָקוֹם כֵּיצַד רַבֵּי רַבָּנוּת שֶׁל בְּרִיּוֹת בּוֹנִים מְקוֹם טָמְאָה [הַכַּוָּנָה בָּרוּחָנִיּוּת שֶׁאֲנָשִׁים בַּעֲוֹונוֹתֵיהֶם בּוֹנִים בְּנִינִים שֶׁל טֻמְאָה], רַחֲמָנָא לִיצְלַן, אַךְ הוּא מְחַיֶּה עַצְמוֹ בְּדָבָר אֶחָד - שֶׁלִּפְנוֹת עֶרֶב מִתְיַצֵּב לוֹ הרה"ק הַ"חוֹזֶה מִלּוּבְּלִין" זיע"א לִתְפִלַּת מִנְחָה, וּבְכֹחַ תְּפִלָּתוֹ זוֹ הוּא הוֹרֵס אֶת כָּל בְּנִין הַטֻּמְאָה שֶׁהוּקַם בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם... הֲרֵי לָנוּ שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בַּפֶּה - אֶפְשָׁר לִבְנוֹת מָקוֹם לַטֻּמְאָה עַל יְדֵי דִּבּוּרִים טְמֵאִים, חַס וְחָלִילָה, וּלְעֻמַּת זֶה אֶפְשָׁר לַהֲרֹס אֶת כָּל הַטֻּמְאָה עַל יְדֵי דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים. (עיין זרע קדש פ' תצא קלט ע"א, ועוד נכתב בספר מהנ"ל)

וְכֵן אִם אָדָם רוֹצֶה לִבְחֹן אֶת עַצְמוֹ וְלָדַעַת אִם הוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא וּמַה מַּצָּב הַ"גַּן עֵדֶן" שֶׁלּוֹ, יִבְדֹּק מַה מַּצָּב פִּיו. אִם מְמַלֵּא אֶת פִּיו בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְאִם פִּיו נָקִי מִדְּבָרִים בְּטֵלִים, מִלְּשׁוֹן הָרַע, מֵרְכִילוּת... כְּדֶגְמַת פִּיו - כֵּן מַצָּב הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ.

כח - פרנסה על ידי תפלה

עַל הַפָּסוּק (לב, ח) "זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ", כָּתַב הרה"ק הָרַבִּי ר' אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זצ"ל בְּנֹעַם אֱלִימֶלֶךְ לְפָרֵשׁ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כָּאן בָּא לְלַמֵּד לָאָדָם דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה עַל כָּל יְמֵי חַיָּיו אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, וְהוּא "זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם" - שֶׁצְּרִיכִים לִזְכֹּר וְלַחֲשֹׁב תָּמִיד רוֹמְמוּת הַבּוֹרֵא וּגְדֻלָּתוֹ וְכָל הַנִּסִּים וְהַפְּלָאוֹת שֶׁמִּימוֹת עוֹלָם כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס רוֹמְמוּת וְאַהֲבַת הַבּוֹרֵא בְּלִבֵּנוּ, וּמַמְשִׁיךְ הַפָּסוּק "בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר וָדֹר" - שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת אֵיךְ שֶׁדּוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא, וְלָכֵן הַכֹּל הֶבֶל, וּמַה טּוֹב לְדָבֵק בְּמַעֲשֶׂה הַצַּדִּיקִים לִהְיוֹת עִקַּר עֶסְקֵינוּ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וְלֹא לְהֵפֶךְ חַס וְחָלִילָה.

וְאִם תֹּאמְרוּ שֶׁאִם יִהְיֶה כָּל עֶסְקֵינוּ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִם כֵּן מֵאֵיפֹה יֵרֵק זֶה חַי מָה אֵעֱשֶׂה לְפַרְנָסָתִי וּלְפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתִי, לָזֶה בָּא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְאוֹמֵר לְךָ מַה לַּעֲשׂוֹת וְהוּא "שְׁאַל אָבִיךָ" - פֵּרוּשׁ הִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא אָבִיךָ, וְאִם תִּתְפַּלֵּל לוֹ אָז "וְיַגֶּדְךָ" - שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַמְשָׁכָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא יַמְשִׁיךְ לְךָ שֶׁפַע בְּרָכָה לְפַרְנָסָתְךָ, וְכָתַב דְּלָכֵן כָּתְבָה הַתּוֹרָה עִנְיַן הַתְּפִלָּה עַל הַפַּרְנָסָה בַּלָּשׁוֹן "שְׁאַל" לְלַמְּדֵנוּ שֶׁלֹּא יְהֵא בְּמַנְמָתֵנוּ בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָה מִצַּד עַצְמָהּ רַק הָעִקָּר יְהֵא בִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וּבַקָּשַׁת הַפַּרְנָסָה יְהֵא כְּדָבָר הַמֻּשְׁאָל וּכְטָפֵל הַצָּרִיךְ רַק לְקִיּוּם הָעוֹלָם.

וּמַמְשִׁיךְ הַנֹּעַם אֱלִימֶלֶךְ: וְאִם תַּחְשְׁבוּ אֵיךְ נֵדַע שֶׁנִּהְיוּ נַעֲנִים בִּתְפִלּוֹתֵינוּ, לָזֶה אוֹמֵר הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁהָרְאָיָה לָזֶה "זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ" - פֵּרוּשׁ הֲרֵי גַּם הַצַּדִּיקִים הַנִּקְרָאִים זְקֵנִים יְכֹלֶת בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ לָכֶם פַּרְנָסָה בְּדִבּוּרָם וְאִמְרוֹתָם הַצְּרוּפָה, וּמְסַיֵּם "עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁתִּתְפַּלְּלוּ מִקִּירוֹת לִבְּכֶם לְהַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא".

הֲרֵי יֵשׁ לְכָל אִישׁ הָרוֹצֶה בְּכָךְ בְּרָכָה מהרה"ק הָרַבִּי ר' אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זַצַ"ל, שֶׁאוֹמֵר לְכָל אָדָם הָעוֹשֶׂה עִסְקוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהַתּוֹרָה מַבְטִיחוֹ שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ פַּרְנָסָתוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר שֶׁתְּפִלָּתוֹ הַבָּא מִקִּירוֹת לִבּוֹ חָשׁוּב יוֹתֵר מִדִּבּוּרָם שֶׁל צַדִּיקִים.

מְסַפְּרִים עַל הרה"ק ר' שְׁמוּאֵל מִקַּארוּב זַצַ"ל תַּלְמִיד הרה"ק הַחוֹזֶה מִלּוּבְּלִין זַצַ"ל שֶׁהָיָה עָנִי גָּדוֹל, וְכָל שָׁבוּעַ הָיָה אֶצְלוֹ כְּקְרִיעַת יַם סוּף לַעֲבֹר הַשָּׁבוּעַ בְּלֶחֶם צַר, וּכְשֶׁהִגִּיעוּ בָּנוֹתָיו לְפִרְקָם וְהִצְרִיךְ לְהַשִּׂיאָם לֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת, וְהָרַבָּנִית אָמַר לוֹ הֲרֵי יֵשׁ לְךָ אַח עָשִׁיר גָּדוֹל הַגָּר בְּוַארְשָׁא לָכֵן לָמָּה לְךָ לְהִתְמַהְמֵהַּ קַח עֶגְלָה וְסַע, אָמְנָם מִתְּחִלָּה לֹא רָצָה לִשְׁמֹעַ מִזֶּה מִשּׁוּם אַל תִּבְטְחוּ בִּנְדִיבִים, אֲבָל אִשְׁתּוֹ לֹא הִנִּיחָה לוֹ וְחָזְרָה עַל עֲצָתָהּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים עַד שֶׁהִסְכִּים, וּכְדֵי לִנְסֹעַ הֲצָרַךְ לִמְכֹּר כְּלֵי הַבַּיִת כְּדֵי לִקְנוֹת בְּגָדִים וְלִשְׁכֹּר עֶגְלָה וְעַל שְׁאָר הוֹצָאוֹת הַדֶּרֶךְ, וְכָךְ הִזְמִין בַּעַל עֶגְלָה עַל יוֹם מְסֻיָּם לִנְסֹעַ לְוַארְשָׁא, כְּשֶׁהִגִּיעַ הַיּוֹם וְהַכֹּל הָיָה מוּכָן וְהָאַרְגָּזִים שֶׁלּוֹ כְּבָר הָיוּ בָּעֶגְלָה, הִתְחִיל הרה"ק לִפְסֹעַ לְפֶתַח הַבַּיִת מוּכָן לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, שָׂם יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה וְסָנַר עֵינָיו וְהִסְתַּגֵּר בְּמַחְשְׁבוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וּלְאַחַר כַּמָּה דַּקּוֹת נָשַׂק הַמְּזוּזָה וּפָסַע לַאֲחוֹרָיו לְחַדְרוֹ וּפָתַח הַגְּמָרָא וְהִתְחִיל לִלְמֹד, כְּשֶׁרָאוּ הַמִּשְׁפָּחָה מַה שֶּׁקָּרָה נִכְנְסוּ לְחַדְרוֹ וְאָמְרוּ הֲרֵי הַבַּעַל עֶגְלָה מְחַכֶּה לוֹ, אָמַר לָהֶם שֶׁיִּשְׁלְמוּ לַבַּעַל עֶגְלָה וְיֵלֵךְ כִּי הֶחְלִיט שֶׁלֹּא לִנְסֹעַ.

כְּשֶׁרָאֲתָה אִשְׁתּוֹ זֹאת שְׁאָלָה לְבַעְלָהּ הַק' מַה קָּרָה שֶׁבֵּרֵךְ הָאַחֲרוֹן שְׁנָה דַּעְתּוֹ, אָז הִסְבִּיר הָרֵי חֲזַ"ל אוֹמְרִים (ברכות כט ע"ב) "הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, הִמְלֵךְ עִם קוֹנְךָ וְצֵא", וְדָרְשׁוּ שֶׁהַכַּוָּנָה הוּא עַל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, אֲבָל בְּפַשְׁטוּת הַכַּוָּנָה שֶׁקֹּדֶם שֶׁיּוֹצְאִים צְרִיכִים לִשְׁאֹל לַבּוֹרֵא אִם לָצֵאת אוֹ לֹא, לָכֵן עָשִׂיתִי זֹאת כְּשֶׁשָּׂמְתִּי יָדִי עַל הַמְּזוּזָה וְחָשַׁבְתִּי אֵיפֹה אֲנִי נוֹסֵעַ וְלָמָּה, וְעָשִׂיתִי חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ הֲרֵי אֲנִי רוֹצֶה לִנְסֹעַ לְאָח שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ בְּכְלָל אִם הוּא חַי אוֹ לֹא, שֶׁהֲרֵי הַרְבֵּה שָׁנִים שֶׁלֹּא הָיָה לִי קֶשֶׁר אִתּוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם נַנִּיחַ שֶׁכֵּן הוּא חַי, מִי אוֹמֵר שֶׁהוּא עֲדַיִן עֹשֶׁר כְּמוֹ שֶׁהָיָה אָז הֲרֵי עָבְרוּ הַרְבֵּה שָׁנִים וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר שֶׁאִבֵּד כָּל עָשְׁרוֹ, וַאֲפִלּוּ נַנִּיחַ שֶׁהוּא עֲדַיִן עֹשֶׁר, מִי אוֹמֵר שֶׁהוּא יִרְצֶה לִתֵּן לִי כֶּסֶף כְּדֵי לְהַשִּׂיא אֶת בְּנוֹתַי, אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִתֵּן לִי אֲפִלּוּ כְּדֵי הַהוֹצָאוֹת לְהַנְסִיעָה.

אָמְנָם מִצַּד שֵׁנִי הֲרֵי אֲנִי צָרִיךְ לְמָעוֹת לְהַשִּׂיא בְּנוֹתַי, לָכֵן חָשַׁבְתִּי הֲרֵי הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהוּא אָבִי הֲרֵי זֶה בְּטוּחַ שֶׁהוּא חַי שֶׁהֲרֵי כְּתִיב בַּפָּסוּק (ירמיה כב, כד) "חַי אֲנִי נְאֻם ה'". וְהוּא בְּוַדַּאי עֹשֶׁר גָּדוֹל וּכְמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בַּפָּסוּק (חגי ב, ח) "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה'". הֲרֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא חַי וְקַיָּם וְיֵשׁ לוֹ מָעוֹת לִתֵּן, רַק מַה, מִי אוֹמֵר שֶׁהוּא יִרְצֶה לִתֵּן לִי? עַל זֶה יֵשׁ לִי עֵצָה שֶׁאֶתְפַּלֵּל לוֹ שֶׁיִּתֵּן לִי מַתָּנַת חִנָּם, וַהֲרֵי הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מְקַבֵּל תְּפִלּוֹת

יִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים "כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה", לָכֵן לָמָּה לִי לְבַזְבֵּז זְמַן לִנְסֹעַ לָאָח שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הוּא חַי אוֹ לֹא וְאִם חַי אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הוּא עֹשֶׂר אוֹ לֹא וְאִם הוּא עֹשֶׂר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יִתֵּן לִי אוֹ לֹא, הֲרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא נִמְצָא כָּאן הֲרֵי בָּטוּחַ אֲנִי שֶׁהוּא חַי וּבָטוּחַ אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת לִתֵּן לִי, וְאֶתְפַּלֵּל לוֹ שֶׁיִּתֵּן.

לְאַחַר כַּמָּה יָמִים דָּפַק עַל פִּתְחוֹ פָּרִיץ מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא הָיָה יָדוּעַ לוֹ וְאָמַר שֶׁרוֹצֶה לְדַבֵּר לְהָרַב, וְאָמַר לוֹ אֲנִי רוֹצֶה לְבַקֵּשׁ מִמְּךָ טוֹבָה, הֱיוֹת שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִקְנוֹת קַרְקַע שְׂדֵה אֶחָזָה הַשַּׁיָּךְ לַפָּרִיץ שֶׁבָּעִיר הַזֹּאת, וְאֵינִי רוֹצֶה לֵילֵךְ לַפָּרִיץ שֶׁבְּכָאן תֵּכֶף וּמִיָּד לְדַבֵּר אִתּוֹ עַל זֶה שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִקְנוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁאָז יִרְצֶה הַרְבֵּה מָעוֹת, לָכֵן אֵלֵךְ לְבַקְּרוֹ סְתָם וְאַחַר כָּךְ בְּסוֹף הַשִּׂיחָה בְּדֶרֶךְ אַגַּב אֶרְמז לוֹ שֶׁאֲנִי גַּם כֵּן מוּכָן לִקְנוֹת שָׂדוֹת כָּאן אִם יִהְיוּ בְּזוֹל, וְלָכֵן אֵינִי רוֹצֶה לִקַּח עֲדַיִן עִמִּי סְכוּם כֶּסֶף גָּדוֹל שֶׁהֲבֵאתִי עִמִּי, לָכֵן מִכֵּיוָן שֶׁשָּׁמַעְתִּי שֶׁהָרַב שֶׁל הָעִיר הוּא אִישׁ נֶאֱמָן אֲבַקֵּשׁ לְהַפְקִיד אֵצֶל כְּבוֹדוֹ צְרוֹר הַכֶּסֶף עַד שֶׁאֶחֱזֹר מִלְּדַבֵּר עִם הַפָּרִיץ, הָרַב הִסְכִּים וּמָסַר הַפָּרִיץ הַכֶּסֶף לְיָדוֹ וְנִכְנַס לְעֻגָּלָתוֹ שֶׁהָיְתָה רְתוּמָה לְכַמָּה סוּסִים וְהִמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ לְהַפָּרִיץ הַמְקוֹמִי, אֲבָל פָּרִיץ זֶה לֹא חָזַר לְקַבֵּל כַּסְפּוֹ כָּךְ נִמְשַׁךְ הָעִנְיָן לְכַמָּה שָׁבוּעוֹת, וְאָז הָלַךְ הָרַב לִשְׁאֹל לְפָרִיץ שֶׁבְּעִירוֹ אֵיפֹה הַפָּרִיץ שֶׁבָּא לְדַבֵּר אִתּוֹ. עָנָה לוֹ הַפָּרִיץ שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא בָּא אָדָם כָּזֶה לְדַבֵּר עִמּוֹ. לְאַחַר כַּמָּה חֳדָשִׁים חָשַׁב שאוליה פָּרִיץ הַזֶּה הָיָה שָׁלִיחַ מִן הַשָּׁמַיִם לְהָבִיא לוֹ מָעוֹת לָכֵן הֶחְלִיט לִנְסֹעַ לְרַבּוֹ הַחוֹזֶה מִלּוּבְּלִין.

תֵּכֶף כְּשֶׁנִּכְנַס לְרַבּוֹ הַק' פְּתַח הַחוֹזֶה וְאָמַר לוֹ שֶׁהַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלּוֹ הָיָה חֶשְׁבּוֹן טוֹב, וְהָאֱמֶת כֵּן הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חַי לְעוֹלָם, וְיֵשׁ לוֹ מָעוֹת הַרְבֵּה, וְרַק צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְאָז הוּא נוֹתֵן, וְכֵן הָיָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עָנָה תְּפִלָּתְךָ וְשָׁלַח הַמָּעוֹת לָכֵן אַתָּה יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָעוֹת אֵלּוּ כִּי מִן הַשָּׁמַיִם שָׁלְחוּ אֶת זֶה.

בְּתוֹרַת אֱמוּת (עמוד קסב) מֵבִיא בְּשֵׁם הרה"ק ר' מֹשֶׁה מִקּוּבְּרִין זַצ"ל שֶׁאָמַר שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל עַל פַּרְנָסָה הֲרֵי זֶה בִּכְלַל הַבָּא לְטַהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ (יומא לח:) כִּי עַל יְדֵי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּמַאֲמִין וּבוֹטֵחַ בַּה' כִּי רַק הוּא הַנּוֹתֵן לוֹ פַּרְנָסָתוֹ מֵהַשֶּׁפַע‌ עוֹתָיו, אָז נִפְתָּחִים לוֹ כָּל שַׁעֲרֵי פַּרְנָסָה. [דְּהַיְנוּ שֶׁהַתְּפִלָּה מוֹעֶל כְּשֶׁמַּאֲמִין וּבוֹטֵחַ בַּה', אֲבָל אִם הוּא מִתְפַּלֵּל וְלִבּוֹ בַּל עִמּוֹ, רַק בּוֹטֵחַ בְּמַעֲשֶׂה יָדָיו, וּתְפִלָּתוֹ הוּא רַק כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי שָׁמַיִם, בָּזֶה הֲרֵי הוּא בּוֹטֵחַ בְּאָדָם].

לָכֵן יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לָשׂוּם עִקַּר עִסְקּוֹ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּלְחֵלֶק הַפַּרְנָסָה יִבְטַח בַּה' עַל יְדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו, "עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁתִּתְפַּלְּלוּ מִקִּירוֹת לִבְּכֶם" כִּלְשׁוֹן הַנֹּעַם אֱלִימֶלֶךְ, בְּוַדַּאי יִפָּתְחוּ לוֹ שַׁעֲרֵי פַּרְנָסָה בְּהַרְחָבָה וְכָל טוּב.

פרק ה - התנאים לקבלת התפלה

"וְיֹאחֵז צַדִּיק דַּרְכּוֹ" (איוב יז, ט) - יֵשׁ אָדָם שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי שֶׁיְקַבֵּל הַמָּקוֹם תְּפִלָּתוֹ אֶלָּא בַּעֲבוּר תֹּקֶף תַּחֲנוּנִים וְדִמְעַת עֵינָיו אֲשֶׁר תָּמִיד בּוֹכֶה וּמִתְחַנֵּן, וּלְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ זְכוּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים - מְקַבֵּל הַקָּבָּ"ה תְּפִלָּתוֹ וְעוֹשֶׂה חֶפְצוֹ. (ספר חסידים סימן קל)

א - קבלת התפלה - לפי עומק הכונה, ואפלו מי שאינו ראוי מצד מעשיו.

כָּתַב בְּסֵפֶר חֲסִידִים: יֵשׁ אָדָם שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי שֶׁיְקַבֵּל הַמָּקוֹם תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא בַּעֲבוּר תֹּקֶף תַּחֲנוּנִים וְדִמְעַת עֵינָיו אֲשֶׁר תָּמִיד בּוֹכֶה וּמִתְחַנֵּן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ זְכוּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מְקַבֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ וְעוֹשֶׂה חֶפְצָיו.

עִקַּר הַתְּפִלָּה תְּלוּי בְּעֹמֶק הַכַּוָּנָה. וּכְשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל מֵעֹמֶק לִבּוֹ, תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּלֶת יוֹתֵר מִתְּפִלַּת צַדִּיק גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל מֵעֹמֶק הַלֵּב.

וְכָתַב בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה" אֶת דִּבְרֵי הַמַּשְׁגִּיחַ ר' יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיין זַצַ"ל, כִּי אֵין מַעֲלַת הַתְּפִלָּה בְּזַעֲקָתָהּ, אֶלָּא 'בַּמִּדָּה שֶׁהַלֵּב זוֹעֵק בָּהּ'. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ מֻצְדֶּקֶת, וְאַדְרַבָּא בְּקַבָּלָתָהּ יְהֵא הֶרֶס וְחֻרְבָּן.

וְהֵביא עַל זֶה דִּבְרֵי הַסִּפְרָא מִקֶּלֶם זיע"א, אוֹדוֹת מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא נג:), שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל בְּצֵאתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, הָיְתָה תְּפִלָּתוֹ עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה מְבַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ - 'וְלֹא תִכָּנֵס לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתָן שֶׁל עוֹבְרֵי דְרָכִים'. זֹאת אוֹמֶרֶת, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרֵי דְרָכִים תְּקוּעִים בְּדַרְכָּם בְּגֶשֶׁם וּבֹץ - לֹא תִתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם לְהַפְסָקַת הַגְּשָׁמִים. וַהֲרֵי תְּפִלָּתָן שֶׁל אֵלּוּ הִיא תְּפִלָּה לְהֶרֶס וְחֻרְבָּן - שֶׁלֹּא יֵרְדוּ גְּשָׁמִים! אוּלָם כָּאָמוּר זֶהוּ חֹק הַתְּפִלָּה שֶׁיְּהֵא הַקָּבָּ"ה נֶאֱמָן לְמִי שֶׁקִּוְּרָאֵהוּ בֶּאֱמֶת.

וּבֵאֵר הַ'סַּבָּא', שֶׁתְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְרָכִים מִתּוֹךְ קִירוֹת לִבּוֹת בָּאָה, מֵאַחַר וְהֵם בְּהַכָּרָה חוּשִׁית שֶׁרַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוּכַל לְעָזְרָם בְּהַפְסָקַת הַגֶּשֶׁם, וְלָכֵן בּוֹקַעַת תְּפִלָּתָם מִתּוֹךְ לֵב טָהוֹר בֶּאֱמוּנָה וְהַכָּרָה, לְלֹא שׁוּם מְחִיצוֹת, וְלָזֶה הֻצְרַךְ תְּפִלָּה מְיֻחֶדֶת לַכֹּהֵן גָּדוֹל בְּצֵאתוֹ מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים.

וְכֵן מוּבָא בַּמִּשְׁנָה (מכות יא): לְפִיכָךְ אִמּוֹתֵיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים מְסַפְּקוֹת לְרוֹצְחִים, שֶׁנִּמְצְאוּ בַּגְּלוּת עַל שֶׁרָצְחוּ בִּשְׁגָגָה, מֵחָיָה וּכְסוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּלוּ עַל בְּנֵיהֶם שֶׁיָּמוּתוּ. כִּי הֵלֹא כְּשֶׁיָּמוּת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל - מִשְׁתַּחְרְרִים הָרוֹצְחִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר לה, כח): "כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל", וּלְכָךְ חֲפֵצִים הָרוֹצְחִים שֶׁיָּמוּת כְּבָר כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ לְבָתֵּיהֶם. וְאָמְרוּ שָׁם: טַעֲמָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְּלוּ. מַשְׁמַע דְּאִם יִתְפַּלְּלוּ, ה' יִשְׁמַע תְּפִלָּתָם עַל מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. הֲרֵי, דַּאֲפִלּוּ כְּשֶׁרוֹצְחִים בִּשְׁגָגָה, מִתְפַּלְּלִים עַל מוֹתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן גָּדוֹל

מִתּוֹךְ קִירוֹת לִבָּם - תְּפִלָּתָם מִתְקַבֶּלֶת. וְלִכְאוֹרָה מַדּוּעַ שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם לְמוֹתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וַהֲלֹא הֵמָּה שֶׁנִּכְשְׁלוּ בְּרֶצַח, אוּלָם זֶהוּ כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה.

וְכֵן אֵצֶל חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, דְּאָמְרוּ (ברכות י) עַל חִזְקִיָּהוּ, דִּבְעֵית נְבוּאָתוֹ שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא שֶׁנִּבֵּא לְחִזְקִיָּהוּ: "מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה" (ישעיהו לח, א) - מֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה בָּעוֹלָם הַבָּא - מֶה עָשָׂה חִזְקִיָּהוּ כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת? "וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'" (שם, ב), וּמַאי קִיר? אָמַר רשב"ל: מִקִּירוֹת לִבּוֹ. וּפֵרֵשׁ בָּ"עֵץ יוֹסֵף": דְּהַיְנוּ, בְּכָל לִבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בְּרַחֲמִים עַל גְּזֵרַת הַמִּיתָה. הֲרֵי, אַף שֶׁהַגְּזֵרָה הָיְתָה מֻחְלֶטֶת כְּנִבּוּאַת יְשַׁעְיָהוּ, בְּכָל זֹאת, עַל יְדֵי תְּפִלָּה בְּכָל הַלֵּב, נִקְרָע הַגְּזוֹר דִּין, וְנִתְוַסְּפוּ לוֹ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנוֹת חַיִּים, וְזֶהוּ שֶׁאֲפִלּוּ חֶרֶב חַדָּה מֻנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִתְיָאֵשׁ מִן הָרַחֲמִים.

וְכֵן בַּסְּפוֹרְנוֹ (פ' שמות) עַל הַפָּסוּק (שמות ב, כג) "וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹקִים" וְגוֹ', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וַיִּזְעָקוּ" - זְעָקוּ מִכְּאֵב לֵב עַל עֲבוֹדָתָם וְכוּ', "וַתַּעַל שַׁוְעָתָם" - לֹא בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָתָם וְכוּ', אֲבָל בִּשְׁבִיל צָרוֹתָם, כְּאָמְרוֹ (שם ג, ט): "וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבָרַמְבַּ"ן ז"ל [עַל הַפָּסוּק "וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹקִים" (שם, כה)], זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהָאֲרִיךְ הַכָּתוּב לְהַזְכִּיר טְעָנוֹת רַבּוֹת בִּגְאֻלָּתָם; "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם"; "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ"; "וַיַּרְא אֱלֹקִים וַיֵּדַע אֱלֹקִים"; "כִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכְאוֹבָיו".

כִּי אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁלַם הַזְּמַן שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם, לֹא הָיוּ רְאוּיִם לְהִגָּאֵל, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל, אֶלָּא מִפְּנֵי הַצְּעָקָה קִבֵּל תְּפִלָּתָם בְּרַחֲמָיו. עַד כָּאן.

וְכֵן בְּ"אוֹר הַחַיִּים" [עַל הַפָּסוּק "וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹקִים"] זֶה לְשׁוֹנוֹ: פֵּרוּשׁ - אַחַר שֶׁצָּעֲקוּ וְעָלְתָה צַעֲקָתָם, זָכַר ה' בְּרִית הָאָבוֹת, וְזֶה הָיָה סִבָּה לִפְנוֹת לָהֶם וְלִרְאוֹת אוֹתָם, כִּי רְאִיַּת ה' בְּמִצְטַעֵר תּוֹעִיל לְהָסֵרַת הַצַּעַר, כִּי הוּא רַחֲמָן וּמָלֵא רַחֲמִים וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשָׁה.

וְכָתַב הַכּוּזָרִי (מאמר ג), זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְיִהְיֶה פְּרִי יוֹמוֹ וְלֵילוֹ - הַשָּׁלֹשׁ עִתּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה. וְהַסֵּדֶר הַזֶּה מֵהַנֶּפֶשׁ, כְּסֵדֶר הַמָּזוֹן מֵהַגּוּף וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁיִּתְנַהֵג אָדָם בִּתְפִלָּתוֹ כְּעִנְיַן אֲכִילַת מָזוֹן לְגוּפוֹ; כְּשֵׁם שֶׁמָּזוֹן אֲרוּחַת בֹּקֶר נוֹתֵן כֹּחַ עַד לַצָּהֳרַיִם, וַאֲרוּחַת צָהֳרַיִם נוֹתֶנֶת כֹּחַ עַד לָעֶרֶב - כָּךְ מָזוֹן הַנְּשָׁמָה וְהַנֶּפֶשׁ הוּא הַתְּפִלָּה. וְיִתְפַּלֵּל בַּבֹּקֶר וְיַחֲזִק נַפְשׁוֹ עַד לַצָּהֳרַיִם, וְכֵן יִתְפַּלֵּל צָהֳרַיִם וְיַחֲזִק נַפְשׁוֹ בֵּאלֹקָיו עַד הַלַּיְלָה. הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לִרְאוֹת בַּתְּפִלָּה כְּמָזוֹן וּלְהִתְפַּלֵּל מֵעֹמֶק הַלֵּב.

וְכֵן מוּבָא בְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הֲרֵי אֲנִי מוֹדִיעֲךָ מִקְצַת דְּרָכַי; כְּשֶׁאֲנִי רוֹאֶה בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין בָּהֶם שֶׁבַח תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, לֹא בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה

אֲבוֹתֵיהֶם, רַק שֶׁהֵם עוֹמְדִים וּמַרְבִּים בְּתַחֲנוּנִים לְפָנַי - אֲנִי נִזְקָק לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב, יח): "פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם". עַד כָּאן.

וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה (עה"פ הנ"ל): רִבִּי יִצְחָק פָּתַר קְרָא - בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ שֶׁאֵין לָהֶם לֹא נָבִיא וְלֹא כֹּהֵן, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא תְּפִלָּה לְבַד, אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַל תְּבַזֶּה אֶת תְּפִלָּתָם, וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמִכָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, רוֹאִים וּמְבִינִים אֶת הַפָּסוּק (משלי כה, טו): "בְּאֹרֶךְ אַפַּיִם יְפֻתֶּה קָצִין" - עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתַּחֲנוּנִים "תִּשְׁבָּר גֶּרֶם" (שם), נִשְׁבָּר עֶצֶם קְשֵׁי הַגְּזֵרָה. וּבְיָדֵנוּ הוּא לְהִנָּצֵל מֵחֲבָלֵי מָשִׁיחַ הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁרוֹאִים וּמַרְגִּישִׁים שֶׁבַּזְּמַן הָאַחֲרוֹן, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הֵם מִתְגַּבְּרִים, וּלְמָה נְחַכֶּה? נִתְעוֹרֵר נָא בְּעוֹד מוֹעֵד לְקַחַת הַכְּלִי זַיִן שֶׁלָּנוּ, וְנִצְעָק אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּגַאֲלֵנוּ מְהֵרָה לְלֹא קֹשִׁי, וְשֶׁיְּבִיא בְּרַחֲמָיו הַגּוֹאֵל צֶדֶק בִּנְדָבָה, כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָנוּ. דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פ' פקודי אות ד): אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בָּעוֹלָם הַזֶּה נִתְנַדַּבְתֶּם לַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא מִתְכַּפֵּר עֲלֵיכֶם, וּלְעָתִיד לָבֹא אֲנִי מְכַפֵּר עֲלֵיכֶם, וְאֹהַב אֶתְכֶם נְדָבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יד, ה): "אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה".

תְּפִלָּה - קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ רוּחָנִית

וְעוֹד שָׁם בְּסֵפֶר "שֵׁם וּשְׁאֵרִית" מֵהַגָּאוֹן הַצַּדִּיק ר' אֱלִיָּהוּ דֶּסְלֶר זַצ"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: ...אֲבָל הַדֶּרֶךְ הַב' הִיא דֶּרֶךְ הַתְּפִלָּה, דֶּרֶךְ 'קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּשָׁעָה אֶחָת', שֶׁהִיא יְשִׁירָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא תִקֵּן טִמְטוּם לִבֵּנוּ וְכוּ', חִדּוּשׁ גָּדוֹל לָמַדְנוּ בָּזֶה - שֶׁאִם נִתְעוֹרֵר לְהִתְפַּלֵּל בֶּאֱמֶת עַל הִתְקָרְבוּת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְכוּ', נִזְכֶּה לִבְחִינַת קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ רוּחָנִית מֵעַל כָּל הַמְּחִיצוֹת הַמַּעֲכְבוֹת וְכוּ', שֶׁמִּדְרַגַּת הַתְּפִלָּה הִיא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַיְנוּ, שֶׁהִיא מֵעַל גַּבֵּי חֻקֵּי הָעוֹלָם וְכוּ', אֶלָּא מִתְעַלִּים בְּבַת אַחַת וְזוֹכִים לְטָהֳרַת הַלֵּב. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְדֶרֶךְ ה' לרמח"ל (ח"ד פ"ה אות ג) זֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהָיָה מֻחְסָדוֹ יִתְבָּרַךְ לָתֵת לָאָדָם מָקוֹם שֶׁיִּתְקָרֵב לוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּפִי מַצָּבוֹ הַטִּבְעִי רָחוֹק מִן הָאוֹר וּמְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ, וְהַיְנוּ, שֶׁנָּתַן לוֹ רְשׁוּת שֶׁיַּעֲמֹד לְפָנָיו וְיִקְרָא בִשְׁמוֹ, וְאָז יִתְעַלֶּה מִן הַשִּׁפְלוּת אֲשֶׁר לוֹ בְּחֵיקוֹ - לְפִי שָׁעָה - וְיִמָּצֵא מְקֹרָב לְפָנָיו וּמַשְׁלִיךְ עָלָיו יְהָבוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

קַבָּלַת הַתְּפִלָּה תְּלוּיָה בֶּאֱמוּנָה שֶׁאֵין מוֹשִׁיעַ מִבַּלְעֲדֶיהָ.

אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (רבה פ' לח אות ד): אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עֲנִיִּים אָנוּ, וְאֵין לָנוּ קְרָבָנוֹת לְהַקְרִיב לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם: דִּבְרִים אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּכֶם, כְּלוֹמַר תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יד, ג): "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה'", וַאֲנִי מוֹחֵל לָכֶם עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם.

וּמַקְשֶׁה בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה": וְלִכְאוֹרָה, קָשֶׁה תְּשׁוּבַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּשְׁמַע כְּאִלּוּ הַדָּבָר קַל מְאֹד, מִשּׁוּם שֶׁאוֹמֵר אֵינִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם, לֹא זְבָחִים וְלֹא קָרְבָּנוֹת, אֶלָּא דְּבָרִים - וְזֶהוּ בְּכוּ וְהִתְפַּלְּלוּ לְפָנַי שֶׁאָמַר לְעֵיל. וַהֲלֹא זֶהוּ יוֹתֵר קָשֶׁה מִזְּבָחִים וְקָרְבָּנוֹת, דְּקָרְבָּן יָכוֹל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָבִיא, אֲבָל לִבְכּוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה, וְרַק יְחִידֵי סְגֻלָּה יְכוֹלִים וּמְסֻגָּלִים לִבְכּוֹת בֶּאֱמֶת עַל תְּשׁוּבָה וּגְאֻלָּה. וְגַם אָדָם שֶׁיָּכוֹל לִבְכּוֹת עַל כָּל צַעַר גַּשְׁמִי, וְאֵינוֹ מְסֻגָּל לְקַבֵּל וְלִסְבֹּל שׁוּם עָגְמַת נֶפֶשׁ, עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁלִּבּוֹ יוֹצֵא מִכָּל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה הֵפֶךְ רְצוֹנוֹ בְּבֵיתוֹ, אוֹ בֵּין חֲבֵרָיו. אוּלָם, כְּשֶׁהַדָּבָר נוֹגֵעַ לְרוּחָנִיּוּתוֹ, אֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם צַעַר וְעָגְמַת נֶפֶשׁ שֶׁמְּשׁוּם כָּךְ לֹא יוּכַל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת אוֹ לִישׁוֹן כְּדַרְכּוֹ. וּמָה עוֹד, כְּשֶׁהַדָּבָר נוֹגֵעַ לְכָלַל יִשְׂרָאֵל וּלְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, עַל זֶה אֶפְשָׁר לְדַבֵּר בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו, אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ דְּאָגָה בְּלִבּוֹ וְשֶׁיִּזְלוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת? - מִזֶּה אֵין לְדַבֵּר כְּלָל בְּזִמַּנֵּנוּ. וְאִם כֵּן, אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר אֵינִי מְבַקֵּשׁ מִכֶּם רַק דָּבָר קַל כָּזֶה?

אֲבָל הָאֱמֶת הוּא, כִּי הַדָּבָר קַל הוּא, כִּי לִזְכּוֹת לְקָרְבָּנוֹת וּלְתוֹרָה צָרִיךְ זְכוּת וְסִיְּעָתָא דִשְׁמַיָּא מְרֻבָּה, וּבְלִי הָאֱמְצָעִים לֹא יוּכַל לִזְכּוֹת לָזֶה, כִּי יִתָּכֵן וְאֵין לוֹ הַכְשָׁרוֹן וְהָאֱפָנִים הַדְּרוּשִׁים לִזְכּוֹת לַעֲשִׂירוּת, שֶׁמִּמֶּמּוֹנוֹ יוּכַל לְהָבִיא קָרְבָּן, וּלְתוֹרָה. אֲבָל לְעֻמַּת זֶה לִתְפִלָּה, יָכוֹל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַגִּיעַ מִכּוֹחוֹ בְּעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא רָחוֹק מְאֹד וְלִבּוֹ כְּאֶבֶן שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ כְּלוּם, בְּכָל זֹאת בְּיָדוֹ וּבְכוֹחוֹ הוּא לְהַגִּיעַ הַלֵּב, כִּי הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם. וְלָזֶה אֵין שׁוּם תֵּרוּץ וַאֲמַתְלָה, וְהוּא מֻכְרָח לְהִתְרוֹמֵם מִשִּׁפְלוּתוֹ וּלְהָבִין מַצָּבוֹ אֵיךְ שֶׁהוּא הֶחֱלִיף מֵרוּם אֶת חֶלְקוֹ חֵלֶק אֱלֹקִי מַמָּשׁ - בִּשְׂאוֹל, וְעָשָׂהוּ מְאֹד עָפָר וָאֵפֶר. וְעַל זֶה אֵין לְהָשִׁיב שׁוּם תְּשׁוּבָה - כִּי אִם הוּא לֹא יָחוּס עַל נַפְשׁוֹ, מִי יָחוּס עָלָיו? וְאֵין זֶה תָּלוּי בְּכִשְׁרוֹנוֹת וּבְתְנָאִים מְיֻחָדִים, וְלֹא שַׁיָּךְ לָזֶה שׁוּם הִסְתַּגְּלוּת וְכַדּוֹמֶה. וְכָל מִי שֶׁרַק בְּשֵׁם אָדָם יִכָּנֶה, מְסֻגָּל לְהָבִין כִּי הוּא נִבְרָא, הַמְחֻסַּר כֹּל, וּמוֹכֶן בְּכָל רֶגַע לְכָל פֶּגַע, וְאֵין לוֹ עַל מִי לְהִשָּׁעֵן אֶלָּא עַל אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁבְּרָאוֹ וְהֹמְצִיאוֹ וְהִגִּיעוֹ לְמַצָּבוֹ בּוֹ הוּא נִמְצָא. וְכָל מִי שֶׁעוֹדוֹ בֵּין הַחַיִּים בַּנִּמְצָא, מֵבִין שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ אָנוּ אֵין שׁוּם חָכְמָה וְטֶבַע לְהִנָּצֵל מִפִּגְעֵי הַזְּמַן. וְרוֹאִים כַּיּוֹם, אֵיךְ שֶׁרוֹפְאִים אוֹבְדֵי עֵצוֹת, וּמַמָּשׁ לְעֵינֵיהֶם, בְּשָׁעָה שֶׁבּוֹדְקִים חוֹלִים וּמְיַעֲצִים לָהֶם עֲצוֹתָם וְרוֹשְׁמִים סַמֵּיהֶם, מֵתִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַחוֹלִים תַּחַת יָדָם. כָּךְ הָיָה בְּפִטִירַת הַצַּדִּיק ר' אֱלִיָּהוּ דֶּסְלֶר, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, זְכָרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְכֵן בְּהָרֵב ר' מֹשֶׁה חַיִּים אָקוּן, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְכָךְ הוּא בְּאַלְפֵי מְקָרִים דּוֹמִים, וְכָל הַתְּרוּפוֹת שָׁוְא וְשֶׁקֶר. וְגַם יָדוּעַ שֶׁהָרוֹפְאִים הַטִּבְעוֹנִים וְהַצְּמְחוֹנִים אוֹמְרִים כִּי כָּל הַסַּמִּים הֵם מָוֶת מַמָּשׁ לַגּוּף, וְרַק לְהִזָּהֵר צָרִיךְ מְאֹד בְּמַאֲכָלִים וּדְיֵעטָע חֲזָקָה. וְהָעִקָּר - אֵלּוּ וְאֵלּוּ לוֹקְחִים דָּמִים וְשׁוֹלְחִים רְבָבוֹת לְבֵית קְבָרוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְעוֹלָם גֹּלֶם מַאֲמִין בָּהֶם, וּמְקֹרְבִים מֵהֶם כָּל יוֹם אֱלִילִים

חֲדָשִׁים, וּכְאִלּוּ שֶׁבַּדָּרָךְ וְהַשִּׁיטָה הַחֲדָשָׁה שֶׁגִּלָּה עַכְשָׁו בִּכְדֵי לְהַשְׁתַּכֵּר מֵהַפִּתָאִים יוֹכַל לְהוֹשִׁיעוֹ, וּמַאֲמִין בּוֹ כַּעֲבוֹדָה זָרָה.

וְצָרִיךְ לִזְכֹּר הַכָּתוּב בְּאִיּוֹב (ה, יח): "כִּי הוּא יַכְאִיב וְיָחְבֹּשׁ יִמְחַץ וְיָדָו תִּרְפֶּינָה". וּלְדַאֲבוֹנֵנוּ, נִשְׁכָּח, רַחֲמָנָא לִצְלָן, לְגַמְרֵי שֶׁהוּא מַמְצִיא לְמָזוֹר תֶּרֶף. וּבִנְעוּרַי, אֶזְכֹּר כִּי אֲפִלּוּ גּוֹיִם, לְהַבְדִּיל, הָיוּ שׁוֹאֲלִים וּמְבַקְּשִׁים בִּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְיָדְעוּ זֹאת שֶׁרַק הַתְּפִלָּה הִיא הַתְּרוּפָה הָאֲמִתִּית. וְקֹדֶם כֹּל חַיָּבִים לְזָעֹק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּמְצִיא הָרוֹפֵא וְהַסַּם הַנְּכוֹן, וְלֹא לְרוּץ קֹדֶם כֹּל לְכָל רוֹפֵא, וְרַק כְּשֶׁאֵין שׁוּם עֵצָה, הוֹלְכִים לְבַקֵּשׁ גַּם כֵּן שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ, כַּדָּבָר הַבָּא לַאֲחֲרוֹנָה. וּמִי לֹא רוֹאֶה, שֶׁכַּיּוֹם אֵין שׁוּם יְצִיבוּת בָּעוֹלָם, וְתַהְפּוּכוֹת הַזְּמַן וּמִקְרָיו מְשְׁתַּנִּים כְּמַעַט בְּכָל יוֹם, וְאֵין עַל מִי לִסְמֹךְ. וְאִם קֹדֶם הַמִּלְחָמָה הָיָה מִי שֶׁהֶאֱמִין שֶׁבִּית וְשָׁדֶה הוּא קִנְיָן עוֹלְמֵי עֲבוּר כָּל יוֹצְאֵי חֶלְצָיו, הֲלֹא כְּבָר רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁגַּם זֶה קָנֶה רָצוּץ, וְכָל מִי שֶׁסָּמַךְ עַל זֶה - נֶאֱבַד, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כִּי רַבִּים הָיוּ יְכוֹלִים לְהִנָּצֵל מֵהַגֵּהִנֹּם הַנּוֹרָא, וְרַק הָיָה קָשֶׁה לָהֶם לְהִפָּרֵד מִבָּתֵּיהֶם וְנַחֲלָתָם הַיְקָרִים. וּמִי עִוֵּר וְלֹא יִרְאֶה שֶׁבְּדוֹרֵנוּ אָנוּ הַכֹּל עוֹמֵד בַּאֲוִיר, וְאֵין לְשׁוּם אֶחָד מִשְׁעָן חָזָק שֶׁיּוּכַל לוֹמַר: כָּל זְמַן שֶׁזֶּה בְּיָדִי, אֲנִי בָּטוּחַ. הַזָּהָב מְאַבֵּד כַּיּוֹם לְהַרְבֵּה אֲנָשִׁים אֶת חַיֵּיהֶם, כִּי בְּתָקוּפָה זוֹ שֶׁאָנוּ חָיִים, כָּל אֶחָד אוֹרֵב עַל עָשְׁרוֹ, מֵהַמַּמְשָׁלָה עַד כָּל אֶזְרָח שֵׁנִי, וְהוּא הוֹלֵךְ נִגּוּעַ לֵב עִם הַזָּהָב לַקֶּבֶר.

וְאִם כֵּן אֲפוֹא, זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ, הַשְׁלִיכוּ כָּל אֶחָד אֶל אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, אֱלִילֵי הָרוֹפְאִים וֶאֱלִילֵי זָהָבוֹ, וּבִינוּ זֹאת שֶׁאֵין עַל מִי לִבְטֹחַ; לֹא בְּרֶכֶב הָאֲמֵרִיקָנִים, הַמְבַקְּשִׁים רַק הֲנָאָתָם בִּלְבַד, וְלֹא עַל הַסּוּסִים הַסּוֹבְיֶטִים [שֶׁהֵם בֶּאֱמֶת רַק סוּסִים מְזֻיָּנִים בְּיַד הַשָּׁטָן לְהַשְׁחִית הָעוֹלָם]. וְרַק נָשׁוּב אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ בִּבְכִיּוֹת וּבְתַחֲנוּנִים, וְנַרְבֶּה בִּתְפִלָּה. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לְהָבִין מִנַּפְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחָנִיּוּת, וְאֵינוֹ רַק גֶּשֶׁם נִפְסָד, וּבְוַדַּאי יָכוֹל לְהַדְבֵּק בְּבוֹרְאוֹ שֶׁהֵפִיחַ בּוֹ הָרוּחָנִיּוּת הַזּוֹ, וּלְהִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יֹאבַד וְיִפָּסֵד לְגַמְרֵי.

וְהָעִקָּר הֵיוֹצֵא מִדִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ רַבָּה שֶׁהֵבֵאנוּ לְעֵיל, שֶׁאֵין לְשׁוּם אָדָם לִפְטֹר עַצְמוֹ מֵהַתְּפִלָּה, כִּי אַף שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לְתָרֵץ עַצְמוֹ שֶׁהוּא עָנִי וְאֵין בְּיָדוֹ תּוֹרָה וְכוּ', אֲבָל לִבְכּוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל, הֲרֵי זֶה בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְאֵין לְקַוּוֹת לִיצִיאָה מִן הַגָּלוּת לְלֹא בְּכִיּוֹת וּתְפִלּוֹת. וּכְכָל מַה שֶּׁנַּרְבֶּה וְנִתְחַזֵּק יוֹתֵר בִּבְכִיּוֹת בְּתַחֲנוּנִים וּבִתְפִלָּה, נוּכַל לְקַוּוֹת שֶׁשּׁוְעָתֵנוּ תַּעֲלֶה הַשָּׁמַיְמָה וְנִגָּאֵל מְהֵרָה. וְלָזֶה אֵין בְּיֵדֵינוּ שׁוּם תֵּרוּץ מִלִּבַּד שֶׁנָּאֱטַם לִבֵּנוּ, שֶׁרַחֲמָנָא לִצְלָן, כְּאֶבֶן דּוּמֶם מַמָּשׁ, וְרַק זֶה סִבַּת הָרִפְיוֹן בַּתְּפִלָּה.

וּבְמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (אות ו) "וְאַתָּה תְצַוֶּה וְגוֹ'": זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (שיר השירים ז, ו) "רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל" - הָרֹאשׁ שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שָׁקוּל כְּאֵלְיָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' יח, מב): "וְאֵלִיָּהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכַּרְמֶל". "וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן" - הַדַּל שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שָׁקוּל כְּדָנִיֵּאל, דִּכְתִיב בֵּהּ (דניאל ה, כט): "וְהַלְבִּשׁוּ וְכוּ'". "מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים" - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כְּבָיְכוֹל אֲנִי אָסוּר בִּשְׁבוּעָה עִמָּכֶם וְגוֹ'. וְעַיִן שָׁם בְּפֵרוּשׁ "עֵץ יוֹסֵף", שֶׁלֹּא תַחֲשֹׁב הֱיוֹת הָרֹאשׁ וְהַדַּל רָחוֹק שֶׁתִּקָּבֵל שַׁוְעָתוֹ וְכוּ', לָכֵן אָמַר שֶׁהָרְשָׁעִים חֲבִיבִים לְפָנַי ה' כְּאֵלְיָהוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.

וּמִי שֶׁמַּרְבֶּה דִּבּוּרִים קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹנֶה אוֹתוֹ אֲפִלּוּ שֶׁאֵינוֹ כַּדַּאי וְרָאוּי לְאוֹתָהּ אִצְטָלָא, כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר חֲסִידִים (סימן קל), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְיֹאחֵז צַדִּיק דַּרְכּוֹ" (איוב יד, ט) - יֵשׁ אָדָם שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי שֶׁיְּקַבֵּל הַמָּקוֹם תְּפִלָּתוֹ, אֶלָּא בַּעֲבוּר תִּקֶּף תַּחֲנוּנִים וְדִמְעַת עֵינָיו אֲשֶׁר תָּמִיד בּוֹכֶה וּמִתְחַנֵּן. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ זְכוּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מְקַבֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ וְעוֹשֶׂה חֶפְצוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמִזֶּה בְּ"טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ": וְכֵן מָצִינוּ אֵצֶל הָרִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, כְּמוֹ גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ שֶׁאָמַר אֵיזֶה דִּבּוּרִים קֶדֶם ה' וְנוֹשְׁעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּתִיב (שופטים ו, יד): "וַיִּפֶן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁלִּמַּדְתָּ סַנֵּגוֹרְיָא עַל בָּנַי] וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל".

וְיָדַעְנוּ מַעֲשִׂיּוֹת נוֹרָאוֹת וּפְלָאוֹת, אֲשֶׁר גְּאוֹנֵי וּקְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹנִים שֶׁהִרְעִישׁוּ עוֹלָמוֹת בִּשְׁבִיל אֵיזֶה גְּזֵרַת הַצִּבּוּר וְהַכְּלָל, וְלֹא נַעֲנוּ מִן הַשָּׁמַיִם. וּבָא לִפְעָמִים אֵיזֶה אִישׁ פָּשׁוּט בְּתַכְלִית, וְדִבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּרִים בְּתָם לְבָבוֹ, וְנַעֲשָׂה מִזֶּה רַעַשׁ בַּשָּׁמַיִם, וְתֵכֶף נִתְבַּטְּלָה הַגְּזֵרָה. כִּי דַע, אָחִי, כִּי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ כְּלָל, יֵשׁ פְּרָט אֵצֶל כָּל אָדָם. לִפְעָמִים שֶׁאָדָם מֵכִין עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי ה' וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו וְלֹא נַעֲנָה, וְלִפְעָמִים שֶׁלֹּא בְמָכְנָן, וַהֲגַם שֶׁאֵין לוֹ מוֹחַ וְיִשּׁוּב הַדַּעַת, וּמְדַבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּרִים טוֹבִים לִפְנֵי ה', וּמָצָא עֵת רָצוֹן, וְנַעֲנָה תֵּכֶף עַל כָּל מִשְׁאֲלוֹת לְבָבוֹ.

רַק, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, בְּוַדַּאי שֶׁצַּדִּיק קָדוֹשׁ וְטָהוֹר נַעֲנָה עַל פִּי רֹב, רַק לְעִתִּים, חַס וְחָלִילָה, נִסְתָּמוּ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת לְפָנָיו. וְזֶה הֶעָנִי, עַל פִּי רֹוב, בְּוַדַּאי אֵינוֹ נַעֲנֶה, כִּי אֵינוֹ רָאוּי לְאוֹתוֹ אִצְטָלָא, רַק לִפְעָמִים בְּעֵת צַר, נִצְרָךְ לְמַעְלָה דִּבּוּרִים כָּאֵלּוּ שֶׁל אִישׁ פָּשׁוּט, וְנַעֲשֶׂה שֶׁעָשׁוּעִין דְּמַלְכָּא בְּזֶה. כִּי עַל זֶה אֵין קִטְרוּג כָּל כָּךְ, כִּי הַחִיצוֹנִים אֵינָם שׁוֹמְרִים עַל דִּבּוּרִים כְּאֵלּוּ לְסָתֹם מִלֵּעָלוֹת, כִּי טָח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם. עַל כֵּן, לִפְעָמִים, אָדָם מְדַבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, אוֹ, לְהַבְדִּיל, בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ, הֲגַם שֶׁאֵינוֹ בַּר הָכִי, אַף נִמְצָא לוֹ לְפִי שָׁעָה עֵת רָצוֹן, וּמִתְעַלִּים הַדִּבּוּרִים מְאֹד מְאֹד וְנוֹשֵׁע הוּא וְעוֹד אֲחֵרִים עִמּוֹ.

וְכָתַבְתִּי כָּל אֵלּוּ הַהַקְדָּמוֹת, כִּי יָדַעְתִּי שֶׁבָּחוֹן וּמְנַסֶּה כִּי הַיֵּצֶר הָרַע מַנִּיחַ כֹּחַ גָּדוֹל מְאֹד לְטַמְטֵם הַלֵּב, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת בַּר יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לָעַד.

וְכַמַּעֲשֶׂה הַמּוּבָא בְּ"אַגָּדַת בְּרֵאשִׁית" (פרק מד, ג) מַעֲשֶׂה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עַל הַגְּשָׁמִים, וְהָיְתָה שָׁם אַלְמָנָה אַחַת שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה שֶׁיִּתְיַבֵּשׁ לָהּ הַתַּנּוּר שֶׁל חֶרֶס שֶׁבָּנְתָה, וְהַמַּיִם יְכוֹלִים הָיוּ לְקַלְקֵל אוֹתוֹ, וְהִתְפַּלְּלָה שֶׁלֹּא יֵרְדוּ גְּשָׁמִים, וְהוֹעִילָה תְּפִלָּתָהּ נֶגֶד כָּל הַצִּבּוּר שֶׁהָיוּ מִתְפַּלְּלִים שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים, וְה' שָׁמַע תְּפִלָּתָהּ וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים, כִּי הִיא הִתְפַּלְּלָה מִלֵּב שָׁלֵם וּמֵעֹמֶק הַלֵּב יוֹתֵר מֵהֶם.

ב - סגלת כח התפלה להתקבל אפלו מרשע, כשהיא תפלה באמת.

"**אַל** תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם" (במדבר טז, טו). רְאֵה בָּרַמְבַּ"ן זַ"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אָמַר מֹשֶׁה, "אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם" - אַל תֵּפֶן אֶל קָרְבָּן שֶׁיַּקְרִיבוּ לְפָנֶיךָ (קרח ועדתו) וְאֶל תְּפִלָּה שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ לְךָ, כִּי כָל הַקָּרְבָּנוֹת, גַּם הַתְּפִלָּה, יִקָּרְאוּ מִנְחָה בַּכְּתוּב. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וַהֲרֵי נוֹרָא וּמַבְהִיל לִרְאוֹת מִכָּאן כֹּחַ הַתְּפִלָּה, שֶׁאֲפִלּוּ לַחוֹטְאִים בְּנַפְשׁוֹתָם - קֹרַח וַעֲדָתוֹ - עוֹד הָיָה מָקוֹם לְהִנָּצֵל בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה (ר' יחזקאל לוינשטיין).

וְכֵן מוּבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּא (פ' וארא פרק יא אות א בסוף) עַל הַפָּסוּק "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְגוֹ'" (שמות ח, טז): רִבִּי פִּנְחָס הַכֹּהֵן בַּר רַב חָמָא אָמַר, הָדָא הוּא דִכְתִיב (איוב לו, יג): "וְחַנְפֵי לֵב יָשִׂימוּ אָף לֹא יְשַׁוְּעוּ כִּי אָסָרָם", וּמַהוּ "וְלֹא יְשַׁוְּעוּ כִּי אָסָרָם"? אַף עַל פִּי שֶׁהֵם רוֹצִים לָשׁוּב לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבָאִין לַעֲסֹק בִּתְפִלָּה - אֵינָן יְכוֹלִים, לָמָּה? - "כִּי אָסָרָם", שֶׁנָּעַל בִּפְנֵיהֶם. כָּךְ הָיָה פַּרְעֹה רוֹצֶה לַעֲסֹק בִּתְפִלָּה, וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא, לֵךְ וְהִתְיַצֵּב לְפָנָיו. וּמְפֹרָשׁ שָׁם, שֶׁדַּעַת רִבִּי פִּנְחָס, שֶׁמַּה שֶׁנֶּאֱמַר "לִפְנֵי פַרְעֹה" (שם), פִּרוּשׁוֹ - קֹדֶם פַּרְעֹה. הִתְיַצֵּב קֹדֶם שֶׁיִּתְיַצֵּב פַּרְעֹה, אָמַר ה' לְמֹשֶׁה תִּתְיַצֵּב אַתָּה בְּשֵׁם ה' - לְפָנָיו, קֹדֶם שֶׁיִּתְיַצֵּב הוּא לִקְרֹא בְּשֵׁם ה', וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה. וְכֵן "יְצִיבָה" גַּם כֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, ב): "וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל רֹאשׁ הָהָר", עַיֵּן שָׁם. וְרוֹאִים שֶׁאֲפִלּוּ פַּרְעֹה, לוּ הָיָה מַצְלִיחַ לְהִתְפַּלֵּל, הָיָה נצוֹל לְגַמְרֵי, וְהָיָה צָרִיךְ לְהַפְרִיעַ לוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל. וְנוֹרָא לִרְאוֹת מִזֶּה כֹּחַ הַתְּפִלָּה! וּבִפְרָט שֶׁהֲרֵי אִם תִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ שֶׁל פַּרְעֹה הַהִשְׁלָכוֹת יִהְיוּ נוֹרָאוֹת, עַם יִשְׂרָאֵל יַמְשִׁיכוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד בְּמִצְרַיִם, אוּלָם זֶהוּ חֹק הַתְּפִלָּה לְהִתְקַבֵּל כְּשֶׁהִיא נִקְרֵאת בֶּאֱמֶת.

וּבְמִדְרַשׁ רַבָּה בְּפָרָשָׁה זוֹ (פ' יח אות יז) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "כָּל תִּשְׂא עָוֹן וְקַח טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ" (הושע יד, ג), אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְכוּ', וְעַכְשָׁו אֵין בְּיָדֵינוּ אֶלָּא תְּפִלָּה. "טוֹב" בְּגִימַטְרִיָּא י"ז, תְּפִלָּה י"ט בְּרָכוֹת הוֹצֵא מִשָּׁם וְכוּ'. וְרִבִּי סִימוֹן אוֹמֵר: "וְקַח טוֹב" בְּגִימַטְרִיָּא "נֶפֶשׁ". אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל: כְּשֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם וְכוּ' ;וְעַכְשָׁו הֲרֵי חֶלְבֵּנוּ וְכוּ', יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא כַפָּרָה עָלֵינוּ וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְרוֹאִים שֶׁבִּתְפִלָּה צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ הַנֶּפֶשׁ, וְיִקָּבֵל כְּקָרְבָּן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַשִׁ"י (שבת קכז:): וְנֶפֶשׁ הַיְנוּ תְּפִלָּה, וְכֵן בִּבְרָכוֹת (ה:): וּמַה הוּא הַנֶּפֶשׁ? זוֹ תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר גַּבֵּי תְּפִלַּת חַנָּה (שמואל א' א, טו): "וָאֶשְׁפֹּךְ אֶת נַפְשִׁי לִפְנֵי ה'". וּבְיַלְקוּט סוֹף אֵיכָה עַל הַפְּסוּק (איכה ג, מא) "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ וכוּ'", אָמַר ר"א: אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן מֵשִׂים נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וכוּ'. וּמַקְשֶׁה, וְהָא כְּתִיב "וַיִּפַּתּוּהוּ וְגוֹ'" (תהלים עח, לו) מַשְׁמַע שֶׁאֵין לִבָּם שָׁלֵם בַּתְּפִלָּה, וְאַף עַל פִּי כֵן "וְהוּא רַחוּם וְגוֹ'" (שם, לח) - לֹא קַשְׁיָא - הָא בְּיָחִיד, הָא בְּצִבּוּר. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. **וְעַל** פִּי זֶה פֵּרַשְׁתִּי, בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא, מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל פָּסוּק "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו" (תהלים קמה, יח).

שׁוֹאֵל הַמִּדְרָשׁ: יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת" (שם). וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל מִדְרָשׁ זֶה, לָמָּה לֹא אָמַר הַפָּסוּק תֵּכֶף - קָרוֹב ה' לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶּאֱמֶת? וְלָמָּה הֻצְרַךְ הַפָּסוּק קֹדֶם לִכְתֹּב "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו", וְאַחַר כָּךְ לוֹמַר לְךָ, לֹא לַכֹּל מַמָּשׁ, אֶלָּא לְקוֹרְאִים בֶּאֱמֶת, וּלְמַה פַּעֲמַיִם מִלַּת "לְכֹל", וְלָמָּה לֹא דַי בְּפַעַם אֶחָת?

אֶלָּא, כַּוָּנַת הַפָּסוּק לְהַדְגִּישׁ שֶׁתְּפִלַּת הַקּוֹרֵא בֶּאֱמֶת מִתְקַבֶּלֶת אֲפִלּוּ אִם הוּא רָשָׁע וְאֵין בּוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים. וְזֶהוּ אָמְרוֹ: "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו", כְּלוֹמַר לְכֻלָּם, בֵּין רְשָׁעִים, בֵּין צַדִּיקִים. וְכֵיצַד יִהְיֶה ה' קָרוֹב לָרְשָׁעִים? עוֹנֶה הַפָּסוּק - כֵּן, אִם קוֹרְאִים בֶּאֱמֶת, קָרוֹב אֲנִי לָהֶם גַּם, כִּי גָּדֵר קַבָּלַת הַתְּפִלָּה - בִּקְרִיאָה בֶּאֱמֶת. וּמַהוּ בֶּאֱמֶת, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם אֲמִתִּי עִם תְּפִלָּתוֹ וּמַאֲמִין בְּכֹחָהּ, אַחֶרֶת לֹא יִתָּכֵן שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתוֹ בֶּאֱמֶת, כִּי אָמוֹר יֹאמַר: מִי אֲנִי וּמַה כֹּחִי בִּתְפִלָּתִי.

וּפֵרַשׁ בַּ"שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", שֶׁאֲפִלּוּ רָשָׁע אִם בּוֹטֵחַ בַּה' וּמִתְפַּלֵּל - ה' עוֹנֵהוּ. אֶלָּא שֶׁהַהֶבְדֵּל בֵּין צַדִּיק לָרָשָׁע - צַדִּיק, ה' עוֹנֵהוּ וּמְמַלֵּא חֶפְצוֹ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִפְגַּע גַּם בָּעֲתִיד, וְאִלּוּ הָרָשָׁע, ה' עוֹנֵהוּ וּמְמַלֵּא חֶפְצוֹ עַתָּה, כְּיָוֹן שֶׁסּוֹף סוֹף בָּטַח בּוֹ וְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו, אוּלָם אֵין הַבְטָחָה שֶׁטּוֹבָה זוֹ שֶׁקִּבֵּל עַתָּה, לֹא תִּפְגַּע בּוֹ וְתַזִּיקֵהוּ לֶעָתִיד.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן מַה שֶּׁאָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, לְיוֹסֵף (בראשית מח, כב): "אֲשֶׁר לָקַחְתִּי [אֶת עִיר שְׁכֶם] מִיַּד הָאֱמוֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי", וְתַרְגֵּם הַתַּרְגּוּם: בִּצְלוֹתִי וּבָעוּתִי [בִּתְפִלָּתִי וּבְתַחֲנוּנַי]. וּבֶאֱמֶת, לָמָּה הִשְׁתַּמְּשָׁה הַתּוֹרָה עַל תְּפִלָּה וְתַחֲנוּן בִּלְשׁוֹן חֶרֶב וְקֶשֶׁת? אֶלָּא, לְפִי הַנִּזְכַּר לְעֵיל, מוּבָן לִרְמֹז לְךָ מָתַי תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְקַבֶּלֶת, כַּאֲשֶׁר רוֹאֶה בִּתְפִלָּתוֹ הַצָּלָה וִישׁוּעָה, וּמַאֲמִין שֶׁאֵין מַה שֶּׁיּוֹשִׁיעוֹ - רַק בִּתְפִלָּה, כְּחַיִל בִּשְׁעַת מִלְחָמָה שֶׁסּוֹמֵךְ עַל נִשְׁקוֹ - חַרְבּוֹ וְקַשְׁתּוֹ, וְרוֹאֶה בָּזֶה אֶת כָּל הַצָּלָתוֹ, וּמֵבִין שֶׁבִּלְי נֶשֶׁק הוּא אָבוּד. כֵּן כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ בַּתְּפִלָּה שֶׁהִיא הַנֶּשֶׁק הַיְחִיד שֶׁלּוֹ, וּמִבִּלְי זֶה הוּא אָבוּד, וּמַאֲמִין שֶׁרַק בַּתְּפִלָּה תְּלוּיָה יְשׁוּעָתוֹ, הֲרֵי צַדִּיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא.

וְכֵן רָאִיתִי אַחַר כָּךְ מַאֲמָר דּוֹמֶה לָזֶה מֵר' יְחֶזְקֵאל לְוֶינְשְׁטֵיין, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁכָּתַב: וַדַּע, כִּי לְכָל אָדָם יֵשׁ בְּמֶשֶׁךְ חַיָּיו כְּעֵין יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְעִקַּר כְּלָל זֶה נָקוֹט בְּיָדֶךָ, כִּי תְּפִלָּה יְכוֹלָה לְעָזְרֶךָ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם (שמות ב כג, כד): "וַיִּזְעָקוּ... וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם". וְאֶת זֶה מְבַקְּשִׁים מֵהָאָדָם - שֶׁיִּזְעַק לַה' בַּצַּר לוֹ. וּבֶאֱמֶת, הָיָה הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ברכות כא ע"א): וְהַלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וַהֲרֵי, לְכְאוֹרָה, מֵיתֵר הַ'וְהַלְוַאי'? מְשׁוּם דְּכַוָּנָתוֹ שָׁם, שֶׁיָּכוֹל לְהַשְׁלִים כָּל הַיּוֹם, וְהָיָה צָרִיךְ לוֹמַר יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְכוּ'. אֶלָּא שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן מְגַלֶּה לָנוּ, שֶׁבֶּאֱמֶת הַלְוַאי שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, כִּי זֶה מַצַּב הָאָדָם, וּבְפֹרָט בְּתִקּוּפָתֵנוּ, כְּפִי שֶׁאִישׁ הַצָּבָא אֵינוֹ נִפְרָד מִנִּשְׁקוֹ אַף לָרֶגַע, כֵּן הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵד מִתְּפִלָּה בְּעִתִּים אֵלּוּ, כִּי זֶהוּ הַכְּלִי זַיִן שֶׁלּוֹ. וְכֵן הַחַיִּים הֵם לְעוֹלָם מִלְחָמָה, וְאֵיךְ יָכוֹל לִהְיוֹת בְּמִלְחָמָה לְלֹא נֶשֶׁק, וּבִפְרָט בְּמַצָּבֵנוּ אָנוּ? וְלָזֶה תִּרְאֶה, שֶׁתִּקְּנוּ תְּפִלָּה עַל כָּל מִקְרֶה; תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ וְיוֹצֵא לַדֶּרֶךְ וְכוּ', תְּפִלָּה עֲבוּר הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְכוּ'. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא תִמְצָא - תִּרְאֶה שֶׁצָּרִיךְ תְּפִלָּה, וְרַק בָּזֶה נוֹכַל לִגְבֹּר עַל אוֹיְבֵינוּ. וּכְמוֹ שֶׁנִּתַּן לְעֵשָׂו הַיְרֻשָּׁה - "וְעַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה" (בראשית כז, מ), כֵּן הַיְרֻשָּׁה אֶצְלֵנוּ - "הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב" (שם, כב). [וְעַיֵּן בְּסֵפֶר "מַעֲלַת הַתּוֹרָה", שֶׁבִּזְמַן שֶׁ"הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב", גַּם הַיָּדַיִם, שֶׁהֵם "יְדֵי עֵשָׂו", מְשֻׁעְבָּדִים אֵצֶל יַעֲקֹב. עַיֵּן שָׁם.] עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בִּמְנַשֶּׁה בֶּן חִזְקִיָּהוּ, שֶׁהָיָה רָשָׁע גָּמוּר, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁהִמְרָה וְהִפְלִיג בָּעָוֹל כְּמוֹתוֹ, לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, וְאַף עַל פִּי כֵן נֶאֱמַר בּוֹ (דברי הימים ב' לג יב, יג): "וּכְהָצֵר לוֹ חִלָּה אֶת פְּנֵי ה' וְגוֹ' וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֵּעָתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיְשִׁיבֵהוּ לִירוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ". (מספר העיקרים)

וְכֵן מְצִינוּ גַּבֵּי מַחֲלֹקֶת קֹרַח וַעֲדָתוֹ עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם (במדבר טז, טו): "וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-ה' אַל-תֵּפֶן אֶל-מִנְחָתָם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְפִי פְּשׁוּטוֹ, הַקְּטֹרֶת שֶׁהֵם מַקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מָחַר, אַל תֵּפֶן אֲלֵיהֶם. אָמַר הַ'סַּבָּא מִקֶּלֶם': רוֹאִים מִכָּאן עַד כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה. מֹשֶׁה רַבֵּנוּ צָרִיךְ הָיָה לְבַקֵּשׁ מֵהַקָּבָּ"ה שֶׁלֹּא יְקַבֵּל אֶת הַקְּטֹרֶת, דְּהַיְנוּ, הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּהֶם. אַף שֶׁאִם, חַס וְחָלִילָה, הָיְתָה תְּפִלָּתָם מִתְקַבֶּלֶת, הָיָה בְּכָךְ אִשּׁוּר לְהַשְׁקָפָתָם הַכַּפְרָנִית בְּמֹשֶׁה וּבְתוֹרָתוֹ, וְהָיְתָה מִתְבַּטֶּלֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, חַס וְחָלִילָה - בְּכָל זֹאת פָּחַד מֹשֶׁה מִתְּפִלָּתָם.

ג - כשלבו נשבר מיסורין שבאו עליו - ינצל אותה שעה לתפלה.

"**לֵב** נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה" (תהלים נא, יט). הָעִקָּר הוּא - לֵב נִשְׁבָּר וְנִכְנָע. וּכְדֵי לִזְכּוֹת לְלֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, הֲרֵי זֶה קָשֶׁה מְאֹד, כִּי הָאָדָם קָשֶׁה עֹרֶף מִטִּבְעוֹ, וְלֹא מַרְגִּישׁ כְּאֵב וְצַעַר בַּחֲטָאָיו, וְהַרְבֵּה עָמָל צָרִיךְ הָאָדָם לִזְכּוֹת לִשְׁבֹּר לִבּוֹ לִפְנֵי ה'.

אוּלָם, כְּשֶׁבָּאִים עַל הָאָדָם יִסּוּרִים גַּשְׁמִיִּים - תֵּכֶף לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ. וְלָכֵן, יְנַצֵּל הַשִּׁבָּרוֹן לֵב וְיִתְפַּלֵּל וְיָשׁוּב לַה', וְלֹא יִהְיֶה טִפֵּשׁ לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה וִישׁוּעָה מִפְּלוֹנִי אוֹ מֵאַלְמוֹנִי, אֶלָּא יָשָׂר יִפְנֶה בְּלִבּוֹ הַנִּשְׁבָּר לַה' וּתְקֻבַּל תְּפִלָּתוֹ.

וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר "טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ" (דף שטו ע"ב): כְּשֶׁאָדָם, חַס וְחָלִילָה, בְּאֵיזֶה צַעַר גָּדוֹל, אוֹ יִסּוּרִים, חַס וְחָלִילָה, אָז עַל יְדֵי צַעַר וְיִסּוּרִים, קָרוֹבִים דִּבּוּרָיו לְפָנֵי ה' (עיין באור החיים הקדוש פ' שמות), וְאָז טוֹב שֶׁיַּעֲסֹק בִּתְשׁוּבָה, כִּי זֶה יוֹעִיל לְהַמְתָּקַת הַדִּינִים יוֹתֵר מִכָּל לְמוּדִים וּמִכָּל תְּפִלּוֹת, כִּי הָעִקָּר אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְבַּטְּלִים כָּל הַגְּזֵרוֹת. וְלִבְחִינַת לֵב נִשְׁבָּר, אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ, לֹא עַל יְדֵי תְּפִלָּה, וְלֹא עַל יְדֵי תְּהִלִּים וְכַדּוֹמֶה, לְאָדָם בֵּינוֹנִי, רַק עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, וְדוּי, חֲרָטָה וַעֲבוֹדַת ה' זְמַן וּזְמַנִּים. וְיִשְׁפֹּךְ לִבָּבוֹ לִפְנֵי ה' כְּבֵן הַמִּתְנַעְגֵּעַ וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ לִפְנֵי אִמּוֹ. וְזֶה הוּא הַדֶּרֶךְ לְהָבִיא אֶת הָאָדָם בְּזוֹ הַשָּׁעָה לִדְמָעוֹת רַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹר הַדְּמָעוֹת נִסְתָּם מֵחֹזֶק הַלֵּב אוֹ מִטֻּמְטוּם הַלֵּב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁהוּא בְּצַעַר, חַס וְחָלִילָה, אוֹ עַל יְדֵי מְרִירוּת הַלֵּב הַנִּשְׁמִי, נִכְנָע הָרַע וְנִשְׁבָּר הַלֵּב וְקָרוֹב הוּא לִדְמָעוֹת, וְאָז עֵת רָצוֹן גָּדוֹל לַעֲסֹק בִּתְשׁוּבָה בְּזֶה הַשָּׁעָה. וְדַע וְתִתְבּוֹנֵן, אָחִי, בְּכָל אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, כִּי יִהְיֶה טוֹבָה לְנַפְשֶׁךָ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ד - לעולם יבקש אדם מאוצר של מתנת חנם

לֹא יְבַקֵּשׁ אָדָם, אֶפִלּוּ בַּעַל מַעֲשִׂים וְתוֹרָה, בַּקָּשׁוֹתָיו בִּשְׂכַר מַעֲשָׂיו, אֶלָּא מֵאוֹצָר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם. וּמְנָלַן? מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁכַּמָּה בַּעַל מַעֲשִׂים טוֹבִים וְתוֹרָה הָיָה, וּבְכָל זֹאת - "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה'" (דברים ג, כג), לֹא בִקֵּשׁ אֶלָּא מֵאוֹצָר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם.

וְכֵן אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (מד"ר פ' ואתחנן), שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ בָּא בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים. אָמַר ר"י: מִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁאֵין לִבְרִיָּה כְּלוּם אֵצֶל בּוֹרְאוֹ. וּבְתַנְחוּמָא וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעָמַד מֹשֶׁה וְאָמַר, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדִיעֵנִי נָא בְּאֵיזוֹ מִדָּה אַתָּה נוֹהֵג עוֹלָמְךָ וְכוּ', אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכוּ', אֵינִי חַיָּב לִבְרִיָּה, כָּל מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה אָדָם מִצְוָה - חִנָּם אֲנִי נוֹתֵן לוֹ. לֹא שֶׁאֲנִי חַיָּב לִבְרִיָּה כְּלוּם, אֶלָּא חִנָּם אֲנִי נוֹתֵן לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לג, יט): "וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְגוֹ'". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל הַפָּסוּק "מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם" (איוב מא, ג) - מִי מָל תְּינוֹק עַד שֶׁלֹּא נָתַתִּי לוֹ בֵּן וְכוּ'.]

וְעִקָּר הַיּוֹצֵא מִדִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ, הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, שֶׁאֵין לְשׁוּם אָדָם יְכֹלֶת לִפְטֹר עַצְמוֹ מֵהַתְּפִלָּה, כִּי אַף שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לוֹמַר: עָשִׂיתִי מִצְוֹת וְלָמַדְתִּי תוֹרָה, וְלָכֵן אֵינִי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ, כִּי יַגִּיעַ לִי עֲבוּר מַעֲשַׂי. בְּכָל זֹאת, רוֹאִים כִּי אֵין בְּיָדוֹ שׁוּם תְּבִיעָה, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם. וְכָתַב הַ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" (ש"ד פ"ד), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּי אִם הָיָה מַעֲשֵׂה הָאָדָם כְּחוֹל הַיָּם, לֹא יִהְיֶה שָׁקוּל בְּטוֹבָה אַחַת מִן טוֹבוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עָלָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, כָּל שֶׁכֵּן אִם יִהְיֶה לוֹ

חֵטְא וְכוּ'. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה מְגֻמּוּל הַבּוֹרֵא עָלָיו, הוּא מֻחְסָד הַבּוֹרֵא עָלָיו. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּכְמוֹ שֶׁמְּסַיֵּם ר"י (במד"ר הנ"ל), שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, רַבָּם שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים, לֹא בָא אֶלָּא בִּלְשׁוֹן תַּחֲנוּנִים, וְגַם אָמְרוּ (במד"ר הנ"ל): יָכוֹל יְהֵא תוֹבֵעַ צְרָכָיו וְיוֹצֵא לוֹ - כְּבָר פֵּרֵשׁ שְׁלֹמֹה (מלכים א' ח, כח): "לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה", רִנָּה - זוֹ קִלּוּסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּתְפִלָּה - לְצָרְכָיו שֶׁל אָדָם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמַקְשֶׁה בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה", דִּלְכְאוֹרָה קָשֶׁה, הֲלֹא כָּל מַטָּרַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּבְּרִיאָה שֶׁאָדָם יַעֲבֹד וְיַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, וְאָז כָּל שְׂכָרוֹ יִהְיֶה חֵלֶף עֲבוֹדָתוֹ, וְלֹא לֶחֶם בּוּשָׁה, לֶחֶם חֶסֶד. וְאִם כֵּן, אִם יְבַקֵּשׁ אָדָם מֵאוֹצַר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם - אַיֵּה הַתַּכְלִית בִּבְרִיאָתוֹ, הֲרֵי שׁוּב מְקַבֵּל לֶחֶם חֶסֶד?

אֶלָּא, אָדָם שֶׁעֲדַיִן לֹא בָא לְעוֹלָם, וְנִשְׁמָתוֹ נִזּוֹנֶת מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן בְּעֹנֶג רַב, מִבְּלִי לְבוֹא לְעוֹלָם הַזֶּה וְלַעֲמֹד בְּנִסְיוֹנוֹתָיו - זֶה וַדַּאי לֶחֶם חֶסֶד וּבוּשָׁה. אוּלָם, אַחַר שֶׁכְּבָר בָּא אָדָם לָעוֹלָם הַזֶּה, וּמַכִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ, וּבְכֹחַ בְּחִירָתוֹ יוֹדֵעַ וּמְתַגֵּבֵר לְהָבִין שֶׁאֵין שׂוּם מְקֹרֶה בָּעוֹלָם, וְהַכֹּל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, אִם כֵּן, זֶה כְּבָר דַּיּוֹ לָאָדָם, וְנִקְרָא שֶׁגָּבַר עַל יִצְרוֹ. וּלְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמְּבַקֵּשׁ מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, אֵין זֶה לֶחֶם חֶסֶד וּבוּשָׁה, כִּי זֶה מַגִּיעַ לוֹ בְּשָׂכָר חֵלֶף הַכָּרָתוֹ שֶׁהַכֹּל מֵיְדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָרְאָיָה - שֶׁפּוֹנֶה אֵלָיו וּמְבַקֵּשׁ חַסְדּוֹ, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין לְמִי לִפְנוֹת אֶלָּא רַק אֵלָיו, וּלְקַבֵּל מַתְּנַת חִנָּם רַק מִמֶּנּוּ, בְּיָדְעוֹ שֶׁאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְשַׁלֵּם לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁעוֹשֶׂה, וְהַכֹּל חֶסֶד וְרַחֲמִים מִמֶּנּוּ, וְזֶה גּוּפָא נֶחְשָׁב שֶׁעָמַד בְּנִסָּיוֹן.

וְעַל פִּי זֶה פֵּרַשְׁתִּי הַמִּדְרָשׁ, אֵין יִשְׂרָאֵל נִזּוֹנִין אֶלָּא בִּשְׂכַר הָאֱמוּנָה. וְיֵשׁ לְהָבִין, דַּהֲלֹא עוֹד מִצְוֹת יֵשׁ, וְלָמָּה תְּלָה כָּל שִׂכְרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל רַק בִּשְׂכַר הָאֱמוּנָה?

וּלְפִי הַנִּזְכָּר לְעֵיל יִתְיַשֵּׁב. שֶׁהֲרֵי, מִצַּד הַדִּין, מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, לֹא יִסְפִּיק לְשַׁלֵּם עַל טוּבוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְכַמְבֹאָר לְעֵיל. וְאִם כֵּן, בִּשְׂכַר מָה יִזּוֹנוּ יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי עֲדַיִן הוּא נַהֲמָא דְכִסּוּפָא [לֶחֶם בּוּשָׁה וְחֶסֶד]? אֶלָּא, שֶׁבִּשְׂכַר זֶה שֶׁמַּאֲמִין שֶׁהַכֹּל מֵיְדוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ שֶׁמְּבַקֵּשׁ לֶחֶם חֶסֶד, אֲבָל בְּהַכָּרָתוֹ זָכָה לֵידַע שֶׁלֶּחֶם חֶסֶד זֶה אֵין מִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ מִלְּבַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֲרֵי שֶׁהִגִּיעַ לַתַּכְלִית הַנִּרְצָה בִּבְרִיאָתוֹ, וְזוֹ תַּכְלִית כָּל הַמִּצְוֹת.

וְכָתַב עוֹד בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וּלְפִי דְּבָרָיו, מוּבָן הָעִנְיָן הֵיטֵב. דִּבְתְפִלָּה מַגִּיעַ הָאָדָם, עַל כָּרְחוֹ, לְדַרְגָּה שֶׁל אֱמוּנָה שֶׁל "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" (דברים ד, לה), וּמוֹדֶה לַה' עַל כָּל מַה שֶּׁיֵּעָשֶׂה, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן (פ' בא, בסוף), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכַוָּנַת כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁנַּאֲמִין בָּאֱלֹקִים וְנוֹדֶה אֵלָיו שֶׁהוּא בְּרָאָנוּ. וְהִיא כַּוָּנַת הַיְצִירָה, שֶׁאֵין לָנוּ טַעַם אַחֵר בִּיְצִירָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין לָעֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹנִים חֶפְץ, מִלְּבַד זֶה שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיוֹדֶה לָאֱלֹקִים שֶׁבְּרָאוֹ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן בִּתְפִלַּת 'אַהֲבָה רַבָּה': "וְקָרַבְתָּנוּ

לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְכוּ' לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה", כְּלוֹמַר - כָּל מַעֲמַד הַר סִינַי הוּא רַק לְחַזֵּק הָאֱמוּנָה בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְהַאֲמִין בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית.

ה - מעלת תפלת העני.

יְבֹאַר אֵיךְ שַׁיָּךְ תְּפִלַּת עָנִי גַּם לְגַבֵּי כָּל אָדָם

בְּתַרְגּוּם הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בלק) עַל הַפָּסוּק "וְעַתָּה לְכָה נָּא אָרָה לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה" (במדבר כב, ו): רִבִּי אַבָּא פָּתַח: "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְגוֹ'" (תהלים קב), שְׁלֹשָׁה שֶׁכָּתוּב בָּהֶם תְּפִלָּה: אֶחָד הוּא מֹשֶׁה, אֶחָד הוּא דָּוִד, וְאֶחָד הוּא עָנִי, וְכוּ'. אֲבָל שְׁלֹשָׁה הֵם הַנִּקְרָאִים תְּפִלָּה: "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים" - תְּפִלָּה זוֹ שֶׁאֵין כָּמוֹהָ בְּאָדָם אַחֵר, "תְּפִלָּה לְדָוִד" - תְּפִלָּה זוֹ הִיא תְּפִלָּה שֶׁאֵין כָּמוֹהָ בְּמֶלֶךְ אַחֵר, "תְּפִלָּה לְעָנִי" - תְּפִלָּה הִיא. מֵאֵלּוּ הַשְּׁלֹשׁ, מִי חֲשׁוּבָה מִכֻּלָּן? הֱוֵי אוֹמֵר: תְּפִלָּה לְעָנִי. תְּפִלָּה זוֹ קוֹדֶמֶת לִתְפִלָּה שֶׁל מֹשֶׁה, וְקוֹדֶמֶת לְשֶׁל דָּוִד, וְקוֹדֶמֶת מִשְּׁאָר תְּפִלּוֹת הָעוֹלָם - מַהוּ הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעָנִי הוּא שְׁבוּר הַלֵּב, וּכְתִיב (תהלים לד, יט): "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב". וְהֶעָנִי עוֹשֶׂה תָּמִיד רִיב עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְשִׁיב וְשׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו. כֵּיוָן [שֶׁהֶעָנִי] הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, פּוֹתֵחַ כָּל חַלּוֹנוֹת הָרָקִיעַ, וְכָל שְׁאָר הַתְּפִלּוֹת הָעוֹלוֹת לְמַעְלָה, דּוֹחֶה אוֹתָם אוֹתוֹ הֶעָנִי שְׁבוּר הַלֵּב, שֶׁכָּתוּב (תהלים קב, א): "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף", וְהָיָה צָרִיךְ לוֹמַר: "כִּי יִתְעַטֵּף", מַהוּ "כִּי יַעֲטֹף"? [אֶלָּא הַפֵּרוּשׁ] - הוּא עוֹשֶׂה אִחוּר, שֶׁמְּאַחֵר כָּל תְּפִלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁאֵינָן נִכְנָסוֹת, עַד שֶׁתְּפִלָּה שֶׁלּוֹ נִכְנֶסֶת [עַטּוּפָא פֵּרוּשׁוֹ אִחוּר, מִלְּשׁוֹן "הָעֲטָפִים לְלָבָן", וְכוּ']. אָמַר לֵהּ רִבִּי אֱלִיעֶזֶר: יָפֶה אָמַרְתָּ! וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ עָנִי, כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס תְּפִלָּתוֹ בִּכְלַל תְּפִלּוֹת כָּל הָעֲנִיִּים, כִּי כָּל שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים אֵינָם עוֹזְבִים כָּךְ לְהַכְנֵס [אֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבָּעוֹלָם] כְּמוֹ שֶׁעוֹזְבִים תְּפִלַּת הֶעָנִי, כִּי הֵן נִכְנָסוֹת בְּלִי רְשׁוּת. וְאִם אָדָם עוֹשֶׂה עַצְמוֹ, וּמֵשִׂים רְצוֹנוֹ תָּמִיד כְּמוֹ עָנִי - תְּפִלָּתוֹ עוֹלָה וּפוֹעֶלֶת בִּתְפִלּוֹת הָעֲנִיִּים, וּמִתְחַבֶּרֶת בָּהֶן וְעוֹלָה עִמָּהֶן, וְנִכְנֶסֶת בַּכְּלָל שֶׁלָּהֶן, וּמִתְקַבֶּלֶת בְּרָצוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

וּפוֹק חֲזֵי, מַה שֶּׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ילקוט ישעיה רמז תצו), מַה נַּעֲשׂוּ בְּדִבּוּרִים שֶׁל עָנִי שֶׁמִּתְקוֹטֵט וְטוֹעֵן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּבְיָכוֹל, כַּמָּה טִינָרִין תַּקִּיפִין מְשַׁבְּרִין אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שָׁם: אָמַר רִבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן: הֶעָנִי הַזֶּה יוֹשֵׁב וּמִתְרַעֵם, מָה אֲנִי וּמַה פְּלוֹנִי; הוּא יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וַאֲנִי יוֹשֵׁב כָּאן, פְּלוֹנִי יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מִטָּה וַאֲנִי יָשֵׁן עַל הָאָרֶץ... וְעָמַדְתָּ אַתָּה וְנָתַתָּ לוֹ צְדָקָה - מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִלּוּ נָתַתָּ שָׁלוֹם בֵּינִי לְבֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כז, ה): "אוֹ יַחֲזֵק בְּמָעֻזִּי יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם לִי". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כַּמָּה מַבְהִיל הָרַעְיוֹן שֶׁל אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, שְׁמִי שֶׁמְּחַיֶּה אֶת הֶעָנִי, אוֹתָהּ שָׁעָה עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּמַחֲזִיק בְּמָעֻזּוֹ, כִּבְיָכוֹל. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּבְיָכוֹל, מִשְׁתַּעְשֵׁעַ עִם אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים שֶׁל

הַמִּתְאַנֵּחַ, וְהָרִבֵּה פְּעָמִים מְבִיאִין עַל הָאָדָם כַּמָּה נִסְיוֹנוֹת וְיִסּוּרִים, רַק בִּשְׁבִיל שֶׁיְּדַבֵּר דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים וְהִתְנַצְּלוּת קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כִּי צְרִיכִים אֵלּוּ הַדִּבּוּרִים בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. וְאַדְרַבָּה, מָצִינוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס, כְּבָיְכוֹל, עַל מְנִיעַת דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים. **וְהַדִּבּוּרִים** שֶׁל הֶעָנִי שֶׁמִּשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהֶם הַבּוֹרֵא זֶהוּ כַּאֲשֶׁר הֵם מִתּוֹךְ שִׁבְרוֹן לֵב וְהַכְנָעָה, וְלֹא חָלִילָה מִתּוֹךְ בְּעִיטָה בַּיְסוּרִים, וּמִתּוֹךְ תְּבִיעוֹת וּטְרוּנְיוֹת.

וַהֲרֵי תִּרְאֶה, כִּי תְּפִלַּת הֶעָנִי בּוֹקַעַת כָּל הָרְקִיעִין וְשׁוֹבֶרֶת טִינָרִין תַּקִּיפִין לְבַטֵּל כָּל הַדִּינִים וְהַגְּזֵרוֹת הַקָּשׁוֹת מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל.

וְיָדוּעַ מַרְבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ לְעָנִי בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה. וּבְפָרָט כְּשֶׁאוֹמֵר "וְעוֹזֵר דַּלִּים", צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ לְדַל בְּצָרוּף שְׁכִינַת עֻזּוֹ, כַּמְבֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל (ועיין בסדורי האר"י ז"ל), וְכֵן בְּתְחִלַּת הַשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, בְּאָמְרוֹ "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח", שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירמות קה): הַמִּתְפַּלֵּל, צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה וְלִבּוֹ לְמַעְלָה, כְּעָנִי שֶׁבּוֹשׁ לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַבַּעַל הַבַּיִת.

וְכָכָה בְּיוֹתֵר, בְּאִם אָדָם מַרְאֶה עַצְמוֹ לִפְנֵי ה' כְּעָנִי מְדֻכָּא, דְּלִית לֵהּ כְּלוּם. וּבְפָרָט בְּהִתְבּוֹנְנוֹ וְכוּ' שֶׁרוֹאֶה וּמַכִּיר שֶׁלֹּא עָשָׂה מִצְוָה מִיָּמָיו, רַק, אַדְרַבָּה, הוּא מָלֵא חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַמְכֻוָּן שֶׁל תְּפִלַּת הֶעָנִי, שֶׁיֵּדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא עָנִי וְאֶבְיוֹן וְלֵית לֵהּ מַגָּרְמֵהּ כְּלוּם. אָז, בְּזֶה הַכַּוָּנָה, יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְפָעֲמִים לְהַרְעִישׁ עוֹלָמוֹת בִּתְשׁוּבָתוֹ.

וְכָתַב בְּסֵפֶר "מְנוֹרַת הַמָּאוֹר" הַקָּדְמוֹן: כְּתִיב "כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוּת עָנִי וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבְשַׁוְּעוֹ אֵלָיו שָׁמֵעַ" (תהלים כב, כה). בַּנֹּהַג שֶׁבָּעוֹלָם, שְׁנֵי בְנֵי אָדָם נִכְנָסִין אֵצֶל הַדַּיָּן, לְמִי הַדַּיָּן מַסְבִּיר פָּנִים - הֲלֹא לֶעָשִׁיר. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - "לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוּת עָנִי". וְגַרְסִינַן בְּמִדְרָשׁ "יְהִי אוֹר": "אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר" (ויקרא א, ג) - אָמַר רִבִּי יוֹסִי, מַאי שְׁנָאֲמַר: מִן הַבָּקָר לְעוֹלָה, וּמִן הַצֹּאן לְעוֹלָה, וּמִן הָעוֹף לְעוֹלָה (ויקרא א)? - אֶלָּא לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי הַשָּׂגַת יָדוֹ. כְּלוֹמַר, אֵין מְשַׁנֶּה מַה שֶּׁמַּקְרִיב הָאָדָם, הָעִקָּר שֶׁיַּקְרִיב בְּלֵב נִשְׁבָּר.

ו - העני, קרובה תפלתו לה' יותר מעשיר, ואפלו הוא צדיק.

וְהִנֵּה בִּבְרָכוֹת (דף לד). מַעֲשֶׂה בְּרִבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָלַךְ לִלְמֹד תּוֹרָה אֵצֶל רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. אָמַר לוֹ: חֲנִינָא בְּנִי, בַּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְיִחְיֶה, כו'. וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְחָיָה. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אִלְמָלֵי הֵטִיחַ בֶּן זַכַּאי אֶת רֹאשׁוֹ כו', לֹא הָיוּ מַשְׁגִּיחִים עָלָיו. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: וְכִי חֲנִינָא גָּדוֹל מִמֶּךָּ? אָמַר לָהּ: לַאו. אֶלָּא הוּא דּוֹמֶה כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַאֲנִי דּוֹמֶה כְּשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, עַיֵּן שָׁם. וְהוּא מֻשְׁלָל הֲבָנָה, מַה בֵּין עֶבֶד לְשַׂר.

מַסְבִּיר ר' אִיצְלֶה בְּלָזֶר זַצַ"ל: אָכֵן נִרְאֶה, כִּי יֵשׁ עֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר שְׁנֵיהֶם עוֹבְדִים בֶּאֱמוּנָה וּמוֹסְרִים אֶת נַפְשָׁם עַל אַהֲבַת הַמֶּלֶךְ. וּבְכָל זֹאת, אִם יִהְיֶה לָהֶם אֵיזֶה בַּקָּשָׁה אֵצֶל הַמֶּלֶךְ, לִפְעָמִים הָעֶבֶד יָפִיק יוֹתֵר בַּקָּשָׁתוֹ מֵהַשַּׂר, כִּי הַהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא - כִּי הַשַּׂר, עִם כָּל תֹּקֶף אַהֲבָתוֹ אֶת הַמֶּלֶךְ וּמְסִירוּת נַפְשׁוֹ עֲבוּרוֹ, אָמְנָם הוּא נֶהֱנֶה גַּם כֵּן מִן הַמֶּלֶךְ, כִּי הַשַּׂר מְקַבֵּל פְּרָס גָּדוֹל מֵאֵת הַמֶּלֶךְ, כַּיָּדוּעַ, וְחַי כְּאַחַד הַפְּרִתְמִים. אוּלָם, הָעֶבֶד, אִישׁ חַיִל פָּשׁוּט, אֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוּם פְּרָס, וְרַק עַל הַלֶּחֶם לְבַד יִחְיֶה. וְאִם בְּכָל זֹאת הוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל אַהֲבַת הַמֶּלֶךְ, עַל כָּרְחָךְ, אִם יִהְיֶה לוֹ אֵיזֶה בַּקָּשָׁה - יְמַהֵר הַמֶּלֶךְ לְתֵת לוֹ שְׁאֵלָתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ, כִּי מַה יֵּשׁ לוֹ מִן הַמֶּלֶךְ בְּעַד אֱמוּנָתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ אֵלָיו בְּמְסִירוּת נָפֶשׁ. לֹא כֵן הַשַּׂר, אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ פְּרָס גָּדוֹל, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, הִנֵּה, גַּם אִם לֹא יְמַלֵּא הַמֶּלֶךְ בַּקָּשָׁתוֹ - אֵין לוֹ לְהִתְאוֹנֵן כְּלָל, כַּמּוּבָן. זֶהוּ מַה שֶּׁאָמַר רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, הוּא דּוֹמֶה כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כּוּ', כִּי הַהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא - כִּי רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִשְׁפִּיעוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גַּם מִטּוּב עוֹלָם הַזֶּה, וְכֵן נִרְאֶה, כִּי הָיָה נָשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: גַּדְּלֵהוּ מִשֶּׁל אֲחִיו. אָכֵן, רִבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, הֶחְסִיר ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אוֹתוֹ מִכָּל טוּב, כִּי לֹא הָיָה לוֹ גַּם לֶחֶם לֶאֱכֹל, רַק קַב חֲרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. וְעַל כֵּן, כַּאֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ - יְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, כִּי מַה יֵּשׁ לוֹ זוּלַת זֶה מִלְּפָנָיו? לֹא כֵן רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - כִּי הוּא כְּשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְהָבֵן. ("כוכבי אור")

ז - העני זוכה שעיניו תמיד נשואות לה', מה שאין כן 'הצובר' - נתק עצמו מהתפלה.

וְכֵן הוּא בְּעִנְיַן הַשֶּׁבַח וְהַבְּרָכָה וְהַתְּפִלָּה בְּעַד כָּל עִנְיָנִים הַנִּשְׁמָעִים מִצַּרְכֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא, אֲשֶׁר הָאָדָם יַרְבֶּה לְהַכִּיר וּלְהִתְבּוֹנֵן רַב טוּבוֹ וְחַסְדּוֹ, וְיוֹדֶה לוֹ תָּמִיד עַל חֶסְדָּיו, וְכֵן בִּפְרָט בְּכָל מַה שֶּׁיֶּהֱנֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה - יְבָרֵךְ אוֹתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, רֵישׁ פֶּרֶק 'כֵּיצַד מְבָרְכִין': אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְרָכָה, וַאֲסָמְכוּהָ אַקְרָא, עַיִן שָׁם. וְאַף כִּי כָּל הֶנָּאוֹת עוֹלָם הַזֶּה בְּעַצְמוּתָם - הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ. אָכֵן, זֶהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁהָאָדָם יִתְפַּלֵּל אֵלָיו תָּמִיד וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו עַל צָרְכָיו, לְהַשְׂלִים לוֹ כָּל חֶפְצוֹ וּלְמַלֹּאת מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ, יִקְרָא - וַה' יַעֲנֶה.

זֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ אֵיכָה: "טוֹב ה' לְקַוָּו" (איכה ג, כה) - יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְנֶפֶשׁ תִּדְרְשֶׁנּוּ". הִנֵּה יָדוּעַ, כִּי מִיסוֹדֵי דַּרְכֵי עֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, הוּא הַבִּטָּחוֹן בָּאֵלֹקִים יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכַמָּה כְּתוּבִים רַבּוּ עַל זֶה, לְבַל יְקַוֶּה לְאִישׁ וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם. כִּי אִם יִהְיֶה ה' מִבְטַחוֹ - "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה'" (ירמיה יז, ז). וְהִנֵּה, בַּנֹּגַהּ שֶׁבָּעוֹלָם, אִם נָדִיב אֶחָד מַבְטִיחַ לְעָנִי לָתֵת לוֹ דֵּי סִפּוּקוֹ, וְהוּא מְמַלֵּא הַבְטָחָתוֹ וְנוֹתֵן לוֹ תָּמִיד דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ, הֲיִתָּכֵן כִּי בְּכָל יוֹם וָיוֹם יְחַלֶּה הֶעָנִי פְּנֵי הַנָּדִיב, כִּי לֹא יַעֲזֹב אֶת חַסְדּוֹ מִמֶּנּוּ

וְלֹא יִגְרַע לֶחֶם חֶקוֹ? - כִּי אֵין זֶה מֵהַנִּמּוּס וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, כַּמּוּבָן. וְלָזֶה הָיִיתִי אוֹמֵר, כִּי כְּמוֹ כֵן, כַּאֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצַוֶּה לְהָאָדָם לָשׂוּם מִבְטַחוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וּמַשְׁבִּיעַ תָּמִיד לְכָל חַי רָצוֹן, מַה צָּרִיךְ עוֹד בַּקָּשַׁת רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד.

וְעוֹד דּוֹמֶה הַדָּבָר, לְבֵן הָאוֹכֵל מִשֻּׁלְחָנוֹ שֶׁל אָבִיו, וּכְשֶׁנּוֹטֵל פְּרִי מְסֻיָּם נִגָּשׁ לְאָבִיו שֶׁעִמּוֹ בַּבַּיִת וְאוֹמֵר לוֹ: אַבָּא תּוֹדָה עַל הַפְּרִי... מִיָּד לְאַחַר מִכֵּן נִגָּשׁ לִטֹּל מַיִם לִשְׁתִיָּה, וְקוֹדֶם שֶׁשּׁוֹתֶה נִגָּשׁ לְאָבִיו וְאוֹמֵר לוֹ: אַבָּא, תּוֹדָה עַל הַמַּיִם... וְכֵן תּוֹךְ שָׁעָה אַחַת עוֹשֶׂה זֹאת אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְכָךְ חוֹזֵר חֲלִילָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם! וְכֵן בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא גַּם בְּסִיּוּם אֲכִילַת הַפְּרִי, אוֹ שְׁתִיַּת הַמַּיִם שׁוּב נִגָּשׁ לְאָבִיו וְנוֹתֵן תּוֹדָה... הֲיִתָּכֵן?! הֲרֵי שֶׁזֶּה לֹא נוֹרְמָלִי לַעֲשׂוֹת כֵּן.

אֲכָן, לֹא כֵן הַדָּבָר, כִּי הַבִּטָּחוֹן לְבַד אֵינוֹ מַסְפִּיק, וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא - אֲשֶׁר עִם הַבִּטָּחוֹן יִתְפַּלֵּל הָאָדָם וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד עַל צָרָכָיו, וְאָז יִהְיוּ עֵינָיו נְשׂוּאוֹת אֶל ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי יָפִיק רָצוֹן מֵאִתּוֹ לְמַלֹּאת מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ לְטוֹבָה. וְכַאֲשֶׁר כֵּן, קָבְעוּ לָנוּ הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים לְהִתְפַּלֵּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם. זֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בַּמִּדְרָשׁ: "טוֹב ה' לְקַוּוֹ", יָכוֹל לַכֹּל, הַיְנוּ, גַּם לְמִי שֶׁאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל אֵלָיו כְּלָל, כִּי אֵין צָרִיךְ רַק לְקַוּוֹת אֶל ה' וְלִבְטֹחַ בּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ - תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְנֶפֶשׁ תִּדְרְשֶׁנּוּ", הַיְנוּ, כִּי עִם הַבִּטָּחוֹן צָרִיךְ גַּם כֵּן לִדְרֹשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו תָּמִיד, וְכַאֲשֶׁר יִדְרְשֶׁנּוּ - יִמָּצֵא לוֹ.

תַּכְלִית רְצוֹן ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּכָל הַנִּזְכָּר לְעֵיל הֶרְאָה, כִּי הַכֹּל הוּא לְטוֹבַת הָאָדָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְקִלּוּסוֹ שֶׁל הָאָדָם וְלֹא לַתְּפִלָּה, כִּי הַכֹּל לְפָנָיו גָּלוּי. אָכֵן, יָדוּעַ כִּי תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק לְמַעַן לְהֵטִיב לוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ, לְהַנְחִילֵהוּ חַיֵּי עַד וְעֵדֶן נָצַח, כִּי יָבֹא עַל שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַגָּמוּל בְּעַד פְּרִי יְגִיעַ כַּפָּיו וַעֲמָלוֹ בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר "מְסִלַּת יְשָׁרִים" (פ"א), עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה כִּי לְכָךְ בָּא הַמִּצְוָה "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ" (דברים ו, יב), וְכָתַב בְּסֵפֶר "שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה" - בְּכָל עֵת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַיְנוּ, כִּי כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה זִכָּרוֹן ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּקֶרֶב לִבֵּנוּ תָּמִיד, יֵלֵךְ בְּדַרְכֵי ה' הַיְשָׁרִים לִשְׁמֹר אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּ"שֻׁלְחָן עָרוּךְ" (אורח חיים סי' א): "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד" הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצַּדִּיקִים כו', עַיֵּן שָׁם.

אָמְנָם, כַּאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ כְּלוּאָה בְּמַאֲסַר הַחֹמֶר, וְיֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו, וּלְבּוֹ פּוֹנֶה לְתַאֲוֹת הַחֻמְרִיּוֹת, וְלָכֵן הָאָדָם עָלוּל לִשְׁכֹּחַ מֵה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְלִסּוּר מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה. עַל כֵּן, הָיְתָה בְּחָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְפַנּוֹת דֶּרֶךְ לְהָאָדָם לִזְכֹּר בּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ תָּמִיד עַל יְדֵי עִנְיְנֵי הַגַּשְׁמִיּוּת מִצָּרְכֵי הָאָדָם. וְצִוָּה כִּי הָאָדָם יִתְפַּלֵּל אֵלָיו תָּמִיד וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו

יִתְבָּרַךְ שִׁמוֹ עַל צְרָכָיו, וְכֵן לִזְכֹּר תָּמִיד אֶת חֲסָדָיו וְהַתְמָדַת טוּבוֹתָיו, וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל חַסְדּוֹ, וְעַל כָּל מַה שֶּׁיֵּהֶנָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה - יְבָרֵךְ אוֹתוֹ.

הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו.): שְׁאָלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מִפְּנֵי מָה לֹא יָרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מָן פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה? אָמַר לָהֶם: אֶמְשֹׁל לָכֶם מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה - לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּן אֶחָד, וּפָסַק לוֹ מְזוֹנוֹתָיו פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְלֹא הָיָה מַקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה. עָמַד וּפָסַק לוֹ מְזוֹנוֹתָיו בְּכָל יוֹם, וְהָיָה מַקְבִּיל פְּנֵי אֲבִיו כָּל יוֹם. אַף יִשְׂרָאֵל - מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה בָּנִים, וְהָיָה דּוֹאֵג וְאוֹמֵר שֶׁמָּא לֹא יֵרֵד מָן לְמָחָר, וְנִמְצְאוּ כֻּלָּן מֵתִים בְּרָעָב - נִמְצְאוּ כֻּלָּן מְכַוְּנִים אֶת לִבָּן לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

וְלִכְאוֹרָה יִפָּלֵא, כִּי הִנֵּה דּוֹר הַמִּדְבָּר, אֲשֶׁר עַיִן בְּעַיִן רָאוּ אֶת כְּבוֹד ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, וְאֵין סָפֵק כִּי עֲבוֹדָתָם הָיְתָה בְּמַדְרֵגָה הָרָמָה שֶׁל יִרְאַת הָרוֹמְמוּת, מֶה הָיָה צָרִיךְ עוֹד לְיִרְאָם וּלְבַהֲלָם עִם יִרְאָה הַנִּמוּכָה שֶׁל יִרְאַת הָעֹנֶשׁ, מֵחֶרְפַּת רָעָב וְכָפָן.

אָכֵן, זֶה הַדָּבָר, כִּי אֵין הַכַּוָּנָה לְיִרְאָם בְּיִרְאַת הָעֹנֶשׁ שֶׁל חֹסֶר מָזוֹן, לְהַכְרִיחַ אוֹתָם עַל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. אָכֵן, הִנֵּה כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בַּיִּרְאָה, צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה יִרְאַת ה' עַל פָּנָיו תָּמִיד, שֶׁלֹּא לִשְׁכֹּחַ מֵה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אַף כְּרֶגַע, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב: "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח כוּ'". אָכֵן, כַּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא עָלוּל לִשְׁכְּחָה, וְלִזֹאת מְחַסֵּר ה' לָאָדָם בְּעִנְיֵנֵי הַגַּשְׁמִיּוּת, לְחַזְּקוֹ לְהָבִין אֲשֶׁר הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, וְהוּא צָרִיךְ תָּמִיד לְחַסְדֵי ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְצִוָּנוּ לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו - זֶהוּ סִבָּה שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח מֵה', וְאָז תִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כְּפִי מַצַּב מַדְרֵגָתוֹ בְּיִרְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. זֶהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אַף יִשְׂרָאֵל כוּ', נִמְצְאוּ כֻּלָּן מְכַוְּנִים אֶת לִבָּן לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. הַיְנוּ, כִּי הַיִּרְאָה הַזֹּאת, שֶׁמָּא לֹא יֵרֵד מָן לְמָחָר, הֲבִיא אוֹתָם רַק לִזְכֹּר אֶת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי הָיוּ מְכַוְּנִים אֶת לִבָּם אֵלָיו יוֹם יוֹם לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנָיו וּלְהוֹדוֹת לוֹ תָּמִיד עַל חֲסָדָיו, וּמִמֵּילָא הָיְתָה עֲבוֹדָתָם לְפִי מַדְרֵגָתָם הַגְּבוֹהָה שֶׁל יִרְאַת הָרוֹמְמוּת וְאַהֲבַת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

("כוכבי אור")

ח - מה יעשה אדם וינצל מהכעס ומן הגאוה - ירבה בתפלה.

כָּתַב בְּסֵפֶר "אֶרֶךְ אַפַּיִם" [בְּסֵפֶר זֶה מְדַבֵּר בְּתִקּוּן מִדַּת הַכַּעַס, וּמִזֶּה נִלְמָד בְּכְלָלוּת מַעֲלַת הַתְּפִלָּה לִנָּצֵל מִיֵּצֶר הָרָע], וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְכֵן עֵצָה הָרְבִיעִית שֶׁכָּתַבְנוּ לְהִיוֹת רָגִיל בַּתְּפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, הִנֵּה כֵּן הוֹרוּ לָנוּ הַחֲכָמִים לַעֲשׂוֹתָהּ בִּשְׁבִיל הַזְּהִירוּת מִכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה" בְּשֵׁם מוֹרוֹ זַ"ל, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: רְאוּי שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכָל תְּפִלּוֹתָיו - שַׁחֲרִית, מִנְחָה, עַרְבִית - שֶׁיְּזַכֵּהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

לְמִדּוֹת הָעֲנָוָה וְהַהַכְנָעָה, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין אֵלּוּ אִם יְבַזּוּהוּ וְיַכְעִיסוּהוּ, וּבָזֶה יִתְרַצֶּה אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיִכָּפֵר לוֹ מַה שֶּׁחָטָא עַד עַתָּה בְּכַעַס וּבְגַאֲוָה. וְכֵיוָן שֶׁזּוֹ הִיא בַּקָּשָׁתוֹ - לֹא יִכְעֹס וְלֹא יָשִׁיב לְמְחָרְפוֹ.

וּבְסֵפֶר "דִּבְרֵי דָוִד" מֵהָרַב הַגָּאוֹן ר' דָּוִד לִידָא זַ"ל כָּתַב, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מָצָאתִי מַרְפֵּא וּמָזוֹר וּרְפוּאָה לְחֹלִי זֶה לְתִקּוּן כַּעַס - יִתְפַּלֵּל בְּכָל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בֵּי"אֱלוֹקַי נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִּדּוֹם [רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תְּזַכֵּנִי לְמִדַּת הָעֲנָוָה וְהַכְנָעָה וְשֶׁאֶהְיֶה שָׂמֵחַ בְּיִסּוּרִים הַמְבַזִּים וְהַמַּכְעִיסִים אוֹתִי] וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה'. עַד כָּאן.

וּבַ"חֲרָדִים" כָּתַב בְּשֵׁם פִּרְקֵי רִבִּי עֶקִיבָא כְּתַב יָד, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁלֹּא אֶכְעֹס וְלֹא אַכְעִיסְךָ'. וְכֵן קָבְעוּ בַּסְּפָרִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה זוֹ בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר, מִיָּד כְּשֶׁנַּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ, אַחַר שֶׁאָמַר 'מוֹדֶה אֲנִי' כּוּ': 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁיְּהֵא לִבִּי נָכוֹן וּמְסוּר בְּיָדֶי, וְשֶׁלֹּא אֶכְעֹס וְשֶׁלֹּא אַכְעִיסְךָ'. וְכֵן בְּסוֹף תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁלֹּא תַעֲלֶה קִנְאַת אָדָם עָלַי וְלֹא קִנְאָתִי עַל אֲחֵרִים, וְלֹא אֶכְעֹס הַיּוֹם וְלֹא אַכְעִיסְךָ'. וּבַתְּפִלָּה מִבַּעַל "נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ" זַ"ל, קָבַע גַּם כֵּן לְהִתְפַּלֵּל עַל זֶה.

וּבְשֵׁם סֵפֶר "יְסוֹד יוֹסֵף" רָאִיתִי כָּתוּב, כִּי בְּעֵת לְבִישַׁת הַצִּיצִית הוּא זְמַן מְסֻגָּל וְעֵת רָצוֹן לְהִתְפַּלֵּל עַל הַצָּלָה מִקְּנְאָה וְשִׂנְאַת חִנָּם וּמִכַּעַס, וְלָכֵן קָבַע לוֹמַר דֶּרֶךְ תְּפִלָּה, אַחַר לְבִישַׁת הַטַּלִּית קָטָן, פְּסוּקִים הַמְסֻגָּלִים לָזֶה עִם תְּפִלָּה בְּסוֹפָם, וְהִנֵּה נִדְפָּסִים בְּתְחִלַּת סֵפֶר "לִקּוּטֵי צְבִי". וְהַבָּא לִפְעֹל בְּעֵצָה זוֹ, בַּל יִסְתַּפֵּק בִּתְפִלּוֹת אֵלּוּ לְבַד, רַק צָרִיךְ לִהְיוֹת רָגִיל בָּזֶה תָּמִיד, לְהַרְבּוֹת מְאֹד תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה לְפָנֵי ה' בִּבְכִי וּדְמָעוֹת. וְיוֹתֵר טוֹב שֶׁיִּהְיֶה בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּדַבֵּר בּוֹ, שֶׁאָז יִתְעוֹרֵר לִבּוֹ בְּיוֹתֵר. וְיִקְבַּע זְמַן גָּדוֹל עַל זֶה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ לִפְנֵי ה'. וְיַעֲרֹךְ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ טְעָנוֹת וּרְצוּיִם עַל זֶה, שֶׁיְּעָזְרֵהוּ לְתַקֵּן מִדָּה זוֹ וְכָל הַמִּדּוֹת, וִיקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְעָבְדוֹ בֶּאֱמֶת, וְאָז, בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן, וַדַּאי תּוֹעִיל לוֹ מְאֹד. וְאַף שֶׁיִּרְאֶה כַּמָּה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁלֹּא הוֹעִיל בָּזֶה כְּלוּם, עִם כָּל זֶה - אַל יִפֹּל מִזֶּה, כִּי סוֹף דָּבָר - שֶׁאִם יִתְחַזֵּק בָּזֶה, וַדַּאי תּוֹעִיל לוֹ מְאֹד מְאֹד.

וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר "שִׂיחוֹת הַר"ן" בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עַל הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁסִּפֵּר שֶׁעִקַּר עֲבוֹדָתוֹ אֲשֶׁר עַל יָדָהּ זָכָה לְתַקֵּן כָּל הַמִּדּוֹת וּלְכָל מַדְרֵגוֹת הָרְמוֹת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְהַשִּׂיג הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה בַּתּוֹרָה, נִגְלָה וְנִסְתָּר, הָיָה רַק רִבּוּי הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת וְהָרְצוּיִם שֶׁהָיָה רָגִיל בָּהֶם מְאֹד לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּזַכֵּהוּ לְכָל זֶה. וְכָל מִינֵי בַּקָּשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁנִּמְצָאִים בְּאֵיזֶה סֵפֶר שֶׁיִּהְיֶה, לֹא הִנִּיחַ שֶׁלֹּא אָמַרְם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, כְּגוֹן תְּהִלִּים וְשַׁעֲרֵי צִיּוֹן, וּבַקָּשׁוֹת הַנִּדְפָּסִים בַּסִּדּוּרִים הַגְּדוֹלִים, וְכֵיוֹצֵא

בָּהֶם, וַאֲפִלּוּ הַתְּחִנּוֹת הַנִּדְפָּסִים בְּלָשׁוֹן אַחֵר - כָּל מַה שֶּׁהָיָה כְּעִנְיַן מְבֻקָּשׁוֹ, לֹא הִנִּיחַ מִלְּאָמְרָם. וְהָיָה רָגִיל לוֹמַר כָּל הַתְּחִנּוֹת שֶׁאַחַר מַעֲמָדוֹת הַנִּדְפָּסִים אַחַר כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה אוֹמֵר מִכָּל הַיָּמִים בְּפַעַם אֶחָת. גַּם הָיָה רָגִיל, לִפְעָמִים, לוֹמַר בַּתְּהִלִּים רַק הַפְּסוּקִים שֶׁל תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה.

וְעִקַּר מַה שֶּׁהוֹעִיל לוֹ, הָיוּ הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל מֵעַצְמוֹ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז, שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לְיַחֵד לוֹ אֵיזֶה מָקוֹם שֶׁמָּצָא שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי אָדָם, וְהָיָה מְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז, וְהָיָה מְפַיֵּס וּמְבַקֵּשׁ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּכַמָּה וְכַמָּה מִינֵי טְעָנוֹת וְרִצּוּיִם, שֶׁרָאוּי לוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ. וְהָיָה רָגִיל בָּזֶה מְאֹד מְאֹד, וְהָיָה מְבַלֶּה יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה.

וְאַף שֶׁהָיָה רוֹאֶה כַּמָּה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁלֹּא זָכָה לְשׁוּם הִתְקָרְבוּת, וְנִדְמֶה בְּעֵינָיו שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין דִּבְרֵיו כְּלָל, רַק, אַדְרַבָּא, שֶׁמַּרְחִיקִין אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי הִתְרַחֲקוּת מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ - אַף עַל פִּי כֵן הָיָה מַחֲזִיק עַצְמוֹ מְאֹד, וְלֹא הִנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ, וְהָיָה מַעְתִּיר וּמַעְתִּיר עַד שֶׁזָּכָה לַכֹּל. וְהִרְבָּה מְאֹד לְדַבֵּר עִם תַּלְמִידָיו בָּזֶה, שֶׁמִּי שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְנַהֵג כֵּן בְּכָל יוֹם, עַל כָּל פָּנִים שָׁעָה אַחַת לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּדַבֵּר בּוֹ בִּטְעָנוֹת וְרִצּוּיִם - בְּוַדַּאי יִזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְאַף שֶׁנִּרְאֶה לוֹ הַרְבֵּה שָׁנִים שֶׁאֵין מוֹעִיל בָּזֶה כְּלוּם, אַף עַל פִּי כֵן יְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר, וְסוֹף סוֹף יוֹעִיל לוֹ בְּוַדַּאי.

וְאָמַר, שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, יִסֵּד מִזֶּה סֵפֶר תְּהִלִּים. וְאָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְבּוֹדְדוּת שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיָה עַל מִטָּתוֹ בְּעֵת שֶׁשָּׁכַב וְכִסָּה עַצְמוֹ בְּסָדִין, אָז הָיָה מְדַבֵּר וּמְשִׂיחַ כָּל לִבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ו, ז): "אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי עַרְשִׂי אַמְסֶה", וְזֶהוּ הָעוֹלֶה עַל הַכֹּל. עַד כָּאן.

וְכֵן נִמְצָא כָּתוּב בְּשֵׁם הָרַךְ הַקָּדוֹשׁ ר' אוּרִי מִסְטָרֶעלִיסְק, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁאָמַר שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם עֲצוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק בִּתְפִלָּתוֹ תָּמִיד עַל כָּל דָּבָר פָּעַל הַכֹּל.

וְכֵן נִמְצָא כָּתוּב עַל הָאֲרִיזַ"ל שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁזָּכָה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגָה עֲצוּמָה מְאֹד, הָיָה עַל יְדֵי רִבּוּי תְּפִלָּה בִּבְכִי וּדְמָעוֹת מְאֹד. וְכֵן כָּתַב, בְּעִנְיַן הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל כָּל מַה שֶּׁלֹּא יָבִין, יִבְכֶּה הַרְבֵּה. וְכֵן רָאִיתִי כָּתוּב עוֹד עַל כַּמָּה גְּדוֹלִים שֶׁפָּעֲלוּ רַק בְּעִנְיַן זֶה.

וּבְסֵפֶר לק"ע כָּתַב: צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְקַבֵּעַ לוֹ עַל הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה עִם קוֹנוֹ אֵיזֶה שָׁעוֹת בְּיוֹם. וְטוֹב שֶׁשָּׁעָה אַחַת יִשְׁתּוֹקֵק וְיָכִין עַצְמוֹ לְדַבֵּר, וְאַחַר כָּךְ יְדַבֵּר שָׁעָה אֶחָת, וְעַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לָבוֹא לְכָל טוּב בָּזֶה וּבַבָּא. וּמִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר, כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה. כִּי אֲפִלּוּ אִם יַעֲשֶׂה אָדָם כָּל עֲצוֹת וְתַחְבּוּלוֹת, הֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין ל): אִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵין יָכוֹל לוֹ.

וְלָכֵן הַהֶכְרֵחַ - רַק לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל גְּדוֹלֵי הַצַּדִּיקִים לֹא בָאוּ לְמַדְרֵגָתָם כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה. וְעוֹד כָּתַב, צָרִיךְ לִרְאוֹת וּלְהִשְׁתַּדֵּל לְחַדֵּשׁ תָּמִיד בִּתְפִלָּתוֹ וּלְבַקֵּשׁ בְּכָל עֵת בְּדִבְרֵי רְצוּיִם וְתַחֲנוּנִים חֲדָשִׁים. וְטוֹב מְאֹד לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וְצַעֲרוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, כְּבֵן שֶׁקּוֹבֵל לִפְנֵי אָבִיו בִּתְנוּעוֹת שֶׁל חֵן וְרַחֲמִים.

וְאַף אִם נִדְמֶה לְהָאָדָם, שֶׁלְּפִי מַעֲשָׂיו אֵינוֹ כְּבֵן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה, הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָרָאנוּ בָּנִים [כִּי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ קְרוּיִם לְךָ בָּנִים]. וּמִכָּל מָקוֹם, יִקְבַּע לָזֶה רַק זְמַנִּים מְיֻחָדִים, וּשְׁאָר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה. וְעִקַּר הִתְבּוֹדְדוּת הוּא בַּלַּיְלָה, בְּעֵת שֶׁהַכֹּל יְשֵׁנִים. וְהִנֵּה, כְּתַבְנוּ לְמַעְלָה (סימן ג סעיף ח ויא), עֵצָה טוֹבָה לְהַזְכִּיר בְּכָל פַּעַם הַמִּדָּה שֶׁצָּרִיךְ לִגְדֹּר עַצְמוֹ בָהּ. וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ כָּאן, הִנֵּה טוֹב הוּא, שֶׁהַהַזְכָּרָה בְּכָל פַּעַם יְהִי בְּדֶרֶךְ תְּפִלָּה לַמָּקוֹם, וְאָז יִהְיֶה פְּעֻלָּתוֹ בָּזֶה - שְׁתַּיִם. (ע"כ מספר "ארך אפים")

ט - עיתות רצון מיוחדות לקבלת התפלה.

"הֲן עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא" (במדבר כג, כד), פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י - כְּשֶׁהֵם עוֹמְדִים מִשְּׁנָתָם, הֵם מִתְגַּבְּרִים כְּלָבִיא וְכַאֲרִי לַחֲטֹף הַמִּצְוֹת; לִלְבֹּשׁ צִיצִית, לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין. עַד כָּאן.

תְּפִלַּת הַבֹּקֶר קֹדֶם עֲמוּד הַשַּׁחַר מְקֻבֶּלֶת יוֹתֵר בְּרָצוֹן, שֶׁאָז מִתְעוֹרֵר הַחֶסֶד בָּעוֹלָם. וְאָמְרוּ בַּגְּמָרָא, שֶׁאֶפְלּוּ הַחוֹלִים בַּבֹּקֶר מַרְגִּישִׁים טוֹב יוֹתֵר, כִּי זֶה זְמַן חֶסֶד בָּעוֹלָם.

וּרְאֵה מַה שֶּׁכָּתַב בְּסֵפֶר "קַב הַיָּשָׁר" (פרק לא) עַל הַפָּסוּק "ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי וְגוֹ'" (תהלים ה, ד): וְקָשֶׁה, וְכִי בַבֹּקֶר שׁוֹמֵעַ ה' קוֹל הַמִּתְפַּלְּלִין? וַהֲלֹא בְּכָל עֵת וְשָׁעָה שְׁקוּרִאים אֵלָיו הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלֵנוּ וּמַאֲזִין תְּפִלָּתֵנוּ?! אֲכָן, הָעִנְיָן הוּא כָּךְ, כִּי בְּשְׁאָר הָעִתִּים כְּשֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְפַּלְּלִין, מְעַיְּנִים בַּתְּפִלָּה אִם הִיא רְאוּיָה לְהִתְקַבֵּל מֵחֲמַת מַעֲשָׂיו שֶׁל אָדָם אוֹ לָאו. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבֹּקֶר, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בלק דף רד): ר"א וְרִבִּי אַבָּא וּשְׁאָר חֲבֵרַיָּא עִמֵּהּ הֲווּ אָזְלָא בְּאָרְחָא, פָּתַח ר"א וְאָמַר: "ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי" (תהלים ה, ד), הָעִנְיָן הוּא כָּךְ - כִּי בְּכָל צַפְרָא מִתְעוֹרֵר חֶסֶד דְּאַבְרָהָם, דִּכְתִיב בּוֹ (בראשית יט, כז): "וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר", וְהַאי שַׁעְתָּא עֵת רָצוֹן הוּא מְאֹד, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלֶה, הַמֻּטָּל עַל עֶרֶשׂ דְּוָי, מוֹצֵא נַחַת רוּחַ בַּבֹּקֶר וְכוּ'. וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ עֵת רָצוֹן לְחוֹלֵי הַגּוּף, כֵּן יֵשׁ עֵת רָצוֹן לְחוֹלֵי הַנֶּפֶשׁ וּנְשָׁמָה, שֶׁהֵם הַחַטָּאִים, הָעֲבֵרוֹת וְהַפְּשָׁעִים, וְהוּא עֵת רָצוֹן לְהִתְפַּלֵּל בַּבֹּקֶר. וּמֵחֲמַת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הוּא עֵת רָצוֹן, עַל כֵּן, אַף אִם אֵינוֹ רָאוּי זֶה הַמִּתְפַּלֵּל מֵחֲמַת מַעֲשָׂיו שֶׁתִּקָּבֵל תְּפִלָּתוֹ, אֶפְלּוּ הָכִי חוֹשֵׁב עָלָיו הַקָּבָ"ה לְטוֹבָה, וְהוּא מְצֻוֶּה לְכָל בַּעֲלֵי הַדִּין וְהַמְקַטְרְגִים שֶׁלֹּא יִפְתְּחוּ עָלָיו בְּדִין, כִּי הַחֶסֶד וְהַחֲנִינָה אֵינוֹ מוֹסֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, אֶלָּא הַחֶסֶד וְהַחֲנִינָה הֵן בְּיָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבַבֹּקֶר הוּא מִדַּת הַחֶסֶד לְאַבְרָהָם, וְלָכֵן מְקֻבָּל

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלַּת בֹּקֶר בְּחֶסֶד. אָמַר רַבִּי אַבָּא וּשְׁאָר חֶבְרַיָּא: אִלְמָלֵי לֹא נַפְקָנָא אֶלָּא לְמִשְׁמַע דָּא, דַּיֵּינוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּבְתַרְגּוּם הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תהלים ה): "ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי וְכוּ'", פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר וְכוּ'. שֶׁהֲרֵי, כְּשֶׁהֵעִיר הַשַּׁחַר, בֹּקֶר הַהוּא נִתְעוֹרֵר בָּעוֹלָם, וְהוּא עֵת רָצוֹן לַכֹּל לַעֲשׂוֹת טוֹבוֹת לְכָל הָעוֹלָם, לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים, וְאָז עֵת תְּפִלָּה הוּא לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן, בְּשָׁעָה שֶׁהֵאִיר הַשַּׁחַר, כָּל אוֹתָן אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ מוֹצְאִים מְנוּחָה [אֲסִירֵי מַלְכָּא, הַיְנוּ, הַחוֹלִים שֶׁבַּבֹּקֶר הוּטַב לָהֶם מְעַט, וְאָז הוּא עֵת רָצוֹן לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, אוֹ שֶׁהֵם בְּעַצְמָם יִתְפַּלְּלוּ עַל רְפוּאָה] וּזְמַן תְּפִלָּה הוּא עֲלֵיהֶם, וְכָל שֶׁכֵּן אוֹתָם הַחוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלָּתָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְכוּ'.

וְכַאֲשֶׁר תַּגִּיעַ הַתְּפִלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, פּוֹקֵד לְבֵית דִּין שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא יִפְתְּחוּ בְּדִין, לְפִי שֶׁהַחַיִּים בִּידֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא, וְלֹא בִּידֵיהֶם. וּמִתּוֹךְ שֶׁאָז הוּא עֵת רָצוֹן, מְבַקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זְכוּתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַהוּא, וְאִם נִמְצָא בַּתְּפִלָּה [הַיְנוּ, תְּפִלַּת הַחוֹלֶה עַצְמוֹ אוֹ תְּפִלַּת אֲחֵרִים עָלָיו] אוֹ שֶׁהוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה - מְרַחֵם עָלָיו וְכוּ', שֶׁהֲרֵי הָרְפוּאָה לֹא נַעֲשֵׂית אֶלָּא בִּידֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְלָכֵן, בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹקֵד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רְפוּאָה לְאִישׁ הַהוּא - הַמְמֻנֶּה עַל רְפוּאָתוֹ יוֹצֵא, וְכָל אוֹתָן הַמְקַטְרְגִים, שֶׁמְּמֻנִּים עַל חֳלָיִים רָעִים, מְפַחֲדִים מִמֶּנּוּ. וְאָז רוּחַ הַהוּא, שֶׁנּוֹסֵעַ מִן צַד הַדָּרוֹם, מַמְצִיא לוֹ לְאִישׁ הַהוּא [רְפוּאָה], וְאָז הָרְפוּאָה נִמְצֵאת, וְהַכֹּל בִּידֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן כָּתוּב: "ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי".

וּבְתַרְגּוּם הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תהלים נה): כַּאֲשֶׁר בָּא הַבֹּקֶר, אוֹר הַנֵּר הַשּׁוֹלֵט בַּלַּיְלָה נִגְנַז מִלְּפָנֵי אוֹר הַיּוֹם, וְאָז הַבֹּקֶר שׁוֹלֵט, וְחֶלְקָה שְׁלִיטַת הָעֶרֶב. וְזֶה הַבֹּקֶר הוּא הַבֹּקֶר שֶׁל אוֹר הָרִאשׁוֹן, זֶה הַבֹּקֶר מַשְׁלִים טוֹבוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, מֵמֶּנּוּ נִזּוֹנִים עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, הוּא מַשְׁפִּיעַ לְהֶגֶן, וְזוֹ הִיא הַשְׁמִירָה לְכָל הָעוֹלָם... אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ מִי שֶׁקָּם בַּבֹּקֶר מִתּוֹךְ תִּשְׁבְּחוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעָסַק בָּהּ בַּלַּיְלָה, וּמִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית... וּבֹא וּרְאֵה, דָּוִד בָּא וְאָמַר, אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים שֶׁל הַתְּפִלּוֹת - עֶרֶב וְבֹקֶר וְצָהֳרַיִם - הֲרֵי שְׁלֹשָׁה, וְהוּא לֹא הִתְפַּלֵּל אֶלָּא שְׁתַּיִם מֵהֶן, שֶׁכָּתוּב (תהלים נה, יח): "אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה" וְלֹא יוֹתֵר - אַחַת לִתְפִלַּת שַׁחֲרִית וְאַחַת לִתְפִלַּת מִנְחָה. לְפִיכָךְ אָמַר אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה דָּוִקָא. בַּבֹּקֶר, שֶׁהוּא עֵת שֶׁל חֶסֶד, הָיָה דַּי לוֹ בְּ'אָשִׂיחָה' בְּחֶסֶד, וּבְמִנְחָה, שֶׁהוּא עֵת שֶׁל דִּין הַקְּשָׁה, נִצְרָךְ הֶמְיָה, וּלְפִיכָךְ אָמַר 'וְאֶהֱמָה'. וְאַחַר כָּךְ, בִּזְמַן חֲצוֹת הַלַּיְלָה, הָיָה קָם וְעָסַק בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת כָּרָאוּי, שֶׁכָּתוּב (תהלים מב, ט): "וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי", וְזֶה נִתְבָּאֵר.

וְעוֹד זְמַן רָצוֹן מֻפְלָא בְּיוֹתֵר מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, שֶׁהָעֵת וְהַגִּלּוּי רָצוֹן הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר הוּא בְּעֵת מְנוּחָה שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁמִּתְגַּלֶּה רַחֲמִים גְּדוֹלִים, וּמַה שֶּׁמְּבַקֵּשׁ הָאָדָם - מִתְקַבֵּל.

י - עצות לכונה בתפלה.

א. לִמּוּד תּוֹרָה וְהִרְהוּר תְּשׁוּבָה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה.

כָּתַב בְּ"טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ" לְלִמֹּד מַאֲמְרֵי חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אוֹ גְּמָרָא, מִשְׁנָיוֹת אוֹ זֹהַר קוֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְכֵן לְהַרְהֵר בִּתְשׁוּבָה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה. וְכֵן כָּתְבוּ הַסִּפְרֵי יְרֵאִים, לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה. וְכָתַב בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ה"תַּנְיָא", שֶׁקּוֹדֶם הַתְּפִלָּה, בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, יַעֲסֹק בִּתְשׁוּבָה תַּתְאָה, דְּהַיְנוּ, בְּוִדּוּי תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים וּדְמָעוֹת, וּבָזֶה נִפְתָּח לוֹ קְצָת הַמּוֹחַ אוֹ הַרְגָּשַׁת הַלֵּב. וְזֶה גַּם כֵּן לְפִי מַהוּתוֹ וּמַהוּת נַפְשׁוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ וְשִׁפְלוּתוֹ.

וְהִנֵּה מְבֹאָר בְּסִפְרֵי הַחָכְמָה וְהַיִּרְאָה, שֶׁהָאָדָם, בְּשָׁעָה שֶׁמַּשְׁגִּיחִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה בְּעֵינָא פְּקִיחָא, מַשְׁפִּיעִין עָלָיו אָז יִרְאָה אוֹ אַהֲבָה אוֹ שֵׂכֶל וּמוֹחַ. וְהִנֵּה, בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבֵּל הָאָדָם הַשְׁפָּעָה דִּלְעֵלָּא, נִקְרָא בְּחִינַת מְקַבֵּל, כְּלִי מְקַבֵּל הַשְׁפָּעָה דִּלְעֵלָּא מֵהַאי טַלָּא קַדִּישָׁא דִּלְעֵלָּא דְּנָטִיף וְכוּ', כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּשַׁלַּח (ועיין בספורנו שולחן הטהור מאמר אמונה ופרנסה). וּבִשְׁעַת הַקָּטְנוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, אֵין מְקַבֵּל הַשְׁפָּעָה דִּלְעֵלָּא בְּאִתְגַּלְיָא, וְאָז עִקַּר הָעֲבוֹדָה - שֶׁיַּעֲבֹד ה' בְּכֹחַ, כְּמוֹ קוֹדֶם הַתְּפִלָּה, כְּשֶׁרוֹאֶה שֶׁקָּטְנוּת מִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלֹא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, אָז הָעֵצָה לְלִמֹּד לִמּוּדֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אוֹ גְּמָרָא אוֹ מִשְׁנָיוֹת. וְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ אָמַר שֶׁיֹּאמַר זֹהַר אוֹ תִּקּוּנִים, וְהַכֹּל טוֹב, וְהָעִקָּר שֶׁיִּהְיֶה בְּחִיּוּת וּבְכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה הַמְּתָקָה וּפִזּוּר הָעֲנָנִים, בְּעֶזְרַת ה', וְגַם עַל יְדֵי צְדָקָה בְּהַרְחָבָה, כַּמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ ה"תּוֹלְדוֹת" וּבְיִתֵּר סִפְרֵי יְרֵאִים.

וְלָכֵן, אָחִי, אֲהוּבִי, אַל תְּקַמֵּץ בָּזֶה. דְּהַיְנוּ, לְפָנֵי כָּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹת, וְלִפְנֵי שַׁבָּת וָרֶגֶל, וְכֵן בְּכָל דָּבָר וְדָבָר יְהֵא מֻקְדָּם לוֹ הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ לִפְנֵי תְּפִלָּה וְלִפְנֵי תּוֹרָה וְלִפְנֵי טְבִילַת מִקְוֶה וְכַדּוֹמֶה, לִפְנֵי כָּל קִיּוּם הַמִּצְוָה וְלִפְנֵי כָּל דָּבָר שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת, וּבִפְרָט הִרְהוּר תְּשׁוּבָה עַל חַטֹּאת נְעוּרָיו, שֶׁהוּא עוֹלֶה עַל כָּל הַפְּגָמִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן.

ב. זְהִירוּת מִשִּׂיחָה בְּטֵלָה קוֹדֶם הַתְּפִלָּה.

עוֹד שָׁם: הָעִקָּר בַּתְּפִלָּה, שֶׁלֹּא לְפַטְפֵּט קוֹדֶם הַתְּפִלָּה בְּשׁוּם דִּבּוּרִים בְּטֵלִים וְלֹסְגֹּר הַפֶּה, כִּי מְדַקְדְּקִים עַל זֶה בַּשָּׁמַיִם כַּמָּה מִלּוֹת הוֹצִיא קוֹדֶם הַתְּפִלָּה, בִּפְרָט לָשׂוֹן הָרָע, חַס וְחָלִילָה. **הֲגַם** לִפְעָמִים מִזְדַּמֵּן, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּרֹב חֶמְלָתוֹ, נוֹתֵן לָאָדָם תְּפִלָּה אַף בְּלִי שׁוּם הֲכָנָה עַל זֶה. זֶה נִדְמֶה לְאֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ בָּנִים, וְעָשָׂה סְעֻדָּה לְבָנָיו, וְהֵכִין כָּל מִינֵי מַעֲדַנִּים, מִינִים מִמִּינִים שׁוֹנִים, וְאָמַר כִּי מִי שֶׁיְּחַדֵּשׁ חִדּוּשֵׁי דְאוֹרַיְתָא וְיָבֹא וְיַגִּיד, יֵיתֵי וְיֵכוֹל וְיִסַּגֵּק

לְנַפְשׁוֹ, כָּל חָד לְפוּם יְגִיעָתוֹ וְעַמְקוּת פִּלְפּוּלוֹ. וְאֶחָד מִן הַבָּנִים שֶׁהָיָה מִתְרַשֵּׁל מִלֶּהְגּוֹת בַּתּוֹרָה וּלְהָכִין אֵיזֶה חִדּוּשׁ לְהַגִּיד לְאָבִיו בְּעִדַּן הַסְּעֻדָּה, וְעִם כָּל זֶה בָּא לִפְנֵי אָבִיו, וְאָבִיו כְּשֶׁרוֹאֶה עֲנִי הַבֵּן מֻחְכָּמָה וּמַדָּע, נִכְנָס צַעַר בְּלִבּוֹ, וְהָיָה מִן הַדִּין שֶׁלֹּא לְהַטְעִימוֹ כְּלוּם מִמַּיִנִים שֶׁבְּהַסְּעֻדָּה. עִם כָּל זֶה, כְּשֶׁרוֹאֶה אָבִיו אֶת בְּנוֹ עֲרוֹם, רָעֵב וְצָמֵא, נִתְמַלְּא עָלָיו רַחֲמִים וְחֶמְלָה, וְנוֹתֵן לוֹ גַּם כֵּן מֵאֵיזֶה שִׁיּוּרֵי הַמַּעֲדַנִּים, אֲבָל הוּא בִּבְחִינַת נַהֲמָא דְכִסּוּפָא [לֶחֶם שֶׁל בּוּשָׁה].

וְהָבֵן הַנִּמְשָׁל, כִּי זְמַן תְּפִלָּה נִקְרָא זְמַן סְעֻדָּה, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה, ב): "אֲכָלוּ רֵעִים", שֶׁהִיא אֲכִילָה דִּלְעֵלָּא, כִּבְיָכוֹל, וּבִבְחִינַת (בראשית כז, ד): "וְעָשֹׂה לִי מַטְעַמִּים". לָכֵן, אִם אָדָם מֵכִין עַצְמוֹ לִתְפִלָּה, בַּתּוֹרָה וּבַטָּהֳרָה וַהֲכָנַת הַמּוֹחַ וְכַדּוֹמֶה - מַה שֶּׁנּוֹתֵן לוֹ הוּא מִצַּד הַדִּין, וְלֹא בִּבְחִינַת נַהֲמָא דְכִסּוּפָא. וְהֵנֵּה, כָּל זֶה יָבִין הָרָגִיל לְהִתְיַגֵּעַ בַּעֲבוֹדַת ה' לִטְעֹם מְתִיקָא וְדֶבְשָׁא, אֲבָל, "אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת" (תהלים צב, ז), כִּי עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה עָמֹק הוּא, מִי יִמְצָאֶנּוּ. (ספר הצוואה דף לז)

וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גָּדֵר שֶׁל שְׁמִירַת הַדִּבּוּר קֹדֶם הַתְּפִלָּה - יִתְחַזֵּק בְּלִבּוֹ וְיֹאמַר: הֲגַם אִם לֹא אֲדַבֵּר עִם בְּנֵי בֵיתִי, אוֹ עִם זֶה הָאִישׁ, הַדִּבּוּר שֶׁאֲנִי רוֹצֶה מְאֹד לְדַבֵּר, וְנִדְמֶה לִי שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר, בְּוַדַּאי, גַּם בִּלְתִּי זֶה לְכָל מַה שֶּׁצָּרִיךְ לִי בְּלִי שׁוּם סָפֵק. וְרֹאשׁ אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים שֶׁהָיוּ מוּכָנִים לְהַפְסִיד רְוָחִים גְּדוֹלִים וְהָעִקָּר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְכָל שֶׁכֵּן לְדַבֵּר מֵאֵיזֶה עֵסֶק, וְאַשְׁרֵי לָהֶם וְאַשְׁרֵי גּוֹרָלָם. וּבְוַדַּאי הַבּוֹרֵא הָרַחֲמָן נֶאֱמָן הוּא לְשַׁלֵּם לָהֶם כָּל טוּב, וְרֶוַח יַעֲמֹד לָהֶם מִמָּקוֹם אַחֵר. מִלְּבַד, לְקִנְיָנִים, שֶׁמַּבְוִינָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם, וּבִשְׁבִיל אַהֲבַת חֲבֵרִים וּלְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁצָּרִיךְ לְהֵטִיב וּלְהִתְחַסֵּד עִם בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא כָּל הָעִתִּים שָׁווֹת, שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם לִשְׁקֹל עִנְיָנָיו, שֶׁלֹּא יְהֵא הֶפְסֵדוֹ מְרֻבֶּה עַל שְׂכָרוֹ. (שומר אמונים דף רב)

כָּל אֶחָד צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הַיּוֹם, חֶצְיוֹ לַה' וְחֶצְיוֹ לָכֶם. וְהַיְנוּ, תֵּכֶף מִשֶּׁקָּם בַּבֹּקֶר, צְרִיכִים לְהִתְרַגֵּל שֶׁלֹּא לְדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר חוֹל עַד אַחַר הַתְּפִלָּה, וְלִקְבֹּעַ שִׁעוּרֵי תּוֹרָה. וְאִם הַ'בַּעַל דָּבָר' בָּא עִם אֵיזֶה מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל עֲסָקִים, צְרִיכִים לִדְחוֹתוֹ לְאַחַר הַתְּפִלָּה. וְאַחַר הַתְּפִלָּה יֹאמְרוּ תְּהִלִּים, וְיִלְמְדוּ פֶּרֶק אֶחָד מִפִּרְקֵי אָבוֹת [וְכֵיוֹצֵא], כְּדֵי לְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה עִם תּוֹרָה. **וְסִפֵּר**, שֶׁהָיָה אִישׁ אֶחָד פָּשׁוּט וְיִרְא"ֵ אֱנָשִׁיל שְׁמוֹ, וְהָיָה לוֹ גָּדֵר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וּפַעַם אֶחָד הָיָה לוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ עֲבוּר זֶה - שֶׁבָּא אֶחָד לִקְנוֹת אֶצְלוֹ יַעַר, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּר קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְהִפְסִיד הַמְּכִירָה הַהוּא. וּכְדַאי הוּא אֱלֹקֵינוּ, בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, שֶׁנִּמְסַר אֵלָיו נַפְשֵׁנוּ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמוֹ.

וְעִקַּר תִּקּוּן הַנֶּפֶשׁ הוּא, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה. מִי שֶׁמְּדַבֵּר, חַס וְחָלִילָה, דְּבָרִים בְּטֵלִים לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, הוּא כְּזוֹרֵק אֶת תְּפִלָּתוֹ בַּיָּדַיִם מַמָּשׁ.

אָמְנָם, אֲפִלּוּ אִם כְּבָר דִּבֵּר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, אַל יִתְיָאֵשׁ אֶת עַצְמוֹ, כִּי יֵשׁ תְּרוּפָה לָזֶה עַל יְדֵי יְגִיעוֹת רַבּוֹת בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִבְרָא 'עָנָן הָאֵשׁ'.

אֲבָל, יֵשׁ הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל אִם הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לַתְּפִלָּה, אִם לָאו. כִּי אִם הֵכִין עַצְמוֹ, אָז בָּאִים עִם ה'עָנָן הָאֵשׁ' מַלְאָכִים וְאוֹפַנֵּי הַקֹּדֶשׁ וּמְלַוִּים אוֹתוֹ, וְאָז תְּפִלָּתוֹ בְּיֶתֶר שְׂאֵת וּבְיֶתֶר עֹז. מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם לֹא הֵכִין עַצְמוֹ, כִּי אָז אֵינָם בָּאִים לְלַוּוֹתוֹ, וּמִמֵּילָא כָּל הַתְּפִלָּה חָלוּשׁ. עַד כָּאן.

ג. יְקַנֵּס עַצְמוֹ.

כָּתַב הַסַּבָּא מִקֶּלֶם: וְהִנֵּה, הֶעֱצָה הַיְּעוּצָה לְכַוָּנָה בַּתְּפִלָּה הִיא עֲצַת הָרֹא"ש זַ"ל בְּ"אָרְחוֹת חַיִּים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: דַּע אֶת אֱלֹקֵי אֲבִיךָ וְעָבְדֵהוּ, וּדְבָרֶיךָ בְּמֹאזְנֵי צֶדֶק תִּשְׁקֹל, וְתַחֲשֹׁב עַל מַה שֶּׁתְּדַבֵּר וּמַה שֶּׁתַּעֲשֶׂה, וְיִשְׁקֹל בְּמֹאזְנֵי שִׂכְלוֹ אֵיךְ יְדַבֵּר וְיַעֲשֶׂה. אַךְ, עֵצָה זוֹ קָשָׁה לְמִעוּט עֲרָכֵנוּ. עַל כֵּן אָמַרְתִּי, אֲנַסֶּה נָא בַּתְּפִלָּה, לְפָחוֹת לְכַוֵּן בְּשֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת, בְּלִי נֶדֶר, בְּדָוְקָא, וּבְקֹנֶס עַל בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה, לְכָל הַפָּחוֹת - שֶׁאִם לֹא אֲכַוֵּן בָּהּ, אֶקְנֵס עַצְמִי בְּקֹנֶס מוּעָט, בְּאֹם אֶחְסַר בְּוַדַּאי מִכַּוָּנַת אֵיזֶה מִלָּה בִּבְרָכַת אָבוֹת, וְכֵן בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן - בְּלֹא קֹנֶס. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְנוֹרָא לְהִתְבּוֹנֵן, הֵיאַךְ טִכְסוּ גְּדוֹלֵי עוֹלָם עֵצוֹת לְהַכְרִיחַ עַצְמָם לְכַוָּנָה בַּתְּפִלָּה. אִם כֵּן, הָאָדָם הַפָּשׁוּט, כַּמָּה רָחוֹק הוּא מִכַּוָּנַת הַתְּפִלָּה, וּוַדַּאי שֶׁבְּלֹא עֵצוֹת וְהִתְאַמְּצוּת מְיֻחֶדֶת לֹא יִזְכֶּה לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ.

יא - על ידי עמל בתורה יזכה לאשר הטמון בתפלה.

הֲרֵי לְךָ אִגֶּרֶת מִמָּרָן ה'חָזוֹן אִישׁ', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַתְּפִלָּה, אִם הִיא מִצְוָה מַעֲשִׂית אֲצִלֵּנוּ, אַחֲרֵי שֶׁעָרְכוּ לָנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה נֹסַח עָרוּךְ וּמְסֻדָּר בְּלִתִּי מִשְׁתַּנֶּה, הִנֵּה, אָמְנָם, מִצְוָה עִיּוּנִית בְּעִקָּרָהּ וְחוֹבַת הַלֵּב. וְכֹל שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתָהּ מִצַּד הַלֵּב, לֹא עָשָׂה גַּם בַּמַּעֲשֶׂה מְאוּמָה, שֶׁאֵין תְּפִלָּה אֶלָּא עֲבוֹדָה בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" (דברים יא, יג) - אֵיזֶהוּ עֲבוֹדָה וְכוּ'. הִנֵּה, עֲבוֹדָה בְּכָל לֵב שֶׁנִּדְרָשׁ מִן הָאָדָם לִפְנֵי בוֹרְאוֹ יִתְבָּרַךְ, הִיא תְּפִלָּה. אֵין לוֹ לְאָדָם שָׁעָה אַחַת בְּעוֹלָמוֹ שֶׁחֲפָצָיו הֻשְׁלְמוּ וְתַאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ. אַךְ הוּא תָּמִיד כְּמִשְׁתַּדֵּל לְבַקֵּשׁ אֶת הֶחָסֵר לְעָמְדוֹ וְקִיּוּמוֹ, וּכְרוֹדֵף לְהָצִיף מֵעַל רֹאשׁוֹ צְבָא הַפְּגָעִים אֲשֶׁר יַכְתִּירוּהוּ לַבְּקָרִים. וְאִם אַחֲרֵי חֹזֶק הַחֵפֶץ וּשְׁקִידַת הַהִשְׁתַּדְּלוּת יִשְׁכַּח אֶת יוֹצְרוֹ, אָדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים וּמְחוֹלֵל כָּל הַמְּאוֹרְעוֹת, וַאֲשֶׁר בְּלִעֲדוֹ לֹא יוֹעִילוּהוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים, וְלֹא יַעְזְרוּהוּ כָּל הֶכְנוֹתָיו - הֲיִסְכְּנוּ תְּפִלּוֹתָיו, אוֹצָר שֶׁל מִלִּים צְפְצוּף הַפֶּה.

הֲזֶה מִצְוַת תְּפִלָּה לְכַבֵּד בַּפֶּה, וְהַלֵּב רָחוֹק?! הֲלֹא יִסְפּוֹת חֵטְא עַל פֶּשַׁע עַל לֵב הָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִמַּס מִזֶּרֶם קֹדֶשׁ אֲשֶׁר יַמְטִירוּ עָלָיו מִסִּדְרֵי הַתְּפִלָּה בָּעֲזוּז קָדְשָׁם, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בְּכַנְפֵי מַעֲיָנֵי תְּפִלָתָם. וְהוּא, נִרְדָּם בְּתַרְדֵּמָתוֹ הָעֲמֻקָּה, וְלֹא יַעִיר לְקוֹל הַקּוֹרֵא. הַאֻמְנָם הַדָּבָר פָּשׁוּט וּמֻרְגָּשׁ בַּשֵּׂכֶל? אָכֵן, מַה מְּאֹד יִכְבַּד עַל הָאָדָם לְהַרְפֵּא מֵחֹלִי זֶה וּלְהִשְׁתַּלֵּם בְּמִצְוַת הַתְּפִלָּה, אִם כִּי, אָמְנָם, עֲשִׂית תְּפִלָּה קֶבַע הוּא נִמְאָס בַּמִּשְׂכָּל הָרִאשׁוֹן, אֲבָל עֲשִׂית רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, הוּא מִן הַשְּׁלֵמוּת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה וְהַקְּנְיָן הַיּוֹתֵר נִבְחָר לָאָדָם עַל פְּנֵי חֶלֶד. וְאָמְרוּ, אֵיזֶה פָּרְשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁכָּל גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִן בָּהּ - "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ" (משלי ג, ו). הִנֵּה, הַיְדִיעָה עַל הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁהָאָדָם דּוֹרֵךְ - זֶהוּ כָּל גּוּפֵי תּוֹרָה. וְאָמְנָם, אֵין בְּיָדֵינוּ דָּבָר מְבֹאָר, עָרוּךְ וּמְסֻדָּר, לְהוֹרוֹת לְפָנֵינוּ הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה לְפַתֵּחַ הַלֵּב וּלְהַרְגִּישׁ כְּלָיוֹת, זוּלַת עֲמַל הַתְּבוּנָה בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְרַק הָעִיּוּן בַּתּוֹרָה וְעָמָל בָּהּ, הִיא הָרְפוּאָה הַיְחִידָה וְהַכּוֹלֶלֶת הַכֹּל לְכָל תַּחֲלוּאֵי הַנֶּפֶשׁ.

יב - צריך להשתוקק לזכות להתפלל.

כִּבְכָל דָּבָר בַּעֲבוּדַת ה', שֶׁצָּרִיךְ אִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא וְרָצוֹן קוֹדֶם, וְרַק אַחַר כָּךְ זוֹכֶה לְסִיּעְתָּא דִשְׁמַיָּא - כֵּן הוּא בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁנַּן אָדָם מֵאֲמָרִים מֵחַז"ל מִגֹּדֶל מַעֲלַת הַתְּפִלָּה, חֲבִיבוּתָהּ, כֹּחָהּ, וְכָךְ יִתְעוֹרֵר לִזְכוֹת לִהְיוֹת מִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, וְרַק אָז יִזְכֶּה לְסִיּעְתָּא דִשְׁמַיָּא לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי.

דָּבָר זֶה אָנוּ לוֹמְדִים מִיַּעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁנֶּעֱקַר הַר הַמֹּרִיָּה וּבָא לִקְרָאתוֹ, וְזוֹ קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ שֶׁהָיְתָה לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. כְּלוֹמַר, לְאַחַר שֶׁעָבַר יַעֲקֹב כְּבָר אֶת הַר הַמֹּרִיָּה וְהִגִּיעַ לְבֵית אֵל, בָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְשָׁם. וּמַקְשֶׁה רַשִׁ"י: וְלָמָּה הֵצַרְתָּ ה' יִתְבָּרַךְ לְהַקְפִּיץ לוֹ הַר הַמֹּרִיָּה? הֲלֹא, מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהִגִּיעַ לְהַר הַמֹּרִיָּה, הָיָה ה' יִתְבָּרַךְ מְעַכְּבוֹ שָׁם לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו? וְתֵרֵץ רַשִׁ"י: הֱיוֹת, כְּשֶׁעָבַר לְהַר הַמֹּרִיָּה לֹא נָתַן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְרַק אַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְבֵית אֵל, נָתַן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוּא אֵינוֹ נוֹתֵן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וַאֲנִי אֲעַכְּבוֹ? וּלְכָךְ לֹא עִכְּבוֹ, וְרַק אַחַר שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגִּיעַ לְבֵית אֵל וְנִזְכַּר שֶׁכְּבָר עָבַר אֶת הַר הַמֹּרִיָּה, וְאָמַר אֵיךְ עָבַרְתִּי מָקוֹם שֶׁדִּרְכוּ בּוֹ אֲבוֹתַי וְלֹא הִתְפַּלַּלְתִּי. וְכֵיוָן שֶׁנָּתַן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְרָצָה לַחֲזֹר לְהַר הַמֹּרִיָּה, סִיְּעוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר, וְקִפֵּץ לוֹ הַר הַמֹּרִיָּה אֵלָיו, וְשָׁקְעָה לוֹ חַמָּה, וְהִתְפַּלֵּל שָׁם. הֲרֵי, שֶׁכְּשֶׁאָדָם לֹא נוֹתֵן לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל, גַּם מִן הַשָּׁמַיִם לֹא יְעוֹרְרוּהוּ עַל כָּךְ. וְרַק כְּשֶׁנּוֹתֵן לִבּוֹ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְהִתְפַּלֵּל - מְקַבֵּל סִיּעְתָּא דִשְׁמַיָּא.

וְכֵן כָּתַב בְּ"חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" שַׁעַר חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ (כא), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'וְהַדִּמְיוֹן בִּמְלָאכוֹת וְהַלִּמּוּד' - כְּלוֹמַר בְּכָל אֻמָּנוּת וּמְלָאכָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד - 'בִּתְחִלָּה יַעֲשֶׂה פְּחוֹת מִמַּה שֶּׁבְּיכָלְתּוֹ. וְכַאֲשֶׁר יַתְמִיד עָלָיו, יוֹרֵהוּ הַבּוֹרֵא שָׂרְשֵׁי הַמְּלָאכָה, וּמְיַלֵּד תּוֹלְדוֹת שֶׁלֹּא לְמָדָם

מְזוּלָתוֹ, כְּמַעַט לִנְבוּאָה הַבָּאָה מֵאֵת הָאֵל'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. כְּלוֹמַר, הַתְּפִלָּה הִיא אֲמָנוּת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "וּפַרְעֹה הִקְרִיב... וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'" (שמות יד, י) - תָּפְסוּ אֲמָנוּת אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. וּכְמוֹ בְּכָל אֲמָנוּת - בִּתְחִלָּה עוֹשֶׂה מַעֲט עַד שֶׁמִּתְמַחֶה וּמַתְמִיד בְּמַלַאכְתּוֹ, וַה' מוֹרֵהוּ וַיְהִי מַמְצִיא וּמְחַדֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁלֹּא לְמָדָם מְזוּלָתוֹ - כֵּן בַּתְּפִלָּה - יִשְׁתּוֹקֵק וְיִרְצֶה לִזְכוֹת לִשְׁפֹּךְ נַפְשׁוֹ לַה' מֵעֹמֶק לִבּוֹ, וְאָז יְזַכֵּהוּ ה' לִתְפִלָּה בֶּאֱמֶת, וְשֶׁיִּקְנֶה אֲמָנוּת זוֹ בְּמֻמְחִיּוּת גְּמוּרָה. (מספר "מעלות המדות")

יג - העקר החשוב לקבלת ושלמות התפלה - הכרה בחסרון ואפסיות יכלתו ובהרגשת תלות בלעדית בבורא יתברך

מוּבָא בְּסֵפֶר "וְנִכְתַּב בַּסֵּפֶר":

יָדוּעַ שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית קסח ע"ב ועוד) מַפְלִיג מְאֹד בְּמַעֲלָתָהּ שֶׁל "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף" (תהלים קב). וְהִנֵּה, אֵין הַכַּוָּנָה בְּגֹדֶל מַעֲלַת תְּפִלָּה כָּזוֹ מִשּׁוּם שֶׁהִיא יוֹצֵאת מִלֵּב שָׁבוּר שֶׁל עָנִי וְדָךְ, אֶלָּא עִקַּר גֹּדֶל וְעֹצֶם מַעֲלַת "תְּפִלָּה לְעָנִי" הִיא מִשּׁוּם שֶׁהוּא מַכִּיר בְּחֶסְרוֹנוֹ. כִּי בְּעֵת שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר בְּחֹסֶר יְכָלְתּוֹ וּבְאַפְסִיּוּתוֹ, שֶׁאֵין בַּבְּרִיאָה מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעוֹ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּלְבַד! וּתְפִלָּה זוֹ חֲשׁוּבָה הִיא עַד מְאֹד, כִּי בְּזֶה הוּא מַמְלִיךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי בְּכָךְ הוּא כּוֹפֵר בְּכֹחִי וְעֻצָּם יָדִי וּמַמְלִיךְ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, כִּי רַק בְּיָדוֹ הַיְכֹלֶת לַעֲשׂוֹת וּלְהוֹשִׁיעַ לוֹ וּבְכָךְ מְמַלֵּא אֶת חֶסְרוֹנוֹ בֶּאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

וּמִכָּאן גֹּדֶל חֲשִׁיבוּתָהּ וּשְׁלֵמוּתָהּ שֶׁל "תְּפִלָּה לְעָנִי" - כִּי אִם יֵשׁ גַּבְהוּת, אֲזַי דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה. שְׁלֵמוּתָהּ שֶׁל הַתְּפִלָּה הִיא רַק בְּהַכְנָעָה וּבִשְׁבִירַת כֹּחִי וְעֻצָּם יָדִי כְּלַפֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וּבֶאֱמֶת, כְּלָל גָּדוֹל הוּא כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּהַכְנָעָה. וְגַם אִם הָאָדָם הוּא אָז עָנִי מִן הַדַּעַת, שָׁבוּר וּמְדֻכְדָּךְ, אוֹ אֲפִלּוּ, חַס וְחָלִילָה, מֻחְמַת כְּאֵב עָוֹן שֶׁנִּכְשַׁל, ה' יִשְׁמְרֵנוּ. וְאָז, אִם הָאָדָם אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל בְּעֻצְבוּת, אֶלָּא בַּהַכְנָעָה וּבְטוּל, וּמִתְחַנֵּן בְּבִטּוּל לְפָנָיו בּוֹרְאוֹ: רְאֵה נָא כִּיצַד אֲנִי נִרְאֶה, עַד כַּמָּה אֵינִי שָׁוֶה כְּלָל... וְאִם כֵּן, אֵין לִי רַק אוֹתְךָ בִּלְבַד, וּבִלְתְּךָ אַף אֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹשִׁיעֵנִי בְּרוּחָנִיּוּת... זוּלָתְךָ אֵין לְהוֹשִׁיעֵנִי בְּגַשְׁמִיּוּת... וּתְפִלָּה בְּאֹפֶן זֶה וּבְמַחְשָׁבוֹת כָּאֵלּוּ, מַעֲלָה הִיא בְּיוֹתֵר, וְזֶה עִנְיַן שֶׁל בִּטּוּל - שֶׁמְּבַטֵּל גּוּפוֹ הַמְגֻשָּׁם וְחָמְרוֹ בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, כְּלוֹמַר, אֶת כָּל יֵשׁוּתוֹ.

וּבָזֶה יוּבַן הַמּוּבָא מֵהָאֲרִ"י הַקָּדוֹשׁ (בספר הכוונות שסידר תלמידו ר' משה טרינקו זלה"ה דף מ) עַל הָא דְּאִיתָא בַּחֲכָמֵינוּ ז"ל (תענית כה:) כְּשֶׁהָיְתָה עֲצִירַת גְּשָׁמִים יָרַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאָמַר כ"ד רְנָנוֹת וְלֹא נַעֲנָה, יָרַד רַבִּי עֲקִיבָא וְנַעֲנָה. וְהָיְתָה פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, כִּי כֻּלָּם יָדְעוּ

אֶת רוּם מַעֲלָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וְהוּא לֹא נַעֲנָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא נַעֲנָה.

וּמְבָאֵר הָאֲר"י זַ"ל, הֱיוֹת שֶׁהָיָה אָז עֲצִירַת גְּשָׁמִים, שִׁעַת חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם, וְיָרַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיּוֹרִיד מָטָר, וּתְפִלָּתוֹ הָיְתָה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲזֹר בִּזְכוּת צִדְקוֹתָיו, כִּי מִי יוּכַל לְתָאֵר וּלְשַׁעֵר אֶת זְכֻיּוֹתָיו הָרַבּוֹת שֶׁל הַתָּנָא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיוּ עַד אֵין קֵץ, וְכֵן עֲבוּר זֶה שֶׁהָיְתָה לוֹ זְכוּת אָבוֹת רַבָּה, וְהִשְׁתַּמֵּשׁ אָז בִּזְכוּת אָבוֹת וּבִזְכוּתוֹ, שֶׁבִּזְכוּת כָּל אֵלֶּה יַעֲזֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִפְתַּח אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם לְהַמְטִיר עַל הָאָרֶץ, וְלָכֵן לֹא נַעֲנָה, כִּי סוֹד הַתְּפִלָּה הוּא תַּכְלִית הַבִּטּוּל. אָמְנָם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אַף הוּא הָיָה עָנָו וּשְׁפַל בָּרָךְ עַד מְאֹד, וְכָל זֹאת שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּזְכוּתוֹ וּבִזְכוּת אָבוֹת הָיָה אַךְ וְרַק לְמַעַן יִשּׁוּעַת הַכְּלָל. אוּלָם, רַבִּי עֲקִיבָא לֹא הָיָה לוֹ זְכוּת אָבוֹת, וּכְשֶׁנִּגַּשׁ לְהִתְפַּלֵּל הָיָה זֶה בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, בַּהַרְגָּשָׁה שֶׁל בַּעַל חִסָּרוֹן גָּמוּר, וּתְפִלָּה בְּאֹפֶן כָּזֶה הִיא שְׁלֵמוּת כָּזֹאת שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹעִיל גַּם בְּעֵת שֶׁחָרוֹן אַף שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם, חַס וְחָלִילָה. עַד כָּאן תֹּכֶן דְּבָרָיו.

יד - תפלה לעני - תפקידו של כל יהודי ואפלו "מלך".

דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר בִּתְהִלִּים: "תְּפִלָּה לְעָנִי"... "כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי..." וְכִי דָּוִד עָנִי הָיָה וַהֲלֹא מֶלֶךְ הָיָה, אֶלָּא לָמְדָנוּ מִכָּאן שֶׁעַל כָּל אָדָם לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ עָנִי בְּבוֹאוֹ לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ, וְהוּא בְּכָךְ שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁמִּצַּד עַצְמוֹ אֵין לוֹ כְּלוּם. בְּדֶרֶךְ זוֹ הָלְכוּ הָאָבוֹת וְהָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, וּנְבָאֵר.

הִנֵּה הָאִמָּהוֹת עֲקָרוֹת הָיוּ, מָה עָשׂוּ? שָׂרָה נָתְנָה אֶת הָגָר שִׁפְחָתָהּ לְאַבְרָהָם עַל מְנָת שֶׁתִּבָּנֶה מִמֶּנָּה, וּכְמוֹ כֵן עָשְׂתָה רָחֵל - בִּנְתִינַת שִׁפְחָתָהּ בִּלְהָה לְיַעֲקֹב וְכֵן עָשְׂתָה לֵאָה כְּשֶׁעָמְדָה מִלֶּדֶת נָתְנָה אֶת זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ לְיַעֲקֹב, וּבְכֵן יֵשׁ לְהָבִין מַה סְּגֻלָּה הִיא זוֹ לִתֵּן הַגְּבִירָה אֶת שִׁפְחָתָהּ לְבַעֲלָהּ וּבְכָךְ לִזְכּוֹת גַּם הִיא לְבָנִים? הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ, עַל הָאָדָם לְהִתְרוֹקֵן מִתְּחוּשׁוֹת כֹּחָנִיּוּת שֶׁל עַצְמוֹ, אוֹ מִזְכֻיּוֹת שֶׁל עַצְמוֹ, וְלָבוֹא לִפְנֵי ה' כְּעָנִי בַּפֶּתַח, וּכְעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ מַשָּׁלוֹ כְּלוּם וְכָל כֻּלּוֹ תָּלוּי בַּאֲדוֹנוֹ - "כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם", וְאָמְנָם הַדָּבָר בָּנֶקֶל לְמִי שֶׁהוּא עָנִי בֶּאֱמֶת, חֲסַר אֶמְצָעִים וְיכֹלֶת לַעֲזֹר לְעַצְמוֹ אוֹ חוֹלֶה שֶׁאִבֵּד סִכּוּי רְפוּאָתוֹ בְּדָרְכִים טִבְעִיִּים, אוֹ זֶה שֶׁנִּקְלַע לְאוֹיֵב הֶחָפֵץ לְאַבְּדוֹ וְאֵין בְּיָדוֹ אֶמְצָעִים לְהִתְגּוֹנֵן כְּנֶגְדּוֹ, אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם בָּנֶקֶל לָהֶם לְבָטֵחַ בַּה', אַחַר שֶׁבֵּין כֹּה מְרוֹקָנִים הֵמָּה מִבִּטָּחוֹן עַצְמִי, וּמַה שֶּׁנִּשְׁאַר לָהֶם הוּא לְמַלֹּאת רֵיקָנוּת שֶׁבָּהֶם בְּבִטָּחוֹן בַּה'.

אוּלָם הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר לְאָדָם בַּמְּצִיאוּת יֵשׁ לוֹ סִבּוֹת טִבְעִיּוֹת לְהַצָּלָתוֹ, וּכְגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָכְמָה לְסַדֵּר עִנְיָנָיו, יֵשׁ לוֹ גְּבוּרָה נֶגֶד אוֹיְבוֹ, יֶשְׁנָהּ רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ וְכֵיוֹצֵא, בְּאֹפֶן שֶׁכָּזֶה

שֶׁהִנּוֹ מָלֵא בְּסִבּוֹת טִבְעִיּוֹת לְהַצָּלָתוֹ קָשֶׁה מְאֹד שֶׁיִּתְרוֹקֵן מֵהֶם וְיִמָּלֵא בִּטָּחוֹנוֹ בַּה' בִּלְבָד, וּבְיוֹתֵר כַּאֲשֶׁר יֵשׁ לְאָדָם זְכֻיּוֹת וּמְצָווֹת רַבּוֹת שֶׁאָז כְּמוֹ כֵן קָשֶׁה לוֹ שֶׁלֹּא לִבְטֹחַ בָּהֶן.

עַל הָאָדָם מֻטָּל לְרוֹקֵן עַצְמוֹ מִבִּטָּחוֹנוֹ הָעַצְמִי וּלְמַלֹּאת עַצְמוֹ בְּבִטָּחוֹן בַּה' עַד הַדְּבָרִים הַמִּינִימָלִיִּים בְּיוֹתֵר, שֶׁכֵּן הִנֵּה בְּכָל בֹּקֶר מְבָרְכִים אָנוּ "בְּרָכוֹת הַשַּׁחַר" - זוֹקֵף כְּפוּפִים, מַתִּיר אֲסוּרִים, פּוֹקֵחַ עִוְרִים, וְכוּ', וַהֲרֵי אֵין לְךָ צָרָךְ בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי מִינִימָלִי כָּל כָּךְ כְּמוֹ בַּשְּׁבִיל לְהָזִיז הָאָדָם אֵבָרָיו, אוֹ לְהִזְדַּקֵּף וְכַיּוֹצֵא, וְעִם כָּל זֶה מְרוֹקְנִים אָנוּ גַּם בָּזֶה אֶת עַצְמֵנוּ מִבִּטָּחוֹנֵנוּ הָעַצְמִי וּמְיַחֲסִים זֹאת לְבוֹרֵא עוֹלָם,

וְזֶה מַה שֶּׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא (ברכות לד ע"ב) כְּשֶׁחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שָׁלַח לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁיִּתְפַּלֵּל, הִתְפַּלֵּל רַבִּי חֲנִינָא וְהִבְרִיא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִלְמָלֵי אֲנִי הָיִיתִי מֻטִּיחַ רֹאשִׁי בֵּין בְּרָכַי וּמִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם לֹא הָיִיתִי נַעֲנֶה, אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ, וְכִי רַבִּי חֲנִינָא גָּדוֹל מִמְּךָ...? אָמַר לָהּ לֹא שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנִּי, אֶלָּא אֲנִי דּוֹמֶה כְּשַׁר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהוּא כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְתֵימָה, וַהֲלֹא הַשַּׁר יָכוֹל לִפְעֹל עֲבוּר עַצְמוֹ הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיָּכוֹל הָעֶבֶד לִפְעֹל עֲבוּר עַצְמוֹ, וְאִם הָעֶבֶד יָכוֹל לִפְעֹל אֵצֶל הַמֶּלֶךְ בְּ"קְטַנּוֹת" הֲלֹא הַשַּׁר יָכוֹל אַף בְּ"גְּדוֹלוֹת" וְלָמָּה אִם כֵּן רַבִּי חֲנִינָא גָּדוֹל מֵרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

אוּלָם כַּוָּנַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִיא כָּךְ. רַבִּי חֲנִינָא דּוֹמֶה כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, רַבִּי חֲנִינָא מִצְטַיֵּן בְּמִדָּה זוֹ שֶׁל הִתְרוֹקְנוּת מִבִּטָּחוֹן עַצְמִי יוֹתֵר מִמֶּנִּי, יֵשׁ בְּכֹחוֹ לְבֹא לִפְנֵי ה' כְּעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ מִשֶּׁלּוֹ כְּלוּם, וּבְיוֹתֵר שֶׁמַּצָּבוֹ מִצַּד עַצְמוֹ גַּם הָיָה עָנִי הַנִּזּוֹן בְּקֹב חָרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת כָּךְ שֶׁהָיָה בִּיכָלְתּוֹ יוֹתֵר לִפְנֵי ה' כְּעֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ מִשֶּׁלּוֹ כְּלוּם וְכָל כֵּלּוֹ תְּלוּי בַּבּוֹרֵא, וְאִלּוּ אֲנִי - אוֹמֵר רַבִּי יוֹחָנָן בּוֹ זַכַּאי דּוֹמֶה כְּשַׁר, עֲדַיִן יֵשׁ בִּתְחוּשָׁתִי תְּחוּשַׁת שַׂר, שַׂר בַּתּוֹרָה, שַׂר בַּזְכֻיּוֹת (וְכַמּוּבָן לְפִי דַּרְגָּתוֹ הַדָּבָר בְּדַקּוּת), וְהַתְּפִלָּה הֲלֹא תְּלוּיָה בְּכַמָּה שֶׁיּוֹתֵר הִתְבַּטְּלוּת וּתְחוּשַׁת עַבְדוּת וְלָכֵן הוּא נַעֲנֶה וְלֹא אֲנִי.

הָאֱמֶת הַקְּדוֹשׁוֹת יְדֻעוּ סוֹד זֶה, שֶׁכְּדֵי שֶׁהַתְּפִלָּה תִּתְקַבֵּל יֵשׁ לָבוֹא לִפְנֵי ה' בִּתְחוּשַׁת שִׁפְלוּת וּבְטוּל כָּל גַּבְהוּת וְכַחֲנִיוּת, וְלָכֵן מָה עָשׂוּ? מַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל, וְהוּא לִתֵּן שִׁפְחוֹתֶיהָן לְבַעֲלֵיהֶן, שֶׁאֵין לְךָ מַעֲשֶׂה מַשְׁפִּיל יוֹתֵר מִזֶּה, וּבְכָךְ יוּכְלוּ יוֹתֵר בְּנָקֵל לָבוֹא לִפְנֵי הַבּוֹרֵא בְּהַכְנָעָה - "עֲנֵנִי כִּי עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי..." שֶׁכֵּן בְּמַעֲשֶׂה זֶה הִתְבַּטֵּל אֶצְלָם תְּחוּשַׁת "הַגְּבִירוּת", תְּחוּשַׁת עָשְׁרָם, יָפְיָם, צִדְקוּתָם, וּבְנָקֵל בְּכָךְ יָכְלוּ לִשְׁבֹּר לִבָּם לִפְנֵי ה'.

וּבָזֶה גַּם יוּבַן עִנְיַן מַה שֶּׁהִזְמִינָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה אֶת הָמָן לְמִשְׁתֵּה הַיַּיִן שֶׁהוּא תָּמוּהַּ לָמָּה עָשְׂתָה זֹאת, וּכְמוֹ שֶׁכֵּן מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וּמְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמְרָה: "אוּלַי יִרְאֶה הַמָּקוֹם וִירַחֵם", הַכַּוָּנָה כַּנִּזְכָּר, לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה הָיְתָה תְּחוּשָׁה כֹּחָנִית עֲצוּמָה נֶגֶד הָמָן שֶׁכֵּן הִיא הַמַּלְכָּה, וּמִן הַסְּתָם הִיא תְּנַצַּח, וְרָצְתָה אֶסְתֵּר לַעֲקֹר תְּחוּשָׁה זוֹ מִמֶּנָּה וּלְהִתְרוֹקֵן

מִבִּטָּחוֹנָהּ הָעַצְמִי וּלְמַלֹּאתוֹ בְּבִטָּחוֹן בַּה' בִּלְבַד. מָה עָשְׂתָה הִשְׁפִּילָה עַצְמָהּ לִפְנֵי שׁוֹנְאָהּ וּשְׂנוּאָהּ - הָמָן, לֹא בִּשְׁבִיל לְהַחֲנִיף לְהָמָן, אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ, לַעֲזֹר לְעַצְמָהּ לְהִתְרוֹקֵן מִכֹּחָנִיּוּתָהּ כְּמַלְכָּה, וְאָז יָכְלָה לָבוֹא לִפְנֵי ה' וְלוֹמַר לוֹ: "אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי..." שֶׁמִּזְמוֹר זֶה אָמְרָה אֶסְתֵּר, וְיָכְלָה לְאָמְרוֹ בְּהַכְנָעָה אַחַר שֶׁבִּטְּלָה מֵעַצְמָהּ כָּל פְּעֻלָּה כֹּחָנִית וְאַדְרַבָּא הִשְׁפִּילָה עַצְמָהּ לְשׁוֹנְאָהּ. שֶׁכֵּן הַפְּעֻלּוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת מוֹבִילוֹת אֶת פְּנִימִיּוּת הָאָדָם לִנְהֹג כְּמוֹתָן. וּכְשֶׁהָאָדָם נוֹהֵג בְּעַזּוּת וּבְגַבּוּרָה כְּמוֹ כֵן תִּשְׁפַּע מִכָּךְ פְּנִימִיּוּתוֹ, וּבְהַנְהָגַת שִׁפְלוּת כְּמוֹ כֵן תִּשְׁפַּל פְּנִימִיּוּתוֹ.

וְזֶה סוֹד הַהַכְנָעָה וְהַשִּׁפְלוּת הַמְפֹרָשֶׁת שָׁנָהַג בָּהּ יַעֲקֹב נֶגֶד עֵשָׂו, אִם זֶה בְּבִטּוּיָיו הָרַבִּים "עַבְדְּךָ" שֶׁכִּנָּה אֶת עַצְמוֹ, וּלְעֻמָּתָם כִּנָּה אֶת עֵשָׂו אֲדוֹנוֹ, וְנָהַג בְּכָךְ פְּעָמִים רַבּוֹת, וְאִם זֶה בַּהִשְׁתַּחֲוָיָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אָחִיו שֶׁהוּא הִשְׁתַּטְּחוּת בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, כְּמוֹ כֵן הֶעֱבִיר לְהִשְׁתַּחֲוָיָה לְעֵשָׂו אֶת הָאֻמָּהוֹת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן, שֶׁבְּכָל זֶה הָיָה הֲלֹא הַכְנָעָה וְשִׁפְלוּת מֻפְרֶזֶת, וּבֶאֱמֶת מַרְגִּישׁ בְּכָךְ הַזֹּהַר הַק' (ח"א עמ' קסו ע"ב) וְאוֹמֵר עַל כָּךְ הַזֹּהַר, שֶׁבְּהַנְהָגָה שִׁפְלוּתִית זוֹ שָׁנָהַג בָּהּ יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחָכְמָה וְעָרְמָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לוֹ שְׁלִיטָה עַל עֵשָׂו לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת, וְעוֹד שָׁם, שֶׁאִלּוּ הָיָה עֵשָׂו יוֹדֵעַ מַה טּוֹמֵן לוֹ יַעֲקֹב בְּהַנְהָגָה זוֹ שֶׁהִשְׁפִּיל עַצְמוֹ לְפָנָיו, הָיָה עֵשָׂו הוֹרֵג עַצְמוֹ וְלֹא נוֹתֵן שֶׁיְּנַהֵג יַעֲקֹב כָּךְ כְּלַפָּיו, וּמַהוּ סוֹד הָעִנְיָן?

הִנֵּה יַעֲקֹב אֲבִינוּ הָיָה חָזָק בְּגַבּוּרָה לֹא פָּחוֹת מֵעֵשָׂו, וְכִמּוּבָא בַּחֻמַ"ל עַל הַפָּסוּק: "וַיָּגֶל אֶת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר", שֶׁגּוֹלֵל אֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר מַה שֶּׁהָיָה נִצָּרְךְ שֶׁיִּתְקַבְּצוּ כָּל הָרוֹעִים לְגוֹלְלָהּ, וְיַעֲקֹב גְּלָלָהּ בְּנָקְלָה כְּמֵסִיר פְּקָק, וּכְמוֹ כֵן בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ חֲזָקִים לִמְאֹד, וְאַמִּיצִים מְאֹד, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהָיָה לוֹ לְיַעֲקֹב הַרְבֵּה זְכֻיּוֹת לְאֵין קֵץ.

63 שָׁנִים - יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, לְאַחַר מִכֵּן עוֹד 14 שָׁנִים שֶׁלָּמַד בְּבֵית שֵׁם וְעֵבֶר וְלֹא יָשַׁן כָּל אוֹתָם שָׁנִים, וְעוֹד דֹּר 20 שָׁנָה עִם לָבָן וְנָהַג בּוֹ בֶּאֱמוּנָה וּבְיַשְׁרוּת וְאַף שֶׁרִמָּהוּ וְקִבֵּל כָּל יִסּוּרָיו בְּאַהֲבָה. אוּלָם יַעֲקֹב חָפֵץ לָבֹא לִמְלֹחֲמָה עִם עֵשָׂו מִתּוֹךְ הִתְרוֹקְנוּת מִכֹּחוֹ וְצִדְקוּתוֹ וְאַךְ וְרַק מִכֹּחַ בִּטָּחוֹן בַּה', וְלָכֵן נָהַג בְּשִׁפְלוּת כְּלַפֵּי עֵשָׂו שׁוֹנְאוֹ, כְּדֵי לְבַטֵּל כָּל הַכֹּחוֹת הָעַצְמִיִּים שֶׁלּוֹ וְלִתְלוֹת עַצְמוֹ בַּבּוֹרֵא בִּלְבַד.

וּבָזֶה יִתָּרֵץ יוּבַן בְּאֹפֶן נִפְלָא הַשְּׁאֵלָה הַמְפֹרְסֶמֶת מַדּוּעַ הָיָה יָרֵא יַעֲקֹב שֶׁכֵּן הַשְּׁאֵלָה הִיא מַדּוּעַ יָרֵא יַעֲקֹב וַהֲלֹא הִבְטִיחוֹ הַקָּבָ"ה שֶׁיִּשְׁמְרֵהוּ, וְעוֹד הֲלֹא בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יַכְחִידֻנוּ הַבּוֹרֵא לִפְנֵי עֵשָׂו, וְעַל כָּךְ הֲלֹא הָיָה לוֹ לִבְטֹחַ בַּה'. וְגַם עַל מָה שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י שֶׁחָשַׁשׁ פֶּן יִגְרֹם הַחֵטְא, עֲדַיִן יֵשׁ לְהָבִין, שֶׁכֵּן הֲלֹא הַבִּטָּחוֹן בַּה' אֵינוֹ תְּלוּי וְחָסוּם בִּפְנֵי חֵטְא, שֶׁכֵּן אֲפִלּוּ רָשָׁע וּבוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ כַּמְבֹאָר בְּיִלְקוּט שִׁמְעוֹנִי וְעוֹד, אֶלָּא כַּאֲמוּר יַעֲקֹב יִירָא

וְהִפְחִיד אֶת עַצְמוֹ הֵן מִפְּנֵי כֹּחוֹ שֶׁל עָשׂוּ וְהֵן מִפְּנֵי פֶּן יִגְרֹם הַחֵטְא, שֶׁכֵּן דַּוְקָא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הֵן בַּעַל כֹּחַ וְהֵן בַּעַל זְכֻיּוֹת הָיָה יָרֵא פֶּן יִסְמֹךְ עַל עַצְמוֹ וְלֹא יְהֵא בִּטְחוֹנוֹ שָׁלֵם עִם ה', וְלָכֵן בְּדַוְקָא הִכְנִיס מֹרֶךְ בִּלְבָבוֹ מִפְּנֵי גְּבוּרַת עֵשָׂו, וְכֵן הָיָה יָרֵא פֶּן יִגְרֹם הַחֵטְא וּבְדַוְקָא הָיָה מְיָרֵא אֶת עַצְמוֹ מֵהַחֵטְא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ עַל זְכֻיּוֹתָיו, וְכָל זֶה בְּכַוָּנָה לְהִתְרוֹקֵן מִבִּטָּחוֹנוֹ הָעַצְמִי וּלְמַלֹּאת עַצְמוֹ בִּבְטָחוֹן בַּה', וְאִם כֵּן אֵין שׁוּם קֻשְׁיָא בְּהַנְהָגַת יַעֲקֹב בִּכְנִיעָתוֹ לְעֵשָׂו, הַמַּפְרֶזֶת, וְכֵן בְּיִרְאָתוֹ מֵעֵשָׂו וּמֵהַחֵטְא שֶׁכֵּן זֶהוּ דַּוְקָא בִּשְׁבִיל לָבֹא כְּעָנִי לִפְנֵי ה' וְלִהְיוֹת מְרוֹקָן מִכָּל זְכוּת עַצְמִית עַל מָנַת לְאַפְשֵׁר לְעַצְמוֹ לְהִתְמַלֹּאת בִּבְטָחוֹן בַּה', וְזוֹ הַגִּישָׁה הַנְּכוֹנָה לַתְּפִלָּה, לִקְרֹא לַה' בֶּאֱמֶת, וּבֶאֱמֶת הֵינוּ לַה' לְבַדּוֹ בְּאֹפֶן מָלֵא וְלֹא בְּאֹפֶן חֶלְקִי, שֶׁכֵּן זֶה הַבָּא בְּאֹפֶן חֶלְקִי אֵין זֶה בֶּאֱמֶת שָׁלֵם.

טו - כחה של לב נשבר

(מספר "תפארת למשה")

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין כָּל אָדָם עוֹשֶׂה דִּין וְחֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ עַל הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, אֵיךְ עָבְרָה אֵלָיו וְכַמָּה הָיָה יָכוֹל לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ יוֹתֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹות בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, וּמִתְבּוֹנֵן בְּנַפְשׁוֹ אֵיךְ שֶׁבִּזְבֵּז הַשָּׁנָה וְלִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ עַל שֶׁלֹּא נִצֵּל אֶת הַזְּמַן כָּרָאוּי, וּבְגֶשֶׁת הָאָדָם אֶל חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִפֹּל עַל יְדֵי זֶה בְּעַצְבוּת חַס וְחָלִילָה וְיִתְרַשֵּׁל עֲבוּר זֶה בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, רַק אַדְרַבָּא מֵהַיּוֹם וְהָלְאָה יִתְחַזֵּק וְיִשַּׁפֵּר מַעֲשָׂיו שֶׁשָּׁנָה הַבָּאָה יִהְיֶה יוֹתֵר טוֹב מִשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה.

וְכָל זֶה אָמַר לְגַבֵּי עַצְבוּת, אֲבָל עֶצֶם הַדָּבָר שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ בִּשְׁבִיל מַצָּבוֹ בַּעֲבוֹדַת ה' הוּא חֶשּׁוּב מְאֹד אֵצֶל הַבּוֹרֵא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הרה"ק מִבַּאְרְדִיטְשׁוֹב זַצַ"ל בְּקְדֻשַּׁת לֵוִי (ר"ה) עַל מַה שֶּׁאוֹמְרִים בִּתְפִלּוֹת יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה "בְּאֵין מֵלִיץ יֹשֶׁר", דְּטָמוּן בָּזֶה יְסוֹד גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁאֲפִלּוּ אִם אָדָם חָטָא, אֲבָל אִם עוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ וְלִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ עַל מַה שֶּׁחָטָא וּמְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּמְחֹל לוֹ, וּמַכִּיר בִּשְׁפָלוּתוֹ וּמַרְגִּישׁ עַצְמוֹ כְּאַיִן, זֶה עֶצְמוֹ זְכוּת הוּא לוֹ, וְזֶהוּ "בְּאֵין" - אִם אָדָם מַרְגִּישׁ עַצְמוֹ לְאַיִן מֵחֲמַת שִׁבְרוֹן לִבּוֹ, זֶה גּוּפָא הוּא "מֵלִיץ יֹשֶׁר".

וְאָפְשָׁר דְּזֶהוּ הַכַּוָּנָה בַּמָּה שֶׁאוֹמְרִים בַּפִּיּוּט "וּנְתַנֶּה תֹּקֶף" אָדָם יְסוֹדוֹ מֵעָפָר וְכוּ' מָשׁוּל כַּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר", דְּהַיְנוּ אָדָם שֶׁהִגִּיעַ לְמַצָּב שֶׁלִּבּוֹ כְּבָר מָשׁוּל כַּחֶרֶס הַנִּשְׁבָּר, שֶׁלִּבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ מֵחֲמַת חֲטָאָיו, זֶהוּ גּוּפָא טָהֳרָתוֹ מֵחֲטָאָיו, דְּקַיְמָא לָן כְּלֵי חֶרֶס (עפר) שְׁבִירָתָן זֶהוּ טָהֳרָתָן, וְכַנַּ"ל דְּזֶהוּ גּוּפָא הַמֵּלִיץ יֹשֶׁר. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר אִמְרֵי פִּנְחָס (עמוד ק' אות קעד) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "בְּשֵׁם הָרַב ר' מֶעְנְדִיל מִפְּרִימִישְׁלָאן זַצַ"ל שֶׁכָּתַב דְּעִקַּר כַּוָּנַת הַמְקֻוֶּה כְּלֵי חֶרֶס שְׁבִירָתוֹ הִיא מְטַהֶרְתוֹ לְכָךְ צָרִיךְ לְשַׁבֵּר הַלֵּב וְהוּא עִקַּר הַטָּהֳרָה כִּי הָאָדָם הוּא כְּלֵי חֶרֶס".

וְכֵן אוֹמְרִים בְּשִׁיר הַיִּחוּד בְּלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים "וְלֵב נִשְׁבָּר מִמְּנְחָה טְהוֹרָה, זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה. מִזְבֵּחַ אֶבְנָה בְּשִׁבְרוֹן לִבִּי, וַאֲשַׁבְּרָה אַף רוּחִי בְּקִרְבִּי. שִׁבְרֵי רוּחִי הֵם זְבָחֶיךָ, יַעֲלוּ לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחֶךָ".

וּכְעַיִן זֶה הֵבִיא הפמ"ג בְּהִלְכוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (סימן תקצ"ב א"א ס"ק א) שֶׁשָּׁמַע מֵהַגָּאוֹן רַבֵּנוּ חַיִּים כֹּהֵן רַאפַּאפּוֹרְט זַצַ"ל אב"ד דק"ק לֶבוֹב עַל מַה שֶּׁאוֹמְרִים בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּבִרְכַּת שׁוֹפְרוֹת "כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל שׁוֹפָר וּמַאֲזִין תְּרוּעָה וְאֵין דּוֹמֶה לָךְ", וְאָמַר כִּי שׁוֹמֵעַ הוּא מַרְחוֹק וּמַאֲזִין הוּא מִקָּרוֹב, וְשׁוֹפָר הוּא קוֹל פָּשׁוּט בְּחִינַת צַדִּיק, וּתְרוּעָה הוּא בְּחִינַת בַּעַל תְּשׁוּבָה, וְעִם בַּעַל תְּשׁוּבָה כֵּיוָן שֶׁלִּבּוֹ נִשְׁבָּר יוֹתֵר, לָכֵן מִתְנַהֵג עִמּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְחִינַת הַאֲזָנָה מִקָּרוֹב, וְאֵצֶל הַצַּדִּיקִים הוּא רַק בִּבְחִינַת שׁוֹמֵעַ, וּבִבְחִינַת הַנְהָגָה זוֹ "וְאֵין דּוֹמֶה לָךְ", כִּי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בִּכְלִים שְׁבוּרִים, אֲבָל אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא לְהֵפֶךְ "קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב" (תהלים לד).

וּבֶאֱמֶת כֵּן הוּא בַּזֹּהַר הַק' בְּפָרָשַׁת יִתְרוֹ (פו ע"ב) "כָּל צָלוֹתָא דְּיִשְׂרָאֵל צְלוֹתָא, וּצְלוֹתָא דְּעָנֵי עִלָּאָה מִכֻּלְּהוּ, מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּהַאי סַלְקָא עַד כּוּרְסֵי יְקָרָא דְּמַלְכָּא וְאִתְעַטָּר בְּרֵישֵׁיהּ, וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּבַּח בְּהַהוּא צְלוֹתָא" (בְּתַרְגּוּם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כָּל תְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל תְּפִלָּה, וּתְפִלַּת הֶעָנִי עֶלְיוֹנָה מִכֻּלָּם, מַה הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁזּוֹ עוֹלָה עַד כִּסֵּא כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ וּמִתְעַטֶּרֶת בְּרֹאשׁוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ בָּאוֹתָהּ תְּפִלָּה).

וְהַזֹּהַר הַק' מַמְשִׁיךְ "מִשּׁוּם דְּמִסְכְּנָא קָרִיב לְמַלְכָּא יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ, וּכְתִיב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי, וּלְשִׁאָר בְּנֵי עָלְמָא זְמִנִין דְּשָׁמַע זְמִנִין דְּלָא שָׁמַע, מַאי טַעֲמָא, מִשּׁוּם דְּדִיּוּרֵיהּ דְּמַלְכָּא בְּהָנֵי מַאנֵי תְּבִירֵי, דִּכְתִיב (ישעיה נז) וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ, וּכְתִיב (תהלים לד) קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, (תהלים נא) לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה". (בְּתַרְגּוּם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהֶעָנִי קָרוֹב לַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וּכְתִיב וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי, וּלְשִׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם פְּעָמִים שֶׁשּׁוֹמֵעַ פְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, מַה הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁדִּיּוּר הַמֶּלֶךְ בְּאֵלּוּ כֵּלִים שְׁבוּרִים, דִּכְתִיב וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ, וּכְתִיב קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה).

וְעָצֵם הַדָּבָר שֶׁאָדָם נִשְׁבָּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ, זֶה גּוּפָא הוּא סְגֻלָּה שֶׁיֵּצֵא דִּינוֹ לְכַף זְכוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַמָּאוֹר וָשֶׁמֶשׁ בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים (עה"פ צדק צדק תרדוף) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וּבִפְרָטוּת בַּיָּמִים הַקְּדוֹשִׁים וְהַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר רָמְזוּ חֲז"ל (תנחומא משפטים ח) בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, שֶׁכַּוָּנָתָם שֶׁאִם הָאָדָם דָּן אֶת עַצְמוֹ, מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּלְבָבוֹ יָבִין קִצָּר עֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה יִדְכֶּה יָשׁוֹחַ וְיִכָּנַע לִפְנֵי ה', אָז אֵין דִּין לְמַעְלָה, שֶׁאֵין דָּנִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה בְּמִדַּת הַדִּין, אֶפֶס מַכְרִיעִין אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת". וּמִמֵּילָא

פָּשׁוּט דְּזֶה שֶׁלִּבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ וְרוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא נֶחְשָׁב כְּאַיִן, לֹא יְהֵא זֶה מְעַכְּבוֹ מִלְּהִתְחִיל וּלְהִתְחַזֵּק מֵעַכְשָׁו, כִּי אַדְרַבָּה זֶה גּוּפָא הוּא חָשׁוּב מְאֹד בַּשָּׁמַיִם, וְזֶה גּוּפָא הוּא הַתְחָלַת עֲבוֹדָתוֹ מֵחָדָשׁ.

בְּסֵפֶר אִמְרֵי פִּנְחָס (עמוד קכב) מֵבִיא דהרה"ק ר' פִּנְחָס מִקּוֹרִיץ זַצַ"ל אָמַר דְּאִם אָדָם עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאַיִן (אֶפֶס) אָז אֵין הַדִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, (דְּהֲרֵי אֵין עַל מִי לָחוּל קְטָרוּג כִּי הֲרֵי הוּא בְּעַצְמוֹ כְּאֶפֶס, וּכְמוֹ שֶׁהִסְבִּיר בְּאִמְרֵי פִּנְחָס פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "כְּשֶׁאָדָם שָׁפֵל וְאַיִן, הוּא הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי דָּבָר שֶׁהוּא אַיִן אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לוֹ שׁוּם דָּבָר לְהַכּוֹת לַחֲתוֹךְ דָּבָר שֶׁהוּא אַיִן וְאֶפֶס"), **וּבָזֶה** מַסְבִּיר מַה דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים נַעֲשִׂים יִשְׂרָאֵל בְּרִיָּה חֲדָשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר עִם נִבְרָא וְגוֹ', דְּהָעִנְיָן הוּא כְּהַנַ"ל, כִּי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִיתָא בַּגְּמָרָא "כַּמָּה דְּכַיֵּיף טָפֵי מַעֲלֵי", וְלָכֵן כְּשֶׁאָדָם בְּעַצְמוֹ כְּאַיִן אָז נִתְחַדֵּשׁ וְנַעֲשֶׂה כִּבְרִיָּה חֲדָשָׁה וּכְמוֹ בְּגַרְגִּיר שֶׁזּוֹרְעִים בַּקַּרְקַע דְּרַק כְּשֶׁנִּרְקָב אָז נִתְחַדֵּשׁ וְגָדֵל, כָּךְ הָאָדָם כָּל כַּמָּה דְּכַיֵּיף טָפֵי נִתְחַדֵּשׁ בְּרוּחָנִיּוּת יוֹתֵר. (וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶּהוּ הַכַּוָּנָה שֶׁל הַפִּיּט שֶׁאוֹמְרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאֶמְצַע קְדֻשָּׁה "וְעַמְּךָ תְּלוּאִים בִּתְשׁוּבָה לְהִתְיַחֵד וְכוּ', רַחֵץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּיִם נְשׂוֹא לֵב אֶחָד, קוֹל שׁוֹפָר כְּפוּף כְּפוּף לֵב אֶחָד").

וּכְעַיִן זֶה כָּתַב הַבַּיִת אַהֲרֹן (סוכות עמוד קלט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "מֵאַי"ן יָבֹא עֶזְרִי, מִבְּחִינָה הַנִּקְרָא אַי"ן יָבֹא עֶזְרִי, וְזֶהוּ אַי"ן מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל, הַבְּחִינָה אַי"ן הוּא מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל".

הרה"ק הַפַּחַד יִצְחָק מִבְּאיָאן זַצַ"ל (בשלח תרומה) אָמַר עַל הַפָּסוּק "מַה תִּצְעַק אֵלָי" (שמות יד, טו), עַל יְדֵי בְּחִינַת "מַה" - כְּשֶׁאָדָם לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ בֶּאֱמֶת, אָז "תִּצְעַק אֵלָי" - אֵין שׁוּם מָסָךְ הַמַּבְדִּיל, וְהוֹסִיף שֶׁבֶּאֱמֶת שֶׁאֵין כְּלִי לְקַבֵּל הַשְׁפָּעוֹת הַקְּדֻשָּׁה כְּמוֹ לֵב נִשְׁבָּר וְשִׁפְלוּת רוּחַ.

בְּסִפּוּרֵי חֲסִידִים (מועדים ר"ה) מֵבִיא שהרה"ק רד"מ מִטְשָׁארְטְקוֹב זַצַ"ל סִפֵּר שֶׁזְּקֵנוֹ הרה"ק ר' שָׁלוֹם פְּרָאבִישְׁטֶ'ער זַצַ"ל כְּשֶׁהָיָה אֵצֶל חוֹתְנוֹ הרה"ק ר' נַחוּם מִטְשֶׁעֶרנוֹבִיל זַצַ"ל, אֵרַע פַּעַם שֶׁבְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּמִנְחָה בְּזְמַן שֶׁר' נַחוּם מִטְשֶׁעֶרנוֹבִיל הִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה, כַּיָּדוּעַ מֵהַצַּדִּיקִים שֶׁבְּזְמַן הַמִּנְחָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשָּׁנָה יְכוֹלִים לְהַעֲלוֹת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, וּפִתְאֹם בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה נָפַל הר"ר שָׁלוֹם מֵהַמּוֹחִין שֶׁלּוֹ וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל וּמְאֹד נִשְׁבַּר לִבּוֹ שֶׁדַּוְקָא בִּזְמַן כָּזֶה יֶאֱרַע לוֹ כָּךְ, וּמִתּוֹךְ שִׁבְרוֹן הַלֵּב הִתְאַמֵּץ בְּכָל כֹּחוֹ לְהִתְפַּלֵּל וְלֹא יָכֹל עַד שֶׁלְּבַסּוֹף עָלְתָה לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקֹשִׁי גָּדוֹל כְּמוֹ אָדָם פָּשׁוּט, דְּהַיְנוּ רַק פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת. לְאַחַר הַתְּפִלָּה נִגַּשׁ אֵלָיו ר' נַחוּם מִטְשֶׁעֶרנוֹבִיל וְאָמַר, בְּנִי עָשִׂית הַיּוֹם רַעַשׁ גָּדוֹל לְמַעְלָה בְּהַמְּנָחָה שֶׁלְּךָ וְתֵדַע שֶׁהַתְּפִלָּה שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ בְּלֵב נִשְׁבָּר עָלְתָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְכַמָּה אַלְפֵי נִשְׁמוֹת נִדָּחוֹת הָיוּ לָהֶם עַכְשָׁו עֲלִיָּה עַל יְדֵי תְּפִלָּתְךָ.

וּכְעֵין זֶה מֵבִיא עוֹד בְּסִפּוּרֵי חֲסִידִים (שם) שֶׁהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַצַ"ל צִוָּה לְתַלְמִידוֹ הרה"ק ר' וָואלְף קִיצֶעס זַצַ"ל שֶׁיְּהֵא הַבַּעַל תּוֹקֵעַ אֶצְלוֹ וְלָכֵן עָלָיו לַעֲשׂוֹת הֲכָנוֹת עַל זֶה, וְכֵן עָשָׂה ר' וָואלְף וְלָמַד הַכָּוָנוֹת עַל פִּי קַבָּלָה וְרָשַׁם לוֹ עַל נְיָר קָטָן רְאשֵׁי פְּרָקִים שֶׁיְּהֵא לוֹ הַכֹּל מוּכָן בִּזְמַן הַתְּקִיעוֹת וְהִנִּיחַ נְיָר זֶה בַּמַּחֲזוֹר שֶׁלּוֹ. אֲבָל לְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב לֹא הָיָה נִיחָא לֵיהּ דָּבָר זֶה, וְסָמוּךְ לְהַתְּקִיעוֹת נָאֱבַד נְיָר זֶה וְנִסָּה ר' וָואלְף לְחַפְּשׂוֹ וְלֹא מָצָא וְנִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי שֶׁהֵכִין עַצְמוֹ וְלָמַד כָּל זֹאת וְהַכֹּל נֶאֱבַד, אֲבָל מַה לַּעֲשׂוֹת שֶׁצְּרִיכִים לְתִקּוֹן, לֹא הָיָה לוֹ בְּרֵרָה אֶלָּא וְנִגַּשׁ כָּךְ אֶל הַתְּקִיעוֹת בְּלִי הַכָּוָנוֹת, וּבְלֵב נִשְׁבָּר הִתְחִיל לִבְכּוֹת וְכָךְ תִּקַּע כָּל הַתְּקִיעוֹת. לְאַחַר הַתְּפִלָּה אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב מָשָׁל שֶׁיְּדוּעַ שֶׁבְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ יֵשׁ הַרְבֵּה חֲדָרִים וּכְדֵי לִפְתֹּחַ כָּל דֶּלֶת יֵשׁ מַפְתֵּחַ מְיֻחָד וְשׁוֹנֶה אֶחָד מֵחֲבֵרוֹ וְלָכֵן מַפְתֵּחַ שֶׁל דֶּלֶת זֶה אֵינוֹ פּוֹתֵחַ דֶּלֶת זֶה, אֲבָל יֵשׁ כְּלִי אֶחָד שֶׁפּוֹתֵחַ כָּל הַדְּלָתוֹת וּפוֹתֵחַ כָּל הַמַּנְעוּלִים הַקָּשִׁים וְהוּא הַגַּרְזֶן שֶׁהוּא שׁוֹבֵר אֶת הַדֶּלֶת, וְכֵן גַּם בְּזֶה הַכַּוָּנוֹת הֵן מַפְתְּחוֹת לַשְּׁעָרִים שֶׁלְּמַעְלָה וּלְכָל שַׁעַר כַּוָּנָה אַחֶרֶת, אֲבָל לֵב נִשְׁבָּר הוּא כְּמוֹ הַגַּרְזֶן שֶׁהוּא יָכוֹל לִפְתֹּחַ כָּל הַשְּׁעָרִים וְהַהֵיכָלוֹת כֻּלָּם.

וּבֶאֱמֶת כֵּן הוּא מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא בַּבָּא מְצִיעָא (נט) "אָמַר רַב חִסְדָּא כָּל הַשְּׁעָרִים נְעָלִים חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה". וּבְפֵרוּשׁ חִדּוּשׁ גְּאוֹנִים שָׁם מֵבִיא מֵרַבֵּנוּ בַּחְיֵי וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "וְהַטַּעַם לְפִי שֶׁהַמִּתְאַוֶּה מִצְטַעֵר בְּיוֹתֵר וּמַחֲלִישׁ דַּעְתּוֹ וְלִבּוֹ נִכְנָע עַל צָרָתוֹ וּמִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ דַּאֲגַת לִבּוֹ בְּכַוָּנָה וְנִשְׁמָע".

וְלָכֵן מְאֹד מְאֹד יֵשׁ לְאָדָם לְהִתְעַצֵּם בַּעֲבוֹדַת הַיּוֹם וּבַהֲכָנַת לִבּוֹ עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֶשְׁבּוֹן הַנֶּפֶשׁ אֵיךְ שֶׁעָבַר עָלָיו כָּל הַשָּׁנָה יוֹם יוֹם אֵיךְ הָיוּ הַתְּפִלּוֹת שֶׁלּוֹ שְׁאָר הַנְהָגוֹת שֶׁל כָּל הַיּוֹם, וּכְשֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּזֶה וְלִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ אַל יִפֹּל בִּלְבָבוֹ לוֹמַר אֵיךְ אוּכַל לָגֶשֶׁת לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, רַק אַדְרַבָּה אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָשׁוּב אָדָם כָּזֶה, וְזֶהוּ גּוּפָא הַמֵּלִיץ יֹשֶׁר שֶׁלּוֹ וּתְפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּל עַל יְדֵי זֶה בַּשָּׁמַיִם וּמֵמֵילָא יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא בְּתוֹרַת אָבוֹת (עמוד קלד) מהרה"ק מִסְלוֹנִים זַצַ"ל שֶׁהַסִּימָן לֵידַע אִם הִכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ בְּלֵב נִשְׁבָּר בֶּאֱמֶת לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא, דְּאִם מַגִּיעַ לוֹ אַחַר כָּךְ עַל יְדֵי הַשְׁבָּרוֹן לֵב שִׂמְחָה וְהָאֲרַת הַדַּעַת זֶהוּ סִימָן שֶׁהָיָה בֶּאֱמֶת.

וְיֵשׁ לְסַיֵּם בְּדִבְרוֹת קְדֻשׁוֹ שֶׁל הרה"ק ר' אַהֲרֹן מִקַּארְלִין זַצַ"ל בְּבֵית אַהֲרֹן (ר"ה עמו' קלג) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "אֲהוּבֵי אַחַי, עִקַּר תַּכְלִית שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּכְפִי שֶׁדִּבַּרְנוּ, שַׁפְּרוּ מַעֲשֵׂיכֶם, הַינוּ לְשַׁפֵּר הָעֲשִׂיּוֹת שֶׁעָשָׂה חַס וְחָלִילָה שֶׁלֹּא כַּהֲגָן, וְעַל יְדֵי תְּשׁוּבָה אֲזַי זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ כְּזְכֻיּוֹת, וְזֶה שַׁפְּרוּ מַעֲשֵׂיכֶם וְכוּ', וְהָעִקָּר שֶׁיָּבֹא מִן הַיִּרְאָה לִידֵי אַהֲבָה, וְלַעֲשׂוֹת כָּל דִּבֵּר מִצְוָה בְּשִׂמְחָה וְלֹא בְּעַצְבוּת חַס וְחָלִילָה, וּכְפִי שֶׁאָמַרְנוּ עַל הַפָּסוּק הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי

לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם, הַיְנוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב נִשְׁבָּר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֶּאֱמֶת עוֹזֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַיְנוּ שֶׁהוּא מְחַבֵּשׁ לְהָעַצְבוּת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ רַק שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ".

פרק ו - סבות המעכבות קבלת התפלה

"קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו" (תהלים קמה,יח) - יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶּאֱמֶת" (מדרש איכה רבתי פ"ג סי' יט) .

א - גדל רעת הממלמלים תפלתם בשברי מלים.

כְּדַי לִזְכּוֹת לְכַוָּנַת הַתְּפִלָּה וּלְהִתְפַּלֵּל לְלֹא שׁוּם מַחֲשָׁבָה בְּטֵלָה - לַאו מִלְּתָא זוּטָרְתִי הִיא, וְצָרִיךְ לְזֶה הַרְבֵּה טָהֳרָה וְהַרְבֵּה תּוֹרָה, וְעוֹד. אוּלָם, בְּפֶרֶק זֶה נְדַבֵּר עַל הַבְּעָיָה הַכְּאוּבָה בְּיוֹתֵר, הַנִּמְצֵאת בַּאֲנָשִׁים, הַמְמַלְמְלִים תְּפִלָּתָם בִּמְהִירוּת, וּתְפִלָּתָם מְגֹחֶכֶת גַּם מִבְּחִינָה חִיצוֹנִית, שֶׁמִּלְבַד שֶׁזּוֹ סִבָּה מַסְפֶּקֶת כְּשֶׁלְּעַצְמָהּ לְעַכֵּב הַתְּפִלָּה, עוֹד יֵשׁ בָּזֶה חִלּוּל ה' בְּאֹפֶן נוֹרָא, וְלָזֶה הֻקְדַּשׁ סֵפֶר שָׁלֵם בְּשֵׁם "מֵאָה בְּרָכוֹת" לְר' יַעֲקֹב אָשֵׁר וְיִסְפִּישׁ שְׁלִיט"א. וּבְהֶיוֹת שֶׁסִּפְּרֵנוּ עוֹסֵק בִּתְפִלָּה, אַעְתִּיק כַּמָּה קְטָעִים מִסִּפְרוֹ הַנִּפְלָא, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

מָה אֶמְלָל יִהְיֶה מַצָּבוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְמַלְמֵל, כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְעוֹלָם הָאֱמֶת, וְשָׁם יִרְאֶה חֶרְבָּנוֹ - מִתּוֹךְ אַסְפַּקְלַרְיָא מְאִירָה וַאֲמִתִּית - שֶׁכְּמַעַט כָּל 'מִסְמָכָיו' הֵכִי חֲשׁוּבִים: 'תְּפִלּוֹתָיו וּבְרָכוֹתָיו', 'שִׁבְחָיו וְרָנָיו', כָּל אֵלֶּה נִשְׁאֲרוּ שָׁם לְמַטָּה לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ 'נְוֵה הַתְּלָאוֹת', שֶׁהִסְתּוֹבֵב לוֹ שָׁם כַּמָּה עֲשֹׂרוֹת שָׁנִים. וְעַתָּה, אֵיךְ תִּשְׁתַּלֵּב נִשְׁמָתוֹ - שֶׁנִּשְׁאֲרָה בְּלִי רְנָנוֹת - עִם אוֹתָם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הַמְרַנְּנִים שָׁם לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ???!!!

יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁיִּמְצָא שָׁם לְמַעְלָה כַּמָּה מִתְּפִלּוֹתָיו הַפְּסוּלוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּלֹא כַוָּנָה וּבְלִי פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת. הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ 'רְחֲפוּ' בַּחֲלַל הָעוֹלָם עַד שֶׁנִּתְקָנוּ, עַל יְדֵי שֶׁהִצְלִיחוּ לַחְתּוֹר וְלַעֲלוֹת בְּאוֹתוֹ 'שְׁבִיל' שֶׁל תְּפִלּוֹת אֱמִתִּיוֹת, שֶׁנֶּאֶמְרוּ עַל יָדוֹ אוֹ עַל יְדֵי צַדִּיקֵי עֶלְיוֹן בְּהִתְלַהֲבוּת וּבְחֶרְדַּת קֹדֶשׁ.

בְּרַם, הַ'תְּפִלּוֹת' וְהַ'בְּרָכוֹת' הַחֲפוּזוֹת וְהַמְמֻלְמָלוֹת, אֶלָּה אוּלַי בִּכְלָל לֹא 'מְרַחֲפִים' הֵם, וְרַק נִמְצָאִים הֵם בְּעֻמְקָא דְתְהוֹם רַבָּה, וְסָפֵק גָּדוֹל אִם בִּכְלָל נִתָּן לְהַעֲלוֹתָם, וְאִם יֵשׁ אֶת מִי לְהַעֲלוֹת???...

וּמִשּׁוּם זֶה, מִשּׁוּם שֶׁמְּאֹד מְאֹד חָמוּר וְנוֹרָא הוּא עִנְיָן זֶה: מִלְמוּל תְּפִלּוֹת וּבְרָכוֹת [בְּשִׁיטְתִיּוּת וּבְדַרְסְטִיּוּת]. וּבוֹ בִּזְמַן שֶׁהַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת הֵם דַּוְקָא מֵהַדְּבָרִים הַיְסוֹדִיִּים וְהָעִקָּרִיִּים בְּיוֹתֵר.

וּבְהֶחְלֵט, נִתָּן לוֹמַר: שֶׁהַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת [הַסְּבִירוֹת], הֵם הַמְכַלְכְּלִים אֶת כָּל אֹרַח חַיֵּינוּ, הָעֲרָאִים וְהַנִּצְחִיִּים. וּלְהֵפֶךְ, חַס וְחָלִילָה, [הַמְמַלְמְלוֹת], הֵם הַמְשַׁבְּשִׁים וְהַמְמָרְרִים לָנוּ אֶת הַחַיִּים...

וְעוֹד שָׁם: כְּשֶׁמְּדַבְּרִים וּמְעוֹרְרִים עַל תְּשׁוּבָה וּפְשְׁפּוּשׁ בְּמַעֲשִׂים, הֲרֵי מוּבָן שֶׁצְּרִיכִים לְהַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַמַּעֲשִׂים. - אָדָם קָם בַּבֹּקֶר, תְּחִלַּת מַעֲשָׂיו מַה הֵם? הֲוֵי אוֹמֵר; בְּרָכַת 'עַל נְטִילַת יָדַיִם', בְּרָכַת 'אֲשֶׁר יָצַר' וְכוּ'. זֹאת אוֹמֶרֶת, מִצְוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת מַתְחִילוֹת בְּמַאֲה הַבְּרָכוֹת.

בַּמִּדְרָשׁ מוּבָא: "וְעַתָּה וְכוּ'" (בראשית כא, כג) - אֵין וְעַתָּה אֶלָּא תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י, יב): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. סִמְיכוּת זוֹ מְסַיַּעַת לְעִנְיָנֵנוּ: וְעַתָּה - זוֹ תְּשׁוּבָה! מָה ה' שׁוֹאֵל - עַל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אַל תִּקְרֵי 'מָה' אֶלָּא 'מַאֲה'! זֹאת אוֹמֶרֶת - הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לְהַתְחִיל בְּמֵאָה הַבְּרָכוֹת...

כְּמַעַט שֶׁאֶפְשָׁר לוֹמַר, כִּי אֶת הַדִּין וְהַחֶשְׁבּוֹן הֲכִי נוֹקֵב שֶׁיִּצְטָרֵךְ הָאָדָם לִתֵּן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יִהְיֶה דַּוְקָא מִסָּבִיב לְמֵאָה הַבְּרָכוֹת. כִּי, הֲרֵי, בְּעוֹד שֶׁלְּגַבֵּי שְׁאָר הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא עָשָׂה כָּהֹגֶן, אוּלַי יְנַסֶּה הָאָדָם לְתָרֵץ עַצְמוֹ בְּתֵרוּצִים שׁוֹנִים; כָּאן יִתְאוֹנֵן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ דַּי כֹּחַ וְדֵי זְמַן, וְכָאן יַעֲנֶה שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ דַּי אֶמְצָעִים כַּסְפִּיִּים, וְגַם לֹא עֲצַבִּים, הוּא הָיָה עָסוּק לְמַעְלָה רֹאשׁ בְּבַעֲיוֹתָיו... - אִם תֵּרוּצָיו יִתְקַבְּלוּ אוֹ לֹא, זֶהוּ כְּבָר חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם...

אֲבָל, בְּרְצוֹנִי לִשְׁאֹל; מַה יַּעֲנֶה, וְאֵיזֶה תֵּרוּץ יִמְצָא לוֹ, כְּשֶׁיַּתִּירוּ אֶת הַ'חֲבִילָה' הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה מֻנַּחַת בֵּין הַ'חֲבִילוֹת' שֶׁל הַמִּצְוֹת, וְשֶׁהוּא הָאָדָם, כָּל כָּךְ שָׂמַח לִקְרַאת 'חֲבִילָה' זוֹ, וּבְלִבּוֹ חוֹשֵׁב: חֲבִילָה זוֹ תּוֹשִׁיעֵנִי! וְהִנֵּה, מַתְחִילִים לְהוֹצִיא מֵהַ'חֲבִילָה' בְּרָכוֹת לַאֲלָפִים וְלִרְבָבוֹת! אֲבָל... דָּא עָקָא, מַה קָּרָה כָּאן עִם הַ'חֲבִילָה' הַגְּדוֹלָה שֶׁכָּל כָּךְ שָׂמַח וְסָמַךְ עָלֶיהָ?! --- 'סְחוֹרָה' כָּל כָּךְ פְּגוּמָה וְדֻפְקְטִית ! ! !

גַּם הוּא, בַּעַל הַ'סְחוֹרָה' הַזֹּאת, אֵינוֹ מַכִּיר 'סְחוֹרָתוֹ' שֶׁל עַצְמוֹ... [בְּקֹשִׁי רַב, עַד שֶׁמַּצְלִיחַ לְזַהוֹת כַּמָּה 'בְּרָכוֹת' 'מְהוּהוֹת' שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בָּהֶם אֵי אֵלּוּ מִלִּים, וּמְזַהֶה אוֹתָם; כְּבִרְכַּת 'שֶׁהַכֹּל', 'הָעֵץ', וְכַדּוֹמֶה... אַחַר כָּךְ יָבִיאוּ עוֹד 'חֲבִילָה' קְטַנָּה וּ'מְצֻמֶּקֶת'. וּבַ'חֲבִילָה' זוֹ כְּבָר יִהְיוּ כַּמָּה בְּרָכוֹת שֶׁנִּתָּן יוֹתֵר לְהַכִּירָן, כְּגוֹן: בִּרְכַּת 'שֶׁהֶחֱיָנוּ' בְּלֵיל יוֹם כִּפּוּר, אוֹ בִּרְכַּת 'עַל אֲכִילַת מַצָּה' בְּלֵיל הַסֵּדֶר, וְכַדּוֹמֶה...] וְעַכְשָׁו, יִשְׁאֲלוּ אוֹתוֹ: תַּגִּיד, בֶּן אָדָם! תַּסְבִּיר לָנוּ, אַתָּה, כַּמָּה זְמַן דָּרוּשׁ לוֹמַר בְּרָכָה כְּרָאוּי, וְכַמָּה זְמַן לוֹקַחַת הַ'בְּרָכָה' הַ'מְמַלְמֶלֶת'? [הָרִאשׁוֹנָה - חֲמֵשׁ שְׁנִיּוֹת! וְהַשְּׁנִיָּה - שְׁתֵּי שְׁנִיּוֹת...] הַאִם בֶּאֱמֶת כָּל כָּךְ חָסְרוּ לְךָ כַּמָּה שְׁנִיּוֹת הַלָּלוּ?! הַאִם הַרְבֵּה אֶמְצָעִים כַּסְפִּיִּים דְּרוּשִׁים לָזֶה? אוֹ, הַאִם יֵשׁ צֹרֶךְ בַּעֲצַבִּים

מְיֻחָדִים כְּדֵי לְבָרֵךְ בְּרָכָה יוֹתֵר רְאוּיָה, מִבְּלִי לְדַבֵּר מִכַּוָּנַת 'שֵׁמוֹת' וְיִחוּדִים, רַק סְתָם בְּרָכָה עִם פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת?!...

מַה יַּעֲנֶה, אוֹ מַה תְּשׁוּבָה יִתֵּן, עַל שְׁאֵלוֹת קָשׁוֹת אֵלּוּ, הַנּוֹקְבוֹת וְיוֹרְדוֹת 'חַדְרֵי בָטֶן'?

הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ! 'דִּין וְחֶשְׁבּוֹן' נוֹקֵב יְהִיֶה דַּוְקָא מִסָּבִיב לַבְּרָכוֹת...

מְעַנְיֵן לְצַטֵּט גַּם אֶת לְשׁוֹן הַזֹּהַר בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי (מביאו ה"חרדים" פרק א), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כַּד קָרִיב קָמָא מָארֵהּ, וְצָלוּ צְלוֹתֵהּ, וְלָא חַיִּישׁ עַל יְקָרָא דְמָארֵהּ - טָב דְּלָא אִיבְּרִי. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר (ירמיה כב, ל): "כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עָרִירִי, גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו"... מַמָּשׁ כָּךְ, יִהְיֶה מַצָּבוֹ שֶׁל הַ'מְמַלֵּל' בְּעָלְמָא דְּקִשׁוֹט, כְּשֶׁיַּתְּירוּ אֶת הַ'חֲבִילָה' הַגְּדוֹלָה שֶׁל 'בִּרְכוֹתָיו' וּ'תְפִלּוֹתָיו', וְכִמְעַט שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ שָׁם דָּבָר הָרָאוּי. אָז, יִכְתְּבוּ עַל 'תְּעוּדַת עֲנִיּוּת' שֶׁלּוֹ, מִשְׁפָּט אֶמְלָל זֶה - עָרִירִי! גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו.

כְּדַאי לְחַשֵּׁב לְרֶגַע, מָה וְאֵיךְ הָיְתָה תְּגוּבָתוֹ שֶׁל הַ'גֶּבֶר' כַּיּוֹם, בְּאֵם הָיֵינוּ מְטִיחִים כְּלַפָּיו מִשְׁפָּט זֶה...

לְצַעֲרֵנוּ, רוֹאִים גַּם זֹאת, כְּשֶׁעוֹמְדִים בִּתְפִלַּת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' [גַּם הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' הֵם מֵהַמֵּאָה בְּרָכוֹת], וְהִנֵּה, רַק הַתְּחִילוּ! וּכְבָר יֶשְׁנָם כְּאֵלֶּה הַצּוֹעֲדִים אֲחוֹרָה. הֵם, כְּבָר נָמְרוּ אֶת שֶׁלָּהֶם... הֵם תּוֹהִים וּבוֹהִים, אֵין לָהֶם מַה לַּעֲשׂוֹת - וּמְחַכִּים בְּחֹסֶר סַבְלָנוּת לַחֲזָרַת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה'. מָה הֵם עוֹשִׂים בְּאוֹתוֹ זְמַן [עַד שֶׁמַּתְחִילִים אֶת הַחֲזָרָה]? שׂוּם דָּבָר!...

וְכָכָה זֶה חוֹזֵר וְנִשְׁנֶה שָׁנִים עַל שָׁנִים. לֹא שֶׁקּוֹרֶה, לִפְעָמִים, כְּשֶׁדַּעְתּוֹ לֹא כָּל כָּךְ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו. רַק זֶהוּ הֶרְגֵּלוֹ מִיָּמִים יָמִימָה - עַל לֹא דָּבָר. אֵין לוֹ וְלֹא לְאַף אֶחָד שׂוּם תּוֹעֶלֶת מִזֶּה, וְרַק הַיֵּצֶר הָרַע 'מִתְמוֹגֵג' לוֹ מִנַּחַת, וְתוּ לֹא...

יִשְׁאָלוּ אוֹתוֹ: לָמָּה, בְּעֶצֶם, לֹא חָשַׁבְתָּ פַּעַם, לְטַעַם טַעֲמָהּ שֶׁל תְּפִלָּה מַהִי? טַעֲמָהּ שֶׁל הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ וַעֲרִיגָה לֵאלֹקִים?... לָמָּה לֹא הִשְׁתּוֹקַקְתָּ פַּעַם, לְהִשְׁתַּפֵּךְ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו? אֵיךְ זֶה, בֶּאֱמֶת, חָשַׁבְתָּ; שְׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תּוֹכַל לְהִסְתַּדֵּר עִם כָּל בַּעֲיוֹתֶיךָ, וְאֵין לְךָ צֹרֶךְ לְבַקֵּשׁ מֵאֵת ה' בְּתַחֲנוּנִים וְרִצּוּיִים עַל כָּל הַהִצְטָרְכֻיּוֹת הָרְבּוֹת, וְעַל כָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁגָּבִים הַנֶּאֱמָרִים בִּתְפִלַּת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה'?

אֵיךְ מְלֵאָךְ לִבְּךָ לִהְיוֹת כָּל כָּךְ 'כְּפוּי טוֹבָה' לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא לְהוֹדוֹת לוֹ עַל כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁגּוֹמֵל לְךָ שָׁעָה שָׁעָה?! אֵיךְ זֶה לֹא הִשְׁתַּדַּלְתָּ לְשַׁפֵּר מַעֲשֶׂיךָ, לְפָחוֹת בְּאוֹתָם עִנְיָנִים וּמַעֲשִׂים הַנִּתָּנִים לְתַקֵּן בְּקַלּוּת?! כָּל אֵלֶּה הֵם שְׁאֵלוֹת הַחוֹדְרוֹת וְנוֹקְבוֹת...

וּמִכַּיוָן שֶׁהִזְכַּרְתִּי כָּאן אֶת הַמִּשְׁפָּט - עִנְיָנִים וּמַעֲשִׂים הַנִּתָּנִים לְתַקֵּן בְּקַלּוּת - רָצוּי לְצַטֵּט דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל ר' יִשְׂרָאֵל סַלַנְטֶר זיע"א בְּסִפְרוֹ "אוֹר יִשְׂרָאֵל" (הובאו בספר "בנין עולם"),

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כָּל מִצְוָה אוֹ עֲבֵרָה שֶׁיּוֹתֵר קַל לְקַיְמָן - הֵם הַחֲמוּרוֹת בְּיוֹתֵר. כְּגוֹן, בִּטּוּל תּוֹרָה שֶׁל שָׁעָה קַלָּה, בִּזְמַן שֶׁפָּנוּי מֵעֲסָקָיו, חָמוּר הַרְבֵּה יוֹתֵר מִבִּטּוּל תּוֹרָה בְּעֵת טִרְדּוֹתָיו. **וְעַתָּה**, הָבָה וְנִתְבּוֹנֵן, הַיֵּשׁ זְמַן יוֹתֵר נוֹחַ וּמֻכְשָׁר לִלְמוּד כְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוּא כְּבָר נִמְצָא לְיַד הַסֵּפֶר וְיוֹשֵׁב וְלוֹמֵד?! וְאִם גַּם אָז יַפְסִיק בִּדְבָרִים בְּטֵלִים, אוֹ בְּמַחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת - הִנּוֹ אָז מְבַטֵּל הוּא תּוֹרָה, בִּזְמַן הַיּוֹתֵר מֻכְשָׁר וְנוֹחַ לִלְמֹד. וְאָז גָּדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׂוֹא יוֹתֵר מִכָּל בִּטּוּל תּוֹרָה בְּאֹפֶן אַחֵר. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְזֶהוּ כַּוָּנָתִי בְּצִטּוּט זֶה גַּם לְעִנְיָנֵנוּ - עִנְיַן הַבְּרָכוֹת. הִנֵּה, הֲרֵי כְּבָר נִמְצָא בְּ'שֶׁטַח' זֶה, כִּי הֲרֵי מְבָרֵךְ וּמִתְפַּלֵּל הוּא! וְאִם כֵּן, לָמָּה וְעַל מַה זֶּה לֹא יַסְדִּיר זֹאת בְּאֹפֶן הָרָאוּי וְהָרָצוּי?! לָמָּה 'זוֹרֵק' הוּא יוֹם יוֹם 'תְּפִלּוֹתָיו' וּ'בִרְכוֹתָיו' לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּפָנִים חֲמוּרוֹת וַחֲמוּצוֹת, וְאֵינוֹ מְשַׁתְּדֵל לְהַגִּישָׁן בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת, שֶׁיַּעֲלוּ לְרָצוֹן לְפָנָיו, וְלֹא שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ לְמַטָּה וְיִתְחַטְּפוּן עַל יְדֵי הַ'סִּטְרָא אַחֲרָא', רַחֲמָנָא לִצְלָן?!

רְאוּבֵן יָרַד מֵהַמָּטוֹס - שֶׁגָּמָא זֶה עַתָּה מֻרְחָקִים עֲצוּמִים - וּבְטֶרֶם הִסְפִּיק לְהָזִין עֵינָיו מֵהַסְּבִיבָה הַחֲדָשָׁה, נִפְלְטָה מִפִּיו צְוָחָה אֲיֻמָּה וּמַקְפִּיאָה: אוֹי, הַמִּסְמָכִים!!! מֵהֶמְשֵׁךְ גְּנִיחוֹתָיו וְהַמִּלִּים הַמְקֻטָּעוֹת, נִתַּן לְהָבִין, שֶׁהַמִּסְמָכִים הֲכִי חֲשׁוּבִים וְהַמְיֻעָדִים לְיַעַד זֶה, נִשְׁכְּחוּ לוֹ אֵי שָׁם, וְכִי הַרְבֵּה יְגִיעוֹת וְטִרְחוֹת וְגַם הוֹצָאוֹת כַּסְפִּיוֹת מְרֻבּוֹת עָלוּ לוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְיַעַד זֶה, וּבָזֶה תָּלָה כָּל עֲתִידוֹ. וְעַכְשָׁו, כָּל תִּקְוֹתָיו נָגוֹזוּ חִישׁ מַהֵר, וְנֶהֱפְכוּ לוֹ לְמַפַּח נֶפֶשׁ וְדַאֲבוֹן לֵב. וּבְמִלִּים אֵלּוּ סִיֵּם רְאוּבֵן קִנָּתוֹ: יָגַעְתִּי לָרִיק וְהוֹלַדְתִּי לַבֶּהָלָה.

בְּרָם, מַצָּבוֹ הָאֻמְלָל שֶׁל רְאוּבֵן - כְּאֵין וְכְאֶפֶס הוּא נֶגֶד מַצָּבוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל אוֹתוֹ מְמַלְמֵל תְּפִלּוֹתָיו וּבִרְכוֹתָיו. כְּשֶׁיְּהוּדִי זֶה מִסְתַּלֵּק מֵעוֹלָם שֶׁקֶר זֶה, וְנִמְצָא כְּבָר בְּעוֹלָם הָאֱמֶת, שָׁם רוֹאֶה אֶת חָרְבָּנוֹ מִתּוֹךְ אַסְפַּקְלַרְיָה מְאִירָה, נִצְחִית וַאֲמִתִּית. כַּמָּה טְרָגִי הוּא מַצָּבוֹ, וּמָה אֻמְלָל הוּא שָׁם, כְּשֶׁיְּוַדַּע לוֹ שֶׁהַ'מִּסְמָכִים' הֲכִי חֲשׁוּבִים לְיַעַד זֶה: תְּפִלּוֹתָיו וּבִרְכוֹתָיו, שְׁבָחָיו וְרִנָּנָיו - שֶׁבָּהֶם מְרַנְּנִים הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן - נִשְׁאֲרוּ אֵי שָׁם לְמַטָּה לְמַטָּה בָּאָרֶץ בְּאוֹתוֹ 'נָוֶה הַתְּלָאוֹת' שֶׁהִסְתּוֹבֵב שָׁם כַּמָּה עֲשֹׂרוֹת שָׁנִים.

בְּ"קַב הַיָּשָׁר" (פ"ח) מֵבִיא בְּשֵׁם הַזֹּהַר, שֶׁלִּפְעָמִים, בִּתְפִלָּה רְאוּיָה וּמְמַעֲמֵקֵי הַלֵּב נִתָּן לְהַעֲלוֹת גַּם אֵי אֵלּוּ 'תְּפִלּוֹת פְּסוּלוֹת' שֶׁנֶּאֱמְרוּ בְּלֹא כַוָּנָה וְנִשְׁאֲרוּ לְמַטָּה.

וְאוּלַי אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף, שֶׁתְּפִלָּה בְּלֹא כַוָּנָה שֶׁנִּשְׁאֶרֶת לְמַטָּה, עוֹד נִתָּן לְהַעֲלוֹתָהּ אֵיךְ שֶׁהוּא, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה מֻנַּחַת כְּגוּף בְּלִי נְשָׁמָה. וְעַכְשָׁו, עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה הַנּוֹבַעַת מִקִּירוֹת לֵב - 'מֵפִיחַ רוּחַ חַיִּים' גַּם בְּאוֹתָהּ 'תְּפִלָּה גּוֹוַעַת'. בְּרָם, 'תְּפִלָּה מִלְמוּלִית' שְׁבוּרָה וּרְצוּצָה, שֶׁמִּכַּף רֶגֶל וְעַד רֹאשׁ אֵין בָּהּ מְתֹם - סָפֵק גָּדוֹל אִם יֵשׁ אֶת מַה לְהַעֲלוֹת...

ה'שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה" עַל "שֻׁלְחָן עָרוּךְ" אוֹרַח חַיִּים (סי' צח), מֵבִיא בְּשֵׁם כַּמָּה פּוֹסְקִים - שֶׁאִם לֹא הִתְפַּלֵּל [שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה] 'דֶּרֶךְ תַּחֲנוּנִים' [הַהֵפֶךְ מִמַּלְמוּל], שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וּמְסַיֵּם ה'שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה": וְאַף עַל גַּב דִּבְחֶסְרוֹן כַּוָּנָה אֵין אָנוּ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, הָתָם הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁקְּרוֹב הַדָּבָר שֶׁגַּם בַּחֲזָרָה לֹא יְכַוֵּן. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזֶה, שֶׁהַתְּפִלָּה תִּהְיֶה 'דֶּרֶךְ תַּחֲנוּנִים', בְּקַל יוּכַל לוֹמַר בַּחֲזָרָה 'דֶּרֶךְ תַּחֲנוּנִים'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הֲרֵי לְמִדִין אָנוּ מִזֶּה, שֶׁיּוֹתֵר קַל לְהָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל 'דֶּרֶךְ תַּחֲנוּנִים' מִלְּהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה. וְכֵידוּעַ - מַה שֶּׁיּוֹתֵר קַל לְקַיֵּם - יוֹתֵר יֵשׁ תְּבִיעָה עַל זֶה אִם לֹא קִיֵּם. וּמִשּׁוּם זֶה, יָכוֹל בְּהֶחְלֵט לִהְיוֹת, שֶׁתְּפִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה הַנִּשְׁאֶרֶת לְמַטָּה וּמְרַחֶפֶת לְהּ אֵי שָׁם בַּחֲלַל הָעוֹלָם, עוֹד נִתָּן לְהַעֲלוֹתָהּ אֵיךְ שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה זַכָּה וַאֲמִתִּית. בָּרֹם, הַ'תְּפִלּוֹת' הַמְּלְמוּלִיּוֹת, מִי יוֹדֵעַ אִם בִּכְלַל 'תְּפִלּוֹת' הֵם. מִי יוֹדֵעַ אִם בִּכְלָל נִשְׁאֲרוּ בְּאֵיזֶה מָקוֹם, וְיֵשׁ אֶת מַה לְהַעֲלוֹת.

כִּי הֲרֵי, בְּהֶחְלֵט, יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁ'תְּפִלּוֹת' מֵעֵין אֵלּוּ מִתְמַסְּרִים לַחִיצוֹנִים מִסִּבַּת קַלּוּת רֹאשׁ וּפְרִיקַת עֹל שֶׁל אוֹתוֹ 'מִתְפַּלֵּל', שֶׁבְּקַלּוּת הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת מַצָּבָם אַחֶרֶת, וְהוּא הַמְּמַלְמֵל הָרַס וְרִצֵּץ אוֹתָם לְגַמְרֵי בִּשְׁאָט נַפְשׁוֹ.

וּלְסִכּוּם, מִפַּעַם לְפַעַם נַעֲרֹךְ תְּפִלָּה קְצָרָה וַחֲרִישִׁית לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמַּעֲמַקֵּי הַלֵּב, וְאוּלַי גַּם בִּשְׁפִיכַת דֶּמַע: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָנָּא, רַחֵם נָא עָלֵינוּ, וְנִזְכֶּה לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ בְּטוּב וּבְאֹפֶן יוֹתֵר מְסֻדָּר, וַעֲזֹר לָנוּ - שֶׁלֹּא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נֵלֵד לַבֶּהָלָה, חַס וְחָלִילָה.

וּבְעִנְיַן הַתְּפִלּוֹת הַנּוֹרָאוֹת וְהַנִּשְׁגָּבוֹת - וְדוּי, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, נְפִלַּת אַפַּיִם, כְּשֶׁעוֹמְדִים מִן הַצַּד, וּבְהִסְתַּכְּלוּת עַל אֹפֶן וְצוּרַת אֲמִירָתָם, הֲרֵי הַרְבֵּה פְּעָמִים נִמְצָא הַ'מִּסְתַּכֵּל' בְּמַצָּב כָּזֶה שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם עָלָיו 'לִצְחֹק' אוֹ דַּוְקָא לִבְכּוֹת... מֵהַדְּפִיקוֹת הַמְּהִירוֹת וְהַחֲפוּזוֹת עַל הַלֵּב בַּאֲמִירַת הַוִּדּוּי, [וּכְאִלּוּ אָמַר 'לַצָּנוּ' וְאַמְשִׁיךְ לְהִתְלוֹצֵץ, כִּי הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ נִרְאֶה כָּל הָעִנְיָן כְּלֵיצָנוּת אַחַת גְּדוֹלָה] וְכִמְעַט שֶׁלֹּא נִתָּן לְהַדְבִּיק אֶת הַחָזָן וְאֶת הַצִּבּוּר אֲפִלּוּ פַּעַם אֶחָת, כְּדֵי לוֹמַר בְּיַחַד אֶת הַ'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה' מִדּוֹת [רַק אִם יְדַלֵּג], כִּי כָּל זֶה הוֹלֵךְ בִּמְהִירוּת הַבָּזָק [אוּלַי יֵשׁ מָקוֹר לְמִנְהָג שְׁטוּת זֶה?]. וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁרַק מַתְחִילִים לוֹמַר אֶת הַ'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה' מִדּוֹת, שׁוּב פַּעַם חוֹזֵר וְנִשְׁנֶה אוֹתוֹ גִּחוּךְ, כְּשֶׁכֻּלָּם מְמַהֲרִים לְהִתְיַשֵּׁב עַל הַסַּפְסָל לִ'נְפִילַת אַפַּיִם', עַד שֶׁמַּמָּשׁ אֵינְךָ יוֹדֵעַ מַה קָּרָה כָּאן פִּתְאוֹם לְאוֹתָהּ תְּפִלָּה נוֹרָאָה וְנִשְׂגָּבָה זוֹ - שֶׁל 'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת', וְאַתָּה מַחֲלִיט: אוֹ שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה עִנְיָן לוֹמַר אֶת הַ'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת' דַּוְקָא בִּנְשִׁימָה אֶחָת... [גַּם בְּמִגִּלַּת אֶסְתֵּר יֵשׁ קֶטַע שֶׁאוֹמְרִים אוֹתוֹ בִּנְשִׁימָה אֶחָת...] אוֹ שֶׁצְּרִיכִים מִיָּד לֵישֵׁב בְּעֵת אֲמִירַת 'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת', וְתֵכֶף כְּשֶׁמַּתְחִיל לוֹמַר: ה', ה', צְרִיכִים מִיָּד לֵישֵׁב [כָּךְ זֶה נִרְאֶה בְּכָל אֹפֶן]. כִּי הֲרֵי לֹא יִתָּכֵן בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁבְּחֶלְקִיק

שְׁנֵיָה יֹאמְרוּ אֶת כָּל הַ'שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת' כָּרָאוּי וְכֵיָאוּת, וּבוֹ בִּזְמַן שֶׁצְּרִיכִים דַּוְקָא לַעֲשׂוֹת הֶפְסֵק בֵּין כָּל מִדָּה וּמִדָּה, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים.

כַּמּוּבָן, אִם לֹא הָיוּ צְרִיכִים לֵישֵׁב בְּעֵת 'נְפִילַת אַפַּיִם', אוֹ לְהַכּוֹת בְּאֶגְרוֹף בְּעֵת אֲמִירַת הַוִּדּוּי, אָז לֹא הָיָה מֻרְגָּשׁ כָּל כָּךְ הַגִּחוּךְ הַזֶּה. בְּרַם, הַדְּפִיקוֹת הַמְּהִירוֹת וְהַחֲפוּזוֹת עַל הַלֵּב וְהַהִתְיַשְּׁבוּת הַפִּתְאוֹמִית 'מַסְגִּירָה' אוֹתָם, אֶת הַ'מְמַהֲרִים', וּמַעֲמִידָה אוֹתָם בְּמַצָּב גִּחוּכִי עַד לְמְאֹד בְּאוֹתָם תְּפִלּוֹת נוֹרָאוֹת וְנִשְׂגָּבוֹת, שֶׁאוּלַי הָיָה יוֹתֵר רָצוּי לֹא לְאָמְרָם בִּכְלָל מֵאֲשֶׁר לְאָמְרָם בְּצוּרָה גִּחוּכִית כָּזֹאת... וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט, וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם.

וְעוֹד עַל הַ'מְמַהֵר', שֶׁבְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ הַחֲפוּזָה, עוֹד מוֹצֵא לְנָכוֹן לוֹמַר גַּם מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים, כַּמּוּבָן, לֹא עַל 'חֶשְׁבּוֹנוֹ', רַק בְּאֶמְצַע חֲזָרַת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה'. וְעָלָיו אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּהֶחְלֵט, מַה שֶּׁקִּבְּעוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ק פז.): גָּדוֹל הַמְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה, כְּשֶׁהוּא שׂוֹמֵעַ וּמְצַיֵּת לְדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁצִּוּוּ לִשְׁמוֹעַ בְּטוֹב חֲזָרַת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה', וְלַעֲנוֹת אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה כַּיָּאוּת. אָז, נוֹסָף לְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשְּׁמִיעַת חֲזָרָה זוֹ וַעֲנִיַּת הָ'אָמֵנִים', הוּא גַּם כֵּן נִמְצָא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה שֶׁל 'מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה'.

וְזֹאת מִשּׁוּם, שֶׁכְּשֶׁהוּא הָאָדָם נִמְצָא בִּבְחִינָה זוֹ שֶׁל 'מְצַוֶּה וְעוֹשֶׂה' - נִכָּר בּוֹ הַכְנָעָתוֹ הָאֲמִתִּית לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלַעֲבָדָיו הַצַּדִּיקִים, חֲכָמֵינוּ זַ"ל, שֶׁצִּוּוּ עַל כָּל אֵלֶּה, וְשֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים כְּנַחֲלֵי אֵשׁ הֵם.

בָּרֹם, אִם הוּא בּוֹחֵר לוֹ אָז, בְּאֶמְצַע חֲזָרַת הַ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה', לוֹמַר מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים וְכַדּוֹמֶה - זֹאת הֵיא יְזֻמָתוֹ הוּא! וּמִמֵּילָא חָסֵר לוֹ הַהַכְנָעָה. וְהַרְבֵּה צַעַר וְיָגוֹן מְעוֹרֵר הוּא עָלָיו בְּאֵי הַכְנָעָתוֹ לְשַׁרְפֵי עֶלְיוֹן אֵלּוּ, אֲשֶׁר רַק לְאוֹרָם נִסַּע וְנֵלֵךְ.

ב - שמירת הלשון הכרחית לצרך קבלת התפלה

כּוֹתֵב ה"חֶפֶץ חַיִּים" (שער הזכירה פ"י): תְּחִלַּת כָּל הַמַּעֲלוֹת לְמִי שֶׁשּׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ מִלְּדַבֵּר דִּבּוּרִים אֲסוּרִים - הוּא מְתַקֵּן וּמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי זֶה אֶת כְּלֵי הָאֱמָנוּת הַמְיֻחָד לָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁהוּא הַדִּבּוּר. וְכָל הַדִּבּוּרִים שֶׁיְּדַבֵּר אַחַר כָּךְ בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, יַעֲלֶה לִמְקוֹר שָׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה. כִּי לֹא לְחִנָּם הִמְשִׁילוּהוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת לְעִנְיַן אֱמָנוּת (כמו שפירש"י במדבר לא, ח), לְהוֹרוֹת לָנוּ - כְּמוֹ שֶׁכְּלֵי אֱמָנוּת הוּא דָּבָר הֶכְרֵחִי לְעִנְיַן עֲשִׂיַּת כֵּלִים חֲדָשִׁים וְיָפִים, כִּי אֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אָמָן הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁבְּכָל הָאֱמָנִים, וְשִׂכְלוֹ יִהְיֶה דַּק עַד מְאֹד, וּמְצַיֵּר בְּרַעְיוֹנָיו אֹפֶן עֲשִׂיַּת הַכֵּלִים בְּגֶדֶר הַיּוֹתֵר נָאוֹת - אַף עַל פִּי כֵן אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בִּלְתִּי כְּלֵי אֱמָנוּת.

וְיוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִהְיוּ לוֹ כְּלֵי אֱמָנוּת, אַךְ שֶׁהֵם פְּגוּמִים וּמְקֻלְקָלִים, וְיֵעָשֶׂה בָּהֶן הָאֱמָן אֵיזֶה כְּלִי עַל יְדֵי הַדְּחָק, יִהְיֶה נִכָּר בָּהֶם אַחַר כָּךְ הַפְּגָם וְהַשֶּׁבֶר שֶׁל כְּלֵי הָאֱמָנוּת מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, כִּי לֹא יָכוֹל לְהַחְלִיקָן כָּרָאוּי, וְהֵם כָּל גָּלְמֵי כְּלֵי-עֵץ, וְאֵין נָאֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֲפִלּוּ לְהֶדְיוֹט, וְכָל שֶׁכֵּן לְהַגִּישָׁן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְהָאֱמָן שֶׁכְּלֵי הָאֱמָנוּת שֶׁלּוֹ שְׁלֵמִים וְטוֹבִים, מְלֻטָּשִׁים וּמְצֻחְצָחִים כָּרָאוּי, הַכְּלִי שֶׁעוֹשֶׂה בָּהֶן הָאֱמָן הַזֶּה יֵצֵא מְתֻקָּן וּמְהֻדָּר כַּהֹגֶן.

כֵּן מַמָּשׁ בְּעִנְיַן זֶה, הוּא כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁנִּתַּן לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי לְעָבְדוֹ בּוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַנּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, וּלְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת וּלְשַׁבֵּחַ וּלְהַלֵּל לְפָנָיו, כִּי הוּא כְּלִי הָאֱמָנוּת הַגָּדוֹל שֶׁיּוּכַל הָאָדָם הַשָּׁלֵם לִבְנוֹת בּוֹ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נא, טז): "וָאָשִׂים דְּבָרַי בְּפִיךָ וְגוֹ' לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ". וְהוּא מַמָּשׁ כִּפְשׁוּטוֹ, כִּי בְּדִבְרֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהָאָדָם מְדַבֵּר פֹּה בָּזֶה הָעוֹלָם לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ, נִבְרָאִים לְמַעְלָה עוֹלָמוֹת וּמַלְאָכִים קְדוֹשִׁים, וְיִהְיוּ אַחַר-כָּךְ מְלִיצִים וּפַרְקְלִיטִים עֲבוּר נִשְׁמָתוֹ.

וּמַעֲלַת קְדֻשַּׁת הָעוֹלָמוֹת וְהַמַּלְאָכִים שֶׁנִּבְרְאוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת שֶׁלּוֹ, תָּלוּי בְּכַמָּה עִנְיָנִים: א- לְפִי הַהֶכְנָה שֶׁהָיָה לוֹ בָּעֵת הַהִיא, אִם הֵכִין אֶת עַצְמוֹ בָּעֵת הַהִיא בְּכָל כֹּחוֹתָיו לְקַיֵּם כְּפִי הַתּוֹרָה בְּכָל חֶלְקֵיו וּפְרָטָיו שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה. ב - לְפִי כְּלֵי הָאֱמָנוּת שֶׁעָשָׂה בָּהֶם הַתּוֹרָה, וְהֵם כְּלֵי הַדִּבּוּר [וּכְהַאי גַּוְנָא בְּמִצְוָה לְעִנְיַן כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה שֶׁקִּיֵּם בָּהֶם הַמִּצְוָה], שֶׁאִם הֵם יָפִים וּמְהֻדָּרִים, שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם תָּמִיד לְטוֹב, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְחַזֵּק כֹּחַ קְדֻשָּׁתָם, יֵשׁ בָּהֶם כֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה וְאוֹר גָּדוֹל עַל הָעִנְיָן הַהוּא. אֲבָל, אִם פּוֹגֵם וּמְטַמֵּא, חַס וְחָלִילָה, אֶת כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ, עַל יְדֵי לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת וְלֵיצָנוּת וְשֶׁקֶר וְכַדּוֹמֶה, וְלֹא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, וְאַחַר כָּךְ יְדַבֵּר בְּפִיו דִּבְרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה - אֵיזֶה כֹּחַ יֵשׁ בָּהֶן לְהַמְשִׁיךְ עַל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הַהִיא קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה, אַחֲרֵי שֶׁכְּלֵי הַמִּבְטָא שֶׁלּוֹ הֵם פְּגוּמִים וּטְמֵאִים בְּעַצְמָם מִכְּבָר.

וְזֶה לְשׁוֹן האלשי"ך הַקָּדוֹשׁ עַל הַפָּסוּק "וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ" (שמות כח, לה). וְהוּא, כִּי הַמְנַבֵּל פִּיו בְּחָלְאַת טֻמְאַת נִבְלוּת פֶּה, שֹׁקֵץ יְשַׁקֵּץ פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, וְתַעֲב יְתַעֵבֵם, כִּי עָשְׂאָם בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. וְאֵיכָכָה יוּכַל לַעֲמֹד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּפֶה דּוֹבֵר נְבָלָה, וְאַל יִקָּצֵף עַל קוֹלוֹ לֵאמֹר: מִי זֶה נִבְזֶה עָרֵב עַל לִבּוֹ לַעֲמֹד לְפָנָיו לְבַקֵּשׁ רָצוֹן עַל עֲוֹונוֹתָיו בְּנִיבוֹ, נִבְזֶה בִּכְלִי מְכֹעָר, מֻקְצֶה מֻחְתָּמַת מְאוּס. וְהֵן לוֹ הָיִיתָ עֶבֶד מֶלֶךְ הָאָרֶץ, הַאִם הָיִיתָ עוֹמֵד לְפָנָיו לְשָׁרְתוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ בִּכְלִים מְכֻלִּים צוֹאִים - הֲלֹא תִּכָּלֵם! וְגַם הוּא בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מַלְאֲךְ רָשָׁע יְצַוֶּה לְךָ לְהַמִּיתְךָ בַּחֶרֶב.

וְעַתָּה, שָׂא נָא קַל וָחֹמֶר - וּמָה אִם מֶלֶךְ הַכּוֹשִׁי חָרַשׁ אֶת חַרְשֵׁי אֲדָמָה לַהֶבֶל דָּמָה, תְּחַיֵּב אֶת רֹאשְׁךָ בְּשֶׂרֶת אוֹתוֹ בְּכִלְיֵי בִּלְתִּי טָהוֹר, וּמַה גַּם אַתָּה יַתּוּשׁ נָטוּשׁ, כִּי תֶּעֱרַב אֶת לִבָּךְ לְהִתְהַדֵּר לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, אֲשֶׁר לִגְדֻלָּתוֹ מִי מֵהַקְּדוֹשִׁים, עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדוֹשָׁה יִהְיֶה כְּדַאי לַעֲמֹד לְפָנָיו וּלְדַבֵּר אֵלָיו - קַל וָחֹמֶר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל קַל וָחֹמֶר כִּי יַקְרִיב אִישׁ וְהוּא בֶּן בְּלִיַּעַל, מְדַבֵּר אֵלָיו בְּטַמְאַת שְׂפָתַיִם, כִּי פִּיךָ שִׁלַּחְתָּ בְּרֵעַת נִבְלַת הַפֶּה וַתִּמְאַס, וּמֵאַיִן וּלְאַיִךְ שַׁמְתָּ לִבָּךְ לְדַבֵּר אֵלָיו וְלוֹמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ בְּפֶה דּוֹבֵר נִבְלָה. וְאוֹי לְהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה כִּי תָּבוֹא בֵּית ה' וְלֹא מָנַעְתָּ מִלְּהָבִיא עָבִיט מֵי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכָּבוֹד הַשּׁוֹכֵן שָׁם. וְאַנָּה תּוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתְךָ כִּי תְּהַפֵּךְ כְּלִי שֶׂרֶת הָעוֹמֵד לְשָׁרֵת בּוֹ אֶת קוֹנְךָ לְאֶחָד מִן הַבִּיבִין? וַהֲלֹא עַל הַפֶּה שֶׁאָדָם שָׂח בּוֹ שִׂיחַת חֻלִּין, בִּשְׁנוּ מְאֹד לְהַלֵּל בּוֹ אֶת ה', כְּמַאֲמַר הָאוֹמֵר (ירושלמי ברכות): מִי יִתֵּן וְהָיָה לִי שְׁנֵי פִּיּוֹת; אֶחָד לְדַבֵּר בּוֹ צָרְכֵי בֵּיתִי, וְאֶחָד לְדַבֵּר בּוֹ עִם קוֹנִי.

וּמַה גַּם עַתָּה, אֲשֶׁר בְּפֶה טָמֵא יַעֲרֹךְ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ לְבַקֵּשׁ רָצוֹן, כִּי אֵיךְ יִהְיֶה לְרָצוֹן אֲמָרָיו אִם הַסָּנֶגּוֹר הוּא הַקַּטֵגּוֹר, וּבְדַבְּרְךָ בּוֹ יִהְיֶה לְךָ לְמַזְכִּיר עָוֹן. וְעַיִן שָׁם שֶׁהֵבִיא מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל עַל זֶה. וְסִיַּם עַל זֶה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהֵן זֹאת תִּרְמֹז תּוֹרָתֵנוּ בָּאָמוּר (שם) "וְהָיָה עַל אַהֲרֹן וְכוּ', לוֹמַר, כִּי כַּאֲשֶׁר הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא הַמְעִיל שֶׁדִּבַּרְנוּ בּוֹ לְמַעְלָה, יִהְיֶה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת בּוֹ אֶת ה' וְלֹא לְמַה שֶׁהוּא הַפְכּוֹ, אָז - "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" בִּתְפִלָּתוֹ "בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ" לְדַבֵּר אִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם יִתְהַפֵּךְ, חָלִילָה.

וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל: אֵינוֹ דּוֹמֶה הֶבֶל פִּיו שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהֶבֶל פִּיו שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. פֵּרוּשׁ, אֲפִלּוּ מִי שֶׁקִּלְקֵל, רַק לִפְעָמִים דֶּרֶךְ מִקְרֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק ז, וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אִם הֶבֶל פִּיו מֻרְגָּל בְּחֵטְא בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה. וְכָל זֶה אֲפִלּוּ אִם מְקַלְקֵל פִּיו בִּשְׁאָר דִּבּוּרִים אֲסוּרִים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּאִסּוּר לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, בְּוַדַּאי מֻגְרָע בְּזֶה בְּיוֹתֵר אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ, וְלֹא תַּעֲלֶה לְמַעְלָה כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יְקַבֵּל תְּשׁוּבָה עַל זֶה.

וְנוּכַל לוֹמַר, דְּזֶהוּ כַּוָּנַת הַכָּתוּב בְּקֹהֶלֶת (ז, יג): "רְאֵה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים כִּי מִי יוּכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוֹ". פֵּרוּשׁוֹ, תֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְּךָ עַל הַדְּבָרִים הָאֱלֹקִיִּים, וְהֵם הַהֵיכָלוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל יָדֶיךָ לְמַעְלָה, דְּהַיְנוּ, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת שֶׁלְּךָ, שֶׁיִּהְיוּ נַעֲשִׂים בְּגֶדֶר הַשְׁלֵמוּת בְּכָל הַהֲכָנוֹת הַנִּצְרָכוֹת לָזֶה, וְגַם בִּכְלֵי אֻמָּנוּת נְקִיִּים, וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל. "כִּי מִי יוּכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוֹ" , פֵּרוּשׁ - אִם תְּקַלְקְלֵם, חַס וְחָלִילָה, יִשְׁאֲרוּ לְעוֹלָם פְּגוּמִים וּמְקֻלְקָלִים, וְיִהְיֶה לְךָ מִזֶּה דְּאָגָה עוֹלָמִית וְצַעַר תָּמִידִי בְּזָכְרוֹ שֶׁעַצְלוּתוֹ גָּרַם כָּל זֶה, כִּי אֵינָם כְּמוֹ עִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁר אִם יְקַלְקֵל אֶחָד יוּכַל הָאַמָּן הַשֵּׁנִי לְתַקְּנָם - לֹא כֵן

בְּעִנְיְנֵי הַתַּכְלִית הַנִּרְצֶה, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא בְּאָבוֹת: אִם אֵין אֲנִי לִי מִי לִי. וְזֶה שֶׁכָּתוּב "כִּי מִי יוּכַל וְגוֹ'.

הַיּוֹצֵא מִכָּל דְּבָרֵינוּ - שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן כַּדִּין, זוֹכֶה הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת כֹּחַ הַדִּבּוּר שֶׁלּוֹ, וְאָז תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ יִתְקַבְּלוּ לְמַעְלָה.

ג - עוד ממעכבי התפלה

כָּתַב בַּעַל סֵפֶר "דֶּרֶךְ סְלוּלָה": עִנְיְנֵי תְּפִלָּה מְלֵאִים בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים גְּדֹל מַעֲלָתָהּ וְגֹדֶל עָנְשָׁהּ לַמְבַטְּלִין אוֹתָהּ וּמִתְפַּלְּלִין בְּלֹא כַּוָּנָה. וְכָתְבוּ סִפְרֵי מוּסָר כִּי תְּפִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה. וְהִנְנִי בָּאתִי לְהַעְתִּיק פֹּה הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר דְּבָרִים הַמְעַכְּבִין אֶת הַתְּפִלָּה, וְאֵלּוּ הֵן:

א. הֶלֶנֶת פְּעֻלַּת שָׂכִיר. וְהָאַר"י זַ"ל קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה הָיָה חוֹקֵר אִם אֵין אִתּוֹ שָׂכִיר יוֹם לְשַׁלֵּם לוֹ בְּיוֹמוֹ, לְבַל יִתְעַכֵּב עַל יְדֵי זֶה תְּפִלָּתוֹ מִלַּעֲלוֹת לְמַעְלָה.

ב. יֵעָשֶׂה כְּסוּת שֶׁבָּרוּר לוֹ שֶׁהוּא בְּחֶזְקַת שֶׁאֵין בּוֹ שַׁעַטְנֵז, כִּי אִם הִמָּצֵא תִּמָּצֵא בּוֹ תַּעֲרוֹבוֹת שַׁעַטְנֵז, עַל יְדֵי זֶה תֵּעָכֵב הַתְּפִלָּה מִלַּעֲלוֹת לְמַעְלָה, כַּמְבֹאָר בַּסְּפָרִים.

ג. עַל יְדֵי עָוֹון הַמַּר שֶׁל לָשׁוֹן הָרָע אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת, וְכִמְעַט נָטְיוּ רַגְלָיו, שֶׁאֵין מוֹעִיל לוֹ שׁוּם תְּשׁוּבָה.

ד. עָוֹון הַגָּזֶל, רַחֲמָנָא לִצְלָן. שֶׁבִּשְׁבִיל פְּרוּטָה שֶׁגָּזַל אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁגָּזַל לְנָכְרִי, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בַּדָּבָר, צָרִיךְ לִהְיוֹת מְגֻלְגָּל בָּעוֹלָם לְהַחֲזִיר הַפְּרוּטָה לִבְעָלָיו אוֹ לְיוֹרְשָׁיו. וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר חֲסִידִים גֹּדֶל עָנְשׁוֹ, וְנִמְצָא בַּסְּפָרִים שֶׁאֵין דָּבָר בָּעוֹלָם שֶׁמְּעַכֵּב תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מִלַּעֲלוֹת לְמַעְלָה בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן כְּמוֹ עָוֹן הַגָּזֶל, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וּבְוַדַּאי רָאוּי לוֹ לְאָדָם וְטוֹב לוֹ לְוַותֵּר מִשֶּׁלּוֹ מֵאָה זְהוּבִים מִלְּהַעֲמִיד עַצְמוֹ בִּסְפֵק סְפֵיקָא שֶׁל הַגּוֹזֵל פְּרוּטָה אַחַת מֵחֲבֵרוֹ. וְלָכֵן עַד כַּמָּה שֶׁיָּדוֹ מַשֶּׂגֶת לְהַחֲזִיר גְּזֵלוֹתָיו יַחֲזִירֵם, וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת יִרְשֹׁם בְּפִנְקָסוֹ אֶת חוֹבוֹתָיו שֶׁהוּא זוֹכְרָם וּבֵינְתַיִם יִרְאֶה לְפַיֵּס אֶת הַנִּגְזָל בְּאֹם הַנִּגְזָל יוֹדֵעַ עַל כָּךְ וּמַקְפִּיד עָלָיו, וּמַה שֶּׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יְשַׁלֵּם, יַעֲשֶׂה בָּהֶם צָרְכֵי רַבִּים. וּבְעֶצֶם זֶה שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם נְכוֹנוֹת לְשַׁלֵּם גְּזֵלוֹתָיו וּמִשְׁתַּדֵּל עַל כָּךְ כַּמְבֹאָר, נֶחְשָׁב לוֹ כְּאִלּוּ שִׁלֵּם וְלֹא יְעַכְּבוּ אֶת תְּפִלּוֹתָיו.

ה. יִזָּהֵר הָאָדָם מְאֹד לְקַנֵּחַ אֶת פִּי הַטַּבַּעַת בְּנִיר דַּוְקָא אַחַר עֲשִׂיַּת צָרְכָיו, כִּי צוֹאָה בְּפִי הַטַּבַּעַת מְעַכֶּבֶת הַתְּפִלָּה [וּכְבָר הוּבָא בְּאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין דַּי בִּנְיָר בִּלְבַד אֶלָּא אַף בְּמַיִם].

ו. הַנִּצְרָךְ לְנָקְבָיו אַל יִתְפַּלֵּל. וְאִם הִתְפַּלֵּל - תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אִם הָיָה נִצְרָךְ לִנְקָבִים גְּדוֹלִים, אֲבָל לִקְטַנִּים אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וְאִם הָיָה יָכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ עַד שֶׁעוּר פַּרְסָה אַף לִגְדוֹלִים - יָצָא בְּדִיעֲבַד. וְהַנִּצְרָךְ לִנְקָבָיו אָסוּר אַף בְּדִבְרֵי תּוֹרָה.

ז. שֶׁלֹּא יְכַסֶּה שֵׂעָר רֹאשׁוֹ אֶת אָזְנָיו.

ח. שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אַחֵר אֶת קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ 'שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה'.
ט. הַמַּרְגִּיל עַצְמוֹ בִּבְשׂוֹרוֹת רָעוֹת, חַס וְחָלִילָה, וְתַאֲוָתוֹ הִיא לְהוֹצִיא דִּבָּה רָעָה מִפִּיו, גַּם זֶה גּוֹרֵם שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת.
וְרַבִּנוּ סְעַדְיָה גָּאוֹן כָּתַב עוֹד אַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִים שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מְקֻבֶּלֶת לְמַעְלָה:
א. הַמִּתְפַּלֵּל בְּלֹא כַּוָּנַת הַלֵּב.
ב. הַשּׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כח, ט): "מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה".
ג. הָאוֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דַּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא, יג): "אוֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דַּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יֵעָנֶה".
ד. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ חֲטָאִים וּמִתְפַּלֵּל בְּלֹא תְּשׁוּבָה מִקֹּדֶם.
ד - קדש עצמך במתר לך - תנאי הכרחי לטהרת הכונה בתפלה.
"**קְדֹשִׁים** תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" (ויקרא יט, ב). פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: הֱוּוּ פְּרוּשִׁים מִן הָעֲרָיוֹת וּמִן הָעֲבֵרָה וְכוּ'. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ן: אֲבָל הַפְּרִישׁוּת, הִיא הַמֻּזְכֶּרֶת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתַּלְמוּד, שֶׁבְּעָלֶיהָ נִקְרָאִים פְּרוּשִׁים. וְהָעִנְיָן - כִּי הַתּוֹרָה הִזְהִירָה בָּעֲרָיוֹת וּבְמַאֲכָלִים הָאֲסוּרִים, וְהִתִּירָה הַבִּיאָה אִישׁ בְּאִשְׁתּוֹ וַאֲכִילַת הַבָּשָׂר וְהַיַּיִן. אִם כֵּן, יִמְצָא בַּעַל הַתַּאֲוָה מָקוֹם לִהְיוֹת שָׁטוּף וְכוּ', וְלִהְיוֹת בְּסוֹבְאֵי הַיַּיִן וּבְזוֹלְלֵי בָּשָׂר לְמוֹ, וִידַבֵּר כִּרְצוֹנוֹ בְּכָל הַנִּבְלוּת, שֶׁלֹּא הֻזְכַּר אִסּוּר זֶה בַּתּוֹרָה, וְהִנֵּה יִהְיֶה נָבָל בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה. לְפִיכָךְ בָּא הַכָּתוּב, אַחֲרֵי שֶׁפֵּרֵט הָאִסּוּרִים שֶׁאָסַר אוֹתָם לְגַמְרֵי, וְצִוָּה בְּדָבָר כְּלָלִי שֶׁנִּהְיֶה פְּרוּשִׁים מִן הַמּוּתָּרוֹת וְכוּ'. אַף עַל פִּי שֶׁאֵלּוּ מִצְוֹת מִדִּבְרֵיהֶם עִקַּר הַכָּתוּב - בְּכַיּוֹצֵא בָזֶה יַזְהִיר, שֶׁנִּהְיֶה נְקִיִּים וּטְהוֹרִים וּפְרוּשִׁים מֵהֶמּוֹן בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם מְכֻלְכָּלִים עַצְמָם בְּמוּתָּרוֹת וּבְכִעוּרִים וְכוּ'. וְטַעַם הַכָּתוּב שֶׁאָמַר (שם): "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" - לוֹמַר, שֶׁאֲנַחְנוּ נִזְכֶּה לְדָבְקָה בּוֹ בִּהְיוֹתֵנוּ קְדוֹשִׁים וְכוּ'. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.
וּבְתַרְגּוּם יוֹנָתָן עַל הַפָּסוּק "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים וְגוֹ'" (שם כ, ז), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְתִתְקַדְּשׁוּ וְתֶהוּן קְדִישִׁים בְּגוּפֵיכוֹן מְטוֹל דְּאַקְבֵּל בְּרַעֲוָא צְלוֹתְכוֹן [וַתַּרְגּוּם: תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים בְּגוּפְכֶם כְּדֵי שֶׁאֲקַבֵּל בְּרָצוֹן אֶת תְּפִלַּתְכֶם]. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּתְפִלָּה - לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה מִן הָעוֹלָם (עיין בספר "חכמה ומוסר" סי' קמט). וְהַנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו הַתַּרְגּוּם יוֹנָתָן: שֶׁעַל יְדֵי הַפְּרִישׁוּת מֵהַמּוּתָּרוֹת וְהַכִּעוּרִים, נִזְכֶּה שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתֵנוּ בְּרָצוֹן לְהַשִּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַל יְדֵי זֶה אָנוּ נִדְבָּקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּפִי שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ן זַ"ל, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁנִּהְיֶה קְדוֹשִׁים, נִזְכֶּה לְדָבְקָה בּוֹ. וְהַיּוֹצֵא לָנוּ מִזֶּה - שֶׁבְּכְדֵי לְהִדָּבֵק בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְקַבֵּל תְּפִלָּתֵנוּ בְּרָצוֹן לְפָנָיו, אָנוּ צְרִיכִים מְאֹד לְהִתְרַחֵק מֵהַתַּאֲוֹת הַבְּהֵמִיּוֹת וּלְהִסְתַּפֵּק בַּמֻּכְרָח בִּלְבַד. וּבְתַלְמִידֵי ר' יוֹנָה

(בברכות ריש פ"ה), כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּנוּ לִבָּם (בא"ד): וִיבַטְּלוּ מִלִּבָּם תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וַהֲנָאוֹתֵיהֶם וְכוּ', תִּהְיֶה תְּפִלָּתָם רְצוּיָה וּמְקֻבֶּלֶת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְעַל כַּוָּנָה זוֹ נֶאֱמַר (תהלים י, יז): "תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ", עַיֵּן שָׁם.

וּבְ"שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה" לְרַבֵּנוּ יוֹנָה (ש"ב פי"ח) כָּתַב: וְדַע, כִּי נֶפֶשׁ הָרָשָׁע, אֲשֶׁר כָּל תַּאֲוָתָהּ לְחָפְצֵי הַגּוּף בְּחַיָּיו, וְנִפְרֶדֶת תַּאֲוָתָהּ מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וְנִבְדֶּלֶת מִשָּׂרָשֶׁיהָ, תֵּרֵד בְּמוֹתוֹ לְמַטָּה לָאָרֶץ אֶל מְקוֹם תַּאֲוָתָהּ, וְתִהְיֶה תּוֹלַדְתָּהּ בְּטֶבַע הֶעָפָר לָרֶדֶת וְלֹא לַעֲלוֹת. אֲבָל, יַעֲלוּהָ לַמָּרוֹם לְדִין וּלְמִשְׁפָּט, וְלִרְאוֹת אֵיךְ הֶחֱלִיפָה מָרוֹם בִּשְׁאוֹל, כַּאֲשֶׁר יַעֲלוּ אֶת הָאֶבֶן עַל יְדֵי כַּף הַקֶּלַע. וְאַחֲרֵי עֲלוֹתָהּ לַמָּרוֹם, תֵּרֵד בְּטִבְעָהּ לְמַטָּה לָאָרֶץ, כַּאֲשֶׁר הָאֶבֶן חוֹזֶרֶת וְנוֹפֶלֶת אַחֲרֵי הַזְרִיקָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וּמַשְׁמַע, שֶׁאֶפִלּוּ כְּשֶׁמִּלְּא תַּאֲוָתוֹ לֹא בְּדָבָרִים אֲסוּרִים, רַק בְּהֶתֵּר - נִקְרָא רָשָׁע. וּמִכַּיּוֹן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אַחַר גַּשְׁמִיּוּת, נַעֲשֵׂית נַפְשׁוֹ כְּטֶבַע הַגּוּף - "וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ" (קהלת יב, ז).

וּמַשְׁמַע, שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת, הַתּוֹרָה וְהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ, לֹא יוּכְלוּ לְעָזְרוֹ, כִּי בְּטִבְעוֹ לֹא יוּכַל לַעֲלוֹת לְגַן עֵדֶן וּלְעוֹלַם הַנְּשָׁמוֹת, וְאוּלַי יְקַבֵּל שְׂכָרוֹ בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן. וְיָדוּעַ הוּא, שֶׁהָאוִיר מָלֵא מִנְּשָׁמוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לַעֲלוֹת, וּמִתְגַּלְגְּלִים כָּאן בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן אַלְפֵי שָׁנִים וְעִדָּנִים, וְנִקְרָא רָשָׁע.

וְהָרַבֵּנוּ יוֹנָה מְסַיֵּם שָׁם: כִּי לֹא תִהְיֶה תִּקְוָה לְנֶפֶשׁ הָרָשָׁע הַזֶּה לָצֵאת מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר עַל נֶפֶשׁ הָרָשָׁע (תהלים מט, כ): "תָּבוֹא עַד דּוֹר אֲבוֹתָיו עַד נֶצַח לֹא יִרְאוּ אוֹר".

וְגַם עֵצָה נִפְלָאָה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה - כְּשֶׁמְּבִיאִין לְפָנָיו הַמַּאֲכָל, יְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁיְּהֵא בְּעָזְרוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל לְמַלְּאוֹת תַּאֲוָתוֹ. וְכָכָה יֹאמַר הָעוֹבֵד: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם הָיָה לִי בְּכֹחַ לֶאֱכֹל שֶׁלֹּא לְהַרְגִּישׁ שׁוּם הֲנָאָה וְתַעֲנוּג בְּזוֹ הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה - הָיֶה רְצוֹנִי בָּזֶה. אֲבָל, מָה אֶעֱשֶׂה כִּי אֵין אֲנִי עֲדַיִן בִּבְחִינָה זוֹ, וְצָרִיךְ אֲנִי לֶאֱכֹל לְחַזֵּק גּוּפִי לַעֲבוֹדָתֶךָ, וְאֵין רְצוֹנִי כְּלָל בָּזוֹ הֲנָאָה וְהַתַּעֲנוּג. וְאִם כָּכָה יְדַבֵּר דִּבּוּרָיו לִפְנֵי הַשֵּׁם, אָז יְהֵא הֲנָאָתוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא אֶפְשָׁר, וְלֹא כִּמְכַוֵּן. וְהָעִקָּר - שֶׁיְּדַבֵּר בֶּאֱמֶת, וְלֹא יְהֵא כְּגוֹנֵב דַּעַת עֶלְיוֹנָה, חַס וְחָלִילָה, כַּמּוּבָא בְּהַצָּעטיל קָטָן מַרַבֵּנוּ אֱלִימֶלֶךְ זיע"א.

וְעוֹד עֵצָה - קֹדֶם שֶׁמְּבִיאִים לְפָנָיו הַמַּאֲכָלִים, וְאַף בְּשָׁעָה שֶׁהֵם לְפָנָיו, יִסְתַּכֵּל וְיִתְבּוֹנֵן בְּסוֹפָן שֶׁל הַמַּאֲכָלִים וּמַה נַּעֲשֶׂה מֵהֶם - פֶּרֶשׁ וְקִיא וְצוֹאָה. אִם כֵּן, כָּל חִיצוֹנִיּוֹת הַמַּאֲכָל בִּימֵי הַחוֹל, מַמָּשׁ מְאוֹס וְצוֹאָה. רַק הַנִּיצוֹץ הַקְּדוֹשׁ הַמִּתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, עוֹמֵד בְּצַעַר וּבְדֹחַק שָׁם. וְיַאֲרִיךְ בְּכַוָּנָה זוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה נִמְאָסִים בְּעֵינָיו קְצָת, כִּי זֶה תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם - לְמָאֵס הֲנָאוֹתָיו שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה. וְגַם תְּפִלּוֹתָיו תִּלּוֹי בָּזֶה, לְפִי הֶעָרֵךְ שֶׁהִתְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בַּאֲכִילָתוֹ

בְּיוֹם הֶעָבָר, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וּכְפִי עֵרֶךְ שֶׁנִּתְבָּרֵר אֶכִילָתוֹ בִּשְׁעַת שֵׁנָה, כָּכָה נוֹתְנִים לוֹ הֶאָרָה וְדַעַת בִּשְׁעַת תְּפִלָּה. אִם כֵּן, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּכַוָּנָה - אִם יֹאכַל אֶכִילָתוֹ כְּרַעֲבָתָן, וְלֹא יַשְׂגִּיחַ עַל עַצְמוֹ - לַשָּׁוְא הוּא יְגִיעָתוֹ. וְכָל הַתַּאֲוֹת נִגָּרְרִים אַחַר זוֹ הַתַּאֲוָה, כִּי בָּזֶה נִתְעַבֵּה וְנִתְגַּשֵּׁם גּוּף הָאָדָם, וְגוֹרֵם טִמְטוּם הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לט.): אַל תִּקְרֵי "וְנִטְמֵאתֶם בָּם" (ויקרא יא, מג), אֶלָּא וְנִטַּמְטֶם בָּם. אֲפִלּוּ אִם הַמַּאֲכָלִים כְּשֵׁרִים וּמְהֻדָּרִים בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר טוֹב, גַּם כֵּן גּוֹרֵם טִמְטוּם הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לא, כ): "וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה", וּכְתִיב (דברים ח יב יד): "פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבָעְתָּ וְכוּ' וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה'". וְצָרִיךְ לִסְבֹּל צַעַר חִבּוּט הַקֶּבֶר עַל כָּל טְעִימָה וּטְעִימָה שֶׁקִּבֵּל מֵהֲנָאַת הַמַּאֲכָל, אִם לֹא שֶׁיְּעֻשֶּׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, וְיִזְדַּכֵּךְ כָּל גּוּפוֹ עַד שֶׁלֹּא יְהֶנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמְבֹאָר כָּל זֹאת בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים.

וְלָכֵן, הָאָדָם שֶׁרוֹצֶה לָחוּס עַל נַפְשׁוֹ וְגוּפוֹ שֶׁלֹּא לִסְבֹּל עֲנָשִׁים גְּדוֹלִים וְצַעַר גָּדוֹל מְזֶה, יִרְאֶה לְטַכֵּס עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁיַּעַזְרֵהוּ הַבּוֹרֵא, בָּרוּךְ הוּא, לַעֲקֹר מִלִּבּוֹ גֹּדֶל הָרְשָׁעוּת וְכֹחַ הַמִּתְאַוֶּה הַבּוֹעֵר כָּאֵשׁ. כִּי עִקַּר קַשְׁיוּת שְׁבִירוֹת הַתַּאֲוָה הֵמָּה רַק בַּתְּחִלָּה. וְאִם כַּמָּה פְּעָמִים שׁוֹבֵר תַּאֲוָתוֹ לְכִבּוֹד בּוֹרְאוֹ, לֹא יֶקְשֶׁה לוֹ אַחַר כָּךְ. וּכְדַאי הוּא אֱלֹקֵינוּ, בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, לִמְסֹר נַפְשֵׁנוּ לְפָנָיו. וְיֶחֱשַׁב, אִלּוּ הָיָה רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּמְסֹר נַפְשֵׁנוּ לְפָנָיו וְלִקָּפֵץ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, בְּוַדַּאי הָיָה מוּכָן וּמְזֻמָּן לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לְפָנָיו בְּרָצוֹן - כָּל שֶׁכֵּן שְׁבִירַת זוֹ הַתַּאֲוָה - קְטַנָּה. וְכָכָה יַחֲשֹׁב בְּכָל הַתַּאֲוֹת, כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר חֲסִידִים, כִּי כָכָה יַחֲשֹׁב בְּכָל הַתַּאֲוֹת הַמִּתְגַּבְּרִים עָלָיו.

אֲבָל, עִקַּר וְשֹׁרֶשׁ הַבְּרוּר הוּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה, וְלָזֶה אָמַר (משלי לא, כט): "וְאַתְּ עָלִית" - מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בַּמֶּתֶר לוֹ - עָלִית עַל כֻּלָּנָה לְהַעֲלוֹת הַנִּיצוֹצִין, וַעֲבוֹדָתְךָ הֵמָּה עַל כֻּלָּם. וּרְאָיָה לָזֶה - כַּיָּדוּעַ לְבַעֲלֵי דַעַת - כִּי יוֹתֵר בְּנָקֵל לְהִתְעַנּוֹת אוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, מִלֶּאֱכֹל פַּעַם אַחַת לְשֵׁם שָׁמַיִם.

וְגַם כָּל הַתְּפִלָּה תָּלוּי כְּפִי עֵרֶךְ כַּוָּנָתוֹ עַד הֵיכָן נִתְקַבֵּל אֲכִילָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם, כַּמְבֹאָר בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, וּבְפָרָט בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַתַּנָּיָא כמ"פ. וּמוּבָא בס"י, כִּי לְפִי מַה שֶּׁאוֹכֵל - כָּךְ מִתְפַּלֵּל, וּכְפִי מַה שֶּׁמִּתְפַּלֵּל - כָּכָה אוֹכֵל. וְהָאָדָם יָכוֹל לְהַרְגִּישׁ עַד הֵיכָן נִתְקַבֵּל אֲכִילָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם - אִם יָכוֹל לְכַוֵּן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּכַוָּנָה וּבְשִׂמְחָה וּבְהַכְנָעָה - אָז יֵדַע שֶׁנִּתְקַבֵּל אֲכִילָתוֹ, וְגַם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ טִמְטוּם הַלֵּב אַחַר אֲכִילָתוֹ, רַק יֵשׁ לוֹ חֵשֶׁק לִלְמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל מִיָּד לָאֱלֹקִים.

וּמִזֶּה יִלְמֹד כָּל אָדָם, כְּשֶׁיֹּאכַל עַל דֶּרֶךְ זֶה. דְּהַיְנוּ, שֶׁיְּכַוֵּן בַּאֲכִילָתוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל אַחַר כָּךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וּבְכֹחַ, אוֹ לִלְמֹד תּוֹרָה, אוֹ לְהִתְפַּלֵּל בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ. וְיִצְיֵר

הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בַּאֲכִילָתוֹ, וְגַם יְהֵא מוּכָן וּמְזֻמָּן לִמְסֹר נַפְשׁוֹ בַּעֲבוּר קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם. וְאִם יְקַבֵּל עָלָיו בְּעֵת אֲכִילָתוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לַה', אֲפִלּוּ לִסְבֹּל יִסּוּרִים קָשִׁים, וְלֹא לִמְרֹד וְלֹא לִכְפֹּר בִּכְבוֹדוֹ וּבְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ - אָז נִצְטַיֵּר זוֹ הַתְּפִלָּה וְהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בַּאֲכִילָה, וְנִתְעַלֶּה הָאֲכִילָה, וְזוֹכֶה לַעֲבֹד הַשֵּׁם בְּכַוָּנָה, כִּי אִלּוּ הַנִּיצוֹצִין חוֹזְרִין לְהָאָדָם לְמוֹחִין קְדִישִׁין, וְכָל שֶׁכֵּן לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

ה - המונע הגדול בכונת התפלה - הגאוה.

הָאָדָם בִּתְפִלָּתוֹ, צָצִים וְעוֹלִים בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ כָּל עִנְיְנֵי מַחְשָׁבוֹת עֲסָקָיו, עִנְיָנָיו, מִסְחָרוֹ, וְכַדּוֹמֶה. לוּ הָיָה הָאָדָם מַאֲמִין וְיוֹדֵעַ שֶׁגַּם עַל עֲסָקִים אֵלּוּ שֶׁהוּא חוֹשֵׁב בַּתְּפִלָּה, לוּ הָיָה מְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ שֶׁיַּצְלִיחוּ, וְהָיָה מַשְׁלִיךְ כָּל עִנְיָנָיו עַל ה' - רֶוַח גָּדוֹל יִהְיֶה לוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיִּהְרְהֵר בָּהֶם בִּתְפִלָּתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ אוֹ כָךְ, וַדַּאי שֶׁלֹּא הָיָה מְהַרְהֵר בָּהֶם.

וְזוֹ עֵצָה נִפְלָאָה לְכַוָּנָה בַּתְּפִלָּה. שֶׁהֲרֵי, מַה מַּטְרִיד אוֹתְךָ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה; אִם עִנְיְנֵי פַּרְנָסָה - הִנֵּה לְךָ "בָּרְכֵנוּ" - בַּקֵּשׁ מַה שֶּׁלִּבְּךָ חָפֵץ. אִם מַטְרִיד אוֹתְךָ אֵיזֶה חוֹלֶה שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתֶךָ - הִנֵּה לְךָ "רְפָאֵנוּ" - בַּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. אִם מַטְרִיד אוֹתְךָ אֵיזֶה צָרָה אוֹ בְּעָיָה - הִנֵּה לְךָ "רְאֵה נָא בָּעָנְיֵנוּ" - בַּקֵּשׁ וְתִוָּשַׁע. הֲרֵי, שֶׁאִם הָאָדָם מַאֲמִין וְנִכְנָע מִגַּאֲוָתוֹ שֶׁכּוֹחוֹ וְעֹצֶם יָדוֹ עוֹשִׂים לוֹ אֶת הַחַיִל, וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין מַבְלִיעֲדוֹ יִתְבָּרַךְ - אֵין לוֹ מַה לְהַרְהֵר בַּתְּפִלָּה, כִּי כָל מַה שֶּׁיִּהְרְהֵר - מֻנָּח לְפָנָיו בַּתְּפִלָּה לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן, וּמַה יִּתֵּן לוֹ הִרְהוּר בְּעָלְמָא, אִם אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם כֵּן, אוֹ אֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְכַדּוֹמֶה, הֲרֵי אֹזֶן קַשָּׁבַת לְךָ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לְפָנָיו בְּעָמְדְךָ לִפְנֵי ה', וְהוּא יוֹשִׁיעֲךָ.

וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים בְּסֵפֶר "עֲלֵי שׁוּר", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'בְּהַגִּיעַ עֵת תְּפִלָּה מִשְּׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת שֶׁל הַיּוֹם, יַנִּיחַ כָּל עָסְקָיו וְיִתְפַּלֵּל' (ארחות חיים להרא"ש ז"ל). כֵּיצַד מַנִּיחִים אֶת כָּל הָעֲסָקִים אֲשֶׁר רַק לִפְנֵי רֶגַע הָיִינוּ שְׁקוּעִים בָּהֶם עַד כְּדֵי שִׁכְחַת עַצְמֵנוּ? כֵּיצַד זוֹכִים לְדַעַת כִּי גַּם לָעֲסָקִים אֵלּוּ דְּרוּשָׁה תְּפִלָּה בְּכָדֵי שֶׁיַּצְלִיחוּ, וְכֵיצַד זוֹכִים שֶׁרַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִרְאֶה גַּם עֲסָקִים אֵלּוּ בָּאוֹר הַנָּכוֹן וּבַקְּנֵה הַמִּדָּה הָאֱמִתִּי, לְבַל נַשְׁוֶה לָהֶם עֵרֶךְ מֻחְלָט, בִּבְחִינַת "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשׂוּ לִי..." (דברים ח, יז)?

קָשֶׁה לְהִתְרַכֵּז? דִּמְיוֹנוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת מַפְרִיעִים?

הַתְּשׁוּבָה לְכָךְ - סִימָן הוּא, כִּי טֶרֶם הִשְׁלַכְנוּ אֶת כָּל הָעֲסָקִים מִנֶּגֶד, וְגַם לֹא קִשַּׁרְנוּ אוֹתָם עִם הַתְּפִלָּה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא טֶרֶם רָאִינוּ כָּל צֹרֶךְ לְכָךְ. נִקֹּט כְּלָלָא בְּיָדֶךָ: הַמַּפְרִיעַ הָעִקָּרִי בַּתְּפִלָּה הוּא גַּאֲוָה.

מֵאֲחוֹרֵי הָעֲסָקִים הַמַּעֲסִיקִים אֶת כָּל הַמַּחֲשָׁבָה, עוֹמֵד הָאָדָם הַמַּחֲשִׁיב אֶת עַצְמוֹ וְאַפְסוֹ עוֹד. עֲסָקָיו לֹא רַק מַטְרִידִים אוֹתוֹ, אֶלָּא הָאָדָם רוֹאֶה אֶת עַצְמוֹ בְּמֶרְכַּז הָעוֹלָם, וַעֲסָקָיו -

עִקַּר קִיּוּם הָעוֹלָם. בַּל נַחֲשֹׁב כִּי 'גַּאֲוָה' הִנֵּה מִדָּה רָעָה בְּעָלְמָא: סְתָם אָדָם - בַּעַל גַּאֲוָה הוּא, וְכָל עוֹד שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד עַל הַטָּעוּת שֶׁבַּגַּאֲוָה וְעַל הָאֱמֶת שֶׁבַּהִתְבַּטְּלוּת - הֲרֵי כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְכָל גִּישָׁתוֹ אֶל כָּל פְּעֻלָּה וְעִנְיָן - הֶרֶקַע שֶׁלָּהֶם גַּאֲוָה הוּא.

וּתְפִלָּה וְגַאֲוָה - תַּרְתֵּי דְסַתְרֵי הֵן. כָּל עַצְמָהּ שֶׁל תְּפִלָּה - הַכְנָעָה הִיא. וּבְהַכְנָעָה מִתְקַבֵּל מַבָּט אַחֵר וְגִישָׁה אַחֶרֶת לְגַמְרֵי אֶל הַחַיִּים וּלְכָל עִנְיְנֵי הָאָדָם.

אוּלָם, מִן הַצַּרְךְ לְהַקְדִּישׁ זְמַן לְכָךְ, וּכְאִלּוּ לִשְׁכֹּחַ אֶת כָּל הָעִנְיָנִים חוּץ מֵהַתְּפִלָּה, וּכְאִלּוּ שֶׁיֵּשׁ רַק עֲבוֹדָה אַחַת הַמַּטָּלֶת עָלֵינוּ - 'וּלְוַאי שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם!' (ברכות כ"א ע"א).

גִּישָׁה זֹאת דּוֹרֶשֶׁת מִנּוּחַת נֶפֶשׁ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה. הָעַצְבָנִי הַזֶּה, אֲשֶׁר כָּל מִלּוֹת תְּפִלָּתוֹ רוֹדְפוֹת אַחַת אֶת הַשְּׁנִיָּה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְבּוֹנֵן בְּ"בָּרוּךְ", יַעַן שֶׁהָ"אַתָּה" לוֹחֵץ לְהֵאָמֵר - הַתְּפִלָּה תִּשָּׁאֵר מְמֻנּוּ וְהָלְאָה. וְהַבִּישָׁן הַזֶּה, הַמְפַחֵד לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה אֲרֻכָּה פֶּן יִלְעֲגוּ חֲבֵרָיו עָלָיו - הַתְּפִלָּה תִּשָּׁאֵר מְמֻנּוּ וְהָלְאָה. אֵין, אוּלַי, מִן הַהֶכְרֵחַ לְהַאֲרִיךְ, אַךְ אֵין גַּם לְמַהֵר בְּגָלַל לַעַג חֲבֵרָיו, וְכַדּוֹמֶה. מַה נִּפְלָא הַגֶּדֶר שֶׁל הַ"יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה", לֹא לוֹמַר בַּתְּפִלָּה יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ מִלִּים בְּבַת אֶחָת. דּוֹמֶה, כִּי הַזּוֹכֶה שֶׁתִּהְיֶה מְנוּחַת נֶפֶשׁ שְׁפוּכָה עָלָיו בְּעֵת תְּפִלָּתוֹ - עִמְקֵי הַתְּפִלָּה יִפָּתְחוּ לְפָנָיו.

ו - שמירת הקדשה - תנאי הכרחי לכונה בתפלה.

כָּתַב בְּסֵפֶר "טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ":

יָדוּעַ מִכְּתְבֵי הָאַר"י, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהַפּוֹגֵם בַּבְּרִית, חַס וְחָלִילָה, פּוֹגֵם בַּדַּעַת הָעֶלְיוֹנָה, חַס וְחָלִילָה. וְאָז בָּא לוֹ סְתִימַת הַדַּעַת, וּמוֹחוֹ נַעֲשֶׂה אָטוּם וְסָתוּם מִדַּעַת הָאֱמֶת וּמִדַּעַת הַקְּדֻשָּׁה, בְּפֶרֶט בְּעִדַּן הַתְּפִלָּה, כַּמּוּבָא בַּעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל (פרשת ויגש), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְעַיֵּן אֶחָד אֶפְרַיִם בֶּן יוֹסֵף רוֹמֵז, כִּי בְוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל לְמִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית כָּרָאוּי. לָכֵן, צָרִיךְ לְתַקֵּן הַבְּרִית, אָז זוֹכֶה לְיַחֵד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עִם דּוֹדָהּ עַל יְדֵי הוֹדָאַת פִּיו בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְחָלִילָה, מִי שֶׁפּוֹגֵם הַבְּרִית, הוּא מְכַסֶּה חֶרְפַּת עָרְלָה עַל אוֹת הַבְּרִית קֹדֶשׁ, וְצָרִיךְ לְתַקֵּן, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: אֶפְרַיִם בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהוּא הַבְּחִינָה הַקְּדוֹשָׁה, כַּאֲשֶׁר כָּתַבְנוּ סוֹף דְּרוּשׁ חֲנֻכָּה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר: עֵץ יְהוּדָה וְעֵץ אֶפְרַיִם - מוֹרֶה תִּקּוּן שְׁנֵי בְּרִיתוֹת, בְּרִית הַלָּשׁוֹן וּבְרִית הַמֵּעוֹר, "וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדֶךָ" (יחזקאל לז, יז). פֵּרוּשׁ - שֶׁעַל יְדֵי כֵּן תִּזְכֶּה לַיִּחוּד הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אִם כֵּן, תִּרְאֶה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה כִּדְקָא יָאוּת בְּרָצוֹן קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, רַק אִם שׁוֹמֵר הַבְּרִית, אָז מַחֲשַׁבְתּוֹ מְזֻדָּכֶכֶת וְדַעְתּוֹ נִפְתָּח. וּבְפֶרֶט אִם זוֹכֶה לַעֲמֹד בְּאֵיזֶה נִסָּיוֹן שֶׁל שְׁמִירַת הַבְּרִית אֲפִלּוּ דָּבָר קָטָן - נִרְגָּשׁ בַּתְּפִלָּה שֶׁל מָחָר, אוֹ נִפְתָּח לוֹ דַּעַת בַּתּוֹרָה, אוֹ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, כְּיָוֹן שֶׁתִּקֵּן דַּעַת הָעֶלְיוֹן. וְזֶה - דַּעַת קָנִיתָ, מָה חָסַרְתָּ? 'מ"ה' הוּא רָזָא

דְּאָדָם, בְּגִימַטְרִיָּא מ"ה, "וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמָּלְאוּ" (משלי כד, ד), וְ"גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב" (משלי יט, ב), וְזֶה עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, חַס וְחָלִילָה. כִּי 'טוֹב' נִקְרָא הַבְּרִית, דְּהַיְנוּ, אִם פּוֹגֵם בַּ'דַּעַת', אָז "נֶפֶשׁ לֹא טוֹב" - מְסִתַּלֶּקֶת מִנַּפְשׁוֹ כָּל בְּחִינַת הַטּוֹב. וְאִם מְתַקֵּן הַבְּרִית - נִתָּן לוֹ דַּעַת חָדָשׁ, וְרוּחַ חֲדָשָׁה נִיפַח בְּקִרְבּוֹ מִדַּעַת קְדוֹשָׁה עֶלְיוֹנָה, וְרוֹאֶה בְּהִזְדַּכְּכוּת נַפְשׁוֹ, כִּי נוֹתְנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם מַתָּנָה שֶׁל תְּפִלָּה לְמִי שֶׁמְּחַפֵּשׂ וּמְתַרְפֵּק עָלֶיהָ, וּמַכִּיר הַאֵיךְ הוּא בְּרִיָּה שְׁפָלָה וּפְחוּתָה קְמֵי קֶדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְלִבּוֹ נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, וַאֲנִי ה' שׁוֹכֵן אֶת דַּכָּא, כַּמּוּבָא בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה" (שער הקדושה פרק יז) בְּשֵׁם סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ "אֵלִימָה", שֶׁאֵין לְהַשִּׂיג עֲנָוָה רַק עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, וְזֶה פְּרָט גָּדוֹל מֵעִקְּרֵי תְּשׁוּבָה עִלָּאָה. וַה' יְשַׁיְּמֵנוּ מֵחֶלְקָם, אָמֵן.

הֵבֵאתִי בְּשֵׁם סֵפֶר "עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל", וְכֵן מוּבָא זֹאת בְּיֶתֶר סִפְרֵי קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּמַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת, רַק אִם שׁוֹמֵר הַבְּרִית. וְאִם מִזְדַּמֵּן, לִפְעָמִים, לְאָדָם פָּשׁוּט אֵיזֶה תְּפִלָּה טוֹבָה, מִסְתָּמָא, עָשָׂה אָז אֵיזֶה גָּדֵר אוֹ סְיָג שֶׁשַּׁיָּךְ לִנְטִירַת יְסוֹד אוֹ לְתִקּוּן יְסוֹד. כִּי תְּפִלָּה הִיא בִּבְחִינַת מַלְכוּת - "וַאֲנִי תְּפִלָּה" (תהלים קט, ד), וְיסוֹד מַשְׁפִּיעַ לַתְּפִלָּה, וְאִם אֵין יְסוֹד - אֵין תְּפִלָּה. לָכֵן, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה כָּרָאוּי בְּלֹא תִּקּוּן יְסוֹד, אִם לֹא בְּהַתְחָלַת חֲסִידוּת אֵיזֶה זְמַן נוֹתְנִין, לִפְעָמִים, לְכָל אָדָם כֹּחַ הַתְּפִלָּה לְעוֹרְרוֹ לִתְשׁוּבָה, וְזֶה גַּם כֵּן, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, הַיּוֹם מְעוּטָא דְּמְעוּטָא שֶׁכִּיחַ מִצַּד שְׁפָלוּת הַדּוֹר וְשִׁפְלוּת עֶרֶךְ הַנְּשָׁמוֹת וְזוֹהֲמָתָם, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים. וְאִם כֵּן, מִי שֶׁרְצוֹנוֹ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי ה', וְיַעֲלֶה תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד - צָרִיךְ לָשׁוּב בְּתְשׁוּבָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה עַל פְּגַם הַיְסוֹד. וְאָז, אוּלַי, בְּרַחֲמֵי ה', יִפָּתְחוּ לְפָנָיו שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה.

וְעַיֵּן בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה" שַׁעַר הַקְּדֻשָּׁה (סוף פרק יז), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: הַזּוֹכֶה לְטַהֵר מִדַּת הַבְּרִית בְּכָל הַתַּנָּאִים שֶׁפֵּרַשְׁנוּ, יִזְכֶּה שֶׁיִּהְיוּ מַחְשְׁבוֹתָיו טְהוֹרִים, וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת דָּבֵק בִּידו"ד, וְהַטַּעַם - כִּי י' עֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא בְּסוֹד הַחָכְמָה, תְּלוּיָה בַּי' הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם סוֹד שְׁנֵי יודי"ן שֶׁבָּא', [שֶׁהָא' הִיא צוּרַת י' לְמַעְלָה, וְי' לְמַטָּה וּו' בָּאֶמְצַע] וְכֵן ב' יודי"ן שֶׁבִּשְׁנֵי שֵׁמוֹת, יקו"ק ואדנ"י, כִּדְפֵרֵשׁ בַּתִּקּוּנִים. וְכֵיוָן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה הִיא פְּגוּמָה, גַּם הָעֶלְיוֹנָה הִיא פְּגוּמָה. וּבְעוֹד, שֶׁאֵין הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה לְטַהֵר מִדַּת הַבְּרִית הַפְּגוּמָה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ מַחְשְׁבוֹתָיו טְהוֹרוֹת לִהְיוֹת דָּבוּק בִּידו"ד בִּהְיוֹתוֹ עוֹמֵד בַּתְּפִלָּה. וְהַמְטַהֵר בְּרִיתוֹ, הֲרֵי מְטַהֵר, כְּבְיָכוֹל, ידו"ד שֶׁבּוֹ, וְיִזְכֶּה לִהְיוֹת דָּבֵק בּוֹ. עַד כָּאן מִסֵּפֶר "טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ".

ז - מה מאותתים המחשבות הזרות הבאות בשעת התפלה.

מוּבָא בְּסֵפֶר "לִקּוּטֵי אֲמָרִים" מֵרַבֵּנוּ ר' בָּעֶר זי"ע, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כַּאֲשֶׁר הָאָדָם מַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל וְכוּ', הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּבְיָכוֹל, מְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ וְשׁוֹרֶה אֶצְלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

(שיר השירים ב, ט): "מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים", מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם הֵיכָלוֹת. וְהוּא הוֹלֵךְ מֵהֵיכָל לְהֵיכָל, וּבְכָל הֵיכָל דָּנִין אוֹתוֹ אִם הוּא רָאוּי לִכְנוֹס. וְאִם הָיָה הָאָדָם מֵשִׂים אֶל לִבּוֹ שֶׁדָּנִין אוֹתוֹ בְּעֵת שֶׁנִּפְלָה לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה, בְּוַדַּאי הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, רַק שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ שֶׁדָּנִין אוֹתוֹ כוּ'.

עוֹד שָׁם: הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ע"ה אָמַר עַל מַה שֶׁאָמְרוּ בַּזֹּהַר (ויחי דף רלד ע"א, פקודי דף רמה ע"ב), שֶׁדָּנִין אֶת הָאָדָם בְּכָל הֵיכָל וְהֵיכָל וּמְגָרְשִׁין אוֹתוֹ מֵהַהֵיכָל, פֵּרוּשׁ - כִּי הַדִּבּוּרִים נִקְרָא הֵיכָלוֹת, שֶׁהַשֵּׂכֶל שׁוֹרֶה בָּהֶם, וְהָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל הוּא הוֹלֵךְ מֵאוֹת לְאוֹת וּמִתֵּבָה לְתֵבָה, וּכְשֶׁהוּא אֵינוֹ כְּדַאי - מְגָרְשִׁין אוֹתוֹ, דְּהַיְנוּ, שֶׁזּוֹרְקִין לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה, וּמִמֵּילָא הוּא בַּחוּץ.

עוֹד שָׁם: כְּשֶׁנּוֹפֶלֶת לוֹ מַחֲשָׁבָה זָרָה, אֲזַי יִתְבּוֹשֵׁשׁ עַד מְאֹד כִּי דָּחֲפוּ אוֹתוֹ מֵהֵיכָל הַמֶּלֶךְ, וְיָשׁוּב לְתוֹךְ הַהֵיכָל בְּבוּשָׁה רַבָּה וְהַכְנָעָה גְּדוֹלָה עַד מְאֹד וְכוּ'. וְעוֹד יַחֲשֹׁב, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לוֹ: מַדּוּעַ בָּאתָ בְּהַתֵּבָה וְאֵין אֲנִי בְּהַתֵּבָה. כִּי מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת בְּדְבָרִים אֲחֵרִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ח - תפלה בלי תורה - תועבה.

עִקַּר מַטָּרַת הַתְּפִלָּה בֵּאֲרְנוּ לְעֵיל שֶׁמַּטָּרָתָהּ לְחַזֵּק הַבִּטָּחוֹן וְהַתְּלוּת בַּה', וְהִנֵּה לְמָשָׁל אָדָם בּוֹטֵחַ בַּה' שֶׁיְזַמֵּין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּנָקָל מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ הַרְבֵּה, וּבְכֵן אִם אָדָם זֶה לוֹמֵד תּוֹרָה, וְחָפֵץ הוּא בַּזְּמַן הַנּוֹתָר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לְבִטְחוֹנוֹ בַּה' שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִטְרֹחַ בְּפַרְנָסָתוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִלְמֹד תּוֹרָה בַּזְּמַן הַנּוֹתָר, אוּלָם אִם אָדָם זֶה אֵינוֹ לוֹמֵד תּוֹרָה, לְשֵׁם מָה יִבְטַח בַּה' שֶׁיְזַקֵּק מֵעָלָיו טֹרַח פַּרְנָסָתוֹ, אַדְרַבָּא, עָדִיף לָזֶה שֶׁיַּעֲסֹק וְיִטְרַח בְּפַרְנָסָתוֹ, וְלֹא יָבוֹא לִידֵי שִׁעֲמוּם, שֶׁכֵּן הַשִּׁעֲמוּם מֵבִיא לִידֵי חֵטְא. וְיֵשׁ עוֹד לְבָאֵר עִנְיָן בָּזֶה בְּאֹפֶן מֵעֵין הָאָמוּר.

"**מַסִּיר** אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה" (משלי כח, ט). אִם הָיְתָה מַטָּרַת הַתְּפִלָּה רַק בִּשְׁבִיל שֶׁיְּקַבֵּל אָדָם אֶת צְרָכָיו - קָשֶׁה לְהָבִין פְּסוּק זֶה - כִּי מָה עִנְיַן תּוֹרָה לִתְפִלָּה? אֲבָל אִם תְּפִלָּה הִיא דָּבָר הַתְּלוּי בְּמַדְרֵגָה, הַיְנוּ, לָתֵת בִּטּוּי לַשְּׁאִיפָה לַעֲלוֹת בַּעֲבוֹדַת ה', וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אוֹתוֹ מִן הַמַּפְרִיעִים מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁיְּזַכֶּה לְסַיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְעָבְדוֹ בְּלִי עִכּוּבִים - אָז אֶפְשָׁר לְהָבִין שֶׁלֹּא תִּתָּכֵן בְּלִי תּוֹרָה. וְכֵן כָּתַב מַהֲרַ"ל בְּסֵפֶר "נְתִיבוֹת עוֹלָם" (נתיב העבודה פ"ב), כִּי אִם אֵין הָאָדָם שׁוֹאֵף לְתוֹרָה וּלְמִצְוֹת בֶּאֱמֶת בְּכָל לִבּוֹ - אֵיךְ יִתְכֵּן שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל סִיּוּעַ לְרוּחָנִיּוּת? הֲרֵי אֵין אָדָם מִתְפַּלֵּל אֶלָּא עַל מַה שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ שֶׁהוּא חִיּוּנִי לוֹ וְנָחוּץ לוֹ בְּיוֹתֵר. וְאָדָם הַמֵּסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ תּוֹרָה, הֲרֵי זֶה לְאוֹת שֶׁאֵין לוֹ חֵשֶׁק וּשְׁאִיפָה לְתוֹרַת ה', וְאֵיךְ תִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה, מֵאַחַר וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹאֵף לְרוּחָנִיּוּת?

אֲבָל 'תּוֹעֵבָה'? לָמָּה תְּפִלָּתוֹ 'תּוֹעֵבָה'? בֵּאֵר הַמַּהַר"ל (שם), כִּי זֶה שֶׁלִּבּוֹ רָחוֹק מֵהַתּוֹרָה, וַדַּאי שֶׁתְּפִלָּתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא עַל עִנְיְנֵי הַגּוּף, וּתְפִלַּת הַמְגֻשָּׁם - תּוֹעֵבָה הִיא בְּהֶכְרֵחַ, כְּמוֹ שֶׁתְּפִלַּת הַשִּׁכּוֹר תּוֹעֵבָה (עירובין סד.), כִּי הַשִּׁכּוֹר אִבֵּד שִׂכְלוֹ, וְנִשְׁאָר רַק גּוּפוֹ, וְגַשְׁמִיּוּת לְשֵׁם גַּשְׁמִיּוּת הִיא שֶׁקֶר וְרַע, וְנִמְאֶסֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

גָּדֵר הַתְּפִלָּה הוּא הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הַיְנוּ, הָרָצוֹן הָעַז לְהִתְבַּטֵּל אֶל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יִתָּכֵן רַק אִם תְּפִלָּתוֹ עַל הַגַּשְׁמִיּוּת הִיא בְּגֶדֶר סִיּוּעַ לְרוּחָנִיּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. אֲבָל, אִם מְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן לוֹ תַּאֲוֹתָיו וּרְצוֹנוֹתָיו הַפְּחוּתִים - כַּמָּה זָר וּמְזַר הוּא זֶה, וְכַמָּה מָאוּס הוּא לְבַקֵּשׁ דָּבָר נִבְזֶה כָּזֶה מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא קֹדֶשׁ בְּתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה. וּבְכֵן, מְסַיֵּם הַמַּהַר"ל, בְּוַדַּאי תְּפִלָּה זוֹ כְּמוֹ זָר תּוֹעֵבָה הִיא לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא, כְּבִיכוֹל, מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם מֵסִיר עַצְמוֹ מִלְּהַבִּיט בְּדָבָר הַמְתֹעָב אֶצְלוֹ.

וּלְעֻמַּת זֹאת - גַּם כֹּל הָאוֹמֵר: אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה - אֵין לוֹ תּוֹרָה, דִּצָּרִיךְ גַּם לִתְפִלָּה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר "מָאוֹר וָשֶׁמֶשׁ": וְנִרְאֶה לִי, דְּהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת הָאָדָם, לָבֹא לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְהַשִּׂיג אֱלָקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וְלֹא יוּכַל לִהְיוֹת אֶחָד בְּלֹא שֵׁנִי, כִּי לֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד. וְגַם בְּתוֹרָה לְחוּד לֹא יַשְׁלִים נַפְשׁוֹ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כֹּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה - אֵין לוֹ תּוֹרָה. כִּי, בְּוַדַּאי, עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, יָכוֹל לָבוֹא לְקֶדֶשׁ גְּדוֹלָה, כְּשֶׁלּוֹמֵד לִשְׁמָהּ וּמְדַבֵּק עַצְמוֹ בְּנַפְשׁוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אָמְנָם, אַף עַל פִּי כֵן, לֹא יוּכַל לָבֹא לְעִקַּר הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּלְהַשִּׂיג אֱלָקוּתוֹ, רַק עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ וּבְהִתְלַהֲבוּת, כַּיָּדוּעַ מִכָּל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וְכוּ'. "וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם" (בראשית כח, יז), כִּי הַתְּפִלָּה הִיא עִקַּר שַׁעַר הַשָּׁמַיִם לָבֹא לְהַשָּׂגַת אֱלָהוּת וְיִרְאַת שָׁמַיִם, אוֹצַר הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם, כִּי "יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ" (ישעיה לג, ו).

מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה

מוּבָא בְּהַחִיַּד"א:

מִדַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם מִתְנַהֵג בְּעֵת שֶׁמִּתְפַּלֵּל לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמְבַקֵּשׁ בַּקָּשׁוֹת, וְהוּא עַצְמוֹ טָרוּד בְּמַחְשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת - כָּךְ בְּאוֹתוֹ עֵת גַּם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה עַצְמוֹ גַּם כֵּן כְּאִלּוּ עָסוּק וְלֹא יָכוֹל לִשְׁמֹעַ אֶת תְּפִלַּת הָאָדָם.

וּכְעַיִן זֶה מוּבָא בְּסֵפֶר "גְּדוּלֵי מוֹסֶר" (עמ' קפג) בְּשֵׁם הַסַּבָּא מִקֶּלֶם (כתבי הסבא מקלם עמ' כד): וְזֶה עִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁיְּכַבֵּשׁ טִבְעוֹ וְרָעָיוֹנוֹתָיו - לְהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ לִפְנֵי ה', לְפַשֵּׁט מִכָּל הִרְהוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, וּ"בְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד מוֹדְדִין לוֹ" (סוטה ח' ע"ב) , כְּשֵׁם שֶׁכָּבַשׁ רוּחוֹ לַחֲשֹׁב

רַק מֵעִנְיַן הַתְּפִלָּה, כֵּן יִכָּבְשׁוּ רַחֲמֵי הַקָּבָ"ה עַל כַּעֲסוֹ מִבְּלִי לְבוֹא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדּוֹ, רַק בְּמִדַּת הָרַחֲמִים.

פרק ז - תפלה צריכה חזוק

"קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'" (תהלים כז, יד) . כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּלֵּל אָדָם וְלֹא נַעֲנָה - אַל יִתְיָאֵשׁ, אֶלָּא יַחֲזוֹר וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'" - קַוֵּה וַחֲזוֹר וְקַוֵּה. (מדרש)

א - עצה למי שלא כון ברב תפלתו, שיכון בהנשאר.

שְׁאֲלוּ פֹּעַם לְהֶ"חָפֵץ חַיִּים": אָדָם שֶׁרוֹאֶה שֶׁכְּבָר בְּרֹב תְּפִלָּתוֹ גָּבַר יִצְרוֹ עָלָיו, וְלֹא כִוֵּן - בַּמֶּה יִתְעוֹדֵד לְכַוֵּן בַּבְּרָכוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת לוֹ בְּסוֹף הַתְּפִלָּה?

עָנָה לָהֶם בְּדֶרֶךְ מָשָׁל: נַעֲרָה עָמְדָה בַּשּׁוּק וּמָכְרָה בְּסֶלְסֵלָה תַּפּוּחִים. נִתְקַבְּצוּ עָלֶיהָ יְלָדִים שׁוֹבְבִים, וְהִתְחִיל לַחֲטֹף מִמֶּנָּה הַתַּפּוּחִים, וְהָיְתָה עוֹמֶדֶת מֵהַצַּד וְאוֹבֶדֶת עֲצוֹת. עָבַר שָׁם אָדָם וְאָמַר לָהּ: לָמָּה אַתְּ עוֹמֶדֶת מִן הַצַּד? כְּשֵׁם שֶׁחוֹטְפִים לָךְ הַיְלָדִים, תַּחְטְפִי גַּם אַתְּ וְתַצִּילִי לְפָחוֹת מַה שֶּׁנִּשְׁאָר.

וְהַנִּמְשָׁל - יִצְרְךָ חָטַף לְךָ כְּבָר כַּמָּה בְּרָכוֹת - חֲטֹף לוֹ אֶת הַנִּשְׁאָר, וְאַל תִּתֵּן לוֹ הַכֹּל.

וְהַגָּאוֹן מִוִּילְנָא הָיָה אוֹמֵר: אִם חֲטָפְךָ הַיֵּצֶר בִּ'סְלַח לָנוּ' - חָטְפֵהוּ בִּ'רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ', וְאִם חֲטָפְךָ בִּ'רְפָאֵנוּ' - חָטְפֵהוּ בְּ'בָרֵךְ עָלֵינוּ'.

וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר "עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְהִנֵּה, אָחִי, תֵּדַע, שֶׁעַכְשָׁו בַּדּוֹר הֶחָשׁוּף וְהַנּוֹרָא, אֲשֶׁר נִתְגַּבֵּר הַהֶסְתֵּר, שֶׁלֹּא הָיָה זֹאת מֵעוֹלָם, וְנִתְגַּבְּרוּ צָרוֹת וְחַשְׁכוּת הַדּוֹר, שֶׁלֹּא רָאוּ דּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים, וְנִסְתְּמוּ כָּל הַמְּאוֹרוֹת, וְנִסְתַּם כָּל הַחִזָּיוֹן, וְאֵין מַגִּיד וְאֵין מַגִּיד וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ. וְאַף אִם נִמְצָא אֵיזֶה נֶפֶשׁ קָדוֹשׁ שֶׁרוֹצֶה בְּקִרְבַת ה' - מַרְאֶה לוֹ הַיֵּצֶר מַה לְּךָ לְהִתְחַכֵּם עַל כָּל הַדּוֹר וְאַנְשֵׁי דְעָלְמָא, הֲלֹא תִרְאֶה, שֶׁכְּבָר אֵין הַזְּמַן לְבַקֵּשׁ לְךָ גְּדוֹלוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְאֵין עוֹד הַזְּמַן לְהִתְרַפֵּק לַעֲבוֹדַת ה', וְלֹא בָּזֶה חֲפֵצִים עַכְשָׁו בַּשָּׁמַיִם. וְכָכָה בְּלִי שִׁעוּר פִּתּוּיִם. וְעַל זֶה כָּתַבְתִּי הַדְּבָרִים, לְהַרְאוֹת שֶׁ"אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי" (מלאכי ג, ו), חַס וְחָלִילָה, וְאֵין שׁוּם הִשְׁתַּנּוּת לְפָנָיו, כִּבְיָכוֹל, בָּאֱמֶת, וְאֵין שׁוּם הַסְתָּרָה בָּאֱמֶת, רַק הַהַסְתָּרָה לְפָנֵינוּ. וְגַם הַיּוֹם אֶפְשָׁר לַעֲבֹד ה', רַק בְּאֹם תִּרְצֶה וְתַחְפֹּץ בָּאֱמֶת. וְכָכָה עַד בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, הֲגַם מַה שֶּׁיֵּעָבֵר, לֹא יִהְיֶה שׁוּם זְמַן בָּעוֹלָם, חַס וְחָלִילָה, שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵין עַכְשָׁו הַזְּמַן לְהִתְרַפֵּק לַה' לַעֲבֹד אוֹתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְגַם בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, אַדְרַבָּא, כָּל מַה שֶּׁמִּתְרַבֶּה חֹשֶׁךְ, יוֹתֵר חָשׁוּב גַּם עֲבוֹדָה קְטַנָּה, כַּאֲשֶׁר אָמַר הַקָּדוֹשׁ הָאָר"י זַ"ל לְתַלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ ר' חַיִּים וִיטָאל וְעַכְשָׁו, מִפְּנֵי גֶּרוּי הַחִיצוֹנִים, יוֹתֵר חָשׁוּב גַּם עֲבוֹדָה

קְטַנָּה מִבַּר יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אֵילֵי נְבָיוֹת שֶׁבָּעוֹלָם מִדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים. וְזֶה הָיָה בְּיָמָיו. וְכָל שֶׁכֵּן עַכְשָׁו, גַּם תְּנוּעָה טוֹבָה וּקְטַנָּה שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל חָשׁוּב וּמְקֻבָּל בַּשָּׁמַיִם בְּלִי שִׁעוּר וְחֵקֶר. **וְאָמְרוּ** חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות): בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אֲנָשִׁים, הִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת אִישׁ. וְאָמְרוּ: בְּמָקוֹם דְּלִית גְּבַר תַּמָּן תְּהִי גְבַר, שֶׁהוּא לְשׁוֹן גִּבּוֹר. - בְּמָקוֹם שֶׁתִּרְאֶה שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִתְגַּבֵּר בַּעֲבוֹדַת ה', אַתָּה תְּהֵא מִתְגַּבֵּר וְהוֹלֵךְ, וְאַשְׁרֶי לְךָ. וְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהַעֲמִיד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּמִסְירַת נַפְשׁוֹ לַה', כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא פו): אֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁשָּׁב, מוֹחֲלִין לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

לָכֵן, אָחִי, חֲבִיבִי, מַה שֶּׁתַּחֲטֹף בַּעֲבוֹדַת ה' בְּתִשׁוּבָה וְטָהֳרָה וּמְסִירוּת נֶפֶשׁ וּצְדָקָה וְתוֹרָה וּתְפִלָּה, יִהְיֶה לְךָ לְרֶוַח גָּדוֹל וְנוֹרָא. כִּי יָבוֹא זְמַן אֲשֶׁר יָאִיר לְךָ זֶה הַתְּשׁוּבָה וְזֶה הַלֵּב הַנִּשְׁבָּר וְזֶה הַתּוֹרָה וְזֶה הַמִּצְוָה, וְיָאִירוּ לְפָנֶיךָ בְּכָל הַדְּרָכִים וּבְכָל הַשְּׁבִילִים, וּבְכָל הָעֲלִיּוֹת וְהָעוֹלָמוֹת שֶׁתִּצְטָרֵךְ לַעֲבֹר בָּם, וְגַם, לְהַבְדִּיל, בַּגֵּיהִנֹּם וּבְעוֹלַם הַתֹּהוּ, חַס וְחָלִילָה, שֶׁגַּם כֵּן יִהְיֶה לְךָ לְטוֹבָה וּלְמִשְׁמֶרֶת. לָכֵן, אָחִי, חֲזַק וֶאֱמַץ וְחַזֵּק וְהָיֵיתָ לְאִישׁ. דְּהַיְנוּ, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין אַתָּה בְּגֶדֶר אִישׁ, שֶׁהוּא מַדְרֵגָה נַעֲלָה וְרָמָה, עִם כָּל זֶה, עַל יְדֵי זֶה הַהִתְחַזְּקוּת תּוּכַל לִהְיוֹת אִישׁ בְּלִי סָפֵק, הֲגַם שֶׁהִיא לְפִי שָׁעָה, לִפְעָמִים. כַּמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ", שֶׁאָדָם עַל יְדֵי מִצְוָה גְּדוֹלָה יָכוֹל לִקְפֹּץ עַל הָרִבּוּי מַדְרֵגוֹת בְּפַעַם אֶחָד וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה, וְכֵן מוּבָא בְּסֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים לְרַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל. וַה' יְהֵא בְּעֶזְרֵנוּ שֶׁנִּזְכֶּה לָשׁוּב לְפָנָיו בֶּאֱמֶת וּבְלֵב תָּמִים וּבְלֵב שָׁלֵם, אֲנַחְנוּ וְזַרְעֵנוּ בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים מִתּוֹךְ שִׂמְחָה וְהַרְחָבָה, אָמֵן.
(מספר טהרת הקודש)

ב - בתחלה נותנים מן השמים התלהבות התפלה במתנה, ואחר כך נוטלים זאת מן האדם, ועליו להתיגע בכוחות עצמו.

הַטַּעַם הָאֶחָד - כְּאָב הַמַּרְגִּיל אֶת בְּנוֹ לֵילֵךְ, שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹזֵר לוֹ וְתוֹמֵךְ בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ עוֹזְבוֹ שֶׁיִּלְמַד לָבַד.

הַטַּעַם הַשֵּׁנִי - הָאָדָם, בִּהְיוֹתוֹ עֲדַיִן מְרֹחָק בְּגִלַּל עֲוֹנוֹתָיו, אֵין רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבְהִתְלַהֲבוּת. אֲבָל כֵּיוָן שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם רוֹצִים לְקָרֵב וְלֹא לְרַחֵק, אָז נוֹתְנִים לוֹ הִתְלַהֲבוּת בְּגֶדֶר מַתָּנָה, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ, כְּדֵי שֶׁיִּטְעַם טַעַם הַמְּתִיקוּת שֶׁבַּתְּפִלָּה וְהִתְקָרְבוּת לַה'. וְאַחַר כָּךְ, שֶׁכְּבָר טָעַם זֹאת, לוֹקְחִים זֹאת מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּתְקֵן מַעֲשָׂיו וְיַגִּיעַ לָזֶה מִכּוֹחוֹת עַצְמוֹ, שֶׁכֵּן זוֹ עִקַּר תַּכְלִית הָאָדָם בָּעוֹלָם לְהַשִּׂיג אֶת עֲבוֹדַת ה' מִתּוֹךְ יְגִיעָה וְעָמָל.

וְזֶה הַטַּעַם שֶׁהַבַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, בִּתְחִלַּת הִתְקָרְבוּתָם, יֵשׁ לָהֶם הִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה לְכָל דָּבָר שֶׁל קְדֻשָּׁה. וּכְשֶׁנִּכְנָסִים יוֹתֵר, מִתְקָרֵר אֶצְלָם זוֹ הַהִתְלַהֲבוּת לַטְּעָמִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל.

וְזֶה לְשׁוֹן סֵפֶר "עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא": וְעוֹד אֶפְשָׁר לִרְמֹז, כִּי כָּל אָדָם בִּתְחִלַּת עֲבוֹדָתוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאִיר לוֹ בִּבְחִינַת טַל הָעֶלְיוֹן, כַּמּוּבָא בַּהַקְדָּמָה לְסֵפֶר "הָרוֹקֵחַ": אֵין חֲסִידוּת כִּתְחִלַּת חֲסִידוּת. וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ לַעֲבֹד ה' בִּיגִיעוּת, כַּיָּדוּעַ מֵרַבֵּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זי"ע עַל הַכָּתוּב "הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל מוּת" (תהלים מח, טו), דְּהַיְנוּ, כְּמוֹ עֶלֶם קָטָן שֶׁמְּלַמְּדִים אוֹתוֹ אֲבוֹתָיו בִּתְחִלָּה לֵילֵךְ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּתְרַגֵּל קְצָת בְּהֲלוּךְ, שׁוֹמְטִים הַיָּדַיִם מִמֶּנּוּ, וּמַנִּיחִים אוֹתוֹ לֵילֵךְ בְּעַצְמוֹ, כָּכָה בְּקִרְבָּשֶׁה - בִּתְחִלָּה הוּא בְּאִתְעָרוּתָא דִלְעֵלָּא, וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחִים אוֹתוֹ שֶׁיִּתְרַפֵּק מֵאֵלָיו בְּאִתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא.

לָכֵן, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ זֶה הַשָּׁעָה, שֶׁמְּסַיְּעִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, צָרִיךְ לְיַדֵּעַ וּלְהַשְׂכִּיל כִּי לֹא לְעוֹלָם חֹסֶן וְלֹא לָנֶצַח יִרְאֶה אוֹר. וְצָרִיךְ לְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ מֵה' בְּהַרְבֵּה דְּמָעוֹת וְתַחֲנוּנִים, כִּי בְּשָׁעָה שֶׁיָּבֹא לִימֵי הַיְרִידָה, אַל יַשְׁלִיכֵהוּ ה' מֵעִם פָּנָיו, וְיוּכַל עוֹד לְהִתְרַפֵּק לַה' כָּל יְמֵי חַיָּיו. וְזֶה הַסּוֹד הַמּוּבָא מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זי"ע עַל הַכָּתוּב "אַל תַּשְׁלִיכֵנִי לְעֵת זִקְנָה" (תהלים עא, ט), שֶׁהֵמָּה יְמֵי נְפִילָה מֵעֲבוֹדַת ה' שֶׁנִּקְרָאִים יְמֵי זִקְנָה, כְּמוֹ הַזָּקֵן שֶׁפָּג וְנֶחֱלַשׁ כֹּחוֹ וְחַיּוּתוֹ. וְזֶה הַסּוֹד שֶׁמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, דְּהַיְנוּ, שֶׁבִּימֵי גְּדֻלּוּת יָכִין עַצְמוֹ לִימֵי הַקְּטָנוּת [כַּמּוּבָא בַּ"נֹעַם אֱלִימֶלֶךְ" וּבַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "דִּבְרֵי אֱמֶת], וְזֶה יְסוֹד פִּנָּה לַעֲבוֹדַת ה'.

וְכֵן כְּשֶׁבָּא לִימֵי יְרִידָה וְקַטְנוּת וְחַשְׁכוּת, שֶׁמַּר לוֹ מַמָּוֶת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִיקַח אֲפִלּוּ סֵפֶר בְּיָדוֹ וְכָל שֶׁכֵּן לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה - יֵדַע, כִּי לֹא לָנֶצַח יִשְׁכַּח אֶבְיוֹן, וְלֹא יְהֵא שׂוֹטֶה בְּעִדָּן כְּזֶה לִבְרוֹחַ מֵה' - רַק יִתְרַפֵּק לַה' בְּכָל כֹּחוֹ, הֵן בְּתוֹרָה וְהֵן בִּתְפִלָּה, בְּלִי שׂוּם טַעַם, רַק כְּעֶבֶד נֶאֱמָן הָעוֹבֵד בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה לַאֲדוֹנָיו. וְזֶה בְּכָל עִנְיָנִים דִּקְדֻשָּׁה. וְגַם בְּאָדָם שֶׁהוּא בְּתַכְלִית הַפַּשְׁטוּת וְקַטְנוּת, שַׂיָּכִים אֶצְלוֹ אֵלּוּ בְּחִינוֹת, שֶׁמְּעוֹרְרִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, לִפְעָמִים, לְאֵיזֶה דָּבָר שֶׁל קְדֻשָּׁה אוֹ לְאֵיזֶה דִּבּוּר מִצְוָה בְּסוֹד "וְנִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם" (איוב לב, ט), כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ פִּנְחָס עַל זֶה הַפָּסוּק, כִּי כָּל הִתְעוֹרְרוּת בָּאָה עַל יְדֵי הַשְׁפָּעַת הַנְּשָׁמָה, שֶׁנִּשְׁפַּע לָהּ מִמָּקוֹר הָעֶלְיוֹן הָאֲחוּזָה בְּחֶבֶל נַחֲלַת יַעֲקֹב, וְאַחַר כָּךְ מִתְכַּבֶּדֶת זֶה הַהִתְעוֹרְרוּת וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְנוֹפֵל אָדָם לִסְפֵקוֹת אִם הָיָה מִצְוָה אוֹ אֵינָהּ מִצְוָה. וְצָרִיךְ לְהִתְחַכֵּם וְלֵילֵךְ אַחַר הִתְעוֹרְרוּת הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה "שֹׂרָאשִׁי" (שיר השירים ה, ב), דְּהַיְנוּ, בִּתְחִלָּתִי נִמְלָא מַטַּל הָעֶלְיוֹן. וּ"קְוָצוֹתָיו" פֵּרוּשׁ - אַחַר כָּךְ בַּסּוֹף, בַּקְּצָוֹת, "רְסִיסֵי לָיְלָה" הוּא בְּהַסְתָּרָה, וְצָרִיךְ הִתְעוֹרְרוּת הַתַּחְתּוֹן דַּוְקָא. (מספר טהרת הקודש)

ג - הגם שלא מרגיש טעם והתלהבות בתפלה - לא יתיאש מלכון.

בַּסֵּפֶר "תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן" (תולדות הגה"ק בעל "שומר אמונים" זצ"ל) מֵבִיא: הִנֵּה מָרְגָּלָא בְּפוּמַיְיהּ דְּמָרָן אַדְמוֹ"ר זי"ע, שֶׁעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה וְיגִיעָה צְרִיכִים לְהִתְלַמֵּד מֵהַחוֹטֵב עֵצִים עַל

מְנָת לְמָכְרָם. כְּמוֹ שֶׁהַחוֹטֵב עֵצִים אֵין מַרְגִּישׁ בַּעֲבוֹדָתוֹ הַקְּשָׁה שֶׁל חֲטִיבַת עֵצִים בְּשׁוּם עֲיֵפוּת וּכְבֵדוּת, וְאֵין אָצְלוֹ שׁוּם הִשְׁתַּנּוּת קַיִץ וָחֹרֶף, קֹר וָחֹם. כִּי עֲבוֹדָתוֹ, הֲגַם שֶׁהִיא קָשָׁה, מֻטְעָם לוֹ כִּדְבַשׁ, כִּי יוֹדֵעַ שֶׁבַּעֲבוֹדָתוֹ, עֲבוֹדַת הַחֲטִיבָה, תְּלוּי פַּרְנָסָתוֹ וְחַיּוּתוֹ, וּבְאִם לֹא יַחֲטֹב וְיִמְכֹּר הָעֵצִים, לֹא יִהְיֶה לוֹ בַּמֶּה לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת בְּנֵי בֵיתוֹ. כְּמוֹ כֵן צָרִיךְ לִהְיוֹת הָעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בִּיגִיעָה - כְּשֶׁבָּאִים לִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ לִפְנֵי ה' בִּתְפִלָּה, צְרִיכִים לְקַבֵּל עַל עַצְמָם לִהְיוֹת כְּמוֹ חוֹטֵב עֵצִים לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבִיגִיעוּת הַגּוּף.

וּכְמוֹ שֶׁזֶּה חוֹטֵב עֵצִים לְפַרְנָסַת בְּנֵי בֵיתוֹ לְעוֹלָם יֵלֵךְ וְיַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ, וְגַם כַּאֲשֶׁר מַצַּב רוּחוֹ אֵינוֹ בְּשִׂמְחָה כָּרָאוּי, עִם כָּל זֶה לֹא יִשְׁנֶה זֶה מִנְהָגוֹ בִּשְׁבִיל כָּךְ, וְיִתְיַגַּע בְּכָל כֹּחוֹ לַחְטֹב הָעֵצִים כִּי מִזֶּה חַיּוּתוֹ וְחַיּוּת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ, וְכָךְ גַּם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בַּעֲבוֹדַת ה', דְּהַיְנוּ אַף שֶׁהַמּוֹחַ נִסְתָּם, וְהַלֵּב אֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם הֶרְגֵּשׁ וְחַיּוּת אֱלָקוּת בַּעֲבוֹדַת ה' - גַּם כֵּן אֵינוֹ נוֹפֵל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, וְעוֹבֵד אֶת ה' הָלְאָה, כְּקַדְמַת דְּנָא, כְּמוֹ בִּזְמַן שֶׁהִרְגִּישׁ נֹעַם ה' וְחַיּוּת אֱלָקוּת, כִּי יוֹדֵעַ שֶׁבַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה בִּיגִיעָה, זֶה כָּל חַיּוּתוֹ, וּבְאֹפֶן הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת עוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ לְהַבּוֹרֵא, בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, בֶּיֶתֶר שְׂאֵת וָעֹז, וְאֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ נְפִילָה בַּעֲבוֹדַת ה', וְאֵין שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ הִשְׁתַּנּוּת הַזְּמַנִּים בַּעֲבוֹדָה. וּבַעֲבוֹדַת ה' בִּיגִיעָה וְכַוָּנָה, יְכוֹלִים בְּנֵקֶל לְהִתְקָרֵב אֶל ה' בְּעִדָּן תְּפִלָּה בִּבְחִינַת דֶּרֶךְ אֲרֻכָּה וּקְצָרָה.

וְיָדוּעַ לְכֶן, בָּנַי, אֲהוּבַי, אֲשֶׁר גִּלִּיתִי לָכֶם מִכְּבָר, אֲשֶׁר עִנְיַן יְגִיעוֹת הַתְּפִלָּה עוֹרְרוּ אוֹתִי בְּרַחֲמֵי ה', אֲחֲרֵי שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנִּי בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג וְהַמְּתִיקוּת בַּעֲבוֹדַת ה', מִמַּה שֶׁהָיָה לִי כַּמָּה שָׁנִים בִּימֵי הַבַּחֲרוּת וְאַבְרֵכוּתִי. וְאַחַר כָּךְ מֵאֵיזֶה טַעַם וּרְצוֹן הָעֶלְיוֹן, כְּבְיָכוֹל, נִטְלוּ מִמֶּנִּי, וְנִשְׁאַרְתִּי כְּתוֹלָע בְּרֹאשׁ הָהָר בְּלִי חִיּוּת בַּעֲבוֹדַת ה'. נָפַלְתִּי לִירִידָה וּמְרִירוּת גָּדוֹל זְמַן גָּדוֹל וְאָרֹךְ, וְהָיָה מַר לִי יוֹתֵר מִמָּוֶת, וְלֹא הָיָה לִי לְמִי לְסַפֵּר גֹּדֶל צָרוֹתַי. וַהֲגַם אִם סִפַּרְתִּי, לֹא הָיָה מִי שֶׁיּוֹשִׁיעַ לִי וּלְיַעֵץ לִי אֵיזֶה עֵצָה.

עַד אֲשֶׁר פַּעַם אַחַת, מִגֹּדֶל מְרִירוּת לִבָּבִי בְּזִכְרִי יְמִים מִקֶּדֶם, יְמִים אֲשֶׁר אֱלֹקַי יִשְׁמְרֵנִי, וְנִכְנַס גֹּדֶל מְרִירוּת בְּלִבִּי עַד אֲשֶׁר חָשַׁבְתִּי לָמָּה לִי חַיִּים כָּאֵלֶּה, לִחְיוֹת כְּמוֹ שׁוֹר אוֹכֵל עֵשֶׂב, בְּלִי עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, בְּלִי עֲבוֹדָה בְּחַיּוּת אֱלָקוּת. וְנָמַרְתִּי בְּלִבִּי, שֶׁאֶתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בְּמִסְירַת נֶפֶשׁ גָּדוֹל כָּל כָּךְ, עַד שֶׁהָיָה נִגְמָר בְּלִבִּי שֶׁתֵּצֵא נַפְשִׁי בְּמִסְירַת נֶפֶשׁ שֶׁל תְּפִלָּה. וְחָשַׁבְתִּי לְהִתְפַּלֵּל בְּגֹדֶל יְגִיעוּת, עַד שֶׁגַּם עַכְשָׁו לֹא אוּכַל לְתָאֵר בְּמוֹחִי וּבְלִבִּי, עַד שֶׁכִּמְעַט נִשְׁאַרְתִּי מֵמֵּשׁ בְּלִי חַיּוּת עוֹד, כִּי לֹא הָיָה חֻשׁוּב בְּלִבִּי חַיּוּת כְּלָל בְּלִי עֲבוֹדַת ה'. וְאַחַר שֶׁכִּמְעַט נִפְסַק חַיּוּת שֶׁל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, רַחֵם עָלֵי הַבּוֹרֵא הָרַחֲמָן בְּרֹב חֶמְלָתוֹ.

וּכְשֶׁהִגַּעְתִּי, כִּכְמֻבָּא שֶׁהָיָה אָז בְּ"אַהֲבָה רַבָּה", כִּי רַבּוֹת בַּשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה זֶה הַמַּעֲשֶׂה, וּפִתְאוֹם נִפְתַּח לִי אוֹר גָּדוֹל וְנִפְלָא, שֶׁהִטְעִימַנִי הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא אוֹר נִפְלָא כִּמְעַט

מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה לִי מִקֹּדֶם אַף בְּזְמַנִּים הַטּוֹבִים שֶׁהָיָה לִי. וְהִבְחַנְתִּי אָז, וְהִתְבּוֹנַנְתִּי מִזֶּה הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָא, אֲשֶׁר אֵין שׁוּם הַסְתָּרָה בָּעוֹלָם, וְרַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַקֵּשׁ מֵהָאָדָם שֶׁיְּיַגֵּעַ עַצְמוֹ בִּיגִיעָה גְדוֹלָה לְקָנְיָו, אָז מְרַחֵם עָלָיו, בְּלִי סָפֵק.

וְכֵיוָן שֶׁרָאִיתִי שֶׁיֵּשׁ עֵצָה נֶגֶד כָּל הַיְרִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת, כִּי מְרִירוּת גְּדוֹלוֹת וּנְפִילוֹת שֶׁהָיָה לִי בְּאֵלּוּ הַזְּמַנִּים, לְפוּם הַשְׁעָרוֹתַי, לֹא אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לְשׁוּם אָדָם, אֶפְלּוּ גָּרוּעַ שֶׁבַּגְּרוּעִים. וְרָאִיתִי כִּי רַק צָרִיךְ לַחְתֹּר חֲתִירָה. כִּי מִקֹּדֶם חָשַׁבְתִּי, כִּי, מִסְתָּמָא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ וְרוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתִי, כִּי אִלְמָלֵא הָיָה חָפֵץ ה' בַּעֲבוֹדָתִי, לֹא הָיָה מַטְעִים לִי כָּל כָּךְ מַטְעֲמִים מָרִים. אֲבָל, בֶּאֱמֶת, זֶה שֶׁקֶר גָּדוֹל, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ אֲפָלּוּ בְּהִתְקָרְבוּת וּבְתְשׁוּבַת רָשָׁע גָּמוּר, אֲפִלּוּ לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ מוּמָר, חַס וְחָלִילָה. וְכָל שֶׁכֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ בַּר הָכִי, בְּוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בִּתְשׁוּבָתוֹ מֵאֹד מְאֹד. וּמִנִּי אָז וָאֵילָךְ, לֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עוֹד עַל שׁוּם נְפִילָה וִירִידָה, כִּי רָאִיתִי וְהִבְחַנְתִּי, כִּי כָּל הַנְּפִילוֹת וְהַיְרִידוֹת הֵמָּה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, רַק הַלְּבָשָׁה חִיצוֹנִית, וּבְתוֹכוֹ תּוֹךְ תּוֹכוֹ טָמוּן וְגָנוּז אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרֵי תַּלְמִידֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב זי"ע.

וְהִתְחַלְתִּי לְיַגְּעוֹת עַצְמִי בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת עַל כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מַמָּשׁ, וְלֹא בְּגֶזְמָא קַתָּנֵי, רַק מַמָּשׁ עַל כָּל תֵּבָה וְתֵבָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, עַד שֶׁנִּצְטָרַכְתִּי לִתְפִלָּה שֶׁל כַּמָּה שָׁעוֹת רְצוּפוֹת. וְהָיָה כְּךָ כַּמָּה שָׁנִים. וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי עַל שׁוּם דְּחִיּוֹת וְשׁוּם הַסְתָּרוֹת וְשׁוּם מְרִירוּת. כִּי בְּכָל פַּעַם, אַחַר מֶשֶׁךְ כַּמָּה זְמַן שֶׁל יְגִיעוּת, רְחֵם עָלַי הַבּוֹרֵא, וּפָתַח לִי קְצָת פֶּתַח. אֲבָל לֹא בִּשְׁבִיל זֶה הִתְחַזַּקְתִּי - כִּי נִגְמַר בְּלִבִּי, כִּי אֶפְלּוּ כָּל יְמֵי חַיַּי אֶצְטָרֵךְ לִיגִיעוּת לֹא לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם דָּבָר, כִּי כָּל כָּךְ נִתְרַגַּלְתִּי בָּזֶה, עַד שֶׁהָיָה לִי הַיְגִיעוּת מַמָּתָק מַמְתַּקִּים, כִּי הָיָה מֻטְעָם לִי טַעַם מִיתָה מַמָּשׁ בְּכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר זֹאת.

כִּי לָמָּה הִטִּילוּ עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם כָּל כָּךְ מְרִירוּת וְחַשְׁכוּת שָׁנִים הַרְבֵּה - לֹא יָדַעְתִּי סִבַּת הַדָּבָר, כִּי אוּלַי הָיָה נִצְרָךְ לִי לִפְתֹּחַ פֶּתַח לְתַלְמִידַי הָרוֹצִים לְהִתְדַּפֵּק בַּעֲבוֹדַת ה', שֶׁיִּהְיֶא בְּכֹחָם לְיַגְּעוֹת עַצְמָם בִּתְפִלָּה, בְּעֶזְרַת ה'. כִּי גַּם לִיגִיעוּת צָרִיךְ עֵזֶר וְסִיְּעָתָא דִשְׁמַיָּא, שֶׁיַּאֲמִיץ כֹּחוֹ בָּזֶה, וְלֹא יִפֹּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, אֲפִלּוּ דּוֹחִין אוֹתוֹ מִשָּׁמַיִם אַלְפֵי אֲלָפִים פְּעָמִים בְּלִי שִׁעוּר. וּבְטוּחַ אֲנִי בְּבוֹרֵא עוֹלָם, אֲשֶׁר שַׂמְתִּי נַפְשִׁי בְּכַפִּי בְּעֶזְרָתוֹ עַל יְגִיעוּת הַתְּפִלָּה בְּמִסְירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, כִּי גַּם תַּלְמִידַי יֵלְכוּ, בְּעֶזְרַת ה', תָּמִיד בְּזֶה הַדֶּרֶךְ. כִּי, תֵּדְעוּ, בָּנַי, חֲבִיבַי, כִּי נִשְׁבַּע אֲנִי בְּחַיֵּי רֹאשִׁי כִּי אֵין שׁוּם הַסְתָּרָה. כִּי אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, אִם מְיַגֵּעַ עַצְמוֹ זְמַן וּזְמַנִּים, יָכוֹל לִפְתֹּחַ אוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת בְּלִי שִׁעוּר. כִּי הַמְּרִירוּת שֶׁהָיָה לִי, אִי אֶפְשָׁר אֲפִלּוּ לְרָשָׁע הַיּוֹתֵר גָּמוּר בָּעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יוֹתֵר, כִּי כָּךְ הָיָה רָצוֹן הָעֶלְיוֹן שֶׁאֶשְׁבֹּר מְרִירוּת כָּאֵלּוּ.

וְכָל זֶה, תַּאֲמִינוּ לִי, בָּנַי, חֲבִיבַי, כִּי לֹא מִדְּמְיוֹנוֹת אֲנִי כוֹתֵב זֹאת, חַס וְחָלִילָה, וְלֹא בְּגָזְמָאוֹת, כִּי לֹא מַדְרֵגוֹת אֲנִי כוֹתֵב כָּאן, כִּי אֵין לִי, בֶּאֱמֶת, שׁוּם מַדְרֵגוֹת, וְלֹא הִשַּׂגְתִּי שׁוּם מַדְרֵגוֹת - רַק זֹאת הַמַּדְרֵגָה הִשַּׂגְתִּי, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת עֶבֶד כָּפוּף וּפוֹעֵל פָּשׁוּט לִפְנֵי ה' כְּמוֹ חוֹטֵב עֵצִים וְשׁוֹאֵב מַיִם, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל וּכְלָל, וּבְלִי שׁוּם שֶׁקֶר וְעַרְמִימוּת. וּבָרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ כִּי עֲזָרַנִי לִזְכּוֹת לָזֶה הַהַשָּׂגָה וּלְזֶה הַנְּקֻדָּה שֶׁל אֱמֶת, וּכְפִי שֶׁעֲזָרַנִי גַּם לְהָבִא לָבֹא לַעֲבוֹדַת ה' בֶּאֱמֶת. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַטָּהוֹרָה.

וְהִנֵּה, אִם הָאָדָם מִתְרַפֵּק לַעֲבוֹדַת ה', וְעַל פִּי רֹב, בִּפְרָט בַּדּוֹר הַזֶּה, בְּהִתְמַעֲטוּת הָעוֹבְדִים וְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, נוֹפֵל לְטִמְטוּם גָּדוֹל וּלְחַשְׁכוּת, חַס וְחָלִילָה, וְאֵין לוֹ חֵשֶׁק לִלְמֹד, וְלֹא לְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. הַיֵּצֶר מַטְעִים לוֹ בִּלְמוּד וּבִתְפִלָּה טַעַם מִיתָה, רַחֲמָנָא לִצְלָן, כַּיָּדוּעַ לְהַמְנַסִּים בְּכָל אֵלֶּה. וְנוֹפֵל, חַס וְחָלִילָה, לְיֵאוּשׁ גָּדוֹל, שֶׁהַיֵּצֶר מְיָאֵשׁוֹ מִשֶּׁנֵי עוֹלָמוֹת, וּמַרְאֶהוּ שֶׁאֵין לוֹ, לֹא עוֹלָם הַזֶּה וְלֹא עוֹלָם הַבָּא, וּמַזְכִּיר לוֹ הָעֲבֵרוֹת, וְאוֹמֵר לוֹ בְּהִתְרַפְּקוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ: רְאֵה, כִּי אֵין רוֹצִים בַּשָּׁמַיִם שֶׁתַּעֲבֹד ה', כִּי הַרְבֵּה פְּעָמִים הִתְחַלְתָּ, וּמַפִּילִים אוֹתְךָ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנּוֹפֵל בַּעֲבֵרוֹת, חַס וְחָלִילָה, עוֹד הַרְבֵּה מִקֹּדֶם, וּלְאָנֹס לַיְלָה, חַס וְחָלִילָה, וְכַדּוֹמֶה. כִּי הַיֵּצֶר רוֹדֵף אַחַר נְשָׁמוֹת הַמְסֻגָּלִים לַעֲבוֹדַת ה' בִּפְרָט, לְהַחֲטִיאָם בְּמִקְרֵי לַיְלָה, כַּמּוּבָא בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה" (שער הקדושה פרק יז), שֶׁהוּא תֹּאַב וּמִתְאַוֶּה וְרוֹדֵף בָּתָר יַרְכֵי דְרַבָּנָן, וּבִפְרָט בְּעִקַּר הַנְּפָשׁוֹת הַמְסֻגָּלִים לְהַקְדֻשָּׁה, וְאֵלּוּ שֶׁעוֹסְקִים וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה לִפְנֵי ה'.

אָז, דַּע לְךָ, אָחִי, אָהוּבִי, חֲבִיבִי כְּנַפְשִׁי, כִּי שֶׁקֶר עָנָה בְךָ הַיֵּצֶר הָרָשָׁע הָרוֹצֶה לְהַדִּיחֲךָ, בֶּאֱמֶת, מִשֶּׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זהר תצוה קפד ע"א), דְּלֵית נָהוֹרָא אֶלָּא הַהוּא דְנָפִיק מִגּוֹ חֲשׁוֹכָא. כִּי כֹּל שֶׁהַחֲשְׁכוּת מְרֻבָּה, הָאוֹר הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ הוּא יוֹתֵר חָשׁוּב. כְּמוֹ בְּמִצְרַיִם שֶׁהָיָה חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, חֹשֶׁךְ כָּפוּל וּמְכֻפָּל, וְאָז דַּיְקָא (שמות יב, לו) "וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם" - עֲשָׂאוּהָ כִּמְצוּלָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים (ברכות ט:), כִּי הוֹצִיאוּ כָּל הַנִּיצוֹצִין שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עוֹד בָּהֶם. וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמֹּשֶׁה (שם.): בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, לֵךְ אֱמֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, שַׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. כִּי עִקַּר הוֹצָאוֹת נִיצוֹצִין קְדֵישִׁין, וְעִקַּר עֲלִיַּת הַשְּׁכִינָה, הוּא דַּיְקָא לְהוֹצִיא אוֹתָם מִמָּקוֹם חַשְׁכוּת גָּדוֹל וְנוֹרָא בְּיוֹתֵר, כִּי יוֹתֵר חָשׁוּב וְחָבִיב תְּפִלָּה אֶחָד שֶׁהוּא מִתּוֹךְ חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה וּבִלְבּוּל הַמַּחֲשָׁבוֹת, וְאָדָם בְּיִגִיעָתוֹ מְהַפֵּךְ זֹאת וְעוֹשֶׂה מֵחֹשֶׁךְ לְאוֹר, מֵמַּאֲה תְּפִלּוֹת שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בְּנָקֵל, וּלְפוּם צַעֲרָא - אַגְרָא (אבות ה). (שומר אמונים דף ריא)

וְיָדוּעַ מִסִּפְרֵי חֲסִידוּת, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לְהַרְגִּישׁ טַעַם וּמְתִיקוּת בַּעֲבוֹדָה - זֶה עִנְיַן עַצְמִיּוּת. כִּי, בֶּאֱמֶת, אֵין צָרִיךְ לִהְיוֹת חִלּוּק אִם מַרְגִּישִׁים אוֹ לֹא. כִּי בְּהַרְגָּשָׁה הוּא בִּבְחִינַת

"עֲבוֹדַת מַתְּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם" (במדבר יח, ז). אָמְנָם צָרִיךְ לְעָבֹד אֶת ה' בְּכָל אֲפָנִים, גַּם אִם יַעֲבֹר הָרַבֵּה זְמַנִּים טוֹבָא בְּלִי שׂוּם הֶרְגֵּשׁ. רַק צָרִיךְ לַעֲבֹד כָּךְ, וְסוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא, דְּהַיְנוּ, הֶרְגֵּשׁ וְחִיּוּת וְטַעַם הָעֲבוֹדָה, כִּי לֹא לְעוֹלָם יִזְנַח ה'. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר "לִקּוּטֵי אֲמָרִים" תַּנְיָא (דף נט סוף ע"ב). וְאֵלּוּ שֶׁרוֹצִים דַּוְקָא בְּהֶרְגֵּשׁ - סוֹף כָּל סוֹף נוֹפְלִים מֵהַכֹּל, כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ זְמַן שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ - אָז נוֹפֵל לְגַמְרֵי. אָמְנָם, מִי שֶׁמַּפְקִיר עַצְמוֹ, נַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, עֲבוּר ה', וְאֵין לוֹ חִלּוּק וְנִפְקָא מִנָּהּ אִם מַרְגִּישׁ אוֹ לֹא, אָז יָכוֹל לְחַזֵּק עַצְמוֹ תָּמִיד שֶׁלֹּא לִפּוֹל מִשּׁוּם נִסָּיוֹן וּמִשּׁוּם נְפִילָה, וְזֶה הוּא בְּחִינָה אַחַת מִבְּחִינוֹת מְסִירוּת נֶפֶשׁ, לְבַטֵּל כָּל עַצְמִיּוּתוֹ עֲבוּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. (אסיפת מכתבים מכתב מד).

ד - "עבדו את ה'" - זו תפלה - "בשמחה" [תהלים ק, ב].

מוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת ויחי דף רטז ע"ב), שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת ה' - בְּשִׂמְחָה. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: תָּנָא, אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רִבִּי אַבָּא: כְּתִיב "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּנָה", לְאַפְקָא דְּלֵית פֻּלְחָנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא מִגּוֹ חֶדְוָה [אֵין עֲבוֹדַת ה' אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה]. דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר: לֵית שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא מִגּוֹ עַצְבוּת, דִּכְתִיב (מלכים ב' ג, טו): "וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. הֵרֵי דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּכָלְלוּת עֲבוֹדַת ה', וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁכָּתוּב בּוֹ "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה", וְעֲבוֹדָה נִקְרָא הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וּבְיֶתֶר שְׂאֵת.

וְעוֹד מוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי דף רכט ע"ב), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: פֻּלְחָנָא דְצַלּוֹתָא דְקָא בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמִפְלַח קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּנָה לְאַכְלְלָא לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בֵּינַיְנוּ, וּלְבָתַר לְיַחֲדָא יְחוּדָא כְּדְקָא חֲזֵי, דִּכְתִיב (שם): "דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים", דְּא רָזָא דְיִחוּדָא בְּרָזָא דְפֻלְחָנָא. וְעִם כָּל דָּא, בָּעֵי בַּר נָשׁ לְמִפְלַח קַמֵּי דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּחֶדְוָה (בְּשִׂמְחָה) וּלְאַחְזָאָה חֶדְוָה בְּפֻלְחָנֵהּ, וְאִלֵּין תְּרֵין שִׂמְחָה וּרְנָנָה לְקַבֵּל תְּרֵין אִלֵּין תְּרֵין צְלוֹתִין תְּרֵין קָרְבָּנִין לְיוֹמָא לְקַבֵּל תְּרֵין אִלֵּין דְּאִנּוּן שִׂמְחָה וּרְנָנָה, שִׂמְחָה בְּצַפְרָא וּרְנָנָה בְּרַמְשָׁא, וְעַל דָּא (במדבר כח, ד): "אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ה - עבודת התפלה אפלו כשנראה שלא נענים

הַבַּיִת אַהֲרֹן (בפרשתן) כָּתַב עַל דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁמֵּבִיא רַשִׁ"י הַק' "וְאַתָּה סִימָן לְבָנֶיךָ", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ "הָאָבוֹת הֵם אוֹת וְסִימָן לַבָּנִים שֶׁנִּלְמֹד מֵהֶם, וְנִרְאֶה כַּמָּה יְגִיעוֹת עָמְלוּ הָאָבוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, וּלְאֵיזֶה מַדְרֵגָה הִגִּיעוּ בְּהַיְגִיעוֹת שֶׁלָּהֶם, וְזֶהוּ לִמּוּד לִבְנֵיהֶם שֶׁכָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יִתְיַגַּע וְיַעֲמֹל כָּל אֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ וְעָרְכּוֹ, וּבְוַדַּאי יַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, כִּי כָּל הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ אֵיךְ לִהְיוֹת יְהוּדִי".

וְהֵינוּ שֶׁהַפָּרְשִׁיּוֹת שֶׁבְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית הַמְסַפְּרוֹת מַה שֶּׁעָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים הֵם לֹא סְתָם סִפּוּרִים, רַק הֵם הוֹרָאוֹת שֶׁמְּלַמְּדוֹת אוֹתָנוּ אֵיךְ לַעֲבֹד ה' בְּכָל מַצָּב וּמַצָּב שֶׁיְּהוּדִי נִמְצָא בּוֹ, וְהִנֵּה מָצִינוּ בְּפָרָשָׁה זוֹ פָּרָשָׁה שְׁלֵמָה עַל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אֵיךְ שֶׁעָמַד לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל עַל אַנְשֵׁי סְדוֹם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י הַק' עַל הַפָּסוּק (יח, כג) "וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם", שֶׁאַבְרָהָם נִגַּשׁ בִּתְפִלָּה לְבַקֵּשׁ שֶׁלֹּא לְהַשְׁחִית סְדוֹם, וְהִקְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים לָמָּה נִכְתַּב תְּפִלָּתוֹ בַּתּוֹרָה בְּפָרְטֵי פְּרָטִיּוּת פָּסוּק אַחַר פָּסוּק, אֵיךְ שֶׁמִּתְפַּלֵּל "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה וְלֹא תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ", וְאַחַר כָּךְ "וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמַר הִנֵּה נָא הוֹאַלְתִּי לְדַבֵּר אֶל ה' וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר" וּמְבַקֵּשׁ עַל אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה, וְכָךְ הוֹלֵךְ וּמִתְפַּלֵּל עוֹד וָעוֹד, וַהֲרֵי בֵּין כָּךְ וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם בִּתְפִלָּתוֹ, וְאִם כֵּן לָמָּה נִכְתְּבָה, וְעוֹד דַּהֲרֵי הוּא מְנִיעַת הַכָּבוֹד לְאַבְרָהָם אָבִינוּ ע"ה אֵיךְ שֶׁהִרְבָּה בִּתְפִלָּה וְלֹא הוֹעִיל כְּלוּם, וְאִם כֵּן לָמָּה נִכְתְּבָה כָּל הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת, וְאֵיזֶה הוֹרָאָה וְלִמּוּד יֵשׁ לָנוּ לִלְמֹד מִפָּרָשָׁה זוֹ.

וְכָתַב בְּזֶה הרה"ק ר' יְחֶזְקֵאל מִשִּׁינָאוָא זַצ"ל בְּדִבְרֵי יְחֶזְקֵאל שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ יְסוֹד גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאַבְרָהָם הִתְעַצֵּם כָּל כָּךְ בִּתְפִלָּתוֹ, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁלֹּא פָּעַל כְּלוּם לֹא הִתְעַצֵּב וְהִתְיָאֵשׁ מִזֶּה, רַק הוּא עָשָׂה אֶת שֶׁלּוֹ דְּהֵינוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּכָל נַפְשׁוֹ, וּכְשֶׁלֹּא פָּעַל בִּתְפִלָּתוֹ לֹא הָיָה זֹאת עֶסֶק שֶׁלּוֹ, כִּי יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל דְּבָרָיו מִשְׁפָּט וְאֵין עָוֶל, וְסִיֵּם "וְתַכָּף אַבְרָהָם שָׁב לִמְקוֹמוֹ הֵינוּ לְמַדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה כְּמִקֹּדֶם, וְהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא נִצְחִית וְכֵן רָאוּי לִהְיוֹת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל".

וְעֵצָה וּסְגֻלָּה לַתְּפִלָּה שֶׁתִּתְקַבֵּל הֵבִיא הרה"ק ר' יְחֶזְקֵאל מִשִּׁינָאוָא זַצ"ל בְּשֵׁם חוֹתְנוֹ הרה"ק הָאַרְיֵה דְּבֵי עִלָּאִי זַצ"ל בְּשֵׁם מוֹרוֹ הרה"ק הַחוֹזֶה מִלּוּבְלִין זַצ"ל, שֶׁפֵּרֵשׁ בְּדִבְרֵי הַפָּסוּק (בראשית כא, טו) "וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֶמֶת וַתַּשְׁלֵךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם", דְּקִשָּׁה הֲיִתְכֵּן שֶׁהָגָר תַּשְׁלִיךְ בְּנָהּ אֲשֶׁר הָיָה חָבִיב אֶצְלָהּ כְּבָבַת עֵינָהּ, וְאָמַר הַפְּרוּשׁ שֶׁהִיא הִתְפַּלְּלָה בְּכָל כֹּחָהּ וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִיכָה אֶת הַדָּבָר עַל רְצוֹן ה' יִתְבָּרַךְ, וְעֵצָה זוֹ מוֹעֶלֶת כְּמַיֶּחֱדֶת שֶׁבַּתְּפִלּוֹת, וְזֶהוּ "וַתַּשְׁלֵךְ אֶת הַיֶּלֶד" - שֶׁהִשְׁלִיכָה אֶת הַדָּבָר עַל רְצוֹן הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, וְזֶה מוֹעִיל כְּמוֹ "תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם" - כְּמוֹ תְּפִלָּה [וְתְפִלָּה נִקְרֵאת "שִׂיחַ"] מְיַחֶדֶת הַחֲשׁוּבָה מְאֹד.

דְּהֵינוּ שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁהוּא עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה לְהִתְפַּלֵּל וְלַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל וְלִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אֲבָל אַחַר זֶה אֵין הוּא צָרִיךְ לְהַדְרִיךְ אֶת הַבּוֹרֵא מַה לַּעֲשׂוֹת וְאֵיךְ לַעֲשׂוֹת, אֶלָּא יַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבוֹ, וְאָז אַדְרַבָּה עַל יְדֵי בִּטְחוֹנוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַכֹּל עָלָיו וְהִ בְּעַצְמָהּ הִיא סְגֻלָּה שֶׁתְּפִלָּתוֹ תִּתְקַבֵּל כֵּיוָן שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה מְאֹד בַּשָּׁמַיִם.

זֹאת וְעוֹד שֶׁיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם עַל יוֹם הַהוּא, וּלְמָחָר לְהִתְפַּלֵּל עַל יוֹם הַשֵּׁנִי, וְכֵן לְעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַתִּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה (שבת חזון) עַל מַה שֶּׁמּוּבָא בַּגְּמָרָא שֶׁר' צָדוֹק הִתְעַנָּה וְהִתְפַּלֵּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁלֹּא יֵחֵרַב הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְהִקְשָׁה הָא לֹא הוֹעִיל כְּלוּם תַּעֲנִיתוֹ וּתְפִלָּתוֹ כִּי הֲרֵי לְבַסּוֹף בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים נֶחֱרַב הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְכָתַב דְּהַגְּמָרָא מְלַמְּדֵנוּ שֶׁר' צָדוֹק הִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁרַק הַיּוֹם לֹא יֵחֵרַב, וּבְכָל יוֹם הִתְעַנָּה עַל יוֹמוֹ שֶׁלֹּא יֵחֵרַב הַיּוֹם, וּלְזֶה בְּוַדַּאי הוֹעִיל, וְכֵן מָצִינוּ בְּמִדְרַשׁ אֵיכָה עַל ר' אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי שֶׁהִתְפַּלֵּל כָּל יוֹם עַל יוֹמוֹ לְשָׁלוֹם, (וְסֵיֵם התפא"ש "וְיֵשׁ לִלְמֹד מִזֶּה דֶּרֶךְ לְעָבְדוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁבְּכָל יוֹם תָּמִיד יִתְפַּלֵּל הָאָדָם לְהִנָּצֵל הַיּוֹם מִיֵּצֶר הָרַע וּלְמָחָר עַל יוֹם מָחָר, כִּי אִם יִתְפַּלֵּל פַּעַם אַחַת אִי אֶפְשָׁר, רַק לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט ה' דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּנַּ"ל")

וּבָאֱמֶת אֵין שׁוּם תְּפִלָּה שֶׁל יְהוּדִי הוֹלֵךְ לְאִבּוּד, כִּי כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁל יְהוּדִי נֶאֱגָר לְמַעְלָה וְעוֹשֶׂה פְּעֻלָּתָהּ, וּכְמוֹ כֵן בִּשְׁאָר הַמִּצְוֹוֹת, וּכְמוֹ כָּתַב הַבַּיִת אַהֲרֹן (בסוף פרשה זו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "כִּי הַבְּרָכוֹת וְהַמִּצְוֹוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִזְרָע וְנַעֲשֶׂה זְרִיעָה וְעוֹשֶׂה פֵּרוֹת וּפֵירֵי פֵּרוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶהוּ הָרִבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ הַזְּרִיעָה שֶׁלְּךָ וְכוּ', כִּי אָנוּ רוֹאִים מַה שֶּׁזְּרִיעָה עוֹשֶׂה בְּזֶה הָעוֹלָם הַשֶּׁפֶל כִּי הוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, וּפְשִׁיטָא בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן כִּי כָּל הָעֲשִׂיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדִּבּוּרִים וְכָל הַמַּחְשָׁבוֹת אֵין שׁוּם דָּבָר נֶאֱבָד וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְאִבּוּד חַס וְחָלִילָה, וְהָעִקָּר הוּא אִם הַשָּׂרָשִׁים הֵם טוֹבִים וְאֵינָם מְקֻלְקָלִים הֲרֵי הֵם עוֹשִׂים פֵּרוֹת וּפֵרֵי פֵּרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא אָמֵן.

וְכֵן בְּסֵפֶר בֵּית אַבְרָהָם לְהרה"ק מִסְּלוֹנִים זַצ"ל בְּפָרָשַׁת וָאֶתְחַנַּן כָּתַב בַּמֶּה שֶׁאָחז"ל כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִתְפַּלֵּל תקט"ו תְּפִלּוֹת כְּמִנְיַן וָאֶתְחַנַּן, וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה כֵּיוָן שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ לֹא נַעֲנָה בִּתְפִלָּתוֹ אִם כֵּן לָמָּה מְסַפֵּר לָנוּ הַתּוֹרָה אֶת זֶה, וְכָתַב שֶׁהַתּוֹרָה בָּאתָה לְלַמֵּד אוֹתָנוּ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲנָה בְּכָל זֹאת תְּפִלָּתוֹ עָשְׂתָה רֹשֶׁם וּמֵהַתְּפִלּוֹת שֶׁלּוֹ נִהְיֶה תּוֹרָה, וְלָכֵן כָּתַב שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד לִקַּח חִזּוּק מִזֶּה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "יֵשׁ שֶׁצּוֹעֲקִים הַרְבֵּה וְאֵינָם נַעֲנִים עַד שֶׁלִּבָּם מִתְפּוֹצֵץ בָּהֶם, אֲבָל הָאֱמֶת שֶׁאֵין חַס וְחָלִילָה מָקוֹם לְהִתְיָאֵשׁ, כִּי שׁוּם תְּנוּעָה שֶׁאִישׁ יְהוּדִי עוֹשֶׂה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְאִבּוּד וְכָל שֶׁכֵּן תְּפִלָּה וְכוּ', בְּעִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא שֶׁהַהֶסְתֵּר וְהַחֲשָׁכוּת גְּדוֹלָה מְאֹד, שֶׁגַּם חָזוֹן לֹא מָצְאוּ מֵה', וְהַרְבֵּה צוֹעֲקִים וְאֵינָם נַעֲנִים, אַל יִתְיָאֵשׁ, וְיֵדַע כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל בֶּאֱמֶת כָּל תְּפִלָּה".

בְּסֵפֶר פְּאֵר לַיְשָׁרִים מֵבִיא בְּשֵׁם הרה"ק ר' פִּנְחָס מִקָּארִיץ זַצ"ל שֶׁאָמַר שֶׁצְּרִיכִין לְהַאֲמִין שֶׁאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל אֵיזֶה דְּבַר בַּקָּשָׁה מִיָּד הוּא נַעֲנֶה, וְאַף שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה

מְבֻקָּשׁוֹ בְּפֹעַל, נַעֲשֶׂה תִּקּוּן עַל יְדֵי זֶה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּבִלְשׁוֹנוֹ, "מְ'דַאוְרְף הָאבֶּן דִּי תְּפִלָּה אִין הֶעכֶערְע עוֹלָמוֹת".

וּבְאֹפֶן אַחֵר קְצָת אִיתָא בְּסֵפֶר חֲסִידִים (שפז) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "אָדָם הִתְעַנָּה כַּמָּה יָמִים שֶׁיְּזַמִּין לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִשָּׁה שֶׁהוּא אוֹהֵב וְלֹא נִתְקַיֵּם תַּעֲנִיתוֹ וּתְפִלָּתוֹ, אָמַר לוֹ לֶחָכָם הֲרֵי הִתְעַנֵּיתִי וּבָכִיתִי וְלֹא הוֹעִיל לִי, אָמַר הֶחָכָם שָׁמָּא אוֹתָהּ לֹא נִגְזְרָה לְךָ וְכוּ', וּמִכָּל מָקוֹם הַתְּפִלּוֹת וְהַתַּעֲנִיּוֹת וְהַתְּחִנּוֹת יוֹעִילוּ לִשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁיּוֹעִילוּ לְךָ וּלְזַרְעֲךָ מֵאוֹתוֹ הָעִנְיָן".

הֲרֵי שֶׁכָּל תְּפִלָּה שֶׁל יְהוּדִי אַף אִם חוֹשֵׁב שֶׁלֹּא נַעֲנָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לֵידַע שֶׁפְּעָמִים שֶׁתְּפִלּוֹתָיו מוֹעִילִין לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו, וְהַיְנוּ כְּדִלְעֵיל שֶׁשּׁוּם תְּפִלָּה אֵינוֹ הוֹלֵךְ לְאִבּוּד, וְאוֹמְרִים בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַחָזוֹן אִישׁ זַצַ"ל שֶׁמַּה שֶּׁרוֹאִים יְהוּדִים בְּנֵי הוֹרִים שֶׁאֵינָם שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וְהַבָּנִים חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה, הוּא בִּשְׁבִיל הַזְּקֵנִים שֶׁלָּהֶם אוֹ זְקֵנֵי זְקֵנָם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ שֶׁבְּנֵיהֶם יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, וְאַף שֶׁלֹּא עָזַר עֲבוּר בְּנֵיהֶם, מִכָּל מָקוֹם תְּפִלָּתָם הוֹעִיל עֲבוּר נֶכְדֵיהֶם, שֶׁאֵין שׁוּם תְּפִלָּה שֶׁל יְהוּדִי הוֹלֵךְ לְאִבּוּד.

ו - להתפלל כל יום על כל צרכיו

וְכֵן הוּא בַּזֹּהַר הַק' בְּפָרָשָׁה זוֹ (דף סב), "הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ', כָּל אִנּוּן בְּנֵי עָלְמָא מְצַפְּאָן וְזָקְפָאן עֵינִין לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּגִין כָּךְ כָּל אִנּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא בָּעָאן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְשַׁאֲלָא מְזוֹנַיְהוּ מִקַּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְצַלָּאָה צְלוֹתְהוֹן עֲלֵיהּ. מַאי טַעֲמָא, בְּגִין דְּכָל מַאן דְּמְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ לְגַבֵּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל מְזוֹנֵיהּ, גָּרִים דְּיִתְבָּרַךְ כָּל יוֹמָא עַל יָדוֹי הַהוּא אִילָנָא דְּמָזוֹן דְּכֻלָּא בֵּיהּ, וְטַעֲמָא דְּמִלָּה בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם, וְאַף עַל גַּב דְּאִשְׁתַּכַּח עִמֵּיהּ, בָּעֵי לְמִשְׁאַל קַמֵּי קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְצַלָּאָה צְלוֹתָא עַל מְזוֹנָא כָּל יוֹמָא, בְּגִין דְּיִשְׁתַּכְּחוּ עַל יָדוֹי בִּרְכָאן כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא לְעֵלָּא, וְדָא הוּא בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם וְכוּ', וּמַאן דְּשָׁאִיל מְזוֹנֵי בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא, הַהוּא אִקְרֵי בָּרָא מֵהֵימָנָא, בָּרָא דְּבְגִינֵיהּ מִשְׁתַּכְּחָן בִּרְכָאן לְעֵלָּא". [בְּתַרְגּוּם לְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְכוּ', כָּל אֵלּוּ בְּנֵי עוֹלָם הַמְצַפִּים וְזוֹקְפִים עֵינַיִם לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם זֶה כָּל אֵלּוּ בְּנֵי אֱמוּנָה צְרִיכִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבַקֵּשׁ מְזוֹנָם מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹתֵיהֶם עָלָיו, מַה טַּעַם מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ אֲצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מְזוֹנוֹ גּוֹרֵם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ כָּל הַיּוֹם עַל יְדֵי אוֹתוֹ אִילָן שֶׁמְּזוֹן הַכֹּל בּוֹ, וְטַעֲמוֹ שֶׁל דָּבָר בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא עִמּוֹ, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַל הַמָּזוֹן כָּל יוֹם כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ עַל יָדָיו בְּרָכוֹת כָּל יוֹם וְיוֹם לְמַעְלָה, וְזֶהוּ בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם וְכוּ', וּמִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם הוּא נִקְרָא בֵּן נֶאֱמָן בֵּן שֶׁבְּגָלָלוֹ נִמְצָאוֹת בְּרָכוֹת לְמַעְלָה].

וְכֵן אִיתָא בַּזֹּהַר הַק' פָּרָשַׁת מִקֵּץ (קצט) "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת (משלי כח), דָּא הוּא בַּר נַשׁ דְּמְהֵימָנוּתָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בֵּיהּ, כְּגוֹן רַבִּי יֵיסָא סַבָּא, דְּאַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ מֵיכְלָא דְּהַהוּא יוֹמָא לְמֵכָל, לֹא הֲוָה מַתְקִין לֵיהּ עַד דְּשָׁאִיל מְזוֹנֵיהּ קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא, לְבָתַר דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ וְשָׁאִיל מְזוֹנֵיהּ קַמֵּי מַלְכָּא, כְּדֵין הֲוָה מַתְקִין, וְהָוָה אָמַר תָּדִיר לֹא נָתְקִין עַד דְּיִנְתוּן מִבֵּי מַלְכָּא". [בְּתַרְגּוּם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת (משלי כח), זֶה הוּא בֶּן אָדָם שֶׁאֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בּוֹ, כְּגוֹן רַבִּי יֵיסָא הַזָּקֵן שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לוֹ אֹכֶל שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם לֶאֱכֹל לֹא הָיָה מֵכִין אוֹתוֹ עַד שֶׁמְּבַקֵּשׁ מְזוֹנוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וּבִקֵּשׁ מְזוֹנוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָז הָיָה מֵכִין, וְהָיָה אוֹמֵר תָּמִיד לֹא נַעֲרֹךְ הַשֻּׁלְחָן עַד שֶׁיִּנָּתְנוּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ].

וְעַל פִּי זֶה מְסֻבָּרִים דִּבְרוֹת קָדְשׁוֹ שֶׁל הרה"ק הַחִדּוּשֵׁי הָרִי"ם זַצַ"ל (בראשית) עַל מַה שֶּׁחָזַ"ל אָמְרוּ כִּי עַל יְדֵי זֶה שֶׁנִּתְקַלֵּל הַנָּחָשׁ לֶאֱכֹל רַק עָפָר, לָכֵן תָּמִיד מְזוֹנוֹתָיו מְזֻמָּנִים לְפָנָיו - עוֹלֶה לַגַּג מְזוֹנוֹתָיו עִמּוֹ וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הָרוֹאֶה נָחָשׁ בַּחֲלוֹם פַּרְנָסָתוֹ מְזֻמֶּנֶת לוֹ (ברכות נז). וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה לָמָּה נֶחְשַׁב זֶה לִקְלָלָה הֲרֵי הוּא מְאֻשָּׁר מִכָּל בַּעֲלֵי חַיִּים שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ שָׁם יֵשׁ לוֹ פַּרְנָסָה, וְיֹשֵׁב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "בְּרַם הַקְּלָלָה הָיְתָה שֶׁהֶרְחַק כָּל כָּךְ מִן הַקְּדֻשָּׁה, עַד כְּדֵי לִמְנֹעַ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּצַטָּרֵךְ אֲי פַּעַם לְשֵׁאת עֵינָיו אֶל הַשָּׁמַיִם, כְּדֶרֶךְ בְּרוּאִים אֲחֵרִים הַמְחַפְּשִׂים לָהֶם מְזוֹנוֹתֵיהֶם וְנוֹשְׂאִים לִפְעָמִים עֵינֵיהֶם הַשָּׁמַיְמָה לְבַקֵּשׁ מְזוֹנָם מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּגוֹן הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵ-ל אָכְלָם (תהלים קד), אֲבָל אֶת קוֹלוֹ שֶׁל הַנָּחָשׁ אֵין רוֹצִים בִּכְלָל לִשְׁמֹעַ, בִּבְחִינַת קַח לְךָ אֶת שֶׁלְּךָ וְהִסְתַּלֵּק מִנֶּגֶד עֵינַי לְבַל אֶרְאֶךָּ וּלְבַל אֶשְׁמָעֶךָ עוֹד".

אֲבָל אֵצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הַהֵפֶךְ הַגָּמוּר, שֶׁרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּפְנוּ אֵלָיו וְיִתְפַּלְּלוּ לוֹ בְּכָל דָּבָר הַנִּצְרָךְ לָהֶם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָאוֹר הַחַיִּים הַק' בְּפָרָשַׁת חֻקַּת הַסְּבִיר הַפְּסוּקִים (במדבר כא, ד-ו) "וַתִּקְצַר נֶפֶשׁ הָעָם בַּדָּרֶךְ. וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹקִים וּבְמֹשֶׁה לָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוּת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלֶּחֶם הַקְּלֹקֵל. וַיִּשְׁלַח ה' בָּעָם אֵת הַנְּחָשִׁים הַשְּׂרָפִים וַיְנַשְּׁכוּ אֶת הָעָם וגו'".

וְכָתַב שֶׁטַּעֲנַת הָעָם הָיָה לָמָּה הֱבִיאָם ה' דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר שֶׁאֵין שָׁם סְפוּק לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלֹא הֱבִיאָם דֶּרֶךְ מָקוֹם אֲשֶׁר רָגִיל הֱיוֹת שָׁם בַּר וְלֶחֶם. וּבֵאֵר דְּלָמָּה בֶּאֱמֶת הֱבִיאָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "כִּי ה' חָפֵץ שֶׁעֵינֵיהֶם יִהְיוּ תְּלוּיוֹת לֵאלֹקִים יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם עַל מְחִיָּתָם וְעַל כָּל צָרְכֵיהֶם בְּאֵין מִבְטָח זוּלָתוֹ וְכוּ', שֶׁה' חָפֵץ בָּזֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לִבָּם תָּמִיד בְּאֵין הֶפְסֵק קָרוֹב לַה' כְּבֵן הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחַן אָבִיו עֶרֶב וָבֹקֶר וּבְכָל עֵת וּזְמַן, וְאִם הָיָה מְבִיאָם דֶּרֶךְ יִשּׁוּב לֹא

הָיְתָה לָהֶם הַדְּבֵקוּת בְּתָמִידוּת כְּשֶׁיִּהְיֶה מְזֻמָּן לִפְנֵיהֶם סִפּוּקָם, וּמַה מְּאֹד יְסוֹבֵב דָּבָר זֶה הָרָחֳקַת הַלֵּב מֵהַכָּרַת הַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא וְיִרְאַת רוֹמְמוּתוֹ".

בְּסֵפֶר בַּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַתּוֹרָה (בשלח אות יג) מֵבִיא מהרה"ק רַב יֵיבִי זַצַ"ל שֶׁכָּתַב: "שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם ר' יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁיֵּשׁ זְכִיָּה לֶעָנִי שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְדַבֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי הֶעָשִׁיר נוֹתֵן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּפַעַם אַחַת עֲשִׁירוּת הַרְבֵּה, שֶׁיִּהְיֶה דַּי לוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לָגֶשֶׁת לְבַקֵּשׁ בְּכָל יוֹם מְזוֹנוֹת מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, (לְבַד אִם הוּא צַדִּיק הַרְבֵּה וְיֵשׁ לוֹ שֵׂכֶל לְהָבִין שֶׁגַּם כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹנוֹת, אִם חַס וְחָלִילָה לֹא יִתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חִיּוּת בְּתוֹךְ מְזוֹנוֹתָיו לְפַרְנְסוֹ לֹא יוֹעִיל כְּלוּם, וְהָרְאָיָה מֵחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹנוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹתָן מְזוֹנוֹת), אֲבָל הֶעָנִי מֵחֲמַת דָּחְקוֹ שֶׁאֵין לוֹ מַה לֶּאֱכֹל צָרִיךְ בְּכָל יוֹם לָגֶשֶׁת וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְזוֹנוֹת, נִמְצָא שְׁזּוֹכֶה הֶעָנִי שֶׁמְּדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם, וְעוֹד שֶׁהֶעָנִי צָרִיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִזְכֹּר אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם, לְהַזְמִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אֲבָל הֶעָשִׁיר אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָרִיךְ לִזְכֹּר אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם, כִּי כְּבָר נָתַן לוֹ בְּפַעַם אַחַת עַל כָּל יְמֵי חַיָּיו".

וּכְדֵי לְהָבִין עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִין יֵשׁ לִלְמֹד מִמַּעֲשֶׂה מהרה"ק בַּעַל מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת זַצַ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת הוֹדִיעַ הרה"ק לְרַאשֵׁי הַקְּהִלָּה בְּעִירוֹ קְרַאקָא שֶׁבְּדַעְתּוֹ לַעֲזֹב אֶת כֵּס הָרַבָּנוּת בְּעִירוֹ מִכַּמָּה טְעָמִים הַכְּמוּסִים עִמּוֹ, וְכַמּוּבָן שֶׁהוֹדָעָה פִּתְאֹמִית כָּזֹאת פָּגְעָה בָּהֶם כְּרַעַם בְּיוֹם בָּהִיר, וְהִרְבּוּ לְהִשְׁתַּדֵּל וּלְהַפְצִיר בּוֹ שֶׁיַּחֲזֹר בּוֹ מֵהַחְלָטָתוֹ, אוּלָם כָּל הַהִשְׁתַּדְּלֻיּוֹת לֹא הוֹעִילוּ וְהוּא בְּשָׁלוֹ נִשְׁאַר שֶׁרוֹצֶה לַעֲזֹב אֶת הָעִיר.

וְהִנֵּה לְהַפְתָּעָתָם אַחֲרֵי שֶׁכְּבָר כִּמְעַט נִתְיָאֲשׁוּ מִלְּהַפְצִיר בּוֹ עוֹד, לְפֶתַע מוֹדִיעַ לָהֶם הַמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת שֶׁהֶחְלִיט לְבַסּוֹף שֶׁהוּא כֵּן נִשְׁאָר, וְהַדָּבָר הָיָה לְפֶלֶא בְּעֵינֵיהֶם מְאֹד, שֶׁהִנֵּה אֶת כָּל הַהִשְׁתַּדְּלֻיּוֹת שֶׁעָשׂוּ אֲצָלוֹ דָּחָה עַל הַסַּף וּלְפֶתַע הוּא חוֹזֵר בּוֹ לְלֹא שׁוּם סִבָּה הַנִּרְאֵית לָעַיִן. הִסְבִּיר לָהֶם הַמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת, שֶׁאָכֵן הָיוּ לוֹ טְעָמִים שֶׁמֵּחֲמָתָם רָצָה לַעֲזֹב הָעִיר, אַךְ הִנֵּה אַחֲרֵי שֶׁכְּבָר הֶחְלִיט כֵּן זִמֵּן ה' לְיָדוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁמֵּחֲמַת זֶה שִׁנָּה אֶת דַּעְתּוֹ.

וְזֶהוּ סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה: בָּאוּ אֵלָיו ב' אֲנָשִׁים לְדִין תּוֹרָה, א' מֵהֶם הָיָה מֵעָשִׁירֵי הָעִיר, וְהַשֵּׁנִי הָיָה תַּלְמִיד חָכָם גָּדוֹל שֶׁהִתְגּוֹרֵר בָּעִיר, וְהַגְּבִיר הָיָה הִתּוֹבֵעַ. מִנְהָגוֹ שֶׁל הַתַּלְמִיד חָכָם הַנַּ"ל הָיָה שֶׁלְּפַרְנָסָתוֹ הָיָה הוֹלֵךְ לַשּׁוּק כָּל יוֹם לְכַמָּה שָׁעוֹת וּמוֹכֵר קְצָת סְחוֹרָה שֶׁיַּסְפִּיק לוֹ לְהוֹצָאוֹת הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ הָיָה חוֹזֵר לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהוֹגֶה בַּתּוֹרָה עַד אֶמְצַע הַלַּיְלָה.

וְהִנֵּה הֶעָשִׁיר הַזֶּה בִּרְאוֹתוֹ כֵּן נִתְעוֹרֵר לִבּוֹ לַחֲשֹׁב שֶׁאֵין זֶה נָאֶה וְכָבוֹד לְהַתַּלְמִיד חָכָם הַזֶּה שֶׁיַּעֲסֹק בַּשּׁוּק בְּמִסְחָר, וְנִגַּשׁ אֵלָיו וְהֵעִיר לוֹ עַל זֶה, וְהִסְכִּימוּ בֵּינֵיהֶם שֶׁהַתַּלְמִיד חָכָם יֵשֵׁב כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ לַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהַגְּבִיר הַזֶּה יְשַׁלֵּם לוֹ כָּל הוֹצָאוֹתָיו, וְאָכֵן

הַתַּלְמִיד חָכָם הִפְסִיק לִמְכֹּר בַּשׁוּק וְיָשַׁב כָּל הַיּוֹם בְּאָהֳלֹה שֶׁל תּוֹרָה, אוּלָם זֶה כַּמָּה יָמִים שֶׁהֶעֱשִׁיר הִבְחִין שֶׁהַתַּלְמִיד חָכָם הַנַּ"ל הִתְחִיל שׁוּב לַעֲסֹק בְּמִסְחָר, וּבִפְנוֹתוֹ אֵלָיו וְהֵעִיר לוֹ עַל הֶפְרֵת הַהֶסְכֵּם, עָנָה לוֹ הַתַּלְמִיד חָכָם שֶׁהוּא חוֹזֵר בּוֹ מֵהַהֶסְכֵּם, אוּלָם הַגְּבִיר לֹא הִסְכִּים לָזֶה וְטָעַן שֶׁכְּבָר אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְחָרֵט אַחֲרֵי שֶׁכְּבָר הִסְכִּימוּ, וְעַל זֶה בָּאוּ לְדִין.

וּמִמְּשִׁיךְ הַמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת לְסַפֵּר לַשּׁוֹמְעִים שֶׁדָּבָר זֶה הָיָה תֵּימָהּ גְּדוֹלָה בְּעֵינָיו עַל הַתַּלְמִיד חָכָם לָמָּה לוֹ לַחֲזֹר מֵהַהֶסְכֵּם, אַחֲרֵי שֶׁכָּל הָרֶוַח הוּא שֶׁלּוֹ שֶׁיּוּכַל לַהֲגוֹת בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם בְּאֵין מַפְרִיעַ וְזֶה הָיָה מְשׁוֹשׁ חַיָּיו, וְעַל כֵּן אֵין שׁוּם הֶסְבֵּר וְטַעַם לָמָּה לֹא יַחְפֹּץ בְּהֶסְכֵּם כָּזֶה, עַל כֵּן פָּנָה אֶל הַתַּלְמִיד חָכָם וּבִקְּשׁוֹ שֶׁיַּסְבִּיר לוֹ פֹּשֶׁר הִתְנַהֲגוּתוֹ.

עָנָה לוֹ הַתַּלְמִיד חָכָם, שֶׁאָכֵן כִּדְבָרֵי הַמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת כֵּן הָיָה דַּעְתּוֹ מִתְּחִלָּה גַּם כֵּן שֶׁמַּעֲתָּה יִרְוַח לוֹ וְיוּכַל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּאֵין מַפְרִיעַ, אוּלָם כַּעֲבוֹר תְּקוּפָה קְצָרָה הִרְגִּישׁ שֶׁזֶּה גּוֹרֵם לוֹ לְהֻפְסַד בְּעִנְיָן אַחֵר, וּדְהִנֵּה עַד עַכְשָׁו כַּאֲשֶׁר הָיָה נִצְרָךְ לַעֲסֹק בְּמִסְחָר לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ, הִנֵּה בְּכָל יוֹם כַּאֲשֶׁר הָיָה קָם מִמִּטָּתוֹ הָיָה מַרְגִּישׁ שֶׁעָלָיו לְהִתְפַּלֵּל עַל מְזוֹנוֹ, שֶׁיְּזַמִּין לוֹ ה' סְחוֹרָה בְּזוֹל, וְשֶׁיּוּכַל לִמְכֹּרוֹ בְּיֹקֶר, וְשֶׁיְּזַדְּמִנוּ לוֹ קוֹנִים מִיָּד וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְהִשָּׁאֵר בַּשּׁוּק הַרְבֵּה שָׁעוֹת וְכַדּוֹמֶה מִשְּׁאָר עִנְיָנִים הַקְּשׁוּרִים לִצֹּרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ, וּבָזֶה הָיָה מַרְגִּישׁ כָּל הַיּוֹם שֶׁהוּא תָּלוּי בְּחַסְדֵי הַבּוֹרֵא, וְעֵינָיו הָיוּ נְשׂוּאוֹת אֶל ה' בִּתְפִלָּה מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט שֶׁיַּצְלִיחַ.

אוּלָם מֵאָז הִסְכִּים עִם הֶעָשִׁיר עַל הָעֵסֶק הַנַּ"ל, הִנֵּה לְפֶתַע רוֹאֶה הוּא שֶׁשּׁוּב אֵינוֹ מַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ תָּלוּי כָּל-כָּךְ בְּחַסְדֵי הַבּוֹרֵא עוֹלָם כַּאֲשֶׁר הָיָה אָז, בְּהֵיוֹת שֶׁהֶעָשִׁיר נוֹתֵן לוֹ כָּל הוֹצָאוֹתָיו וְאֵין לוֹ כָּל-כָּךְ עַל מַה לְּהִתְפַּלֵּל כַּאֲשֶׁר הָיָה מִתְפַּלֵּל אָז עַל כָּל פְּרָט, וּבִגְלַל הַחִסָּרוֹן הַזֶּה הֶחְלִיט שֶׁמִּקָּח טָעוּת הָיָה לוֹ כָּל הָעֵסֶק הַזֶּה, שֶׁאַף שֶׁתּוֹעֶלֶת הוּא לוֹ לְעִנְיַן עֵסֶק הַתּוֹרָה, אוּלָם זֶה מַפְרִיעַ לוֹ לְדֶבְקוּתוֹ בַּה' שֶׁיִּהְיֶה מַרְגִּישׁ שֶׁתְּלוּי בַּחֲסָדָיו מַמָּשׁ וְשֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו נְשׂוּאוֹת אֵלָיו בִּתְמִידוּת, וְעַל כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ בְּאֹפֶן הַזֶּה.

וְסַיֵּם הַמְגַלֶּה עֲמֻקוֹת וְאָמַר לְשׁוֹמְעָיו, שֶׁעַכְשָׁו נוֹכַח לָדַעַת עַל-יְדֵי שֶׁהַזְּמִין לוֹ ה' מַעֲשֶׂה זֶה בְּדִיּוּק בַּשָּׁעָה הַזֹּאת שֶׁהוּא כְּדֵי לְחַבֵּב אֶת הָעִיר עָלָיו, שֶׁבָּזֶה הוּא רוֹאֶה שֶׁיֶּשְׁנָם אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וַחֲשׁוּבִים כָּאֵלּוּ בָּעִיר הַזֹּאת שֶׁעַד עַתָּה לֹא יָדַע עֲלֵיהֶם מִמֵּילָא שׁוּב אֵינוֹ רוֹצֶה לַעֲזֹב אֶת הָעִיר, וְהוֹדִיעַ לָהֶם שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ לָשֶׁבֶת עַל כִּסֵּא הָרַבָּנוּת בְּלֵב שָׁלֵם.

וְעִנְיַן זֶה שַׁיָּךְ לְכָל אֶחָד, וּכְעֵין שֶׁכָּתַב הַיְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה (ש"ז פ"ה) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וּבְוַדַּאי כִּי זֶה כָּל הָאָדָם יָכוֹל לְקַיֵּם עֲבוֹדָה זוֹ לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם וּלְהִתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל מְזוֹנוֹתָיו קֹדֶם הַנְּטִילָה בִּתְפִלָּה קְצָרָה בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ רִבּוֹן כָּל

הָעוֹלָמִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים שֶׁתִּתֵּן לִי פַּרְנָסָתִי וּמְזוֹנוֹתַי וּמְזוֹנוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, וְהַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי בְּהֶתֵּר וְלֹא בְּאִסּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן". **וּכְדַאי** לְהַעְתִּיק בְּזֶה כַּמָּה שׁוּרוֹת מִדִּבְרֵי הַקְּדֻשַּׁת לֵוִי (ר"ה) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְהִנֵּה לְהָבִין מַהוּת הָעִנְיָן מַהוּ שֶׁהַשֶּׁפַע תִּנָּתֵן בְּכָל יוֹם וְלָמָּה לֹא תִּנָּתֵן בְּפַעַם אַחַת, לְהָבִין נַקְדִּים מַאֲמַר חֲז"ל (יומא עו ע"א) שֶׁאָלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי מִפְּנֵי מָה יָרַד הַמָּן בְּכָל יוֹם, מָשָׁל לְאָב שֶׁרוֹצֶה לִבְנוֹ שֶׁיְּבֹא אֵצְלוֹ תָּמִיד, הוּא נוֹתֵן לוֹ מַתָּנָה בְּכָל יוֹם, וְאִינוֹ נוֹתֵן לוֹ מַתָּנָה כּוֹלֶלֶת, כִּי לֹא יָבוֹא אֵלָיו, לָכֵן נוֹתֵן לוֹ מַתָּנָה בְּכָל יוֹם שֶׁיִּהְיֶה נִצְרָךְ אֵלָיו בְּכָל עֵת וְיָבוֹא אֵצְלוֹ תָּמִיד, וְגַם יֵדַע שֶׁהוּא נִצְרָךְ אֵלָיו וְלֵית לֵיהּ מִדִּילֵיהּ כְּלוּם, וְזֶה עִנְיַן נִמֵּי שֶׁנּוֹתֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁפַע בְּכָל יוֹם כְּדֵי שֶׁנֵּדַע שֶׁאָנוּ צְרִיכִין אֵלָיו תָּמִיד, וְזֶהוּ בְּשָׁבִיל אַהֲבַת הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם יִשְׂרָאֵל בָּנָיו וּלְקַבֵּל מֵהֶם תַּעֲנוּג כְּאָב מִבְּנוֹ, לָכֵן יִשְׁלַח לוֹ הַשֶּׁפַע הַחִיּוּנִית מִדֵּי יוֹם וְיוֹם כְּדֵי שֶׁנֵּדַע שֶׁאָנוּ צְרִיכִין אֵלָיו בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְהִנֵּה כָּל זֶה כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל מֵאִתָּנוּ אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם תַּעֲנוּג וְחֶמְדָּה בִּנְתִינַת שִׂיר וְשֶׁבַח לְהַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא עַל הַמְשָׁכַת הַשֶּׁפַע וכו', וְזֶהוּ כַּוָּנַת חֲז"ל (תנחומא בשלח כג) לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה אֶלָּא לְאוֹכְלֵי הַמָּן, הוּא כְּמוֹ זֶר נֶחְשָׁב כִּי יִתְחַמֵּץ לֵב הָאָדָם לוֹמַר הֲלֹא בָּעֵת הַזֹּאת אָנוּ רוֹאִין שֶׁהַמָּן אֵינוֹ יוֹרֵד, אַף הַפֵּרוּשׁ הוּא כָּךְ, הַמָּן הָיוּ צְרִיכִין לְלַקֵּט בְּכָל יוֹם כְּדֵי לְהִצְטָרֵךְ לֵהּ".

וְלָכֵן יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בִּנְקֻדָּה אַחַת שֶׁמְּצִינוּ שֶׁהָיָה בְּעֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעִנְיָן זֶה מִתְעוֹרֵר בְּכָל שָׁנָה, וּבְהֶקְדֵּם דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת (ב, כ"ה) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "כִּי אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁלַם הַזְּמַן שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם לֹא הָיוּ רְאוּיִים לְהִנָּאֵל כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ עַל יְדֵי יְחֶזְקֵאל, אֶלָּא מִפְּנֵי הַצַּעֲקָה קִבֵּל תְּפִלָּתָם בְּרַחֲמָיו". וְכֵן הִכְפִּיל הָרַמְבַּ"ן דְּבָרָיו בְּפָרָשַׁת בֹּא (יב, מ"ב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וּמִן הַיָּדוּעַ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם רָעִים וְחַטָּאִים מְאֹד וּבִטְלוּ גַּם הַמִּילָה וכו' וּכְתִיב וְהָסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת ה', וְעַל כֵּן אַרְךְ גְּלוּתָם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְהָיָה רָאוּי שֶׁיִּתְאָרֵךְ יוֹתֵר אֶלָּא שֶׁצָּעֲקוּ וְהִרְבּוּ תְּפִלָּה, וְזֶה טַעַם וַיֶּאֱנְחוּ מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם וכו', כִּי לֹא הָיוּ רְאוּיִים לְהִנָּאֵל מִפְּנֵי הַקֵּץ שֶׁבָּא אֶלָּא שֶׁקִּבֵּל צַעֲקָתָם וְנַאֲקָתָם מִפְּנֵי הַצַּעַר הַגָּדוֹל שֶׁהָיוּ בּוֹ".

הֲרֵי שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאָדָם מִתְדַּרְדֵּר לְשֵׁפֶל הַמַּצָּב כָּזֶה עַד שֶׁאֵינוֹ מַל בְּנוֹ, וְעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, מִכָּל מָקוֹם אִם כַּאֲשֶׁר בָּאִים עָלָיו צָרוֹת מַתְחִיל לִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל, שׁוֹמֵעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צַעֲקָתוֹ. וַהֲרֵי רַק עַל יְדֵי זֶה יָצְאנוּ מִגָּלוּת מִצְרַיִם בִּזְמַן הַגְּאֻלָּה, וְהִתְעוֹרְרוּת זוֹ שֶׁל כֹּחַ הַתְּפִלָּה יֶשְׁנוֹ בְּכָל שָׁנָה בְּפֶסַח וּמַתְחִיל בְּשַׁבָּת הַגָּדוֹל.

וְכֹחַ זֶה לִהְיוֹת נוֹשֵׂא מִמְּצוּקָתוֹ עַל-יְדֵי צַעֲקָתוֹ לַה' יֵשׁ גַּם לְכָל יָחִיד וְיָחִיד לֹא רַק לְכָלַל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָאִבְּן עֶזְרָא בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (שמות לג, כב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְהִנֵּה הָיְתָה בְּמַעֲרֶכֶת הַשָּׁמַיִם בַּמַּחֲבֶרֶת שֶׁיַּעַמְדוּ בְּגָלוּת מִצָּרִים עוֹד שָׁנִים רַבּוֹת, וּבַעֲבוּר שֶׁצָּעֲקוּ אֶל הַשֵּׁם וְשָׁבוּ אֵלָיו הוֹשִׁיעָם הַשֵּׁם, וְכַאֲשֶׁר יִקָּרֶה לַכְּלָל כֵּן יִקָּרֶה לַיָּחִיד".

וּבְדִבְרֵי חֲזַ"ל רוֹאִים אֵיךְ שֶׁהִפְלִיגוּ בְּגֹדֶל כֹּחַ הַתְּפִלָּה אַף שֶׁל יָחִיד מִיִּשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (פרשת בשלח פרק כא, סי' ד) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אָמַר ר' יְהוּדָה בַּר שָׁלוֹם בְּשֵׁם ר' אֶלְעָזָר בְּשֶׂר וָדָם אִם בָּא עָנִי לוֹמַר דָּבָר לְפָנָיו אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הֵימֶנּוּ אִם בָּא עָשִׁיר לוֹמַר דָּבָר מְיָד הוּא שׁוֹמֵעַ וּמְקַבְּלוֹ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן אֶלָּא הַכֹּל שָׁוִים לְפָנָיו הַנָּשִׁים וְהָעֲבָדִים וְהָעֲנִיִּים וְהָעֲשִׁירִים, תֵּדַע לְךָ שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים כָּתוּב בּוֹ מַה שֶּׁכָּתוּב בְּעָנִי, בְּמֹשֶׁה כְּתִיב (תהלים צ') תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים, בְּעָנִי כְּתִיב (שם קב) תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ, זוֹ תְּפִלָּה וְזוֹ תְּפִלָּה, לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהַכֹּל שָׁוִים בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַמָּקוֹם, תֵּדַע לְךָ כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם רָדַף אַחֲרֵיהֶם פַּרְעֹה שֶׁנֶּאֱמַר וּפַרְעֹה הִקְרִיב וּכְתִיב וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' הִתְחִיל מֹשֶׁה אַף הוּא מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַמָּקוֹם אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה מָה אַתָּה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל כְּבָר הִתְפַּלְּלוּ בָּנַי וְשָׁמַעְתִּי לִתְפִלָּתָן שֶׁנֶּאֱמַר מַה תִּצְעַק אֵלָי".

וּכְדֵאי לְהַעְתִּיק כַּמָּה שׁוּרוֹת מֵהָאוֹר הַמֵּאִיר בְּפָרָשַׁת מִצְרַע עַל הַפָּסוּק (יד, לה) "וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת". שֶׁמְּדַבֵּר שָׁם בְּעִנְיַן גֹּדֶל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְאֵיךְ שֶׁאָנוּ מְאֹד רְחוֹקִים מִזֶּה, אֵיךְ שֶׁכָּל אוֹת וְאוֹת יֵשׁ בָּהּ יְחוּדִים וְשֵׁמוֹת, אֲמָנָם בְּתוֹךְ דְּבָרָיו שָׁם כּוֹתֵב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת לֹא יָרְפָּה הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ מִן הַתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה לוֹמַר מָה אֲנִי שְׁפַל בְּרִיָּה יָכוֹל לוֹמַר וּלְדַבֵּר וְלַעֲסֹק בְּדְבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְיֹאמַר בְּלִבּוֹ אִם-כֵּן כֵּיוָן שֶׁעִמֶּק הַמַּשָּׂג וְקֹצֶר הַמַּשִּׂיג תּוֹחַלְתִּי נִכְזָבָה וּמָה אוֹכַל לִפְעֹל בְּדִבּוּרֵי הַפִּחוּתִים, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין זֶה אֶפְלוּ מִקְצָת מִן הַהוֹדָאָה שֶׁכָּל אָדָם חַיָּב לְהוֹדוֹת וּלְהוֹצִיא דִּבּוּר מִלְּפָנָיו א' כִּי אִם עַד שֶׁיַּד שִׂכְלוֹ מַגַּעַת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְעֶרֶךְ בְּחִינָתוֹ וַאֲחִיזַת נִשְׁמָתוֹ בְּעוֹלְמוֹת עֶלְיוֹנִים כְּמוֹ כֵן יָכוֹל לְגָרֵם יְחוּדִים בְּעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים בְּאֶמְצָעוּת תּוֹרָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ".

וְכֹחַ זֶה בַּתְּפִלָּה יֵשׁ לְכָל אֶחָד, וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל מַעֲשֵׂה שָׂטָן הַמַּחְלִישׁוֹ בְּאָמְרוֹ מִי אַתָּה לַעֲמֹד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הֲרֵי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁבַּעַל עֲבֵרָה אַתָּה וְכוּ', וְחַס וְחָלִילָה לְהִתְיָאֵשׁ עַל יְדֵי זֶה רַק אַדְרַבָּא צָרִיךְ לֵידַע שֶׁזֶּה הוּא מַעֲשֵׂה שָׂטָן שֶׁבָּא לְנַתֵּק אוֹתִי מֵאֲבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַתִּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה בְּפָרָשַׁת שְׁמִינִי (עה"פ וישא אהרן את ידיו) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "הַנִּרְאֶה לִי עַל פִּי מַאֲמַר הַגְּמָרָא (פסחים סד, ב) אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹות, כִּי כֵן דֶּרֶךְ

הַיֵּצֶר לְקָרֵר אֶת הָאָדָם בְּגִשְׁתּוֹ אֶל הָעֲבוֹדָה זוֹ תְּפִלָּה, לוֹמַר לוֹ הֲלֹא אַתָּה מָלֵא עָוֹן, וְאֵיךְ יִמָּלֵא לְבָבְךָ לְגֶשֶׁת אֶל הַקֹּדֶשׁ, אוּלָם הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, וּמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת לְקַבֵּל בְּרַחֲמִים תְּפִלָּתָם, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְווֹת - בַּל יַעֲלֶה עַל זִכְרוֹנוֹ הָעֲבֵרוֹת בְּעֵת עֲשׂוֹתוֹ הַמִּצְווֹת, סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב, בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה טוֹב תָּסִיר הָרַע מִקֶּרֶב לְבָבְךָ, אַל תִּזְכֹּר עוֹד וְכוּ', וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים סט, יד) וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן, פֵּרוּשׁ שֶׁאֲנִי מִתְפַּלֵּל תָּמִיד אֶל ה' וּבְטוּחַ אֲנִי שֶׁיְקַבֵּל תְּפִלָּתִי וְיִהְיֶה עֵת רָצוֹן, מֵאֲשֶׁר יָדַעְתִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵם עַל עַמּוֹ, וּמְקַבֵּל תְּפִלָּתָם בְּרַחֲמִים".

וְכֵן בְּאִמְרֵי נֹעַם בְּפָרָשַׁת מְצֹרָע (עה"פ זאת תהיה תורת המצורע) מֵבִיא מהרה"ק הר"ר אֱלִימֶלֶךְ מִלִּיזֶ'ענְסְק זַצ"ל שֶׁדָּרְךְ הַיֵּצֶר רַע שֶׁמֵּסִית לָהָאָדָם לֵילֵךְ בִּדְרָכִים רָעִים, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל אָז הַיֵּצֶר הָרַע בְּעַצְמוֹ מַזְכִּירֵהוּ כָּל עֲוֹונוֹתָיו וּמַפִּילוֹ לְעַצְבוּת וְאוֹמֵר לוֹ אֵיךְ לֹא תִּתְבַּיֵּשׁ מֵעַצְמְךָ הֲרֵי אַתָּה יוֹדֵעַ בְּעַצְמְךָ גֹּדֶל פְּשָׁעֶיךָ וְהַמְּרוֹתֶיךָ נֶגֶד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָךְ מְבַלְבְּלוֹ וּמַכְנִיסוֹ בְּעַצְבוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לִשְׁפֹּךְ נַפְשׁוֹ לַה', אֶלָּא צָרִיךְ לֵידַע שֶׁהַרְגָּשׁוֹת אֵלּוּ מֵחֲטָאָיו בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה הוּא מֵעֲצַת הַיֵּצֶר הָרָע, כִּי בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וּבְהִתְלַהֲבוּת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שָׁם "וְאַל יַכְנִיעוּהוּ הָעֲבֵרוֹת לְהַעֲצִיבוֹ שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִתְפַּלֵּל, אַדְרַבָּה יְחַזֵּק עַצְמוֹ בִּמְאֹד מְאֹד, וְלֹא יִהְיֶה אָז עָנְיוֹ בְּעֵת הַתְּפִלָּה, יַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ אֲשֶׁר בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי הימים ב יז, ו) וַיִּגְבַּהּ לִבּוֹ בִּדַרְכֵי ה', וּמִזֶּה יָבוֹא לְהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל לְאַהֲבָה וְיִרְאָה גְּדוֹלָה".

בְּסֵפֶר עִירִין קַדִּישִׁין (עמ' מו) מֵבִיא מהרה"ק מֵרוּזִ'ין זַצ"ל שֶׁאָמַר שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַאֲמִין שֶׁעַם דִּבּוּרֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁלּוֹ בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ בְּדַרְגָּה זֹאת צָרִיךְ לְהַאֲמִין שֶׁהָאֱמֶת כֵּן הִיא, וּכְשֶׁיַּאֲמִין בֶּאֱמֶת שֶׁהָאֱמֶת הִיא כֵּן, אָזַי יֵדַע וְיָבִין כַּמָּה הוּא רָחוֹק מִזֶּה, וְאָזַי יִהְיֶה לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ, וּכְשֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ נִשְׁבָּר בְּקִרְבּוֹ עַל זֶה יָכוֹל בֶּאֱמֶת לָבֹא לְמַדְרֵגָה זֹאת.

וְעוֹד, אֶפִלּוּ אָדָם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל לְהִתְפַּלֵּל אֵין עֲרוֹךְ לְגֹדֶל עֶרְכּוֹ לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, וּכְמוֹ שֶׁסִּפֵּר הרה"ק ר' נַחוּם מֶרְדְּכַי מִטְשֶׁארְטְקוֹב זַצ"ל מַעֲשֶׂה מהרה"ק מִבַּאארְדִיטְשׁוֹב זַצ"ל, שֶׁהֵכִין עַצְמוֹ פַּעַם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לִתְקִיעַת שׁוֹפָר, יָרַד וְטָבַל עָלָה וְנִתְלַבֵּשׁ בַּקִּיטֶל וְנִתְעַטֵּף בְּטַלִּית וְאָמַר ז' פְּעָמִים לְמְנַצֵּחַ לִבְנֵי קֹרַח וְהַקָּהָל עָנוּ אַחֲרָיו, קָרָא מַאֲמְרֵי זֹהַר הַק', וְאָז נָטַל הַשּׁוֹפָר בְּיָדוֹ וְשָׁהָה שָׁעָה אַחַת, וְכָל הָעָם עוֹמֵד בְּרָתֶת וּבְזִיעַ מוּכָן וּמְזֻמָּן לְבָרְכוֹת וְלַתְּקִיעוֹת, אֲבָל אֵין בְּרָכָה וְאֵין תְּקִיעָה והרה"ק מִבַּאארְדִיטְשׁוֹב מַנִּיחַ אֶת הַשּׁוֹפָר מִיָּדוֹ, וְשׁוּב נוֹטְלוֹ וְחוֹזֵר וּמַנִּיחוֹ עַד אָרְכָה הַשָּׁעָה, וְאֵין קוֹל שׁוֹפָר.

עַד שֶׁפָּתַח וְאָמַר הרה"ק מִבַּארְדִיטְשׁוֹב: רַבּוֹתַי! דְּעוּ לָכֶם שֶׁלְּמַטָּה אָצֵל הַפֶּתַח יוֹשֵׁב אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה כָּל יָמָיו שָׁבוּי בֵּין הַגּוֹיִים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְפַּלֵּל, וּמִשֶּׁרָאָה אֵיךְ שֶׁכָּל הַקָּהָל מִתְפַּלֵּל נִשְׁבַּר לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת וְשָׁפַךְ לִבּוֹ לִפְנֵי אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְכָךְ אָמַר בִּבְכִיָּה "אַב הָרַחֲמִים אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁרְצוֹנִי לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ אַךְ אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ, רַק אֲנִי יוֹדֵעַ הַכ"ב אוֹתִיּוֹת שֶׁל הָאָל"ף בֵּי"ת לְכֵן אֹמַר לְפָנֶיךָ כָּל הָא'ב' וְאַתָּה תַּעֲשֶׂה מֵהֶם תְּפִלּוֹת, וְכָךְ אָמַר בְּכָל לִבּוֹ א'ב'ג'ד'ה' וְכוּ', וְסִיֵּם הרה"ק שֶׁעַכְשָׁו יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעוֹסֵק בְּצִרּוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִפִּיו שֶׁל אוֹתוֹ יְהוּדִי לָכֵן צְרִיכִין אָנוּ לְהַמְתִּין.

דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְתָאֵר גֹּדֶל עֵרֶךְ שֶׁל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה שֶׁל יְהוּדִי אַף מַאֲנָשִׁים הַ"נִּרְאִים" פְּחוּתֵי הָעֵרֶךְ, וּכְמוֹ דְּאִיתָא בְּסֵפֶר בַּעַל שֵׁם טוֹב עַל הַתּוֹרָה פָּרָשַׁת לְךָ לְךָ (אות כז) עַל הַפָּסוּק (בראשית טו, ה) "הַבֶּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים וְגוֹ' כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ". דְּפֵרֵשׁ הַבַּעַשׁ"ט זַצַ"ל שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַכּוֹכָבִים נִרְאִים לְמַטָּה קְטַנִּים אֲבָל בֶּאֱמֶת לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם הֵם גְּדוֹלִים מְאֹד, כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִרְאִים קְטַנִּים לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲבָל בֶּאֱמֶת לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם הֵם גְּדוֹלִים עַד לְמְאֹד.

הַשְּׁפַת אֱמֶת בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת (תרל"ב) כָּתַב לְהַסְבִּיר דִּבְרֵי רַשִׁ"יְ עַל הַפָּסוּק "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" שֶׁכָּתַב "אַף עַל פִּי שֶׁמְּנָאָן בְּחַיֵּיהֶן בִּשְׁמוֹתָם חָזַר וּמְנָאָן בְּמִיתָתָן לְהוֹדִיעַ חִבָּתָן שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַכּוֹכָבִים". וְכָתַב הַשְּׁפַת אֱמֶת לְבָאֵר לְמִי מוֹדִיעַ הַכָּתוּב חִבָּתָן, וּמַסְבִּיר שֶׁהַתּוֹרָה רוֹצָה שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָם יֵדְעוּ חֲשִׁיבוּתָם וְשֶׁכָּל יְהוּדִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ מְחֻיָּב לָדַעַת כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹהֲבוֹ וּמוֹנֶה אוֹתוֹ וְכָל אֶחָד נִמְשָׁל לְכוֹכָב.

וְכֵן הוּא בַּזֹּהַר הַק' פָּרָשַׁת וָאֵרָא (כו ע"ב) עַל הַפָּסוּק וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ', וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "אָמַר רַבִּי יֵיסָא אַמַּאי סָמִיךְ הָכָא אֱלֶה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, אֶלָּא אָמַר לֵיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דַּבְּרוּן לוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנַחַת, דְּאַף עַל גַּב דְּאִנּוּן יַתְבֵי בְּפֶלְחָנָא קַשְׁיָא, מְלָכִין בְּנֵי מְלָכִין אִנּוּן, וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב אֱלֶה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, אִלֵּין דְּאַתְּ חָמֵי רֵישֵׁי בֵּית אֲבָהָן אִנּוּן". (וּבְתַרְגּוּם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: "אָמַר ר' יֵיסָא מַדּוּעַ סוֹמֵךְ כָּאן אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, אֶלָּא אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַנְהִיגוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנַחַת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה, מְלָכִים בְּנֵי מְלָכִים הֵם, וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּתִיב אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם, אֵלּוּ שֶׁאַתָּה רוֹאֶה רָאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם הֵם").

מְסַפְּרִים שֶׁפַּעַם יָשְׁבוּ הַחֲסִידִים שֶׁל הרה"ק ר' צְבִי הִירְשׁ הַמַּגִּיד מִנַּאדְבוֹרְנָא זַצַ"ל בעמח"ס צֶמַח ה' לְצְבִי בִּמְסִבָּה אַחַת וְשָׁתוּ לְחַיִּים וְדִבְּרוּ מִצַּדִּיקִים, וְזִלְזְלוּ בְּעַצְמָם מְאֹד, זֶה אָמַר מֵעוֹלָם לֹא עָשִׂיתִי מִצְוָה בִּשְׁלֵמוּת בְּלִי פְּגִימוֹת, וְזֶה אָמַר עַל עַצְמוֹ כָּךְ, וְזֶה כָּךְ,

וּלְבַסּוֹף אָמַר אֶחָד מֵהַחֲסִידִים עַל עַצְמוֹ שֶׁכָּל עֲבוֹדָתִי בִּתְפִלָּה אֵינוֹ שָׁוֶה כְּלוּם עַד שֶׁאִם הָיָה אֶחָד נוֹתֵן פְּרוּטָה אַחַת הָיִיתִי לוֹקְחוֹ עֲבוּר כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁלִּי שֶׁהֲרֵי אֵינָם שָׁוּוֹת כְּלוּם. **כַּאֲשֶׁר** נִשְׁמְעוּ דִּבְרֵי הֶחָסִיד הַזֶּה לְרַבּוֹ הרה"ק רַגַז עָלָיו מְאֹד וְאָמַר שֶׁלֹּא יָבֹא עוֹד יוֹתֵר לְפָנָיו, וּשְׁאָר הַחֲסִידִים חָסוּ עַל חָסִיד זֶה וּבִקְּשׁוּ אֶת רַבָּם שֶׁלֹּא יִדְחֶה אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי יָדִים, וְהִפְצִירוּ אֶת רַבָּם בְּזֶה כַּמָּה שָׁבוּעוֹת, עַד שֶׁלְּבַסּוֹף שָׁלַח אַחֲרָיו, כְּשֶׁבָּא לְפָנָיו אָמַר לוֹ שְׁמַע נָא מָשָׁל, שֶׁבִּזְמַנּוֹ הָיָה ר' גֶּעצִיל וְהָיָה לוֹ כְּלִי זֶמֶר נִפְלָא וְגַם הָיָה מַמְחֶה גָּדוֹל לַעֲשׂוֹת נִגּוּנִים נִפְלָאִים, וְהִנֵּה בְּנוֹ הָיָה גַּם כֵּן בַּעַל מְנַגֵּן גָּדוֹל בְּכִנּוֹר אֲבָל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ נִגּוּנִים לֹא הָיָה יָכוֹל, אַף מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהָיָה מְנַגֵּן בַּכִּנּוֹר שֶׁלּוֹ הַנִּגּוּנִים שֶׁעָשָׂה אָבִיו הָיוּ גַּם כֵּן נְעִים זְמִירוֹתָיו כְּמוֹ אָבִיו וְאִם אִישׁ שָׁמַע מִמֶּנּוּ זֶמֶר הָיָה מִתְפַּעֵל מִנְּעִימוּתָיו כְּמוֹ מֵאָבִיו, עַד כָּאן הַמָּשָׁל.

וְסִיַּם, וְלָכֵן כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל דִּבְרֵי אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁתִּקְּנוּ הַתְּפִלָּה הֲרֵי אַתָּה אוֹמֵר דִּבְרֵיהֶם וְלֹא דְּבָרֶיךָ, וְהוֹסִיף, שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ז, י) "וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים", פֵּרוּשׁ גַּם כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל וְאֵינְךָ יוֹדֵעַ הַסּוֹדוֹת וְהָרְמָזִים בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה אַף עַל פִּי כֵן הוּא "כְּיֵין הַטּוֹב" וּתְפִלָּה זוֹ "הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים" תְּפִלָּה זוֹ חָשׁוּב וְיָקָר אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְהֵם כֵּן יָדְעוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת, וְאִם כֵּן לָמָּה זִלְזַלְתָּ בִּתְפִלּוֹתֶיךָ וּמֵהֵיכָן וְהָלְאָה לֹא תַּעֲשֶׂה כֵּן, כִּי אֲפִלּוּ הַתְּפִלּוֹת הֲכִי פְּשׁוּטוֹת מֵאֲנָשִׁים הֲכִי פְּשׁוּטִים הֵם מְאֹד חֲשׁוּבִים לְמַעְלָה.

וְזֶהוּ חַד מֵהַקְּשׁוּיִים הַיּוֹם בַּגָּלוּת שֶׁכְּלַל יִשְׂרָאֵל אֵינָם יוֹדְעִים לְהַעֲרִיךְ חֲשִׁיבוּתָם, וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא בְּתוֹרַת אֲבוֹת פָּרָשַׁת וַיְחִי מהרה"ק מִסְּלוֹנִים זַצַ"ל שֶׁאָמַר כִּי עִקַּר תִּקָּף הַגָּלוּת הוּא עַל יְדֵי זֶה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נוֹפְלִים בְּלִבָּם וְאֵין לָהֶם הִתְחַזְּקוּת עַל יְדֵי יְדִיעָתָם שֶׁהֵם יְקָרִים בְּעֵינֵי ה', כִּי אִלּוּ הָיוּ מַאֲמִינִים בְּאַהֲבַת ה' לְיִשְׂרָאֵל הָיוּ תָּמִיד חֲזָקִים וּשְׂמֵחִים מִגֹּדֶל בִּטְחוֹנָם בַּה' וְכָל רוֹאֵיהֶם אֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם הָיוּ מַכִּירִין כִּי הֵם זֶרַע בֵּרַךְ ה' וְלֹא הָיוּ נִבְזִים כָּל-כָּךְ בְּעֵינֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם לְשַׁעְבְּדָם.

הַיּוֹצֵא מִכָּל זֶה שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לֵידַע חֲשִׁיבוּתוֹ בַּשָּׁמַיִם, וְאַף שֶׁכָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה מְדַמֶּה שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כִּי הֲרֵי הוּא רַק אָדָם פָּשׁוּט, אֲבָל יְדוֹעַ יֵדַע שֶׁכָּל אֶחָד נֶחְשָׁב כְּכוֹכָב בַּשָּׁמַיִם, וְאַף בָּלָק יָדַע מִכֹּחַ זֶה שֶׁיֵּשׁ לְכָל יְהוּדִי עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהֵבִיא לְ"וַיְנַר מוֹאָב מְאֹד", וּמִזֶּה יִקַּח כָּל אֶחָד חִזּוּק לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, וְיֵדַע בְּוַדַּאוּת שֶׁכָּל תְּפִלָּה שֶׁל כָּל יְהוּדִי מְאֹד חָשׁוּב וְיָקָר בַּשָּׁמַיִם, וְכֵיוָן שֶׁכָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה אֲפִלּוּ מִיהוּדִי פָּשׁוּט עוֹלֶה לְמַעְלָה, לָכֵן יִרְאֶה כָּל אֶחָד עַל כָּל פָּנִים שֶׁתְּפִלּוֹתָיו יִהְיוּ בְּלֵב שָׁלֵם כִּי רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי.

פרק ח - מעלת המקדים תפלה

לְעוֹלָם יִתְפַּלֵּל אָדָם קֹדֶם שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְהִתְפַּלֵּל, שֶׁאִלְמָלֵא חָלָה כְּבָר, אוֹמְרִים לוֹ: הָבֵא זְכוּת וְהִפָּטֵר. (שבת לב)

א - תועלת הקדמת התפלה לכל דבר, והסכנה להפך.

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (פ' ברכה פ' יא): אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן: עֶשֶׂר מִתּוֹת כְּתוּבוֹת עָלָיו עַל מֹשֶׁה וְכוּ', וְדָבָר זֶה הָיָה קַל בְּעֵינָיו שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר: יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ חֲטָאוֹת גְּדוֹלוֹת כַּמָּה פְּעָמִים, וְכֵיוָן שֶׁבִּקְּשְׁתִּי עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מִיָּד קִבֵּל מִמֶּנִּי וְכוּ', אֲנִי שֶׁלֹּא חָטָאתִי מִנְּעוּרַי, לֹא כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאֶתְפַּלֵּל עַל עַצְמִי שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנִּי. וְכֵיוָן שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁקַּל הַדָּבָר בְּעֵינָיו שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵינוֹ עוֹמֵד בִּתְפִלָּה מִיָּד - קָפַץ עָלָיו וְנִשְׁבַּע בִּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כ, יב): "לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְגוֹ'", וְאֵין לָכֵן אֶלָּא שְׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' ג, יד): "וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֵלִי". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

רוֹאִים מִכָּאן, עַד כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְדָּרֵז וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּלְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא לִדְחוֹת הַתְּפִלָּה לְדָבָר אַחֵרוֹן, שֶׁקֹּדֶם כֹּל הוֹלֵךְ לְהִתְעַסֵּק בִּדְבָרִים אֲחֵרִים, וְאַחַר כָּל הַהִשְׁתַּדְּלֻיּוֹת, בָּא גַּם לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל. אֶלָּא הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁחַיָּב לַעֲשׂוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבוֹא, הוּא לְחָטֵט הַתְּרוּפָה הַבְּדוּקָה - הַתְּפִלָּה, וְאַחַר כָּךְ לְהִתְעַסֵּק בַּדְּבָרִים הָאֲחֵרִים. כִּי מִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, וּבְוַדַּאי לֹא דָחָה הַתְּפִלָּה בִּגְלַל עֲסָקִים אֲחֵרִים, דִּבְרֵי רְשׁוּת, רַק עָסַק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וּבְכָל זֹאת קָפַץ עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְנִשְׁבַּע. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּשֶׁאָנוּ הוֹלְכִים לְהִתְעַסֵּק בִּדְבָרִים לֹא הֶכְרֵחִיִּים, וְדוֹחִים הַתְּפִלָּה, שֶׁחַס וְחָלִילָה מְאַבְּדִים אָנוּ הַזְּכוּת שֶׁל תְּפִלָּה, וְלֹא תוֹעִיל אַחַר כָּךְ שׁוּב, כַּמּוּבָא בְּיִלְקוּט (תהלים קלז) עַל הַפָּסוּק "עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ", שֶׁעָנָה יִרְמְיָה וְאָמַר לָהֶם: מֵעִיד אֲנִי עֲלֵי שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁאִלּוּ בְּכִיתֶם בְּכִיָּה אַחַת עַד שֶׁאַתֶּם בְּצִיּוֹן - לֹא גְלִיתֶם. שֶׁהַכְּוָנָה - כִּי אָז, כְּשֶׁהִתְרָה בָּהֶם שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב הַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הִתְפַּלְּלוּ, וְלָכֵן אֲחֲרוּ אֶת הַמּוֹעֵד.

מִכָּאן, כַּמָּה יֵשׁ לְהִזָּהֵר לֹא לְהִתְעַצֵּל מִלְּהִתְפַּלֵּל עַל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, וְתָמִיד יַרְבֶּה לְבַקֵּשׁ מֵה', אַף שֶׁנִּרְאֶה שֶׁרָחוֹק הַרְבֵּה מִסַּכָּנַת הַצָּרָה וְהַחֹלִי. אֶלָּא, כֵּיוָן שֶׁרוֹאֶה שֶׁהִתְחִילָה הַצָּרָה, אוֹ שֶׁצְּפוּיָה לָבוֹא אֵלָיו, אַף שֶׁעֲצָם הַסַּכָּנָה עֲדַיִן רְחוֹקָה, יַתְחִיל בִּתְפִלָּה. וְלֹא יִחְיֶה אָדָם בְּבִטָּחוֹן לוֹמַר: כְּשֶׁאֶצְטָרֵךְ לַדָּבָר בִּזְמַנּוֹ, אָז אֶתְפַּלֵּל עָלָיו. אֶלָּא, יִזְדָּרֵז עַל כָּל דָּבָר אֲפִלּוּ שָׁנִים הַרְבֵּה קֹדֶם, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ כָּאן שֶׁהִקְפִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מֹשֶׁה שֶׁדָּחָה אֶת הַתְּפִלָּה, וְהָיָה בָּטוּחַ שֶׁיֵּשׁ עוֹד זְמַן לְהִתְפַּלֵּל. וּרְאֵה, שֶׁלֹּא בָּטַח מֹשֶׁה עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְצִדְקוּתוֹ, אֶלָּא בָּטַח בַּה' שֶׁיְּקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ: אֲנִי שֶׁלֹּא חָטָאתִי מִנְּעוּרַי, לֹא כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁאֶתְפַּלֵּל עַל עַצְמִי שֶׁיְּקַבֵּל מִמֶּנִּי. כְּלוֹמַר, שֶׁבָּטַח בַּה' שֶׁיְּקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ, וּבְכָל זֹאת

הִקְפִּיד עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁדָּחָה זֶה לִזְמַן מְאֻחָר, וְלֹא הִפְצִיר כְּבָר בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁצָּפָה אֶת הַגְּזֵרָה.

ב - המקדים תפלה, הרי הוא נזון ממתנת חנם, ואינו כאוכל עולמו בחייו.

הַמִּתְחַנֵּן לְבוֹרְאוֹ וּמְבַקֵּשׁ כְּעָנִי בַּפֶּתַח, הֲרֵי מְקַבֵּל מֵאוֹצָר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם, וּמַה שֶּׁיֶּהֱנֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֵין מְנַכִּין לוֹ מִשְׁכָּרוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא.

וְכָתַב בְּסֵפֶר "אוֹר יְחֶזְקֵאל", זֶה לְשׁוֹנוֹ: עִנְיָן נוֹסָף מָצִינוּ בַּתְּפִלָּה - אִיתָא (אבות ג, טז): הַכֹּל נָתוּן בְּעֵרָבוֹן. כֹּל אֲשֶׁר נוֹטֵל אָדָם מִן הַבְּרִיאָה, אַל יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁמְּקַבֵּל זֹאת חִנָּם, אֶלָּא הַכֹּל נָתוּן בְּמַשְׁכּוֹן, וְהוּא וּבָנָיו מְשֻׁעְבָּדִים לִפְרִיעַת הַמַּשְׁכּוֹן. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁכֹּל הָאוֹכֵל בְּלֹא בָרָכָה, הֲרֵי הוּא גַּזְלָן (ברכות לה.), מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה שַׁיָּךְ רַק לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְרַק עַל יְדֵי הַבְּרָכָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַתִּירוֹ בַּאֲכִילָה, מִשּׁוּם שֶׁבִּבְרָכָה מַכִּיר וּמַרְגִּישׁ שֶׁאֵין הַדְּבָרִים שֶׁלּוֹ, אֶלָּא שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵם, וְעַל יְדֵי זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה. וְיָדוּעַ וּמְפֹרָסָם הוּא, וּכְבָר הֶאֱרַכְנוּ בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, שֶׁיִּתְכֵּן וְאָדָם מְנַצֵּל אֶת שְׂכַר מְעַט מִצְוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים בְּהִשְׁתַּמְּשׁוֹ בַּהֲנָאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְכַאֲשֶׁר יָבוֹא לָעוֹלָם הַבָּא, יַגִּיעַ רֵיק וְנָקִי מִכָּל מִצְוֹתָיו.

הָעֵצָה הַיְחִידָה לָזֶה - כַּאֲשֶׁר יָבִין וְיֵדַע מַהוּתָהּ שֶׁל הַתְּפִלָּה, שֶׁבָּהּ עוֹמֵד כְּעָנִי בַּפֶּתַח, וּמְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּל מַה שֶּׁבְּחֶפְצוֹ, וּמַכִּיר שֶׁאֵין מַשִּׂיג בְּכוֹחוֹ מְאוּמָה, אֶלָּא הַכֹּל מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - אָז יִתְכֵּן וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לֶהֱנוֹת מֵהֲנָאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יְנַכּוּ לוֹ מִשְׂכַּר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, וְיוּכַל לָבוֹא לָעוֹלָם הַבָּא וּמַעֲשָׂיו וּמִצְוֹתָיו יִהְיוּ שְׁלֵמִים. וְזֶה לֹא רַק בְּעִנְיְנֵי הַגּוּף, אֶלָּא אַף בְּעִנְיְנֵי הַנֶּפֶשׁ. כִּי לְלֹא סִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא לֹא יוּכַל לְהַשִּׂיג מְאוּמָה. וְהַתְּפִלָּה פּוֹעֶלֶת, שֶׁכָּל מַה שֶּׁמְּקַבֵּל בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה בְּגֶדֶר מַתָּנָה. וְהֵינוּ, רַק כְּשֶׁהַתְּפִלָּה הִיא אֲמִתִּית, בְּגֶדֶר בַּקָּשָׁה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכִדְאִיתָא בְּאָבוֹת (ב): אַל תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע, אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְתַחֲנוּנִים, פֵּרוּשָׁהּ בַּקָּשַׁת מַתָּנוֹת מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְאִיתָא בַּחֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, פָּרָשַׁת כִּי תִשָּׂא (שמות רבה מה): בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, הֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹצָר גָּדוֹל, שָׁאַל מֹשֶׁה: אוֹצָר זֶה לְמִי? אָמַר לוֹ: אוֹצָר זֶה שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם. וּכְשֶׁשָּׁאַל מֹשֶׁה, בִּקֵּשׁ בִּזְכוּת כַּמָּה דְבָרִים וְלֹא נָתְנוּ לוֹ, אָמַר: אֵינִי מְבַקֵּשׁ אֶלָּא מֵאוֹצָר הַגָּדוֹל שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם. כֵּן צְרִיכָה לִהְיוֹת גֶּדֶר תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם - לַעֲמֹד וּלְבַקֵּשׁ תַּחֲנוּנִים מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דְּהֵינוּ, מֵאוֹצָר שֶׁל מַתְּנַת חִנָּם. וְכַאֲשֶׁר יְבַקֵּשׁ מֵאוֹצָר זֶה, יֵשׁ תְּקָוָה שֶׁיִּזָּכֶה לְקַבֵּל מֵאֵת הָאוֹצָר חִנָּם. וַאֲזַי, כָּל הֲנָאוֹתָיו שֶׁיְּקַבֵּל בָּעוֹלָם הַזֶּה - יְקַבֵּל בְּחִנָּם, וּמִמֵּילָא לֹא יְנַכּוּ לוֹ מִשְׂכַּר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה. אַף, רֵאשִׁית כָּל, חַיָּב

וְחַיָּב לְהַשְׁרִישׁ בְּקִרְבּוֹ אֶת הַהַכָּרָה שֶׁהַכֹּל מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַאֲזַי יוּכַל לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַתְּנַת חִנָּם.

ג - התפלה גורמת להמשכת השפע, ומבטח לו שיהיה השפע לטובה, ולא בחינת עשר שמור לבעליו לרעתו.

בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת אַהֲרֹן" לְר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַצ"ל, מְבָאֵר כֹּחַ וּמַעֲלַת הַתְּפִלָּה, א- שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁעֲוֹנוֹתָיו מְעַכְּבִים מִלֵּירֵד הַשֶּׁפַע אֵלָיו - עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה יוֹרֵד הַשֶּׁפַע. ב- מֻבְטָח לוֹ שֶׁהַשֶּׁפַע לוֹ יַזִּיקֶנּוּ, בִּבְחִינַת 'עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ', וְרַק יִהְיֶה לוֹ הַשֶּׁפַע לִבְרָכָה וְטוֹבָה. וְזֶה דָּוְקָא שֶׁהַשֶּׁפַע בָּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּלְאֹ תְּפִלָּה - אוֹ שֶׁלֹּא יִזְכֶּה לְשֶׁפַע מִפְּאַת עֲוֹנוֹתָיו, אוֹ אֲפִלּוּ יִזְכֶּה לוֹ, לֹא מֻבְטָח שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַשֶּׁפַע. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

"**עוֹלָם** חֶסֶד יִבָּנֶה" (תהלים פט, ג) - רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהֵטִיב לִבְרִיּוֹתָיו בְּלִי תַכְלִית וּבְלִי שׁוּם הַגְבָּלָה, אַךְ הָעֲוֹנוֹת מוֹנְעִים אֶת הָאָדָם מִלְּקַבֵּל הַטּוֹב, כִּמְפֹרָשׁ בְּקְרָא (ירמיה ה, כה): "וְחַטֹּאתֵיכֶם מָנְעוּ הַטּוֹב מִכֶּם". כִּי רְצוֹן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָרִיק בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי, וּמִזֶּה כָּל יַעֲדֵי הַטּוֹב שֶׁבַּתּוֹרָה. וּבְכָל חֵטְא שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, מִלְּבַד עָצֶם הַקִּלְקוּל וְהַפְּגָם בְּנֶפֶשׁ הַחוֹטֵא וּבְכָל הָעוֹלָמוֹת, הוּא גּוֹרֵם צַעַר לְמַעְלָה בָּזֶה שֶׁהוּא מוֹנֵעַ מֵעַצְמוֹ אֶת הַטּוֹב, שֶׁזֶּהוּ נֶגֶד רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, [אַךְ הַמְּנִיעָה הֶכְרֵחִית לְפִי מַצָּבוֹ, שֶׁגַּם הָעֲנָשִׁים מֵכְרְחִים]. וְיֵשׁ גַּם שֶׁהַטּוֹבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁפִּיעַ עָלָיו, נֶהְפֶּכֶת אֶצְלוֹ לְרָעָה, וּכְדֶגְמַת עֹשֶׁר הַשָּׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ; אִם מִתְנַגֵּא בְּעָשְׁרוֹ אוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ נֶגֶד רְצוֹן הַבּוֹרֵא, אוֹ בּוֹעֵט מֵרוֹב טוֹבָה, כְּאָמוּר (דברים לב, טו): "וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט". וְהַתְּפִלָּה מַכְשֶׁרֶת אֶת הָאָדָם שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל הַטּוֹבָה וְשֶׁתִּהְיֶה טוֹבָה, אֲמִתִּית וְנִצְחִית. דְּמִלְּבַד הִתְעוֹרְרוּת מִדַּת הָרַחֲמִים עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, הִנֵּה הַמִּתְפַּלֵּל נַעֲשֶׂה מֻכְשָׁר לְקַבֵּל הַטּוֹבָה, וְהַיְנוּ, שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּפִי רְצוֹן הַמַּשְׁפִּיעַ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְתַכְלִית הַטּוֹב. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

ד - המקדים תפלה - אלא שעוסק בהשתדלות לא תתקלקל אמונתו בכך

סַכָּנַת "כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי" כְּבָר מְפֹרָסֶמֶת בַּתּוֹרָה, שֶׁכֵּן זֶה הָעוֹסֵק בְּהִשְׁתַּדְּלוּת לְפַרְנָסָתוֹ וּלְעִסְקוֹ מְסֻכָּן הוּא מְאֹד שֶׁיִּפֹּל מֵאֱמוּנָתוֹ וְיָחוּשׁ שֶׁבְּכֹחוֹ וּבִגְבוּרָתוֹ הִצְלִיחַ, הָעֵצָה לְכָךְ לְהַקְדִּים תְּפִלָּה וּלְהַשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ שֶׁכָּל הַצְלָחָתוֹ תְּלוּיָה אַךְ וְרַק בְּגְזֵרַת שָׁמַיִם. וְהִדְּבָרִים מְבֹאָרִים בָּרַמְחַ"ל בְּסִפְרוֹ "דֶּרֶךְ ה'", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מַה שֶּׁיְּקַדִּים הָאָדָם וְיִתְקָרֵב וְיַעֲמֹד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וּמִמֶּנּוּ יִשְׁאַל צָרְכָיו, וְעָלָיו יַשְׁלִיךְ יְהָבוֹ, וְהַתְּפִלָּה הִיא אֶצְלוֹ רֵאשִׁית וְעִקַּר הַהִשְׁתַּדְּלוּת, וְלֹא הַמַּעֲשֶׂה הַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּפֹעַל - יִזְכֶּה שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר יַמְשִׁיךְ בְּדַרְכֵי הַהִשְׁתַּדְּלוּת, לֹא יִקָּרֶה שֶׁיִּסְתַּבֵּךְ וְיִשְׁתַּקַּע בְּגוּפָנִיּוּת וְחָמְרִיּוּת, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִקְדִּים וְתָלָה הַכֹּל בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא תִהְיֶה יְרִידָתוֹ יְרִידָה רַבָּה. עַד כָּאן.

ה - גם אם לא נתקבלה תפלתו להורדת השפע - רוח גדול יש לו בתפלתו.

עַל פִּי הַנִּזְכָּר לְעֵיל, מְבָאֵר ר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זַצ"ל דָּבָר נִפְלָא; דְּמֵאַחַר שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם רָאוּי לְקַבֵּל הַשֶּׁפַע, וְשֶׁיִּהְיֶה הַשֶּׁפַע לְטוֹבָתוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל - אִם אֵינוֹ מְקַבְּלוֹ, וְלֹא יוֹרֵד הַשֶּׁפַע אֵלָיו - מְנַכִּים לוֹ מֵחוֹבוֹתָיו וְגוֹבִים בְּזֶה חוֹבוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁלֹּא מִתְפַּלֵּל, וְאֵינוֹ רָאוּי לְשֶׁפַע מִפְּאַת עֲוֹנוֹתָיו - אֵין מְנִיעַת הַשֶּׁפַע נֶחְשָׁב לוֹ לְגִבְיַת חוֹבוֹ, דְּדֵי לוֹ שֶׁאֵין מְקַבֵּל שֶׁפַע שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת לְרָעָתוֹ, וְזֶה עֶצֶם טוֹבָתוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל, הֲרֵי מֻבְטָח לוֹ שֶׁפַע, וְגַם מֻבְטָח לוֹ שֶׁפַע לְטוֹבָתוֹ. וְלָכֵן, אִם בְּכָל זֹאת אֵין מְקַבְּלוֹ, הֲרֵי שֶׁנִּגְבָּה בְּזֶה חוֹבוֹ. וְאִם כֵּן, מַמָּה נַפְשָׁךְ כְּדַאי לְהִתְפַּלֵּל, אוֹ מִפְּאַת שֶׁיְּקַבֵּל הַשֶּׁפַע וְיִהְיֶה לְטוֹבָתוֹ, אוֹ אֲפִלּוּ לֹא יְקַבְּלוֹ, הֲרֵי מְנַכִּים לוֹ מֵחוֹבוֹ. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ (בספרו "משנת אהרן"):

וְכֵיוָן דִּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא לְהֵטִיב, וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם רָאוּי וּמְכֻשָּׁר לְקַבָּלַת הַטּוֹב - מְמֵילָא הוּא מַשִּׂיג תָּמִיד אֶת הַטּוֹב עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, וְאַף אִם לֹא קִבֵּל בְּפֹעַל אֶת הַטּוֹב שֶׁהוּא רָאוּי לוֹ, דַּהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.), דְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹבֶה חוֹבָתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹבָתוֹ - עָשִׁיר בְּשׁוֹרוֹ, עָנִי בְּשִׁיוֹ, יָתוֹם בְּבֵיצָתוֹ, אַלְמָנָה בְּתַרְנְגֹלְתָּהּ. וּפְשׁוּט דְּהוּא ... מַה שֶּׁמַּחֲסִירִין לוֹ מִתְּחִלָּה [אוֹ צַעַר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵאֵיזֶה דָּבָר שֶׁחָסֵר לוֹ], הוּא בִּכְלַל גְּבִיַּת חוֹבָתוֹ בְּטוֹבָתוֹ. וְהִנֵּה, מִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְקַבֵּל טוֹבָה מִצַּד דְּאֵינָהּ טוֹבָה אֶצְלוֹ, כְּגוֹן, אִם יִתְּנוּ לוֹ עֲשִׁירוּת, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמָּמוֹן לְחֵטְא, אוֹ אִם יִזְכֶּה לְכָבוֹד - יָבוֹא לִידֵי גַּאֲוָה. מְנִיעַת הַטּוֹבָה - הַמָּמוֹן אוֹ הַכָּבוֹד - מֵאָדָם כָּזֶה, אֵינָהּ בִּכְלַל גְּבִיַּת חוֹבָתוֹ. דְּמַאי גְּבִיָּה יֵשׁ כָּאן, הֲרֵי לֹא נָטְלוּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אַדְרַבָּה, שְׁמֵרוּהוּ בָּזֶה שֶׁלֹּא נָתְנוּ לוֹ הַטּוֹבָה, דְּהֶעְדֵּר הַטּוֹבָה הִיא לְטוֹבָתוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם הָאָדָם רָאוּי לְקַבָּלַת הַטּוֹב - וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הָאָדָם רָאוּי לְכָךְ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר - אָז אִם אֵין נוֹתְנִים הַטּוֹבָה הָרְאוּיָה לוֹ, יֵשׁ בָּזֶה גְּבִיַּת חוֹבָתוֹ. וְהוּא רֶוַח גָּדוֹל לָאָדָם, דְּיָדוּעַ דְּעַל יְדֵי צַעַר מֻעָט מְנַכִּים מִמֶּנּוּ עֲנָשִׁים נוֹרָאִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן. נִמְצָא, דְּמִכָּל מָקוֹם הַשִּׂיג הַטּוֹבָה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, גַּם כְּשֶׁלֹּא נָתְנוּ לוֹ בְּפֹעַל אֶת הַטּוֹב שֶׁהוּא רָאוּי לוֹ.

ו - המקדים תפלה לצרה - גם אם יארע לו נס - אין מנכין לו מזכיותיו.

כָּתַב בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה", שֶׁהֱיוֹת וְחֹק חָקַק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג כְּלוּם [בְּתוֹרַת "אָדָם" וְשֶׁלֹּא יְנַכּוּ לוֹ מִזְכֻיוֹתָיו] אֶלָּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה. אִם כֵּן, הַתְּפִלָּה נֶחֱשֶׁבֶת לְכְלַל מְכֻלְלֵי הַטֶּבַע, שֶׁכָּךְ הִטְבִּיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּטֶבַע הַבְּרִיאָה. אִם כֵּן, הַמִּתְפַּלֵּל, 'טִבְעִי' שֶׁיִּקָּרֶה לוֹ נֵס, וּמְמֵילָא עַל יְשׁוּעָה בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע אֵין מְנַכִּין. אוּלָם, אִם לֹא הִקְדִּים תְּפִלָּה, הֲרֵי שֶׁהַנֵּס לֹא גָּדֵר 'טֶבַע', אֶלָּא נֵס גָּרִידָא, וּמְנַכִּין לוֹ מִזְכֻיוֹתָיו.

וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים בַּמַּהַרְשָׁ"א (קידושין כט:), שֶׁהָיָה שֵׁד אֶחָד מַזִּיק בַּיְשִׁיבָה, וְלֹא יָכְלוּ לִכָּנֵס שָׁם בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, שֶׁהָיָה מַזִּיקָם. וּכְשֶׁבָּא רִבִּי אָחָא בַּר יַעֲקֹב לָעִיר, צִוָּה אַבַּיֵּי שֶׁאַף אֶחָד לֹא יִתֵּן לוֹ מָקוֹם לָלוּן בְּבֵיתוֹ, וְיִצְטָרֵךְ לָלוּן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וּבִזְכוּת צִדְקוּתוֹ יַכְרִית רִבִּי אָחָא בַּר יַעֲקֹב אֶת הַמַּזִּיק, וְיֹאבְדוּ מִן הָעוֹלָם, וְכֵן הָיָה. וְהִקְשָׁה הַמַּהַרְשָׁ"א - אֵיךְ דָּחָה אַבַּיֵּי אֶת רִבִּי אָחָא בַּר יַעֲקֹב לִמְקוֹם סַכָּנָה? וַהֲלֹא, אֲפִלּוּ אִם יֵאָרַע לוֹ נֵס - יְנַכּוּ לוֹ נֵס - מִזְכֻיּוֹתָיו? וְתֵרֵץ - שֶׁאַבַּיֵּי יָדַע שֶׁרִבִּי אָחָא בַּר יַעֲקֹב יַהֲרֹג הַמַּזִּיק עַל יְדֵי תְּפִלָּה, וְכֵיוָן שֶׁיַּקְדִּים תְּפִלָּה - אֵין זֶה נֵס, וְלֹא יְנַכּוּ לוֹ מִזְכֻיּוֹתָיו, כַּמְבֹאָר לְעֵיל.

ז - המקדים תפלה סכויו גדול לבטל הגזרה מאשר כשמתפלל לאחר הגזרה

וְעוֹד תּוֹעֶלֶת הַקְדָּמַת הַתְּפִלָּה לְצָרָה - שֶׁמִּתְקַבֶּלֶת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְאַחַר הַצָּרָה, כְּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא: לְעוֹלָם יִתְפַּלֵּל אָדָם עַד שֶׁלֹּא חָלָה. כְּלוֹמַר, קֹדֶם שֶׁנִּהְיָה חוֹלֶה. דְּאִם כְּבָר נִהְיָה חוֹלֶה, אוֹמְרִים לוֹ: הָכָא זְכוּת וְהִפְטֵר. וְהוּא פְּשׁוּט - אָדָם שֶׁמֵּבִין שֶׁאֵין טֶבַע בַּבְּרִיאָה, וְהָאָדָם מְעֻתָּד לְכָל מִינֵי מַחֲלוֹת וּמְאוֹרָעוֹת, וְאֵין בְּטָחוֹן בַּחַיִּים כְּלָל בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וּמִתְפַּלֵּל תָּמִיד קֹדֶם הַצָּרָה שֶׁלֹּא תָּבוֹא, בִּזְכוּת זֶה עוֹצֵר הַגְּזֵרוֹת מִלָּבוֹא עָלָיו. אוּלָם, אַחַר שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה עָלָיו, וּבְלִית בְּרֵירָה הוּא מִתְפַּלֵּל - וַדַּאי שֶׁקָּשֶׁה לְבַטְּלָהּ אִם לֹא בְּהִתְאַמְּצוּת יוֹתֵר גְּדוֹלָה.

וּבְכָלָל זֶה הוּא שֶׁיִּתְפַּלֵּל אָדָם עַל יְמֵי הַזִּקְנָה שֶׁלֹּא יֶחְלַשׁ. וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא: זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים לב, ו): "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא", מַהוּ "לְעֵת מְצֹא"? - אָמַר רִבִּי אַבָּא: לְעֵת מְצוֹא הַזִּקְנָה, צָרִיךְ אָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל זִקְנָתוֹ שֶׁתְּהֵא עֵינָיו רוֹאוֹת וּפִיו אוֹכֵל וְרַגְלָיו מְהַלְּכוֹת. שֶׁבִּזְמַן שֶׁאָדָם יָזֵקִין, הַכֹּל מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ. וְעוֹד שָׁם: זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (איוב לו, יט): "הֲיַעֲרֹךְ שׁוְעֲךָ לֹא בְצָר וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ" - אָמַר ר"א: לֹא תְהֵא בסֵר בִּשְׁעַת הָרְוָחָה, שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל וְכוּ', וְלֹא תֹּאמַר אֲנִי בְּרֶוַח, מָה אֲנִי מִתְפַּלֵּל, וּכְשֶׁתַּגִּיעַ לְךָ צָרָה תָּבֹא וְתִתְפַּלֵּל, אֶלָּא - עַד שֶׁלֹּא תָּבֹא לְךָ הַצָּרָה, הֱוֵי מַקְדִּים וּמִתְפַּלֵּל. מַהוּ "וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ"? - אָמַר ר"י, שֶׁכָּךְ הָיוּ עוֹשִׂין הַצַּדִּיקִים מַאֲמַצֵּי כֹחַ הַגְּבוּרָה. תֵּדַע, שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיָה בְּנִימִין אָצְלוֹ, וְהִקְדִּים לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מג, יד): "וְאֵל שַׁדַּי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים". עוֹד שָׁם בְּרַשִׁ"י: וּמִדְרָשׁוֹ - מִי שֶׁאָמַר לָעוֹלָם דַּי, יֹאמַר לְצָרוֹתַי וְכוּ'.

פרק ט - תפלה לזכיה רוחנית

... כִּי אִם יִשְׁאַל אָדָם דָּבָר שֶׁהוּא לְשֶׁבַח בּוֹרְאוֹ, כְּגוֹן עַל לִמּוּד תּוֹרָה וּשְׁאָר חֻפְצֵי שָׁמַיִם, וְשׁוֹפֵךְ עָלָיו נַפְשׁוֹ - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"**הַכֹּל** בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם", הַכַּוָּנָה שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּבַקְּשִׁים אֵינוֹ בָּטוּחַ שֶׁיִּתְקַבֵּל, שֶׁהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם - שֶׁאִם מְבַקֵּשׁ יִרְאַת שָׁמַיִם, בְּוַדַּאי שֶׁיַּשִּׂיג שֶׁיַּעַזְרוּ לוֹ לְהַגִּיעַ לְיִרְאַת שָׁמַיִם. (ספר חסידים)

בָּדוּק וּמְנֻסֶּה, אִם יִתְפַּלֵּל אָדָם שַׁחֲרִית וּקְרִיאַת שְׁמַע בְּכַוָּנָה, שֶׁבּוֹ בַּיּוֹם יִזְכֶּה לִדְבַר מִצְוָה וְיַצְלִיחַ בַּעֲסָקָיו. וְאַף שֶׁלִּשְׁעָה יַחְשֹׁב שֶׁאֵינוֹ מַצְלִיחַ, בְּסוֹפוֹ יִמְצָא שֶׁכֵּן הוּא. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיַּצְלִיחַ בּוֹ בַּיּוֹם בַּתּוֹרָה, וּמִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה. וְכֵן לְהֵפֶךְ - אוֹי לִי עַל שִׁבְרִי בְּעֵת שֶׁאֵינִי מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי- כָּל הַיּוֹם אֵין שְׁמוּעָתִי בַּתּוֹרָה מְכֻוָּנֶת וּקְרֵעִים אַלְבִּישׁ. ("יערות דבש" חלק א דרוש ד).

א - עקר העליה בתורה ויראת שמים תלוי בתפלה.

אַמְרִינָן בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (ע:): מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיֶחְכַּם? - יִבַּקֵּשׁ רַחֲמִים מִמִּי שֶׁהַחָכְמָה שֶׁלּוֹ. וְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לְנוּ בְּרָכָה אֲרֻכָּה [וּבִרְכַּת 'אַהֲבָה רַבָּה'] עַל בַּקָּשַׁת הַחָכְמָה. וּבַהֲגָהוֹת ר' עֲקִיבָא אִיגֶר בְּיוֹרֶה דֵּעָה (ס' שעו) כָּתַב, שֶׁהַכַּוָּנָה בִּבְרָכָה זוֹ הֱיוֹת סְגֻלָּה לִזְכּוֹר לְמוּדוֹ. וְסִפֵּר הַגָּאוֹן הַנִּצְיִ"ב לְהַגָּאוֹן ר' אִיסֵר זַלְמָן מֶלְצֵר, שֶׁבְּיוֹם שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹכֶה בְּ'אַהֲבָה רַבָּה', לֹא הָיָה זוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה. (הובא בדרך עץ החיים עמ' 502)

וְהַעִיר בָּזֶה הַגָּאוֹן ר' א"י סלמון זַצַ"ל, שֶׁמִּצִינוּ בִּבְרָכָה זוֹ אֲרִיכוּת לָשׁוֹן מַה שֶּׁלֹּא מָצִינוּ בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת, וְהוּא - אַהֲבָה רַבָּה, חֶמְלָה גְּדוֹלָה וִיתֵרָה, אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ, בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְּךָ, וְכוּ', אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ. לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁכְּדֵי לִזְכּוֹת לְהַצָּלָחָה בַּתּוֹרָה, צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. וּכְפִי שֶׁיִּרְבֶּה לְבַקֵּשׁ מִקֶּרֶב הַלֵּב - כֵּן יִזְכֶּה, בְּסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא, לְהַצָּלָחָה.

וְזֶה לְשׁוֹן ה"יַּעֲרוֹת דְּבַשׁ" (דרוש ד ד"ה ולכן): וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמְּזַכֶּה לָאָדָם לְהַשִּׂיג יַשְׁרוּת הַתּוֹרָה וּלְפַעְנֵחַ מַצְפּוּנִים בְּדַרְכֵי יֹשֶׁר וֶאֱמֶת, אֶלָּא לְהִתְפַּלֵּל לַה' בְּדֶמַע שֶׁיְּשׁוּב וִירַחֲמֵהוּ, כִּי קַל שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה הוּא, וְקָרוֹב לְכֹל קוֹרְאָיו בֶּאֱמֶת.

וְעַל כֵּן, הָעֵצָה הִיא בְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁרוֹצֶה לְהִתְחַזֵּק בְּתוֹרַת ה' - שֶׁיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וּלְהִתְחַנֵּן אֵלָיו לְדַבֵּק לִבּוֹ לְתוֹרָתוֹ וּלְהָאִיר עֵינָיו בָּהּ, וְשֶׁיְּעָזְרֵהוּ עֶנֶד כָּל הַמַּפְרִיעִים מִשְׁקִידַת הַתּוֹרָה. וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהֶאֱרִיךְ, שֶׁרָאוּי הוּא, שֶׁקֹּדֶם שֶׁיְּבַקֵּשׁ יִתְמַרְמֵר וְיָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה עַל רֹעַ תְּכוּנָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים קיט, קלו): "פַּלְגֵי מַיִם יָרְדוּ עֵינָי עַל לֹא שָׁמְרוּ תוֹרָתֶךָ", וְאָז יֶעְתַּר אֶל ה' לְהִתְקָרֵב אֵלָיו וּלְתוֹרָתוֹ. וּכְבָר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת עַל הַפָּסוּק "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא" (שם לב, ו) - זוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח, לה): "כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים".

ומובָא בְּסֵפֶר הַתַּקָּנוֹת (דף מו), וְזֶה לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוֹשָׁה: מובָא בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ ר' בָּעַר זי"ע, שֶׁגִּלָּה לוֹ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, דְּהַיְנוּ נִשְׁמַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב לְהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זי"ע, שֶׁעִקַּר מַה שֶּׁזָּכָה לְמַדְרְגוֹתָיו הַנּוֹרָאִים, הָיָה בַּעֲבוּר עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה שֶׁהָיָה בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה בַּעֲבוֹדָה גְּדוֹלָה. וּבְזֶה הַכֹּחַ הֶעָמִיד תַּלְמִידִים קְדוֹשִׁים וְתַלְמִידֵי תַלְמִידִים לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת בַּעֲלֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, בַּעֲלֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ, וּבַעֲלֵי עֲבוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה בִּשְׁבִיל תְּפִלּוֹת שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁזֶּה, מֵאָז וְעַד עַתָּה, מִמֵּילָא יֵשׁ הַרְבֵּה יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמִּתְרַפְּקִים בְּשַׁבָּת בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה - רַק עִקַּר הָיָה בִּשְׁבִיל תְּפִלַּת הַחוֹל, שֶׁחִדֵּשׁ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זי"ע לְהִתְפַּלֵּל בְּגָדֶל מְסִירַת נֶפֶשׁ בַּעֲבוֹדָה גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה. לָכֵן, עַל כָּל פָּנִים, אֲנַחְנוּ שׁוּפְלָא דְּשׁוּפְלָא, בְּעִקְבֵי דַּעֲקִבִים בְּדָרָא דִּמְשִׁיחָא, מָה אֲנַחְנוּ, מַה חַיֵּינוּ, וּמַה כֹּחֵנוּ. עַל כָּל פָּנִים, קְצָת הַנּוֹבְלוֹת, מִסְּפִיחֵי דִּסְפִיחִים, שֶׁנִּשְׁאָר לָנוּ עוֹד מֵרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ, הַנִּזְכָּר לְעֵיל, בָּזֶה נִתְרַפֵּק וְעַל זֹאת נִתְגַּעְגַּע, וְזֶה כָּל חַיּוּתֵנוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַטָּהוֹרָה.

ב - בעניני גשמיות יבקש כדי צרכו, ובעניני רוחניות יבקש גדולות וגבוהות.

בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת רַבִּי אַהֲרֹן", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֶכֵן, בִּשְׁאֵלָה שְׁאֵנִי, (כְּלוֹמַר, לְעִנְיַן לִשְׁאֹל צָרְכָיו הֶחְמְרִיִּים מֵה') וּבִשְׁאֵלָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ אַף מִקְצָת, דֶּרֶךְ בּוּשָׁה כְּעָנִי בַּפֶּתַח. וְנִרְאֶה דְּלֹא רַק הַשְּׁאֵלָה תִּהְיֶה עַל מִקְצָת, אֶלָּא, שֶׁבְּעֶצֶם רְצוֹנוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ יִהְיֶה הַמְבֻקָּשׁ אַף בְּמִקְצָת. שֶׁהֲלֹא מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ, וְעַל כֵּן, גַּם בִּלְבּוֹ יִהְיֶה הַמְבֻקָּשׁ אַף בְּמִדָּה מֻעָטָה וּבְהִסְתַּפְּקוּת גְּדוֹלָה. וְדָבָר זֶה נוֹבֵעַ מֵהַיְדִיעָה הַבְּרוּרָה כִּי אֵין מַגִּיעַ לְאָדָם מְאוּמָה, וְהַכֹּל הוּא נְדָבָה וְחֶסֶד מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ. וּמִמֵּילָא, גַּם בִּפְנִימִיּוּת לִבָּבוֹ, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּרְצֶה וְיִדְרֹשׁ הַרְבֵּה. וּכְשֶׁיַּרְגִּישׁ כָּךְ, נִמְצָא, שֶׁכְּשֶׁיְּקַבֵּל, יֵחָשֵׁב כְּאִלּוּ נִתַּן לוֹ כָּל טוּב, וּמִמֵּילָא יִשְׂמַח בָּהֶם שִׂמְחָה גְּדוֹלָה אֲמִתִּית, עַל דֶּרֶךְ שֶׁכָּתַב בַּכּוּזָרִי (ג, יז): וְזֶה מִתּוֹעֶלֶת הַבְּרָכוֹת לְמִי שֶׁהוּא רָגִיל בָּהֶן בְּכַוָּנָה וַהֲבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצִירוֹת מִין הַהֲנָאָה בַּנֶּפֶשׁ, וְהַשָּׂבַח עָלֶיהָ לְמִי שֶׁחֲנָנָהּ, בְּעוֹד שֶׁכְּבָר הָיָה מְזֻמָּן לְהֶעְדֵּרָהּ, וְאָז תִּגְדַּל הַשִּׂמְחָה בָּהּ, יְעַיֵּן שָׁם.

וְזוֹהִי מִדַּת הָאָבוֹת, דְּבַכֹּל מִכֹּל כֹּל, כַּמְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ן, דְּזוֹהִי מִדָּה עֶלְיוֹנָה שֶׁל הַבְּרִיאָה. וְהֶאֱרִיךְ בְּסוֹד הָעִנְיָן בְּפָסוּק "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל" (בראשית כד, א), עַיֵּן שָׁם. וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב (בראשית לג, יא): "חָנַנִי אֱלֹקִים וְכִי יֶשׁ לִי כֹּל", וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ישעיה מד, כד): "אָנֹכִי ה' עֹשֵׂה כֹּל", "וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל הוּא" (קהלת ה, ח), דְּקַאי עַל מִדַּת 'כֹּל', וְזוֹהִי מַדְרֵגַת הָאָבוֹת בָּאֹפֶן הַגָּבוֹהַּ, וְהַדְּבָרִים אֲרֻכִּים.

אַף כָּל זֶה הוּא בְּצָרְכֵי הַחֹמֶר, אֲבָל בְּרוּחָנִיּוּת צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ברכות נ.): הַכְּתִיב "הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ", הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב - הַרְחֵב פִּיךָ לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה.

דַּהֲרֵי הָאָדָם נִבְרָא לְהַשִּׂיג כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְאֶפִלּוּ מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה, וּבָזֶה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹנוֹ בְּהַשָּׂגוֹת גְּדוֹלוֹת. וְכַיָּדוּעַ מֵהַגְּרָ"א זצוק"ל גֹּדֶל מְבֻקָּשׁוֹ, הֵן בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְקַיֵּם בְּכָל תִּקָּךְ כָּל מִלֵּי דַּחֲסִידוּת הַנִּמְצָא בַּחֲכְמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וְהֵן בְּהַשָּׂגוֹת הַתּוֹרָה בְּכָל הֶקֵּפָהּ וּפְנִימִיּוּתָהּ. וְאָמַר עַל כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּעֱלָמִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְגַלֶּה לוֹ. וְאָמְרוּ חֲכְמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תדא"ר כה): חַיָּב אָדָם לוֹמַר מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. כַּמּוּבָן, לֹא בְּמַדְרֵגָתָם, אַךְ הַמַּעֲשִׂים וְהַיְגִיעָה בְּכָל כּוֹחוֹ, לְפִי דַּעְתּוֹ וְכוֹחוֹתָיו הוּא, וּלְפִי שׂרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ הוּא [וְעַיֵּן בְּ"דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים": זֹאת הִיא הַתְּרוּפָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה וַחֲזָקָה שֶׁתּוּכַל לְהַמְצִיא נֶגֶד הַיֵּצֶר וְכוּ'. וִיבַקֵּשׁ בְּלִבּוֹ מָה עָשׂוּ הָרִאשׁוֹנִים, אָבוֹת הָעוֹלָם, שֶׁכָּפָה ה' חָשַׁק ה' בָּהֶם; מָה עָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מָה עָשָׂה דָּוִד מְשִׁיחַ ה', וְכָל הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ לְפָנֵינוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם בְּאֹרֶךְ].

וְאַחֲרֵי דְּהַמְבֻקָּשׁ צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּהַרְחָבָה, בְּלִי תַכְלִית, עַד מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי וְכוּ' - מִמֵּילָא צָרִיךְ שֶׁיְּקַטֵּן בְּעֵינָיו מַה שֶּׁפָּעַל וּמַה שֶּׁהִשִּׂיג, כִּי הֲרֵי הִנֵּהוּ רָחוֹק מְאֹד מֵהַמְבֻקָּשׁ. וְאִם הִשִּׂיג מָה - הֲלֹא זֶהוּ רַק שָׁלָב לְהַשָּׂגוֹת גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר. וְאִם עָשָׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים - הֲרֵי זֶה כְּטִפָּה מִן הַיָּם נֶגֶד מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת, וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁהַשָּׂגוֹתָיו קְטַנּוֹת מְאֹד, וְגַם חָסֵר אֶצְלוֹ בְּזִכּוּךְ הַמַּעֲשִׂים וּבְטָהֳרַת הַלֵּב, וְזֶה מַקְטִין מְאֹד אֶת עֶרְכָּם. וּלְפִי גֹּדֶל הַמַּטָּרָה וְהַמְבֻקָּשׁ - כֵּן יִקְטַן בְּעֵינָיו מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ. וְזוֹהִי הַתּוֹצָאָה מֵהַמְבֻקָּשׁ הָרָחָב בְּתַכְלִית - שֶׁיִּמְעַט בְּעֵינָיו מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ. וּכְמוֹ בְּרוֹדֶף אַחַר הַחֹמֶר, בְּכָבוֹד וּבְתַאֲוָה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ, אֵין שָׁוֶה בְּעֵינָיו נֶגֶד הֶחָסֵר, מִכָּל שֶׁכֵּן בְּרוּחָנִיּוּת - שֶׁבֶּאֱמִתִּיּוּת הַדְּבָרִים, הֶחָסֵר הוּא לְאֵין שִׁעוּר יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ.

ג - אין להתעקש בבקשותיו הגשמיים, ואלו בבקשת הרוחניות כל ההצלחה תלויה בעקשנות

יָשְׁנָם דְּבָרִים אֲשֶׁר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חָפֵץ בָּהֶם לְלֹא סָפֵק, כְּגוֹן: שְׁנַקֵּים אֶת מִצְוֹתָיו, שֶׁנַּחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה וְנִשָּׁמֵר מִן הָרַע וְכַדּוֹמֶה, וַעֲלֵיהֶם שַׁיָּךְ לְבַקֵּשׁ וְאַף לְהִתְעַקֵּשׁ.

אוּלָם, רֹב מִקְרֵי מְאֹרְעוֹת הָאָדָם, כְּגוֹן אִם יִתְעַשֵּׁר אוֹ יֵעָנִי, יֵחָלֶה אוֹ יִבְרָיא, יִשָּׂא אִשָּׁה זוֹ אוֹ אַחֶרֶת, יִלְמַד בַּתּוֹרָה בְּמִדָּה כָּזוֹ אוֹ אַחֶרֶת, יַעֲסֹק בְּעֵסֶק זֶה אוֹ אַחֵר - אֵינָם דְּבָרִים שֶׁבְּרוּר לָאָדָם מַהוּ בְּדִיּוּק רְצוֹן ה' בָּהֶם. וּמַהִי הַהַחְלָטָה וְהַדֶּרֶךְ שֶׁתּוּבִיל אוֹתוֹ אֶל הָעִקָּר - עֲשִׂיַּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַהִתְקָרְבוּת אֵלָיו. לְעִתִּים מַה שֶּׁנִּרְאֶה לוֹ כְּטוֹב וּמוֹעִיל, יָכוֹל לְהַכְשִׁילוֹ וְלִגְרֹם לוֹ נְזָקִים גְּדוֹלִים בְּנַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יד, יב): "יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת".

וּמֵאַחַר שֶׁכָּךְ, עַל דָּבָר הַמֻּטָּל בְּסָפֵק אֵין לְהִתְעַקֵּשׁ דַּוְקָא שֶׁיֵּעָשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רְצוֹנוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ. וְהַמִּתְעַקֵּשׁ וּמְצַפֶּה שֶׁתִּתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ צַעַר וּכְאֵב לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יג, יב): "תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה-לֵב". וְכָתַב ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת: "אַל יְבַקֵּשׁ אָדָם עַל שׁוּם דָּבָר יוֹתֵר מִדַּי". אֶלָּא יִתְפַּלֵּל עַל כָּל דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה לִרְצוֹן ה' וְלֹא לְהֶפֶךְ, וְאִם אֵין רְצוֹנוֹ בְּכָךְ, יַצִּילוֹ מִמֶּנּוּ.

בֵּין חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב רָוַח סִפּוּר נִפְלָא לְעִנְיָן זֶה עַל הֶחָסִיד ר' יִשְׂרָאֵל קָרְדּוֹנֶר זַצַ"ל שֶׁהָיָה עָנִי מָרוּד, וּבִימֵי הַחֹרֶף הַמַּשְׁלָגִים לֹא הָיוּ לוֹ אֲפִלּוּ נַעֲלַיִם לְרַגְלָיו. לַמְרוֹת חֶסְרוֹנוֹ וְצַעֲרוֹ לֹא הִתְעַקֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ עַל מִלּוּי רְצוֹנוֹ, וּבִתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי ה' אָמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת מַחְסוֹרַי וְאֶת הַקֹּר הָרַב הַגּוֹרֵם לִי צַעַר. אִם בִּרְצוֹנְךָ לִשְׁמֹעַ אֶת תְּפִלָּתִי, אָנָּא, תֵּן לִי נַעֲלַיִם חַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִי קַר וּכְדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתִּי וְאוּכַל לִלְמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי. אוּלָם, אִם עַל כָּל פָּנִים, מִסִּבּוֹת הַיְדוּעוֹת לְךָ, רְצוֹנְךָ שֶׁאֶשָּׁאֵר בְּלִי נַעֲלַיִם, תֵּן לִי דַּעַת וּתְבוּנָה שֶׁיְּסַיְּעוּ לִי לְהָבִין שֶׁאֵינִי זָקוּק לָהֶן וְאֶשְׂמַח בְּחֶלְקִי גַּם בִּלְעָדֵיהֶן".

בְּלִקּוּטֵי מוהר"ן כָּתַב ר' נַחְמָן זצ"ל שֶׁהַתְּפִלָּה נִמְשֶׁלֶת לְחֶרֶב, אוּלָם צָרִיךְ לָדַעַת אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב הַזּוֹ שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִיא. מוּבָן מִזֶּה, שֶׁצָּרִיךְ לָדַעַת אֵיךְ לְהִתְפַּלֵּל, כִּי אִם יִתְעַקֵּשׁ עַל מִלּוּי מִשְׁאֲלוֹתָיו הָרַגְעִיּוֹת, בְּלִי לְשִׂים לֵב לַתּוֹצָאוֹת הָעֲלוּלוֹת לִצְמֹחַ מֵהֶן, הוּא עָלוּל לְהִתְחָרֵט לְאַחַר זְמַן. הַדָּבָר מָצוּי, לְדֻגְמָא, בְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ עֹשֶׁר וּנְכָסִים. לַמְרוֹת שֶׁנִּרְאֶה לוֹ כִּי דָּבָר זֶה יִהְיֶה לְתוֹעֲלָתוֹ, הֲרֵי אֲנָשִׁים רַבִּים הִתְרַחֲקוּ מִן הָאֱמוּנָה וַעֲבוֹדַת ה' בְּגִלַּל עֹשֶׁרָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ה, יב): "עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ". ("ונכתב בספר")

ד - העצה הרוחנית להנצל מיצר הרע - תפלה

בְּסֵפֶר "עֲבוֹדַת פְּנִים" (מכתב כה): ...מַה שֶּׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ עֵצָה לְהִנָּצֵל מֵהַיֵּצֶר הָרָע, הָרוֹצֶה לְאַבֵּד אֶת הָאָדָם מִשְּׁנֵי עוֹלָמוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן - בֶּאֱמֶת אֵין כָּל עֵצָה לָזֶה, כִּי כָּל עֵצָה צְרִיכָה לְעֵצָה אַחֶרֶת אֵלֶיהָ, כְּמַאֲמַר הַכָּתוּב (תהלים יג, ג): "עַד אָנָה אָשִׁית עֵצוֹת בְּנַפְשִׁי". רַק עֵצָה אַחַת יֵשׁ בְּדוּקָה וּמְנֻסָּה לְכָל דּוֹרֵשׁ עֲבוֹדַת ה', וְהִיא מוֹעִילָה בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן - פְּשׁוּט לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "אָנָּה ה' מַלְּטָה נַפְשִׁי" (תהלים קטז, ד). וְכָל סֵפֶר תְּהִלִּים מָלֵא מִזֶּה, וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עַל זֶה הַרְבֵּה מְאֹד, לֹא יוֹם וְלֹא יוֹמַיִם, לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שָׁנָה. אַךְ מַה זֶּה מַזִּיק? הֲלֹא הַבַּקָּשָׁה וְהַתְּפִלָּה הִיא עֲצָמָהּ עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה וְנַחַת רוּחַ גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֲרֵי לְתַכְלִית זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַיֵּצֶר הָרָע, כְּדֵי שֶׁיִּצְעָקוּ לַה': "הַצִּילֵנִי נָא" (בראשית לב, יא).

וּמִי שֶׁצּוֹעֵק לַה' עַל צָרוֹת הַיֵּצֶר, חוֹסֵךְ לִצְעֹק עַל צָרוֹת אֲחֵרוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְדַי לַמֵּבִין.

וּמְקֻבָּל מִצַּדִּיקִים, שֶׁכַּאֲשֶׁר יְהוּדִי מְבַקֵּשׁ עַל צָרְכָיו הָרוּחָנִיִּים, שׁוּם קִטְרוּג אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב תְּפִלָּתוֹ מִלְּעָלוֹת הַשָּׁמַיְמָה. כִּי עִקַּר הַקִּטְרוּגִים הֵם כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל עִנְיָנָיו הַגַּשְׁמִיִּים; אוּלַי אֵינוֹ הָגוּן וְאֵינוֹ כַּדָּאִי, וְאוּלַי זֶה לֹא טוֹב עֲבוּרוֹ שֶׁיְּמַלְּאוּ אֶת מְבֻקָּשׁוֹ. אֲבָל, כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל הָעִנְיָנִים הָרוּחָנִיִּים, לֹא שַׁיָּךְ כָּל קִטְרוּג לָמָּה לֹא יְמַלְּאוּ אֶת מְבֻקָּשׁוֹ הַטּוֹב. וּפֵרְשׁוּ בָּזֶה לְשׁוֹן הַתְּפִלָּה 'וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו' - כַּאֲשֶׁר מְבַקְּשִׁים וּמִתְחַנְּנִים אֵלָיו שֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹנֶה תָּמִיד, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שֶׁעוֹנִים לוֹ - יַאֲמִין כִּי עוֹנִים לוֹ. וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ מָרָן בַּעַל "בֵּית אַבְרָהָם" זי"ע, 'צַעֲקַת הַדַּל תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ' - דַּל הוּא מִלְּשׁוֹן "דַּלּוּ עֵינַי לַמָּרוֹם" (ישעיה לח, יד). כְּשֶׁיְּהוּדִי צוֹעֵק לַה': רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָרֵם אוֹתִי מִמַּצְּבֵי הַשָּׁפֵל! אָזַי - בְּהֶכְרֵחַ - 'תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ'.

ה - בקשה ותחנונים על רוחניות, קרובה להתקבל יותר מבקשה על גשמיות.

כָּתַב בְּסֵפֶר חֲסִידִים, כִּי אִם יִשְׁאַל אָדָם דָּבָר שֶׁהוּא לְשֶׁבַח בּוֹרְאוֹ, כְּגוֹן עַל לִמּוּד תּוֹרָה וּשְׁאָר חֶפְצֵי שָׁמַיִם, וְשׁוֹפֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ עָלָיו - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים קמה, יח): "קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו, לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת". וְשָׁמַעְתִּי שֶׁמְּבָאֲרִים, שֶׁהַכַּוָּנָה עַל מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ לְהַשִּׂיג הָאֱמֶת. וְאָמְרוּ, שֶׁמַּה שֶּׁאָמְרוּ זְכרוֹנָם לִבְרָכָה, הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם, הַכַּוָּנָה - שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁמְּבַקְּשִׁים, אֵינוֹ בְּטוּחַ שֶׁיְּקַבֵּל, שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בִּידֵי שָׁמַיִם אִם יִרְצֶה לָתֵת לוֹ, אֲבָל חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם - שֶׁאִם מְבַקֵּשׁ יִרְאַת שָׁמַיִם, בְּוַדַּאי בָּטוּחַ שֶׁיַּשִּׂיג שֶׁיַּעְזְרוּ לוֹ לְהַגִּיעַ לְיִרְאַת שָׁמַיִם. וְדוֹ"ק.

ו - בתפלתו על עניני רוחניות, בכללה מתמלאים כל צרכיו הגשמיים.

עָלֶיךָ לְדַעַת מַה לְּבַקֵּשׁ, וְלִהְיוֹת חָכָם וּלְבַקֵּשׁ רוּחָנִיּוּת. וּבְאֹם תִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וְתִתְקַבֵּל תְּפִלָּתְךָ לִזְכוֹת לְחַיֵּי רוּחָנִיּוּת, תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם - הֲרֵי, שֶׁלְּצֹרֶךְ קִיּוּם הַתּוֹרָה, יֵשׁ הֶכְרֵחַ בְּגַשְׁמִיּוּת, וְגַם הִיא תִּתְמַלֵּא, כְּדֵי לְאַפְשֵׁר לְךָ אֶת הָעֲלִיָּה הָרוּחָנִית בְּקִבּוּל תְּפִלָּתְךָ עָלֶיהָ. וְאִם כֵּן, הָרְוָחֶתָּ בִּתְפִלָּה אַחַת אֶת שְׁנֵיהֶם. וְעַל זֶה כּוֹתֵב הֵ"חָפֵץ חַיִּים", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

הָבָה וְנִתְבּוֹנֵן יָפֶה בַּדָּבָר, וְנִרְאֶה כִּי כָּל עִקַּר כַּוָּנָתֵנוּ בַּתְּפִלָּה אֵינָהּ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁאָנוּ בָּאִים לְעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים, לְעִסְקֵי מְזוֹנוֹת, פַּרְנָסָה. כָּאן, אָנוּ שׁוֹפְכִים דְּמָעוֹת וּמְכַוְּנִים לִבֵּנוּ לַתְּפִלָּה בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים. בְּרֶם, בַּתְּפִלּוֹת עַל עִנְיָנִים אֲחֵרִים, כְּגוֹן תְּשׁוּבָה, בִּינָה וְדַעַת, אַהֲבַת תּוֹרָה, וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלֶּה דְּבָרִים רוּחָנִיִּים - כָּאן יֵשׁ רַק יְחִידֵי סְגֻלָּה שֶׁמְּבַקְּשָׁתָם יוֹצֵאת מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא, בִּדְמָעוֹת וּבִבְכִי.

הֲרֵי, שֶׁאֵין אָנוּ דּוֹמִים אֶלָּא לְאוֹתוֹ אִישׁ צָבָא שׁוֹטֶה.

פַּעַם אַחַת נִזְדַּמֵּן וּבָא קֵיסַר הַמְּדִינָה לְאֶחָד מִקַּסְרָקְטִינֵי (מִמְּפַקְּדוֹת) הַצָּבָא. עָמְדוּ הַחַיָּלִים מְסֻדָּרִים בְּשׁוּרָה, כַּנָּהוּג, וְהַקֵּיסָר עָרַךְ בֵּינֵיהֶם וְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶם וּבַעֲמִידָתָם. אֵין צָרֶךְ לוֹמַר שֶׁכֻּלָּם הִשְׁתַּדְּלוּ וְהִתְאַמְּצוּ לְהֵרָאוֹת יָפֶה, כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ חֵן בְּעֵינֵי הַקֵּיסָר. וְאָמְנָם, נֶהֱנָה הַקֵּיסָר מִמַּרְאֵיהֶם, וְאָמַר לָהֶם: כֻּלְּכֶם מְצָאתֶם חֵן בְּעֵינַי, וְהַפְקַדְתֶּם מִמֶּנִּי רָצוֹן. יֹאמַר נָא לִי, אֵיפוֹא, כָּל אֶחָד מִכֶּם מַה בַּקָּשָׁתוֹ - וְתֵעָשׂ. קָפַץ וְיָצָא חַיָּל אֶחָד שׁוֹטֶה וְאָמַר לַקֵּיסָר:

- אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ! בַּקָּשָׁה לִי אֵלֶיךָ.

- בַּקָּשָׁתְךָ מַהִי? - שְׁאַל הַמֶּלֶךְ.

- בַּקָּשָׁתִי שֶׁתִּצְוֶה לָתֵת לִי אֶת מָנַת מְזוֹנוֹתַי דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ.

לְגַלְגּוּ עָלָיו חֲבֵרָיו: שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם! כְּלוּם בִּשְׁבִיל כָּךְ כְּדַאי לְךָ לָבוֹא וּלְהַטְרִיחַ אֶת הַקֵּיסָר בְּבַקָּשָׁתֶךָ? הֲרֵי, מִמֵּילָא, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה אֶת עֲבוֹדַת הַצָּבָא בֶּאֱמוּנָה, נִתֶּנֶת לְךָ מָנַת מְזוֹנוֹתֶיךָ כְּסִדְרָהּ וּבִזְמַנָּהּ, וְאַף תִּלְבַּשְׁתֶּךָ וְכָל צְרָכֶיךָ הָאֲחֵרִים נִתָּנִים לְךָ מִקֻּפַּת הַמְּדִינָה כְּמוֹ לְכָל שְׁאָר הַחַיָּלִים הַמְּשֻׁרְתִים בְּצָבָא הַמֶּלֶךְ. הֲרֵי שְׁטוּת הִיא לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ בַּקָּשָׁה כָּזֹאת, בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה רָצוֹן מִלְּפָנָיו לִגְמֹל עִמְּךָ חֶסֶד מְיֻחָד.

וּמַמָּשׁ כָּךְ נוֹהֲגִים גַּם אֲנַחְנוּ. אֵין אָנוּ מְבִינִים, כִּי כָּל עִקַּר בַּקָּשָׁתֵנוּ צְרִיכָה לִהְיוֹת שֶׁנִּהְיֶה יְהוּדִים טוֹבִים. כִּי אָנוּ חַיָּבִים לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ סִיָּעְתָּא דִשְׁמַיָּא, שֶׁנּוּכַל לִהְיוֹת חַיָּלִים נֶאֱמָנִים הַמְּשֻׁרְתִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה וּבְמִסִּירוּת. וְאָז, הֲרֵי נִהְיֶה, מִמֵּילָא, מְמֻלָּאִים, זַכָּאִים לְקַבֵּל אֶת מְזוֹנוֹתֵינוּ, מַלְבּוּשֵׁנוּ וְכָל מַחֲסוֹרֵנוּ מִ'קֻּפַּת הַמְּדִינָה', בְּתוֹרַת אַנְשֵׁי צָבָא שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

ז - "ותקננו בעצה טובה מלפניך"...

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב עִם אֶחָד, וּבְתוֹךְ כָּךְ שָׁמַע אָדָם אַחֵר מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית, וּבְתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ אָמַר אֶת הַמִּלִּים "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ" בִּמְהִירוּת. אָמַר ר' נַחְמָן לָזֶה שֶׁעָמַד לְיָדוֹ: הֲרָאִיתָ שֶׁזֶּה חוֹטֵף בִּמְהִירוּת אֵלּוּ הַתֵּבוֹת "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה"?... הֲלֹא אֵלּוּ הַתֵּבוֹת צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְעוֹרְרוּת גְּדוֹלָה וּבְכַוָּנָה גְּדוֹלָה מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא מְאֹד, כִּי זֹאת הִיא תְּפִלָּה יְקָרָה מְאֹד מְאֹד, כִּי מְאֹד צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁנִּזְכֶּה שֶׁיִּתֵּן לָנוּ עֵצָה טוֹבָה וְנִזְכֶּה לָדַעַת אֵיךְ לְהִתְנַהֵג.

וְעִקַּר הַבַּקָּשָׁה - עֵצָה, שֶׁיְּרַחֵם עָלֵינוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיָשִׂים לִבּוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב מַה נַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ בָּזֶה הָעוֹלָם, וְיִתֵּן לָנוּ עֵצָה כָּרְאוּי, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בְּאֹפֶן שֶׁנּוּכַל לְהַצִּיל אֶת עַצְמֵנוּ כָּל אֶחָד מִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לְהִנָּצֵל שֶׁלֹּא תֹּאבַד תִּקְוָתֵנוּ חָלִילָה. כִּי זֶה כְּלָל, שֶׁבַּדֶּרֶךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וּמִזֶּה בָּאוֹת כָּל הָעֲצוֹת הַמְקֻלְקָלוֹת שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁמֵּאֵת ה' הֵם, אוֹ

שֶׁהַצַּדִּיק יָעֵץ לוֹ כָּךְ, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל מִמֶּנּוּ בְּעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יט, ג): "אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לִבּוֹ".

עַל כֵּן, מִי שֶׁרוֹצֶה לָחוּס עַל עַצְמוֹ בֶּאֱמֶת, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד בְּתַחֲנוּנִים רַבִּים אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּשִׂים לִבּוֹ הֵיטֵב עַל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה עִמּוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁיִּתֵּן לוֹ עֵצָה אֲמִתִּית וְנִצְחִית שֶׁיַּצְלִיחַ עַל יָדָהּ לְנַצֵּחַ בֶּאֱמֶת, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן ה' בֶּאֱמֶת בְּכָל הָעִנְיָנִים בְּלִי הַטְעָיַת עַצְמוֹ כְּלָל.

וְיִזְכֹּר הָאָדָם, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מֶלֶךְ כָּל הָעוֹלָם, חָפֵץ בִּתְפִלָּתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: "שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה" (תהלים ב, ח), וְלִיכָלְתּוֹ וַדַּאי אֵין גְּבוּל וְקֵץ - אַל לוֹ לְהִסְתַּפֵּק בְּמוּעָט, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ עַל כָּל צְרָכָיו, מַעֲלוֹת הַקְּדֻשָּׁה וְתִקּוּן נַפְשׁוֹ הַשָּׁלֵם, אַף שֶׁכְּעֵת רָחוֹק מִזֶּה. וּמְשֻׁלוּ עַל זֶה מָשָׁל לְעֶבֶד מְצֹרָע שֶׁאָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: שְׁאַל מִמֶּנִּי כְּכָל הָעוֹלֶה עַל רוּחֶךָ. בִּקֵּשׁ הָעֶבֶד קַשׂ מֵאֲרוּוֹת הַמֶּלֶךְ לְהִתְגָּרֵד בּוֹ וּלְהָקֵל עַל יְסוּרֵי מַחֲלָתוֹ. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם! הֲרֵי בְּאֶפְשָׁרוּתִי לְרַפֹּאת אוֹתְךָ כָּלִיל, וּמַה לְּךָ כִּי תִּשְׁאַל דָּבָר קָטָן שֶׁכָּזֶה!...

ח - תועלת תפלת ההורים על הבנים.

אִיתָא בְּתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ: מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה יָרֵא שָׁמַיִם בַּסֵּתֶר, וְכָל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה עוֹשֶׂה בַּסֵּתֶר. וְהָיָה לוֹ עֲשָׂרָה בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחַת, שִׁשָּׁה זְכָרִים וְאַרְבַּע נְקֵבוֹת. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מִתְפַּלֵּל וּמִשְׁתַּטֵּחַ וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּמְלַחֵךְ בִּלְשׁוֹנוֹ עָפָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא אֶחָד מֵהֶן לִידֵי עֲבֵרָה וְלִידֵי דָּבָר מְכֹעָר. אָמְרוּ, לֹא יָצְאת אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁלֵמָה עַד שֶׁבָּא עֻזְרִי, וְהֶעֱלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל מִבָּבֶל, וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ הַכֹּהֵן. וְלֹא נִכְנַס אוֹתוֹ כֹּהֵן לְעוֹלָמוֹ, עַד שֶׁרָאָה כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּפְרָחֵי כְהֻנָּה מִבָּנָיו עַד חֲמִשִּׁים שָׁנָה, וְאַחַר כָּךְ נִכְנַס לְעוֹלָמוֹ. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר (תהלים לז, ג): "בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב", וּכְתִיב (ישעיה כו, ד): "בִּטְחוּ בַה' עֲדֵי עַד", שֶׁשְּׁנֵי עוֹלָמוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "כִּי בְיָהּ ה' צוּר עוֹלָמִים", עַיֵּן שָׁם. וְהַכַּוָּנָה - שֶׁמִּי שֶׁמִּשְׁתַּטֵּחַ לַה' וּמַשְׁלִיךְ כָּל בִּטְחוֹנוֹ עָלָיו, וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁיִּהְיוּ בָנָיו הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהַיִּרְאָה - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מֵהֶם גַּם כָּבוֹד וּגְדֻלָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִלְּבַד שְׂכָרוֹ הַגָּדוֹל הַצָּפוּן לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא.

וְתָמִיד תִּהְיֶה תְּפִלַּת הָאָב וְהָאֵם שְׁגוּרָה בְּפִיהֶם לְהִתְפַּלֵּל עַל בְּנֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ לוֹמְדֵי תוֹרָה וְצַדִּיקִים וּבַעֲלֵי מִדּוֹת טוֹבוֹת. וְיִכָּוֵן מְאֹד בִּבְרָכַת 'אַהֲבָה רַבָּה' וּבִבְרָכַת הַתּוֹרָה, בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים 'וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ', וְכֵן כְּשֶׁאוֹמֵר בְּ'וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל' - 'לְמַעַן לֹא נִיגַע לָרִיק וְלֹא נֵלֵד לַבֶּהָלָה'.

כְּשֶׁהֵבִיאוּ לְפָנַי הָ"חֻפַּץ חַיִּים" אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים הַיָּשָׁן שֶׁל אִמּוֹ הַצַּדְקָנִית, הִתְרַגֵּשׁ וּבָכָה, וְאָמַר: אַתֶּם יוֹדְעִים כַּמָּה דְּמָעוֹת אִמִּי שָׁפְכָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַסֵּפֶר תְּהִלִּים הַזֶּה שֶׁהַבֵּן שֶׁלָּהּ יִהְיֶה 'עֶרְלִיכָאר אִיד'...

מָרָן הַגָּאוֹן ר' אֱלִיעֶזֶר מְנַחֵם שַׁךְ שְׁלִיט"א אָמַר: כְּדֵי שֶׁסֵּפֶר יַצְלִיחַ וְיִתְקַבֵּל בַּצִּבּוּר, צָרִיךְ זְכוּת מְיֻחֶדֶת, וְלִפְעָמִים בִּזְכוּת הַדְּמָעוֹת וְהַתְּפִלּוֹת שֶׁל הָאֵם.

מָרָן ה"קְּהִלּוֹת יַעֲקֹב" זַצ"ל הָיָה אוֹמֵר, שֶׁלִּפְעָמִים רוֹאִים שֶׁבְּבַיִת פָּשׁוּט בְּיוֹתֵר יוֹצֵא תַּלְמִיד חָכָם וְצַדִּיק, וְזֶהוּ מֵחֲמַת שֶׁאֵיזוֹ סַבְתָּא שֶׁלּוֹ שָׁפְכָה לִבָּהּ בִּתְפִלּוֹת וּבִדְמָעוֹת שֶׁתִּזְכֶּה לְבָנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְאִם זֶה לֹא עָזַר לַבָּנִים - הֲרֵי זֶה עוֹזֵר לַנְּכָדִים. וּבַדּוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַסַּבְתָּא, שֶׁלֹּא רָאוּ אֶת הַנְּכָדִים, חוֹשְׁבִים מִתּוֹךְ רְאִיָּה קְצָרָה שֶׁהַתְּפִלּוֹת שֶׁל הַסַּבְתָּא הָלְכוּ לְאִבּוּד וּלְבַטָּלָה, חַס וְחָלִילָה. וּלְבַסּוֹף מִתְבָּרֵר, שֶׁשּׁוּם תְּפִלָּה לֹא חוֹזֶרֶת רֵיקָם - אִם לֹא עֲבוּרוֹ, אָז עֲבוּר בָּנָיו וּנְכָדָיו. וְעַיֵּן עוֹד בְּ"חַיֵּי עוֹלָם" (ח"א פרק כח).

ט - תפלה על יראת שמים אינה סתירה לדברי חז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

"**מִי** יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אוֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" (דְּבָרִים ה, כו). "**אָמַר** לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: כְּפוּיֵי טוֹבָה בְּנֵי כְּפוּיֵי טוֹבָה. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: 'מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם' הָיָה לָהֶם לוֹמַר: תֵּן אַתָּה" (עבודה זרה ה.).

בְּסֵפֶר "רִנַּת חַיִּים" (המצורף לספר "שפתי חיים" מועדים א' עמ' רמו) מְעוֹרֵר הג"ר חַיִּים פְּרִידְלַנְדֶּר זַצ"ל אֶת הַשְּׁאֵלָה כֵּיצַד הִנָּנוּ מְבַקְּשִׁים לְעִתִּים מֵה' דְּבָרִים שֶׁאָנוּ עַצְמָנוּ חַיָּבִים לִבְחֹר וְלַעֲשׂוֹת, כְּגוֹן: "וְתֵן בְּלִבֵּנוּ בִּינָה לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל... לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ". וַהֲרֵי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (ברכות לג.): "הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם" (ברכות לג.)?

דֻּגְמָא נוֹסֶפֶת: בִּתְפִלַּת הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים אָנוּ מְבַקְּשִׁים: "וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ", כְּלוֹמַר: תֵּן אַתָּה בְּלִבֵּנוּ יִרְאַת שָׁמַיִם. וְשׁוּב קָשֶׁה: הֲרֵי הַשְּׁגַת יִרְאַת שָׁמַיִם מֻטֶּלֶת עַל הָאָדָם, וְלָכְאוֹרָה אֵין מָקוֹם לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּךְ?

שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת לִשְׁאֵלָה זוֹ: רֵאשִׁית, בְּוַדַּאי בְּכָל דָּבָר הַנּוֹגֵעַ לְמִילֵי דִּשְׁמַיָּא מֻטֶּלֶת עָלֵינוּ הַחוֹבָה לְהִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת כְּפִי שֶׁיָּדֵנוּ מַגַּעַת, אֶלָּא שֶׁיּוֹדְעִים אָנוּ וּמַכִּירִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה הוּא מְעַט מִדַּי בְּיַחַס לַדְּרִגָּה שֶׁה' מְבַקֵּשׁ שֶׁנַּגִּיעַ אֵלֶיהָ. לָכֵן, לְאַחַר שֶׁהִשְׁתַּדַּלְנוּ וּפָתַחְנוּ פֶּתַח כְּחֻדּוֹ שֶׁל מַחַט, אָנוּ פּוֹנִים וּמְבַקְּשִׁים מֵה' יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּפְתַּח לָנוּ פֶּתַח כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוּלָם.

שֵׁנִית, הַתְּפִלָּה עַצְמָהּ הִיא הַבְּחִירָה וְהַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁלָּנוּ בַּעֲשִׂיַּת הַטּוֹב, שֶׁהֲרֵי אִם אָנוּ מַרְגִּישִׁים שֶׁיִּרְאַת שָׁמַיִם הִיא מַה שֶּׁחָסֵר לָנוּ בֶּאֱמֶת, וְהַיְחִיד שֶׁיָּכוֹל לְמַלֵּא אֶת חֶסְרוֹנֵנוּ הוּא

ה' יִתְבָּרַךְ, אֲזַי הַתּוֹצָאָה הִיא תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּלֵב שָׁלֵם. "וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ" - זוֹהִי הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַטּוֹבָה וְהַמּוֹעִילָה בְּיוֹתֵר.

יְסוֹד זֶה - שֶׁגַּם בְּכָל מַה שֶּׁקָּשׁוּר לְיִרְאַת שָׁמַיִם וְקִיּוּם הַתּוֹרָה צָרִיךְ לִפְנוֹת אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְרַק הוּא יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לְהַשְׁלִים וּלְמַלֹּאת אֶת מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ - לְמֵדִים אָנוּ מֵהַכָּתוּב: "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם" וְגוֹ' וּמִדִּבְרֵי הַגְּמָרָא עַל פָּסוּק זֶה הַמְצֻטָּטִים בְּרֹאשׁ מַאֲמָרֵנוּ. מִדִּבְרֵי חֲכָמֵינוּ זַ"ל אֵלּוּ יוֹצֵא, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר "מִי יִתֵּן", הוּא בָּא לוֹמַר לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲלֵיהֶם לְבַקֵּשׁ "תֵּן אַתָּה". שֶׁהֲרֵי לְכָאוֹרָה הָיָה מָקוֹם לְתָמֹהַּ, מַדּוּעַ אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "מִי יִתֵּן" וְגוֹ', הֲרֵי הוּא יִתְבָּרַךְ יָכוֹל לָתֵת?! אֶלָּא בָּא לוֹמַר שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶם לְבַקֵּשׁ וְאָז הָיוּ מְקַבְּלִים יִרְאַת שָׁמַיִם.

מַכַּיוָן שֶׁלֹּא בִּקְּשׁוּ, הָיְתָה טַעֲנָה עַל כְּלָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כְּפוּיֵי טוֹבָה, כִּי מַדּוּעַ לֹא בִּקְּשׁוּ? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִזְדַּקֵּק לְחַסְדֵּי ה' שֶׁיִּתֵּן לָהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם, כִּי אָז הָיוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לַה' עַל חַסְדּוֹ. הֵם רָצוּ לְהַגִּיעַ לְיִרְאַת שָׁמַיִם בְּעַצְמָם בְּלֹא סִיּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא. הַ"גְּנֵיעוֹת" שֶׁל מִדַּת כְּפוּי טוֹבָה גָּרְמָה לָהֶם לְטָעוּת זוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת גַּם כְּדֵי לִזְכּוֹת לְיִרְאַת שָׁמַיִם צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן מַתָּנָה - "תֵּן אַתָּה" [כִּי עַל הָאָדָם לְהַכִּיר בַּמֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל: אִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ לָאָדָם בְּמִלְחַמְתּוֹ עִם הַיֵּצֶר הָרָע] אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ (קדושין ל:).

עַל כָּל פָּנִים, נִמְצִינוּ לְמֵדִים מִכָּאן שֶׁתְּפִלָּה אֶפְשָׁרִית וַאֲפִלּוּ נִצְרֶכֶת כְּדֵי לִזְכּוֹת לְיִרְאַת שָׁמַיִם. ("לקח טוב")

וְעוֹד כָּתַב בְּעִנְיָן זֶה הרי"מ שֶׁכְּטֶר שליט"א: לְכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, הֲרֵי עַל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת ה' עַל פִּי בְּחִירָתוֹ, וּמַה שַּׁיָּךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ עַל רוּחָנִיּוּת, כִּי בְּסִדְרֵי הַתְּפִלָּה הֲרֵי מָצִינוּ הַרְבֵּה תְּפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת עַל עִנְיָנִים שֶׁבְּרוּחָנִיּוּת, עַל הַקֵּרוּב אֵלָיו לַעֲבוֹדָתוֹ וּלְתוֹרָתוֹ, וְכָהֲנָה רַבּוֹת. יֶתֶר עַל כֵּן, הֲרֵי מָצִינוּ גַּם תְּפִלּוֹת עַל הַזּוּלַת שֶׁאַף הוּא יַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְיִתָּרֵה מִזּוֹ - תְּפִלּוֹת שֶׁיְּקָרֵב אֶת כָּל עַם יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה. וַהֲרֵי יֶשְׁנָהּ בְּחִירָה לְכָל אָדָם, וּמַה שַּׁיָּךְ לְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כָּךְ שֶׁהוּא יְסַיַּע בְּיָדֵינוּ לְעָבְדוֹ, וַהֲרֵי נִגְרָע בְּכָךְ מִכֹּחַ בְּחִירָתֵנוּ הָעַצְמִית.

אֲלָא שֶׁאָמְנָם קַיֶּמֶת הַבְּחִירָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, אַךְ בַּעַל הַבְּחִירָה הֶחָפֵץ לִבְחֹר בַּטּוֹב, רַשַּׁאי לִמְצֹא לְעַצְמוֹ עֵצוֹת וְסִיּוּעַ לְהַטּוֹת בְּחִירָתוֹ לְטוֹב, וּבְכְלַל זֶה לְבַקֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּסַיַּע בְּיָדוֹ. כִּי עֶצֶם הַדָּבָר שֶׁהוּא בּוֹחֵר לִפְנוֹת וּלְבַקֵּשׁ סִיּוּעַ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַתְּפִלָּה הִגִּיעַתּוּ עַל יְדֵי בְּחִירָתוֹ - זֶה עַצְמוֹ לִבְחִירָה יֵחָשֵׁב, כִּי הֲרֵי הַבְּחִירָה מִצַּד יְצִרוֹ הָרָע הוּא שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל, וְעַתָּה שֶׁבָּחַר לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְפַּלֵּל, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמְנָם הֵאִיר פָּנָיו אֵלָיו וְקֵרְבוֹ אֵלָיו כְּתוֹצָאָה מִבְּחִירָתוֹ בִּתְפִלָּה - הֲרֵי מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁפִּיעַ עָלָיו

מֵאִתָּעְרוּתָא דִּלְעֵלָּא - כָּל זֶה בְּכְלַל בְּחִירָתוֹ הִיא, וְאֵין זֶה סוֹתֵר עִם הַתְּפִלָּה, אֶלָּא, אַדְרַבָּה, כְּאָמוּר.

כְּמוֹ כֵּן עַל הַתְּמִיהָה אֵיךְ שַׁיָּךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁהַזּוֹלֶת יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וּבֶאֱמֶת מָצִינוּ כָּמוֹהוּ רַבּוֹת, כְּמוֹ רַבִּי מֵאִיר שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל הַבְּרִיוֹנִים שֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה (ברכות י.) וְעוֹד. וְהַבֵּאוּר הוּא, כִּי הֲלֹא, בֶּאֱמֶת, אוֹתוֹ הַצַּדִּיק יֵשׁ לוֹ גַּם כֵּן בְּחִירָה אִם לְהִתְפַּלֵּל עַל הָרָשָׁע שֶׁיָּשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, אוֹ לֹא יִתְפַּלֵּל, וְהוּא בּוֹחֵר לְהִתְפַּלֵּל. וּכְשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, עוֹזְרוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָרָשָׁע יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְהַיְנוּ, שֶׁבַּעַל בְּחִירָה אֶחָד רַשַּׁאי לְהֵיטִיב בְּכֹחַ בְּחִירָתוֹ עַל בַּעַל בְּחִירָה שֵׁנִי. וּמִכָּיוָן שֶׁבְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר נֶעֱשְׂתָה הַפְּעֻלָּה הַטּוֹבָה עַל יְדֵי בְּחִירָה - כָּשֵׁר וְרָאוּי הַדָּבָר, וְאֵין זֶה סוֹתֵר אֶת כְּלָלֵי הַבְּחִירָה [שֶׁרֹּאשׁ הֶסְבֵּר זֶה הוּא בְּסֵפֶר "הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ" (אות צג), וּבְ"חָזוֹן אִישׁ" אֹרַח חַיִּים מוֹעֵד בַּהַשְׂמָטוֹת (דף רנו ד"ה דברים ה') מִי יִתֵּן וְגוֹ', עַיֵּן שָׁם], [וְכַנַּ"ל בְּסֵפֶר "שִׂפְתֵי חַיִּים" (מועדים א עמ' עו) להגא"צ ר' חַיִּים פְּרִידְלַנְדֶּר זַצַ"ל]. וּרְאֵה עוֹד בָּזֶה לְהַלָּן מַאֲמָר ט' פֶּרֶק ה'.

פרק י - תפלה על הכלל

לְעוֹלָם יְצַעֵר אָדָם עַצְמוֹ עִם הַצִּבּוּר, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, יב) : "וַיְדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו". וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְמֹשֶׁה כָּר אוֹ כֶּסֶת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם? אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה: הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר, אַף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר. (תענית יא)

א - יבאר עצם החיוב לבקש רחמים על הכלל.

בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת רַבִּי אַהֲרֹן" מְבָאֵר גֹּדֶל הַחִיּוּב לְאָדָם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לֹא רַק עַל עַצְמוֹ, אֶלָּא גַּם עַל כְּלַל יִשְׂרָאֵל, מִקַּל וָחֹמֶר מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁבִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל אַנְשֵׁי סְדוֹם הָרְשָׁעִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

גָּדוֹל הוּא הַחִיּוּב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַכְּלָל וְהַפְּרָט, וְכַמְפֹרָשׁ בִּבְרָכוֹת (יב:): כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ - נִקְרָא חוֹטֵא וְכוּ'. אָמַר רָבָא: אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא, צָרִיךְ שֶׁיֵּחָלֶה עַצְמוֹ עָלָיו. וְזֶהוּ עַל יָחִיד, וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַל יְחִידִים הַנְּתוּנִים בְּצָרָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ. וְעַד הֵיכָן חִיּוּב תְּפִלָּה, לְמַדְנוּ מִתְּפִלַּת אַבְרָהָם אָבִינוּ עַל אַנְשֵׁי סְדוֹם. דִּהְנֵה, "אַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים מְאֹד לַה'" (בראשית יג, יג), וְהָיוּ אַכְזָרִים בְּתַכְלִית, הֵפֶךְ גְּמוּר מֵאַבְרָהָם שֶׁהָיָה עִמּוּד הַחֶסֶד, וְזוֹהִי מִדָּתוֹ, כָּאָמוּר (מיכה ז, כ): "חֶסֶד לְאַבְרָהָם", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי סנהדרין פי"א), שֶׁהַחֶסֶד הִתְגַּלְגֵּל לְעוֹלָם בִּשְׁבִילוֹ. וְיָדוּעַ לַיּוֹדְעִים בְּכוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, כַּמָּה רְחוּק וְשִׁנְאָה יֵשׁ מִמִּי שֶׁהוּא טוֹב - לְהַפּוּכוֹ. וְאַנְשֵׁי סְדֹם, שֶׁהָיוּ בְּתַכְלִית הָאַכְזְרִיּוּת, מְגֻנִּים הָיוּ עַד מְאֹד בְּעֵינָיו, וּמְרֻחָקִים

הֵימֶנּוּ תַּכְלִית רִחוּק, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע מִלְּהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְהִשְׁתַּדֵּל כָּל כָּךְ בְּהַצָּלָתָם עַד כְּדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ, דַּהֲלֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ לַחֲרוֹן אַף שֶׁהֶצְרַךְ לְבַקֵּשׁ פַּעֲמַיִם "אַל יִחַר וְגוֹ'" (בראשית יח ל, לב). וְאַבְרָהָם הַנִּקְרָא יֶרֶא ה', כַּמָּה הָיָה יָרֵא מֵחֲרוֹן אַף, חַס וְחָלִילָה. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא נִמְנַע מִלְּהִתְפַּלֵּל וְלִטְעוֹן עֲבוּרָם, וּבְהִתְאַמְּצוּת כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה, וּבִתְבִיעָה, כִּבְיָכוֹל, מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְהֵינוּ, דְּמִצַּד מִדַּת הַחֶסֶד הִרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ מְחֻיָּב לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם, וּבְכָל טַצְדְּקֵי (תַּחְבּוּלוֹת) דְּאֶפְשָׁר - וּמַעֲתָּה, כַּמָּה יִגְדַּל הַחִיּוּב לְאֵין שִׁעוּר לְהִתְפַּלֵּל עַל עַם יִשְׂרָאֵל, עַל הַכְּלָל וְעַל הַפְּרָט, בְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה לְהִתְפַּלֵּל.

רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: הֱוֵי מִתְפַּלֵּל בִּשְׁלוֹמָהּ שֶׁל מַלְכוּת וְכוּ' (אבות ג). וּבְרַבֵּנוּ יוֹנָה: זֶה הָעִנְיָן רְצוֹנוֹ לוֹמַר - שֶׁיִּשׁ לָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָם, וּלְהִצְטַעֵר עַל צַעַר שֶׁל אֲחֵרִים. וְכֵן דַּרְכָּם שֶׁל צַדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תהלים לה, יג): "וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק וְגוֹ'", שֶׁאֵין לָאָדָם לַעֲשׂוֹת תַּחֲנוּנָיו וּבַקָּשָׁתוֹ לְצָרָכָיו בִּלְבַד, אַף לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁיַּעַמְדוּ בְּשָׁלוֹם, וּבִשְׁלוֹמָהּ שֶׁל מַלְכוּת יֵשׁ שָׁלוֹם לָעוֹלָם.

וְהִנֵּה, "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה" (תהלים פט, ג). וְתוֹרָה, תְּחִלָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים (סוטה יד.). וּמַעֲמוּדֵי הַחֶסֶד הוּא הַנְּשִׁיאָה בְּעֹל עִם חֲבֵרוֹ בְּכָל עִנְיָן שֶׁל סֵבֶל וְקֹשִׁי שֶׁל חֲבֵרוֹ. וּנְשִׂיאָה בְּעֹל, הֵינוּ בֵּין בְּמַעֲשֶׂה, לְהִשְׁתַּתֵּף בְּפֹעַל וְלַעֲזֹר לוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, וּבֵין בְּהַרְגָּשָׁה, שֶׁיַּרְגִּישׁ כְּאִלּוּ מֻטָּל עָלָיו עֻלּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְעִנְיַן נוֹשֵׂא בְּעֹל בְּמַעֲשֶׂה, מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה גַּבֵּי חֲסִידוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות ב, יא): "וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיַּרְא בְּסִבְלֹתָם", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַהוּ "וַיַּרְא"? שֶׁהָיָה רוֹאֶה בְּסִבְלוֹתָם וּבוֹכֶה, וְאָמַר: חֲבָל לִי עֲלֵיכֶם! מִי יִתֵּן מוֹתִי עֲלֵיכֶם! שֶׁאֵין לְךָ מְלָאכָה קָשָׁה מִמְּלֶאכֶת הַטִּיט. וְהָיָה נוֹתֵן כְּתֵפָיו וּמְסַיֵּעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן (שמו"ר פ"א כז). וּפֵרוּשׁ הַלָּשׁוֹן "וַיַּרְא בְּסִבְלֹתָם" - הֵינוּ, הַרְגָּשָׁה בְּחוּשׁ מַמָּשׁ - נָתַן עֵינָיו וְלִבּוֹ לִהְיוֹת מֵיצֵר עֲלֵיהֶם (רש"י שמות שם). וּמִזֶּה נִלְמַד גַּם כֵּן בְּגֹדֶל הַחִיּוּב לְהִשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא בְּצָרָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּסַכָּנָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּצַעַר הָרַבִּים.

ב - חובה להשתתף בצערן של ישראל, ואפלו כשאין בידו לעזר ולהועיל - חיב להצטער עמם.

לֹא יֹאמַר אָדָם: מֵילָא, אִם יֵשׁ בְּיָדִי לַעֲזֹר לְאָחִי, אֶעֱזֹר לוֹ. אֲבָל, אִם בֵּין כָּךְ אֵין בְּיָדִי לַעֲזֹר לוֹ - מַה יִּתֵּן וּמַה יּוֹסִיף שֶׁאֶצְטַעֵר עִמּוֹ. אֶלָּא חַיָּב לְהִצְטַעֵר עִמּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לַעֲזֹר לוֹ. וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים בְּ"מִשְׁנַת רַבִּי אַהֲרֹן" לְר' אַהֲרֹן קוֹטְלֶר, זֶה לְשׁוֹנוֹ:

וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): יְצֵעֵר אָדָם עִם הַצִּבּוּר, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁצִּעֵר עִם הַצִּבּוּר לְגַבֵּי מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יז, יב): "וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן

וַיָּשֹׂימוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ". וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְמשֶׁה כַּר אַחַת אוֹ כֶּסֶת אַחַת לֵישֵׁב עָלֶיהָ? - אֶלָּא כָּךְ אָמַר משֶׁה: הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר - אַף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר וְכוּ'. הֲרֵי, דְּהַחְיוּב לְהִצְטַעֵר עִם הַצִּבּוּר, אֵינוֹ רַק בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹעֶלֶת לַצִּבּוּר, אֶלָּא גַּם בְּאֹפֶן שֶׁאֵין לַצִּבּוּר תּוֹעֶלֶת מִצַּעֲרוֹ, דְּצָרִיךְ, פָּשׁוּט, לְצַעֵר עַצְמוֹ בְּצַעֲרָא דְגוּפָא. שֶׁכָּךְ מְחֻיֶּבֶת לִהְיוֹת הַרְגָּשָׁתוֹ בְּצַעַר הַצִּבּוּר - שֶׁיִּרְצֶה וְיִתְאַוֶּה לְהִצְטַעֵר יַחַד עִם הַצִּבּוּר. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה מִשּׁוּם דְּבֵקוּת בְּמִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ. וּכְמוֹ שֶׁנִּצְטַוִּינוּ "וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו" (דברים כח, ט), וֶהֱוֵי דּוֹמֶה לוֹ, דְּמַה הוּא כְּתִיב בֵּהּ (תהלים צא, טו): "עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה", וּ"בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר" (ישעיה סג, ט). וּבְזַמַּן שֶׁאָדָם מִיְּשְׂרָאֵל מִצְטַעֵר, שְׁכִינָה מַה לְּשׁוֹן אוֹמֶרֶת: קַלְנִי מֵרֹאשִׁי קַלְנִי מִזְּרוֹעִי (חגיגה טו: סנהדרין מו.), אַף אָנוּ חַיָּבִים לְהִצְטַעֵר בְּצַעַר חֲבֵרֵינוּ. וְכֵן הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז"ל, אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בִּשְׂנַת רְעָבוֹן מִטַּעַם הַנַּ"ל, דְּיֵשׁ לְהִשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר הַצִּבּוּר.

וְכָתַב הַ"חֲזוֹן אִישׁ", הוּבָא בְּסֵפֶר "אָרְחוֹת אִישׁ": אָדָם שֶׁחָסֵר רֶגֶשׁ מֵהִשְׁתַּתְּפוּת בְּצַעַר זוּלָתוֹ, הָעֵצָה לָזֶה - לְהִתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, וְאַף שֶׁאֵין הַדְּבָרִים יוֹצְאִים מִכֹּל לִבּוֹ - יִתְפַּלֵּל עָלָיו, וַאֲפִלּוּ אִם הַמִּצְטַעֵר אָדָם הֲמוֹנִי, הֶדְיוֹט וּבְזוּי. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכֵן זוֹ עֵצָה נִפְלָאָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׂנְאָה עַל חֲבֵרוֹ אוֹ קִנְאָה בַּחֲבֵרוֹ - יִתְפַּלֵּל עָלָיו לִשְׁלוֹמוֹ וּלְהַצְלָחָתוֹ, וּבָזֶה תּוּסַר הַקִּנְאָה וְהַשִּׂנְאָה מִלִּבּוֹ.

ג - גדל ענשו של הפורש מצער הצבור ואין משתתף בצערם.

מוּבָא בְּסֵפֶר "מִשְׁנַת רַבִּי אַהֲרֹן" גֹּדֶל עֹנֶשׁ הַפּוֹרֵשׁ מִצַּעַר הַצִּבּוּר, וְאוֹמֵר שָׁלוֹם עָלַיִךְ נַפְשִׁי, מַה לִּי וְלָהֶם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְאִם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּצַעַר הַצִּבּוּר, וְהוּא שְׁרוּי בְּשִׁוְיוֹן נֶפֶשׁ, חַס וְחָלִילָה, נִכַּח צַעַר הַצִּבּוּר - עַד כַּמָּה צָרִיךְ לְתִבְעַ אֶת עַצְמוֹ עַל כָּכָה. וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: תָּנוּ רַבָּנָן, בְּזַמַּן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר וּפֵרֵשׁ אֶחָד מֵהֶם, בְּאֵין שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁמְּלַוִּין לוֹ לָאָדָם וְכוּ', וְאוֹמְרִים: פְּלוֹנִי זֶה, שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַצִּבּוּר, אַל יִרְאֶה בְּנֶחָמַת צִבּוּר. תַּנְיָא אִידָךְ, בְּזַמַּן שֶׁהַצִּבּוּר שָׁרוּי בְּצַעַר, אַל יֹאמַר אָדָם: אֵלֵךְ לְבֵיתִי, וְאוֹכַל וְאֶשְׁתֶּה, וְשָׁלוֹם עָלַיִךְ נַפְשִׁי. וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן - עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (ישעיה כב, יג): "וְהִנֵּה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה הָרֹג בָּקָר וְשָׁחֹט צֹאן אָכֹל בָּשָׂר וְשָׁתוֹת יַיִן אָכוֹל וְשָׁתוֹ וְגוֹ'", מַה כְּתִיב בַּתְרֵהּ (שם יד): "וְנִגְלָה בְאָזְנָי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמֻתוּן". וְהִנֵּה, מִקְרָא זֶה דְּרָשׁוּהוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּבְּרַיְתָא (יומא פו.), דְּאַרְבָּעָה חִלּוּקֵי כַּפָּרָה עַל עָוֹן חִלּוּל הַשֵּׁם; דְּהָכִי אָמְרִינַן הָתָם: אֲבָל, מִי שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בְּיָדוֹ, אֵין לוֹ כֹּחַ בִּתְשׁוּבָה לְתָלוֹת, וְלֹא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בְּיִסּוּרִין לְמָרֵק, אֶלָּא כֻּלָּן תּוֹלִין וּמִיתָה מְמָרֶקֶת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וְנִגְלָה בְאָזְנָי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמֻתוּן". וַהֲרֵי דִּקְרָא זֶה מְדַבֵּר בְּעָוֹן חִלּוּל הַשֵּׁם, שֶׁהוּא חָמוּר מֵחַיָּבֵי כְרִיתוּת וּמֵחַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְהָכָא דְּרָשׁוּהוּ בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר הַצִּבּוּר.

וַהֲרֵי לָנוּ כַּמָּה נוֹרָא הֶעָוֹן הַזֶּה שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּצַעַר הַצִּבּוּר, שֶׁכַּפָּרָתוֹ חֲמוּרָה וְקָשָׁה מֵחַיָּבֵי כְּרִיתוּת וְחַיָּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין. וְהַדָּבָר מַבְהִיל עַד מְאֹד, לְהִתְבּוֹנֵן בְּגֹדֶל הַחוֹבָה לְהִצְטַעֵר וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַצִּבּוּר.

אֱלִימֶלֶךְ, מַכְלוֹן וְכִלְיוֹן, גְּדוֹלֵי הַדּוֹר הָיוּ וּפַרְנְסֵי הַדּוֹר, וּמִפְּנֵי מָה נֶעֱנְשׁוּ? - שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל בְּנֵי דוֹרָם, וְלֹא בִּקְּשׁוּ. (בבא בתרא צא)

ד - מעלת תפלת צבור.

מַעֲלָה א. רִבִּי נָתָן אוֹמֵר (ברכות ח): מִנַּיִן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בִּתְפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לו, ה): "הֶן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס".

מַעֲלָה ב. "פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם" (תהלים קב, יח). פָּתַח בִּלְשׁוֹן יָחִיד - "תְּפִלַּת הָעַרְעָר", וְסִיֵּם בִּלְשׁוֹן רַבִּים - "וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם" - לוֹמַר לְךָ, שֶׁכְּשֶׁיֵּשׁ תְּפִלַּת רַבִּים, זוֹכֶה גַּם הָעַרְעָר, שֶׁאֵין בּוֹ זְכוּת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ. וְהַיְנוּ, "מֵתֵי פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר" - שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵינוֹ רָאוּי, תְּפִלָּתוֹ מִתְקַבֶּלֶת - כַּאֲשֶׁר "וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם" - כְּשֶׁיֵּשׁ תְּפִלַּת רַבִּים. (מעלות התפלה)

מַעֲלָה ג. אֵימָתַי אַף תְּפִלַּת יָחִיד בְּבֵיתוֹ מְקֻבֶּלֶת יוֹתֵר? דַּוְקָא כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁרַבִּים מִתְפַּלְּלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. אָז, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ עִמָּהֶם, כֵּיוָן שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִים - מְקֻבָּל יוֹתֵר. הֲרֵי לְךָ מַעֲלַת תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, שֶׁמַּשְׁפִּיעָה עַל הַיָּחִיד, וְכָל שֶׁכֵּן מִי שֶׁנִּמְצָא בְּצִבּוּר מַמָּשׁ. (מהרש"א ברכות ח)

מַעֲלָה ד. כָּתַב בַּעַל הַ"תַּנְיָא": הִתְבּוֹנֵן, כִּי אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וּקְדוֹשִׁים אֵינָם יְכוֹלִים לוֹמַר קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה, וְאִלּוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ יְכוֹלִים לוֹמַר. וְכָל בֵּי עֲשָׂרָה, שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָא.

מַעֲלָה ה. כֵּיוָן שֶׁבָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵינוֹ מוֹצֵא עֲשָׂרָה - מִיָּד הוּא כּוֹעֵס (ברכות ו). וְעַל פִּי זֶה, כָּתַב הָרַמְבַּ"ן (בהשמטות למסכת גיטין לח), יוּבַן אֵיךְ שִׁחְרֵר רִבִּי אֶת עַבְדּוֹ לְצֹרֶךְ מִנְיָן, וַהֲלֹא אָסוּר לְשַׁחְרֵר אָדָם אֶת עַבְדּוֹ כְּנַעֲנִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה, מו): "לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ. וְתֵרֵץ, כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס כְּשֶׁאֵין מוֹצֵא מִנְיָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - דּוֹחֶה מִצְוַת מִנְיָן וּתְפִלָּה בְּצִבּוּר מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁבַּתּוֹרָה. (מעלות התפלה)

מַעֲלָה ו. הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה מַקְשָׁה: וְכִי תְּפִלָּה אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל לָשׁוֹן? וַהֲרֵי אָמַר ר"י: אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכָיו בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּית. וּמְתָרֵץ - כָּאן בְּצִבּוּר, כָּאן בְּיָחִיד. שֶׁבְּצִבּוּר שׁוֹרָה שְׁכִינָה, וּלְגַבֵּי שְׁכִינָה מוּבָן כָּל לָשׁוֹן, וַאֲפִלּוּ אֲרַמִּית יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל.

מַעֲלָה ז. בְּפֶרֶק קָמָא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: מִנַּיִן לְגָזַר דִּין שֶׁל צִבּוּר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנֶּחְתַּם כְּבָר, נִקְרָע בִּתְפִלָּתָם - שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ז): "מִי כַה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו".

מַעֲלָה ח. בְּיִלְקוּט אֵיכָה: "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם" (איכה ג, מא) - אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן שָׂם נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ. כְּלוֹמַר, לֹא רַק בַּחִיצוֹנִיּוּת נוֹשֵׂא אֶת כַּפּוֹת יָדָיו וּמִתְפַּלֵּל, אֶלָּא שָׂם אֶת נַפְשׁוֹ בְּכַפּוֹ וּמִתְפַּלֵּל בְּכָנָה. וְשׁוֹאֵל הַמִּדְרָשׁ: הֲרֵי לָמַדְנוּ, "וַיִּפַּתּוּהוּ בְּפִיהֶם וְגוֹ'" (תהלים עח, לו), וּסְמִיךְ לֵהּ (שם לח): "וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן". שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה אֶלָּא דֶּרֶךְ פִּתּוּי - ה' מְכַפֵּר. וּמְתָרֵץ - כָּאן בְּצִבּוּר, כָּאן בְּיָחִיד. כִּי בְּיָחִיד צָרִיךְ כַּוָּנָה מְיֻחֶדֶת מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּצִבּוּר.

וְהַטַּעַם לְכָךְ, שֶׁעֶצֶם זֶה שֶׁעוֹזֵב הָאָדָם עֲסָקָיו וְטוֹרֵחַ וּבָא לְתְפִלָּה בְּצִבּוּר בַּשָּׁעָה שֶׁקִּבְּעוּ, מְקֻדָּשׁ בְּכָךְ שֵׁם שָׁמַיִם בָּרַבִּים, וּתְפִלָּתוֹ לְעוֹלָם מְקֻבֶּלֶת יוֹתֵר.

מַעֲלָה ט. כְּתִיב (דברים ד, ז): "מִי כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו", וְהַכְּתִיב (ישעיה נה, ו): "דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ" - לָא קַשְׁיָא - הָא בְּיָחִיד, הָא בְּצִבּוּר. כִּי בְּיָחִיד יֵשׁ זְמַנִּים מְיֻחָדִים שֶׁהַתְּשׁוּבָה שָׁלוֹ מְקֻבֶּלֶת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרַבִּים שֶׁקּוֹבְעִים עַצְמָם לִתְשׁוּבָה, אָז נַעֲשֶׂה בָּזֶה יִחוּד גָּדוֹל וְנוֹרָא בַּשָּׁמַיִם, כִּי תְּשׁוּבַת הָרַבִּים מְסֻגֶּלֶת בְּכָל עֵת, וְאֵין לוֹ שׁוּם זְמַן קָבוּעַ. רַק, תָּמִיד, עַל יְדֵי תְּשׁוּבַת הָרַבִּים בִּתְפִלָּה וּתְשׁוּבָה בְּיַחַד, נִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי זֶה עֵת רָצוֹן גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, לְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹתֵיהֶם בַּשֹּׁרֶשׁ, וּלְהַמְתִּיק כָּל הַדִּינִים, וּלְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם וּלְכָל הָעוֹלָם כָּל מִינֵי הַשְׁפָּעוֹת בָּעוֹלָם. לָכֵן, מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים אִם אֶפְשָׁר לְקַבֵּץ עֲשָׂרָה חֲבֵרִים כְּאֶחָד שֶׁיַּעַסְקוּ בִּתְשׁוּבָה בְּיַחַד, וְאָז - אַשְׁרֵי חֶלְקָם, כִּי מִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי זֶה עֵת רָצוֹן גָּדוֹל וְנוֹרָא.

מַעֲלָה י. מִדִּבְרֵי ה"חֹפֶץ חַיִּים" מֵעִנְיַן תְּפִלָּה בְּצִבּוּר כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַטֵּל קְדֻשָּׁה וְאָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא: כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֲנָשִׁים שֶׁנָּקֵל בְּעֵינֵיהֶם, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, לְהִתְפַּלֵּל בְּיִחִידִי בְּבֵיתָם בְּכָל יְמוֹת הַחוֹל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים גֹּדֶל הַמַּצָּוָה שֶׁיֵּשׁ בִּתְפִלָּה בְּצִבּוּר. עַל כֵּן מָצָאתִי עַצְמִי כִּמְחֻיָּב בַּדָּבָר, לְהַעֲתִּיק לִפְנֵי הַכֹּל גֹּדֶל הַמַּצָּוָה שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה; כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל הָאָדָם בְּצִבּוּר, לְבַד מַה שֶּׁמִּתְרוֹמֵם בָּזֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ" (משלי יד, כח), עוֹד הוּא מְקַיֵּם בָּזֶה עוֹד כַּמָּה מִצְוֹת רַבּוֹת; אֲמִירַת הַ'בָּרְכוּ' וַעֲנִיַּת 'אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא' וּקְדֻשָּׁה. וְכַמָּה גָּדוֹל עִנְיָנָם וְרֹב חֲשִׁיבוּתָם בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֶרֶת אַהֲבָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וּמַזְכִּיר גְּלוּתָם, וּמְמַהֵר גְּאֻלָּתָם.

וְכֵן אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (מובא בתניא רבתי): בְּרוּכִים לִי שָׁמַיִם וְאָרֶץ וְיוֹרְדֵי מֶרְכָּבָה אִם תַּגִּידוּ לְבָנַי מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמְרִים לְפָנַי 'קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת', וְלַמְּדוּ אוֹתָם שֶׁיִּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם לַמָּקוֹם נֶגֶד בֵּית תְּפִלָּתָם, וְיָרִימוּ עִקְבוֹתֵיהֶם עִם גּוּפָם בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַדְּשִׁין אוֹתִי, כִּי אֵין הֲנָאָה בְּעוֹלָמִי כְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת בְּעֵינַי וְעֵינַי נְשׂוּאוֹת בְּעֵינֵיהֶם. וְאוֹתָהּ שָׁעָה אֲנִי אוֹחֵז בְּכִסֵּא כְבוֹדִי בִּדְמוּת יַעֲקֹב, וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ, וּמַזְכִּיר גְּלוּתָם, וּמְמַהֵר גְּאֻלָּתָם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

כִּי אִם יִשְׂרָאֵל הָיוּ עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה - מִיָּד הָיוּ נִגְאָלִין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וּכְעִנְיָן זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ג), שֶׁנִּגְלָה אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא לְרַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר לוֹ, כִּי בְּכָל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנָסִין לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וְעוֹנִין 'אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ' - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְנַעְנֵעַ רֹאשׁוֹ וְאוֹמֵר: אַשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְּקַלְסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כָּךְ, וּמָה לוֹ לְאָב שֶׁהִגְלָה אֶת בָּנָיו מֵאַרְצָם, וְאוֹי לָהֶם לְבָנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶם. מָתַי אָשׁוּב לְהֵיכָלִי, מָתַי אֲקַבֵּץ אֶת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מִבֵּין הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים, שֶׁיִּהוּ מְפָאֲרִין וּמְרוֹמְמִין אֶת קְדֻשַּׁת שְׁמִי הַגָּדוֹל (סיום לשון זה מובא ברוקח בהלכות ברכות).

עוֹד אִיתָא בַּגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כֹּל הָעוֹנֶה אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא בְּכָל כּוֹחוֹ [הַיְנוּ, בְּכָל כַּוָּנָתוֹ], קוֹרְעִין לוֹ גְּזַר דִּינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה, ב): "בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'". וְאָמַר שָׁם עוֹד, דַּאֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל מִינוּת, מוֹחֲלִין לוֹ. וְהֶאֱרַכְתִּי עוֹד מֵעִנְיָן מַעֲלַת עֲנִיַּת "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא" בְּסֵפֶר "אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל" ח"ב.

ר' חַיִּים מִוולוֹזִ'ין בְּפֵרוּשׁוֹ לְאָבוֹת "רוּחַ חַיִּים", רוֹאֶה בְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה "אַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ" כְּהֶמְשֵׁךְ יָשִׁיר לִתְחִלַּת הַמִּשְׁנָה הַמְדַבֶּרֶת עַל זְהִירוּת בַּתְּפִלָּה. וּלְפִי זֶה פֵּרֵשׁ הַמַּאֲמָר "אַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ" - לֹא תִתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת בִּפְנֵי עַצְמְךָ, כִּי אִם תִּתְפַּלֵּל בִּיחִידוּת, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁתִּהְיֶה רָשָׁע, חַס וְחָלִילָה, כִּי הַתְּפִלָּה בְּיִחִיד צְרִיכָה כַּוָּנָה יְתֵרָה וּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, וְאִם לַאו - תְּפִלָּתוֹ נִדְחֵית לְבַר (לַחוּץ). וְזֶה [הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה יְתֵרָה], אֵינוֹ מָצוּי, בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, בִּזְמַנֵּנוּ. אֲבָל, עִם הַצִּבּוּר, אַף שֶׁלֹּא תִהְיֶה תְּפִלָּתוֹ כָּל כָּךְ בְּכַוָּנָה שְׁלֵמָה - עִם כָּל זֶה אֵינָהּ נִמְאֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, "פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעַרְעָר וְלֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם" (תהלים קב, יח), כִּי "עַרְעָר" פֵּרוּשׁוֹ יְחִידִי, כְּמוֹ "כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה" (ירמיה יז, ו). רְצוֹנוֹ לוֹמַר, שֶׁתְּפִלַּת יָחִיד פּוֹנִים [בּוֹדְקִים] אוֹתָהּ עַל כָּל צַד בְּדִקְדּוּק וְחִפּוּשׂ בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם דֶּרֶךְ עֲלִיּוֹת, אִם הִיא רְאוּיָה לַעֲלוֹת, אִם לַאו, חַס וְחָלִילָה. אֲבָל, "לֹא בָזָה אֶת תְּפִלָּתָם" - תְּפִלַּת צִבּוּר, דְּאַף אִם אֵינָהּ רְאוּיָה כָּל כָּךְ לַעֲלוֹת, אֵין מְדַקְדְּקִין עָלֶיהָ כָּל כָּךְ בִּזְכוּת הַצִּבּוּר, וְאֵינָהּ נִמְאֶסֶת, עַל כָּל פָּנִים. וְאָמַר: 'הֱוֵי זָהִיר בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה' - לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, 'וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ' - לִפְרוֹשׁ מִן הַצִּבּוּר.

וּבַטּוּר "שֻׁלְחָן עָרוּךְ" (אורח חיים סי' צ) נִפְסָק: לֹא יִתְפַּלֵּל אָדָם אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עִם הַצִּבּוּר, שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (ברכות ח.): אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. פֵּרוּשׁ - עִם הַצִּבּוּר. וּמוֹסִיף נִקְּדָ לְדִבְרִים אֵלּוּ, רַבֵּנוּ יְחִיאֵל בַּר יְקוּתִיאֵל בַּר בִּנְיָמִין הָרוֹפֵא, בְּסֵפֶר "מַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת": ...גְּדוֹלָה הִיא תְּפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים לִפְנֵי 'הַמָּקוֹם', שֶׁהוּא עוֹשֶׂה צָרְכֵיהֶן קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶן, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סה, כד): "וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה, עוֹד

הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע", לְפִי שֶׁזְּכוּתָן שֶׁל רַבִּים גָּדוֹל לִפְנֵי הַמָּקוֹם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים נה, יט): "פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי, כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי".

ה - תפלה על הרשעים שיחזרו בתשובה.

כָּתַב הָרַב "פֶּלֶא יוֹעֵץ" בְּסִפְרוֹ "בֵּית תְּפִלָּה", וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בְּכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַתְּחִנּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, שֶׁלֹּא עַל עַצְמוֹ בִּלְבַד יְבַקֵּשׁ, אֶלָּא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ - נִקְרָא חוֹטֵא. וְאִם אָמְרוּ עַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, שֶׁהָיָה נֶעֱנָשׁ, שֶׁהָרוֹצֵחַ, שֶׁהָיָה גּוֹלֶה לְעָרֵי מִקְלָט, לֹא יָשׁוּב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל - תָּלָה [הַכָּתוּב] שִׁיבַת הָרוֹצֵחַ לְבֵיתוֹ בְּמִיתַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, לְפִי שֶׁהָיָה לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי כָךְ. וְאִם כָּךְ הָיָה נֶעֱנָשׁ עַל רָעַת הַגּוּף, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה עַל רָעַת הַנֶּפֶשׁ. הִנֵּה כִּי כֵן, יֵשׁ לְכַוֵּן מְאֹד וּלְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל הַפּוֹשְׁעִים שֶׁיָּשׁוּבוּ, עַל יְדֵי שֶׁיִּתְּחוֹר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֲתִירָה מִתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, וְיִעְזְרֵם בַּעֲבוּר כְּבוֹד שְׁמוֹ שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ לָשׁוּב.

וַהֲרֵי סִפּוּר מְאַלֵּף בִּינָה, שֶׁאֵין לְקַלֵּל, חָלִילָה, אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא רַק לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם שֶׁיַּחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה.

ר' יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד זַצַ"ל, שֶׁהָיָה יָדוּעַ כְּלוֹחֵם גָּדוֹל מִלְחֶמֶת ה' נֶגֶד הָרְשָׁעִים וְהַמַּשְׂכִּילִים, רָגִיל הָיָה לוֹמַר: אִם רָאִיתָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁחָטָא וּפָשַׁע - אַל תִּשְׂנָא וּתְבַזֶּה אוֹתוֹ, אֶלָּא רַחֵם עָלָיו כְּשֵׁם שֶׁמְּרַחֲמִים עַל בַּעַל מוּם אוֹ עַל מֻכֶּה בְּגוּפוֹ. חֲזַ"ל אָמְרוּ: "יִתַּמּוּ חַטָּאִים" (תהלים קד, לג), וְלֹא חוֹטְאִים, מִכָּיוָן שֶׁרֹב פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל תִּינוֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ הֵם, וְאִלּוּלֵא הַגָּלוּת וְהַצָּרוֹת הָרַבּוֹת, בְּוַדַּאי הָיוּ שָׁבִים בִּתְשׁוּבָה.

הַנָּחָה זוֹ הִנְחָתָה אוֹתוֹ כָּל יָמָיו. טוּב לֵב וְרַחֲמִים דִּבְּרוּ מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ כַּאֲשֶׁר הֵטִיף לָהֶם מוּסָר וְעוֹרָם עַל הַשְׁקָפוֹתֵיהֶם הַקְּלוֹקְלוֹת; אֶת שִׁיטָתָם וּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים שֶׁל מְחַלְּלֵי הַתּוֹרָה - שָׂנָא בְּכָל לִבּוֹ, אַךְ כָּל שֹׂנְאָה בְּאֹפֶן אִישִׁי לֹא נִרְאֲתָה בּוֹ לְאַחִים טוֹעִים.

וְכָךְ הָיָה מְסַפֵּר נֶאֱמָן בֵּיתוֹ, ר' מֹשֶׁה בְּלוּי: יָצָאתִי פַּעַם בִּלְוָיַת רַבֵּנוּ מִבֵּית הַחוֹלִים "שַׁעֲרֵי צֶדֶק" בְּט"ו בִּשְׁבָט. רָאִיתִי מֵרָחוֹק תַּלְמִידֵי בֵּית הַסֵּפֶר הוֹלֶכֶת וּמִתְקָרֶבֶת אֵלֵינוּ; בָּנִים וּבָנוֹת, נְעָרִים וּנְעָרוֹת, עִם דֶּגֶל הַצִּיּוֹנִים בְּרֹאשׁ כָּל קְבוּצָה, וְשִׁירִים עִבְרִיִּים בְּפִיהֶם.

הֵם צָעֲדוּ בְּשׁוּרוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה, כְּשֶׁהֵם מְמַלְּאִים אֶת רֹחַב הָרְחוֹב, וְהַקָּהָל נִדְחַק אֶל הַמִּדְרָכוֹת.

יָדַעְתִּי שֶׁמַּחֲזֶה שֶׁל כַּמָּה אֲלָפִים יְלָדוֹת וִילָדוֹת בָּתֵּי הַסֵּפֶר הַצּוֹעֲדִים בְּתַהֲלוּכָה כָּזֹאת, יְצַעֵר אֶת ר' יוֹסֵף חַיִּים, וְעַל כֵּן אָמַרְתִּי לוֹ: 'תַּהֲלוּכַת יַלְדֵי בָתֵּי הַסֵּפֶר בָּאָה, אוּלַי רוֹצֶה הָרַב לַחֲזֹר אֶל בִּנְיַן בֵּית הַחוֹלִים?'

'**לאו**!' - הֲיָתָה תְּשׁוּבָתוֹ - 'וְכִי לֹא יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה?...'

רַבֵּנוּ נִשְׁעַן עַל כְּתֵפַי, וְגַם אָנוּ כְּכָל הַקָּהָל נִדְחַקְנוּ לְצַדֵּי הֶרְחוֹב.

הַתַּהֲלוּכָה עוֹבֶרֶת קְבוּצוֹת קְבוּצוֹת, כָּל בֵּית סֵפֶר לְעַצְמוֹ, וְקוֹל הַשִּׁירָה פּוֹלֵחַ אֶת הָאֲוִיר. אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרַבֵּנוּ, וְרוֹאֵהוּ מְמַלְמֵל בִּשְׂפָתָיו. אֲנִי מַטֶּה אֶת אָזְנִי וְשׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ אוֹמֵר וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: 'יוֹסֵף ה' עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם, בְּרוּכִים אַתֶּם לַה'... יוֹסֵף ה' עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם...', תּוֹךְ שֶׁהוּא מַזִּיל דִּמְעָה וּמִתְפַּלֵּל שֶׁיִּזְכּוּ כָּל אֵלֶּה גַּם לַפְּסוּק הַקּוֹדֵם: 'יְבָרֵךְ יִרְאֵי ה' הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים...', עַד שֶׁכָּל הַתַּהֲלוּכָה עֲבָרָה עַל פָּנָיו...

וּמוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים סְגֻלָּה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קָרוֹב אוֹ אוֹהֵב שֶׁטָּרֵם זָכָה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו בְּבִרְכַּת 'הֲשִׁיבֵנוּ', וּלְהַזְכִּירוֹ בְּשָׁמוֹ שֶׁיַּחֲזִירֵהוּ ה' בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

וְכָתַב הַשָּׁלֵ"ה: וּכְשֵׁם שֶׁחַיָּב אָדָם לְהִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ, כְּךָ חַיָּב לְהִתְפַּלֵּל עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בְּסוֹף פֶּרֶק קָמָא דְּסוֹטָא: "וְלַפּוֹשְׁעִים יַפְגִּיעַ" (ישעיה נג, יב) - מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּשּׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה, וְשָׁבוּ. וְכֵן בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית: אָמְרוּ עַל אַבָּא חִלְקִיָּה, כְּשֶׁהִתְפַּלְּלוּ הוּא וְאִשְׁתּוֹ עַל הַגְּשָׁמִים, נַעֲנָתָה אִשְׁתּוֹ תְּחִלָּה לִשְׁתֵּי סְבוֹת - אַחַת, לְפִי שֶׁהָיְתָה רְגִילָה לִתֵּן מַאֲכָל לְעָנִי, וְהַסְּבָה הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁהִתְפַּלְּלָה עַל רְשָׁעִים שֶׁהָיוּ בִּשְׁכוּנָתָהּ שֶׁיָּשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה, וְשָׁבוּ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. (של"ה עמוד התשובה)

וְאַף שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל: הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם, וְאִם-כֵּן עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה תָּלוּי בַּחוֹטֶא עַצְמוֹ וּמַה שֶּׁיִּךְ לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. אוּלָם אֵין זוֹ שְׁאֵלָה כְּלָל, שֶׁכֵּן תְּפִלָּתֵנוּ עַל חוֹטֶא זֶה שֶׁאֵבֵד כְּבָר אֶת כֹּחַ וּזְכוּת בְּחִירָתוֹ בְּרֹב שֶׁהִדְרְדֵּר לִשְׁאוֹל, וּתְפִלָּתֵנוּ שֶׁיָּשׁוּב לְמַצָּב שֶׁל בְּחִירָה וְיֵהָא בִּיכָלְתּוֹ לִלְחֹם, שֶׁכֵּן בְּמַצָּבוֹ שֶׁל עַתָּה אֵינוֹ כָּשִׁיר אֲפִלּוּ לְמַצָּב לְחִימָה, שֶׁכֵּן הִנּוֹ קוֹרֵס תַּחַת יְצִרוֹ, וְאֵכֶן כְּשֶׁיַּגִּיעַ זֶה לְמַצָּב שֶׁל בְּחִירָה אָכֵן אֵין הַצָּלָחָתוֹ תְּלוּיָה אֶלָּא בּוֹ.

פרק יא - טוב להודות לה'

כָּתַב בְּסֵפֶר "הָעֲקֵדָה" (שער נב, דף רעד) דְּהַמִּדָּה הַיּוֹתֵר פְּחוּתָה בְּחֶרְפָּה וְהַמְּזֻקֶּקֶת שֶׁבָּאֲנָשִׁים וּמַחֲרֶבֶת הָעוֹלָם - הַיְנוּ הַנָּהֳנָה מִזּוּלָתוֹ וְהוּא כְּפוּי טוֹבָה, לְבִלְתִּי הֱיוֹתוֹ מַחֲזִיק לוֹ חִנָּא וַהֲשָׁבַת גְּמוּל כְּפִי הַשָּׂגַת יָדוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמְּבַטֵּל הַמִּדָּה שֶׁעָלֶיהָ הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, לְפִי שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת לַנִּבְרָאִים אֶלָּא עַל דֶּרֶךְ הַמַּשָּׂא וְהַמַּתָּן, בְּתֵת זֶה לָזֶה וְלִקָּחַת זֶה מִזֶּה. דְּכַאֲשֶׁר יָשִׁיב הַמְקַבֵּל גְּמוּל מֻהַטּוֹב שֶׁקִּבֵּל, הִנֵּה הוּא נוֹתֵן כֹּחַ בְּיַד הַנּוֹתֵן לְתֵת וּלְהוֹסִיף לוֹ עוֹד שֶׁפַע שׂבַע רָצוֹן. אֲבָל בְּהֶמְנְעוֹ מִלְּהָשִׁיב גְּמוּל, הוּא מַתִּישׁ כֹּחוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיף תֵּת אֵלָיו עוֹד, וְאִם כָּךְ בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה בֵּין אָדָם לְקוֹנוֹ.

א - טוב להודות לה'

הַמַּבְחָן הָאֲמִתִּי שֶׁל הַמַּאֲמִין תָּלוּי בְּמִדַּת הַכָּרַת הַטּוֹב שֶׁלּוֹ כְּלַפֵּי טוֹבוֹת וְחַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֲרֵי בָּזֶה מַכִּיר שֶׁכָּל טוֹבוֹתָיו מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ. וְאַף שֶׁנִּרְאֶה לָעַיִן שֶׁפְּלוֹנִי אוֹ אַלְמוֹנִי הֵיטִיב עִמּוֹ, מַאֲמִין שֶׁאֵין בְּיַד שׁוּם בְּרִיָּה לְהֵיטִיב עִמּוֹ מִבַּלְעֲדֵי ה'. וְאָמְנָם מְחֻיָּב לְהֵן הוֹדָאָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל שֶׁתִּבְוֹא טוֹבָתוֹ עַל יָדוֹ, אֲבָל בְּעִקַּר מוֹדֶה לַה' יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא הַמֵּיטִיב הָאֲמִתִּי.

וְכֵן הַמַּצְלִיחַ בַּעֲסָקָיו, בִּבְרִיאוּתוֹ וְכִיּוֹצֵא, יוֹדֵעַ שֶׁאֵין כֹּחוֹ וְעָצְמַת יָדוֹ עָשׂוּ לוֹ הַחַיִל הַזֶּה, וּמוֹדֶה לַה' בְּכָל פְּרָט בְּשִׁיר וְשֶׁבַח. וְזוֹ גַּם עֻצָּה נִפְלָאָה לְהַשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ יְסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה בֶּאֱמֶת.

וּבְ"רֵאשִׁית חָכְמָה" מוּבָא שֶׁהַקָּבָ"ה חָפֵץ וְאוֹהֵב שֶׁיְּסַפְּרוּ גְּדֻלּוֹ וּכְבוֹדוֹ, וְהוּא מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁאוֹהֵב אֶת עַבְדּוֹ כְּשֶׁמְּסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ. וּמֵבִיא מֵ"הַזֹּהַר": מָאן דְּאַסְגֵּי תֻּשְׁבְּחָן לְגַבֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אַסְגֵּי שְׁלָמָא בְּעַלְמָא, כְּלוֹמַר: הַמְרַבֶּה בְּתִשְׁבָּחוֹת לַה' מַרְבֶּה שָׁלוֹם בָּעוֹלָם.

וְעוֹד שָׁם מֵ"הַזֹּהַר": כָּל מָאן דְּיָדַע לְשַׁבָּחָא לְמָרֵיהּ כִּדְקָא יָאוּת, קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד לֵיהּ רְעוּתֵיהּ וְלֹא עוֹד אֶלָּא אַסְגֵּי בִּרְכָאן לְעֵילָא וְתַתָּא, וְעוֹד מוּבָא שָׁם שֶׁאָמִירַת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת גּוֹרֶמֶת לִדְבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְעוֹד מוּבָא בְּ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" שַׁעַר עֲבוֹדַת הָאֱלֹקִים פֶּרֶק ד': מִדְרַגַּת הַשְּׁלֵמִים שֶׁזָּכוּ לִשְׁלֵמוּת הַדַּעַת, אֵין עֲבוֹדָתָם אֶת ה' מִשּׁוּם שָׂכָר אוֹ מֵחֲשַׁשׁ עֹנֶשׁ, אֶלָּא מִכְּיוָן שֶׁכְּבָר מְחַיֵּב אוֹתָם שִׂכְלָם לְהֵיטִיב עִם מִי שֶׁהֵיטִיב לָהֶם.

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּתוֹכַחְתּוֹ לְיִשְׂרָאֵל אוֹמֵר: "הַלְיהוָ' תִּגְמְלוּ זֹאת עַם נָבָל וְלֹא חָכָם הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךָ הוּא עָשְׂךָ וַיְכֹנְנֶךָ". וּפֵרְשׁוּ הַמְפָרְשִׁים (מוּבָא בְּ"פִּתְחֵי לֵב" עַל "חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" בְּשַׁעַר עֲבוֹדַת הָאֱלֹקִים): שֶׁהֵיטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת. "תִּגְמְלוּ זֹאת" - שֶׁאֵינְכֶם עוֹבְדִים אוֹתוֹ. "עַם נָבָל" - כְּפוּי טוֹבָה. "וְלֹא חָכָם" - לְהַכִּיר לוֹ טוֹבָה. "הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךָ" - שֶׁעָשָׂה אוֹתְךָ מֵאַיִן לְיֵשׁ לְמַעַן תִּהְיֶה קִנְיָנוֹ. "הוּא עָשְׂךָ" - לְאֱמָה. "וַיְכֹנְנֶךָ" - הֵכִין אוֹתְךָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה.

ב - חמר עוון כפיות טובה

מוּבָא בַּגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת "סַנְהֶדְרִין" (צד.): אָמַר ר' תַּנְחוּם, דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: "לְמַרְבֶּה הַמִּשְׂרָה" (יְשַׁעְיָה" ט) - מִפְּנֵי מָה מ' שֶׁל מִלַּת "לְמַרְבֶּה" סְתוּמָה (אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹת בְּאֶמְצַע מִלָּה)? בִּקֵּשׁ הַקָּבָ"ה לַעֲשׂוֹתוֹ לְחִזְקִיָּה מָשִׁיחַ וְסַנְחֵרִיב גּוֹג וּמָגוֹג. אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּבָ"ה: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמַה דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר כַּמָּה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת לְפָנֶיךָ לֹא עָשִׂיתָ מָשִׁיחַ, חִזְקִיָּה שֶׁעָשִׂיתָ לוֹ כָּל הַנִּסִּים הַלָּלוּ וְלֹא אָמַר שִׁירָה לְפָנֶיךָ תַּעֲשֶׂה מָשִׁיחַ?!" לָכֵךְ נִסְתַּתֵּם. וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י: בִּקֵּשׁ הַקָּבָ"ה לִסְתֹּם צָרוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּקֵּשׁ

לַעֲשׂוֹת לְחִזְקִיָּה מָשִׁיחַ וּבָזֶה לְהַקְדִּים הַגְּאֻלָּה, אֶלָּא שֶׁלֹּא אָמַר שִׁירָה, נִדְחָה. וְהוּא נוֹרָא וְאָיֹם שֶׁהַגָּלוּת וְצָרוֹת יִשְׂרָאֵל, אִלּוּ אָמַר חִזְקִיָּה שִׁירָה, הָיוּ מִתְבַּטְּלִים כֻּלָּם, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁלֹּא אָמַר שִׁירָה, נִמְשְׁכוּ גָּלוּתָן וְצָרוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וּרְאֵה כַּמָּה חָמוּר עָוֹון כְּפִיּוּת טוֹבָה בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וּמִמֶּנּוּ תַּקִּישׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה כְּפִיּוּת טוֹבָה כְּלַפֵּי הַקָּבָ"ה שֶׁהוּא הַמֵּיטִיב הָאֱמִתִּי וְאֵין שׁוּם טוֹבָה נַעֲשֵׂית בָּעוֹלָם מִבַּלְעָדוֹ. **נָאֱמַר** בְּ"מִשְׁלֵי" (יז, יג): "מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ". וְאָמְרוּ: "כָּל הַכּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, סוֹפוֹ כּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה". וְעוֹד אִיתָא בְּ"יְרוּשַׁלְמִי" ("בְּרָכוֹת" ט) שֶׁכְּפִיּוּת טוֹבָה הֵקִשָּׁה לִכְפִירָה בָּעִקָּר. וּמוּבָא "בְּאוֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ שֶׁתְּחִלַּת דַּרְכּוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע בְּהַפִּילוֹ אֶת הָאָדָם עַד לִדְיוֹטָא תַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר, הוּא בָּזֶה שֶׁיַּכְשִׁילוֹ בָּעָוֹון כְּפִיּוּת טוֹבָה. וְהָעֵצָה לְהִתְחַזְּקוּת בְּמִדָּה זוֹ לִהְיוֹת מוֹדֶה לַה' וְלֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה הִיא לֹא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ. וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים בְּדִבְרֵי הָרַב דֶּסְלֶר זַצַ"ל: "כְּפִיּוּת הַטּוֹבָה הִיא בִּשְׁנֵי מִישׁוֹרִים: כְּלַפֵּי הַקָּבָ"ה וּכְלַפֵּי בְּנֵי אָדָם, וְשׁוֹרֶשׁ אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם, כָּאָמוּר: 'כָּל הַכּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, סוֹפוֹ כּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל מָקוֹם'. מִי שֶׁחָסֵר לוֹ בְּמִדַּת הַכָּרַת הַטּוֹב הַשְׁלֵמָה כְּלַפֵּי חֲבֵרוֹ, חֲסֵרִים לוֹ הַכֵּלִים לְהַכִּיר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל הַקָּבָ"ה. בַּמִּדָּה שֶׁקָּנָה וְסִגֵּל אָדָם לְעַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַכָּרַת הַטּוֹב לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, בָּהּ בַּמִּדָּה מְסֻגָּל הוּא לִרְאוֹת וּלְהָבִין אֶת גְּלוּיֵי חֶסְדָיו יִתְבָּרַךְ. לָכֵן מִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁ בְּחִיּוּב הַכָּרַת טוֹבָה לְהוֹרָיו, עָלָיו אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָפֶה עָשִׂיתִי שֶׁלֹּא דַּרְתִּי בֵּינֵיהֶם כִּי לֹא יַכִּיר גַּם אֶת חַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ".

וְעוֹד יוֹתֵר מִזֶּה: מָצִינוּ עִנְיַן כְּפִיּוּת טוֹבָה שֶׁאִסּוּרוֹ אֲפִלּוּ לְדוֹמֶם, שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה לוֹמַר לְאַהֲרֹן לְהַכּוֹת אֶת הַיְאוֹר, כִּי הַיְאוֹר הִצִּילוֹ וְאֵין זֶה הוֹגֶן שֶׁיַּכֶּהוּ. וְאִיתָא בַּגְּמָרָא ("מַכּוֹת" כג ע"א): טַעַם שֶׁמַּכִּין אֶת הַלּוֹקֶה בִּרְצוּעָה שֶׁל שׁוֹר אוֹ שֶׁל חֲמוֹר עַל שֵׁם הַכָּתוּב: "יָדַע שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו, יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן". אָמַר הַקָּבָ"ה: יָבוֹא מִי שֶׁמַּכִּיר אֵבוּס בְּעָלָיו (שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר) וְיִפָּרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר אֵבוּס בְּעָלָיו (הוּא הַחוֹטֵא).

חִיּוּב זֶה שֶׁל הַכָּרַת טוֹבוֹת הַבּוֹרֵא הוּא חִיּוּב גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁמִּי שֶׁכּוֹפֵר בְּטוֹבָה זוֹ, מַעֲשֶׂהוּ חָמוּר בִּנְקֻדָּה מְסֻיֶּמֶת יוֹתֵר מִכָּל הָעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת אַף שֶׁנַּעֲשׂוּ לְהַכְעִיס אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר נִלְמָד מִדִּבְרֵי הַגְּמָרָא ("סַנְהֶדְרִין" קג ב') שֶׁדָּנָה בְּחֶטְאֵי אוֹתָם מְלָכִים שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

וְכָךְ הָיָה לוֹמֵד הגר"ח שְׁמוּאֶלֶבִיץ זַצַ"ל אֶת דִּבְרֵי הַגְּמָרָא בְּסַנְהֶדְרִין הנז':

"**מְנַשֶּׁה** קִדֵּר אֶת הָאֲזְכָּרוֹת וְהָרַס אֶת הַמִּזְבֵּחַ. אָמוֹן שָׁרַף אֶת הַתּוֹרָה וְהֶעֱלָה שְׁמָמִית עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. אָחָז הִתִּיר אֶת הָעֲרָוָה. מְנַשֶּׁה בָּא עַל אֲחוֹתוֹ. אָמוֹן בָּא עַל אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: 'כִּי

הוּא אָמוֹן הִרְבָּה אַשְׁמָה'. רַבִּי יוֹחָנָן וּר"א: חַד אָמַר שֶׁשָּׁרַף אֶת הַתּוֹרָה, וְחַד אָמַר שֶׁבָּא עַל אִמּוֹ. אָמְרָה לוֹ אִמּוֹ: כְּלוּם יֵשׁ לְךָ הֲנָאָה מִמָּקוֹם שֶׁיָּצָאתָ מִמֶּנּוּ?! אָמַר לָהּ: כְּלוּם אֲנִי עוֹשֶׂה אֶלָּא לְהַכְעִיס אֶת בּוֹרְאִי! כִּי אָתָא יְהוֹיָקִים אָמַר: קַמָּאֵי לָא יָדְעֵי לְאַרְגּוּוֵי, כְּלוּם אָנוּ צְרִיכִים אֶלָּא לְאוֹרוֹ, יֵשׁ לָנוּ זָהָב פְּרָוִים שֶׁאָנוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בּוֹ, יִטֹּל אוֹרוֹ!"

יְהוֹיָקִים - שֶׁהִתְבּוֹנֵן בַּחֲטָאִים הַחֲמוּרִים שֶׁעָשׂוּ קוֹדְמָיו כְּדֵי לְהַכְעִיס לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, הִגִּיעַ לְמַסְקָנָה: "קַמָּאֵי לָא יָדְעֵי לְאַרְגּוּוֵי". לַמְרוֹת חֶטְאֵיהֶם הַחֲמוּרִים וְהַכְּוָנָה הָרָעָה שֶׁלָּהֶם, עֲדַיִן הֵם בְּגֶדֶר שֶׁאֵין הֵם יוֹדְעִים לְהַרְגִּיז. וּמַה הוּא הַדָּבָר שֶׁהוּא מַכְעִיס יוֹתֵר מִכֹּל - כְּפִיּוּת הַטּוֹבָה, לְצַמְצֵם אֶת חֶסֶד ה' הַמִּתְגַּלֶּה בְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמְקַיֵּם אֶת הַחַיִּים בָּעוֹלָם, לְהַשְׁווֹתוֹ לְ'זָהָב פְּרָוִים' [תְּאוּרָה מְלָאכוּתִית כָּל שֶׁהִיא].

עַל פִּי דְּבָרִים אֵלּוּ יִתְבָּאֲרוּ דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת (ב"ק טז ב' ד"ה "וְהוּא") הִתְקַשּׁוּ בְּדִבְרֵיהֶם. שָׁם בַּגְּמָרָא נֶאֱמַר: "שִׁדְּרוֹ שֶׁל אָדָם הוֹפֶכֶת לְנָחָשׁ שֶׁבַע שָׁנִים אַחַר מוֹתוֹ, וְהוּא דְּלָא כָּרַע בְּמוֹדִים", וּבַ"תּוֹסָפוֹת" הֵבִיאוּ פֵּרוּשׁ שֶׁל "יֵשׁ מְפָרְשִׁים" וְהִקְשׁוּ עַל דִּבְרֵיהֶם:

"**וְיֵשׁ** מְפָרְשִׁים מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ, שֶׁיֵּשׁ עָצֶם בְּשִׁדְּרוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמִּמֶּנּוּ נוֹצָר לֶעָתִיד לָבוֹא, וְאוֹתוֹ עָצֶם חָזָק וְקָשֶׁה כָּל כָּךְ שֶׁאֵין הָאֵשׁ יָכוֹל לְשָׂרְפוֹ. וְהַשְׂטָא כְּשֶׁאוֹתוֹ עָצֶם נַעֲשֶׂה נָחָשׁ, אֵינוֹ חַי לֶעָתִיד לָבוֹא. וְהִקְשׁוּ "הַתּוֹסָפוֹת": "וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל כָּל כָּךְ בִּשְׁבִיל עָוֹון זֶה, דְּהָא כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא".

וְנִרְאֶה לְבָאֵר אֶת כַּוָּנַת הַ"יֵּשׁ מְפָרְשִׁים" בְּאֹפֶן זֶה: הַכְּרִיעָה בְּמוֹדִים אֵינֶנָּה רַק חֵלֶק מִמִּצְוַת הַתְּפִלָּה, אֶלָּא הִיא בְּטִוּי לְהַכָּנְעוּת הָאָדָם לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ עַל הַטּוֹבוֹת הָרַבּוֹת שֶׁעוֹשֶׂה לוֹ, וְזוֹ כַּוָּנַת הַגְּמָרָא: "מִי שֶׁאֵינוֹ כּוֹרֵעַ בְּמוֹדִים", הַיְנוּ: מִי שֶׁחֲסֵרָה לוֹ תְּחוּשַׁת הַהַכְנָעָה שֶׁל הַכָּרַת הַטּוֹב לְבוֹרְאוֹ - הֲרֵי חָסֵר הוּא אֶת יְסוֹד עֲבוֹדָתוֹ הָרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ, וּמִמֵּילָא לֹא יִזְכֶּה לַשָּׂכָר הַנִּתָּן לִשְׁלֵמֵי הַנֶּפֶשׁ - תְּחִיַּת הַמֵּתִים.

ג - מצוות שנצטוינו בקשר להכרת הטוב:

א. בִּרְכַּת הַמָּזוֹן

כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" ("דְּבָרִים" ח, י).

"...**צָרִיךְ** שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ דְּבוּקָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיַחְשֹׁב עַל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ שֶׁמְּזַמְּנִין לוֹ מְזוֹנוֹתָיו אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ בִּגְלַל עֲוֹונוֹתָיו, וְכָךְ אָנוּ אוֹמְרִים בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן: 'הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים'. הַיְנוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אָנוּ רְאוּיִים לְכָךְ, אֲבָל הַקָּבָ"ה מְפָרְנְסֵנוּ בְּחֵן, בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים". ("יַלְקוּט מַעַם לוֹעֵז" דְּבָרִים ח"ב עמ' ת"ע).

עַל פִּי זֶה תִּקְנוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶת בִּרְכוֹת הַנֶּהֱנִין וּבִרְכוֹת הָרְאִיָּה כְּדֵי לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל חֶסְדָיו.

ב. זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם

מִצְוָה לִזְכֹּר אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַחַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" - לְהַכִּיר אֶת חַסְדֵי ה' שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וּמִשּׁוּם כָּךְ לְקַבֵּל עַל עַצְמֵנוּ אֶת עֹל מִצְוֹתָיו. וּבְכָלַל עִנְיָן זֶה גַּם מִצְוֹת קָרְבַּן פֶּסַח, מַצָּה וּמָרוֹר, תְּפִלִּין, שַׁבָּת וְכָל הַמּוֹעֲדִים.

ג. זִכְרוֹן חַסְדֵי ה'

מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְבּוֹנֵן בְּחַסְדֵי ה', שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכֲךָ ה' אֱלֹקֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר... וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן... שִׁמְלָתְךָ לֹא בָלְתָה" וְגוֹ'. וּמִמֶּנָּה נִלְמַד מִקַּל וָחֹמֶר: אִם נִצְטַוִּינוּ לִזְכֹּר הַחֲסָדִים שֶׁעָשָׂה עִם אֲבוֹתֵינוּ, כָּל שֶׁכֵּן לְגַבֵּי הַחֲסָדִים שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ תָּמִיד לְכָלַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁמַּצִּיל אוֹתָנוּ מִשְּׁנֵי אֲרָיוֹת - רְשָׁעִים הָעוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ. וְלָזֶה אָנוּ אוֹמְרִים בְּכָל יוֹם: "מְזֻמּוֹר... לוּלֵי ה' שֶׁהָיָה לָנוּ". וְכֵן חַיָּב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לִזְכֹּר הַחֲסָדִים שֶׁגָּמְלוֹ ה' יִתְבָּרַךְ מֵעֵת שֶׁיָּצָרוֹ בְּבֶטֶן אִמּוֹ, וְאָז יִכָּנַע לְפָנָיו וְיֵבוֹשׁ וְיָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה" ("חֲרֵדִים", מִצְוֹות שֶׁבַּלֵּב, כג). וְעוֹד נֶאֱמַר: "שִׂיחוּ בְּכָל נִפְלְאוֹתָיו" ("תְּהִלִּים" קה).

ד. קָרְבַּן תּוֹדָה

אַרְבָּעָה צְרִיכִים לְהוֹדוֹת, כַּכָּתוּב ("תְּהִלִּים" קז): "וְיִזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וִיסַפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה", וְסִימָנָן: "וְכָל הַ חַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה": חָ'בוּשׁ בְּבֵית אֲסוּרִים, י'וֹרְדֵי יַמִּים, יְ'סוּרִים (חֹלִי), מִ'דְּבָר. שֶׁבִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ הָיָה צָרִיךְ לְהַקְרִיב קָרְבַּן תּוֹדָה. וַחֲכָמִים תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת "הַגּוֹמֵל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת" כְּשֶׁאָדָם נִצּוֹל מִסַּכָּנָה, וְכֵן תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת "שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּמָּקוֹם הַזֶּה".

ה. בִּרְכַּת הַתּוֹרָה

נִתְחַיַּבְנוּ לְהוֹדוֹת לַה' עַל שֶׁזִּכִּינוּ לְתוֹרָתוֹ, כַּכָּתוּב: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹקֵינוּ" ("דְּבָרִים" לב, ג).

בְּ"סֵפֶר הַחִנּוּךְ" (מִצְוָה תקלא - מִצְוַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן) כָּתַב: "...וְהָעִנְיָן הַזֶּה שֶׁחִיְּבָנוּ הָאֵ-ל בְּרָכָה בְּקִרְיַאת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְאַחֲרֶיהָ, מִן הַדּוֹמֶה שֶׁהַטַּעַם לְפִי שֶׁהוּא בָּרוּךְ הוּא לֹא יִשְׁאַל מִן הַחֹמֶר לְעָבְדוֹ וּלְהוֹדוֹת בְּטוּבוֹ רַק אַחַר שֶׁיְּקַבֵּל פַּת מִמֶּנּוּ, כִּי הַחֵלֶק הַבְּהֵמִי לֹא תַּכִּיר בְּטוֹבָה רַק אַחַר הַהֶרְגֵּשׁ, אֲבָל קְרִיאַת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא חֵלֶק הַשֵּׂכֶל, וְהַשֵּׂכֶל יוֹדֵעַ וּמַכִּיר, וְקוֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹעֶלֶת יָבִין אוֹתוֹ, עַל כֵּן יְחַיְּבֵנוּ הָאֵ-ל לְהוֹדוֹת לְפָנָיו קֹדֶם קְרִיאַת הַתּוֹרָה... וּכְלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: עַל הַכֹּל שֶׁהַגּוּף נֶהֱנֶה בּוֹ קָבְעוּ בְּרָכָה. וְכֵן חִיְּבוּנוּ לְבָרֵךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּלְהוֹדוֹת לְפָנָיו עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר גְּמָלָנוּ בַּעֲשׂוֹתֵנוּ מִצְוֹתָיו הַיְקָרוֹת, וְאָמְרוּ שֶׁמְּבָרְכִים עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן".

ו. תְּפִלָּה

חֵלֶק גָּדוֹל מֵהַתְּפִלָּה הוּא הַכָּרַת תּוֹדָה לַה'. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: ג' רְאשׁוֹנוֹת הֵן שֶׁבַח, וְג' אַחֲרוֹנוֹת הוֹדָיָה, וּבָאֶמְצָע בַּקָּשָׁה - כְּעֶבֶד שֶׁנָּטַל פְּרָס וּמוֹדֶה עַל כָּךְ.

"**שֶׁהַזְכָּרַת** בָּרוּךְ הוּא הוֹדָאָה לְפָנָיו עַל הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן לוֹ, וְשֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדוֹת אֵלָיו בָּזֶה בִּתְחִלַּת הַשְּׁאֵלָה וּבְסוֹפָהּ, לְבַל יִהְיֶה כְּעֶבֶד שֶׁנָּטַל פְּרָס מֵרַבּוֹ וְהוֹלֵךְ בְּלֹא רְשׁוּת" ("סֵפֶר הַחִנּוּךְ" מִצְוָה תקלא - בִּרְכַּת הַמָּזוֹן).

ד - המודה לה' על טובותיו, אינו אוכל שכרו בעולם הזה

כָּתַב הַ"חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת" בְּשַׁעַר הַבִּטָּחוֹן פֶּרֶק ד': שֶׁיִּבְטַח בַּה' שֶׁיַּנְחִילֵנוּ עוֹלָם הַבָּא שֶׁנִּתַּן בְּתוֹרַת חֶסֶד לַכֹּל, וְאַחַד הַחֲסִידִים הָיָה אוֹמֵר: אִם יַעֲשׂוּ עִם הָאָדָם חֶשְׁבּוֹן מְדֻיָּק כַּמָּה הוּא חַיָּב לֵאלֹקִים עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לוֹ, אַף אָדָם לֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ לִשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא אִם לֹא עַל יְדֵי חֶסֶד ה'. לָכֵן אַל תִּבְטְחוּ עַל מַעֲשֵׂיכֶם אֶלָּא בִּטְחוּ עַל חַסְדֵי הָאֱלֹקִים, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְהַסִּבָּה לְכָךְ, שֶׁשְּׂכַר עוֹלָם הַבָּא הוּא בְּתוֹרַת חֶסֶד, וְרָחוֹק שֶׁיַּגִּיעַ לָאָדָם מִצַּד הַדִּין, אַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי בָּזֶה שֶׁאָדָם נֶהֱנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְעַנֵּג בּוֹ, אוֹכֵל שְׂכָרוֹ כָּאן. אִם כֵּן מָה הָעֵצָה שֶׁיִּזְכֶּה הָאָדָם לְעוֹלָם הַבָּא? וְנִרְאֶה שֶׁהָעֵצָה הַנִּפְלָאָה הִיא לִהְיוֹת מוֹדֶה לַה' עַל כָּל טוֹבוֹתָיו. וְנַסְבִּיר זֹאת בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

מַהוּת הַהוֹדָאָה לַה' פֵּרוּשָׁהּ שֶׁאָדָם אוֹמֵר לַה' יִתְבָּרַךְ: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, מוֹדֶה אֲנִי לְךָ עַל חַסְדְּךָ שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּדִי, עַל אַף שֶׁלֹּא מַגִּיעַ לִי וּבְתוֹרַת חֶסֶד וּנְדָבָה הִתְחַסַּדְתָּ עִמִּי וְהֵיטַבְתָּ לִי". וְהוּא פְּשׁוּט, שֶׁהֲרֵי פּוֹעֵל שֶׁעָבַד עִם מַעֲבִידוֹ וְיָגַע בַּעֲבוֹדָתוֹ וּלְבַסּוֹף מְקַבֵּל שְׂכָרוֹ, אֵין לוֹ סִבָּה לְהוֹדוֹת לְמַעֲבִידוֹ, שֶׁהֲרֵי אֶת שְׂכָרוֹ נוֹטֵל בְּדִין וּבְצֶדֶק. וְאִדְרַבָּה: יֵשׁ לַמַּעֲבִיד לְהוֹדוֹת לוֹ. אוּלָם כְּשֶׁאָדָם מוֹדֶה לְהַקָּבָ"ה עַל חַסְדּוֹ, מוֹדֶה בָּזֶה שֶׁאֵין מַגִּיעַ לוֹ מִצַּד הַדִּין. דְּאִלּוּ הָיָה מַגִּיעַ לוֹ מִצַּד הַדִּין בַּפֹּעַל עַל שְׂכָרוֹ, אֵין סִבָּה לְהוֹדוֹת כַּנַּ"ל. וְאִם כֵּן, בָּזֶה שֶׁמּוֹדֶה, הֲרֵי הוּא כְּאוֹמֵר שֶׁעַל אַף שֶׁאֵין מַגִּיעַ לוֹ, הִתְחַסֵּד ה' עִמּוֹ, וְלָכֵן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה נוֹהֵג בּוֹ הַקָּבָ"ה: כְּשֵׁם שֶׁהוּא רָאָה אֶת טוֹבוֹת ה' וַחֲסָדָיו עִמּוֹ כְּמַתָּנַת חִנָּם וְלֹא חֶלֶף שְׂכַר עֲבוֹדָתוֹ. לָכֵן לֹא יְנֻכֶּה לוֹ מִשְׂכָּרוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהוּא רָאָה בְּחַסְדֵי ה' כְּמַתָּנַת חִנָּם - יְקַבְּלֵם בְּחִנָּם.

אוּלָם מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה לַה' עַל טוֹבוֹתָיו, מוֹרֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁמִּצַּד הַדִּין מַגִּיעַ לוֹ עֶבוּר מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וְלָכֵן אֵינוֹ רוֹאֶה לְנָכוֹן לְהוֹדוֹת. וּמִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה נוֹהֵג בּוֹ הַקָּבָ"ה, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ חֶלֶף שְׂכַר עֲבוֹדָתוֹ, הֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לְנַכּוֹת לוֹ מִשְׂכָּרוֹ עֶבוּר טוֹבוֹת ה' עִמּוֹ, שֶׁהֵם כְּתַשְׁלוּם לְמַעֲשָׂיו לְפִי דַּעְתּוֹ. וְאִם כֵּן מַה יִּשָּׁאֵר לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא?

לְפִי זֶה הָא דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא: "כָּל הַנַּעֲשֶׂה לוֹ נֵס, מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו", הַיְנוּ דַּוְקָא בְּלֹא מוֹדֶה לַה' עַל נְסָיו וְחוֹשֵׁב שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ שֶׁיַּעֲשׂוּ לוֹ נֵס עֲבוּר זְכֻיּוֹתָיו, וְלָכֵן מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה יְנַהֲגוּ בּוֹ וְיַחֲשִׁיבוּ לוֹ מַתָּנָה זוֹ בְּחִנָּם וְלֹא יְנַכּוּ לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו.

וּלְפִי זֶה יוּבַן בְּאֹפֶן נִפְלָא מַאֲמַר חֲזַ"ל: "כָּל הַנַּעֲשֶׂה לוֹ נֵס וְאוֹמֵר שִׁירָה, זוֹכֶה שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס אַחֵר". וְיֵשׁ לְתִמְהָּ: הֲרֵי מִי שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס, מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו, וְאִם כֵּן מַה שְּׂכָרוֹ שֶׁל הָאוֹמֵר שִׁירָה שֶׁיַּעֲשׂוּ לוֹ נֵס אַחֵר, הֲלֹא בָּזֹאת מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו?! וּלְהָאֲמוּר יוּבַן, דְּמִי שֶׁאוֹמֵר שִׁירָה וּמוֹדֶה לַה' עַל נְסָיו, לֹא מְנַכִּין לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו, לְפִי שֶׁרוֹאֶה זֹאת כְּמַתָּנַת חִנָּם וּלְכָךְ מוֹדֶה עַל נִסּוֹ, וּמִשֻּׁמַּיִם נַמִּי מַחֲשִׁיבִין לוֹ זֹאת בְּחִנָּם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה.

בַּאֲמִירַת "יִשְׁתַּבַּח" אָנוּ אוֹמְרִים: "הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה". וְיֵשׁ לְהָבִין מַהוּ בֶּאוּר "הַבּוֹחֵר", דְּזֶה שַׁיָּךְ כַּאֲשֶׁר יֵשׁ שְׁלִילִי וְחִיּוּבִי, כְּגוֹן: "הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל", שֶׁבָּחַר בָּנוּ וְלֹא בָּעַכּוּ"ם. אוּלָם כָּאן מַה בָּא לִשְׁלֹל בְּאָמְרוֹ: "הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה"? בְּפָנְיָה לַבּוֹרֵא יֶשְׁנָם ב' אֲפָנִים יֵשׁ הַפּוֹנֶה לַבּוֹרֵא לְשַׁבְּחוֹ וּלְהוֹדוֹת לוֹ, וְיֵשׁ הַפּוֹנֶה עַל מְנָת לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ צְרָכָיו, וְעַל כָּךְ אָנוּ אוֹמְרִים בְּאֵיזוֹ פְּנִיָּה שֶׁל אָדָם לְבוֹרְאוֹ בּוֹחֵר הַקָּבָ"ה, וְהִיא פְּנִיָּה שֶׁפּוֹנֶה אָדָם לְבוֹרְאוֹ וּמוֹדֶה לוֹ עַל טוֹבוֹתָיו, וְזֶה נִבְחָר לוֹ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיְּפָנֶה אָדָם בְּבַקָּשׁוֹת וּתְחִנּוֹת אֲחֵרוֹת לְבַקֵּשׁ צְרָכָיו וְכַדּוֹמֶה. הַפְּנִיָּה שֶׁהִיא שֶׁל שֶׁבַח וְהוֹדָאָה הִיא הַנִּבְחֶרֶת וְהַמְעֻלֶּה בְּיוֹתֵר.

ה - חיוב זהירות בברכת המזון

כָּתַב בְּסֵפֶר "פַּת לֶחֶם": צָרִיךְ שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּנַחַת וּבְקוֹל רָם וְשִׂמְחַת הַלֵּב, כִּדְכְתִיב (רות ג, ז): "וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ", וּפֵרְשׁוּ שֶׁבֵּרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְיִכַּוֵּן בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת שֶׁבִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן כְּנֶגֶד אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּשֵּׁם הַגָּדוֹל, וְעוֹד יְכַוֵּן שֶׁיַּשְׁפִּיעַ שֶׁפַע בְּרָכוֹת לְאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוּת, בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה, עַיֵּן שָׁם. וּלְכָךְ רָאוּי שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ בְּקַלּוּת רֹאשׁ אוֹ מִתְנַמְנֵם אוֹ בְּמְהִירוּת אוֹ בְּהַבְלָעַת הַמִּלּוֹת.

וְעוֹד, כֵּיוָן שֶׁהוּא מְקַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה, צָרִיךְ לְכַוֵּן עַל מִצְוָתוֹ. וְעַל כֵּן יָכִין עַצְמוֹ לִקְרַאת אֱלֹהָיו וִיבָרֵךְ בְּאֵימָה לַה' עַל הַחֶסֶד הַגָּדוֹל שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ לְהָכִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, אַף-עַל-גַּב שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לְכָךְ. דְּעַל כֵּן קְשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף, לְפִי שֶׁהוּא חוּץ מִן הַדִּין לְהַחֲיוֹת הַחַיָּבִים, אֶלָּא שֶׁבְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל הוּא זָן וּמְפַרְנֵס בֵּין לְרָעִים בֵּין לַטּוֹבִים. וְכֵן עִם הֱיוֹת שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ אֵין צָרִיךְ לָנוּ, דְּהַכֹּל צְרִיכִים לוֹ, אֶלָּא דְּמַה שֶׁחָשַׁק הוּא יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי הַתַּחְתּוֹנִים, הַיְנוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם הֶכְנָה שֶׁיָּבוֹא הַשֶּׁפַע לְהַשְׁפִּיעָם מִטּוּבוֹ יִתְבָּרַךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּקִצּוּר "שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית" (דף יח), עַיֵּן שָׁם בְּאֹרֶךְ.

ו - טעם לדברי חז"ל שהנהנה בלא ברכה גוזל לקדשא בריך הוא וחבר הוא לירבעם בן נבט

עוֹד שָׁם, עַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: אָסוּר לָאָדָם שֶׁיֵּהָנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה, דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ נֶהֱנֶה מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם, כִּדְאִיתָא בִּבְרָכוֹת (דף לה) דְּהַיְנוּ דִּכְתִיב: "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". וְכֵן: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה'" - שֶׁלֹּא נָתַן הָאָרֶץ לִבְנֵי אָדָם אֶלָּא לְאַחַר בְּרָכָה. עַד שֶׁאָמְרוּ דְּהַנֶּהֱנֶה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִלּוּ גּוֹזֵל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְהוּא חָבֵר לְיָרְבְעָם בֶּן נְבָט.

עַיִן שָׁם שֶׁכָּתַב הָרַב "שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית" (בהגה"ה דף פט), דְּהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּהַמְבָרֵךְ הוּא מוֹרֶה שֶׁמְּצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא הַמְבָרֵךְ וּמַשְׁגִּיחַ וּמַשְׁפִּיעַ וּמַנְהִיג וּמְחַיֶּה וְהוּא סִבַּת הַכֹּל, בְּאֹפֶן שֶׁמַּאֲמִין דְּאַף-עַל-גַּב שֶׁהַגַּלְגַּלִּים מְסֻבָּבִים וְהָאָרֶץ בְּטִבְעָהּ מַצְמַחַת, וְכֵן אֵין לְךָ כָּל עֶשֶׂב וְכַיּוֹצֵא שֶׁאֵין לוֹ מַזָּל וְכוֹחַ מִלְּמַעְלָה שֶׁהוּא מַכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: "גְּדַל!" אָמְנָם עִם כָּל זֶה אֵין הַכֹּחַ מִצִּדָּם, רַק מִצַּד שֶׁפַּע הַחַיּוּת הַנִּשְׁפָּע עַל כֻּלָּם מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ טָמִיר וְנֶעְלָם. מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִי שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ, מוֹרֶה שֶׁהָעוֹלָם קַדְמוֹן וְטִבְעִי, דְּהַכֹּל הוּא בְּמִקְרֶה הַטֶּבַע. נִמְצָא שֶׁהוּא כּוֹפֵר בְּכָל זֶה.

וְעַל כֵּן נִקְרָא "גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ", דְּהַיְנוּ שֶׁגּוֹזֵל הַהַנְהָגָה וְהַשְׁגָּחָה מִמֶּנּוּ וּמוֹסְרָהּ אֶל טֶבַע הַמַּזָּלוֹת וְכַיּוֹצֵא, עַיֵּן שָׁם בְּאֹרֶךְ. נִמְצָא, דְּהָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְאוֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֱמֶת שֶׁיְּלַדְתּוּהוּ, אֶלָּא שֶׁהוּא בֶּן אֲחֵרִים וְרוֹצֶה לְהַחֲלִיף וּלְהָמִיר אוֹתָם בְּאַחֵר, אַף-עַל-גַּב שֶׁמִּפְרָסָם שֶׁהֵם אָבִיו וְאִמּוֹ. הֲיֵשׁ כְּפוּי טוֹבָה וְעַז פָּנִים גָּדוֹל מִזֶּה. וּלְכָךְ הִמְשִׁילוֹ אוֹתוֹ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל לְגוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ וְכוּ', כְּלוֹמַר שֶׁגּוֹזֵל הָ'אָבוּת' שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם אָבִיו וְאִמּוֹ בְּאָמְרוֹ שֶׁאֵינוֹ כֵּן. וּלְכָךְ אָמְרוּ שֶׁגּוֹזֵל לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְשֶׁהוּא חָבֵר לְאִישׁ מַשְׁחִית וְיָרְבְעָם בֶּן נְבָט שֶׁהָיָה כּוֹפֵר בָּעִקָּר.

ז' - ברכת המזון - חיוב מיחד לאמרה בשמחה

כָּתַב בְּסֵפֶר "פַּת לֶחֶם": וְעַל כֵּן, בְּעֵת שֶׁהוּא מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, בִּפְרָט שֶׁהִיא מִצְוָה דְּאוֹרָיְתָא לְבָרֵךְ לַה' אַחַר שֶׁאָכַל וְשָׂבַע כְּיַד ה' הַטּוֹבָה עָלָיו כְּדַאֲמָרַן, רָאוּי שֶׁיִּפְנֶה מִכָּל עֶסְקָיו לְגַמְרֵי בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה. וְיִצַּיֵּר בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְעֶבֶד שֶׁפֶל שֶׁמָּצָא חֵן גָּדוֹל בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, בְּאֹפֶן שֶׁנִּשְׁאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים לִהְיוֹת מִבְּנֵי בֵּיתוֹ וְאוֹכֵל עַל שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁהוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִמּוֹ כְּאָב אֶת בֵּן יְרֻצֶּה עַל יְדֵי דְּבָרָיו הַנְּעִימִים. דְּחוֹבָה גְּדוֹלָה מֻטֶּלֶת עָלָיו שֶׁלֹּא לִהְיוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כְּפוּי טוֹבָה, אֶלָּא לְהוֹדוֹת בְּהַלֵּל הַגָּדוֹל לַה', עַל שֶׁגָּמַל לַחַיָּבִים טוֹבוֹת בַּטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר הֵיטִיב וּמֵיטִיב וְיֵיטִיב עִמּוֹ, בְּשִׂמְחָה רַבָּה וּנְעִימָה קְדוֹשָׁה.

וְכִדְאִיתָא בַּזֹּהַר עוֹד (חלק ב' דף ריח), דְּמָאן דִּמְבָרֵךְ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִגּוֹ שָׁבְעָה, בָּעֵי לְכַוָּנָא לְבֵיהּ וּלְשָׁוְאָה רְעוּתֵיהּ בְּחֶדְוָה, וְלֹא יִשְׁתַּכַּח עָצִיב, עַיִן שָׁם. דְּהָעָצִיבוּת הוּא מִצַּד הַקְּלִפּוֹת, וְהַשִּׂמְחָה הוּא מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, דִּכְתִיב: "עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ". וּלְכָךְ קָאָמַר שָׁם דְּאִצְטְרִיךְ רְעוּתָא בְּחֶדְוָה וּבְעֵינָא טָבָא. וְעַל דָּא כְּתִיב: "טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ", וְהוּא יְבָרֵךְ וְכוּ'. מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא: כָּל מַאן דִּמְבָרֵךְ בִּרְכַת מְזוֹנָא כִּדְקָא יָאוּת, בְּחֶדְוָא בִּרְעוּתָא דְּלִבָּא, כַּד סָלִיק מֵהַאי עָלְמָא, אָתַר אִתַּתְקָנָא לֵיהּ גּוֹ רָזִין עִלָּאִין בְּהֵיכָלִין קַדִּישִׁין, וְעַיִן שָׁם.

וְכֵן כָּתַב הָרַב "וְזֹאת לִיהוּדָה" זַ"ל מֵהָרַב מֹשֶׁה קוּרְדוֹוֵירוֹ זי"ע, שֶׁהָיָה נוֹהֵג לְבָרֵךְ בִּרְכַת הַמָּזוֹן מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר כְּדֵי לְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְשֶׁצָּרִיךְ לְאָמְרָהּ בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְשֶׁיְּכַוֵּן בָּהּ הָרִבּוּי וּבְדִקְדּוּק מִלּוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא יִבְלַע, חַס וְשָׁלוֹם. וְשֶׁיִּהְיֶה בְּקוֹל רָם. מִשּׁוּם דְּהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, מִטַּעַם דִּבְרִכַּת הַמָּזוֹן הִיא מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה.

ח' - המכון בברכותיו, אין תולעים שולטים בגופו

וְעוֹד שָׁם, דְּכָל הַמְבָרֵךְ עַל כָּל מַה שֶּׁאוֹכֵל, עַד שֶׁאֵינוֹ מַכְנִיס לְגוּפוֹ שׁוּם דָּבָר בְּלֹא בְּרָכָה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, אָז כְּשֶׁמֵּת, אֵין הַתּוֹלָעִים שׁוֹלְטִים בְּגוּפוֹ. וְעוֹד שָׁם: כְּלָל גָּדוֹל לְתִשׁוּבָה וּלְכָל קְדֻשָּׁה, לְהַפְרִיד עַצְמוֹ מֵהַגַּשְׁמִיּוּת וּלְכַוֵּן בִּבְרָכוֹתָיו וּבַאֲכִילָתוֹ בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, כִּי בָּזֶה מְקֻדָּשׁ עַצְמוֹ בְּרוּחָנִיּוּת עָלָיו וּמֵסִיר מֵעָלָיו הַקְּלִפָּה, וּשְׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו. עַיִן שָׁם וּבְסֵפֶר "רֵאשִׁית חָכְמָה" (שער הקדושה פ"י) שֶׁכָּתַב שֶׁהֶחְמִיר הָרַב מְאֹד בָּזֶה.

וְכֵן כָּתַב בְּ"סֵדֶר הַיּוֹם": יְזַהֵר שֶׁלֹּא יֹאמַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שׁוֹכֵב וְלֹא מֻטֶּה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַפְּרַקְדָן, אֶלָּא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ בְּאֵימָה וְיִרְאָה וְכֹבֶד רֹאשׁ וְהַכְנָעָה גְּדוֹלָה. וִיפַגֵּנָּה לִבּוֹ מִכָּל עָסָקָיו לְבָרֵךְ אֶת אֱלֹהֵינוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לָעַד, הַזָּן אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁגְּמָלָנוּ כָּל טוּב.

חלק ב - סיפורים עובדות והנהגות

הִנֵּה מִמַּה שֶׁיּוֹעִיל הַרְבֵּה לִקְנוֹת הַחֲסִידוּת, הוּא גֹּדֶל הַהִסְתַּכְּלוּת וְרֹב הַהִתְבּוֹנְנוּת וְכוּ'. וְכֵן תּוֹעִיל הַקְּרִיאָה בְּסִפּוּר מַעֲשֵׂה הַחֲסִידִים בְּאַגָּדוֹת אֲשֶׁר בַּאֲנָשִׁים, כָּל כָּל אֵלֶּה מְעוֹרְרִים אֶת הַשֵּׂכֶל לְהִתְיַעֵץ וְלַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם הַנֶּחְמָדִים. (מסילת ישרים פרק כא)

הַשּׁוֹמֵעַ אוֹ הַקּוֹרֵא בְּסִפָּרִים מִמַּעֲשֵׂה הַגְּדוֹלִים וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, הֲגַם כִּי גָּבְהוּ דְּרָכָם מִדְּרָכֵינוּ, יַרְגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ כִּי הִיא מִתְקָשֶׁשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ וְנִטְהֶרֶת מֵחֶלְאָתָהּ, וְכִי הִיא הוֹלֶכֶת וּמִתְקָרֶבֶת לְמָקוֹר הָאֱמֶת, הוּא הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. (ר' יצחק מלצר, "תורת המוסר")

כַּאֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ מַזְכִּיר לְעַצְמוֹ מַעֲשֵׂה צַדִּיקִים וּמְצַיֵּר לְעַצְמוֹ לְמַעֲשֶׂה אֶת הַנְהָגַת הַצַּדִּיקִים, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה יִתְנַבֵּר הַשֵּׂכֶל עַל הַחֹמֶר, וְאָז יְנַצַּח אֶת הַיֵּצֶר. (ר' יחזקאל לוינשטיין ("מורשת אבות")

א' - עובדות והנהגות מאישי התנ"ך

כָּל הָאָבוֹת וְהַנְּבִיאִים סִדְּרוּ תְּפִלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַד הָעוֹלָם וּבְעַד יִשְׂרָאֵל בְּעֵת צָרָתָם, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַע תְּפִלָּתָם וְעָנָה אוֹתָם.

אברהם

אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַד סְדוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח, כג-כד) : "הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם רָשָׁע, אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה וְלֹא תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ", וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם, כו) : "אִם אֶמְצָא בִסְדֹם חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר וְנָשָׂאתִי לְכָל הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם".

יצחק

יִצְחָק אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (בראשית כג, כא) : "וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם) : "וַיֶּעְתַּר לוֹ ה' וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ", וְהַתְּפִלָּה וְהָעֲתָרָה בְּפָסוּק אֶחָד. וְאַף רִבְקָה הִתְפַּלְּלָה, דִּכְתִיב (שם, כב) : "וַתֵּלֶךְ לִדְרֹשׁ אֶת ה'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתָהּ, דִּכְתִיב (שם, כג) : "וַיֹּאמֶר ה' לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ וְגוֹ'".

יעקב

יַעֲקֹב אָבִינוּ הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (שם לב, יא) : "הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו", וְאֵין נָא אֶלָּא לְשׁוֹן תְּפִלָּה וּתְחִנָּה, דִּכְתִיב (דברים ג, כג) : "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר", וּכְתִיב בַּתָּרָהּ (שם כה) : "אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה וְגוֹ'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (בראשית לג, יח) : "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם".

משה

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (שמות לב, יא) : "וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וְגוֹ'" וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (במדבר יא, כ) : "וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִדְבָרֶךָ".

אהרן

אַהֲרֹן, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (במדבר יז, יב) : "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם", וְהַקְּטֹרֶת חֲבִיבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כִּתְפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קמא, ב) : "תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (במדבר יז, יג) : "וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה".

פינחס

פִּינְחָס הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְהַתְּפִלָּה וְהָעֲתִירָה שְׁנֵיהֶם בְּפָסוּק אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו, ל) : "וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה".

יהושע

יְהוֹשֻׁעַ הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (יהושע ז, ו) : "וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ... וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן ה' וְגוֹ'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, י) : "קוּם לְךָ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ", כְּלוֹמַר, שָׁמַעְתִּי תְּפִלָּתְךָ.

חנה

חַנָּה הִתְפַּלְּלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע תְּפִלָּתָהּ. הִתְפַּלְּלָה, דִּכְתִיב (שמואל א' א, י) : "וְהִתְפַּלֵּל עַל ה' וּבֹכֶה תִּבְכֶּה", וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתָהּ, דִּכְתִיב (שם כז) : "אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי וַיִּתֵּן ה' לִי אֶת שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעִמּוֹ".

שמואל

שְׁמוּאֵל הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (שמואל א' ז, ה) : "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל קִבְצוּ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הַמִצְפָּתָה וְאֶתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם אֶל ה'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, ט) "וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל ה' בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ ה'".

דוד

דָּוִד, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (שמואל ב' כד, יד) : "נִפְּלָה נָּא בְיַד ה' כִּי רַבִּים רַחֲמָו וְגוֹ'" וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, כה) : "וַיִּבָּן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַה' וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים וַיֵּעָתֵר ה' לָאָרֶץ וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל".

שלמה

שְׁלֹמֹה, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (דברי הימים ב' ו, יב) : "וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי מִזְבַּח ה' נֶגֶד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו", וּכְתִיב (שם, יט) : "וּפָנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנָּתוֹ... לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה (שם ז, יב) :" שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְגוֹ'".

אליהו

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, זְכוּר לַטּוֹב, הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (מלכים א' יח, לז) : "עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְגוֹ'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, לח) : "וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים".

אלישע

אֱלִישָׁע הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ. הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (מלכים ב' ד, לג) : "וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ,

דִּכְתִיב (שם, לה) : "וַיִּפְקַח הַנַּעַר אֶת עֵינָיו". וְעוֹד הִתְפַּלֵּל, וְהַתְּפִלָּה וְהַשְׁמִיעָה בְּפָסוּק אֶחָד, דִּכְתִיב (שם ו, יח) : "וַיֹּאמֶר הַךְ נָא אֶת הַגּוֹי הַזֶּה בַּסַּנְוֵרִים, וַיַּכֵּם בַּסַּנְוֵרִים כִּדְבַר אֱלִישָׁע".

חזקיה

חִזְקִיָּה הִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְשָׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ, הִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב (ישעיה לז, טו-טז) : "וַיִּתְפַּלֵּל חִזְקִיָּהוּ אֶל ה' לֵאמֹר, ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים וְגוֹ'", וּכְתִיב (שם, יז) : "הַטֵּה ה' אָזְנְךָ וּשְׁמָע וְגוֹ'", וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, כא) : "וַיִּשְׁלַח יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ אֶל חִזְקִיָּהוּ לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלַי אֶל סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר". וְעוֹד הִתְפַּלֵּל וְשָׁמַע תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם לח, ב) : "וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'", וְשָׁמַע הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא אֶת תְּפִלָּתוֹ, דִּכְתִיב (שם, ה) : "הָלוֹךְ וְאָמַרְתָּ אֶל חִזְקִיָּהוּ כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתֶךָ רָאִיתִי אֶת דִּמְעָתֶךָ וְגוֹ'". נִמְצָא שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עוֹנֶה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהֵם מִתְפַּלְּלִים לְפָנָיו בְּעֵת צָרָתָם.

"יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה" (תהלים צא, טו)

גַּרְסִינַן בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (כ) : "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה", זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים צא, טו) : "יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה". אָמַר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא: בְּשָׁעָה שֶׁמַּגַּעַת צָרָה לְיִשְׂרָאֵל וּמְבַקְּשִׁים אוֹתִי וּמִשְׁתַּתְּפִין כְּבוֹדִי עִמָּהֶם, אֲנִי עוֹנֶה אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ וְגוֹ'". אָמַר רַבִּי יוּדָן: לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאִשָּׁה עֲבֵרָה שֶׁהִיא עִם אִמָּהּ בְּכַעַס. בְּשָׁעַת לֵדָתָהּ עָלְתָה אִמָּהּ לְמַעְלָן, וְהָיְתָה הִיא צוֹוַחַת לְמַטָּן, וְאִמָּהּ שׁוֹמַעַת קוֹלָהּ וְצוֹוַחַת גַּם הִיא כְּנֶגְדָּהּ מִלְמַעְלָן. וְהִיוּ הַשְּׁכֵנוֹת אוֹמְרוֹת לָהּ: מַה טִּיבֵךְ, וְכִי אַתְּ יוֹלֶדֶת עִמָּהּ? אָמְרָה לָהֶן: אֲנִי רוֹאָה אֶת בִּתִּי בְּצַעַר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִכְעִיסָה אוֹתִי, אֵינִי יְכוֹלָה לִסְבֹּל צָוָחָתָהּ, אֶלָּא הֲרֵינִי צוֹוַחַת עִמָּהּ, לְפִי שֶׁצָּרַת בִּתִּי שֶׁלִּי הִיא. כָּךְ כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קָרָא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לִבְכִיָּה וְלִילָלָה בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב, יב) : "וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁצִּוָּה לַשָּׂמַיִם לְהִתְאַבֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נ, ג) : "אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם". אָמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי יֵשׁ דְּבָרִים הַלָּלוּ לְפָנֶיךָ, וַהֲלֹא כְּתִיב (דברי הימים א' טז, כז) : "עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", וְלֹא מִסְפֵּד בִּמְקוֹמוֹ. אָמַר לָהֶם: בֵּיתִי חָרֵב, וּבָנַי שְׁלוּלִין מְסוּרִין בְּקוֹלְרִין, וְאֵינִי מִצְטַעֵר?! כָּךְ כְּתִיב: "עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה".

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן אוֹמֵר: תִּשְׁעָה פְּסוּקִים יֵשׁ בַּמִּזְמוֹר הַזֶּה, כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁהָעֻבָּר בְּמֵעֵי אִמּוֹ, וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּצַעַר וּבְצָרָה. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בַּצָּרָה, אוֹמְרִים לָהֶם: דְּעָנֵי לְחַיָּתָא [יוֹלֶדֶת], הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב: "יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה וְגוֹ'". (עד כאן מספר "מנורת המאור הקדמון")

ב' - מעשיות מרבותינו בעלי התלמוד

התפשטות הגשמיות בשעת התפלה

מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל. בָּא נָחָשׁ וְעָבַר עַל רַגְלָיו, וְלֹא הִפְסִיק תְּפִלָּתוֹ. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּנוּ, לֹא חַשְׁתָּ בְּעַצְמְךָ מִן הַנָּחָשׁ? אָמַר לָהֶם: תָּבוֹא לִי שֶׁלֹּא חַשְׁתִּי [כְּלוֹמַר, נִשְׁבָּע אֲנִי שֶׁלֹּא הִרְגַּשְׁתִּי בּוֹ].

שומר תפלה לא ידע דבר רע

וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, וּבָא הַזְּאֵב וְנָטַל אֶת בְּנוֹ מֵאֲצִלוֹ, וְלֹא הִפְסִיק אֶת תְּפִלָּתוֹ. כְּשֶׁסִּיֵּם, אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּנוּ, לֹא חַשְׁתָּ בְּעַצְמְךָ כְּשֶׁבָּא הַזְּאֵב וְנָטַל אֶת בִּנְךָ מֵאֲצָלְךָ? אָמַר לָהֶם: תָּבֹא לִי שֶׁלֹּא חַשְׁתִּי בּוֹ. וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁבָּא הַזְּאֵב וְהֶחֱזִיר אֶת הַתִּינוֹק לִמְקוֹמוֹ. אָמַר הָאָב לִבְנוֹ: מֶה עָשָׂה לְךָ הַזְּאֵב? אָמַר לוֹ הִכְנִיסָנִי לְתוֹךְ חֻרְבָּה אַחַת, וְשָׁמַעְתִּי בַּת-קוֹל שֶׁהָיְתָה אוֹמֶרֶת: לֹא עַל זֶה שְׁלַחְתִּיךְ אֶלָּא עַל בֶּן פְּלוֹנִי. וְלֹא הִסְפִּיק הַנַּעַר לִגְמֹר אֶת הַדָּבָר, עַד שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל בְּכִי שֶׁצּוֹעֲקִין וְאוֹמְרִין: בֶּן פְּלוֹנִי נְשָׁכוֹ הַזְּאֵב.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל, בָּא עֲרוֹד וּנְשָׁכוֹ. בֵּרְחוּ הַתַּלְמִידִים. לְאַחַר שָׁעָה חָזְרוּ וּמָצְאוּ אוֹתוֹ עָרוֹד מֵת מֻשְׁלָךְ עַל חוֹרוֹ. אָמְרוּ: וַי לוֹ לְאָדָם שֶׁנִּשְׁכוֹ עָרוֹד, וַי לוֹ לְעָרוֹד שֶׁנִּשְׁכוֹ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא.

אימתי עת רצון - בשעה שהצבור מתפללין

רַב נַחְמָן נָחֳלַשׁ וְלֹא בָּא לְבֵית-הַכְּנֶסֶת. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא בָּא מַר לְבֵית-הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל? אָמַר לוֹ: לֹא יָכֹלְתִּי, תִּשַּׁשׁ כֹּחִי. אָמַר לוֹ: יַאסְפוּ לְמַר עֲשָׂרָה, וְיִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן. אָמַר לוֹ: טֹרַח הוּא לִי. הוֹסִיף רַבִּי יִצְחָק לְהַקְשׁוֹת: יֹאמַר לוֹ מַר לְשֻׁלְיַחּ צִבּוּר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מַתְחִילִים לְהִתְפַּלֵּל, יָבוֹא וְיוֹדִיעַ לְמַר [כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד בִּתְפִלָּה בְּזְמַן שֶׁהַצִּבּוּר עוֹמְדִים]. אָמַר לוֹ: כָּל כָּךְ לָמָּה? אָמַר לוֹ: כָּךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשֵּׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מַהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט, יד) : "וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן", אֵימָתַי הוּא עֵת רָצוֹן? - בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין.

התמדת התפלה בזמנה מארכת ימים

רַבִּי יוֹחָנָן הָיָה זָקֵן מֻפְלָג וְחַי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. סִפְּרוּ לוֹ שֶׁגַּם בְּבָבֶל יֶשְׁנָם אֲנָשִׁים זְקֵנִים מֻפְלָגִים כָּמוֹהוּ. תָּמַהּ וְאָמַר: "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם - עַל הָאֲדָמָה" (דברים יא, כא) , אֲבָל בְּחוּץ-לָאָרֶץ - לֹא?! כֵּיוָן שֶׁאָמְרוּ לוֹ שֶׁמַּשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים הֵם לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, אָמַר: זֶהוּ שֶׁהוֹעִיל לָהֶם לַאֲרִיכוּת יָמִים, שֶׁכֵּן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְבָנָיו: הַשְׁכִּימוּ וְהַעֲרִיבוּ לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁתַּאֲרִיכוּ יָמִים.

מעלה להתפלל במקום שלומדים תורה

אָמַר אַבַּיֵי: מִתְּחִלָּה הָיִיתִי לוֹמֵד בְּתוֹךְ בֵּיתִי וּמִתְפַּלֵּל בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת. כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַמֵּי מִשֵּׁם עוּלָא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד - לֹא הָיִיתִי מִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהָיִיתִי לוֹמֵד בּוֹ. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי, אַף-עַל-גַּב שֶׁהָיוּ לָהֶם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת בְּטְבֶרְיָה, לֹא הָיוּ מִתְפַּלְּלִים אֶלָּא בֵּין הָעַמּוּדִים שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים.

מסירות נפש עבור שלא להפסיק באמצע תפלה

מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ, וּבָא הֶגְמוֹן אֶחָד וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם, וְלֹא הֶחֱזִיר לוֹ שָׁלוֹם. הִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ.

לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ, אָמַר לוֹ: רֵיקָא! וַהֲלֹא כָּתוּב בְּתוֹרָתְכֶם (דברים ד, ט) : "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד", וְכָתוּב (שם, טו) : "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם" - כְּשֶׁנָּתַתִּי לְךָ שָׁלוֹם, לָמָּה לֹא הֶחֱזַרְתָּ לִי שָׁלוֹם? אִם הָיִיתִי חוֹתֵךְ רֹאשְׁךָ בְּסַיִף, מִי הָיָה תּוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִיָּדִי?

אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֲפַיְּסְךָ בִּדְבָרִים. אָמַר לוֹ: אִלּוּ הָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר-וָדָם, וּבָא חֲבֵרְךָ וְנָתַן לְךָ שָׁלוֹם, הָיִיתָ מַחְזִיר לוֹ שָׁלוֹם?

אָמַר לוֹ: לָאו.

וְאִם הָיִיתָ מַחְזִיר לוֹ, מֶה הָיוּ עוֹשִׂים לְךָ?

אָמַר לוֹ: הָיוּ חוֹתְכִים אֶת רֹאשִׁי בְּסַיִף.

אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר: מָה אַתָּה, שֶׁהָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר-וָדָם, שֶׁהַיּוֹם כָּאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר - כָּךְ, אֲנִי - שֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ-מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא חַי לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

מִיָּד נִתְפַּיֵּס אוֹתוֹ הַהֶגְמוֹן וְנִפְטַר אוֹתוֹ חָסִיד לְשָׁלוֹם.

עת להאריך ועת לקצר

מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּבָה בִּפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִדַּאי.

אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּנוּ, כַּמָּה אַרְכָּן הוּא זֶה!

אָמַר לָהֶם: כְּלוּם מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דברים ט, כה) : "וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי ה' אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה"...

שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּבָה בִּפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה מְקַצֵּר יוֹתֵר מִדַּאי.

אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: כַּמָּה קְצָרָן הוּא זֶה!

אָמַר לָהֶם: כְּלוּם מְקַצֵּר יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁכְּשֶׁהִתְפַּלֵּל עַל מִרְיָם אָמַר (במדבר יב, יג) : "אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ".

סימן לצדיק שתפלתו נתקבלה

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים וְאוֹמֵר: זֶה חַי וְזֶה מֵת. אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקֻבָּל, וְאִם לָאו - יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטֹרָף [כְּלוֹמַר, לֹא מְקֻבָּל]

מַעֲשֶׂה שֶׁחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל. שִׁגֵּר שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵצֶל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם, עָלָה לְעֲלִיָּה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים.

בְּיָרִידָתוֹ אָמַר לָהֶם: לְכוּ, שֶׁחָלַצְתּוּ חַמָּה [כְּלוֹמַר, שֶׁהִזִּיעַ וְנִתְרַפֵּא].

אָמְרוּ לוֹ: וְכִי נָבִיא אַתָּה?

אָמַר לָהֶם: לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶּן נָבִיא אָנֹכִי, אֶלָּא כָּךְ מְקֻבָּלַנִי: אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי - יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקֻבָּל, וְאִם לָאו - יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטֹרָף.

יָשְׁבוּ וְכָתְבוּ וְכִוְּנוּ אוֹתָהּ שָׁעָה. וּכְשֶׁבָּאוּ אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: הָעֲבוֹדָה, לֹא חִסַּרְתֶּם וְלֹא הוֹתַרְתֶּם, אֶלָּא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חָלַצְתּוּ חַמָּה וּבִקֵּשׁ מַאֲתָנוּ מַיִם לִשְׁתּוֹת

המכניע עצמו כעבד - תפלתו מתקבלת מהרה

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָלַךְ לִלְמֹד תּוֹרָה אֵצֶל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי.

אָמַר לוֹ: חֲנִינָא בְּנִי, בַּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְיִחְיֶה.

הִנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְחָיָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אִלְמָלֵי הִטִּיחַ בֶּן זַכַּאי אֶת רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, לֹא הָיוּ מַשְׁגִּיחִים עָלָיו.

אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: וְכִי חֲנִינָא גָּדוֹל מִמְּךָ?

אָמַר לָהּ: לָאו, אֶלָּא הוּא דּוֹמֶה כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַאֲנִי דּוֹמֶה כְּשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהַכַּוָּנָה, חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא מִצְטַיֵּן בְּמִדָּה זוֹ שֶׁל עַבְדוּת, לָבֹא לִפְנֵי ה' בִּתְחוּשָׁה שֶׁל עֶבֶד שֶׁאֵין לוֹ מִשָּׁלוֹ כְּלוּם - כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם - וּבָזֶה מִצְטַיֵּן הוּא יוֹתֵר מִמֶּנִּי שֶׁיּוֹדֵעַ לַעֲקֹר כָּל תְּחוּשַׁת שְׂרָרָה מֵעַצְמוֹ.

"**כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹקִים קְרוֹבִים אֵלָיו כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו**".

מַעֲשֶׂה בְּתִינוֹק אֶחָד שֶׁהָיָה מְפָרֵשׂ בַּיָּם הַגָּדוֹל בִּסְפִינָה, וְהִיוּ בָהּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְעָמַד עֲלֵיהֶם צַעַר גָּדוֹל בַּיָּם [הָאֳנִיָּה חִשְׁבָה לְהִשָּׁבֵר]. וְהָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם דְּמוּת אֱלוֹהַּ תְּלוּי בְּצַוָּארוֹ, וְהָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵל אֱלוֹהוֹ וּמְחַבְּקוֹ וּמְנַשְּׁקוֹ, וְלֹא הָיָה מוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם. כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא הוֹעִיל לָהֶם, אָמְרוּ זֶה לָזֶה: אֵין כָּאן אֶחָד מֵאוֹתָהּ אֻמָּה שֶׁהוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְקָרַע לָהֶם הַיָּם? אָמְרוּ: יֵשׁ כָּאן תִּינוֹק אֶחָד עָנִי, וּכְמֻדָּמֶה

לָנוּ שֶׁהוּא יְהוּדִי, וְהוּא יָשֵׁן בְּיַרְכָתֵי הַסְּפִינָה. יָרְדוּ אֶצְלוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ בְּצָרָה גְּדוֹלָה, וְאַתָּה יָשֵׁן?! קוּם, קְרָא לֵאלֹהֶיךָ, שֶׁמָּא בִּזְכוּתְךָ אָנוּ נִצּוֹלִין מִן הַצָּרָה הַזֹּאת. עָמַד הַתִּינוֹק וְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַיּוֹם יוֹדֵעַ כֹּחֲךָ וּגְבוּרָתְךָ, וְעַכְשָׁו יֹאמְרוּ הַכֹּל כִּי אֱמֶת אַתָּה, חַנּוּן וְרַחוּם. מִיָּד רָמַז הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לַיָּם וְעָמַד מִזַּעְפּוֹ, וְיָצְאוּ לְשָׁלוֹם. כֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ אֶל הַיַּבָּשָׁה לִקְנוֹת לָהֶם מְזוֹנוֹת, בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ כֶּסֶף לִקְנוֹת בּוֹ מָזוֹן בִּשְׁבִילוֹ. אָמַר לָהֶם עָנִי הוּא. אָמְרוּ לוֹ: אֵין אַתָּה אֶלָּא עָשִׁיר מְאֹד, וְאוֹתָן הָאֲנָשִׁים עֲנִיִּים הֵם, שֶׁאֵין לָהֶם אֱלוֹהַּ מוֹשִׁיעַ כֶּאֱלֹהֶיךָ שֶׁהוּא עוֹנֶה אוֹתְךָ בְּכָל עֵת שֶׁתִּקְרָאֶנּוּ. אָמַר לָהֶם: אֱלֹהֵיכֶם הוּא תְּלוּי בְּצַוָּארֵיכֶם וְהוּא רָחוֹק מִכֶּם, אֲבָל אֱלֹהֵינוּ הוּא רָחוֹק בַּשָּׁמַיִם וְהוּא קָרוֹב מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ח) : "כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו".

"כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוּת עָנִי"

גַּרְסִינָן בְּמַסֶּכֶת זְבָחִים: "אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ בִּקֵּשׁ לְהַקְרִיב אֶלֶף עוֹלוֹת בְּיוֹם אֶחָד. שָׂלַח וְאָמַר לְכֹהֵן גָּדוֹל: אַל יַקְרִיב אָדָם הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי. בָּא עָנִי אֶחָד וּבְיָדוֹ שְׁתֵּי תּוֹרִים. אָמַר לַכֹּהֵן: הַקְרֵיב לִי אֶת אֵלּוּ. אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן: הַמֶּלֶךְ צִוָּנִי שֶׁלֹּא יַקְרִיב אָדָם הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנּוּ. אָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי כֹּהֵן, אַרְבָּעָה תּוֹרִים אֲנִי צָד בְּכָל יוֹם; אֲנִי מַקְרִיב שְׁתַּיִם וּמִתְפָּרְנֵס בִּשְׁתַּיִם, וְאִם אֵין אַתָּה מַקְרִיב לִי, הֲרֵי אַתָּה חוֹתֵךְ אֶת פַּרְנָסָתִי. עָמַד הַכֹּהֵן וְהִקְרִיבָם לוֹ. נִרְאָה לוֹ לַמֶּלֶךְ בַּחֲלוֹם: קָרְבָּנוֹ שֶׁל עָנִי קָדְמָךְ. שָׂלַח וְאָמַר לַכֹּהֵן: וַהֲלֹא אָמַרְתִּי לְךָ אַל יַקְרִיב אָדָם הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ: אָדָם אֶחָד בָּא אֶצְלִי וּבְיָדוֹ שְׁתֵּי תּוֹרִים, וְסִפֵּר לוֹ הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ: יָפֶה עָשִׂיתָ, מְשׁוּם "כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוּת עָנִי" (תהלים כב, כה) . וְהוּא הַדִּין בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלּוֹת בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּנוֹת תִּקָּנוּם.

למה דומה המתפלל לאחר זמן תפלה?

מַעֲשֶׂה בְּאָדָם בְּאַחַת מֵעָרֵי הַשָּׂדֶה שֶׁשִּׁמֵּשׁ כְּפִקִּיד זוּטָר בְּבֵית הַמֶּכֶס, וּבְבֵיתוֹ שֶׁל הָאִישׁ אֵין פַּת לְפִי הַטַּף. עֲקֶרֶת הַבַּיִת חָלְתָה, וּכְבָר חֲדָשִׁים שֶׁהִיא שׁוֹכֶבֶת בְּמִטָּתָהּ, נֶאֱנֶקֶת וּמִתְפַּתֶּלֶת מִיְּסוּרִים. כָּל חֶסְכּוֹנוֹתָיו הוֹצִיא הַפְּקִיד עַל רְפוּאָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ, גַּם רָהִיטָיו מָכַר כְּדֵי לְשַׁלֵּם שְׂכַר הָרוֹפְאִים וְהַתְּרוּפוֹת. וְאָכֵן, לְשִׂמְחָתוֹ, חָל שִׁפּוּר נִכָּר בִּבְרִיאוּתָהּ. אַךְ דָּא עָקָא, דַּוְקָא כָּעֵת, זְקוּק הָיָה לְסִכּוּמֵי כֶּסֶף גְּדוֹלִים בְּמִיֻּחָד; הָרוֹפֵא פָּקַד עָלָיו לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁבוּעוֹת הַבָּאִים אֹכֶל מַזִּין וּמַבְרִיא בְּתוֹסֶפֶת רְפוּאָה יְקָרָה מְאֹד; גַּם בִּתּוֹ הַבְּכִירָה הִגִּיעָה לְפִרְקָהּ זֶה מִכְּבָר. בִּשְׁעַת מַחֲלָתָהּ הָאֲנוּשָׁה שֶׁל עֲקֶרֶת הַבַּיִת, הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה, אַךְ עַתָּה, מִשֶּׁרָוַח מְעַט מַצַּב אִשְׁתּוֹ, הִטְרִידוּ אוֹתוֹ מְאֹד פָּנֶיהָ הַנּוּגוֹת שֶׁל הַבַּת...

טָרוּד הָיָה הָאִישׁ בְּמַחְשְׁבוֹתָיו, עֻצַּב עָמֹק מִלֵּא אֶת לִבּוֹ - מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרוֹ, וְאַיִן לוֹ קָרוֹב אוֹ מוּדָע שֶׁיּוּכַל לְסַיֵּעַ בְּיָדוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל קְשָׁיָיו.

וְהִנֵּה, גֶּנֶבָה לְאָזְנוֹ שְׁמוּעָה כִּי מֶלֶךְ הַמְּדִינָה הַמְפֻרְסָם, בִּנְדִיבוּת לִבּוֹ, עוֹמֵד לְבַקֵּר בְּעִיר מְגוּרָיו. הַשְּׁמוּעָה סִפְּרָה כִּי קָשׁוּב הוּא הַמֶּלֶךְ לְכָל מִסְכֵּן וְנִדְכָּא - בְּוַדַּאי - אָמְרוּ לוֹ יְדִידָיו - יַעֲזֹר הַמֶּלֶךְ לְאֵלֶּה הָעוֹבְדִים בֶּאֱמָנוּת בְּשֵׁרוּת הַמְּדִינָה...

לֹא אָרְכוּ הַיָּמִים, וְהַמֶּלֶךְ הוֹפִיעַ בָּעִיר וְהִתְגּוֹרֵר בְּבֵית הַשַּׂר. לְבַקָּשַׁת הַתּוֹשָׁבִים, נִקְבְּעוּ שְׁעוֹת בִּקּוּר בָּהֶן יָכוֹל כָּל אָדָם לִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ וְלִשְׁטֹחַ בַּקָּשׁוֹתָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

בַּיּוֹם הַמִּיעָד לַפְּגִישָׁה, אֶחֱר הַפְּקִיד מְעַט לָקוּם מִשְּׁנָתוֹ; הַהִתְרַגְּשׁוּת עַל הַהִזְדַּמְּנוּת הַנִּפְלָאָה לִפְגִישָׁה עִם הַמֶּלֶךְ, יְרוּם הוֹדוֹ. הָעֲיֵפוּת שֶׁל לֵילוֹת לְמַכְבִּיר, בָּהֶן לֹא עָצַם עַיִן בְּשָׁמְרוֹ עַל אִשְׁתּוֹ, נָתְנוּ בּוֹ אוֹתוֹתֵיהֶן. הִתְרַחֵץ וְלָבַשׁ בְּגָדִים חֲגִיגִיִּים לִכְבוֹד הַמְּאֹרָע הַגָּדוֹל הָעוֹמֵד לְהִתְרַחֵשׁ, וְיָשַׁב לִכְתֹּב לְעַצְמוֹ רָאשֵׁי פְּרָקִים לְשִׂיחָתוֹ הַצְּפוּיָה עִם הַמֶּלֶךְ. דַּף הַנְּיָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהֻכְיַן לֹא מָצָא חֵן בְּעֵינָיו - מָחַק אֶת הַכָּתוּב, וְיָשַׁב לַעֲרֹךְ מֵחָדָשׁ אֶת סֵדֶר הַדְּבָרִים שֶׁיֹּאמַר. גַּם עַתָּה, לְאַחַר שֶׁרָאָה אֶת שָׁכְתַב, נוֹכַח שֶׁהִקְדִּים אֶת הַמְאֻחָר וְהִדְגִּישׁ אֶת הַטָּפֵל, קָרַע, אֵפוֹא, אֶת הַנְּיָר, וְשָׁב לִכְתֹּב מֵחָדָשׁ אֶת הַדְּבָרִים. עוֹדֶנּוּ שָׁקוּעַ בַּהֲגִיגָיו, מוֹחֵק וְכוֹתֵב, מוֹסִיף וְגוֹרֵעַ, כְּשֶׁקּוֹלָהּ הֶחָלוּשׁ שֶׁל אִשְׁתּוֹ מַגִּיעַ לְאָזְנָיו: הֲרֵי הַשָּׁעָה הַמְיֻעֶדֶת לְפְגִישָׁה עִם הַמֶּלֶךְ עוֹמֶדֶת לְהִסְתַּיֵּם...

בְּרִיצָה מְבֻהֶלֶת, כְּשֶׁמְּעִילוֹ הָעֶלְיוֹן שָׁמוּט עַל כְּתֵפוֹ, חֶלְצָתוֹ אֵינָהּ רְכוּסָה כְּהִלְכָתָהּ, שַׂעֲרוֹתָיו מִתְבַּדְּרוֹת בָּרוּחַ מִתַּחַת כּוֹבָעוֹ הַמָּנֻחַ בְּצִוּרָה מוּזָרָה, הוּא מַגִּיעַ לְשַׁעַר בֵּית הַשַּׂר כְּשֶׁבְּיָדוֹ מְקֻמָּט גְּלָיוֹן, וּבוֹ רָאשֵׁי הַפְּרָקִים הַבְּלְתִּי מֻשְׁלָמִים.

'צַר לִי מְאֹד' - אוֹמֵר הַזָּקִיף הָעוֹמֵד בַּפֶּתַח - 'אַחֲרוֹתִ אֶת הַמּוֹעֵד'.

נִסָּה הַפְּקִיד לְשַׁכְנֵעַ אֶת הַזָּקִיף בְּנַחִיצוּת בַּקָּשָׁתוֹ לְלֹא הוֹעִיל, וּלְפֶתַע נָעָה בִּבְכִי סוֹעֵר; כָּל סִבְלוֹ וְצָרוֹתָיו שֶׁנִּשְׁאָן בְּדוּמִיָּה וּבְגָאוֹן מֶשֶׁךְ חֳדָשִׁים פָּרְצוּ עַתָּה הַחוּצָה - 'עֶזֹר לִי' - מֵרֹב בִּבְכִי גּוֹבֵר וְהוֹלֵךְ - 'אָנָּא, פְּתַח לִי אֶת הַדֶּלֶת'! הַזָּקִיף אָמְנָם אָמַר לוֹ דְּבַר מָה, אַךְ הוּא בְּסַעֲרַת רוּחוֹ לֹא הֵבִין אֶת דְּבָרָיו. עוֹבְרֵי אֹרַח, שֶׁרַחֲמֵיהֶם נִכְמְרוּ לְמִשְׁמַע בִּכְיוֹ שֶׁל הַפָּקִיד, הִצְטָרְפוּ לְבַקָּשָׁתוֹ בְּדְרִישָׁה תַּקִּיפָה: פְּתַח מִיָּד אֶת הַשְּׁעָרִים! וְהִנֵּה, לְפֶתַע, נִפְתְּחָה הַדֶּלֶת, וְשַׂר הָעִיר הוֹפִיעַ בַּפֶּתַח. בְּמַאֲמַצִּים אַדִּירִים הִצְלִיחַ הַפָּקִיד לְהִשְׁתַּלֵּט עַל רְגָשׁוֹתָיו הַסּוֹעֲרִים וּלְהַסְבִּיר - תּוֹךְ כְּדֵי הִתְיַפְּחוּת אֶת מוּעָקָתוֹ הַנּוֹרָאָה וְאֶת הַתְּקָוּוֹת שֶׁהוּא תּוֹלֶה בַּפְּגִישָׁה.

בָּרוּךְ וּבְעֶדְנָהּ אָמַר לוֹ הַשַּׂר, כְּשֶׁמַּבָּט מָלֵא רַחֲמִים מְלַוֶּה דְּבָרָיו: יְדִידִי הַיָּקָר, גַּם הַזָּקִיף, וּבְוַדַּאי גַּם אֲנִי, שְׂמֵחִים הָיִינוּ לָחוּשׁ לְעֶזְרָתְךָ, אַךְ אֶת הַנַּעֲשֶׂה אֵין לְהָשִׁיב - הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִמְתִּין

בְּאֹרֶךְ רוּחַ וְסִיַּע בִּנְדִיבוּת לֵב לְכָל הַפּוֹנִים אֵלָיו עַד תֹּם שְׁעַת הַפְּגִישָׁה, עָזֵב אֶת בֵּיתִי בְּדִיּוּק בָּרֵגַע שֶׁסִּיֵּם אֶת קַבָּלַת הַקָּהָל, וְעַתָּה הוּא מָצוּי בְּמֶרְחָק גָּדוֹל מִכָּאן בַּדֶּרֶךְ לְתַחֲנָתוֹ הַבָּאָה...
-'הֱוֵי זָהִיר בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה'! יִתְכֵּן שֶׁהֶסְבְּרִים מְשַׁכְנְעִים בְּאֻמְתַּחְתָּם שֶׁל הַמְאַחֲרִים לְהִתְפַּלֵּל - אַךְ מַה יַעֲזְרוּ כָּל הַנִּמּוּקִים וְכָל הַהִצְטַדְּקֻיּוֹת אִם הַמֶּלֶךְ כְּבָר הִפְלִיג לְדַרְכּוֹ...

עוֹד מָשָׁל לַמְאַחֵר לְתִפְלָה

מַעֲשֶׂה בְּר' נַפְתָּלִי מֵרוֹפְּשִׁיץ שֶׁרָאָה אַבְרֵךְ אֶחָד נִדְחָף לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּשָׁעָה מְאֻחֶרֶת לְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, חוֹטֵף וּמִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, חוֹטֵף וּמִתְעַטֵּר בִּתְפִלִּין, טוֹחֵן בְּפִיו תְּפִלָּתוֹ, רָץ אֵילַךְ וְאֵילַךְ- וּכְבָר סִיֵּם תְּפִלָּתוֹ.

גְּשָׁה נָא אֵלַי - אָמַר לוֹ ר' נַפְתָּלִי- וַאֲסַפֵּר לְךָ מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה:

אָדָם אֶחָד הָיָה רָגִיל לְגַלְגֵּל פַּת שַׁחֲרִית בְּפַת קִבָּר וְתַבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים. כְּשֶׁהָיָה חוֹזֵר לְבֵיתוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, מִיָּד אִשְׁתּוֹ עוֹרֶכֶת לוֹ שֻׁלְחָן וּמַעֲלֶה עָלָיו פִּתּוֹ וְתַבְשִׁילוֹ.

פַּעַם אַחַת חָזַר מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ לְבֵיתוֹ, אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאַתְקִין לְךָ סְעֻדָּתְךָ. הִמְתִּין שָׁעָה אַחַת, שְׁתֵּי שָׁעוֹת, שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת - וְאִשְׁתּוֹ עֲדַיִן טוֹרַחַת בַּסְּעֻדָּה. אָמַר לְעַצְמוֹ כְּשֶׁהוּא עָטוּף בְּרָעָב: סְעֻדַּת שְׁלֹמֹה מַתְקִינָה זוֹ, דָּגִים מְטֻגָּנִים וְאֻזִּים צְלוּיִים. מִשֶּׁעָבַר רֻבּוֹ שֶׁל יוֹם, עָרְכָה לוֹ שֻׁלְחָן וְהֶעֱלְתָה עָלָיו... פַּת קִבָּר וְתַבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים.

-תַּמָּהּ, תָּמוּהַּ - אוֹמֵר הוּא לְאִשְׁתּוֹ - כְּסָבוּר הָיִיתִי, לְאַחַר שֶׁטָּרְחָתְ בַּסְּעֻדָּה רֻבּוֹ שֶׁל יוֹם, תַּעֲלִי עַל הַשֻּׁלְחָן תַּרְנְגֹלֶת פְּטוּמָה וְיַיִן יָשָׁן, וְאִלּוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל גְּרִיסִים - הֲרֵי יְכֹלְתְּ לְהַתְקִין מִבְּעוֹד שַׁחֲרִית...

-אַף הַנִּדּוֹן כָּךְ - מְסַיֵּם ר' נַפְתָּלִי - צַדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר שׁוֹהִים כַּמָּה שָׁעוֹת וּמִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנוֹת, בְּיִחוּדִים וּבְדְבֵקוּת - מִתְאַוֶּה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לִתְפִלָּתָם וּמַמְתִּין לָהֶם, אַךְ תְּפִלָּה חֲטוּפָה כָּזוֹ, שֶׁאֲבָרֶיהָ קְטוּפִים וּמְרֻסָּקִים שֶׁנֶּאֱמֶרֶת עַל רֶגֶל אַחַת - הֲרֵי יָכוֹל אַתָּה לְהַשְׁכִּים וּלְהִתְפַּלֵּל . ("האושר שבתפילה")

תְּפִלָּה כֵּיצַד?

דְּבָרִים חֲשׁוּבִים עַל הַכַּוָּנָה אָנוּ מוֹצְאִים בְּסִדּוּר "בֵּית יַעֲקֹב", לְר' יַעֲקֹב מֵעֶמְדִין: רֵאשִׁית דָּבָר, יְהַרְהֵר פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת בְּכָל כֹּחַ שִׂכְלוֹ וַהֲבָנָתוֹ, וִידַבֵּק מַחְשַׁבְתּוֹ בְּמַלְכּוֹ אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ תּוֹחֲלֹתוֹ וְתִקְוָתוֹ בַּעַל הַיְכֹלֶת לְמַלֵּא שְׁאֵלָתוֹ. לָכֵן, בְּהֶכְרֵחַ, יָשִׂים אֶל לִבּוֹ תְּחִלָּה לִפְנֵי מִי הוּא עוֹמֵד, יוֹצֵר רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, וְכָל הַנִּמְצָא מַעֲשֵׂה יָדָיו הוּא... לָכֵן, אִם אֵלָיו יִתְבּוֹנָן, וְיִמָּלֵא אֵימָה וְיִרְאָה, יָגִיל בִּרְעָדָה שֶׁזָּכָה לַעֲבֹד לְמֶלֶךְ הַכָּבוֹד... וְיִצְיֵר, אִלּוּ הָיָה עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם - כַּמָּה הָיָה נִזְהָר בְּכִוּוּן לְשׁוֹנוֹ וְדִבּוּרוֹ הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בִּגְדוֹלָה וּבִקְטַנָּה - עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הָרוֹאֶה וּמַכִּיר

מַצְפּוּנֵי רַעְיוֹנָיו, לֹא נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינָיו. לָכֵן, עִקַּר וְיסוֹד הַתְּפִלָּה הִיא טָהֳרַת וְזֹךְ הַלֵּב וּנְקִיּוּת הַמַּחְשָׁבָה, שֶׁכָּךְ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב חֲבִיבָה, וְאָמְרוּ רַאשׁוֹנִים: תְּפִלָּה בְּלִי כַּוָּנָה - כְּגוּף בְּלִי נְשָׁמָה...

ג' - עובדות מגדולי הדורות

התפלה של ר' עקיבא איגר זצ"ל שבזכותה נצל והבריא

בַּשּׁעוּר שֶׁהָיָה מַשְׁמִיעַ רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר זַצַ"ל בִּישִׁיבָתוֹ, הָיָה מִשְׁתַּתֵּף גַּם בַּעַל בַּיִת אֶחָד, שֶׁהָיָה תַּלְמִיד חָכָם. פַּעַם אַחַת הִגִּיעַ קְצַת בְּאִחוּר לַשִּׁעוּר, וְהִנֵּה הוּא נִכְנָס לְאוּלָם וְרוֹאֶה שֶׁהַמָּקוֹם רֵיק וְאֵין שָׁם אִישׁ. הִתְפַּלֵּא הָאִישׁ וְלֹא הֵבִין אֶת פֵּשֶׁר הַדָּבָר, שֶׁהֲרֵי כָּרְגִיל זֶהוּ הַזְּמַן שֶׁנִּמְצָא הַשִּׁעוּר בְּעִצּוּמוֹ, עַד שֶׁמָּצָא בָּחוּר אֶחָד וּמִמֶּנּוּ נוֹדַע לוֹ כִּי הָרַב אָמְנָם הִגִּיד שִׁעוּר, אַךְ בְּאֶמְצַע הַשִּׁעוּר שֶׁאַל בָּחוּר קָשְׁיָא וְהָרַב אָמַר תֵּרוּץ, אֲבָל הַבָּחוּר הִתְעַקֵּשׁ פַּעַם וְעוֹד פַּעַם וְכָל הַזְּמַן עָנָה הָרַב אוֹתוֹ תֵּרוּץ. הַבָּחוּר לֹא הֵבִין וְכָךְ שָׁאַל אוֹתָהּ קָשְׁיָא שִׁבְעִים פַּעַם וְרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר עָנָה אוֹתוֹ תֵּרוּץ עַד שֶׁנֶּחְלַשׁ וְהִתְעַלֵּף וְלֹא יָכְלוּ לַהֲעִירוֹ. מִיָּד הִזְעִיקוּ רוֹפֵא וְהָרוֹפֵא קָבַע שֶׁמַּצָּבוֹ חָמוּר וְצִוָּה לְהַחְיִשׁ אוֹתוֹ מִיָּד לְבֵיתוֹ.

הַבָּחוּר יָדַע לְסַפֵּר לְאוֹתוֹ בַּעַל בַּיִת, כִּי הָרַב שׁוֹכֵב עַתָּה בְּמִטָּתוֹ בַּבַּיִת וְהוּא מַמָּשׁ בְּסַכָּנַת נְפָשׁוֹת. שָׁאַל בַּעַל הַבַּיִת אֶת הַבָּחוּר מָה הָיְתָה הַקָּשְׁיָא וּמָה הָיָה הַתֵּרוּץ. הִתְפַּלֵּא הַבָּחוּר וְאָמַר לוֹ: "אֵיךְ יָכוֹל אֲנִי בְּמַצָּב כָּזֶה לְהִתְרַכֵּז וְלוֹמַר לְךָ זֹאת, הֲלֹא הַמַּצָּב כֹּה חָמוּר!" אֲבָל הָאִישׁ הִתְעַקֵּשׁ עַד שֶׁהַבָּחוּר אָמַר לוֹ אֶת תֹּכֶן הַקָּשְׁיָא וְהַתֵּרוּץ. הִתְפַּלֵּא בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר: "הֲרֵי הָרַב צוֹדֵק, עַל מַה הִתְעַקֵּשׁ אוֹתוֹ מַקְשֶׁה??

רָץ בַּעַל הַבַּיִת לְבֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא וּמָצָא אֶת הַכֹּל שְׁרוּיִים בִּדְאָגָה עֲמֻקָּה. בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה הָיוּ מְתוּחִים וּמְבֹהָלִים. הַמַּצָּב הָיָה קְרִיטִי, כְּבָר הִזְמִינוּ חֶבְרָה קְדִישָׁא וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת. אוֹתוֹ בַּעַל בַּיִת לֹא אִבֵּד עֶשְׁתּוֹנוֹתָיו, הוּא נִגַּשׁ לְמִטָּתוֹ שֶׁל הָרַב וְהִבְחִין שֶׁשְּׂפָתָיו נָעוֹת. הִתְכּוֹפֵף אֲלָיו וְשָׁמַע מַה הוּא לוֹחֵשׁ, וּלְאַחַר מִכֵּן נֶעֱמַד וְיָצָא הַחוּצָה בְּאָמְרוֹ: "כַּבּוּ אֶת הַנֵּרוֹת, הָרַב יַבְרִיא!"

מִיָּד רָצוּ אֵלָיו כֻּלָּם וּשְׁאָלוּהוּ: "זֹאת מִנַּיִן לְךָ? אֵיךְ אַתָּה בָּטוּחַ כָּל כָּךְ?" נַעֲנָה הָאִישׁ וְאָמַר: "אֲסַפֵּר לָכֶם, הִתְכּוֹפַפְתִּי וְהִטִּיתִי אָזֶן לְלַחֲשׁוֹ שֶׁל הָרַב. וְכָךְ הוּא אָמַר:

'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי מְבַקֵּשׁ שֶׁתִּשְׁלַח לִי רְפוּאָה שְׁלֵמָה בְּגִלַּל שְׁנֵי דְּבָרִים. דָּבָר רִאשׁוֹן: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁהַתֵּרוּץ שֶׁלִּי נָכוֹן. כִּוַּנְתִּי לַאֲמִתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, וּמִמֵּילָא בִּזְכוּת הַתּוֹרָה הָאֲמִתִּית שֶׁאָמַרְתִּי אֲנִי רָאוּי לִרְפוּאָה שְׁלֵמָה. דָּבָר שֵׁנִי: אִם אָמוּת עַכְשָׁו חָלִילָה, לֹא יוּכַל הַבָּחוּר לְחָיוֹת בְּמְנוּחָה כָּל יְמֵי חַיָּיו, כִּי הוּא יִתְיַסֵּר עַל שֶׁהָיָה הַגּוֹרֵם לְמוֹתִי, וְגַם בְּגִלַּל זֶה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שֶׁתִּשְׁלַח לִי רְפוּאָה שְׁלֵמָה'.

כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי כָּךְ מֵהָרַב", סִיֵּם בַּעַל הַבַּיִת, "בָּטוּחַ אֲנִי כִּי ה' יִשְׁלַח לוֹ רְפוּאָה". וְכָךְ אָמְנָם הָיָה, שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר הִבְרִיא וְחָזַר לְאֵיתָנוֹ. ("שאל אביך ויגדך")

כְּשֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר זַצ"ל לֹא נַעֲנָה בִּתְפִלָּתוֹ

סִפֵּר הַ"חֲתָם סוֹפֵר" זַצ"ל, כִּי שָׁלַח פַּעַם מִכְתָּב לְרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר זַצ"ל שֶׁיִּתְפַּלֵּל לִרְפוּאָתוֹ שֶׁל חוֹלֶה. וְהִנֵּה קִבֵּל מִמֶּנּוּ מִכְתָּב בַּחֲזָרָה: "הִתְפַּלַּלְתִּי וְלֹא נַעֲנֵיתִי, אוּלַי יֵשׁ טָעוּת בַּשֵּׁם". וְאַחֲרֵי זֶה נוֹדַע, כִּי אָכֵן הָיְתָה טָעוּת בְּשֵׁם הַחוֹלֶה... (מהנ"ל)

תְּפִלַּת רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר זַצ"ל לִרְפוּאַת חוֹלֶה מְסֻכָּן

רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר נוֹהֵג הָיָה לְקַיֵּם מִצְוַת בִּקּוּר חוֹלִים אֵצֶל כָּל חוֹלֵי הָעִיר. פַּעַם אַחַת בָּא לְבַקֵּר חוֹלֶה אֶחָד מִבְּנֵי עִירוֹ, אֲשֶׁר חָלָה בְּמַחֲלָה נְדִירָה שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ תְּרוּפָה. בְּדִיּוּק בְּאוֹתוֹ זְמַן עָבַר דֶּרֶךְ הָעִיר רוֹפְאוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. הַדָּבָר נוֹדַע לְרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר וְהוּא מִהֵר לִשְׁלֹחַ אֵלָיו שְׁלוּחִים שֶׁיְּבַקְּשׁוּהוּ לְבַדֵּק אֶת הַחוֹלֶה. הִסְכִּים הָרוֹפֵא וּבָא לִרְאוֹת אֶת הַחוֹלֶה, וְרַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר הִגִּיעַ גַּם הוּא לַמָּקוֹם.

שָׁאַל אוֹתוֹ הָרוֹפֵא: "לָמָּה הֵבֵאתָ אוֹתִי לְכָאן, הֲלֹא אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזּוֹ מַחֲלָה שֶׁאֵין לָהּ מַרְפֵּא?" הֵשִׁיב לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר: "וְאִם הַמֶּלֶךְ הָיָה לוֹקֶה בַּמַּחֲלָה הַזּוֹ, גַּם אָז הָיִיתָ אוֹמֵר שֶׁאֵין לָהּ תְּרוּפָה?" הֵשִׁיב הָרוֹפֵא: "אֲנִי בֶּאֱמֶת נִזְכָּר, כִּי חָלָה הַמֶּלֶךְ פַּעַם בְּאוֹתָהּ מַחֲלָה וְגַם אָז אָמַרְתִּי שֶׁאֵין לָהּ תְּרוּפָה, כִּי יֵשׁ רַק תְּרוּפָה אַחַת, אֲבָל קָשֶׁה עַד מְאֹד לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ. מְדֻבָּר בְּצִפּוֹר נְדִירָה שֶׁצְּרִיכִים לִתְפֹּס אוֹתָהּ בְּמָקוֹם נָדִיר, בַּמִּדְבָּר, וּלְהַאֲכִיל בָּהּ אֶת הַחוֹלֶה. לַמֶּלֶךְ יֵשׁ אֶפְשָׁרִיּוֹת וְהוּא שָׁלַח כַּמָּה גְּדוּדִים שֶׁל חַיָּלִים. הֵם פָּשְׁטוּ עַל הַמִּדְבָּר וְהִצְלִיחוּ לְאַחַר מַאֲמַצִּים לִלְכֹּד צִפּוֹר אַחַת כָּזוֹ. הַמֶּלֶךְ אָכַל אוֹתָהּ וְהִתְרַפֵּא. אֲבָל כֵּיצַד יוּכַל סְתָם אָדָם לְהַגִּיעַ לְצִפּוֹר כָּזוֹ? בִּגְלַל זֶה אֲנִי אוֹמֵר שֶׁאֵין תְּרוּפָה לַמַּחֲלָה.

הָרוֹפֵא נָסַע וְרַבִּי עֲקִיבָא חָזַר לְבֵיתוֹ. נִכְנַס לְחַדְרוֹ וּמִיָּד פָּתַח בִּתְפִלָּה לַה', וְכֹה אָמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בָּנֶיךָ הֵם, גַּם הֵם מְלָכִים וּבְנֵי מְלָכִים, וְעַכְשָׁו זָקוּק אֶחָד מִבָּנֶיךָ לַצִּפּוֹר הַזּוֹ, שְׁלַח לָנוּ אוֹתָהּ..."

לֹא עָבַר זְמַן רַב וְהִנֵּה הִדְפִּיקָה צִפּוֹר עַל חַלּוֹן הַבַּיִת שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, וְהוּא צִוָּה מִיָּד לְתָפְסָהּ. הוּא הוֹרָה לְהַשְׁאִיר בְּיָדָיו אֶת הַכְּנָפַיִם, וְאֶת הַשְּׁאָר לְבַשֵּׁל וּלְהַאֲכִיל אֶת הַחוֹלֶה. כָּךְ אָמְנָם עָשׂוּ וְהַחוֹלֶה נִרְפָּא.

כַּעֲבֹר זְמַן מָה שׁוּב עָבַר רוֹפֵא הַמֶּלֶךְ בָּעִיר. מִהֵר רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר לִשְׁלֹחַ אֵלָיו אֶת כַּנְפֵי הַצִּפּוֹר לְהוֹכָחָה. מִשֶּׁרָאָה זֹאת הָרוֹפֵא, הֵגִיב: "דָּבָר כָּזֶה יָכוֹל רַק הָרַב הַיְהוּדִי לַעֲשׂוֹת!" (מהנ"ל)

מדרכו בקדש של הבעל-שם-טוב זי"ע

(עֵדָיוֹת מִתַּלְמִידָיו מִסִּפֶּר "שִׁבְחֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב")

חֲרָדַת הַדּוֹמֵם מֵאֵימַת הַצַּדִּיק הַמִּתְפַּלֵּל בְּקִדֻּשָּׁה

פַּעַם אַחַת, בְּיוֹם שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לְהַגִּיד בּוֹ הַלֵּל [הָיָה זֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ חֹל הַמּוֹעֵד שֶׁל פֶּסַח], הָיָה ר' אַבְרָהָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית לִפְנֵי הַתֵּבָה, וְהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הִתְפַּלֵּל בְּמְקוֹמוֹ הַקָּבוּעַ. וּמִנְהָגוֹ הָיָה לְהִתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ לִפְנֵי הַתֵּבָה תְּפִלַּת הַלֵּל. וְהִנֵּה, בְּעֵת חֲזָרַת הַשַּׁ"ץ, הֵחֵל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב לִרְעֹד רְעָדָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מֵהֶרְגֵּלוֹ.

כְּשֶׁסִּיֵּם ר' אַבְרָהָם אֶת חֲזָרַת הַשַּׁ"ץ, הִמְשִׁיךְ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב לַעֲמֹד עַל מְקוֹמוֹ כְּשֶׁכֻּלּוֹ רוֹעֵד וְלֹא נִגַּשׁ אֶל הַתֵּבָה. נִגַּשׁ אֵלָיו הֶחָסִיד ר' וולף קוֹצֶ'ס, וְרָאָה שֶׁפָּנָיו בּוֹעֲרוֹת כְּלַפִּידִים, עֵינָיו בּוֹלְטוֹת וּפְתוּחוֹת וְעוֹמְדוֹת לְלֹא תְּנוּעָה, כְּמוֹ גּוֹסֵס, חַס וְחָלִילָה. וְרָמַז ר' וולף לְר' אַבְרָהָם, וְלָקְחוּ אוֹתוֹ זֶה בְּיָד אַחַת וְזֶה בְּיָד אַחַת, וְהוֹלִיכוּהוּ אֶל הַתֵּבָה, וְהָלַךְ עִמָּהֶם וְעָמַד לִפְנֵי הַתֵּבָה וְרָעַד זְמַן מָה, וּפָתַח וְאָמַר הַלֵּל, וְהַכֹּל בִּרְעָדָה. כְּשֶׁסִּיֵּם הַקַּדִּישׁ, עָמַד עֲדַיִן וְרָעַד זְמַן רַב, וְהֶצְרְכוּ לְהַמְתִּין בִּקְרִיאַת הַתּוֹרָה עַד שֶׁנָּח מֵרָעָדָתוֹ.

וְלֹא זוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא שֶׁשָּׁמַעְתִּי מֵהָרַב מִפּוֹלְנָאָה, שֶׁפַּעַם אַחַת עָמַד כְּלִי גָּדוֹל עִם מַיִם בְּשָׁעָה שֶׁהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הָיָה מִתְפַּלֵּל, וְרָאוּ שֶׁהַמַּיִם נָעִים וְנָדִים, וּמַמָּשׁ הַשָּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה הָיְתָה עָלָיו. וְאָז רָעֲדָה הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יט, יט) : "מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ... וַיֶּחֱרַד כָּל הָהָר מְאֹד", אַף לֹא הָיָה נִכָּר, וּבַמַּיִם כֵּן הִכִּירוּ.

פַּעַם אַחַת בְּאֶיזֶה יוֹם-טוֹב, בְּעֵת שֶׁהֶצְרְכוּ לְבָרֵךְ גֶּשֶׁם אוֹ טַל [הָיָה זֶה אוֹ יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹ יוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת], הָיָה הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַתֵּבָה וְהָיָה מִתְנַשֵּׂא עַל רֹאשׁ כֻּלָּם בִּתְפִלָּתוֹ, וְהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּזִעָה גְּדוֹלָה, וְהָרַב הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ לֹא יָכֹל לִסְבֹּל זֹאת, כִּי הָיָה חוֹלֶה מְאֹד, יָצָא מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ וְנִכְנַס לְחֶדֶר קָטָן לְיַד בֵּית-הַמִּדְרָשׁ וְהִתְפַּלֵּל שָׁם בִּיחִידוּת. לִפְנֵי תְּפִלַּת מוּסָף, נִכְנַס הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב לְאוֹתוֹ הַחֶדֶר בִּכְדֵי לִלְבֹּשׁ הַקִּיטֶל. אָמַר הַמַּגִּיד כִּי הִכִּיר שֶׁהָיְתָה אֲצִלּוֹ הַשָּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה וְרָאָה כִּי מַחְשַׁבְתּוֹ אֵינָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וּכְשֶׁלָּבַשׁ הַקִּיטֶל, הִתְקַמֵּט עַל כְּתֵפָיו. אָחַז בַּקִּיטֶל כְּדֵי לְיַשְּׁרוֹ, וּבָרֵעַ שֶׁנָּגַע בַּקִּיטֶל הֵחֵל לִרְעֹד. אָחַז בַּשֻּׁלְחָן שֶׁהָיָה שָׁם, וְגַם הַשֻּׁלְחָן הִתְחִיל לִרְעֹד עִמּוֹ וְהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הָלַךְ. וְהֶצְרִךְ הַמַּגִּיד לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּזַכֵּהוּ מִמֶּנּוּ דָּבָר זֶה, כִּי אֵין בְּכֹחוֹ לִסְבֹּל.

גַּם מֵהֶחָסִיד ר' דָּוִד פּוֹרְקֶס מִמֶּזְ'יבּוּז שָׁמַעְתִּי, שֶׁפַּעַם אַחַת הִתְפַּלֵּל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְסָמוּךְ לוֹ עָמְדוּ חֲבִיּוֹת מְלֵאוֹת תְּבוּאָה, וְרָאוּ אֵיךְ שֶׁהִתְבּוֹאָה הֵחֵלָה לִרְעֹד.

"**אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר**".

הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר' יִצְחָק ז"ל מִנֶּסְחִיז סִפֵּר, שֶׁפַּעַם אַחַת צִוָּה הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ יַיִן מִמְּדִינַת בְּסָרַבְיָה בְּהַשְׁגָּחָה גְּדוֹלָה וּשְׁמִירָה יִתְרָה עַל צַד הַיּוֹתֵר כָּשֵׁר, וּמָסַר אֶת הַדָּבָר לְתַלְמִידוֹ הָרַב ר' דָּוִד, זַ"ל מִמִּיקְלַיוֹב, נָסַע ר' דָּוִד בְּעַצְמוֹ לִבְסָרַבְיָה לְעִיר טִילֶנֶעשְׁט,

הִתְעַכֵּב שָׁם שְׁנֵי חֳדָשִׁים, אֱלוּל וְתִשְׁרֵי, כָּל עֵת עֲבוֹדַת הַיַּיִן, וְהִשְׁגִּיחַ בְּעַצְמוֹ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, מִן הֶרֶגַע הָרִאשׁוֹן שֶׁקָּנָה אֶת הָעֲנָבִים וּבְכָל עֵת הַדְּרִיכָה, עַל כָּל פְּעֻלָּה וּפְעֻלָּה שֶׁתִּהְיֶה בַּכַּשְׁרוּת הָרְאוּיָה לַמְהַדְּרִין מִן הַמְהַדְּרִין. וְגַם אַחַר חַג הַסֻּכּוֹת הִתְעַכֵּב שָׁם עוֹד אֵיזֶה שָׁבוּעוֹת עַד אַחַר גְּמַר תְּסִיסַת הַיַּיִן, שֶׁיּוּכְלוּ לְמַלֹּאת בַּחֲבִיּוֹת.

בְּדַרְכּוֹ חֲזָרָה עִם הַיַּיִן לְבֵיתוֹ, הָיְתָה לוֹ יְגִיעָה גְּדוֹלָה, כִּי הַדְּרָכִים אָז הָיוּ כְּבָר מְשֻׁבָּשׁוֹת בְּגָלֶל מֶזֶג הָאֲוִיר הֶחָרְפִּי וְהַסּוֹעֵר, וְנָסַע מַמָּשׁ בְּמִסְירוּת נֶפֶשׁ כָּל פַּרְסָה וּפַרְסָה, כִּי לֹא רָצָה לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ כְּלָל מִשְּׁמִירַת הַיַּיִן אֲפִלּוּ לְרֶגַע, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְכָךְ טָבְעוּ רַגְלָיו בַּבֹּץ וּבָאוּ מַיִם עַד נָפֶשׁ, עַד שֶׁבְּרֹב עָמָל וִיגִיעָה עָלָה בְּיָדוֹ לַהֲבִיאוֹ בְּשָׁמִירָה גְּדוֹלָה וּבְכַשְׁרוּת לַמְהַדְּרִין לָעִיר מָז'יבּוּז. מִיָּד בְּהַגִּיעוֹ, רָץ בְּחִפָּזוֹן אֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב לְסַפֵּר לוֹ שֶׁהֵבִיא אֶת הַיַּיִן בְּשָׁמִירָה מְעֻלָּה, כְּפִי חֶפְצוֹ.

בְּאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁעָמְדָה הָעֲגָלָה עִם חֲבִיּוֹת הַיַּיִן לִפְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב, עָבַר שָׁם בִּרְכִיבָה חַיָּל אֶחָד מִשּׁוֹמְרָיו שֶׁל אֲדוֹן הָעִיר, שֶׁתַּפְקִידוֹ הָיָה לִשְׁמֹר שֶׁלֹּא יָבִיאוּ יַיִן שָׁרָף לָעִיר, וְלֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁאִלְּצָם לִפְתֹּחַ הֶחָבִית, וְהִכְנִיס פְּנִימָה אֶת הַשַּׁפּוּד שֶׁלּוֹ לִטְעֹם, וְאַחַר שֶׁרָאָה שֶׁהוּא יַיִן, הִמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ, אַךְ הַיַּיִן כְּבָר נֶאֱסַר עַל יְדֵי נְגִיעָתוֹ שֶׁל הַגּוֹי.

הִצְטַעֵר ר' דָּוִד מְאֹד, כִּי כָּל טָרְחָתוֹ הַגְּדוֹלָה וִיגִיעָתוֹ הָעֲצוּמָה הָיְתָה לַהֶבֶל וְלָרִיק. נִכְנַס בְּבְכִיָּה אֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב וְאָמַר לוֹ: יוֹדִיעֵנִי, רַבֵּנוּ, מִפְּנֵי מָה נִתְחַיַּבְתִּי בְּעֹנֶשׁ גָּדוֹל כָּזֶה, לְאַחַר שֶׁרָצִיתִי לְמָסֹר נַפְשִׁי לִדְבַר מִצְוָה, שֶׁיִּהְיֶה לְרַבֵּנוּ יַיִן בְּתַכְלִית הַכַּשְׁרוּת, וְהָיְתָה כָּל יְגִיעָתִי לְחִנָּם?

אָמַר לוֹ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב: זֶה הָעֹנֶשׁ הַמַּגִּיעַ לְךָ, בַּעֲבוּר שֶׁמָּסַרְתָּ נַפְשְׁךָ בִּשְׁמִירַת הַיַּיִן, וְשָׂכַחְתָּ בְּעִקַּר הַשְּׁמִירָה, שֶׁהָיָה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא יַעֲזֹר לְךָ לִשְׁמֹר הַיַּיִן הֵיטֵב. וּבִשְׁבִיל שֶׁשָּׂכַחְתָּ שְׁמִירַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַשּׁוֹמֵר הָאֱמִתִּי, לָכֵן עָלָה לְךָ כָּךְ, וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב: "אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר".

בְּסֵפֶר "לִקּוּטִים יְקָרִים" (מהמגיד ממעזריטש זי"ע, אות כח) מוּבָא: "הַנִּשְׁמָה אָמְרָה לְהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שֶׁזָּכָה שֶׁנִּתְגַּלָּה אֵלָיו דְּבָרִים הָעֶלְיוֹנִים, לֹא מִפְּנֵי שֶׁלָּמַד הַרְבֵּה מַסֶּכְתּוֹת וּפוֹסְקִים הַרְבֵּה, רַק מִשּׁוּם תְּפִלָּה שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל תָּמִיד בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה, וּמִשָּׁם זָכָה לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה".

גַּם עַל מָרָן הַ"חֲתָם סוֹפֵר" מְסֻפָּר בְּסֵפֶר "זִכָּרוֹן לְמֹשֶׁה", כִּי פַּעַם אַחַת רָאָה בַּעַל הַ"קוֹל אַרְיֵה" אֶת מָרָן הַ"חֲתָם סוֹפֵר" שֶׁהִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה שֶׁל מִנְחָה אֵצֶל הַכֹּתֶל, וְעָמַד כְּאֶבֶן דּוּמָם מִבְּלִי לְהִתְנוֹעֵעַ בְּשׁוּם אֵבֶר וּשְׂפָתָיו מְרַחֲשִׁין וּפָנָיו בּוֹעֲרִים כְּלַפִּיד אֵשׁ, וְנִשְׁתַּנָּה צוּרָתוֹ מִזְּמַן לְזְמַן עַד שֶׁרָצָה זְקֵנֵנוּ לִשְׁאֹג בְּקוֹל: אוֹי וַאֲבוֹי. כִּי דִּמָּה, כִּי, חַס וְחָלִילָה, פָּרְחָה

נִשְׁמָתוֹ. וְלֹא בִּכְדֵי הֵעִיד עָלָיו בַּעַל הַ"יִשְׂמַח מֹשֶׁה" זַצַ"ל: "רָאִיתִי אֶת הַצַּדִּיק מִפְּרֶעשְׁבּוּרְג מְעוֹרֵר רַחֲמִים לְמַעְלָה, וַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת נְשָׁמוֹת שֶׁל תִּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים לִוּוּ אֶת תְּפִלָּתוֹ - וְהַרַמְבַּ"ם וְהָרַמְבַּ"ן זַ"ל אֶחָד מִימֵינוֹ וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ..."

"עִבְדוּ - זוֹ עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה - אֶת ה' בְּשִׂמְחָה"

דַּע, שֶׁבַּעֲבוֹדָה שֶׁל שִׂמְחָה הָלְכוּ וְנִתְדַּבְּקוּ הַקְּדָמוֹנִים, צַדִּיקֵי עוֹלָם וַחֲסִידִים אֲמִתִּיִּים, כַּאֲשֶׁר סִפְּרוּ לָנוּ זְקֵנֵינוּ שֶׁהָיוּ בִּימֵי צַדִּיקִים הַקּוֹדְמִים, הַאֵיךְ הָיָה בֵּין הַצַּדִּיקִים רַב הַשִּׂמְחָה וְהַחֶדְוָה בַּעֲבוֹדָה בַּהִתְגַּלּוּת, וְלֹא רַק בַּעֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, אֶלָּא גַּם בִּכְלָלוּת עֲדַת הַחֲסִידִים, עַד כִּי הָיוּ פְּנֵיהֶם בּוֹעֲרוֹת בְּצַהֲלָה וְחֶדְוָה וְגִיל מִגֹּדֶל שִׂמְחָתָן בַּה', כַּאֲשֶׁר כָּתַב הֶחָסִיד הַקָּדוֹשׁ בַּעַל "חוֹבַת הַלְּבָבוֹת" (שער הפרישות פ"ד) , שֶׁמִּדְרָכָן שֶׁל חֲסִידִים לִהְיוֹת אֲבֵלָן בְּלִבָּם וְצַהֲלָתָם בְּפָנֵיהֶם.

וְאַחֲרוֹן נִכְבָּד הוּא רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ ר' הֶעְרֹשׁ מֵרִימָאנוֹב זי"ע, שֶׁהָיָה עֲבוֹדָתוֹ כְּחַד מִמְּשָׁרְתֵי מַעְלָה, וְשׁוּם בְּרִיָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְקָרֵב אֵלָיו בְּעִדַּן עֲבוֹדָתוֹ, מִלְּבַד הַיְשׁוּעוֹת רַבּוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁפָּעַל בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, שֶׁהָיָה כֹּחוֹ רַב וְעָצוּם לְהוֹשִׁיעַ לְהַרְבֵּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הָיָה מֵאֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, כַּיָּדוּעַ, וּבְקַטְנוּתוֹ לָמַד מִלֶּאכֶת הַחַיָּטוּת, וְאַחַר כָּךְ נִתְקָרֵב לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר, וְעִקַּר לְרַבּוֹ הַקָּדוֹשׁ ר' מֶעְנְדִיל מֵרִימָאנוֹב זי"ע. וְאָמְרוּ הַצַּדִּיקֵי דּוֹרוֹ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁזָּכָה לְכָל אֵלּוּ הַמַּדְרֵגוֹת - הַכֹּל בִּשְׁבִיל גֹּדֶל שִׂמְחָתוֹ בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ שֶׁהָיָה בְּלִי שִׁעוּר. וְכָל תְּפִלָּתוֹ הָיָה בְּשִׁירָה וְזִמְרָה, וְהָיָה לוֹ מְשׁוֹרְרִים מְנַגְּנִים עִמּוֹ, עַד שֶׁגַּם כָּל גָּרוּעַ וּפוֹשֵׁעַ יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ, הָיוּ מֻכְרָחִים לְשׁוּב לַה' מֵעֹמֶק הַלֵּב, וְנִכְנְעוּ תַּחְתָּיו גְּדוֹלֵי וְעַמּוּדֵי עוֹלָם וּגְאוֹנִים מְפֻרְסָמִים, הֲגַם שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה טָמוּן וּמְכֻסֶּה, וְדַרְכּוֹ הָיָה לְפָרֵשׁ כִּפְשׁוּטוֹ פָּרָשָׁה אוֹ פָּסוּק בַּתּוֹרָה וּלְסֵפֶר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַסִּדְרָה כִּפְשׁוּטוֹ, וּגְדוֹלֵי וּקְדוֹשֵׁי הַזְּמַן הֵבִינוּ וְהִשִּׂיגוּ מִזֶּה סוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת וּמַדְרֵגוֹת. וְהָיָה לוֹ שְׁמוֹנָה עָשָׂר בָּנִים, וְכֻלָּם נִסְתַּלְּקוּ בְּחַיָּיו, לֹא עָלֵינוּ וְרַחֲמָנָא לִצְלַן, מִלְּבַד בֵּן אֶחָד הָרַב הַקָּדוֹשׁ ר' יוֹסֵף זי"ע שֶׁהֶאֱרִיךְ יָמִים, וְעִם כָּל זֶה לֹא פָּסַק כִּמְעַט רֶגַע אֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו מִלַּעֲבֹד ה' בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וַעֲצוּמָה מִבְּלִי יִשְׁעַר, וְלֹא נָסוֹג וְלֹא נִבְהַל מִשּׁוּם נִסָּיוֹן, וְלֹא נָפַל בְּלִבּוֹ שׁוּם פַּעַם, וְלֹא נָח וְלֹא שָׁקַט, וְכָל צַדִּיקֵי עוֹלָם נִתְפַּלְּאוּ, הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ, מִגֹּדֶל גְּבוּרַת עֲבוֹדָתוֹ וְהִתְחַזְּקוּתוֹ וְשִׂמְחָתוֹ בַּה'. וְיֵשׁ הַרְבֵּה לִכְתֹּב מִזֶּה, רַק שֶׁאֵין כָּאן מְקוֹמוֹ. וִיהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לִהְיוֹת אַסְקַפָּה תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים. ("שומר אמונים")

כָּל הַשּׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ, הָיָה חוֹזֵר לְמוּטָב

בְּיִחוּד הִצְטַיֵּן הַמַּגִּיד מִקּוֹזְ'נִיץ בִּתְפִלָּתוֹ הַמְּלֵאָה הִתְלַהֲבוּת, אֵימָה וְיִרְאָה, וְאַף שֶׁהָיָה חַלָּשׁ בְּגוּפוֹ וְחוֹלֶה כָּל יָמָיו, וְעַל-פִּי-רֹב שָׁכַב בַּמִּטָּה, אֲבָל כְּשֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְהִתְפַּלֵּל,

אָזַר כְּגִבּוֹר חֶלְצָיו וְהָיָה מָלֵא כֹּחוֹת נְעוּרִים. עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מְעוֹרֵר לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וְהָיָה מַחְזִיר רַבִּים לְמוּטָב.

תַּלְמִידוֹ הַגָּאוֹן ר' מְנַחֵם מֶנְדֶּל שְׁטֶרְן בְּסִפְרוֹ "דֶּרֶךְ אֱמוּנָה" (פ' תֵּצֵא) מֵבִיא בְּשֵׁם הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ ר' מֵאִיר מִפְּרֶמִישְׁלָאן פֵּרוּשׁ עַל מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל, 'כָּל תְּפִלָּה שֶׁאֵין בָּהּ מִתְּפִלַּת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ תְּפִלָּה', שֶׁמְּחַיֵּב כָּל אָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּאֵימָה וְיִרְאָה וּבְכֹחַ כָּל גּוּפוֹ, עַד כְּשֶׁיִּרְאֶה פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל זוֹ הַתְּפִלָּה וְיִהְיֶה בְּתוֹךְ הַמִּתְפַּלְּלִים, יִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן עַד שֶׁיַּגִּיעַ לִידֵי תְּשׁוּבָה.

תְּפִלָּתוֹ שֶׁל הַמַּגִּיד מִקּוֹזְ'נִיץ הָיְתָה כְּךָ, שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁמַע אֶת תְּפִלָּתוֹ הָיָה מִתְמַלֵּא חֲרָדָה וְיִרְאָה וְהָיָה חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה. (ספר תולדותיו)

עבודת התפלה לר' נחמן מברסלב זיע"א

בִּימֵי יַלְדוּתוֹ שֶׁל ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זיע"א, כְּשֶׁהָיָה סוֹעֵד סְעֻדָּתוֹ, הָיָה אוֹמֵר כָּךְ נוֹתֵן שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז עַל כָּל סֵדֶר אֲכִילָתוֹ, וְלֹא הָיָה מִסְתַּפֵּק בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן רַק מֵעַצְמוֹ. כְּגוֹן, שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין לוֹ מְעַט יַיִן שָׂרָף וַחֲתִיכָה לֶעְקִיךְ וְאוֹמֵר-כָּךְ צְנוֹן שֶׁקָּדַם הָאֲכִילָה וְכוּ' - עַל כָּל סֵדֶר הַסְּעֻדָּה הָיָה מְסַדֵּר שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט. וּרְאֵה מַה שֶּׁהֶאֱרַכְתִּי בְּסִפְרִי "אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל" ח"א בְּעֲבָדוֹת וְהַנְהָגוֹת שֶׁל הָרַב יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה, כֵּיצַד הִפְלִיא לַעֲשׂוֹת בְּעִנְיַן הַהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט.

פַּעַם בִּקֵּשׁ אוֹתוֹ אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁיְּלַמְּדֵהוּ כֵּיצַד לְבַקֵּשׁ מֵה' בַּקָּשׁוֹתָיו, וְלִמֵּד אוֹתוֹ לוֹמַר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רַחֵם עָלַי וְכוּ', כִּי הֱיִתָּכֵן שֶׁיַּעַבְרוּ יָמַי בְּהֶבֶל כָּזֶה. וְכִי בִּשְׁבִיל זֶה נוֹצַרְתִּי?

אַחַר כָּךְ בְּאֵיזֶה עֵת, עָמַד זֶה הָאִישׁ אַחַר כָּתְלֵי בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע כֵּיצַד הָרַב בְּעַצְמוֹ שׁוֹפֵךְ אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדִבּוּרִים כָּאֵלּוּ.

עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל רַבִּי נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב זַצַ"ל, אֲשֶׁר עַל-יָדָהּ זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה, הָיָה רַק רִבּוּי הַתְּפִלּוֹת וְהַתְּחִנּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת וְהָרְצוּיִים וְהַפִּיּוּסִים שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. וְהָיָה מְרַצֶּה וּמְפַיֵּס אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכַמָּה מִינֵי תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת שֶׁיְּזַכֵּהוּ בְּרַחֲמָיו לְקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעִקַּר מַה שֶּׁהוֹעִיל לוֹ הָיוּ הַתְּפִלּוֹת שֶׁהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז, שֶׁהָיָה רָגִיל מְאֹד לְיַחֵד לוֹ אֵיזֶה מָקוֹם שֶׁמָּצָא שָׁאֵין שָׁם בְּנֵי אָדָם, וְהָיָה מְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ, דְּהַיְנוּ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז.

וְהָיָה מְרַצֶּה וּמְפַיֵּס אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וּמְבַקֵּשׁ וּמִתְחַנֵּן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בַּכַּמָּה וְכַמָּה מִינֵי טְעָנוֹת וַאֲמַתְלָאוֹת שֶׁרָאוּי לוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ. וְהָיָה רָגִיל בָּזֶה מְאֹד מְאֹד, וְהָיָה מְבֻלָּה

יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה. גַּם הָיָה מַטְמִין עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי בֵּית אָבִיו תַּחַת הַגַּג שֶׁהָיָה שָׁם כְּמוֹ חֶדֶר בְּמִחְצָה שֶׁל קָנִים שֶׁמַּחֲזִיקִין שָׁם תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא, וְשָׁם הָיָה מַטְמִין עַצְמוֹ וְאוֹמֵר תְּהִלִּים וְצוֹעֵק בְּלַחַשׁ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּזַכֵּהוּ לְקָרְבוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וְהַכְּלָל הוּא שֶׁכָּל מִינֵי בַּקָּשׁוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַנִּמְצָאוֹת בְּכָל סֵפֶר הַמָּצוּי בֵּינֵינוּ, לֹא הִנִּיחַ מִלּוֹמַר כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים; הֵן תְּהִלִּים וְסֵפֶר "שַׁעֲרֵי צִיּוֹן" וְהַבַּקָּשׁוֹת הַנִּדְפָּסוֹת בַּסִּדּוּרִים הַגְּדוֹלִים וּשְׁאָר מִינֵי בַּקָּשׁוֹת וּתְחִנּוֹת, וְהָיָה אוֹמֵר כָּל הַתְּחִנּוֹת שֶׁאַחַר "מַעֲמָדוֹת" הַנִּדְפָּסוֹת אַחַר כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה מְנַהֵג לוֹמַר הַתְּחִנּוֹת שֶׁל כָּל הַיָּמִים בְּפַעַם אַחַת. גַּם הָיָה רָגִיל לְפָעָמִים לוֹמַר מִסֵּפֶר "תְּהִלִּים" רַק הַפְּסוּקִים הַמְדַבְּרִים בְּעִנְיְנֵי תַּחֲנוּנִים וּצְעָקָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַשְּׁאָר לֹא. וְהָיָה אוֹמֵר פְּסוּקִים אֵלּוּ מִכָּל סֵפֶר "תְּהִלִּים" בְּפַעַם אַחַת.

וְאָמְנָם הָעִקָּר הוּא מַה שֶּׁהָיָה מִתְפַּלֵּל מֵעַצְמוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנָז שֶׁיְּזַכֵּהוּ הַשֵּׁם לַעֲבוֹדָתוֹ כְּפִי שֶׁהִזְכִּירָנוּ, וְזֶה הַדָּבָר הָעִקָּרִי שֶׁהוֹעִיל לוֹ לִזְכוֹת לְמַה שֶּׁזָּכָה - כָּךְ שָׁמְעוּ תַּלְמִידָיו מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ.

וְכַמָּה פְּעָמִים הָיָה מְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ דִּבְרֵי תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת מִלִּבּוֹ, וְנִזְדַּמֵּן לוֹ בְּתוֹךְ דִּבּוּרָיו טְעָנוֹת יָפוֹת וּתְפִלּוֹת נְכוֹנוֹת וּמְסֻדָּרוֹת וְהוּטְבוּ בְּעֵינָיו, וְהָיָה כּוֹתְבָם אֶצְלוֹ לְזִכָּרוֹן לְמַעַן יִהְיֶה רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל אוֹתָם גַּם אַחַר כָּךְ. וְכֵן הָיָה רָגִיל בְּעִנְיָן זֶה לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ רַבּוֹת, וְכָל תְּפִלּוֹתָיו הָיוּ שֶׁיְּזַכֶּה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וְלַמְרוֹת תְּפִלּוֹתָיו הָיָה נִדְמֶה לוֹ תָּמִיד שֶׁאֵין מִסְתַּכְּלִין עָלָיו כְּלָל וְאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא מַרְחִיקִין אוֹתוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל מִינֵי הַרְחָקוֹת וּכְאִלּוּ אֵין רוֹצִין בּוֹ כְּלָל וּכְלָל. כִּי הָיָה רוֹאֶה שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין כַּמָּה וְכַמָּה יָמִים וְשָׁנִים וַעֲדַיִן הוּא רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלֹא זָכָה עֲדַיִן לְשׁוּם הִתְקָרְבוּת. אָמְנָם הָיָה מְחַזֵּק עַצְמוֹ מְאֹד, אוּלָם כַּמָּה פְּעָמִים הָיָה נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מֵחֲמַת זֶה וְלֹא דִּבֵּר עוֹד בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ מִסְּפַר יָמִים. אַךְ אַחַר כָּךְ נִזְכַּר בְּעַצְמוֹ וְהִתְבַּיֵּשׁ עַל שֶׁהִרְהֵר אַחַר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חַנּוּן וְרַחוּם וְכוּ' וּבְוַדַּאי רוֹצֶה לְקָרְבוֹ, וְחָזַר וְנִתְחַזֵּק בְּדַעְתּוֹ וְהִתְחִיל שׁוּב לְהַעְתִּיק וּלְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל. וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים.

עוֹשִׂין הָעִקָּר לְטָפֵל וְהַטָּפֵל לְעִקָּר

אָמַר פַּעַם ר' נַחְמָן מִבְּרֶסְלֶב בְּפִיו הַקָּדוֹשׁ: הֲלֹא אָנוּ רוֹאִין כַּמָּה יְגִיעוֹת הָאָדָם יָגֵעַ בִּשְׁבִיל לִנְסֹעַ עַל אֵיזֶה יְרִיד; שֶׁתֵּכֶף בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת צָרִיךְ לִטְרֹחַ וּלְחַפֵּשׂ עֲגָלָה, וְנָחְפָּשׂ מְאֹד לִטְעֹן סְחוֹרָתוֹ אֶל תּוֹכָהּ בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה, וְאַחַר כֵּן צָרִיךְ לִנְסֹעַ בַּלַּיְלָה וְלִנְדֹּד שָׁנָה מֵעֵינָיו, וּלְשַׁבֵּר גּוּפוֹ מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לֵישֵׁב עַל הָעֲגָלָה הַטְּעוּנָה, וְאַחַר כֵּן צָרִיךְ לַעֲמֹד כָּל הַיּוֹם עַל רַגְלָיו וְכוּ', וּבִפְרָט בִּימֵי הַקֹּר וְכוּ' וְכוּ', כָּל מִינֵי יְגִיעוֹת וּטְרָחוֹת עַל סָפֵק אִם יַרְוִיחַ אֵיזֶה רֶוַח.

כִּי עַל עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה מַטְרִיחִין עַצְמָן כָּל-כָּךְ... וְאִלּוּ הָעֲבוֹדָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבִּגְדוֹלוֹת הִיא הַתְּפִלָּה. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, כְּשֶׁעוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל מִתְפַּלְּלִין וְגוֹמְרִין הַתְּפִלָּה...

כְּתִיב (במדבר כא,כ) : "סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ". פֵּרֵשׁ זְכרוֹנוֹ-לִבְרָכָה: כְּפִי הַדִּבּוּר, כֵּן הַסְּלִיחָה.

צָרִיךְ כָּל אָדָם לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ לִפְנֵי ה' בְּכָל יוֹם וָיוֹם, לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְזַכֵּהוּ לְקָרְבוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, וְזֶהוּ יְסוֹד הַכֹּל, שֶׁכָּל עֲבוֹדָתוֹ וְיִהּוּדוֹ תְּלוּי בָּזֶה.

וְאָמַר, שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים לֹא זָכוּ לָבוֹא לְמַה שֶּׁזָּכוּ, כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה.

הַמַּקְדִּים תְּפִלָּה עַל כָּל פְּרָט, כָּל חִיּוּתוֹ נִמְשָׁכֶת מֵהַקְּדֻשָּׁה

כָּתַב בְּ"הִשְׁתַּפְּכוּת הַנֶּפֶשׁ": עַל כָּל דָּבָר צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל. הַיְנוּ, אִם בִּגְדוֹ קָרוּעַ וְצָרִיךְ לְבֶגֶד, יִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן לוֹ בֶּגֶד לִלְבֹּשׁ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, דָּבָר קָטָן וְדָבָר גָּדוֹל, עַל הַכֹּל יַרְגִּיל עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל כָּל מַה שֶּׁיֶּחְסַר לוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁהָעִקָּר לְהִתְפַּלֵּל עַל הָעִקָּר, דְּהַיְנוּ, עַל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כָּךְ, אַף-עַל-פִּי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לוֹ בְּגָדִים וּפַרְנָסָה וְהִצְטָרְכוּת חַיּוּתוֹ, אֲבָל כָּל חַיּוּתוֹ הוּא כְּמוֹ בְּהֵמָה, שֶׁגַּם כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לָהּ לַחֲמָהּ וְכוּ', כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מַמְשִׁיךְ כָּל חַיּוּתוֹ עַל יְדֵי תְּפִלָּה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל-כֵּן, כָּל חַיּוּתוֹ הוּא כְּמוֹ חַיּוּת בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ כָּל חַיּוּתוֹ וְהִצְטָרְכוּתוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים דָּוְקָא.

לְהַקְדִּים תְּפִלָּה אַף עַל פְּרָט הַזָּעִיר בְּיוֹתֵר

פַּעַם אַחַת אָמַר ר' נָתָן מִבְּרֶסְלֶב לְתַלְמִידוֹ: עַל דָּבָר קָטָן וּפְחוּת מְאֹד שֶׁהָיָה קָצַת מֻכְרָח לִי, הִתְפַּלַּלְתִּי עַל זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאוֹתוֹ תַּלְמִיד עָצַר מִשְׁתּוֹמֵם, כִּי הָיָה הַדָּבָר לְפֶלֶא בְּעֵינָיו לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דָּבָר פָּחוּת כָּזֶה, וְגַם כִּי לֹא הָיָה מֻכְרָח בְּיוֹתֵר. עָנָה וְאָמַר לוֹ ר' נָתָן: אֵין זֶה כְּבוֹדְךָ שֶׁתִּתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דָּבָר קָטָן כָּזֶה?! וְהַכְּלָל- שֶׁעַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

גַּם לִפְנֵי דְּפִיקַת מַסְמֵר יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּפִלָּה

רַבִּי נַחְמָן מִטּוֹלְטְשִׁין זַ"ל, תַּלְמִיד הָרַב ר' נָתָן, דְּפַק פַּעַם מַסְמֵר וְקִבֵּל מַכָּה בְּאֶצְבָּעוֹ. כְּשֶׁרָאָה זֹאת הָרַב ר' נָתָן, אָמַר לוֹ: מַדּוּעַ לֹא הִתְפַּלַּלְתָּ לִפְנֵי שֶׁדָּפַקְתָּ אֶת הַמַּסְמֵר שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל מַכָּה?

אֲפִלּוּ עֶצֶם בִּגְרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִתְיָאֵשׁ מִן הָרַחֲמִים

פַּעַם אַחַת בְּשִׁעַת אֲכִילָתוֹ שֶׁל ר' נָתָן מִבְּרֶסְלֶב עָמַד בְּצַוָּארוֹ עֶצֶם, וּפָתַח פִּיו כְּדַרְכּוֹ הַנָּחָנָק, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזְרוֹ שֶׁבָּלַע אֶת הָעֶצֶם וְלֹא הִזִּיק לוֹ. עָנָה ר' נָתָן לְהָאִישׁ שֶׁהָיָה עִמּוֹ: הַרְאִיתָ שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁעָמַד הָעֶצֶם בְּצַוָּארִי הָיִיתִי מִסְתַּכֵּל כְּלַפֵּי מַעְלָה... כִּי אֵין שׁוּם עֵצָה עַל כָּל דָּבָר, רַק לְתְלוֹת הָעֵינַיִם לַמָּרוֹם אַף בְּשָׁעָה שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִצְעֹק...

עוֹד מִדְּבָרָיו

אָמַר ר' נָתָן, שֶׁמַּה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזְרוֹ בִּזְקֻנוּתוֹ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁלָּקַח עַצְמוֹ לְהִתְבּוֹדְדוּת לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ.

וְאָמַר, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר בְּלִי שֶׁיְּפָרֵשׁ מִקֹּדֶם שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

אֶחָד שָׁאַל לְר' נָתָן אִם עָדִיף לְהִתְפַּלֵּל בְּמְהִירוּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ מַחְשָׁבוֹת זָרוֹת, עָנָה לוֹ ר' נָתָן: בְּמְהִירוּת יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּמַחְשָׁבָה זָרָה אַחַת! אוּלָם, כְּשֶׁתִּתְפַּלֵּל בְּמְתִינוּת, עַל כָּל פָּנִים יִהְיוּ לְךָ בֵּינֵיהֶם כַּמָּה מַחְשָׁבוֹת טוֹבוֹת.

אָמַר ר' נָתָן: אֵין רֶגַע בְּלִי פֶּגַע. דְּהַיְנוּ, פֶּגַע לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, וְעַל יְדֵי זֶה נִצּוֹלִין מִכָּל פְּגָעִים רָעִים וְזוֹכִים לְכָל טוּב.

מִשִּׂיחוֹתָיו:

זַמְּרוּ לְמִי שֶׁמְּנַצְּחִין אוֹתוֹ וְשִׂמְחַ, כִּי צְרִיכִין לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּבְיָכוֹל. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁנִּדְמֶה לָאָדָם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ רוֹצֶה לְקָרְבוֹ מֵחֲמַת שֶׁקִּלְקֵל הַרְבֵּה, וְגַם עַכְשָׁו אֵינוֹ מִתְנַהֵג כְּרָצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיךְ אָדָם לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר וּלְהִשְׁתּוֹקֵק עַצְמוֹ לְפָנָיו וְלִפְרֹשׂ כַּפָּיו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו וִיקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ. כִּי אַף-עַל-פִּי-כֵן רוֹצֶה הוּא לִהְיוֹת יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שֶׁרוֹצֶה לְנַצֵּחַ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל . וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ שִׂמְחָה מִזֶּה הַנִּצָּחוֹן.

כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁיּוֹצְאִין גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל אָמַר: הֵיתֵכֶן שֶׁאָנוּ מַנִּיחִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְיַחְשֹׁב לִגְזֹר גְּזֵרוֹת בָּעוֹלָם?! אָנוּ צְרִיכִין לִקְרֹא לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵעֲסָקָיו שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהֶם בְּאֵיזֶה גְּזֵרָה וְכַיּוֹצֵא, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁיַּשְׁלִיךְ זֹאת וְיִפְנֶה אֵלֵינוּ לְמַה שֶּׁאָנוּ רוֹצִים לְדַבֵּר עִמּוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּקָרֵב אוֹתָנוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי כְּשֶׁאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה לְדַבֵּר עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי מַשְׁלִיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל עִנְיָנָיו וְאֶת כָּל הַגְּזֵרוֹת שֶׁרוֹצֶה לִגְזֹר וּמַפְנֶה עַצְמוֹ רַק לָזֶה הָאִישׁ הָרוֹצֶה לְדַבֵּר עִמּוֹ וּלְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו שֶׁיַּעְזְרֵהוּ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו.

הָיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים וְהָיָה מְחַזֵּק אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בַּלָּשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ כְּדַרְכּוֹ, וְאָמַר לוֹ שֶׁבַּהִתְחָלָה זֶה הָיָה עִקַּר הַתְּפִלָּה מַה שֶּׁהָיָה כָּל אֶחָד מְדַבֵּר מַה שֶּׁבְּלִבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּלָּשׁוֹן שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים בּוֹ, כַּמְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם בִּתְחִלַּת ה' תְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם שֶׁמְּבָאֵר זֹאת הֵיטֵב. אַךְ אַחַר כָּךְ רָאוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְכוּ' וְתִקְּנוּ סֵדֶר הַתְּפִלָּה עַיֵּן שָׁם. אֲבָל עַל כָּל פָּנִים מִדִּינָא זֶהוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה.

עַל כֵּן, גַּם עַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלְּלִין סֵדֶר הַתְּפִלָּה שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, טוֹב מְאֹד לְאָדָם לִהְיוֹת רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת מִלִּבּוֹ בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, שֶׁיִּזְכֶּהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת, כִּי זֶה עִקַּר הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל.

אֲפִלּוּ עוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים הַרְבֵּה וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא פָּעַל עֲדַיִן בְּשִׂיחָתוֹ וּבְדִבּוּרָיו כְּלוּם, אַף עַל פִּי כֵן אַל יִפֹּל מִזֶּה לִבּוֹ כְּלָל, כִּי בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי עוֹשִׂים הַדִּבּוּרִים רֹשֶׁם. מָשָׁל לְמַיִם הַיּוֹרְדִים עַל הָאֶבֶן, שֶׁאַף שֶׁנִּדְמֶה לָנוּ שֶׁאֵין לַמַּיִם כֹּחַ כְּנֶגֶד הָאֶבֶן הַקָּשָׁה וְאֵין נִכָּר רֹשֶׁם הַמַּיִם בָּאֶבֶן, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁהַמַּיִם יוֹרְדִים בִּרְצִיפוּת הֵם עוֹשִׂים נֶקֶב בָּאֶבֶן כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ. כְּמוֹ כֵן הַלֵּב, אֲפִלּוּ הוּא לֵב אֶבֶן וְאֵין נִכָּר בּוֹ רֹשֶׁם דִּבּוּרָיו וּתְפִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן בְּרִבּוֹת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים תִּקֹּב שִׂיחָתוֹ אֶת לֵב הָאֶבֶן שֶׁבּוֹ כְּמוֹ אֲבָנִים שְׁחָקוּ מַיִם.

רָאוּי לְהִזָּהֵר לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל. כִּי לְפִי גֹּדֶל מַעֲלַת הַתְּפִלָּה שְׁיִקָּרֶה מַעֲלָתָהּ מְאֹד מְאֹד, מִי יוֹדֵעַ אִם יִזְכֶּה אַחַר כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל? עַל כֵּן, כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל לְהַקְדִּים עַצְמוֹ רָאוּי לוֹ לְזָרֵז עַצְמוֹ לְהַקְדִּים.

הִזָּהִיר מְאֹד כַּמָּה פְּעָמִים לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ גָּדוֹל וּלְהַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. וְכַמְבֹאָר מִזֶּה בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְאָמַר: כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לְתְפִלָּה בְּכָל הַכֹּחוֹת, לֹא כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין לְהַכְרִיחַ. שׁוּב אָמַר: כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַשֵּׁר הַמַּחְשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר וּמַטֶּה אָזְנוֹ וְשׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, אֲזַי הַכֹּחוֹת נִמְשָׁכִין מִמֵּילָא לְתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה וְזוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ גָּדוֹל אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכְרִיחַ עַצְמוֹ לָזֶה, כִּי כָּל הַכֹּחוֹת מְצַפִּין וּמִסְתַּכְּלִין עַל זֶה שֶׁיַּמְשִׁכוּ וְיַכְנִסוּ בְּתוֹךְ דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים.

לִפְעָמִים אֵין לְאָדָם שׁוּם הִתְלַהֲבוּת בַּתְּפִלָּה וְצָרִיךְ לְהָבִיא עַצְמוֹ לְהִתְלַהֲבוּת וַחֲמִימוּת וְלֵב בּוֹעֵר לַתְּפִלָּה, כְּמוֹ לְמָשָׁל שֶׁנִּמְצָא לִפְעָמִים שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ רֶגֶז עַד שֶׁבָּא לִכְלַל כַּעַס וּמִתְרַגֵּז. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ לְעִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁלִּפְעָמִים צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ חֲמִימוּת וְתַבְעֶרֶת הַלֵּב בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה יָבוֹא אַחַר כָּךְ לְהִתְלַהֲבוּת אֲמִתִּית וְיִזְכֶּה שֶׁיִּבְעַר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת גְּדוֹלָה.

וְכֵן בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה, בִּפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה שֶׁצְּרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִלָּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, כַּמּוּבָא עַל הַפָּסוּק: "אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי". וְיֵשׁ לְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיָּכוֹל. וְאִם לִפְעָמִים דַּעְתּוֹ מְבֻלְבֶּלֶת וְאֵינוֹ יָכוֹל בְּשׂוּם אֹפֶן לְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ, אָז עֲצָתוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא שָׂמֵחַ, וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּתְּחִלָּה עֲדַיִן אֵין הַשִּׂמְחָה בֶּאֱמֶת בַּלֵּב, אַף עַל פִּי כֵן עַל יְדֵי שֶׁעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא שָׂמֵחַ, עַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה אַחַר כָּךְ בֶּאֱמֶת לְשִׂמְחָה. וְעֵצָה זֹאת הִיא עֵצָה גְּדוֹלָה מְאֹד לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת כְּאִלּוּ הוּא לְהוּט אַחַר אוֹתוֹ דָּבָר וְאַחַר כָּךְ זוֹכֶה לָזֶה בֶּאֱמֶת.

הִזָּהִיר מְאֹד לְהַכְרִיחַ הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה, דְּהַיְנוּ: לְקַשֵּׁר הַמַּחְשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, שֶׁיִּטֶּה אָזְנוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב וְיִשְׁמַע מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה, וְזֶה

עִקַּר תְּפִלָּה בְּכַוָּנָה. וְלֹא הָיָה מְצַוֶּה לְהִתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת מַמָּשׁ עַל פִּי כִּתְבֵי הָאֲרִ"י זַ"ל אֲפִלּוּ לְאוֹתָם אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים כִּתְבֵי הָאֲרִ"י עַל פִּי פְּקֻדָּתוֹ. וְאָמַר שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה הוּא: "בָּרוּךְ אַתָּה ה'" וְכוּ' כִּפְשׁוּטוֹ, וְזֶה עִקַּר כַּוָּנַת הַתְּפִלָּה - שֶׁיְּכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת וְיִשְׁמַע הֵיטֵב מַה הוּא אוֹמֵר. וְהָיָה מִתְלוֹצֵץ מְאֹד מְאֹד מֵאוֹתָם הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לַתְּפִלָּה. וְהָיָה מַזְהִיר מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ וּלְהַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה. וְעַל הַמַּחְשָׁבוֹת הַזָּרוֹת הַבָּאוֹת בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה הָיָה מְצַוֶּה לְבָלִי לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ וְיִתְפַּלֵּל כְּדַרְכּוֹ וְאַל יַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם בִּלְבּוּל, וְאַל יַחֲזִיר פָּנָיו וּמַחְשַׁבְתּוֹ אֲלֵיהֶם כְּלָל.

גַּם אָמַר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, רַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כִּי אִם קְצָת מֵהַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּחוּשׁ שֶׁאֶחָד אוֹמֵר "קְטֹרֶת" בְּכַוָּנָה וְאֶחָד אוֹמֵר "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה" בְּכַוָּנָה וְכוּ' וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וְהָעִנְיָן הוּא שֶׁכָּל אֶחָד מִתְעוֹרֵר וְזוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה כְּפִי בְּחִינָתוֹ. עַל כֵּן אַל יִפֹּל לֵב אָדָם בִּרְאוֹתוֹ שֶׁזָּכָה לְהִתְפַּלֵּל קְצָת בְּכַוָּנָה רַק חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה וּפִתְאֹם נִפְסַק וְאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי זֶה מֻכְרָח כַּנַּ"ל, אֶלָּא יִשְׁתַּדֵּל לְהִתְפַּלֵּל שְׁאָר הַתְּפִלָּה בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה.

וְאַף אִם לִפְעָמִים הוּא מְיַגֵּעַ עַצְמוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בִּכְלָל, אַף עַל פִּי כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִזֶּה, כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל שֶׁאָסוּר לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן אֲפִלּוּ יַעֲבֹר עָלָיו מָה, רַק יַכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ עַל כָּל פָּנִים לְדַבֵּר דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בִּפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה כְּמוֹ תִּינוֹק בְּבֵית הַסֵּפֶר מַמָּשׁ, וְיַתְחִיל בְּדִבּוּרֵי תְּפִלָּה פְּשׁוּטִים: "אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ" וְכוּ', וְיִטֶּה אָזְנוֹ לְמַה שֶׁהוּא אוֹמֵר וְיַכְמֵצֵם אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ מְאֹד שֶׁלֹּא תִּתְפַּזֵּר מַחְשַׁבְתּוֹ לַחוּץ, רַק שֶׁתִּהְיֶה כָּל מַחְשַׁבְתּוֹ בְּתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. וְיִתְפַּלֵּל כָּךְ כַּסֵּדֶר בִּפְשִׁיטוּת וְיֹאמַר כָּךְ כַּמָּה וְכַמָּה דִּבּוּרִים, אוֹ כַּמָּה דַּפִּים וְעַל פִּי רֹב יִזְכֶּה בְּרַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ לְהִתְעוֹרֵר מִזֶּה עַד שֶׁיַּחֲזֹר וְיִתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד וְיִתְחִיל פִּתְאֹם לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְעוֹרְרוּת. רַק שֶׁלֹּא יַעֲמִיד זֹאת לְנִסָּיוֹן, כִּי, בְּוַדַּאי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ פְּחִיתוּתוֹ, רָאוּי לוֹ לָדַעַת שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מְאֹד מִתְּפִלָּה, כִּי תְּפִלָּה גְּבוֹהָה מְאֹד מְאֹד, וּגְבוֹהָה יוֹתֵר מִלְּמוּד הַתּוֹרָה. וּמֵהֵיכָן יִזְכֶּה לַעֲבוֹדָה גְּבוֹהָה כָּזוֹ? עַל כֵּן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ וּלְצַפּוֹת לְרַחֲמִים.

וְאִם לִפְעָמִים אֵינוֹ זוֹכֶה בְּכָל הַתְּפִלָּה לְהִתְעוֹרְרוּת - מַה יַּעֲשֶׂה? אִם יִזְכֶּה, יוּכַל לְדַבֵּר אַחַר כָּךְ תְּהִלִּים אוֹ בַּקָּשָׁה וּתְחִנָּה אֲחֶרֶת בְּכַוָּנָה. הַכְּלָל שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מְאוֹדוֹ לְדַבְּרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה וּבְפָרָט לַתְּפִלָּה, וְאִם אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ זוֹכֶה, אָסוּר לוֹ לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל אֶלָּא יְחַזֵּק וְיחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וְצָרִיךְ לָדַעַת שֶׁהָעִקָּר הוּא הָאֱמֶת,

שֶׁכְּשֶׁמְבַלְבְּלִין אֶת הָאָדָם בִּתְפִלָּתוֹ וּבַעֲבוֹדָתוֹ, הָעִקָּר הוּא הָאֱמֶת - שֶׁיִּרְאֶה בִּתְפִלָּתוֹ לְדַבֵּר עַל כָּל פָּנִים הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת בִּפְשִׁיטוּת בְּאֵיזוֹ מַדְרֵגָה שֶׁהוּא.

הַחֶנְנִי - דַּרְכּוֹ לִמְכֹּר בְּהַקָּפָה, כְּלוֹמַר: שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לְאַחַר זְמַן. וּמַדּוּעַ לֹא יֹאמַר הָאָדָם תְּהִלִּים אוֹ יִלְמַד אוֹ יַעֲשֶׂה שְׁאָר מִצְווֹת וְיִהְיֶה מֻנָּח וּמוּכָן אֶצְלוֹ לְעֵת הַצֹּרֶךְ. כִּי יִהְיֶה זְמַן שֶׁיִּצְטָרֵךְ זֶה וְיִגְבֶּה שְׂכָרוֹ וּפְעֻלָּתוֹ.

אֲפִלּוּ הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ הָכִי יְחַזֵּק וְיאַמֵּץ אֶת לְבָבוֹ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ: הֲלֹא אִם אֲנִי רָחוֹק בְּעֵינֵי מַהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל כָּךְ מֻחֲמַת רִבּוּי עֲוונוֹתַי, אִם כֵּן, אַדְרַבָּה: עִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה עַל יְדֵי דַּיְקָא. כִּי הֲלֹא אָמְרוּ רַז"ל: כָּל תְּפִלָּה שֶׁאֵין בָּהּ מִתְּפִלַּת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינהּ תְּפִלָּה. וְילְפִינַן מִקְּטֹרֶת שֶׁהָיְה בְּהּ חֶלְבְּנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַקְטִיר קְטֹרֶת בְּלֹא חֶלְבְּנָה. נִמְצָא שֶׁבְּלֹא תְּפִלָּתִי הַגְּרוּעָה לֹא הָיְתָה שְׁלֵמוּת לִתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל. (מספרים "שיחות הר"ן" ו"חיי מוהר"ן" ועוד)

מעבודתו ומאמרותיו של ה"חפץ חיים" בענין התפלה

"כְּגָמֵל עָלַי אִמּוֹ"

דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה מְבַקֵּשׁ וּמִתְפַּלֵּל לַה' בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהילים קלא, ב) :, כְּגָמֵל עָלַי אִמּוֹ". רְצוֹנוֹ לוֹמַר, שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ תִּינוֹק הַמְבַקֵּשׁ מֵאִמּוֹ תָּמִיד, לֹא כְּדֶרֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁכַּאֲשֶׁר מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, הוּא מִתְרַגֵּז וּמַקְפִּיד עַל זֶה. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן - רַק צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ תָּמִיד.

"וְאַל תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ"

"וְאַל תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ" (ישעיה סב, ז) . כֵּיוָן שֶׁהוּא נָתַן לְךָ רְשׁוּת לְבַקֵּשׁ, לָמָּה תֵּחָשֶׁה?! הָאָדָם צָרִיךְ לְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַה שֶּׁעַל לִבּוֹ, כְּאָדָם הַמְדַבֵּר לִפְנֵי אָבִיו. וְיכוֹלִים לְדַבֵּר אַף בִּלְשׁוֹן לַעַז.

כְּשֶׁהָיוּ בָּאוֹת לִפְנֵי ה"חָפֵץ חַיִּים" נָשִׁים שֶׁבַּעֲלֵיהֶן לֻקְחוּ לָעֲבוֹדַת הַצָּבָא בִּבְכִיּוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲבוּרָן, הָיָה אוֹמֵר לָהֶן: מָה אַתֶּן בָּאוֹת אֵלַי? לֶכְנָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, פְּתַחְנָה אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, בְּכֶינָה וּשְׁפָכְנָה אֶת כָּל מַר לִבְכֶן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דַּבֵּרְנָה עַל לִבְכֶן לְפָנָיו, וְהַכֹּל בִּשְׁפַתְכֶן הַפְּשׁוּטָה [אִידִישׁ]!

הָרְבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹמֵר בְּעַצְמוֹ שֶׁיִּתְבָּעוּ מִמֶּנּוּ "וְאַל תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ" - אֵין צְרִיכִים לְחַפֵּשׂ תְּחִנּוֹת, אֶלָּא לוֹמַר אֶת אֲשֶׁר לוֹחֵץ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קלא, ב) : "כְּגָמֵל עָלַי אִמּוֹ". הַאִם צְרִיכִים נִסְחָאוֹת כֵּיצַד לְבַקֵּשׁ מֵאֵם? - כְּשֶׁכּוֹאֵב בּוֹכִים לִפְנֵי הָאֵם!

הַפְּנִיָּה בַּתְּפִלָּה יְשִׁירוֹת לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

פַּעַם בָּא אֶחָד אֶל ה"חָפֵץ חַיִּים" בְּבַקָּשָׁה עֲבוּר אִישׁ אֶחָד שֶׁשִּׁלְחוּ לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה בַּעֲבוּרוֹ. עָנָה לוֹ ה"חָפֵץ חַיִּים" בְּמָנוֹד רֹאשׁ: עָנִי מְבַקֵּשׁ אֶת חֲבֵרוֹ הֶעָנִי לֵילֵךְ לְבַקֵּשׁ יְשׁוּעָה מֵעָנִי שְׁלִישִׁי, הַאִם לֹא מֻגָּחָךְ הַדָּבָר?!

לְכוּ יָשָׁר אֶל מִי שֶׁהַכֶּסֶף שֶׁלּוֹ וְהַזָּהָב שֶׁלּוֹ, וְאֶל מִי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעַ! כָּאָמוּר (חגי ב, ח) : "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב", וְנֶאֱמַר עוֹד (תהלים ג, ט) : "לַה' הַיְשׁוּעָה".

מִי הַגִּבּוֹר שֶׁהָרַג אֶת נִיקוֹלַאי?

אָמַר פַּעַם ה"חָפֵץ חַיִּים": מִי קָבַר אֶת נִיקוֹלַאי [מֶלֶךְ רוּסְיָה]? - יְהוּדִים בָּכוּ וְצָעֲקוּ עַל הַצָּרוֹת שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, וְזֶה עָזַר שֶׁנִּפְטְרוּ מִמֶּנּוּ.

תְּפִלָּה בְּצַרְוּף בִּטָּחוֹן

בִּזְמַן שֶׁבִּתּוֹ הַצְּעִירָה פֵּייגֶל, יָלְדָה אֶת בִּנָּהּ הַלֵּל בְּוִילְנָא, הוֹדִיעוּ לְבֵית ה"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁאֵינָהּ מִתְעוֹרֶרֶת מִתַּרְדֵּמָתָהּ, לְאַחַר שֶׁהִרְדִּימוּהָ בְּעֵת הַלֵּדָה.

הָיָה זֶה בְּעֵת שֶׁדִּבֵּר ה"חָפֵץ חַיִּים" אוֹדוֹת חֲשִׁיבוּת הָעִנְיָן שֶׁל לִמּוּד ה"אַלְפַּסִי" עִם רַשִּׁ"י, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכַל כָּל אָדָם לָדַעַת אֶת כָּל הַשַּׁ"ס בְּקִצּוּר. לְפֶתַע, בָּא בְּמֵרוּצָה וּבִבְהָלָה בְּנוֹ אַהֲרֹן, וְצָעַק בְּקוֹל: אַבָּא, זְקוּקִים לְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, הוֹדִיעוּ בַּטֶּלֶפוֹן כִּי הַיּוֹלֶדֶת מְסַכֶּנֶת מְאֹד!

הֵשִׁיב ה"חָפֵץ חַיִּים": כֵּן, צְרִיכִים לְהִתְפַּלֵּל!

לָקְחוּ סִפְרֵי תְּהִלִּים, וְה"חָפֵץ חַיִּים" עַצְמוֹ אָמַר לִפְנֵי הַצִּבּוּר שְׁנֵי פְּרָקֵי תְּהִלִּים וּ'מִי שֶׁבֵּרַךְ' לַיּוֹלֶדֶת, וְלֹא רָאוּ שׁוּם הִתְמַרְמְרוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא דִּבֵּר מְאוּם עַל כָּךְ, אֶלָּא חָזַר שׁוּב לְדַבֵּר אוֹדוֹת עִנְיַן לִמּוּד ה"אַלְפַּסִי".

כָּל הַנּוֹכְחִים שָׁם לֹא יָכְלוּ לִשְׁמֹעַ דְּבָרָיו מֵחֲמַת בְּכִיּוֹת הָרַבָּנִית, שֶׁהָיְתָה בַּחֶדֶר הַסָּמוּךְ, מִפְּנֵי חֲמַרַת הַמַּצָּב. וְאִלּוּ ה"חָפֵץ חַיִּים" הִמְשִׁיךְ בִּדְבָרָיו כְּרֵבַע שָׁעָה.

אַחַר כָּךְ נִכְנַס נָכְדּוֹ, הָרַב ר' אֱלִיעֶזֶר, וּבֵרְכוֹ בְּ'מַזָּל טוֹב', בְּאָמְרוֹ: בָּרוּךְ ה'! נוֹלַד בֵּן, וְגַם הַיּוֹלֶדֶת הֻקִיצָה מִסַּם הַהַרְדָּמָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם.

כַּאֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת ה"חָפֵץ חַיִּים", הִכָּה כַּף אֶל כַּף, וְאָמַר הַפָּסוּק (מיכה ו, ו) : "בַּמֶּה אֲקַדֵּם ה', אִכַּף לֵאלֹקֵי מָרוֹם", וּבָכָה עַל הַבְּשׂוֹרָה הַטּוֹבָה.

מַה נֶּחְדַּר הָיָה מַרְאֵה כֹּהֵן!

תְּפִלָּה לְמַעַן הַכְּלָל נַעֲנֵית יוֹתֵר מֵהֵר

אָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ עֲבוּר כְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ. "וְנִצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קֹלֵנוּ" (דברים כו, ז) . לְכַאוֹרָה צָרִיךְ לִכְתֹּב 'וַיִּשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ', אֶלָּא 'קוֹלֵנוּ' מְלַמְּדֵנוּ שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַקּוֹל הוּא סְגֻלָּה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹנֶה לְאָדָם יוֹתֵר מַהֵר.

וְכֵן תְּפִלָּה לְמַעַן הַכְּלָל נַעֲנֵית יוֹתֵר מֵהֵר, שֶׁכֵּן כָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ: יֵשׁ תְּפִלָּה אֲפִלּוּ לְכַמָּה שָׁנִים. לִפְעָמִים עוֹנֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִיָּד, לִפְעָמִים אַחַר כַּמָּה יָמִים, וְלִפְעָמִים לְאַחַר זְמַן רַב. סְגֻלָּה לְהַסְמִיךְ אֶת הַתְּפִלָּה לְאַחַר עֲשִׂיַּת מִצְוָה, כִּי אָז עוֹזֶרֶת זְכוּת הַמִּצְוָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נַעֲנֶה. לָכֵן אוֹמְרִים אֶת בַּקָּשׁוֹת הָרַחֲמָן לְאַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, כְּדֵי לִסְמֹךְ לְקִיּוּם הַמִּצְוָה שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן.

צְרִיכִים לְכַנֵּס אֶת הַטַּף וְלִבְכּוֹת עֲלֵיהֶם: מַה יְהֵא אִתְּכֶם אִם, חַס וְשָׁלוֹם, מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ לֹא יְמַהֵר וְיָבוֹא?

צָרִיךְ לָדַעַת כֵּיצַד לְבַקֵּשׁ

כְּשֶׁאָדָם שׁוֹטֵחַ אֶת תְּפִלָּתוֹ וּבַקָּשָׁתוֹ לִפְנֵי הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַל יְבַקֵּשׁ: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תֵּן לִי זֶה! כִּי הָאָדָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה טּוֹב עֲבוּרוֹ - "יֵשׁ עֹשֶׁר הַשָּׁמוּר לְבָעָלָיו לְרָעָתוֹ". לִפְעָמִים אֲפִלּוּ עֹשֶׁר אֵינוֹ טוֹב. הִנֵּה רוֹאִים, שֶׁעַל פִּי רֹב, בְּנֵי הַגְּבִירִים אֵינָם הוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתָם. אֶלָּא כָּךְ יְבַקֵּשׁ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם זֶה טוֹב בִּשְׁבִילִי, תֵּן לִי! וְאִם לֹא - לֹא!

וְהַמְתִּיק בְּמָשָׁל: שְׁנֵי שְׁכֵנִים, הָאֶחָד - בַּעַל חֲנוּת מַמְתַּקִּים, וְהָאֶחָד - אָב לְיֶלֶד קָטָן.

אוֹמַר אֲבִי הַיֶּלֶד לְבַעַל הַחֲנוּת: כְּשֶׁבְּנִי יִכָּנֵס לַחֲנוּתְךָ, תֵּן לוֹ כַּמָּה סֻכָּרִיּוֹת וַאֲנִי אֲשַׁלֵּם לְךָ. בַּעַל הַחֲנוּת שֶׁלֹּא הָיָה מִן הַפַּקְחִים, הֶאֱכִיל אֶת הַיֶּלֶד בְּהַרְבֵּה סֻכָּרִיּוֹת, עַד שֶׁהַיֶּלֶד חָלָה מֵרֹב אֲכִילַת הַסֻּכָּרִיּוֹת. כְּשֶׁבָּא לְאַחַר מִכֵּן לַאֲבִי הַיֶּלֶד וּתְבָעוֹ לְשַׁלֵּם עֲבוּר הַסֻּכָּרִיּוֹת, אוֹמֵר לוֹ אֲבִי הַיֶּלֶד:

-כְּסִיל שֶׁכְּמוֹתְךָ! מַדּוּעַ הֶאֱכַלְתָּ אֶת בְּנִי בְּכָל כָּךְ הַרְבֵּה סֻכָּרִיּוֹת עַד שֶׁנֶּחֱלָה מִזֶּה? וְעַל כָּךְ עוֹד אֲשַׁלֵּם לְךָ?! אֲנִי בִּקַּשְׁתִּיךָ לָתֵת לוֹ סֻכָּרִיָּה אוֹ שְׁתַּיִם וְלֹא כָּל כָּךְ הַרְבֵּה, כַּמָּה נוֹתְנִים לְיֶלֶד?

הוֹלְכִים הַשְּׁנַיִם לְדִין תּוֹרָה אֵצֶל הָרַב.

נוּ, מַה דַּעְתְּכֶם? מִי יְנַצַּח בַּדִּין תּוֹרָה?

בָּרוּר שֶׁאֲבִי הַיֶּלֶד. בַּעַל הַחֲנוּת הוּא הֲרֵי בַּר דַּעַת וְעָלָיו לְהָבִין כַּמָּה אֶפְשָׁר לָתֵת לְיֶלֶד.

נוּ, וְעִם בְּנֵי הָאָדָם זֶה לֹא כָּךְ?!

כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה נִדְמֶה לוֹ, שֶׁאִם יַשִּׂיג וְיַקְבֵּל אֶת מְבֻקָּשׁוֹ, יִהְיֶה מְאֻשָּׁר, וְיֵשׁ לוֹ עוֹד טְרוּנְיָה כְּלַפֵּי מַעְלָה עַל שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ. אָמְנָם, כַּאֲשֶׁר יַגִּיעַ לְעוֹלָם הָאֱמֶת, וְיִרְאֶה שֶׁבִּכְלָל לֹא הָיָה לוֹ טוֹב - יִפָּנֶה לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְיֹאמַר:

- רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַדּוּעַ נָתַתָּ לִי מְבֻקָּשַׁי, לֹא הָיִיתָ צָרִיךְ לִשְׁמֹעַ לְבַקָּשָׁתִי, שֶׁכֵּן יוֹדֵעַ הִנְּךָ מַה בֶּאֱמֶת טוֹב עֲבוּרִי, וְלָמָּה נָתַתָּ לִי?!

אִם הָאָדָם יַזְמִין, כְּבְיָכוֹל, אֶת הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְדִין תּוֹרָה, הֲרֵי, כְּבְיָכוֹל יַפְסִיד בַּדִּין תּוֹרָה, חָלִילָה. וְאִם כֵּן, יָכוֹל הַבּוֹרֵא עוֹלָם עַל פִּי דִּין שֶׁלֹּא לָתֵת לָאָדָם מְבַקְּשׁוֹ, וְאִם כָּךְ, מַה טְּעָנוֹת יֵשׁ לוֹ לָאָדָם: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַדּוּעַ אֵינְךָ נוֹתֵן לִי?

עוֹד מֵאִמְרוֹתָיו שֶׁל ה"חָפֵץ חַיִּים"

אָדָם שׁוֹכֵחַ כִּי תַּכְלִיתוֹ הִיא לְעַנְיְנִים נִשְׂגָּבִים. אִם הוּא מְקַבֵּל 'פַּת לֶחֶם', הוּא מְאֻשָּׁר וּמִסְתַּפֵּק בְּכָךְ.

לְכָל הַפָּחוֹת, שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְכַוֵּן בְּעַנְיְנֵי שָׂמַיִם בְּבִרְכַּת "הֲשִׁיבֵנוּ" וּבְבִרְכַּת "סְלַח לָנוּ", כְּמוֹ שֶׁמְּכַוְּנִין בְּבִרְכַּת "בָּרֵךְ עָלֵינוּ".

הִנֵּה, יֵשׁ סִלְיחוֹת לְתַחֲלוּאֵי יְלָדִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְזֶה בְּגַשְׁמִיּוּת. אֲבָל, בַּזְּמַן הַזֶּה, יֵשׁ תַּחֲלוּאֵי יְלָדִים בְּרוּחָנִיּוּת עַל יְדֵי הַחָפְשִׂים וְהַכּוֹפְרִים, וְצָרִיךְ לְהִתְאַמֵּץ בִּתְפִלָּה עַל כָּךְ.

"זָכְרֵנוּ לְחַיִּים - לְמַעַנְךָ אֱלֹקִים חַיִּים" - הַכַּוָּנָה, תֵּן לָנוּ חַיִּים כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לִפְעֹל בִּשְׁבִיל כְּבוֹד שָׁמַיִם.

וּבְאֹפֶן אַחֵר אָמַר פַּעַם בִּתְפִלָּתוֹ לַה': אִם אֶחְיֶה, אוּכַל לִפְרֹעַ לְךָ אֶת הַחוֹבוֹת שֶׁאָנֹכִי חַיָּב לְךָ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל אָמַר: אָדָם מְסַפֵּר: הָיָה לִי סָבָא, וַאֲבִי-סַבָּא - אֵיפֹה הֵם? - טְמוּנִים בָּאֲדָמָה. מַדּוּעַ לֹא יְבַקֵּשׁ בַּעֲבוּרָם, בְּעֵת קְרוֹבָיו שֶׁיְּקוּמוּ [כִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא: "אַל תִּתֵּן דֳּמִי לוֹ"], אַף אֶחָד אֵינוֹ מְבַקֵּשׁ, כִּי יֵשׁ לַחַיִּים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל קְרוֹבֵיהֶם שֶׁמֵּתוּ.

אָמַר: אִלּוּ הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי אָדָם כַּמָּה אֲמִירַת בְּרִכַּת "אֲשֶׁר יָצַר" בְּכַוָּנָה יֵשׁ בְּכֹחָהּ לַחֲשׂךְ מַחֲלוֹת רַבּוֹת, אֲזַי הָיוּ אוֹמְרִים אוֹתָהּ בַּכַּוָּנָה הָרְאוּיָה.

פְּעָמִים שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל בַּזְּמַן הַקָּבוּעַ, וּמִתְעַכֵּב לְדַבֵּר עִם אָדָם מְסֻיָּם לְמִסְפַּר רְגָעִים, בְּחָשְׁבוֹ שֶׁעוֹד יַסְפִּיק לְהַגִּיעַ לִפְנֵי "בָּרְכוּ".

אָמְנָם, מִשֶּׁהִגִּיעַ, וְנוֹכַח כִּי כְּבָר אַחֲרֵי "בָּרְכוּ" - צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בְּנַפְשׁוֹ: אִם הָיָה הוֹלֵךְ לְהִשְׁתַּכֵּר כָּךְ וְכָךְ וְזוֹבִים הַאִם הָיָה מִתְעַכֵּב בַּדֶּרֶךְ?!

עַד כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל אֲמִירַת קְרִיאַת-שְׁמַע בִּזְמַנָּהּ, יֵשׁ לִלְמֹד מִגִּלְיַת הַפְּלִשְׁתִּי, שֶׁכָּתוּב (שמואל א' יז, טז) : "וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְׁכֵּם וְהָעָרֶב", אוֹמְרִים חֲכָמֵינוּ זַ"ל: כְּדֵי לְבַטְּלָן מִקְּרִיאַת-שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית. הוּא עָשָׂה כֵּן כְּדֵי לְהַחֲלִישׁ כֹּחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכַּאֲשֶׁר אֵינָם קוֹרְאִים קְרִיאַת שְׁמַע בִּזְמַנָּהּ - אֵין כֹּחָם יָפֶה.

הַמַּאֲחֵר תְּפִלָּה אַף לְצֹרֶךְ הַכְּנָה יְתֵרָה - לָמָּה הוּא דּוֹמֶה

ה"חָפֵץ חַיִּים" אָמַר עַל מִי שֶׁמְּאַחֵר זְמַן תְּפִלָּה בִּשְׁבִיל הֲכָנָה וְכַוָּנוֹת, כִּי הוּא דּוֹמֶה לְאוֹתוֹ כַּפְרִי שֶׁקִּבֵּץ נְדוּנְיָה עֲבוּר בִּתּוֹ יָד עַל יָד, וּכְשֶׁהָיְתָה מְזֻדַּמֶּנֶת לוֹ שְׂטָר חָדָשׁ וְיָפֶה, הָיָה טוֹמְנוֹ. כֹּה הָיוּ מֻנָּחִים, טְמוּנִים בְּמֶשֶׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת, עַד שֶׁנִּתְמַלֵּא הַסְּכוּם.

כְּשֶׁבָּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְצָרְכֵי הַנִּשּׂוּאִין, לֹא רָצוּ בַּעֲלֵי הַחֲנֻיּוֹת לְקַבְּלָם. הָיָה הַדָּבָר תָּמוּהַּ בְּעֵינָיו, שֶׁשְּׁטָרוֹת כָּל כָּךְ יְפִים אֵינָם מִתְקַבְּלִים. נִמְלַךְ בְּדַעְתּוֹ, וְהֶחְלִיט לָגֶשֶׁת לְבַנְק הַמְּלוּכָה. מִשֶּׁהִגִּיעַ לְשָׁם, רָאָה וְהִנֵּה בְּנֵי אָדָם מַחֲלִיפִים שְׁטָרוֹתֵיהֶם, וְאָמְנָם, רָאָה כִּי אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁשְּׁטָרוֹתֵיהֶם קְרוּעִים וּבָלִים - נָּעֲרוּ בָּהֶם, לָמָּה לֹא שָׁמְרוּ עַל שְׁטָרוֹת הַמֶּלֶךְ, שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמִים כַּיָּאוּת! אַף עַל פִּי כֵן רָאָה שֶׁהַמַּמָּנָה לָקַח אֶת הַשְּׁטָרוֹת, קֵרֵב אֶת הַגְּזָרִים אֶחָד לְאֶחָד וְהִדְבִּיקָן. לְאַחַר שֶׁהִבִּיט בַּחֲתִימַת הַשְּׁטָר וּמְצָאָהּ כַּהֲלָכָה, קִבֵּל אֶת הַשְּׁטָרוֹת וְהִכְנִיסָן לְקֻפַּת הָאוֹצָר.

מִשֶּׁרָאָה זֹאת הַכַּפְרִי דְּנָן, נָחָה עָלָיו דַּעְתּוֹ: וַדַּאי יְקַבְּלוּ אֶת שְׁטָרוֹתָיו הַחֲדָשִׁים וְהַמְגֹהָצִים. מִשֶּׁהִגִּיעַ תּוֹרוֹ, הִגִּישׁ אֶת שְׁטָרוֹתָיו וְהִנִּיחָם עַל הַדֶּלְפֵּק. הַפָּקִיד הַמְמֻנֶּה מַבִּיט בָּהֶם, וּמֵיָּד מַחְזִירָם בְּלֹא אֹמֶר וּדְבָרִים לַכַּפְרִי.

הַלָּה נִדְהַם נָשָׂא קוֹלוֹ וְצָעַק:

אִם קִבַּלְתֶּם שְׁטָרוֹת קְרוּעִים וּבְלוּיִים, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים אַתֶּם לְקַבֵּל שְׁטָרוֹתַי הַחֲדָשִׁים שֶׁשַּׁכּוּלָה אֵין בָּהֶם!

הֵשִׁיבוּ לוֹ: שְׁטָרוֹתֶיךָ - עָבַר זְמַנָּם, וּכְבָר נִפְסְלוּ מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ, שֶׁל חֲבֵרֶיךָ - אִם כִּי קְרוּעִים הֵמָּה - הֲרֵי עֲדַיִן בְּתוֹךְ זְמַנָּם הֵם, וְכֵיוָן שֶׁהַחֲתִימָה לֹא נִמְחֲקָה, הֲרֵי הֵם עוֹמְדִים בְּתָקְפָּם.

הַנִּמְשָׁל הוּא: וַדַּאי גָּרוּעַ אָדָם זֶה שֶׁתְּפִלָּתוֹ בְּלֹא כַּוָּנָה, וְהִיא מְלֵאָה קְרָעִים. עַל כָּל פָּנִים, אִם כִּוֵּן בְּתְחִלַּת הַבְּרָכָה וּבְסוֹפָהּ, הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקָתָהּ, כֵּיוָן שֶׁהִיא בִּזְמַן קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת. לֹא כֵן לְאַחַר הַזְּמַן, מַה יּוֹעִילוּ הַכַּוָּנוֹת אִם הֵן לְאַחַר נְעִילַת הַשְּׁעָרִים?!

יֵשׁ לְשָׂמֵחַ בַּמֶּה שֶׁחָטַף כַּוָּנָה בַּתְּפִלָּה, וַאֲפִלּוּ מְעַט

נִשְׁאַל פַּעַם הֶ"חָפֵץ חַיִּים" עַל דְּבַר חֶסְרוֹן כַּוָּנָה בַּתְּפִלָּה מִפְּנֵי טִרְדַּת הַפַּרְנָסָה, וְהַשּׁוֹאֵל מְאֹד הִתְאוֹנֵן לְפָנָיו.

נֶחֱמוֹ הֶ"חָפֵץ חַיִּים" בְּמָשָׁל זֶה:

סוֹחֲרֵי תְּבוּאָה גְּדוֹלִים, בְּשָׁעָה שֶׁקּוֹנִים תְּבוּאָה, לוֹקְחִים הֵם מְעַט תְּבוּאָה לְבְדִיקָה, וּמַנִּיחִים אוֹתָהּ עַל הַמְּכוֹנָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם, וְהִיא כְּעֵין מִשְׁקָל הַמּוֹדִיעַ כַּמָּה חוֹל נִמְצָא בַּתְּבוּאָה. מוּבָן, כִּי הַמְּחִיר נִקְבָּע לְפִי כַּמּוּת הַחוֹל. כָּל זֹאת בְּשָׁעָה שֶׁהַשָּׁנָה בְּרוּכָה וְהַתְּבוּאָה בְּשֶׁפַע. אוּלָם, בִּשְׁנַת בַּצֹּרֶת, כְּשֶׁיֵּשׁ דְּרִישָׁה רַבָּה וְהַתְּבוּאָה מוּעָטָה, אֵין הַקּוֹנֶה מְדַקְדֵּק כָּל כָּךְ אִם הַתְּבוּאָה נְקִיָּה לְגַמְרֵי אִם לָאו, וּמִתְרַצֶּה לְקַחַת אַף כְּשֶׁמְּעֹרָב מְעַט חוֹל. הַמְּשִׁיךְ הֶ"חָפֵץ חַיִּים" לַנִּמְשָׁל:

-כֵּן יַקִּירִי, בְּוַדַּאי לְפָנִים, שֶׁרֻבָּם כְּכֻלָּם יָדְעוּ אֶת ה' וְשָׁמְרוּ מִצְוֹותָיו, אֲזַי הִתְבּוֹנְנוּ עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, וּבָדְקוּ אוֹתָהּ מִכָּל צַד.

אָמְנָם, כָּעֵת, בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים, שֶׁהַדּוֹר יָרַד מְאֹד מְאֹד, לְרַגְלֵי טִרְדַּת הַחַיִּים וּבִגְלַל הַפּוֹשְׁעִים וְהֶחָפְשִׁים, הֵיא כְּמוֹ שְׁנַת בַּצֹּרֶת בַּעֲבוֹדַת ה', וּבִזְמַן כְּזֶה אֵין מְדַקְדְּקִים כָּל כָּךְ וּמְקַבְּלִים אֶת הַמְּצוּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן -- וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם!

הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵין דַּעְתּוֹ בַּתְּפִלָּה - כְּמְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים

אָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא שׁוֹמֵר אֶת פִּיו וְזֵהִיר בְּדִבּוּרוֹ, אֲבָל, בֶּאֱמֶת, אֵינוֹ כֵן. אִם אֵינוֹ מֵבִין מַה שֶּׁמִּתְפַּלֵּל וּמְבָרֵךְ, וּבִשְׁעַת מַעֲשֶׂה חוֹלֵם הוּא - דּוֹמֶה לְמְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים, לַמְרוֹת שֶׁאֵין זֶה כְּדִבּוּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, רְכִילוּת וְלֵיצָנוּת, אֲבָל שְׁמִירַת הַפֶּה אֵין כָּאן.

וְסִפֵּר עַל בַּעַל "עֲבוֹדַת הַגְּרִשׁוֹנִי" שֶׁהִזְמִין אִישׁ לַעֲמֹד לְיָדוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁיְּזַכִּירֵהוּ שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב דְּבָרִים אֲחֵרִים חוּץ לַתְּפִלָּה.

דִּיף לִכָּנֵס לַבַּיִת מֵהַכְּנִיסָה הָרִאשִׁית וְלֹא מֵהַמִּטְבָּח

אֶחָד בָּא לִפְנֵי ה"חָפֵץ חַיִּים", וְשָׁפַךְ לִבּוֹ לְפָנָיו עַל צָרוֹתָיו; שֶׁהוּא מְחֻסַּר פַּרְנָסָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר גִּדּוּל בָּנִים, וְכַדּוֹמֶה צָרוֹת הַרְבֵּה, וּבִקֵּשׁ בְּרָכָה.

עָנָה לוֹ ה"חָפֵץ חַיִּים":

מַדּוּעַ הִנְּךָ נִכְנָס דֶּרֶךְ הַמִּטְבָּח? עֲדִיף לְהִכָּנֵס בַּכְּנִיסָה הָרִאשִׁית! פְּנֵה יָשָׁר לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! בְּוַדַּאי אוֹמֵר הִנְּךָ קְרִיאַת שְׁמַע בְּכָל יוֹם, "וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ" - וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ", וְאַחַר כָּךְ "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם"...

זֹאת הִיא, אֲפוֹא הָעֵצָה וְהַדֶּרֶךְ לְפַרְנָסָה וּלְהַצְלָחָה בַּבָּנִים!

כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו

אֶחָד מִמַּכִּירֵי ה"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת חוֹלָנִית בְּמַחֲלָה כְּרוֹנִית, הִטְרִיד אוֹתוֹ תָּמִיד שֶׁיְּבַקֵּשׁ עָלֶיהָ רַחֲמִים.

עָלָה ה"חָפֵץ חַיִּים" לַעֲלִיַּת בֵּיתוֹ לְהִתְפַּלֵּל, וְשָׁמְעוּ אוֹתוֹ אוֹמֵר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֲלֹא כַּמָּה פְּעָמִים קִבַּלְתָּ תְּפִלָּתִי, קַבֵּל נָא גַּם הַיּוֹם מִמֶּנִּי.

הַתַּחְלִיף לְרוֹפֵא

אִמִּי סִפְּרָה לִי בִּנְעוּרַי, סִפֵּר בְּנוֹ שֶׁל ה"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁכִּמְעַט וְלֹא שְׁאֲלָה כְּלָל רוֹפְאִים כְּשֶׁגִּדְּלָה אוֹתָנוּ, וְאִם קָרָה וּמִישֶׁהוּ מִבְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה חָלָה - אָמַר ה"חָפֵץ חַיִּים" לְחַלֵּק פּוּד [שְׁמוֹנָה עָשָׂר קִילוֹגְרָם] לֶחֶם לָעֲנִיִּים, וְהוּא [ה"חָפֵץ חַיִּים"] עָלָה לַעֲלִיַּת הַגַּג, הִתְפַּלֵּל, וְהַמַּחֲלָה סָרָה.

סְגֻלָּה מְיֻחֶדֶת לַחֲשׁוּכֵי בָּנִים

אַחוֹת שֶׁל אֶחָד מִמְּקֹרְבֵי ה"חָפֵץ חַיִּים" הָיְתָה נְשׂוּאָה כְּעֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא הָיָה לָהּ יְלָדִים. הִיא בָּאָה אֶל אָחִיהָ וּבִקְּשָׁה לְלֶכֶת עִמּוֹ ל"חָפֵץ חַיִּים", לְבַקְּשׁוֹ לְעוֹרֵר רַחֲמִים עָלֶיהָ שֶׁתִּזְכֶּה לְבָנִים.

לְאַחַר שֶׁבָּאָה עוֹד פַּעַם עִם בַּעֲלָהּ וְהִפְצִירוּ מְאֹד בָּ"חָפֵץ חַיִּים" לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, הוֹאִיל לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְאָמַר לָהֶם בְּזֶה הַלָּשׁוֹן:

-הַאִם תִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם שֶׁהַיֶּלֶד הַנּוֹלָד יִהְיֶה שָׁאוּל לַה' כָּל יְמֵי חַיָּיו?

תֵּכֶף עָנָה הָאִישׁ, שֶׁהוּא מְקַבֵּל עָלָיו. שְׁאָלוֹ הָ"חָפֵץ חַיִּים" פַּעַם נוֹסֶפֶת. כְּדֵי שֶׁיִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר הוּא מִתְחַיֵּב, וְהָאִישׁ עָנָה עוֹד פַּעַם שֶׁהוּא מְקַבֵּל עָלָיו. בַּשָּׁנָה הַהִיא נוֹלַד לָהֶם בֵּן זָכָר. בְּבוֹא הַבְּשׂוֹרָה לְאָחִיהָ, סִפֵּר לָ"חָפֵץ חַיִּים". פָּנָה הָ"חָפֵץ חַיִּים" וּבִקֵּשׁ אֶת הָאָח שֶׁלֹּא יָגֶלֶּה לְשׁוּם אִישׁ בְּאָמְרוֹ: אִם יִתְפַּרְסֵם הַדָּבָר, הֲלֹא עָלַי לִבְרֹחַ מִן הָעִיר וּלְהֵחָבֵא, כִּי לֹא יִהְיֶה לִי עֵת פָּנוּי לִלְמֹד מִלָּה.

לְאַחַר פְּטִירַת הָ"חָפֵץ חַיִּים" נִתְפַּרְסֵם הַדָּבָר.

נֵסַח הַתְּפִלּוֹת לָעֲדוֹת הַשׁוֹנוֹת - צֹרֶךְ גָּבוֹהַּ הוּא

אֶחָד בָּא פַּעַם לִפְנֵי הָ"חָפֵץ חַיִּים" זַצ"ל, וְכָךְ שָׁאַל: מַה טַּעַם לְכָל הַנֻּסְחָאוֹת וְהַמִּנְהָגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבַּתְּפִלָּה, וּמַה צֹּרֶךְ יֵשׁ בָּהֶם? חֲסִידִים מִתְפַּלְּלִים כָּךְ, וְאֵלּוּ מִתְנַגְּדִים מִתְפַּלְּלִים אַחֶרֶת, וְאֵף הַחֲסִידִים עַצְמָם מִנְהָגִים שׁוֹנִים לָהֶם; אֵלֶּה בְּהִתְלַהֲבוּת, בְּנְגִינָה וּבְרִקּוּדִים - וְאֵלֶּה בְּשֶׁקֶט, בְּשַׁלְוָה וּבְנִיחוּתָא, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. כְּלוּם לֹא מוּטָב הָיָה אִלּוּ הִתְפַּלְּלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֻסָּח אֶחָד?

הֵשִׁיב לוֹ בַּעַל הָ"חָפֵץ חַיִּים":

בֶּאֱמֶת יְכֹלְתָּ לָבוֹא וְלִשְׁאֹל שְׁאֵלָה זוֹ עַצְמָהּ מֵאֵת הַקֵּיסָר הָרוּסִי: לְשֵׁם מַה לְךָ, אֲדוֹנִי הַקֵּיסָר, צְבָאוֹת וַחֲיָלוֹת רַבִּים וּמְשֻׁנִּים כָּל כָּךְ? חֵיל רַגְלִים וְחֵיל פָּרָשִׁים, יוֹרִים בְּתוֹתָחִים וְיוֹרְדֵי יָם, שׁוֹמְרֵי גְּבוּלוֹת וְז'אנְדַארְמִים וְכוּ' וְכוּ' - כְּלוּם לֹא הָיִיתָ מֵטִיב לַעֲשׂוֹת אִלּוּ אַחִדְתָּ כֻּלָּם בְּחֵיל אֶחָד, מְזֻיָּנִים בְּאוֹתָם כְּלֵי זַיִן, וְשַׂר צָבָא אֶחָד מְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם, הֲרֵי בְּכָךְ פּוֹטֵר הָיִיתָ עַצְמְךָ מִדְּאָגוֹת רַבּוֹת וְשׁוֹנוֹת.

בְּרַם, כָּל בַּר דַּעַת מֵבִין, כִּי לְכָל סוּג וְסוּג שֶׁל צָבָא מַטָּרָה מְיֻחֶדֶת וְתַכְלִית נִפְרֶדֶת לוֹ לְעַצְמוֹ, וְתַפְקִידוֹ הַמְיֻחָד אַף לוֹ בִּלְבַד, כִּי הֲלֹא הַמַּטָּרָה הָעִקָּרִית וְהַכּוֹלֶלֶת שֶׁל הַצָּבָא כֻּלּוֹ הִיא, לְנַצֵּחַ אֶת הָאוֹיֵב, וּלְתַכְלִית זוֹ מְחַפְּשִׂים דְּרָכִים וְאֶמְצָעִים שׁוֹנִים. בְּדָקוּ וּמָצְאוּ כִּי מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּכֹחוֹ שֶׁל חֵיל מֻחֵיל הָרַגְלִים לַעֲשׂוֹת - אֵין בְּיָדָיו שֶׁל פָּרָשׁ לַעֲשׂוֹת, וְאִלּוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּכֹחוֹ שֶׁל זֶה, אֵין בְּכֹחוֹ שֶׁל זֶה. חֵיל הָרַגְלִים יָכוֹל לְהִלָּחֵם בַּקֶּרֶב פָּנִים אֶל פָּנִים עִם הָאוֹיֵב. בְּרַם, חֵיל הַפָּרָשִׁים תְּנוּעָתוֹ קַלָּה יוֹתֵר, וְהוּא יָכוֹל לְהִמָּלֵט יוֹתֵר מַהֵר אוֹ לְדַלֵּק מַהֵר אַחֲרֵי הַשּׁוֹנֵא. מַעֲלָה יְתֵרָה יֵשׁ לַתּוֹתָחִים, שֶׁכֵּן הֵם יְכוֹלִים לִפְגֹּעַ בָּאוֹיֵב גַּם מִמֶּרְחַקִּים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּל שְׁאָר הַחַיָּלִים יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְאֶפְלוּ הַתּוֹקְעִים בַּחֲצוֹצְרוֹת, שֶׁאֵין כֹּחָם

יָפֶה לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה, תּוֹעַלְתָּם מְרֻבָּה, שֶׁכֵּן בַּנְּגוּנִים שֶׁהֵם מַשְׁמִיעִים הֵם מְפִיחִים כֹּחַ שֶׁל גְּבוּרָה בְּקֶרֶב הַחַיָּלִים.

וַהֲרֵי, כָּל פְּעֻלָּתֵנוּ אֵינָהּ אֶלָּא מִלְחָמָה מַתְמֶדֶת עִם הַס"מ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, הוּא הַשָּׂטָן, הוּא הַמֵּסִית, הוּא הַמַּדִּיחַ, וְאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמְחַפְּשִׂים תַּחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת כֵּיצַד לְנַצְּחוֹ וּלְהִתְגַּבֵּר עָלָיו. לְשֵׁם כָּךְ וּלְתַכְלִית זוֹ מְצוּיִים לָנוּ בְּחֵילוֹתֵינוּ סוּגֵי צָבָא שׁוֹנִים: רַגְלַיִם וּפָרָשִׁים וְיוֹרִים בְּתוֹתָחִים. כָּל סוּג וְסוּג חֲשִׁיבוּתוֹ גְּדוֹלָה וְתוֹעַלְתּוֹ מְיֻחֶדֶת - כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִלְחָם בָּאוֹיֵב עַל פִּי דַּרְכּוֹ וּבִכְלֵי הַזַּיִן הַמְיֻחָדִים לוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְסַיֵּעַ לַנִּצָּחוֹן עַל פִּי דַּרְכּוֹ, וְהוּא עוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁאֵין בְּכֹחַ חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ. כַּת זוֹ מְנַצַּחַת בְּכֹחַ הַתּוֹרָה, וְכַת זוֹ מְנַצַּחַת בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה, וְאִלּוּ כַּת שְׁלִישִׁית מְנַצַּחַת בְּכֹחַ נִגּוּנֶיהָ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. הָעִקָּר אֵינוֹ אֶלָּא זֶה, שֶׁיֵּדְעוּ כָּל הַכִּתּוֹת וְכָל סוּגֵי הַצָּבָא שֶׁהַמַּטָּרָה הַיְחִידָה הִיא הַמִּלְחָמָה בַּיֵּצֶר הָרָע וְהַנִּצָּחוֹן עָלָיו.

לָמָּה דּוֹמִים הָעוֹשִׂים תְּפִלָּתָם טֶבַע וְהָרְגֵּל?

בְּאֶחָד מִמְּשָׁלָיו כּוֹתֵב הֶ"חָפֵץ חַיִּים": הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם יֵשׁ שֶׁכָּל תְּפִלָּתָם וְתַלְמוּדָם אֵינָם אֶלָּא 'מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה': סַבָּא שֶׁלָּהֶם הִתְפַּלֵּל וְקָבַע עִתִּים לַתּוֹרָה, אַבָּא שֶׁלָּהֶם אַף הוּא הִתְפַּלֵּל וְלָמַד, וְגַם חִנּוּכָם שֶׁלָּהֶם הָיָה לְתוֹרָה וּלְתְפִלָּה. כְּבָר רְגִילִים הֵם בְּכָךְ, אֲבָל לָרֹב אֵין אָזְנֵיהֶם שׁוֹמְעוֹת כְּלָל אֶת שֶׁהֵם מוֹצִיאִים מִפִּיהֶם.

מָשָׁל לָמָּה הֵם דּוֹמִים? לְעִנְיַ שֶׁבָּא לְבַעַל בַּיִת עָשִׁיר וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עֲבוֹדָה בְּבֵיתוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן יִגְוַע בָּרָעָב מַמָּשׁ. רִחֵם עָלָיו הֶעָשִׁיר וְקִבְּלוֹ לַעֲבוֹדָה בְּבֵיתוֹ עַל מְנַת שֶׁיְּהֵא תָּמִיד עַל יָדוֹ לְשַׁמְּשׁוֹ.

פַּעַם אַרַע מַעֲשֶׂה וְנִצְטָרֵךְ הֶעָשִׁיר לִנְסֹעַ מִבֵּיתוֹ לְכַמָּה יָמִים. קָרָא אֵלָיו אֶת מְשַׁמְּשׁוֹ וּמָסַר לְיָדוֹ גִּלָּיוֹן שֶׁל נְיָר שֶׁעָלָיו הָיוּ כְּתוּבִים, מְפֹרָטִים וּמְבֹאָרִים בָּאֹר הֵיטֵב, כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הָעֲבוֹדוֹת שֶׁעָלָיו לַעֲשׂוֹת בְּאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁיְּהֵא רַבּוֹ הֶעָשִׁיר נָעְדָּר מִבֵּיתוֹ, וּבִמְפֹרָשׁ צִוָּה עָלָיו בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיַּחֲזֹר וְיִקְרָא יוֹם יוֹם אֶת הַכְּתוּב בַּגִּלָּיוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ דָּבָר אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהִטִּיל עָלָיו לַעֲשׂוֹתָם.

לְאַחַר יָמִים אֲחָדִים, כְּשֶׁחָזַר הֶעָשִׁיר לְבֵיתוֹ, הִבְחִין שֶׁהַצְּמָחִים שֶׁבַּגִּנָּה קְמֵלִים, הֶעָלִים מְצֹהֲבִים וְרָאשֵׁיהֶם שְׁמוּטִים. הִתְבּוֹנֵן סְבִיבוֹ וְרָאָה עֲזוּבָה וְהֶזְנָחָה בַּכֹּל. קָרָא מִיָּד לְמְשַׁמְּשׁוֹ וּשְׁאָלוֹ: "וּבְכֵן, הֲעָשִׂיתָ כְּכָל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ?"

"כֵּן, אֲדוֹנִי" - הֵשִׁיב הַמְשַׁמֵּשׁ. "קָרָאתִי וְחָזַרְתִּי וְקָרָאתִי פְּעָמִים אֲחָדוֹת בְּכָל יוֹם אֶת הַכְּתוּב בַּגִּלָּיוֹן שֶׁמָּסַרְתָּ לִי".

"אִי לְךָ שׁוֹטֶה שֶׁבָּעוֹלָם!" - קָרָא אֵלָיו בַּעַל הַבַּיִת בְּכַעַס - "כְּלוּם צִוִּיתִיךָ לִקְרֹא אֶת הַכְּתוּב בְּגִלָּיוֹן הַנְּיָר לְשֵׁם קְרִיאָה בְּעָלְמָא? כָּל כַּוָּנָתִי לֹא הָיְתָה אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי כָּךְ תִּזְכֹּר הֵיטֵב אֶת

כָּל הַמְּלָאכוֹת וְהָעֲבוֹדוֹת שֶׁעָלֶיךָ לִגְמֹר לַעֲשׂוֹת עַד שׁוּבִי הַבַּיְתָה, וְאִלּוּ בְּקֶרִיאָה בִּלְבַד עֲדַיִן לֹא פָּעַלְתְּ כְּלוּם!"

מַמָּשׁ כָּךְ חַסְרַת טַעַם הִיא הִתְנַהֲגוּתָם שֶׁל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְמַעְלָה; מִתְפַּלְּלִים הֵם בְּכָל יוֹם, קוֹרְאִים אֶת "שְׁמַע" שַׁחֲרִית, וַהֲרֵי הֵם סְבוּרִים בְּרֹב טִפְּשׁוּתָם שֶׁבָּזֹאת יָצְאוּ יְדֵי חוֹבָתָם! וּשְׁטוּת גְּדוֹלָה הִיא, שֶׁהֲרֵי אֵין "קְרִיאַת שְׁמַע" אֶלָּא כְּאוֹתוֹ גִּלָּיוֹן שֶׁבּוֹ מְנוּיוֹת הָעֲבוֹדוֹת וְהַמְּלָאכוֹת שֶׁחַיָּבִים אָנוּ לַעֲשׂוֹתָם, שֶׁמְּצַוִּים אָנוּ לַעֲשׂוֹתָם מִפִּיו יִתְבָּרַךְ, בַּעַל הַבַּיִת, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים. אִם נוֹהֲגִים מְנַהַג אוֹתוֹ שׁוֹטֶה וּמְסִתַּפְּקִים רַק בְּקֶרִיאַת פְּקֻדּוֹתָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת- מַה הוֹעִילוּ? הֲלֹא חֶרֶס הֵם מַעֲלִים בְּיָדָם!

"הֶחָפֵץ חַיִּים" מַצְנִיעַ אֶת הַצְּלָחַת קַבָּלַת תְּפִלּוֹתָיו

תַּלְמִיד ה"חָפֵץ חַיִּים", אֲשֶׁר הֶבְחָנָה אֶצְלוֹ מַחֲלָה שֶׁאֵימָה עַל חַיָּיו, בָּא לִפְנֵי רַבּוֹ ה"חָפֵץ חַיִּים" בְּרֹאדִין כְּדֵי לְבַקֵּשׁ בְּרָכָה. הָרוֹפְאִים כְּבָר אָמְרוּ לַתַּלְמִיד וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים מָזוֹר לְמַחֲלָתוֹ. וְעִם כָּל יוֹם נוֹסָף שֶׁחָלַף, אִבְּדוּ הַקְּרוֹבִים תִּקְוָה.

ה"חָפֵץ חַיִּים" הִקְשִׁיב לַתַּלְמִיד הַצָּעִיר, וְאָמַר לוֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ עֵצָה בִּתְנַאי שֶׁלְּעוֹלָם אַל יְסַפֵּר עַל כָּךְ לְאִישׁ. הַתַּלְמִיד הִסְכִּים מִיָּד.

הִפְנָה אוֹתוֹ ה"חָפֵץ חַיִּים" לְתַלְמִיד חָכָם מְסֻיָּם הַמִּתְגּוֹרֵר בַּעֲיָרָה קְטַנָּה. "סַפֵּר לוֹ עַל מַצָּבְךָ וּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בְּרָכָה" - אָמַר ה"חָפֵץ חַיִּים" - "הוּא יִתֵּן לְךָ בְּרָכָה, וּבְעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ אַתָּה תַּחְלִים".

הַצָּעִיר שָׁמַע בְּקוֹל רַבּוֹ וּפָנָה מִיָּד לְאוֹתוֹ תַּלְמִיד חָכָם. וְאָכֵן, תּוֹךְ תְּקוּפָה קְצָרָה וּבְאֹפֶן לֹא יְאֻמַּן הוּא הֶחְלִים. הוּא הִמְשִׁיךְ בְּלִמּוּדוֹ בַּיְשִׁיבָה, וּבְסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר עָקַר מֵרֹאדִין, הֵקִים מִשְׁפָּחָה. וּכְפִי שֶׁהֻדְרַךְ, מֵעוֹלָם לֹא סִפֵּר לְאִישׁ אוֹדוֹת מַאֲרָעוֹת אֵלּוּ.

אַחֲרֵי לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים שָׁנָה, חָלְתָה גִּיסָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ תַּלְמִיד בְּמַחֲלָה מִסְתּוֹרִית, לֹא עָלֵינוּ. עַד מְהֵרָה הִתְבָּרֵר לוֹ שֶׁהִיא סוֹבֶלֶת מֵאוֹתָהּ מַחֲלָה שֶׁהוּא סָבַל מִמֶּנָּה בֶּעָבָר, אַךְ הוּא לֹא אָמַר דָּבָר.

אִשְׁתּוֹ זָכְרָה שֶׁפַּעַם דִּבֵּר עַל מַחֲלָה מִסְתּוֹרִית שֶׁסָּבַל מִמֶּנָּה בֶּעָבָר, אַךְ בְּכָל פַּעַם שֶׁדִּבְּרָה עַל כָּךְ, הוּא הִתְחַמֵּק וְסֵרֵב לְדַבֵּר. כְּכָל שֶׁנִּסָּה לְעָרְפֵּל אֶת דְּבָרָיו, לָחֲצָה עָלָיו אִשְׁתּוֹ שֶׁיְּדַבֵּר בְּתִקְוָה שֶׁסּוֹדוֹ יֵעָזֵר לְהַצִּיל אֶת חַיֵּי אֲחוֹתָהּ. גַּם אִשְׁתּוֹ וְגַם גִּיסָתוֹ הִפְצִירוּ בּוֹ לְגַלּוֹת אֶת אֲשֶׁר קָרָה לוֹ וְאֵיךְ נִרְפָּא. הוּא הִסְבִּיר לָהֶם שֶׁזֶּהוּ סוֹד שֶׁנִּבְצָר מִמֶּנּוּ לְגַלּוֹתוֹ, אַךְ הֵן עָמְדוּ בְּשֶׁלָּהֶן.

לְבַסּוֹף, נֶחְלְשָׁה הִתְנַגְּדוּתוֹ, וְהוּא חָשַׁב בְּאֹפֶן הֶגְיוֹנִי שֶׁאַחֲרֵי כָּל כָּךְ הַרְבֵּה שָׁנִים שֶׁהוּא כְּבָר מִלֵּא אַחַר אַזְהָרָתוֹ שֶׁל ה"חָפֵץ חַיִּים" יָכוֹל הוּא לְגַלּוֹת וְסִפֵּר לְאִשְׁתּוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר

קָרָה לוֹ. הוּא סִפֵּר עַל הוֹפָעָתוֹ לִפְנֵי רַבּוֹ וְעַל עֶצָתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק לְלֶכֶת אֶל תַּלְמִיד חָכָם מְסֻיָּם בַּעֲיָרָה קְטַנָּה הָרְחוֹקָה מֵרַאדִין. אִשְׁתּוֹ וְגִיסְתּוֹ נִתְמַלְּאוּ תִּקְוָה, אוּלַי תֶּהֱא זוֹ הַצָּלָתָן. זְמַן קָצַר לְאַחַר מִכֵּן, הֵחֵל לְהַרְגִּישׁ רַע. הוּא נִבְהַל מְאֹד, וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ שֶׁעָלָיו לִנְסֹעַ מִיָּד אֶל ה"חָפֵץ חַיִּים".

הוּא עָשָׂה אֶת הַדֶּרֶךְ הָאֲרֻכָּה בַּחֲזָרָה לְרַאדִין אֶל ה"חָפֵץ חַיִּים" שֶׁהָיָה אָז זָקֵן וְחַלָּשׁ. ה"חָפֵץ חַיִּים" זָכַר אֶת פְּגִישָׁתָם הַיְשָׁנָה, וְהִקְשִׁיב בְּשֶׁקֶט לְסִפּוּרוֹ שֶׁל הָאִישׁ, וְאָז דִּבֵּר בְּשֶׁקֶט וּלְאַט: הַלְוַאי וְיָכֹלְתִּי לַעֲזֹר לְךָ, אַךְ מָה אוּכַל לַעֲשׂוֹת? כְּשֶׁהָיְתָה לְךָ הַמַּחֲלָה הָרִאשׁוֹנָה, הָיִיתִי צָעִיר וְצָמְתִּי אַרְבָּעִים יוֹם עֲבוּרְךָ כְּדֵי שֶׁתִּתְרַפֵּא, הַיּוֹם אֲנִי כְּבָר זָקֵן מִדַּי, וְאֵינֶנִּי יָכוֹל לְצוּם כְּמוֹ אָז.

[לֹא רַק שֶׁהִקְרִיב ה"חָפֵץ חַיִּים" נַפְשׁוֹ בִּתְפִלָּה וְצָם אַרְבָּעִים יוֹם עֲבוּר תַּלְמִיד אֶחָד, אֶלָּא שֶׁהֶעֱמִיד הַדְּבָרִים בְּצוּרָה כָּזוֹ, שֶׁיֵּרָאֶה כְּאִלּוּ הוֹדוֹת לַבְּרָכוֹת שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם אַחֵר הוּא נִרְפָּא מִמַּחֲלָתוֹ]. (מספרי תולדותיו) .

מעבודת התפלה של ה"חזון איש"

כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ

תְּפִלַּת ה"חָזוֹן אִישׁ" הָיְתָה כִּלְשׁוֹנוֹ עַצְמָהּ 'עֲבוֹדָה נֶאֱצָלָה' - דְּבֵקוּת. אָדָם הָרוֹאֶה אוֹתוֹ מִתְפַּלֵּל וְשׁוֹמֵעַ קְרִיאַת-הַתּוֹרָה, הֵיטִיב לְהָבִין מַשְׁמָעוּת דִּבְרֵי יוֹסֵף בֶּן גּוּרְיוֹן בְּסֵפֶר "יוֹסִיפּוֹן", כִּי הַמִּתְפַּלֵּל אֶל הַשֵּׁם - הוּא מְדַבֵּר; וּכְשֶׁקּוֹרֵא בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה - הַשֵּׁם מְדַבֵּר עִמּוֹ.

הִתְפַּשְּׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת

כְּשֶׁעָמַד בַּתְּפִלָּה, עֵינָיו לְמַטָּה וְלִבּוֹ לְמַעְלָה, יָכְלוּ לִרְאוֹת גַּם בְּעֵינֵי בָּשָׂר שֶׁמְּקַיֵּם בְּעַצְמוֹ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה: בְּעֵת הַתְּפִלָּה, פְּשֹׁט גּוּפְךָ מֵעַל נִשְׁמָתְךָ. וּמַמְתִּיק סוֹד שִׂיחַ פֶּה-אֶל-פֶּה עִם רוֹכֵב עֲרָבוֹת. אֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּסָבִיב לוֹ הִתְפּוֹצְצוּ פְּצָצוֹת בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ, וְהָאֲוִיר נִתְמַלֵּא רֵיחַ גָּפְרִית, הִמְשִׁיךְ בְּדִבֻּקוּתוֹ וְלֹא רָאוּ עַל פָּנָיו אַף רֶשֶׁם קַל. כְּנוּרוֹ הַתָּלוּי בְּלִבּוֹ הִנְעִים אָז זְמִירוֹת. הַמִּלִּים יָצְאוּ מִפִּיו בְּהַטְעָמָה, בְּמֶתֶק שְׂפָתַיִם, רְווּיוֹת תַּחֲנוּנִים וּבְכִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחָם לְהָמִיס אֲפִלּוּ אֲבָנִים. כְּבְכִיּוֹ שֶׁל תִּינוֹק תָּמִים הָיָה בּוֹכֶה, לְמָשָׁל, בְּתִפְלַת "רְפָאֵנוּ" וְהוּא הוֹלֵךְ וּפוֹרֵט שֵׁמוֹת שֶׁל חוֹלִים שׁוֹנִים שֶׁהֶעְתִּיר לְיֶשַׁע בַּעֲדָם, אוֹ בְּתַחֲנָה "לִמְאוֹר תּוֹרָתְךָ עֵינֵינוּ גַּל", "לַמְּדֵנוּ וְחַכְּמֵנוּ אִמְרָתְךָ הַצְרוּפָה".

עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה זָכָה לַכֹּל, אַף שֶׁהָיָה בֵּינוֹנִי בְּבַחֲרוּתוֹ

בְּסֵפֶר "בִּנְיַן עוֹלָם" (עמ' מ) כָּתַב: "וְהֵעִיד עָלָיו הַגָּאוֹן ר' מֵאִיר קָרֶלִיץ זַ"ל, דְּהַמַּעֲלוֹת בַּתּוֹרָה וּבַדַּעַת וְכוּ' שֶׁהִשִּׂיג אָחִיו בַּעַל הַ"חָזוֹן אִישׁ" זַצַ"ל, שֶׁהִפְלִיאוּ עַד לִמְאֹד, וְהַכֹּל רָאוּ שֶׁנִּתְקַיְּמָה בּוֹ הַמִּשְׁנָה "כָּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ זוֹכֶה לִדְבָרִים הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּדַאי הוּא לוֹ, נִקְרָא רֵעַ אָהוּב וְכוּ' וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה בִּינָה וּגְבוּרָה וְכוּ'" -

הוּא עַל יְדֵי שֶׁהָיָה מִתְחַנֵּן הַרְבֵּה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבַקָּשַׁת הַדַּעַת, וְהָיָה מְכַוֵּן בִּ'שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה' בְּבִרְכַּת "אַתָּה חוֹנֵן" [וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה זָכָה לְכָל הַהַשָּׂגוֹת הַנּוֹרָאוֹת הַנַּ"ל, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בֵּינוֹנִי בְּבַחֲרוּתוֹ]"

בְּסֵפֶר "פְּאֵר הַדּוֹר" (ח"א עמ' קעא) מְסֻפָּר אוֹדוֹת דֶּרֶךְ לִמּוּדוֹ שֶׁל הַ"חָזוֹן אִישׁ" בְּבַחֲרוּתוֹ:

"וְכֹה הָיָה סֵדֶר לִמּוּדָם: שׁוֹנִים אֶת גּוּף הַגְּמָרָא, וְחוֹזְרִים מִן הַגְּמָרָא לְפֵרוּשֵׁי בַּעֲלֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרִאשׁוֹנִים. וְהָיָה, כַּאֲשֶׁר נָבוֹכוּ בַּהֲבָנַת עִנְיָן כָּלְשֶׁהוּא, הָיָה אַבְרָהָם יַעֲקֹב פּוֹנֶה אֶל שְׁנֵי עֲמִיתָיו הָעִלּוּיִים, וְאוֹמֵר בְּרִצִינוּת גְּמוּרָה: הָבָה וְנְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נַפִּיל תְּחִנָּתֵנוּ לְפָנָיו שֶׁיָּאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ!

לְשִׁעָה קַלָּה הָיוּ אֵז הַגְּמָרוֹת נִסְגָּרוֹת, הַשִּׁלְשָׁה לָקְחוּ בִּידֵיהֶם סֵפֶר "תְּהִלִּים", וְכָל אֶחָד מֵהֶם הָיָה פּוֹרֵשׂ לְקֶרֶן זָוִית וְשׁוֹפֵךְ צִקּוּן לַחֲשׁוֹ לִפְנֵי יוֹשֵׁב מְרוֹמִים בְּתְחִנּוֹת נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל, בְּלֵב נִשְׁבָּר וּבְדְמָעוֹת שְׁלִישׁ, כִּי יְחוֹן אוֹתָם וִיחַדֵּד אֶת שִׂכְלָם בִּשְׁבִיל לְהָבִין דִּבְרֵיו שֶׁל 'רִאשׁוֹן' פְּלוֹנִי אוֹ 'וְאִם תֹּאמַר' שֶׁבַּתּוֹסְפוֹת. אַחֲרֵי שֶׁאָמְרוּ כַּמָּה 'קַפִּיטְלָךְ' בְּכַוָּנָה נִסְעֶרֶת, שָׂבָה הַשְּׁלִישִׁיָּה אֶל הַגְּמָרוֹת, וּכְשֶׁעֵינֵיהֶם שְׁטוּפוֹת דֶּמַע אָמְרוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ: הָבָה נְעַיֵּן בַּדְּבָרִים הַמַּקְשִׁים בְּפַעַם נוֹסֶפֶת, אוּלַי יִתְעַשֵּׂת לָנוּ הָאֱלֹקִים וּדְבַר מָה יֵרָאֶנוּ! וְהָיוּ מַתְחִילִים מֵחָדָשׁ לַהֲפֹךְ וְלַהֲפֹךְ בַּסֶּגְיָא שֶׁעָסְקוּ בָּהּ, עַד שֶׁנֶּחְשַׁף לְעֵינֵיהֶם הָרָז הַסָּפוּן בֵּין הַשִּׁיטִין".

בְּהֶעָרָה שָׁם הוֹסִיף, שֶׁהַדְּבָרִים מִפִּי הגר"מ קֶרֶלִיץ זצ"ל שֶׁהוֹסִיף וְאָמַר עַל כָּךְ: "גַּם עַתָּה בַּעֲרֹב יָמַי, כָּל אִימַת שֶׁאֲנִי נִזְכָּר בְּאוֹתָם הַיָּמִים, זוֹלְגוֹת עֵינַי דְּמָעוֹת, וַאֲנִי בּוֹכֶה וּמִתְפַּלֵּל שֶׁאֶטְעַם עוֹד פַּעַם אַחַת לִמּוּד כְּזֶה!"

כְּחֵילוֹ בְּתוֹרָה כֵּן רַב חֵילוֹ בַּתְּפִלָּה

רַק אֲנָשִׁים מְתֵי מְעַט יָדְעוּ, בְּעוֹדֶנּוּ חַי, כִּי כְּגָדְלוֹ שֶׁל הַ"חָזוֹן אִישׁ" בִּידִיעַת הַתּוֹרָה, כֵּן רַב חֵילוֹ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם; עֲבוֹדָה שְׁלֵמָה, עֲבוֹדָה תַּמָּה, בְּיִרְאָה וּבְאַהֲבָה וּבְשִׂמְחָה, בְּמַחְשָׁבָה, בְּדִבּוּר וּבְמַעֲשֶׂה. בְּתַחְבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת הִשְׂכִּיל לְדַשֵּׁן אֶת נַפְשׁוֹ בָּעֹנֶג הַיּוֹתֵר עָרֵב וְיוֹתֵר נָעִים - כְּבִטּוּיוֹ - לִשְׁלֹט בָּרוּחַ הַבַּהֲמִי.

הוּא הָיָה אוֹמֵר: הַלִּמּוּד וְהַתְּפִלָּה קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה: עֲמַל הַלִּמּוּד עוֹזֵר לְאוֹר הַתְּפִלָּה, וְהַתְּפִלָּה עוֹזֶרֶת לַלִּמּוּד. תְּפִלָּה בְּ'הֶרְגֵּל' שֶׁאֵינָהּ כָּרָאוּי, מַרְחִיקָה אֶת הַלִּמּוּד, וְהַלִּמּוּד בַּעֲצַלְתַּיִם מוֹנֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה.

וּבְ"אִגְּרוֹת הַחָזוֹן אִישׁ", כּוֹתֵב לְעִנְיַן הַהַצְלָחָה בַּלִּמּוּד (ח"א אגרת ב) : הָעִקָּר לְהִתְרַגֵּל בִּזְכִירַת הָאֱמוּנָה שֶׁהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, גַּם הַצְלָחַת הַלִּמּוּד וַעֲלִיָּה בַּתּוֹרָה. וַחֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין

צְרִיכִים שֶׁלִּיחַ, וְכָל בַּר-נַשׁ בְּכֹחוֹ לִמְצֹא טוֹב עַל יְדֵי תְּפִלָּה, וְה' מִתְאַוֶּה, כִּבְיָכוֹל, לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים.

וְעוֹד אָמַר: הַתְּפִלָּה הִיא מַטֵּה עֹז בְּיַד כָּל אָדָם, וְכֹל שֶׁיְּשֵׁים הָאָדָם מִבְטָחוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ - כֵּן יַעֲלֶה וְכֵן יַצְלִיחַ.

עוֹד קָצַת מֵהַנְהָגוֹתָיו

ה"חֲזוֹן אִישׁ" מִעֵט בַּאֲכִילָה, מִעֵט בְּשֵׁנָה, הִפְשִׁיט אֶת בְּגָדָיו רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת. הוּא הִתְנַהֵג בְּגִינוּנֵי קְדֻשָּׁה וְנִזְהַר מִ'מַּפְסִידִים סְגֻלַּיִים' שֶׁבְּכֹחָם לְהַזִּיק לָרוּחָנִיּוּת שֶׁבָּאָדָם.

לַיְלָה אֶחָד חָשׁ בְּשִׁנָּיו, וּכְשֶׁהַכְּאֵבִים הִתְגַּבְּרוּ, בִּקֵּשׁ מִשְּׁכֵנוֹ ר' זָאֵב גּוֹלְדְמַן כִּי יְעַסֶּה אֶת חֲנִיכָיו בִּסְפִירְט, אֲבָל רַק אַחֲרֵי שֶׁיִּטֹּל קֹדֶם יָדָיו בְּנוֹכְחוּתוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים לְסֵרוּגִין. "רְצוֹנִי לִלְמֹד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ" - הִתְנַצֵּל בְּבִישָׁנוּת - "וּמֻכְרָחָנִי לְהִזָּהֵר בַּמֶּה שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ פִּי".

גַּם מִקְלוֹסְיו לְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה יְכוֹלִים הָיוּ לִלְמֹד מַה נֶּחְשָׁב בְּעֵינָיו עִקָּר; הַרְבֵּה מִן הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל יְגִיעַת הַתּוֹרָה חוֹפֶפֶת עַל דְּבָרֶיךָ, בַּלְמוּד הַתְּמִידִי סוֹד הַקְּדֻשָּׁה.

כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כַּאֲשֶׁר צָעִיר מִמְּקָרָבָיו, בֶּן תּוֹרָה, מֵרֹב מְצוּקָה וְעֹנִי נִזְקַק לְהַלְוָאוֹת, כָּתַב אֵלָיו שֶׁעִנְיָן זֶה "מַשְׁחִית אֶת אֲצִילוּת הַנֶּפֶשׁ, וְכִי מוּטָב לִנְהֹג בְּדַרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה יוֹם אוֹ יוֹמַיִם, וּלְקַיֵּם כָּל הַמַּרְעִיב עַצְמוֹ, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו רוּחַ טָהֳרָה".

אַף כְּשֶׁעָלָה לִירוּשָׁלַיִם, וְהִקְבִּיל אֶת פְּנֵי הַגָּאוֹן ר' וֶוּלְוֶל'ה מִבְּרִיסְק, כְּשֶׁנִּפְרַד וְיָצָא מֵעַל פָּנָיו, אָמַר לַמְלַוִּים: הֶאָח, כַּמָּה מִן הַקְּדֻשָּׁה חוֹפֶפֶת עַל הַמָּעוֹן הַזֶּה. [וּכְפִי שֶׁמְּסַפְּרִים, הֲרֵי כְּשֶׁבָּאוּ אַחַר כָּךְ הַדְּבָרִים לְאָזְנֵי הגרי"ז, הֵנִיעַ אֶת יָדוֹ בְּבִטּוּל: קְדֻשָּׁה, קְדֻשָּׁה, כְּשֶׁהָיָה פֹּה ה"חֲזוֹן אִישׁ" שְׂרָתָה קְדֻשָּׁה].

יְגִיעַת הַתּוֹרָה הָיְתָה בְּעֵינָיו אֶמְצָעִי בָּדוּק וּמְנֻסֶּה לִקְנוֹת קְדֻשָּׁה. 'כֹּל שֶׁהָאָדָם מוֹסִיף בִּיגִיעָתוֹ, מְנַתֵּק בָּזֶה חֶבְלֵי הַיֵּצֶר, וּמְמָאֵס בְּתַעֲנוּגֵי הַהֶבֶלִים, נַפְשׁוֹ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְרִגְשֵׁי קֹדֶשׁ, וְעֹנֶג הֶחְכְּמָה, וּמֶתֶק טָהֳרַת הַלֵּב, וְהַהַכָּרָה שֶׁלֹּא בָּשָׂר וָדָם הָאָדָם אֶלָּא'...

כֵּן הָיָה שׁוֹחֵר אֶת הַשִּׂמְחָה - בְּשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. 'עִקַּר עֲשִׂיַּת מִצְוָה הִיא הַשִּׂמְחָה שֶׁזִּכִינוּ לָכָךְ' - הִסְבִּיר בְּאַחַד הַיָּמִים לְר' יַעֲקֹב הַלְפֶּרִין. וּבְאֶגֶּרֶת לְקָרוֹב מִשְׁפָּחָה לַמְּדָן: "הַט לִבְּךָ תָּמִיד אֶל הַשִּׂמְחָה, אֲשֶׁר מִתּוֹךְ הַשִּׂמְחָה שׁוֹרֶה שֶׁפַע חָכְמָה מֵעַל", "וְעִקַּר הֲעֲבוֹדָה - בְּשִׂמְחָה". בְּמִכְתָּב אַחֵר הוּא פּוֹסֵק נִמְרָצוֹת: "גָּדוֹל חֵטְא הַדְּאָגָה מִכָּל דָּבָר".

בְּכִי וּדְמָעוֹת שֶׁהִבְקִיעוּ שְׁעָרִים

בִּתּוֹ שֶׁל אֶחָד מִיַּקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא זָכְתָה לְהִפָּקֵד בְּזֶרַע שֶׁל קַיָּמָא תְּקוּפָה אֲרֻכָּה. יוֹם אֶחָד קָם הָאִישׁ וְנָסַע עִם בִּתּוֹ לַ"חֲזוֹן אִישׁ" זַצ"ל, וְכַאֲשֶׁר נִכְנַס לְחַדְרוֹ נִשְׁאֲרָה בִּתּוֹ בַּחוּץ וְהִמְתִּינָה לִשְׁמֹעַ אֶת הַתְּשׁוּבָה.

בְּעָמְדָהּ בַּחוּץ נִצְלָה אֶת הַזְּמַן וְהֵחֵלָּה לְהִתְפַּלֵּל בֵּינָה לְבֵין עַצְמָהּ וְהִתְרַגְּשָׁה מְאֹד, וּבְלִי מֵשִׂים פָּרְצָה בִּבְכִי עַז עַד שֶׁקּוֹל בְּכִיָּהּ הִגִּיעַ לְאָזְנֵי ה"חָזוֹן אִישׁ" שֶׁיָּשַׁב בְּחַדְרוֹ וְשָׁמַע אֶת דִּבְרֵי אֲבִיהָ. לְמִשְׁמַע קוֹל הַבְּכִי שָׁאַל ה"חָזוֹן אִישׁ" לְפֶשֶׁר הַדָּבָר, וְהָאִישׁ עָנָה לוֹ, שֶׁזֶּהוּ קוֹלָהּ שֶׁל בִּתּוֹ הָעוֹמֶדֶת מֵאֲחוֹרֵי הַקִּיר וּמִתְיַפַּחַת בִּבְכִי עַל מַר גּוֹרָלָהּ.

קָרָא לָהּ ה"חָזוֹן אִישׁ" שֶׁתִּכָּנֵס לַחֶדֶר, וּכְשֶׁנִּכְנְסָה וְהִמְשִׁיכָה לִבְכּוֹת אָמַר לָהּ: "אַל תִּבְכִּי, אַל תִּבְכִּי, עוֹד תִּלְדִי, עוֹד תִּלְדִי", וְכָךְ אָמְנָם הָיָה.

הַדֶּרֶךְ לְהַשָּׂגַת אֱמוּנָה חוּשִׁית

בָּחוּר אֶחָד מִבְּאֵי בֵּיתוֹ שֶׁל מָרָן ה"חָזוֹן אִישׁ" זַצ"ל הִגִּיעַ יוֹם אֶחָד לְבֵית מָרָן וְשָׁמַע מִפִּיו אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים: "לִפְעָמִים רוֹאִים אָנוּ אָדָם שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְווֹת וּמְדַקְדֵּק בְּקַלָּה כְּבַחֲמוּרָה וּפִתְאֹם בְּיוֹם בָּהִיר אֶחָד הוּא פּוֹרֵק מֵעָלָיו אֶת הָעֹל. לְכֻלָּם נִדְמֶה שֶׁמִּפְּנֶה זֶה חָל בְּפִתְאוֹמִיּוּת, אַךְ, לְמַעֲשֶׂה, הַהִדְרְדְּרוּת הַפְּנִימִית הֵחֵלָּה בְּוַדַּאי זְמַן רַב לִפְנֵי כֵן. אַף שֶׁכָּל הַזְּמַן הִיא לֹא הִתְבַּטְּאָה בְּמַעֲשִׂים, הָאֱמוּנָה בְּתוֹךְ לִבּוֹ נֶחֱלְשָׁה כְּבָר מִזְּמַן, רַק מִכֹּחַ הַסְּבִיבָה הֶחֱזִיק הָאִישׁ מַעֲמָד כְּלַפֵּי חוּץ, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה מַצָּבוֹ גַּם לְעֵינֵי הָאֲחֵרִים". בְּכָךְ סִיֵּם ה"חָזוֹן אִישׁ" אֶת דְּבָרָיו, סָתַם וְלֹא פֵּרֵשׁ.

כַּאֲשֶׁר יָצָא הַבָּחוּר בַּדַּרְכּוֹ חֲזָרָה לְבֵיתוֹ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם, פָּגַשׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְסִפֵּר לוֹ אֶת כָּל הָעִנְיָן. כַּאֲשֶׁר גַּם בְּעֵינֵי הֶחָבֵר נִרְאוּ הַדְּבָרִים תְּמוּהִים, יָעַץ לוֹ הַלָּה לְשׁוּב עַל עִקְבוֹתָיו וְלִנְסֹעַ בַּחֲזָרָה לִבְנֵי בְּרַק וּלְבַקֵּשׁ הֶסְבֵּר עַל הַדְּבָרִים.

וְאָכֵן כְּךָ עָשָׂה. לַמָּחֳרָת נָסַע שׁוּב אֶל ה"חָזוֹן אִישׁ" וּשְׁאָלוֹ לְפֶשֶׁר הַדְּבָרִים. מָרָן זַצ"ל, שֶׁכְּפִי הַנִּרְאֶה צָפָה שֶׁכְּךָ יִהְיֶה, קִדֵּם אֶת פָּנָיו בְּחִיּוּךְ וְאָמַר לוֹ: "בֹּא וַאֲפָרֵשׁ לְךָ דְּבָרָיו. אֱמוּנָה הִיא מֵהַדְּבָרִים הַצְּרִיכִים חִזּוּק תָּמִיד. אִם אֵין אָדָם מְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתוֹ שֶׁגָּדַל וְהִתְחַנֵּךְ בָּהּ, הִיא הוֹלֶכֶת וְנֶחֱלֶשֶׁת וְאַחֲרֶיהָ מִי יְשׁוּרָנָּה. עַל כֵּן חַיָּב אָדָם לְחַזֵּק תָּמִיד אֶת אֱמוּנָתוֹ וְרַק כָּךְ יַבְטִיחַ אֶת הַ'יְיִדִישְׁקַיְט' שֶׁלּוֹ [יַהֲדוּתוֹ] כִּדְבָעֵי. וְכֵיצַד מְחַזְּקִים אוֹתָהּ? עַל יְדֵי שֶׁמְּסַגְּלִים חַיִּים שֶׁל אֱמוּנָה חוּשִׁית.

הִנֵּה לְךָ דֻּגְמָא לְחַיִּים עַל פִּי אֱמוּנָה חוּשִׁית: הַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת (ברכות ה:) עַל רַב הוּנָא שֶׁהֶחְמִיצוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן. הָלְכוּ אֶצְלוֹ חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁיְּעַיֵּן בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר לָהֶם: "וְכִי חָשׁוּד אֲנִי בְּעֵינֵיכֶם?!" אָמְרוּ לוֹ: "וְכִי חָשׁוּד הוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיַּעֲנִישְׁךָ לְלֹא דִּין?" אָמַר לָהֶם שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ בַּמָּה חָטָא, שֶׁמָּא הֵם יוֹדְעִים. אָמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא נָתַן לַאֲרִיסוֹ אֶת הַזְּמוֹרוֹת הַמַּגִּיעוֹת לוֹ בְּנוֹסָף לְחֶלְקוֹ. בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר קִבֵּל עַל עַצְמוֹ לְתַקֵּן אֶת הָעָוֶל וּמִיָּד חָזַר הַחֹמֶץ לִהְיוֹת יַיִן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִתְיַקֵּר הַחֹמֶץ וְנִמְכַּר בִּמְחִיר יַיִן.

"אִם דָּבָר כָּזֶה הָיָה קוֹרֶה אֲצָלֵנוּ" אָמַר הַ"חָזוֹן אִישׁ", "הָיִינוּ מְחַפְּשִׂים אֶת הָעִלָּה לְחָמוּץ הַיַּיִן בְּגוֹרְמִים טִבְעִיִּים - אַךְ לֹא כֵּן חָז"ל, הֵם חָיוּ בֶּאֱמוּנָה חוּשִׁית. כַּאֲשֶׁר קָרְתָה לָהֶם תַּקָּלָה חִפְּשׂוּ אֶת הַטָּעוּן תִּקּוּן בְּעוֹלָמָם הָרוּחָנִי וְיָדְעוּ שֶׁרַק כָּךְ יַצְלִיחוּ לִמְנֹעַ אֶת הִשָּׁנוּת הַדָּבָר. מִי שֶׁחַי אֱמוּנָה חוּשִׁית הוּא בָּטוּחַ בֶּאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ.

וְכֵיצַד מַגִּיעִים לֶאֱמוּנָה חוּשִׁית? כָּל דָּבָר שֶׁהִנְּךָ זָקוּק לוֹ, בַּקֵּשׁ אוֹתוֹ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אִם דְּרוּשׁוֹת לְךָ נְעָלַיִם חֲדָשׁוֹת, עֲמֹד בְּפִנַּת הַחֶדֶר וֶאֱמֹר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רְאֵה נָא אֶת נְעָלַי הַקְּרוּעוֹת וְהַמְצֵא לִי כֶּסֶף כְּדֵי לִקְנוֹת נְעָלַיִם חֲדָשׁוֹת" וְכָךְ בְּכָל דָּבָר. עַל יְדֵי זֶה תַּרְגִּיל אֶת עַצְמְךָ לְהַכִּיר וּלְהַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ הַנּוֹתֵן לְךָ הַכֹּל. כָּךְ רוֹכְשִׁים אֱמוּנָה חוּשִׁית!"

סִיֵּם הַ"חָזוֹן אִישׁ".

הגר"צ גְּרִינְהוּיז שְׁלִיטָ"א הוֹסִיף עַל הַדְּבָרִים הַנַּ"ל וְאָמַר: בְּסִפְרֵי הֶ"חָפֵץ חַיִּים" מוּבָא בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵה' לָאו דַּוְקָא בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, אֶלָּא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׂפָה. הוּא גַּם מְחַדֵּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן שֶׁגַּם תְּפִלָּה זוֹ - כְּמוֹ הַתְּפִלּוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חז"ל - צָרִיךְ שֶׁתַּעֲבֹר דֶּרֶךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יְרוּשָׁלַיִם וְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים.

הַמָּקוֹר לְדִבְרֵי הַ"חָזוֹן אִישׁ" הוּא בִּבְרָכוֹת (סג.) שָׁם אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: "דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: אֵיזוֹהִי פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ - בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אׇרְחוֹתָיִךְ".

רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּפֵרוּשׁוֹ עַל מִשְׁלֵי (ג, ו) מַאֲרִיךְ בְּבֵאוּר פְּסוּק זֶה וְאוֹמֵר: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ" - בְּכָל מַה שֶּׁאַתָּה הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת וְרוֹצֶה לְהַשִּׂיג - "דָּעֵהוּ", פְּנֵה אֵלָיו וּמֵמֶּילָא "הוּא יְיַשֵּׁר אׇרְחוֹתָיִךְ" - הוּא יַצְלִיחַ דַּרְכְּךָ, בֵּין דָּבָר גָּדוֹל וּבֵין קָטָן - בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

הַיֵּצֶר הָרַע מְפַתֶּה אֶת הָאָדָם וְאוֹמֵר לוֹ שֶׁבְּעִנְיָנִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם אָמְנָם צְרִיכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַךְ לְדָבָר פָּשׁוּט אֵין זֶה יָאֶה לְהַטְרִיחַ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. בָּא רַבֵּנוּ יוֹנָה וּמְלַמְּדֵנוּ: "בְּכָל דְּרָכֶיךָ" - גַּם בַּדְּבָרִים הַקְּטַנִּים. אִם אֵין מַאֲמִינִים בָּזֶה, הֲרֵי זוֹ כְּפִירָה, עַל אַף שֶׁהַדָּבָר בְּעַצְמוּתוֹ קָטָן הוּא, מִכָּל מָקוֹם הַשָּׂכָר עַל הַבִּטָּחוֹן בַּה' בְּעִנְיָנוֹ, גָּדוֹל עַד לְמְאֹד. הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת: "אָמַר רַב פַּפָּא: גַּנָּבָא אַפּוּמָא דְּמַחְתַּרְתָּא רַחֲמָנָא קָרֵי" (ברכות שם ומובא בפרוש רבינו יונה על "משלי" שם) .

כֵּיצַד אֶפְשָׁר לְהָבִין דָּבָר זֶה? אֶלָּא, אָמְנָם יִצְרוֹ הִתְגַּבֵּר עָלָיו וְעָבַר עַל אִסּוּר גְּנֵבָה, אַךְ זוֹ רַק עֲבֵרָה פְּרָטִית. הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲדַיִן לֹא נִתַּק. וַדַּאי עֲדִיף שֶׁיִּפְסִיק לִגְנֹב, אַךְ כָּל זְמַן שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת, טוֹב שֶׁלְּכָל הַפָּחוֹת הוּא מֵבִין שֶׁכָּל מַה שֶׁעוֹשֶׂה הוּא בְּעֶזְרַת ה' וְלֹא בְּלִעְדָיו, חָלִילָה. מִתּוֹךְ כָּךְ עָשׂוּי הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם ה' לְהִתְחַזֵּק, וּמִתּוֹךְ בַּקָּשָׁה לִדְבָרִים רָעִים וְקַבָּלָתָם עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, יִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיַתְחִיל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הַמַּתְאִימִים. כִּי אִם נוֹתֵן אֲפִלּוּ לְרַע, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּתֵּן דְּבָרִים טוֹבִים, וְעַל יְדֵי כָּךְ יָשׁוּב מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: אֵין לְהִתְבַּיֵּשׁ מִלְּבַקֵּשׁ עַל צְרָכִים גַּשְׁמִיִּים וּבְוַדַּאי לֹא עַל דְּבַר מִצְוָה וְעַל דְּבָרִים הֶכְרַחִיִּים. אָמְנָם בַּתְּחִלָּה תִּהְיֶה הַבַּקָּשָׁה חִיצוֹנִית, אַךְ בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן, כְּשֶׁיִּרְאֶה הָאָדָם שֶׁמִּשְׁאֲלוֹתָיו מִתְמַלְּאוֹת הוּא יִתְעַלֶּה וְיִתְקָרֵב עַל יְדֵי כָּךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב שָׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה לְהֶדְיָא: "וְעַל יְדֵי הַהֶרְגֵּל הַזֶּה תִּקְבֵּל הַנֶּפֶשׁ הַמִּתְאַוִּית אֶל הַבִּטָּחוֹן". הַפְּנִיָּה אֶל ה' נִמְצֵאת בְּעֹמֶק טֶבַע הָאָדָם. רְאָיָה לְכָךְ הִיא תְּפִלָּתָם שֶׁל כּוֹפְרִים כַּאֲשֶׁר הֵם אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵיהֶם נִמְצָאִים בְּצָרָה גְּדוֹלָה.

הַחֲוָיָה תְּחוּשַׁת הַתְּלוּת בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַפּוֹקֶדֶת אֶת הַכּוֹפֵר כַּאֲשֶׁר הוּא מִזְדַּעֲזֵעַ מִכֹּחַ הַמְּצוּקָה שֶׁהוּא שָׁרוּי בָּהּ, יְכוֹלָה לִפְקֹד כָּל מַאֲמִין בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה. זֹאת אִם רַק יַשְׂכִּיל לְשַׁנֵּן לְעַצְמוֹ תָּדִיר: "אַשִּׁיג אוֹ לֹא אַשִּׁיג, אַצְלִיחַ אוֹ אֶכָּשֵׁל, חַס וְשָׁלוֹם - הַכֹּל תְּלוּי בִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וּמִכָּיוָן שֶׁרְצוֹנִי לְהַצְלִיחַ אֲנִי פּוֹנֶה אֵלָיו". בְּכָךְ יֵלֵךְ הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיִתְחַזֵּק, וְעַל יְדֵי כָּךְ יַשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ אֱמוּנָה חוּשִׁית.

אִם רוֹצֶה אָדָם לִבְחֹן אֶת עַצְמוֹ אִם תְּפִלָּתוֹ-בַּקָּשָׁתוֹ אֲמִתִּית הִיא אוֹ לֹא, יִתְבּוֹנֵן בְּעַצְמוֹ וְיִרְאֶה כֵּיצַד הוּא מֵגִיב כְּשֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁתְּפִלָּתוֹ עֲדַיִן לֹא נִתְקַבְּלָה כְּפִי הַמְצֻפֶּה. אִם מַסְקָנָתוֹ הִיא שֶׁכְּפִי הַנִּרְאֶה לֹא הִתְפַּלֵּל כַּהֶגֶן וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲנָה, סִימָן הוּא שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעָה תְּפִלָּתוֹ לַדַּרְגָּה הָרְאוּיָה לְהִקָּרֵא בַּקָּשָׁה (אוֹ תְּחִנָּה) . אַךְ אִם יֹאמַר בְּלִבּוֹ: אֲנִי אֶת שֶׁלִּי עָשִׂיתִי, כְּלוֹמַר: הִתְפַּלַּלְתִּי, וְהוּא יִתְבָּרַךְ יִתֵּן לִי כְּפִי שֶׁהוּא מֵבִין וּמָתַי שֶׁהוּא מֵבִין, וַאֲנִי סָמוּךְ וּבָטוּחַ שֶׁגַּם אִם לֹא יִתֵּן לִי אֵין זֹאת אֶלָּא לְטוֹבָתִי- זֶהוּ סִימָן שֶׁהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי. גַּם זֶה רַק בְּתְנַאי שֶׁבָּאֱמֶת הוּא מַרְגִּישׁ שַׁלְוָה בְּנַפְשׁוֹ - וְלֹא מִתּוֹךְ הַכָּרָה שִׂכְלִית גְּרִידָא - שֶׁהוּא עָשָׂה אֶת שֶׁלּוֹ וְה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה.

כַּאֲשֶׁר אָדָם רוֹאֶה שֶׁתְּפִלָּתוֹ הִתְקַבְּלָה, מִן הָרָאוּי הוּא שֶׁיִּשְׂוּב וְיִפָּנֶה לַה' וְיוֹדֶה לוֹ בַּשָּׂפָה שֶׁלּוֹ. אָז הוּא חוֹוֶה שׁוּב אֶת הַחֲוָיָה שֶׁל הַקֶּשֶׁר עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אִם הוּא עוֹשֶׂה כָּךְ בִּתְמִידוּת, יִזְכֶּה לֶאֱמוּנָה חוּשִׁית. זוֹהִי הַדֶּרֶךְ הַקַּלָּה לְהַשָּׂגַת הָאֱמוּנָה שֶׁהַתּוֹרָה הַ"חֲזוֹן אִישׁ" לְתַלְמִידוֹ.

לְרַ"מ, מְחַנֵּךְ בִּישִׁיבָה, שֶׁבִּקֵּשׁ מֵאֵת הַ"חֲזוֹן אִישׁ" הַדְרָכָה סָמוּךְ לְכְנִיסָתוֹ לְתַפְקִיד זֶה, אָמַר בֵּין הַשְּׁאָר כְּהַאי לִשְׁנָא: "בְּנוֹגֵעַ לַתַּלְמִידִים, לְהַשְׁרִישׁ בַּלְּבָבוֹת אֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.. דָּבָר זֶה מַשְׁפִּיעַ מְאֹד עַל לֵב רַךְ וְנֶחֱרָת לָעַד, שֶׁאֵין הֶפְקֵר בָּעוֹלָם, הַכֹּל מִתְנַהֵג בְּהַשְׁגָּחָה וְעַל הַכֹּל אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל... זוֹהִי הַדֶּרֶךְ הַסְּלוּלָה לְהַצְלִיחַ... עַל יְדֵי הַדַּעַת נָהְפָּכִים לְאִישׁ אַחֵר... הָעִקָּר הוּא אוֹתָהּ פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִים בָּהּ - "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ" (פאר הדור, חלק ב', עמ' רנה) .

מדרכיו של ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל

הַתְפִּלָה - דֶּרֶךְ קְצָרָה לְהַשָּׂגַת הַשְׁלֵמוּת

ר' יוֹסֵף חַיִּים הָיָה נוֹהֵג לוֹמַר, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם מִתְרַגֵּל לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוּא מַגִּיעַ לַשְׁלֵמוּת הַיּוֹתֵר נַעֲלֶה שֶׁהוּא מְסֻגָּל לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ. וְאָכֵן, הָיָה ר' יוֹסֵף חַיִּים מַרְבֶּה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל מִקְרֶה וּמִקְרֶה, וּלְבַקֵּשׁ מִבּוֹרֵא הָעוֹלָם שֶׁיְּמַלֵּא אֶת בַּקָּשׁוֹתָיו, הֵן בְּעִנְיְנֵי הַכְּלָל וְהֵן בְּעִנְיְנֵי הַפְּרָט.

הַשּׁוֹמֵעַ תְּפִלָּתוֹ הָיָה בּוֹכֶה עִמּוֹ

בְּעָמָל רַב וּבְיגִיעָה עֲצוּמָה הָיָה ר' יוֹסֵף חַיִּים עוֹסֵק בַּעֲבוֹדָה זוֹ שֶׁבַּלֵּב. בִּתְפִלָּה 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' שֶׁל חוֹל הָיוּ נַחֲלֵי מַיִם יוֹרְדִים מֵעֵינָיו בְּשָׁעַת תַּחֲנוּנָיו.

אֶחָד מֵעַסְקָנֵי הַצִּבּוּר הַיְרוּשַׁלְמִים, שָׁגָר בָּעִיר הַחֲדָשָׁה, נִקְלַע פַּעַם בְּנִשּׁוּאֵי קְרוֹבוֹ לְתְפִלַּת מִנְחָה בְּהּ שַׁמַּשׁ ר' יוֹסֵף חַיִּים כְּשְׁלִיחַ צִבּוּר.

מִכֵּיוָן שֶׁהֵחֵל בַּחֲזָרַת הַשַּׁ"ץ, וְהִעַסְקָן הַזֶּה שָׁמַע לְרֹאשׁוֹנָה אֶת נְעִימַת קוֹל תַּחֲנוּנָיו שֶׁנֶּאֱמְרָה בְּרֶגֶשׁ רַב, חָשׁ כִּי דְּמָעוֹת נִקְווּ בְּעֵינָיו, וּמִכֵּיוָן שֶׁהִתְבַּיֵּשׁ לְהַמְשִׁיךְ וְלַעֲמֹד כְּאֵבֶל בֵּין הַשְּׁמֵחִים, הֶחְלִיט לָצֵאת מְעַט מֵאֲחוֹרֵי אוּלָם הַשְּׁמָחוֹת עַד שֶׁיְּיַרַע מִבְּכְיוֹ.

אַךְ מַה גָּדְלָה הַפְּתָעָתוֹ, כַּאֲשֶׁר פָּגַשׁ שָׁם חֲבוּרָה שְׁלֵמָה בְּמַצָּבוֹ מַמָּשׁ...

הַתְפִּלָה - פִּתְרוֹן לְכָל בְּעָיָה

"אֵין לְךָ דָּבָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֵינוֹ זָקוּק לִתְפִלָּה" - כָּךְ הָיְתָה גִּרְסָתוֹ שֶׁל ר' יוֹסֵף חַיִּים, וְהָיָה דָּבָר זֶה תּוֹפֵס חֵלֶק נִכְבָּד בַּעֲצוֹתָיו לַפּוֹנִים אֵלָיו: "לֵךְ וְהִתְפַּלֵּל וְתַצְלִיחַ".

לְכָל בָּעָיָה שֶׁהִתְעוֹרְרָה, הָיְתָה מוּכָנָת בְּאַמְתַּחְתּוֹ תְּפִלָּה מַתְאִימָה; לְאֵלֶּה שֶׁהִתְלוֹנְנוּ עַל חֹסֶר סִיְּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, הָיָה מְיַעֵץ לְהִתְמִיד בַּאֲמִירַת "פָּרָשַׁת הַיְּרָאָה" בְּכָל יוֹם.

לַפּוֹנִים שֶׁדָּאֲבוּ עַל קְשֵׁי הַפַּרְנָסָה, הָיָה מַשִּׁיא: "יְהֵא רָגִיל עַל לְשׁוֹנְכֶם לוֹמַר בְּכָל יוֹם 'פָּרָשַׁת הַמָּן' וּלְכַוֵּן בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן - וְתִוָּשְׁעוּ". וְכַאֲשֶׁר אֶחָד טָעַן לְפָנָיו: "כְּבָר שָׁנִיתִי וְשִׁלַּשְׁתִּי וְלֹא נָעֲנֵיתִי" - יָעַץ לוֹ: "חֲזוֹר שׁוּב וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת".

"קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'" - קַוֵּה וַחֲזֹר וְקַוֵּה

מַעֲשֶׂה וְאַחַד הַשּׁוֹחֲטִים מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁפַּרְנָסָתוֹ הָיְתָה דְּחוּקָה בְּיוֹתֵר, בָּא לְפָנָיו לְהַשִּׂיחַ אֶת מַר לִבּוֹ, וּכְדַרְכּוֹ, יָעַץ לוֹ לוֹמַר אֶת "פָּרָשַׁת הַמָּן". לְאַחַר שְׁבוּעוֹת סְפוּרִים הוֹפִיעַ אָדָם זֶה שֵׁנִית וְאָמַר: מִלֵּאתִי אַחַר עֲצָתוֹ וְנַעֲנֵיתִי, אַךְ אַלְיָה וְקוֹץ בָּהּ - הַמַּשְׂרָה שֶׁהֻצְּעָה לִי הִיא בָּעִיר תֵּל אָבִיב הַחֲדָשָׁה, וּמִכֵּיוָן שֶׁאֲנִי חָרֵד עַל חִנּוּךְ בָּנַי, לֹא אוּכַל לְקַבֵּל אוֹתָהּ.

שָׁמַע ר' יוֹסֵף חַיִּים אֶת דְּבָרָיו, וְשִׁבְּחוֹ עַל חֶרְדָתוֹ זוֹ: הֲרֵי כָּתוּב בְּמִפְרָשׁ (משלי כח, יד) : "אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד", וְהוּא הוֹסִיף: לֹא לָזֹאת הִתְכַּוַּנְתִּי, בְּנִי, הַמְשֵׁךְ לְהִתְפַּלֵּל וּלְקַוּוֹת לִישׁוּעַת הַשֵּׁם.

לֹא עָבְרוּ יָמִים רַבִּים וְאוֹתוֹ שׁוֹחֵט קִבֵּל מִשְׂרָה מְכֻבֶּדֶת בִּירוּשָׁלַיִם, בָּהּ שִׁמֵּשׁ כָּל יְמֵי חַיָּיו.

מְפַחֵד לָעֶשֶׂת לָעֲנִין לְלֹא הַקְדָּמַת תְּפִלָּה

כַּאֲשֶׁר הִתְחִילוּ הַשַּׁדְכָנִים לְדַבֵּר נִכְבָּדוֹת בִּבְנוֹ מָרְדְּכַי, לֹא מִהֵר לָגֶשֶׁת אֶת הַדָּבָר כְּהֶרְגֵּלוֹ תָּמִיד. כַּאֲשֶׁר שְׁאָלוּהוּ בְּנֵי בֵּיתוֹ עַל הַשִּׁנּוּי בְּמִנְהָגוֹ, הֵשִׁיב: בִּזְמַן שֶׁאֶחָד מִילָדַי מַגִּיעַ לְפִרְקוֹ, רָגִיל אֲנִי לְהִתְחַנֵּן עַל זִוּוּג טוֹב בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים. וְהִנֵּה, בַּיָּמִים הַנּוֹרָאִים שֶׁל שָׁנָה זוֹ שָׂכַחְתִּי מִשּׁוּם מָה לְבַקֵּשׁ בְּמְיֻחָד עַל בְּנֵנוּ זֶה, וְעַל כֵּן אֵינִי מְמַהֵר בְּעִנְיַן שִׁדּוּכוֹ.

הַמַּקְדִּים תְּפִלָּה לַצָּרָה

סִפְּרוּ נְכָדָיו, כִּי פַּעַם שָׁהָה ר' מָרְדְּכַי מִחוּץ לְבֵיתוֹ לְרֶגֶל עֲסָקָיו. בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה קָם ר' יוֹסֵף חַיִּים בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, לָקַח סֵפֶר תְּהִלִּים בְּיָדוֹ, עָלָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבְּ"בָתֵּי מַחֲסֶה", וְאָמַר אֶת כָּל הַסֵּפֶר בְּהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָאָה.

לַמָּחֳרָת הִגִּיעַ ר' מָרְדְּכַי לְבֵיתוֹ, וּבְפִיו סִפּוּר עַל תְּאוּנַת דְּרָכִים קָשָׁה שֶׁנִּקְלַע אֵלֶיהָ וּבְדֶרֶךְ נֵס יָצָא בְּשָׁלוֹם.

בְּנֵי הַבַּיִת חִשְּׁבוּ וּמָצְאוּ שֶׁבְּדִיּוּק בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה הָיָה ר' יוֹסֵף חַיִּים עָסוּק בִּתְפִלָּתוֹ.

עָדִיף לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֶמְצָעוּת הַתְּפִלָּה מֵאֲשֶׁר בְּכֹחַ וּבְזְרוֹעַ

עַד כַּמָּה הֶחֱשִׁיב ר' יוֹסֵף חַיִּים אֶת הַתְּפִלָּה, אֲפִלּוּ עַל דְּבָרִים קְטַנִּים לְכְאוֹרָה, תָּעִיד הָעֲבָדָה הַבָּאָה:

הָרַבָּה עָמָל הָיָה רַבֵּנוּ מַשְׁקִיעַ בַּאֲפִיַּת הַמַּצּוֹת כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶינָה בְּתַכְלִית הַהִדּוּר מִצַּד הַדִּין, וְגַם שֶׁתִּהְיֶינָה נוֹחוֹת לַאֲכִילָה. פַּעַם אַחַת הֵעִיר לוֹ אֶחָד מֵעוֹזְרָיו, כִּי אַחַד הַפּוֹעֲלִים מְזַלְזֵל בְּגִלְגּוּל הָעִסָּה הַגּוֹרֵם שֶׁהַמַּצּוֹת תֵּצֶאנָה עֲבוֹת בְּיוֹתֵר, וְכִי יֵשׁ לִגְעֹר בּוֹ עַל כָּךְ.

עָנָה לוֹ ר' יוֹסֵף חַיִּים: "דָּבָר כָּזֶה לְצַעֵר פּוֹעֵל עָנִי בִּגְלַל שֶׁאֲנִי חָפֵץ בְּמַצּוֹת מְהֻדָּרוֹת, זֹאת לֹא אֶעֱשֶׂה. אֲנִי מִצִּדִּי מִשְׁתַּדֵּל כְּכָל יְכָלְתִּי וּמִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּסַיַּע בְּיָדִי לְקַבֵּל הֵן מַצּוֹת כְּשֵׁרוֹת וְהֵן הָרְאוּיוֹת לְשִׂמְחַת הֶחָג, וַאֲנִי מְקַוֶּה שֶׁאָכֵן יִשְׁעֶה ה' לִתְפִלָּתִי; אַךְ לִזְכוֹת בְּשִׂמְחַת הֶחָג תְּמוּרַת גְּעָרָה בַּאֲחֵרִים, הֲרֵי יָצָא שְׂכַר הַמִּצְוָה בְּהֶפְסֵדָהּ".

הַמַּבְדִּיל בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים

בְּשָׁנַת תרס"ד הָיְתָה בַּצֹּרֶת קָשָׁה בָּאָרֶץ, כְּבָר הִגִּיעַ חֹדֶשׁ אֲדָר וַעֲדַיִן לֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים.

ר' יוֹסֵף חַיִּים קָרָא אָז לַעֲצֶרֶת הִתְעוֹרְרוּת לְיַד הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי.

לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם ר' יוֹסֵף חַיִּים אֶת תְּפִלָּתוֹ, הִתְכַּסּוּ הַשָּׁמַיִם בְּעָבִים וְטִפּוֹת גֶּשֶׁם הֵחֵלּוּ נוֹשְׁרוֹת עַל הָאֲדָמָה, לְשִׂמְחָתָם הָרַבָּה שֶׁל הֲמוֹנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ שָׁם.

כַּאֲשֶׁר רָאשֵׁי הָעֲרָבִים - הַקְּאִדִים וְהַשֵּׁיכִים - רָאוּ אֶת הַדָּבָר, הִקְהִילוּ מִיָּד אֶת בְּנֵי עֲדָתָם לַמִּסְגְּדִים שֶׁעַל הַר הַבַּיִת, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ שֶׁהֵם בִּתְפִלּוֹתֵיהֶם פָּעֲלוּ זֹאת.

אַךְ, רְאֵה זֶה פֶּלֶא - בָּרֶגַע שֶׁהַהֲמוֹנִים הָעֲרָבִים הֵחֵלּוּ לְהִתְפַּלֵּל, הִתְבַּהֲרוּ הַשָּׁמַיִם לְפֶתַע, וְאַף עֲנָנָה קַלָּה לֹא נִרְאֲתָה.

לַמָּחֳרָת, כַּאֲשֶׁר ר' יוֹסֵף חַיִּים הוֹפִיעַ שׁוּב עִם בְּנֵי עֲדָתוֹ לְיַד הַכֹּתֶל, שׁוּב הִתְקַדְּרוּ הַשָּׁמַיִם, וּבְטֶרֶם הִסְפִּיקוּ לְסַיֵּם אֶת תְּפִלָּתָם, הֵחֵל לָרֶדֶת גֶּשֶׁם זִלְעָפוֹת אֲשֶׁר הִבְרִיחַ אֶת הַמִּתְפַּלְּלִים לְבָתֵּיהֶם.

וַיְהִי הַדָּבָר לְנֵס וּלְפֶלֶא בְּיִרוּשָׁלַיִם. ("מורשת אבות")

מחקר נסיוני על השפעתה החיובית של התפלה

בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית נִתְפָּרְסֵם מֶחְקָר נִסְיוֹנִי עַל הַשְׁפָּעַת הַתְּפִלָּה: זְרָעוּ שְׂדֵה תַּפּוּחֵי אֲדָמָה. עַל חֶצְיוֹ הָאֶחָד עָמְדוּ אֲנָשִׁים וְהִתְפַּלְּלוּ שֶׁיִּצְמְחוּ הַפֵּרוֹת, וּלְהֶפֶךְ - עַל חֶצְיוֹ הַשֵּׁנִי הִתְפַּלְּלוּ שֶׁלֹּא יִצְמְחוּ, וְהִנֵּה, נָבְטוּ הַזְּרָעִים. בַּחֲצִי הַשָּׂדֶה שֶׁהִתְפַּלְּלוּ עָלָיו שֶׁיִּצְמַח, עָלוּ הַגְּדוּלִים בְּצוּרָה יָפָה. לְעֻמַּת זֹאת, בַּחֲצִי הָאַחֵר נָבְטוּ הַזְּרָעִים, וְתוֹךְ זְמַן קָצָר הִתְיַבְּשׁוּ כָּל הַגְּדוּלִים, לַמְרוֹת שֶׁכָּל הַתְּנָאִים הַנִּשְׁמְיִים הָיוּ שָׁוִים לַחֲלוּטִין בִּשְׁנֵי חֶלְקֵי הַשָּׂדֶה [אָמְנָם אֵין לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ, כְּמוֹ שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּסֵפֶר "בֵּית אֱלֹקִים" שַׁעַר תְּפִלָּה, שֶׁאֵין מְבַקְּשִׁים אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרֶךְ, וּכְמוֹ שֶׁנַּעֲנַשׁ בְּנוֹ שֶׁל יוֹסֵי דְּמִן יוֹקְרַת, שֶׁהִתְפַּלֵּל שֶׁהַתְּאֵנָה תּוֹצִיא פֵּרְיָהּ שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ].

מדרכיו של ר' אלחנן וסרמן

הַתְּפִלָּה - טֶבַע רוּחָנִי שֶׁיּוֹעִיל לֹא פָּחוֹת מֵהַגַּנַּת הַטֶּבַע הַגַּשְׁמִי

ר' אֶלְחָנָן סָבוּר הָיָה שֶׁ"הֶאֱמוּנָה בִּדְבַר ה' צְרִיכָה לִהְיוֹת יוֹתֵר חֲזָקָה מֵרְאִיַּת הַחוּשׁ, שֶׁהֲרֵי בְּחוּשׁ אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בַּמְצִיאוּת שֶׁיִּטְעֶה עַל יְדֵי אֲחִיזַת עֵינַיִם וְכַדּוֹמֶה, אֲבָל דְּבַר ה' יָקוּם לְעוֹלָם, וְאִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן לִהְיוֹת בּוֹ פְּגָם".

וּמַה מְּאֹד נָאוּו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּשֶׁיָּצְאוּ מִפִּי עוֹשֵׂיהֶם. וַהֲרֵי דֶּגְמָא פְּעוּטָה: פַּעַם אַחַת עָשָׂה דַּרְכּוֹ בָּאֳנִיָּה מִצָּרְפַת לְאַנְגְלִיָּה. בְּאוֹתָהּ אֳנִיָּה נָסַע גַּם ר' אַהֲרֹן גּוּדְמַן, מֵרַאשֵׁי "אֲגֻדַּת יִשְׂרָאֵל" הָעוֹלָמִית, אַךְ הֵם לֹא הִתְרָאוּ כָּל הָעֵת וְלֹא יָדְעוּ שֶׁנּוֹסְעִים יַחְדָּו. בְּמַהֲלַךְ הַפְּלָגָתָם הִתְחוֹלְלָה בַּיָּם סְעָרָה עַזָּה, וְכָל הַנּוֹסְעִים סָבְלוּ קָשֶׁה וְנִתְקְפוּ בַּהֲקָאוֹת וּבְתוֹפָעוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁל מַחֲלַת-הַיָּם. כְּשֶׁעָגְנוּ בַּחוֹף שֶׁל אַנְגְלִיָּה וְיָרְדוּ מֵהָאֳנִיָּה, הִבְחִין מַר גּוּדְמַן בְּר' אֶלְחָנָן וְנִגַּשׁ אֵלָיו בְּשִׂמְחָה, בֵּרְכוֹ לְשָׁלוֹם, כְּשֶׁהוּא מִתְעַנְיֵן וְשׁוֹאֵל בַּחֲרָדָה: אֵיךְ עָבְרָה הַנְּסִיעָה עַל הָרַבִּי, הֲלֹא הָיִינוּ כֻּלָּנוּ חוֹלִים עַד כְּדֵי פְּקוּחַ נֶפֶשׁ. תְּלָה בּוֹ ר' אֶלְחָנָן עֵינַיִם תְּמֵהוֹת וְהֵגִיב בְּתֹם לֵב: מוּזָר! אָנֹכִי לֹא סָבַלְתִּי מֵהַפְּרָעוֹת! הַדֶּרֶךְ עָבְרָה עָלַי בְּהַרְגָּשָׁה נוֹחָה מְאֹד! אֵין זֹאת, אֶלָּא שֶׁכִּפֵּי הַנִּרְאֶה לֹא אָמַרְתֶּם אֶת "תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ" בְּכַוָּנַת הַלֵּב הָרָאוּיָה...

תֵּאוּר חַי לִתְפִלָּה מֻשְׁלֶמֶת

כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל ר' אֶלְחָנָן תְּפִלּוֹתָיו, רָאוּ הַתַּלְמִידִים כֵּיצַד הִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב תַּמָּה - "הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה וְלִבּוֹ לְמַעְלָה", וּכְדִבְרֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה: "כְּעִנְיַן פָּשׁט גּוּפְךָ מֵעַל נִשְׁמָתְךָ.. כְּאִלּוּ עוֹמֵד בַּשָּׁמַיִם.."

בְּשָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת לְבוֹאוֹ בָּרַנוֹבִיצֶ'ה לֹא הָיָה מְקוֹמוֹ הַקָּבוּעַ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה אֵצֶל קִיר הַמִּזְרָח [בְּתִקוּפָה מְאֻחֶרֶת יוֹתֵר הָיָה עוֹמֵד בְּקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית], כִּי אִם אֵצֶל אַחַד הַסַּפְסָלִים שֶׁבְּאֶמְצַע בֵּית הַמִּדְרָשׁ, סָמוּךְ לַקִּיר הַדְּרוֹמִי - וְכֹה עָמַד הָדָר בְּכָל גִּלּוּיוֹ לְעֵינֵי הַתַּלְמִידִים מִסָּבִיב, שֶׁהִקְדִּימוּ לִגְמֹר תְּפִלָּתָם קֹדֶם שֶׁהִסְפִּיק הוּא לִגְמֹר, וְלֹא נָזְרְעוּ עֵינֵיהֶם מִמֶּנּוּ.

תְּפִלּוֹתָיו בַּעֲמִידָה הָיוּ תָּמִיד. אֲפִלּוּ בַּאֲמִירַת "פְּסוּקֵי דְזִמְרָה" נִזְהַר בִּקְבִיעוּת לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו. גּוּפוֹ עָמַד בִּמְנוּחָה, רֹאשׁוֹ מֻטֶּה הַטָּיָה קְטַנָּה לְצַדְדִין, וְרַק, לִפְעָמִים, הָיָה מְנַעְנֵעַ בּוֹ. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְ"שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה", נִצַּב עַל עָמְדוֹ בְּלִי נוֹעַ, לֹא קָם וְלֹא זָע, וַאֲפִלּוּ אִם הָיוּ מַעֲמִידִים עַל רֹאשׁוֹ כּוֹס מְלֵאָה מַיִם, לֹא הָיְתָה נִשְׁפֶּכֶת אַף טִפָּה. קוֹלוֹ לֹא נִשְׁמַע וְרַק שִׂפְתוֹתָיו נָעוֹת, אֲבָל פָּנָיו בּוֹעֲרוֹת כְּגַחֲלֵי אֵשׁ וְכָל גּוּפוֹ מְרַתֵּת, כְּמִי שֶׁאָחֲזַתּוּ אַחִילוּ. אֶפְשָׁר הָיָה לִרְאוֹת בְּחוּשׁ כִּי הִנֵּהוּ עוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְהָיָה נִכָּר עָלָיו שֶׁמִּתְאַמֵּץ בְּכָל חוּשָׁיו מִתּוֹךְ יְגִיעָה פְּנִימִית כַּבִּירָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַמְבַּ"ן בְּפֵרוּשׁוֹ לְשִׁיר הַשִּׁירִים, כִּי עִקַּר עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב הִיא לְכַבֵּשׁ אֶת הַמַּחְשָׁבָה וְלַהֲבִיאָהּ בְּשִׁעְבּוּד הַכַּוָּנָה - כַּוָּנַת הַתְּפִלָּה. אֲפִלּוּ הִרְהוּרֵי תּוֹרָה אֵין זְמַנָּם בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁכֵּן, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלַעֲסֹק בַּתְּפִלָּה עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כִּי הַמִּתְפַּלֵּל - אֶל ה' הוּא מְדַבֵּר; וְקוֹרֵא בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה - הֲרֵי ה' מְדַבֵּר עִמּוֹ.

וְכָךְ מְתָאֵר תַּלְמִידוֹ ר' חַיִּים יִצְחָק חַיְיקִין תְּאוּר חַי מִמַּה שֶּׁרָאוּ עֵינָיו: בִּשְׁעַת הַנָּחַת תְּפִלִּין, בְּטֶרֶם שֶׁהֵדֵק אֶת הָרְצוּעָה, עָצַם עֵינָיו וְאָמַר הַבְּרָכָה בְּהִתְאַמְּצוּת וּבְכַוָּנָה עֲצוּמָה; וְאַף שֶׁלֹּא בֵּרֵךְ בְּקוֹל רָם, אַף עַל פִּי כֵן הִרְגַּשְׁנוּ אוֹתָהּ הַרְגָּשָׁה שֶׁחָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁהַתּוֹקֵעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְבָרֵךְ בְּכַוָּנָה יְתֵרָה "לִשְׁמֹעַ קוֹל שׁוֹפָר"... וּבְיָמִים טוֹבִים, כְּשֶׁמּוֹצִיאִין אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה וְאוֹמְרִים י"ג מִדּוֹת קֹדֶם תְּפִלַּת "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" [לִפְנֵי אֲמִירַת "בְּרִיךְ שְׁמֵיהּ"], הֲרֵי רֹב בְּנֵי אָדָם אוֹמְרִים, בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֶת הַי"ג מִדּוֹת בַּחֲטִיפָה וְשָׁמִים עִקַּר כַּוָּנָתָם בִּתְפִלַּת "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם". וְאִלּוּ אֵצֶל רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן רָאִינוּ שֶׁהָיְתָה אֲמִירַת "שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת" עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. הָיָה עוֹצֵם עֵינָיו כְּשֶׁמּוֹצִיא מִפִּיו אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא, בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה וּבְהִתְאַמְּצוּת גְּדוֹלָה, פַּעַם רִאשׁוֹנָה לְחוּד וּפַעַם שְׁנִיָּה לְחוּד. וְאַחֲרֵי אֲזָכָרַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת מַמְשִׁיךְ וְאוֹמֵר כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מִשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת בְּנַחַת וּבְכַוָּנָה נְכוֹנָה. וּכְשֶׁמְּסַיֵּם, חוֹזֵר וּמַתְחִיל כְּבַתְּחִלָּה לוֹמַר שְׁנַיִם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, וְכֵן בַּפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית,

הַכֹּל בְּאוֹתָהּ זְהִירוּת וּבְאוֹתָהּ כַּוָּנָה עֲצוּמָה כְּפִי שֶׁאָמַר בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה.... עַד כָּאן. ("אור אלחנן")

גדל מסירת נפשו של הצדיק בעל "תולדות אהרן", הצדיק ר' אהרן ראטא זצ"ל, בעבודת התפלה

עַד הֵיכָן כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה? - עַד מְצוּי הַנֶּפֶשׁ (ספרי ואתחנן)

הִנֵּה לְתֹאַר וּלְהַעֲלוֹת עֲלֵי גִּלָּיוֹן, הַאֵיךְ וּבְאֵיזֶה מְסִירַת נֶפֶשׁ הָיָה עָבִיד כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרֵנוּ זי"ע פֶּלְחָנָא דְמָארֵי בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה. לֹא יְאֻמַּן כִּי יְסֻפַּר, כִּי יִכְלוּ הַרְבֵּה גְּוִילִים וְהֵם לֹא יִכְלוּ. כִּי מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת רַבֵּנוּ אַהֲרֹן, קְדוֹשׁ ה', בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לַעֲבֹד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה, בְּיִגִיעָה בְּמָסִירוּת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, לֹא רָאָה עֲבוֹדַת ה' אֲמִתִּית מֵעוֹלָם, וּבְשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיגוֹ הַאֵיךְ הָיָה בַּמְצִיאוּת דָּבָר נוֹרָא כָּזֶה, שֶׁהָיָה לְמַעְלָה מִגֶּדֶר כֹּחַ אֱנוֹשִׁי.

כַּיָּדוּעַ, שֶׁהָיָה אִישׁ חָלוּשׁ מְאֹד וּבַעַל יִסּוּרִים גְּדוֹל, כְּפִי שֶׁהִתְבַּטָּא פַּעַם הוּא עַצְמוֹ עַל גֹּדֶל יִסּוּרָיו וּמַכְאוֹבָיו, אֲשֶׁר מַרְגִּישׁ יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים כְּמַעַט עַל כָּל אֵבֶר וְגִיד מַמָּשׁ. וְהַרְבֵּה פְּעָמִים קָרָה שֶׁהָיָה חָלוּשׁ כָּל כָּךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה בְּכֹחוֹ לִדְרֹךְ עַל כַּפּוֹת רַגְלָיו, וּכְשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה, רָצָה לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ דַּיְקָא, אָז נָשְׂאוּ אוֹתוֹ עַל כִּסֵּא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְעַל גּוּפוֹ הַטָּהוֹר הָיָה מֻנָּח כְּלִי עִם מַיִם חַמִּים לְשַׁכֵּךְ קְצָת הַיִּסּוּרִים הַנּוֹרָאִים. וּבְמַצָּב כָּזֶה הֱבִיאוּהוּ הַרְבֵּה פְּעָמִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְיָשַׁב כָּךְ עַל כִּסְאוֹ מִתְפַּתֵּל בְּיִסּוּרִים, וּכְשֶׁאַךְ הִתְחִילוּ הַקָּהָל פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, הִתְקַטֵּר בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי עָלְמָא, וְכַאֲרִי הִתְנַשֵּׂא מִכִּסֵּא קָדְשׁוֹ, וְזָרַק אוֹתוֹ כְּלִי מֵעָלָיו, וְהִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בִּיגִיעוֹת עֲצוּמוֹת בְּמָסִירַת נֶפֶשׁ, אֲשֶׁר אַף גַּם לְאִישׁ בְּרִיא וְחָזָק הָיָה קָשֶׁה לְיַגְּעוֹת עַצְמוֹ בִּיגִיעוֹת עֲצוּמוֹת כְּאֵלּוּ, כָּל שֶׁכֵּן הָרֵב זי"ע, אִישׁ חָלוּשׁ מִנְּעוּרָיו, אֲשֶׁר רֹב יְמֵים מִימֵי חַיָּיו סָבַל יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים נוֹרָאִים, לֹא עָלֵינוּ, וְכַמּוּבָן, הָיָה יְגִיעוּת הַתְּפִלָּה אֲצָלוֹ לְמַעְלָה הַרְבֵּה מִחוּץ לְגֶדֶר הַטֶּבַע.

הַבָּא "לְהִתְפַּלֵּל" מְסַיְּעִין אוֹתוֹ

וְזֶה לְשׁוֹן קָדְשׁוֹ (מספרו הקדוש "שומר אמונים" דקצ"ד) : "... וּכְתִיב (משלי ח, יד) : "אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה". כַּאֲשֶׁר רוֹאִים הַרְבֵּה חֲלוּשֵׁי כֹּחַ עוֹשִׂים רְצוֹן ה', וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּרֹב רַחֲמָיו נוֹתֵן בָּהֶם תַּעֲצוּמוֹת וְעֹז וְחַיִל בַּעֲבוֹדַת ה'. וַאֲנִי, הֶעָנִי בְּעַצְמִי, כַּמָּה פְּעָמִים הָיָה בְּלִי שִׁעוּר וְחֵקֶר מַמָּשׁ, שֶׁנִּכְנַסְתִּי לַתְּפִלָּה, וְהָיוּ מִתְגַּבְּרִים עָלַי הַיִּסּוּרִים הָרַבִּים וּדְקִירוֹת מִכָּל צַד, כַּיָּדוּעַ לְהַשְׂכִּיחִים אֶצְלִי תְּכוּנוֹת וּמַהוּת גּוּפִי, וְלֹא הָיָה לִי בְּכֹחַ אֲפִלּוּ לִשְׁכַּב בַּמִּטָּה, וְכָל שֶׁכֵּן לֵישֵׁב עַל כִּסֵּא, וְכָל שֶׁכֵּן לְהִתְאַמֵּץ בַּתְּפִלָּה, וּבְגֹדֶל בִּטְחוֹנִי בַּה' וּבְעֶזְרַת ה', חִזַּקְתִּי עַצְמִי בְּמָסִירַת נֶפֶשׁ, וְעַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע הָיוּ צְרִיכִים עַל יְדֵי יְגִיעוֹת הַתְּפִלָּה כְּאֵלּוּ, בְּיִסּוּרִים כְּאֵלּוּ, לְהִתְגַּבֵּר הַיִּסּוּרִים בְּיוֹתֵר וּבְיוֹתֵר, חַס וְחָלִילָה. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר לִי עַל פִּי רֹב, לִפְעָמִים בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה, וְלִפְעָמִים בְּסוֹף הַתְּפִלָּה, וְלִפְעָמִים אַחַר אֵיזֶה קַאפִּיטְלַאךְ,

שֶׁנַּעֲשֵׂיתִי מַמָּשׁ בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, וְהִרְגַּשְׁתִּי אֶת עַצְמִי כְּמוֹ עִם גּוּף חָדָשׁ מַמָּשׁ, וּפָרְחוּ מִמֶּנִּי הַיְסוּרִים גַּם לְאַחַר הַתְּפִלָּה עַל אֵיזֶה שָׁעוֹת מִן הַיּוֹם. וְזֶה הָיָה בְּלִי שִׁעוּר פְּעָמִים, בְּרֹב רַחֲמֵי וְחַסְדֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְסַהֲדִי בַּמְרוֹמִים שֶׁלֹּא כָּתַבְתִּי זֹאת לְהִתְפָּאֵר וּלְהִתְהַדֵּר, חַס וְחָלִילָה, כִּי חַס לִי מִשְּׁטוּתִים כָּאֵלּוּ - רַק כַּוָּנָתִי לְחַזֵּק יְדֵים רָפוֹת, כִּי "גָּדוֹל אֲדוֹנֵנוּ וְרַב כֹּחַ" (תהלים קמז, ד) , וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזֵר גַּם הַיּוֹם לְמַעְלָה מִמֶּדֶר הַטֶּבַע, רַק צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ וּלְדָרְשׁוֹ, וּלְהִתְחַזֵּק בְּמִדַּת בִּטָּחוֹן עָלָיו יִתְבָּרַךְ". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַטָּהוֹרָה.

תְּשׁוּבַת הַשָּׂכֶל - לְחִזּוּק בַּתְּפִלָּה

וְעוֹד (קטע מאיגרות "שומרי אמונים") מִלְּשׁוֹנוֹ: דְּעוּ, בָּנַי, אֲהוּבַי, כִּי כְּבָר שָׁנִיתִי וְשִׁלַּשְׁתִּי לָכֶם שֶׁלֹּא לִפְחֹד מִשּׁוּם דָּבָר, וְתִקְחוּ רְאָיָה מִמֶּנִּי. וְהַיּוֹם בַּתְּפִלָּה הִרְגַּשְׁתִּי מַמָּשׁ אֲפִיסַת הַכֹּחוֹת, וְנִדְמֶה שֶׁלֹּא אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן לְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ בְּקִצָּת יְגִיעוּת, כִּי, אַדְרַבָּה, עֲבָרָה גְּדוֹלָה לִיגִיעוּת הַלֵּב וְהַמֹּחַ וְהָאֵבָרִים הַחֲלוּשִׁים - כָּכָה דִּבֵּר אֵלַי מֶלֶךְ הַזָּקֵן וּכְסִיל, וְלֹא הָיָה לִי בַּמֶּה לְהִתְחַזֵּק, עַד שֶׁנִּזְכַּרְתִּי מַאֲמַר הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ ע"ה, "מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם וְכוּ'". וְכָכָה חָשַׁבְתִּי: מִי נָתַן לִי אֵלּוּ הָאֵבָרִים שֶׁיֵּשׁ לִי? אוֹ אֲנִי רוֹאֶה כַּמָּה אֲלָפִים אֲנָשִׁים אֲשֶׁר נֶחְלְשׁוּ בְּלִי שׁוּם סִבָּה, דְּהַיְנוּ, בְּלִי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַכֹּחוֹת וּבִמְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ, וַאֲנִי מֵעוֹדִי חִזַּקְתִּי עַצְמִי, בְּעֶזְרָתוֹ יִתְבָּרַךְ, בַּעֲבוֹדַת ה' בִּיגִיעוּת, אֲשֶׁר, לְפִי רְאוּת עֵינַיִם הַנִּשְׁמְיִים, אֵין חִדּוּשׁ עַל חֶלְשָׁתִי, בִּפְרָט לְפִי טִבְעֵי הֶחָלוּשׁ מֵעוֹדִי, וְאַף עַל פִּי כֵן, הַשּׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְרֵנִי וּמַצִּילֵנִי מַמָּשׁ לְמַעְלָה מִמֶּדֶר הַטֶּבַע, כַּאֲשֶׁר גָּלוּי וְיָדוּעַ לַחֲבֵרִים הָרְגִילִים אִתִּי, כָּכָה יִשְׁמְרֵנִי לָעַד.

וּבָזֶה נִתְחַזְּקְתִּי, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם הַחוֹנֵן דַּלִּים, וְהָיָה תְּפִלָּה אֲשֶׁר לֹא חָשַׁבְנוּ, כִּי הָעִקָּר - שֶׁלֹּא לִירָא מִכְּלוּם. וְאִם תִּשְׁמְעוּ לְדִבְרֵינוּ הָאֵלֶּה - עָלַי וְעַל צַוָּארֵי - כִּי הִנְנִי מַבְטִיחַ אֶתְכֶם שֶׁיִּנָהֵג ה' אֶתְכֶם לְמַעְלָה מִמֶּדֶר הַטֶּבַע, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְבֶּן לָזֶה - רַק תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ הַטָּהוֹרָה.

תְּפִלָּה עִם טִפַּת דָּם הָאַחֲרוֹנָה

הִנֵּה הָרַב זי"ע מָסַר נַפְשׁוֹ וְהִקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ מַמָּשׁ עַל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה וְקִיֵּם בְּפֹעַל מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּסִפְרֵי (ואתחנן) : "עַד הֵיכָן כֹּחָהּ שֶׁל תְּפִלָּה - עַד מְצוּי נֶפֶשׁ". וּנְצַיֵּן עֲבָדָה מַה שֶּׁסִּפֵּר הָרַב הֶחָכָם ר' יִשְׂרָאֵל הַלֵּוִי שְׁלִיטָ"א אֲשֶׁר רוֹאִים מִזֶּה הָעֲבָדָה עַד הֵיכָן מַגִּיעַ דַּרְגַּת מְסִירַת נַפְשׁוֹ שֶׁל מָרָן זי"ע עֲבוּר הַתְּפִלָּה הַקְּדוֹשָׁה.

פַּעַם הָלַךְ לְאֵיזֶה רוֹפֵא בְּגָלַל חֶלְשׁוֹתָיו, פֹּה עִיר הַקֹּדֶשׁ, תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְר' יִשְׂרָאֵל הַלֵּוִי שְׁלִיטָ"א הִנְזְכַּר לְעֵיל, הָלַךְ לְלַוּוֹתוֹ, וְרָאָה הָאִישׁ כְּשֶׁהָרוֹפֵא רָצָה לְהוֹצִיא טִפַּת דָּם, וְתָחַב מַחַט בְּאֶצְבָּעוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא אֵיזֶה טִפַּת דָּם, אַךְ אַף לְאַחַר שֶׁתָּחַב הַמַּחַט בָּאֶצְבַּע לֹא יָצָא

שׁוּם טִפַּת דָּם, וְהָרוֹפֵא הָיָה צָרִיךְ לִדְפֹּק כַּמָּה פְּעָמִים עִם הַמַּחַט תּוֹךְ הָאֶצְבַּע עַד שֶׁיָּצָא סוֹף כָּל סוֹף טִפַּת דָּם. וּכְשֶׁרָאָה זֹאת הַמְּלָוֶּה, נִבְהַל מְאֹד שֶׁיִּקָּרֶה דָּבָר כָּזֶה שֶׁיֵּצֵא כָּל כָּךְ בְּקֹשִׁי אֵיזֶה טִפַּת דָּם מֵאֶצְבָּעוֹ מֵרֹב חֻלְשָׁה נוֹרָאָה כָּזוֹ.

בִּזְכוּת הַתְּפִלָּה קַמְתִּי לְתָחִיָּה

וְעוֹד קָטַע מִשִּׂיחוֹתָיו, מַה שֶּׁסִּפֵּר הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" לְתַלְמִידִים הָאֵיךְ מָסַר נַפְשׁוֹ לַה' עוֹד בִּימֵי נְעוּרָיו.

בִּימֵי נְעוּרֵי הִתְפַּלַּלְתִּי בִּיגִיעוֹת נוֹרָאוֹת, עַד שֶׁפַּעַם אֶחָד נִתְפָּרְקוּ כָּל אֵבָרַי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בִּי רוּחַ חַיִּים, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְשָׁכַבְתִּי כָּךְ עַל הָאָרֶץ, וְנִשְׁאַרְתִּי כְּאֶבֶן דּוֹמֶם עַד שֶׁכִּמְעַט יָצְאָה נִשְׁמָתִי, וּפִתְאֹם נִפַּח בִּי רוּחַ חָדָשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וְתֵכֶף נִתְקַבְּצוּ וְנִתְחַבְּרוּ יַחַד כָּל אֵבָרַי כְּאַחַד הָאָדָם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

אַשְׁרֵי עַיִן רָאֲתָה אַהֲרֹן בַּעֲבוֹדָתוֹ

הִנֵּה זֹאת יָדוּעַ וּמְפֹרָסָם, שֶׁעַד הִסְתַּלְקוּתוֹ מַמָּשׁ, לֹא נָח וְלֹא שָׁקַט, וּמִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ יִגַּע עַצְמוֹ בִּיגִיעוֹת עֲצוּמוֹת בְּעֵת הַתְּפִלָּה, וְהָיָה נִדְמֶה בְּעֵת הַתְּפִלָּה שֶׁכִּסֵּא קָדְשׁוֹ נִשְׁבָּר לְרִסִיסִים מִגֹּדֶל הַיְגִיעוֹת. וּמִי יוּכַל לְתָאֵר וּלְסַפֵּר גֹּדֶל רַבַּת הַהִתְעוֹרְרוּת וְהֶרְגֵּשׁ הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהִרְגִּישׁוּ הַתַּלְמִידִים וְהַמִּתְפַּלְּלִים בְּעֵת נִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּעֵת הַתְּפִלָּה, יוֹרְדִים חֲדָרֵי בָטֶן, אֲשֶׁר הִצִּית בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ כְּאֵשׁ לֶהָבָה. בִּפְרָט בְּעֵת שֶׁהֵרִים עַצְמוֹ בְּאֶמְצַע הַתְּפִלָּה מִכִּסְאוֹ בְּגֹדֶל הִתְלַהֲבוּת וְהִתְעוֹרְרוּת, וּפָנָיו הַקְּדוֹשִׁים לָהֲטוּ כְּלַפִּיד אֵשׁ, וְעָבַר תּוֹךְ הַקָּהָל הַמִּתְפַּלְּלִים אָנָה וָאָנָה כַּמָּה דְּקוֹת - אַיֵּה הַסּוֹפֵר וְהַקְלָמוֹס שֶׁיּוּכַל לְתָאֵר גֹּדֶל רַבַּת הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁנִּתְהַוָּה אָז בְּקֶרֶב קָהָל הַמִּתְפַּלְּלִים, שֶׁמַּמָּשׁ יָצְאָה נַפְשָׁם מִגֹּדֶל נֹעַם ה' שֶׁהִטְעִים זי"ע לַתַּלְמִידִים.

הִתְלַהֲבוּת חֹם הַתְּפִלָּה שֶׁמְּשָׁה כְּהַסָּקָה לַקֶּרַח הַגְּדוֹלָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּרוּסְיָה

סִפְּרוּ זְקֵנֵי אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ שֶׁזְּכוּ לִנְסֹעַ אִתּוֹ פַּעַם בְּז' אֲדָר יוֹמָא הִלּוּלָא דְּהַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הַמְפֹרָסָם כְּבוֹד קְדֻשַּׁת הָרַב ר' יִצְחָק אַייזִיק מִקָּאלִיב זיע"א, וְהָיָה אָז בְּקָאלִיב קֹר עַז חָזָק וְנוֹרָא. וְהַקָּהָל הַקָּדֹשׁ, שֶׁבָּאוּ אָז לְקָאלִיב, לֹא נִכְנְסוּ כְּלָל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ מִקָּאלִיב זי"ע, מֵחֲמַת גֹּדֶל קֹר הַנּוֹרָא שֶׁשָּׁרַר אָז בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הַנִּזְכָּר לְעֵיל, לְפִי שֶׁלֹּא הִסִּיקוּ אוֹתוֹ כְּלָל, וְהִתְפַּלְּלוּ כָּל הַקָּהָל הַקָּדֹשׁ בְּשָׁאָר בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת שֶׁל הָעִיר. אַךְ, כְּשֶׁהִגִּיעַ הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" לְקָאלִיב, אָמַר לְהַתַּלְמִידִים שֶׁבָּאוּ עִמּוֹ בְּצַוָּתָא, שֶׁנַּנַּפְשׁוֹ חָשְׁקָה לְהִתְפַּלֵּל דַּיְקָא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ מִקָּאלִיב זי"ע. וְנִכְנַס עִם הַתַּלְמִידִים לְשָׁם, וְצִוָּה לְתַלְמִידוֹ הַגָּדוֹל הָרַב הַצַּדִּיק ר' יוֹסֵף מֵאִיר זַצ"ל מִבֶּערְנָסַאז, שֶׁהִצְטָרֵף גַּם כֵּן לְהַנְּסִיעָה, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעַמּוּד, וּמָרָן זי"ע הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל עִם

הַתַּלְמִידִים, כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, בְּרִשְׁפֵּי לַהֲבוֹת אֵשׁ, וְהָיָה שָׁם תְּפִלָּה נִלְהָבָה אֵשׁ לַהֶבֶת אֵשׁ, וְהַבַּיִת מְדָרָשׁ אֲשֶׁר שָׂרַר בּוֹ מִקֹּדֶם קֹר עַז וְנוֹרָא, נִתְחַמֵּם מִגֹּדֶל הַהִתְלַהֲבוּת וְהַחֲמִימוּת שֶׁל הַמִּתְפַּלְּלִים. וְהַקָּהָל הַקֹּדֶשׁ שֶׁבָּאוּ לְהִשְׁתַּטֵּחַ אָז עַל צִיּוּן הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ, כְּשֶׁשָּׁמְעוּ קוֹלוֹת הַתְּפִלָּה יוֹצְאִים מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ הַנַּ"ל, בָּאוּ לִרְאוֹת הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל, וְהָיָה הַדָּבָר לְקִדּוּשׁ הַשֵּׁם גָּדוֹל.

אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל תְּשׁוּבָה מִשְּׁמִיעַת תְּפִלָּה אַחַת שֶׁל ר' אַהֲרֹן זַצַ"ל

פַּעַם נִכְנַס לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל הָרַב "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" בְּאֶמְצַע תְּפִלָּה אֵיזֶה רַוִּק בָּא בַּיָּמִים, קַל שֶׁבַּקַּלִּים, עִם בְּלוֹרִית גְּדוֹלָה, לְחַפֵּשׂ אֵיזֶה אִישׁ שֶׁהָיָה לוֹ עֵסֶק עִמּוֹ בְּעִנְיָן מִסְחָרוֹ, וְזֶה הָיָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּבֵינְתַיִם, כְּשֶׁעָמַד הַבָּחוּר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, הִתְחִיל הָרַב לוֹמַר הַלֵּל לִפְנֵי הָעֲמוּד בְּהִתְעוֹרְרוּת וּנְעִימוּת וּמְתִיקוּת יְתֵרָה, כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ, וְנִמְשַׁךְ לְבַב הַבָּחוּר, הַנִּזְכָּר לְעֵיל, לְהַטּוֹת אָזֶן לְאֲמִירַת הַהַלֵּל הַחוֹצְבִים לַהֲבוֹת אֵשׁ וְיוֹרְדִים לְחַדְרֵי בָטֶן. וּבְמֶשֶׁךְ אֲמִירַת הַהַלֵּל נָמַס לְבָבוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְהִרְהֵר בִּתְשׁוּבָה מֵעֹמֶק הַלֵּב. אַחַר הַתְּפִלָּה נִגַּשׁ וְאָמַר שֶׁרוֹצֶה לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָשִׁית לוֹ רַבֵּנוּ עֵצָה מַה לַּעֲשׂוֹת. הָרַב דִּבֵּר עַל לִבּוֹ לְהִתְחַבֵּר לְחֶבְרָתֵנוּ, וְיַעֲזֹב אֶת מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְיָבוֹא לְהִתְפַּלֵּל לְהִתְפַּלֵּל יַחַד עִם הַחֶבְרַיָּא קַדִּישָׁא. וְכַעֲבֹר זְמַן מָה, נִשְׁתַּנָּה הַבָּחוּר לְטוֹבָה עַד מִבְּלִי לְהַכִּירוֹ ("תולדות אהרן")

עבודת התפלה לרבי יעקב אבוחצירה זצוק"ל

גּוּפוֹ בָּאָרֶץ וְרוּחוֹ בַּשָּׁמַיִם

סֵפֶר ר' אַבְרָהָם אַבּוּחָצִירָא, רַב הָעִיר יַבְנָה, כִּי ר' יַעֲקֹב אַבּוּחָצִירָא זי"ע הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' שָׁעָה בְּדִיּוּק, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, שַׁחֲרִית, מִנְחָה וְעַרְבִית, וּמֵרֹב הַכַּוָּנוֹת שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לֹא הָיָה מַרְגִּישׁ מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה מִסְּבִיבוֹ, כִּי הַגּוּף הָיָה בָּאָרֶץ, וְהַדַּעַת קְשׁוּרָה בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים. וְהִנֵּה, פַּעַם כְּשֶׁהָיָה בָּעִיר פָּאס, לֹא הֶאֱמִינוּ אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁהָרַב לֹא מַרְגִּישׁ מְאוּמָה מַה שֶּׁנַּעֲשֶׂה מִסְּבִיבוֹ, וְעָשׂוּ עַצְמָם מִתְקוֹטְטִים בֵּינֵיהֶם בִּצְעָקוֹת גְּדוֹלוֹת, וְרָאוּ שֶׁהָרַב לֹא מַרְגִּישׁ. מֶה עָשׂוּ? הֵבִיאוּ רוֹבֶה וְיָרוּ כַּמָּה יְרִיּוֹת לְיַד אָזְנוֹ, וְגַם בָּזֶה רַבֵּנוּ לֹא הִרְגִּישׁ מֵרֹב דְּבֵקוּתוֹ, עַד שֶׁגָּמַר הָעֲמִידָה, אָז בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ סְלִיחָה עַל הָרַעַשׁ שֶׁהֵקִימוּ, וְהוּא, רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, הִתְפַּלֵּא וְאָמַר: בְּכָלָל לֹא שָׁמַעְתִּי אֶתְכֶם.

מִכָּאן יִלְמַד הָאָדָם אֵיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה תַּמָּה וּבְרוּרָה, וְיָסִיר מִמֶּנּוּ כָּל מַחְשָׁבוֹתָיו, וְיִדַּבֵּק כָּל מַחְשָׁבוֹתָיו עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו קְדֻשַּׁת הַתְּפִלָּה, וְאָז יִקְרָא וְה' יַעֲנֶה ("מעשה נסים")

הָרוֹצֵחַ שֶׁנִּמְנַע מִזְּמָמוֹ בְּהֵרָתְעוֹ מִתְּפִלָּתוֹ שֶׁל קָרְבָּנוֹ

בְּעֵת שֶׁאֲבִי סָבוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה פִּינְשְׁטַיין, ר' דָּוִד, הִשְׁכִּיר עַצְמוֹ לְמַעֲבִיד גּוֹי, הוּא הִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיִּנָּתֵן לוֹ זְמַן פָּנוּי בְּכָל יוֹם כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל. הַגּוֹי אָמְנָם הִסְכִּים לִתְנַאי זֶה, אַךְ בְּלִבּוֹ

רָתַח מִזַּעַם עַל הַזְּמַן הַיָּקָר שֶׁיִּתְבַּזְבֵּז בְּשֶׁל עַקְשָׁנוּתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי לְהִתְפַּלֵּל אֶת תְּפִלּוֹתָיו. זַעֲמוֹ גָּבַר בְּרָאוֹתוֹ אֶת ר' דָּוִד לוֹחֵשׁ אֶת תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' בְּדֶבֶקוּת וּבְכַוָּנָה עֲצוּמָה, דָּבָר שֶׁגָּזַל זְמַן רַב יוֹתֵר מִכְּפִי הַצָּרֵךְ, לְטַעֲמוֹ שֶׁל הַמַּעֲבִיד. הַגּוֹי לֹא יָכוֹל הָיָה לָשֵׂאת זֹאת, וְהֶחְלִיט לְהַבְהִיר זֹאת לַפּוֹעֵל הַיְּהוּדִי בְּאֹפֶן שֶׁהַלָּה לֹא יִשְׁכַּחֵהוּ זְמַן רַב.

יוֹם אֶחָד, בְּעֵת שֶׁר' דָּוִד עָמַד בִּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' כְּשֶׁעֵינָיו עֲצוּמוֹת, הִתְגַּנֵּב מַעֲבִידוֹ מֵאָחוֹר כְּשֶׁרוֹבֶה בְּיָדוֹ, וְשָׂהָה לָרֶגַע בּוֹ יִשְׁתַּחֲוֶה ר' דָּוִד וְיַעֲבִיר כַּדּוּר מֵעַל רֹאשׁוֹ כְּדֵי לְהָטִיל פַּחַד עָלָיו. בָּרֶגַע שֶׁר' דָּוִד הִתְכּוֹפֵף בְּאַחַת הַהִשְׁתַּחֲוָיוֹת, הִדְהֲדָה יְרִיָּה, וְכַדּוּר חָלַף מֵעַל לְרֹאשׁוֹ. הַגּוֹי הִבִּיט מִתּוֹךְ שִׂמְחָה לְאֵיד, וְצִפָּה לִרְאוֹת אֶת הַיְּהוּדִי צוֹנֵחַ מִפַּחַד אוֹ פּוֹתֵחַ בְּמָנוֹסָה.

אַכְזָבָתוֹ הָיְתָה מָרָה. ר' דָּוִד הִמְשִׁיךְ בִּתְפִלָּתוֹ כְּאִלּוּ לֹא אֵרַע דָּבָר. מְאֻחָר יוֹתֵר, סִפֵּר הַמַּעֲבִיד לְר' דָּוִד, שֶׁזַּעְמוֹ הָיָה גָּדוֹל דַּיּוֹ כְּדֵי לְרָצְחוֹ נָפֶשׁ אִלּוּ הָיָה בּוֹרֵחַ אוֹ אֶפִלּוּ רַק פּוֹנֶה לַאֲחוֹרָיו בְּעֵת שֶׁנּוּרְתָה הַיְרִיָּה. אַךְ, בִּרְאוֹתוֹ בְּאֵיזוֹ כַּוָּנָה עֲצוּמָה הִתְפַּלֵּל, נוֹכַח שֶׁלְּפָנָיו אִישׁ יְרֵא שָׁמַיִם אֲמִתִּי. יוֹתֵר לֹא הִתְלוֹנֵן הַגּוֹי אַף פַּעַם עַל אֲרִיכוּת תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' שֶׁל ר' דָּוִד.

עבודת התפלה של האדמו"ר מקלויזנבורג זיע"א

כְּמוֹנָה מַרְגָּלִיּוֹת

מְסַפֵּר הרש"ז בְּרִיל שְׁלִיט"א:

תְּפִלַּת שַׁחֲרִית רְגִילָה בְּיוֹם חוֹל יְכֹלָה לְהִתְאָרֵךְ 3-4 שָׁעוֹת. עַל פְּסוּק אֶחָד יָכֹל לַחֲזוֹר חֲצִי שָׁעָה - פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וְכַדּוֹמֶה, כָּל פַּעַם פְּרוּשׁ אַחֵר.

פַּעַם בָּא הָרַבִּי מִמּוּנְקַטְשׁ לְבִקּוּר בְּקְלוֹיְזֶנְבּוּרְג. הוּא שָׁלַח אֶת הַגַּבַּאי לִשְׁאֹל אֵיפֹה אוֹחֵז הָרַבִּי. עָנוּ לוֹ: בְּ"וַיְבָרֵךְ דָּוִד". שָׁאַל שׁוּב: "בְּ"וַיְבָרֵךְ" אוֹ בְּ"דָּוִד".

מוֹסִיף ר"מ שְׁטֶרְן הי"ו:

אֲנִי זוֹכֵר בְּלֵיל הַסֵּדֶר שֶׁשָּׁר: "...מִי יוֹדֵעַ" שְׁלֹשֶׁת רְבָעֵי שָׁעָה. וגרח"מ שְׁטֵייְנֶר זוֹכֵר בִּתְפִלַּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁשָּׁר "בְּחַצְרוֹת בֵּית ה'" שָׁעָה רְצוּפָה.

סִפֵּר הגרמ"ט וַיְסְבֶּרְג שְׁלִיט"א:

הָרַבִּי הָיָה מִתְכּוֹנֵן לִתְפִלּוֹת הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים בְּיַחַד עִם הַמְשׁוֹרְרִים. פַּעַם הֵצַצְתִּי וְרָאִיתִי אֶת הָרַבִּי מִתְכּוֹנֵן לוֹמַר אִתָּם "קָדוֹשׁ" כְּלַפִּיד אֵשׁ קֹדֶשׁ, מַמָּשׁ בָּכָה מֵהִתְרַגְּשׁוּת.

כַּנִּרְאֶה שֶׁ"בּוֹאִי בְשָׁלוֹם" סְגֻלָּה לְכֹאֲבִים

בִּתְקוּפָה מְסֻיֶּמֶת סָבַל הָרַבִּי מִצַּאנְז מֵאֲבָנִים בְּכִלְיוֹתָיו. פַּעַם בְּיוֹם שִׁשִּׁי אַחַר הַצָּהֳרַיִם, לְפֶתַע הֻתְקַף הָרַבִּי בִּכְאֵבֵי תֹּפֶת בַּכְּלָיוֹת. הָרַבָּנִית הִתְחַנְּנָה בְּפָנָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל קַבָּלַת-שַׁבָּת

בַּבַּיִת, וְלֹא יֵצֵא לְבֵית הַמִּדְרָשׁ כַּאֲשֶׁר הוּא כֹּה סוֹבֵל. אוּלָם, הָרַבִּי לֹא הִסְכִּים לְוַתֵּר. "לְפָחוֹת אַל יַאֲרִיךְ בַּתְּפִלָּה" - נִסְתָּה הָרַבָּנִית לְבַקֵּשׁ.

הֵחֵל הָרַבִּי לְהִתְפַּלֵּל, וְהַנּוֹכְחִים חָשׁוּ כְּאִלּוּ נֶעֱלְמוּ כָּל כְּאֵבָיו. עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב בַּאֲרִיכוּת, בִּדְבֵקוּת, בְּלַהַט שֶׁל קְדֻשָּׁה כְּתָמִיד. בְּ"בוֹאִי בְשָׁלוֹם" הִזְדַּקֵּף הָרַבִּי, וּכְמִנְהָגוֹ הֵחֵל לְרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוּת. שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי שָׁעָה רָקַד הָרַבִּי, וְרָקַד, וְרָקַד, וּמִסָּבִיב עָמְדוּ הַחֲסִידִים מִשְׁתָּאִים. לְאַחַר מִכֵּן אָמַר הָרַבִּי "מִזְמוֹר שִׁיר" שֶׁגַּם הוּא אָרַךְ כְּמֵחֲצִית הַשָּׁעָה.

הִסְתַּיְּמָה הַתְּפִלָּה, נִכְנַס הָרַבִּי לְבֵיתוֹ. הָרַבָּנִית עָמְדָה בַּפֶּתַח וּטְרוּנְיָה חֲמוּרָה בְּפִיהָ: "לָמָּה???". אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ" - הֵשִׁיב הָרַבִּי - "רַק נִכְנַסְתִּי לְהִתְפַּלֵּל, וּכְבָר חָלְפוּ-עָבְרוּ הַכְּאֵבִים, נֶעֱלְמוּ כְּלֹא הָיוּ. מְעַנְיֵן, כַּנִּרְאֶה שֶׁ"בּוֹאִי בְשָׁלוֹם" הוּא סְגֻלָּה לְכְאֵבִים"... ("מרוה לצמא")

עבודת הלב לר' חיים שמואלביץ זי"ע

פָּרֵץ בִּבְכִי נוֹרָא עֶשְׂרִים דַּקּוֹת כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת מַצָּבִי

בְּהַלְוָיָתוֹ הִשְׁתַּתֵּף אָדָם עִוֵּר בִּשְׁתֵּי עֵינָיו. לִשְׁאֵלַת הַמִּלְוִים מָה רָאָה לָבוֹא וְלִטֹּל חֵלֶק בַּהַלְוָיָה, הֵשִׁיב הָאִישׁ:

הָיִיתִי אֵצֶל ר' חַיִּים, וְהוּא הִתְעַנְיֵן בְּמַצָּבִי. כְּשֶׁשָּׁמַע שֶׁהָרוֹפְאִים רוֹאִים אֶת מַצָּבִי כַּחֲסַר-סִכּוּי, שָׁמַעְתִּי שֶׁפָּרֵץ בִּבְכִי נוֹרָא כְּעֶשְׂרִים דַּקּוֹת"...

מְסִירוּת נֶפֶשׁ לִתְפִלָּה עֲבוּר הַזּוּלַת

בְּשָׁכְבוֹ עַל מִטַּת חָלְיוֹ אֲשֶׁר מִמֶּנָּה לֹא קָם, שָׁמַע ר' חַיִּים עַל תַּלְמִיד חָכָם יָדוּעַ, שֶׁשָּׁכַב בְּמַחְלָקָה אַחֶרֶת, שֶׁחַיָּיו תְּלוּיִים עַל בְּלִימָה. ר' חַיִּים דָּרַשׁ שֶׁיְּבִיאוּהוּ אֶל הַחוֹלֶה. הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ נִסּוּ לַהֲנִיאוֹ מִכָּךְ. כָּל תְּזוּזָה עָלְתָה לוֹ בְּיִסּוּרִים נוֹרָאִים, אַךְ ר' חַיִּים לֹא וִתֵּר. עַל כִּסֵּא גַּלְגַּלִּים הוּבַל אֶל פֶּתַח הַחֶדֶר בּוֹ שָׁכַב הָאִישׁ, וּתְפִלָּה חֲרִישִׁית רְווּיַת דְּמָעוֹת נָשָׂא לִמְרַאשׁוֹתָיו שֶׁל הַחוֹלֶה.

בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּא נִכְנַס מִישֶׁהוּ לְבַקְּרוֹ. כְּשֶׁיָּצָא, בִּקֵּשׁ ר' חַיִּים מִן הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ שֶׁיְּבִיאוּ לוֹ אֶת בְּגָדָיו. הַלָּלוּ נֶחְרְדוּ. בְּאוֹתָהּ עֵת הֶחְמִיר מַצָּבוֹ לְלֹא נְשׁוֹא וְיִסּוּרָיו הַקָּשִׁים גָּבְרוּ וְהָלְכוּ. הַמַּחְשָׁבָה, שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לְהִתְהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו, עוֹרְרָה חַלָּחָלָה. אִי אֶפְשָׁר הָיָה לְמַלֵּט מִפִּיו מִדּוּעַ הוּא זָקוּק לִבְגָדָיו, אַךְ ר' חַיִּים עָמַד בְּתֹקֶף עַל דְּרִישָׁתוֹ. לְמָגִנַּת לֵב מְקֹרָבָיו, הִתְאַמֵּץ לְהִתְלַבֵּשׁ, בִּקֵּשׁ מַיִם שֶׁיְּזַמִּינוּ מוֹנִית, וְהוֹרָה לְהַסִּיעוֹ לַכֹּתֶל.

בְּהַגִּיעוֹ, שָׁלַף מִכִּיסוֹ פֶּתֶק, שֶׁעָלָיו רָשׁוּם הָיָה שֵׁם שֶׁל חוֹלֶה שֶׁבַּעֲדוֹ נִתְבַּקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל. בְּשַׁאֲרִית כֹּחוֹתָיו כָּלָה אֶת תְּפִלָּתוֹ וְשָׁב אֶל מִטַּת חָלְיוֹ.

לֹא נָח וְלֹא שָׁקַט מִלְּהִתְפַּלֵּל עַד בְּטוּל הַגְּזֵרָה

בַּשָּׁנִים הַקָּשׁוֹת שֶׁל שַׁנְחַאי תָּבַע ר' חַיִּים לָחוּשׁ בְּיֶתֶר שְׂאֵת אֶת קֶשֶׁר הָאַחֲוָה אֶל יַהֲדוּת הָעוֹלָם הַנְּמֵקָה בַּמִּלְחָמָה.

עַל פְּרָט - כְּמוֹ עַל צִבּוּר - בְּעִתּוֹת צָרָה וּמְצוּקָה, הָיָה ר' חַיִּים זוֹעֵק וּמִתְפַּלֵּל עַד שֶׁהַפָּרָשָׁה הָיְתָה בָּאָה אֶל קִצָּהּ - לְטוֹב, אוֹ חָלִילָה, לְמוּטָב. בְּ'פָּרָשַׁת אֶנְטֶבֶּה' חָלָה מֵרֹב צַעַר וְהִרְעִישׁ עוֹלָמוֹת בִּתְפִלּוֹתָיו וּבְקִרְיאוֹתָיו לְהִתְחַזֵּק. בְּמִקְרֶה אַחֵר, יָצָא ר' חַיִּים לְ'מַסַּע הִתְעוֹרְרוּת' נִמְרָץ, כְּשֶׁאֶחָד מִגְּדוֹלֵי רָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת שְׁלִיט"א הָיָה נָתוּן בִּשְׁבִי הַמְחַבְּלִים כְּחֹדֶשׁ יָמִים. בְּכָל שִׂיחָה וּבְכָל הִזְדַּמְּנוּת - בִּירוּשָׁלַיִם וּמִחוּצָה לָהּ - הָיָה מְעוֹרֵר אֶת צִבּוּר הַשּׁוֹמְעִים שֶׁלֹּא לָנוּחַ וּלֹא לִשְׁקֹט וְלִבְקֹעַ אֶת הָרְקִיעִים בִּתְפִלּוֹתֵיהֶם. ר' חַיִּים הִרְבָּה לְהַזְכִּיר מִזְכֶּיוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ גָּדוֹל, כְּגָדוֹל בַּתּוֹרָה, כְּמַנְהִיג, וּמַה שֶּׁהִגְדִּיר יוֹתֵר- כְּמַשְׁפִּיעַ. בְּהֶסְפֵּדוֹ עַל אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר שֶׁנִּפְטַר בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, בִּקֵּשׁ ר' חַיִּים מִן הַנִּפְטָר לַעֲלוֹת לִפְנֵי כִּסֵּא הַכָּבוֹד וּלְהַמְלִיץ טוֹב בְּעַד הַשָּׁבוּי. לְאַחַר שֶׁשֻּׁחְרַר, סִפְּרוּ לְאוֹתוֹ גָּדוֹל עַל תְּפִלּוֹתָיו שֶׁל ר' חַיִּים וְעַל הַחֲרָדָה לִשְׁלוֹמוֹ, אָמַר בְּאַחַת מִשִּׂיחוֹתָיו: "הִתְפַּעֲלְתִּי יוֹתֵר מִן הַשִּׂמְחָה הָעֲצוּמָה שֶׁנִּרְאֲתָה עָלָיו, כְּשֶׁפְּגִשְׁתִּיו לְאַחַר שִׁחְרוּרָיו" [הַפְּגִישָׁה הִתְקַיְּמָה כִּשְׁנָתַיִם לְאַחַר הַשִּׁחְרוּר].

תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים תְּפִלָּה קוֹרַעַת לֵב עֲבוּר חוֹלֶה

בַּתְּקוּפָה בָּהּ חָלָה גִּיסוֹ, ר' חַיִּים זְאֵב פִּינְקֶל, לֹא יָדַע ר' חַיִּים מָנוֹחַ. בִּכְיוֹ וְזַעֲקוֹתָיו הִרְטִיטוּ כָּל נִימָה שֶׁבַּלֵּב. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הִשְׁמִיעַ שְׁתַּיִם מִשִּׂיחוֹתָיו בַּיְשִׁיבָה-

"חוֹשְׁבִים אַתֶּם, שֶׁעַתָּה כַּאֲשֶׁר גִּיסִי שׁוֹכֵב עַל עֶרֶשׂ דְּוַי, קַל לִי לְדַבֵּר?! - לִבִּי שׁוֹתֵת דָּם"!!

ר' חַיִּים הָיָה נִכְנָס לַיְשִׁיבָה, פּוֹתֵחַ אֶת אֲרוֹן-הַקֹּדֶשׁ וּתְפִלּוֹתָיו קוֹרְעוֹת הַלְּבָבוֹת עֲשׂוּיוֹת הָיוּ לִבְקֹעַ אֶת כָּל הָרְקִיעִים. תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים נִמְשַׁךְ הַדָּבָר, תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁל בְּכִי וּזְעָקָה לְלֹא הֶפּוּגוֹת וּלְלֹא תְּחוּשָׁה שֶׁלְּזְמַן יֵשׁ מַשְׁמָעוּת כָּלְשֶׁהִי. בַּצִּבּוּר הֵחֵלָּה לְהִסְתַּמֵּן הִסְתַּגְּלוּת מְסֻיֶּמֶת, וּכְכָל שֶׁהַמַּצָּב הֶחְמִיר, הָלְכָה וְהִשְׁתַּלְּטָה מַעֲיַן תְּחוּשָׁה שֶׁל הַשְׁלָמָה עִם הַגּוֹרָל. לֹא כֵן ר' חַיִּים. בְּמִסְירוּת וּלְלֹא לֵאוּת - דָּבָר שֶׁנֶּחְרַט עֲמֻקּוֹת בְּלֵב תַּלְמִידֵי הַיְשִׁיבָה - הוֹסִיף לְהַחֲרִיד אֶת הַלְּבָבוֹת וְלִזְעֹק שֶׁלֹּא לְהִרְפּוֹת וְלֹא לָנוּחַ מִתְּפִלָּה.

"אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהִתְרַגֵּל לַמַּצָּב??!!" - זָעַק. "אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהִתְרַגֵּל???!!"

אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא - צָרִיךְ שֶׁיֶּחֱלֶה עַצְמוֹ עָלָיו

כַּאֲשֶׁר גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל נָפְלוּ לְמִשְׁכָּב, הִקְפִּיד ר' חַיִּים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּכָל תְּפִלָּה בְּצִבּוּר שֶׁאֵרְגְּנָה לְיַד שְׁרִיד בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ. פַּעַם, חֲדָשִׁים סְפוּרִים לִפְנֵי פְּטִירָתוֹ, אַף הֶעְתִּיק אֶת שְׁעַת הַשִּׁעוּר, מֵהָעֶרֶב לַצָּהֳרַיִם, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִשְׁתַּתֵּף בַּתְּפִלָּה בַּזְּמַן שֶׁנִּקְבַּע לָהּ.

נָכַר הָיָה עָלָיו כִּי צָרַת הַזּוּלַת נוֹגַעַת לְעֹמֶק נִשְׁמָתוֹ וְכִי בִּלְבּוֹ פְּנִימָה הוּא חָשׁ בְּכָל עָצְמָתָם אֶת יִסּוּרֵי הָאִישׁ. בִּתְפִלּוֹתָיו וּבְתַחֲנוּנָיו הָיָה נִסְחָף בְּנַחְשׁוֹל-רְגָשׁוֹת אַדִּיר, שֶׁהָיָה גּוֹרֵף עִמּוֹ אֶת כָּל מִי שֶׁנִּמְצָא בִּמְחִצָּתוֹ. נָכַר הָיָה עָלָיו בַּעֲלִיל הַמֻּשָּׂג: אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא, צָרִיךְ שֶׁיֶּחֱלֶה עָלָיו. ("מורשת אבות")

מעבודת הלב לסבא מקלם זי"ע

הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּחוּשׁ עַצְמוֹ כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ

הָעֲיָרָה גְּרוֹבִין, שֶׁבָּהּ עָמַד בֵּית הַתַּלְמוּד שֶׁיָּסַד ר' שִׁמְחָה זִיסְל מִקֶּלֶם, הָיְתָה קְנְיָנוֹ הַפְּרָטִי שֶׁל גֶּרֶף אֶחָד. בְּנֶשֶׁף אֶחָד שֶׁעָרַךְ הַגֶּרֶף לַחֲבֵרָיו, כְּטוֹב לִבּוֹ בַּיַּיִן, הִתְפָּאֵר לִפְנֵיהֶם וְסִפֵּר עַל הַמּוֹסָד הַחִנּוּכִי הַמֻּפְלָא הַשּׁוֹכֵן תַּחַת חֲסוּתוֹ, וְהִזְמִין אוֹתָם לְבַקֵּר בַּמָּקוֹם.

הַגֶּרֶף הָאֲצִילִים נֵאוֹתוּ לְהַצָּעָתוֹ, וְנָסְעוּ בְּכִרְכְּרוֹתֵיהֶם הָרְתוּמוֹת לְכַמָּה זוּגוֹת שֶׁל סוּסִים אֶל בֵּית הַתַּלְמוּד. בְּהַגִּיעַ כָּל הַכְּבוּדָה אֶל שַׁעֲרֵי הַמּוֹסָד, הֵקִימוּ רַעַשׁ גָּדוֹל בְּשִׁקְשׁוּק מֶרְכְּבוֹתֵיהֶם, בְּצִלְצוּל מְצִלּוֹתֵיהֶם, בְּנַחֲרוֹת הַסּוּסִים, וּבְשַׁעֲטַת פָּרְסוֹתֵיהֶם. בַּמּוֹסָד עָמְדוּ אָז בְּקַבָּלַת שַׁבָּת, וְאַף אֶחָד מֵהַתַּלְמִידִים לֹא הֵסֵב אֶת רֹאשׁוֹ לְהִסְתַּכֵּל לְסִבַּת הָרַעַשׁ וְלֹא הִפְנָה אֶת מַבָּטוֹ לְצַד הָאוֹרְחִים.

מִשֶּׁטָּר עַצְמִי קַפְּדָנִי עַל קַבָּלָה לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ סִדּוּר

חַלָּשׁ וְרוֹפֵף עַד מְאֹד הָיָה ר' שִׁמְחָה זִיסְל מִקֶּלֶם בִּבְרִיאוּת גּוּפוֹ. חֻלְשָׁתוֹ הָיְתָה כֹּה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁלִּפְנֵי חַג הַסֻּכּוֹת הָיָה מְחַפֵּשׂ אֶתְרוֹג קָטָן מְאֹד שֶׁלֹּא יַכְבִּיד עַל יָדָיו. גּוּפוֹ לֹא יָכוֹל הָיָה לִסְבֹּל אֶפִלּוּ אֶת הַמַּשָּׂא הַקַּל בְּיוֹתֵר. מִפְּאַת חֻלְשָׁתוֹ הָיָה רָגִיל לְהַחֲזִיק אֶצְלוֹ עוּגוֹת קְטַנּוֹת מֻחֲשָׁשׁ הִתְעַלְּפוּת בִּתְפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה' כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשׁוֹ. לַמְרוֹת חֻלְשָׁה זוֹ, הָיָה מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, וְלֹא הִנִּיחַ מִיָּדוֹ אֶת הַסִּדּוּר מִפְּנֵי גְּדְרוֹ הַתָּמִידִי שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל כִּי אִם מִתּוֹךְ סִדּוּר.

פַּעַם, כְּשֶׁהַכֹּל עָמְדוּ בְּבֵית הַתַּלְמוּד בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, קָם פִּתְאֹם ר' שִׁמְחָה זִיסְל מִמְּקוֹמוֹ, נִגַּשׁ עַד לַסַּפְסָלִים הָאַחֲרוֹנִים, פָּתַח סֵפֶר וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ רֶגַע, חָזַר שׁוּב לִמְקוֹמוֹ וְהִמְשִׁיךְ בִּתְפִלָּתוֹ. מִקְרֶה זֶה הָיָה תָּמוּהַּ מְאֹד. אַחַר כָּךְ הִתְבָּרֵר שֶׁלֹּא' שִׁמְחָה זִיסְל הָיְתָה קַבָּלָה לְהִתְפַּלֵּל רַק מִתּוֹךְ סִדּוּר, וּבְמִקְרֶה הָיְתָה מִלָּה אַחַת בְּ'עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל' שֶׁבְּסִדּוּרוֹ קְרוּעָה, לָכֵן הוּא קָם לִקְרֹא מִלָּה זוֹ מִתּוֹךְ סִדּוּר אַחֵר, כְּדֵי לֹא לַעֲבֹר עַל קַבָּלָתוֹ!

לְבַקֵּשׁ עֵצָה נָעִתָּר רַק אַחַר תְּפִלַּת "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה"...

כְּשֶׁנִּכְנַס ר' שְׁמוּאֵל שֵׁנְקֶר לְבֵיתוֹ שֶׁל ר' שִׁמְחָה זִיסְל כְּדֵי לְהִתְיַעֵץ עִמּוֹ אוֹדוֹת נְסִיעָתוֹ לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ - אָמַר לוֹ ר' שִׁמְחָה זִיסְל שֶׁיִּכָּנֵס אֵלָיו שֵׁנִית לְאַחַר תְּפִלַּת עַרְבִית, כִּי בִּתְפִלַּת עַרְבִית הוּא מַעֲמִיק לְהִתְכַּוֵּן וּלְהִתְחַנֵּן בִּשְׁאֵלַת "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", לָכֵן, לְאַחַר הַתְּפִלָּה, הוּא יוֹכַל לָתֵת לוֹ עֵצָה טוֹבָה יוֹתֵר.

ספור נורא מענש המתפלל במהירות ובהבלעת האותיות

בְּסֵפֶר "נְהוֹרָא הַשָּׁלֵם" מוּבָא הַסִּפּוּר הַבָּא:

אִישׁ אֶחָד הָיָה מֻחְסִידֵי עֶלְיוֹן וּשְׁמוֹ ר' עֻזְרָא בֶּן ר' יְדִידְיָה, הָיָה דָּר בְּעִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט, סָמוּךְ לְוִיז'נִיץ. וְהָאִישׁ הַהוּא, מִיּוֹם שֶׁהָיָה בֶּן שֶׁבַע שָׁנִים לֹא עָבַר עָלָיו חֻצִּי

לַיְלָה בְּשֵׁנָה, וְהָיָה לוֹמֵד שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בִּפְרָטֵי תּוֹרָה, וְחֵלֶק רְבִיעִי בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה עַד אוֹר הַיּוֹם. וּמִיּוֹם שֶׁעָמַד עַל דַּיְתּוֹ, אַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בֶּן י"ב שָׁנִים, לֹא אָמַר שׁוּם תְּפִלָּה אוֹ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן אוֹ בְּרָכָה אוֹ בִּקְרִיאָתוֹ בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים שֶׁלֹּא הָיָה מְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלִּים בַּכַּוָּנוֹת הָרְאוּיוֹת. רַק פַּעַם אַחַת, בִּהְיוֹתוֹ טָרוּד בְּאֵבֶל עַל אֶחָד מִבָּנָיו שֶׁמֵּת בֶּן שְׁמוֹנֶה שָׁנִים, קָרָה שֶׁמִּתְפַּלֵּת "בָּרוּךְ הוּא אֱלֹקֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לִכְבוֹדוֹ כוּ'" עַד סוֹף תְּפִלָּה זוֹ, לֹא כִּוֵּן בְּלִבּוֹ אֶת פֵּרוּשׁ הַמִּלִּים, וְהָיָה מִצְטַעֵר כָּל יָמָיו עַל כָּךְ, וְיָשַׁב בְּתַעֲנִית עַד יוֹם מוֹתוֹ עַד שֶׁהִשְׁחֲרוּ שִׁנָּיו מִתַּעֲנִיּוֹתָיו.

עוֹד מִדְּרָכֵי חֲסִידוּתוֹ, מִיּוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בֶּן עֶשֶׂר שָׁנִים, לֹא הִתְפַּלֵּל בְּלִי עֲשָׂרָה, מִלְּבַד פַּעַם אַחַת בִּשְׁעַת מִלְחָמָה שֶׁצִּוָּה שַׂר הָעִיר שֶׁיֵּלְכוּ כָּל הַיְּהוּדִים, מִנַּעַר וְעַד זָקֵן, עִם כְּלֵי זַיִן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְבַּטְּלוּ הַמְּנְיָנִים בָּעִיר.

מֵעוֹלָם לֹא יָשַׁב לִסְעֹד עַד שֶׁהִכְנִיס עִמּוֹ עָנִי אֶחָד לְהֱיוֹת סוֹעֵד עִמּוֹ, וְלֹא בֵּרַךְ בְּלִי זִמּוּן אוֹ בְּלִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. מֵעוֹלָם לֹא הִסְתַּכֵּל בְּצוֹרָתָא דְּזוּזֵי וְלֹא הִכִּיר שׁוּם מַטְבֵּעַ עַד שֶׁנַּעֲשָׂא אִשָּׁה, אֲשֶׁר הִתְפָּרְנֵס עַל יְדֵי אִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הִתְפָּרְנֵס עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁהָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּמַשָּׂא וּמַתָּן וְהִצְלִיחָה בְּמִסְחָרָהּ לְפַרְנֵס אֶת בַּעֲלָהּ וְאֶת אַנְשֵׁי בֵּיתָהּ בִּרְוָחָה.

דִּבְרֵי חֲסִידוּתוֹ אֲשֶׁר רָאִינוּ וַאֲשֶׁר לֹא יָכֹלְנוּ לָדַעַת, נוֹדַע לָנוּ עַל יְדֵי הָאִישׁ הַקָּדוֹשׁ לִפְנֵי פְּטִירָתוֹ. כְּשֶׁהָיָה בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה, הֵרִים עֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתָיו כְּלַפֵּי מַעְלָה, וְהֵעִיד עַל עַצְמוֹ שֶׁכַּוָּנָתוֹ הָיְתָה בְּכָל מַעֲשָׂיו לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁמִּמֶּנּוּ יִרְאוּ וְכֵן יַעֲשׂוּ.

כְּשֶׁהָיָה מְקַדֵּשׁ אֶת הַלְּבָנָה, הָיָה לוֹבֵשׁ בִּגְדֵי חֲמוּדוֹת. וְכַמָּה פְּעָמִים אָמַר: מַה מְּאֹד חָשְׁקָה נַפְשִׁי לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמִי בְּמִדָּתוֹ שֶׁל רַב שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל חוּץ לְד' אַמּוֹת, וְלֹא עָלָה בְּיָדִי.

לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, בָּא בַּחֲלוֹם אֶל חֲבֵרוֹ הֶחָסִיד ר' גְּדַלְיָה בֶּן ר' אַבְרָהָם שֶׁהָיָה חָסִיד מֻפְלָג, אֲבָל לֹא הִגִּיעַ לְדַרְגָּתוֹ, וְאָמַר לוֹ בַּחֲלוֹם: "חֲבֵרִי, חֲבֵרִי, אוֹי לִי וַאֲבוֹי לִי שֶׁהָיִיתִי מְכַלֶּה אֶת יָמַי וּשְׁנוֹתַי בְּהֶבֶל. כְּשֶׁמְּעוֹ זֹאת, נָפַל ר' גְּדַלְיָה עַל פָּנָיו וְצָעַק בִּבְכִיָּה גְּדוֹלָה וּמָרָה, עַד שֶׁהִתְעוֹרְרוּ כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ וְנֶעוּ כֻּלָּם בִּבְכִיָּה, וְצָעֲקוּ: "אֲבִינוּ, אֲבִינוּ, עַל מַה תִּבְכֶּה?" סִפֵּר לָהֶם אֶת כָּל הַמְּאֹרָעוֹת שֶׁהֶרְאוּ לוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר לָהֶם: "אִם חָסִיד זֶה, שֶׁהָיוּ סְבוּרִים כֻּלָּם שֶׁחֶלְקוֹ צָפוּן עִם אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אָמַר עַל עַצְמוֹ שֶׁהָיָה מְכַלֶּה אֶת יָמָיו בְּהֶבֶל - מַה נַּעֲשֶׂה אָנוּ אֲזוֹבֵי הַקִּיר שֶׁלֹּא הִגַּעְנוּ לְחֵלֶק אֶחָד מִמֵּאָה מִמִּדּוֹתָיו?!"

מִיָּד אָסְפוּ וְקִבְּצוּ כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר כַּחֲמִשִּׁים אִישׁ, אֲנָשִׁים, נָשִׁים וְטַף, וּבְמֶשֶׁךְ שִׁלְשִׁים יוֹם רְצוּפִים, כָּל יוֹם כִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת לְאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, הִתְפַּלְּלוּ עַל קִבְרוֹ. בִּתְפִלָּתָם בִּקְּשׁוּ שֶׁיֵּרָאֶה לְאֶחָד מֵהֶם, בַּחֲלוֹם אוֹ בְּהָקִיץ, וְיַגִּיד לָהֶם מַה פִּשְׁעוֹ וּמַה חַטָּאתוֹ.

לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בָּא בַּחֲלוֹם אֶל ר' גְּדַלְיָה וְאָמַר לוֹ בְּבֶכְיָה גְּדוֹלָה, שֶׁבִּכְלוֹת שָׁנָה לְאַחַר פְּטִירָתוֹ הֶרְאוּ לוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה אֶת כָּל מַעֲשָׂיו מִיּוֹם שֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ, דָּבָר אֶחָד מֵהֶם לֹא נֶעְדַּר. וְהֶרְאוּ לוֹ גַּם אֶת מַה שֶּׁלֹּא כִּוֵּן בְּקְרֻשָּׁה דְּסִדְרָא פַּעַם אַחַת, מ"בָּרוּךְ אֱלֹקֵינוּ שֶׁבְּרָאָנוּ לְכְבוֹדוֹ", וְאָמְרוּ לוֹ: בַּתַּעֲנִיּוֹת אֲשֶׁר סִגַּפְתָּ אֶת עַצְמְךָ, ה' הֶעֱבִיר אֶת חֲטָאתְךָ. וְצָהֳבוּ וְצָהֲלוּ פָּנַי וְשָׂמַחְתִּי שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְאָמַרְתִּי: בָּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִנְחָנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וְלֹא נָתְנָנִי בְּיַדֵי לֹא אוֹכֵל קוּם, הוּא הַיֹּצֵר הָרָע.

וּמִיָּד כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר, אָמַר לִי שָׂא עֵינֶיךָ לַמָּרוֹם, וָאֶשָּׂא עֵינַי לַמָּרוֹם וְרָאִיתִי פְּרָחִים קְטַנִּים כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב, וּמִיָּד נָפְלָה עָלַי חֲרָדָה גְּדוֹלָה, רָעֲדוּ כָּל אֵבָרַי, וּבִרְכַּי דָּא לְדָא נָקְשָׁן, וְאָמַרְתִּי: מַה הֵמָּה אֵלֶּה?? וְאָמְרוּ לִי: אֵלּוּ הַנְּקֻדּוֹת אֲשֶׁר בִּזִּיתָ בִּתְפִלָּתְךָ, אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתָּ וְקָרָאתָ צֵירֵ"י בְּמָקוֹם שְׁוָ"א, וּשְׁאָר חִלּוּפֵי הַנְּקֻדּוֹת, וְדִלַּגְתָּ אוֹתִיּוֹת כַּאֲשֶׁר לֹא נָתַתָּ רָוַח בֵּין הַדְּבֵקִים. וְהַמַּרְאֶה אֲשֶׁר הִנָּךְ רוֹאֶה הֵם הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקֻדּוֹת אֲשֶׁר קִלְקַלְתָּ, אֶחָד מֵהֶם לֹא נֶעְדָּר, כֻּלָּם מְקַטְרְגִים עָלֶיךָ וּמְבַקְּשִׁים עָלֶיךָ דִּין, לֵאמֹר: פְּלוֹנִי זֶה בִּזָּה אוֹתָנוּ וְהִכְלִימָנוּ וּמָנַע אוֹתָנוּ מִלִּהְיוֹת צִיּוּנִים בַּכֶּתֶר הָעֶלְיוֹן, וְה' אוֹהֵב מִשְׁפָּט הוּא, וּמִשְׁפָּטְךָ זֶה חָרוּץ לִהְיוֹת מְגֻלְגָּל, אוּלַי תִּתְקֵן אֶת אֲשֶׁר קִלְקַלְתָּ, וְלוּלֵי מַעֲשֶׂיךָ הַטּוֹבִים, הָיָה דִּינְךָ קָשֶׁה מְאֹד. וְהָלַכְתִּי בִּפְסַק דִּין זֶה שָׂמֵחַ וְטוֹב לֵב. עַד כָּאן דִּבֵּר בַּחֲלוֹם.

וְאַנְשֵׁי הָעִיר הַהִיא, מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמְעוּ דְּבַר פֶּלֶא זֶה, שָׁלְחוּ לְמַרְחוֹק שֶׁהָיָה שָׁם אִישׁ אֶחָד וּשְׁמוֹ ר' מֹשֶׁה חַיִּים מְדַקְדֵּק, וְלָקְחוּ אוֹתוֹ לְקְהִלָּתָם לִהְיוֹת לָהֶם לָרֹב, לְלַמְּדָם אֶת חָכְמַת הַדִּקְדּוּק, וּמֵעַתָּה וְהָלְאָה נִזְהֲרוּ בְּאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת לִתֵּן רָוַח בֵּין הַדְּבֵקִים, וְהִרְגִּילוּ אֶת עַצְמָם כָּל בְּנֵי הַקְּהִלָּה, הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְּנֵיהֶם, לִקְרוֹת מַפִּיק ה"א בְּכָל מָקוֹם, וּשְׁאָר דִּקְדּוּקֵי אוֹתִיּוֹת. וּמִיָּד מְשֻׁבָּא ר' מֹשֶׁה חַיִּים לְעֵירָם הִתְקַבְּלוּ תְּפִלּוֹתֵיהֶם, וְלֹא אֵרַע לָהֶם צָרָה וּמְכְשׁוֹל.

מעבודת הלב לר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

נוֹשֵׂא בְּעֹל - הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ

ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵיין הָיָה נוֹשֵׂא בְּעֹל הַכְּלָל וְהַפְּרָט בְּכָל כֹּחוֹ, עַל יְדֵי הִשְׁתַּתְּפוּתוֹ הָאֱמִתִּית בְּצַעֲרָם וּתְפִלָּתוֹ לְהַצְלָחָתָם. הָיָה נִכְנָס לְעֹמֶק הַמַּצָּב, וְהָיָה מִתְעוֹרֵר מְאֹד לְהִתְחַזֵּק בִּתְפִלָּה מֵעֹמֶק הַלֵּב לְמַעֲנָם וְלַעֲשׂוֹת זְכֻיּוֹת עֲבוּרָם. יָדוּעַ שֶׁהַרְבֵּה גְּזֵרוֹת הֵסִיר בִּתְפִלּוֹתָיו, הֵן מֵהַכְּלָל וְהֵן מֵהַפְּרָט.

עוֹד בִּהְיוֹתוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ, בְּכָל עֵת שֶׁנִּשְׁמְעָה סַכָּנָה עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיָה מְעוֹרֵר רַחֲמֵי שָׁמַיִם בִּתְפִלּוֹתָיו, וְהָיָה נִגָּשׁ בְּעַצְמוֹ לְפְנֵי הַתֵּבָה לוֹמַר תְּהִלִּים. גַּם גְּדוֹלֵי הַדּוֹר הָיוּ שׁוֹלְחִים אֵלָיו לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל מַרְעִין בִּישִׁין, בָּאֲמְרָם שֶׁחֲזָקָה עַל תְּפִלָּתוֹ שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת רֵיקָם.

כְּשֶׁנִּשְׁמַע עַל עָנְשֵׁי שָׁמַיִם, הִזְמִין בְּנֵי תוֹרָה לְבֵיתוֹ לְהִתְוַעֲדוּת, וּתְחִלַּת דְּבָרָיו הָיוּ: צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהַכִּיר אֶת הַחֶרוֹן אַף הַנִּתָּךְ, רַחֲמָנָא לִצְלָן, עַל יְדֵי הַמַּכּוֹת הַתְּכוּפוֹת, וְכִמְעַט כֻּלָּם בְּאֶפֶן אֶחָד; הַמַּצָּב הַזֶּה מְחַיֵּב לִהְיוֹת נוֹשֵׂא בְּעֹל. כֵּן עוֹרֵר לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה מְיֻחֶדֶת שֶׁתִּתְחַזֵּק בְּמְיֻחָד בְּתוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם וְקִיּוּם הַמִּצְוֹוֹת לְבִטּוּל גְּזֵרַת הַכְּלָל. עוֹרֵר לְכַוֵּן מְאֹד בְּכָל הַתְּפִלּוֹת בְּעֵנְיַן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן: בְּשִׂמְוֹנֶה עֶשְׂרֵה, רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ, תְּקַע בְּשׁוֹפָר, הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ, וְלִירוּשָׁלַיִם, אֶת צֶמַח דָּוִד, וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ, בִּיהִי רָצוֹן שֶׁאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה וְעוֹד.

וְדַע מַה שֶּׁתִּתְפַּלֵּל

בִּזְמַן שֶׁיְּשִׁיבַת מִיר הִגִּיעָה לְיַפֵּן, אַחַד הַתַּלְמִידִים חָלָה בְּטִיפּוּס בְּאֹפֶן קָשֶׁה מְאֹד. מַאֲמַצֵּי הָרוֹפְאִים לְהַצִּילוֹ לֹא הִצְלִיחוּ, וְהֵחֵלּוּ בּוֹ סִימָנֵי גְּסִיסָה. הָרוֹפְאִים קָבְעוּ שֶׁאָפְסוּ סִכּוּיָיו לִחְיוֹת, וּרְגָעָיו סְפוּרִים. הַיְדִיעָה הוּבְאָה בְּמְהִירוּת לַמַּשְׁגִּיחַ ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטַיין זַצַ"ל, הוּא נִגַּשׁ לַאֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, פָּתַח אוֹתוֹ וְהֵחֵל לִקְרֹא אֶת דִּבְרֵי הַגְּמָרָא בְּהִתְרַגְּשׁוּת: תָּנוּ רַבָּנָן, מִי שֶׁחָלָה לַמָּוֶת וְכוּ', וַאֲפִלּוּ תִּשַׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מְלַמְּדִים עָלָיו חוֹבָה, וְאֶחָד מְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת - נִצּוֹל וְכוּ'. אַחַר כָּךְ סָנֵגֹר עָלָיו בְּקוֹל פּוֹלֵחַ כְּלָיוֹת וְלֵב: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הַתַּלְמִיד הַחוֹלֶה שֶׁעָזַב אֶת בֵּית הוֹרָיו בְּגֶרְמַנְיָה וְנָדַד לִישִׁיבַת מִיר בְּלִיטָא, הַאִם אֵין לוֹ זְכוּת אַחַת מִנִּי אֶלֶף?

אַחַר הַמְלָצַת זְכוּת זוֹ אָמַר תְּהִלִּים יַחַד עִם כָּל בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, וּבְדִיּוּק בְּרֶגַע זֶה חָלָה הֲטָבָה מַפְתִּיעָה בְּמַצָּבוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה! מַצָּבוֹ הִשְׁתַּפֵּר וְהָלַךְ עַד שֶׁהֶחְלִים כְּלִיל וְלֹא נִשְׁאַר בּוֹ שׁוּם רֹשֶׁם שֶׁל הַמַּחֲלָה! ("פאר הדור" קכא)

מֵעוֹלָם לֹא אִחֵר לְתִפְלַת שַׁחֲרִית, מִלְּבַד פְּעָמִים שֶׁהָיָה אָנוּס

בְּסֵפֶר "מוֹפֵת הַדּוֹר" מְסֻפָּר עַל כֹּחַ הָרָצוֹן הַגָּדוֹל שֶׁפָּעַם בְּלִבּוֹ שֶׁל ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטַיין הוּא שָׁמַר עַל סִדְרֵיו בַּלִּמּוּד וּבַתְּפִלָּה, וְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁלֹּא לְשַׁנּוֹתָם לְעוֹלָם.

בִּהְיוֹתוֹ בְּקֶלֶם נָשָׂא אִשָּׁה. אַחֲרֵי חֲתֻנָּתוֹ הִמְשִׁיךְ לִלְמֹד בַּ"תַּלְמוּד תּוֹרָה" בְּקֶלֶם בְּהַתְמָדָה וְעָמָל נִפְלָאִים. מֵעוֹלָם לֹא אִחֵר לְסִדְרֵי הַיְשִׁיבָה גַּם בִּהְיוֹתוֹ אָבֵרְךְ. וְכֵן מֵעוֹלָם לֹא אִחֵר לְתִפְלַת שַׁחֲרִית בַּיְשִׁיבָה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהָיָה מַקְדִּים זְמַן רַב לִפְנֵי תְּחִלַּת הַתְּפִלָּה.

מְסַפְּרִים שֶׁפַּעֲמַיִם בִּלְבַד בִּימֵי חַיָּיו הִגִּיעַ לִתְחִלַּת פְּסוּקֵי דְזִמְרָה. פַּעַם אַחַת הָיָה זֶה כְּשֶׁנּוֹלְדָה לוֹ בַּת בְּבֵיתוֹ, כְּדֶרֶךְ הַזְּמַן הַהוּא שֶׁלֹּא הָיוּ עֲדַיִן בָּתֵּי חוֹלִים לְיוֹלְדוֹת. וּפַעַם שְׁנִיָּה בִּזְמַן הַמִּלְחָמָה הָעוֹלָמִית, כְּשֶׁגָּלְתָה הַיְשִׁיבָה לָעִיר קַיְידָאן, וּמִסִּבָּה הִלְכָתִית נֶאֱלַץ לְהִתְעַכֵּב בָּאַכְסַנְיָה וְהִגִּיעַ לִפְסוּקֵי דְזִמְרָה.

בִּרְכוֹתָיו שֶׁל הַמַּשְׁגִּיחַ ר' יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטַיין זַצַ"ל

אִשָּׁה אַחַת, לְאַחַר שֶׁנּוֹלְדוּ לָהּ כַּמָּה יְלָדִים, עָמְדָה מִלֶּדֶת בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה שָׁנִים. נִכְנְסָה הָאִשָּׁה לְרַבִּי יְחֶזְקֵאל וּבִקְּשָׁה מִמֶּנּוּ בְּרָכָה, כִּי הִיא רוֹצָה שֶׁיִּהְיוּ לָהּ עוֹד יְלָדִים. וְהוּא נַעֲנָה וְאָמַר לָהּ: "ה' יַעֲזֹר לָךְ".

וְאָמְנָם לְאַחַר זְמַן קָצָר נִפְקְדָה וְנִתְעַבְּרָה, אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר זְמַן מְסֻיָּם הִתְעוֹרְרָה בְּעֶיָה חֲמוּרָה, וְהַהֶרְיוֹן הָיָה בְּסַכָּנָה. בַּעֲלָהּ רָץ בְּבֶהָלָה לְגִיסוֹ, שֶׁהִכִּיר מִקָּרוֹב אֶת הַמַּשְׁגִּיחַ, וְסִפֵּר לוֹ עַל כָּל הַמְּאֹרָע. הַדָּבָר הָיָה בְּשַׁבָּת בִּזְמַן סְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, וְאַף שֶׁזֶּה הָיָה הַזְּמַן הַבִּלְתִּי נוֹחַ בְּיוֹתֵר לְהִכָּנֵס אֵלָיו, שֶׁכֵּן הָיָה מִתְכּוֹנֵן אָז לְשִׂיחָה בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית וְהָיָה עָסוּק בְּעִנְיָנִים נִשְׂגָּבִים, מִכָּל מָקוֹם נִכְנְסוּ אֵלָיו וְסִפְּרוּ לוֹ עַל כָּל הָעִנְיָן.

תְּשׁוּבַת הַמַּשְׁגִּיחַ הָיְתָה קָשָׁה: "לָמָּה אַתֶּם בָּאִים אֵלַי סְתָם, וְכִי אֵינְכֶם רוֹאִים שֶׁהָעִנְיָן אָבוּד?!"

אֲחִי הָאִשָּׁה לֹא אִבֵּד אֶת הָעֶשְׁתּוֹנוֹת וְאָמַר: "כְּלוּם הֶכְרֵחַ הוּא שֶׁזֶּה אָבוּד? כְּבָר שָׁמַעְנוּ עַל מִקְרִים כָּאֵלּוּ בְּמַהֲלַךְ הַהֶרְיוֹן וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָזַר וְהַכֹּל הִסְתַּדֵּר, וְאֵין זֶה מְחוּץ לְדַרְכּוֹ הַטֶּבַע, וּבְוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לִתְפִלָּה.

עָמַד הַמַּשְׁגִּיחַ וְהִרְהֵר כַּמָּה דַּקּוֹת, וְאַחַר כָּךְ נָקַשׁ בְּאֶצְבָּעוֹ וְאָמַר "נו, תַּפְסְתָּ טוֹב", וְהָעִנְיָן בֶּאֱמֶת הִסְתַּדֵּר. (מספר "שאל אביך ויגדך")

עבודתו של ר' אהרן הכהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון

אִישׁ הָאֻשְׁכּוֹלוֹת - שֶׁהַכֹּל בּוֹ; תּוֹרָה, תְּפִלָּה וְחֶסֶד

אָמְרוּ עַל ר' אַהֲרֹן כֹּהֵן, מֵרָאשֵׁי יְשִׁיבַת חֶבְרוֹן, שֶׁהָיוּ כָּמוֹהוּ אוּלַי בְּחָכְמָה, וְהָיוּ כְּמוֹהוּ גַּם בִּצְדָקָה. אֶפְשָׁר, וְגַם מִתְחָרִים קָמוּ לוֹ בְּשֶׁטַח עֲבוֹדָתוֹ שֶׁבַּלֵּב, בִּתְפִלָּה. אַךְ חַד בְּדָרָא הָיָה בְּאִישִׁיּוּתוֹ רַבַּת הָאַנְפִּין בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא נִגְרְעָה בְּשֶׁל עֲשִׂיַּת חֶסֶד, בַּחֶסֶד שֶׁלֹּא הוּעַם בְּשֶׁל הַתְמָדָה, וּבִשְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא גָּרְעוּ מֵעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

מִי שֶׁלֹּא עָמַד לְיָדוֹ בִּשְׁעַת עֲבוֹדַת לִבּוֹ, לֹא חָשׁ טַעֲמָהּ שֶׁל תְּפִלָּה

סִפְּרוּ אַחַר מִטָּתוֹ, כִּי מִי שֶׁלֹּא עָמַד לְיָדוֹ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב שֶׁלּוֹ, לֹא חָשׁ טַעֲמָהּ שֶׁל עֲמִידָה לִפְנֵי ה'. וּמִי שֶׁלֹּא שָׁמַע אֶת נִגּוּנוֹ שָׁעָה שֶׁהִתְפַּלֵּל, לֹא יָדַע אֶת שִׁירָתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ. אֶפְשָׁר הָיָה לִרְאוֹת עַיִן בְּעַיִן כֵּיצַד רוֹצָה אוֹתָהּ נֶפֶשׁ, חַיָּה יְחִידָה, לַחֲזֹר אֶל כּוּר מַחְצַבְתָּהּ.

בַּעֲבוֹדָתוֹ לֹא הִרְגִּישׁ בְּטִפּוֹת דָּם הַנִּגָּרוֹת מֵאֶצְבְּעוֹתָיו

עַל קְצוֹת אֶצְבְּעוֹתָיו הָיָה מִתְרוֹמֵם בִּתְפִלָּתוֹ, וְיָדָיו פְּרוּשׂוֹת כְּלַפֵּי מַעְלָה בִּתְחִנָּה לְבוֹרְאוֹ. יֵשׁ וְהָיָה טוֹפֵחַ בְּיָדוֹ עַל הָעַמּוּד שֶׁלְּפָנָיו, הוֹלֵךְ וְטוֹפֵחַ עַד זוֹב דָּם. לֹא הִרְגִּישׁ כִּי טִפּוֹת דָּם נִגָּרוֹת מִבֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו, וְהִמְשִׁיךְ בַּעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ.

הַהַכָּרָה שֶׁאֲנִי מִתְיַצֵּב לִפְנֵי בּוֹרֵא עוֹלָם נָתְנָה לִי אֶת הַכֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עַל חֻלְשָׁתִי

כְּשֶׁהָיָה מְיֻסָּר בְּכַבְלֵי מַחֲלָתוֹ, חָלוּשׁ וְנָגוּעַ מִכְּאֵבִים, הָיָה מִתְגַּבֵּר כַּאֲרִי לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ. אֵצֶל הָאֲחֵרִים נִשְׁקֶלֶת הַהִתְגַּבְּרוּת בְּקִימָה בְּשָׁעָה הָרְאוּיָה, וְאִלּוּ אֶצְלוֹ הָיְתָה זוֹ הִתְגַּבְּרוּת שֶׁל מַמָּשׁ, הִתְגַּבְּרוּת עַל שֵׂר שֶׁל חֹלִי שֶׁרִתֵּק אוֹתוֹ בְּכַבְלֵי בַּרְזֶל אֶל מִטָּתוֹ.

אוֹ אָז הָיָה מִתְנַעֵר מִמְּקוֹם מִשְׁכָּבוֹ, וְכָל כֻּלּוֹ לַהַט אֵשׁ שֶׁל שַׁלְהֶבֶת הַשּׁוֹפֶכֶת אֶת שִׂיחָהּ לִפְנֵי קוֹנָהּ וּמִתְלַהֶטֶת בְּעֶרְגָּה וְכִסּוּפִין לְבוֹרֵא עוֹלָם. וְהָרוֹאִים יָדְעוּ, כִּי, אָכֵן, מַלְאַךְ ה' צְבָקוֹת הוּא, אֲשֶׁר מִפִּיו יְבַקְּשׁוּ תּוֹרָה.

"הַהַכָּרָה כִּי אֲנִי מִתְיַצֵּב לִפְנֵי בּוֹרֵא עוֹלָם, נָתְנָה לִי אֶת הַכֹּחַ לְהִתְגַּבֵּר עַל חֻלְשָׁתִי", הִסְבִּיר פַּעַם לְשׁוֹאֵל שֶׁתְּמַהּ עַל פֶּשֶׁר הַנְּהָגָתוֹ מִן הַשָּׁעָה שֶׁקָּדְמָה לִתְפִלָּה וְעַד לַשָּׁעָה שֶׁהָיוּ יָדָיו פְּרוּשׂוֹת בִּתְחִנָּה לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ. ("מורשת אבות")

הרגיל בתפלה בכונה, מגלה את סבות המפריעים אותו, לפעמים, מהכונה

בְּסֵפֶר "נֵס הַהַצָּלָה שֶׁל יְשִׁיבַת מִיר" (פרק כ) מֵאֵת הָרַב אֶלְחָנָן יוֹסֵף הֶרְצְמַן מְסֻפָּר עַל מִקְרֶה שֶׁאֵרַע לִבְנֵי יְשִׁיבַת מִיר שֶׁשָּׁהוּ בִּתְקוּפַת מִלְחֶמֶת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה בְּשַׁנְחַאי, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ רוֹאִים כִּי אִסּוּר שַׁעַטְנֵז מְעַכֵּב אֶת קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה:

בְּאֶמְצַע תְּפִלַּת יוֹם כִּפּוּר בְּאַחַת הַשָּׁנִים עָזַב אֶחָד הַתַּלְמִידִים אֶת אוּלַם הַיְשִׁיבָה, וְחָזַר כַּעֲבֹר זְמַן קָצָר כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי חֹל. בְּעָצוּמוֹ שֶׁל יוֹם לֹא שָׁאַלְנוּ אוֹתוֹ עַל מַעֲשֵׂהוּ זֶה, וְהִמְתַּנּוּ עַד מוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר.

לִשְׁאֵלָתֵנוּ עַל פֶּשֶׁר הַמַּעֲשֶׂה הוּא הֵשִׁיב: הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָהּ שְׁגוּרָה בְּפִי. נִסִּיתִי לְעוֹרֵר אֶת עַצְמִי וְלָמַדְתִּי סִפְרֵי מוּסָר, אַךְ שׁוּם דָּבָר לֹא עָזַר. אָז נִזְכַּרְתִּי בַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁשַּׁעַטְנֵז מוֹנֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה מִלְּהִתְקַבֵּל עַל יְדֵי ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר "צִיּוּנִי" עַל הַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים: כִּי שַׁעַטְנֵז רוֹמֵז לִשְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל מַעְלָה הַמְקַטְרְגוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וְה' יִתְבָּרַךְ הִפְרִידָם, וְהַלּוֹבֵשׁ שַׁעַטְנֵז מְחַבֵּר אֶת הַכֹּחוֹת וּמְעָרְבֵב תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ: הַלּוֹבֵשׁ שַׁעַטְנֵז בִּתְפִלָּתוֹ, סַנְדְּלְפוֹן הַמַּלְאָךְ, הַקּוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ, אֵינוֹ מְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ עִם שְׁאָר הַתְּפִלּוֹת, שֶׁנִּדְמֶה כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנּוֹתֵן כֹּחַ לְרוּחַ הַטֻּמְאָה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְאָז עָלָה בְּדַעְתִּי הַחֻשָּׁשׁ - הִמְשִׁיךְ אוֹתוֹ תַּלְמִיד - שֶׁמָּא בַּחֲלִיפָה הַחֲדָשָׁה שֶׁקָּנִיתִי יֵשׁ שַׁעַטְנֵז, לָכֵן הָלַכְתִּי לְחַדְרִי וְהֶחְלַפְתִּיהָ בַּבְּגָדִים הַיְשָׁנִים שֶׁהֵבֵאתִי אִתִּי מִלִּיטָא, וְאָז זָרַח אוֹר בְּנִשְׁמָתִי; הַתְּפִלָּה חָזְרָה לִהְיוֹת שְׁגוּרָה בְּפִי, וְהַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְרַגְּשׁוּת הָיוּ כָּרָאוּי לַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ.

לְאַחַר יוֹם כִּפּוּר נִמְסְרָה הַחֲלִיפָה הַחֲדָשָׁה לִבְדִיקַת מֻמְחֶה, וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁעַטְנֵז. עֲבָדָה זוֹ הִגְבִּירָה אֶת הַחֶשְׁשׁוֹת בְּיַחַס לְכַשְׁרוּת הַבְּגָדִים, וּמֵאָז וָאֵילָךְ כָּל בֶּגֶד שֶׁנִּקְנָה נִמְסַר לִבְדִיקָה יְסוֹדִית.

עבודת הלב לר' אליהו לאפיאן זצ"ל

"לֵב אֵלִיָּהוּ"

מֵעוֹלָם לֹא אִחֵר ר' אֵלִיָּהוּ לָאפִיַאן לְמִנְיָן. הוּא רָמַז לִי פְּעָמִים רַבּוֹת כַּאֲשֶׁר שְׁאַלְתִּי אוֹתוֹ בָּרֶמֶז אֶת שְׁאֵלַת חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים? וּתְשׁוּבָתוֹ הָיְתָה, כִּי כַּאֲשֶׁר אָדָם בָּא לְמִנְיָן בֵּין עֲשֶׂרֶת הָרִאשׁוֹנִים, הוּא זוֹכֶה לַאֲרִיכוּת יָמִים. [רְאֵה בְּרָכוֹת ח. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אֵיכָא סָבֵי בְּבָבֶל וְכוּ'. כֵּיוָן דְּאָמְרֵי לֵיהּ מְקַדְּמֵי וּמְחַשְׁכֵי לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, אָמַר הַיְנוּ דַּאֲהָנֵי לְהוּ].

פַּעַם אַחַת בְּתְחִלַּת יְמֵי אֱלוּל, הָיָה לְר' אֵלִיָּהוּ חֹם גָּבוֹהַּ מְאֹד. הוּא נֶחְלַשׁ מֵחֹלִי זֶה וְנֶעֱדַר מֵהַיְשִׁיבָה בַּשָּׁבוּעַיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חֹדֶשׁ אֱלוּל. כְּשֶׁקָּם רַבֵּנוּ מֵחָלְיוֹ, סִפֵּר שֶׁבְּשִׁיא מַחֲלָתוֹ הִגִּיעַ חֲמוֹ לְאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם מַעֲלוֹת. בֵּימֵי מַחֲלָתוֹ הִתְקַיֵּם מִנְיָן קָבוּעַ בְּבֵיתוֹ לְכָל הַתְּפִלּוֹת, וְעַל אַף חֻלְשָׁתוֹ הַגְּדוֹלָה [כַּמָּה פְּעָמִים מָעֲדוּ רַגְלָיו בַּהֲלִיכָתוֹ, וְהָיָה צָרִךְ לֶאֱחֹז בּוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל], הִתְחַזֵּק תָּמִיד וְקָם מִמִּטָּתוֹ, לָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו לְתְפִלָּה וְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם וְהִתְלַהֲבוּת כְּדַרְכּוֹ בַּיְשִׁיבָה. (בהקדמת ספר "לב אליהו")

מעבודת הלב של ר' משה פינשטיין זצ"ל

נִלְהָב בְּיוֹתֵר לְכָל אֲשֶׁר נוֹגֵעַ לִתְפִלָּה

ר' מֹשֶׁה פַּיְנְשְׁטֵיין הָיָה נִלְהָב בְּיוֹתֵר בְּכָל הַנּוֹגֵעַ לִתְפִלָּה. בְּרֹאשׁ דְּבָרָיו בְּפָתַח הַ"שֻׁלְחָן עָרוּךְ" כּוֹתֵב הַרַמָ"א, שֶׁהַפָּסוּק "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד" (תהלים טז, ח) הוּא כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּבְמַעֲלוֹת הַצַּדִּיקִים. מִי שֶׁזָּכָה לִפְגֹּשׁ בְּר' מֹשֶׁה, יָכוֹל הָיָה לִרְאוֹת תְּכוּנָה זוֹ בְּכָל הֲלִיכוֹתָיו, וּמוֹצֵאת בְּטוּי מְיֻחָד בִּתְפִלָּתוֹ.

רִאשׁוֹן מַעֲשָׂרָה רִאשׁוֹנִים

חֲכָמֵינוּ מְיַחֲסִים מַשְׁמָעוּת רַבָּה לַעֲשֶׂרֶת הַמִּתְפַּלְּלִים הָרִאשׁוֹנִים הַמַּרְכִּיבִים אֶת הַמִּנְיָן. בְּמֶשֶׁךְ כָּל אוֹתָן שָׁנִים רַבּוֹת, בָּהֶן מַצַּב בְּרִיאוּתוֹ אִפְשֵׁר לוֹ לִצְעֹד לְבַד לַיְשִׁיבָה, הוּא הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁהִגִּיעַ לִתְפִלַּת שַׁחֲרִית.

כָּל מִלָּה מִתּוֹךְ סִדּוּר

הוּא נָהַג לוֹמַר כָּל מִלָּה מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר. וְכַאֲשֶׁר נֶחְלְשָׁה רְאִיָּתוֹ, סִפְּקוּ לוֹ בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה תַּצְלוּמִים מֻגְדָּלִים שֶׁל דַּפֵּי סִדּוּר.

ר' מֹשֶׁה נָהַג לָקוּד קְדֵה עֲמֻקָּה בְּ"מוֹדִים", גַּם כַּאֲשֶׁר סָבַל מִנְּשִׁית [כְּאֵב בְּגִיד הַנָּשֶׁה], עַד כִּי בָּחוּר יְשִׁיבָה שֶׁפַּעַם הִבְחִין בְּכָךְ בִּצְעִירוּתוֹ, זָכַר בִּבְהִירוּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים מְאֻחָר יוֹתֵר אֶת הָרֹשֶׁם הָעַז שֶׁעָשְׂתָה עָלָיו הַהִשְׁתַּחֲוָיָה.

הוּא נָהַג לַעֲמֹד עַל רַגְלָיו בַּחֲזָרַת הַשַּׁ"ץ בִּ'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה', כְּשֶׁהוּא עוֹקֵב מִתּוֹךְ הַסִּדּוּר אַחֲרֵי כָּל מִלָּה הַיּוֹצֵאת מִפִּיו שֶׁל הַחַזָּן.

אִלּוּ לֹא בָּאתִי אֶלָּא לִשְׁמֹעַ אֶת ר' מֹשֶׁה מִתְפַּלֵּל - דַּיִּי

הוּא נָהַג לוֹמַר פִּרְקֵי תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם. לִפְנֵי שָׁנִים, כַּאֲשֶׁר נָהַג לִנְסֹעַ לְמָלוֹן לְחֻפְשַׁת קַיִץ קְצָרָה, הוּא נָהַג לְהַלֵּךְ בִּשְׁבִיל סָמוּךְ אוֹ לְשֶׁבֶת בְּמִרְפֶּסֶת בְּשָׁעָה שֵׁשׁ בַּבֹּקֶר בְּאָמְרוֹ תְּהִלִּים מִתּוֹךְ סֵפֶר פָּתוּחַ. אֲנָשִׁים נָהֲגוּ לְהִתְאַסֵּף, לְעִתִּים קְרוֹבוֹת, וְלִצְפּוֹת בּוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בַּחֲסִידוּת וּבְדֶבֶקוּת. אַחַד הָאֲנָשִׁים הֵעִיר אַחַר-כָּךְ שֶׁנִּסִּיעָתוֹ לַמָּלוֹן הָיְתָה כְּדַאִית, וּבִלְבַד שֶׁיְּכוֹל הָיָה לְחֲזוֹת בְּר' מֹשֶׁה עֵת אֲמִירַת תְּהִלִּים.

מוֹרָא שָׁמַיִם כְּמוֹרָא מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם

בִּשְׁעַת תְּפִלַּת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" הוּא נָהַג לַעֲמֹד לְלֹא זִיעַ, פְּרֵט לִזְמַן הַהִשְׁתַּחֲוָיָה. כְּשֶׁהִסְבִּיר זֹאת, סִפֵּר ר' מֹשֶׁה כֵּיצַד הוּבָא עַל יְדֵי הַקּוֹמוּנִיסְטִים לַחֲקִירָה בְּ"לוּבְיָאן". הוּא אֵלַץ אָז לַעֲמֹד דֹּם כְּחַיִל עַל מִשְׁמַרְתּוֹ. מֵעוֹלָם לֹא הִרְגִּישׁ כֹּה מֻשְׁפָּל. מֵאָז וָאֵילָךְ הֶחְלִיט - הוּא יַפְגִּין אֶת הַכְנָעָתוֹ לִפְנֵי הַמּוֹשֵׁל הָאֲמִתִּי, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַל יְדֵי עֲמִידָה שֶׁכָּזוֹ בְּמֶשֶׁךְ כָּל תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה'.

בְּאַחַד הַיָּמִים הִגִּיעוּהוּ חֲדָשׁוֹת מְאֹד מְצַעֲרוֹת. לִפְנֵי תְּפִלַּת מִנְחָה הוּא הוֹרָה לַחַזָּן בְּ"תְּפֶאֶרֶת יְרוּשָׁלַיִם" שֶׁלֹּא לְהַמְתִּין לוֹ עַד אֲשֶׁר יְסַיֵּם אֶת תְּפִלַּת 'שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה'. בְּאוֹתוֹ עֶרֶב, נִמְשְׁכָה תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שְׁלוֹ כְּשָׁעָה, בְּהַפִּילוֹ אֶת תְּחִנָּתוֹ בִּפְנֵי בּוֹרְאוֹ כִּי יָבוֹא לְעֶזְרַת הַנִּמְצָאִים בְּמָצוֹקָה.

כֹּחַ הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִן הַכֹּל

כְּשֶׁאַחַד הַנִּכְדִּים חָלָה, הִסְתִּירָה זֹאת הַמִּשְׁפָּחָה מִפָּנָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַדְאִיגוֹ. אוּלָם, כַּאֲשֶׁר הוּרַע מַצָּבוֹ שֶׁל הַנֶּכֶד וְהוּחַשׁ לְבֵית הַחוֹלִים, סִפְּרוּ זֹאת לְר' מֹשֶׁה וּבִקְּשׁוּהוּ לְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרוֹ. מַדּוּעַ לֹא סִפְּרוּ לִי קֹדֶם? - שָׁאַל בְּצַעַר. הוּא מִהֵר לִטֹּל סֵפֶר תְּהִלִּים לְיָדוֹ, וּבְעָמְדוֹ לְיַד הַחַלּוֹן בְּחַדְרוֹ, הֵחֵל לְהִתְפַּלֵּל כְּשֶׁדְּמָעוֹת זוֹלְגוֹת עַל לְחָיָיו.

כַּמָּה דַּקּוֹת אַחַר כָּךְ צִלְצֵל הַטֶּלֶפוֹן בְּבֵיתוֹ. ר' מֹשֶׁה נָשָׂא עֵינָיו מֵעַל סֵפֶר הַתְּהִלִּים. הַאִם מְטַלְפְּנִים מִבֵּית הַחוֹלִים? - שָׁאַל בִּדְאָגָה. מִשֶּׁהֻשִׁיבּוּהוּ בִּשְׁלִילָה, הִמְשִׁיךְ ר' מֹשֶׁה בַּאֲמִירַת הַתְּהִלִּים. אוֹתוֹ מַחֲזֶה חָזַר עַל עַצְמוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, כָּל אֵימַת שֶׁהַטֶּלֶפוֹן צִלְצֵל. לְבַסּוֹף, צִלְצֵל הַטֶּלֶפוֹן, וְכַעֲבֹר כַּמָּה דַּקּוֹת קָרְאָה הָרַבָּנִית פֵּינְשְׁטֵיין לְעֵבֶר בַּעֲלָהּ: מְצַלְצְלִים

מִבֵּית הַחוֹלִים וּמוֹדִיעִים כִּי הַיֶּלֶד קִבֵּל תְּרוּפָה חֲדָשָׁה, וּמַגִּיב יָפֶה, בָּרוּךְ הַשֵּׁם. בָּרוּךְ הַשֵּׁם! - קָרָא כְּנֶגְדָּהּ. סָגַר אֶת סֵפֶר הַתְּהִלִּים, כְּשֶׁאֶגְלֵי זֵעָה נִגָּרִים עַל מִצְחוֹ. בְּאִטִּיּוּת עָשָׂה אֶת דַּרְכּוֹ לַחֲדַר הַשֵּׁנָה, שָׁם צָנַח עַל מִטָּתוֹ וְנִרְדַּם בַּאֲפִיסַת כֹּחוֹת.

זוּג צָעִיר שָׁאַל פַּעַם בַּעֲצָתוֹ שֶׁל ר' מֹשֶׁה בְּעִנְיַן חִנּוּךְ יְלָדִים. ר' מֹשֶׁה אָמַר לָהֶם לְהִתְנַהֵג בְּדַרְכָּהּ שֶׁל חַנָּה אֲשֶׁר הִתְפַּלְּלָה גַּם לִפְנֵי וְגַם אַחֲרֵי הוֹלֶדֶת בְּנָהּ שְׁמוּאֵל, לְמַעַן הִתְגַּשְּׁמוּת שְׁאִיפוֹתֶיהָ.

גְּדוֹלָה תְּפִלָּה, שֶׁיֵּשׁ שָׂכָר לַפְּסִיעוֹת הַמּוֹבִילוֹת אֵלֶיהָ

בִּשְׁנַת תשכ"ט, וְהוּא בֶּן שִׁבְעִים וְאַרְבַּע, נָפַשׁ ר' מֹשֶׁה בַּ"חֻוילָה" הַמְרֻחֶקֶת כַּחֲמִשָּׁה קִילוֹמֶטֶר מִמַּחֲנֵה הַקֵּיץ שֶׁל יְשִׁיבַת "חֶתֶם סוֹפֵר". עַל אַחַד הַתַּלְמִידִים הַבּוֹגְרִים הָטְלָה הַמְּשִׁימָה לְהַסִּיעַ אֶת ר' מֹשֶׁה מִדֵּי בֹּקֶר אֶל הַמַּחֲנֶה לְשֵׁם תְּפִלָּה, וּלְהַסִּיעוֹ חֲזָרָה בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם. בְּאַחַד הַיָּמִים, כְּתוֹצָאָה מֵאֵי הֲבָנָה, לֹא הִגִּיעַ הַתַּלְמִיד לְקַחְתּוֹ לִתְפִלַּת שַׁחֲרִית. כְּשֶׁר' מֹשֶׁה רָאָה שֶׁהַתַּלְמִיד אֵינוֹ מַגִּיעַ, הִתְחִיל לְצַעֵד בָּרֶגֶל. חֵלֶק הָגוּן מֵהַדֶּרֶךְ בַּת חֲמֵשֶׁת הַקִּילוֹמֶטְרִים הוּא עָלְיָה, אֲבָל חֶרֶף גִּילוֹ הוּא לֹא נִרְתַּע מִכָּךְ. כַּאֲשֶׁר מִנְיַן הַמַּחֲנֶה עָמַד לְהַתְחִיל בְּ'קְרִיאַת הַתּוֹרָה' - נִפְתְּחָה דֶּלֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ וּפְנִימָה צָעַד ר' מֹשֶׁה. כֻּלָּם נִדְהֲמוּ, וְהַתַּלְמִיד שֶׁלֹּא עָמַד בְּמֶשִׁימָתוֹ הָיָה נִרְעָשׁ בְּיוֹתֵר.

בְּתֹם הַתְּפִלָּה הֵקֵף ר' מֹשֶׁה בְּתַלְמִידָיו. אֶחָד מֵהֶם שְׁאָלוֹ מַדּוּעַ מָצָא לְנָכוֹן לְהִתְאַמֵּץ עַד-כְּדֵי-כָּךְ, בְּיָדְעוֹ שֶׁיַּחְמִיץ אֶת רֹב הַתְּפִלָּה? פָּרַט לְכָךְ, הֲרֵי בְּתֹקֶף הַנְּסִבּוֹת הוּא הָיָה פָּטוּר מִלְּהִצְטָרֵף לְמִנְיָן. אָמַר ר' מֹשֶׁה: הַאִם הָיָה עָלַי לְהַפְסִיד אֶת 'קְרִיאַת הַתּוֹרָה'?

בְּהַסִּיעַ הַתַּלְמִיד אֶת ר' מֹשֶׁה לְבֵיתוֹ, בִּקֵּשׁ אֶת סְלִיחָתוֹ עַל הַתַּקָּלָה שֶׁאֵרְעָה. הֵשִׁיב ר' מֹשֶׁה: אַל דְּאָגָה. אֵין עַל מַה לִּסְלֹחַ. הַהֲלִיכָה הָיְתָה בְּרִיאָה, וּמִלְּבַד זֹאת - הִרְוַחְתִּי הַרְבֵּה 'שָׂכָר הֲלִיכָה'! (ספר "ר' משה פינשטיין")

מעבודת התפלה לר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל

כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בַּעֲרִיגָה לַה'

ר' יְחֶזְקֵאל זַצ"ל הָיָה רָגִיל בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים הַרְבֵּה, יוֹם יוֹם. וּפַעַם אַחַת אָמַר לִי שֶׁמֵּאָז שֶׁשָּׁחַרר מִבֵּית הַסֹּהַר בְּרוּסְיָה, הִתְחִיל לְהוֹסִיף לַתְּהִלִּים שֶׁאָמַר בְּכָל יוֹם עוֹד פֶּרֶק אֶחָד לְאָמְרוֹ בְּכָל יוֹם - פֶּרֶק מ' - וְהִתְחִיל לוֹמַר אֶת הַפֶּרֶק הַזֶּה בְּעַל פֶּה "לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר, קַוֹּה קִוִּיתִי ה' וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שַׁוְעָתִי, וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן וַיָּקֶם עַל סֶלַע רַגְלַי כּוֹנֵן אֲשֻׁרָי, וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּה לֵאלֹהֵינוּ יִרְאוּ רַבִּים וְיִירָאוּ וְיִבְטְחוּ בַּה'"... וְאָמַר: נָכוֹן שֶׁמַּתְאִים לִי לוֹמַר יוֹם יוֹם פֶּרֶק זֶה "וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטִּיט הַיָּוֵן... וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חָדָשׁ"? וְהָיָה נוֹהֵג לְהַשְׁכִּים קוּם מְאֹד בְּשַׁבָּת בַּבֹּקֶר, וְאוֹמֵר אָז כָּל מִזְמוֹר קיט, אֲשֶׁר כָּל

הַתְמָנְיָא אַפֵּי הֵם בַּקְשׁוֹת עַל תּוֹרָה. וְהָרְבֵּה פְּסוּקִים הָיָה מְפָרֵשׁ בְּאִידִישׁ תּוֹךְ כְּדֵי אֲמִירָה, וּמְדַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבֵן אֶל אָבִיו. וְהָיָה רָגִיל לְחַזֵּר הַרְבֵּה עַל פָּסוּק "חַסְדְּךָ ה' מָלְאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי", וְהָיָה מַסְבִּיר שֶׁבְּפָסוּק זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: חַסְדְּךָ ה' מָלְאָה הָאָרֶץ, אֲבָל מָה אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ - חֻקֶּיךָ לַמְּדֵנִי! זוֹ כָּל הַבַּקָּשָׁה שֶׁלִּי - עֲזֹר לִי לִלְמֹד וּלְהָבִין אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלְּךָ.

סִפֵּר תַּלְמִידוֹ: יוֹם אֶחָד אָמַר לִי רַבֵּנוּ: אֹמַר לְךָ מַה שֶּׁחָשַׁבְתִּי הַיּוֹם בַּתְּפִלָּה בְּ"בָרוּךְ שֶׁאָמַר", "וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נְהַלֶּלְךָ... נַגֶּדְלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ"... - מָה?! אַבְרָמְסְקִי יְגַדֵּל אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ? מַה שַּׁיָּךְ לְגַדְּלוֹ? - אֶלָּא הַכַּוָּנָה - נְגַדֶּלְךָ בְּעֵינֵינוּ, שֶׁנַּשְׂרִישׁ בְּלִבֵּנוּ אֶת גְּדֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

יוֹם אֶחָד אָמַר לִי ר' יְחֶזְקֵאל זַצַ"ל: הָיוּ כָּאן רַבָּנִים הַיּוֹם, אָמַרְתִּי לָהֶם כִּי הַיּוֹם בַּתְּפִלָּה דָּפַקְתִּי עַל הַשֻּׁלְחָן לָרִבּוֹנוֹ-שֶׁל-עוֹלָם, וְאָמַרְתִּי לוֹ: הִתְרַצֵּה וְהִתְפַּיֵּס לְדוֹר עָנִי כִּי אֵין עוֹזֵר, הֲלֹא אֵין לָנוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְלֹא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל - דַּלּוֹנוּ מְאֹד, דּוֹר עָנִי, וְרַק אַתָּה תּוֹשִׁיעֵנוּ.

הַתְּפִלָּה - הַשְׁמִירָה הַמְעֻלָּה

כְּשֶׁהָיָה יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ, הָיָה שָׂם יָדוֹ עַל הַמְּזוּזָה וְאוֹמֵר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי הוֹלֵךְ מֵהַבַּיִת בָּרִיא, וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמְּךָ שֶׁאֶחָזֵר בָּרִיא.

פְּעֻלּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת מְעוֹרְרוֹת אֶת הַפְּנִימִיּוּת

בְּבִרְכַּת "מֵעֵין שָׁלֹשׁ", כְּשֶׁהָיָה אוֹמֵר "וּבָרֵכְךָ עָלֶיהָ בְּקֻדָּשָׁה וּבְטָהֳרָה", הָיָה סוֹגֵר אֶת הָעֵינַיִם וּמַקִּיף אֶת הַיָּדַיִם וּמוֹצִיא אֶת הַתֵּבוֹת מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּכַוָּנָה עֲצוּמָה.

פּוֹרֵץ בְּבְכִי סוֹעֵר עַל צַעַר הָרַבִּים

ר' יְחֶזְקֵאל אַבְרָמְסְקִי זַצַ"ל הָיָה מַרְבֶּה לְדַבֵּר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. שָׁנָה אַחַת הָיְתָה שְׁנַת בַּצֹּרֶת, הָיָה זֶה בְּחֹדֶשׁ טֵבֵת אוֹ שְׁבָט וַעֲדַיִן לֹא יָרַד גֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ, יָשַׁב רַבֵּנוּ לְיַד שֻׁלְחַן הַלִּמּוּד וְהַכְּתִיבָה, וּלְפֶתַע הִסְתַּכֵּל דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן הַחוּצָה וּפָרַץ בִּבְכִי סוֹעֵר וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַד מָתַי לֹא יִהְיֶה גֶּשֶׁם? רַחֵם עַל בָּנֶיךָ!" ("פנימי יחזקאל")

נמוקו של הט"ז שלא רצה להחליף את טליתו הקרועה

נִמְצָא כָּתוּב בְּפִנְקָס הַחֶבְרָא קַדִּישָׁא שֶׁל הָעִיר לֶבוֹב, שֶׁרַבֵּנוּ הַגָּאוֹן בַּעַל "טוּרֵי זָהָב" לָבַשׁ טַלִּית קְרוּעָה מְאֹד. טַלִּית זוֹ הָיְתָה יְשָׁנָה נוֹשָׁנָה, וְהוּא הִתְעַטֵּף בָּהּ שָׁנִים רַבּוֹת. כַּאֲשֶׁר רָאוּ נְשׁוֹת הָעִיר לֶבוֹב אֶת רַבֵּנוּ הַגָּאוֹן עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּטַלִּית קְרוּעָה וִישָׁנָה, הִתְנַדְּבוּ כָּל הַנָּשִׁים לָתֵת לוֹ טַלִּית חֲדָשָׁה. הֵן קָנוּ לוֹ טַלִּית מְהֻדֶּרֶת וְהֵבִיאוּ לוֹ אֶת הַטַּלִּית הַחֲדָשָׁה. כַּאֲשֶׁר רָאָה הַ"טּוּרֵי זָהָב" אֶת הַטַּלִּית הַחֲדָשָׁה, אָמַר לַנָּשִׁים: תְּשׁוּאוֹת חֵן לָכֶן עַל נְדִבָתְכֶן וְטוֹב לְבַבְכֶן, אַךְ אֵינִי רוֹצֶה לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית חֲדָשָׁה, כִּי הַטַּלִּית הַיְשָׁנָה הַזֹּאת תָּעִיד עָלַי בָּעוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא הָיְתָה לִי מַחְשָׁבָה זָרָה בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

ספורים

פַּעַם אַחַת בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּשֶׁבָּא הרה"ק מִצַּאנְז זַצַ"ל לְשֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר לַעֲשׂוֹת קִדּוּשׁ הָיָה חַלָּשׁ וְעָיֵף מְאֹד וְהִתְיַשֵּׁב עַל יַד הַשֻּׁלְחָן וְנֶאֱנַח מְאֹד מְאֹד וְכִמְעַט כָּלְתָה נַפְשׁוֹ מֵרֹב חֻלְשָׁה לְאַחַר עֲבוֹדָה מְפֹרֶכֶת בְּמֶשֶׁךְ כָּל חֹדֶשׁ אֱלוּל וִימֵי הַסְּלִיחוֹת, וְכַאֲשֶׁר נֶאֱנַח פָּתַח וְאָמַר: "הֲלֹא אַתֶּם יוֹדְעִים אֵיךְ מִתְנַהֵג מִלְחָמָה, שָׂרֵצִים הַחַיָּלִים בַּעֲלֵי הַמִּלְחָמָה בְּלִי הֶפְסֵק וְעוֹבְדִים וְנִלְחָמִים בְּכָל כֹּחָם וּבְמִסְירַת נַפְשָׁם, רַק כַּאֲשֶׁר זוֹכִים אַחַר כְּךָ שֶׁבָּאִים לִמְקוֹם מְנוּחָה, יָדוּעַ אָז דֶּרֶר זֶעלְנֶער פָּאלְט אַנִידֶער אִין מִיטְן דֶּרֶר שְׁטוּב אוֹיף דִּי עֶרֶד פַּאר מִידְקַייט (יָדוּעַ שֶׁהַחַיָּל נוֹפֵל אַרְצָה בְּאֶמְצַע הַחֲדַר כְּמִתְעַלֵּף עַל הָרִצְפָּה מִתּוֹךְ עֲיפוּת הַמִּלְחָמָה) , כִּי אֵין בְּכֹחוֹ אֲפִלּוּ לְהָכִין לְעַצְמוֹ מָקוֹם לִשְׁכַּב כָּרָאוּי, וְעִם כָּל זֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁמָע פִּתְאֹם קוֹל הַשְׁרִיקָה שֶׁצְּרִיכִים לָלֶכֶת הָלְאָה, בְּאוֹתוֹ רֶגַע הוּא מִתְעוֹרֵר בִּגְבוּרָה חֲדָשָׁה וְחוֹטֵף כָּל כְּלֵי הַנֶּשֶׁק שֶׁלּוֹ וְרָץ תֵּכֶף כְּבַתְּחִלָּה כְּאִלּוּ לֹא הָיָה עָיֵף כָּלָל וּכְלָל". וְכִגְמֹר הרה"ק מִצַּאנְז זַצַ"ל דְּבוּרִים אֵלּוּ קָם תֵּכֶף מִכִּסְאוֹ וְלָקַח אֶת הַכּוֹס לְיָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְהִתְחִיל לְקַדֵּשׁ בְּקוֹל גָּדוֹל חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ.

וּבֶאֱמֶת עֲבָדָא זוֹ מהרה"ק מִצַּאנְז זַצַ"ל הוּא עֲבוֹדָה שַׁיֶּכֶת לְכָל אֶחָד וְלֹא רַק לְעִנְיַן הַתְּפִלָּה רַק בְּכָל עִנְיְנֵי עֲבוֹדַת ה', וּנְקֻדָּה זוֹ כְּבָר כְּתָבוֹ הַמַּסֹּרֶת יְשָׁרִים (פרק ט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, "הִנֵּה מַפְסִידֵי הַזְּרִיזוּת, הֵם הֵם מַגְדִּילֵי הָעַצְלָה, וְהַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם, הוּא בַּקָּשַׁת הַמְּנוּחָה הַגּוּפָנִית וְשִׁנְאַת הַטִּרְחָ וכו', כִּי הִנֵּה אָדָם כָּזֶה וַדַּאי שֶׁתִּכְבַּד עָלָיו הָעֲבוֹדָה לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ כִּבַד גָּדוֹל וכו', וּמִי שֶׁמַּרְגִּיל עַצְמוֹ לַמִּנְהָגוֹת הָאֵלֶּה, אֵינֶנּוּ אָדוֹן בְּעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת הֵפֶךְ זֶה כְּשֶׁיִּרְצֶה, כִּי כְּבָר נֶאֱסַר רְצוֹנוֹ בְּמַאֲסַר הַהֶרְגֵּל הַנַּעֲשֶׂה טֶבַע שֵׁנִי, אָמְנָם צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע הָאָדָם כִּי לֹא לְמִנּוּחָה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֶלָּא לְעָמָל וְטִרַח וכו', וּכְדֶרֶךְ יוֹצְאֵי הַצָּבָא בְּמַעֲרָכוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר אֲכִילָתָם בְּחִפָּזוֹן וּשְׁנָתָם עֲרַאי וְעוֹמְדִים תָּמִיד מוּכָנִים לְעֵת קָרֵב, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (איוב ה, ז) כִּי אָדָם לְעָמָל יוּלָּד, וּכְשֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ יִמְצָא הָעֲבוֹדָה קַלָּה עָלָיו וַדַּאי".

מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁל הרה"ק הַבַּעַל הַתַּנְיָא זַצַ"ל שֶׁנִּכְנַס אֵלָיו וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיֹּאמַר לוֹ דִּבְרֵי הִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שְׁאָלוֹ הָרַבִּי וּבְאֵיזֶה אֹפֶן הִתְפַּלַּלְתָּ עַד עַכְשָׁו, עָנָה לוֹ הֶחָסִיד כִּי הָיוֹת שֶׁהָיָה לוֹ פַּעַם קְשָׁרִים עִם פְּקִידֵי הַמֶּמְשָׁלָה בְּרוּסְיָה וּפַעַם נִקְלַע לִסְבִיבוֹת בֵּית הַמִּשְׁפָּט שֶׁלָּהֶם, וְרָאָה שָׁם אֵיךְ שֶׁמַּכִּים לְחַיָּל אֶחָד מַכּוֹת אַכְזָרִיּוֹת, וְהָלַךְ לְבָרֵר מִפְּנֵי מָה קִבֵּל הַחַיָּל מַכּוֹת כְּאֵלּוּ, מַה חֶטְאוֹ וּמַה פִּשְׁעוֹ, וְסִפְּרוּ לוֹ כִּי תַּפְקִידוֹ שֶׁל הַחַיָּל הַזֶּה הָיָה לַעֲמֹד עַל מִשְׁמַרְתּוֹ לִשְׁמֹר עַל מִשְׁמֶרֶת הַמְּלוּכָה בְּחוּצוֹת הָעִיר, וְהָיָה זֹאת בִּימוֹת הַחֹרֶף וְהַקֹּר הָיָה עַז בְּיוֹתֵר, וּכְשֶׁחָזַר הַחַיָּל מִמִּשְׁמַרְתּוֹ הָיוּ אָזְנָיו קְפוּאוֹת מִקֹּר, וְעַל כֵּן הֶעֱנִישׁוּ אוֹתוֹ כָּל כָּךְ עַל שֶׁנִּתְרַשֵּׁל בְּתַפְקִידוֹ בְּמִשְׁמֶרֶת הַמֶּלֶךְ, כִּי הַיְתָכֵן כָּזֹאת, שֶׁהֲלֹא חַיָּל

הַמַּלְאָ֗ךְ תַּפְקִידוֹ וְצִוּוּיוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ הָיָה שֶׁיְּהֵא דָּמוֹ תּוֹסֵס וְרוֹתֵחַ מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו וְשָׁכַ֗ל אֵיבָרָיו יַרְגִּישׁוּ בְּמִלּוּי חוֹבָתָם הַמַּלְכוּתִי, וְאִם כֵּן הַאֵיךְ זֶה שֶׁקָּפְאוּ אָזְנָיו מִקֹּר, אֵין זֹאת אֶלָּא שֶׁהִתְרַשֵּׁל בְּתַפְקִידוֹ וְלֹא הִרְגִּישׁ מַסְפִּיק בְּגֹדֶל חוֹבָתוֹ בְּמִשְׁמָרְתּוֹ, וְלָכֵן הֶעֱנִישׁוּהוּ בְּמַכּוֹת אַכְזָרִיּוֹת כָּל כָּךְ עַל בִּזָּיוֹן הַמְּלוּכָה.

וְסֵיִם הֶחָסִיד וְאָמַר לְהַרְבֵּי כִּי כְּשֶׁרָאָה וְשָׁמַע זֹאת לָמַד מִזֶּה דֶּרֶךְ אֵיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁכָּל אֵבֶר מֵאֵיבָרָיו יַרְגִּישׁ גֹּדֶל חוֹבָתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמִזֶּה הָיָה לוֹ הִתְעוֹרְרוּת לְמֶשֶׁךְ חֲמֵשׁ שָׁנִים, וְעַכְשָׁו בָּא לִפְנֵי רַבּוֹ בִּגְמַר הַשָּׁנִים הַהֵם לְבַקֵּשׁ דִּבְרֵי הִתְעוֹרְרוּת שֶׁיְּעוֹרְרוּהוּ מִכָּאן וּלְהַבָּא.

הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב מְשֻׁלָּם אוֹרִינְשְׁטַיין זַצ"ל בַּעַל יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִפֵּר עֲבָדָא נוֹרָאָה שֶׁהִתְרַחֲשָׁה כְּשֶׁהָיָה אַבְרֶךְ סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָן חוֹתְנוֹ בָּעִיר יֶערִיסְלוֹב, שֶׁפַּעַם בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים כַּאֲשֶׁר כָּל בְּנֵי הָעִיר הָיוּ מְכֻנָּסִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁבָּעִיר וְכָל הַקָּהָל הָיוּ מוּכָנִים לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת כָּל נִדְרֵי, פִּתְאֹם נִכְנַס אִישׁ אֶחָד שֶׁאַף אֶחָד לֹא הִכִּירוֹ אֲבָל מִפָּנָיו הָיָה נִרְאֶה שֶׁהוּא נִבְהָל מִפַּחַד יוֹם הַדִּין וְעֵינָיו הָיוּ אֲדֻמִּים מִבְּכִיּוֹת, וְהִפִּיל פַּחַד עַל כָּל מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל בְּפָנָיו, וְכָךְ נִכְנַס לְתוֹךְ הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת מְלֻבָּשׁ בְּקִיטֶל וְעִם טַלִּיתוֹ, וְלֹא שָׁאַל מֵאַף אֶחָד וְהָלַךְ יָשָׁר לִפְנֵי הַתֵּבָה וְהִתְחִיל לוֹמַר כָּל נִדְרֵי בִּבְכִיּוֹת נוֹרָאוֹת וּבְלַהֵבֶת אֵשׁ וְנָפַל פַּחַד עַל כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא הֵעִיז אַף אֶחָד לֹא הַגַּבָּאִים וְלֹא הַחַזָּן הַקְּבוּעַ לוֹמַר לוֹ שׁוּם דָּבָר, אֲבָל חִשְׁבוּ שֶׁמָּן הַסְּתָם עַל תְּפִלַּת עַרְבִית יֵלֵךְ מֵהַתֵּבָה, אֲבָל מִיָּד אַחַר כָּל נִדְרֵי הִמְשִׁיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית, וְחִשְׁבוּ שֶׁעַל שִׁיר הַיִּחוּד יֵרֵד מֵהַתֵּבָה וּכְמוֹ שֶׁנָּהוּג שֶׁמְּכַבְּדִים אֲנָשִׁים חֲשׁוּבִים לוֹמַר כָּל אֶחָד שִׁיר שֶׁל יוֹם אֶחָד, אֲבָל הָאִישׁ הַהוּא מִיָּד הִתְחִיל בְּשִׁיר הַיִּחוּד וְכָךְ הִמְשִׁיךְ בִּתְפִלָּתוֹ כַּמָּה שָׁעוֹת, וְכָל תְּפִלָּתוֹ הָיָה בְּקוֹל חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ בְּפַחַד וּבְהִתְלַהֲבוּת נוֹרָאָה, עַד שֶׁכָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁעָמְדוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שָׂכְחוּ מֵעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יָדְעוּ בְּאֵיזֶה עוֹלָם הֵם נִמְצָאִים, וְהָיָה אֲנָשִׁים שֶׁדִּבְּרוּ בֵּינֵיהֶם שֶׁהָאִישׁ הַהוּא אֵינוֹ בֶּן אָדָם רַק מַלְאָךְ, כִּי לְהִתְפַּלֵּל כָּךְ בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי כַּמָּה שָׁעוֹת אֵינוֹ בְּגֶדֶר אֱנוֹשִׁי, וְתוֹךְ כְּדֵי שֶׁהֵם מִתְוַכְּחִים בֵּינֵיהֶם מִיָּד אַחַר שִׁיר הַיִּחוּד הִתְחִיל הָאִישׁ הַהוּא לוֹמַר תְּהִלִּים פְּסוּק בְּפָסוּק בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל כְּמוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל מִקֹּדֶם, וְאָז אָפְלוּ אוֹתָם שֶׁאָמְרוּ מִקֹּדֶם שֶׁהוּא בֶּן אָדָם כְּבָר הִתְחִילוּ לוֹמַר שֶׁאָפְשָׁר שֶׁהוּא כֵּן מַלְאָךְ, וְהִנֵּה רֹב הָעוֹלָם לֹא יוּכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ עִם אֲמִירַת תְּהִלִּים כָּזוֹ שֶׁנִּמְשָׁךְ כָּל הַלַּיְלָה, אֲבָל הָאִישׁ הַהוּא עָמַד כָּךְ אֵצֶל הַתֵּבָה כָּל הַלַּיְלָה בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים בְּלִי הֶפְסֵק כְּלָל.

וְהַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִפֵּר שֶׁהוּא כֵּן הִמְשִׁיךְ כָּל הַלַּיְלָה בַּאֲמִירַת תְּהִלִּים עִם הָאִישׁ הַהוּא, וְהָיָה בֶּאֱמֶת בַּמָּה לְהִתְוַכֵּחַ עַל הָאִישׁ הַהוּא אִם הוּא בֶּן אָדָם אוֹ מַלְאָךְ, אֲבָל לִפְלִיאַת

כֻּלָּם מִיָּד אַחַר תְּהִלִּים שֶׁהָיָה אָז כְּבָר אַחַר עֲלוֹת הַשַּׁחַר לֹא יָרַד מֵהַתֵּבָה רַק הִתְחִיל בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית, וְאָמַר אָדוֹן עוֹלָם, בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, וְכָל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, וְהַכֹּל בְּאוֹתוֹ הִתְלַהֲבוּת בְּקוֹל חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ כְּמוֹ שֶׁהִתְחִיל בָּעֶרֶב הַקּוֹדֵם בְּכָל נִדְרֵי, וְאַחַר שֶׁגָּמַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית עָלָה לַבִּימָה וְהִתְחִיל לִקְרֹא בַּתּוֹרָה בְּלַהֲבֶת אֵשׁ קֹדֶשׁ, וְתֵכֶף לְאַחֲרֶיהָ הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעֲמוּד תְּפִלַּת מוּסָף, וְכָל הַזְּמַן הָיָה טַלִּיתוֹ מְקֻפָּל עַל פָּנָיו וְכֻלָּם פָּחֲדוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּפָנָיו, וְאָז הָיָה הִבּוּחַ בֵּין הָאֲנָשִׁים לֹא אִם הוּא בֶּן אָדָם אוֹ מַלְאָךְ, רַק אֵיזֶה מַלְאָךְ הוּא, מַלְאָךְ מִיכָאֵל אוֹ מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל שַׂר הָאֵשׁ וְכַדּוֹמֶה, וְכָךְ תֵּכֶף כְּשֶׁגָּמַר תְּפִלַּת מוּסָף לֹא שָׁאַל אִם עוֹשִׂים הַפְסָקָה, רַק בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֲמוּד הִתְחִיל תְּפִלַּת מִנְחָה, וְכֵן הִמְשִׁיךְ לִתְפִלַּת נְעִילָה, וְכָךְ עָמַד לִפְנֵי הַתֵּבָה מֵעֵת לְעֵת שָׁלֵם מִתְפַּלֵּל בְּלַהֲבֶת אֵשׁ בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי.

וּמִיָּד אַחַר נְעִילָה הִמְשִׁיךְ בִּתְפִלַּת עַרְבִית וְקִדּוּשׁ לְבָנָה, וְאַחַר זֶה שֶׁכְּבָר הִסְכִּימוּ כֻּלָּם שֶׁהוּא אָכֵן כֵּן מַלְאָךְ פָּחֲדוּ לְדַבֵּר עִמּוֹ, אֲבָל חוֹתְנוֹ שֶׁל הַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב שֶׁהָיָה רֹאשׁ הַקָּהָל וּגְבִיר אָזַר מָתְנָיו וְנִגַּשׁ אֵלָיו בְּפַחַד וּשְׁאָלוֹ אִם כְּבוֹדוֹ רוֹצֶה לְהַבְדִּיל אֶצְלוֹ, וְעָנָה שֶׁכֵּן, וְכָל הַקָּהָל הָלְכוּ אַחֲרָיו עַד בֵּיתוֹ לִרְאוֹת אִם הָאִישׁ הַזֶּה בֶּאֱמֶת יֹאכַל מַאֲכָלִים גַּשְׁמִיִּים אוֹ שֶׁהוּא יַעֲלֶה בִּסְעָרָה לַשָּׁמַיִם, וְסִפֵּר הַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב שֶׁחוֹתְנוֹ הִגִּישׁ שֻׁלְחָן מְלֵאָה עִם מַאֲכָלִים מְזוֹנוֹת וּפֵרוֹת, וּמִיָּד אַחַר שֶׁהִבְדִּיל נָפַל הָאִישׁ לְתוֹךְ הַכִּפָּא וְסָגַר עֵינָיו וְאָמַר שֶׁמַּרְגִּישׁ חֲלִישׁוּת הַלֵּב, וְרוֹצֶה מַשֶּׁהוּ "צוּ דֶּערְקְוויקֶען דֶאס הַאֶרְץ" (לִסְעֹד אֶת לִבּוֹ) , וְחָשְׁבוּ שֶׁמַּרְגִּישׁ חֲלִישׁוּת הַלֵּב, וְרוֹצֶה מַשֶּׁהוּ "צוּ דֶּערְקְוויקֶען דֶאס הַאֶרְץ" (לִסְעֹד אֶת לִבּוֹ) , וְחָשְׁבוּ שֶׁכַּוָּנָתוֹ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל לְכֵן הִגִּישׁוּ לְפָנָיו הַמְּזוֹנוֹת וְהַפֵּרוֹת, וּכְשֶׁפָּתַח עֵינָיו וְרָאָה מַה שֶּׁהִגִּישׁוּ לוֹ צָעַק לֹא עַל זֶה הָיָה כַּוָּנָתִי, רַק הַגִּישׁוּ לְפָנַי גְּמָרָא מְסֻכֶּת סָכָּה, שֶׁלְּבִי צָמְאָה לְהַתּוֹרָה הַק', וּכְשֶׁהִגִּישׁוּ לוֹ הַגְּמָרָא הִתְחִיל לִלְמֹד כְּמוֹ מִי שֶׁלֹּא אָכַל כַּמָּה יָמִים וְעַכְשָׁו אוֹכֵל בְּתֵאָבוֹן גָּדוֹל, וְכָךְ לָמַד כָּל הַלַּיְלָה בְּאוֹתוֹ הִתְלַהֲבוּת כְּמוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל, וְהַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִפֵּר שֶׁהוּא יָשַׁב מִתְּחִלָּה לְפָנָיו אֲבָל לְאַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת נִרְדַּם וְיָשַׁן כָּךְ כַּמָּה שָׁעוֹת, וּכְשֶׁהֵעִיר עַצְמוֹ רָאָה אִיךְ שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי לוֹמֵד בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל וּבְצִמָּאוֹן דַּף אַחַר דַּף עִם תּוֹס' כָּל הַמַּסֶּכֶת כְּצַמָּא שֶׁלֹּא שָׁתָה מַיִם כַּמָּה יָמִים, וּבַעֲלוֹת הַשַּׁחַר הָלַךְ הָאִישׁ לְהִתְפַּלֵּל וְתִיקִין וְעָזַב אֶת הָעִיר, וְהָרֹשֶׁם שֶׁהִשְׁאִיר בְּהָעִיר הָיָה שֶׁכֻּלָּם הוֹדוּ שֶׁהָיָה מַלְאָךְ כִּי עֲבוֹדָתוֹ לֹא הָיָה בְּגֶדֶר אֱנוֹשִׁי כְּלָל, וְסִיֵּם הַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב דְּלְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים רָאָה עוֹד פַּעַם הָאִישׁ הַהוּא וְאָז נִתְוַדַּע לוֹ שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הָיָה הרה"ק ר' לֵוִי יִצְחָק מִבַּארְדִּיטְשׁוֹב זַצ"ל בַּעַל קְדֻשַּׁת לֵוִי.

בְּבֵית אַהֲרֹן (עמוד ד) בְּסֵדֶר הַיּוֹם מוּבָא שֶׁדִּבֵּר פַּעַם הרה"ק ר' אַהֲרֹן קַארְלִינְ'ער זַצ"ל עִם חֲסִידָיו וְכֹה אָמַר: "הַצַּדִּיקִים הָיוּ מְשַׁעֲרִים בְּעַצְמָם קֹדֶם הַתְּפִלָּה שֶׁהֵם שׁוֹכְבִים בְּיִסּוּרִים

בַּקָּבָר וּבָא אֶחָד וְאָמַר לוֹ קוּם עָמֹד לְהִתְפַּלֵּל, וְאָמַר שֶׁשָּׁמַע בְּעַצְמוֹ מִקְדֻּשַּׁת פֶּה אָבִיו הָרַב הַקָּדוֹשׁ (ר' אֹשֵׁר מִסְטָאלִין זַצ"ל) אֲשֶׁר הִתְפַּלֵּל בַּחֻשְׁבּוֹן הַזֶּה שָׁנָה תְּמִימָה".

עֲבֹדוֹת אֵלּוּ אֵינָם צְרִיכִים לְפֵרוּשִׁים אוֹ לַהֶסְבֵּרִים, כִּי כְּשֶׁלְּעַצְמָם מְעוֹרְרִים אֶת הָאָדָם עַד הֵיכָן צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בַּעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא מֵהַדְּבָרִים שֶׁעוֹמְדִים בָּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (בְּרָכוֹת ז) , וּבִפְרָט בְּיָמִים אֵלּוּ שֶׁנִּקְבְּעוּ בְּעִקַּר עַל עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה.

ד' - מדברים עם אלקים/ספורים אישיים

1. הסבתות שלנו

סַבְתָּא שֶׁלִּי עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם נִרְאֲתָה קְצָת עֲגוּמָה יוֹם אֶחָד, בְּצִעְירוּתָהּ. יֵשׁ יְלָדִים חֲמוּדִים, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, יֵשׁ מַה לֶּאֱכֹל, וּבְכָל זֹאת הַשִּׂמְחָה הַמְאַפְיֶנֶת אוֹתָהּ הִסְתַּתְּרָה קְצָת. חָמִיהָ סָבָא מֶנֶדֶל זַצ"ל הִתְעַנְיֵן בַּעֲדִינוּת מַה קָּרָה וְקִבֵּל תְּשׁוּבָה מַפְתִּיעָה: "כָּל הַיּוֹם אֲנִי מְשַׁפְשֶׁפֶת חִתּוּלִים, מַרְתִּיחָה בַּקְבוּקִים, מְקַרְצֶפֶת רְצָפוֹת, מְבַשֶּׁלֶת וּמְנַקָּה. אֵין לִי זְמַן לוֹמַר כַּמָּה קַאפִּיטְלַאךְ (פִּרְקֵי) תְּהִלִּים, אֶפְלוּ לְהִתְפַּלֵּל כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ אֲנִי לֹא מַסְפִּיקָה. כָּל הַמִּשְׁפָּחָה מְקַבֶּלֶת אֹכֶל מְבֻשָּׁל, אֲבָל מַה תֹּאכַל הַנְּשָׁמָה שֶׁלִּי?"

סַבָּא מֶנֶדֶל, אִישׁ סֵפֶר וְהָגוּת בְּכָל נִשְׁמָתוֹ, הֵבִין הֵיטֵב לְנַפְשָׁהּ שֶׁל סַבְתָּא שֶׁלִּי. הִיא הָיְתָה נַעֲרָה מַשְׂכִּילָה וּמְלֻמֶּדֶת, וְנִשְׁמָתָהּ שָׂאֲפָה תָּמִיד לִגְבָהִים. אֲבָל כְּאֵם לְתִינוֹקוֹת, בְּמֵיָחֵד בַּתְּנָאִים שֶׁל אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלְּפָנֵי קְרוֹב לְשִׁבְעִים שָׁנָה, בֶּאֱמֶת לֹא נוֹתַר פְּנַאי לְהִתְעַמֵּק בַּסִּדּוּר.

"אִידִישֶׁע מַאמָע (אִמָּא יְהוּדִיָּה) כְּמוֹךְ", אָמַר לָהּ סַבָּא, "מִתְפַּלֶּלֶת כָּל הַזְּמַן, לֹא רַק בְּשַׁחֲרִית וּבְמִנְחָה, כִּי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּךְ רְחָבוֹת יוֹתֵר מִן הַסִּדּוּר כֻּלּוֹ. אַתְּ מַלְבִּישָׁה אֶת הַיְלָדִים בַּבֹּקֶר וּמְבַקֶּשֶׁת: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יַעְנְקֶלֶ'ה שֶׁלִּי לֹא מַרְגִּישׁ טוֹב, תְּרַפֵּא אוֹתוֹ מַהֵר"; מְכִינָה אֲרוּחַת בֹּקֶר וּמִתְחַנֶּנֶת: "טַאטֶע זִיסְעֶר, (אַבָּא מְתוֹק) , תֵּן לַיְלָדִים שֶׁלִּי כֹּחַ לִלְמֹד תּוֹרָה". הַתְּפִלָּה שֶׁלָּךְ כְּתוּבָה בַּכֵּלִים וּבַסִּירִים, בַּחִתּוּלִים וּבְכָל הַצְּרָכִים הַקְּטַנִּים וְהַגְּדוֹלִים שֶׁל בְּנֵי הַבַּיִת. חַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם הֵם פִּרְקֵי הַתְּהִלִּים שֶׁלָּךְ".

סַבְתָּא הָיְתָה מְסַפֶּרֶת לָנוּ זֹאת פְּעָמִים רַבּוֹת. מֵאָז הִיא יָדְעָה וְהִרְגִּישָׁה - לֹא רַק הַסִּדּוּר הוּא צְנוֹר הַחִיּוּת שֶׁלָּהּ. הַפְּיָלָה הַגְּדוֹלָה וּבַקְבּוּקֵי הַזְּכוּכִית שֶׁל הַתִּינוֹקוֹת הָיוּ צְנוֹרוֹת נֶאֱמָנִים בֵּינָהּ לְבֵין "הָרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", הַיְלָדִים וְהַקְּשָׁיִים חִבְּרוּ לָהּ אֶת הַתְּפִלּוֹת הַחֲמוֹת בְּיוֹתֵר וְכָל פִּנָּה בַּבַּיִת נָעֲמָה לָהּ יוֹתֵר מִן הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי. רַק כַּאֲשֶׁר בָּגְרוּ הַיְלָדִים וְהִשְׁתַּפְּרוּ הַתְּנָאִים הִיא חָזְרָה לְהַרְטִיב אֶת הַ"קֶרְבָּן מִנְחָה" בְּדִמְעוֹתֶיהָ. וַאֲנַחְנוּ, הַנְּכָדִים, זוֹכְרִים אוֹתָהּ נֶאֱנַחַת מִדֵּי פַּעַם וּפוֹנָה בְּמִלִּים יְשִׁירוֹת אֶל אַבָּא שֶׁמַּאֲזִין לָהּ תָּמִיד, וּמְחַכֶּה לָתֵת לְבָנָיו כָּל מַה שֶּׁהֵם צְרִיכִים.

2. אני מקנא בתמימות

הַמּוֹרֶה רִבְקָה יָשְׁבָה בַּאֲסֵפַת הַהוֹרִים. הִיא מְלַמֶּדֶת בְּבֵית סֵפֶר בַּעֲיָרָה נִדַּחַת, שֶׁאוּכְלוּסִיַּת הַתַּלְמִידוֹת בּוֹ מַגִּיעָה מִמִּשְׁפָּחוֹת בַּעֲלוֹת רֶקַע קָשֶׁה. הַרִבְּה בַּעֲלוֹת תְּשׁוּבָה טְרִיּוֹת יֵשׁ בְּכִתָּתָהּ, וְהַרְבֵּה מַאֲבָקִים עַל צִבְיוֹן וְסִגְנוֹן. אֶת רֹב הַתַּלְמִידוֹת, יוֹדַעַת הַמּוֹרֶה רִבְקָה, לֹא הָיוּ מְקַבְּלִים בְּשׂוּם בֵּית סֵפֶר חֲרֵדִי מְבֻסָּס.

אֶל הַכִּתָּה נִכְנֶסֶת אִמָּא שֶׁל דִּקְלָה. אִשָּׁה קְשַׁת יוֹם, מְגֻדֶּלֶת לְבַדָּהּ אֶת יְלָדֶיהָ וּמִתְמוֹדֶדֶת עִם בְּעָיוֹת חִנּוּכִיּוֹת בַּבַּיִת. רַק לְאַחֲרוֹנָה הִצְלִיחָה לִמְצֹא עֲבוֹדָה קְבוּעָה בְּתוֹר קֻפָּאִית, וְעַזְבָה בְּשִׂמְחָה אֶת עֲבוֹדָתָהּ הַמְפָרֶכֶת בְּתוֹר עוֹזֶרֶת נְקִיּוֹן.

"שָׁלוֹם אִמָּא שֶׁל דִּקְלָה", אָמְרָה לָהּ הַמּוֹרֶה רִבְקָה בְּמֵאוֹר פָּנִים, דִּקְלָה מַמָּשׁ הִשְׁתַּפְּרָה בַּתְּקוּפָה הָאַחֲרוֹנָה".

אִמָּא שֶׁל דִּקְלָה הָיְתָה מְאֻשֶּׁרֶת. הִיא נָשְׂאָה עֵינֶיהָ לְמַעְלָה, שָׁלְחָה לַמְּרוֹמִים שִׁתֵּי נְשִׁיקוֹת בְּיָד מְגֻיֶּדֶת וְאָמְרָה בְּרֶגֶשׁ: "תּוֹדָה אַבָּא, תּוֹדָה!"

בְּעֵינֶיהָ שֶׁל הַמּוֹרֶה רִבְקָה נִצְּתָה הַעֲרָכָה עֲמֻקָּה. הִיא הַמַּשְׁכִּילָה, הִיא הַמְּטֻפַּחַת וְהַמְּפֻנָּקֶת מֵהַמִּשְׁתַּיִם. חַיֶּיהָ שֶׁלָּהּ מְרֻפָּדִים בְּכָל טוּב שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת מִבּוֹרֵא עוֹלָם בְּכָל צַעַד, לְעֻמַּת חַיִּים קָשִׁים וּמְחֻסְפָּסִים שֶׁעוֹבֶרֶת אִמָּא שֶׁל דִּקְלָה. אֲבָל מֵעוֹלָם הִיא לֹא שָׁלְחָה שְׁתֵּי נְשִׁיקוֹת לוֹהֲטוֹת כָּאֵלּוּ, סְפוֹנְטָנִיּוֹת, כְּשֶׁקָּרָה לָהּ מַשֶּׁהוּ טוֹב.

אֶת הַתּוֹדָה שֶׁלָּהּ לַבּוֹרֵא הִיא אוֹמֶרֶת בְּלַחַשׁ, בַּמִּסְתָּרִים, בְּמַעֲמַקֵּי הַלֵּב. הִיא אוֹמֶרֶת תּוֹדָה מִתּוֹךְ עֶמְדָּה מְרֻחֶקֶת יוֹתֵר. עַצְמָאִית, כְּאִלּוּ. עֲבוּר אִמָּא שֶׁל דִּקְלָה הוּא אַבָּא'לֶה, הוּא לְצַדָּהּ, הִיא מַרְגִּישָׁה אֶת נוֹכְחוּתוֹ לְיָדָהּ עַכְשָׁו, הָרֵגַע, תָּמִיד.

וְהַמּוֹרֶה רִבְקָה, וּבְכֵן... הִיא גַּם. הִיא בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֶּלֶת, מְיַחֶלֶת, מְבַקֶּשֶׁת וּמוֹדָה; הִיא נוֹתֶנֶת מַטְבֵּעַ לִצְדָקָה כְּשֶׁקּוֹרֶה לָהּ מַשֶּׁהוּ טוֹב וּכְשֶׁצָּרִיךְ יְשׁוּעָה; הִיא אִשָּׁה עֶרְכִּית וְאֵיכוּתִית; אֲבָל הִיא לֹא כָּזוֹ יַלְדָּה קְטַנָּה וְשׁוֹבָבָה שֶׁל אַבָּא, יַלְדָּה קְשׁוּרָה בַּעֲבוֹתוֹת, שֶׁמַּפְרִיחָה נְשִׁיקוֹת וְאוֹמֶרֶת בְּקוֹל: "תּוֹדָה, אַבָּא".

יֵשׁ נָשִׁים כָּאֵלּוּ. אֶפְשָׁר לְשַׁיֵּךְ אוֹתָן לִשְׁתֵּי קָטֶגוֹרְיוֹת עִקָּרִיוֹת: רַבָּנִיּוֹת צַדְקָנִיּוֹת כְּמוֹ סַבְתָּא שֶׁלִּי עָלֶיהָ הַשָּׁלוֹם וְעוֹד הַרְבֵּה נָשִׁים צְנוּעוֹת מֵהַדּוֹר הַהוּא, וּמִנֶּגֶד - בַּעֲלוֹת הַתְּשׁוּבָה. אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָן אֶת הַשְּׁכֵנוֹת בַּעֲלוֹת הַתְּשׁוּבָה, מְרִימוֹת אֶת הַמַּבָּט אוֹ עוֹצְמוֹת עֵינַיִם וְחוֹלְקוֹת בְּטִבְעִיּוּת קְשֵׁי אוֹ חֲוָיָה מְיֻחֶדֶת. הֵן הִתְרַגְּלוּ לְכָךְ מִן הָרֵגַע הָרִאשׁוֹן. בַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ, הֵן הִכִּירוּ אֶת בּוֹרֵא הָעוֹלָם בְּהֶכֵּרוּת יְשִׁירָה וּבִלְתִּי אֶמְצָעִית, וְהֵן לֹא מְוַתְּרוֹת עַל הַקֶּשֶׁר הַנִּפְלָא הַזֶּה אַף לְרֶגַע.

3. אצל בורא עולם אפשר להשיג הכל

כְּאֵלּוּ מִלִּים שָׁמַעְתִּי, לְמָשָׁל, מִשָּׂרָה, בַּעֲלַת תְּשׁוּבָה זֶה שָׁלֹשׁ שָׁנִים. כַּאֲשֶׁר בִּקַּשׁוּ מִמֶּנָּה לוֹמַר כַּמָּה מִלִּים לְנָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁל הַמְתָּנָה, הִיא שָׁפְעָה בְּחֹם מִלִּים שֶׁמְּעִידוֹת עַל אִשָּׁה מְחֻבֶּרֶת לַבּוֹרֵא בְּכָל נִשְׁמָתָהּ. "אָמַרְתִּי רַק מַה שֶּׁבּוֹרֵא עוֹלָם שָׂם לִי בַּפֶּה", הִיא מְגִיבָה לַמַּחֲמָאוֹת בְּשִׁיא הַפַּשְׁטוּת.

"יֵשׁ לִי מִשְׁפָּחָה", אוֹמֶרֶת שָׂרָה, "אֲבָל הַכֹּל תֵּאוֹרֶטִי. כְּשֶׁאַתְּ צְרִיכָה יְשׁוּעָה בֶּאֱמֶת, אַתְּ רוֹאָה אֶת זֶה רַק מִבּוֹרֵא עוֹלָם. בִּלְעָדָיו אִי אֶפְשָׁר לְהִתְמוֹדֵד. רַק הָאֱמוּנָה, שֶׁאַתְּ יוֹדַעַת שֶׁיֵּשׁ כְּזֶה אַבָּא גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵחַ שׁוּם אָדָם בָּעוֹלָם, הִיא שֶׁמַּחֲזִיקָה אוֹתָךְ".

"אַתְּ מִתְפַּלֶּלֶת חֹדֶשׁ, חֳדָשִׁים, שָׁנָה - בַּסּוֹף הוּא עוֹנֶה. אֵין תְּפִלָּה שֶׁחוֹזֶרֶת רֵיקָם. אָז לָמָּה אֵין תָּמִיד יְשׁוּעוֹת? אִם זֶה טוֹב לָנוּ אֲנַחְנוּ מְקַבְּלִים, אִם זֶה לֹא טוֹב לָנוּ לֹא נְקַבֵּל? מִלְּבַד זֹאת, מֵרֹב הַחֲטָאִים עָשִׂינוּ לָנוּ מָסַכִּים, וִילוֹנוֹת, שֶׁמַּפְרִידִים בֵּינֵינוּ לְבֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָז, כְּשֶׁאֲנַחְנוּ מִתְפַּלְּלִים מֵעֹמֶק הַלֵּב מַמָּשׁ, אוֹ שֶׁצַּדִּיק גָּדוֹל מִתְפַּלֵּל עָלֵינוּ, כָּל הַמָּסַכִּים נוֹפְלִים בְּמַכָּה אַחַת וְכָל הַיְשׁוּעוֹת מִסְתַּדְּרוֹת בְּפַעַם אַחַת, מִיָּד. בִּזְכוּת אוֹתָהּ תְּפִלָּה מֵעֹמֶק הַלֵּב. זֶה עִנְיָן שֶׁל זְמַן, צָרִיךְ לְקַוּוֹת, לֹא לְהִתְיָאֵשׁ.

"הָיִיתִי בְּמַצַּב קָשֶׁה. הִתְפַּלַּלְתִּי: בּוֹרֵא עוֹלָם, תֵּן לִי אֶת הַכֶּתֶר שֶׁלְּךָ, אֲנִי רוֹצָה לְהַקְדִּישׁ אֶת עַצְמִי לְךָ. עֲזֹר לִי לְהִתְחַזֵּק בִּשְׁבִילְךָ. וְרָאִיתִי נִפְלָאוֹת".

שָׂרָה נוֹתֶנֶת דֻּגְמָה קְטַנָּה אֵיךְ הַדְּבָרִים עוֹבְדִים כְּשֶׁפּוֹעֲלִים בֶּאֱמוּנָה מֻחְלֶטֶת וּמִתּוֹךְ הִשְׁתָּעֲנוּת מְלֵאָה עַל בּוֹרֵא עוֹלָם.

"יוֹם אֶחָד קִבַּלְתִּי מִכְתָּב רִשְׁמִי שֶׁבּוֹ הָיָה כָּתוּב שֶׁאֲנִי חַיֶּבֶת עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים שֶׁקֶל. זוֹ הָיְתָה טָעוּת שֶׁלָּהֶם. אֲנִי הִגַּשְׁתִּי אֶת כָּל הַמִּסְמָכִים שֶׁהָיָה עָלַי לְהַגִּישׁ, אַךְ בִּגְלַל סִבּוּךְ בִּיּוּרוֹקְרָטִי חִיְּבוּ אוֹתִי בְּכָל זֹאת. נִסִּיתִי לְהִתְקַשֵּׁר, לְבַקֵּשׁ, לְהַסְבִּיר - אֲבָל לֹא הָיָה עִם מִי לְדַבֵּר. עָמַדְתִּי בִּפְנֵי קִיר.

"אָמַרְתִּי: 'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה אָמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת הִשְׁתַּדְּלוּת - אֲנִי עוֹשָׂה הִשְׁתַּדְּלוּת אַחַת. אֲנִי כּוֹתֶבֶת מִכְתָּב לְגוֹרֵם רִשְׁמִי שֶׁקְּשׁוּר לַנּוֹשֵׂא, וְאַתָּה תַּעֲזֹר לִי. אַתָּה הַשּׁוֹפֵט שֶׁלִּי, אַתָּה הָעוֹרֵךְ דִּין שֶׁלִּי - תּוֹצִיא אֶת הָאֱמֶת לָאוֹר".

"כֻּלָּם אָמְרוּ לִי: 'שָׂרָה, יֵשׁ לָהֶם סוֹלְלָה שֶׁל עוֹרְכֵי דִּין, תִּתְפַּשְּׁרִי, תְּחַלְּקִי לְתַשְׁלוּמִים, תִּגְמְרִי אֶת הַסִּפּוּר. אֵין לָךְ שׁוּם סִכּוּי לַעֲמֹד מוּלָם'. אָמַרְתִּי לָהֶם: 'לִי יֵשׁ אֶת הָעוֹרֵךְ דִּין הֲכִי גָּדוֹל בָּעוֹלָם. הוּא יוֹצִיא אֶת הָאֱמֶת לָאוֹר'. אִשָּׁה חֲשׁוּבָה רָאֲתָה אֵיךְ אֲנִי מִתְוַכַּחַת עִם הַפְּקִידָה וְנִסְתָּה לְשַׁכְנֵעַ אוֹתִי שֶׁאֵין לִי סִכּוּי, אֲבָל אֲנִי לֹא נִכְנַעְתִּי. יָדַעְתִּי שֶׁאֲנִי צוֹדֶקֶת, וְעוֹמֵד לְצִדִּי הָעוֹרֵךְ דִּין הֲכִי גָּדוֹל. פָּנִיתִי אֵלָיו בִּתְפִלָּה כָּל יוֹם, הָיִיתִי חַיֶּבֶת אֶת עֶזְרָתוֹ, כָּל הַזְּמַן בִּקַּשְׁתִּי שֶׁיַּעֲזֹר לִי.

"אַחֵרֵי חָדְשַׁיִם קִבַּלְתִּי מִכְתָּב: הַנּוֹשֵׂא בְּטִפּוּל. עֵבֶר עוֹד חֹדֶשׁ - וְזֶה עֲדַיִן בְּטִפּוּל. יֵצֶר הָרָע בָּא אֵלַי וְאָמַר לִי: תִּתְקַשְׁרִי, תְּבָרְרִי, תְּזָרְזִי. שָׁאַלְתִּי אֶת הָרַבָּנִית שֶׁלִּי: 'עָשִׂיתִי אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת, אֲבָל הַיֵּצֶר הָרָע אוֹמֵר לִי לְנַדֵּד לָהֶם וְלִשְׁמֹעַ מַה קּוֹרֶה. הַאִם אֲנִי צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת זֹאת?' הִיא אָמְרָה לִי: 'תְּחַכִּי עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ'.

"בָּכִיתִי לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָמַרְתִּי לוֹ: 'מַסְפִּיק, אֵין לִי כֹּחַ, תֵּן לִי הוֹכָחָה שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ אוֹתִי. אֲנִי בְּמַצָּב קָשֶׁה, אֲנִי לֹא עוֹבֶדֶת וַאֲנִי חַיֶּבֶת סְכוּם גָּדוֹל, זֶה מַפְרִיעַ לִי כָּל הַזְּמַן. תּוֹרִיד לִי אֶת זֶה מֵהָרֹאשׁ'.

"כַּעֲבֹר שְׁבוּעַ קִבַּלְתִּי מִכְתָּב שֶׁהַחוֹב הִתְבַּטֵּל, נִמְחַק!! אָז תַּגִּידִי לִי אַתְּ - אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר אֶת זֶה אִם לֹא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים? כֻּלָּם הָיוּ בְּהֶלֶם, מֵעוֹלָם לֹא הָיָה דָּבָר כָּזֶה. אֲבָל אֵצֶל בּוֹרֵא עוֹלָם אֶפְשָׁר הַכֹּל, רַק לְהַשְׁלִיךְ עָלָיו, וְהוּא עוֹשֶׂה הֲכִי טוֹב מִכֻּלָּם".

4. מלים של בעלת תשובה

וְאָנוּ? שֶׁהִכַּרְנוּ אוֹתוֹ מֵהָעֲרִיסָה, שֶׁאָמַרְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" מֵהֶרֶגַע שֶׁלִּמְּדָנוּ לְדַבֵּר, שֶׁמְּבָרְכוֹת בְּאִינְסְטִינְקְט וּמַקְפִּידוֹת לֹא לְפַסְפֵּס שׁוּם תְּפִלַּת מִנְחָה, מָתַי שׂוֹחֲחִנוּ אִתּוֹ בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה? אָה, בֶּטַח, כְּשֶׁהָיִינוּ בַּכֹּתֶל לִפְנֵי חֲדָשִׁים, וּלְמַעַן הָאֱמֶת אָנוּ גַּם מְבַקְּשׁוֹת כָּל יוֹם בְּ'שְׁמַע קוֹלֵנוּ'. אֲבָל כְּשֶׁמּוֹרְחִים אֶת הַסֶּנְדְּבִיצִ'ים, כְּשֶׁהַיֶּלֶד מַרְגִּיז אוֹתָנוּ מְאֹד, כְּשֶׁסְּתָם תּוֹלִים כְּבִיסָה אוֹ כְּשֶׁיּוֹצְאִים לִקְנוֹת זוּג נַעֲלַיִם, לְרֹב נוֹדְדוֹת הַמַּחְשָׁבוֹת אֶל כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ וְשֶׁרוֹצִים. לִפְעָמִים צוֹעֲקִים עַל מִי שֶׁלֹּא בְּסֵדֶר, נוֹאָמִים נְאוּמִים חוֹצְבֵי לֶהָבוֹת לְכָל הַנּוֹגְעִים בַּדָּבָר, אֲבָל מָתַי לָאַחֲרוֹנָה צָעַקְנוּ יְשִׁירוֹת אֶל אַבָּא?

חִפַּשְׂתִּי כַּמָּה נָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁמְּקֻשָּׁרוֹת וּמְחֻבָּרוֹת בְּכָל מְאֹדָן, בֶּאֱלוֹל כְּמוֹ בְּטֵבֵת, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּמוֹ בְּלַ"ג בָּעֹמֶר. נָשִׁים שֶׁבּוֹחֲשׁוֹת סֵכֶר בַּקָּפֶה וְחוֹשְׁבוֹת כַּמָּה מָתוֹק לְהֶכִין קָפֶה שֶׁל בֹּקֶר לַיְלָדִים שֶׁקָּמִים לִלְמֹד תּוֹרָה, וְלֹא מִתְרַגְּזוֹת עַל נַהַג הָאוֹטוֹבּוּס שֶׁסָּרַב לִפְתֹּחַ אֶת הַדֶּלֶת, כִּי 'הָאחוּר לָעֲבוֹדָה נִקְבַּע כְּבָר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה', לֹא?

מִירִי הוֹפְמַן, מְנַהֶלֶת מִכְלֶלֶת שָׁלֵם, הִיא אִשָּׁה שׁוֹפַעַת עֲרָכִים, אֱמוּנָה וְחֶדְוַת עֲשִׂיָּה. חַיֶּיהָ שֶׁל מִירִי הֵם פִּינְג-פּוֹנְג שֶׁל קֶשֶׁר רָצוּף עִם הַבּוֹרֵא. "אֲנַחְנוּ חַיִּים עַל זְמַן שְׁאוּל", הִיא מְתַמְצֶתֶת אֶת מִשְׁנַת חַיֶּיהָ עַל רֶגֶל אַחַת, "וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהַצְדִּיק אֶת הָאֲרָכַת הַחוֹוֶה שֶׁלָּנוּ. אִם אֲנַחְנוּ מְמַלְּאִים מַסְפִּיק אֶת הַזְּמַן בַּחֲשִׁיבָה חִיּוּבִית וּבַעֲשִׂיָּה חִיּוּבִית, אֲנַחְנוּ כְּאִלּוּ מַצְדִּיקִים אֶת עֶצֶם הַשְּׁהִיָּה שֶׁלָּנוּ כָּאן. אֲנִי כָּל הַזְּמַן מַשְׁתַּדֶּלֶת שֶׁלַּקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְהֶיה מַשְׁתַּלֵּם שֶׁאֲנִי נִמְצֵאת כָּאן".

מִירִי לֹא אוֹמֶרֶת זֹאת כְּתֵאוֹרְיָה. מִתּוֹךְ הִתְמוֹדְדוּת עִם מַחֲלָה לֹא פְּשׁוּטָה לְמָדָה מִירִי לְבַקֵּשׁ, לְהִתְחַנֵּן וּלְקַבֵּל. אִם יִשְׁתַּלֵּם לְאַבָּא שֶׁהִיא נִמְצֵאת כָּאן - הוּא יַשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּרַחֲמָיו

הָרַבִּים. אֵין בֶּן אָדָם שֶׁלֹּא סוֹבֵל. אִיּוֹב קָבַע שֶׁאָדָם לְעָמָל יוּלָּד. אֵיךְ אוֹמְרִים בְּבֵיתָהּ שֶׁל מִירִי? "לֹא בָּאנוּ לְכָאן כְּדֵי לֶאֱכֹל גְּלִידָה".

אֲבָל סֵבֶל הוּא מֻשָּׂג יַחֲסִי. יֵשׁ מִי שֶׁהַסֵּבֶל שֶׁלּוֹ הוּא כְּמִי שֶׁהִכְנִיס יָד לְכִיסוֹ לְהוֹצִיא מַטְבֵּעַ אַחַת אַךְ הֶעֱלָה מַטְבֵּעַ אַחֶרֶת, וְיֵשׁ מִי שֶׁהִתְנַסָּה בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים יוֹתֵר. שֶׁאִישׁ לֹא יִתְנַסֶּה, אֲבָל מִנִּסְיוֹנוֹת - צוֹמְחִים. נִסְיוֹנוֹת מְקָרְבִים אוֹתָנוּ לְאַבָּא, קוֹשְׁרִים אֵלָיו בַּעֲבוֹתוֹת עָבִים.

"אֵין מִי שֶׁמַּגִּישׁ בַּקָּשָׁה לְהִתְקַבֵּל לְבֵית הַסֵּפֶר לְסֵבֶל", מַסְבִּירָה זֹאת מִירִי, "אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהִתְקַבֵּל, אִישׁ אֵינוֹ מְוַתֵּר עַל קְנָיְנֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבֵּית הַסֵּפֶר הַזֶּה מַקְנֶה לְתַלְמִידָיו".

"כְּאִמָּא לְמִשְׁפָּחָה בְּרוּכָה, אֱלֹקִים נָסָה אוֹתִי פְּעָמִים אֲחָדוֹת. פַּעֲמַיִם נָסַעְתִּי עִם הַיְלָדִים לְחו"ל מִפְּנֵי שֶׁשּׁוּם רוֹפֵא בָּאָרֶץ לֹא יָכוֹל הָיָה לְטַפֵּל בָּהֶם. עָמַדְתִּי בִּפְנֵי אֶתְגָּרִים בְּרִיאוּתִיִּים שֶׁאִשָּׁה מִמַּצַּעַת לֹא עוֹמֶדֶת בָּהֶם. גַּם מִבְּחִינָה כַּלְכָּלִית הָיִיתִי בְּמַצָּב שֶׁבּוֹ הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס יְחִידִי, וַאֲנִי כְּגָמוּל עָלַי אִמּוֹ מַמָּשׁ. כָּל כָּךְ הַרְבֵּה פְּעָמִים מָצָאתִי אֶת עַצְמִי בְּסִיטוּאַצְיוֹת שֶׁהֵן כְּדֶרֶךְ לְלֹא מוֹצָא. שָׁאַלְתִּי אֶת עַצְמִי: לָמָּה אַתְּ לֹא מִשְׁתַּגַּעַת? וְיָדַעְתִּי כִּי אֲנִי בַּיָּדִים שֶׁל אַבָּא גָּדוֹל וְרַחוּם, אֲנִי מְחֻבָּקֶת, וּמִי שֶׁהוּא מְחַבֵּק מַרְגִּישׁ מְחֻזָּק. כִּי כְּשֶׁאֱלֹקִים מְנַסֶּה אוֹתָנוּ, הוּא מְאַפְשֵׁר לְהִתְרוֹמֵם מִתּוֹךְ הַנִּסָּיוֹן וְלָצֵאת מְחֻזָּקִים", אוֹמֶרֶת מִירִי הוֹפְמַן.

כְּמוֹ בַּשִּׁיר הַיָּדוּעַ שֶׁכָּתַב אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַמּוּסָר בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן, עַל עֻקְבוֹת בְּלֵיל שֶׁלֶג בְּמוֹרַד צוּק תָּלוּל, אוֹתוֹ שִׁיר שֶׁעָבַר הֶסְבָּה לַעֻקְבוֹת בַּחוֹל, מִירִי חוֹוָה אֶת זוּג הָעֻקְבוֹת הַיָּחִיד בַּמַּשְׁעוֹלִים הַקְּשִׁים שֶׁל חַיֶּיהָ בְּדְבָרִים גְּדוֹלִים וּבִדְבָרִים קְטַנִּים. וְגַם הַסּוֹבְבִים אוֹתָהּ, אֵלּוּ שֶׁרוֹאִים מִקָּרוֹב אֶת הַקֶּשֶׁר הַיְשִׁישׁ שֶׁלָּהּ עִם הַבּוֹרֵא, לָמְדוּ לְהָבִין שֶׁקֶּשֶׁר הֲדָדִי כָּזֶה הוּא מַשֶּׁהוּ מְצִיאוּתִי לַחֲלוּטִין.

"עַד לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים הָיִיתִי מְנַהֶלֶת בְּפֹעַל שֶׁל סֶמִינָר גָּדוֹל לַאֲמֵרִיקָאִיּוֹת. הַתַּלְמִידוֹת אָהֲבוּ אוֹתִי, בָּרוּךְ ה', הִצְלַחְתִּי לְקַדֵּם אֶת הַסֶּמִינָר מַשְׁמָעוּתִית, וְהַהַנְהָלָה רָצְתָה לָבוֹא לִקְרָאתִי. "חֹדֶשׁ אֶחָד שָׁאֲלָה אוֹתִי הַמַּזְכִּירָה: 'אוּלַי אַתְּ רוֹצָה כֶּסֶף מְזֻמָּן וְלֹא שֵׁיק?' זֶה הִתְאִים לִי, כִּי הָיִיתִי צְרִיכָה לְשַׁלֵּם שְׁכִירוּת לַדִּירָה שֶׁל הַבַּת שֶׁלִּי. בְּאוֹתוֹ יוֹם קִבַּלְתִּי מַעֲטָפָה סְגוּרָה גְּדוֹלָה מְלֵאָה בְּשֹׁטָרוֹת וְהִכְנַסְתִּי אוֹתָהּ לַתִּיק. בָּאוֹטוֹבּוּס הָיָה צָפוּף וְלֹא שַׂמְתִּי לֵב, וּפִתְאֹם רָאִיתִי שֶׁהַמַּעֲטָפָה שֶׁהָיוּ בָהּ 1,500 דוֹלָר נֶעֱלָמָה.

הָיָה עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ, עַד שֶׁהִגַּעְתִּי כְּבָר הֶחְשִׁיךְ הַיּוֹם וְהָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וַאֲנִי אִבַּדְתִּי מַעֲטָפָה עִם כָּל הַמַּשְׂכֹּרֶת שֶׁלִּי. אֲנִי צְרִיכָה אֶת הַכֶּסֶף לְאֹכֶל, לְקַיֵּם אֶת הַבַּיִת חֹדֶשׁ שָׁלֵם. בְּמֵיָחֵד הָיִיתִי צְרִיכָה דְּחוּף כֶּסֶף לַמַּשְׂכֹּרֶת שֶׁל הַבַּת שֶׁלִּי, מָחָר בַּבֹּקֶר הִיא צְרִיכָה לְקַבֵּל אֶת

הַתַּשְׁלוּם, וְהִיא הָיְתָה אִשָּׁה אֲנָטִי דָּתִית שֶׁרַק חִפְּשָׂה לְתַפֵּס אֶת הַדָּתִיִּים הַגַּנָּבִים, שֶׁתָּמִיד הֵם לֹא בְּסֵדֶר, וּמָה אַגִּיד לָהּ? הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁסּוֹגְרִים עָלַי מִכָּל הַצְּדָדִים.

"הֵרַמְתִּי אֶת הָעֵינַיִם וְאָמַרְתִּי: 'אַבָּא, אִם אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה לִי כָּךְ אֲנִי אֶתְמָרֵד, אֲנִי אֶכְעַס, תֵּדַע שֶׁלֹּא. אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁאַתָּה רַק מַעֲמִיד אוֹתִי בְּנִסָּיוֹן, אַתָּה אַבָּא טוֹב וְכָל מַה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה לִי הוּא רַק טוֹב, וַהֲכִי טוֹב שֶׁיְּכוֹל לִהְיוֹת. אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁתַּעֲזֹר לִי לַעֲבֹר אֶת הַמַּצָּב הַזֶּה בְּשָׁלוֹם.

'אֲנִי צְרִיכָה דְּחוּף כֶּסֶף. אִם לֹא אֲשַׁלֵּם מָחָר בַּבֹּקֶר אֶת הַשְּׂכִירוּת יִהְיֶה חִלּוּל ה'. זוֹ הַמַּשְׂכֹּרֶת שֶׁלִּי, עַל יָדָהּ אֲנִי צְרִיכָה לָשִׂים לֶחֶם עַל הַשֻּׁלְחָן בַּבַּיִת שֶׁלִּי'. הִסְתּוֹבַבְתִּי כְּמוֹ אֲרִי בְּסוּגָר, וְאָז - בּוּם! כָּל מַעֲרֶכֶת הַחַשְׁמַל בַּבַּיִת קָרְסָה. חֹשֶׁךְ כָּבֵד. יֵשׁ אָצְלִי מִסְפָּר טֶלֶפוֹן זְמִין שֶׁל חַשְׁמַלַּאי עֲרָבִי זוֹל שֶׁאֲנִי תָּמִיד מַזְעִיקָה אוֹתוֹ. טִלְפַּנְתִּי אֵלָיו, וְהוּא הִגִּיעַ מִיָּד.

"הַחַשְׁמַלַּאי בָּדַק אֶת הַמַּעֲרֶכֶת וְטָעַן שֶׁהִיא כְּבָר שָׁיְכֶת לְמוּזֵאוֹן. צָרִיךְ לְהַחֲלִיף אֶת כָּל רֶשֶׁת הַחַשְׁמַל בַּבַּיִת. בְּאֹפֶן זְמַנִּי, עַד שֶׁנּוּכַל לַעֲרֹךְ טִפּוּל רְצִינִי, הוּא אִלְתֵּר אֵיזוֹ קוֹמְבִינָה וְהֶחֱזִיר לָנוּ אֶת הַחַשְׁמַל.

"בֵּינְתַיִם דִּבַּרְתִּי בַּטֶּלֶפוֹן - טוֹב שֶׁיֵּשׁ לָנוּ טֶלֶפוֹן שֶׁלֹּא צָרִיךְ חַשְׁמַל - וְנִסִּיתִי לְהַשִּׂיג כֶּסֶף. דִּבַּרְתִּי עִם אַחַת הַבָּנוֹת שֶׁלִּי וְסִפַּרְתִּי לָהּ עַל ה'בְּרוֹךְ' שֶׁקָּרָה לִי הַיּוֹם. דָּאַגְתִּי לְמָחָר, הַמַּשְׂכֹּרֶת עָמְדָה עַל הַמִּשְׁמָר שֶׁלֹּא 'נַעֲשֹׂק' אוֹתָהּ וְחָשַׁשְׁתִּי מֵחִלּוּל הַשֵּׁם. הָיִיתִי חַיֶּבֶת כֶּסֶף בְּדְחִיפוּת. כָּל אוֹתוֹ זְמַן הַחַשְׁמַלַּאי עָמַד בַּצַּד וְהִקְשִׁיב. סִיַּמְתִּי אֶת הַשִּׂיחָה וְהוּא שָׁאַל: 'מַה קָּרָה? כַּמָּה אַתְּ צְרִיכָה? כָּל הַבְּעָיָה הִיא 1,500 דוֹלָר? זֶה הַכֹּל?' הוּא הוֹצִיא מֵאֵיזֶה כִּיס מְרֻפָּט בַּמִּכְנָסַיִם מַעֲטָפָה עָבָה וְשָׁלַף 500 דוֹלָר. 'וְאוּלַי אַתְּ צְרִיכָה יוֹתֵר?'

"שָׁאַלְתִּי אֶת בַּעֲלִי, וְהוּא אָמַר שֶׁאֵין בְּעָיָה לְקַחַת הַלְוָאָה מִגּוֹי. כָּתַבְתִּי לוֹ שֶׁטֶר כִּי לְפִי הַהֲלָכָה אָסוּר לְלְוּוֹת בְּלִי שֶׁטֶר, קִבַּלְתִּי אֶת מְלֹא הַסְּכוּם שֶׁהָיִיתִי זְקוּקָה לוֹ וּפָרַשְׁתִּי אֶת הַתַּשְׁלוּמִים בְּאֹפֶן נוֹחַ. אָז אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְחוּשׁ בְּאֹפֶן יְשִׁיר אֵיךְ מְלַוִּים אוֹתָנוּ, אֵיךְ נוֹשְׂאִים אוֹתִי עַל כַּפַּיִם?"

הַדֻּגְמָאוֹת נִגְרוֹת כְּאֶשֶׁד, הַסִּפּוּרִים מַפְלִיאִים. אֲבָל יוֹתֵר מִשֶּׁאֲנִי מִתְפַּעֶמֶת מִן הַנִּסִּים שֶׁמְּחוֹלֶלֶת פְּנִיָּה יְשִׁירָה, אֲנִי מַעְדִּיפָה לְהִתְמַקֵּד בִּתְחוּשַׁת הַהִתְרַפְּקוּת הַקְּרוֹבָה, הָאֲהוּבָה. אֵיךְ מְדַבְּרִים עִם הַשֵּׁם כָּל הַזְּמַן, עַל כָּל דָּבָר.

"אֲנִי בְּטֻבְעִי יוֹדַעַת לִכְעֹס", אוֹמֶרֶת מִירִי, "וְיֵשׁ לִי יְכֹלֶת הִתְנַסְּחוּת שֶׁיְּכוֹלָה לִהְיוֹת בּוֹנָה מְאֹד, אַךְ עֲלוּלָה לִהְיוֹת חֲלִילָה מַזִּיקָה. יֵשׁ לִי חִצִּים רְצִינִיִּים מְאֹד, וַאֲנִי מְבַקֶּשֶׁת כָּל יוֹם: אַבָּא, תֵּן לִי כֹּחַ שֶׁאוּכַל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֹּחַ שֶׁנָּתַתָּ לִי רַק לְטוֹבָה, שֶׁאוּכַל לְקָרֵב בָּנִים רְחוֹקִים.

אֲנִי שׁוֹפֶכֶת דְּמָעוֹת כַּמַּיִם, שֶׁהַיְלָדִים שֶׁלִּי יִהְיוּ קְרוֹבִים לַתּוֹרָה וְלָעֲבוֹדָה. אֲנִי מְבַקֶּשֶׁת כָּל יוֹם, כְּמַעַט כָּל הַיּוֹם, שׁוֹפֶכֶת שְׁלוּלִיּוֹת.

"כָּל אֶחָד מַגִּיעַ לָעוֹלָם מְצֻיָּד בְּתִיק הַמֵּכִיל כִּשְׁרוֹנוֹת וִיכוֹלוֹת. קִבַּלְתִּי הַרְבֵּה יְכוֹלוֹת, אָז אֲנִי אֶתְגָּאֶה בָּהֶם? זֶה כְּמוֹ מִישֶׁהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַכְשִׁיר כַּפָּקְס, וְהוּא מְקַבֵּל הַרְבֵּה כַּפָּקְסִים. הַאִם הוּא יָכוֹל לְהַשְׁוִיץ שֶׁהוּא אַחֲרַאי עַל כָּךְ? הֲרֵי הוּא רַק קִבֵּל אוֹתָם. מִי טִפֵּשׁ וְקַטָן שֶׁיַּגִּיד שֶׁהוּא הָגָה רַעְיוֹן גָּאוֹנִי? הַבּוֹרֵא שְׁלַח לוֹ כַּפָּקְס, הִכְנִיס לוֹ לְרֹאשׁ אֶת הָרַעְיוֹן הַגָּאוֹנִי, הַאִם הוּא הִכְנִיס זֹאת לְעַצְמוֹ?

"אֲנִי מַרְצָה מְבֻקֶּשֶׁת בַּצִּבּוּר הַכְּלָלִי. אֲנִי מַרְצָה, לְמָשָׁל, בְּמִכּוֹן מֶנְדֶּל לְמַנְהִיגוּת, מִשְׁרַד הַחִנּוּךְ הַזְמִין אוֹתִי לְהַרְצוֹת בִּפְנֵי מְנַהֲלִים בְּאֵזוֹר הַמֶּרְכָּז, אֲנִי יְכוֹלָה לְמְנוֹת רְשִׁימָה מְכֻבֶּדֶת מְאֹד שֶׁל בָּמוֹת. סִבָּה לְגַאֲוָה, נָכוֹן?

וּבְכֵן, עֲבַרְתִּי אֵרוּעַ כָּל שֶׁהוּא וְהָיְתָה לִי הַפְרָעָה בָּרָמָה שֶׁל דִּבּוּר בְּסִיסִי בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה שָׁעוֹת טוֹבוֹת. אָז הָיְתָה לִי הִזְדַּמְנוּת מְצֻיֶּנֶת לַחֲווֹת בְּדִיּוּק מִי מֵשִׂיחַ אִלְמִים, וּמָה אֲנִי יְכוֹלָה לְדַבֵּר בְּכֹחוֹת עַצְמִי. הָיוּ לִי אוֹתוֹ רֹאשׁ, אוֹתוֹ פֶּה, אוֹתָן שִׁנַּיִם וְלָשׁוֹן, וְלֹא יָכֹלְתִּי לוֹמַר כְּלוּם. אֲפִלּוּ מִלָּה. אָז אֵיזֶה מָקוֹם יֵשׁ לְהִתְגָּאוֹת בַּמֶּה שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לוֹמַר?

5. "איך למדת את הכח של תפלה ושל אמונה?"

"תְּפִלָּה הִיא קֶשֶׁר, קֶשֶׁר שֶׁהוּא מַתָּנָה. טַסְתִּי לְבוֹסְטוֹן עִם אַחַת הַבָּנוֹת שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לַעֲבֹר נִתּוּחַ רְצִינִי מְאֹד. הִיא הָיְתָה בְּחֶדֶר נִתּוּחַ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת. בִּשְׁעָתוֹ חָשַׁבְתִּי שֶׁאֲנִי גְּדוֹלָה מִכָּלָם וְלֹא צְרִיכָה עֶזְרָה, נָסַעְתִּי לְבַד, וְאָז לָמַדְתִּי כַּמָּה אֲנִי קְטַנָּה. בִּתִּי הָיְתָה בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וּכְשֶׁהִיא נֶתְחָה נֶתְחוּ בְּמַקְבִּיל כַּמָּה נְעָרִים נוֹסָפִים בְּאוֹתָהּ שִׁכְבַת גִּיל, וּלְצַדִּי יָשְׁבָה אִמָּא נוֹסֶפֶת, שֶׁשָּׁיֶכֶת לְכַת הַהֵיימִישׁ - נוֹצְרִים דָּתִיִּים וְחַיִּים בֶּאֱמוּנָה גְּדוֹלָה. לְאִמָּא הַזּוֹ קָרְאוּ "פֵּיית"" - אֱמוּנָה.

יָשַׁבְתִּי וְהִתְפַּלַּלְתִּי, אֲבָל כַּמָּה אֶפְשָׁר? שַׁחֲרִית בְּמֶשֶׁךְ שָׁעָה וָחֵצִי, מִלָּה בְּמִלָּה. אַחַר כָּךְ סִיַּמְתִּי תְּהִלִּים - אַרְבַּע שָׁעוֹת. זֶה הָיָה יוֹם שִׁשִּׁי קָצָר, וּבָאָרֶץ כְּבָר הָיְתָה שַׁבָּת, כָּךְ שֶׁלֹּא יָכֹלְתִּי לַעֲמֹד בְּקֶשֶׁר. הִסְתּוֹבַבְתִּי כְּמוֹ אָרִי, וְשׁוּב תְּהִלִּים, וְסוֹף סוֹף הִגִּיעַ הַזְּמַן לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה, וְשׁוּב הִתְפַּלַּלְתִּי וְאָמַרְתִּי תְּהִלִּים.

"כַּעֲבֹר כַּמָּה יָמִים שׁוֹחַחְתִּי עִם פֵּיית' בַּמַּחְלָקָה. הִיא שְׁאָלָה אוֹתִי: 'אֵיךְ הֶחֱזַקְתְּ מַעֲמָד'? "עָנִיתִי לָהּ: 'אֲנִי לֹא יוֹדַעַת, אֱלֹקִים הֶחֱזִיק אוֹתִי'.

"הִיא אָמְרָה: 'רָאִיתִי אֵיךְ לֹא הֵרַמְתְּ אֶת הָעֵינַיִם מֵהַסֵּפֶר וְקִנֵּאתִי בָּךְ. הָיִיתִי כָּל כָּךְ לְבַד, עַל אַף שֶׁאָנוּ מְחֻבָּרִים יוֹתֵר מִכָּל נוֹצְרֵי אַחֵר'.

"הָיִיתִי מוּדַעַת לַסִּכּוּנִים שֶׁבְּנִתּוּחַ יוֹתֵר מֵאֲנָשִׁים מִן הַשּׁוּרָה. יָדַעְתִּי מִמָּה לְפַחֵד, אֲבָל יָדַעְתִּי שֶׁאֵין לִי שׁוּם דָּבָר לַעֲשׂוֹת מִלְּבַד לְבַקֵּשׁ וְלִבְכּוֹת. שֶׁלֹּא יִהְיוּ שׁוּם נְזָקִים, שֶׁלֹּא יִגָּרְמוּ

שׁוּם תּוֹעָלוֹת לְוַאי, שֶׁהַנִּתּוּחַ יַצְלִיחַ... אַתְּ יוֹדַעַת כַּמָּה זֶה מַעֲצִים וּבוֹנֶה הַשָּׁעוֹת הַלָּלוּ? אֲנִי רוֹאֶה בְּבָתֵּי חוֹלִים אֲנָשִׁים שָׁעַל פָּנָיו אֵין לָהֶם קֶשֶׁר לַבּוֹרֵא, מְנֻתָּקִים לְגַמְרֵי, אֲבָל הֵם מִתְפַּלְּלִים. תְּפִלָּה הִיא כֹּחַ, הִיא מַמָּשׁ מְשַׁנָּה אֶת הַטֶּבַע.

"הָיָה לִי תִּנּוּר אֲמֵרִיקָנִי מְשֻׁכְלָל, אֲבָל אִם מִישֶׁהוּ 'טָרַק אֶת הַדֶּלֶת' - הַמַּצֵּת הָאֶלֶקְטְרוֹנִי הָלַךְ לְאִבּוּד וְלֹא הָיָה נִתָּן לְהַדְלִיק אוֹתוֹ. פַּעַם, כְּשֶׁהַיְלָדִים שֶׁלִּי הָיוּ קְטַנִּים, הַבָּצֵק הָיָה מוּכָן לַאֲפִיָּה, אֲבָל מִישֶׁהוּ 'טָרַק אֶת הַדֶּלֶת' וְהַתַּנּוּר לֹא נִדְלַק בְּשׁוּם אֹפֶן. בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיְתָה לִי אֶפְשָׁרוּת לֶאֱפוֹת בְּשׁוּם תַּנּוּר אַחֵר וְהָיִיתִי פָּשׁוּט תְּקוּעָה.

"אָמַרְתִּי לַיְלָדִים: 'מַאמִי צְרִיכָה לֶאֱפוֹת חַלּוֹת, בּוֹאוּ נַגִּיד תְּהִלִּים שֶׁהַתַּנּוּר יִדְלַק'. הַיְלָדִים הִתְפַּלְּלוּ, אָמַרְנוּ תְּהִלִּים, בִּקַּשְׁנוּ, וְהַתַּנּוּר נִדְלַק!

"בְּיוֹם רִאשׁוֹן בַּבֹּקֶר בָּא הַטֶּכְנַאי. אָמַרְתִּי לוֹ שֶׁקָּרְתָה תַּקָּלָה, אֲבָל אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שֶׁזֶּה לֹא הָיָה הַמַּצֵּת, כִּי הַתַּנּוּר עָבַד. הוּא פָּתַח אֶת הַתַּנּוּר, הוֹצִיא אֶת הַמַּצֵּת וְהֶרְאָה לִי שֶׁהוּא סָדוּק לְכָל אָרְכּוֹ, וְשָׁאַל: 'מָה עָבַד? הַתַּנּוּר לֹא יָכוֹל לִדְלֹק כָּךְ'.

"אָמַרְתִּי לוֹ: אֲנִי אָפִיתִי פֹּה בְּיוֹם שִׁשִּׁי 3 ק"ג חַלּוֹת!

הוּא אוֹמֵר לִי: 'לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת, אַתְּ מַגְזִימָה'.

"אֲבָל אֲנִי לֹא הִגְזַמְתִּי, אֲנִי אָפִיתִי! אֲנִי לֹא אוֹמֶרֶת שֶׁקּוֹרִים לָנוּ נִסִּים גְּלוּיִים. אֲנַחְנוּ לֹא הַבַּבָּא סָאלִי. אֲבָל בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁשִּׁי לֹא יָדַעְתִּי שֶׁהַמַּצֵּת הָלַךְ, הָיְתָה אֵיזוֹשֶׁהִי בְּעָיָה וְהַתְּפִלָּה שֶׁל הַיְלָדִים עָזְרָה. הַתַּנּוּר נִדְלַק. לוּ קֹדֶם לָכֵן הָיִיתִי רוֹאָה בָּעֵינַיִם מַצֵּת סָדוּק, בְּוַדַּאי לֹא הָיִינוּ זַכָּאִים לְהִפּוּךְ סִדְרֵי הַטֶּבַע. אֲבָל עֲבָדָה, הַתְּפִלָּה עָזְרָה.

"נוֹלְדוּ לִי תְּאוֹמִים פַּגִּים, קְטַנְטַנִּים. עָבַרְנוּ שָׁנָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר אוֹתָהּ בִּכְלָל, נָדַדְנוּ מִבֵּית חוֹלִים לְבֵית חוֹלִים. בָּכִיתִי וְהִתְפַּלַּלְתִּי, 'אַבָּא תְּרַחֵם עָלַי, תֵּן לִי לָבוֹא אֵלֶיךָ לְהִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ תּוֹדָה. לָמָּה לֹא תְּאַפְשֵׁר לִי לָבוֹא לְהוֹדוֹת לְךָ, וְלֹא רַק מִתּוֹךְ בֶּכְיִי?' אֲנִי לֹא אַרְחִיב יוֹתֵר מִדַּי, אֲבָל לְשֵׁם הַמַּחְשָׁה רַק אֹמַר שֶׁהַ"חֵידֶר" הִצִּיב אוּלְטִימָטוּם, שֶׁאִם לֹא אַקְפִּיץ אוֹתָם כְּתָּה הֵם לֹא יוּכְלוּ לְלִמּוֹד שָׁם יוֹתֵר...

"בְּאוֹתָם יָמִים טְרוּפִים אֲחָרֵי שֶׁנּוֹלְדוּ הַתְּאוֹמִים הַפַּגִּים, הָיִיתִי בְּקֶצֶב חַיִּים בִּלְתִּי אֶפְשָׁרִי. שָׁאַלְנוּ אֶת אֶחָד מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל אִם אֲנִי פְּטוּרָה מִתְּפִלָּה, וְהָיוּ יָמִים שֶׁבָּהֶם אָכֵן לֹא הָיוּ לִי אֶפִלּוּ עֶשֶׂר דַּקּוֹת לִתְפִלָּה חָטוּפָה. מָצָאתִי אֶת עַצְמִי מוֹדָה לַה' עַל הַזְּכוּת לְהִתְפַּלֵּל, עַל הַזְּכוּת לְהוֹדוֹת, כִּי מַה זֶּה מְשַׁנֶּה אֵיזוֹ דִּיאֲגְנוֹזָה יִתְּנוּ הָרוֹפְאִים? מַה מְשַׁנֶּה אֵיזוֹ תַּחֲזִית כַּלְכָּלִית מִישֶׁהוּ יִתֵּן?"

"אֲנִי הַיּוֹם כְּבָר אִמָּא וְסַבְתָּא, וְהַאֱמִינִי לִי, בְּכָל שָׁלָב בַּחַיִּים רוֹאִים אֶת זֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שֶׁרַק לְדָבָר אֶחָד יֵשׁ מַשְׁמָעוּת בַּחַיִּים.

"וְלֹא צָרִיךְ לַחֲכוֹת לִזְמַנִּים קְרִיטִיִּים כְּדֵי לְדַבֵּר, כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל. אֲנִי בְּאֶמְצַע אֲפִיָּה, וְהִנֵּה אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שֶׁנִּתְקַעְתִּי, נִרְאֶה לִי שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי מַסְפִּיק שְׁמָרִים. 'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי רוֹצָה לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת, אֵין לִי זְמַן לְהַעֲמִיד עוֹד עִסָּה, זֶה יוֹם שִׁשִּׁי קָצָר. תַּעֲזֹר לִי!' לֹא צָרִיךְ לְחַכּוֹת לְצָרוֹת, אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל עַל כָּל דָּבָר קָטָן! רַק תְּפִלָּה.

"מְסֻפָּר בַּגְּמָרָא, שֶׁפַּעַם הָיְתָה מַחֲלָה שֶׁפָּגְעָה בַּעֲצֵי הַפְּרִי. מִי שֶׁהֶעֱצִים שֶׁלּוֹ נִפְגְּעוּ, תְּלָה צָעִיף מְיֻחָד בְּרֹאשֵׁי הָעֲצִים לְסִימָן שֶׁנִּצְרָךְ הוּא לִתְפִלָּה וּלְרַחֲמִים, אֲנָשִׁים רָאוּ אֶת הַצָּעִיף וְהִתְפַּלְּלוּ עַל הָעֲצִים, וְהֵם הִבְרִיאוּ. זֶה הָיָה כְּלָל נָקוּט: אֲנָשִׁים הִתְפַּלְּלוּ וְהָעֵצִים הִבְרִיאוּ! זֶה הַכֹּחַ שֶׁל תְּפִלָּה.

"אִם אַתָּה חַי אֶת זֶה, זֶה חֵלֶק מֵהַהֲוַי. זֶה הוֹפֵךְ לִהְיוֹת חֵלֶק מֵהַחַיִּים שֶׁלְּךָ. בַּעֲלִי אוֹמֵר שֶׁאִם אֶכְתֹּב אֶת כָּל הַסִּדְרָה שֶׁל הַהִתְהַלְּכֻיּוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִתִּי, זֶה יְמַלֵּא כְּרַכִּים שְׁלֵמִים, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְרִין עָלֶיךָ אֶת מַה שֶּׁקּוֹרֵן מִמְּךָ. הַמַּהֲרַ"ל אוֹמֵר שֶׁאֲנַחְנוּ כְּמוֹ כֵּלִים שְׁקוּפִים, שֶׁמְּקַבְּלִים אֶת הַצֶּבַע לְפִי מַה שֶּׁיּוֹצְקִים לְתוֹכָם. הַשֵּׁם נָתַן לָנוּ תִּיק מָלֵא כֵּלִים, וְהַשְּׁאֵלָה הִיא לְאָן נְנַתֵּב אֶת הַכֵּלִים שֶׁנִּתְּנוּ לָנוּ".

6. **והנה ספור נוסף שהעביר בי צמרמרת, אם כי בעלת המעשה לא רצתה להחשף**
לְשׁוֹשַׁנָּה הָיְתָה בַּת... אֵיךְ לוֹמַר בַּעֲדִינוּת? בַּת לֹא קַלָּה. אַחַת כָּזוֹ, שֶׁהַמּוֹרוֹת תָּמִיד הִתְלוֹנְנוּ עָלֶיהָ, וְגַם בַּבַּיִת מִשּׁוּם מָה בְּכָל הַמְּרִיבוֹת הִיא הָיְתָה מְעֹרֶבֶת. תָּמִיד הָיְתָה סְבִיבָהּ סוֹעֵר וְעַצְבָנִי, וְהַשְּׁבִילִים אֲלֶיהָ הָלְכוּ וְנֶחְסְמוּ. וְיוֹם אֶחָד, אַחֲרֵי אֵינְסְפּוֹר אַזְהָרוֹת וּפְגִישׁוֹת, שׁוֹשַׁנָּה קִבְּלָה אוּלְטִימָטוּם אַחֲרוֹן: אוֹ שֶׁהַיַּלְדָּה מֻפְנֵית לְטִפּוּל פְּסִיכוֹלוֹגִי רְצִינִי שֶׁיְּשַׁפֵּר אֶת הַהִתְנַהֲגוּת, אוֹ שֶׁאֵין לָהּ עוֹד מַה לַּעֲשׂוֹת בְּבֵית סֵפֶר רָגִיל. הַמְּנַהֶלֶת הוֹדִיעָה זֹאת חַד מַשְׁמָעִית.

שׁוֹשַׁנָּה הִבְטִיחָה לְטַפֵּל. גַּם הִיא הִרְגִּישָׁה שֶׁהַגְּדֹשָׁה הַסְּאָה, וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ לַעֲזֹר לַיַּלְדָּה אַחַת וּלְתָמִיד.

חֲדָשִׁים אַחַר כָּךְ הִתְקַשְּׁרָה הַמְּנַהֶלֶת לְשׁוֹשַׁנָּה, הַפַּעַם כְּדֵי לְהִתְפַּעֵל וּלְהַחְמִיא. הִיא הָיְתָה מֻכְרָחָה לְבָרֵר מִי הַפְּסִיכוֹלוֹגִית הַנִּפְלָאָה שֶׁהִצְלִיחָה לְחוֹלֵל אֶת הַבִּלְתִּי יֵאָמֵן בְּחֲדָשִׁים בִּלְבַד. פְּסִיכוֹלוֹגִית כָּזוֹ הִיא נֶכֶס שֶׁכָּל מְנַהֶלֶת צְרִיכָה לְהַחֲזִיק אֶת מִסְפַּר הַטֶּלֶפוֹן שֶׁלָּהּ בְּאַרְנָק בְּקִבְיעוּת.

שׁוֹשַׁנָּה שְׁתְקָה לְרֶגַע וְעוֹד רֶגַע. הִיא הִתְלַבְּטָה מַה לוֹמַר וְאֵיךְ לוֹמַר, וּלְבַסּוֹף הוֹדְתָה: הִיא פָּנְתָה לַפְּסִיכוֹלוֹג הַגָּדוֹל מִכֹּלָם, זֶה שֶׁמְּכַוֵּן אֶת כָּל הַפְּסִיכוֹלוֹגִים וּמֵבִין אֶת הַנֶּפֶשׁ עַד לִפְרָטֵי פְּרָטִים. הוּא שֶׁיָּצַר אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְהוּא הַיָּחִיד שֶׁמְּסֻגָּל לְטַפֵּל בְּכָל תַּחֲלוּאֶיהָ.

"הַמְנַהֶלֶת", הִשְׁתַּפְּכָה שׁוֹשַׁנָּה, "הָיֵינוּ בִּמְצוּקָה אֲמִתִּית. הַיַּלְדָּה סָבְלָה, אֲנַחְנוּ סָבַלְנוּ, וְלֹא הָיָה לִי שׁוּם אִישׁ מִקָּצוֹעַ מֻמְלָץ בְּמִחְיר שֶׁיְּכֹלְנוּ לַעֲמֹד בּוֹ. אָז פָּשׁוּט פָּנִיתִי לְרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁפָּכַתִּי דְּמָעוֹת כַּמַּיִם וְאָמַרְתִּי לוֹ: אַתָּה נָתַתָּ לִי אֶת הַיַּלְדָּה, אַתָּה נָתַתָּ לָהּ אֶת הַקְּשָׁיִים וְאֶת הַיֵּצֶר הָרָע שֶׁמַּצִּיק לָהּ כָּל כָּךְ. מִכָּל הַפְּסִיכולוֹגִים שֶׁבָּעוֹלָם אֲנִי בּוֹחֶרֶת לְפָנוֹת רַק אֵלֶיךָ. אֵין מִי שֶׁיְּכוֹל לְטַפֵּל בָּהּ כָּמוֹךָ, כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ וְאַתָּה תַּמְשִׁיךְ לַעֲשׂוֹת. מִמֵּילָא כָּל טִפּוּל פְּסִיכולוֹגִי שֶׁיַּצְלִיחַ הַרְבֵּה אוֹ מְעַט - הַהַצְלָחָה תִּהְיֶה רַק בְּעֶזְרָתְךָ. אָז תֵּן לָהּ אֶת הָעֶזְרָה בְּאֹפֶן יָשִׁיר.

"הִרְגַּשְׁתִּי בְּאוֹתוֹ רֶגַע בְּכָל הַלֵּב שֶׁרַק הוּא יָכוֹל לַעֲזֹר, וְטִפּוּל שֶׁלּוֹ יִהְיֶה יָעִיל יוֹתֵר מִכָּל שִׂיחַת נֶפֶשׁ אַחֶרֶת. תַּגִּידִי אַתְּ, הַמְנַהֶלֶת, הוּא לֹא עֶזֶר הֶכִי טוֹב מִכֻּלָּם?"

עֶזֶר וְעוֹד אֵיךְ, הִתּוֹצָאוֹת נִכְרוֹת בַּשֶּׁטַח. הַיּוֹם הַיַּלְדָּה הִיא פֶּרַח אֲמִתִּי, בַּת עֶרְכִּית שֶׁכָּל מוֹרֶה מְאַחֶלֶת לְעַצְמָהּ כַּמָּה כְּמוֹהָ בַּכִּתָּה.

7. התמודדות בדרך אמונה ותפלה

אֶלִישֶׁבַע חָוָתָה יַלְדוּת קָשָׁה. בְּעָיוֹת מִשְׁפַּחְתִּיוֹת עָשְׁקוּ מִמֶּנָּה אֶת יַלְדוּתָהּ וְחָמְסוּ בְּכֹחַ כָּל חֲמִימוּת בֵּיתִית שֶׁיָּכְלָה לִהְיוֹת לָהּ. לַמְרוֹת זֹאת - וְאוּלַי דַּוְקָא בְּעֻקְבוֹת זֹאת - הִיא זָכְתָה לִגְדֹל כְּאִישִׁיוּת מְיֻחֶדֶת בְּמִינָהּ, מְשֻׁעֶנֶת לְרַבִּים וּמְגַדַּלּוֹר שֶׁל אֱמוּנָה לוֹהֶטֶת.

"נְסִיוֹנוֹת מְחַשְּׁלִים אֶת הָאָדָם וּמְחַבְּרִים אוֹתוֹ לְמָקוֹם אַחֵר", מַסְבִּירָה אֶלִישֶׁבַע. "נָתַתָּ לִירֵאֶיךָ נֵס לְהִתְנוֹסֵס". יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁגּוֹרְמִים לְאָדָם לִהְיוֹת מְקֻשָּׁר לַבּוֹרֵא בְּכָל נַפְשׁוֹ, נְסִיוֹנוֹת בְּמְיֻחָד מְחַזְּקִים אֶת הַקֶּשֶׁר. "כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי, וְהַשֵּׁם יַאַסְפֵנִי". גַּם הַמַּתָּנָה וְצִפִּיָּה מְקָרְבִים מְאֹד לַבּוֹרֵא. הַרְבֵּה פְּעָמִים מַמְתִּינִים לְמַשֶּׁהוּ, מְצַפִּים וּמְיַחֲלִים. הָיֵינוּ רוֹצִים לְוַותֵּר עַל הַהַמְתָּנָה, אַךְ יֵשׁ בְּעָצֶם הַמַּצָּב הַזֶּה כֹּחַ עָצוּם לִיצֹר תְּלוּת בַּבּוֹרֵא וְקֶשֶׁר עִמּוֹ, לְהָבִיא לְקִרְבַת אֱלֹקִים שֶׁקָּשֶׁה לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ בַּשִּׁגְרָה.

אֶלִישֶׁבַע, אַתְּ אֵיתָנָה כָּל כָּךְ. נוֹלָדִים עִם אֱמוּנָה כָּזוֹ, אוֹ שֶׁהַקֶּשֶׁר נִבְנָה עִם הַזְּמַן?

"לֹא נוֹלָדִים עִם זֶה", עוֹנָה אֶלִישֶׁבַע, "אַךְ הָיְתָה לִי דְּמוּת לְחִקּוּי. זֶה הָיָה סַבָּא שֶׁלִּי זַצַ"ל, מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר הַקּוֹדֵם. הוּא הָיָה מְקֻשָּׁר לֶאֱלֹקִים בְּכָל נִימֵי נִשְׁמָתוֹ, כְּאִלּוּ הוּא הָיָה נוֹתֵן לוֹ יָד. 'גַּם שָׁם יָדְךָ תַּנְחֵנִי וְתֹאחֲזֵנִי...' - זֶה הָיָה סַבָּא. תָּמִיד הוּא הִנְחָה אוֹתָנוּ, הִפְנָה אֶת הַמַּבָּט שֶׁלָּנוּ לְמַעְלָה. מֵעוֹלָם הוּא לֹא נָסָה לִפְתֹּר לָנוּ אֶת הַבְּעָיוֹת, לוֹמַר שֶׁהַדְּבָרִים יִסְתַּדְּרוּ. תָּמִיד הוּא הִפְנָה אוֹתָנוּ לְאַבָּא אוֹהֵב.

"הוּא הִסְבִּיר שֶׁאֵין הַקָּבָ"ה בָּא בִּטְרוּנְיָה עִם בְּרִיּוֹתָיו, וְגַם כְּשֶׁהֵיוּ לוֹ עֲצָמוֹ נְסִיוֹנוֹת קָשִׁים הוּא לֹא נָפַל. הוּא הִסְבִּיר שֶׁהַנִּסְיוֹנוֹת הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר הֵם הַיִּעוּד שֶׁלְּמַעֲנוֹ נִשְׁלַחְנוּ לָעוֹלָם, וְשָׁם נִמְצָא הַתִּקּוּן שֶׁלָּנוּ.

"גַּם בַּיְחָסִים בֵּינֵינוּ לְבֵין אֲנָשִׁים, בְּתִקְשׁוֹרֶת פְּשׁוּטָה בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ, כְּשֶׁהֵיוּ חִלּוּקֵי דֵּעוֹת בֵּינֵי לְבֵין הַמַּעֲבִיד, הָיָה סַבָּא מַזְכִּיר מִשְׁפָּט מֵחוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת: 'אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמֶּה שֶׁמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ כְּמִלֹּא נִימָה'. אִם הַמְנַהֵלֶת פָּגְעָה בָּךְ, אִם נִרְאֶה לָךְ שֶׁמִּישֶׁהוּ עָשָׂה לָךְ - הוּא לֹא הָיָה עוֹשֶׂה לוֹ לֹא הָיְתָה לוֹ רְשׁוּת מִבּוֹרֵא עוֹלָם. זֶה הָיָה הַקַּו הַמַּנְחֶה שֶׁלּוֹ. תִּהְיוּ תָּמִיד מְחֻבָּרִים, מְקֻשָּׁרִים, לְאָב הָאוֹהֵב, הַמַּמְתִּין לָכֶם בְּעִתּוֹת צָרָה וּבְזְמַן שִׂמְחָה.

"הַקֶּשֶׁר הַזֶּה לְהַשֵּׁם עָזַר לִי מְאֹד בְּכָל הַמַּצָּבִים. תָּמִיד יָדַעְתִּי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁקָּרָה חָסַךְ מִמֶּנִּי מַשֶּׁהוּ אַחֵר, כִּי כָּל הַזְּמַן אַבָּא אוֹהֵב אוֹתִי וְעוֹשֶׂה לִי מַה שֶּׁטּוֹב.

"מְסֻפָּר בַּנְּבִיא עַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁנִּלְקְחוּ נְשׁוֹתָיו וְכָל יְלָדָיו לַשֶּׁבִי כַּאֲשֶׁר יָצָא לִפְשֹׁט עַל צִקְלַג. וְאָז כָּתוּב: 'וַיִּתְחַזֵּק דָּוִד בַּה'".

הֲרֵי לְדָוִד הָיָה הָאוּרִים וְתֻמִּים, וְיָכוֹל הָיָה לְקַבֵּל מִיָּד תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה מַה לַּעֲשׂוֹת בְּשָׁעָה כָּזוֹ וְהֵיכָן נִמְצְאִים הַנֶּעֱדָרִים. אוֹמְרִים הַמְפָרְשִׁים, שֶׁלִּפְנֵי שֶׁדָּוִד הִרְגִּישׁ הִשְׁעָנוּת מֻחְלֶטֶת, לִפְנֵי שֶׁהִתְחַזֵּק בְּהַשֵּׁם, אֵין אוּרִים וְתֻמִּים וְלֹא יַעֲזֹר שׁוּם אֶמְצָעִי. אֵין הַשְׁכֵּינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה. רַק אַחֲרֵי שֶׁהִרְגִּיעַ אֶת עַצְמוֹ וְהִגִּיעַ לִמְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ, הוּא יָכוֹל לָגֶשֶׁת לָאוּרִים וְתֻמִּים.

"אָדָם אֶחָד הִגִּיעַ לְאֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַמּוּסָר בַּדּוֹר הַקּוֹדֵם כְּשֶׁהֵחֵל לְחַתֵּן אֶת יְלָדָיו וְהִתְלוֹנֵן שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לְהִתְחִיל. אָמַר לוֹ הַמַּשְׁגִּיחַ: 'ר' איד, אֲנִי רוֹצֶה שֶׁתֵּדַע שֶׁגַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ מִזֶּה'. לְיָמִים, כְּשֶׁסִּיֵּם לְחַתֵּן אֶת יְלָדָיו, אָמַר הָאִישׁ, שֶׁלּוּ הָיָה הָרַב מוֹצִיא הַמְחָאָה וְרוֹשֵׁם סְכוּם נִכְבָּד, אוּלַי הָיָה עוֹזֵר לוֹ לְחַתֵּן יֶלֶד אֶחָד, אַךְ בַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה הוּא עָזַר לוֹ לְחַתֵּן אֶת כֻּלָּם.

"זוֹהִי נְקֻדָּה נוֹסֶפֶת שֶׁסִּפֵּר שֶׁלִּי לִמֵּד אוֹתָנוּ. לְדַוֵּחַ לַבּוֹרֵא וּלְסַפֵּר עַל כָּל דָּבָר שֶׁקּוֹרֶה לָנוּ בַּחַיִּים. פְּשׁוּט לְסַפֵּר, לְדַעַת שֶׁהוּא נִמְצָא לְיָדֵי כָּל הַזְּמַן. הַגִּישָׁה הַזּוֹ נִטְרְלָה לִי כְּעֶסִים מִבְּנֵי אָדָם. לֹא הָיוּ לִי צִפִּיּוֹת רַבּוֹת. מַדּוּעַ לִכְעֹס עַל הַמְנַהֶלֶת שֶׁעָשְׂתָה לִי כָּךְ אוֹ לֹא? מֵאָז שֶׁהִפְנַמְתִּי שֶׁהַבּוֹרֵא מְסַדֵּר לִי הַכֹּל בַּצּוּרָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר שֶׁאֶפְשָׁר, הִפְסַקְתִּי לְבַקֵּשׁ שֶׁיְּסַדְּרוּ לִי אֶת הַמַּעֲרֶכֶת לְפִי בַּקָּשׁוֹת סְפֶּצִיפִיּוֹת. לֹא רוֹצָה לְבַקֵּשׁ וְלֹא רוֹצָה לִכְעֹס שֶׁלֹּא מִלְּאוּ אֶת בַּקָּשׁוֹתַי. הוּא כְּבָר מְסַדֵּר לִי הַכֹּל בַּדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר.

"יֵשׁ בְּ"בֵּית הַמּוֹרֶה" קוּרְס חָשׁוּב שֶׁרָצִיתִי הַרְבֵּה פְּעָמִים לָלֶכֶת אֵלָיו, אַךְ לֹא הָיִיתִי מוּכָנָה לְצֵאת לְשֵׁם כָּךְ מִן הַבַּיִת אַחַר הַצָּהֳרַיִם. חִכִּיתִי שֶׁקּוּרְס הַבֹּקֶר יִסְתַּדֵּר עִם הַמַּעֲרֶכֶת שֶׁלִּי. הַשָּׁנָה כְּבָר הָיִיתִי חַיֶּבֶת אֶת הַקּוּרְס, אֲבָל הִתְאַפַּקְתִּי וְלֹא בִּקַּשְׁתִּי שֶׁהַשָּׁעוֹת יַתְאִימוּ לִי, כְּדַי לֹא לְהִתְאַכְזֵב וְלִכְעֹס. אָמַרְתִּי לְהַשֵּׁם: 'אִם אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁאֶסַּיֵּם אֶת הַלִּמּוּדִים, אֲנִי אוּכַל לִלְמֹד אֶת הַקּוּרְס הַזֶּה'.

כְּשֶׁקִּבַּלְתִּי אֶת מַעֲרֶכֶת הַשָּׁעוֹת נִדְהַמְתִּי. בְּאוֹתוֹ יוֹם אֲנִי מְסַיֶּמֶת לְלַמֵּד בְּשָׁעָה 10:30, הַקּוֹרְס בְּשָׁעָה 11:30, אוֹטוֹבּוּס מֵבִיא אוֹתִי עַד הַמָּקוֹם, אֲנִי מְסַיֶּמֶת לְלַמֵּד וּמַגִּיעָה לַיְלָדִים הַבַּיְתָה בְּשָׁעָה 1:00. רַק כְּשֶׁהֶחְלַטְתִּי שֶׁרַק הוּא יְסַדֵּר לִי אֶת הַמַּעֲרֶכֶת, הַכֹּל הִסְתַּדֵּר.

"צָרִיךְ לְהִתְאַמֵּן בַּגִּישָׁה הַזּוֹ בְּקִשָּׁיֵי פַּרְנָסָה, בְּמַעֲרֶכֶת הַזּוּגִיּוּת וּבְכָל נוֹשֵׂא בַּחַיִּים. כְּשֶׁאַתָּה מַפְנֶה כָּל קֹשִׁי לְבוֹרֵא עוֹלָם, אַתָּה נַעֲשֶׂה סַבְלָן יוֹתֵר, רָגוּעַ יוֹתֵר, מְקַבֵּל יוֹתֵר. אַתָּה צָרִיךְ לָדַעַת מַה שֶּׁטַּח הַפְּעֻלָּה שֶׁלְּךָ, מָה הַחוֹבָה שֶׁלְּךָ בָּעוֹלָם וּמָה אַתָּה צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר לְמִישֶׁהוּ גָּדוֹל מִמְּךָ לְהוֹבִיל. תֵּעָשֶׂה הַכֹּל לְמַעַן הַשֵּׁם, וְהוּא כְּבָר יַצְלִיחַ דַּרְכְּךָ.

"רָצִיתִי מְאֹד שֶׁבַּעֲלִי יַפְסִיק לַעֲבֹד בְּיוֹם שִׁשִּׁי אַחֲרֵי חֲצוֹת הַיּוֹם. בְּגִלַּל אֹפִי הָעֲבוֹדָה שֶׁלּוֹ הָיָה קָשֶׁה מְאֹד לַעֲמֹד בָּזֶה, אֲבָל אֲנִי רָצִיתִי מְאֹד, בִּקַּשְׁתִּי וְהִתְחַנַּנְתִּי אַלְפֵי פְּעָמִים. הָיָה לִי חָשׁוּב מְאֹד לְשַׁנּוֹת זֹאת.

"לְבַסּוֹף הֵבַנְתִּי שֶׁבַּקָּשׁוֹת כְּלַפֵּי אָדָם לֹא יוֹעִילוּ, וְרַק עִם מִי שֶׁלְּמַעְלָה אוּכַל לְדַבֵּר. הִפְסַקְתִּי לְלְחֹץ בַּכִּוּוּן הַלֹּא נָכוֹן וּבִקַּשְׁתִּי זֹאת רַק מֵרִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְיוֹם אֶחָד זֶה קָרָה. מֵעַצְמוֹ, בְּלִי שֶׁלָּחַצְתִּי, בְּלִי שֶׁדִּבַּרְתִּי. מַשֶּׁהוּ בְּלִבּוֹ נֶהֱפַךְ וְהוּא מֵעַצְמוֹ הִפְסִיק לַעֲבֹד בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

כָּךְ גַּם כְּלַפֵּי הַיְלָדִים. אֲנַחְנוּ מְנַסִּים לְשַׁמֵּשׁ דֶּגְמָא אִישִׁית טוֹבָה, לְלַמֵּד מַה שֶּׁאֶפְשָׁר. אֲבָל כָּל כָּךְ הַרְבֵּה דְּבָרִים אֵין לָנוּ אֶפְשָׁרוּת לַעֲשׂוֹת, בְּכָל כָּךְ הַרְבֵּה תְּחוּמִים אֵיננוּ יְכוֹלִים לְשַׁלֵּט. וְאָז אֲנִי פּוֹנָה וּמְבַקֶּשֶׁת: 'רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שִׁלַּשְׁה שֻׁתָּפִים יֵשׁ בָּאָדָם, מַה שֶּׁאַבָּא וְאִמָּא לֹא יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת - אַתָּה תַּעֲשֶׂה. וְהוּא תָּמִיד עוֹשֶׂה".

מָתַי אַתְּ מְדַבֶּרֶת אֶל הַשֵּׁם? בַּתְּפִלָּה אוֹ כָּל הַזְּמַן?

"בְּהֶחְלֵט לֹא רַק בִּשְׁעַת תְּפִלָּה מֵהַסִּדּוּר. הָיוּ תְּקוּפוֹת שֶׁאֲפִלּוּ הִתְכַּתַּבְתִּי עִם בּוֹרֵא עוֹלָם. בַּיָּמִים שֶׁהָיִיתִי לְבַד בַּבַּיִת, הָיִיתִי בּוֹדֶדָה וְהָיָה לִי קָשֶׁה. דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ - יְשִׂיחֶנָּה יְשִׁירוֹת אֵלָיו. הַקְּשָׁיִים שֶׁלִּי אֵינָם מְעַנְיְנִים אִישׁ, אֲבָל אוֹתוֹ הֵם מְעַנְיְנִים, אָז כָּתַבְתִּי וְסִפַּרְתִּי לוֹ.

"אֲנִי מְבַקֶּשֶׁת מִמֶּנּוּ בְּכָל רֶגַע שֶׁאֲנִי זְקוּקָה לְמַשֶּׁהוּ, אוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ מַשֶּׁהוּ מְשַׂמֵּחַ שֶׁאֲנִי רוֹצָה לְשַׁתֵּף בּוֹ. אֲנִי מְבַקֶּשֶׁת עַל כָּל דָּבָר, גַּם עַל דְּבָרִים רוּחָנִיִּים. אֲבָל לְמַדְתִּי כְּלָל: מֻתָּר לְבַקֵּשׁ, אָסוּר לְהִתְעַקֵּשׁ. הוּא יוֹדֵעַ מָתַי טוֹב לְתֵת כָּל דָּבָר. אֲנַחְנוּ כְּמוֹ תִּינוֹק רָעֵב, בּוֹכִים וּמְבַקְּשִׁים דַּיְסָה. אֲבָל אִם הַדַּיְסָה חַמָּה מִדַּי, אִמָּא יוֹדַעַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁהִיא תִּתְקָרֵר. הוּא כְּבָר יְמַלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתֵנוּ בַּזְּמַן הַנָּכוֹן".

אַתְּ הִתְקָרַבְתְּ לַבּוֹרֵא בְּעִקְבוֹת הַקְּשָׁיִים שֶׁעָבַרְתְּ. אֵיךְ יַעֲשֶׂה אֶת הַדֶּרֶךְ אָדָם שֶׁזָּכָה לְחַיִּים קַלִּים וַחֲלָקִים?

"אֲנִי אֶכֵּן הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נוֹטֵשׁ אוֹתִי לָרֶגַע. כָּל הַזְּמַן הִרְגַּשְׁתִּי תְּשׁוּמֶת לֵב מְיֻחֶדֶת, לְטוֹב וּלְמוּטָב. עַד עַכְשָׁו אֲנִי רוֹאָה אֶת חֶסֶד הַשֵּׁם שֶׁגָּמַל עָלַי. הָעֲבָדָה שֶׁיָּצָאתִי

בְּרִיאָה וּשְׂמֵחָה אַחֲרֵי הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁעָבַרְתִּי הִיא נֵס גָּלוּי. 'לוּלֵי הַקָּבָ"ה מְסַיְּעוֹ לֹא יָכוֹל לוֹ', אָז מַה יֵּשׁ לִי לוֹמַר?

"מִי שֶׁלֹּא חוֹוֶה קְשָׁיִים - צָרִיךְ לְשַׁנֵּן בַּבַּיִת כָּל הַזְּמַן. 'קוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם מְעִידִין בּוֹ'. אִם יְנַעֲרוּ אֶת הַקִּירוֹת בְּבֵיתֵךְ - מַה יִּנְשֹׁר מֵהֶם? אֵלּוּ מִשְׁפָּטִים יִפְּלוּ מֵהֶם? בִּטּוּיִים שֶׁל אַהֲבָה לַה', כְּמוֹ 'הֱיֵילִיגֶער בַּשֶּׁעפֶּער' שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת אִמּוֹתֵינוּ, מִשְׁפָּטִים שֶׁל קִרְבָה וְשִׂמְחָה, אוֹ קִטּוּרִים וְ'אֵין לִי כֹּחַ'?

"סַבָּא שֶׁלִּי לִמֵּד אוֹתָנוּ לִהְיוֹת כָּל הַזְּמַן מְחֻבָּרִים, מְקֻשָּׁרִים - גַּם כְּשֶׁאָנוּ בְּתוֹךְ הַסִּירִים. הַיּוֹם אֲנִי שׁוֹמֵעַת אֶת בַּעֲלִי וְאֶת הַיְלָדִים מְדַבְּרִים בַּמִּשְׁפָּטִים הָאֵלּוּ. זֶה נִסְפָּג. זוֹ הַתְּזוּנָה לַנֶּפֶשׁ, שֶׁבְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן הוֹפֶכֶת לְחֵלֶק מֵהַיֶּלֶד. כְּכָל שֶׁאַתְּ מַסְפִּיגָה אֶת זֶה וּמְשַׁנֶּנֶת עוֹד וְעוֹד, זֶה מַשְׁפִּיעַ וְנִקְלָט יוֹתֵר. כְּשֶׁיֶּלֶד רוֹאֶה שֶׁכָּל קְשָׁי מַפְנִים כְּלַפֵּי בּוֹרֵא עוֹלָם וְלֹא כְּלַפֵּי אֲנָשִׁים, הוּא לוֹמֵד לִחְיוֹת אֶת הַהַנְהָגָה וְהַקֶּשֶׁר לָאֱלֹקִים".

אֵיךְ מַעֲבִירִים אֶת הַמָּסָר הַזֶּה לַיְלָדִים?

"אֲנִי נֶעֱזֶרֶת הַרְבֵּה בְּחוֹבֶרֶת 'אֵיךְ לְגַלּוֹת אֶת הָאֱלֹקוּת שֶׁבְּתוֹכִי וּלְהִתְחַבֵּר לַבּוֹרֵא' מֵאֵת ד"ר מִרְיָם אַדָּהָאן. אֲנַחְנוּ רוֹשְׁמִים נִצָּחוֹנוֹת רוּחָנִיִּים שֶׁחָוִינוּ בְּמֶשֶׁךְ הַיּוֹם, וְזֶה עוֹזֵר לַיְלָדִים לְהַכִּיר בְּעֶרֶךְ מַעֲשֵׂינוּ וּבְכֹחֵנוּ הָרַב לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לַבּוֹרֵא. הַיְלָדִים לוֹמְדִים לְבַשֵּׂר לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשׂוֹרוֹת, וּלְסַפֵּר לוֹ עַל דְּבָרִים קְטַנִּים שֶׁשָּׂמְחוּ אוֹתָם. הֵם לוֹמְדִים הַכָּרַת הַטּוֹב. כָּל יְצִירַת קֶשֶׁר כָּזוֹ מְקָרֶבֶת אוֹתָם לַבּוֹרֵא וְהוֹפֶכֶת אוֹתוֹ לְשֻׁתָּף בְּלִתִּי נִפְרָד מֵחַיֵּי הַיּוֹם יוֹם שֶׁלָּהֶם".

8. **נס גלוי... בכח תפלה תמימה**

לְרִנָּה קָרָה דָּבָר מוּזָר בְּמֶשֶׁךְ שָׁבוּעוֹת רַבִּים: כִּמְעַט בְּכָל לֵיל שַׁבָּת כָּבָה אֶחָד מֵהַנֵּרוֹת שֶׁהִדְלִיקָה. בְּכָל שָׁבוּעַ - נֵר אֶחָד. 'מֵילֶא, לוּ הָיוּ כְּבִים כְּמָה נֵרוֹת, אוֹ אֲפִלּוּ כֻּלָּם', חָשְׁבָה רִנָּה לְעַצְמָהּ, 'הָיִיתִי יְכוֹלָה לִטְעֹן שֶׁיֵּשׁ פְּגָם בְּיִצּוּר הַנֵּרוֹת, אַךְ אִם בְּכָל שָׁבוּעַ רַק אֶחָד מֵהֶם כָּבֶה, סִימָן שֶׁיֵּשׁ פְּגָם בִּי עַצְמִי וְעָלַי לְתַקֵּן אוֹתוֹ'.

רִנָּה עָרְכָה חֶשְׁבּוֹן נֶפֶשׁ וְהִגִּיעָה לְמַסְקָנָה שֶׁעָלֶיהָ לַעֲבֹד בְּאֹפֶן דְּחוּף עַל מִדַּת הַכַּעַס. כִּמְעַט בְּקַבִּיעוּת הִיא מִתְפָּרֶצֶת עַל הַיְלָדִים בְּיוֹם שִׁשִּׁי הֶעָמוּס, וְאַפִלּוּ שָׁלוֹם הַבַּיִת מוּפָר לִפְעָמִים בְּשָׁעוֹת שֶׁל לַחַץ. בְּוַדַּאי הַנֵּר הַכָּבוּי הוּא אִיתוּת לְכַבּוֹת אֶת אֵשׁ הַכַּעַס.

בַּשָּׁבוּעַ שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן רִנָּה דֵּי הִשְׁתַּדְּלָה, וְגַם הִצְלִיחָה מְעַט. אַךְ לְאַחַר הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת הִיא שׁוּב הִבְחִינָה בְּנֵר שֶׁמִּתְחִיל לְהַבְהֵב, וְשַׁלְהֶבְתּוֹ הַקְּטַנְטַנָּה לֹא מַצְלִיחָה לְהִתְאוֹשֵׁשׁ וְלַעֲלוֹת מַעְלָה. דְּמָעוֹת כִּמְעַט עָלוּ בְּעֵינֶיהָ שֶׁל רִנָּה.

"אַבָּא", הֵיא פָּנְתָה חֲרֵשׁ לְבוֹרֵא הָעוֹלָם, "אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁאַתָּה רוֹמֵז לִי מַשֶּׁהוּ דֶּרֶךְ הַנֵּר הַזֶּה. אִם אָכֵן הָרֶמֶז הוּא שֶׁאַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֶתְגַּבֵּר עַל מִדַּת הַכַּעַס שֶׁלִּי, תַּשְׁאִיר אֶת הַנֵּר הַזֶּה, שֶׁלֹּא יִדְעַךְ לַחֲלוּטִין וְיִכְבֶּה. אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁכַּעַסְתִּי גַּם הַיּוֹם, אֲבָל בֶּאֱמֶת הִשְׁתַּדַּלְתִּי לְהִתְגַּבֵּר, לְפָחוֹת מְעַט. אוּלַי, אַבָּא, אִם אַתָּה סוֹלֵחַ וּמְקַבֵּל אֶת תְּשׁוּבָתִי, תַּחֲזִיר אֶת הַשַּׁלְהֶבֶת לִבְעֹר בְּגֹדֶל יָפֶה, כְּמוֹ שֶׁאָר הַשַּׁלְהָבוֹת.

"אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁלֹּא מַגִּיעַ לִי נֵס גָּלוּי, אֲבָל זֶה יִהְיֶה עֲבוּרִי סִימָן מְחַמֵּם לְבָבוֹת".

רִנָּה שָׂלְחָה מַבָּט אַחֲרוֹן בַּנֵּר הַדּוֹעֵךְ וּפָנְתָה לְטַפֵּל בַּיְלָדִים הַמְצַפִּים לָהּ. כַּעֲבֹר רֶבַע שָׁעָה הִיא שׁוּב הִבִּיטָה בַּנֵּרוֹת, וְעֵינֶיהָ זָהֲרוּ: הַשַּׁלְהֶבֶת הַקְּטַנְטַנָּה הֵמֵסָּה שִׁכְבַת חֵלֶב דַּקָּה, הַפְּתִילָה הִתְאָרְכָה וְשׁוּב זָרְחָה בַּנֵּר שַׁלְהֶבֶת גְּדוֹלָה, כְּמוֹ בְּכָל הַנֵּרוֹת הָאֲחֵרִים. רִנָּה קִבְּלָה תְּשׁוּבָה אִישִׁית.

אֵיךְ כָּתְבָה פַּעַם חַיָּה הֶרְצְבֶּרְג עַל הַחֲוָיָה הַמְרוֹמֶמֶת, הַמְטַהֶרֶת, שֶׁל הַקֶּשֶׁר עִם הַשֵּׁם? "מִי שֶׁמַּכִּיר, מֵבִין, וּמִי שֶׁלֹּא מַכִּיר... תַּגִּידוּ, אֵיךְ הוּא חַי בִּכְלָל?"

9. מעשה עצום - רחמנא לבא בעי

(סִפּוּר מִבַּעַל הַמַּעֲשֶׂה)

לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּמָקוֹם נִדָּח נִתְאַסְפוּ מִנְיָן מְצֻמְצָם לְהִתְפַּלֵּל אֶת תְּפִלַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַמִּנְיָן הָיָה מַמָּשׁ מְצֻמְצָם וְהָיָה מֻרְכָּב מִבַּעֲלֵי בָּתִּים וּבַעֲלֵי עֲבֵרוֹת שֶׁבְּדֹחַק מֻתָּר לְצָרְפָם לְמִנְיָן. וַאֲנִי כְּאַבְרֵךְ פָּשׁוּט לָקַחְתִּי עָלַי אֶת כָּל הַנָּטֶל שֶׁל שְׁלִיחַ צִבּוּר, תְּפִלּוֹת, קְרִיאָה בַּתּוֹרָה, תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְדִבְרֵי הַמּוּסָר. לִפְנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים הָיִיתִי חוֹלֶה מְאֹד עִם חַיְדַּק אַכְזָרִי בַּקִּבָּה שֶׁשִּׁבֵּשׁ אֶת כָּל מַעֲרֶכֶת הַגּוּף, יָרַדְתִּי בַּמִּשְׁקָל כְּשֶׁבַע קִילוֹ הֲגַם שֶׁמִּשְׁקָלִי מִמָּצָע בְּיוֹתֵר, וְהִנֵּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִגִּיעַ וְלֹא הָיָה לִי מַחֲלִיף אֲפִלּוּ לְטֹל מְעַט מִן הַנָּטֶל, וְנֶאֱלַצְתִּי כְּמוֹ בְּכָל שָׁנָה לְשֵׂאת אֶת הַמַּשָּׂא עַל גַּבִּי אֲבָל הַפַּעַם שָׁבוּר וְרָצוּץ מְאֹד נַפְשִׁית וּפִיזִית אֲבָל לֹא הָיְתָה לִי בְּרֵרָה.

וְהִנֵּה הִגִּיעָנוּ לִתְקִיעוֹת הַשּׁוֹפָר, בְּקֹשִׁי הִצְלַחְתִּי לִתְקֹעַ, אֲבָל בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא עָבַרְנוּ אֶת הַכֹּל בְּמַאֲמָץ גָּדוֹל. אֲבָל צַפִּיּוֹת גְּדוֹלוֹת מִתְּפִלָּה זוֹ לֹא הָיוּ לִי, וְהִנֵּה בְּסוֹף הַתְּפִלָּה נִגַּשׁ אֵלַי אַחַד הַמִּתְפַּלְּלִים אָדָם יָרֵא שָׁמַיִם וְאָמַר לִי שֶׁהוּא שָׁמַע שׁוֹפָר אַחֵר בְּדִיּוּק לְפִי הַתְּקִיעוֹת שֶׁלִּי, לְפִי אוֹתוֹ קֶצֶב שֶׁל תְּקִיעוֹת וּלְפִי אוֹתָם הַפְסָקוֹת, וְהַתְּקִיעוֹת הָיוּ נִפְלָאוֹת מְאֹד מְאֹד, דַּיְקוֹת וּצְלוּלוֹת עֲרֵבוֹת וּנְעִימוֹת מְאֹד. הִתְבּוֹנַן סְבִיבוֹ וְרָאָה שֶׁאַף אֶחָד מֵהַצִּבּוּר לֹא שָׂם לֵב לְאֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת, הַדְּבָרִים עוֹדְדוּ אוֹתִי מְאֹד אֲבָל מֻחֲמַת הַמְּצוּקָה שֶׁהָיִיתִי בָּהּ שִׁכַּחְתִּי מַהֵר וְכָךְ חָלְפָה לָהּ עוֹד שָׁנָה, וְשׁוּב רֹאשׁ הַשָּׁנָה הִגִּיעַ הַפַּעַם מִנְיָן מְצֻמְצָם מַמָּשׁ, תְּשִׁעָה וְאֶחָד יֶשׁ שֶׁצְּרִיךְ הָיָה לְהָעִיר אוֹתוֹ מִדֵּי פַּעַם, הַפַּעַם הַחֹלִי הָיָה חָזָק מְאֹד עַד שֶׁבְּקֹשִׁי

הִצְלַחְתִּי לְהִתְפַּלֵּל וְהַתְּקִיעוֹת הָיוּ גְּרוּעוֹת בְּיוֹתֵר וּמֵחֲמַת הַחֻלְשָׁה לֹא הִצְלַחְתִּי לִגְמֹר אֶת הַתְּקִיעוֹת וּבְנִי בְּכוֹרִי הִשְׁלִים אֶת הַתְּקִיעוֹת מִבְּלִי שֶׁיִּלְמַד הִלְכוֹתֵיהֶן.

וְהִנֵּה גָּמַרְנוּ אֶת הַתְּפִלָּה וְנִגַּשׁ אֵלַי בְּנִי הַצָּעִיר וְאָמַר לִי שֶׁשָּׁמַע שׁוֹפָר אַחֵר עִם קוֹל יָפֶה לְהַפְלִיא תְּקִיעוֹת דַּקּוֹת וּצְלוּלוֹת נְעִימוֹת וַעֲרֵבוֹת בְּיוֹתֵר, מֵעוֹלָם לֹא שָׁמַע כָּאֵלּוּ תְּקִיעוֹת, וּבְכָל פַּעַם שֶׁהָיִיתִי נִתְקָע וְלֹא הָיָה הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשּׁוֹפָר, גַּם אוֹתָם קוֹלוֹת נִפְלָאִים הִפְסִיקוּ בְּדִיּוּק לְפִי אוֹתוֹ קֶצֶב, מַתְחִילִים יַחַד וּמַפְסִיקִים יַחַד. וְהוֹסִיף וְאָמַר, וְאֵלּוּ כַּאֲשֶׁר בְּנִי בְּכוֹרִי הֶחֱלִיף אוֹתִי לֹא נִשְׁמְעוּ אוֹתָם קוֹלוֹת, הַפַּעַם הֶפְתַּעְתִּי מְאֹד, מִנַּיִן כָּזֶה מְצֻמְצָם וְאֶחָד יָשַׁן חֵלֶק מֵהַצִּבּוּר בַּעֲלֵי עֲבֵרוֹת, וַאֲנִי טָרוּד בַּמַּחֲלָה שֶׁלִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר לְעוֹרֵר שׁוֹפָר אַחֵר דָּבָר שֶׁלֹּא זוֹכִים לוֹ אֲפִלּוּ בְּרֹב עַם הַדְּרַת מֶלֶךְ עִם טוֹבֵי הַתּוֹקְעִים וְתַלְמִידֵי-חֲכָמִים וַאֲפִלּוּ מְכַוְּנִים עַל-פִּי הַסּוֹד.

אָכֵן דַּע, זֶהוּ רְצוֹן ה' יִתְבָּרַךְ: "רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי", לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה, אֵין דָּבָר שָׁלֵם יוֹתֵר מִלֵּב שָׁבוּר, וְדַוְקָא כְּשֶׁאָדָם לֹא מַאֲמִין בְּעַצְמוֹ כְּלָל, וְאֵין לוֹ בַּמָּה לְהִתְלוֹת אֲפִלּוּ יִתְרוֹן קָטָן, אָז יֵשׁ בְּטוּחַ גָּמוּר כְּלַפֵּי הַבּוֹרֵא, וְאָז דַּוְקָא הַפֵּרוֹת עֲצוּמִים לְהַפְלִיא.

וְדַע - אוֹתוֹ שׁוֹפָר אַחֵר שֶׁמִּתְעוֹרֵר כָּתוּב בְּמִפְרָשׁ בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פרשת אמור צט) : "וְהַהוּא קַלָּא סָלִיק לְעֵלָּא כְּדִין אִתְעַר שׁוֹפָרָא אַחֲרָא" וְכוּ'. וְהַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ חוֹזֵר עַל כָּךְ כַּמָּה פְּעָמִים בְּעִנְיַן הַשּׁוֹפָר הָאַחֵר שֶׁמִּתְעוֹרֵר, וְאִלּוּ לֹא שָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ שׁוֹפָר שְׁנֵי עֵדִים נֶאֱמָנִים לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים לְעוֹלָם מַהוּ אוֹתוֹ שׁוֹפָר, וְהַמַּעֲנְיֵן שֶׁאֶחָד מֵהֶם נוֹלַד בְּיוֹם ה' בְּאָב, יוֹם פְּטִירַת הָאַרי"ז זַ"ל, וְהַשֵּׁנִי בְּנִי נ"י נוֹלַד בְּכ"א אָב וְנִקְרָא יִצְחָק עַל שֵׁם הָאַרי"ז זַ"ל.

מִכָּאן יֵשׁ לִלְמֹד עַד כַּמָּה צָרִיךְ לִבְחֹר אֶת הַתּוֹקֵעַ שֶׁלְּפָנָיו הַכֹּל צָרִיךְ לְדַעַת אִם הוּא בְּעַצְמוֹ כְּפוּף כְּדֶגֶמַת הַשּׁוֹפָר, וְקוֹלוֹ קוֹל בְּכִי כְּקוֹל הַשּׁוֹפָר, וְלֹא מַאֲמִין בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁדּוֹחֲפִים אוֹתוֹ לַתֵּבָה כְּדֵי לְתָקְעַ לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים, לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא מַמָּשׁ, וְדַע עוֹד שֶׁנִּפְסָק לַהֲלָכָה סִימָן תקצ"ה שֶׁאִם יֵשׁ מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תּוֹקֵעַ טוֹב וְרַק הַחַזָּנִים שֶׁמִּתְפַּלְּלִים פָּחוֹת טוֹבִים, אֲבָל יֵשׁ מָקוֹם שֶׁהַחַזָּנִים טוֹבִים וְרַק הַתּוֹקֵעַ פָּחוֹת טוֹב, הַתּוֹקֵעַ הַטּוֹב - לוֹ מִשְׁפָּט הַבְּכוֹרָה, שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בַּשּׁוֹפָר, וְעוֹד נִפְסַק בְּסִימָן נ"ג סָעִיף ד' שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עָנִיו.

10. **כבר לא לבד**

שָׁלוֹם לְכֻלָּם. אָז כָּכָה. לַיְלָדִים שֶׁלִּי, יֵשׁ רַק אִמָּא בַּבַּיִת - כְּלוֹמַר אֲנִי. לֹא נִכְנַס עַתָּה לִפְרָטִים, לְסַפֵּר עַל כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלֵינוּ, עַד שֶׁהַמַּצָּב הֶעָגוּם הַזֶּה נַעֲשָׂה מְצִיאוּת בְּרוּרָה. חַסְדֵי ה' מְלַוִּים אוֹתָנוּ כָּל רֶגַע בַּחַיִּים, וְהֵם לִוּוּ אוֹתָנוּ גַּם לְאֹרֶךְ כָּל תְּקוּפַת הַמַּעֲבָר שֶׁל בֵּיתֵנוּ - מִבַּיִת רָגִיל אֶל בַּיִת שֶׁ... הָאֱמֶת, לַמְרוֹת הַכֹּל נוֹתַר בָּרוּךְ ה' דֵּי רָגִיל.

אִם כְּבָר מְדַבְּרִים עַל "רָגִיל": יֵשׁ לִי דּוֹדָה שֶׁהָיְתָה גָּרָה בִּשְׁדֵרוֹת, וּבַתְּקוּפוֹת שֶׁהָעִיר הָיְתָה מֻפְגֶּזֶת הָיְתָה רְגִילָה לוֹמַר תָּמִיד: ה', תֵּן לִי יוֹם רָגִיל. כֶּזֶה יוֹם שֶׁלִּפְעָמִים מְעַצְבֵּן קְצָת, לִפְעָמִים מַצַּב רוּחַ יָרוּד קְצָת, לְחוּץ קְצָת, יוֹם רָגִיל. לֹא מְבַקֶּשֶׁת יוֹתֵר מִזֶּה, רַק יוֹם רָגִיל. אָז הַבַּיִת שֶׁלִּי, אֵיךְ אוֹמְרִים, שָׂרַד בָּרוּךְ ה', נִשְׁאַר רָגִיל, אֵיכְשֶׁהוּ. נַעֲשֵׂיתִי נוֹשֵׂאת יְחִידָה לְעֹל הַפַּרְנָסָה, לְצַד הָעֹל הַמְּרֻכָּב שֶׁל גִּדּוּל הַיְלָדִים בְּמַצָּב זֶה. נַעֲשֵׂיתִי מַכְרִיעָה בַּהַכְרָעוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁל הַחַיִּים, כְּמוֹ שִׁדּוּכִים לַיְלָדִים, וְגַם מְבִינָה גְּדוֹלָה בַּחִנּוּךְ שֶׁל לוֹמְדֵי גְּמָרָא וּמִשְׁנָה. מָצָאתִי אֶת עַצְמִי מִתְמוֹדֶדֶת מוּל נֶטֶל אַדִּיר שֶׁל חוֹבוֹת כַּסְפִּיִּים, לְצַד הַפַּרְנָסָה הַשּׁוֹטָפֶת, וְיַחַד עִם זֶה - עוֹד חַיֶּבֶת לְשָׂבֵּת וּלְשַׂחֵק לֶגוֹ וְדוּפְּלוֹ עִם קְטַנִּים שֶׁאֵין לָהֶם מָקוֹר אַחֵר לְקַבֵּל חֹם לְשִׁקּוּם הַנֶּפֶשׁ הַכְּאוּבָה. וְזֹאת אַחֲרֵי שֶׁלִּקַּחְתִּי אוֹתָם אִישִׁית מֵהַלִּמּוּדִים עַד הַבַּיִת, וּבִירוּשָׁלַיִם זֶה סִפּוּר שֶׁל חֲצִי שָׁעָה לִפְעָמִים, בַּשָּׁעוֹת הָעֲמוּסוֹת - כִּי הֵם קְצָת פּוֹחֲדִים עֲדַיִן לְבַד.

בְּכָל זֶה, הָיִיתִי לְבַד - עִם כָּל הַכָּבוֹד לְכָל הַסּוֹבְבִים שֶׁהִטּוּ שִׁכְמָם בְּמִסְירוּת גְּדוֹלָה. לְבַד, כִּי יָדַעְתִּי שֶׁיֵּשׁ לְכָל אַחַת מֵאַחְיוֹתַי וְגִיסוֹתַי וְחַבְרוֹתַי וְהוֹרַי - אֶת הַחַיִּים שֶׁלּוֹ. אַחֲרֵי כְּכֻלּוֹת הַכֹּל אֲנִי הִיא זוֹ הַמִּתְמוֹדֶדֶת מוּל הַמַּטָּלוֹת, שֶׁאִם אֶמְצָא אֶת עַצְמִי בַּלְּתִּי מַצְלִיחָה בְּאַחַת מֵהֶן - הַכֹּל יִתְמוֹטֵט עָלַי. אֲנִי אֶשָּׂא בָּעֹל וַאֲשַׁלֵּם אֶת הַמְּחִיר הַמְּלֵא.

אִם לֹא אַצְלִיחַ לְמַלֵּא מִכְסָה שֶׁל כְּסָפִים חֲדָשִׁיִּים שֶׁחַיָּבִים לְהִכָּנֵס. אִם לֹא אַצְלִיחַ לַעֲקֹב אַחַר הִתְפַּתְּחוּתָם הַנְּאוֹתָה שֶׁל הַקְּטַנִּים. אִם לֹא אֶעֱשֶׂה נְכוֹנָה אֶת בֵּרוּרֵי הָעֹמֶק לְשִׁדּוּכֵי הַבֵּן הַגָּדוֹל. אִם לֹא אֶשְׁמֹר עַל קֶשֶׁר חַם עִם שְׁאָר הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת - אֲנִי אֶפֹּל, אֲנִי אֶפֹּל, אֲנִי זוֹ שֶׁאֶעֱמֹד מוּל הַשּׁוֹקֶת הַשְּׁבוּרָה.

וּמַה כְּבָר יְכוֹלוֹת מִלִּים טוֹבוֹת לַעֲזֹר בְּמַצָּב כָּזֶה, אִם כִּי אֵינִי מְבַטֶּלֶת וְאֵינִי חֲדָלָה לְהוֹדוֹת לְכָלָן עַל הַכֹּל. אֲבָל בְּרֶגַע שֶׁל אֱמֶת - מַה הֵן מוּל כָּל מַה שֶּׁמַּנַּח לִי עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁמְּצַפֶּה אַךְ וְרַק לִי וְאִישׁ מִלְּבַדִּי לֹא יָרִים אֶת הַמַּשָּׂא, גַּם לֹא חֶלְקִיק מִמֶּנּוּ. וְכָל זֶה - עוֹד בְּלִי לְדַבֵּר עַל הַקְּשָׁיִ הַנַּפְשִׁי הָאִישִׁי, הַכְּאֵב הַנּוֹרָא, שֶׁאֵין לִי אֶפְלוּ זְמַן לְהִתְמוֹדֵד אִתּוֹ בְּצוּרָה מֻשְׁלֶמֶת. וְכִי אֲנִי לֹא בֶּן אָדָם? וְכִי רַק הַיְלָדִים שֶׁלִּי זְקוּקִים לְמִשְׁעֶנֶת?

אוֹמְרִים לִי שֶׁזֶּה נֵס שֶׁאֲנִי עֲסוּקָה כָּל כָּךְ. אוּלַי. לֹא אוּלַי, וַדַּאי, הַכֹּל נֵס, רַק מָה? הַכֹּל מִשָּׁמַיִם, הַכֹּל לְטוֹבָה, מָה אָנוּ מְבִינִים, אֲבָל אֵין לִי זְמַן לְכָל זֶה - כִּי הַכֹּל מֻנָּח עָלַי.

מֵרֶגַע הַקִּימָה בַּבֹּקֶר, עַד מְאֻחָר בַּלַּיְלָה, אֲנִי מוֹצֵאת אֶת עַצְמִי רַק נִדְרֶשֶׁת לָתֵת. וְלָתֵת. וְלָתֵת. לְדַאוֹג לְאֹ', לִפְעֹל בְּתְחוּם ב', לְהָגִיב לְגִימֶל וְלַעֲנוֹת לְדָלֶת, לִשְׁלֹחַ צֶ'קִים לְהֵא וּלְהַחֲזִיר טֶלֶפוֹנִים לְוִיו, לְהִתְמוֹדֵד עִם בְּעָיוֹת יְשָׁנוֹת וְלָתֵת פִּתְרוֹנוֹת מִיָּדִיִּים לַחֲדָשׁוֹת. כָּכָה זֶה, עַד הַצָּהֳרַיִם, עַד אַחֲרֵי הַצָּהֳרַיִם, עַד הָעֶרֶב, עַד הַלַּיְלָה, עַד מָחָר, עַד מָחֳרָתַיִם,

עַד שַׁבָּת, עַד סוֹף שָׁבוּעַ הַבָּא, עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ, וְהַבָּא אַחֲרָיו. אֵלּוּ הַחַיִּים שֶׁלִּי. בַּשֶּׁלֶג הַיְרוּשַׁלְמִי, בַּחֹם שֶׁל הַקַּיִץ, בַּסְּתָו, בָּאָבִיב, בְּפֶסַח, בְּסֻכּוֹת, תָּמִיד.

וְאָז בָּאָה הַדֶּלֶקֶת בַּסְּחוֹס. כְּאֵבִים, לְחָצִים, רוֹפְאִים, הוֹמֵיאוֹפַתְיָה, רֶפְלֶקְסוֹלוֹגְיָה, טֶבַעְיוּת, קוֹנֶבֶנְצְיוֹנָאלִית, כִּימִית, צִלּוּם, כִּמְעַט נִתּוּחַ. הַחְלָמָה, חֶלְקִית אוֹ כִּמְעַט חֶלְקִית. אֵין זְמַן, אֵין זְמַן לְהִשָּׁאֵר כְּבוּלָה הַבַּיְתָה. צָרִיךְ כֶּסֶף, עֲשִׂיָּה, פְּעִילוּת, אֲנִי חַיֶּבֶת לְהִתְמוֹדֵד, לֹא לְהִתְמוֹטֵט, לִשְׂרֹד. לְהַרְאוֹת לְכֻלָּם שֶׁעָבַרְתִּי אֶת זֶה בְּשָׁלוֹם, שֶׁלֹּא כָּשַׁלְתִּי, שֶׁהַכֹּל כָּרָגִיל. שֶׁאֲנִי אוֹתָהּ אַחַת. לְהַרְאוֹת לַיְלָדִים שֶׁהַבַּיִת שֶׁלָּנוּ מַמְשִׁיךְ, מְתַפְקֵד, שֶׁאָנוּ לֹא מִסְכָּנִים.

וְאָז צָצוּ הַחוֹבוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁלֹּא יָדַעְנוּ לִפְנֵי כֵן עַל קִיּוּמָם. וְאָז נוֹדַע לִי שֶׁהַקְּטַנָּה צְרִיכָה "פְּלָטָה" לַשִּׁנַּיִם, דָּחוּף. שִׁדּוּכֵי הַגָּדוֹל מִתְעַכְּבִים, אֲנִי מְדַבֶּרֶת כְּבָר עַל יוֹתֵר כֶּסֶף מִצַּדֵּנוּ. עוֹד תֶּקֶר, עוֹד אֶחָד. לָמָּה תֶּקֶר? אֵלּוּ הַחַיִּים שֶׁלִּי, אֲנִי אֶשְׁרֹד, חָשׁוּב לִי לְשַׁדֵּר אֶת זֶה. תִּרְאוּ, תִּרְאוּ לֹא בָּחַרְתִּי אֶת זֶה, אֲבָל אִם זֶה הַמַּצָּב, אֲנִי אוֹכִיחַ אֶת עַצְמִי. בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם, וַדַּאי, רַק בְּעֶזְרַת מִי. מִי עוֹזֵר לִי בַּחַיִּים, הָא? תַּגִּיד מָתוֹק, אֵיךְ אָמַר הָרַבִּי בַּחַיִּדֶר, מָה הַשֵּׁם אָמַר לַיְּהוּדִים בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא תָּמִיד יִהְיֶה אִתָּם, נָכוֹן? וַדַּאי, אֲנִי עֵדָה עַל זֶה. נֵס שֶׁהִתְחַנַּכְתִּי עַל זֶה שָׁנִים בְּבֵית יַעֲקֹב, גַּם בְּבֵית הַהוֹרִים. בְּלִי ה', לֹא יוֹדַעַת מָה. נוּ, כָּכָה זֶה, מָה אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים.

זוֹ הָיְתָה הַשָּׁפָה. זֶה הָיָה קַו הַחֲשִׁיבָה. זֶה הָיָה הַסִּגְנוֹן. עַד... עַד לְאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁבּוֹ הִתְחַלְתִּי לַחֲשֹׁב - אוּלַי בְּכָל זֹאת יֵשׁ מַשֶּׁהוּ בַּמֶּה שֶׁטּוֹבִי אוֹמֶרֶת. הִיא הַבַּת שֶׁלִּי, טוֹבִי. בַּת 19 הָיְתָה, כְּשֶׁהִתְחִילָה עִם הָעִנְיָן הַזֶּה.

"אִמָּא", כָּכָה זֶה הִתְחִיל, "הַשֵּׁם מְדַבֵּר אֵלֵינוּ, הַשֵּׁם מְחַכֶּה לָנוּ, הַשֵּׁם קוֹרֵא לָנוּ". נוּ, וַדַּאי, הִנֵּה אֲנִי פֹּה, עוֹשָׂה מַעַל וּמֵעֵבֶר, "אֲבָל מֵעֵבֶר לַפְּעָלוֹת, הוּא רוֹצֶה אֶת הַלֵּב שֶׁלָּנוּ, אֶת הַדִּבּוּר אֵלָיו, שֶׁנִּרְגִּישׁ אִתּוֹ קְרוֹבִים, אֲהוּבִים, שֶׁנְּדַבֵּר אֵלָיו, שֶׁנִּפְתֶּה אוֹתוֹ".

לֹא, רַק זֶה לֹא. אֵין לִי זְמַן לְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת בַּיּוֹם, גַּם לֹא לִשְׁתַּיִם, וַאֲנִי חוֹשֶׁשֶׁת לוֹמַר לָמָּה עוֹד אֵין לִי זְמַן. אֲנִי מַרְגִּישָׁה קְרוֹבָה גַּם כָּכָה, קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב, וְלַמְרוֹת שֶׁאֲנִי לֹא כָּזוֹ, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, רַק זֶה לֹא, "נִשְׁבְּרֵי לֵב" זוֹ מַמָּשׁ לֹא אֲנִי. אֲנִי חֲזָקָה, שׁוֹרֶדֶת, מַמְשִׁיכָה הָלְאָה וְעוֹמֶדֶת בְּהַכֹּל, אֲבָל ה' קָרוֹב, בְּהֶחְלֵט, כָּל נְשִׁימָה וּנְשִׁימָה, תּוֹדָה לַקֵּל. בֶּאֱמֶת, אֵין לָנוּ טְעָנוֹת. שׁוֹרְדִים, מַמְשִׁיכִים. שֶׁתִּהְיֶה בְּרִיאָה, טוֹבִי, אֲבָל אֲנִי מַמָּשׁ לֹא חוֹשֶׁבֶת בְּשָׁלֵב כָּזֶה שֶׁל הַחַיִּים, לִהְיוֹת רַבָּנִית לְיַד הַכֹּתֶל. אֵין לִי זְמַן לִדְבָרִים הָאֵלֶּה. לֹא הָיִיתִי כָּזֹאת מֵעוֹלָם וְגַם לֹא אֶהְיֶה.

הָיְתָה לָהּ סַבְלָנוּת עַד לַכּוֹס תֵּה הַבָּא, בְּלֵיל שַׁבָּת לְאַחַר הַסְּעֻדָּה, כְּדֵי לְהַקְרִיא לִי מִתּוֹךְ סֵפֶר, קֶטַע שֶׁשָּׁבָה אֶת לִבָּהּ - עַל הַהִתְקָרְבוּת לַה'. נֵס שֶׁהִנְחוּ אוֹתִי לְהַקְשִׁיב לָהּ בַּמַּצָּב הַמִּשְׁפַּחְתִּי שֶׁלָּנוּ, אַחֶרֶת הָיִיתִי כְּבָר יְשֵׁנָה עַכְשָׁו. בְּתַת הַהַכָּרָה שָׁמַעְתִּי אוֹתָהּ אוֹמֶרֶת שֶׁדִּבּוּרִים לַה' בַּשָּׂפָה הָאִישִׁית זוֹ הַתְּפִלָּה הַמְעֻלָּה בְּיוֹתֵר שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. כֵּן, אֲנִי נִזְכֶּרֶת בְּדָוִד הַמֶּלֶךְ, מִשְּׁעוּרֵי הָרַב קְלַיין בַּסֶּמִינָר. דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עִפָּרוֹן וּמַחְבֶּרֶת, בֹּחַן, תְּעוּדָה. מַה הִיא רוֹצָה מִמֶּנִּי, וּבְכָלָל - הַאִם זוֹ לֹא חֻלְשָׁה שֶׁהִיא מַטִּיפָּה לִי, בִּמְקוֹם שֶׁאֲנִי אַטִּיף לָהּ. אֲנִי צְרִיכָה לְשַׁדֵּר חֹזֶק, יְצִיבוּת, שְׁדֵרָה.

"וְכַאֲשֶׁר אָדָם מְדַבֵּר לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֶת מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ, וּמְגוֹלֵל מַשָּׂא נַפְשׁוֹ בִּפְנֵי הָאָזֶן הַקְּרוֹבָה בְּיוֹתֵר, בִּשְׂפַת הַמִּלִּים שֶׁרָגִיל בָּהּ כְּתִינוֹק לְאִמּוֹ, נִכְמָרִים רַחֲמֵי שָׁמַיִם עָלָיו לְחוֹנְנוֹ בִּישׁוּעַת הַשֵּׁם". דִּבְרֵיו הַנְּעִימִים שֶׁל הָרַב מִבַּרְדִּיטְשׁוֹב, הֶחָפֵץ חַיִּים, הָאִמְרֵי אֱמֶת, הַחֲזוֹן אִישׁ, הָרַב דֶּסְלֶר אוֹ הָרַב פִּינְקוּס, אוֹ גָּדוֹל אַחֵר שֶׁכָּתַב אֶת הַדְּבָרִים וַאֲנִי לֹא זוֹכֶרֶת עַכְשָׁו בְּדִיּוּק מֵאֵיזֶה דּוֹר הוּא - הָיוּ לִי כִּשְׁרִיקוֹת רוּחַ מִבֵּין חֲרֵכֵי הַחַלּוֹנוֹת, שְׁמוּרוֹת עֵינַי כִּמְעַט נֶעֱצָמוּ, כְּשֶׁטוֹבִי הוֹסִיפָה וְאָמְרָה: "לְדַבֵּר, אִמָּא, זֶה לְחַזֵּק אֶת הַתְּחוּשָׁה שֶׁהוּא פֹּה, שֶׁהוּא אִתָּנוּ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַכֹּל, שֶׁהוּא מֵיטִיב. לְדַבֵּר פָּשׁוּט, לְדַבֵּר, לְמִצְאָ מָקוֹם, לְמִצְאָ זְמַן, כָּל יוֹם קְצָת, וּלְדַבֵּר אֵלָיו, לְסַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ אֶל מִי שֶׁמְּצוּי מֵעֵבֶר לַקּוֹ, הַרְבֵּה יוֹתֵר קָרוֹב".

קָמְתִּי, קְצָת חַסְרַת סַבְלָנוּת וְהַרְבֵּה חַסְרַת כֹּחַ, פֹּהוּק אַחֲרוֹן וּתְגוּבָה: "תִּרְאִי, טוֹבִי. אֲנִי בֶּאֱמֶת שׂוֹמַעַת וּמְקַבֶּלֶת. הַתִּזְכּוֹרוֹת שֶׁלְּךָ לֹא מְאֹד חֲסֵרוֹת לִי, אֲנִי חַיָּה אֶת זֶה כְּבָר, מְקַטְנוּת. בְּלִי זֶה, מִי יוֹדֵעַ אֵיפֹה הָיִיתִי הַיּוֹם. זֶה טוֹב שֶׁאַתְּ קוֹרֵאת אֶת הַסְּפָרִים אֵלֶּה, גַּם אֲנִי בְּגִילֵךְ הָיִיתִי כָּךְ. אֵין לִי כָּל כָּךְ כְּאֵב רֹאשׁ לְהַגִּיהַּ אֶת חֹמֶר הַקְּרִיאָה שֶׁלָּךְ. בִּ'כְלָלִי' זֶה עוֹשֶׂה רֹשֶׁם טוֹב, אֲבָל תַּשְׁגִּיחִי עַל עַצְמֵךְ. אֲנִי רַק מְקַוָּה שֶׁאַתְּ לֹא מַתְחִילָה קְצָת מִדַּי, אֵיךְ קוֹרְאִים לָזֶה? שֶׁאַתְּ לֹא קִיצוֹנִית בָּזֶה, תָּמִיד הֲכִי טוֹב דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ". הָיוּ לִי מִלִּים בְּתוֹכִי, אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה לִי כֹּחַ לִשְׁלֹף אוֹתָן.

לַמָּחֳרָת, בְּהָיוֹתִי לְבַד בְּשָׁעָה יָפָה שֶׁל בֹּקֶר שֶׁל שַׁבָּת, אָחַזְתִּי בַּסִּדּוּר וְצָצָה בִּי מַחְשָׁבָה - אוּלַי לְדַבֵּר אֶל הַשֵּׁם. אֵיךְ הִיא אָמְרָה, לְסַפֵּר לוֹ קְצָת, עַל אֵיךְ שֶׁאֲנִי חֲזָקָה וְשׁוֹרֶדֶת וְעוֹמֶדֶת וּמְשַׁדֶּרֶת וְיַצִּיבָה. סוֹתֶמֶת חוֹרִים, בּוֹנָה בָּתֵּי חוֹלִים לְיַד הַגִּשְׁרִים שֶׁקָּרְסוּ, עוֹשָׂה עֲבוֹדָה מְצֻיֶּנֶת. אוּלַי בֶּאֱמֶת אֶפְתַּח אֶת הַפֶּה, הוּא פֹּה. הוּא שׁוֹמֵעַ? הוּא לְיָדִי? אֲדַבֵּר? נַחַל דַּק שֶׁל דְּמָעוֹת טִפֵּס לִי פִּתְאֹם בְּמַעֲלֵה הַגָּרוֹן, וַהֲרֵי אֲנִי צְרִיכָה לִהְיוֹת חֲזָקָה, לִבְכּוֹת? רַק בַּלֵּילוֹת, עוֹד מְעַט יָקוּמוּ הַיְלָדִים וַאֲנִי אֶפְתַּח לָהֶם בְּעֵינַיִם אֲדֻמּוֹת? תַּגִּידוּ, הִיא נוֹרְמָלִית, טוֹבִי?

כְּשֶׁדִּבַּרְתִּי עִם טוֹבִי בַּבֹּקֶר הִיא נִפְגְּעָה קְצָת. "וַאֲנִי מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ סִפְרֵי אֱמוּנָה יְסוֹדִיִּים, סִפְרֵי הַחֲסִידוּת, תַּלְמִידֵי בַּעַל שֵׁם טוֹב, רֵאשִׁית חָכְמָה, אַלְשֵׁיךְ, שְׁלָ"ה הַקָּדוֹשׁ, יֵשׁ פֹּה לֶקֶט אַדִּיר, אָמַרְתִּי רַק לְסַפֵּר לְהַשֵּׁם, לְדַבֵּר אֵלָיו, לְהֵעָזֵר בּוֹ".

"נָכוֹן, הִתְכַּוַּנְתִּי רַק שֶׁתִּשְׁמְרִי מִקִּיצוֹנִיּוּת". אֲנִי חַיֶּבֶת לִהְיוֹת צוֹדֶקֶת, וְהַצַּדִּיקָה הַזֹּאת נָתְנָה לִי אֶת הַתַּעֲנוּג: "בְּסֵדֶר, בְּלִי נֶדֶר", הִבְטִיחָה, חָתְמָה אֶת הָעִנְיָן, וּלְאַחַר דַּקּוֹתַיִם הוֹסִיפָה: "אֶתְפַּלֵּל עַל זֶה". צַדִּיקִים הַיְלָדִים שֶׁלִּי, מַשְׁלְמִים, פְּרָחִים, אֵין כָּאֵלֶּה, אֵין, אֲנִי אוֹמֶרֶת אֶת זֶה יוֹם וָלַיְלָה לַשַּׁדְכָנִים, לֹא יוֹדַעַת לָמָּה כְּלוּם לֹא זֶה. הַטּוֹבִי הַזֹּאת, מִי שֶׁיִּקַּח אוֹתָהּ יַעֲשֶׂה אֶת עִסְקַת חַיָּיו, וְעוֹד צְרִיכָה לְהַמְתִּין לְאָח. אֲנִי חַיֶּבֶת לַעֲסֹק בָּזֶה יוֹתֵר רְצִינִי, מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, בְּלִי נֶדֶר. לַחֲתוֹךְ עִנְיָנִים. חֲיָבִים לְפַנּוֹת לָזֶה זְמַן.

עָלִיתִי לְאוֹטוֹבּוּס לְנִסְיעָה בֵּינְעִירוֹנִית, יָשְׁבָה שָׁם מַכָּרָה שֶׁלִּי, לְמַדְנוּ בָּעָבָר בְּיַחַד, הַיּוֹם גַּם הִיא חוֹוָה מַצָּב דּוֹמֶה בְּחַיֶּיהָ. הִתְיַשַּׁבְתִּי לְיָדָהּ, שָׁאַלְתִּי לִשְׁלוֹמָהּ בְּמִלִּים קְצָרוֹת, לֹא הֶאֱרַכְתִּי יֶתֶר עַל הַמִּדָּה עַד שֶׁבָּאתִי אֶל הַנְּקֻדָּה: "אֵיךְ זֶה כָּכָה לְבַד?" כָּזֹאת אֲנִי, גִּישָׁה יְשִׁירָה, מַה יֵּשׁ לְהִתְחַבֵּא מֵהַמָּצָב. "אַתְּ יוֹדַעַת" הוֹסַפְתִּי, "גַּם אֲנִי הַיּוֹם לְבַד". כְּלוֹמַר, אַל תִּסְתַּכְּלִי עָלַי כְּמוֹ אַחַת שֶׁבָּאָה לְחַטֵּט בַּפָּצַע - כִּי גַּם אֲנִי שָׁם. לֹא בַּפָּצַע, חַס וְחָלִילָה, אֵינִי פְּצוּעָה, אֲבָל - אֵיךְ אוֹמְרִים, גַּם אֲנִי בָּעִנְיָן. גַּם אֲנִי לְבַד. זוֹ הֲרֵי מְצִיאוּת.

הִיא הִפְתִּיעָה אוֹתִי, הַמַּכָּרָה. "אֲנִי לֹא לְבַד, בִּכְלָל לֹא". הוֹ, כַּמָּה שֶׁאֲנִי שְׂמֵחָה לִשְׁמֹעַ, בָּרוּךְ הַשֵּׁם, מָתַי הִתְחַדְּשׁוּ דְּבָרִים, אֵיזֶה יֹפִי. "לֹא, לֹא הִתְחַדְּשׁוּ דְּבָרִים, אֲבָל אֲנִי לֹא לְבַד, יְהוּדִי אַף פַּעַם לֹא לְבַד".

לֹא בְּדִיּוּק הֵבַנְתִּי, וּמִשֶּׁהֵבַנְתִּי - נִדְהַמְתִּי. הִנֵּה זֶה שׁוּב צָץ עָלַי. בְּמַהֲלַךְ הַשִּׂיחָה פָּשׁוּט הִסְבִּירָה לִי שֶׁהִיא מַרְבָּה לִשְׂפּךְ אֶת לִבָּהּ לִפְנֵי הַשֵּׁם, גַּם בְּאֹפֶן שׁוֹטֶף, כְּפִי הַמִּזְדַּמֵּן - וַהֲרֵי יוֹצֵא לָהּ כָּל-כָּךְ הַרְבֵּה לִהְיוֹת לְבַד - וְגַם בְּאֹפֶן שֶׁל קֶבַע. כְּלוֹמַר, קְבִיעַת זְמַן קְבוּעַ, מִדֵּי עֶרֶב, שֶׁאָז מְגוֹלֶלֶת לִפְנֵי הַשֵּׁם אֶת כָּל הַקְּשָׁיִים, הָעֶלְבּוֹנוֹת, הַהִתְמוֹדְדֻיּוֹת הַקְּטַנּוֹת שֶׁהֵן כָּל-כָּךְ גְּדוֹלוֹת, הַנִּסְיוֹנוֹת, הַכִּשְׁלוֹנוֹת, הָרְצוֹנוֹת וְהַתִּקְווֹת. הַתְּפִלּוֹת וּסְתָם כָּךְ - הַהַרְגָּשׁוֹת.

"בָּרוּר" אֲנִי אַלּוּפָה בִּלְשַׁתֵּף פְּעֻלָּה עִם כָּל נוֹשֵׂא, "זוֹ הֲרֵי מְצִיאוּת הַחַיִּים". סִפַּרְתִּי לָהּ (בִּשְׁמִי, כַּמּוּבָן) אֶת כָּל מַה שֶּׁיָּדַעְתִּי לְצַטֵּט מִטּוֹבִי. צָרִיךְ אֶכֶן לְהַקְשִׁיב לָהּ יוֹתֵר, לִפְעָמִים זֶה בָּא לִשְׁמוּשׁ. בְּתוֹךְ כְּדֵי שִׂיחָה שָׁמַעְתִּי אֶת עַצְמִי שׁוֹאֶלֶת: "אֲבָל סְתָם כָּךְ, רַק כְּדֵי לְהָבִין, הֲרֵי בְּעֶצֶם הַשֵּׁם יוֹדֵעַ מַהכֹּל, מָה אַתְּ מְחַדֶּשֶׁת לוֹ בָּזֶה שֶׁאַתְּ מְסַפֶּרֶת וּמְדַבֶּרֶת?" הַדִּבּוּר שֶׁלָּהּ הָיָה פָּשׁוּט כָּל כָּךְ: "אֲנִי לֹא מְחַדֶּשֶׁת לוֹ, אֲנִי מְחַדֶּשֶׁת לִי אֶת הַהַכָּרָה בְּזֶה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ הַכֹּל, שֶׁהוּא מְלַוֶּה אֶת הַכֹּל לִפְרָטֵי פְּרָטִים, עוֹשֶׂה הַכֹּל. אֲנִי מְחַדֶּדֶת לִי אֶת הַמְּצִיאוּת שֶׁאֲנִי פָּשׁוּט לֹא לְבַד. בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים, אֵיֶּנּוּ מְחַדְּשִׁים לוֹ דָּבָר. כָּל פְּסוּקֵי

דְּזִמְרָה, שֶׁאֵינָם בַּקָּשׁוֹת, לֹא מְחַדְּשִׁים כְּלוּם - אֶלָּא גּוֹרְמִים לָנוּ עַל-יְדֵי הַדִּבּוּר אֵלָיו, לְהַכִּיר בּוֹ יוֹתֵר מִקָּרוֹב. הַבַּקָּשׁוֹת הֵן רַק חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה, אֲבָל סִפּוּר הַדְּבָרִים לִפְנֵי הַשֵּׁם, שְׁפִיכַת הַלֵּב בִּפְנֵי הַכֹּחַ הַיָּחִיד הַיָּכוֹל לַעֲזֹר - בַּפֶּה, בְּקוֹל, וְלֹא רַק בַּמַּחְשָׁבָה - כָּל זֶה מֵאִיר מְאֹד בַּחַיִּים הָאִישִׁיִּים".

הִסְתַּכַּלְתִּי עָלֶיהָ וְלֹא בְּדִיּוּק הֶאֱמַנְתִּי שֶׁאֲנִי לֹא חוֹלֶמֶת. אִשָּׁה אינְטֶלִיגֶנְטִית, חֲכָמָה וּפִקְחִית, מְנַהֶלֶת חֲנוּת בְּיָד רָמָה, בְּכֹלֶל אַחַת עִם רָמָה, מֵהַמִּשְׁפָּחוֹת הַנִּכְבָּדוֹת בֶּחָצֵר שֶׁלָּנוּ. הַדִּבּוּרִים הָאֵלֶּה פָּשׁוּט לֹא הִתְאִימוּ לָהּ.

"אַתְּ לֹא מַרְגִּישָׁה קְצָת הִתְבּוֹדְדוּת וְכָל זֶה?"...

וְהִיא הִמְשִׁיכָה: "אֲנִי חַיָּה אֶת הַחַיִּים שֶׁלִּי עִם מַה שֶּׁטּוֹב וּמוֹעִיל, עִם מַה שֶּׁנִּרְאֶה לִי תַּכְלִיתִי וְחִיּוּבִי".

נָכוֹן, אֲבָל אַחֲרֵי הַכֹּל, בַּסֶּמִינָר לֹא דִּבְּרוּ עַל זֶה, הַחוּג שֶׁלָּנוּ שָׁם דָּגַשׁ עַל פְּרָטִים אֲחֵרִים, דִּבְּרוּ עַל אֱמוּנָה בְּ'כְלָלִי', עַל בִּטָּחוֹן, עַל תְּפִלָּה, אֲבָל לֹא מַמָּשׁ עַל דִּבּוּר יָשִׁיר אֶל הַשֵּׁם. זֶה קְצָת מַרְתִּיעַ לְחַדֵּשׁ דְּרָכִים בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם". הוֹ, כַּמָּה שֶׁהִרְגַּשְׁתִּי חֲשׁוּבָה עִם הַמִּלִּים הָאֲחֲרוֹנוֹת.

"בְּקִצּוּר", לִמְּדָה אוֹתִי פֶּרֶק, "אֲנִי מְבִינָה שֶׁעָדִיף לָךְ לְהִשָּׁאֵר לְבַד?!"

לֹא עָנִיתִי לָהּ. הִנְהַנְתִּי בְּרֹאשִׁי וְשָׁתַקְתִּי.

בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, עָלְתָה בְּמוֹחִי לָרִאשׁוֹנָה מַחְשָׁבָה, שֶׁאוּלַי טוֹבִי כֵּן צוֹדֶקֶת, אוּלַי יֵשׁ מַשֶּׁהוּ בַּמֶּה שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת, אוּלַי יֵשׁ לַקְּטַנָּה הַזֹּאת מַה לְּלַמֵּד אֶת אִמָּא שֶׁלָּהּ. פָּתַחְתִּי אֶת הַפֶּה וְנִסִּיתִי לְהַתְחִיל לְדַבֵּר.

רֵגַע, הוּא שׁוֹמֵעַ בִּכְלָל? בָּרוּר, רַק מָה. מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. הוּא פֹּה. הוּא נִמְצָא. הוּא כָּאן. מַה קּוֹרֶה לְךָ, אֵין לְךָ אֱמוּנָה, גַּם יַהֲדוּת פְּשׁוּטָה אֵין בָּךְ? בָּרוּר שֶׁהוּא פֹּה, רוֹאֶה, שׁוֹמֵעַ, מַמְתִּין. טוֹב:

"אַבָּא, אוֹמְרִים שֶׁאַתָּה פֹּה, שֶׁאַתָּה נִמְצָא", הִרְגַּשְׁתִּי קְצָת טִפְּשָׁה, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר אֶל קוֹ מְנָתָק. נִזְכַּרְתִּי מִשּׁוּם מָה בַּדִּבּוּרִים שֶׁלִּי אֶל חוֹלֶה קְלִינִית שֶׁשָּׁכְבָה פְּצוּעָה. אָמְרוּ לָנוּ לְדַבֵּר אֵלֶיהָ, וּפָתַחְתִּי אָז לוֹמַר בְּאָזְנָהּ אֶת אוֹתָן מִלִּים: "אוֹמְרִים שֶׁאַתְּ שׁוֹמַעַת, שֶׁאַתְּ מַאֲזִינָה, אָז כָּכָה... אֲסַפֵּר לָךְ, אֶתְמוֹל נָסַעְתִּי..." מִלִּים שֶׁנּוֹעֲדוּ לְשַׁכְנֵעַ אוֹתִי שֶׁאֲנִי לֹא מְסַגֶּרֶת שֶׁמְּדַבֶּרֶת אֶל עַצְמִי. מִלִּים שֶׁנּוֹעֲדוּ לְשַׁכְנֵעַ אוֹתָהּ, שֶׁאֲנִי מְשַׁכְנַעַת שֶׁהִיא שׁוֹמַעַת - לַמְרוֹת שֶׁאֲנִי לֹא כָּל-כָּךְ מְשֻׁכְנַעַת. הָאֶפִּיזוֹדָה הַזֹּאת חָזְרָה עַל עַצְמָהּ. נֶחְרַדְתִּי מֵהַהִשְׁוָאָה.

נָחְרַדְתִּי לְגַלּוֹת שֶׁבְּעֶצֶם אֲנִי לֹא כָּל-כָּךְ מַאֲמִינָה - לֹא, לֹא. בָּרוּר שֶׁאֲנִי מַאֲמִינָה. וַדַּאי שֶׁאֲנִי מַאֲמִינָה בַּת מַאֲמִינִים, אֲבָל לֹא כָּל כָּךְ בְּרוּרָה בָּאֱמוּנָה, שֶׁהַשֵּׁם פֹּה, כָּאן, עַכְשָׁו, רוֹאֶה, שׁוֹמֵעַ, מְצִיאוּתִי.

"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", רַק אֶת זֶה אָמַרְתִּי בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, לֹא יָכֹלְתִּי יוֹתֵר: "אֲנִי רוֹצָה לְהַאֲמִין שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ, תַּעֲזֹר לִי לְהַאֲמִין שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ אוֹתִי, שֶׁאַתָּה אִתִּי, יֵשׁ לִי כָּל כָּךְ הַרְבֵּה מַה לְדַבֵּר". הַקּוֹל הַפְּנִימִי צָעַק לִי: דַּבְּרִי, בִּתִּי, דַּבְּרִי, אֲנִי פֹּה, שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה - אֲבָל אֲנִי לֹא כָּזֹאת שֶׁבְּיוֹם אֶחָד הוֹפֶכֶת לְמַה שֶּׁאֲנִי לֹא.

עוֹד יוֹם עָבַר, עוֹד יוֹמַיִם, דְּחַקְתִּי אֶת זֶה. אֲנִי מַרְגִּישָׁה הַרְבֵּה יוֹתֵר חֲזָקָה כְּשֶׁאֲנִי לֹא צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּלוּתִית.

כָּכָה לְגַבֵּי אֲנָשִׁים - וְכָכָה לְגַבֵּי הָאֱלֹקִים. שׁוּב נָחְרַדְתִּי לִרְאוֹת כַּמָּה אֲנִי רְחוֹקָה מִיַּהֲדוּת בְּסִיסִית. שֶׁאֲנִי לֹא רוֹצָה לְהַרְגִּישׁ אֶת הַתְּלוּת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּהַשֵּׁם. לֹא, זֶה לֹא שֶׁאֲנִי רְחוֹקָה, חַס וְשָׁלוֹם, סַבָּא שֶׁלִּי הָיָה אַחַד הַפּוֹסְקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁבַּדּוֹר שֶׁלְּפָנֵי הַשּׁוֹאָה. אָחִי הוּא גַּבַּאי שֶׁל אַדְמוֹ"ר יָדוּעַ. אֲבָל, נֹאמַר כָּךְ - אֲנִי לֹא מַמָּשׁ קְרוֹבָה. אֲנִי כֵּן קְרוֹבָה, אֲבָל לֹא יוֹדַעַת מַה קּוֹרֶה אִתִּי.

הַמַּכָּה הַשְּׁנִיָּה לֹא אִחֲרָה לָבוֹא. רִחֲמוּ עָלַי מִשָּׁמַיִם, מִי יוֹדֵעַ, אוּלַי זְכוּת אָבוֹת, אוּלַי רַחֲמֵי שָׁמַיִם עַל נַפְשִׁי. עָמַדְתִּי בַּתַּחֲנָה לְבַדִּי, כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לִי עַל תַּשְׁלוּם עֲנָק הָאִמּוּר לָצֵאת הַיּוֹם מֵהַבַּנְק, וַאֲנִי אָנָה אֲנִי בָּאָה. הַבַּנְק נִסְגָּר עוֹד שָׁעָה וְחֵצִי, אֲנִי צְרִיכָה לְהַזְרִים כֶּסֶף, וְגַם לְהַסְדִּיר הַיּוֹם עוֹד אֶלֶף דְּבָרִים. הִתְחַלְתִּי לְהָרִיץ טֶלֶפוֹנִים לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל, וְחוּץ מ"מַמְתִּינוֹת", תָּאִים קוֹלְיִים וּמְרֻכָּזִיּוֹת מְנֻגָּנוֹת, אִישׁ לֹא הִתְיַחֵס. מֵהַבַּיִת הִתְקַשְּׁרָה בִּתִּי בַּת הָעֶשֶׂר, שֶׁהִיא מִתְפּוֹצֶצֶת מִכְּאֵבֵי אָזְנַיִם. טַבַּעַת לַחַץ סָגְרָה עָלַי.

"רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", הַפַּעַם זוֹ הָיְתָה אֲמִירָה, לֹא מַחְשָׁבָה: "תַּעֲזֹר לִי, תְּחַלֵּץ אוֹתִי, תִּרְאֶה כַּמָּה אֲנִי מִסְכֶּנָה, אַל תַּעֲשֶׂה לִי אֶת זֶה. לֹא, אֲנִי מַאֲמִינָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה הַכֹּל לְטוֹבָה, עֲשֵׂה אֶת שֶׁאַתָּה רוֹצֶה, אֲבָל תַּעֲזֹר לִי".

נָחְלַץ הַפָּקָק הַכָּבֵד, וַאֲנִי - עַל אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שְׁנוֹתַי - הִתְחַלְתִּי לִבְכּוֹת פִּתְאֹם. הִתְעוֹפַפְתִּי אֶל חֲדַר מַדְרֵגוֹת סָמוּךְ, עָמַדְתִּי שָׁם בַּפָּנָה, עֲנָיָה וְדַלָּה, עִם הַפָּנִים לְכִוּוּן תֵּבוֹת הַדֹּאַר, וּבָכִיתִי אֶת לִבִּי בְּלִי מִלִּים. בְּכִי, בְּכִי, בְּכִי. הַטֶּלֶפוֹנִים חָזְרוּ אֵלַי, הַמַּכְשִׁיר צִלְצֵל וְרָטַט, רָעַשׁ וְזִמְזֵם, אֲבָל לֹא הֵרַמְתִּי לְאִישׁ. אֲנִי אֵצֶל הַבּוֹס עַכְשָׁו, לֹא לְהַפְרִיעַ.

אִלּוּ הָיוּ לִי אָז הַמִּלִּים, הָיִיתִי אוֹמֶרֶת "רְאֵה עָנְיִי וַעֲמָלִי וְשָׂא לְכָל חַטֹּאותָי", אֲבָל אֵיזֶה מִלִּים, אֵיזֶה תְּהִלִּים, לֹא הָיָה לִי כְּלוּם חוּץ מִפְּקֻעַת שֶׁבֶר שֶׁהָלְכָה וְהִתְמוֹסְסָה לִפְנֵי מִי שֶׁיָּצַר וְעָשָׂה אוֹתָהּ. בָּכִיתִי אָז עַל הַכֹּל, עַל הַכֹּל, וּבְעִקָּר - עַל עַצְמִי. "וַאֲנִי רוֹצָה כָּךְ לִבְכּוֹת

אֵלֶיךָ תָּמִיד, לְדַבֵּר אֵלֶיךָ, וְלֹא מַמָּשׁ מַצְלִיחָה". אֲנִי תָּמִיד כָּאן, מָתַי שֶׁאַתְּ רוֹצָה. "אַבָּא שֶׁלִּי, אַבָּא שֶׁלִּי, אַבָּא שֶׁלִּי". רַק הַמִּלִּים הָאֵלֶּה רָצוּ לִי בָּרֹאשׁ. "אַבָּא שֶׁלִּי".

הַצַּ'ק, הַבַּנְק, אֶלֶף הַסִּדּוּרִים שֶׁעַל רֹאשִׁי, הִפְסִיקוּ לְעַנְיֵן אוֹתִי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. יִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה. אֲנִי לֹא יְכוֹלָה יוֹתֵר לֹא רוֹצָה לִהְיוֹת לְבַד. "לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי".

רַק אַחֲרֵי שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי שָׁעָה, נִרְגַּעְתִּי קְצָת. הִרְשֵׁיתִי לְעַצְמִי לְצֵאת מֵהַצִּינוֹק, לִכְבֹּשׁ פָּנִים בַּקֻּרְקַע וְלִבְרֹחַ הַבַּיְתָה, שֶׁרַק לֹא אֶפְגֹּשׁ אִישׁ. עֶזֹר לִי אַבָּא, שֶׁלֹּא אֶפְגֹּשׁ אָדָם. יוֹם קָשֶׁה הָיָה זֶה. יוֹם מֵאִיר. יוֹם לַחַץ וְדַחַק, יוֹם נִפְלָא.

"אָז תִּרְאֶה, אַבָּא. הֲרֵי רַק אַתָּה יוֹדֵעַ כַּמָּה אֲנִי שְׁבוּרָה", אָמַרְתִּי לָרֹאשׁוֹנָה אֶת הָאֱמֶת, בְּקוֹל, וְהַמִּלִּים יָצְאוּ לִי כָּל-כָּךְ בְּטִבְעִיּוּת. זֶה הָיָה לַמָּחֳרָת בַּבֹּקֶר, לִפְנֵי תְּחִלַּת הַיּוֹם. הִתְחַלְתִּי לִפְתֹּחַ אֶת הַפֶּה. "אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ". אָז כָּכָה. אַבָּא. יֵשׁ לִי 'עַל הַשֻּׁלְחָן' שֶׁלֹּשׁ הַצָּעוֹת לַגָּדוֹל, וַאֲנִי מִתְלַבֶּטֶת וְלֹא יוֹדַעַת לְהַחְלִיט. אֲנִי אֱמוּרָה לְהַעֲבִיר הַיּוֹם תַּשְׁלוּמִים חֲשׁוּבִים, וַאֲנִי מֻטְרֶדֶת. הַקָּטָן לֹא רָצָה אֶתְמוֹל לָלֶכֶת לַלִּמּוּדִים, וַאֲנִי מַרְגִּישָׁה חַסְרַת אוֹנִים מוּלוֹ.

הוֹפ. מָה אֲנִי מְסַפֶּרֶת לוֹ עָלַי, אוּלַי אֲסַפֵּר לְעַצְמִי עָלָיו. טוֹב, אֲנַסֶּה: "אָז אַבָּא, אַתָּה מַנִּיחַ לְפָנַי שָׁלֹשׁ הַצָּעוֹת שִׁדּוּכִים לַגָּדוֹל, אַתָּה רוֹצֶה שֶׁאַחֲלִיט. אַתָּה גַּם נוֹתֵן לִי אֶת הַכֹּחַ לָזֶה. אָנָא תַּעֲזֹר לִי. אַתָּה בּוֹרֵא אֶת הַקָּטָן, אַתָּה הֲרֵי עוֹשֶׂה הַכֹּל, אַתָּה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שֶׁיֵּלֵךְ לַלִּמּוּדִים, אוֹ שֶׁאֶשְׁאֵר אִתּוֹ וְכָל הַשְּׁאָר יָבוֹא עַל מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. עֶזֹר לִי. אַבָּא, עֹל הַכְּסָפִים מַכְרִיעַ אוֹתִי, מָה עוֹשִׂים? הֲרֵי הַכֹּל בְּיָדְךָ".

וְשׁוּב בָּכִי: "אַתָּה יוֹדֵעַ, אֲנִי מַרְגִּישָׁה שֶׁרַק אַתָּה מֵבִין אוֹתִי, הֲרֵי אַתָּה עָשִׂיתָ אוֹתִי אֶת מַה שֶּׁאֲנִי עַכְשָׁו. רַק אַתָּה יוֹדֵעַ אֶת הָאֱמֶת: שֶׁאֲנִי לֹא מִסְתַּדֶּרֶת עִם הַבֵּן, עִם הַבַּת, עִם הַמַּטָּלוֹת, עִם הַחוֹבוֹת. שֶׁאֲנִי לֹא שׁוֹרֶדֶת, בְּכְלָל לֹא". לַמָּחֳרָת בָּאוּ עוֹד מִלִּים, פָּחַדְתִּי לוֹמַר אוֹתָן אֲבָל הֵן נֶאֶמְרוּ: "בְּעֶצֶם, אֲנִי מַרְגִּישָׁה שֶׁ"סִמַּנְתָּ" אוֹתִי. מַכָּה, עוֹד מַכָּה, זַעֲזוּעִים כָּאֵלֶּה, אִשָּׁה אַחֶרֶת בְּגִילִי לֹא עוֹבֶרֶת אֶפִלּוּ מַחֲצִית מֵהֶם. הַאִם אוּכַל לְבַקֵּשׁ מִמְּךָ, קְצָת הֲקָלָה. קְצָת עֶזְרָה".

הַבֶּכִי הַגָּדוֹל שׁוּב בָּא. נֵס שֶׁאֲנִי בַּבַּיִת עַכְשָׁו. טוֹב, זֶה הָיָה מַסְפִּיק בִּשְׁבִיל הַפַּעַם הַשְּׁלִישִׁית.

לֹא בְּקַלּוּת, אֲבָל בְּעִקְבִיּוּת - מָצָאתִי אֶת עַצְמִי הוֹלֶכֶת וּמִתְנַקָּה, הוֹלֶכֶת וְנֶעֱזֶרֶת. וְלֹא אֵצֶל פְּסִיכוֹלוֹג, וְלֹא אֵצֶל חֲבֵרָה, וְלֹא אֵצֶל הוֹרִים אוֹ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה - שֶׁאַחֲרֵי הַכֹּל יָדַם קָצְרָה מִלַּעֲזֹר. פִּשּׁוּט אֶצְלִי בְּבֵיתִי, בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלִּי, שָׁם מָצָאתִי אֶת הַמְנַתֵּחַ הַגָּדוֹל שֶׁעוֹשֶׂה

לִי אֶת הַכְּאֵבִים, בְּאַהֲבָתוֹ, וְגַם מָצוּי אִתִּי שָׁם. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה, אֲנִי אֶצְלוֹ - חוֹלָה יְחִידָה בַּמַּחְלָקָה, רַק אֲנִי וְהוּא.

"וְכַמָּה אֲנִי מוֹדָה לְךָ עַל שֶׁהַיּוֹם הָיָה לִי יוֹתֵר קַל, שֶׁהַיּוֹם עָבַר לִי יוֹתֵר טוֹב, שֶׁהִיא הָיְתָה פָּחוֹת עַקְשָׁנִית וְהוּא הֵבִיא מִבְחָן טוֹב, שֶׁלִּמְרוֹת הַכֹּל שָׂרַדְתִּי אֶת הַיּוֹם". וְלִפְעָמִים: "אַבָּא, רַפֵּא חוֹלֵי עַמְּךָ", סְתָם כָּךְ, כִּי זֶה עוֹלֶה לִי וַאֲנִי מְשֻׁחְרֶרֶת לְדַבֵּר. וְלִפְעָמִים: "אֲנִי קְשׁוּרָה בְּךָ, חָזָק, תְּלוּיָה בְּךָ. אֵין לִי חַיִּים בִּלְעָדֵי הַדִּבּוּר אֵלֶיךָ. תְּפִלָּה לְאֵ-ל חַיַּי".

וְגַם: "הַיּוֹם סָגוּר לִי הַפֶּה, אַבָּא. אֵין לִי כֹּחַ, גַּם לֹא לְדַבֵּר. אֲנִי מֻתֶּשֶׁת, הֶעֱבַרְתָּ אוֹתִי בְּיוֹם קָשֶׁה כָּל כָּךְ, וְלֹא זָכַרְתִּי מִמְּךָ כְּלָל. אֵין לִי כֹּחַ, אֲפִלּוּ לַחֲשֹׁב עָלֶיךָ, תִּרְאֶה מַה קּוֹרֶה אִתִּי. אֲנִי הוֹלֶכֶת לִישֹׁן עַכְשָׁו, וְתַעֲזֹר לִי שֶׁמָּחָר אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ, כִּי אֲנִי חַיֶּבֶת אֶת זֶה, וְאַתָּה רוֹצֶה אֶת זֶה". וְגַם עוֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה סוּגֵי דִּבּוּרִים וַאֲמִירוֹת שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הֶאֱמַנְתִּי שֶׁהַפֶּה שֶׁלִּי יְמַלֵּל אוֹתָן. אֲנִי לֹא יוֹדַעַת אִם יָפֶה לְדַבֵּר כָּכָה, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה, אֵין לִי עַל מִי לְהִשָּׁעֵן אֶלָּא עַל אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

מַה שְׁאַלְתֶּם? אִם הוּא עוֹנֶה? הוֹ, עוֹנֶה. כְּשֶׁאֲנִי זוֹכָה לִהְיוֹת עִקְבִית - בִּלְהִתְרַכֵּךְ אֵלָיו, בִּלְהִשָּׁעֵן עָלָיו, בִּלְהַפְסִיק לִבְרֹחַ מִמֶּנּוּ, בִּלְדַבֵּר אֵלָיו יָשִׁיר - הַהַרְגָּשָׁה, הַלֵּב, מְקַבְּלִים מַרְגּוֹעַ, עֻצָּה, כִּוּוּן.

מַה קּוֹרֶה הַיּוֹם בַּחַיִּים שֶׁלִּי? הַרְבֵּה מְאֹד. לֹא מַה שֶּׁנִּקְרָא בַּחַיִּים "יְשׁוּעוֹת גְּלוּיוֹת". הַבֵּן לֹא מְאֹרָס עֲדַיִן, הַקְּשָׁיִים עוֹד פֹּה. אֲבָל יֵשׁ מִי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת זֶה וַאֲנִי סְמוּכָה וּבְטוּחָה בּוֹ. הוּא אִתִּי. כָּאן, עַכְשָׁו. הַרְבֵּה מְאֹד קוֹרֶה בְּחַיַּי. לֹא נָהֲפַכְתִּי, נוֹתַרְתִּי מַה שֶּׁאֲנִי, אוֹתוֹ טִפּוּס, אֲבָל עִם מַתָּנָה חֲדָשָׁה בַּחַיִּים.

טוֹבִי אִמְרָה לִי אֶתְמוֹל שֶׁהִיא מַדְאֶגֶת מִדָּבָר מְסֻיָּם, שְׁאַלְתִּי אוֹתָהּ אִם כְּבָר בִּקְּשָׁה עַל כָּךְ מִמֶּנּוּ, וְעָנְתָה לִי שֶׁלֹּא מַצְלִיחָה לְדַבֵּר אֶת זֶה כָּרָאוּי. אָמַרְתִּי לָהּ שֶׁאֲנַסָּה לְעָזֹר לָהּ בְּכָךְ. אֲבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לַעֲזֹר לָהּ לְהִתְפַּתֵּחַ בְּפָנָיו. זֶה כְּבָר בָּרוּר לָנוּ, שֶׁזּוֹ הַמַּטָּרָה שֶׁל הַקְּשָׁיִים, לְהָבִיא אוֹתָנוּ אֵלָיו. לֹא רַק בְּ'רִשְׁמִי', שֶׁנִּקְרָא 'בָּנִים' שֶׁלּוֹ, אֶלָּא בֶּאֱמֶת בָּנִים - בַּלֵּב, בַּמְּצִיאוּת, בַּחַיִּים.

שָׂכַחְתִּי לְסַפֵּר לַחֲבֵרוֹתַי עַל שִׁנּוּי מְסֻיָּם שֶׁאֵרַע בְּחַיַּי. "כָּכָה?" הִיא הִתְפַּלְאָה, "וְאַתְּ לֹא מְסַפֶּרֶת? לֹא מְרִימָה טֶלֶפוֹן?" צוֹדֶקֶת. וּמָה אֶעֱשֶׂה שֶׁמָּצָאתִי אֹזֶן קְרוֹבָה יוֹתֵר. לָמָּה אֲסַפֵּר לָהּ, כְּבָר יֵשׁ לִי עִם מִי לְדַבֵּר.

11. הבטחתי לפרסם

שְׁמִי רִיקִי. סְפוֹרְטַאי הִתְרַחֵשׁ לִפְנֵי שָׁנָה בְּדִיּוּק, סִפּוּר עַל שִׁדּוּךְ וִישׁוּעָה שֶׁהִפְתִּיעוּ אוֹתִי מִמָּקוֹם לֹא צָפוּי.

הָיִיתִי בַּחוּרָה רַוָקָה וְסִיַּמְתִּי אֶת לִמּוּדַי בַּסֶּמִינָר. עֲדַיִן לֹא הָיִיתִי מְאוֹרֶסֶת, וְהָיְתָה זוֹ כְּמֵעַט הַפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה בְּחַיַּי בָּהּ מַשֶּׁהוּ לֹא 'זָרַם' לְפִי הַתָּכְנִיּוֹת.

מֵעוֹלָם לֹא הִתְכּוֹנַנְתִּי לְכָךְ שֶׁבְּדִיּוּק אֲנִי מִכָּל חַבְרוֹתַי, אֲסַיֵּם אֶת הַסֶּמִינָר בְּלִי לִהְיוֹת 'מְסֻדֶּרֶת'. פִּתְאֹם הֻשְׁלַכְתִּי אֶל מְצִיאוּת הַחַיִּים, בְּלִי עָתִיד מֻגְדָּר, וְאַפִלּוּ לֹא תַּאֲרִיךְ חֲתֻנָּה. חִפַּשְׂתִּי עֲבוֹדָה, אַךְ לֹא מָצָאתִי. הִתְעוֹרַרְתִּי מִדֵּי בֹּקֶר אֶל בַּיִת שָׁקֵט, חַסְרַת סִפּוּק וְתַעֲסוּקָה.

רָצִיתִי לְלַמֵּד דִּקְדּוּק, כִּי זוֹ הָיְתָה הַהִתְמַחוּת שֶׁלִּי, אַךְ לֹא הָיָה לִי סִכּוּי. אַתֶּן יוֹדְעוֹת אֵיךְ זֶה: כָּל הַכִּשְׁרוֹנוֹת יְכוֹלִים לְחַכּוֹת בַּצַּד, עַד שֶׁתְּבוֹא שֶׁמֶשׁ הַפְּרוֹטֶקְצְיָה וְתִזְרַח עֲלֵיהֶם. בֵּינְתַיִם חִכִּיתִי לִי בַּבַּיִת, 'בַּחוּרָה מְבֻזָּבֶזֶת' כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים, עִם 'פּוֹטֶנְצְיָאל' וְ'כִשְׁרוֹנוֹת' 'מוֹטִיבַצְיָה' וְ'אַמְבִּיצְיָה', וְכָל מַה שֶּׁלֹּא עָזַר לִי לְהִתְקַדֵּם מִן הַבַּטָּלָה שֶׁלִּי. בֵּינְתַיִם שָׂמַחְתִּי עִם כָּל עֲבוֹדָה קְטַנָּה מִן הַבַּיִת.

מִדֵּי פַּעַם הָיִיתִי מְקַבֶּלֶת מִבְחָנִים לְבְדִיקָה, אוֹ עֲבוֹדוֹת הַקְלָדָה וְנִקּוּד, שֶׁהָיוּ מְפֻרוֹת קְצָת אֶת הַבַּטָּלָה וּמַכְנִיסוֹת כַּמָּה פְּרוּטוֹת לְכִיסִי.

דָּבָר אֶחָד הָיָה חוֹזֵר עַל עַצְמוֹ בְּכָל בֹּקֶר, וּמַרְגִּיז אוֹתִי בְּיוֹתֵר.

זוֹ הָיְתָה וֶהָבִי.

וֶהָבִי הָיְתָה הַשְּׁכֵנָה מִמּוּל. הִיא הָיְתָה מַרְבָּה לִדְפֹּק בְּבֵיתֵנוּ, מִכֵּיוָן שֶׁלֹּא הָיוּ לָהּ חֲבֵרוֹת. אִם תִּרְשׁוּ לִי לִהְיוֹת צִינִית, אוּכַל לְגַלּוֹת כִּי עַד מְהֵרָה הֵבַנְתִּי לָמָּה אֵין לָהּ חֲבֵרוֹת. וֶהָבִי לֹא יָדְעָה לְהַגְבִּיל אֶת הַיְדִידוּת שֶׁלָּהּ, מַה שֶּׁנִּקְרָא בְּשָׂפָה פְּשׁוּטָה: 'חֹסֶר טַקְט'. הִיא הָיְתָה נוֹקֶשֶׁת עַל דַּלְתֵּנוּ בְּשָׁעָה שְׁתַּיִם בַּצָּהֳרַיִם, אַחַת עֶשְׂרֵה בַּלַּיְלָה אוֹ שֶׁבַע בַּבֹּקֶר, וְתָמִיד מִפַּטְפֶּטֶת שָׁעָה אֲרֻכָּה, עַד שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לְלֶכֶת. אַף פַּעַם לֹא חָשְׁבָה לְהַפְסִיק אֶת דִּבּוּרֶיהָ בְּגָלַל שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לָלֶכֶת. הִיא לֹא רָעָה, וֶהָבִי. אֲבָל הִיא מַמָּשׁ לֹא מְבִינָה רְמָזִים.

הֲכִי מַרְגִּיז הָיָה, שֶׁאִמָּא שֶׁלִּי אֲפִלּוּ לֹא רָמְזָה לָהּ.

הִיא הָיְתָה מַמְשִׁיכָה בַּעֲבוֹדוֹת הַבַּיִת שֶׁלָּהּ, מְקַלֶּפֶת וּמְטַאטְאָה, מְבַשֶּׁלֶת וּמְנַקָּה, וְוֶהָבִי מְזַמֶּנֶת לְנָאוֹם בָּרַקָע.

בַּחֹפֶשׁ הַגָּדוֹל הֶרְאֲתָה לָנוּ וֶהָבִי אֶת הַמּוֹדָעוֹת שֶׁהִיא תִּכְנְנָה. "בַּשָּׁנָה הַבָּאָה בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם אֶפְתַּח בַּבַּיִת פִּיצִי גַּנּוֹן!" הִיא סִפְּרָה בְּהִתְלַהֲבוּת. שָׂמַחְנוּ בְּשִׂמְחָתָהּ, אֲנִי אִישִׁית קִוִּיתִי שֶׁוֶהָבִי תִּהְיֶה עָסוּקָה יוֹתֵר, וְכָךְ תַּטְרִיד אוֹתָנוּ פָּחוֹת.

לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהַהֶפֶךְ הוּא הַנָּכוֹן. הַ'פִּיצִי גַּנּוֹן' הִתְגַּלְּה כְּמִטְרָד רְצִינִי, אֲצַלֵּנוּ בַּבַּיִת...

מֵאָז נִפְתַּח הַ'פִּיצִי גַּנּוֹן' שֶׁל וֶהָבִי, הָיָה לָהּ קְצָת מְשַׁעְמֵם. הִיא אַהֲבָה אֶת שְׁלֹשׁ הַפָּעוֹטוֹת שֶׁהָיוּ אֶצְלָהּ, אֲבָל לֹא הָיָה לָהּ עִם מִי לַחֲלֹק אֶת הַהִתְלַהֲבוּת מֵהֶם. נִמְאַס לָהּ לְשֶׁבֶת אִתָּם לְבַד בַּבַּיִת, וּלְהַאֲכִיל אוֹתָם בְּשֶׁקֶט. עָדִיף לְפַטְפֵּט בֵּינְתַיִם, לֹא?

וֶהָבִי מָצְאָה אֶלֶף סִבּוֹת לִדְפֹּק אֶצְלֵנוּ (יֵשׁ לָכֶם בַּנָּנָה? אוּרִי סוֹף סוֹף נֶעֱמָד! אֵיךְ פּוֹתְחִים אֶת הַגֶּרֶבֶּר הַזֶּה?!) וֶהָבִי הִתְיַעֲצָה בִּבְעָיוֹת קַלּוֹת, וּמִיָּד גָּלְשָׁה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֵנוּ. הִיא לֻוְתָה כַּמּוּבָן בִּשְׁלִישִׁית הַקְּטַנְטַנִּים, שֶׁזָּחֲלוּ פְּנִימָה לְקוֹל פִּטְפּוּטֶיהָ שֶׁל וֶהָבִי.

הַ'פִּיצִי גַּנּוֹן' הֶחְלִיק אֶל תּוֹךְ בֵּיתֵנוּ בְּטִבְעִיּוּת גְּמוּרָה, וְתִפְקֵד בַּבַּיִת שֶׁלָּנוּ בְּמֶשֶׁךְ שָׁעָה יוֹמִית לְפָחוֹת.

וְאִמָּא שֶׁלִּי לֹא אָמְרָה לָהּ אַף מִלָּה! בַּתְּחִלָּה נִדְהַמְתִּי, אַחַר כָּךְ הִתְפּוֹצַצְתִּי. דַּי! אִמָּא, תַּגִּידִי לָהּ שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא יְכוֹלִים! מַה, הַבַּיִת שֶׁלָּנוּ גַּנּוֹן? מִי פָּתַח פָּעוֹטוֹן? וֶהָבִי אוֹ אֲנַחְנוּ? בְּכָל בֹּקֶר הָיוּ הַפָּעוֹטוֹת זוֹחֲלִים אֶצְלֵנוּ בְּמִסְדְּרוֹנוֹת הַבַּיִת וְוֶהָבִי מֻזְמֶנֶת לִשְׁתּוֹת לָהּ בֵּינְתַיִם קָפֶה. שֶׁיְּגִידוּ לַאִמָּהוֹת לְהָבִיא אֶת הַיְלָדִים יָשָׁר לְכָאן...

אִם הָיָה צָרִךְ לְהַאֲכִיל יַלְדּוֹן אֶחָד בְּכַפִּית אוֹ לְחַתֵּל אוֹתוֹ, וֶהָבִי לֹא הָיְתָה הוֹלֶכֶת, אֶלָּא עוֹשָׂה אֶת כָּל מַה שֶּׁדָּרוּשׁ אֶצְלֵנוּ בַּבַּיִת. אִם כְּבָר, אָז כְּבָר. לֹא?

"מַה מַּפְרִיעַ לָךְ?" שָׁאֲלָה אִמִּי. "הִיא כָּל כָּךְ נֶהֱנֵית, וֶהָבִי. וְלָנוּ זֶה לֹא כָּל כָּךְ מַפְרִיעַ".

בַּתְּחִלָּה הִתְלוֹנַנְתִּי עַל הָרַעַשׁ. אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהִתְרַכֵּז בַּעֲבוֹדוֹת הַקֶּלָדָה כְּשֶׁיֵּשׁ לָנוּ גַּנּוֹן פָּעִיל בַּבַּיִת? מִתַּחַת לְשֻׁלְחַן הַמַּחְשֵׁב מִזְדַּחֵל פִּתְאֹם אֵיזֶה תִּינוֹק וּמוֹשֵׁךְ בַּחוּטִים. כֵּן, זֶה מַפְרִיעַ. אַחַר כָּךְ זָנַחְתִּי אֶת הָעִנְיָן הַזֶּה, וְאֶת כָּל הַפְּרָטִיּוּת שֶׁאֵינֶנָּה, כִּי הֵצִיק לִי כְּבָר מַשֶּׁהוּ אַחֵר: וֶהָבִי הֶחְלִיטָה לִהְיוֹת שַׁדְכָנִית.

מִדֵּי בֹּקֶר הָיְתָה דּוֹפֶקֶת עִם אֵיזוֹ הַצָּעַת שִׁדּוּךְ שֶׁבְּדֶרֶךְ כְּלָל לֹא הָיְתָה הוֹלֶמֶת אוֹתָנוּ בִּכְלָל. "בּוֹאִי, רִיקִי. יֵשׁ לִי שִׁדּוּךְ בִּשְׁבִילֵךְ. יֵשׁ לִי הַרְגָּשָׁה שֶׁזֶּה הַ'בַּאשֶׁעְרְט' שֶׁלָּךְ!" הִיא רָצְתָה לְעוֹדֵד אוֹתִי, וַאֲנִי הִתְכַּוַּצְתִּי. זֶה לֹא נָעִם לִי, וְלֹא הִתְאִים לִי. הַהוֹרִים שֶׁלִּי עָסְקוּ בַּשִּׁדּוּכִים שֶׁלִּי, וַאֲנִי גַּם לֹא רָצִיתִי לִהְיוֹת מְעֹרֶבֶת בְּכָל הַצָּעָה. (בֶּטַח לֹא שֶׁל וֶהָבִי) . לֹא הָיְתָה לִי סַבְלָנוּת לְהַסְבִּיר לָהּ מַדּוּעַ הַצָּעוֹתֶיהָ אֵינָן בְּמָקוֹמָן, וּמִמֵּילָא לֹא הִתְיַחַסְתִּי לַהַצָּעוֹת שֶׁלָּהּ בְּרִצִינוּת. מַה שֶּׁעוֹד הָיָה מַרְגִּיז בַּהַצָּעוֹת שֶׁלָּהּ, זֶה שֶׁאִם אִמָּא הָיְתָה צְרִיכָה לְלֶכֶת, וֶהָבִי נִשְׁאֲרָה לְשׁוֹחֵחַ אִתִּי. בַּתְּחִלָּה הָיְתָה וֶהָבִי עוֹזֶבֶת אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁאִמָּא שֶׁלִּי יָצְאָה, אֲבָל מֵאָז "חֲזוֹן הַשַּׁדְכָנוּת" הִיא פָּשׁוּט הִזְמִינָה אוֹתִי לְשִׂיחוֹת.

חָלְפוּ אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים כָּאֵלּוּ. לֹא נָעִים לְהוֹדוֹת, אֲבָל כְּשֶׁאִמָּא לֹא הָיְתָה בַּבַּיִת הָיִיתִי מִתְעַלֶּמֶת לְפָעָמִים מִדְּפִיקוֹתֶיהָ שֶׁל וֶהָבִי. שֶׁתַּחְשֹׁב שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא בַּבַּיִת! יָדַעְתִּי שֶׁאִמָּא לֹא הָיְתָה נוֹהֶגֶת כָּךְ, אֲבָל מַה לַּעֲשׂוֹת? הִיא בַּעֲלַת מִדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, אֲנִי לֹא.

אַחֲרֵי אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים כָּאֵלּוּ הָיִיתִי מֻדְאֶגֶת מְאֹד מֵעַצְמִי. מַה יִּהְיֶה אִתִּי? מָתַי אֶתְאָרֵס? הִנֵּה אֲנִי כְּבָר הוֹפֶכֶת לִהְיוֹת 'בַּחוּרָה מְבֻגֶּרֶת' בְּאֹפֶן רִשְׁמִי, וְזֶה בְּוַדַּאי לֹא מֵטִיב עִמִּי. הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁאֲנִי רוֹצָה לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ. רָצִיתִי לְקַבֵּל עַל עַצְמִי אֵיזוֹ קַבָּלָה טוֹבָה. לְהִתְחַזֵּק בְּעִנְיָן מְסֻיָּם. אֲבָל מַה יָּכוֹל לִהְיוֹת.

חָשַׁבְתִּי עַל שְׁמִירַת הַלָּשׁוֹן, וְעַל נְסִיעָה לַכּוֹתֶל בְּמֶשֶׁךְ אַרְבָּעִים יוֹם רְצוּפִים. חָשַׁבְתִּי עַל פֶּרֶק שִׁירָה וְעַל אֲמִירַת סֵפֶר תְּהִלִּים. הֶעֱלֵיתִי כָּל מִינֵי הַצָּעוֹת, וְלֹא יָדַעְתִּי בַּמֶּה לִבְחֹר. פַּעַם שָׁמַעְתִּי בְּהַרְצָאָה שֶׁיֵּשׁ עִנְיָן גָּדוֹל לִטֹּל עֵצָה מִן הַתַּנַ"ךְ. הֶחְלַטְתִּי לְנַסּוֹת. פָּתַחְתִּי אֶת הַתַּנַ"ךְ וּבָדַקְתִּי אֵיזֶה פָּסוּק יָצָא לִי. אוּלַי הַפָּסוּק שֶׁעָלָיו אַנִּיחַ אֶת יָדִי יִרְמֹז לִי מָה עָלַי לַעֲשׂוֹת.

הַפָּסוּק שֶׁיָּצָא לִי הָיָה הַפָּסוּק בִּישַׁעְיָה. "עֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת". הִתְפַּלֵּאתִי. זֶה מַה שֶּׁהַשֵּׁם רוֹצֶה מִמֶּנִּי? לְהָבִיא עֲנִיִּים מְרוּדִים הַבַּיְתָה. הֲרֵי אֵין לִי בַּיִת. כַּוָּנַת הַפָּסוּק הִיא תְּרוּמָה וּצְדָקָה, וַהֲרֵי אֵין לִי כְּמַעַט כֶּסֶף מִשֶּׁלִּי.

אוּלַי אַפְרִישׁ סְכוּם כֶּסֶף לִצְדָקָה? אוּלַי אֶתְרֹם לְקֶפֶת הַצְּדָקָה? לֹא יָדַעְתִּי בְּאֵיזוֹ צְדָקָה לִבְחֹר, וְהִתְיַעַצְתִּי בְּאַבָּא שֶׁלִּי. אוּלַי בֶּאֱמֶת עָדִיף לִבְחֹר בְּפֶרֶק שִׁירָה, אוֹ מַשֶּׁהוּ שֶׁיּוֹתֵר מַתְאִים לַגִּיל וְלַמַּצָּב שֶׁלִּי.

"אִם אַתְּ רוֹצָה לְקַבֵּל עַל עַצְמֵךְ מַשֶּׁהוּ, תַּחְשְׁבִי מַה ה' אֱלֹקַיִךְ רוֹצֶה מֵעִמָּךְ", אָמַר לִי אַבָּא. "תַּעֲשִׂי מַשֶּׁהוּ שֶׁקּוֹרֵעַ חֵלֶק מֵעַצְמֵךְ, מַשֶּׁהוּ שֶׁתִּקָּחִי מִתּוֹךְ תּוֹכֵךְ וְתִתְּנִי אוֹתוֹ לָאֱלֹקַיִךְ. לֹא נִרְאֶה לִי שֶׁכֶּסֶף, אוֹ פֶּרֶק שִׁירָה יַעֲשׂוּ בָּךְ שִׁנּוּי פְּנִימִי. תְּנִי מַשֶּׁהוּ מֵעַצְמֵךְ, מִתּוֹכֵךְ, רִיקִי".

סִפַּרְתִּי לְאַבָּא עַל הַפָּסוּק שֶׁנִּפַּל לִי בַּתַּנַ"ךְ. "עֲנִיִּים מְרוּדִים אֵינָם רַק בְּמָמוֹן. אֶפְשָׁר לִתְרֹם לַעֲנִיִּים שֶׁהֵם מְרוּדִים מִשְׁמְחָה, מְרוּדִים מִידִידִים, מְרוּדִים מֵחָכְמָה. אוּלַי יֵשׁ לָךְ אֵיזוֹ חֲבֵרָה שֶׁהִיא עֲנִיָּה בְּדַעַת, וְתִלְמְדִי אוֹתָהּ לְמִבְחָנִים?"

אַבָּא רָאָה אֶת הָעֲוִית עַל פָּנַי, וְנִזְכַּר שֶׁכְּבָר עָבַרְתִּי אֶת יְמֵי הַמִּבְחָנִים וְהַלִּמּוּדִים. מָה עוֹזְרִים הַיּוֹם דַּעַת וְלִמּוּדִים, לְמִי שֶׁהִיא מְרוּדָה בְּהַצָּעוֹת שִׁדּוּכִין...

וְאָז נִזְכַּרְתִּי בְּזֶהָבִי.

זֶהָבִי מַתְאִימָה לַהַגְדָּרָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁל אַבָּא. זֶהָבִי הִיא עֲנִיָּה מְרוּדָה בַּחֲבֵרוֹת.

דַּחַקְתִּי אֶת הָרַעְיוֹן. אֵין לִי כֹּחַ! הָרַבֵּה יוֹתֵר קַל לִי וְ'נוֹרְמָלִי' לְהַגִּיד שִׁיר הַשִּׁירִים וַאֲפִלּוּ לְהַפְרִישׁ חַלָּה.

אֲבָל בְּכָל זֹאת, רִיקִי. רְצִית לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ גָּדוֹל. רָצִית לְהִשְׁתַּדֵּל, רָצִית לְרָצוֹת. רָצִיתָ לִגְרֹם נַחַת רוּחַ וּלְבַקֵּשׁ יְשׁוּעָה.

אֲבָל זֶה נוֹרָא קָשֶׁה!

שְׁבוּעַיִם תְּמִימִים הִסְתּוֹבֵב בְּמֹחִי הָרַעְיוֹן הַזֶּה. שְׁבוּעַיִם שֶׁבְּסוֹפָם הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁיֵּשׁ לִי אֶת הַכֹּחַ.

"אֲנִי מְקַבֶּלֶת עַל עַצְמִי בְּלִי נֶדֶר לְקָרֵב אֶת זָהֳבִי וּלְכַבֵּד אוֹתָהּ בְּמֶשֶׁךְ אַרְבָּעִים יוֹם". לָחַשְׁתִּי בְּשֶׁקֶט וּבְכַוָּנַת הַלֵּב. "בְּמֶשֶׁךְ אַרְבָּעִים הַיָּמִים הַקְּרוֹבִים לֹא אֶרְמֹז לָהּ שֶׁהִיא מַטְרִידָה אֶלָּא אֶשְׁמַח עִמָּהּ וְאַרְחִיב אִתָּהּ אֶת הַשִּׂיחָה". הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁמַּשֶּׁהוּ בָּאֱמֶת נִקְרַע מִתּוֹכִי, וְגַם אִם אֵין זוֹ סְגֻלָּה בְּדוּקָה, הֲרֵינִי בְּטוּחָה שֶׁהִיא רְצוּיָה לְמַעְלָה, בַּשָּׁמַיִם.

אַבָּא לֹא שָׁאַל אוֹתִי מַה הֶחְלַטְתִּי. לֹא סִפַּרְתִּי לְאִישׁ עַל הַהַחְלָטָה הַקָּשָׁה.

בַּתְּחִלָּה הָיִיתִי הַסְּסָנִית, הָיָה קָשֶׁה לִי לְגַלּוֹת כְּלַפֵּי זָהֳבִי גְּלוּיִים שֶׁל חִבָּה. בַּהֶמְשֵׁךְ הִצְלַחְתִּי לִרְשֹׁם לְעַצְמִי עוֹד וְעוֹד נִצָּחוֹנוֹת קְטַנִּים. הֵכַנְתִּי לְזָהֳבִי קָפֶה, הִקְשַׁבְתִּי לְרַעְיוֹנוֹת שֶׁלָּהּ. הוֹדֵיתִי לָהּ עַל כָּךְ שֶׁהִיא חוֹשֶׁבֶת עָלַי!

זֶה הָיָה קָשֶׁה לִי פִּי אֶלֶף מִכָּל דָּבָר אַחֵר, וַאֲפִלּוּ מִתְּרוּמָה לִצְדָקָה. תָּרַמְתִּי אֶת עַצְמִי, אֶת הַסַּבְלָנוּת שֶׁלִּי, וְאֶת כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלִּי!

סִפּוּק פְּנִימִי וְשֶׁקֶט נָתַן לִי אֶת הַכֹּחַ לְהַמְשִׁיךְ. אַחֲרֵי שְׁבוּעַ כָּזֶה, בָּהּ מִתְאָרֶכֶת שְׁהוּתָהּ שֶׁל זָהֳבִי בְּבֵיתֵנוּ, הֶחְלַטְתִּי: "אִם אֶזְכֶּה לְהִתְאָרֵס בַּחֹדֶשׁ הַקָּרוֹב אֲפַרְסֵם אֶת הַסִּפּוּר שֶׁלִּי, וּלְעוֹלָם, לְעוֹלָם, לֹא אֶפְגַּע בְּזָהֳבִי".

בֹּקֶר אֶחָד לֹא דָּפְקָה זָהֳבִי. הִצַּעְתִּי לְאִמָּא שֶׁנִּזְמִין אוֹתָהּ. אִמָּא הָיְתָה מֻפְתַּעַת מִפֶּרֶץ טוּב הַלֵּב שֶׁלֹּא אִפְיֵן אוֹתִי עַד כֹּה, אֲבָל הִסְכִּימָה. עֵינֶיהָ שֶׁל זָהֳבִי אוֹרוּ. "מַה, זֶה לֹא מַפְרִיעַ לָכֶם?"

"מַה פִּתְאֹם?" אָמַרְתִּי לָהּ "זֶה הָעֹנֶג שֶׁלָּנוּ".

זָהֳבִי הָפְכָה לִהְיוֹת אוֹרַחַת רְצוּיָה בְּבֵיתֵנוּ. מַה שֶּׁמּוּזָר הוּא, שֶׁזָּהֳבִי דַּוְקָא מְעָטָה יוֹתֵר לְהַגִּיעַ, מִן הֶרֶגַע שֶׁהִרְגִּישָׁה שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹצִים בָּהּ, כְּאִלּוּ לֹא נוֹפֶלֶת רַק עָלֶיהָ הָאַחֲרָיוּת לְקֶשֶׁר שֶׁלָּנוּ. פִּתְאֹם גַּם אֲנַחְנוּ רוֹצִים, מַזְמִינִים, מִתְעַנְיְנִים, וּמִתְחַלְקִים בְּקֶשֶׁר הַהֲדָדִי.

הַשְׁדּוּךְ הַ'בַּאשֶׁעְרְט' (הַמַּשְׁגֹּחַ מִן הַשָּׁמַיִם) שֶׁלִּי הָצַע בַּיּוֹם הָעֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ לַקַּבָּלָה שֶׁלִּי. בַּיּוֹם הַשִּׁלְשִׁים וְתַשַׁע הִתְאָרַסְתִּי (וְלֹא הָיְתָה זוֹ הַצָּעָה שֶׁל זָהֳבִי) .

פְּרָחִים רֵיחָנִיִּים הֵצִיפוּ אֶת הַבַּיִת וּשְׁעוֹן זָהָב נֶעֱנַד עַל פֶּרֶק כַּף יָדִי. הַשֵּׁם הַטּוֹב נָעֲנָה לִתְפִלּוֹתַי וְנָתַן לִי עוֹד הַרְבֵּה מֵעֵבֶר לְמַה שֶׁיָּכֹלְתִּי לְבַקֵּשׁ. הָאִשָּׁר מִלֵּא אֶת הַלֵּב, וְסִחֲרַר אוֹתִי בְּסַעֲרַת רְגָשׁוֹת חֲלוֹמִית. אֲבָל חוּץ מִבְּלִיל הָרְגָשׁוֹת שֶׁל כַּלָּה, נִסְחַפְתִּי בִּתְחוּשָׁה אַחַת מְתוּקָה וּמְרַגֶּשֶׁת, כִּי רָצָה הַשֵּׁם אֶת מִנְחָתִי.

אֶת הַהַבְטָחָה הָאַחֲרוֹנָה אֲנִי מְקַיֶּמֶת הַיּוֹם, בְּפִרְסוּמוֹ שֶׁל סִפּוּרִי הָאֱמִתִּי.

יֵשׁ וְהַתְּפִלָּה נִפְלָאָה אוּלָם תְּקוּעָה... יֶשְׁנָהּ דְּרִישָׁה מֵהַמִּתְפַּלֵּל לִכְבֹּשׁ רוּחוֹ מִפְּרָט מְסֻיָּם שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְהַתְּפִלָּה עוֹלָה בִּסְעָרָה וּפוֹעֶלֶת אֶת כֹּחָהּ.

12. **אבא, אתה כאן!!!**

סיפור אישי מבעל המעשה שהותקף בחרדות מנוכחותו בפיגוע שאירע באוטובוס קו 2 ברח' שמואל הנביא - 23 הרוגים, ובו לקח ודרך להתמודדות בבעיות חרדה)

אמא'לה, זה עוד אחד!

אֲנִי מְחַדֵּד אֶת אָזְנַי, מִתְקָרֵב אֶל הַחַלּוֹן. "חַם, צָרִיךְ קְצָת אֲוִיר", אֲנִי זוֹרֵק לַחַבְרוּתָא, וּפוֹתֵחַ אֶת הַחַלּוֹן לְרֶוָחָה, וְתוֹךְ כְּדֵי מְנֻסָּה לִקְלֹט אִם שָׁמַעְתִּי נָכוֹן אוֹ לֹא. בְּלֵיל הַקּוֹלוֹת שֶׁל הַבַּחוּרִים מַקְשֶׁה עַל הָאָזְנָה. נוּ, אַמְבּוּלַנְס אֶחָד אוֹ יוֹתֵר? הִנֵּה, עוֹד פִּיפְּ כָּזֶה מַתַּכְתִּי שֶׁל רְכָבֵי חֵרוּם. וְעוֹד אֶחָד! יוּ, זֶה מַתְחִיל לְהִיוֹת רְצִינִי. אֲבָל הִנֵּה צָרִיךְ לַחְזוֹר מֵהֵר לַחַבְרוּתָא, שֶׁתֵּכֶף יַתְחִיל לְתָהוֹת כַּמָּה זְמַן לוֹקֵחַ לִפְתֹּחַ חַלּוֹן.

אֲנִי חוֹזֵר לַשֻּׁלְחָן בְּקֶצֶב סָבִיר, הוֹפּ, עוֹד אַמְבּוּלַנְס. זֶה כְּבָר לֹא נוֹרְמָלִי. הַשֵּׁם! מַשֶּׁהוּ בָּטוּחַ קוֹרֶה, אֲבָל אֵיפֹה? רַק שֶׁאִמָּא לֹא יָצְאָה לִ"גְּאֻלָּה" הַיּוֹם, וְ... דַּי, דַּי! הִנֵּה זֶה עוֹד פַּעַם מַתְחִיל. מְעַרְבֶּלֶת הַתַּסְרִיטִים שׁוֹאֶבֶת אוֹתִי בְּסִחְרוּר שֶׁל מֵאָה סִיבּוּבִים לִשְׁנִיָּה. אִמָּא בָּאֶמֶת אָמְרָה אֶתְמוֹל בַּטֶּלֶפוֹן מַשֶּׁהוּ עַל "גְּאֻלָּה", מַה זֶּה הָיָה? נוּ, בֶּטַח, שֶׁהַשָּׁבוּעַ תִּקַּח אֶת הַבֶּקִיטְשֶׁע (הבגד השבתי) שֶׁלִּי לְנִקּוּי יָבֵשׁ. אוֹי וַי! אִם 'זֶה' בְּדִיּוּק קוֹרֶה שָׁם בִּ'יְחֶזְקֵאל' עַכְשָׁו, וְ... כָּל הַזְּכוּכִיּוֹת וְהַפֶּלְאפוֹנִים זְרוּקִים שָׁם מִסָּבִיב, הֶעָשָׁן, הָאֲנָשִׁים, זק"א עִם הַשַּׁקִיּוֹת הַלְּבָנוֹת, אִמָּא, הַבֶּקִיטְשֶׁע --

אוּלַי, בְּעֶצֶם, עוֹבֶרֶת בִּי מַחְשֶׁבֶת בָּזָק, אוּלַי הַכֹּל סְתָם דִּמְיוֹנוֹת, וּבְעֶצֶם לֹא קָרָה כְּלוּם? לֹא, זֶה לֹא יָכוֹל לִהְיוֹת, קוֹפְצֶת הַתְּשׁוּבָה, רַק תִּשְׁמְעוּ אֶת הָאַמְבּוּלַנְסִים, הָאָזְנַיִם שֶׁלָּנוּ, הַיְרוּשָׁלְמִים, כְּבָר מְנֻסּוֹת, מַה, מַה קוֹרֶה שָׁם, וְאֵיפֹה בִּכְלָל?

אֲנִי מֵעִיף מַבָּט מִסָּבִיב, כֻּלָּם לוֹמְדִים בְּמֶרֶץ. הַחַבְרוּתָא מַמְשִׁיךְ לְהַסְבִּיר, וְרַק אֲנִי מְמַגְנֵט לַסִּירֶנוֹת הָאֵלּוּ. אֲנִי מְזַדְקֵף, קְצָת מְבֻלְבָּל, וּכְאִלּוּ אֵיזֶה כֹּחַ מוֹשֵׁךְ אוֹתִי אַחֲרָיו אֶל הַדֶּלֶת. פִּתְאוֹם אֲנִי נִזְכָּר בַּחַבְרוּתָא שֶׁהִשְׁאַרְתִּי מֵאָחוֹר, וְעֵינָיו הַמִּתְעַגְּלוֹת אוֹמְדוֹת אוֹתִי בְּרֹב תְּמָהוֹן. "רַק יוֹצֵא לִשְׁתּוֹת", אֲנִי קוֹרֵא לְעֶבְרוֹ, וְנֶעֱלָם מֵעֵבֶר לַדְּלָתוֹת הָרְחָבוֹת.

פוסט-טראומה

מִי הָיָה מַאֲמִין. אֲנִי? בַּחוּץ? אֲנִי שֶׁתָּמִיד נֶחְשַׁבְתִּי לְבָחוּר שֶׁיָּשַׁב וְלָמַד, הִקְפִּיד עַל 'סְדָרִים', עָשָׂה מַה שֶּׁצָּרִיךְ וְנִזְהַר מִמַּה וּמִמִּי שֶׁלֹּא צָרִיךְ? רַק הַסִּפּוּר הַזֶּה, מְשַׁבֵּשׁ לִי אֶת הַחַיִּים בַּזְּמַן הָאַחֲרוֹן.

פְּגוּעִים הָיוּ כָּל הַזְּמַן, כְּמַעַט מֵאָז שֶׁאֲנִי זוֹכֵר אֶת עַצְמִי. אֲבָל כָּכָה לְחָיוֹת אוֹתָם סְבִיב הַשָּׁעוֹן, לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, לָדוּן וּלְהִתְבּוֹסֵס בָּהֶם יוֹם וְלַיְלָה? זֶה לֹא הָיָה קוֹרֶה לִי פַּעַם.

וֶה הִתְחִיל בִּזְמַן מְאֹד מֻגְבָּר: אַחֲרֵי הַפִּגּוּעַ בְּקַו 2. לֹא, לֹא הָיִיתִי בָּאוֹטוֹבּוּס הַהוּא; גַּם אֵלּוּ שֶׁכֵּן הָיוּ, לֹא נִמְנוּ עַל הַמַּעְגָּלִים הַמַּמָּשׁ קְרוֹבִים אֵלַי, לַמְרוֹת שֶׁכֻּלָּנוּ, אַתֶּם וַאֲנִי הִכַּרְנוּ אוֹתָם. אֲבָל כֵּן הָיִיתִי שָׁם, בַּמָּקוֹם הַזֶּה מַמָּשׁ, לְיַד אוּלַמֵּי זְוועהיל, עֶשֶׂר דַּקּוֹת קֹדֶם. זֶה הִסְפִּיק לִי. וְאִם מְדַבְּרִים בָּאָרֶץ עַל מִילְיוֹן וְחֲצִי אֲנָשִׁים, שֶׁמִּסְתּוֹבְבִים עִם חֲרָדוֹת פּוֹסְט-טְרָאוּמָטִיּוֹת, יֵשׁ לָכֶם הִזְדַּמְנוּת לְהַכִּיר אֶחָד מֵהֶם.

שֶׁתֵּדְעוּ, מֵאָז הַלַּיְלָה הָאֵים הַהוּא אֵין לִי לַיְלָה אֶחָד נוֹרְמָלִי. שָׁעוֹת עַל שָׁעוֹת, שֶׁאֲנִי מִתְהַפֵּךְ מִצַּד לְצַד, סוֹפֵר אוֹתִיּוֹת, מִסְתַּכֵּל בַּחַלּוֹן, וְעוֹשֶׂה הַכֹּל רַק כְּדֵי לֹא לַחְשֹׁב, לֹא שֶׁיֵּשׁ לִי זִכְרוֹנוֹת אוֹ מַרְאוֹת מַפְחִידִים לִבְרֹחַ מֵהֶם. זֶה פָּשׁוּט הַדִּמְיוֹן הָאִישִׁי שֶׁלִּי, שֶׁעוֹבֵד לְלֹא גְּבוּל.

אֲנִי שׁוֹכֵב בַּמִּטָּה, וְנִזְכָּר, לְמָשָׁל, בְּמַשֶּׁהוּ שֶׁאָמְרוּ בְּבֵית בְּשַׁבָּת. כַּמָּה שְׁנִיּוֹת, וְהָאָסוֹצִיאצְיוֹת גּוֹרְרוֹת אוֹתִי בְּלִי רַחֲמִים. אֲנִי חוֹשֵׁב עַל מַה שֶׁאָמְרוּ, וְעַל הַבַּיִת, וְעַל אֵיךְ אֲנִי הוֹלֵךְ לַחְזֹר הַבַּיְתָה בְּיוֹם שִׁשִּׁי בָּאוֹטוֹבּוּס, ו... הִנֵּה אֲנִי רוֹאֶה מוּל עֵינַי בָּחוּר כָּזֶה לֹא מִ'שֶׁלָּנוּ', אוֹ כֵּן מִ'שֶׁלָּנוּ', תָּלוּי בַּקַּפְרִיזָה הָעוֹנָתִית שֶׁל אִרְגּוּנֵי הַטֶּרוֹר, שֶׁנִּרְאֶה לִי חָשׁוּד, (בָּאוֹטוֹבּוּס, אַגַּב, אֲנִי מוֹצֵא חָשׁוּדִים, לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם). נוּ, מָה עַכְשָׁו אֲנִי עוֹשֶׂה? אֵיךְ אֲנִי מֵגֵן עַל עַצְמִי? תּוֹפֵס אֶת הַתִּיק, וּבוֹרֵחַ כָּל עוֹד נַפְשִׁי בִּי מִן הַחַלּוֹן, אוֹ מִן הַדֶּלֶת הַנִּסְגֶּרֶת, אוֹ מִכָּל סֶדֶק אַחֵר? לֹא. אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַשְׁאִיר אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים שָׁם בְּלִי לְהוֹדִיעַ כְּלוּם? מֵאֵידָךְ, אִם הַ'הוּא' יִרְאֶה שֶׁמִּתְחוֹלֶלֶת מְהוּמָה, הוּא עָלוּל לִגְמֹר עֲנָיְנִים מַהֵר יוֹתֵר, וְ--

לֹא, לֹא, אַל תַּחְשֹׁב! אֲנִי אוֹמֵר לְעַצְמִי, וּמְסַלֵּק אֶת הַמַּרְאוֹת, הַמּוֹחַ מְתָאַמֵּץ, הַמַּרְאוֹת מִתְעַקְּשִׁים לִפְרֹץ בְּעַד הַתָּאִים הַנְּעוּלִים. אֲנִי מְחַפֵּשׂ מַשֶּׁהוּ שֶׁמַּחַ לַחְשֹׁב עָלָיו בְּמָקוֹם, מְדַמְיֵן בְּכֹחַ אֶת 'שַׁבָּת-מִירוֹן', לְשֵׁם נָסְעָה הַ'חֲבוּרָה' שֶׁלָּנוּ חֹדֶשׁ קֹדֶם; אֶת הָ'אֹהֶל' הָעֲנָק שֶׁהוּקַם סָמוּךְ לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ הַמָּרְכָּזִי לְרֶגֶל חֲתֻנַּת נֶכְדּוֹ שֶׁל הָרֶבְּ'ה שֶׁלִּי. אֵיכְשֶׁהוּ אֲנִי כְּמַעַט נִרְדָּם. כְּמַעַט כְּמַעַט נֶעֱצָמוֹת הָעֵינַיִם, וְ--

אֲנִי נִנְעָר בְּבֶהָלָה. תַּסְרִיט חָדָשׁ מְטַלְטֵל אוֹתִי בְּסָעָרָה, מַכְרִיחַ אוֹתִי לִמְצֹא לוֹ פִּתְרוֹן הֲרֵגַע. אֲנִי רוֹאֶה אֶת עַצְמִי נוֹחֵת לְתוֹךְ 'אֵרוּעַ'. הוֹלֵךְ בָּרְחוֹב שָׁלֵו וְרָגוּעַ, וּפִתְאוֹם, טְרַאח, בּוּם! עָשָׁן, זְכוּכִיּוֹת. אֲנִי חַי וְקַיָּם, בָּרִיא וְשָׁלֵם, אֲבָל מָה, מָה עוֹשִׂים עַכְשָׁו? מַה מְּחַיֶּבֶת הַמְּצֻנָּעָה שֶׁלִּי? תַּעֲצֹם עֵינַיִם וְתִבְרַח, אַהֲרֶל'ה! אֲנִי מַדְרִיךְ אֶת עַצְמִי מִמָּקוֹם מִשְׁכָּבִי בַּחֹשֶׁךְ, אָסוּר לִרְאוֹת, אָסוּר לִשְׁמֹעַ, רַק לִבְרֹחַ. מִי שֶׁרוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ, נִשְׁאַר עִם טְרַאוּמוֹת לְכָל הַחַיִּים. חוּץ מִזֶּה, שֶׁלִּפְעָמִים 'הֵם' מְכִינִים עוֹד 'מַשֶּׁהוּ', לַזְּמַן שֶׁכֹּחוֹת הַחֵרוּם כְּבָר מִסְתּוֹבְבִים בַּשֶּׁטַח. קוּם תִּבְרַח, אַל תְּחַכֶּה דַּקָּה! פַּעַם אַחַת זֶה כְּבָר כְּמַעַט קָרָה לְךָ... וַאֲנִי בּוֹרֵחַ,

מְדַמְיֵן אֶת עַצְמוֹ בּוֹרֵחַ לְתוֹךְ הָעֲרָפֶל, מַחְזִיק עֵינַיִם חֲצִי עֲצוּמוֹת, כְּדֵי לֹא לִפֹּל עַל הַשְּׁבָרִים וְכָל הַיֶּתֶר...

אַתֶּם מְסַתַּכְּלִים עָלַי כָּכָה, אֲנִי כְּבָר יוֹדֵעַ. גַּם אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּדִיּוּק כָּךְ, אֲבָל מֵהַכִּוּוּן הֶהָפוּךְ, עַל כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁנִּכְנָסִים לַמַּכֹּלֶת הַהוֹמָה, וְהוֹלְכִים בִּגְאֵלָּה וְעוֹלִים עַל הָאוֹטוֹבּוּס, וְחוֹשֵׁב, הֵם כֻּלָּם נוֹרְמָלִים? לֹא קוֹרְאִים עִתּוֹנִים? לֹא שׁוֹמְעִים מַה 'הוֹלֵךְ'? מַה, הֵם לֹא חוֹשְׁבִים שֶׁ'זֶה' יָכוֹל לִקְרוֹת בְּכָל רֶגַע, בְּכָל מָקוֹם, לְכָל אֶחָד.

'וְאוּלַי כֻּלָּם כְּמוֹךָ כֵּן מְפַחֲדִים?' קוֹרֵא בְּתוֹכִי אֵיזֶה קוֹל עַקְשָׁן, 'גַּם הֵם בְּנֵי אָדָם, וְיִתָּכֵן שֶׁבְּדִיּוּק כָּמוֹךָ גַּם הֵם לֹא מְסַפְּרִים לְאַף אֶחָד מַה הֵם מַרְגִּישִׁים', 'אֲבָל אִם כָּךְ, לָמָּה מִכָּל הַיְשִׁיבָה רַק אֲנִי מַקְפִּיד בְּכָל בֹּקֶר, 'יֶהֱרַג וְאַל יַעֲבֹר', לְהִתְעַדְכֵּן בַּדֶּרֶךְ לַמִּקְוֶה בָּעִתּוֹן שֶׁל הַשְּׁכֵנִים מַה קָּרָה אֶתְמוֹל בְּעַזָּה וְאֵיפֹה יָרוּ הַמְחַבְּלִים? וְלָמָּה מִכֻּלָּם דַּוְקָא אֲנִי הַיָּחִיד שֶׁמַּעֲדִיף 'לְלֶכֶת בִּשְׁבִיל הַבְּרִיאוּת' בְּמָקוֹם לִנְסֹעַ בָּאוֹטוֹבּוּס, וּלְהַגִּיף אֶת תְּרִיס הַחֶדֶר בַּלֵּילוֹת (שֶׁמָּא מִישֶׁהוּ יְטַפֵּס וְיִכָּנֵס), וּבְבֵית-הַמִּדְרָשׁ וּבַחֲדַר-הָאֹכֶל בּוֹחֵר לָשֶׁבֶת לְיַד הַדֶּלֶת אוֹ הַחַלּוֹן (כְּדֵי לִרְוֹץ הַחוּצָה בַּשָּׁנִיָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמַּשֶּׁהוּ קוֹרֶה). הָא, לָמָּה רַק אֲנִי?

'זֶהוּ', אֲנִי אוֹמֵר לְעַצְמִי, 'בְּדִיּוּק בְּגָלַל זֶה אַהֲרָל"ה, הֵם הַנּוֹרְמָלִים וְאַתָּה מַה שֶּׁאַתָּה. מַנְגְּנוֹנֵי הַהֲגָנָה שֶׁלָּהֶם מִתְמוֹדְדִים עִם הַקָּטַסְטְרוֹפָה בְּדֶרֶךְ בְּרִיאָה. הֵם מְבִינִים, שֶׁלֹּא יַעֲזֹר לָהֶם לְתַכְנֵן מַה יַּעֲשׂוּ אִם, חַס וְחָלִילָה, יִקָּרֶה מַה שֶּׁיִּקָּרֶה. מִשּׁוּם שֶׁפְּשׁוּט, אִי אֶפְשָׁר לְצַפּוֹת אֵיךְ יִמְצְאוּ אֶת עַצְמָם בַּמַּצָּב הַהוּא, אִם בִּכְלָל יִהְיוּ שָׁם. שֶׁהֲרֵי סְטָטִיסְטִית רֹב הָאֲנָשִׁים, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, לֹא הִגִּיעוּ לַמַּצָּב הַהוּא.

מַעֲבָר לָזֶה, צַלְפֵּתִי בְּעַצְמִי בְּלִי רַחֲמִים, הֵם גַּם מִן הַסְּתָם יוֹתֵר בַּעֲלֵי-אֱמוּנָה מִמְּךָ. הֵם חַיִּים אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁהַשֵּׁם מְנַהֵל אֶת הָעוֹלָם וְלֹא, לְהַבְדִּיל, הַשָּׂאהִידִים אוֹ שׁוֹלְחֵיהֶם. וְאַתָּה, אַתָּה חְשַׁבְתָּ עַד הַיּוֹם שֶׁאַתָּה בְּסֵדֶר, אֵין לְךָ בָּעָיָה עִם הַי"ג עִקָּרִים. הִנֵּה נָפַל עָלֶיךָ נִסָּיוֹן, אֵיפֹה אַתָּה וְאֵיפֹה אֱמוּנָה? עִם קְצָת אֱמוּנָה לֹא הָיִיתָ נִשְׁלָט בִּידֵי הַכֹּחוֹת הָאַכְזָרִים הָאֵלֶּה! הַיְדִיעָה הַזֹּאת, שֶׁמַּשֶּׁהוּ אֶצְלִי לֹא שָׁפוּי, הִיא לְבַד אֵימָה לְהַטְרִיף עָלַי אֶת דַּעְתִּי. רַק מִי שֶׁעָבַר פַּעַם תְּקוּפָה כָּזֹאת שֶׁל חֲרָדוֹת, וַאֲנִי בֶּאֱמֶת לֹא מְאַחֵל דָּבָר כָּזֶה לְאַף אֶחָד, יָכוֹל לְהָבִין עַל מַה אֲנִי מְדַבֵּר. וְאִקּוּם, זֹאת הַהַגְדָּרָה שֶׁל חֲרָדוֹת. אַתָּה מַרְגִּישׁ שֶׁאַתָּה לֹא רוֹצֶה, לֹא רוֹצֶה. מִי רוֹצֶה לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ לִפְחָדִים מְיַתָּרִים. אֲבָל אַתָּה נִשְׁאָב כְּמוֹ בְּוַאקוּם. נִשְׁאָב לַדְּמְיוֹנוֹת הַמַּפְחִידִים, אוֹסֵף כָּל בַּדַּל שֶׁל מֵידָע, לְמֵרוֹת שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בְּחוּשׁ, כִּי יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב, דְּשׁ בַּנּוֹשֵׁא בְּכָל הִזְדַּמְּנוּת (וְנִזְהַר לַעֲשׂוֹת זֹאת בִּדְרָכִים עֲקִיפוֹת, כְּדֵי שֶׁאַף אֶחָד לֹא יַחְשֹׁב שֶׁאַתָּה 'מְשֻׂגָּע עַל הַטֶּרוֹר') מַה שֶּׁבְּיַחַד יוֹצֵר תּוֹצָאָה מִתְבַּקֶּשֶׁת, שֶׁהִיא עוֹד

מְאַפְיֵן: חִפּוּשׂ נוֹאָשׁ שֶׁל דְּרָכִים לְהָגֵן עַל עַצְמְךָ, שֶׁמַּחְזִיר אוֹתְךָ בְּשַׁקְדָנוּת אֶל תַּרְחִישֵׁי הָאֵימָה, וּלְחַפֵּשׂ בָּהֶם דְּרָכֵי מִלּוּט. בְּקִצּוּר, אוֹבְּסֶסְיָה בְּמֵיטָבָהּ.

יָדַעְתִּי, שֶׁאֲנִי צָרִיךְ יְעוּץ דָּחוּף. פָּחַדְתִּי, שֶׁלְּאַט לְאַט יִתְדַּרְדֵּר הַמַּצָּב וּכְבָר לֹא תִּהְיֶה לִי שְׁלִיטָה עַל עַצְמִי; שֶׁיּוֹם אֶחָד יִפְרֹץ הַשִּׁגָּעוֹן הַחוּצָה, וְאָז כְּבָר בֶּאֱמֶת לֹא יִהְיֶה מַה לַּעֲשׂוֹת. בְּכָל לַיְלָה הָיִיתִי בָּטוּחַ מַחְדָּשׁ, שֶׁהִנֵּה, הַפַּעַם זֶה בֶּאֱמֶת קוֹרֶה לִי, הַלַּיְלָה אֲנִי חוֹצֶה אֶת גְּבוּל הַשִּׁפְיוּת לָנֶצַח. וְאִם לֹא, הָיִיתִי מַבְטִיחַ לְעַצְמִי בַּפַּעַם הָאֶלֶף, אִם אַתָּה שׁוֹרֵד עַד הַבֹּקֶר, אַתָּה רָץ לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה. מְדַבֵּר עִם מִישֶׁהוּ, מִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה, אֲבָל מְדַבֵּר! אֲבָל עִם מִי? אִמָּא לוֹקַחַת דְּבָרִים מְאֹד קָשֶׁה, אִי אֶפְשָׁר לְהַפִּיל עָלֶיהָ 'תִּיק' כָּזֶה; עִם אַבָּא אֵין לִי כָּל כָּךְ שִׂפָּה בְּעִנְיָנִים כְּאֵלּוּ; גִּיסִי? גַּם בְּלִי זֶה אֲנַחְנוּ לֹא מְשַׁדְּרִים עַל אוֹתוֹ גַּל; חֲבֵרִים? יְכוֹלִים לִצְחֹק וּבְלָאו הָכֵי אֵין לָהֶם יֶדַע וְהַכְשָׁרָה; מַשְׁגִּיחַ, אִישׁ צָוֶת? לֹא נָעִים, וּמִי אָמַר שֶׁיַּעֲזֹר, סְתָם לְהַחֲשִׁיךְ בְּלִי כְּסוּי?

וְאֵיזֶה יוֹעֵץ חִנּוּכִי? הַיּוֹם כֻּלָּם מְעוֹדְדִים אֶת נוֹשֵׂא הַיִּעוּץ. נוּ, תַּגִּידוּ אַתֶּם, פְּגַשְׁתֶּם בְּאֵיזֶה מָקוֹם מוֹדָעָה, עִתּוֹן, דַּפֵּי זָהָב, אֵיזוֹ שֶׁהִיא פִּרְסֹמֶת שֶׁל יוֹעֵץ הֵימִישֶׁע, לֹא שַׁרְלָטָן, לֹא מַתְחִיל, אֶלָּא אֶחָד בַּעַל יֶדַע, וָתֶק וְקַבָּלוֹת? רְאִיתֶם בְּאֵיזֶה מָקוֹם מוֹדָעָה כָּזֹאת? אֲנִי לֹא. וְאֶת מִי אֶפְשָׁר לִשְׁאֹל, כְּשֶׁלֹּא רוֹצִים שֶׁאַף אֶחָד יֵדַע? וַאֲפִלּוּ כֵּן מָצָאתִי לִי יוֹעֵץ, מֵאֵיפֹה הָיִיתִי מְמַמֵּן אוֹתוֹ, אִם הַהוֹרִים שֶׁלִּי אֵינָם מוּדָעִים לְכָל הָעִנְיָן?

אַתֶּם חוֹשְׁבִים עַל 'מִלֵּב אֶל לֵב'? נָכוֹן. אֶלֶף פְּעָמִים כְּבָר תִּכְנַנְתִּי לִפְנוֹת לַ'קָו הַפְּתוּחַ' שֶׁלָּהֶם. כָּל הַבְּעָיָה מֵאֵיפֹה. בַּטֶּלֶפוֹן הַצִּבּוּרִי שֶׁל הַיְשִׁיבָה, גַּם אַתֶּם מְבִינִים, שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ. בַּצִּבּוּרִי שֶׁמְּחוּץ לַיְשִׁיבָה, קְצַת מַחְשִׁיד. פֶּלֶאפוֹן? מָאן דְּכַר שְׁמֵיהּ. בַּבַּיִת? נוּ, בֶּאֱמֶת. אָז יֵשׁ 'מִלֵּב אֶל לֵב', וְאֵין לִי דֶּרֶךְ לְתַקְשֵׁר אִתָּם.

וּכְשֶׁלֹּא מְדַבְּרִים, מִי מַפְרִיעַ לַדְּבָרִים לְצְמֹחַ וְלִגְדֹּל לְמַמְדִּים מַבְהִילִים? שֶׁהֲרֵי הָאָדָם חָפְשִׁי בְּדִמְיוֹנוֹ וְאָסוּר בְּמַשְׁכְּלוֹ, וְהַדִּמְיוֹן כְּנַחַל שׁוֹטֵף וּבוֹ יִטְבַּע הַשֵּׂכֶל (הגה"ק רבי ישראל סלנטר זיע"א). וּכְשֶׁהַשֵּׂכֶל טוֹבֵעַ, אַתָּם יוֹדְעִים מַה קוֹרֶה: הוֹפְכִים לִפְקֵעַת שֶׁל עֲצַבִּים, מְאַבְּדִים אֶת הָרִכּוּז וְאֶת הַתֵּאָבוֹן, יְשֵׁנִים פָּחוֹת וּפָחוֹת, וְחֹסֶר שֵׁנָה כַּיָּדוּעַ לֹא תּוֹרֵם לְמַצָּב חָבִיב בְּיוֹתֵר. אִם שָׁמַרְתִּי עַל מַשֶּׁהוּ יַצִּיב בִּשְׁלֹשֶׁת הֶחָדָשִׁים הַנּוֹרְאִים הָאֵלּוּ, זֹאת הָיְתָה הַמִּסְגֶּרֶת. הִרְגַּשְׁתִּי, כְּמוֹ עֶלֶה יָבֵשׁ שֶׁשָּׁט בָּרוּחַ. סִיבּוּב אָרֹךְ בָּאֲוִיר, פְּלוֹפ, נְחִיתָה - שַׁחֲרִית. עוֹד סִיבּוּב - הוֹ, הִנֵּה הַחֲבֵרוּתָא, סֵדֶר רִאשׁוֹן. כַּמָּה נִתּוּרִים מִלֵּאי זְעָזוּעִים אֶל תּוֹךְ וּמִחוּץ לַגְּמָרָא, וְשׁוּב מַגִּיעַ מַשֶּׁהוּ קָבוּעַ - אֲרוּחַת צָהֳרַיִם. רִחַפְתִּי כְּךָ בֵּין הַחֲרָדוֹת וְהַמִּסְגֶּרֶת הַמְּצִיאוּתִית, אוּלָם נִזְהַרְתִּי לֹא לַחְרֹג מִמְּנָה אֲפִלּוּ בְּסֶנְטִימֶטֶר. רַק זֶה הָיָה חָסֵר לִי,

שֶׁהַמַּשְׁגִּיחַ יַגִּיד שֶׁאֲנִי מְאַחֵר בַּבֹּקֶר, אוֹ שֶׁמִּישֶׁהוּ יִשְׁאַל אֵיפֹה שְׁפִיגֶל, וְלָמָּה לֹא רָאוּ אוֹתוֹ מֵאָז הַצָּהֳרַיִם?

חֶלְיָה אַחַת בַּמִּסְגֶּרֶת שֶׁלִּי הָיְתָה הַ'חֲבוּרָה'. בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, זֹאת הָפְכָה לִהְיוֹת חֶלְיַת-הַהַצָּלָה שֶׁלִּי. הַחֶלְיָה, שֶׁחִבְּרָה אוֹתִי מֵחָדָשׁ אֶל הַחַיִּים; חַיִּים כִּפְשׁוּטָם, כְּשֶׁחָזַרְתִּי לִחְיוֹת כְּמוֹ בֶּן אָדָם, וְחַיִּים שֶׁל נֶצַח, בַּמּוּבָן שֶׁל "כִּי הֵם חַיֵּינוּ". חַיִּים שֶׁל אֱמוּנָה.

אוֹתוֹ "לֵיל שִׁשִּׁי", צָעַדְנוּ קְבוּצַת בַּחוּרִים נִמְרֶצֶת מִן הַיְשִׁיבָה אֶל מְקוֹם הִתְכַּנְּסוּת הַ'חֲבוּרָה'. מִישֶׁהוּ סִפֵּר, שֶׁבֶּן-דּוֹד שֶׁלּוֹ הִתְחִיל לַעֲבֹד בְּ'הַצָּלָה', הַסְּפוּרִים הִתְחִילוּ לְקַלְחַ מִכָּל הַכִּוּוּנִים וְהִגִּיעוּ, אֵיךְ לֹא? לַ'נּוֹשֵׂא' שֶׁלִּי. פִּגּוּעִים. הִגִּיעָנוּ לִמְקוֹם הַכִּנּוּס עִם הַנּוֹשֵׂא עַל הַלְּשׁוֹן, בַּמָּקוֹם כְּבָר נָכְחוּ הַחֲבֵרַ'ה מִן הַיְשִׁיבוֹת הָאֲחֵרוֹת, וְאַתֶּם יוֹדְעִים אֵיךְ זֶה, סִפּוּר גּוֹרֵר סִפּוּר, גּוֹרֵר חֲדָשׁוֹת, גּוֹרֵר פַּרְשָׁנוּת. כָּךְ מָצָא אוֹתָנוּ הָ'רֹאשׁ-חֲבוּרָה' עֶשֶׂר דַּקּוֹת אַחַר כָּךְ.

מָה עוֹשֶׂה רֹאשׁ-חֲבוּרָה שֶׁהוּא אִישׁ חִנּוּךְ מִן הַמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁמַּכִּיר אֶת הָ'רֹאשׁ' שֶׁל הַבַּחוּרִים? בְּמָקוֹם 'לְהַנְחִית' אֶת הַבַּחוּרִים הַנִּסְעָרִים מִן הַנּוֹשֵׂא הַבּוֹעֵר אֶל תּוֹךְ שִׂיחַת-מוּסָר כִּבְדַת-תִּכְלִן, הוּא עוֹלֶה עַל הַגַּל בְּיַחַד אִתָּם, אוֹ בְּמִלִּים אֲחֵרוֹת 'מְשַׁדֵּךְ' אֶת לַהַט הַנְּעוּרִים עִם הַ'חִזּוּק', שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהַכְנִיס בָּהֶם. "שִׁבּוּ, שִׁבּוּ, רַבּוֹתַי", הוּא מֵנִיף אֶת יָדוֹ אֶל עֵבֶר חֲבוּרַת הַבַּחוּרִים הַלּוֹהֶטֶת, "בְּדִיּוּק עַל זֶה הוֹלְכִים לְדַבֵּר הָעֶרֶב".

זֶה הָיָה שְׁמוּעָ'ס! (שיחת מוסר) אֲנִי מֵבִיא כָּאן תַּמְצִית בִּלְבַד. "בַּחוּרִים", הוּא אָמַר לָנוּ, "נוֹלַדְתֶּם בְּעִדָּן, שֶׁעֲדַיִן הָיָה שֶׁלֹּא לִפֹּל בּוֹ. עֲדַיִן הָיָה לַנְּשָׁמָה לְהִשָּׁאֵר בַּשָּׂמַיִם בִּזְמַן כָּזֶה, וְלֹא לָרֶדֶת לָעוֹלָם. זֶה לֹא אֲנִי שֶׁאוֹמֵר אֶת זֶה, עוּלָא הָאֱמוֹרָא אוֹמֵר עַל חֶבְלֵי מָשִׁיחַ בְּסַנְהֶדְרִין פֶּרֶק 'חֵלֶק' (צח ע"ב) 'יֵיתֵי וְלֹא אֲחֲמִינֵיהּ', שֶׁכְּשֶׁהֵם יִהְיוּ, שֶׁהוּא - לֹא יִהְיֶה! וְהַמַּהַ"ר"ל עַל הָעִנְיָן אוֹמֵר, שֶׁעוּלָא חָשַׁשׁ, שֶׁמָּא מִתּוֹךְ חֶבְלֵי מָשִׁיחַ יְהַרְהֵר אַחַר מִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ.

וְלָמָּה, הֲלֹא צָרוֹת לֹא חָסְרוּ בַּזְּמַן שֶׁל עוּלָא? מַה יֵּשׁ לָנוּ הַיּוֹם, שֶׁלֹּא הָיָה אֵצֶל עוּלָא? שְׁנֵי דְּבָרִים. הָאֶחָד, שֶׁבֶּאֱמֶת מִבְּחִינָה מִסְפָּרִית יֵשׁ לָנוּ יוֹתֵר צָרוֹת, כְּפִי שֶׁהֶ'חָפֵץ חַיִּים' כּוֹתֵב (זכור למרים כ'), שֶׁבִּזְמַן חֶבְלֵי מָשִׁיחַ תִּתְגַּבֵּר כָּל כָּךְ מִדַּת הַדִּין בָּעוֹלָם, עַד שֶׁיִּהְיֶה אִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִמִּדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה. אֲנַחְנוּ אֵלּוּ שֶׁפּוֹרְעִים אֶת חֶשְׁבּוֹן הַחוֹבוֹת הַתָּפוּחַ שֶׁנִּצְבַּר בְּשָׁנוֹת הַגָּלוּת, אֲנַחְנוּ 'סוֹגְרִים' אוֹתוֹ, וְהַתּוֹצָאָה: מְשַׁלְּמִים יוֹתֵר.

אֲבָל הַדָּבָר הַיּוֹתֵר קָשֶׁה, הוּא מַה שֶּׁאוֹמֵר הָרִיזִ'ינֶער (שומר אמונים, מאמר האמונה), כִּי לְעֵת הַגְּאֻלָּה יִהְיֶה נִסָּיוֹן הָאֱמוּנָה דּוֹמֶה לְטִפּוּס עַל קִיר חָלָק. וְזוֹ הַצָּרָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, שֶׁאֵין לָנוּ נָשֶׁק לְהִלָּחֵם בַּצָּרוֹת הַנִּתָּכוֹת, שִׁיְּדֵי מֹשֶׁה רָפוּת".

אוּהַ, בַּנְקֻדָּה הַזֹּאת הִרְגַּשְׁתִּי, שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּדִיּוּק אֵלַי. הַיְדִים רָפוֹת, וְאֵין לָהֶן כֹּחַ לְטַפֵּס; שֶׁהַקִּיר חָלָק, וְאֵין בּוֹ זִיז אֶחָד לִרְפוּאָה. הַשִּׂיחָה הַזֹּאת יָרְדָה בִּשְׁבִילִי מִן הַשָּׁמַיִם. אֲבָל מָה הַפִּתָּרוֹן?

"אֲנַחְנוּ כֵּן מְסֻגָּלִים לְטַפֵּס!" רָעַם קוֹלוֹ שֶׁל הָ'רֹאשׁ-חַבּוּרָה'. "זֶה קָשֶׁה, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא 'בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם', הוּא הֵבִיא עָלֵינוּ אֶת הַנִּסָּיוֹן, הוּא הֵבִיא אוֹתָנוּ לְדוֹר, שֶׁבּוֹ הִגִּיעַ הָאָדָם, לִכְאוֹרָה, לְשִׁיא הַשְׁלִיטָה בַּמָּצָב; יֵשׁ לוֹ מֵידָע מֻקְדָּם, יֵשׁ לוֹ יְכֹלֶת לִמְנֹעַ, יֵשׁ בְּיָדָיו הַכֵּלִים לְרַפֵּא, יֵשׁ לוֹ יֶדַע 'לְהַנְדֵּס' אֶת הַבְּרִיאָה לְטוֹב וּלְמוּטָב, זֶה הַנִּסָּיוֹן, שֶׁיֵּשׁ הַכֹּל, וְהָעֲבוֹדָה שֶׁלָּנוּ הִיא לְהַרְגִּישׁ, לֹא לָדַעַת, לְהַרְגִּישׁ בְּחוּשׁ, שֶׁאֵין לוֹ כְּלוּם. שֶׁהַשֵּׁם מֵמִית וּמְחַיֶּה, מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר, אָמַר וַיְהִי. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לָנוּ אֶת הַכֹּחַ לַטְפּוֹס הַלֹּא-נוֹרְמָלִי הַזֶּה. אֲנַחְנוּ נַצְלִיחַ, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם, מִשּׁוּם שֶׁאֲנַחְנוּ כֵּן מְסֻגָּלִים. אֲנַחְנוּ הַיֶּלֶד הַקָּטָן, שֶׁיּוֹשֵׁב עַל כִּתְפֵי אֲבוֹתָיו, וְיַצְלִיחַ לִפְתֹּחַ אֶת הַשַּׁעַר לַגְּאֻלָּה!

מַה נִּשְׁאַר בַּיָּדִים שֶׁלָּנוּ? אֵיזוֹ 'הִשְׁתַּדְּלוּת' כֵּן יְכוֹלָה לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ? אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא בַּמָּקוֹם: 'שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ? יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים'. זֹאת הַדֶּרֶךְ לְהִנָּצֵל, לִמְסֹר נֶפֶשׁ עַל תּוֹרָה, 'אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל וְזֹאת הַתּוֹרָה', לְשַׁקֵּעַ אֶת עַצְמֵנוּ בַּתּוֹרָה עַד הַסּוֹף וְלִמְסֹר נֶפֶשׁ עַל גְּמִילוּת חֲסָדִים לָתֵת לַשֵּׁנִי אֶת מַה שֶּׁבֶּאֱמֶת קָשֶׁה לְנוּ, כָּל אֶחָד בְּעִנְיָנוֹ. תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, הֵם חֶבֶל-הַהַצָּלָה הַיָּחִיד בַּמַּיִם הַסּוֹעֲרִים, הֵם הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה שֶׁלָּנוּ לִשְׁרֹד בַּחַיִּים וּלְהָבִיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם!" כָּהֲנָה וְכָהֲנָה עוֹד הוֹסִיף לְהַרְבִּיץ בָּנוּ מִיסוֹדוֹת הָאֱמוּנָה וְהַיַּהֲדוּת...

טַלְטֵלָה. זֶה מַה שֶּׁיָּצַר הַ'שְׁמוּעָ'ס' הַמְזַעְזֵעַ (בַּמּוּבָן הַחִיּוּבִי) בַּ'חַבּוּרָה' שֶׁלָּנוּ. רָאִיתִי אֶת הַבַּחוּרִים 'שֶׁלָּנוּ' בַּיְשִׁיבָה, שֶׁפִּתְאוֹם קִבְּלוּ גָּוֶן נוֹסָף שֶׁל רְצִינוּת, מוֹסִיפִים שְׁקִידָה עַל שְׁקִידָה, מַשְׁחִילִים מִלִּים שֶׁל אֱמוּנָה בְּשִׂיחוֹת 'חֻלִּין', מַתְחִילִים לְהִסְתַּכֵּל עַל הַחַיִּים בַּמַּבָּט הַנָּכוֹן.

רַק אֲנִי נוֹתַרְתִּי תָּקוּעַ, וְעוֹד הִסְתַּבַּכְתִּי יוֹתֵר וְיוֹתֵר. הֶחְלַטְתִּי, שֶׁאֲנִי מִשְׁתַּדֵּל לְטַפֵּס, שֶׁאֲנִי מַשְׁקִיעַ אֶת עַצְמִי בַּלִּמּוּד, וְלֹא חוֹשֵׁב עַל כְּלוּם לְפָחוֹת עַד 1:00 בַּצָּהֳרַיִם, גַּם אִם יֶחֱרַב הָעוֹלָם. נִרְאֶה לָכֶם, שֶׁזֶּה עָבַד? חֲצִי שָׁעָה, וְלֹא יוֹדֵעַ מֵאֵיפֹה צָץ הֶלִיקוֹפְּטֶר. אַהֲרֶל'ה, אָמַרְתִּי לְעַצְמִי, מְהַדֵּק אֶת הָאֶצְבַּע עַל הַגְּמָרָא בְּנָקֻשׁוּת, אַתָּה לֹא מַתְחִיל אֶת הַחִינָּנָה. אַתָּה ל-וֹ-מַ-ד! תְּפַסְתִּי אֶת הָרֹאשׁ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם (שֶׁלֹּא יִבְרַח, חַס וְחָלִילָה...) כִּוַּצְתִּי אֶת הַמֹּצַח וְהָעֵינַיִם, וְהִקְשֵׁ--בְתִּי לַחֲבֵרוּתָא.

אֲנִי מְנַעֵר אֶת הָרֹאשׁ, אוֹטֵם חֲרִיצִים. עוֹד קְצָת, עוֹד קְצָת. כְּאֵב רֹאשׁ אִים מִשְׁתַּלֵּט עָלַי. דַּי, דַּי, לֹא מְסֻגָּל יוֹתֵר! עוֹד מְעַט יִתְפּוֹצְצוּ הַוְרִידִים. אֲנִי מַרְפֶּה אֶת הַלַּחַץ, עוֹצֵם עֵינַיִם,

לֹא חוֹשֵׁב עַל כְּלוּם, 'טַאטֶע, תַּעֲזֹר לִי!' אֲנִי זוֹעֵק בְּלִי מִלִּים. הַחַבְרוּתָא שׁוֹאֵל: "תַּגִּיד, אַתָּה בְּסֵדֶר?"

"קְצָת כְּאֵב רֹאשׁ, לֹא נוֹרָא", אֲנִי עוֹנֶה וְשָׁב אֶל הַלִּמּוּד.

שְׁלֹשָׁה יָמִים כָּאֵלֶּה, וְהִרְגַּשְׁתִּי שֶׁאֲנִי מִתְמוֹטֵט. שֶׁאֲנִי לֹא יָכוֹל לִלְמֹד, וְלֹא מַצְלִיחַ לְהַאֲמִין מִכָּל הַלֵּב. נִסִּיתִי לְהַשְׁאִיר אֶת הַתְּרִיס בַּחֶדֶר פָּתוּחַ, בִּידִיעָה שֶׁהַשֵּׁם שׁוֹמֵר וְיִהְיֶה בְּסֵדֶר, לֹא יָכֹלְתִּי. אַחֲרֵי מַאֲבָק בֵּן שְׁעָתַיִם קַמְתִּי מִתּוֹךְ כְּפִיָּה וְהֵנַפְתִּי אוֹתוֹ. הִכְרַחְתִּי אֶת עַצְמִי לְהַגִּיעַ לַתַּחֲנָה לִנְסֹעַ לַכֹּתֶל, לֹא נִשְׁאַר לִי כֹּחַ נַפְשִׁי לַעֲלוֹת עַל הָאוֹטוֹבּוּס. וְהַדְּמְיוֹנוֹת, אוֹי, הַדְּמְיוֹנוֹת! לֹא יָכֹלְתִּי לָהֶם, אֲבָל מִן הַצַּד הַשֵּׁנִי הִרְגַּשְׁתִּי, שֶׁאֲנִי גַּם לֹא מְסֻגָּל יוֹתֵר לְהַמְשִׁיךְ וְלִסְבֹּל אוֹתָם. הַמִּלְחָמָה הַזֹּאת בְּעַצְמִי הֵבִיאָה אוֹתִי אֶל קְצֵה הַגְּבוּל.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הֵרַמְתִּי טֶלֶפוֹן לְ'רֹאשׁ-חֲבוּרָה'. שְׁאַלְתִּי אִם אֲנִי יָכוֹל לָבוֹא וּלְדַבֵּר אִתּוֹ עַכְשָׁו, הוּא הִסְכִּים. חָצִי שָׁעָה אַחַר כָּךְ, וְעִם אִשּׁוּר מֵהַמַּשְׁגִּיחַ, כְּבָר הָיִיתִי אֶצְלוֹ בַּבַּיִת. הִתְחַלְתִּי בְּזֶרֶם דַּקִּיק, מְסֻדָּר, הֶגְיוֹנִי, הַהֶמְשֵׁךְ כְּבָר לֹא הָיָה נִשְׁלָט. לֹא יוֹדֵעַ אֵיךְ נִפְתַּחְתִּי כָּךְ פִּתְאוֹם.

שָׁפַכְתִּי וְשָׁפַכְתִּי מֶשֶׁךְ שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת אֶת הַלַּבָּה הַלּוֹהֶטֶת, שֶׁבָּעֲרָה בִּי מֶשֶׁךְ חֲדָשִׁים. הַמִּלִּים זָרְמוּ מִמֶּנִּי כְּמוֹ אֶשֶׁד קִיטוֹר מִתְפָּרֵץ, שֶׁקֶט אֲבָל רוֹתֵחַ, שָׁקוּף אֲבָל בְּעָצְמָה מְפָרֶקֶת. הַמִּלִּים הַחֲרִישִׁיּוֹת צָעֲקוּ אֶת עַצְמָן, זָעֲקוּ אֶת הַיֵּאוּשׁ וְהָעֲנוּת הַנֶּפֶשׁ; אֶת יִסּוּרֵי הַחֲרָדָה, אֶת הַחַיִּים שֶׁאֵינָם חַיִּים; אֶת הַנִּסְיוֹנוֹת הַכּוֹשְׁלִים לְהִתְחַזֵּק, לְתַפֵּס בְּחַבְלֵי-הַהַצָּלָה שֶׁזָּרַק לִי אַךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם, וּלְאַחֲרֵיהֶם הַטְּבִיעָה הַנּוֹאֶשֶׁת בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף וְהִתְחַלָּה.

שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת רְצוּפוֹת דִּבַּרְתִּי בְּלִי הֶפְסֵק. טֶלֶפוֹנִים צִלְצְלוּ מִחוּץ לַסָּלוֹן הַסָּגוּר, יְלָדִים נִרְדְּמוּ שָׁם בֵּינְתַיִם, הַפְּלֶאפוֹן הַמְנַגֵּן עָבַר לְמַצָּב בִּלְתִּי-זִמִּין. הַכֹּל עָבַר לְיָדִי, לֹא הִרְגַּשְׁתִּי כְּלוּם, לֹא קַיָּם הָעוֹלָם מִבְּחִינָתִי. רָאִיתִי רַק מִשְׁקוֹלוֹת בְּנֵי אַלְפֵּי טוֹן עוֹבְרִים מִצַּד אֶחָד שֶׁל הַשֻּׁלְחָן לְעֶבְרוֹ הַשֵּׁנִי. אֲנִי שׁוֹלֵחַ, הָ'רֹאשׁ-חֲבוּרָה' מוּלִי קוֹלֵט, מְהַנְהֵן בְּרִכּוּז, שׁוֹאֵל שְׁאֵלָה, נוֹתֵן תְּגוּבָה, וּמְקַבֵּל אֶת הַמִּטְעָנִים שֶׁהִנַּחְתִּי בָּזֶה אַחַר זֶה, וּמְאַפְשֵׁר לִי לְהַפְטֵר מִן הַמַּשָּׂא הַמּוֹחֵץ.

סִיַּמְתִּי. אֲנִי בְּדֶרֶךְ כְּלָל טִפּוּס בַּיְשָׁן, סָגוּר וּמֻפְנָם, מְסוּג הָאֲנָשִׁים, שֶׁקַּל יוֹתֵר לְהַקִּיז מֵהֶם דָּם, מֵאֲשֶׁר לַחְלֹב דִּמְעָה מֵעֵינָם. בַּנְּקֻדָּה הַזֹּאת הִגַּעְתִּי לְקַרְקַעִית הַמַּשְׁבֵּר. נוֹתַרְתִּי מְרוֹקָן מִכֹּל, הַקִּיטוֹר שָׁיָרַקְתִּי עַד תֹּם הִשְׁאִיר אוֹתִי בְּלִי וולְט אֶחָד שֶׁל אֶנֶרְגְיָה. יָשַׁבְתִּי כָּךְ, הָמוּם מֵעַצְמִי וּמִן הַשֶּׁקֶט שֶׁהִשְׁתָּרַר פִּתְאוֹם, מַבִּיט בְּ'רֹאשׁ-חֲבוּרָה' הַמְהֻרְהָר, תּוֹמֵךְ אֶת מִצְחוֹ בְּכַפּוֹ, וּמְסַלְסֵל אֶת פְּאוֹתָיו עַד דַּק, וּפִתְאוֹם זֶה הִגִּיעַ: זֶרֶם שֶׁל דְּמָעוֹת חַמּוֹת, מְלוּחוֹת

מִשְׁתֵּי הָעֵינַיִם, בְּלִי שׁוּם בְּכִי, לֹא יְפָחוֹת, רַק זֶרֶם חָסַר הַתְחָלָה וְסוֹף, שֶׁלֹּא הָיָה בִּי אֲפִלּוּ הַכֹּחַ לְמָחוֹת אוֹתוֹ בְּטִישׁוּ.

שליח אלקים

"אֹמַר לְךָ אֶת הָאֱמֶת, אַהֲרֹן", שָׁבַר קוֹלוֹ שֶׁל הָ'רֹאשׁ-חֲבוּרָה' אֶת הַשְׁתִיקָה הָאֲרֻכָּה מְלֵאַת הַדְּמָעוֹת, "אֲנִי מַתְחִיל לְהִסְתַּכֵּל עָלֶיךָ בְּעֵינַיִם אֲחֵרוֹת. זֶה, זֶה פְּשׁוּט מַדְהִים, הָעֹמֶק וְהַבְּגִרוּתִיּוּת, וְעוֹד יוֹתֵר מִכָּךְ הַיִּרְאַת שָׁמַיִם שֶׁיּוֹצְאִים מִכָּל הַסִּפּוּר הַזֶּה". חָשַׁבְתִּי שֶׁהוּא צוֹחֵק עָלַי, אוֹ מְנַסֶּה לְנַחֵם אוֹתִי בְּקֹשׁ. הוּא רָאָה זֹאת עַל פָּנַי, וְלָכֵן הִמְשִׁיךְ: "אֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁאַתָּה לֹא מַאֲמִין. אֲבָל בֹּא נַעֲשֶׂה סֵדֶר בַּדְּבָרִים שֶׁאָמַרְתָּ, וְתָבִין עַל מָה אֲנִי מְדַבֵּר.

חֵלֶק מֻרְכָּזִי שֶׁל הַלַּחַץ, אִם לֹא רַבּוֹ, נוֹבֵעַ מִתּוֹךְ בִּלְבּוּל. אַתָּה שׁוֹאֵל אֶת עַצְמְךָ כָּל הַזְּמַן - אֵיפֹה אֲנִי עוֹמֵד, בְּעֶצֶם. אַתָּה מֵבִין, שֶׁאִם אַתָּה לֹא רָגוּעַ, יֵשׁ כָּאן בְּעָיָה, הַשְׁאֵלָה אֵיזוֹ. הַאִם הַפַּחַד נוֹבֵעַ מֵחֹסֶר אֱמוּנָה, וְאָז סִימַן שֶׁאַתָּה רַשַּׁע; מֻנָּח שֶׁאוּלַי לֹא תּוֹדָה בּוֹ בְּפָנַי, אֲבָל אַתָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעֶמְקֵי לִבְּךָ. אוֹ שֶׁאַתָּה 'אֲנוּס', הַפַּחַד מַגִּיעַ מִבְּעָיָה נַפְשִׁית. כִּי הֲרֵי נִסִּיתָ לַעֲבֹד עַל הַפַּחַד בַּדְּרָכִים הַמְקֻבָּלוֹת, וְלֹא הִצְלַחְתָּ. מָה הַפִּשְׁטוּ? אַתָּה לֹא שָׁפוּי" נִדְהַמְתִּי מִדַּקּוּת הַהַבְחָנָה. אֱלֹקִים עֲדַי, עַד כַּמָּה הוּא צָדַק. "וְהָאֱמֶת שֶׁאַתָּה לֹא זֶה וְלֹא זֶה", הִגִּיעַ אֵלַי קוֹלוֹ כְּמוֹ מִבַּעַד לַעֲרָפֶל, "אַתָּה לֹא רָשָׁע, חַס וְחָלִילָה, אַתָּה מְנַסֶּה לְהַאֲמִין, וּמְיַסֵּר אֶת עַצְמְךָ עַל ה'יְרִידוּת' שֶׁלְּךָ. וּמֵאֵידָךְ, אַתָּה גַּם לֹא חָסַר דֵּעָה, רַחְמָנָא לְצַלָּן. אוּלַי קְצָת יוֹתֵר רָגִישׁ מֵאֲחֵרִים, אֲבָל הַתְּגוּבוֹת שֶׁלְּךָ, לְפָחוֹת בַּשְּׁלַבִּים הָרִאשׁוֹנִים, לֹא חָרְגוּ מִגְּבוּל הַהָגָיוֹן. מַה כֵּן? יֵשׁ לְךָ בְּעָיָה שֶׁל חֹסֶר יֶדַע. אַתָּה מַאֲמִין בַּשֵּׂכֶל, יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹרֵא, וְהוּא יוֹצֵר וּמַשְׁגִּיחַ, אֲבָל לֹא יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהָשִׁיב אֶת הָאֱמוּנָה מִן הַשֵּׂכֶל אֶל הַלֵּב, לֹא יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהַרְגִּישׁ אֱמוּנָה וְלִחְיוֹת אֱמוּנָה. וְהַתּוֹצָאָה: חָסַרְתָּ אֶת כְּלִי-הַהִתְמוֹדְדוּת הָרָאשִׁי עִם הַפַּחַד.

תָּבִין, כָּל הָאֲחֵרִים שֶׁלֹּא עוֹבְרִים אֶת מַה שֶּׁאַתָּה עוֹבֵר, פָּשׁוּט לֹא עָבְרוּ מִבְחַן-אֱמוּנָה. זֶה לֹא שֶׁהֵם טוֹבִים יוֹתֵר, מַאֲמִינִים יוֹתֵר. הֵם פָּשׁוּט לֹא עָבְרוּ בַּקֶּטַע הַזֶּה, לֹא הִתְחַכְּכוּ מַסְפִּיק בַּטְּרָאוּמָה. לֹא רָאוּ כְּלוּם, לֹא נִצְלוּ בַּשְּׁנִיָּה הָאַחֲרוֹנָה כְּמוֹךָ, לֹא חָווּ, בְּרוּךְ הַשֵּׁם, סֵבֶל שֶׁל בֶּן מִשְׁפָּחָה, וַאֲפִלּוּ לֹא הִגִּיעוּ לַתְּמוּנוֹת הַבָּאֱמֶת מְזַעְזְעוֹת. בֶּן אָדָם נוֹרְמָלִי, קְצָת חוֹשֵׁב, יוֹצֵא מִטְּרָאוּמָה עִם מִטְעָן.

הַשְׁאֵלָה מָה עוֹשִׂים עִם הַמִּטְעָן? הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הוּא לְהִתְחַלֵּק בַּנֵּטֶל, לְדַבֵּר עָלָיו וּלְהָשִׂיחַ בּוֹ. כְּשֶׁאַתָּה מְדַבֵּר עַל דְּבָרִים, אַתָּה מוֹצִיא אֶת הַמּוֹנוֹפּוֹל מִן הָרֶגֶשׁ וּמַעֲבִיר אוֹתוֹ לְיָדָיו הָאֱמוּנוֹת שֶׁל הַשֵּׂכֶל. הַדִּבּוּר מַחְזִיר לַדְּבָרִים, קֹדֶם כֹּל, אֶת הַפְּרוֹפּוֹרְצְיָה, הֵם

כְּבָר לֹא מִתְנַפְּחִים בְּלִי מִדָּה. וְשֵׁנִית, הָרֹאשׁ כְּבָר לֹא מְדַשְׁדֵּשׁ בָּהֶם, הוּא מְסֻגָּל 'לְהַחְלִיף תְּמוּנָה', וְלִזְרֹם הָלְאָה לַחַיִּים שֶׁמַּעֲבֶר לַמִּטְעָן.

אֶת הַשָּׂלָב הַזֶּה כְּבָר עָבַרְתָּ, אַהֲרֹן. פָּרַצְתָּ אֶת הַחוֹמוֹת, עָכְשָׁו נוֹתָרָה הָעֲבוֹדָה הַיּוֹתֵר קָשָׁה לְשַׁקֵּם וּלְקוֹמֵם אֶת הַהֲרִיסוֹת. כָּאן בַּנְּקֻדָּה הַזֹּאת אֲנִי זָקוּק לְפֶסֶק זְמַן. זֶהוּ נוֹשֵׂא 'כָּבֵד' מִכְּדֵי לִשְׁלֹף לוֹ פִּתְרוֹנוֹת אִינְסְטֶנְט עַל הַמָּקוֹם. אֲנִי צָרִיךְ לְהַעֲבִיר עָלָיו לְפָחוֹת לַיְלָה, אוּלַי אֲפִלּוּ לְהִתְיַעֵץ. וְהַשֵּׁם יַנְחֶה אוֹתָנוּ בְּעֵצָה נְבוֹנָה. אַל תִּדְאַג" נִפְרַד מִמֶּנִּי, "אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא קַל לְךָ, אֲבָל תַּאֲמִין לִי, בַּחוּרִים הִצְלִיחוּ לָצֵאת מִדְּבָרִים גְּרוּעִים בְּהַרְבֵּה. אַתָּה אוּלַי לֹא מַאֲמִין, אֲבָל זֶה יִגָּמֵר בַּסּוֹף, יִגָּמֵר בְּטוֹב. אַתָּה תֵּצֵא מִזֶּה. וַאֲנִי מַבְטִיחַ לְךָ, אַהֲרֹן, עוֹד תּוֹכַל לַעֲזֹר לַאֲחֵרִים בַּנְּסָיוֹן שֶׁצָּבַרְתָּ. זְכֹר אֶת הַמִּלִּים שֶׁלִּי".

נִפְרַדְנוּ. יָצָאתִי אֶל אֲוִיר הַלַּיְלָה בְּתְחוּשָׁה טוֹבָה. אָמְנָם, לֹא הָיָה לִי עִם מַה לְּלֶכֶת, אֲבָל הַהֲבָנָה הַחַדָּה שֶׁלּוֹ, יַחַד עִם הַהִתְיַחֲסוּת הָרְצִינִית וְהָעִידּוּד, נָתְנוּ לִי תְּחוּשָׁה, שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶת צְרוֹרוֹתַי בַּיָּדַיִם הַנְּכוֹנוֹת.

לַמָּחֳרָת בָּעֶרֶב, נִקְרֵאתִי אֶל הַטֶּלֶפוֹן הַצִּבּוּרִי. וְשׁוּב אַחֲרֵי חֲצִי שָׁעָה יָשַׁבְתִּי בַּסָּלוֹן הַקָּרִיר אֵצֶל ה'רֹאשׁ חַבּוּרָה'. הַמַּשְׁגִּיחַ כְּבָר הָיָה מְעֹרָב בָּעִנְיָן, לֹא יָדַע מַה וּמוּ, אֲבָל הֵבִין, שֶׁאֲנִי זָקוּק לְעֶזְרָה, שֶׁמִּישֶׁהוּ רְצִינִי וְאַחֲרַאי מְטַפֵּל בָּעִנְיָן, וְהַיְצִיאוֹת שֶׁלִּי אֶל מִחוּץ לַיְשִׁיבָה חִיּוּנִיּוֹת. בַּשָּׂלָב הַזֶּה בִּקֵּשׁ מִמֶּנִּי ה'רֹאשׁ חַבּוּרָה' גַּם לְיַדֵּעַ אֶת הוֹרַי בָּעִנְיָן, וְלֹא לִפְעֹל מֵאֲחוֹרֵי גַּבָּם.

הוּא לֹא שִׂחֵק בְּאֵשׁ, ה'רֹאשׁ חַבּוּרָה' שֶׁלִּי, וְלֹא לָקַח אַחֲרָיוּת. עוֹד לַיְלָה קֹדֶם, מִיָּד אַחֲרֵי שֶׁעָזַבְתִּי אֶת בֵּיתוֹ בְּ- 2:00 אַחַר חֲצוֹת, יָצַר קֶשֶׁר עִם אֶחָד מִטּוֹבֵי אַנְשֵׁי הַיְעוּץ בָּעוֹלָם הַחָרֵדִי. הנ"ל שָׁמַע אֶת הַפְּרָטִים, הֶעֱרִיךְ אֶת הַמַּצָּב, וְנָתַן לְ'רֹאשׁ חַבּוּרָה' הַדְרָכָה מְפֹרָטֶת מַה לַּעֲשׂוֹת וְאֵיךְ בְּתוֹסֶפֶת בַּקָּשָׁה לְיַדֵּעַ אוֹתוֹ בַּהִתְקַדְּמוּת.

מִסְתַּבֵּר, שֶׁעֲדַיִן נִשְׁאַרְתִּי שָׁפוּי. בְּנוֹשֵׂא הַשָּׁנָה, אָמְנָם, נִזְקַקְתִּי לְמַשֶּׁהוּ קָצַת אַגְרֶסִיבִי, שֶׁיִּשְׁבֹּר אֶת מַעְגַּל הַקְּסָמִים הַסּוֹחֵף. מֵעֵבֶר לְכָךְ, אֲפִלּוּ לֹא הִגַּעְתִּי לְיִעוּץ מַמָּשִׁי. זָכִיתִי, וְה'רֹאשׁ חַבּוּרָה' שֶׁלִּי הָיָה שְׁלִיחַ אֱלֹקִים יְחִידִי לְהָקִים אוֹתִי מֵעָפָר, וּלְהָשִׁיב לַחַיִּים. שָׁעוֹת עַל גַּבֵּי שָׁעוֹת הוּא הִשְׁקִיעַ בִּי, שָׁעוֹת שֶׁל לֵב וּנְשָׁמָה. הוּא הִתְיַעֵץ, לָמַד, שָׁמַר עַל קֶשֶׁר רָצִיף עִם אוֹתוֹ יוֹעֵץ, קָבַע אִתִּי 'חַבְרוּתָא' יוֹמִית, וְשָׁמַר לִי קַו פָּתוּחַ וְדֶלֶת פְּתוּחָה; תָּמִיד יָדַעְתִּי, שֶׁמַּה שֶׁלֹּא יִקָּרֶה, אֲנִי יָכוֹל לְהָרִים טֶלֶפוֹן, לְבוֹא, וְלִשְׁפֹּךְ אֶת הַלֵּב. רַק הָאֱלֹקִים לְבַדּוֹ יוֹכַל לְשַׁלֵּם לוֹ פֹּעַל מַעֲשָׂיו, כִּי אֶת חַיַּי אֲנִי חָב לְאִישׁ הַזֶּה.

תדבר, תרגיש!

יָד בְּיָד צָעַדְנוּ בַּדֶּרֶךְ הָאֲרֻכָּה אֲשֶׁר עָשָׂה עִבְדְּכֶם אֶל הַחַיִּים. וְהַדֶּרֶךְ, דֶּרֶךְ חַיִּים הִיא, אֵינָהּ נִגְמֶרֶת לְעוֹלָם. מַסָּע בִּשְׁבִילֵי הָאֱמוּנָה. אֵיךְ מְשִׁיבִים אֶל הַלֵּב אֱמוּנָה. אֵיךְ נוֹשְׁמִים אֶת הַיְדִיעָה, שֶׁ'כָּל דְּבָרֵינוּ וּמִקְרֵינוּ כֻּלָּם נִסִּים, אֵין בָּהֶם טֶבַע וּמִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם'? (רמב"ן שמות י"ג ט"ז) אֵיךְ מַרְגִּישִׁים וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, כִּי 'זֶה אֱלֹקֵינוּ', וְלֹא רַק הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתּוֹ? דֶּרֶךְ הַפֶּה - הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר! כִּי אֱמוּנָה תּוֹלָה (-תְּלוּיָה) בְּפִיו שֶׁל אָדָם.

"אַהֲרֹן", אָמַר לִי ה'רֹאשׁ חֲבוּרָה' בְּרַכּוּת, "תְּדַבֵּר אֱמוּנָה - תַּרְגִּישׁ אֱמוּנָה. אַתָּה שׁוֹכֵב בַּלַּיְלָה, מַתְחִיל לְהַכְנֵס לִסְחָרוּר שֶׁל דִּמְיוֹנוֹת? קַח עֻזְרָה רְאשׁוֹנָה: תִּתְפּוֹס אֶת עַצְמְךָ, תַּרְפֶּה שְׁרִירִים מֵרֹאשׁ וְעַד כַּף רֶגֶל, וְתֹאמַר בַּפֶּה, בְּקוֹל אוֹ בְּלַחַשׁ: 'אַהֲרֹן, הַשֵּׁם פֹּה אִתְּךָ וְהוּא שׁוֹמֵר עָלֶיךָ; גַּם אִם הוּא יָבִיא אוֹתְךָ לְתוֹךְ פִּגּוּעַ, זֶה לְטוֹבָתְךָ'. אַרְבַּע פְּעָמִים, חָמֵשׁ פְּעָמִים בְּקוֹל רָגוּעַ, עַד שֶׁהַהֶתְקֵף יַעֲבֹר. כָּךְ בַּיְשִׁיבָה וּבַחֲדַר-הָאֹכֶל, תִּצְעַד עָמֹק פְּנִימָה, תִּתְרַחֵק מִן הַדֶּלֶת וְתֹאמַר לְעַצְמְךָ, תֹּאמַר מַמָּשׁ: 'נִצַּלְתִּי פַּעַם אַחַת, הַשֵּׁם יִשְׁמֹר עָלַי גַּם הַלְּאָה', עַד שֶׁתַּרְגַּע מִן הַלַּחַץ. זֶה יִהְיֶה סִיּוּעַ הַחֲרוּם, אָם אוֹ אָם.

אֲבָל חוּץ מִזֶּה, אַתָּה צָרִיךְ מַשֶּׁהוּ לִטְוֹחַ אֹרֶךְ, 'רֶשֶׁת בִּטָּחוֹן', שֶׁתַּהֲפֹךְ אֶת הָאֱמוּנָה לְקִנְיַן הַנֶּפֶשׁ, וּבְכָךְ תִּמְנַע בְּכָלָל אֶת הַהֶתְקֵפִים הַלָּלוּ. הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן בָּעִנְיָן הוּא שִׁעוּר קְבוּעַ, יוֹמְיוֹמִי בָּאֱמוּנָה. אַתָּה תָּדוּשׁ וְתִקְרָא, תִּלְמַד מִתּוֹךְ הַסְּפָרִים עַד כַּמָּה הַמְצִיאוּת מְחַיֶּבֶת לְהַאֲמִין. וּתְדַבֵּר אֱמוּנָה! תַּגִּיד, שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא לְבַדּוֹ עֹשֶׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה לְכָל הַמַּעֲשִׂים', הוּא אָמַר וַיְהִי, וּמַה שֶּׁהוּא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם, יַשִּׂיג אוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, אִם הוּא יַעֲבֹר פִּגּוּעַ, חַס וְחָלִילָה, אוֹ לֹא; תַּגִּיד שֶׁהַיּוֹם גַּם אֲנָשֵׁי 'בִּטָּחוֹן' (-בִּטָּחוֹן בְּמַשְׁמָעוּת שֶׁל הִשְׁתַּדְּלוּת) בְּכִירִים, כְּבָר מוֹדִים בְּפֶה מָלֵא, שֶׁכָּל יוֹם שֶׁעוֹבֵר, וְהָאֵיכוּת הַסְּטָטִיסְטִית' שֶׁל פִּגּוּעִים אֵינָהּ מְמַמֶּשֶׁת אֶת עַצְמָהּ, הוּא נֵס וָפֶלֶא. תְּדַבֵּר, אַהֲרֹן, תְּדַבֵּר! בַּסּוֹף - הַדְּבָרִים יְחַלְחֲלוּ, תַּת-הַכָּרָה יִקְלֹט, הַשֵּׂכֶל יָשִׁיב אֶל הַלֵּב".

דִּבַּרְתִּי, וְעוֹד אֵיךְ, קָבַעְנוּ יַחַד חַבְרוּתָא מִדֵּי עֶרֶב, וְהוּא עָמַד עַל כָּךְ, שֶׁאֲנִי אָבִיא חֵלֶק מִן הָרַעְיוֹנוֹת. לֹא הָיָה לִי בִּתְחִלָּה. הָיִיתִי צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת הַפֶּה לְדַבֵּר בְּסַגְנוֹן חָדָשׁ, לִשְׁאֹב מִפְּנִימִיּוּתִי רַעְיוֹנוֹת וּמֻשָּׂגִים שֶׁלֹּא הָיִיתִי רָגִיל אֲלֵיהֶם. עָבַרְנוּ יַחַד קְטָעִים שְׁלֵמִים בְּ'חוֹבַת הַלְּבָבוֹת' וּבְ'חֲרֵדִים', בֶּ'אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן' וּבְ'שׁוֹמֵר אֱמוּנִים', וְהִדְּבָרִים הִתְחִילוּ לְחַלְחֵל.

רָאִיתִי אֶת רַף הַהַתְרָעוֹת, וְאָמַרְתִּי לְעַצְמִי: הוּא גָּבוֹהַּ נָכוֹן, אֲבָל זֶה לֹא מַה שֶּׁיִּקָּבַע, רְצוֹן הַשֵּׁם הוּא מַה שֶּׁיִּקָּבַע. שָׁמַעְתִּי הַצָּהָרָה חֲסֶרַת-אַחֲרָיוּת מִפִּיו שֶׁל אֵיזֶה אח"מ רוֹדֵף פִּרְסוּם, וּכְבָר לֹא הִתְרַגַּזְתִּי; זָכַרְתִּי, שֶׁהַשֵּׁם מְנַהֵל אֶת הָעִנְיָנִים, וְלֹא הַבָּבָה הַזֹּאת. זֶה הָיָה סְוִויצ' בַּחֻשְׁיָה, מַהְפֵּךְ שֶׁשָּׁאַבְתִּי מִשְּׁעַת הַחִזּוּק הַיּוֹמִית שֶׁלִּי.

וְהָיָה גַּם חֵלֶק נוֹסָף, מַה שֶּׁהוּא כִּנָּה בְּתוֹר 'סַדְנַת "הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר"', וְשׁוּב בְּדִבּוּר. קִבַּלְתִּי מֵהַנָּהָלַת הַיְשִׁיבָה (בְּהִשְׁתַּדְּלוּת הָ'רֹאשׁ חַבּוּרָה' כְּמוּבָן) מַפְתֵּחַ שֶׁל אֶחָד מֵחַדְרֵי הַצִּיּוּד שֶׁל הַיְשִׁיבָה. בְּתוֹכוֹ הָיִיתִי מִסְתַּגֵּר מִדֵּי יוֹם לְמֶשֶׁךְ חֲצִי שָׁעָה, יוֹשֵׁב שָׁם, וּ... מְדַבֵּר עִם עַצְמִי. אַל תִּצְחֲקוּ! פָּנִיתִי לַ'אֲנִי' שֶׁלִּי, בַּפֶּה, בְּקוֹל, דִּבַּרְתִּי וְאָמַרְתִּי לוֹ: "אַהֲרֶל'ה, יֵשׁ בְּךָ נְשָׁמָה אֱלֹקִית, חֵלֶק אֱלֹקַ מִמַּעַל. יֵשׁ לְךָ תַּפְקִיד בָּעוֹלָם, וְאַתָּה תַּצְלִיחַ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לְמָרוֹת הַמַּפְרִיעִים. הָיָה לְךָ קָשֶׁה הַיּוֹם, שׁוּב חָזְרוּ הַמַּחְשָׁבוֹת. אַתָּה לֹא נִבְהָל, זֶה לֹא סוֹף הָעוֹלָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבֵּחַ בָּעֲבוֹדָה שֶׁלְּךָ, דְּוְקָא מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נִסְיוֹנוֹת. אֲבָל בּוֹא נִבְדֹּק בְּצוּרָה עִנְיָנִית, לָמָּה, בְּעֶצֶם, הִגִּיעוּ הַמַּחְשָׁבוֹת?" שָׁאַלְתִּי שְׁאֵלוֹת, וְהָ'אֲנִי' סִפֵּק תְּשׁוּבוֹת, לֹא יוֹדֵעַ מֵאֵיפֹה. הוּא גַּם הֶרְאָה נְכוֹנוֹת לְשָׁנוּי.

בְּאוֹתָן שָׁעוֹת גַּם דִּבַּרְתִּי עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יְשִׁירוֹת, בְּלִי סִדּוּר, יָשָׁר מִן הַלֵּב. סִפַּרְתִּי הַכֹּל, גַּם אֶת הַמַּעַט שֶׁלֹּא הֵעַזְתִּי לְסַפֵּר לָרֹאשׁ חַבּוּרָה, כְּמוֹ סֵפֶר פָּתוּחַ. דִּבַּרְתִּי כְּדַבֵּר בֵּן אֶל אָבִיו, וּבִקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיַּעֲזֹר לִי, שֶׁיִּתֵּן לִי יָד לַעֲבֹר אֶת הַנִּסָּיוֹן הַזֶּה.

וְ... הִרְגַּשְׁתִּי אֶת הַמָּשׁוֹב. רָאִיתִי בְּחוּשׁ אֵיךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְאֶה לִי אֶת הַדֶּרֶךְ וְגַם מוֹלִיךְ אוֹתִי. מַמָּשׁ כָּךְ. פִּתְאוֹם נִצְתוּ בִּי תּוֹבָנוֹת וְהָאָרוֹת, בְּסִגְנוֹן שֶׁלֹּא הִכַּרְתִּי מֵעוֹלָם. גִּלִּיתִי בְּעַצְמִי רָצוֹן לְשַׁנּוֹת וְכֹחוֹת, שֶׁלֹּא הָיִיתִי מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ בִּי. אֵיכְשֶׁהוּ נוֹסַף לִי מִין בִּטָּחוֹן עַצְמִי לָקוּם וְלִפְעֹל, לוֹמַר לַאֲנָשִׁים, לְקַבֵּל עַל עַצְמִי דְּבָרִים וּלְמַמֵּשׁ אוֹתָם.

הַיּוֹם, חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים אַחֲרֵי, יֵשׁ לִי הַרְבֵּה עַל מַה לְהוֹדוֹת. לֹא, אֲנִי לֹא רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁנִּהְיֵיתִי בֶּן-אָדָם חָדָשׁ, שֶׁנִּפְרַדְתִּי מִן הֶעָבָר. הַיּוֹם, אַחֲרֵי שֶׁעָבַרְתִּי הַכֹּל, אֲנִי לֹא מְוֻתָּר עַל הַקְּשָׁיִים שֶׁהָיוּ מְנַת חֶלְקִי. אֱמֶת, בֶּן אָדָם אֵינוֹ מַזְמִין לְעַצְמוֹ נִסְיוֹנוֹת, וּבֶטַח לֹא מְבַקֵּשׁ אוֹתָם. אֲבָל כְּשֶׁהֵם בָּאִים, וְהוּא זוֹכֶה לִרְאוֹת בָּהֶם אֶת יַד הַשֵּׁם וְטוּבָתוֹ, יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה עַל מָה לְהוֹדוֹת. לְהוֹדוֹת עַל כּוּר הַבַּרְזֶל, שֶׁחִשַּׁל אוֹתִי וּבָנָה אֶת אִישִׁיּוּתִי מִמַּסָּד וְעַד טְפָחוֹת. לְהוֹדוֹת עַל הַכֵּלִים, שֶׁזָּכִיתִי וַאֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁלֹּא כָּל אֶחָד זוֹכֶה!) לְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ כְּדֵי לַעֲבֹר אֶת גַּלֵּי הַחַיִּים וּמִשְׁבְּרֵיהֶם בְּשָׁלוֹם. לְהוֹדוֹת עַל הַיְכֹלֶת שֶׁקִּבַּלְתִּי לְהִתְמוֹדֵד עִם הַחַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִתּוֹךְ אֵיכוּת חַיִּים; וַאֲנִי מְדַבֵּר עַל הַפָּן הַנַּשְׁמִי.

לָמַדְתִּי לְהִתְמוֹדֵד עִם הֶתְקֵפֵי הַחֲרָדוֹת, לִשְׁלֹט בַּמַּחְשָׁבוֹת וּבְהִתְנַהֲגֻיּוֹת כְּפִיָּתִיּוֹת, וּלְהַגְבִּיר אֶת הָרְכוּז וְהַיְכֹלֶת לִלְמֹד. הִתְחַלְתִּי לִחְיוֹת! אָמְנָם פֹּה וְשָׁם יֵשׁ עֲדַיִן 'נְפִילוֹת', הַפִּגּוּעִים מַמְשִׁיכִים, לְגַדֵּל הַצַּעַר, וְהַחַיִּים בָּעַדָן שֶׁלָּנוּ מְסַפְּקִים סִבּוֹת רְצִינִיּוֹת לַחֲרָדָה. אֲבָל כְּבָר יֵשׁ לִי בַּמֶּה לְהֵאָחֵז, יֵשׁ לִי סִירַת הַצָּלָה, וְיוֹתֵר מִכָּךְ אֲנִי יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהַשִּׁיט אוֹתָהּ. וּכְשֶׁהַחֲרָדָה מוֹצֵאת, כִּי יֵשׁ לָהּ עֶסֶק עִם מִישֶׁהוּ שֶׁלֹּא פּוֹחֵד מִמֶּנָּה, הִיא לֹא נִשְׁאֶרֶת לְהַרְבֵּה זְמַן...

אוּלָם, לִטְוֹחַ אָרֹךְ, בְּמַבָּט שֶׁל נֶצַח, קִבַּלְתִּי אֶת הַדִּיוּדֶנְד הָעִקְרִי: הֵצִיץ עָלַי בַּעַל הַבִּירָה, וְסוֹף סוֹף קָלַטְתִּי שֶׁהוּא מֵצִיץ. אַבָּא בַּשָּׁמַיִם חִפֵּשׂ אֶת הַטַּיְיעֶרֶע קִינְד (הבן יקר) שֶׁלּוֹ, וְהַיֶּלֶד אֲפִלּוּ לֹא יָדַע שֶׁהוּא אָבוּד. הִסְתּוֹבֵב בָּעוֹלָם, וְחָשַׁב שֶׁהוּא בְּסֵדֶר, קָרוֹב לַבַּיִת. תָּפַס אוֹתוֹ אַבָּא וְטִלְטֵל אוֹתוֹ, הִרְעִיד אֶת הַקַּרְקַע תַּחַת רַגְלָיו. וְהַיֶּלֶד הַמְבֹעָת סוֹבֵב רֹאשׁוֹ אֶחוֹרָה, גִּלָּה שֶׁהוּא לְבַד. "אַבָּא", הוּא שָׁאַג, "אֵיפֹה אַתָּה?" הֵצִיץ עָלָיו אַבָּא בְּעֵינָיו הַטּוֹבוֹת וְאָמַר: "הִנֵּנִי בְּנִי, אָנֹכִי הַשָּׁם אֶלֶקיךְ".- 13. סִפּוּר אִישִׁי**

בְּפֶרֶק זֶה נִסַּפֵּר סִפּוּר אִישִׁי נִפְלָא, שֶׁנִּשְׁלַח אֵלֵינוּ מִיהוּדִי בְּשֵׁם כ.ל., הַמְתָאֵר אֶת סִבְלוֹ הַנּוֹרָא בְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפָה אֲרֻכָּה מִדְּאָגוֹת וְחֲרָדוֹת שָׁוְא, וְכֵיצַד וְהֵיאַךְ שׁוּם תְּרוּפָה וְשׁוּם פְּסִיכוֹלוֹגְיָה לֹא הִצְלִיחָה לְשַׁחְרְרוֹ מִמַּצָּבוֹ הַמְדֻכָּא, כִּי אִם בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה וּבְטוּל רְצוֹנוֹ לִרְצוֹן ה', אֲשֶׁר הִיא - וְרַק הִיא - שֶׁהֵשִׁיבָה לוֹ אֶת שַׁלְוַת חַיָּיו. וְלֹא רַק שֶׁחָזַר לְשַׁלְוַת חַיָּיו, אֶלָּא זָכָה לִהְיוֹת מַנְחֶה וּמְעוֹדֵד רַבִּים הַסּוֹבְלִים מִבְּעָיוֹת דְּכָאוֹנוֹת וְכַדּוֹמֶה. וּכְמַאֲמַר הֶחָכָם: אֵין חָכָם כְּבַעַל הַנִּסָּיוֹן.

וְכֹה סִפּוּרוֹ:

תְּקוּפָה קְצָרָה לְאַחַר לֵדַת בִּתִּי הַבְּכוֹרָה, שֶׁעַד אָז לֹא חָסַרְתִּי דָּבָר, לֹא בְּמָמוֹנִי וְלֹא בִּבְרִיאוּתִי, וְהִנֵּה צָהֳרַיִם אֶחָד לְאַחַר הָאֲרוּחָה הִרְגַּשְׁתִּי לֹא טוֹב, לֹא הֵבַנְתִּי בְּדִיּוּק מַה מִּתְרַחֵשׁ בְּקִרְבִּי, וְתוֹךְ דַּקּוֹת מִסְפָּר נִתְעַלְּפְתִּי לְדַקּוֹת אֲחָדוֹת מַמָּשׁ. לֹא הָיָה שׁוּם הֶסְבֵּר טִבְעִי לְמַאֲרָע זֶה.

דָּבָר שֶׁלְּכְאוֹרָה לֹא כָּל כָּךְ צָרִיךְ לַהֲרֹס מַעֲרֶכֶת חַיִּים.

אוּלָם כָּאן מָצָא כֹּחַ הַדִּמְיוֹן הַזְּדַמְּנוּת לְהִטָּפֵל אֵלַי וּלְנַצֵּל מַאֲרָע זֶה לְטָרְדֵנִי לְהַרְבֵּה עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, דְּאָגוֹת, פְּחָדִים, עַד כְּדֵי מְאוּס בְּחַיַּי.

הֻתְקַפְתִּי בְּמַחֲלַת דִּמְיוֹן שֶׁהִנְנִי, חַס וְשָׁלוֹם, חוֹלֶה בְּמַחֲלַת הַנְּפִילָה.

דִּמְיוֹן זֶה עָבַד אֶצְלִי בְּקַדְּחָתְנוּת לְלֹא הֶרֶף, וְהָיִיתִי חוֹשֵׁב בְּכָל רֶגַע: עַתָּה יָבוֹא הַפֶּגַע וְשׁוּב אֶפֹּל. כֹּחַ הַדִּמְיוֹן הִצְלִיחַ שֶׁאֲנִי אַחְשֹׁד בְּעַצְמִי עַל מַחֲלָה שֶׁאֵין בִּי, בָּרוּךְ ה'.

פּוֹחֵד מְאֹד הָיִיתִי לִהְיוֹת בְּחֶבְרַת בְּנֵי אָדָם, בְּשֹׁמְחָתָם. מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתִּי דְּאַגְתִּי מְאֹד לִהְיוֹת בְּמִחְצָתָם, פֶּן וְאוּלַי עַתָּה יָבוֹא הַפֶּגַע וְאֶפֹּל לְעֵינֵי כֻּלָּם וְתִתְגַּלֶּה "מַחֲלָתִי" הַנּוֹרָאָה.

הָיִיתִי מְקַצֵּר מְאֹד בַּמִּפְגָּשִׁים שֶׁהָיִיתִי מֻכְרָח לָהֶם, וְהַבְּדִידוּת וְהַבְּרִיחָה מִבְּנֵי הָאָדָם הִיא הָיְתָה קְצָת "נֶחְמָתִי" "וְהַצָּלָתִי" לַהֲפוּגָה קְצָרָה בַּמֻּתָּח הַנּוֹרָא שֶׁבְּקִרְבִּי.

הַדָּבָר הִשְׁפִּיעַ עָלַי לְרָעָה מְאֹד. הִתְחַלְתִּי לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָל רֶגַע אִם אֲנִי מַרְגִּישׁ אֵיזֶהוּ מִחוּשׁ, וְכָל מִחוּשׁ וְלוּ הַקַּל בְּיוֹתֵר שֶׁעוֹבֵר גַּם עַל בְּנֵי אָדָם בְּרִיאִים וְאֵינָם שָׂמִים לִבָּם עָלָיו,

אֶצְלִי תְּפַס מַסְפִּיק סִבָּה לַחְשֹׁד בְּעַצְמִי וּלְפַתֵּחַ פִּתּוּחֵי שָׁוְא הַמַּתְחִיל מֵאוֹתוֹ מִחוּשׁ דִּמְיוֹנִי וּמִסְתַּיֵּם בַּמַּחֲלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר.

דִּמְיוֹנוֹת שָׁוְא הִתְפַּתְּחוּ אֶצְלִי מֵאֶחָד לְמִשְׁנֵהוּ, וְאִם שִׁכְנַעְתִּי אֶת עַצְמִי שֶׁאֵין לִי חֹלִי זֶה, תֵּכֶף חָשַׁשְׁתִּי לְשֶׁמָּא יֵשׁ בִּי חֹלִי אַחֵר. נָדְדָה שֵׁנָה מֵעֵינַי. שְׁנָתִי הָיְתָה טְרוּפָה בְּיוֹתֵר. הָיִיתִי מִתְעוֹרֵר בַּלַּיְלָה עֶשְׂרוֹת פְּעָמִים מְפֻחָד מֵדָאָג.

רֹאשִׁי לֹא הִתְפַּנָּה כְּלָל לִשְׁמֹחַ מִבִּתִּי שֶׁנּוֹלְדָה לִי. לֹא הִשְׁתַּתַּפְתִּי בְּשִׂמְחַת אִשְׁתִּי בְּהֻלֶּדֶת הַבַּת, לְהֵפֶךְ - הַדְּבָר עוֹרֵר אֶצְלִי מֶתַח נוֹסָף כֵּיצַד אֲתַפְקֵד כְּאַבָּא, וַאֲנִי כְּלִי שָׁבוּר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ. מִסְכֵּנָה אִשְׁתִּי, מִסְכֵּנָה אוֹתָהּ בַּת שֶׁנּוֹלְדָה - תָּמִיד חָשַׁבְתִּי, כֵּיצַד אֲגַדְּלָהּ? כֵּיצַד אֶקִּים אֶת חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה? הֲלֹא עַכְשָׁו רַק הִתְחַלְתִּי אֶת חַיַּי!

הַתֵּאָבוֹן לַאֲכִילָה הָלַךְ מִמֶּנִּי לְגַמְרֵי, לֹא יָכֹלְתִּי לְהַכְנִיס אֹכֶל לְפִי, אֶלָּא מְעַט מְעַט בְּכֹחַ רַב. מַטְעַמִּים הַטּוֹבִים בְּיוֹתֵר שֶׁהֻגְּשׁוּ לְפָנַי, רֹב כְּכָל הַפְּעָמִים הָיִיתִי טוֹעֲמָם בְּקֹשִׁי, וְלֹא יָכוֹל יוֹתֵר. דָּבָר נוֹסָף שֶׁגָּרַם לִי מֶתַח רַב, בְּגָלַל תִּמְהוֹנָהּ הָרַב שֶׁל אִשְׁתִּי: מַה זֶּה? וְעַל מַה זֶּה אֵינָךְ אוֹכֶל?

מְאֹד לֹא רָצִיתִי לְשַׁתֵּף אֶת אִשְׁתִּי בְּצַעֲרִי. אִשָּׁה צְעִירָה, שְׂמֵחָה בְּבַעְלָהּ וּבְבִתָּהּ, לֹא רָצִיתִי לְקַלְקֵל לָהּ אֶת מַצַּב רוּחָהּ. וְשׁוּב גָּרַם זֶה לִי מֶתַח רַב - כֵּיצַד לְהִתְגַּבֵּר וּלְהַרְאוֹת פָּנִים שְׂמֵחוֹת בְּעַל כָּרְחִי, שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנִי, דָּבָר שֶׁהָיָה קָשֶׁה עָלַי בְּיוֹתֵר.

שׁוּם דָּבָר לֹא יָכֹל הָיָה לְהַשְׁלִים לִי אֶת הַשִּׂמְחָה הַחֲסֵרָה לִי עֵקֶב הַדְּאָגָה וְהַמֶּתַח אֲשֶׁר כָּלוּ פְּעֻלַּת הַדִּמְיוֹן וְהַפַּחַד - שֶׁמָּא וְשֶׁמָּא יִקְרֵנִי אָסוֹן.

הָיִיתִי נִדְמֶה לְעַצְמִי כְּאָדָם בּוֹדֵד בְּעוֹלָם אָפֹר, אָפֵל וּמְאַכְזֵב, דָּבָר שֶׁגָּרַם לִי חֹסֶר יַצִּיבוּת מֻחְלָט, חֹסֶר שְׁאִיפָה לְהִתְקַדְּמוּת בְּאֹפֶן מֻחְלָט מֻחְמַת הַיֵּאוּשׁ וַחֲלִישׁוּת הַדַּעַת.

בָּעֶרֶב הָיִיתִי אוֹמֵר מִי יִתֵּן בֹּקֶר, וּבַבֹּקֶר - מִי יִתֵּן עֶרֶב, מִפֻּחַד לְבָבִי.

שׁוּם שִׁכְנוּעַ שֶׁהָיִיתִי מְנַסֶּה לְשַׁכְנֵעַ אֶת עַצְמִי לֹא עָזַר לִי, כִּי כַּנִּרְאֶה שֶׁכְּבָר הֻפְנַם אֶצְלִי כָּל כָּךְ הַחֶשֶׁד לְמַצְבִי עַד שֶׁהִתְעָרְעָרָה אֶצְלִי מַעֲרֶכֶת הַבִּלְיָמָה וְהַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי שֶׁחָנַן ה' לְכָל אָדָם, כִּי הֲרֵי לֹא כָּל אָדָם - וּוַדַּאי שֶׁלֹּא עֲבוּדָה - יָכוֹל לִזְכּוֹת לְבִטָּחוֹן בַּה'. וְלָכֵן חָנַן ה' אֶת כָּל אֶחָד בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי, כְּבִיכוֹל, לְצֹרֶךְ דְּבָרִים הַמִּינִימָלִים, כְּגוֹן: לָלֶכֶת, לִנְסֹעַ, לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְלֹא לְדָאֹג דַּאֲגוֹת שָׁוְא. כִּי אִם לֹא הָיָה הָאָדָם בְּבִטָּחוֹן עַצְמִי בַּדְּבָרִים הַמִּינִימָלִים, הָיָה מִתְמוֹטֵט, שֶׁהֲרֵי לֹא כָּל אֶחָד יָכוֹל תֵּכֶף לְהַגִּיעַ לְמַעֲלַת הַבִּטָּחוֹן בַּה' בְּלִבַּד עַל כָּל דְּרָכָיו, שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת בֶּאֱמֶת. וְאִלּוּ אֲנִי, נִטַּל מִמֶּנִּי הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי לְגַמְרֵי, וְאַף לִנְסֹעַ נְסִיעוֹת רְחוֹקוֹת כְּמִחוּץ לָעִיר לֹא נָסַעְתִּי תְּקוּפָה אֲרֻכָּה פֶּן יִקְרֵנִי אָסוֹן.

הָיִיתִי מֻדְאָג מִיּוֹם מוֹתִי, שֶׁמָּא קָרוֹב הוּא הַיּוֹם אוֹ מָחָר, דָּבָר שֶׁאִמְּנָם צָרִיךְ לְהַדְאִיג כָּל אֶחָד, אֲבָל שׁוּב כַּנִּזְכַּר לְעֵיל - לְכָל אֶחָד נָתַן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּטָּחוֹן עַצְמִי, שֶׁאִמְּנָם הוּא בִּטָּחוֹן שָׁוְא, אֲבָל לְצָרֶךְ קִיּוּם הָעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם מִבְּלִי שֶׁיִּבְטְחוּ בְּנֵי אָדָם בְּעַצְמָם לְפָחוֹת לְצָרֶךְ דְּבָרִים מִינִימָלִים, וְאִלּוּ אֲנִי הֻצְרַכְתִּי לִסְמֹךְ עַל נֵס לְצָרֶךְ קִיּוּמִי שָׁעָה שָׁעָה. פְּחָדִים וַדַּאֲגוֹת שָׁוְא עָצְרוּ אוֹתִי מִלַּעֲשׂוֹת לְאֵיזוֹשֶׁהִי עֲבוֹדָה, מִלַּמְּדוּת אוֹ מַשֶּׂהוּ אַחֵר, כִּי קֹדֶם כֹּל רָצִיתִי לִהְיוֹת "בְּרִיא". וְכַמּוּבָן שֶׁהַפְּחָדִים וְהַדְּאָגוֹת גָּרְרוּ אַחֲרֵיהֶם חֲלוֹמוֹת לֹא נְעִימִים, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם חוֹלֵם אֶלָּא מִמַּה שֶּׁמְּהַרְהֵר. וְשׁוּב, דִּמְיוֹן גּוֹרֵר דִּמְיוֹן, וְלַמָּצָב בּוֹ הָיִיתִי, הָיָה דַּי בַּחֲלוֹם עָגוּם שָׁוְא אֶחָד כְּדֵי "לְנַבְּאוֹת" לִי אֶת עֲתִידִי שֶׁמְּמֵילָא אֲנִי פּוֹחֵד מִמֶּנּוּ.

הָיוּ לִי סִיּוּטִים מִבְּנֵי אָדָם שֶׁהִתְמוֹטְטוּ וְנָפְלוּ, שֶׁמָּא יִקְרְנִי כְּמוֹתָם, וְלֹא יָכְלְתִּי לִשְׁמֹעַ שֶׁיְּהוּדִי הִתְמוֹטֵט, הִתְעַרְעֵר, הִתְאַבֵּד, הִשְׁתַּטָּה. כָּל שְׁמוּעוֹת אֵלּוּ הֵבִיאוּ עָלַי דְּאָגוֹת נוֹסָפוֹת, סִיּוּטִים נוֹרָאִים, פֶּן אֶהְיֶה כְּאֶחָד מֵהֶם.

וּבְקִצּוּר, מַמָּשׁ תִּקְצַר הַיְרִיעָה מִלְּהָכִיל אֶת תְּקוּפָה קָשָׁה זוֹ שֶׁעָבְרָה עָלַי בְּמֶשֶׁךְ כְּעֶשֶׂר שָׁנִים, וּכְבָר הָיוּ לִי שִׁשָּׁה יְלָדִים. כָּךְ שֶׁבְּשׁוּרוֹת אֲחָדוֹת כָּאן עַל גַּבֵּי מַחֲבֶרֶת זוֹ אֲנִי מְדַלֵּג טְרַגֶּדְיָה שֶׁל שָׁנִים אֲרֻכּוֹת שֶׁבָּהֶם נִתְקַפְתִּי בְּמַחֲלַת הַדְּאָגָה, שֶׁקָּשָׁה הִיא מִכָּל הַמַּחֲלוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: "וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל־חֹלִי" - זֶה חֳלִי הַדְּאָגָה.

וּבְכֵן הַשְׁאֵלָה, כֵּיצַד הֶחֱזַקְתִּי מַעֲמָד בִּתְקוּפָה אֲרֻכָּה זוֹ, עַד שֶׁבָּרוּךְ ה' יָצָאתִי מִמֶּנָּה לְשָׁלוֹם לִהְיוֹת, בָּרוּךְ ה', בֶּן תּוֹרָה, מַאֲמִין בַּה' וּבְצַדִּיקָיו? נִסִּיתִי לֵילֵךְ לְהַרְבֵּה צַדִּיקִים שֶׁבֵּרְכוּנִי. כַּמּוּבָן אֲנִי מַאֲמִין שֶׁבִּרְכָתָם פָּעָלָה, אֲבָל עֲדַיִן רָחוֹק הָיִיתִי מֵהַיְשׁוּעָה שֶׁלְּהּ קִוִּיתִי - לַחֲזוֹר לְאֵיתָנַי כְּכָל הָאָדָם, כִּי לֹא לְמַעַן זֶה הֵבִיא עָלַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת הַיִּסּוּרִים הַלָּלוּ. רָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמָסֹר לִי מֶסֶר גָּדוֹל וְלֶקַח טוֹב יוֹתֵר, וְלָכֵן לֹא הוֹעִילוּ בִּרְכוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים לְגָמֹר אֶת סִפּוּרִי.

נִסִּיתִי לָלֶכֶת לִמְאֹרָעוֹת מְשַׂמְּחִים [כַּמּוּבָן בְּמִסְגֶּרֶת הַצְּנִיעוּת]. הַדָּבָר הוֹעִיל לְשָׁעוֹת אֲחָדוֹת, וְשׁוּב עִקַּר הַמַּחֲלָה לֹא פַּג וְלֹא סָלַק מִשָּׁרְשׁוֹ.

הַדָּבָר הַיָּחִיד שֶׁהִרְגִּיעַנִי, אָמְנָם לֹא לְגַמְרֵי, בַּתְּקוּפוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת הַקָּלוֹת, הוּא הִתְחַזְּקוּת בֶּאֱמוּנָה. הִרְבֵּיתִי לִקְרֹא בְּסִפְרֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, הִרְבֵּיתִי בִּתְפִלָּה לַה' יִתְבָּרַךְ, בְּהִיוֹתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר לִי חוּץ מִמֶּנּוּ. הָיִיתִי שׁוֹפֵךְ נַפְשִׁי לְפָנָיו, שִׁפְכִי כַּמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה', כִּי הָיִיתִי גַּם בְּמַצָּב שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַשִּׂיחַ דַּאֲגָתִי לְשׁוּם אֶחָד מִבְּנֵי אָדָם, כִּי רָצִיתִי לְהַסְתִּיר "מַחֲלָתִי" מֵעַיִן כֹּל, וּבְשׁוּם אֹפֶן לֹא רָצִיתִי שֶׁיֵּדַע אָדָם מִמַּצָּבִי, כָּךְ שֶׁהוֹסִיף זֹאת מוּעָקָה עַל מוּעָקוֹתַי, שֶׁהֲרֵי דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יְשִׂיחֶנָּה, וְגַם זֶה לֹא הָיָה בְּאֶפְשָׁרוּתִי. כָּךְ

שֶׁהַנּוֹתַר לִי הָיָה רַק לְהִסְתַּגֵּר בְּבֵית כְּנֶסֶת לְבַדִּי וְלִשְׁפֹּךְ דַּאֲגָתִי רַק לְבוֹרְאִי, וְהָיִיתִי מְסַפֵּר לוֹ אֶת מַצָּבִי, כְּבֵן הַמְסַפֵּר לְאָבִיו אֶת כְּאֵבוֹ, וּבוֹכֶה בִּדְמָעוֹת רַבּוֹת שֶׁיְחַזֵּירֵנִי לְאֵיתָנִי וְיִתֵּן לִי שַׁלְוַת חַיִּים.

נִמְנַעְתִּי וּבָרַחְתִּי מֵרְפוּאוֹת בְּשִׁיטַת פְּסִיכוֹלוֹגְיָה אוֹ רְפוּאוֹת שֶׁל כַּדּוּרִים וּתְרוּפוֹת, כִּי הָיָה בָּרוּר לִי שֶׁכָּל אֵלּוּ רַק יְדַכְּאוּ אוֹתִי יוֹתֵר וְיוֹתֵר, הֱיוֹת שֶׁלֹּא רָצִיתִי לִרְאוֹת אֶת עַצְמִי כִּמְטֻפָּל אֵצֶל פְּסִיכוֹלוֹג וּלְהַחְשֵׁב כְּלֹא שָׁפוּי וְכוּ'. אַךְ בְּכָל זֹאת לֹא עָמַדְתִּי בְּפִתּוּי יִצְרִי, וְהָלַכְתִּי פַּעַם לְפְסִיכוֹלוֹג, אוּלַי תֵּצֵא לִי מִמֶּנּוּ תּוֹעֶלֶת, וְסִפַּרְתִּי לוֹ אֶת כָּל בְּעָיָתִי, שֶׁהוּא בְּעֶצֶם הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵשַׂחְתִּי לְפָנָיו אֶת דַּאֲגָתִי.

וְכֹה הָיְתָה תְּשׁוּבָתוֹ אֵלַי, בְּתוֹר אָדָם חִילוֹנִי:

"הֲלֹא אַתָּה אָדָם דָּתִי, וְלָכֶם הַדָּתִיִּים יֵשׁ אֱמוּנָה!"

הוֹדָה לִי אוֹתוֹ פְּסִיכוֹלוֹג, שֶׁכָּל כֹּחַם רַק לְהַחֲלִישׁ דְּמְיוֹן לְבַעֲלֵי הַדְּמְיוֹן, וְלֹא לֶהֱרֵדת לִבְעָיַת הַנֶּפֶשׁ בֶּאֱמֶת.

דָּבָר שֶׁחִזְּקַנִי לִרְאוֹת כִּי הַכֹּל שֶׁקֶר, וְלֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי אִם הַפְּנִיָּה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכַנֶּאֱמַר: "אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל". וְאַגַּב אַעְתִּיק כָּאן קֶטַע מִסֵּפֶר "אוֹצַר הַמַּחֲשָׁבָה" עַל מַאֲמְרֵי רַבִּי צָדוֹק הַכֹּהֵן מִלּוּבְלִין זַצַ"ל בִּגְנוּת הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה:

אֵין כְּלָל זִיקָה וְיַחַס בֵּין תּוֹרַת הַנֶּפֶשׁ הַמְקוֹרִית הָעֲמֻקָּה שֶׁל רַבִּי צָדוֹק עִם הַמֻּנָּח "פְּסִיכוֹלוֹגְיָה", בְּמַשְׁמָעוֹ הַמְּדָעִי הַמְעֻוָּת.

גַּם הַמֻּשָּׂג "עִדּוּן" - "סוֹבְּלִימַצְיָה" שֶׁבַּפְּסִיכוֹלוֹגְיָה - אֵינוֹ זֶהֶה כְּלָל וּכְלָל עִם אוֹתוֹ יְסוֹד הַהֲפָכִים וְהַגְּוָנִים, שֶׁבָּא לִידֵי בִּטּוּי בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק. אֵין בֵּינֵיהֶם בְּמַהוּתָם וְלֹא כְּלוּם! יְסוֹדוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל רַבִּי צָדוֹק יוֹנְקִים מִמְּקוֹר אֲצִילוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, מִמְּקוֹר מַחְצַבְתָּהּ הָאֱלֹקִי.

לֹא הָיִינוּ נְזָקְקִים כְּלָל לִפְסִיכוֹלוֹגְיָה שֶׁאֵינָהּ כְּלָל בִּתְחוּם עִסּוּקֵינוּ. אוּלָם בְּהֶקְשֵׁרָם שֶׁל דְּבָרִים, קָשֶׁה לְהִמָּנַע מִלְּצַיֵּן אֶת הַהֶבְדֵּל הֶעָצוּם שֶׁבֵּין עוֹלָם הָאֱמוּנָה שֶׁל רַבִּי צָדוֹק - אוֹתָהּ אֱמוּנָה צְרוּפָה, מְשׁוֹבֶבֶת, זַכָּה וּמְקוֹרִית, הַיּוֹנֶקֶת מְקוֹרָהּ מֵהַצֶּלֶם הָאֱלֹקִי - מ"וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים - מִדִּילֵהּ נָפַח", כְּפִי שֶׁבָּאָה לִידֵי בִּטּוּי בְּכָל יִפְעָתָהּ בְּתוֹרַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ - לְבֵין הַתֵּאוֹרְיוֹת הַשִּׁטְחִיּוֹת וְהַמְעֻוָּתוֹת שֶׁל הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הַיּוֹנְקוֹת מֵאַפְלוּלִית הַחַיִּים, מִיֵּהֲרָה אַמְבִּיצְיוֹנִית שֶׁל גַּאֲוָה מַדָּעִית, הַמְנֻגָּדוֹת לֶאֱמֶת וּלְנֶפֶשׁ הָאָדָם.

יְצַיֵּן, שֶׁהַדֵּעָה הָרוֹוַחַת כַּיּוֹם בְּאַסְכּוֹלוֹת שׁוֹנוֹת הִיא - שֶׁהַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה אֵינָהּ עוֹסֶקֶת כְּלָל בְּמַדַּע הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם - כָּל עִסּוּקָהּ הֵם גִּשּׁוּשִׁים בַּתְּחוּם הַשִּׂכְלִי הַמֻּבְהָק וְהַנִּסְיוֹנִי שֶׁבָּאָדָם, וְאֵין לָהּ וְלֹא כְּלוּם עִם הַנִּפְשִׁיּוּת שֶׁבּוֹ, וּבְוַדַּאי לֹא בַּמַּשְׁמָעוּת הַמַּהוּתִית הַפְּנִימִית.

לְכָל הַיּוֹתֵר, אֵינָהּ עוֹסֶקֶת אֶלָּא בָּרְבָדִים הָעֶלְיוֹנִים וְהַשִּׁטְחִיִּים שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, אַךְ מַהוּת הָאָדָם וְהָאֱמֶת שֶׁבּוֹ אֵינָן כְּלָל בִּתְפִישָׂתָם! (עד כאן מספר "אוצר המחשבה").

וְלָמַדְתִּי, כְּשֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה עֲדַיִן בִּרְפוּאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יוֹעִילוּ לוֹ כָּל הַתְּרוּפוֹת וְכָל הַפְּסִיכוֹלוֹגִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ מֵבִין אֶת מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹמֵז לוֹ וְדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, רָחוֹק הוּא עֲדַיִן מִישׁוּעָתוֹ.

וְלָכֵן זוֹ הָיְתָה עֲבוֹדָתִי יוֹם יוֹם - לְהִסְתַּגֵּר, לְהִתְפַּלֵּל, לְבַכּוֹת.

אֶת הָאֱמֶת אמַר, שֶׁבַּתְּחִלָּה מַמָּשׁ שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם נִסְגְּרוּ לִתְפִלָּתִי לְנַמְרֵי, וְהָיָה לִי אָמְנָם מַרְגּוֹעַ רַק בְּשָׁעָה שֶׁהָיִיתִי מֻשְׁיָח דַּאֲגָתִי לְבוֹרְאִי, אוּלָם תֵּכֶף שׁוּב הָיִיתִי נִתְקָף לְחֻלְיֵי הַדַּאֲגָה. וְלֹא הִתְיַאַשְׁתִּי.

יָדַעְתִּי, זוֹ מִלְחֶמֶת קִיּוּם - אוֹ שֶׁאֲנִי מְנַצֵּחַ אֶת יִצְרִי, אוֹ שֶׁאֲנִי נוֹפֵל לְפָנָיו וְאֵין לִי קִיּוּם, וּמְאַבֵּד אֲנִי אֶת שְׁנֵי עוֹלָמוֹתַי, עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא. וְהִתְמַדְתִּי וְהִתְעַקַּשְׁתִּי יוֹם יוֹם בַּתְּפִלָּה.

וּבֶאֱמֶת זוֹ הָיְתָה הַתְּרוּפָה הָעִקָּרִית וְהָאֲמִתִּית לְמַשְׁבֵּרִי, וְהַהֶסְבֵּר לְכָךְ פָּשׁוּט, חוֹלֶה הַסָּח צַעֲרוֹ לִפְנֵי רוֹפֵא, הֲרֵי שֶׁבְּאוֹתָם רְגָעִים שֶׁל שִׂיחָה עִם הָרוֹפֵא, אוֹתוֹ חוֹלֶה שָׁרוּי בְּהַרְגָּעָה מְלֵאָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא בְּתִקְוָה שֶׁאָכֵן פִּתְרוֹנוֹ יִמָּצֵא, וְהַצִּפִּיָּה וְהַתִּקְוָה שֶׁבָּהּ הוּא שָׁרוּי בְּאוֹתָם רְגָעִים, מְסַלְּקִים מִמֶּנּוּ אֶת הַדַּאֲגָה. אָמְנָם נָכוֹן, לְאַחַר שֶׁהוּא לוֹקֵחַ אֶת הַתְּרוּפָה וְרוֹאֶה שֶׁאֵין בָּהּ כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ - שָׁב הוּא לְדַאֲגָתוֹ, אוּלָם הַמְּפֹרָשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֲרֵי הוּא תָּמִיד בְּמַצָּב שֶׁל אוֹתָם רְגָעִים שֶׁל יְשִׁיבָה מוּל רוֹפֵא, כֵּיוָן שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא מֵשִׂיחַ צַעֲרוֹ, הוּא בְּתִקְוָה שֶׁה' יִשְׁמַע עַתָּה תְּפִלָּתוֹ, וְגַם אִם לֹא נִתְמַלְּאָה בַּקָּשָׁתוֹ עַתָּה, חוֹזֵר שׁוּב מָחָר וּמִתְפַּלֵּל, וְשׁוּב בְּתִקְוָה שֶׁהַיּוֹם תִּתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ וְתִשָּׁמַע תְּפִלָּתוֹ, כִּי הֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה לְרוֹפֵא - שֶׁאִם נִתְבַּדְּתָה תִּקְוָתוֹ, אֵין לוֹ עַל מָה לְשׁוּב וְלִסְמֹךְ עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן יֵלֵךְ לְרוֹפֵא אַחֵר. וַהֲרֵי אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵין מוֹנֵעַ מִלְּרַפְּאוֹת, וְכָל פַּעַם שֶׁמְּשׂוֹחֵחַ עִמּוֹ, הַתִּקְוָה - כְּמוֹ שִׂיחָה עִם רוֹפֵא מֻחְדָּשׁ, כָּךְ שֶׁלְּפָחוֹת מַרְוִיחַ אֶת אוֹתָם רְגָעֵי תְּפִלָּה לְתִקְוָה וְשִׂמְחָה. הִרְבֵּיתִי בִּצְדָקוֹת מְאֹד, וְעָזַרְתִּי לְמֻסְכָּנִים בְּגוּפִי וּבְמָמוֹנִי הַרְבֵּה לְאֵין שִׁעוּר, דָּבָר שֶׁהֶרְוָה לִי קֹרַת רוּחַ וְשִׂמְחָה וְנָתַן לִי סִפּוּק רַב בְּחַיַּי, הֵן מִצַּד הַחֶסֶד, הֵן מִצַּד הַהַבְטָחָה: צְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת.

מַחֲשַׁבְתִּי הָיְתָה רַק לְבוֹרְאִי, עֵינַי הָיוּ תְּלוּיוֹת רַק אֵלָיו. הָיִיתִי רוֹאֶה עַצְמִי חֲסַר אוֹנִים, חָשׁוּף לְדִמְיוֹנוֹת מְדַכְּאִים שֶׁאֵין מִיָּדָם מַצִּיל מִלְּבַד הוּא יִתְבָּרַךְ. וּבְהֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן הִרְבֵּיתִי בְּשִׁעוֹת הַמַּרְגּוֹעַ בַּתּוֹרָה כְּפִי יְכָלְתִּי עַד שֶׁהִתְאַזַּנְתִּי, וּפָחוֹת אוֹ יוֹתֵר חָזַר לִי הַתֵּאָבוֹן, הַשֵּׁנָה וְהַטַּעַם בְּחַיַּי.

עַד כָּאן בְּקִצּוּר נִמְרָץ, וּמֵאָז וָהָלְאָה הִשְׁתַּפֵּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר מַצָּבִי, עַד שֶׁבָּרוּךְ ה' אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁחָזַרְתִּי לְאֵיתָנִי. וּכְשֶׁהַיּוֹם, לְאַחַר 20 שָׁנָה, וּבָרוּךְ ה' כְּבָר חִתַּנְתִּי אֶת אוֹתָהּ בִּתִּי בְּכוֹרָתִי, שֶׁלֹּא הֶאֱמַנְתִּי וְלֹא פִּלַּלְתִּי לִרְאוֹתָהּ, וְכָעֵת הֶרְאַנִי ה' גַּם אֶת זַרְעָהּ, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ, יוֹשֵׁב וְחוֹשֵׁב אֲנִי כַּמָּה נְקֻדּוֹת שֶׁהִרְוַחְתִּי מִכָּל הַטְּרַגֶּדְיָה שֶׁעָבְרָה עָלַי, וְאֶמְנָה כַּמָּה מֵהֶם:

א. הֵבַנְתִּי שֶׁהַחַיִּים לֹא הֶפְקֵר, אֵין בִּטָּחוֹן בְּשַׁלְוָה שֶׁיְּכוֹלָה לְהִסְתַּלֵּק, וּבְמִקּוֹמָהּ תָּבוֹא הַדְּאָגָה בְּרֶגַע.

ב. יֵשׁ לְהוֹדוֹת לַה' עַל הַבְּרִיאוּת הַקַּיֶּמֶת, וְלִשְׁמֹחַ בַּטּוֹב הַקַּיָּם, כִּי לֹא אֶשְׁכַּח הֵיאַךְ שֶׁהָיִיתִי מְקַנֵּא בַּאֲנָשִׁים בְּמַצָּבִים גְּרוּעִים הַרְבֵּה מִמֶּנִּי, וְרַק שֶׁהַשַּׁלְוָה הַמִּינִימָלִית עָדַיִן אֲצָלָם.

ג. הָיִיתִי בָּז לַכֶּסֶף וְלַזָּהָב וְלַכָּבוֹד. רָצִיתִי רַק לִהְיוֹת שָׂלֵו וְשָׂמֵחַ עִם פַּת לֶחֶם בְּלִבַּד, וְרַק שֶׁיְּסַלֵּק מִמֶּנִּי הַמָּוֶת הַזֶּה - חֲלִי הַדְּאָגָה.

ד. זָכִיתִי לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבִתְפִלָּה, וּבְקִיּוּם שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד. וּלְהָבִין שֶׁגַּם מַשְׁבְּרֵי הַנֶּפֶשׁ הִנָּם בְּהַשְׁגָּחָה וּלְכַפָּרַת עֲוֹונוֹת, וְלֹא כְּמוֹ טוֹעִים רַבִּים, שֶׁחוֹשְׁבִים שֶׁכַּפָּרַת עֲוֹנוֹת וְהַשְׁגָּחָה שַׂיָּךְ רַק בְּנֶזֶק מָמוֹנִי, אוֹ חֲלִי גּוּפָנִי, כִּשְׁבִירַת יָד וָרֶגֶל. לֹא כֵן - אֶלָּא כָּל צַעַר נַפְשִׁי, מֻתָּח, דְּאָגָה, פַּחַד, הַכֹּל בִּגְזֵרַת אֵ־ל עֶלְיוֹן, וּבִרְצוֹנוֹ מִתְחַזֵּק הֶחֱלִי, וּבִרְצוֹנוֹ פָּג הַמֶּתַח וְהַבֶּהָלָה.

ה. עֵינַי הָיוּ תְּלוּיוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ גַּם עֲבוּר הַצְּרָכִים הַמִּינִימָלִים בְּיוֹתֵר שֶׁאֲפִלּוּ טוֹבִים סוֹמְכִים בָּהֶם עַל כֹּחָם וְעָצְמָתָם, וְאִלּוּ אֲנִי הָיִיתִי צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּבִּטָּחוֹן בַּה' אֲפִלּוּ עֲבוּר עֵסֶק קָטָן בְּיוֹתֵר, כִּי נִטַּל מִמֶּנִּי הַבִּטָּחוֹן הָעַצְמִי לְגַמְרֵי.

ו. הִרְבֵּיתִי בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁמַּרְבֶּה תּוֹרָה מַרְבֶּה חַיִּים, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ, בְּעֶזְרַת ה'. וּכְמוֹ כֵן הָיִיתִי יָרֵא מְאֹד מִלַּחֲטֹא - אָמְנָם יִרְאַת הָעֹנֶשׁ.

ז. הִרְבֵּיתִי בִּצְדָקָה וּבְחֶסֶד לִמְאֹד, וּמִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁצְּדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ, בְּעֶזְרַת ה'.

ח. זָכִיתִי לִהְיוֹת רָגִישׁ לְסִבְלָם שֶׁל אֲנָשִׁים, וּבִפְרָט לְסוֹבְלִים בַּדְּבָרִים הַדּוֹמִים לְסִבְלִי, שֶׁאֵין צָעֲרָם מוּבָן וּמֻרְגָּשׁ אֵצֶל הַבְּרִיאִים וּבוֹטְחִים בְּעַצְמָם.

ט. זָכִיתִי לְחַזֵּק רַבִּים בְּאוֹתוֹ דָּבָר אוֹ בְּדְבָרִים דּוֹמִים לְסִבְלִי, וּמָצְאוּ רַבִּים מָנוֹחַ וּמַרְגּוֹעַ בְּמִלּוֹתַי וּבְעֻצּוֹתַי כְּבַעַל נִסָּיוֹן.

י. זָכִיתִי לִזְכֹּר נִסֵּי ה' עִמְּדִי תָּמִיד, כִּי אֲנִי מַזְכִּיר לְעַצְמִי אֶת עֲבָרִי וְאֶת חַסְדֵי ה' עָלַי, וּמוֹדֶה לוֹ מְאֹד מְאֹד.

יא. זָכִיתִי לְהָבִין שֶׁאֵין שׂוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם, וְאַף שֶׁבַּתְּחִלָּה שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם הָיוּ כִּבְיָכוֹל סְגוּרִים לִתְפִלָּתִי, לְבַסּוֹף רָאִיתִי שֶׁאֵין הַתְּפִלּוֹת הוֹלְכוֹת לְאִבּוּד, וְכָל חֲלִי הַדְּאָגָה פָּרַח מִמֶּנִּי כְּעָנָן

חוֹלֵף. עַד הַיּוֹם רוֹאֶה אֲנִי כֵּיצַד ה' יִתְבָּרַךְ מְחַנְּךָ אֶת בְּרוּאָיו וּמְיַסְּרָם, רַק לְמַעַן יִתְקָרְבוּ אֵלָיו וְיֵדְעוּ אוֹתוֹ.

יב. נוֹכַחְתִּי לָדַעַת שֶׁהַפִּתְרוֹן - הַשִּׂמְחָה, אֲשֶׁר הִיא תְּרוּפַת הַפֶּלֶא לַכֹּל. בְּיַד הָאָדָם לְהַשִּׂיגָהּ, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁרַבִּים חוֹשְׁבִים שֶׁשִּׂמְחָה הִיא מַתָּנָה, וְלָכֵן כּוֹרְעִים וְנִכְנָעִים וּנְמֵסִים מֵהָעֲצָבוּת וְהַמָּרָה הַשִּׂחָרָה הַתּוֹקֶפְתָּם, וּפוֹנִים לִסְגֻלּוֹת וְלִתְרוּפוֹת, וְאֵינָם מְבִינִים שֶׁבְּיָדָם לְהָשִׁיב אֶת הַשִּׂמְחָה אֶל לִבָּם, וְרַק עַל יְדֵי הִתְחַזְּקוּת בָּאֱמוּנָה יֵשׁ לָנוּ מוֹשִׁיעַ, יֵשׁ מִי שֶׁיָּכוֹל לַעֲזֹר בְּכָל מִקְרֶה, וְכָל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלֶיךָ מֻשְׁגָּח עַד כַּמָּה וְעַד מָתַי, וְאֵין לְהִתְיָאֵשׁ וְלִפֹּל לִזְרוֹעוֹת הָעֲצָבוּת כְּלָל.

יג. כְּדַי לֹא לַחֲזֹר לְמִשְׁקָעִים וּלְסִיּוּטִים מֵהֶעָבָר, רָאִיתִי שֶׁהַחִזּוּק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְהִתְבּוֹנֵן בַּנְּקֻדּוֹת הַטּוֹבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל שֶׁבָּאוּ לִי בְּעִקְבוֹת הַסֵּבֶל דַּוְקָא, וְדַוְקָא מֵהַסֵּבֶל וְהַפֻּרְעָנוּת בָּאוּ לִי רְוָחִים גְּדוֹלִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל. וְתֵכֶף כְּשֶׁאֲנִי מִתְבּוֹנֵן בַּטּוֹב שֶׁבַּיִּסּוּרִים, תֵּכֶף אֲנִי מִתְמַלֵּא שִׂמְחָה מֵ"הָעִסְקָה" הָרְוָחִית שֶׁבָּאָה לְיָדִי.

יד. לָמַדְתִּי שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהִשְׁתַּלֵּט עַל מַחְשְׁבוֹתָיו, וְכַמּוּבָא בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהַפַּחַד וְהַדְּאָגָה הֵם בַּלֵּב, וְאִלּוּ בַּמֹּחַ יֶשְׁנוֹ הַשֵּׂכֶל הַמְיַשֵּׁב אֶת הִתְפָּרְצוּת רִגְשׁוֹת הַלֵּב. וְנָתַן ה' כֹּחַ בַּשֵּׂכֶל שֶׁבַּמֹּחַ הַרַבֵּה יוֹתר כֹּחַ מֵהָרִגְשׁוֹת שֶׁבַּלֵּב, וְרַק צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְעִיל וּלְהַאֲמִין בְּכָךְ וְלַעֲבֹד עִם הַשֵּׂכֶל, וְכָךְ יְנַצַּח אֶת רִגְשׁוֹתָיו שֶׁבַּלֵּב.

טו. לֹא הֶאֱמַנְתִּי שֶׁאֲנִי בְּמַצָּב שֶׁל נִסָּיוֹן בְּכָלָל וְשֶׁיֵּשׁ בְּחִירָה בְּיָדִי לְשַׁנּוֹת מַצָּבִי, חָשַׁבְתִּי שֶׁאֲנִי אָנוּס לְמַצָּבִי. וְהַיּוֹם אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהָיִיתִי נִתְבַּע אִלּוּ הָיִיתִי נוֹפֵל תַּחַת הַיֵּאוּשׁ, וְכִי כָּל זֶה הָיָה סַךְ הַכֹּל נִסָּיוֹן - אָמְנָם קָשֶׁה וְכָבֵד, אֲבָל נִסָּיוֹן שֶׁאֶפְשָׁר בְּהֶחְלֵט לְהִתְמוֹדֵד עִמּוֹ וּלְבַסּוֹף לְנַצֵּחַ.

טז. הַחְדָּרַת מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת וְחִיּוּבִיּוֹת מְגָרְשׁוֹת אֶת הַשְּׁלִילִיּוֹת. אִי אֶפְשָׁר לְהִלָּחֵם יְשִׁירוֹת עִם הַמַּחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת, אֶלָּא יֵשׁ לְהַכְנִיס לְרֹאשׁ מַחְשָׁבוֹת עִדּוּד, אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן, וּמִמֵּילָא מִתְגָּרְשׁוֹת כָּל אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת הַמְבַלְבְּלוֹת, כִּי הַמּשָׂא וּמַתָּן עִם הַמַּחֲשָׁבוֹת אֵינוֹ מוֹעִיל. כִּי כְּשֶׁאַתָּה מִתְפַּטֵּר מִמַּחֲשָׁבָה פְּלוֹנִית, תֵּכֶף צָצָה מַחֲשָׁבָה דְּמְיוֹנִית אַחֶרֶת שֶׁצָּרִיךְ שׁוּב לְהִלָּחֵם אִתָּהּ, וּלְכָךְ הַפִּתָּרוֹן לֹא לִטְעֹן אִתָּם כְּלָל, אֶלָּא מַה שֶּׁיּוֹתֵר לִדְחֹף לְרֹאשׁ טוֹב, וְיֵצֵא הָרַע וְיִסְתַּלֵּק לוֹ.

יז. יֵשׁ וְיֵשׁ בְּכֹחַ הָאָדָם לְגָרֵשׁ אֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת עַל יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת לְרֹאשׁוֹ. הָאָדָם כְּמוֹ שׁוֹעֵר עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ, וּבְיָדוֹ לְהַכְנִיס אֶת הַטּוֹב, וְשֶׁיִּתְפֹּס הוּא אֶת מְקוֹם הֶחָלָל שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וּבְכָךְ יִצְטָרֵךְ הָרַע לְפַנּוֹת אֶת מְקוֹמוֹ.

יח. לְהִתְחַזֵּק בְּהִתְאַפְּקוּת וּבְסַבְלָנוּת לְתִקְוָה שֶׁיִּהְיֶה טוֹב. תָּמִיד נִשְׁאָרָה אֶצְלִי תִּקְוָה שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת טוֹב. לֹא לְמַהֵר לְהַחְלִיט שֶׁאֵין תִּקְוָה, כִּי זֶהוּ שֶׁקֶר גָּמוּר.

יט. לְהִזָּהֵר מִפִּתּוּיֵי שָׁוְא, שֶׁדַּוְקָא אָז מוֹצְאִים אֶת מְקוֹמָם לְפַתּוֹתְךָ - לְשַׁמֵּחַ אֶת עַצְמְךָ בַּדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּשִׂמְחַת תַּעֲרֻבֶת אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, שִׂמְחַת הוֹלֻלּוֹת - דָּבָר שֶׁגּוֹרֵם לְהַכְבִּיד אֶת הַדְּכָאוֹן וְהָאֲבַדּוֹן, וְאַתָּה בִּמְקוֹם שֶׁמִּתְקָרֵב לִישׁוּעָתְךָ, הִנֵּךְ מִתְרַחֵק מִמֶּנָּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אִם לֹא תִּקְלֹט אֶת הַמֶּסֶר שֶׁהַבּוֹרֵא רוֹצֶה לְמָסֹר לְךָ - לֹא עָשִׂיתָ כְּלוּם.

כ. לְמַדְתִּי שֶׁיֵּשׁ לְטַפֵּל בַּמַּחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת כִּבְכָל בְּעָיָה בַּחַיִּים שֶׁאֵין לָגֶשֶׁת אֵלֶיהָ בְּזַעַם וּבְמָתַח, אֶלָּא לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִתְיַשֵּׁב בְּדַעַת מְיֻשֶּׁבֶת, בְּפִנָּה סְגוּרָה, וְלִרְאוֹת כֵּיצַד וּבַמֶּה לְהַכְנִיס אֶת הַטּוֹב וּלְהוֹצִיא אֶת הָרַע.

וּנְסַיֵּם בִּדְבָרָיו שֶׁל הָרַב שִׁמְשׁוֹן רְפָאֵל הִירְשׁ זַצַ"ל עַל פָּסוּק "עֹשֶׂה הָאֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִּקְשׁוּ חִשְׁבֹנוֹת רַבִּים", וּפֵרֵשׁ הָרַב זַ"ל: "חִשְׁבֹנוֹת רַבִּים" - הֵמָּה אוֹהֲבֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁרָכְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם לְעַצְמָם עַל יְדֵי חֶשְׁבּוֹנוֹת רַבִּים.

וְעוֹד פֵּרוּשׁ:

הַחַיִּים הֵם פְּשׁוּטִים וְיִשָּׁרִים, אֶלָּא שֶׁבְּנֵי הָאָדָם הֵמָּה הַמְסֻבָּכִים וּמְסַבְּכִים עַצְמָם בִּנְטוֹתָם מֵהַיְשָׁרוּת שֶׁל הַחַיִּים.

סיום איזוהי "עבודה שבלב"?

הרה"ג עזריאל טאובר שליט"א

אֲנָשִׁים מְרַבִּים לְהִתְפַּלֵּל וְלוֹמַר תְּהִלִּים, אַךְ לְעֻמַּת זֹאת לֹא תָּמִיד מַרְגִּישִׁים אֶת הַקֶּשֶׁר הַפְּתוּחַ וְהַיָּשִׁיר עִם הַבּוֹרֵא.

"**יֵשׁ** שְׁנֵי סוּגִים שֶׁל תְּפִלּוֹת", "יֵשׁ תְּפִלָּה שֶׁל הַסִּדּוּר שֶׁהִיא בְּמָקוֹם קָרְבָּנוֹת. עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת הָיְתָה אַחַת מִן הָעֲמוּדִים שֶׁעֲלֵיהֶם עוֹמֵד הָעוֹלָם, וּמִשֶּׁבָּטְלוּ הַקָּרְבָּנוֹת תִּקְּנוּ לָנוּ אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה אֶת סֵדֶר הַתְּפִלָּה כְּפִי שֶׁהוּא מוֹפִיעַ בַּסִּדּוּר - שַׁחֲרִית מִנְחָה וְעַרְבִית. נָסַח זֶה אֵינוֹ קֶשֶׁר אִישִׁי, אֶלָּא תַּכְלִיתוֹ לְהַחְזִיק אֶת הָעוֹלָם. זֶה לֹא עִקַּר הַחִיּוּב שֶׁל הָאִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲסוּקָה בְּגִדּוּל הַיְלָדִים וּבְהַנְהָגַת הַבַּיִת.

"**לְעֻמַּת** זֹאת, הַסּוּג הַשֵּׁנִי שֶׁל תְּפִלָּה הוּא 'עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב'. בְּכָל צַעַד שֶׁנַּעֲשֶׂה וּבְכָל צַרְךָ שֶׁמִּתְעוֹרֵר יֵשׁ מִצְוָה לְהִתְחַבֵּר לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אִם יֵשׁ מַשֶּׁהוּ שֶׁמַּכְאִיב לִי, שֶׁמְּנַתֵּק אוֹתִי, צָרִיךְ לְצַעֵק וּלְהִתְחַבֵּר בַּחֲזָרָה. זוֹ הַתְּפִלָּה הָאֲמִתִּית, זוֹהִי בְּעֶצֶם הַתְּפִלָּה מִדְּאוֹרָיְתָא".

בְּעֶצֶם חִיּוּב הַתְּפִלָּה מֵהַתּוֹרָה הוּא הַפְּנִיָּה הַיְשִׁירָה לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא הַנֻּסָּח שֶׁבַּסִּדּוּר? **אָכֵן** כָּךְ. הַסְּבָתוֹת שֶׁלָּנוּ לֹא יָדְעוּ לִקְרֹא, אַךְ הֵן דִּבְּרוּ כָּל הַיּוֹם עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. זוֹ בְּהֶחְלֵט הַתְּפִלָּה הָאֲמִתִּית. הַנֻּסָּח שֶׁקָּבְעוּ חֲכָמִים מִיָּעַד בְּעִקָּר לַגְּבָרִים, בִּמְקוֹם הַקָּרְבָּנוֹת,

אֲבָל גַּם בִּזְמַן שֶׁהָיוּ קָרְבָּנוֹת הָיָה חִיּוּב שֶׁל תְּפִלָּה. בְּיָמֵינוּ יֵשׁ חִיּוּב בְּמִדָּה מְסֻיֶּמֶת גַּם עַל הַנָּשִׁים לְהִתְפַּלֵּל, מִשּׁוּם שֶׁאָנוּ מְנֻתָּקִים כָּל כָּךְ, וְהַתְּפִלָּה בְּכָל זֹאת יוֹצֶרֶת חִבּוּר, גַּם בַּנֶּפֶשׁ הַקְּבוּעַ. מֵעִקַּר הַדִּין אִשָּׁה פְּטוּרָה מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִתְּפִלָּה כִּי הִיא קְשׁוּרָה לְקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הַזְּמַן. אִשָּׁה לֹא צְרִיכָה עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים כְּדֵי לְהַשְׁרוֹת אֶת הַשְּׁכִינָה, הַשְּׁכִינָה כָּל הַזְּמַן אִתָּהּ. אִשָּׁה תָּמִיד כּוֹאֶבֶת. אִם אֵין לָהּ יְלָדִים וַדַּאי שֶׁהִיא כּוֹאֶבֶת, אִם יֵשׁ לָהּ יְלָדִים הִיא כּוֹאֶבֶת מִסִּבּוֹת אֲחֵרוֹת. תָּמִיד יֵשׁ לָהּ סִבָּה לִהְיוֹת תְּלוּיָה, מְחֻבֶּרֶת. כָּל הַיּוֹם שֶׁלָּהּ הוּא תְּפִלָּה".

בְּכָל זֹאת, נִרְאֶה שֶׁבַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה מַצְלִיחִים לִהְיוֹת מְחֻבָּרִים וּמְקֻשָּׁרִים יוֹתֵר מִכְּלַל הַצִּבּוּר הַחָרֵדִי. אוּלַי גַּם חֲסִידֵי בְּרֶסְלֶב, שֶׁיּוֹצְאִים מִדֵּי יוֹם לְהִתְבּוֹדֵד בְּשָׂעָה שֶׁל שִׂיחָה אִישִׁית עִם הַבּוֹרֵא. וּמָתַי נִתְחַבֵּר אֲנַחְנוּ?

אֲנַחְנוּ קָמִים כָּל בֹּקֶר, מַתְחִילִים אֶת הַיּוֹם וְאוֹמְרִים: "לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יָרֵא שָׁמַיִם... וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת... וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר..." - מֵשִׁיב הָרַב טָאוּבֶּר - "וּמַהִי אוֹתָהּ אֱמֶת שֶׁהוּא אוֹמֵר: "אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ"... וְשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם "שְׁמַע" וּ"וְאָהַבְתָּ".

"**הַאִם** אַתָּה בָּאֱמֶת מְאֻשָּׁר? הַאִם אַתָּה בֶּאֱמֶת שָׂמֵחַ בְּחֶלְקְךָ? אִם לֹא - אָז אֵיךְ אַתָּה מְשַׁקֵּר בְּכָל יוֹם בַּתְּפִלָּה?

"**הָאֱמֶת** הִיא, שֶׁאִם אַתָּה מוּדָע לַתַּכְלִית שֶׁלְּךָ, אִם אַתָּה יוֹדֵעַ לְאָן מוֹבִילִים אוֹתְךָ, אַתָּה מְאֻשָּׁר. אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה מְקַבֵּל בְּדִיּוּק מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ כְּדֵי לְהַשְׁלִים אוֹתוֹ לְתַחְיַת הַמֵּתִים. אִם אַתָּה לֹא מַרְגִּישׁ אֶת זֶה, אִם אַתָּה לֹא מַסְפִּיק מְקֻשָּׁר - צָרִיךְ לְדַבֵּר עַל זֶה, לְנַתֵּחַ, לִלְמֹד, לְהָבִין מַה בְּדִיּוּק אֲנִי עוֹשֶׂה פֹּה. אֲנִי בְּעֶצֶם נִמְצָא בְּבֵית חוֹלִים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָרוֹפֵא שֶׁלִּי, וְכָל מַה שֶּׁקּוֹרֶה נוֹעָד לְהַשְׁלִים אוֹתִי וּלְהָכִין אוֹתִי לָעוֹלָם הַבָּא, כְּדֵי שֶׁאַגִּיעַ לְשָׁם מְתֻקָּן. כְּשֶׁרוֹפֵא מְטַפֵּל בִּי, אוֹמֵר אֲנִי לוֹ "תּוֹדָה".

"וְ**אָהַבְתָּ** אֶת ה' בְּכָל נַפְשְׁךָ - אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ, בְּכָל מְאֹדֶךָ - בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ, הֱוֵי מוֹדֶה לוֹ מְאֹד, כִּי זֶה הַתִּקּוּן שֶׁלְּךָ, זֶה בְּדִיּוּק מַה שֶּׁאַתָּה צָרִיךְ. וּכְשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ לַתְּחוּשָׁה הַזּוֹ, לַהַכָּרָה הַזּוֹ שֶׁמְּלַוָּה אוֹתְךָ כָּל הַזְּמַן - זוֹ דְּבֵקוּת".

אֵיךְ מַגִּיעִים לְכָךְ?

קֹדֶם כֹּל לְהוֹדוֹת עַל הָאֱמֶת הַזּוֹ, שֶׁהִזְכִּרָנוּ קֹדֶם. קֹדֶם "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם" - לִלְמֹד וְלָדַעַת, וְאַחַר כָּךְ "וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ".

כָּתוּב בִּתְהִלִּים: "אֲסַפְּרָה אֶל חֹק ה' אָמַר אֵלַי בְּנִי אַתָּה אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ". צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֹק מִדֵּי יוֹם, לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר עַל נִפְלְאוֹת ה', עַל אַהֲבָתוֹ אוֹתָנוּ, עַל כָּךְ שֶׁאֲנַחְנוּ בָּנָיו. צָרִיךְ לְחִיּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה. "בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: צַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה". לֹא צָרִיךְ לְהִתְבּוֹדֵד

כְּדֵי לְהַגִּיעַ לֶאֱמוּנָה. אֲנַחְנוּ מִתְבּוֹדְדִים אִתּוֹ 24 שָׁעוֹת בִּימָמָה. לֹא "קוֹבְעִים אִתּוֹ פְּגִישָׁה", אֶלָּא חַיִּים אִתּוֹ בְּכָל רֶגַע, בְּכָל הַלֵּב. כָּתוּב בְּ"אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל" שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְבּוֹדֵד בֵּין אֶלֶף אֲנָשִׁים, כָּל הַזְּמַן.

"**אֲנִי** לֹא שׁוֹלֵל הִתְבּוֹדְדוּת, אֲבָל הַתַּכְלִית הִיא לֹא לְצַמְצֵם אֶת הַמִּפְגָּשׁ עִם הַבּוֹרֵא לְזְמַן מְסֻיָּם. מִי שֶׁהִתְנַתֵּק וְלֹא מַרְגִּישׁ אוֹתוֹ צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בְּעַצְמוֹ פְּנִימָה, וְאָז עוֹזֶרֶת הַהִתְבּוֹדְדוּת לְהִתְקַשֵּׁר אֵלָיו בַּחֲזָרָה. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁהִתְקָרַבְתִּי, כְּבָר לֹא צָרִיךְ מִפְגָּשִׁים. אֲנַחְנוּ קְשׁוּרִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת, הוּא רוֹצֶה אוֹתָנוּ כָּל הַזְּמַן. מְקַבְּלִים עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב - בַּבֹּקֶר לְכָל הַיּוֹם, וּבָעֶרֶב לְכָל הַלַּיְלָה, כְּדֵי לִהְיוֹת דְּבֵקִים בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הַיָּמָה.

הָרַבֵּה אֲנָשִׁים מוֹצְאִים אֶת הַדֶּרֶךְ לְהִתְעַלּוּת וּלְקִרְבָה בְּעִקְבוֹת יְסוּרִים שֶׁחָוּוּ. הַאִם יֵשׁ גַּם דֶּרֶךְ קַלָּה יוֹתֵר?

"**מִי** שֶׁלֹּא חוֹוֶה יְסוּרִים לִפְעָמִים שׁוֹכֵחַ, כַּכָּתוּב "שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ", מַסְכִּים הָרַב טָאוּבֶּר. "אֲבָל לֹא צָרִיךְ לְחַכּוֹת לְמַכּוֹת כְּדֵי לְהִתְקָרֵב. הָרַמְחַ"ל אוֹמֵר שֶׁבִּיכְלָתֵנוּ לַחֲסֹךְ הַרְבֵּה יְסוּרִים אִם לֹא נִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ. הוּא מְיַסֵּר אוֹתָנוּ כְּדֵי שֶׁנִּתְקָרֵב, וְעַל כָּךְ נִתַּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, לָמָּה חִיַּבְתָּ כְּבָיְכוֹל אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת לְךָ יְסוּרִים, הֲרֵי "בְּכָל צָרָתָם לוֹ צַר"? אַךְ יֵשׁ יְסוּרִים מְסֻיָּמִים שֶׁהֵם יְסוּרִים שֶׁל אַהֲבָה, וְהֵם אֵינָם קְשׁוּרִים לְהִתְקָרְבוּת אֶלָּא לְתִקּוּנִים שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁלִים בָּעוֹלָם הַזֶּה".

נפשי בשאלתי - שאלות ותשובות בנושא תפילה

שאלה א - ששאלת מאחר והנך מתפלל על פרנסה ואינך נענה, נחלשת בכך באמונת כחה של תפלה

תשובה

ובכן יש לדעת כמה פרטים חשובים בענין כוחה של תפילה גם כשלא נענה האדם בתפילתו.

א. מובא בספר "דגל מחנה אפרים" פרשת "עקב" בשם ה"בעל שם טוב":

לפעמים אדם מתפלל על דבר זה ונותנים לו דבר אחר, או לפעמים פועלת התפילה רק בעולמות העליונים.

והביאור בדבריו הוא דבכל תפילה נמשך שפע, זו כוחה של תפילה להמשיך השפעות טובות לכל הפושט יד ומבקש, אלא שאותו שפע שנשפע יתכן ולא יהא בדוקא למה שמבקש האדם, אלא ילך השפע לצורך אחר שנצרך לו האדם, ויתכן כי הוא יותר חיוני

לו, והאדם לא מודע לזה וחושב שתפילתו לא התקבלה, ובעצם הלך שפעה של תפילה זו לדבר אחר יותר חשוב שאותו אדם לא התפלל עליו כלל.

וכמו כן יתכן והתפילה פועלת לטובת נשמתו בלבד בעולמות העליונים שזה שוה פי כמה לו היתה השפעתו על גופו כאן בעולם התחתון.

ב. עוד מובא בספר "פורת יוסף" בשם הבעש"ט, דלפעמים תפילה מועילה לאחרים, והאחרים ניזונים בזכותו, וזכות זו נזקפת לו, וכאמור לפי שבכל תפילה יורד שפע, אין תפילה לחינם, אלא שהשפע מתפזר כפי גזירת הא-ל.

ג. עוד מובא בשם החזון איש זצ"ל, דלפעמים תפילה מועילה לבנים או לנכדים ומקבלים הם השפעה רוחנית או גשמית בגלל תפילת סבותיהם או סבתותיהם שלא התקיימה בהם עצמם ומתקבלת היא בזרעם.

ד. הרווח הגדול ביותר שהרווחת הוא עצם התפילה, שזכית אז לרגעים תכליתיים שיביאוך לנצח, והוא בעומדך להתפלל מתוך אמונת אין עוד מלבדו, שזו תכלית האדם בעולם לגלות אמת זו בלבבו. (ופרט זה יבואר בתשובה הבאה) .

שאלה ב - מה נעשה עם תפלה שמתפלל אדם על יסוריו ולא נענה?

תשובה

לאדם נדמה שהתפילה נועדה כדי להינצל מיסורים, והוא להיפך, היסורים נועדו כדי להתפלל, ולא התפילה בשביל להינצל מיסורים.

דהיינו התפילה היא מטרה ולא אמצעי.

ברגעים אלו כשאדם מתפלל זהו כבר רווח לעצמו, בין יקבל משאלת לבו בין לא, עצם זה שהאדם זוכה להתקרב לבורא להכירו, ולהבין שהינו תלוי בו - אלו הם רגעיו התכליתיים בעולמו, ואלו רגעיו שישארו לזכותו הנצחית, וכבר בהכרה זו קבל את הנתח הנכבד ביותר, מילוי משאלתו של האדם זהו החלק הטפל ביחס לנתח הנכבד שכבר קבלו בעצם תפילתו.

ולכך גם אם לא נתקבלה תפילתו ולא קבל מבוקשו בפרנסתו או בבריאותו, בשידוכו, וביתר צרכיו, הרי שאת החלק הטפל לא קבל, אולם החלק הנכבד כבר מונח בידו, שהיא עצם התפילה והפניה לבורא, עצם זה ששוחח עם הבורא זהו תכליתו בעולמו בהכירו את ה' שכאמור זוהי תכלית האדם בעולם מה שיותר להשלים את הכרתו בה' ולהתנתק מהמקרים והסיבות, לשקרם ולכזבם, ולאמת אצלו את יכולת ה' הבלעדית, וזה מתבטא בתפילתו של אדם שבזה משקר הוא את הסיבות ופונה לבורא הכל יכול.

שאלה ג - כשנתקפים במחשבות בלבול בתפלה, אם זה מחשבות הרהורי אסור או הרהורי דברים בטלים היאך יש לנהג כדי לדחותם?

תשובה

עצה נפלאה לזה ראיתי בספר "שומר אמונים" שכתב, כאשר תוקפים את האדם מחשבות בטלות בשעת התפילה, יחשוב האדם היאך עומד הוא לפני המלך ומדבר עמו, ומנסים באותה עת שונאים לדוחפו או להטרידו כדי שלא ישוחח עם המלך.

כן יחשוב זה שכעת הנה עומד הוא מול מלך מלכי המלכים הקב"ה ומשוחח עמו כאשר ידבר איש אל רעהו ובאים שונאים ומבקשים לדוחפו ולהטרידו, ומה שעליו הוא לרכז מחשבתו בדברו עם המלך ולהדוף את הקמים עליו.

וככל שיתעצם במחשבה זו יתלהב לבו להתפלל לה' מבלי להתיחס לסובבים אותו באומרו אלו אין בהם ממש המבקשים להודפני מהמלך כקש נידף ברוח, ואין לי מה להתיחס אליהם כלל. וידביק אז מחשבתו בבורא ביתר חשק על מנת לנצח את אויביו הקמים עליו.

ולא שיהא זה בלחץ ומתח, אלא דוקא מתוך שמחה שהנה מצליח הוא לחטוף כאשר יוכל לצמצם מחשבתו לה' ולנצח את הקמים עליו, וישמח על נצחונותיו ועל אשר יוכל חטוף כוונה כאשר יוכל.

שאלה ד - היאך אניח דעתי - אם בכלל נכון הדבר - שתפלתי רצויה לפני ה' , גם כאשר אני במצב ירוד במדות ובתאוות, ובפרט כאשר התפלה בסמוך לחטא שעתה מעדתי בו?

תשובה

נאמר בתהילים (קב יח-יט): "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם - תכתב זאת לדור אחרון".

הבטחה גדולה ישנה כאן בפסוק זה שלא יבזה הבורא את תפילתנו בדורות אלו - דור עקבות משיחא, ואף שנהיה בבחינת ערער, וכמו שפירש רש"י ערער - נשחת ונמאס.

והנה מלבד הפסוק, ישנה גם סברא פשוטה לכך.

שהרי מה שעשוע גדול יותר יש לאב כאשר בנו שפשע נגדו, והאב היה בצפיה ובכליון עינים אימתי ישוב בנו אליו, והנה הרגע שבנו ניגש בלב נשבר ונדכה ומבקש על נפשו סליחה מחילה וכפרה, היש עונג גדול מזה לאב.

הלא אנו אומרים יום יום בתפילתנו בברכת השיבנו - בא"ה "הרוצה בתשובה", הקב"ה חפץ ומצפה לכל אחד שישוב, וכמובא בתנא דבי אליהו (א"ר פרק לא): "מעיד אני עלי שמים וארץ שיושב הקב"ה ומצפה להם לישראל שישובו בתשובה, ויותר ממה שמצפה

האב לבנו והאשה לבעלה מצפה הקב"ה לישראל שיעשו תשובה כדי שיגאל אותן ויבנה להם בית המקדש".

ובכן אחר שחפץ ה' שהנברא יחזור להתקשר עם בוראו, הכי יש דרך אחרת מבלעדי התפילה, הלא במה יקרב הנברא את התרחקותו אם לא בדרך הדיבור עם ה', שהדיבור הוא בלבד המקשר והמחבר.

כך שבעצם זה שחוזר האדם - ואפילו החוטא לקשר קשריו עם הבורא הוא נחת לה', והוא ענין התפילה שהוא בלבד החיבור בין הנברא לבורא, שהרי אין לנו דרך אחרת להתחבר לבורא.

וכשאדם בא בכניעה ומבקש בקשותיו מהבורא א-ל רחום וחנון, בכל אופן שיהיה, יש בזה נחת לה', ולא מבעיא אם מבקש הוא בקשות רוחניות, וכגון שיהא לו כח להתגבר על יצרו, לתקן מדותיו ותאוותיו, ללמוד תורה שאז בוודאי נחת גדול יש לו להקב"ה ממנו ואף שהוא במצב של חטא, אלא גם אם בא בכניעה לבקש צרכיו הגשמיים - נחת הוא לבורא, כי עצם זה שנברא לא מנתק עצמו מבוראו ומכיר בבוראו כבעל היכולת הבלעדי לעוזרו עושה בזה נחת ליוצרו כי זוהי תכליתו.

שאלה ה - והלא מצינו שמואס הקב"ה בעבודת הרשע , שנאמר [תהלים נ, טז] "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך".

תשובה

אדרבא, מפסוק זה ראיה שאין הקב"ה מואס בתפילת רשע כאשר הוא משברון לבו באמת, דהרי הפסוק איירי ברשע המספר חוקי תורתו של ה', ולומד תורה מתוך רצון לידע חכמה ככל החכמות, ואין לבו נשבר בקרבו כלל, ועל זה ימאס בו ה', אולם זה המתפלל משברון לבו אף שהוא חוטא, וזועק במר נפשו לה' שיצילהו מהחטא, ומואס הוא בחייו מאשר להיות שרוי בעבירה, היאך לא יערב לה' תחנוניו של זה?

ובמיוחד בדורנו הכי נעלם מהבורא מעידותינו, נסיונותינו הקשים והתכופים, חוסר יציבות ותמורות העליות והירידות החולפות עלינו מעת לעת?! ובכן היתכן שאבדה תקוותנו ונכזבה תוחלתנו מה'?!

ומובא בסוף שער הגלגולים למהרח"ו, וכן ב"אגרות שו"א" בשם ספר "פרי עץ חיים" למהרח"ו, שעיקר תיקונו של הדור האחרון יהא בהתעצמות בתפילה דוקא.

וכאמור הלא אנו היום כדברי אוה"ח הק' בשליטת שער הנו"ן של הטומאה והנסיונות קשים עלינו מנשוא, ומה יש לנו שיור אם לא הצעקה לה', וכמו שזעקו ישראל לה'

ביציאת מצרים, והנה על אף היותם שקועים במ"ט שערי טומאה, וכי בשביל כך בזה ה' תפילתם?! אדרבא, "ותעל שוועתם אל האלקים מן העבודה".

שאלה ו - האם התפלה נצרכת גם להוה המיידי כשהנו בהשג יד בנקל?
תשובה

בזוה"ק (פרשת בשלח ס"ב ע"ב) מובא שרבי ייסא סבא לא היה מתקין סעודתו ומכינה עד שהיה מתפלל על מזונו ואף שהיה לו את צרכיו בתוך ביתו.

למדנו מכאן, שאין שום חוכא בכך שהאדם מתפלל על דבר שעומד הוא לעשותו ואף שכל האפשרויות והנתונים לפניו לעשות דבר הקל ההוא, יקדים תפילה לבורא שיצליחהו במעשהו, והסיבה היא פשוטה משום שכאשר יש סיעתא דשמיא אפשר לסדר גם את הדבר המסובך ביותר בקלות, וכשאין סיעתא דשמיא הרי שגם הדבר הפשוט ביותר יכול להסתבך ולהמשך באופן המטריד ומייגע ביותר.

לכן התפילה צריכה לכל פרט, למשל אם נצרך הוא לסידור משרדי פשוט, יקדים תפילה שילך לו הכל כשורה ומבלי עיכובים, לקנית חפץ או בגד כל שהוא יקדים תפילה שיצליח בקנייתו ולא יטעה, בהליכתו לדבר משהו אצל שררה כל שהיא לבקש סיוע ועזרה כל שהיא - יבקש שלא יארע לו תקלה בדיבורו, וימצא חן וחסד בעיני רואיו ושומעיו, וכן על זה הדרך, כשנשכח ממנו דבר יבקש מה' שיזכירהו, וכשהוא מתקן כלי וכיוצא יקדים תפילה שיעזרהו ה' שילך בנקל וכיוצא, וכן כשנצרך הוא לפרנסה, להוצאות שבת, למלבוש והנעלה של בני המשפחה ואין באפשרותו לשאת בעול זה - ישא תפילה ותחינה לה' שימלא משאלת לבו ויעזרהו בעת ובעונה הזאת, ובוודאי יראה פלאים.

שאלה ז - מהי מטרת התפלה, הכי נעלם מהקב"ה צרכיו של האדם?
תשובה

הזכרנו כבר למעלה בתשובות הקודמות כי בעולם טבועה טעות גדולה בטעם מצות התפילה, העולם סובר שהתפילה נועדה כאמצעי למילוי הבקשות, שאי אפשר להשיג האדם מבוקשו וצרכיו - אלא באמצעות התפילה ולכך נועדה התפילה.

אולם זו טעות, הבקשות והצרכים המה האמצעים שיבואו ויאלצו את האדם להגיע לתכלית שזו התפילה.

מלחמה קשה נועדה לאדם כל ימיו ללחום עם מראה העינים, ולשקר ולכזב את אשר יראו עיניו מקרים וסיבות, ולשייך הכל להשגחה העליונה, ועל דבר זה רבו האויבים על האדם יום יום ורגע רגע להשכיחו מן האמת הזו, ולתעתע בו לטעות באחיזת העינים השקרית של העולם, להימכר לסיבות להשתעבד להם ולהיסחף אחר שקריהן.

העצה היחידה לכך היא הזכירה בכל עת, להזכיר לעצמו את השקר שבמקרים והסיבות, והתזכורת הטובה ביותר היא בדרך התפילה.

אנשי כנסת-הגדולה ידעו את הסכנה שבמלחמה זו הרצופה בכל חיי האדם להשכיח ממנו את ההשגחה ולהתפתות למראה העינים, ולכך תקנו לנו ג' פעמים להתפלל, ולחזור על אותן בקשות השכם והערב, וכמו כן בכל משך היום לברך על כל פרט של הנאה, ובכל יום בבוקר להודות ולשבח, על תפקוד הגוף, תזוזת האיברים, לבישת בגדים - כובע, חגורה, נעליים כפי שנסחו ברכה לכל פרט. וכל זה ואולי ויועיל שינצח האדם במלחמה לזכור את הבורא.

לכן על המתפלל אף שלא נענה - להבין שאת העיקר והתכלית שהיא התפילה הוא השיג, והוא רווח פי כמה מאשר היה נענה.

הקב"ה קולע לו לאדם לפינות דחוקות ולמצוקות שונות כאמצעי לתכלית שיזעק לה', והזעקה לה' מפתחת לאדם את האמת שהיא התלות שתלוי האדם בבורא בלבד, ובכך בא האדם על תכליתו יותר מן הכל.

לאדם נדמה שאם לא נתקבלו תפילותיו הרי שלחינם התפלל, ורק אם התקבלו תפילותיו, אזי תפילותיו לא היו לריק. וזהו מפני הטעות הנזכרת בתחילת התשובה, להיות האדם רואה בתפילה כאמצעי ובבקשותיו וצרכיו כתכלית, ולו יבין שהדברים להיפך, ישמח בעצם התפילה שזכה בה לפחות בשעת התפילה לחיות דקות אחדות חיי תכלית שלמענם בא הוא לעולם, והיינו לזכור שאין עוד מלבדו ואין שום כח בסיבות ובמקרים כלל, ולתכלית זו זכה לפחות בשעת תפילתו.

ודומה הדבר לעושי "הגרלה" המבטיחים פרס ראשון, פרס שני... המתפלל בעצם תפילתו כבר זכה בפרס ראשון...!

העולה מכל הנ"ל, שהתפילה לא נועדה למילוי הבקשות והצרכים, אדרבא העדר צרכיו של אדם הינם במטרה כדי שיתפלל ויתחבר הנברא לבורא, ובכך החכים הקב"ה לעשות, שיתפלל האדם ואכן בשל תפילתו יקבל את מבוקשו, מהבטחת הפסוק: והבוטח בה' חסד יסובבנו, והתפילה היא התבטאות של בטחונו של האדם באלקים, ובכך יתחזק באמונתו בה' שהנה שמע ה' תפילתו, ובכך יבוא על תכליתו להבין ולהכיר בבלעדותו יתברך וכי אפס זולתו.

שאלה ח - מצד אחד רואים אנו שאי אפשר לקבל דבר ללא תפלה , וכנאמר גבי אדם הראשון: וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואחז"ל [חולין דף ס'] ומדוע? משום: ואדם אין לעבד את האדמה,

היות ולא נברא עדין אדם הראשון להתפלל על הגשמים, וכן רואים אנו שהאבות זכו לבנים בזכות התפלה ואף שהיה נצרך שיהיו י"ב שבטים, וכמו כן בני ישראל נגאלו בזכות צעקתן ואף שהיה מכרח שיגאלו, ומאידך רואים אנו רב בני עולם מקבלים שפעם ללא תפלה?

תשובה

בודאי שהקב"ה משפיע שפעו לכל בני העולם גם מבלי שיתפללו לפניו, אולם הוא השפעה הנשפעת להם כשפע הנשפע לבהמות וחיות יער, שנצרך קיומם לעולם לשם קיום העולם, כך שהשפע הנשפע להם הוא כאדם המאכיל סוסיו וחמוריו, ושום קרבת אלקים לא נמשכת מהשפעה זו, להיות שהנשפע לא מכיר בנותן שהוא הקב"ה והיאך אם כן יתקשר אליו ויודה לו.

ואין צריך לומר שבשביל השפעה זו ינכו להם מזכיותיהם, אחר שאינם מתפללים על כך, כי המתפלל על פרנסתו וצרכיו מבקש זאת בתחנונים במתנת חינם, אכן לכך מקבל זאת בחינם, אולם זה שאינו מבקש בהכרח מקבל זאת עבור שיש לו איזו זכות, ולכך מנכים לו מזכיותיו.

עיקר רצון ה' מהאדם כי זו היא תכליתו, שיווצר קשר אדוק בין הנברא לבורא, ולכן בראו הקב"ה לאדם חסר ונצרך שלא כבהמות שנולדו מסודרים בכל ענייניהם, כי האדם נועד להכיר שהוא תלוי בבורא ולעקור עצמו מתלות בסיבות, ואף שהותר לו להשתמש בהם - יראה בהם כאמצעי בלבד, והכרה זו לא יקנה האדם אלא באמצעות התפילה, שבה מחדד האדם הכרה זו בעצמו, ולכן אדם הראשון והאבות והאמהות הק', ודור שעבוד מצרים דחקם הקב"ה למצב שיתפללו לפניו, כדי שיקבלו את הנצרך בדרך תפילה, ובכך תהא התחברות וקשר אמיץ בינם לבין הבורא שבראם, ומעשה אבות יספרו לבנים - דורות הבאים אחריהם לאחוז בדרך אבותם שהיא התפילה, להיותם מפרסמים לבניהם ששפעם בא להם בדרך תפילה מידו של הבורא.

שאלה ט - לעצם מלוי הבקשות והצרכים בדרך של תפילה, היאך להתיחס לכך שהאדם מתפלל זועק מתחנן ואף מוריד דמעות ואינו נענה?

תשובה

המשלנו הדבר לאדם החפץ לחצוב חלון בקיר האטום שבביתו, מידי יום מכה הוא בפטיש ומוריד שכבה, ברור הוא שעד שלא יוריד את השכבה האחרונה לא יחדור האור לבית כלל והחושך ישרור כבעבר, אולם מי אינו מבין שבכל יום מתקדם הוא לתכלית שהוא פתיחת החלון בהורידו מידי יום שכבה נוספת מהקיר.

כן הוא בתפילה, כל תפילה מסירה מחסום, מבטלת קטרוג, ובסיום סילוק כל המחסומים והקטרוגים תבוא התפילה על מבוקשה.

ודבר זה ראינו במדרש (רבה "ואתחנן") "שערי תפילה אינם ננעלים לעולם, יש תפילה שנענית לארבעים יום וכו', יש תפילה שנענית לעשרים יום וכו', ויש תפילה שנענית לשלשת ימים וכו', ויש תפילה שנענית ליום אחד וכו', ויש תפילה שנענית לעונה אחת וכו', ויש תפילה שנענית עד שלא יתפלל האדם, וכנאמר: "טרם יקראו ואני אענה".

הרי שמראש נקבע המנין של התפילות שיענו, וכנאמר גבי משה רבינו, תקט"ו תפילות התפלל, ואלמלי היה מתפלל תפילה נוספת היה נענה.

ומובא בספרים הקדושים, שכאשר האדם מתיאש מלהתפלל אדרבא, זהו סימן שקרוב הוא להענות ולכך אז השטן מייאשו מלהתפלל, ולכך החכם דוקא אז יתעצם ביותר להתפלל כי ידע שבכך קרובה ישועתו לבוא.

ובכלל הרי אין סיבה לעולם להתיאש מהתפילה, שהרי כל פעם הוא סיכוי מחדש להתרצות לפני ה', וכמו כשהאדם בא לפתור בעיותיו ומנסה בכל מיני אופנים לא מתיאש כאשר רואה הוא בכל פעם גוון חדש של סיכוי להצלחתו, ויאושו יתכן רק כאשר אינו רואה שום סיכוי להצלחתו, וכגון שכל אלה שתלה בהם תקוות וציפיות נואשו מלסייע לו.

הרי שבתפילה לעולם אין לך להתיאש מלקוות לה' בכל פעם מחדש שיושיעך, לפי שהמניעות אינם מצידו יתברך, שהרי מצידו הוא יתברך כל יכול, וברגע ממש יכול הוא להושיעך וכנאמר "תשועת ה' כהרף עין", וכל המניעה היא מצד המבקש שעדיין אין זה לטובתו שיתמלא מבוקשו, ולכן עליו להמשיך להתרפס ולפייס את בוראו שתסולק מידת הדין ממנו.

וכל פניה מחדש לבורא, היא בעלת סיכוי חדש לחלוטין שמא עתה יתמלא מבוקשו, ולהבדיל הוא כמו שהתאכזב האדם מרופא מסוים ושמע שיש רופא גדול ממנו שיכול להושיעו, הכי יתיאש מלילך אצלו?! כן הוא כלפי הבורא, כל פניה מחדש הוא סיכוי חדש, וסיכוי יותר גדול מהקודם, להיותו בא בתפילה נוספת, כך שלעולם אין להתיאש מהתפילה.

שאלה י - היאך נתן לחזק את התפלה שתהא אהובה וחביבה על המתפלל?

תשובה

כדי שתתאהב ותתחבב התפילה על המתפלל עליו להתבונן בכמה פרטים:

א. להאמין שבתפילתו האדם משוחח עם ה' ללא מחיצות כלל, וכלשון המסילת-ישרים (פרק יט) :

מי שהוא בעל שכל נבון - במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתות הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן עמו יתברך ממש, ולפניו הוא מתחנן, ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שומע ומאזין לו ומקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו שומע ומקשיב אליו .

אם כן כשהאדם מחזק לעצמו ידיעה זו, שבתפילתו - ללא שום מחיצות משוחח הוא עם הבורא, יחמוד לבו לשעה זו לעמוד בתפילה לפני ה'.

ב. לחזק את ההכרה שפשוט אין מי שיוכל לעזור לי מבלי רשות והסכמת ה', כך שאין לי מה לחפש אצל רופא, עשיר, או כל מי שאני חפץ להעזר על ידו מבלי שיתן הבורא בלבו דעת יכולת ורצון להיטיב לי, ואם כן מה לי לתלות תקוות במאן דהוא מבלעדי ה', ולכך התפילה נחוצה בלתי לה' לבדו.

ג. על תפילה יש להשקיע, בני אדם מורגלים להבין שיש להשקיע על תורה התמדתה ועיונה, אולם לגבי תפילה אינם מורגלים "להשקיע", אלא היאך שתצא התפילה מלבו היום שכך תצא, ואינם מבינים, שגם על תפילה מחויבים להשקיע ולא לתת לתפילה שתצא היאך שתצא, וכמו שמבינים שאי אפשר להבין שיעור מסובך בסוגיא בתלמוד ללא הכנה כראוי, כן תפילה בשום אופן לא תצא כראוי ללא הכנה.

ומה שמפתה את בני האדם שלא להתכונן לתפילה ולהשקיע בהם אפשר הוא, מפני שרואים המה שפעמים ויוצאת מלבם תפילה זכה וטהורה באופן נעלה בהתלהבות וכיסופין לא שום הכנה, ומצפים וממתינים שכדבר הזה יבוא להם מאליו כמידי פעם. וזו טעות! אכן מן השמים פעמים שנותנים בלב האדם התפעלות והתרגשות בתפילה. וכמו שלפעמים הבנת הסוגיא הולכת בנקל, ומחדש האדם בה חידושים יפים בנקל, אולם וכי ילמד מכך שכך מהלך הלימוד, לצפות ל"מתנות" שיפלו לו מן השמים?! כמו כן בתפילה, לפעמים לעורר את האדם מקבל הוא איזו תפילה במתנה, אולם לא זו הדרך לצפות למתנה נוספת. התפילה לא נקנית אם לא בעמל ויגיעה וכמו בעסק התורה שנצרך עמל, דהיינו להתאמץ גם בחלק המעשי כדי שתקנה ותתאהב, וכגון להקדים לתפילה ולפחות לבוא בזמן, לקבוע מקום לתפילתו, וכן בחלק המחשבה להשתדל במאמץ לפחות להבין פירוש המילות שמוציא מפיו, להתאמץ בכוונתו, ללמוד מדרשי ומאמרי חז"ל ממעלת התפילה, נחיצותה, ולהפנים לעצמו שחייו אינם חיים של אמונה ללא תפילה, וללא תפילה כראוי הרי אף שהוא מקבל צרכיו ואפילו הרוחניים אולם נעשה זאת בדרך "מלומדה" ללא שום התקרבות לה'.

ד. להתאהב בתפילה יש לחזק את ההכרה שהבורא הוא כל יכול, ומלבד זאת הוא אוהבך האמיתי יותר מכל אוהב שבעולם וחפץ בטובתך ותיקונך יותר מכל, ואין מונע מצידו כלום מלמלא חסרונך כי לו העושר והכבוד.

ולא רק שאין מונע מצידו, אדרבא, מצידו דוקא לתת ולתת שכן הוא טוב ורצונו להיטיב, ויתר על כן, כעסו של הבורא כאשר יוצר האדם מצב המונע אותו ית' מלהטיב לו, כי הבורא חפץ להטיב והאדם מונע זאת בחטאו.

שאלה יא - לשם מה מתפללים וחוזרים ומתפללים ובפרט אחר שהקדוש ברוך הוא כבר יודע צרכינו?

תשובה

תכלית התורה ומצוותיה היא להגיע ל"דביקות". התפילה היא התבטאות רגשי הלב - נפשי יצאה בדברו - על ידי הדיבור מבטאת הנפש את רחשי ליבה ומהדקת את החושק בנחשק, ואלמלי התבטאות חיצונית זו שהיא הדיבור, לא היה קיום לרחשי הלב בהיותם פנימיים בלבד, אלא היו דועכים ונעלמים, כשני אוהבים שנפרדו ללא שיותירו שום קשר, שפרוד הדיבור ביניהם גורם פרוד הלב, ותכלית המצוות היא "ולדבקה בו" שלא יהא פרוד הלב מהבורא, וזאת על ידי דיבורי התפילה - קשר חיצוני - המהדק את הקשר הפנימי שלא ידעך וייעלם כאשר אילו היה מופנם בלבד ללא כלים המשמשים להפעלת והחייאת רגשות הלב, כלשון ה"חובת הלבבות" (ש"ג פ"ב) : "התפילה נתקנה להחיות סימני השכל", על ידי התפילה האדם מחיה את סימני שכלו לבל ידעכו. יסוד דברים אלו מבוארים בדברי הסבא מקלם ("חכמה ומוסר" חלק שני מאמר א') .

כך שאף שהקב"ה יודע צרכיו של האדם, קבע הבורא שאם יתפלל יקבל צרכיו בדרך של "נותן ומקבל", ואם לאו יהא זה בדרך "נוטל מאליו", והבדל עצום ישנו כאשר השפע מגיע לאדם בדרך "נותן ומקבל" שבכך קשרו עם הבורא מתהדק להכיר ולדיעה אותו, לבין כאשר הוא בדרך "נוטל מאליו" ללא תפילה, שאז אין סיבה שתביאהו לתכליתו שהוא להכיר ולדעת את ה' שהוא בלבד המחיה את כולם, ואז יכול האדם לחיות כגוי וכבהמה שמזונותיהם מצויים להם בדרך טבע ומקרה, ואין להם שום חיבור והכרה בבוראם שזהו אסון לאיש היהודי שאין כמוהו - להיות מנותק מבוראו.

שאלה יב - האין זו "הטרדה" לחזר על אותה תפלה כמה פעמים ביום?

תשובה

כיון שהתפילה נועדה לצורך החייאת הדביקות בה', ולדביקות בה' אין סוף, לא בכמות ולא באיכות, כל רגע ורגע שהאדם דבוק בה' הרי שהוא משעשע את בוראו וזו תכלית בריאתו, וכמו כן כמה שדביקותו יותר איכותית באהבה עזה ובבהירות יותר, כן בא הוא

על תכליתו יותר, לכך מוחל כביכול הקדוש ברוך הוא על כבודו, ומסכים שיגש האדם אליו כמה פעמים ביום ויחזור וינדנד על אותה בקשה - דבר שאינו מכובד ונימוסי אפילו בין בן לאביו וכל שכן בין עבד לרבו - והעיקר שיצא מכך תועלת הדביקות, שהרי זו האפשרות היחידה להחיות את הקשר והדביקות בין הנברא לבורא - בדברו עמו יום יום רגע רגע.

(**זהו** על דרך הפשט, אולם ע"פ סודן של דברים מובא בספרי המקובלים שאין שום תפילה - דומה לחברתה להמשיך שפע ולהחיות העולמות, ובכל תפילה מתחדש תיקון בחינה אחרת) .

שאלה יג - מה העצה שלא להתיאש מהתפלה אחר שאיננו נענים גם לאחר הפצרות רבות?

תשובה

תועלת א:

ניצלת את אפשרות הדביקות כנ"ל, וברור שזה כשלעצמו כבר רווח גדול בהיותך מקושר לבורא ולא מתנתק ממנו, אם כן אף שלא נענית בתפילתך, את מטרת התפילה שהיא הדביקות - הרווחת.

תועלת ב:

פעמים שלמילוי הבקשה דרושים מספר תפילות, וכמובא במדרש תד"א, ועוד: גבי משה רבנו ע"ה - תקט"ו תפילות התפלל, ואלמלי היה מתפלל עוד תפילה היה נענה, ואם כן בכל תפילה ותפילה הינך מתקדם לסיום מספר התפילות, ואף שאינך רואה שום התקדמות כרגע, דומה הדבר, לפורץ חלון מתוך הקיר להחדיר אור לחדרו, שעד שלא יסיים את המילימטר האחרון שבקיר - החושך שבחדר יהא כמו שהיה לפני פריצת החלון, ומי לא מבין שבכל מכה ומכה מתמעט מעוביו של הקיר, ובכך הרי הוא מתקדם לסיום המטרה להחדיר אור לחדר, ואף שלא ניכרת ההתקדמות והחושך קיים כמו שהיה עד שיסיים לגמרי, אולם ההתקדמות הינה מוחשית. כן הוא בתפילה, אמנם אינך רואה זאת, אבל חובה להאמין שבכל תפילה ותפילה אתה מתקדם ולבסוף "פתאום" תבוא הישועה.

תועלת ג:

האדם בתפילתו ממשיך רחמים בעולם, פעמים שהתפילות אינן מתקיימות במבקש עצמו אלא בבניו ובנכדיו, ופעמים לבני דורו, כל העולם ניזון בזכות חנינא וחנינא די לו בקב חרובין, ואם כן לזכותך נזקף ישועתן של רבים בהמשכת רחמים עליהם ע"י תפילותיך, והינך הבעל חסד הממשיך שפע בתפילותיך לרבים ללא ידיעתך. הדברים מבוססים מהספרים הקדושים, וכמו כן ראיתי באחת האיגרות מהסטייפלר זצ"ל: אם

ראית ת"ח במשך הדורות שזכה להפיץ תורה ברבים, זהו יתכן מבכיות ותפילות של הסבתא שלו שהתפללה על בניה שיגדלו לתורה, ואף שלא נתקיימה בקשתה בבניה נתקיימה בנכדיה.

שאלה יד - אדם שמרגיש עצמו בירידה רוחנית, האם ימנע מהתפלה עד שימתין להרגשת התעלות או יתפלל איך שהוא עתה?

תשובה

שאלה זו נובעת מתוך טעות, שכשהאדם בירידה הרי שהוא כנזוף ומנודה ואין לה' חפץ בו, אולם זו טעות כשהאדם בירידה, מה רצון ה' ממנו עתה? אחרי מה עוקב כביכול הבורא ומצפה מזה האדם בעת כזאת? הלא לבחון האם ירים עיניו בשעה זו לה', או שירחיק עצמו, שהרי המעידות זה גופא מבחנן, האם כתוצאה מכך יקום או ימשיך ליפול ולהתיאש, והקם ממעידתו ומתפלל לה' שיעזרהו בוודאי עושה נחת גדול ליוצרו כי זה ממש מה שרצה הבורא ממנו שיעשה במצב זה.

כך שגם במצב ירוד חייב אדם לשפוך שיחו לפני ה', ואדרבא, דוקא במצב שהינו בירידה הצורך ותועלת התפילה כפולה, ובפרט בדור האחרון. ויש לרמוז זאת בפסוק: "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם - תיכתב זאת לדור אחרון", וכמה דברים ירוויח מכך:

א. משום שאם לא יתפלל יתנתק לגמרי מהבורא עד שקשה יהא לו לשוב אחר כך לבוראו, ובכך שיתפלל ויהדק קשרו עם בוראו - לא יתן ליאוש ולשקריו של היצר זמן לבלבלו ולהרחיקו.

ב. בעת שלבו נשבר בקרבו - יקויים בו: "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", והתפילה מסוגלת להתקבל יותר.

ג. תפילה כזו שמבקש האדם מבוראו שיחלצהו מירידתו הרוחנית לשוב לבוראו ולהכירו, תפילה כזו, אהובה לפני ה' הרבה יותר מבקשות אחרות, ומתי זמנה אם לא כמו עכשיו שלבו מכיר בצורכה באמת, אחר שהוא עתה בירידה. ואדרבא, זו עצת העצות להנצל מיצר הרע לשפוך שיח לפניו שיצילהו מיצר הרע, ועל זה דרשו דורשי רשומות: "הקדוש ברוך הוא מתאווה לתפילתן של צדיקים" - לתפילה כזו שמבקשים ממנו להיות צדיקים!

שאלה טו - בצרכיו הגשמיים של האדם - עד אי אלו פרטים יש להתפלל עליהם?

תשובה

אדם צריך להתפלל על הכל, החל מדברים הגדולים ביותר כעסקאות גדולות, נסיעות מסוכנות, ניתוחים מסובכים, ועד הפרטים הקטנים ביותר, כהצלחה בקניית בגד או

מנעל, תיקון כלי, מציאת חפץ הנאבד וכיוצא, הצלחת הבישולים, מציאת חן בעיני רואיו, וכן עד הפרטים הקטנים והפשוטים ואף שהינם בהשג יד ובנקל לעשותם. ובכך מחזק בעצמו את האמונה אשר אין עוד מלבדו.

חייב שיהא ברור לאדם, מבלי סייעתא דשמיא גם פעולה קטנה אינה יכולה להתבצע בקלות אלא בסיבוך ובקושי רב, וכשיש סייעתא דשמיא גם פעולה גדולה ומסובכת נעשית בקלות ובנחת, ואת הסייעתא דשמיא קונה האדם על ידי הקדמת תפילה.

שאלה טז - מה טעם יש להתפלל אחר שאולי כבר נגזרה גזרה?

תשובה

כתב בפלא יועץ, (ערך "זיווג") ג' סוגי גזירות ישנם:

א. גזירה נחרצת שלא תועיל לה תפילה, והוא אינו מצוי כ"כ, כך שרחוק לייחס לאופן זה את גזירתו ולהימנע מתפילה, וגם באופן זה אם יתפלל ולא יענה - יש תועלת בתפילתו כמו שבארנו לעיל בתשובות א-ב.

ב. גזירה זמנית שהיא מעיקרא נגזרה לזמן מה, וסופה שתתבטל גם ללא תפילה, והוא מצוי מאד, ובכאן אם לא מתפלל מפסיד מאוד, כיון שע"י התפילה היה מקבל את אותו שפע בתורת "אדם" ועתה שקבלו ללא תפילה קבלו בתורת גוי או בהמה, ועיין לעיל בתשובה יב שהסברנו ענין זה היטב.

ג. גזירה שמלכתחילה נקבע עליה שבאם יבקש האדם רחמים תתבטל ואם לאו - לאו.

לסיכום: לעולם יש לאדם לאחוז בנשק התפילה פן הוא נכלל באופן השלישי, שהגזירה שנגזרה עליו מותנית ועומדת היא, באם יבקש רחמים תתבטל ובאם לאו - לאו. ובפרט שרוב הגזירות הם כך שבכח התפילה מעוררים רחמי שמים ונהפך הכל לטובה.

וכן הוא באופן השני שירוויח הרבה אם יתפלל כמבואר, וגם אם גזירתו היא באופן הראשון יש תועלת בתפילתו וכפי שהארכנו בזה לעיל בתשובות א-ב.

תשובה נוספת מובא באור יחזקאל להגר"י לווינשטיין, וראיתי מקור לדבריו בבעל "העיקרים" - רבי יוסף אלבו זצ"ל, דכאשר מתפלל מכל לבו נהיה האדם בכך איש אחר להיותו מעתה בעל הכרה באמונה יותר מאשר היה קודם, וכיון שהנו מעתה איש אחר - הגזירה היתה עליו קודם היותו לאיש אחר, ואילו על איש שכמותו היום מעולם לא היתה הגזירה. ועוד תשובה נוספת, הוא כענין הבוטח בה' שתולה עצמו בבורא, ובשל כך נושע, ואפי' רשע ובוטח בה' - חסד יסובבנו, וא"כ זה המתפלל בעצם תפילתו זו תולה עצמו בה' ובוטח בו, וא"כ זו סגולת הבטחון לסובב חסד לבוטח ולהושיעו מצרתו, והארכנו בזה בשיחתנו: "ענווה של שקר".

שאלה יז - מדוע התפלה שהיא כל כך חשובה - זולה היא אצל בני אדם?
תשובה
לצורך הבחירה עולמנו בנוי באופן של הסתר פנים, ולכך אין התפילות נענות מיד, כי אז מה מקום יש לבחירה, וכשבני אדם רואים כך מזלזלים בתפילה. זאת ועוד, בני אדם טועים לחשוב שהתפילה נצרכת רק לשם מילוי משאלותם, ואינם יודעים שהתפילה בעצם היא מטרה לעצמה - התקרבות לה' ואין תלוי הדבר בין אם נענה האדם בין לאו. כך שהזלזול בתפילה נובע מחוסר בהירות אמונה. למי שאמונתו מעמיקה - התפילה אצלו עונג רב ומרגיש את קצירת עמלו בתפילה, שאז הוא בא ומתענג על רוב עמלו בהשתפכו לפני ה', ואין לו עונג ושעה יפה יותר מזו, להיותו קשור ודבוק בה.
אולם מי שאמונתו שטחית ולא מעמיקה, שקוע הוא בחיי החומר ומאמין הוא בהשתדלות - נעלם ממנו סוד התפילה, כוחה ומתיקותה.

שאלה יח - מה הם התנאים לקבלת התפלה?
תשובה
הנה כמה פרטים המועילים לקבלת התפילה ממה שעולה מהספה"ק:
א. להאמין בוודאות שהתפילה נשמעת מפיך לאוזנו - כביכול של האלקים, כאשר ידבר איש אל רעהו ממש (כלשון המס"י פי"ט) .
ב. להתפלל בכוונה, ובהכנעה, כעני המבקש צדקה בפתחו של עשיר.
ג. מעומק הלב, ועומק הלב יתכן מתוך אמונה שהגעת לכתובת היחידה והבלעדית שיכולה למלא את מבוקשך.
ד. להקדים תשובה וצדקה לתפילה - "ואני בצדק אחזה פניך".
ה. להתפלל ולחזור ולהתפלל.
ו. להתפלל במילים שלך, פרט לנוסח התפילה, כיון שמילים שהינך מחדש מלבך יוצאים המה בכוונה ובאמת.
ז. לבקש מאוצר מתנת חינם ולא מסיבת זכויותיו.
ח. לבקש גם בעיתות רצון מיוחדות, כאחר חצות הלילה, סמוך לעמוד השחר, בשעת מנחה של שבת, ועוד, וכמו כן להתפלל בציבור שאז היא שעת רצון.
ט. להתפלל על הזולת, והמתפלל על חבירו הוא נענה תחילה.
י. כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה, הדמעות פותחות את כל השערים.

שאלה יט - מה תועלת בהקדמת התפלה לצרה?
תשובה

לעולם יתפלל אדם עד שלא יחלה - שאלמלי חלה אומרים לו הבא זכות והפטר. (שבת לב, א)

תועלת הקדמת התפילה מכמה סיבות:

א. חוק חקק הקב"ה, אי אפשר לקבל כלום בעולם הזה בתורת אדם - ללא תפילה, והמקבל ללא תפילה מקבל הוא כאשר יקבלו הבהמות והגויים את מנת מזונם. (רבי ירוחם ממיר. וראה בספרנו "שיח ישראל" באריכות) .

ב. אדם המקדים תפילה ונענה כתוצאה מתפילתו, מובטח הוא שישועתו אמיתית ולא ישועה שיארע לו נזק בעקבותיה, מה שאין כן המקבל שפעו ללא תפילה, אין הוא יכול להיות בטוח ששפעו זה לא ייהפך לו לרעתו בבחינת - "יש עושר שמור לבעליו לרעתו".

ג. המקדים תפילה ונענה, אין יורד לו מזכויותיו מסיבת הנאתו משפע הטוב שנשפע עליו, כיון שהקדים הוא להוריד זאת ברחמים ובבקשה באופן של מתנת חינם. מה שאין כן מי שמקבל זאת ללא תפילה, יתכן וינכו לו מזכויותיו בזה שמקבל שכרו בעולם הזה, שכן בדרך שאדם ניגש בתפילתו כן נחשב לו, אם ניגש לבקש בקשתו בדרך של חסד וחנינה כן יעשה לו להחשב לו בחינם ללא תשלום זכויותיו, ולעומתו זה שלא הקדים תפילה - מורה הדבר שסובר הוא שגם ללא תפילה תעשה בקשתו, והיאך אם לא בכח תשלום מזכויותיו.

ד. אדם המקדים תפילה, למוד הוא להשתמש בנשק התפילה, ואז גם אם תפגעהו הרעה חלילה נשקו עמו להלחם בצרה, ואילו זה שאינו מקדים תפילה אינו בקי בשימוש בנשק זה, ואז כשתפגעהו הצרה הרי הוא כחייל המפורק מנשקו ואוייבו ניצב למולו לבולעו, שאז נשאר רק לו להשתמש בזכויותיו - אם יש לו - כדי להיפטר.

והוא פירוש נוסף לדברי הגמ' לעיל (שבת לב) : לעולם יתפלל אדם קודם שחלה וכו', לא שלא מועיל תפילה אחר שחלה, אלא כוונת הגמרא היא שמי שלא הורגל להתפלל קודם שחלה, יוקשה עליו למאד להתפלל גם אחר שחלה, כי אינו רגיל בכך, ונשאר לו להינצל רק בזכויותיו.

שאלה כ - ידוע שגם על רוחניות ויראת שמים יש לבקש, והלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים?

תשובה

אין בקשת התפילה לנצחון היצר הרע ועלייה רוחנית, סותרת את נקודת הבחירה הקובעת שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, והעובדה שניסחו לנו רבותינו בנוסח התפילה בקשות רבות לפתיחת הלב לחכמה ולדביקות בעבודת ה', כמו: "והאר עינינו

בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", וכמו: "השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך", ועוד הרבה.

ובאמת מדוע אין זו סתירה לבחירה, כיון שעצם זה שהאדם החליט מעצמו לבחור בטוב, והבינו מדעו מעצמו מהו הטוב האמיתי, וזה הרי מבחירתו החופשית, הרי שמתוך כך מבקש הוא רחמים שיסייעוהו מן השמים, אם כן זה גופא שמבקש שיסייעוהו זהו מבחירתו את הטוב, ואין כאן שום סתירה לבחירה, ועל זה נאמר: "הבא ליטהר מסייעין אותו". ואדרבא, מובא בספר חסידים, לתפילה על ענייני רוחניות אין עליה קטרוגים, ולא כמו בבקשות גשמיות שישנם קטרוגים, כגון מצד שאינו ראוי לכך וכדומה, אבל ברוחניות אדרבא קרובה תפילה להתקבל, וחביבה היא לפני הקב"ה יותר מכל.

ועוד, מה שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, היינו למי שלא משתדל להשיג היראה, ורק מתפלל שתיכנס היראה בלבו, זה אינו נכון, אולם המשתדל להשיג יראת שמים בסור מרע ועשה טוב, ובנוסף לכך מבקש מה' שיעזרהו, אדרבא, כך צריך ומחויב, שהרי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, הרי שמלבד ההשתדלות מחויב עזר ה' שאלמלי כן אינו יכול לו, והיאך ישיג עזר ה' אם לא באמצעות התפילה?!

שאלה כא - במה תלויה אפשרות נקיות הכונה בתפלה?

תשובה

זְכוּת הכוונה בתפילה תלויה בכמה דברים כדלהלן:

א. סור מרע ובפרט בענייני קדושה המתחיל משמירת העינים וכו'.

ב. "קדש עצמך במותר לך", אכילה בהסתפקות ובמתינות, ואילו אכילה מרובה או ברעבתנות, וכן התגשמות בהנאות העולם אפילו בדברי רשות, מונעת את הקדושה ואת הרגשות נועם התפילה, והוא בדוק ומנוסה ממש מידה במידה.

ג. קביעות לתפילה הן בזמן והן במקום, כשהמקום נוח ושקט והזמן קבוע - מועיל לכוונת התפילה.

ד. קנאת סופרים תרבה חכמה, לכן להתפלל בחברת אנשים יראי שמים היודעים ערך התפילה.

ה. לא לבוא לתפילה מתוך דברי חול אלא מתוך דברי תורה, וביותר מועיל כשבאים לתפילה מתוך לימוד מוסר.

ו. רוב בלבולי התפילה המה מהקפדות של בין אדם לחבירו, שאז בתפילתו נזכר אדם בחשבונותיו עם בני אדם, לכן תנאי גדול לזְכוּת הכוונה בתפילה, שלא לתת פתח

והתחלה של הקפדה על שום אדם מישראל, לפחות בשעת התפילה. (כן מובא בספר "יסוד ושורש העבודה") .

ז. בדרך כלל להתפלל מתוך סידור דווקא, ורק לעתים כשהינך במצב התעלות מיוחדת וברור לך שעדיף לך מבלי הסידור, אזי סגור עיניך והתפלל, ואם נחלשה התלהבותך באמצע חזור לסידור, ואל תתעצל.

ח. תועלת התפילה מתוך הסידור, בעיקרה היא כשהסידור תפוס ביד דוקא, ולא כאשר מונח הוא על גבי הסטנדר וכדומה.

שאלה כב - אדם שיודע שאינו יכול לכון בתפלתו, האם יתפלל, ומה נעשה באותה תפלה?

תשובה

יתפלל גם אם אינו יכול לכוין כמבואר בהלכה, ומובא בספרי המקובלים שכל אותם תפילות שנאמרו ללא כוונה מופקדים המה, וכאשר יזדמן לו תפילה אחת בכוונה וכראוי, אזי אותה תפילה מעלה איתה את כל אותם התפילות הנפולות, וכן תפילות הימים נוראים כראש השנה ויום הכיפורים הנאמרות בכוונה כראוי, מעלים את כל תפילות השנה שנאמרו ללא כוונה, [רק שלא יהא בכלל אחטא - להתפלל שלא בכוונה - ויום הכיפורים מכפר].

שאלה כג - "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", והלא צריך להתפלל מתוך שמחה?

תשובה

יש הבדל בין לב נשבר לבין עצבות, אמנם ההבדל הוא דק, אולם סימן יש לאדם לידע אם התפלל מתוך לב נשבר או מתוך עצבות ומרה שחורה, והוא, אם לאחר ששפך תפילתו לפני בוראו מרגיש שמחה גדולה, זהו סימן שמתחילה היתה תפילתו מתוך לב נשבר, כי אם תפילתו היתה בעצבות ומרה שחורה, ישאר כך גם לאחר תפילתו (שומר אמונים) .

שאלה כד - האם יש סימן לדעת כשתפלתו מקבלת או לא?

תשובה

כן, כאשר מרגיש נועם ה' בתפילה ותפילתו שגורה בפיו ובלבו, ומתלווה אליו שמחה עצומה מתוך צלילות הדעת שהינו עומד לפני האלקים שאין כיוצא בו, מבושר הוא שתפילתו פעלה את פעולתה בהצלחה. וכמו כן אם תפילתו יוצא מן הלב - לב נשבר - ומרגיש הוא שמתחטא הוא לפני אביו שבשמים כבן המתחטא לפני אביו, ובפרט כאשר דמעות ניגרות מעיניו - ומצד אחד העין במר בוכה על שנתרחק מה' וחדל ממצוותיו, ומאידך לב שמח על שזכה להתקרב לה' זוהי תפילה מעלייתא.

שאלה כה - האם יש ענין בקריאת תהלים בכמות ולא באיכות?
תשובה
בדרך כלל יש לנו את הכלל - טוב מעט בכוונה מהרבה בלא כוונה, אלא כשלעיתים מצטרפים רבים וביחד עושים "תענית דיבור" שהיא קריאת תהלים ג' פעמים ברצף, בודאי שיש לזה מעלה כשלעצמו וסגולות מיוחדות לפעולה כזו, אמנם יעשה זאת רק לעיתים כמו פעם בשנה, אבל בדרך כלל כנ"ל - טוב מעט בכוונה ובתחנונים ובבכיה מהרבה בלא כוונה, וכמובן אלו שקשה להם להאט את קריאתם ורגילים בקריאה במרוצה, יעשו כהרגלם, וישתדלו לכווין עד כמה שאפשר להם (וכן נהגו בכמה ישיבות קדושות וכוללים להנהיג ענין זה של הקריאת תהילים ג"פ - פעם בשנה) .

שאלה כו - כמה להתפלל?
תשובה
אמר רבי יוחנן: "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו" (ברכות כא, ע"א, ירושלמי שבת א, ב, ז) , כמה שיתפלל אדם יותר - טוב הוא לו, לכן גם בלכתו בדרך - במקום להביט בהבלי עולם יאמר כמה פרקי תהילים, וכן בביתו בהסתובבו ממקום למקום, ובפרט לפני כל פעולה שעושה יתפלל לה' שיעזרהו, וכן יודה לה' על כל דבר ודבר, וירגיל עצמו להשיח בינו לבין קונו ככל היותר.

שאלה כז - האם תפלה מועילה לאחר גזר דין?
תשובה
בהחלט כן, כפי שהיה עם חזקיהו שקיבל נבואה מישעיה שימות, ובתפילתו ותחינתו חי עוד 15 שנים, בקבלתו המפורסמת: "כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים".
כמו כן האמהות עקרות היו, ונשתנה עליהם הטבע מכח התפילה.

שאלה כח - האם כדאי להתפלל על ישועה מיסורים מסוימים מחשש שלא תצמח במקומם פרענות אחרת?
תשובה
ישנה כאן בעיה, מאחר והקדוש ברוך הוא ראה לנכון לייסר את האדם וזהו תיקונו וטובתו, הרי יש חשש שאם יפציר בתפילה להיוושע - שלא ימירו את עונשו בדבר אחר.
וכמה עצות לכך:
א. הנכון הוא לבקש ולא להפציר יותר מדי.
ב. לבקש מאוצר של מתנת חינם, כדי שלא ינכו לו משכרו וכדי שלא ימירו לו את עונשו באחר.
ג. לבקש על זה עצמו - שמבקש שתתמלא בקשתו באופן שלא יוזק ממקום אחר.

שאלה כט - מדוע מניח היצר לאדם ללמד תורה בישוב הדעת וברכוז, לעשות מצוות לרוב וכיוצא , ואילו בתפלה מתנפל הוא על האדם לבלתי תת לו מנוח למחשבה ואפלו לא לברכה אחת?

תשובה

מטרת ביאת האדם לעולם, מחדלו והצלחתו בפרטות, וכמו כן הגלויות של כלל ישראל בכללות הכל למטרה אחת להכיר ולדעת את ה', ומתוך החושך וההסתר לדעת שאין עוד מלבדו, וכל הנדרש מהאדם בפרטות ועם ישראל בכללות להגיע להכרה בה' כאשר ידם משגת בתוך החושך והערפל המסתיר פני ה', ובכך מגיע האדם לתכליתו.

ויתר על כן, תכלית כל התורה והמצוות אינן במטרה לעצמן, אלא במטרה לידע ולהכיר את ה' ולדבקה בו שזו תכלית כל רצון ה' במצוותיו.

וכמובא ברמב"ן (סוף פרשת "בא"): "אין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים, ואין בהם ממנהגו של עולם כלל בין ביחיד בין ברבים".

הרי שזו תכלית כל המצוות, וכמבואר שם ברמב"ן בהמשך שזו כל כוונת התפילות ובתי כנסיות שיכנסו בהם ישראל להתפלל.

כי את תכלית זו שהוא להכיר את ה' זוכה האדם רק באמצעות התפילה, שהרי מוקפים אנו מכל צד ופינה להשכיח מאתנו את השגחתו יתברך, ולסוחבנו ולסוחפנו להטמטם ולהשתעבד למקרים ולסיבות, ובפרט בימינו באמצעות התקשורת שהכריזה הרמת יד על ה' וצדיקיו לבלתי הזכירם, ולהשכיח את האמונה מעם ישראל בדרך שכל משאם ומתנם הוא בפוליטיקא וטבע ומקריות כוחי ועוצם ידי, ובכך ביודעין ובלא יודעין האדם השומעם נסחף לאמונת המקרה ומאבד ומשחית את נפשו מאמונת ההשגחה.

ולכך יתן יצר שהאדם ילמד תורה ויעשה מצוות, והעיקר שלא יגיע לתכלית שאי אפשר להגיע אליה אלא באמצעות התפילה המזכירה לאדם את השגחתו הפרטית.

ולא לחינם אנשי-כנסת-הגדולה תיקנו לנו 100 ברכות בכל יום, בשם ומלכות על כל חומר אזכרת ה' והלכות ברכות, וכל זה כי ידעו עד כמה עלול האדם לשכוח את בוראו ולהסיח דעת מאמונת ההשגחה ולהיסחף למקרים.

וכמו שהיה אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל אדם יכול להעביר 80-70 שנה בעולם ולצאת מבלי הכרה בה', מלבד ההכרה שהכירו לו את ה' בבית הספר באופן שטחי.

שאלה ל - לפי המבאר בתשובה הקודמת שהתפלה היא העקר, והלא ידוע שהתורה היא העקר , שהנה חכמי התלמוד שתורתם אמנותם לא היו מפסיקים לתפלה?

תשובה

נמשיל משל:
האדם חי ע"י אכילה ושתיה, והם המקיימים את האדם לחיות ולתפקד כראוי, אולם כשהאדם חולה זקוק הוא לרפואות ותרופות להצלת חייו, וכאן לא יספיק שיאכל האדם וישתה כדרכו, כי זקוק הוא לטיפול מיוחד, ולהזרקות חומרים החסרים בגופו בתמצית מתומצתת להברות אותו מחוליו.
הראשונים, שהאמונה היתה ברורה בלבם, ופשוטה בדעתם, וכל חיי היום יום שלהם היו על פי האמונה מתוך שאמונתם היתה חדורה בהכרתם עמוק עמוק, ויראתם ואהבתם לה' היו במושגים שאין לנו שום השגה בהם כלל, אזי היו עוסקים בתורה, המחזקת את בריאותם, לפי שהיו המה בריאים בנפשם ושום חולי נפש לא היה להם, ולכך התורה היתה מוסיפה להם כח ובריאות בנפשם להשיג השגות נוספות ונפלאות, ולא היו נצרכים לתפילה שמטרתה להברות את הנפש ולהביאה להכרה באמונת ה' אהבתו ויראתו.
ואולם אנו חולים בנפשותינו, האמונה אצלנו מקולקלת למאוד, ומאן דכר אהבת ויראת ה' באמת שחלשים אנו במידות אלו מאד, והננו במצב של "מחוסר הכרה", אשר הכרתנו מטושטשת מלהכיר את אבינו שבשמים, ואנו כמו בן שחלה אנושות ואיבד כרתו, ואינו מכיר את אביו ואמו שבאים לבקר אותו. ולכן חייבים אנו לתרופת התפילה שהיא ריכוז מתומצת המזרים אמונה יראה ואהבה, תורה לבד לא תספיק לנו, לפי שהתורה היא מאכל בריאים, ולחולה לא יספיק מאכל בריאים אולם חייב הוא ליטול תרופות מיוחדות לחוליו.
ולכן אנו עלינו להתחזק בתפילה ולהזכיר למוחותינו החלושים והמטושטשים את ההכרה הפשוטה באמונת ה'.
א"כ, הרי ברור שלחם ומים ויתר המאכלים חשובים המה לקיום האדם יותר מתרופות, ולכן התורה בוודאי חשובה יותר מכל, אולם זהו לאדם בריא, לחולה נצרך תרופות לא בשביל שהמה חשובות מיתר מיני התזונה, שהרי על תרופות בלבד אי אפשר לחיות - חייבים גם לאכול.
לסיכום, בלי תרופות אפשר לחיות וכמו שחיים כל הבריאים. מבלי אוכל אי אפשר לחיות כלל, ולכן התורה לעולם נצרכת וגם החולה בנפשו חייב ללמוד תורה, כי מבלי תורה גם התפילה לא תתקיים בידו, אולם התפילה מחויבת לחולה באמונתו עד ירפא מחוליו, וכהיום שזו מלחמתנו כל הימים, אין לנו להפסיק מתרופה זו שהיא התפילה

יום יום ובכל עת, ובצירוף התורה נצליח בס"ד לעמוד איתנים בזמן זה ש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", עדי נגיע ל"ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה", במהרה אמן.

שאלה לא - היאך להתחיל בפעל בכונת המאה ברכות?

תשובה

המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה אומר שכדי להצליח בכוונה בתפילה יש ללכת בצעדים איטיים ועקביים, ולמשל:

לקחת על עצמך מתחילה ברכה אחת או שתים שעליהם תתן את כל כוחך וכגון ברכה ראשונה של ברכת אבות, ברכה ראשונה של ברהמ"ז, ברכת אשר יצר, וכיוצא, וכשתתחזק בזה תלך ותוסיף, כדי שלא יהא בגדר תפסת מרובה לא תפסת.

שאלה לב - התפללתי והתפללתי ולא די שלא קבלתי מה שרציתי אלא גם קבלתי להפך ממה שרציתי, היאך עלי להתיחס לכך?

תשובה

העולם חי בשקר גדול! וראה כיצד?

אדם נצרך למשל לדירה, מתפלל הוא תפילות רבות לצורך כך, מתפלל ומתחנן לה' שיתן לו דירה, והנה "העולם" היאך מתיחסים לתפילה?

אדם קבל מבוקשו שהוא הדירה, שמח, באומרו ב"ה התפילות לא היו לבטלה, הנה קבלתי מה שרציתי...

איזו טפשות, ראה מה עושים "העולם", את כל התפילות לאמצעי ואת הדירה למטרה...?!

היש טפשות גדולה מזו!

הלא אלף דירות אינם שווים אף חצי תפילה!

ובכן הופכים הם את רצונם מרצון ה', רצון ה' למנוע מהם דירה שהוא דבר טפל ובכך דוחקם כדי להביאם למטרה שיזכו להתפלל, ויזכו בדבר היקר ביותר שהוא התפילה - קשר עם בורא עולם, ו"העולם" רואים בדירה כמטרה ועיקר, ובתפילות כטפל וכאמצעי.

ולכך כשה' אוהב אדם, לא שומע לו בתפילתו, כדי שיזכה בעוד תפילה, וכשהתפלל שוב, עדיין לא שומע ה' לתפילתו כדי לזכותו בעוד תפילה. כי התפילה היא חיבור ודביקות לה' ומה יש יותר יקר ערך מזה.

שאלה לג - מה העצה להתפלל בכונה?

תשובה

יצייר בדעתו שעומד הוא לפני ה' ללא שום מחיצות, ודיבורו עמו בנוכח כפשוטו, כאשר ידבר איש אל רעהו, ורעהו שומע ומאזין לדבריו - כלשון המסילת ישרים (פי"ט), ואותו

האלוק - כל יכול בידו ליתן לו מיד את מבוקשו, וידמה לעצמו שהינו ניגש ונדחק לבקש על נפשו, והנה בשעת דוחקו להתחנן על נפשו דוחפים אותו שמשי המלך בזרועו או במעילו להדפו מאת פני המלך, והם המחשבות הזרות שבאים לבלבלו בשעת תפילתו, והוא נלחם בהם להתעקש ולעמוד על עומדו ולבקש על נפשו מאת המלך, ודוחה הוא מימין ומשמאל את שמשי המלך האצים בו לסיים בקשתו ולהסתלק, ואילו הוא מתעקש להתיצב כמסומר תקוע לבקש על נפשו, ויאמין שבכך חפץ המלך לראותו מתעקש לעמוד בתפילה לבלתי תת לדוחפו, ויתרכז בדיבורי התפילה שלפניו, וממילא יסתלקו כל המחשבות הזרות שאפפוהו.

ועבודה זו אינה צריכה להיות מתוך מתח ולחץ, אדרבא יתענג במחשבתו היאך חוטף הוא כאשר יוכל כמה תחנונים ובקשות מהמלך, ונחת רוח לפניו עולה בזה שהאדם נלחם על תפילתו.

שאלה לד - האם יש ענין להתבודד דוקא בשדה ולשוחח שם עם ה'?
תשובה

הגר"א בביאורו לתיקו"ז (נשא ה' ע"ב) מבאר מדוע אבותינו הקדושים, כאשר היו קובעים מקום להשראת שכינה היו יוצאים אל השדה ומסתופפים בצל האילנות, "היות ולא רצו שיהיה בבית, שהוא מעשי בני אדם, שמא נבנה בכוונה שלא בקדושה, ולכן הסתופפו תחת מעשי השי"ת היינו תחת האילנות".

וכן ידוע שהחפץ חיים כמו כן היה נוהג לצאת מחוץ לעיירתו ראדין ומתבודד שם עם ה', וכן נהגו חסידים רבים וטובים מכל קהילות ישראל החפצים קרבת ה' באמת.

שאלה לה - האם ישנה קפיצת הדרך בעבודת ה' ולהסיר באפן מזרז את טמטום הלב?
תשובה

בהחלט כן, והיא בדרך תחינה ותפילה מקירות לבו שה' יסיר ממנו הטמטום ויפתח לבו לאהבה וליראה את ה'.

והיטיב לבאר זאת הרב "מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 262-261)

ולנחיצות וחשיבות דבריו נצטט לשונו:

דרך העקיפה של חיצוניות ודרך הישירה של תפילה:

שני גדרים אלה יש גם אצל עבודת האדם, שיש דרך למלחמה ביצה"ר ע"י שלא לשמה, ע"י שאינו רוצה להיות שונה מהסביבה, ע"י ההרגל וכדומה, דרך זו מצריכה מלחמה תדירה לדחיית הרע, כי העליה היא בהדרגה, בדרך "סולם מוצב ארצה" וכו', ובדרך זו - שהיא דרך חיצונית - אנו נלחמים, אבל בפנים אין אנו עוסקים באופן ישיר בדחייתו, אלא אנו מסלקים את המפריעים שהיצה"ר שם בדרכנו. למשל: הוא רוצה להפריע

אותנו מלימוד תורה ע"י שטוען שצריך לדאוג ל"תכלית" ולשאוף לכבוד, ואנו משיבים לו שגם ע"י לימוד התורה נוכל לקבל משרה בבא הזמן ולזכות לכבוד וכדומה, וע"י זה משתתקות טענותיו והוא מניח אותנו ללמוד. במשך הזמן נגיע לאהבת תורה עזה, עד שטענותיו אינן מפריעות לנו יותר.

את השמוש ב"לא לשמה" אנו לומדים ממאבק יעקב אבינו עם עשיו. יעקב הכין את עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה כאשר היה צריך להפגש עם עשיו, (עיין רש"י וישלח לב, ח) ואיתא בזוה"ק וברמב"ן רמז לדורות באופני המלחמה בסט"א וביצה"ר. ענין הדורון לעשיו הוא גדר שוחד לשטן, שמשחד את השטן ע"י שלא לשמה בעשיית המצוה ועי"ז מסלק את התנגדותו.

אבל הדרך השניה היא דרך התפילה, דרך "קונה עולמו בשעה אחת", שהיא דרך ישירה להתקרב אל השי"ת אעפ"י שעדיין לא תוקן טמטום לבנו, וכמפורש בגמ' עבודה זרה (י"ז) במעשה דר"א בן דורדיא שזכה לתשובה ולדבקות עד שיצאה נשמתו בבכי' וכו' ויצאה בת קול ואמרה ר' אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי עוה"ב. הוא זכה לזה ע"י בקשת רחמים כדאיתא שם, שאמר: "שמים בקשו עלי רחמים, ארץ וכו' אמרו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו... חזר ואמר אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו געה בבכיה ומת". כלומר, הוא בא לידי ההכרה שהוא בעצמו צריך לבקש רחמים, ובא לידי תפלה אמיתית פנימית, עד כדי דמעות ועד כדי מסירת נפש. חידוש גדול למדנו בזה שאם נתעורר להתפלל באמת על ההתקרבות אליו ית', שיבטל כל טומאותינו וטמטום לבבנו, ונגיע לידי זה ע"י התעוררות כי הננו עם השי"ת תמיד, וקרוב הוא אלינו, ורק אנו צריכים לבקשו באמת, נזכה לבחי' קפיצת הדרך רוחנית - מעל כל מחיצות הטמטום המעכבות - לדבקות בו באמת, וככל שנתייחד בזה יותר, נצליח יותר בעהשי"ת.

תוכן שתי הדרכים הוא: בדרך הראשונה, שמצורף הגשמיות והשלא לשמה ג"כ לעבודתנו ע"י שאנו משתמשים בחיצוניות, באופן זה צריך מלחמה תדירה לשבור ולדחות את הגשמיות. אבל הדרך השניה, שהיא רוחנית גרידא, חותרת אל הפנימיות באופן ישיר.

אמרו חז"ל (ברכות לב) : "מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה וכו' שערי דמעות לא ננעלו" וכו' עיי"ש. היי' שבחינת שער סגור הוא טמטום הלב; שאחר חורבן ביהמ"ק נתעבה כ"כ עד שאי אפשר לבקעו ולהתקרב אל ה', כדאיתא בגמרא (שבת לא:) : "יודעים רשעים שדרכם שאולה אלא שחלב על כסלם", היינו שלבם טומטם כ"כ שאין הידיעה

יכולה לשלוט על לבם ועל רצונותיהם. אבל בתפלה עמוקה עד כדי דמעות אפשר לבקוע את הטמטום ולסלקו ולהתקרב אל ה'. שער זה לא ננעל מעולם.

ואחז"ל (ברכות ו':) "דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם - זו תפלה", הפירוש הוא שמדרגת התפילה היא ברומו של עולם, היי' שהיא מעל גבי חוקי העולם, שאין עולים ע"י תפלה בעלייה הדרגתית כבשאר דרכי העליה, אלא מתעלים בבת אחת וזוכים לטהרת הלב.

חיזוק גדול נדרש להתעורר ולהתפלל לסילוק הטומאה ולטמטום, והמתחזק בדרך זו ודאי שיצליח, כי בדרך זו אין מעכב כלל.

שאלה לו - מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה [משלי כח, ט] מדוע? הלא סוף סוף מתפלל הוא ומבקש צרכיו, ומדוע תלוי הדבר בתורה?

תשובה

על כך עונה ה"מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 61-60) בביאור נפלא:

"מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" (משלי כח, ט) . אם תפלה היא רק שמבקשים מה' מה שרוצים, קשה להבין פסוק זה, כי מה ענין תורה לתפלה. אבל אם תפלה היא דבר התלוי במדרגה, היינו לתת ביטוי לשאיפה לעלות בעבודת ה', ולבקש ממנו לשמור אותו מן המפריעים מעבודתו ית' ושיזכה לסיעתא דשמיא כדי שיוכל לעובדו בלי עיכובים - אז אפשר להבין שלא תיתכן בלי תורה. וכן כתב מהר"ל בספר נתיבות עולם (נתיב העבודה פ"ב) , כי אם אין האדם שואף לתורה ולמצוות באמת בכל לבו, איך יתכן שיתפלל על סיוע לרוחניות. הרי אין אדם מתפלל אלא על מה שהוא מרגיש שהוא חיוני לו ונחוץ לו ביותר. ואדם המסיר אזנו משמוע תורה הרי זה לאות שאין לו חשק ושאיפה לתורת ה', ואיך תהיה תפלתו תפלה מאחר והוא אינו שואף לרוחניות.

אבל "תועבה"? למה תפלתו "תועבה"? ביאר מהר"ל (שם) כי זה שלבו רחוק מתורה, ודאי שתפלתו אינה אלא על עניני הגוף, ותפלת המגושם תועבה היא בהכרח, כמו שתפלת השיכור תועבה (עירובין סד.) , כי השיכור אבד שכלו ונשאר רק גופו, וגשמיות לשם גשמיות היא שקר ורע, ונמאסת לפני הקב"ה. גדר התפלה הוא הדביקות בו ית', היינו הרצון העז להתבטל אל רצונו ית', וזה יתכן רק אם תפלתו על הגשמיות היא בגדר סיוע לרוחניות כנ"ל. אבל אם מבקש מאת השי"ת שיתן לו תאוותיו ורצונותיו הפחותים, כמה זר ומוזר הוא זה, וכמה מאוס הוא לבקש דבר נבזה כזה מאתו ית' שהוא קדוש בתכלית הקדושה. ובכן, מסיים המהר"ל, בודאי תפלה כמו זו תועבה היא להקב"ה, והוא כביכול מסיר אזנו משמוע אותה כמו שהאדם מסיר עצמו להביט בדבר המתועב אצלו.

ולפי זה מיושבת קושיא יסודית בענין התפלה. כי הנה הרבה נבוכו בזה, למה צריך האדם להתפלל אל ה'; לכאורה אם המבוקש טוב לאדם, הרי השי"ת רוצה בטוב ויתן לו גם בלי תפלה, ואם רע לו איך יתן לו על ידי התפלה? על שאלה זו עונה מהר"ל (שם) "כי התפלה - להשלים את האדם מה שהוא חסר, ואז השי"ת שומע תפלתו ובקשתו, כאשר האדם הוא חסר וצריך אל השלמה". הכוונה לפי המבואר לעיל, שאם האדם מרגיש חסרונו בעבודת ה', ושואף לסייעתא דשמיא, ושאיפה זו היא היא תפלתו, אז יתן לו ה' מה שהוא מבקש, כי השאיפה החזקה היא ה"פתח של מחט" שעל ידו יהיה ראוי לסייעתא דשמיא.

שאלה לז - הכיצד נפעל ע"י התפלה שיתרומם האדם למדרגות רוחניות , הכי מועילים תחנונים לזכיה רוחנית הדורשת עמל ויגיעה?

תשובה

הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 66) מבאר זאת בדרך זו, שהתפילה היא מדבקת את הבורא לנברא המתפלל אליו, וא"כ הוא פועל מלמטה בתפילתו, וכנגדו הבורא חותר לו מלמעלה חתירה ומתקרב אליו ובכך סר טמטומו מלבו ומתקרב הוא לה'.

וכדי שיובנו הדברים היטב נצטט אי אלו קטעים מלשונו:

...אולם בתפלה אפשר לכל אדם, אפילו לפשוט ביותר, להגיע ישר אליו ית', כי הלב בדבקותו יכול להגיע אל מה שאין השכל מגיע בהשגתו.

נוסיף להסביר כיצד יגיע אדם אל למעלה ממדרגתו ע"י התפלה. "קרוב ה'... לכל אשר יקראוהו באמת", וכאשר השי"ת מתקרב אל הקורא אליו - שם יש פניעה (עיין רש"י ריש ויצא: פניעה היינו תפלה) , זו היא הדבקות. נמצא, שאין הדבקות נעשית על ידי האדם לבדו, אלא שמלמעלה באים לעומתו עד שנשלמה הפניעה. דבקות זו היא המענה אשר יענה ה' לקוראיו. ונבאר: הרי האדם נברא לעבודת ה', ואין בכל הגשמיות שלו אלא רק כלים שישתמש בהם לצורך הרוחניות. ואם כן, גם בתפילתו עיקר בקשתו צריכה להיות רק לצרכי רוחניותו; וגם מה שיבקש בעניני העולם הזה יבקשנו כסיוע לעבודת ה'. ואם כן, הלא תוכן התפילה אינו אלא בקשת לבבו להתקרב אל ה' ולידבק בו, וההתקרבות מלמעלה היא היא המענה.

אבל יש עוד להתעמק בענין זה. כתב הרמח"ל זצ"ל שבהארת אורו ית' אין שינוי לעולם, כי לא שייך באורו ית' כל צמצום והגבלה, והוא מאיר תמיד על כולם בשוה. אלא שההגבלה היא במקבל, כי חלונות לבו של אדם עכורים המה, וכל שירבה לנקותם, יכנס בהם האור יותר. וצריך לבאר לפי זה את ענין הענות התפילה שהקב"ה מתקרב

מלמעלה ממדרגת האדם, הרי לעולם לא חסר מצד הארתו יתב', וההכנה לקבל הארה יותר גדולה צריכה לבוא מצד המקבל. אבל הענין הוא כך: טמטום הלב הוא מחיצת הברזל המפסקת בינינו לבין אבינו שבשמים, והיא היא עכירת החלונות. והמחיצה עבה היא מאד: אילו האדם היה רוצה לבקוע את המחיצה בכוחות עצמו - עבודה של חמש מאות שנה היתה דרושה לכל הפחות לכל מדרגה ומדרגה של נקיון (עיין מאמר "שבעה רקיעים - דרכי העליה") . כְּשֶׁפּוֹרִים מְנָהָרָה מתחילים אותה משני הצדדים כאחד, עד שנפגשים באמצע הדרך, בזה מושלמת המנהרה. כך נבקעת מחיצת טמטום הלב. על ידי מעשה המצוות ועבודת ה', האדם כורה מצדו והלאה, ומרגיש בכל הדרך את עלייתו ממדרגה למדרגה. ובתפלה, זוכה שכורים ומנקים כנגדו מלמעלה, ואינו מרגיש כלל איך ובאיזה אופן חלף ועבר עובי הטמטום. הוא מתפלל "וטהר לבנו" וכו', והקב"ה מטהר, פירוש, מקטין את עובי הטמטום בשיעור שלמעלה ממדרגת האדם, והוא בחינת קפיצת הדרך הנ"ל.

שאלה לח - האם מן הנכון לבוא בתפלה לפני השי"ת בנוסחת תביעה, וכמו שמצינו גבי אברהם אבינו שטען: "האף תספה צדיק עם רשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט", או כמו גבי משה רבנו שטען: "למה הרעתה לעם הזה"?

תשובה

האריך בזה בספר מכתב מאליהו ח"ב (עמודים 187-183), ומסקנת דבריו שאין לבוא להקב"ה בנוסחת תביעה, והמתפלל כך נענש, אלא בכגון אברהם אבינו שהתפלל כך ללא שום קושיא על הנהגת ה', וכל טענתו היתה מפני חילול ה' שבדבר שגורם לו חילול והסתר, ויש זכות לצדיק לבקש שלא יהיו לו מפריעים במהלך עבודתו את ה', וכל דאגתו רק על כבודו ית' שיהא מקודש בעולם ללא שום הסתר ובלבול, וכמו כן משה רבנו שהתפלל, "למה הרעות" וכו' כוונתו היתה רק למען קידוש שמו ית', ללא שום שמץ של הרהור וקושיא אחר הנהגת ה'.

כך שלזכות בתפילה על דרך נוסחת תביעה ולדבר קשות זהו רק כשהמתפלל הוא בדרגה עליונה של שלימות האמת, וכשאין בבקשתו שום שמץ טענה כלפי הנהגתו ית', אלא רק שאיפה לראות בקידוש שמו ית', אזי תפילה כזו לא רק שאין בה חילול, אלא להיפך יש בה גילוי גדול לקידוש ה' ובקשה כנה ואמיתית להסרת החילול.

אך תפילה שכזו סכנה גדולה כרוכה בה באם יחסר למתפלל אף בחינה דקה שבדקה במדת האמת של התפילה, כי אז יש בה מן חילול ה', ועלול המתפלל כך להענש קשות. ועיי"ש עוד דברים נפלאים בזה.

שאלה לט - היום, שהלבבות אטומים וחתומים, במה נתן לעוררם להתפעלות והתלהבות לה'?

תשובה

אכן במצבים השגרתיים קשה מאד שיימצא מי שיתעורר לבו להתפעל ולהתלהב, אמנם במצבים הבלתי שגרתיים קל להתפעל, ולמשל, כאשר האדם בצרה, הרי שעתה כאשר נחתה עליו הצרה לבו נשבר בקרבו ויזעק לבו לה' בתפילה ובבכי באופן שאפילו צדיק ממנו לא בכה באופן כזה זמן רב, הרי שהמצב החריג מכריח להתפעל ולהתלהב בנקל ממש מה שלא יצליח אף העמל להשיגו אלא לאחר עמל רב.

וכן במצב של שמחה שארעה לאדם, אזי לבו נפתח ביותר, לפי שהשמחה שארעה לו מפעילה בו רגשות להודות לה', ולהתפעל ולהתלהב בנקל לשפוך לבו לפני ה' בהודאות וברכות.

ולכן מציע לנו ה"מכתב מאליהו" (ח"ה עמ' 12) :

שְׂדֵה-לָבָן חרושה לפניך - קום מהר וזרע אותה .

דהיינו מצאת שהלב חרוש ומוכן לזריעה והוא או מהצרה חלילה שנחתה עליך או מהשמחה שבאה עליך - קום וזרע את לבך, וקבל עליך קבלות של התחדשות מעתה ואילך, ולפחות נצל את לבך אז לשופכו לפני ה' ולהתחזק באמונתו ובבטחון בו. וזו העצה היעוצה היום בימינו שהלבבות נאטמו לנצל את עיתות פתיחת הלב ואז לעבוד עם הלב שקצת נפתח ויועיל הרבה, שגם לאחר שיסתם שוב הלב ישאר בו לפחות הרושם מאותן עתות התפעלות.

שאלה מ - מהי העצה לקבלת התפלה שתענה ע"פ הרב?

תשובה

"**קרוב** ה' לכל אשר יקראוהו באמת", כדי שתענה התפילה צריך שתהא באמת וכדי שתהא התפילה באמת נצרך לכך ב' תנאים.

א. לקרוא לה' מעומק הלב ולא מהשפה ולחוץ.

ב. להאמין שרק ה' יכול לעזר ומבלעדיו אפס ואין.

ונבאר הצורך בב' תנאים הנ"ל.

הראשון הוא שיקרא לה' מקירות לבו והוא דווקא באופן שבעייתו באמת תהא כואבת לו, וכמו למשל אדם שיש לו חולה בתוך ביתו, הרי שכשהחלה המחלה אצל אחד מבני ביתו אז האדם מזועזע וחרד, או כאשר פרנסתו של אדם החלה לקרוס אז הוא חרד ומזועזע להיות שאינו מורגל למצב ביש זה שפקדו.

וכמו כן כאשר בנו או בתו של אדם ירדו מדרך ה' והחלו לאותת סימני "נשירה" אז האדם מזועזע ואינו משלים בשום אופן עם מצבו, ואז אם יתפלל לה' - תפילתו תהא באמת. ולכך יש להיזהר להתפלל אז! כלומר אם יתעכב האדם מלהתפלל על עסקו שקרס או על בנו החולה שחלה זה עתה, או על בנו או בתו שנשרו מדרך התורה הרי שיתרגל למצב וכבר לא יוכל לבכות ולהתפלל מעומק הלב, לכך כבר בתחילה כשלבך בוער וכואב שפוך נפשך לפני ה' מקירות לבך ויועיל.

וכן המתפלל לה' שיפתח לבו בתורה, יועיל זה כשיהיה באמת, דהיינו שיחוש שבלי תורה אין לו חיים, או כאשר הוא שרוי בחטא - טוב לו המות, ואז תהא תפילתו באמת.

תנאי שני כדי שהתפילה תהא באמת הוא כאשר לא יהא לבך חלוק לקיווי לעזרה מכמה גורמים, כי אז כשתפנה לה' לא תפנה בלב שלם, כי בלבבך תאמר הלא יש לי כמה אפשרויות לפתור הבעיה, ואז פנייתך לה' תהא חלקית. אולם אם תתקע בלבך שאין שום גורם שיכול לעזור לי מבלתי שיסכים עליו ה' - אז הפניה לה' תהא שלמה ולא חלקית, זוהי קריאה "באמת"!

שאלה מא - האם עדיף להתפלל תהלים עם הצבור, או לעסק בתורה ביחידות בביתו?

תשובה

חידוש גדול מחדש לנו ה"פלא יועץ" (ערך "חבורה") שעדיף שיקרא האדם תהילות (תהילים) בציבור משיעסוק ביחידי בנגעים ואהלות.

וכנראה כוונתו שפעמים ומתכנסים העם לביטול גזירות ומתקבצים לקריאת תהילים ולתפילה, עדיף שיניח תלמודו וילך להתפלל עמהם, כי מסתמא אין כוונתו שעל הת"ח לילך ממקום למקום ולקרוא תהילים בצבור, דאם כן תורה מה תהא עליה, אלא כאמור כשמכריזים עצרת תפילה וזעקה למען כלל ישראל, או אפילו לעתים כשמתכנסים בני חבורתו של אותו ת"ח לתפילה לא ימנע מהלוך עמהם, כי כך הוא גדול כוחם של צבור ועיין שם עוד בדבריו דברים נפלאים.

שאלה מב - פעם נאמר בחז"ל: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", הרי שהעבודה הרוחנית ביד האדם, ופעם נאמר בחז"ל [קידושין ל] בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, הרי שהדבר תלוי בהקב"ה?

תשובה

לעבודת ה' נדרש ב' עבודות, האחת השתדלות והשנית תפילה.

ובזה יובן, ביחס להשתדלות הנדרשת מהאדם נאמר: "הכל בידי וכו'", כי זה תלוי באדם ולא באחר שהוא יבחר בטוב וישתדל להשיגו, ואחר הכל הרי זקוק האדם לעזר ה' שיעזרהו להתגבר על יצרו, וזה ישיג על ידי התפילה, כך שבעצם לסיכומו של דבר, הכל

בידי האדם, ההשתדלות והתפילה, ההשתדלות תזכהו למלאת חובתו לעמול ולהשתדל, והתפילה שהיא גם ביד האדם תזכהו לעזר ה' שיסייעהו לכבוש יצרו.

שאלה מג - מה הם גדרי הקריאה באמת להחשב בגדר "לכל אשר יקראהו באמת"?

תשובה

למדנו מדברי ה"מכתב מאליהו", ב' תנאים נצרך לכשתחשב לאדם תפילתו תפילת אמת, שאז מובטח הוא שתפילתו לא תשוב ריקם.

התנאי הראשון שיכאב לאדם בלבו את אשר מבקש הוא בפיו, וכגון אדם שיש לו משכורת מכובדת, אלא שחפץ הוא לתוספת לשם רחבות יתר. הרי שזה לא יתפלל בכאב, לעומת זאת זה אשר פיטרוהו מעבודתו יתפלל בכאב לב. וכמו למשל עוד, אדם החולה בעצמו, או זה שיש לו חולה בתוך ביתו בוודאי יבקש יותר מעומק הלב ומכאב מאשר זה המתפלל על חולה של חבירו.

תנאי שני, שיפנה להקב"ה כעוזר ומושיע בלעדי, ולא שיפנה אליו לשם סיוע בלבד, וכגון אדם הנתון במשפט קשה או בניתוח קשה, ודאגתו רק על 20% בלבד, להיות ש-80% כבר הבטיחוהו שהנו בטוח, הרי שפנייתו להקב"ה רק על 20%, ואילו על 80% הינו רגוע מגורמים אחרים, זהו לא נקרא תפילה באמת.

וממילא כשאדם מתפלל לה' על תורה ועבודה, וכן על שיצילהו מיצר הרע. אימתי תועיל תפילתו, כשיתפלל מקירות לבו, כלומר שיכאב לו הדבר, וירגיש בתפילתו באמת שחייו אינם חיים ללא תורה, ללא שמירת העינים, ללא שמירת הלשון, ללא מידות טובות, וכיוצא, ויתחנן לה' מתוך תחושה כואבת, שבאמת נוגע הדבר לעומק לבו.

וכמו יאמין במה שאמרו חז"ל (קידושין ל): אלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, שזהו התנאי השני שאלמלי עזרת ה' אין מי שיעזור לו, ובכן יתלה בטחונו בה' באמת.

ובכך תתקבל תפילתו.

שאלה מד - מאחר ומבאר בתשובה הקודמת מה הן גדרי הקריאה באמת, לשם מה אם כן יש לנו לטרח כל כך בתפלותינו שחרית מנחה וערבית אחר שבדרך כלל אינם בגדרים הנ"ל? ובכלל מה טעם יש לתפלה כשאינה בגדרים הנ"ל?

תשובה

מב' סיבות חשובה כל תפילה, ואיזה שתהא ואפילו כשאינה באמת כראוי על פי המבואר בתשובה הקודמת.

א. לבוא לתפילה באמת ולהכיר שאין עוד מלבדו כלל, ולהגיע לדרגה של פניה לה' מכל הלב, אין הדבר בא ביום אחד, לכן צריך להיות מורגל בתפילה, התפילה נועדה להשריש אמונת "אין עוד מלבדו" בלב, שהרי לשם כך האדם מברך בכל יום 100 ברכות, ומשנן

לעצמו בכל הזדמנות שאין עוד מלבדו. ואם כן היאך יגיע האדם לתפילה אחת באמת אם לא שקדמו לכך מאות תפילות של תרגולים והשרשת אמונה באין עוד מלבדו, כך שכדאי הרבה תפילות ואפילו שאינם באמת על מנת לזכות מדי פעם לתפילה אחת באמת.

ב. כל תפילה פועלת משהו. אכן תפילה באמת קורעת ועולה, וחוסכת מהאדם ריבוי תפילות, כי תפילה אחת באמת עולה כמו הרבה תפילות שאינן באמת כראוי.

כל תפילה גם כשהיא איננה כפי ב' תנאים הנ"ל עושה רושם, ובכן רושם ועוד רושם בסופו של דבר בוקע ועולה, כך שאין לזלזל בשום תפילה כי בסופו של דבר מצטרפים כל התפילות ועושים כולם יחד פעולה של תפילה באמת. וכמובא במדרש שיש לפעמים ענין של מנין תפלות כמה יתפלל ואז יענה.

תפילות

תפלה ותחינה ליציבות הרוח

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ גֹּדֶל נִסְיוֹנוֹת דּוֹרֵנוּ הַתְּקִיפִים וְהַתְּדִירִים, וְגָלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ עָצְמַת הַפִּתּוּיִים וְהַגֵּרוּיִים הַמִּשְׁתּוֹלְלִים בְּכָל עֵבֶר וּפִנָּה עַד כְּדֵי שֶׁאֵין פֶּסַע לְלֹא פֶּשַׁע, אִם זֶה בְּטֻמְאַת הָעֲרָיוֹת בַּחֲצִיפוּת הַלְּבוּשׁ וְחֹסֶר הַבּוּשָׁה הַמְשַׁוֵּעַ בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, עַד שֶׁמַּמָּשׁ כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ, וְאִם זֶה בְּטֻמְאַת הַכְּפִירָה וְהָאֶפִּיקוֹרְסוּת מֵהָרֵיקִים וְהַפּוֹחֲזִים הַסּוֹבְבִים אוֹתָנוּ בְּכָל מַהֲלַךְ יוֹמֵנוּ. וְגָלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ הַנְּפִילוֹת וְהַמְּעִידוֹת שֶׁנִּגְרָמוֹת לִי מִכָּךְ, הַתְּנוּדוֹת וְהַתְּמוּרוֹת הַחוֹלְפוֹת עָלַי, אֲשֶׁר תְּדִירוֹת הֵמָּה מְאֹד, וּפְעָמִים בְּכָל יוֹם, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם; פַּעַם אֲנִי גּוֹבֵר עַל יִצְרִי, וּפַעַם יִצְרִי גּוֹבֵר עָלַי, עַד שֶׁתָּשׁ כֹּחַ רוּחִי מִלְּהִתְחַזֵּק מֵחָדָשׁ בְּכָל פַּעַם לְפָנֶיךָ. לָכֵן שָׂטַחְתִּי אֵלֶיךָ כַּפַּי, אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם. הַצִּילֵנִי מִטִּיט וְאַל אֶטְבָּעָה, אִנָּצְלָה מִשּׂוֹנְאַי, שֶׁהוּא יִצְרִי הָרָע הַמְיָאֶשֶׁנִּי בְּפִתּוּי אֲפִיסַת תִּקְוָתִי, וְתֵן לִי כֹּחַ שֶׁלֹּא אֶשְׁמַע לוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן, וְתֵן בִּי כֹּחַ לְהַאֲמִין שֶׁכָּךְ רְצוֹנְךָ שֶׁנַּעֲבֹד אוֹתְךָ בִּתְקוּפָה זוֹ הֲרַת הַנִּסְיוֹנוֹת וְהַפִּתּוּיִים, כִּי זֶהוּ נַחַת הָרוּחַ הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לְךָ, שֶׁהֲגַם שֶׁבָּנֶיךָ נוֹפְלִים - שׁוּב קָמִים לְקְרָאתְךָ, וְלֹא רוֹצִים לִבְגֹּד וּלְהִתְכַּחֵשׁ לֶאֱמוּנָתְךָ וּלְתוֹרָתְךָ אַף שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁעוֹבֵר, וְתֵן בִּי כֹּחַ לְהַאֲמִין שֶׁזֶּהוּ הַתִּקּוּן הַמַּפְלִא בְּיוֹתֵר לִימֵי הַחֹשֶׁךְ בְּכָךְ שֶׁלֹּא נָנִיחַ אֶת כְּלֵי מִלְחַמְתֵּנוּ, וְעִם כָּל פְּצִיעוֹתֵינוּ, חֲבוּרוֹתֵינוּ וּמַכּוֹתֵינוּ, בְּשַׁאֲרִית כֹּחֵנוּ נָקוּם וְנִזְעַק אֵלֶיךָ: הָצִילָה נַפְשֵׁנוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת.

וְזַכֵּנוּ לְהַאֲמִין לְדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁסּוֹג נִסָּיוֹן זֶה דָּוְקָא בָּרַרְתָּ לָנוּ בְּדוֹר זֶה, וְהוּא לְנַסּוֹתֵנוּ אִם נָקוּם מִנְּפִילוֹתֵינוּ כָּל פַּעַם מֵחָדָשׁ, וְזֶהוּ דָּוְקָא תִּקּוּן דּוֹרֵנוּ הַמְיֻחָד, וּבְכָךְ מְתַקְּנִים אָנוּ הַכֹּל, וְזֶהוּ הַשַּׁעֲשׁוּעִים הַגְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ לְפָנֶיךָ בְּדוֹר שֶׁכָּזֶה.

וְעוֹד, אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, תֵּן בִּי כֹּחַ לֹא לְהִתְפַּעֵל מֵהַמַּחֲשָׁבוֹת הַטּוֹרְדוֹת אוֹתִי בְּעִנְיְנֵי כְּפִירָה וַעֲרָיוֹת וּמְבַלְבְּלוֹת מֹחִי, בְּפָרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְלַדַּעַת וּלְהַאֲמִין לְדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁתִּקּוּן הַמַּחֲשָׁבוֹת הָאֲסוּרוֹת שֶׁעָבַר הָאָדָם בְּנַעֲרוּתוֹ הוּא דְּוָקָא בְּכָךְ, שֶׁלְּאַחַר תְּשׁוּבָתוֹ יִשְׁתַּחְזְרוּ לְמֹחוֹ כְּסֵרֶט נָע כָּל אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת וְיִצְעֲרוּהוּ וְיַעְגִּימוּ אֶת נַפְשׁוֹ, וּבְעֶצֶם צַעֲרוֹ הַגָּדוֹל בְּצֵרוּף הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ לְהָסִיט אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ לְטוֹבָה - בְּכָךְ מִתְקַן אֶת אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת, שֶׁגַּם הֵן קוֹמָה שְׁלֵמָה בְּפָנֶי עַצְמָהּ שֶׁל עָוֹן הַנִּצְרָךְ תִּקּוּן, וּבְכָךְ נַעֲשֶׂה תִּקּוּנָם דַּוְקָא.

[שֶׁהֲרֵי פְּגַם הַמַּחֲשָׁבָה פְּגַם רוּחָנִי הוּא, וְתִקּוּנוֹ רַק עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָרוּחַ, שֶׁהִיא הַמַּחֲשָׁבָה, וּבְכָךְ שֶׁמִּתְיַסֵּר וְסוֹבֵל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּמְצַטַּעֵר מִמַּחֲשָׁבוֹת הָאֲסוּרוֹת הַבָּאִים עָלָיו בְּאֹנֶס - מְכַפֵּר וּמְתַקֵּן עַל אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת שֶׁבָּעָבָר רָצָה בָּהֶן בְּמִזִּיד. וְהָבֵן.]

וְהָעִקָּר, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - עֲשֵׂה עִמִּי חֶסֶד שֶׁתַּשְׁאִיר לִי אֶת הָאֱמוּנָה וְהַתִּקְוָה שֶׁתָּמִיד אֶפְשָׁר לָשׁוּב אֵלֶיךָ, וְכָל הַדְּחִיּוֹת וּמַחְשָׁבוֹת הַיֵּאוּשׁ - כֻּלָּם שֶׁקֶר וְכָזָב, מִשֶּׁלִּי הֵמָּה וְלֹא מִשֶּׁלְּךָ, וְאִלּוּ אַתָּה מִצַּדְּךָ קָרוֹב לְקַבֵּל אֶת הָאָדָם בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וּבִפְרָט בַּמֶּה שֶׁמַּרְאֶה לִי כְּתוּבִים מְפֹרָשִׁים שֶׁעָוֹן הַיְדוּעַ חָמוּר הוּא מְאֹד וְכִמְעַט וְאֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה וְתִקּוּן, וַהֲרֵי שֶׁקֶר גָּמוּר עָנָה בִּי יְצִרִי, כִּי כָּל הִתְגַּבְּרוּת הַיּוֹם חֲשׁוּבָה וְיָקָרָה לְפָנֶיךָ מְאֹד מְאֹד, וְכָל הִתְקַדְּמוּת קְטַנָּה חֲשׁוּבָה לְפָנֶיךָ הַרְבֵּה, וְזֶה כָּל נִסָּיוֹן דּוֹרֵנוּ עַתָּה - לְבַלְּי לִפֹּל בְּרֶשֶׁת הַיֵּאוּשׁ.

[עַיֵּן בְּ"שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית" הַתִּקּוּן שֶׁנָּתַן לִפְגָם זֶה. וְדִקְדְּקוּ שָׁם מִלְּשׁוֹן הַזֹּהַר, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: אֵלּוּ הַחֲסִידִים הַמַּחְמִירִים לוֹמַר אֵין תִּקּוּן לַחֵטְא הַזֶּה, רַחֲמָנָא לִצְלַן, כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּיהֶם, הֵם הַמַּרְבִּים פּוֹשְׁעִים בְּיִשְׂרָאֵל וּמְרַחֲקִים מִלְּבוֹא תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, אֲשֶׁר בַּעַל הֶעָוֹן, רַחֲמָנָא לִצְלַן, בְּשָׁמְעוֹ אֵלֶּה, אוֹמֵר: אֵין תְּשׁוּבָה לַחֲצִי דָּבָר, וְכַאֲשֶׁר אֲבַדְתִּי אֲבַדְתִּי כו'. וְאֵלּוּ גּוֹרְמִים גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְאֵינָן נִקְרָאִים חֲסִידִים, כִּי אִם חֲסֵרִים, וְעָנְשָׁם גָּדוֹל לִמְאֹד. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.]

וְתֵן לִי אֶת הַכֹּחַ לְהַאֲמִין שֶׁיֵּדֶיךָ פְּשׂוּטוֹת לְקַבֵּל אֶת הַשָּׁב אֲפִלּוּ לְאַחַר מֵאָה פְּעָמִים בְּיוֹם שֶׁל נְפִילוֹת וְקִימוֹת מֻחָדָשׁ, וְאֵין אַתָּה מוֹאֵס בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְעוֹלָם, וּבִפְרָט בְּדוֹר שֶׁכָּזֶה אֵינְךָ בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתֶיךָ וּמַחְשִׁיב וּמְיַקֵּר כָּל מַעֲשֵׂה קָטָן, וְכָל הַתְחָלָה קְטַנָּה כְּבָר יְכוֹלָה לְהַמְשִׁיךְ סִיְּעָתָא דִּשְׁמַיָּא גְּדוֹלָה - לְפִי עֶרֶךְ שִׁפְלוּתֵנוּ וְדַלּוּת מַעֲשֵׂינוּ וּלְפִי עֶרֶךְ שֶׁכְּנֶגְדֵּנוּ, שֶׁהֵמָּה הַפִּתּוּיִים וְהַגֵּרוּיִים הַנּוֹרָאִים הַתּוֹקְפִים אוֹתָנוּ בְּכָל עֵת.

וְעוֹד שָׂטָחְתִּי אֵלֶיךָ כַּפַּי, יוֹצְרִי וּבוֹרְאִי, שֶׁאַל תִּטֹּל מִמֶּנִּי אֶת עֲצַת הָעֵצוֹת שֶׁאֵין כָּמוֹהָ מוֹעִילָה, וְהִיא "תְּדִירוּת הַתְּפִלָּה", וְיִהְיוּ שִׂפְתַי תָּמִיד בְּכָל מַצָּב וּבְכָל מְקֹרֶה רוֹחֲשׁוֹת תְּפִלָּה לְעֶזְרָתְךָ וּלְהַצָּלָתְךָ, וְשֶׁלֹּא אֶתְיָאֵשׁ מִלְּהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ. וְגַם אִם נָפַלְתִּי וְנִכְשַׁלְתִּי וּשְׂפָתַי כְּמוֹ נֶאֱלְמוּ מִבּוּשָׁה וּמִיֵּאוּשׁ לְדַבֵּר עִמְּךָ - תֵּן בִּי אֶת הַכֹּחַ וְהָאֹמֶץ שׁוּב לְכָנֵס לְהֵיכָלְךָ

וְלִפְתֹחַ פִּי בִּתְחִנָּה וּבַקָּשָׁה לְהַתְחָלָה מֻחְדָּשׁ, וְגַם אִם יֶאֱרַע לִי כַּדָּבָר הַזֶּה פְּעָמִים רַבּוֹת, חַס וְחָלִילָה - לֹא אֶתְפַּתֶּה לְיַצְרִי הָרָשָׁע שֶׁמִּתְחַסֵּד עָלַי בִּשְׁקָרָיו לֵאמֹר: אֵין הָאֱלֹקִים חָפֵץ בִּבְרָכָתְךָ, וְאַתָּה הֲלֹא הִנְךָ בִּבְחִינַת "וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹקִים מַה לְּךָ לְסַפֵּר חֻקַּי", שֶׁזֶּה נֶאֱמַר רַק בָּרָשָׁע שֶׁמַּחֲזִיק בְּמַעֲשָׂיו וְאֵין רוֹצֶה כְּלָל לָשׁוּב, אֲבָל אֲנִי רוֹצֶה לָשׁוּב אֵלֶיךָ בְּכָל לֵב, כְּפִי שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁרְצוֹנִי עַז וְחָזָק לְהִגָּמֵל מִכֹּחַ הָרָע הַשּׁוֹלֵט בִּי מְאֹד, אֶלָּא שֶׁיִּצְרִי פּוֹחֵז עָלַי מְאֹד, וְהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ לְנַצְּחֵנִי וְלִשְׁפֹּךְ דְּמִי יוֹם יוֹם בְּמַגָּמָה לִשְׁבֹּר אֶת רוּחִי וּלְאַבְּדֵנִי מִשְּׁנֵי עוֹלָמוֹת. וּמַאֲמִין אֲנִי בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁסּוֹף דָּבָר תַּעְזְרֵנִי לְנַצֵּחַ, וְכָל מַה שֶּׁאַתָּה דּוֹרֵשׁ מִמֶּנִּי - לֹא דַּוְקָא אֶת הַנִּצָּחוֹן, אֶלָּא אֶת הַמִּלְחָמָה, שֶׁגַּם אִם נִפַּלְתִּי - אָקוּם וְאַמְשִׁיךְ לְהִלָּחֵם, וְלָכֵן תֵּן לִי כֹּחַ לֹא לְהִתְפַּעֵל וְלֹא לְהִתְרַגֵּשׁ מֵהַנְּפִילוֹת עַד כְּדֵי יֵאוּשׁ מֵהַקִּימָה, אֶלָּא לָקוּם כָּל פַּעַם מֻחְדָּשׁ בְּתִקְוָה בְּטוּחָה שֶׁסּוֹף דָּבָר אֶהְיֶה מְנַצֵּחַ, וְכָל אוֹתָן נְפִילוֹת וִירִידוֹת יִתְהַפְּכוּ לְקִימוֹת וַעֲלִיּוֹת וּלְטוֹבָה גְּמוּרָה.

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי.

תפילה להסרת הדאגות והעצבות

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַאֲמִין אֲנִי בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה אֲשֶׁר אֵין דָּבָר נָעֳלָם מִמְּךָ וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ, וְכָל מַצְפּוּנֵי אִישׁ וְהִרְהוּרָיו גְּלוּיִים וִידוּעִים לְפָנֶיךָ.

גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ סִבְלִי הַנּוֹרָא מֵהִשְׁתַּלְטוּת רִגְשׁוֹתַי וְהִרְהוּרַי עַל שִׂכְלִי, הַמּוֹבִילִים אֶת מַחֲשַׁבְתִּי שֶׁלֹּא לִרְצוֹנִי לְמַחֲשָׁבוֹת וְהַרְגָּשׁוֹת הַמְסֻבִּים לִי צַעַר גָּדוֹל. חַלָּשׁ שִׂכְלִי מִלַּעֲנוֹת וּמִלְּהָשִׁיב לְאוֹתָן מַחְשָׁבוֹת שְׁטוּת וְהֶבֶל הַמִּשְׁתּוֹלְלִים בְּמֹחִי יוֹם וָלָיְלָה. יָדַעְתִּי, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁגַּם מַצָּב זֶה הוּא אֶחָד מִסּוּגֵי הַיִּסּוּרִים שֶׁהִנְּךָ מְיַסֵּר אֶת בְּרִיּוֹתֶיךָ לְמַעַן תַּקְנָם אֶת תִּקּוּן נַפְשָׁם, אֶלָּא שֶׁצַּר לִי, אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, מְאֹד מִסֵּבֶל נוֹרָא זֶה הַמַּסְתֵּר דַּעְתִּי וּמְשַׁבְּשָׁהּ מֵרְגִיעוּת וְשַׁלְוָה, כִּי בְּכָךְ נִמְנָע מִמֶּנִּי מִלְּעָבְדְךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁמֵחַ.

צִוִּיתָנוּ בְּתוֹרָתְךָ לִבְטֹחַ בְּךָ וּלְהָסִיר כָּל הַדְּאָגוֹת וְהַפְּחָדִים מִלִּבֵּנוּ וּלְהַשְׁלִיךְ יְהָבֵנוּ עָלֶיךָ, אָמְנָם גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁאֵין בִּשְׁלִיטָתִי לְהִתְגַּבֵּר עַל אוֹתָן הִרְהוּרִים וּרְגָשׁוֹת הַתּוֹקְפִים אוֹתִי בְּזַעַף נוֹרָא וְשׁוֹטְפִים אֶת מֹחִי לְלֹא רַחֵם, מַחֲשָׁבָה גּוֹרֶרֶת מַחֲשָׁבָה וְאֵין לַדָּבָר סוֹף. וְאֵינִי יוֹדֵעַ שׁוּם עֵצָה לְהַרְגִּיעַ אֶת מֹחִי וְרִגְשׁוֹתַי וּלְהַחֲזִירָם לְשַׁלְוָה וּמְנוּחָה. וּבִפְרָט שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת הַמִּשְׁתַּלְּטוֹת עָלַי בְּכֹחַ וּבְזַעַף מַחֲשָׁבוֹת הָאֲסוּרוֹת מִלְּחָשְׁבָן וּמִלְּהַרְהֵר בָּהֶן, וְרַק עֵצָה אַחַת רָאִיתִי, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם- לִזְעֹק אֵלֶיךָ וּלְהִתְחַנֵּן לְפָנֶיךָ, וְלִשְׁטֹחַ כַּפַּי, וְלִשְׁפֹּךְ לִבִּי לְנֹכְחֶךָ, שֶׁתְּרַחֵם עָלַי וְתָחוּס עַל נֶפֶשׁ עַבְדְּךָ [אֲמָתְךָ] בֶּן אֲמָתְךָ, וּתְחַזֵּק אֶת שִׂכְלִי בְּשֵׂכֶל טוֹב וּמְיֻשָּׁב. וְאָנָּא, שְׁמֹר לִי עַל יִשּׁוּב דַּעְתִּי, וְשֶׁלְּעוֹלָם לֹא יִנָּטֵל מִמֶּנִּי יִשּׁוּב הַדַּעַת, חַס וְחָלִילָה, כִּי אִם דַּעַת חָסַרְתִּי- מַה קָּנִיתִי? וּלְעוֹלָם אֶהְיֶה שַׁלִּיט

בְּדַעְתִּי, וְשֶׁלֹּא אֶכְרַע וְאֶפֹּל תַּחַת נֵטֶל הַמַּחֲשָׁבוֹת הַשּׁוֹטְפוֹת וְלֹא אֶכָּנַע לְעוֹלָם, וְאֶזְכֶּה תָּמִיד לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְמוֹדֵד בְּהַצָּלָחָה לְהָשִׁיב אֶת מַחֲשַׁבְתִּי אֵלֶיךָ בְּהַסָּחַת דַּעַת גְּמוּרָה מִכָּל אוֹתָן מַחְשָׁבוֹת הֶבֶל לְמַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת וּטְהוֹרוֹת.

אָנָּא, ה', הַצִּילֵנִי מִטִּיט וְאַל אֶטְבָּעָה, אֶנָּצְלָה מֵאוֹיְבַי וּמִשּׁוֹנְאַי, הֲלֹא הֵם כֹּחוֹת הָרָע שֶׁרְצוֹנָם לְאַבְּדֵנִי מֵעוֹלָם הַזֶּה וּמֵעוֹלָם הַבָּא. אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שַׁחַת- הֲיוֹדְךָ עָפָר?! הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ?! חָנֵּנִי ה' חָנֵּנִי, הַצִּילָה נַפְשִׁי כִּי חָטָאתִי לָךְ. אַל יֹאמְרוּ אוֹיְבַי רַע לִי, מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ.

יָדַעְתִּי, אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם, כִּי בָּזֶה נִפְרָעִים מִמֶּנִּי עַל אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת שֶׁחָשַׁבְתִּי בְּרָצוֹן וּבְמֵזִיד, וְכָעֵת בָּאוֹת אוֹתָן מַחֲשָׁבוֹת בְּעַל כָּרְחִי וְאוֹנְסִים אוֹתִי לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָהֶן. תֵּן לִי כֹּחַ, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַרְבֵּה סַבְלָנוּת, כִּי תְּשַׁשׁ כֹּחִי בַּעֲוֹנִי, וְיָדַעְתִּי כִּי אֵין לִי תְּרוּפָה וְתַקָּנָה בְּשׁוּם דֶּרֶךְ מִקְּרִית וְטִבְעִית, וְכִי יְשׁוּעָתִי וְהַצָּלָתִי תְּלוּיִים רַק בְּךָ- שֶׁתַּמְשִׁיךְ עָלַי רַחֲמִים מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, וּתְחַזֵּק בְּטִחוֹנִי לִבְטֹחַ רַק בְּךָ, וְלִירָא רַק מִמְּךָ, וְלִדְאֹג רַק מֵחֶסֶר וְקִצָּר עֲבוֹדָתִי אוֹתָךְ, וְלֹא לִירָא וְלֹא לִדְאֹג מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם וּפְנָעָיו, שֶׁכֻּלָּם אֵין בָּהֶם כֹּחַ לַעֲשׂוֹת כְּלוּם מִבִּלְעָדֵי רְצוֹנֶךָ. וְלָכֵן זַכֵּנִי לְבַטֵּל רְצוֹנִי מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ וְלֹא לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת שֶׁאֵינָן לְרְצוֹנֶךָ, וּמַלְטֵנִי מִיֵּצֶר הָרָע, וְתַרְגִּילֵנִי בְּתוֹרָתְךָ וְדַבְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְאַל תְּבִיאֵנִי לִידֵי חֵטְא וְלֹא לִידֵי עָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סֶלָה. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

תפילה לאם על בנה - להחזון איש

הַ"חָזוֹן אִישׁ" חִבֵּר נֻסַּח תְּפִלָּה לְאֵם עַל בְּנָהּ, אוֹתוֹ תֹּאמַר בְּבִרְכַּת "שְׁמַע קוֹלֵנוּ" בִּתְפִלַּת "שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה" (אִגְרוֹת חָזוֹן אִישׁ ע"ד):

"יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקַי וֵאלֹקֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּרַחֵם עַל בְּנִי... וְתַהֲפֹּךְ אֶת לִבּוֹ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְלִשְׁקֹד בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְתָסִיר מִלְּפָנָיו כָּל הַסִּבּוֹת הַמּוֹנְעוֹת אוֹתוֹ מִשְּׁקִידַת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְתָכִין אֶת כָּל הַסִּבּוֹת הַמְּבִיאוֹת לְתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה"...

תפילה על אמונה ובטחון

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, יָדַעְנוּ כִּי עִקַּר וְיסוֹד הַיַּהֲדוּת הוּא הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, וְכָל קִיּוּם עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, טוֹבָתוֹ וְהַצָּלָחָתוֹ, הוּא בֶּאֱמוּנָתוֹ הַטְּהוֹרָה וּבִשְׁלֵמוּת הַבִּטָּחוֹן בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. חוֹבָתֵנוּ הִיא לִזְכֹּר תָּמִיד כִּי אַתָּה יוֹצֵר הַכֹּל, אָדוֹן הַכֹּל וּמוֹשֵׁל בַּכֹּל, וְהַשְׁגָּחָתְךָ עַל הַכֹּל, לֹא יִפָּלֵא מִמְּךָ דָּבָר, וְאֵין נִסָּתָר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ. אַתָּה הַמְגַדֵּל וּמְחַזֵּק לַכֹּל, וְכָל טוֹבָתֵנוּ וְהַצָּלָחָתֵנוּ וְחַיֵּינוּ מְסוּרִים בְּיָדֶיךָ. אַתָּה לְבַדְּךָ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ, גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ, מֵיטִיב וּמְרַחֵם, זָן וּמְפַרְנֵס וּמְכַלְכֵּל לַכֹּל, וּבְיָדְךָ לְמַלֹּא כָּל מַחְסוֹרֵנוּ וְכָל מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ, יָדַעְנוּ כִּי מִבַּלְעָדֶיךָ מַאֲמֶרְיךָ וּגְזֵרוֹתֶיךָ אֵין שׁוּם כֹּחַ בָּעוֹלָם, וְאֵין יְכֹלֶת בְּשׁוּם נִבְרָא לְהוֹעִיל וּלְהַזִּיק לְהָרַע וּלְהֵיטִיב, אַתָּה הוּא עִלַּת כָּל הָעִלּוֹת וְסִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת, אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים.

לָכֵן בָּאנוּ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחַ וּתְחִנָּה לְפָנֶיךָ, כְּדַלִּים וּכְרָשִׁים דַּפְקָנוּ דְּלָתֶיךָ. נָא אָב הָרַחֲמָן רַחֵם עָלֵינוּ, וְתִטַּע בְּלִבֵּנוּ וּבְלֵב כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל אַהֲבָתְךָ וְיִרְאָתְךָ, וְזַכֵּנוּ לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּךָ, בְּאַחְדוּתְךָ וּבְמַלְכוּתְךָ וּבְהַשְׁגָּחָתְךָ הַפְּרָטִית וּבְתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה וְהַתְּמִימָה. זַכֵּנוּ לִהְיוֹת בִּטְחוֹנֵנוּ בְּךָ תָּמִיד עַל כָּל דָּבָר, בִּטָּחוֹן גָּמוּר וְשָׁלֵם, חָזָק מְאֹד, בְּלִי שׁוּם רִפְיוֹן וְחֻלְשָׁה, וְלֹא נִדְאַג וְלֹא נִפָּחֵד כְּלָל. שָׁמְרֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִקְּנָאָה, שִׂנְאָה וְתַחֲרוּת, וְנִהְיֶה שְׂמֵחִים מְאֹד בְּטוֹבַת וְהַצְלָחַת אִישׁ יִשְׂרָאֵל.

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הִשְׁלַכְנוּ עָלֶיךָ יְהָבֵנוּ, נָא אַתָּה תְכַלְכְּלֵנוּ, חֻפְצֵנוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ מַלֵּא בְּרַחֲמִים, בְּךָ תְּלִינוּ בִּטְחוֹנֵנוּ, רַחֲמֶיךָ מְהֵרָה יְקַדְּמוּנוּ, וּבִזְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַתְּמִימִים וְהַיְשָׁרִים, שֶׁהֶאֱמִינוּ וּבָטְחוּ בְּךָ בְּכָל לִבָּם וְנַפְשָׁם, חָנֵּנוּ וַעֲנֵנוּ וּשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ, וְתַשְׂלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְהָכֵן פַּרְנָסָתֵנוּ מִיָּדְךָ הָרְחָבָה וְהַמְלֵאָה, וְלֹא יִטָּרְכוּ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶה לָזֶה וְלֹא לְעֵם אַחֵר, וְתֵן לְכָל אִישׁ וָאִישׁ דֵּי פַּרְנָסָתוֹ, וּלְכָל גְּוִיָּה וּגְוִיָּה דֵּי מַחְסוֹרָהּ, וּתְמַהֵר וְתָחִישׁ לְגָאֳלֵנוּ, וְתִבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ, וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי (מֵהַסֵּפֶר מִצְוֹת הַבִּטָּחוֹן).

נסח תפילת ההורים על הבנים לבעל השל"ה זיע"א

תְּפִלָּה יְשָׁרָה וַהֲגוּנָה מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ זֶרַע כָּשֵׁר עַד עוֹלָם, וְשֶׁיִּהְיֶה הוּא וְצֶאֱצָאָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים. הֲבִיאֹהּ הַשָּׁלֵ"ה בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד, וְכָתַב שֶׁסְּגֻלָּה מְיֻחֶדֶת לְאָמְרָהּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן.

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְלִבִּי אוֹמֵר לִי, שֶׁעֵת רָצוֹן לִתְפִלָּה זוֹ בְּעֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן, הוּא הַחֹדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה, וְאָז נִקְרָאִים בָּנִים לַה' אֱלֹקֵינוּ. וְרָאוּי לֵישֵׁב בְּתַעֲנִית הוּא וְאִשְׁתּוֹ, וְיִתְעוֹרְרוּ בִּתְשׁוּבָה, וִיתַקְּנוּ כָּל עִנְיְנֵי הַבַּיִת, אִסּוּר וְהֶתֵּר וְטֻמְאָה וְטָהֳרָה וְכָל הָעִנְיָנִים, וְיִתְּנוּ צְדָקָה לָעֲנִיִּים הֲגוּנִים וְכוּ'.

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁלֹּא בָרָאתָ הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ מְשֻׁבָּרַאתָ הָעוֹלָם, וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל, וּבְרֵאתָ עוֹלָמְךָ בְּגִין לְהִשְׁתְּמוֹדְעָא אֱלָהוּתְךָ בְּאֶמְצָעוּת תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, "בְּרֵאשִׁית"- בִּשְׁבִיל תּוֹרָה וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם עַמְּךָ וְנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהֶם מִכָּל הָאֻמּוֹת, וְנָתַתָּ לָהֶם תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְקֵרַבְתָּם לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

וְעַל קִיּוּם הָעוֹלָם וְעַל קִיּוּם הַתּוֹרָה בָּא לָנוּ מִמְּךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, שְׁנֵי צִוּוּיִם; כָּתַבְתָּ בְּתוֹרָתְךָ "פְּרוּ וּרְבוּ", וְכָתַבְתָּ בְּתוֹרָתְךָ "וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", וְהַכַּוָּנָה בִּשְׁתֵּיהֶן אֶחָת, כִּי לֹא

לְתוֹהוּ בָרָאתָ כִּי אִם לְשֶׁבֶת, וְלִכְבוֹדְךָ בָּרָאתָ, יָצַרְתָּ אַף עָשִׂיתָ, כְּדֵי שֶׁנּוֹהֲיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ.

וּבְכֵן אָבוֹא אֵלֶיךָ יְיָ מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, וְאַפִּיל תְּחִנָּתִי, וְעֵינַי לְךָ תְּלוּיוֹת עַד שֶׁתְּחָנֵּנִי וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתִי לְהַזְמִין לִי בָּנִים וּבָנוֹת, וְגַם הֵם יִפְרוּ וְיִרְבּוּ הֵם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת לְתַכְלִית שֶׁהֵם וַאֲנִי כֻּלָּנוּ יַעַסְקוּ בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה, וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ, וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ.

אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן, תֵּן לְכֻלָּנוּ חַיִּים אֲרֻכִּים וּבְרוּכִים, מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים, זָכְרֵנוּ לְחַיִּים נִצְחִיִּים, כְּמוֹ שֶׁהִתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אָבִינוּ "לוּ יִחְיֶה לְפָנֶיךָ", וּפָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה- "בִּיְרֵאָתֶךָ".

כִּי עַל כֵּן בָּאתִי לְבַקֵּשׁ וּלְחַנֵּן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁיְּהֵא זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם זֶרַע כָּשֵׁר, וְאַל יִמָּצֵא בִי וּבְזַרְעִי וּבְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם שׁוּם פְּסוּל וָשֶׁמֶץ, אַךְ שָׁלוֹם וֶאֱמֶת וְטוֹב וְיֹשֶׁר בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וּבְעֵינֵי אָדָם. וְיִהְיוּ בַּעֲלֵי תוֹרָה, מָאנֵי מִקְרָא, מָאנֵי מִשְׁנָה, מָאנֵי תַלְמוּד, מָאנֵי רָזָא, מָאנֵי מְצָוָה, מָאנֵי גּוֹמְלֵי חֲסָדִים, מָאנֵי מִדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, וְיַעַבְדוּךָ בְּאַהֲבָה וּבְיִרְאָה פְּנִימִית, לֹא יִרְאָה חִיצוֹנִית, וְתֵן לְכָל גְּוִיָּה וּגְוִיָּה מֵהֶם דֵּי מַחְסוֹרָהּ בְּכָבוֹד, וְתֵן לָהֶם בְּרִיאוּת וְכֹבוֹד וָכֹחַ, וְכֵן לָהֶם קוֹמָה וְיִפְי וְחֵן וָחֶסֶד, וְיִהְיֶה אַהֲבָה וְאַחְוָה וְשָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, וְתַזְמִין לָהֶם זִוּוּגִים הֲגוּנִים מְזֻרַע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְזֻרַע צַדִּיקִים, וְגַם זִוּוּגָם יִהְיוּ כְּמוֹתָם כְּכֹל אֲשֶׁר הִתְפַּלַּלְתִּי עֲלֵיהֶם, כִּי זְכִרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן.

אַתָּה יְיָ יוֹדֵעַ כָּל תַּעֲלוּמוֹת, וּלְפָנֶיךָ נִגְלוּ מַצְפּוּנֵי לִבִּי, כִּי כַוָּנָתִי בְּכָל אֵלֶּה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ וּלְמַעַן תּוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה. עַל כֵּן, עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי, בַּעֲבוּר הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וּבִגְלָלָם תּוֹשִׁיעַ בָּנִים לְהִיוֹת הָעֲנָפִים דּוֹמִים לְשָׁרְשָׁם, וּבַעֲבוּר דָּוִד עַבְדְּךָ רָגֶל רְבִיעִי בַּמֶּרְכָּבָה, הַמְשׁוֹרֵר בְּרוּחַ קָדְשֶׁךָ.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ הַהֹלֵךְ בִּדְרָכָיו: יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתֶךָ בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשֻׁלְחָנֶךָ: הִנֵּה כִי כֵן יְבֹרַךְ גָּבֶר יְרֵא יְיָ: יְבָרֶכְךָ יְיָ מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

אָנָּא יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, יְקַיֵּם בִּי הַפָּסוּק "וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר יְיָ רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְּפִיךָ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר יְיָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם": יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי:

תפילה לצניעות

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁתִּרְאֶה בְּעָנְיֵינוּ וְרֹב צָרוֹתֵינוּ הַגּוּפָנִיִּים וְהַנַּפְשִׁיִּים, וְתָחִישׁ לְגָאֳלָה שְׁלֵמָה עַל יְדֵי מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד צִדְקֵנוּ, וּבְהִיוֹת שֶׁיְּדַעְנוּ, ה' אֱלֹקֵינוּ, דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, "בִּזְכוּת נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת נִגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ", וּכְמוֹ כֵן - אֵין הַדּוֹרוֹת נִגְאָלִים בֶּעָתִיד אֶלָּא בִּזְכוּת נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת, וְאִם כֵּן, אַחֲרָיוּת הַגְּאֻלָּה מֻטֶּלֶת עָלֵינוּ, לְכָךְ בָּאוֹת אָנוּ לְפָנֶיךָ בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֱמוּנָתֵנוּ חֲזָקָה בְּכָל דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ וְכֵן בַּמֶּה שֶׁגִּלּוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁנֵי עֲוונוֹת נוֹרָאִים שֶׁבַּעֲבוּרָם כָּל אֲרִיכוּת הַגָּלוּת הַזּוֹ, וְהֵמָּה הַגּוֹרְמִים הָעִקָּרִיִּים לְסִלּוּק הַשְּׁכִינָה, הָאַחַת - מַה שֶּׁכָּתַבְתָּ בְּתוֹרָתְךָ "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ", וּמַאֲמִינוֹת אָנוּ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁזּוֹ הַסִּבָּה הַגּוֹרֶמֶת לַשִּׁעְבּוּד הַקָּשֶׁה וְלַצָּרוֹת הָרַבּוֹת לְמִינֵיהֶם : הֲרִיגוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, הַמַּחֲלוֹת הָרַבּוֹת וְהַשּׁוֹנוֹת, בְּעָיוֹת הַפַּרְנָסָה, שְׁלוֹם בַּיִת, גִּדּוּל יְלָדִים, אֲשֶׁר הַכֹּל מֵהֶעְדֵּר שְׁמִירַת הַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה הַמִּסְתַּלֶּקֶת בַּעֲוון חֹסֶר הַצְּנִיעוּת. וְעָוון שֵׁנִי הֲלֹא הוּא עָוון חֵטְא לָשׁוֹן הָרָע הַגּוֹרֵם לְמַחֲלֹקֶת וּלְשִׂנְאַת חִנָּם, הַמְסַלֵּק שְׁכִינָה מִיִּשְׂרָאֵל.

אָנָּא ה', אֱמֹר לְצָרוֹתֵינוּ דַּי, וּרְאֵה בָּעֳנִי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל. הַבֵּט וּרְאֵה כַּמָּה מְיֻסָּרִים וּמְדֻכָּאִים בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, כַּמָּה חוֹלִים אֲנוּשׁוֹת, כַּמָּה עֲנִיִּים וּבַעֲלֵי חוֹבוֹת, כַּמָּה סוֹבְלִים מִבְּעָיוֹת שְׁלוֹם בַּיִת וְגִדּוּל יְלָדִים, וְכַמָּה רָזִקִים וְרָזוּקוֹת שֶׁאֵינָם מוֹצְאִים בְּנֵי זוּגָם, וּבִפְרָט צָרוֹת רוּחָנִיּוֹת שֶׁעָלוּ עַל כֻּלָּנָה, אֲשֶׁר מִמָּשׁ הֶחְשִׁיכוּ אֶת עֵינֵינוּ וְאֶת עוֹלָמֵנוּ, וְנִטְלָה מֵאִתָּנוּ שִׂמְחָה אֲמִתִּית.

אָנָּא ה', רַחֵם עָלֵינוּ, הַחְזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, עַד מָתַי נִסְבֹּל לִרְאוֹת בָּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ אוֹ הוֹרֵינוּ, אַחֵינוּ, אֲחָיוֹתֵינוּ, וְכָל הַשַּׁיְכִים לְמִשְׁפַּחְתֵּנוּ, שֶׁעֲדַיִן לֹא שָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּלֵב שָׁלֵם, הֲלֹא עַל זֶה הָיָה דָּוֶה לִבֵּנוּ וְעַל אֵלֶּה חָשְׁכוּ עֵינֵינוּ - לִרְאוֹת בְּבֵיתֵנוּ וּבְבָתֵּי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוֹרִים כְּאוּבִים וּמְיֻסָּרִים עַל בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם שֶׁעֲדַיִן לֹא שָׁבוּ. רְאֵה וְהַבִּיטָה בְּכִיּוֹתֵיהֶם, מְנֵה וּסְפֹר דִּמְעוֹתֵיהֶם, שְׁמַע אֲנָקָתָם וְשַׁוְּעָתָם וּבְרָא לָהֶם לֵב טָהוֹר, וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבָּם לָשׁוּב אֵלֶיךָ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְקַיֵּם בָּנוּ "וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם".

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הִנְנוּ מְקַבְּלוֹת עַל עַצְמֵנוּ לְקַדֵּשׁ שִׁמְךָ וְלִמְסֹר נַפְשֵׁנוּ עַל קִדֻּשַׁת שְׁמֶךָ, בְּכָךְ שֶׁנִּמְסֹר רְצוֹנוֹתֵינוּ, חֶשְׁקֵינוּ, כְּבוֹדֵנוּ וּמָמוֹנֵנוּ, לְכְבוֹד שְׁכִינַת עֻזֶּךָ הַדְּווּיָה וְהַסְּחוּפָה בַּגָּלוּת הָאֲרֻכָּה וְהַחֲשׁוּכָה. וְלָכֵן מְקַבְּלוֹת אָנוּ עָלֵינוּ מֵהַיּוֹם לְהִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר לְהַלֵּךְ בִּצְנִיעוּת הַהֲנָהָגָה וּבְצְנִיעוּת הַלְּבוּשׁ כַּהֲלָכָה, וְלִשְׁמֹר לְשׁוֹנֵנוּ מִכָּל הָאֶפְשָׁר, וּלְחַשְׁבֵּן חֶשְׁבּוֹנוֹתֵינוּ רַק עִמְּךָ כֹּל יְכוֹל. וְאַף שֶׁיֵּעָלֶה לָנוּ הַדָּבָר בְּבִזְיוֹנוֹת וְהַשְׁפָּלוֹת וּבְהוֹצָאַת מָמוֹן, מוֹסְרִים אָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ וְכָל אֲשֶׁר לָנוּ - לִכְבוֹדְךָ. וּבִזְכוּת זֶה, אָנָּא, ה', אֱמֹר דַּי לִשְׁפִיכוּת הַדָּמִים

בְּיִשְׂרָאֵל, וּשְׁמֹר אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִכָּל רַע; דַּי לְמַחֲלוֹת נוֹרָאוֹת, וְשִׂלַּח רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל חוֹלֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל; דַּי לְצָרַת הָעֹנִי הַקָּשָׁה מֵהַכֹּל, וּשְׁלַח פַּרְנָסָה טוֹבָה לְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וּפְקֹד אֶת כָּל חֻשׁוּכֵי בָּנִים בְּזֶרַע שֶׁל קַיְמָא, וְשִׂים שְׁלוֹם בַּיִת בְּכָל בָּתֵּי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּנְגַדֵּל יְלָדֵינוּ בְּנַחַת.

(תּוֹסֶפֶת זוֹ יֵשׁ לְאָמְרָהּ בְּכִנּוּס נָשִׁים לְהִתְחַזְּקוּת וּלְהִתְעוֹרְרוּת)

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַאֲמִינוֹת אָנוּ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁבְּקַבָּלָתֵנוּ קַבָּלָה זוֹ בְּמַעֲמָד נִשְׂגָּב זֶה, בְּוַדַּאי זָכִינוּ לְשַׂמְּחָךְ. אָנָּא ה', כְּמוֹ שֶׁיָּצָאתָ הַלַּיְלָה הַזֶּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה מִכֶּנֶס זֶה, כֵּן הוֹצִיאֵנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה מֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל וּמֵעָצֶב לְשִׂמְחָה, וּשְׁמַע תְּפִלָּתֵנוּ בְּאַהֲבָה וּבְרַחֲמִים, כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה].